H 5/3

14
R
4

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

12
A
2.

TOMVS QVARTVS

IN CVIVS

PRIMA parte reperies erudita quædam, ſed hactenus falſò inſcripta HIERONYMO.

IN SECVNDA, aliena, ſed ſuis quæque titulis autorem teſtantia.

IN TERTIA, lectu prorſus indigna, & impudenter attributa doctis uiris, Quæ tamen adiunximus, ne quid amputaſſe uideremur æditioni iam receptæ.

Omnia diligentius recognita.

VIRTVTE DVCE,

Coll. Rom. Catal. Bibl. Cam.

Dux Virtus, Fortuna comes, quocunque feratis,

ſi feriant: felix altera fracta ſuper.

Soc. Jesu Inscript. Billarm.

COMITE FORTVNA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SEBASTIANVS GRYPHIVS GERMANVS EXCVDEBAT LVGDVNI

ANNO

M. D. XXX.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI AC domino, D. Guilhelmo Vuaramo, archiepiſcopo Cantuarienſi, totius Angliæ primati, DES. ERASMVS ROTERODAMVS S. D.

QVi res humanas mari compararunt præſulum decus, mihi uidentur penitus earum naturam habuiſſe perſpectam: ſed hanc euidentius expreſſerunt, qui fecerunt Euripo ſimiles. Nam reliqua maria ſtagnant alicubi, nec ullos ſentiunt motus, niſi quum agitantur ui uentorum. At Euripus, id eſt mare inter Phocidem Bœotiæ partem & Euboiam inſulã incredibili celeritate ſepties die ac nocte ſeſe ſubducit, ac totidem uicibus recurrit: atq; hoc etiam ſæpius Euripus Tauromitanus, unde à rapido impetu nomen eſt à Græcis inditum. Quantas enim & quàm multas hic aliquot annis rerum mutationes uidimus in utriuſque ordinis, ſacri uidelicet ac prophani, principibus, quanta temp[illegible]as concuſſit Chriſtianam profeſſionem, quanta perturbatio ſtudiorum eſt conſequuta. Denique quanta malorum omnium exundatio uidetur mundi ſupremum diem m[illegible]nitari. Ego certe nullis annalibus eram crediturus iſta, quæ uideo ſentióq;. Sed bellorum [illegible]c religionis cauſam ipſi CHRISTO moderandam relinquamus. Quàm feliciter intra paucos annos effloruerant bonæ literæ. Rurſus quàm parum abfuit, quin denuo uictrix barbaries obruerit omnia recta ſtudia, quibus nulli maiori detrimento ſunt, quàm hi qui hæc impure colunt. Exoriri uideas paſſim tenebriones quoſdam, qui ſimul atq; didicerunt decem uerba Latina, Græca duo, paradoxa ſex, ſcribunt procaces libellos, miróq; ſupercilio faſtidiunt tot ſeculorũ unanimi ſententia conſecratos autores: haud dum ſcio maioréne ingratitudine an impietate. Putet iſtis uelut indoctum, ubicunq; non offendunt illa ſex paradoxa, in quæ nunc quidam inſaniũt. Scilicet talium uirorum monumenta reijcienda ſunt, ut horum loco rabularum, neſcio quorum, rixoſas legamus nænias. Quo libentius hoc laboris ſuſcepimus, ut Hieronymus noſter, qui pridem nidítiſſimus prodierat in lucem, nũc prodiret nitidior. In hoc uolumine nihil meum eſt præter cenſuras. Nec ſtatim faſtidiendum quod Hieronymi non eſt. Nam habet ordo pr[illegible]us permulta, adeò nõ indigna lectu, ut uel Hieronymi titulo ſeruata gaudeam. [illegible]tio nihil ferè comperi dignum, in quo pius & eruditus lector tempus con[illegible]t. Si cui non probatur noſtrum iudicium, non habet tamen quod nobis indignetur. Non ſolum enim habet omnia quæ prodita fuerant ſuperioribus aliorum æditionibus, uerũ etiam multa illis adiecta ſunt: & habet eadem tum nitidius excuſa, tum emẽdatius, quàm unquã antea fuerint. Per me licebit, ut ſuo quiſq; iudicio fruatur. Admoniti ſunt, qui ualent iudicio: fraudati non ſunt, quibus diſplicet quicquam omitti. Precor ut dominus IESVS ſenectutem tuam, ut eſt pietate ſingulari prædita, ita floridam ac longæuã eſſe uelit eccleſiæ ſuæ. Baſileæ. VI. Idus Octob. An.

M. D. XXIIII.

ERASMVS ROTERODAMVS DIVINARVM LI terarum ſtudioſis omnibus S. D.

SVperiore tomo παραινετικὰ, quæq; ad uitæ pertinent inſtitutionem, quo licuit ordine digeſſimus, ſimul uelut eodem falce complexi ἐγκωμιαστικὰ, παραμυθητικὰ, νουθετικὰ, καὶ ἱστορικὰ, hoc eſt, quæ ad laudem, conſolationem, obiurgationē pertinent, & rei geſtæ narrationē habent, intermixtis & familiaribus aliquot epiſtolis: quibus omnibus ideo dedimus idē uolumen, quod hæc ita cōmiſcuit ipſe Hieronymus, ut non queant diuelli commode, & idem pariter agit in omnibus, in hoc laudatiunculis illectans, quo præcepta ceu pharmaca per ſe ſubamara, melle prælita libentius hauriantur, ſic conſolans, ut inſtituat: ſic obiurgans, ut reddat meliorem: ſic narrans, ut pietatis imaginem uelut expreſſam in tabula, ſubijciat oculis: deniq; ſic confabulans, nonnunquàm & iocans cum amicis, ut interim adhortetur ad pietatem. In hoc uolumen, quod prima editione, propter argumentorum affinitatem ſecundum erat cōiecimus aliena. Atq; ea quidem in treis diſtinximus claſſes. In prima collocauimus ψευδεπίγραφα, hoc eſt, falſò quidem inſcripta diuo Hieronymo: ſed tamen erudita, nec indigna lectu. In ſecunda poſuimus ea, quæ non dubijs titulis, à quibus autoribus profecta ſint, teſtantur. In tertiam cōgeſſimus ea, quæ non ſolum falſa, uerum etiam impudentiſſima inſcriptione Hieronymum autorem mentiuntur, uirum omnium longe tum eruditiſſimum, tum eloquentiſſimum: cū adeo ſint & inerudita & inſantia, ut nec umbram ullam Hieronymiani pectoris referant. Id quod ſuo loco plane demonſtrabimus. Neq; uero cenſoriam hanc uirgulam, καὶ ταύτην λαβόντες ipſi nobis arroganter ſumpſimus, ut pro libidine animi noſtri, de rebus hiſce pronunciaremus: ſed ſolo iuuandi ſtudio commoti, quod re diligenter expenſa, multis ſimul & probabilibus argumentis nobis deprehendiſſe uidebamur, indicauimus. Quod ſi quis erit, qui hoc quoq; negocium exiſtimet ad eccleſiæ cognitionem pertinere. quod titulos uel ab indoctis, uel à negociatoribus, uel ab impoſtoribus additos ſuſtulerim, homo, ne quid dicam inſolentius, in hoc certe genere, nec indiligēs, nec inexercitatus, clariſſima uoce teſtor, clamo, profiteorq; me nec hic, nec uſquam alibi, uel culmum, quod aiunt, latum ab eccleſiæ placitis uelle digredi, nec mihi in animo eſſe, uel unum apicem conuellere, in his quæ ſint illius autoritate ſerio comprobata. Tantum ne quicquid quocunq; modo in uulgi uſum irrepſerit, id protinus ab eccleſiæ profectum oraculo putemus. Nos hoc quicquid eſt laboris, neq; gloriæ, neque quæſtus gratia ſumpſimus, ſed in hoc duntaxat, quo noſtra induſtria, ueteris illius theologiæ candidatis conſuleremus, quam ego ſanè ſolam eſſe iudicarim theologiam, niſi uererer tot agmina diuerſa ſententium. Certe non dubitem hanc pronunciare longe magis conducibilem, uel ad Chriſtianam eruditionem, uel ad uitæ pietatem, ea quæ nunc paſſim tractatur in ſcholis, ſic Ariſtotelicis differta decretis, ſic ſophiſticis nugis, ne dicam ſomnijs, contaminata: ſic inanium quæſtiuncularū inuoluta labirynthis, ut ſi ipſe reuiuiſcat Hieronymus, aut etiam Paulus, inter iſtos nihil theologiæ ſcire uideretur. Quæ tamen ipſa, ſi quibus impenſe placet, per nos ſanè quantumlibet eam deamet, exoſculetur, amplectatur, fruatur licebit. Sit ſuum cuiq; pulchrū, nec obſto quo minus Balbinum delectet polypus Agnæ. Nos iuxta Pauli ſententiam, deguſtatis omnibus, quod optimum cenſemus, ſequi malumus: aut certe, quod noſtro ingenio magis accōmodum. Nec ab his ſacris autoribus, in quibus tam abſtruſam diuinarum literarum ſcientiam comperimus, tam admirabilem eloquētiam, tantam Chriſtiani ſpiritus fragrantiam, auelli poſſumus, niſi contingant meliora. Neq; enim me magnopere mouet turba diſſentientium, cum hoc ethnicis quoq; ſit & animaduerſum, & literis proditum, nunquam tam bene fuiſſe actum cum rebus humanis, ut optima pluribus placuerint. Atq; utinam ſaxit deus optimus maximus, ut quo quicq; melius fuerit, hoc pluribus arrideat. Quod ſi numero ſuffragiorum magis quam pondere commoueremur, nec ipſe placeret Chriſtus, quo ſine cōtrouerſia nihil eſt melius: quem, heu facinus indignū,

plures mortalium rident,quàm ſequuntur.Atq; ipſe adeo ſuos puſillum appellat gregem. Tum in hac ipſa paucitate Chriſtum profitentium quàm rari ſunt,qui quod ceremonijs ac titulo præ ſe ferunt,uere moribus exprimant. Socrates apud Platonem, quicquid admodum placeat multitudini,uel ob id ipſum ſuſpectum habendum eſſe,docet, quod placuit. Et Plinius Cæcilius etiam in ſcholis hãc legem præſcripſit,ut ſciamus eum peſſime dixiſſe, cui maxime ſit applauſum.Tantum abeſt, ut ullius rei precium turba probantium oporteat æſtimare.Quanquàm nihil addubito,quin meo ſint acceſſuri iudicio,quotquot in euol uendis autoribus huiuſmodi fuerint diligenter uerſati,modo acceſſerint his inſtructi literis, ſine quibus nec intelligi poſſunt.Cæterum in optimo theologiæ genere primas tenet diuus Hieronymus,de Latinis loquor:& ita primas tenet,ut omneis poſt ſe longo relinquat interuallo & adeo neminem habemus,quem ullo pacto cum hoc cõferre poſſimus,ut inter tam innumerabiles theologos uix quenquam habeat & ipſa docta Græcia, qui noſtrum æquet Hieronymum,ſi modo non unam aliquam laudem, ſed uniuerſas eius dotes ſimul expendas.Tantam uno in homine reperias ſecularium, ut uocant, literarum cognitionem: tantam omnis antiquitatis peritiam,tot linguarum abſolutam ſcientiam,tam admirandam locorum & hiſtoriarum omnium noticiam,tam non uulgarem myſticorum uoluminum eruditionem,tantum inimitabilis eloquentiæ,tam exactum ubiq; iudicium,tam ſacrum afflati pectoris ardorem um adeo diuerſarum tam digeſtam ac præſentem memoriam,tam felicem iuxta ac diuitem mixturam: deniq; tanto lepôre conditam ſeueritatem, ut quemadmodum per ſe facundi,ſi cum Cicerone conferantur,protinus uidentur obmuteſcere:ita cæteri doctores, quos citra collationem ſuſpicimus, cum Hieronymo compoſiti, uix ſapere, uix loqui,uix uiuere uideantur.Atq; id quidem haud in illorum contemptum, ſed in Hieronymi gloriam dictum uideri uelim,qui ſuarum excellentia uirtutum, aliorum laudẽ non minuit,ſed admotus obſcurat.Reliquos ut limpidos riuos admireris, hic ceu diues quoddã & aureum flumen, uniuerſas opes ſecum uoluit ac defert. Verum quoniam intelligebam complureis ab huius uere diui doctoris abhorrere lectione:non perinde ob id,quod minus probarent (quis enim hunc non probet,niſi qui ſit unus omnium inſulſiſſimus, nec minus tamen inſulſus quàm impius) quàm quod crebris obſcuritatibus, ceu ſalebris occurrentibus offenderentur.Et minus placeat oportet,quod nõ intelligas.Proinde pio,ſicut opinor, ſtudio,laborem hunc haud ſanè mediocrem profecto ſuſcepimus: non hoc agentes, ut de dogmatis digladiantes,argutiam oſtentaremus ingenij, ſed ut pio lectori, dociliq; magis quàm docto, ſubmotis obſtaculis, uernantiſſimos Hieronymiarum lucubrationum campos aperiremus,in quibus ſumma cum animi uoluptate liberius iam & inoffenſius ſpatiaretur:id quod primum diligentiſſima caſtigatione,deinde argumẽtis & ſcholijs in loco additis conati ſumus efficere.Nec hoc contenti,cum uideremus tam ſacrum uirum, non ſolũ deprauatiſſimum,uerum etiam alienorum intermixtione librorum, ita contaminatum, ut propemodum plus eſſet alieni, quicquid nothum ac ſuppoſiticium deprehendimus, non amouimus quidem,ne quid omnino deſideraret auidus lector:ſed tamen ſemouimus,& in ſuum redegimus locum.Idq; fecimus non præcipiti temerarioq; iudicio, qui pleriſq; mos eſt,ſed omnia coniecturarum ueſtigia,quanta maxima potuimus ſagacitate ſubodorati: ſic ut planè confidam, citra contationem omneis qui mediocriter bonas didicere literas, aut qui uel deguſtarunt,modo candido & integro nt ingenio,noſtræ ſubſcripturos ſententiæ. Quod ſi quis ſuper hiſce rebus uelit odioſius digladiari,me certe concertatorem nõ eſt habiturus.Ego quid ſentiam,ſimpli ter indicaui,libenter παλινῳδήσω, & in diuerſam iturus ſententiam,ſi quis docuerit rectio .Porrò ſi quis cum id nõ poſſit,tamen odioſius obſtrepit, ac ſtudio rapi,q; iudicio duci r uult (ut nihil eſt pertinacius inſcitia, præſertim ſi ſcientiæ perſuaſio acceſſerit ne cum ho quidem unquam tria uerba commutauerim. Cui ſolus placet Hieronymus,huic dedimus,ne imprudens incideret in aliena;cui quiduis placet,citraq;

delectum

delectum omnia deuorat, huic nihil omiſimus, imò nonnihil adiecimus. Titulos tãtum de-
traximus, quos qui uolet, uel initialibus, ut uocant, literis in ſuo ſibi reponat codice. Reſcin-
dant noſtram cenſuram, quibus uiſum fuerit, & ſuo fruantur iudicio, profiteantur abſolu-
tam eruditionem, & oraculum uideri poſtulent, quicquid dixerint. Nos humiles homun-
culi, nec ignari mediocritatis noſtræ, iuuandi ſtudio, quod poſſumus præſtamus, & quales-
cunq; talentulũ, quod nobis dominus credidit, pro noſtra uirili in communem conferimus
utilitatem, quo uidelicet uſuram exigenti qui ſortem commiſit, ſi nihil aliud, certe conatũ
& ſedulitatem uice fœnoris exhibere ualeamus. Apud eruditos quidem & candidos hæc
quæ diximus abunde ſatis erant. Cæterum quo cumulatius etiam ſatisfaciamus omnibus,
doctis pariter & indoctis, modeſtis & immodeſtis, haud grauabor altius repetito ſermone,
conſilij mei reddere rationem, primum oſtenſurus, quibus ex cauſis acciderint huiuſmodi
ψευδεπιγραφίαι, deinde quibus notis quibusq; coniecturis, tituli falſitatem deprehendere liceat.
Principio non ſum exacturus, ut quiſquàm mihi credat id in Hieronymianis accidiſſe mo-
numentis, niſi compererit nullum unquam, nec apud Græcos, nec apud Latinos fuiſſe ma-
gni nominis autorem, in quo non idem uſu uenerit. Apud Græcos nihil antiquius Home-
ro, cuius poëſim tamen repurgauit Ariſtarchus, inſignes uerſus ceu γνησίους, id eſt, germanos
ac palam Homero parente dignos, ἀστερίσκοις illuſtrans: contra, nothos & ſuppoſiticios ὀβε-
λίσκοις iugulans. De hymnis & Batrachomyomachia docti addubitant. Nam hymnos qui
Orphei titulo feruntur, Ariſtoteles illius eſſe negat. Apologos Aeſopi nomine celebres,
Quintilianus Heſiodo mauult aſſerere. Notantur ab eruditis aliquot Ariſtophanis, & Euri-
pidis fabulæ, ueluti ſubditiciæ. Sunt poëmata, quæ in nonnullis exemplaribus Theocri-
to, in alijs Moſcho reperies inſcripta. Sunt aliquot inter Platonicos dialogos, quos nemo
non ſentit ſuppoſiticios eſſe, niſi qui nihil omnino ſentit animo. Idem parcius quidem acci-
dit in Ariſtotele: uerum ut nihil interim dicam de ambiguis, propemodum conuenit, librũ
περὶ τῶν θαυμασίων ἀκουσμάτων alterius eſſe. Tum negari non poteſt, in problematis quædam ab
alijs admixta fuiſſe cum alijs argumentis, tum illo potiſſimum, quod eadem toties occur-
runt. Mihi nec rhetorica, quam ſcriptam habemus ad Alexandrum, uidetur illius eſſe. Inter
Plutarchi commentarios ipſi deprehendimus aliquot, quos nõ uereamur quantumuis ſan-
cte deierare, ab ipſo nunquam fuiſſe conſcriptos. Idem in Luciani dialogis factum & ipſa
res indicat, & teſtantur eruditi. At ijdem è diuerſo Phalaridis nomine celebratas epiſtolas,
huic uindicant. Ven[illegible] atinos. Inter tam multas comœdias, quæ Plautini nominis ha-
bebant inſcriptione[illegible] tantum & uiginti, ueluti germanas & originis indubitatæ, re-
cipit M. Varro, uir [illegible] ecunq; doctiſſimus, quas ob eam rem Varronianas fuiſſe uocatas,
te[illegible] lus Gellius. Præcepta rhetorices ad Herennium, tot ia[illegible] ſeculis Ciceronis titu-
lo leguntur, & à magnis citantur autoribus, quod tamen opus alterius cuiuſpiam eſſe, non
ſolum arguit ſtilus, ſed alijs item argumentis non ambiguis deprehẽditur. Tum medijs hu-
ius actionibus quædam orationes admixtæ ſunt, ſtilo reclamante, Ciceronem autorem in-
ſcriptione mentientes. Quibus haud ita pridem [illegible] liecit Philippus Beroaldus, homo
ſanè non indoctus, ſed ſtudij maioris q̃ iudicij [illegible] deo non exhibet inimitabilẽ illã
Ciceronis elo[illegible] Latini quidẽ hominis [illegible] tur. Iam q̃multa Vergilij no-
men occup[illegible] b alijs eſſe profecta. Ne cõ-
m[illegible] huius farinæ libellos, qui
ſe[illegible] quidã aſſcribunt Suetonio. De
uiris [illegible] eclamationes Quintiliani titulo publica-
tas, docti[illegible] Prouerbia quædã Senecæ titulo legũtur, in qui-
bus cõplur[illegible] nimographi nomine citatos apud idoneos auto-
res, ut de cæteris interim ſileã, de quibus ambigi poſſit. Circũferunt[illegible] epiſtolæ Pauli ad Se-
necam, & Senecæ ad Paulum, in quibus nihil omnino reperias, neq; Paulo, neq; Seneca di-

gnum. Opus de diſciplina ſcholarium Seuerini Boëtij nomine circūfertur, quod bubulci ci-
tius dixeris, quàm illius eximij philoſophi. Paucos aliquot, ſed maxime celebres dūtaxat exem
pli gratia recēſuimus, cū alioqui nullus ſit omnino ſcriptor, cui nō aliquid falſò fuerit inſcri-
ptum. Pergamus igitur ad noſtrateis, hoc eſt, ſacros autores. Hebræi quædā uolumina non
recipiunt, nec in his quæ receperunt de autore cōſenſus eſt. Apud hos prima autoritas erat
legi, & prophetis. At hic protinus quòd multa ferebantur olim apocrypha Eſaiæ & Hieremiæ
titulo. Proxima dabatur hagiographis, inter quæ nonnulli ſupputabant libros Iudicum &
Ruth. Tertius ordo erat apocryphorū, è quibus Sapientiā Solomonis, Eccleſiaſticū, Iudith
& Thobiam, Eſdræ & Machabæorū libros omnes, ac Danielem totu palàm in tēplis legi-
mus: librum eiuſdē ordinis, cui titulus eſt, Paſtor, nemo legit. Daniel apud Hebræos eiuſdē
ordinis habetur, cuius & liber Pſalmorum, & tamen ex his, quæ huius habent titulum, ipſe
diuus Hieronymus nō ueretur quædā obelis iugulare, ueluti Belum, Draconē, ac Suſannā,
hymnumque trium puerorū. Eiuſdem ordinis eſt Eſdras, cuius & Pſalterium. Quū autē Pſal
morum ſumma ſit autoritas, tum apud Hebræos, tum apud Chriſtianos: tamen diuus Hie
ronymus nō ueretur, ex primis duobus Eſdræ libris unicū facere, & duos reliquos inter apo
crypha cenſere, lectore monito ne ſomnijs huiuſmodi delectetur. Quid euangeliorū autori-
tate ſacratius? Aut quid apoſtolorū nominibus auguſtius? Et tamen horū titulis quot euan-
gelia ſparſa fuerant in orbem? Inter quæ reiectū eſt & euāgelium Nazaræorum, quod à ple-
riſque credebatur archetypon Matthæi. In euangelio Ioannis hiſtoria de adultera, iudicio pri-
ſcorum, ex Hebræorum euangelio putatur aſſuta. Viuo etiā num Hieronymo, Romani nō
recipiebant epiſtolam ad Hebræos: nec Ioannis Apocalypſim Græci, quum alijs de cauſis,
tum quod in ea nomen Ioannis præter illius morem tam idētidem inculcetur: deinde quod
negarent illi eſſe quicquam dignum apoſtolica grauitate, ſed frigidam potius imitationē ſermo
reſiperet. Poſtremo, quod ibi quædam deprehenderentur de numero annorū, quæ dogma
Cerinthi olere uiderentur. Qui modeſtiſſime, cenſent eſſe Ioannis presbyteri, cuius ſunt epi
ſtolæ duæ poſteriores. Nam epiſtolam, quæ Pa ... ur ad Laodicenſes, quis non
ſentiat imitaticiam eſſe, uerbis aliquot hinc & ... n epiſtolis conſarcinatis?
Iacobi epiſtolam ueteres ab alio quopiam il ... abant, licet paulatim
progreſſu temporis obtinuerit autoritatem ... Petro profectā
negabant plerique, quibus alicubi diuus Hie ... ... Alij
diuerſitatem hinc eſſe putat, quod alio fuerit u
& epiſtolas, quæ quondam apoſtolorum tituli
Leguntur & hodie paſſim Ioannis apoſtoli
ronymus palàm teſtetur primam dun
brum, cuius autor ſit incertus
runt Philoni, item epiſt
blico, quæ ueteres mag
Nos ſanè quicquid ec
eſt, amplectir
tur autorita
concertatio.
Hieronymi c.
gumentum, & re
crebriores, tum in
uidemus Hieronymi
eſſe permixtas. Verùm i
ro, quibus hæc inſcriptionu
mum occaſione uidetur eueniſſe, pa

opus

opera,ſed utrunq; diuerſis modis.Nam aliquoties uſu uenit,ut idem aut certe cõgnõine pluriũ uocabulum,erroris anſam præbeat,uelut olim cõplureis fabulas falſò fuiſſe inſcriptas Plauto,narrat Aulus Gellius,cum eſſent à Plautio Plautianæ, nõ à Plauto Plautinæ. Conſimili errore,duas epiſtolas poſteriores Apoſtolo Ioanni tributas tradunt , quod alius eiuſdē eſſet nominis Ioannes presbyter,à quo ſcriptas affirmãt.Et Hierarchiarũ libros Dionyſio tribuimus Areopagitæ:& eundem putamus eſſe,quem iuxta Lutetiam Pariſiorum urbē,martyrio coronatum accepimus,ē tribus,ni fallor,Dionyſijs unum faciẽtes.Etenim quum Hieronymus in catalogo duos,ni fallor,recenſeat Dionyſios:alterũ Corinthiorum,alterũ Alexandrinorum epiſcopum:nihil attingit eorum librorum,qui nunc Dionyſij Areopagitæ titulo uerſantur in manibus.Plures cõmemorat Euſebius,& inter hos Areopagiten:de cuius libris nullam facit mentionem,quum aliorum,qui ſcripta reliquerunt,lucubrationes diligẽter annumeret.Ea res in hiſtorijs quoq; magnos ſæpenumero gignit errores.Quod genus,ſi quis Ariſtophanis grammatici librum in Ariſtophanem poetam cõferat:& quicquid de Scipionibus ab hiſtoriographis ſit proditũ,id ab Africano geſtum exiſtimet. Rurſum fit interdũ, ut librarius aut ſtudioſus aliquis,ob argumenti ſimilitudinē,diuerſorum autorum opuſcula eodem copulet uolumine:deinde parum attẽtus lector,aut nõ reperiẽs aſſcriptos titulos aut obliteratos offendens,eius eſſe putat omnia cuius nomen in frontiſpicio uoluminis cõſpexerit.Aliquoties ſi forte deſit inſcriptio,lector cõiectura fallitur,& nomẽ aſſcribit, nõ cuius eſt, ſed cuius eſſe ſuſpicatur:uel quod de re conſimili , uel quod ad eoſdem , uel quod ſimili ſtilo ſcripſerit alius.His occaſionibus dubium nõ eſt,quin permulta Hieronymo tributa fuerint, quæ ſunt aliena.Scripſit argumenta in diuinæ ſcripturæ libros diuus Hieronymus:deinde parum eruditus,aut etiam tumultuarius lector,quodcunq; illic oſtenderit argumentũ abſq; titulo,ſiue illud ſit Iſidori,ſiue Gilberti , ſiue alterius cuiuſpiam,Hieronymianum facit.Et librum cuius initium eſt,Cogitis me ò Paula & Euſtochium:ob id ab Hieronymo ſcriptum eſſe putant,quod earũ nomen præferat,ad quas ſæpenumero ſcripſit Hieronymus. In nonnullis exemplaribus reperies Anſelmo data,quæ rurſum in alijs Auguſtini titulum præ ſe ferant,quod character non omnino diſcrepet utriuſq;. Sunt qui fugientes inuidiam libros ædant ἀνωνύμους ἢ ἀδεσπότους καὶ ἀνεπιγράφους, hoc eſt,ſubtracto titulo.Deinde leui quapiam coniectura ductus aliquis,huius aut illius titulum aſſcribit,quiſquis forte occurrerit. Fit nonnunquam,ut in declamatorijs argumentis,quæ Græci μελέτας appellant,titulum nõ ſerio aſſcriptum,hoc eſt non autoris,ſed eius,cuius perſonam conatur effingere is qui ſeſe exercet,uerũ ac ſerium eſſe putent.Nam hoc uidemus olim in ſcholis ſolenne fuiſſe genus exercitationis. Quo de genere ſunt epiſtolæ Phalaridis,epiſtolæ Bruti ad diuerſos,epiſtolæ Pauli ad Senecam, & ad hũc illius. Sic Portius latro tractauit argumentum Ciceronis in Catilinã,nimirũ perſonã agens Ciceronis:& quoties incidit,ſeſe Tullium appellãs,non Portium.Hinc error eorum,qui rem fictã ſeriã eſſe credunt.Ad hæc nõ raro fieri uidemus & hodie,ut bibliopolæ de induſtria,ſcriptorũ illuſtrium gratioſis nominibus ad ſuũ quæſtũ abutãtur. Alij quo uel nugas ſuas,uel peſtifera dogmata lectori cõmendent,gratioſa prætexunt nomina: ſiue quo magis aliena fruantur ſtulticia,ſiue quo dogmatũ uirus ſub magni nominis umbra celerius latiusq; ſerpat in uulgus.Hinc uidelicet inſcriptiones illæ impudentiſſimæ:Epiſtola Ieſu ad Abigarũ,Euãgeliũ Petri,Euãgeliũ Nicodemi,aliæq; id genus innumeræ:quarũ pleraſq; nominatim eccleſiaſtica dãnauit autoritas in decretis pontificijs.Ipſe plurimis & manifeſtis argumentis deprehendi,quẽdam fuiſſe,cui præcipuũ ſtudium fuerit,ut coccycis in morẽ,ſuas nænias alienis operibus insereret,potiſſimũ Ambroſij,Auguſtini, & Hieronymi. Nã ſtilus palàm arguit eundem fuiſſe.Huic prodigioſa quædã fuit libido,uel inſania potius , omneis Hieronymianas lucubratiões modis oĩbus cõſpurcãdi,adeo ut nõ cõtentus fuerit epiſtolas ſuas & libros huius libris adiũgere:ueluti ſi qs putres pãnos inſigni aſſuat purpuræ:uerũ medijs pſalmorũ & ꝓphetarũ interpretatiõibus nęnias ſuas admiſcuit,quaſi generoſũ uinũ lotio

uities aut aceto, ne quis mederi queat. De quo quidem impoſtore cōpertiora dicemus, cu ad
tertium huius uoluminis ordinē uentum erit, in quē indoctas & ineptas illius nugas coniecu-
mus. Habes quot modis deprauentur inſcriptiones, & uides rem adeo neq; raram eſſe, neq;
nouam, ut in nullo ferè ſcriptore non contigerit, frequētius autem in præclaris & gratioſis.
Reliquum eſt, ut oſtendamus, quibus modis hic fucus deprehendi coarguiq; poſſit, præſer-
tim in diui Hieronymi ſcriptis, cuius in præſentia negociū agimus. Etenim cui ſatis eſt quo-
cunq; pacto prænotatum autoris nomen, is pro quatuor, quatuordecim opinor leget euan-
gelia. Quid autem facilius eſt, quàm nomen quodcunq; libuerit libro præfigere? Certe non
obſtitit antiquis illis patribus quantumuis magnificus titulus, quo minus tot apocryphas
ineptias reijcerent, nimirum rem magis ſpectantes quàm inſcriptionem. Alioqui ſi clauſis,
quod dici ſolet, oculis accipiemus, quicquid probati uiri titulum præ ſe feret, cui non procli-
ue ſit orbi imponere: præſertim hiſce temporibus, quibus quicquid ſcriptum fuerit, protinus
bis mille propagatum exemplaribus, per omnes terras diſſipatur? Non tibi ſatis eſt titulus
quem habent pyxides medicorum, ſed olfacis, tractas, deguſtas, nec protinus opobalſamum
eſſe credis, ſi balſami titulum habeant myrothecia: ſed modis omnibus exploras, ne fore de-
ceptus inſcriptione, uenenum accipias pro remedio, lutum pro unguento. Nomiſma probas,
non contentus inſcriptione: pānum experiris, haud credens ſymbolo. Aurum affricas coti-
culæ, diffiſus colori. Habemus notas, quibus natiuam gemmam à facticia diſcernamus: nec
ſatis eſt, ſi quis modo Smaragdum appellet, aut Lyncurium: & in ſolis libris recipiendis,
quodcunq; nomen temere aſſcriptum ſatis erit? At dixerit aliquis: Quid tantopere refert, cu-
ius titulum habeat liber, modo bonus? Id fortaſſis in Plautinis fabulis nō ita magni referat.
Cæterum in ſacris uiris & eccleſiæ columnis, unde pontifices ac thelogi uelut ab oraculis
ſuis, de bello, de ſacramentis, deq; grauiſſimis rebus ſumunt decreta, plurimum opinor refe-
ret. Alioqui futurum eſt, ut impoſtoris alicuius dictum imò ſomnium, Pauli aut Hieronymi
nomine productum, cogat me uel tacere, uel ſequi quod rectum non eſt. Id quod quotidie
uidemus in theologicis diſputationibus factitari magno cum riſu bonas callentium literas.
Ac longe quidem procliuius eſt, deprehendere non eſſe illius cui inſcribitur, quàm pronun-
ciare cuius ſit opus. Quanquam hoc quoq; nonnunquam à ſagacibus & emunctæ naris in-
genijs deprehendi poteſt. At quibus tandem notis hoc licebit aſſequi? Permulta quidē ſunt
alia, quæ coniecturam præbeant, ſi non conuenit tempus, ſi non conſentiunt dogmata. Ve-
rum hæc & id genus alia, facile imitatur, qui ſtudeat impoſturam facere. Certiſſimus index,
& uere Lydius, ut aiunt, lapis eſt, character oratiōis & habitus. Vt ſua cuiq; facies, ut ſua cui-
q; uox, ut ſuus cuiq; mos & genius, ita ſuus cuiq; ſtilus. Nec perinde relucet in ſpeculo cor-
poris imago, quam in oratione mentis habitus apparet. Hanc normam ſequutus eſt Varro
in penſitandis Plauti fabulis, non indices Helij, nec Claudij, nec Aurelij, nec Accij, nec Ma-
nilij, hoc eſt librariorum titulos, quemadmodum ait Gellius. Hāc ſequutus eſt Ariſtarchus,
hanc ipſe diuus Hieronymus, etiam inter diſertos. Nam inter infantem & eloquentem ma-
nifeſtius diſcrimen eſt, quàm inter hominem & ſimiam, inter ſilicem & gemmam. In apolo-
getico aduerſus Ruffinum, Nouatiano librum aſſerens, quem ille Tertulliani dicebat: Et au-
toris, inquit, eloquiū ſtili proprietas demonſtrat. Rurſum eodē argumēto Pamphilo ſuū uin-
dicat opus: Vnde, inquiēs, ſciā quod Pāphili ſit? Videlicet ſtilus & ſaliua docere me poterūt.
Et diui Auguſtini librū, cū quidā negarēt illius eſſe, ex epicheremanis ait agnouiſſe ſeſe. Secū-
dam Petri epiſtolā ſtili dūtaxat indicio putat alterius eſſe. Tum ei quæ fertur ad Hebræos,
uerecunde ſignificat Clementis uideri poſſe, quod ſtilus multam haberet affinitatē cū illius
epiſtola, quam ſub nomine Romanæ eccleſiæ ſcripſit ad Corinthios. Ac ne longior æquo
fiam, in catalogo ſcriptorū illuſtriū, ſæpenumero libros alijs adimēs, alijs aſſerit: nihil ſequu-
tus præter ſermonis guſtum, ſtiliq;, quēadmodum ille loquitur, ſaliuā. Sed hæc uideri ſolēt à
pinguibus iſtis & argutis, ſi dijs placet, uideri uolunt, cum reſpōdent, eiuſdem autoris non
ſemper

ſemper eundem eſſe ſtilum. & hæc nobis potiſſimum obganniunt illi, qui prorſum, nec quid ſit ſtilus ignorant, nec ullos bonos euoluunt autores. Quaſi uero neſciamus uel pro ætate, uel pro argumenti natura, uel ſtudio, uel profectu, uel pro animi habitu nonnihil uariari dictionem. Nec enim eadem eſt oratio Ciceronis in Philippicis, quas ſenex ſcripſit, & in Verrinis actionibus, quas iuuenis. Et alio dicẽdi genere patrocinatur Miloni, quam quo diſſeruit de officiis. Nec ipſe nunc eodem orationis genere hæc diſputo, quo olim Philippum principem laudauimus, quod ſciam aliter encomium ſcribi, aliter ſcholia. Et Tullius eloquentius tractat oratorem ſuum, quam præceperat de inuentione rhetorica. Nonnunquam data opera ſtilum uariamus, ſiue quod libet experiri diuerſa, & nunc hũc, nunc illum ſtudemus exprimere, ſiue quod hoc tribuimus his, ad quos ſcribimus. Iam accreſcente per aſſiduam meditationem orationis facultate, nonnihil nouetur oportet. Poſtremo quemadmodum alius eſt ſermo commoti, alius ſedati, aut alacris: ita diuerſus eſt ſtilus, aliter affecti. Et hæc expendat oportet, qui de phraſi uelit ferre ſententiam. Alius eſt uultus irati, quam propitij, alius triſtis, quam alacris: & tamen ea res non obſtat, quo minus agnoſcas hominis tibi noti faciem. Quem iuuenem noueras, ſenem agnoſcis, cum omnia mutet ætas. Fratrum aut ſororum inter ſe ſimilitudo non impedit, quo minus Paridem dignoſcas ab Hectore, Caſſandram à Polyxena. Atque adeo haud ſcio an unquam inter ullos geminos tam indiſcreta fuerit formæ ſimilitudo, quin à familiaribus certe quiuerint internoſci. Quin etiam uehementer attentis, ouum ab ouo, ficum a ficu licet diſcernere, uel refragãtibus prouerbijs. Tantum abeſt ut ſtilus à ſtilo diſcerni non queat, cum non alia in re maior ſit uarietas, ſtilus modo ſit ullus: & accedat artifex, qui pronunciet. Nec enim Tartareti dictionem facile ſecernas ab oratione Bricot, non hercle magis quàm ab Occam Scoti; aut ab Hugonis cariarij, Lyræ, aut ſcopas a ſcopis, aut rudera a ruderi. At Auguſtinum ab Hieronymo, nihil negocij ſit dignoſcere, ni prorſus ignores quid ſit oratio. Nunquam ita ſe deijcit Hieronymus, quin diuo Thoma ſit cultior, etiam cum ille rhetoricatur maxime. Sed ut modo dixi, artifex de artifice certiſſime pronunciat. Sculptor ſculptoris, pictor pictoris manum protinus agnoſcit. Muſices peritus, cantionis autorem ex harmonijs intelligit. Protogenes Apellem non ante uiſum è linea ducta incontanter deprehendit, ſed artifex artificem, cum bubulcus interim aliquis nec Fului, aut Rutubæ manum ab Apellis, aut Xeuſidis manus ſit diſcreturus. Quanquam ingenue fateor accidere poſſe, ut in nonnullis tanta ſit dictionis ſimilitudo, ut modeſtius ſit ambigere quàm pronunciare. Verum cum ſtilum dico, non ſolum ſummam illam orationis, quaſi cutem aut bracteam intelligo uerborum & figurarum in uerbis ſitarum: ut ubicunque quinque Hieronymiana uerba deprehendero, protinus Hieronymum ſcripſiſſe confirmem, aut qui ſubinde clauſulam orationis ad hunc modum finiat, eſſe uideatur, eum ſtatim Ciceronem pronunciem: apud quem aliquoties reperero, interim pro interdum, ſtatim Quintilianum putem: apud quem legero tanquam pro uelut, aut inſulcire pro inculcare, mox Senecam eſſe credam: ubi uidero ſanè quam & oppido quam pro ualde poſitum, exemplo Gellium arbitrer ſcripſiſſe: ubi nupturire, uerbigerari, aut aliud ſimile uerbum occurrerit, iam Apuleium exiſtimem loqui: aut qui ὁμοιοτελεύτοις & ὁμοιοπτώτοις frequentius utatur, hunc continuo credam Auguſtinum eſſe: quiue crebris periodis in longum producat ſententiam, hunc illico putem eſſe Gregorium. Plurimas res pariter complectitur ſtili uocabulum, ſermonis habitum, & dictionis quaſi filum, figuras, conſilium, iudicium, argumentationis genus, inuentionem, tractationem, affectus, & ἤθη quæ Græci uocant: atque in ſingulis horum mille diſcrimina, nempe non pauciora quàm ſunt ingeniorum, quorum profecto totidem differentiæ ſunt, quot ipſi ſunt homines. Alius iucundior eſt, alius exactior. Alius ſimplicior, alius picturatior. Alius lenior, alius acrior. Hic ſeuerior eſt, ille feſtiuior. Hic fuſior, ille denſior. Hic eruditior, ille ſanctior. Hic copioſior, ille neruoſior. Denique, ne rem infinitam perſequar, totius animi ſimula-

chrum

chrum ſemel exhibet oratio. Neqꝫ ſecus quàm in corporum propagatione, parentum habitus in liberis repræſentatur: ita quoties ingeniũ exertis uiribus gignit aliquid, omneis mentis notas illic licet agnoſcere, maxime ſi quis nõ imperitus animum aduerterit. Quanquam in nullis iudicium certius quàm in his, quos ingenij uis, doctrinæ magnitudo, eloquẽtia ſingularis, aliaq́ꝫ dotes eximiæ reddunt inimitabiles. Nam ut de mediocribus ſit aliqua dubitatio, certe Apellis [illegible] uel procul ſtatim agnoſcet artifex. Si quis affectet ut pro Cicerone legatur, nihil agat, quod feliciſſimam illius facilitatem, & iucũdiſſimam ſubtilitatem nemo poſſit aſſequi. Is in epiſtolis ait, ſeſe ſua dicta talibus inſigniſſe notis, ut non difficile foret ab aliorum dictis internoſcere. Nam huic aliena quædam in hoc genere tribuebantur. At in Hieronymo noſtro tam multæ ſunt dotes, tam eximiæ, ut una quælibet harum ad diſcrimen abunde ſufficiat. Earum aliquot ſic habet cum alijs communes, ut multis præcurrat paraſangis, adeoq́ꝫ uincat, ut huic admoti, quod habent non habere uideantur. Accedunt quædam peculiaria, quæ nemo Chriſtianorꝝ nec habuit nec affectauit. Ingenij diuina quædam uis, mira fœcunditas, ardor incomparabilis, eloquentia, ſanctimonia, diuinarum literarum cognitio, ſtudiorum feruor, aliaq́ꝫ id genus ſic eminent in hoc, ut inter omneis ipſa dignoſci poſſit excellẽtia. Cæterum peculiaria ſunt, felix illa rerum omniũ mixtura, qua quicquid eſt in ullo uel autorum, uel diſciplinarum genere, uel apud Græcos, uel apud Hebræos, uel apud Latinos, ſiue priſcum ſit, ſiue neotericum, miro quodam artificio ſic infulcit, intexit, cõcinnat, ut mireris è tam diuerſis unum quiddam poſſe conflari. Nemo denſius, nemo felicius myſticæ ſcripturæ teſtimonia inculcat, quã uelut in numerato habebat, & quantum equidem conijcio, locis certis, quos in hoc parauerat, digeſtã, per quos effecerat, ut quicquid uſquam eſſet abſtruſum in bonis autoribus, id protinus ad manum eſſet. Ex occultis ueteris inſtrumenti myſterijs, ex reconditis prophetarum ænigmatis libẽter aliquid depromit, uelut oſtentans opes ſuas, quo magis inflammet lectorem ad ſanctarum ſtudia ſcripturarum. Tum uidere eſt in eo perpetuam quandam feſtiuitatem, quam eruditi mirantur in M. Tullio. Nam in rebus etiam maxime ſerijs, tamen dictu mirum eſt, quantum habeat ſalis, quantum iucunditatis. Deprehendas in eodem ingenium uerſatile, ac penè dixerim uafrum. Dilemmatis & epiphonematis impendio delectatus eſt. Singularis quædam in inſectandis ac depingẽdis hominum uitijs libertas. Qua ſic utitur aduerſus hæreticos & calumniatores, ut aliquoties, dicam enim ingenue, modeſtiam in eo cogar deſiderare. Ad hæc, nullum ſcripſit opus, quod non ipſe locis aliquot citet. Id agens opinor ne uel interciderent lucubrationes ipſius, uel alienis nominibus occuparentur, cũ nihil horum quæ reiecimus uſquam adducat, aut uel leuiter meminerit. Vt ne dicam interim, quod quædam horum quæ nos ſeparauimus, in peruetuſtis exemplaribus, aut omnino non habebantur, aut aliorũ præferebant nomina. Et in nonnullis impoſtor ille quiſquis fuit, ſic nomẽ inculcat ſuum, ut hoc ipſum faciat ſuſpicionem captatæ impoſturæ. Sunt & aliæ notæ, quas ne ſim ꝓlixior omitto. In ſumma eſt peculiaris quidam pectoris & ingenij guſtus, quem ſentire licet magis ꝙ explicare. Quibus omnibus diligenter obſeruatis, quæ uere diuinum uirum referebant, ea illius nomini reddidimus, alienis falſum titulum detraximus, nõ tam ingenio noſtro freti, quod quam nobis mediocre contigerit, non ignoramus: nec eruditione, quam nobis nõ uindicamus, ſed partim familiaritate, quam frequenti lectione ueluti confabulatione cum Hieronymo contraximus (nam & olim adoleſcentes huius ſcriptis unice ſumus delectati, & nunc hoc magis capimur, quo plus acceſſit eruditionis) partim diligentia ſtudióque quo peruestigaus omnibus, mihi uideor quod uerum eſt, non dubijs argumentis deprehendiſſe. Iam quantum meo iudicio tribuendum ſit, aliorum facio iudicium. Nec enim agnoſco laudem, quam mihi tribuunt hac in re quidam eruditiſſimi quidem illi, ſed amici. Cæterum in cenſendo dictionis genere, quandoquidẽ in ea palæſtra tot iam annos ſum exercitatus, ſi quid mihi ſumo, uideor id nõ omnino arrogãter facere, præſertim ad utrũqꝫ paratus,

ut uel

ut uel mutem ſententiam,ſi quis adducat compertiora:uel concedã,ſi quis digladiari malit,quàm diſcere. Nam his qui cauillabũtur,quædam à nobis adempta Hieronymo,quæ tamen huius titulo citantur in Decretis,& in eccleſijs publice leguntur,abunde ſatisfaciemus,cum ad extremam huius Tomi partem ueniemus:in quam ea relegauimus,quæ uelut ab impudentiſſimo impoſtore ſubdita prorſum indigna duximus, ut in his ſtudioſi bonas horas collocarent. In præſentia tantũ illud admonuiſſe ſuffecerit,permulta quondam in eccleſijs publice ſolere legi,quæ poſtea ſint exploſa per epiſcopos,uel eruditiores, uel attentiores:quemadmodum in catalogo ſcriptorum teſtatur diuus Hieronymus.Imò in his ipſis,quæ rejcit & carbone notat in Decretis pontificia cenſura,pleraque fuerant olim publico Chriſtianorum uſu recepta.Nec ueritus eſt Hieronymus receptiſſimam per uniuerſum orbem Canonicorum uoluminum æditionẽ ſua uel interpretatione,uel emendatione mutare.Quod ſi qui reclament, eas pontificum eſſe partes, haud mei ſimilium: nihil equidem repugno. Sanè,fateor,pontificum eſt ſuper hiſce rebus ſtatuere,præſertim ſi quid ad fidei Chriſtianæ rem pertinet,mei tamen ſimilibus fas eſt admonere.Quanquã eruditi negant illam Gratiani,neſcio cuius,congeriem, ulla unquam publica eccleſiæ autoritate comprobatam fuiſſe, magiſq; ſcholaſticorum uſurpatione paulatim inualuiſſe, quàm iudicio Synodi,cum inter hos ipſos hodie uideamus illius operis teſtimonium non temere recipi,niſi ſi quid fuerit commodum ad noſtrum negocium:ſi quid officiat,rejci uelut antiquatum iam & obſoletum. Sed donemus ualere, magni certe refert,quid quo animo comprobet eccleſia. Vt enim parem autoritatem tribuat Hebræorum uoluminibus,& quatuor euangelijs:certe non uult idem eſſe pondus Iudith, Thobiæ,& Sapientię libris,quod Moyſi pentateucho. Paulum recipit,ſed ut apoſtolum. Auguſtinum recipit, ſed ut interpretem:nec alia lege recipit,quàm ipſe qui ſcripſit, ſuos libros legi cupit. Recipit canonicam ſcripturam,ut de cuius fide nolit ambigi.Recipit humanas de ſanctis hiſtorias,non ut per omnia certas,ſed quæ cum fructu morum legi poſſint. Nonnulla condonat iam receptæ conſuetudini,ac multitudinis affectibus,ſi modo ſenſerit eiuſmodi,ut citra religionis uitæq; perniciem legi poſſint. Niſi quis forte . quod in Decretis legerit:Sedulij paſchale opus inſigni laude præferimus : continuo poſtulet , ut Sedulij uerſiculos Actis apoſtolorum æquemus.Poſtremo non illic agitur de titulo,ſed de re.Alioqui quid futurum eſt,cum ea quæ publice canuntur in templis , alio atq; alio titulo proponi uidemus,id quod in multis uſu uenire,certum eſt. In multis inſcriptionis falſitas manifeſtioribus deprehenditur argumentis,quàm ut quiſquam poſſit tergiuerſari. In ſententijs Petri Lombardi,atq; in Gratiani collectaneis quàm multa citantur ex opere , quod Auguſtini titulo legitur:De uera & falſa pœnitentia:quum in eodem Auguſtini referatur & appellatur ſententia.Ita multa citantur ex Hieronymo,quæ nuſquam in illius libris reperiuntur. Ad huiuſmodi permulta ceu conniuent eccleſiæ proceres. Quod ſi in nonnullis conſtat eccleſiam mutaſſe ſententiam,nimirum diligentius penſitato negocio,quid magni ſi quid in his mutetur,quæ aut non pertinent ad Chriſtianam fidem, aut certe multo leuius pertinent.Neq; enim,opinor,protinus hæreticus ſit,ſi quis Euangelium quod Marci nomine legitur,Petri titulo legendum exiſtimet. Verum hiſce de rebus plura iam penè diximus,quàm decretum erat,quæ ſuo loco copioſius reddentur. Nunc ne lectorem nimis longa præfatione defatigem,& prius quàm ad rem ueniatur , præmiſſis breuibus in ſingulas cenſuris,ipſas epiſtolas ſubjciemus.

EPISTOLAE FINIS.

C ERudita prorſus & eloquens epiſtola,ſed quā,ut nihil aliud accedat,uel ſtilus palàm arguat nō eſſe
Hieronymi.Præterea cōſentaneū nō eſt Hieronymū ad eandē uirginē ijſdē de rebus bis ſcripſiſſe.
Diuus Auguſtinus nōnihil ſuſpicari uidet̃ ab hæretico Pelagio cōſcriptā, quod inſint in ea nōnulla,
quæ Pelagianorū dogmata reſipiāt:præſertim cum is Pelagius in epiſtola quadā teſtetur ſeſe ad Deme-
triadē ſcripſiſſe.Beda putat eſſe Iuliani hæretici,qui traditur Pelagiani erroris autor. Cæterū error in-
ſcriptionis hinc natus eſt,quod Hieronymus quoqꝫ ſcripſerit ad hāc uirginē argumēto nō diſſimili.

AD DEMETRIADEM VIRGINEM.

SI ſummo ingenio pariq́ꝫ fretus ſcientia,officium ſcribendi facile me imple-
re poſſe crederem:tamen tam arduum hoc opus ingredi,ſine magno diffi-
cultatis timore non poſſum.Scribendum tamen eſt ad Demetriadem uir-
ginem Chriſti,uirginem nobilem,uirginem diuitē , & quod his maius eſt,
ardore fidei nobilitatem diuitiasq́ꝫ calcantem. Quam utiqꝫ pro tam inſi-
gni admiratione uirtutis:ut laudare omnibus facile,ita docere difficile eſt.Cui enim oratio
deeſſe poſſit in eius laude celebranda:quæ ſummo loco nata,in ſummis opibus delicijsq́ꝫ
nutrita:tantis tamq́ꝫ uarijs huius uitæ blandimentis,uelut tenaciſſimis quibuſdam irreti-
ta uinculis,ſubito eruperit:cunctaq́ꝫ ſimul corporis bona,animi uirtute mutauerit? Quæ
florem adhuc ipſum ineuntis ætatis:quodam fidei gladio , id eſt,uoluntate ſucciderit? Et
crucifigens cum Chriſto carnem ſuam uiuam,ſanctamq́ꝫ hoſtiam ſacrauerit deo,ac nobi-
liſſimi ſanguinis poſteritatem,uirginitatis amore contempſerit? Prona autem & facilis di-
cendi uia eſt:quæ ipſa ubertate materiæ curſum orationis accendit ; ſed nobis alio magis
itinere pergendum eſt,quibus propoſitum eſt, inſtitutionem uirginis non laudem ſcribe-
re:nec tam paratas iam uirtutes eius exprimere quàm parandas:magisq́ꝫ reliquam ordi-
nare uitam,quàm ornare præteritam.Eſt autem difficillimum cum eius perſona facere,in
qua cupiditas tanta diſcendi eſt,tantusq́ꝫ perfectionis ardor, ut ei quamlibet perfecta do-
D ctrina par eſſe uix poſſit. Meminit enim , recteq́ꝫ meminit , quas mundi opes gloriamq́ꝫ
reſpuerit , quibus uoluptatibus renunciauerit , quas denique contempſerit uitæ præſen-
tis illecebras. Et ideo contenta non eſt communi hoc mediocriq́ꝫ genere uiuendi:& quod
facile ipſa multorum ſocietate uileſcat. Nouum aliquid & inuſitatum requirit:præcipuū
ac ſingulare quoddam flagitat:non minus conuerſationem ſuam quàm conuerſionem
cupit eſſe mirabilem. In ſeculo nobilis,apud deum cupit eſſe nobilior. Tam precioſa re-
quirit in moribus, quàm contempſit in rebus. Hunc utiqꝫ tam deuotæ mentis ardorem:
hanc tantæ perfectionis ſitim,quod unquam ſatiabit flumen ingenij? Quæ uis aliquādo
orationis,quæ copia tantum uerbis exprimere poterit , quantum parata eſt uirgo rebus
implere? Nobis uero donanda eſt uenia,qui ad ornandum domini tabernaculum,ſecun-
dum uires noſtras munus offerimus. Nec ueremur ne temere ſcribendo,ad tantæ nobili-
tatis uirginem,ultrò nos morſibus tradamus inuidiæ. Scribimus enim petente ſancta ma-
tre eius,imò iubente,idq́ꝫ à nobis tranſmarinis literis,miro cum deſiderio animi flagitan-
te:quæ facile oſtendit,quo ſtudio,quantaq́ꝫ cura in filia germen cœleſte plantauerit,dum
illud tam ſolicite cupit ab alijs irrigari.Remoti igitur à temeritate , & ab ambitione liberi,
propoſito inſudemus operi. Nec de mediocritate diffidimus ingenij , quod credimus,&
fide matris,& merito uirginis adiuuari. Quoties mihi de inſtitutione morum & ſanctæ ui
tæ conuerſatione dicendū eſt,ſoleo prius humanæ naturæ uim qualitatemq́ꝫ monſtrare:
& quid efficere poſſit oſtendere:ac iam inde audientis animū ad ſpecies incitare uirtutum:
ne nihil proſit ad ea uocari,quæ fortè ſibi impoſſibilia eſſe præſumpſerit.Nequaquā enim
uirtutum uiam ualemus ingredi,niſi ſpe ducamur comite. Siquidem appetēdi omnis co-
natus perit conſequendi deſperatione. Quē ego exhortationis ordinem, cū in alijs quoqꝫ
opuſculis tenuerim,tum hic maxime obſeruādū puto:ubi eò plenius naturæ bonū decla-
rari debet,quò inſtituenda eſt uita perfectior,ne tanto remiſſior ſit ad uirtutem animus ac
tardior,quanto minus ſe poſſe credat:& dum quod ineſſe ſibi ignorat,id ſe exiſtimat non

habere

A habere. Proferenda ſemper in noticiam ea res eſt, cuius uſus deſideratur, & explicandum eſt
quicquid bonum natura poteſt, cum quicquid poſſe probatur, implendum eſt. Hæc igitur
prima ſanctæ ac ſpiritualis uitæ fundamenta iaciantur, ut uires ſuas uirgo agnoſcat: quas
demum bene exercere poterit cum eas ſe habere didicerit. Optima enim animi incitamen-
ta ſunt, cum docetur aliquis poſſe quod cupiat. Nam & in bello ea exhortatio maxima eſt:
eáque plurimum autoritatis habet, quæ pugnatorem de uiribus ſuis admonet. Primum
itaque debes naturæ humanæ bonum de eius autore metiri, deo ſcilicet, qui cum uniuer-
ſa mundi, & quæ intra mundum ſunt, opera bona, & ualde bona feciſſe referatur: quanto
putas præſtantiorem ipſum hominem fecit: propter quem omnia etiam intelligitur illa
condidiſſe? Quem dum ad imaginem & ſimilitudinem ſuam facere diſpoſuit, antequam
faciat, qualem ſit facturus oſtendit. Deinde cum ſubiecit ei uniuerſa animalia: eumq; etiam
conſtituit eorum dominum, quæ uel mole corporis, uel uirium magnitudine, uel armis
dentium, multo ualentiora homine fecerit: ſatis declarat, quanto pulchrius ſit homo ipſe
conditus, quem uel ex hoc uoluit naturæ ſuæ intelligere dignitatem, dum fortia ſibi ſub-
iecta miratur animalia. Neque enim nudum illum ac ſine præſidio reliquit: nec diuerſis
periculis uelut expoſuit infirmum. Sed quem inermem extrinſecus fecerat, melius intus
armauit: ratione ſcilicet atque prudentia, ut per intellectum uigoremq; mentis, quo cæ-
teris præſtabat animalibus, factorem omnium ſolus agnoſceret: & inde ſeruiret deo, unde
alijs dominabatur. Quem tamen iuſticiæ dominus uoluntarium eſſe uoluit, non coactum.
Et ideo reliquit eum in manu conſilij ſui. Poſuitq; ante eum uitam & mortem, bonum &
malum: & quod placuerit ei, dabitur illi. Vnde etiam in Deuteronomio legimus: Vitam
& mortem dedi ante faciem tuam, benedictionem & maledictionem, elige tibi uitam ut
uiuas. Hinc iam prouidendum eſt, ne forte illud remordeat te, in quo temere imperitum
uulgus offendit. Et ideo non uere bonum factum hominem putes, quia is facere malum
B poteſt. Nec ipſe naturæ uiolentia aſtringatur ad immutabilis boni neceſſitatem. Nam ſi
diligenter retractes, & ad ſubtiliorem intellectum cogas animum: hinc tibi melior ſtatus
hominis, ac ſuperior apparebit, unde putatur inferior. In hoc enim gemini itineris diſcri-
mine: in hac utriuſq; libertate, partis rationabilis animæ decus poſitum eſt. Hinc inquam
totus naturæ noſtræ honor conſiſtit: hinc dignitas: hinc denique optimi quique laudem
merentur, hinc præmium. Nec eſſet omnino uirtus ulla in bono perſeuerantis: ſi is ad ma-
lum tranſire non potuiſſet. Volens nanque deus rationabilem creaturam uoluntarij boni
munire, & liberi arbitrij poteſtate donare: utriuſque partis poſſibilitatem homini inſeren-
do, proprium eius fecit eſſe quod uelit: ut boni ac mali capax naturaliter utrunq; poſſet: &
ad alterutrum uoluntatem deflecteret. Neque enim aliter ſpontaneum habere poterat bo-
num: niſi æque etiam malum habere potuiſſet. Vtrunque nos poſſe uoluit optimus crea-
tor, ſed unum facere, bonum ſcilicet, quod & imperauit: maliq; facultatem ad hoc tantum
dedit, ut uoluntatem eius ex noſtra uolũtate faceremus. Quod cum ita ſit, hoc quoq; ipſum
quod etiam mala facere poſſumus, bonum eſt. Bonum, inquam, quia boni partem melio-
rem facit. Facit enim ipſam uoluntariam ſui iuris: non neceſſitate deuinctam, ſed iudicio li-
beram. Licet quippe nobis eligere, refutare, probare, reſpuere. Nec eſt quo magis rationabi-
lis creatura cæteris præferatur, niſi quod cum omnia alia conditionis tantum ac neceſſitatis
bonum habeant, hæc ſola habeat etiam uoluntatis. Sed pleriq; impie, non minus quàm im-
perite, cum ſuper ſtatu hominis quæritur, uereor dicere, quaſi reprehendentes opus domini:
talem illum aiunt debuiſſe fieri, qui omnino facere non poſſet malum. Dicit itaq; figmen-
tum ei qui ſe finxit: Quid me feciſti ſic? Et improbiſſimi hominũ, dum diſſimulant idipſum
bene adminiſtrare quod facti ſunt: aliter ſe factos fuiſſe malunt, ut qui uitam ſuam emenda-
re nolunt, uideantur emendare uelle naturam. Cuius bonum ita generaliter cunctis inſtitu-
tum eſt, ut in gentilibus quoq; hominibus qui ſine ullo cultu dei ſunt, ſe nõnunquam oſten-

C dat ac proferat. Quàm multos enim philoſophorum & audiuimus & legimus, & ipſi uidi-
mus caſtos, patientes, modeſtos, liberales, abſtinentes, benignos, & honores mundi ſimul
& delicias reſpuentes, & amatores iuſticiæ non minus quam ſcientiæ. Vnde quæſo homi-
nibus alienis à deo iſta, quæ deo placent? Vnde autem illis bona niſi de naturæ bono? Et
cum iſta quæ dixi, uel omnia in uno uel ſingula in ſingulis haberi uideamus, cum omnium
natura una ſit, exemplo ſuo inuicem ſibi oſtendunt omnia in omnibus eſſe poſſe, quæ uel
omnia in omnibus, uel ſingula in ſingulis inueniantur. Quod ſi etiam ſine deo homines
oſtendunt, quales à deo facti ſunt, uide quid Chriſtiani facere poſſunt: quorum in melius
per Chriſtum natura & uita inſtructa eſt: & qui diuinæ quoque gratiæ iuuantur auxilio.
Age iam ad animæ noſtræ ſecreta ueniamus. Scipſum unuſquiſq; attentius reſpiciat. In-
terrogemus quid de hoc ſentiant propriæ cogitationes. Ferat ſententiam de naturæ bono
ipſa conſcientia: inſtruamur domeſtico magiſterio animi: & mentis bona nõ aliunde magis
quæque, quàm ab ipſa mente diſcamus. Quid illud obſecro eſt, quod ad omne peccatum
aut erubeſcimus, aut timemus: & culpam facti, nunc rubore uultus, nunc pallore monſtra-
mus: ac trepidante animo, etiam in minimis delictis teſtem effugimus, conſcientia remor-
demur: ediuerſo autem in omni bono læti, conſtantes, intrepidi ſumus: idq; ſi occultum eſt,
palàm etiam fieri cupimus & uolumus, niſi quod teſtimonio ſibi eſt ipſa natura, quæ hoc
ipſo declarat bonum ſuum, quo ei malum diſplicet: & dum in bono tantum opere confidit;
quid ſolum eam deceat oſtendit? Hinc eſt illud quod frequenter carnifice occulto, in auto-
rem ſceleris, conſcientiæ tormenta deſæuiunt: & latentem reum: ſecreta mentis pœna perſe-
quitur. Nec ullus poſt culpam impunitati locus eſt, cum ſit reatus ipſe ſupplicium. Hinc eſt
quod econtrario innocens etiam inter ipſa tormenta fruitur conſcientiæ ſecuritate: & cum
de pœna metuat, de innocentia gloriatur. Eſt enim, inquam, in animis noſtris naturalis
D quædam (ut ita dixerim) ſanctitas: quæ uelut in arce animi præſidens, exercet mali boniq;
iudicium: Et ut honeſtis rectiſq; actibus fauet: ita ſiniſtra opera condemnat: atque ad con-
ſcientiæ teſtimonium diuerſas partes domeſtica quadam lege dijudicat. Nec ullo prorſus
ingenio, aut fucato aliquo argumentorum colore decipit: ipſis nos cogitationibus fideliſ-
ſimis & integerrimis ſanè teſtibus, aut arguit, aut defendit. Huius legis, ſcribens ad Ro-
manos, meminit Apoſtolus: quam omnibus hominibus inſitam, uelut in quibuſdam tabu-
lis cordis ſcriptam, eſſe teſtatur. Cum enim, inquit, gentes quæ legem non habent; natura-
liter quæ legis ſunt faciunt; huiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex. Qui oſten-
dunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis: teſtimonium reddente eis conſcientia eorum,
& inter ſe inuicem accuſantium cogitationum: aut etiam defendentium. Hac lege uſi ſunt
omnes quos inter Adam atque Moyſem ſancte uixiſſe, atque placuiſſe deo, ſcriptura com-
memorat. Quorum tibi exempli cauſa aliqui proponendi ſunt; ut facile intelligas quantum
ſit naturæ bonum, cum eam legis uice docuiſſe iuſticiam probaueris. Abel primus hanc
magiſtram ſecutus, ita dominum promeruit, ut dum ei offerret hoſtiam, tam grate ſacrifi-
cium eius acceptum deo fuerit, ut fratrem in inuidiam concitaret. Quem iuſtum in euange-
lio dominus ipſe commemorans, breuiter perfectionem eius expoſuit. Omnis enim uirtu-
tum ſpecies, uno iuſticiæ nomine continetur. Beatum Enoch ita placuiſſe deo legimus, ut
eum è medio mortalium raperet: & in mundo conſummatum, de mundi habitatione tranſ
ferret. Noe iuſtus in generatione ſua & perfectus aſſeritur: cuius ſanctitas eo magis eſt ad-
mirabilis, quod toto prorſus à iuſticia declinante mundo, ſolus iuſtus inuentus eſt; nec ab
alio ſanctitatis quæſiuit exemplum, ſed ipſe præbuit. Et ideo totius orbis imminente nau-
fragio: ſolus ex omnibus meruit audire: Intra tu & domus tua in arcam; quia te uidi iuſtum
in generatione iſta coram me. Ante deum autem ille iuſtus probatur, qui corpore ſanctus
eſt & corde. Melchiſedech ſacerdos dei legitur: cuius meritum facile ex hoc intelligi poteſt,
quod multo poſt futurum domini ſacramentum ante ſignauit; ac ſacrificio panis, & uini

A myſterium corporis & ſanguinis expreſſit:ac ſacerdotij ſui typo, Chriſti ſacerdotium figu-
rauit,cui à patre dicitur:Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec.Nam
& quod benedicit Abraham principem patriarcharũ,qui per circunciſionem, pater Iudæo-
rum, per fidem gentium : illius ſignatiſſime oſtendit figuram:qui per fidem ſuam & Iudæis
donauit benedictionem & gentibus.Lot quoq; ſancti Noë uirtutem ſecutus:inter tot peccã
tium exempla,iuſticiam non reliquit.Et ut illum totius mundi exemplum nõ uicit:ita hic to
ta illa in qua habitabat,regione peccante,contra multitudinis uitia tenuit ſanctitatem. Qui,
ut beatus Petrus ait,uiſu & auditu iuſtus erat:& inter peſſimos poſitus, mala eorum & ocu-
lis auerſabatur & auribus:atq; ideo ſimili exemplo:ut ille diluuio,ita hic eſt ereptus incẽdio.
Quid Abraham amicum dei, quid Iſaac & Iacob memorem? Quàm perfecte impleuerint
domini uoluntatem,uel hinc poſſumus æſtimare, quod familiari quadam & præcipua di-
gnitate:eorum ſe deum uoluit nominari.Ego ſum,inquit,deus Abraham,deus Iſaac,& deus
Iacob.Hoc nomen meum ſempiternum & memoriale in generationes generationũ. Ioſeph
fidelis domini famulus à puero,tribulationibus magis iuſtus & perfectus oſtẽditur:qui pri-
mum à fratribus Hiſmaëlitis in ſeruum addictus eſt, ab eiſq; uenditus, à quibus ſe uiderat
adorandum.Deinde Aegyptio domino traditus:ſemper tamen ingenuam animæ tenuit di
gnitatem:docuitq; exemplo ſuo & ſeruos & liberos in peccando,non cõditionem cuiquàm
obeſſe,ſed mentem.Hic quæſo remorare pauliſper:& caſtum animum,ſolicite uirgo conſi-
dera.Concupiſcitur à domina Ioſeph adoleſcens:nec ad concupiſcentiam prouocatur:roga-
tur & fugit.Vna hac in re & blanditur & ſupplicat, quæ in cæteris imperabat. Amor dei
mulieris amore non uincitur.Caſtum animum,nec ætas adoleſcentiæ permouet,nec diligẽ-
tis autoritas.Contempta frequenter domina,propiores adoleſcenti inſidias tendit. In ſecre-
to ac ſine teſtibus,manu impudens apprehendit:ac procacioribus uerbis hortatur ad crimẽ.
Ne hic quidem uincitur,ſed ut uerba uerbis:ita res rebus refert. Nam qui frequenter roga-
B tus negauerat:nunc comprehenſus aufugit,& antequam illud euangelicum diceretur:Qui
uiderit mulierem ad concupiſcendum eam,iam mœchatus eſt eam in corde ſuo:ille nõ aſpe
ctu ſolum,ſed ipſo penè complexu prouocatus à fœmina,fœminam non concupiuit.Caſti-
tatis uirtutem hucuſq; mirata es:nunc reſpice benignitatem.Prius quàm propheta diceret:
Vnuſquiſq; maliciam proximi ſui non reminiſcatur in corde ſuo:ille pro odio reddidit cha
ritatem:& cum uideret fratres ſuos,imò inimicos ex fratribus,cumq; ab eis cognoſci uellet,
dilectionis affectum pro dolore teſtatus eſt.Deoſculabatur ſingulos,& irriguis fletibus,pa-
uentium colla perfundens,odium fratrũ,charitatis lachrymis abluebat:quos tam uiuo pa-
tre quàm mortuo,germano ſemper dilexit amore.Nec recordatus eſt illum:in quo ob necẽ
fuit deiectus lacum. Non cogitauit addictam germanitatem precio, ſed pro malis bonũ re-
tribuens,apoſtolicum præceptum ſub naturæ adhuc lege compleuit. Quid de beato Iob
dicam famoſiſſimo illo athleta dei:qui poſt direptas opes, & funditus deleta patrimonia:
poſt filiorum ac filiarum unum ſubito interitum,ad ultimum proprio contra diabolum cor
pore dimicauit? Auferebantur omnia quæ extrinſecus poſſidebat,& extranea bona repente
decidebant,ut magis propria clareſcant.Omnibus prorſus uelut indumentis exuitur,ut ex-
peditius ac fortius nudus triumphet,& hoſtem quem ferendo damna ante ſuperauerat,rur-
ſus tolerando ſupplicia deuincat.De quo tale ipſius domini teſtimonium eſt:Nunquid cõ-
ſideraſti puerum meum Iob? Non eſt enim ſimilis ei quiſquam in terris:homo ſine querela,
uerus dei cultor,abſtinens ſe ab omni malo.Nec immerito. Semper enim, ut ipſe ait, tanq̃
tumentes ſuper ſe fluctus,timebat dominũ,& præſentiæ eius pondus ferre non poterat:nec
audebat aliquando contemnere,quem ſemper adeſſe credebat, dicebatq;:Securus ſum,non
enim reprehendit me cor meum in omni uita mea.Qui antequam dominus inimicos præ-
ciperet eſſe diligendos, dicere poterat : Si in malis inimici mei gauiſus ſum:ſi dixi in corde
meo,benefactum eſt.Necdum euangelicũ illud ſonuerat:Omni petenti te tribue,& iam ille

C dicebat.Si exire paſſus ſum inopem ianuam meã ſinu uacuo. Nondum legerat illud Apo-
ſtoli:Domini,quod iuſtum eſt & æquum ſeruis præſtate: & confidens clamabat ad domi-
num.Si ſeruo nocui,ſi ancillam læſi,omnia tu ſcis domine.Prius quam idẽ Apoſtolus præ-
ciperet diuitibus non ſublime ſapere,neqꝫ ſperare in incerto diuitiarum:ſic habuit ille diui-
tias,ut ſe alibi diuitem eſſe monſtraret.In diuitijs,inquit,non confidebam:nec in lapide pre-
cioſo.Et hoc non uerbis tantum,ſed ipſis quoqꝫ rebus probauit:qui cũ omnia perderet non
dolebat,dicebatq́ꝫ per ſingula:Dominus dedit,dominus abſtulit:ſicut domino placuit, ita
factum eſt:ſit nomen domini benedictum in ſecula. Nudus exiui de utero matris meæ,nu-
dus redeam illuc.Quo enim affectu poſſideamus aliquid,docemus cum id amittimus:& cu
piditatem fruendi,carendi dolor prodit,quẽ qui in carendo non habuit, in poſſidendo quo
nam modo habuit?O uirum ante euangelium euãgelicum, & apoſtolicum ante apoſtolica
præcepta:diſcipulum Apoſtolorum:qui aperiens occultas diuitias naturæ,& in mediũ pro-
ferens,ex ſe quid omnes poſſimus oſtendit:docuitq́ꝫ quantus ſit ille theſaurus animæ,quem
nos ſine uſu poſſidemus:& quod proferre nolumus, nec habere nos credimus. Poſt multa
quæ de natura diximus:etiam ſanctorum exemplis bonum eius oſtendimus ac ꝓbauimus.
Et ne econtrario ad eius culpam pertinere putetur,quod aliqui iniqui fuerint, ſcripturarum
utar teſtimonijs,quæ peccantes ubiqꝫ *crimine* uoluntatis grauant, non excuſant neceſſitate
naturæ.In Geneſi legimus:Symeon & Leui fratres cõſummauerunt iniquitatem ſuã, ex uo-
luntate ſua.Ad Hieruſalem dominus locutus eſt:Propter quod ipſi dimiſerunt uiam meam
quam dedi ante faciem eorum:& nõ exaudierunt uocem meam,ſed abierunt poſt uolunta-
tem cordis ſui mali.Et rurſus idem propheta:Et peccaſtis deo:& non exaudiſtis uocẽ eius,&
in mãdatis illius & in legitimis,& in teſtimonijs eius ambulare noluiſtis. Per Eſaiam quoqꝫ
prophetam dominus locutus eſt:Si uolueritis & audieritis me,quæ ſunt bona terræ mandu
D cabitis.Si autem nolueritis,neqꝫ audieritis me:gladius uos cõſumet.Et rurſum:Omnes uos
occiſione decidetis:quia uocaui uos,& non exaudiſtis: locutus ſum & neglexiſtis:& feciſtis
malum ante cõſpectum domini,& quæ nolebam elegiſtis.Ipſe quoqꝫ dominus in Euãgelio
ait:Hieruſalem,Hieruſalem quæ occidis prophetas,& lapidas eos qui ad te miſſi ſunt:quo-
ties uolui congregare filios tuos,quemadmodum gallina cõgregat pullos ſuos ſub alis ſuis,
& noluiſti?Vbi uelle uidemus & nolle,eligere & refutare,ibi non uis naturæ, ſed libertas in-
telligitur uoluntatis.Plena ſunt utriuſqꝫ teſtamẽti uolumina huiuſcemodi teſtimonijs:qui-
bus tam bonum omne quàm malum,uoluntariũ ſemper eſſe ſcribitur,quæ nos . odo bre-
uitatis cauſa omittimus:maxime cum ſciamus te ſacræ lectioni deditam,de ipſo uberius fon
te potare.Neqꝫ uero nos ita defendimus naturæ bonum, ut eam dicamus malum nõ poſſe
facere,quam utiqꝫ boni ac mali capacem etiam profitemur,ſed ab hac eam tantũmodo iniu-
ria uindicamus:ne eius uitio ad malum uideamur impelli:qui nec bonum ſine uoluntate fa-
ciamus,nec malum:& quibus liberum eſt unum ſemper ex duobus agere,cũ ſemper utrũqꝫ
poſſimus.Vnde enim alij iudicaturi ſunt,alij iudicãdi:niſi quod in eadem natura diſpar uo-
luntas eſt:& quia cũ omnes idem poſſimus,diuerſa faciamus?Itaqꝫ ut hoc ipſum clarius lu-
cere poſſit,aliqua exempla ſunt proferenda. Adam de paradiſo eijcitur.Enoch de mundo
rapitur.In utroqꝫ dominus libertatem arbitrij oſtendit.Vt enim placere potuit ille qui deli-
quit:ita potuit peccare iſte qui placuit.Non enim à iuſto deo aut ille puniri meruiſſet,aut hic
eligi:niſi uterqꝫ utrũqꝫ potuiſſet.Hoc de Cain & Abel fratribus, hoc etiam de Iacob & Eſau
geminis intelligendum eſt.Ac ſciendum ſolam uoluntatis cauſam eſſe, cum in eadem natu-
ra merita diuerſa ſint.Extinctum peccatis ſuis diluuio mundũ, Noë iuſtus redarguit:& So-
domorum crimina,Lot ſanctitas iudicauit.Nec illud eſt paruum argumentum ad compro
bandum naturæ bonum,quod illi primi homines per tot annorum ſpacia,abſqꝫ ulla admo
nitione legis fuerunt:non utique quod deo aliquando creaturæ ſuæ cura nõ fuerit:ſed quia
ſe talem ſciebat hominum feciſſe naturam, ut eis pro lege ad exercẽdam iuſticiam ſufficeret.

Deniqꝫ

A Deniq; quàm diu recentioris adhuc naturæ uſus uiguit: nec humanæ rationi uelut quãdam
caliginem, longus uſus peccandi obduxit, ſine lege dimiſſa eſt natura, ad quam dominus ni-
mijs iam uitijs obrutam, & quadam ignorantiæ rubigine infectam, limam legis admouit, ut
huius frequenti admonitione expoliretur, & ad ſuum poſſet redire fulgorem. Neque uero
alia nobis cauſa difficultatem benefaciendi facit, quàm longa conſuetudo uitiorum, quæ nos
infecit à paruo: paulatimq; per multos corrupit annos, & ita poſtea obligatos ſibi & addi-
ctos tenet, ut uim quodammodo uideatur habere naturæ. Omne illud tẽpus quo negligen-
ter edocti, id eſt, ad uitia eruditi ſumus: quo mali etiam eſſe ſtuduimus, cum ad incitamenta
nequitiæ, innocentia pro ſtulticia duceretur: nunc nobis reſiſtit: contraq; nos uenit: & nouã
uoluntatem impugnat uſus uetus: & miramur cur nobis per ocium atq; deſidias neſcienti-
bus etiam quaſi ab alio ſanctitas conferatur: qui nullam conſuetudinem boni facimus, cum
malum tãdiu didicerimus. Hæc de naturæ bono curſim, quaſi in alio opere dicta ſint, quod
ideo à nobis faciendum fuit, ut tibi planiorem uiam ad perfectam iuſticiam ſterneremus,
quam eo facilius currere poſſis, quo in ea nihil aſperum, nihil inacceſſibile eſſe cognoueris.
Nam ſi etiam ante legem, ut diximus, & multo ante domini noſtri ſaluatoris aduentum iu-
ſte quidam uixiſſe & ſancte referantur: quanto magis poſt illuſtrationem aduentus eius, nos
id poſſe credendum eſt, qui inſtructi per Chriſti gratiam, & in meliorem hominem renati ſu-
mus: qui ſanguine eius expiati atq; mundati: illiusq; exemplo ad perfectam iuſticiam inci-
tati: meliores illis eſſe debemus, qui ante legem fuerunt: meliores etiam quàm fuerunt ſub le-
ge, dicente Apoſtolo: Peccatum in uobis iam non dominabitur: Nõ enim eſtis ſub lege, ſed
ſub gratia. Et quoniam ſufficienter de his, ut puto, diximus: nunc inſtituamus perfectam uir-
ginem, quæ ex utroq; ſemper accenſa: & naturæ ſimul & gratiæ bonum, morum ſanctitate
teſtetur. Prima igitur uirginis cura, primumq; ſtudium ſit, ſcire uoluntatem domini ſui,
& quid ei placeat, quídue diſpliceat diligenter inquirere, ut ſecundum Apoſtolum rationabi-
B le deo reddat obſequium: totumq; uitæ ſuæ curſum ex eius poſſit ordinare ſentẽtia. Impoſ-
ſibile eſt enim ei quenquam placere, cui quid placeat ignorat: fieriq; poteſt, ut etiã obſequen-
di uoto offendat, cui quomodo obſequi debeat, ante non didicit. Et ut maius eſt, uoluntatem
domini facere quàm noſſe: ita prius eſt noſſe, quàm facere. Illud enim merito præcedit: hoc
ordine. Vnde propheta dicit: Et tu Iſraël noli ignorare. Et beatus Paulus: Qui autem igno-
rat, ignorabitur. Idemq; alibi: Propterea nolite fieri imprudẽtes, ſed intelligentes quæ ſit uo-
luntas domini. Initium obediẽtiæ eſt quid præcipiatur uelle cognoſcere: & pars eſt obſequij,
didiciſſe quid facias. Scito itaque in ſcripturis diuinis, per quas ſolas potes plenam dei intelli-
gere uoluntatem, prohiberi quædam, præcipi quædam, cõcedi aliqua, nõnulla ſuaderi. Pro-
hibentur mala, præcipiuntur bona: conceduntur media, perfecta ſuadentur. In duobus illis
quæ priori loco ſunt, peccatum omne concluditur, in utroq; enim dei continetur imperium.
Et non ſolum præcipere, ſed & prohibere ipſum, iubentis eſt. Generaliter nanque omnibus
mandatur iuſticia: quam ſaluator in euangelio breuiter quidem, ſed pleniſſime comprehen-
dens, ait: Quæcũq; uultis ut faciant uobis homines, hæc & uos facite illis: hoc eſt, ut nihil ma-
li inferamus alijs, ſed præſtemus omne quod bonum eſt: quia uolumus hoc ab alijs in nos
utrunque ſeruari. Hæc ſentẽtia æquo iure præcepti uniuerſos tenet. Nec ulli omnino trãſgre-
di licet quod omnibus imperatum eſt: apertusq; contemptus dei eſt, uel facere prohibita, uel
iuſſa non facere. Duo uero reliqua quæ ſequuntur: quorum unum conceditur, & ſuadetur
aliud, in noſtra poteſtate dimiſſa ſunt: ut aut cum minori gloria cõceſſis utamur, aut ob ma-
ius præmium etiam ea quæ nobis permiſſa ſunt, reſpuamus. Conceduntur quidem nuptiæ,
carnium uſus & uini: ſed horum omnium abſtinentia, conſilio perfectiore ſuadetur. Ad uir-
ginitatis honorem pertinet licentia nuptiarum: & eſcarum indulgentia, uirtutum abſtinẽtiæ
clariorem facit. Contempſiſti uirgo coniugium licitum tibi, priusq; contemneretur. Maio-
ris præmij amore flagrans, uouiſti deo non imperatam, ſed laudatam uirginitatem: & con-

C ſilio Apoſtoli,legem tuam feciſti latiorem.Certaminis ingreſſa campum:non tam laborem
curſus,quàm brauium uictoriæ cogitaſti.Legeras,credo,illud euangelicum de perpetua ca-
ſtitate præconium:& ipſius te domini ſermo ad amorem ſeruandæ uirginitatis accende-
rat,qui Petri ſuper hoc ſententiam, ipſa rei magnitudine ac difficultate laudauit:& uolun-
tarijs ſpadonibus regnum cœlorum promittens,ait:Qui poteſt capere,capiat.Rem itaque
tam magnam non impero,non impono, ſed offero. Neque quenquam ad hoc cogo, ſed
prouoco.Quanquam de uiris tantum ſonare uideatur: non ſolis tamen uiris dicitur, ſed
æqualis utroque ſexui uirginitatis palma promittitur. Et Apoſtolus de uirginibus præce-
ptum quidem ſe dicit non habere dei, ſed dat conſilium. Dicit itaque: An experimentum
quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Perfectionis igitur ſecuta conſilium, beatitudi-
nem ſpecialis aggreſſa propoſiti,ſerua generale mandatum. Dixi, idemq́ꝫ nunc repeto.In
cauſa iuſticiæ omnes unum debemus: uirgo,uidua, nupta, ſummus, medius & imus gra-
dus,æqualiter iubentur implere præcepta. Nec à lege ſoluitur, qui ſupra legem facere pro-
ponit.Quinimò nullus magis illicita uitare debet,quam qui reſpuit quæ licebant.Nec quiſ-
quam ita à ſe mandata pollicetur implenda, ut ille qui amore perfectionis ſupra manda-
ta conſcendit. Et dum amplius ſtatuit facere quàm præceptum eſt,oſtendit minus ſibi præ-
ceptum eſſe quàm potuerit.Deinde qui tantæ ſe eſſe obedientiæ profitetur,ut etiam conſi-
lium diuinum libenter audiat, quomodo non debet audire præceptum? Illa enim res ele-
ctionis eſt,iſta neceſſitatis.De uirginitate dicitur:Qui poteſt capere, capiat. De iuſticia non
dicitur:Qui poteſt facere faciat: ſed omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excide-
tur,& in ignem mittetur. Conſidera quæſo, quantum à conſilio diſtet imperium. Ibi ali-
quos excipit:hic generaliter omnes comprehendit.Ibi præmium proponit,hic pœnam. Ibi
inuitat ut facias, hic niſi feceris,comminatur. Hæc igitur optima ratione diſtinguens,ani-
D maduerte quid offeras,animaduerte quid debeas.Imò quia utrunque iam debes, & uirgi-
nitatem quam ultro obtuliſti deo,& iuſticiam quam ipſe præcepit,integrum utrunque per-
ſolue.Ille ſeruus domino placet, qui ita aliquid ultro operis exercet,ut tamen etiam impe-
rata perficiat:qui non facit aliud pro alio,ſed utrunque;nec mutat, ſed addit obſequium.
Nec te earum exempla decipiant, quæ ſibi in ſola caſtitate plaudentes, ut poſt ſuas uolun-
tates eant, dei uoluntatem abijciunt.Quæ perpetuæ caſtitatis bonum non cum iuſticia,ſed
pro iuſticia offerre uolunt, & in compenſatione peccatorum, præmium uirginitatis annu-
merant:atque pro præmio,impunitatem petunt:uel certe impudentiori uecordia coronan-
das eſſe ſe putant,& in regno cœlorum cæteris præferendas,quæ ſibi tranſgreſſione man-
datorum,aditum clauſere regni cœlorum.Non omnis,Chriſtus inquit,qui dicit mihi: do-
mine,domine:intrabit in regnum cœlorum:ſed qui facit uoluntatem patris mei qui in cœ-
lis eſt,ipſe intrabit in regnum cœlorum.Meminerint ſtultas uirgines à ſponſi ianuis repel-
lendas:dicendum eis,neſcio uos:Illisq́ꝫ iungendas eſſe, de quibus dominus ipſe ait: Multi
dicent mihi in illa die:Domine domine,nónne in nomine tuo dæmonia eiecimus?& in no-
mine tuo uirtutes multas fecimus?Et tunc confitebor illis:Amen dico uobis,neſcio uos.Di-
ſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Tibi uero longe eſt alia uia ingrediendum,
quæ ſeculi amore calcato,ſemper cogitando quæ dei ſunt,apoſtolicam te exhibere uis uir-
ginem,quæ tam ſpiritu ſancto quàm corpore,domini præſtolaris aduentum:& animæ tuæ
lampadi,ſanctorum iugiter operum infundis oleum: & ſapientibus iuncta uirginibus, in
ſponſi obuiam præpararis.Fugienda tibi lata illa uia eſt,quam multorum ad mortem eun-
tium comitatus terit.Et ad uitam æternam,anguſti illius itineris, quod pauci reperiunt,cal-
lis tenendus eſt.Depoſuiſti iam impedimenta uel maxima, & omne quicquid à ſpiritualis
uitæ curſu,uel retardat,uel reuocat,prima ſtatim conuerſione uiciſti. Reſpuiſti coniugij uo-
luptatem,poſteritatis curam,illecebras deliciarum,ſeculi pompam,diuitiarum cupidinem,
& cum Paulo potes dicere:Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Cuius tale princi-

pium

A pium eſt, qualis debet eſſe perfectio? Hanc mihi tu uirtutem: hūc animum etiam in reliquis affer: eaq; ui mentis qua uitiorum occaſiones depuliſti, uitia nunc ipſa reſpue. Ornetur morum ſanctitate uirginitas, & perfectum gradum, uitæ perfectio ſubſequatur. Certe ſi ſecularis uita tibi placuiſſet: dares operam, ne quis te diuitijs, ne quis corporalibus ornamentis, ne quis rerum omnium pompa & honore præcederet: nunc quoniam diuerſum ſtudium diuerſam uitam deſiderat, cura ne quis te in bene uiuendo tranſcendat: ne quis morum ſanctitate ſuperet: ne quis tibi in uirtutibus præferatur. Et in illis quæ ante diximus, non erat tuum, ut aut tu omnes uinceres, aut nemo te. Cuncta enim illa foris petuntur, & quicquid aliunde ſperatur, alienum eſt. Hæc uero in tua poteſtate ſunt, & uere propria, quæ nō extrinſecus ueniunt, ſed in ipſo corde generantur. Illa enim nec omnis qui quærit inuenit, nec qui inuenerit ſemper tenet: quia ut ea commodare, ita & eripere caſus poteſt. Hæc autem & omnis qui quærit inuenit: & qui inuenerit, eripi ſibi nunq; timet. Iſta enim ſola bona ſunt: quæ ſine uoluntate, nec inuenimus aliquādo, nec perdimus. Habes ergo & hic per quæ merito præponaris alijs, imò hic magis. Nam corporalis nobilitas atq; opulentia, tuorum intelliguntur eſſe, non tua. Spirituales uero diuitias nullus tibi, præter te, conferre poterit. In his ergo iure laudanda es: in his merito cæteris præferenda es, quæ niſi ex te, & in te eſſe nō poſſunt. An ſola iſta uita eſt, quæ certamen non habeat de profectu, & in qua unuſquiſque hoc tantum debeat permanere quod cœpit, nec ullo augmenti deſiderio ad maiora contendat? Et cum in omnibus mundi ſtudijs, profectu non ſatientur homines: hic tātum cœpiſſe ſufficiet? Feruentiſſimi in terrenis, frigidiſſimi in cœleſtibus ſumus. Et ſummā in rebus paruis exhibentes alacritatem, ad maiora torpeſcimus. Conſiderare pudet quantus ſit feruor in ſeculo, qua cura ſingula quæq; ſtudia hominum quotidie ad perfectiora nitantur. Literarum ardor, nulla prorſus ætate extinguitur, imò (ut ſecularis autoris utar ſententia) ipſa magis ætate inflammatur. Diuitiarum amor inſatiabilis eſt, expleri neſcit bonorū cupido.

B Celerem habituræ res finem, ſine fine quæruntur. Nos diuinam ſapientiam, cœleſtes diuitias, immortales honores pigra quadam diſſimulatione negligimus: & ſpirituales diuitias, aut ne attingimus quidem, aut ſi leuiter deguſtauerimus, continuo nos putamus eſſe ſatiatos. Aliter nos diuina ſapientia ad ſuas inuitat epulas. Qui edit me, inquit, adhuc eſuriet: & qui me bibit, adhuc ſitiet. Nullus unquam talibus expletur epulis: nec aliquando patitur de ſatietate faſtidium. Tanto unuſquiſq; capacior, tanto auidior erit, quanto inde plus hauſerit. Dominus in euangelio: Beati, ait, qui eſuriunt & ſitiunt iuſticiā: quoniam ipſi ſaturabuntur. Vult enim eſurire nos hic ſemper ac ſitire iuſticiam, ut in futuro, iuſticiæ retributione ſatiemur. Conſideranda uis ipſa uerborum eſt, & ita nobis deſideranda eſt iuſticia: ut in fame uel ſiti, cibus deſideratur ac potus. Et hoc omnibus in commune eſt dicendum his, qui immortalis uitæ promiſſa deſiderant. Iam tuum eſt æſtimare quantum animo præſtare debeas, quæ maioris præmij deſiderio, plus facere propoſuiſti, quàm uel alijs neceſſe eſt. Apoſtolus definiens Chriſti uirginem, longe eam ſeparauit à nupta: & diuerſis ſtudijs, ſingularitatis meritum coniugijq; diuiſit. Innupta, inquit, & uirgo cogitat quæ dei ſunt: quomodo placeat deo, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi: quomodo placeat uiro ſuo. Quæ corpore & ſpiritu ſancta eſt, nec in membris, nec in mente delinquit. Delinquere autem non in cauſa caſtitatis tantum eſſe poteſt, ſed etiam in quacunque parte iuſticiæ. Quamuis enim uirgo corpore, uirgo ſit ſpiritu: & nihilominus, aut manibus, aut oculis, aut auribus peccet, aut lingua: quomodo corpore ſancta dicenda eſt? Deinde ſi uel odio infecta, uel inuidia, uel auaricia, uel iracundia ſit: quomodo ſpiritu obtinet ſanctitatem? Et ſi nupta, quæ amore coniugij cogitat quomodo placeat uiro ſuo: quantum liberis relinquat, quæ uarijs mundi aſtricta curis, rarius ad uoluntatem dei reſpicit: tamen de peccatis excuſare ſe non poteſt: quid faciet uirgo, quæ ſoluta ab omnibus huius mundi impedimentis ac libera, ſcholam quandam caſtitatis ingreſſa eſt?

C Si uis itaq; propoſiti tui magnitudinem æquare moribus,& per omnia deo copulari: ſi le-
ue ac ſuaue iugum Chriſti,ſuauius tibi leuiusq; uis facere:nunc maxime in beata uita curam
impende:nunc ſtude,ut calentem recentis fidem conuerſionis, nouus ſemper ardor accen-
dat,& in tenera adhuc ætate facilius ſanctæ cōuerſationis uſus inoleſcat.Quicquid in te pri-
mum inſtitueris,hoc manebit,& ad initiorum tuorum regulam,reliqua uita decurret.Finis
in ipſo exordio cogitandus eſt. Qualis ad illum ultimum diem peruenire cupis, talis nunc
iam eſſe conare.Conſuetudo eſt,quæ aut uitia, aut uirtutes alit. Quæque in his plurimum
ualet,cum quibus ab ineunte ætate ſimul creuerit.Optimi ſunt ad inſtitutionem morũ pri-
mi quiq; anni. Habēt enim in ſe lentum quiddam & molle,quod facile formari queat:atq;
ad arbitrium uolentis trahi, & in cunctis ferè rebus citius aſſueſcitur omne quod tenerum
eſt.Nouellas adhuc & uix firmæ radicis arbuſculas,dum ad omnem ductũ ſequaces ſunt:
in quamlibet partem flecti facile eſt.Quæ natura plerunque curuatæ,cito ad arbitrium co-
lentis corriguntur.Tenera adhuc & primæ ætatis animalia,ſine labore domari ſolēt.Quan
tóque citius à uagandi libertate diſſueta ſunt:tanto facilius uel colla iugo, uel frenis ora in-
ſueſcunt.Ipſa quoque literarum ſtudia teneris melius inſeruntur ingenijs. Idq; penitus in-
hærere ſenſibus ſolet,quod primitus ſederit in mente. Hoc idem plurimum etiam in bene
uiuendi ratione ualet,dum adhuc mobilis eſt ætas, & animus duci facilis: exercenda boni
conſuetudo, & iugi meditatione confirmanda eſt. Occupandum eſt optimis rebus inge-
nium,& ſanctæ conuerſationis uſus altius inſerendus eſt. Tunc uero ad perfectionis faſti-
gium animus aſcendit,& longæ cōſuetudinis beneficio utitur ad bene uiuendi facultatem.
Et uirtutes ſuas ipſe etiam miratus ſecum,quodammodo in ſe putabit natum eſſe quod di-
dicit.Reſpice obſecro quantum à tę ſanctitatis auia matérque expectant, quæ cum te quaſi
nouum & illuſtre quoddam lumen generi ſuo natum eſſe putant:nunc in te ſolam omnem
curãm animi tranſtulerunt, & propoſiti tui curſum , miris ſtudijs ac fauore ſuccendunt.
D Cúmque ipſæ te ad honeſtatem morum ab ineunte ætate formauerint: nunc à te uinci cu-
piunt:tuámque uictoriam ſuam laudem eſſe putant : quarum egregia erga deum fides in
profeſſione tua maxime claruit:cum te iam nuptijs præparatam,ſimul atque aliud uelle di
dicerunt,mira continuo aſſenſus celeritate,ad id quod elegeras, cohortatæ ſunt. Et trepidã
pro ætate ſententiam,uoluntatis ſuæ autoritate firmauerunt:tuumq; uotum commune fe-
cerunt,quæ cum multos ſuorum in altiſſimo dignitatis gradu uiderint,de nullo ita ut de te
aliquando lætatæ ſunt.Nihil enim tam magnum,nihil tam præclarum in quoquam uide-
rant.Sola quippe præſtitiſti generi tuo,quod longa retro ætate non habuit. Licet ediderit
uirilis ſexus memorabiles conſulatus,& ampliſſimi ordinis faſtus,illuſtris familiæ nomina
frequens audierit,nihil unquam tamen in genere ueſtro hoc tuo honore fuit præſtantius:
qui non corporali aluo,ſed in libro memoriæ immortalis inſertus eſt. Cum exceperint illi
theatrales toto orbe plauſus:miráque acclamandi conſpiratione inſignia conſulum meri-
ta,lætum uulgus expreſſerit: longe tamen tui honoris eſt gloria maior, quæ gaudium in
cœlis fecit,angelisq; læticiam.Per te enim non meretriculæ locupletantur, ſed aluntur uir-
gines Chriſti:non uenator & auriga ditantur,ſed ſuſtentantur pauperes Chriſti. Ad conſu-
latum eorum diuerſæ totius orbis prouinciæ ad quas domus ueſtræ potentia extenditur:
peregrinas feras & ignota animalia tranſmiſerunt,quæ crudelis arenæ ſolũ uel ſuo, uel ho-
minum ſanguine cruentarent.Ad te uero electæ quæq; uirgines mittuntur:quas tu precio-
ſiſſimum munus offeras deo,tuoq; exemplo ad perpetuam prouoces caſtitatem: non tibi,
ſed tecũ deo ſeruituras.Hæc profeſſionis tuæ gloria rumore celebri uulgata eſt per cũctos,
& ita ad conuerſationẽ tuam totus exultauit orbis,ut quod præ ingenti gaudio uix adhuc
homines credere poterant,id ſemper uideantur optaſſe.Multũ his initijs,multũ famæ tuæ
odore ſuſpẽſi,omnes mirũ de te neſcio quid audire deſiderãt.Et qui profeſſionis tuæ cogno
uere uirtutẽ:nunc cōuerſationis expectant.In te nũc puta cunctorũ ora oculosq; cōuerſos,
& ad

A & ad ſpectaculum uitæ tuæ totum cõſediſſe mundum. Caue ne per te tantorũ animi offen
dantur: nec minus in te inueniant quàm requirunt. Verum quid ego tecum de hominibus
ago, eorumq; de te expectationem ad cohortationem tuam traho? Deus ipſe omniũ rector
ac dominus, cum omni angelorum militia certamen tuum ſpectat: tibiq; contra diabolum
dimicanti parat æternitatis coronam, & cœleſte præmium incitamentũ uictoriæ facit. Huic
tanto ſpectaculo uide quem animum, quam debeas afferre uirtutem, & certaminis magnitu
dinem de expectantium dignitate metire. Hæc itaq; tibi in hoc agone ſubeundo præcipua
cura ſit: hic primus accinctus, internicionis bellũ uirtute deuincere, & aduerſum diaboli ca-
ſtra in omnia præcepta dei iurare: nec tantũmodo declinare uetita, ſed iuſſa complere. Neq;
enim tibi ſufficit à malis ocioſam eſſe, ſi ocioſa fueris à bonis, cum lex dei duplici mandato-
rum genere diſtincta ſit, & mala prohibens, bona imperet: atq; ab utraq; parte cõtemptum
ſui uetet. Non enim ſolum ille ſeruus contempſit dominum, qui prohibita fecerit, ſed qui &
iuſſa non fecerit. Dicta à nobis paulo ante ſententia eſt: Omnis arbor quæ non facit fructũ
bonum, excidetur & in ignem mittetur. Et blandimur nobis ſi malis fructibus non graue-
mur, qui damnandi ſumus, ſi à bonis ſteriles manſerimus? Iuxta hanc intelligentiam, abſcin
det pater omnem palmitem, fructum non ferentem in filio. Et qui acceptum talentum in ſu
dario abſcondit: quaſi inutilis ſeruus, & nequam damnatur à domino. Nec minuiſſe ſolũ,
ſed & non auxiſſe culpabile eſt. Non ideo aliqua putes contemnenda eſſe mandata, quia le-
uiora ſunt. Tam enim maxima illa quàm minima à deo imperata ſunt, & contemptus cu-
iuſcunq; præcepti, præcipientis iniuria eſt. Vnde beatus Paulus clamat & docet: Omnia fa
cite ſine murmuratione & hæſitatione: ut ſitis irreprehẽſibiles & ſimplices, ſicut filij dei im-
maculati, in medio nationis prauæ & peruerſæ: inter quos lucetis ſicut luminaria in hoc mũ
do. Remoremur hic uirgo pauliſper: & precioſiſſimas margaritas quibus exornãda eſt ſpõ-
ſa Chriſti, per ſingula Apoſtoli uerba penſemus. Omnia, inquit, facite. Non enim quaſi ad
B arbitrium noſtrũ, quædam ex mandatis dei debemus eligere, ſed generaliter uniuerſa com-
plere. Nec aliqua præcepta eius quaſi uilia munuſcula ac parua contemnere: ſed imperantis
in omnibus maieſtatẽ aſpicere. Nullum quippe mandatum dei contemptibile nobis uideri
poteſt, ſi eius ſemper cogitemus autorem ſine murmuratione & hæſitatione. Viles & igno-
biles dominos, palam contemni uidemus à ſeruulis: eisq; ad minima quæq; præcepta in fa
ciem reſiſti ſolere. At hoc in perſonas nobiles iam non admittitur: quantoq; potẽtiores do-
mini, tanto ſerui ad obedientiam proniores ſunt, cumq; difficiliora præcipiunt, libẽtius au-
diuntur. Certe ad regis imperium, ita omnes parati ſunt, & in procinctu obedientiæ conſti-
tuti, ut etiam optent iuberi. Et non ſolum bene merituros eſſe ſe credunt, ſi iuſſa fecerint, ſed
tanquam iam meruiſſent quod iuſſi ſunt, ita pro dignitate præcipientis ſeruitium beneficij
loco ducitur. Nobis uero deus ipſe, æterna illa maieſtas ineffabilis atq; inæſtimabilis pote-
ſtas: ſacras literas & uere adorandos præceptorum ſuorum apices mittit, & non ſtatim cum
gaudio ac ueneratione ſuſcipimus: nec pro magno ducimus beneficio, tantæ ac tam illuſtris
poteſtatis imperium: maxime cum non iubentis quæritur commodum, ſed utilitas ſubſe-
quentis: uerum econtrario faſtidioſo ac remiſſo animo, ſuperborum ac nequam ſeruorum
more, in os domini reclamamus & dicimus: Durum eſt, arduum eſt, non poſſumus, homi-
nes ſumus, fragili carne circundamur. O cæcam inſaniam. O profanam temeritatem. Du-
plici ignorantia accuſamus deum ſcientiæ, ut uideatur neſcire quod fecit, neſcire quod
iuſſit: quaſi oblitus fragilitatis humanæ, cuius autor ipſe eſt, impoſuerit homini mandata
quæ ferre non poſſit. Simulq; (proh nefas) aſcribimus iniquitatem iuſto, pio crudelita-
tem: dum eum primo impoſſibile aliquid præcepiſſe cõquerimur. Deinde pro his damnan
dum putamus hominem ab eo quæ uitare non potuit: ut (quod etiam ſuſpicari ſacrilegium
eſt) uideatur deus non tam ſalutem noſtram quæſiſſe quàm pœnam. Itaque Apoſtolus
ſciens à domino iuſticiæ ac maieſtatis nihil impoſſibile eſſe præceptũ; aufert à nobis uitium

murmu

C murmurandi.Quod tunc utiq; naſci ſolet,cum aut iniqua ſunt quæ iubentur, aut iubentis
minus digna perſona eſt.Quid tergiuerſamur incaſſum,& præcipienti opponimus naturæ
fragilitatem?Nemo magis nouit menſuram uirium noſtrarum, quàm qui ipſas uires no-
bis dedit.Nec quiſquam melius quantum poſſimus intelligit,quàm qui ipſam uirtutē no-
bis poſſe donauit.Nec impoſſibile aliquid uoluit imperare, qui iuſtus eſt, nec damnaturus
hominem fuit,pro eo quod uitare non potuit,qui pius eſt.Sequitur: Vt ſitis irreprehenſibi-
les & ſimplices ad omnem morum perfectionem. Vnum hoc ſufficere uerbū poteſt, quod
etiam in epiſcopo eligendo deus quæri iubet.Quàm enim circūſpecta uita eſt, quàm ſancta
eſt,quæ nihil reprehenſionis incurrit?Quis autem ſanctior poteſt eſſe,quàm qui ueræ ſim-
plicitatis uirtutem tenens,nunquam aliud corde promittit,aliud ore uultuq; mētitur.Sicut
filij dei immaculati.Non eſt exhortatio uehementior,quàm qua nos ſcriptura diuina filios
dei uocat.Quis enim non erubeſcat,& metuat tanto patre agere aliquid indignū, ut qui di-
citur dei filius,ipſe efficiatur uitij ſeruus?Et idcirco adiungit,ut ſimus immaculati.Necq; enī
conuenit in filijs dei,quia ipſe eſt fons iuſticiæ,peccati maculam reperiri. In medio nationis
prauæ & peruerſæ,hoc eſt dicere.Quamuis infinita uos cingat peccantiū multitudo, & in-
numera ſint exēpla uitiorū:uos tamen ita cœleſtis natiuitatis memores eſſe debetis,ut inter
malos uiuentes,omne malum uincatis.Inter quos lucetis,ait,ſicut luminaria in hoc mūdo.
Et rurſum in euangelio legimus: Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum.Com
paratur uita præmio,ut qui in futuro ſolis fulgore donandi ſunt,hic iam ſimili iuſticiæ clari
tate reſplendeant,& infidelium cæcitatem,operibus ſanctitatis illuminēt.Huic loco ille ſen-
ſus aptandus eſt,quem ad Corinthios idem Apoſtolus diſſerens, ait: Alia claritas ſolis, alia
claritas lunæ,alia claritas ſtellarum.Stella autem à ſtella differt in claritate, ſic & reſurrectio
mortuorum.Diſpares ſunt in regno cœlorum per ſingulorum merita manſiones.Diuerſi-
D tas enim operum,diuerſitatem facit præmiorum:quantumq; aliquis hic in ſanctitate fulſe-
rit,tantum ibi fulgebit in honore. Hunc ergo ad omnem morum perfectionē mentis aciem
intende,& ad cœleſte præmium cœleſtem uitam para.Reſplendeat omnibus clariſſimi in
modum ſideris ſanctitas uirginis,& futuri præmij magnitudinem,de nouitate conuerſati-
onis oſtendat. Tibi facilior in bonis curſus eſt,quàm malorum animi conſuetudo non reti-
net.Nec timemus,ne te à uirtutibus uitia retardent, & maligna diaboli ſemina Chriſti fru-
gem necent. Nam ſi etiam illi qui longo peccandi uſu,bonum quodammodo obruere na-
turæ,inſtaurari per pœnitentiam poſſunt:& mutata uoluntate uiuendi conſuetudinem cō-
ſuetudine extinguere,ac optimi quiq; de peſſimis fieri:quanto magis tu potes illa ſuperare
à quibus ſuperata non es:cui non tam expellenda ſunt uitia q̄ refellenda? Quæ utiq; nō ſu
ſcipere facilius eſt,q̄ ſemel ſuſcepta deponere.Nec uero eorū tanta dulcedo eſt,ut ea debea-
mus præferre uirtutibus,cum nec in omnibus ſit delectationis illecebra,& à pleriſq; ea etiā
quæ uidentur dulciſſima,reſpuantur.Duo nanq; ſunt ex omnibus uitia,quæ maxime ho-
mines decipiunt ſui uoluptate,gula ſcilicet ac libido,quæ deponere eo difficilius eſt, quo eis
uti dulcius eſt:& tamen hæc uitia tam moleſta,tamq; delectatione ſui periculoſa, ita à mul-
tis calcari uidimus,ut tota ætate uirgines permanſerint in ſumma abſtinentia. Vt de illis ta
ceam,quæ poſt deliciarū longum fluxum,& inueteratū uſum libidinis,caſtitati ac tēperan-
tiæ ſe dederint,& utrūq; uitiū,contraria ſibi uirtute mutauerint.Aliorū uero uitiorū eſt lon
ge diuerſa ratio , quæ cū nihil habeāt iucūditatis,tamen multū amaritudinis habēt, quæq;
cum ad uitandum multo ſint faciliora,raro à quibus uitentur inuenies.Quid oro te inuide,
delectationis præſtat inuidia,quē ſecretis quibuſdā conſcientiæ ungulis liuor ipſe decerpit,
& alienam felicitatē tormentū eius facit?Quid uero alter ab odio mercedis accipit, niſi hor-
ribiles animæ tenebras,& cōfuſæ mentis horrorem? Qui uultu ſemper animoq; mœrēte,
uoto quo alteri uult nocere,ſeipſum cruciat?Quid autem iracundo furor ſuus cōfert,quem
ſæuiſſimis exagitatum ſtimulis conſcientiæ,ita ab omni conſilio ac mente deturbat,ut dum
iraſcitur

A iraſcitur,inſanire credatur. Similiter curre per ſingula, inuenies tot animæ tormenta quot
uitia,quæ utiqꝫ eo facilius uinci poſſunt quo nulla illiciunt nos uoluptate. Quãto illud diffi
cilius,quanto durius,ut de caſtitatis labore taceam, abſtinere à uino carnibusq́ꝫ, ipſo quo-
que etiam oleo,& uilem ſine his cibum poſt biduũ interdum , triduúmque uix capere? fra-
cta ieiunijs uigilijsq́ꝫ membra, fomenta balnei contemnere, neceſſarias res negare corpo-
ri,& uim quandam inferræ naturæ? Da tantum in cæteris magnitudinem animi, & uide
quid non poſſis efficere. Sed nos, proh pudor, quadam delectatione peccati, cum in qui-
buſdam oſtendimus quandam uim naturæ noſtræ,in alijs omnino torpeſcimus.Et qui uo
luptates corporis,uirtutum amore contempſimus,rurſum amore uitiorum tormenta ſuſci
pimus.Atque ita malis noſtris cedimus,ut ea nec putemus poſſe deponi.Quod hoc quæſo
conſilium,quæ nam hæc noua uiuendi ratio eſt? Res difficiles & laboris plenas ſecurus ag-
gredior,& faciliora non poſſe fieri credo. Vinco maxima,uincendus à paruis. Excelſa & ar
dua indefeſſus exupero,& cum uenitur ad plana deficio. Libenter fugio quod delectat, &
nolo uitare quod cruciat. Verum hæc eorum ſunt,quæ dei uoluntate contempta,id ſolum
petunt,quod laudem facilius inuenit,quod cito exit in famam: morum uero bona quæ ſe-
cretiora ſunt negligunt. Tu uero quæ calcaſti mundum & concupiſcentias eius, ut calcato
eo,gradum tibi quendam aſcendendi ad cœlum faceres,mundi gloriam ne requiras.Illi tã-
tum placere ſtude:cui ſæpe diſplicet quod hominibus placet, & qui ipſa hominum iudicia
iudicaturus eſt.Abſtinentia tua & ieiunium eo magis deo grata ſunt, quo cum ſanctis mo-
ribus offeruntur,ut quæ in alijs ſunt umbracula uitiorum, in te ſint ornamenta uirtutum.
Reſpice obſecro ad ipſam qua apud deum illuſtrata es dignitatem:qua per baptiſmum in
dei filio renata es,rurſumq́ꝫ per conſecrationem uirginitatis,ſponſa Chriſti eſſe cœpiſti. Ex
utroqꝫ,hic tuus honor te ad ſolicitudinem tui propoſiti admoneat.At nullus debet eſſe ibi
negligentiæ locus,ubi tam præclara ſeruanda ſunt.Precioſior quæqꝫ ueſtis timidius cuſto-
B ditur à macula.Multo quæſita auro gemma, maiori ſolicitudine poſſidetur, & generaliter
grãdi cura magna quæqꝫ ſeruantur. Vnde & tu ſi teipſam bene cuſtodire cupis, debes ho-
norem tuũ ſemper preciumq́ꝫ cogitare. Tanto enim ſe unuſquiſqꝫ negligentius utitur:quan
to ſe exiſtimat uiliorem.Non ob aliã cauſam magis nobis in ſcripturis diuinis tam frequen
ter filiorum dei nomen imponitur,ut illud quod dicitur per prophetã: Et ego ero uobis in
patrem,& uos eritis mihi in filios & filias,dicit dominus omnipotens.Et Apoſtolus:Eſtote
imitatores dei,ſicut filij chariſſimi.Et beatus Ioannes inquit:Chariſſimi,nũc filij dei ſumus,
& nondum apparuit quid erimus.Scimus quoniã cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quo-
niam uidebimus eum ſicuti eſt:ut qui habet hanc ſpem,in eo ſanctificet ſe, ſicut ille ſanctus
eſt. Vult nobis cœleſtis doctrinæ dignitatem qua donati ſumus frequẽter ingerere,& hono
rem noſtrum peccandi pudorem facere. Vnde etiã dominus ipſe ad perfectã nos benigni-
tatem uocans,ait:Diligite inimicos ueſtros,bene facite his qui oderunt uos. Et: Orate pro
perſequentibus & calumniantibus uos,ut ſitis filij patris ueſtri,qui in cœlis eſt.Nõ eſt enim
quod ſic homines deo facit amabiles,ut pietas mentis & bonitas, quæ tanta in Chriſtiano
eſſe debet,ut etiã in malis abundet:deiq́ꝫ imitetur beneuolentiã,qui ſolem ſuũ oriri facit ſu-
per bonos & malos, & pluit ſup iuſtos & iniuſtos. Hoc itaqꝫ tibi,uel in primis abſit,ut ne-
mini uel in uerbo etiã noceas,ut in omnibus quibuſcunqꝫ poteris prodeſſe ſtudeas, & ne ui
cem quidem mali reddens,pro malis bona (dicẽte Apoſtolo) reſtituas.Nunqꝫ detractio ex
ore uirginis procedat. Vilium ſatis hominũ eſt,& ſuã laudem quærentiũ, alios uiles facere:
quia alterius uituperatione ſe laudari putant.Et qui ſuo merito placere nõ poſſunt, placere
uolunt in comparatione peiorum.Parum diximus,non ſolum ipſa nõ detrahas,ſed ne de-
trahenti quidem aliquando credas.Peſſimũ eſt hoc uitium,quod alterũ uilem facit uideri.
Non minus auribus quàm lingua fugias detractionem. Scripturæ memor eſto quæ dicit:
Non eris conſentaneus derogantibus aduerſus proximum tuum, & nõ accipies ſuper illo
peccatum.

C peccatum. Et alibi: Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguã nequam. Accuſator eſt enim auditor, qui facit detractatorem: qui ſi auertat aures, & uultum cõtrahat, ac oculos abnuendo contineat: male loquentem etiam tacens arguit, ut diſcat non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri. Solicitam ſatis ori tuo cuſtodiam pone. Non enim eſt quicquam in nobis quo facilius peccare poſſimus quàm lingua. Vnde ſanctus Iacobus illum eſſe perfectum aſſerit, qui non offendit in uerbo. Et ſcriptura dicit: Mors & uita eſt in manibus linguæ. Mentiri autem, maledicere atque iurare lingua tua neſciat. Quia & os quod mentitur, occidit animam. Et qui maledicunt, regnum dei non poſſidebunt, iuxta Apoſtolum: Et iurare ipſe Chriſtus prohibuit, qui dixit: Ego autem dico uobis, non iurare omnino. Et rurſum: Sit autem ſermo ueſter, eſt eſt, non non: quod autem amplius eſt, à malo eſt. Apoſtolus breuiter oris uitia reſecans, ait: Omnis ſermo malus ex ore ueſtro non procedat, ſed ſit quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Sit autem ſermo uirginis prudens, modeſtus & rarus: nec tam eloquentia precioſus quàm pudore. Mirentur omnes tuam te tacente uerecundiam, te loquente prudentiam. Mite ac placidum ſemper eloquium tuum. Ornet mixta cum grauitate ſuauitas, cum pudore ſapiẽtia. Sit certa atq; librata, ſuiq; opportunitate gratiſſima, ſilentij uerbiq; ratio. Nec unquam omnino uirginis os loquatur, ut tacuiſſe melius ſit. Cum ingenti cautione debet loqui, cui non ſolum malus, ſed etiã ocioſus ſermo uitandus eſt. Summa tibi ſcientia ſit, noticia ſumma, uitia, uirtutesq; diſtinguere, quæ quanquam ſemper contraria ſibi ſint, aliqua tamen ex eis tanta iunguntur ſimilitudine, ut diſcerni omnino uix poſſint. Quàm multi enim ſuperbiam libertatis loco ducũt, adulationem pro humilitate ſuſcipiunt, maliciam prudentiæ amplectuntur uice, & ſtulticiam ſimplicitatis nomini imponunt: atq; fallaci ac peſſima decepti ſimilitudine, uitijs pro uirtutibus gloriantur. Et quanquam hæc omnia ſubtiliſſima intelligentia debeas ſeparare: cunctasq; uirtutes cum ſuis lineis inſequendo, nuſquam prorſus abſcedere: præcipue tamen fi-
D ctam humilitatem fugiens, illam ſectare quæ uera eſt, quàm Chriſtus docuit humilitatem, in qua non ſit ſuperbia incluſa. Multi enim huius uirtutis umbram, ueritatem eius ſequuntur pauci. Perfacile eſt enim aliquam ueſtem habere contemptam, ſalutare ſubmiſſius, manus & genua deoſculari, inclinato in terram capite, oculiſq; deiectis, humilitatem ac manſuetudinem polliceri, lenta uoce tenuiq; ſermones infringere, ſuſpirare crebrius, & ad omne uerbum peccatorem ac miſerum ſe clamare. Et ſi uel leui ſermone offenſus ſit, cõtinuo attollere ſupercilium, leuare ceruicem, & delicatum illum oris ſonum inſano repẽte clamore mutare. Aliam nos humilitatem Chriſtus docuit: qui nos ad exemplum ſuum hortatur, dicẽs: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Qui cum malediceretur non maledicebat: cũ pateretur, non comminabatur. Quam nobis humilitatem beatus Petrus inſinuat: Miſericordes, inquit, & humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictũ pro maledicto. Auferantur omnia figmenta uerborum: ceſſent ſimulati geſtus, & ante occaſionem ſermo placidus. Virum humilem patientia oſtendit iniuriæ. Nullus ergo unquam in mente tua ullius ſit uitij locus. Nihil in te ſuperbum, nihil arrogans, nihil deniq; faſtidioſum. Apud deum non eſt quicq; humilitate ſublimius. Ipſe loquitur per prophetã: Super quem aliũ requieſcam, niſi ſuper humilem & quietum, & trementem ſermones meos? Et nunq; in iram exardeſcat animus, quod eſt ſeminarium odij. Tantus mentem tuam repleat timor dei, ut indignari omnino non audeas: & iram metu uincas. Beatus Apoſtolus mundans animam noſtram, eamq; in habitaculũ dei præparãs, clamat & dicit: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia auferatur à uobis cũ omni malicia. Adulatores ut inimicos caue: quorũ ſermones ſuper oleũ molles, & ipſi ſunt iacula. Corrumpũt fictis laudibus leues animas, & male credulis mentibus blandũ uulnus infigunt. Creuit hoc in noſtra ætate uitium, & in ultimo fine ſtetit, nec iam augeri poteſt. In hac omnes nos ſcholã ſtudiumq; dedimus, ut officium putemus illudere. Quódque ipſi ab alijs libenter accipimus, id alijs

quaſi

A quaſi quoddam munus offerimus. Et ſpe recipiendæ laudis, eos à quibus laudari uolumus,
ante laudamus. Sæpe adulantium reſiſtimus uerbis ad faciem, & in ſecreto mētis fauemus.
Maximumq́; fructum cæpiſſe nos ducimus, ſi uel fictis laudibus prædicamur. Nec cogita
mus quod ipſi ſumus, ſed quid alteris eſſe uidemur. Vnde eò perducta res eſt, ut neglecta
ueritate meriti, de ſola opinione curemus: qui teſtimonium uitæ noſtræ, nō à cōſcientia no-
ſtra, ſed à fama petimus. Beata mens eſt quæ perfecte hoc uitiū uincit, & nec adulatur aliquā
do, nec adulanti credit: quæ nec decipit alterū, nec ipſa decipitur: tantumq́; hoc malū nec fa-
cit aliquando, nec patitur. Nihil unquā in te fictum ſit, nihil omnino fucatum. Cōſcientiam
tuam quæ certe deo ſemper patet, in multitudine uerſari puta. Nunq; aliud corde teneas,
aliud ore proferas. Quicquid pudet dicere, pudeat etiā cogitare. Illud uero notū iam omni-
bus atq; diuulgatum eſt, ꝙ utilis quamq́; huic propoſito neceſſaria eſt, ieiuniorum & abſti
nentiæ uirtus: maxime in his annis, in quibus corpori maior æſtus ineſt. Non manducare
itaq; carnem, neq; bibere uinū, apoſtolica uoce laudatū eſt. Quicquid illud quod inflamma
re corpus poteſt, quod fomentum ſuggerit uoluptati, caſtitatis amore fugiendū eſt. Nec ta-
men ita magno huius rei labore grauari te uolumus, ut ſub ipſo ſtatim onere ſuccumbas,
per quod multi dum nimio feruore mentis rationem ſuarum uiriū non habent, ſubito cōci
derunt, & penè ante debilitatem, ꝙ ſanctitatem de propoſito ſuo conſecuti ſunt. Optimus
eſt in omni re modus, & laudabilis ubiq; menſura. Corpus non frangendū, ſed regendum
eſt. Sint ergo moderata & ſancta, ſimplicia in omni mentis humilitate ieiunia, quæ ita atte-
nuent corpus, ne animum eleuent: ne res humilitatis gignat ſuperbiā, & uitia de uirtute na-
ſcantur. Ego, inquit, cum mihi moleſti eſſent induebar cilicio, & humiliabā in ieiunio animā
meam. Veſtis abiectio, cibi uilitas, ieiunij laſſitudo, extinguere debent non nutrire ſuperbiā.
Quis rem medicinæ uulnus faciat? & inde ſana lædat quæq; unde iam læſa curanda ſunt?
Aut quæ ſupererit ſpes ſalutis, ſi ipſa animæ remedia ſint uenena? Laborem ieiunij tui, miſe
B ricordiæ opera commendent: & abſtinentia tua, pauperum refectione ſit gratior. Dominus
loquitur per prophetam: Miſericordiam uolo, & non ſacrificium. In euangelio Chriſti uer-
ba legimus: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam cōſequentur. Sed quæſo hanc
curam uice tua auia materq́; ſuſcipiant. Illæ has partes pro te agant. Illæ theſaurum tuū in
cœlum leuent. Illarū ſit eſurientes alere cibo, ueſtire nudos, uiſitare infirmos, peregrinos te-
cto ſuſcipere: & æterni ſpe præmij, Chriſto in pauperibus fœnerari, qui dixit: Quodcūq; fe
ciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Tibi uero maxime dum in propoſito
matureſcat animus, ab omnibus occupationibus recedendū eſt, & omne ſtudium omniſq́;
cura in ornandis moribus exhibenda. Quibus ita uacare debes, & totam occupare mentē,
ut nō diuitem te ſentias eſſe, nec dominam nobilitatis ad hoc tantū memineris, ut cum clari
tate generis, morum ſanctitate cōtendas, & cum nobilitate corporis, animi uirtute nobilior
proficias. Magiſq́; illa nobilitate glorieris, quæ filios dei & cohæredes Chriſti facit. Ad quā
ſi ſemper inſpicias: dum credis gaudiū te habere quod maius eſt, deſinis de eo quod minus
eſt gloriari. Omnis iſta præclari generis dignitas, & illuſtre Anitij ſanguinis decus, ad ani-
mam transferantur. Ille clarus, ille ſublimis, ille ſit nobilis, ille tūc integram nobilitatem ſuā
ſeruare ſe putet, ſi dedignetur ſeruire uitijs, ab eiſq́; non ſuperari: à quo enim qui ſuperatur,
huius & ſeruus eſt. Quid enim hac ſeruitute animi indignius: quídue turpius, ꝙ cum in eo,
aut dominatur odium, aut regnat inuidia? ꝙ cum eum aut auaritia poſſidet, aut captum ira
tenet: uel certe cætera ſibi uitia uēdicant? Non eſt quod ſibi aliquis de nobilitate generis blā
diatur: ſi ex meliore parte ſit famulus. Multo eſt indignius mēte ſeruire ꝙ corpore. Super-
fluum arbitror te monere, ꝙ parca in procedendo debeas eſſe, ꝙ rara: cum te hoc etiam ſe-
cularis ab infantia honeſtas docuerit, & facile intelligas id tibi multo magis in hac uita eſſe
ſeruandum, quam maxime ſecretū decet. Illud admoneo, ut ipſis quoq; ſalutationibus, quæ
tibi in cubiculo tuo exhibēdæ ſunt, certiſſimū modū ponas; nō ſint nimię neq; quotidianæ,

C ne non tam officium, quàm inquietudinem præſtare uideantur. Et quanq; omne uitæ tuæ tempus diuino debeas operi conſecrare, & nullam prorſus horam à ſpirituali profectu ua-cuam eſſe cõueniat, cum tibi in lege domini die ac nocte meditãdum ſit: debet tamẽ aliquis eſſe determinatus & cõſtitutus horarum numerus, quo plenius deo uaces, & qui te ad ſum-mam animi intentionẽ, uelut quadam lege cõtineat. Optimũ eſt ergo huic operi matutinũ deputari tempus, id eſt meliorem diei partẽ, & uſq; ad horam tertiam animã quotidie in cœleſti agone certantem, hoc uelut ſpiritualis quodam palæſtræ exerceri gymnaſio. His tu per ſingulos dies horis, in ſecretiori domus parte ora, clauſo cubiculo tuo. Adhibe tibi etiam in urbe ſolitudinem, & remota pauliſper ab hominibus, propius deo iungere: aſpectuiq; tuo-rum reddita, lectionis fructum & orationis oſtende. Nihil enim in hoc ſecreto magis agere debes, quàm animam diuinis eloquijs paſcere. Et quantum ei per totam ſufficere poſſit diẽ, hoc eam ueluti cibo pinguiore ſatiare. Ita ſcripturas ſacras lege, ut ſemper memineris dei illa uerba eſſe, qui legem ſuam non ſolum ſciri, ſed etiam impleri iubet. Nihil enim prodeſt faciẽ-da didiciſſe, & non facere. Optime uteris lectione diuina, ſi eam tibi adhibeas ſpeculi uice, ut ibi uelut ad imaginem ſuam anima reſpiciat, & uel fœda quæq; corrigat, uel pulchra plus ornet. Lectionem frequenter interrumpat oratio, & animam iugiter adhærentem deo, gra-ta uiciſſitudo ſancti operis accendat. Nunc te igitur ordo inſtruat cœleſtis hiſtoriæ: Nunc ſanctum Dauid oblectet canticum: Nunc Solomonis erudiat ſapientia: Nunc ad timorem domini, increpationes incitent prophetarum: Nunc euangelica & apoſtolica perfectio, te Chriſto in omni morum ſanctitate cõiungat. Quæ paranda ſunt, memoriæ penitus inſere: eaq; iugi meditatione cõſerua. Quæ maturanda ſunt, frequenter reuolue, ut diuinũ hoc ſtu-dium & cœleſtis ſchola & mores ſimul uirginis ornent & ſenſum, tradantq; tibi cũ ſapiẽtia ſanctitatem. Vnde ſcriptura dicit: Qui quærũt deũ inueniunt ſapientiã cum iuſticia. Si autẽ ipſa lectio temperata cui finẽ conſilium nõ laſſitudo imponat. Nam ut immoderata ieiunia

D & ardor abſtinentiæ, & enormes inordinatæq; uigiliæ, intemperãtiæ coarguuntur, idq; ni-mietate ſui pariunt, ut hæc ipſa poſtea, nec mediocriter quidẽ fieri poſſint: ita ſtudium lectio-nis in reprehẽſionem intemperãs cadit, quodq; laudabile eſt in tempore ſuo, fit de nimieta-te culpabile. Generaliter quidem, ſed breuiter ſtrictimq; dicendum eſt: in bonis quoq; rebus quicquid modum exceſſerit, uitium eſt. Magna eſt, magna inquã, & quæ grandi ſtudio con ſtat, perfectæ uitæ ratio, conſummatæq; ſapiẽtiæ eſt, ſcire quid quo inſequaris modo, & ad omnẽ actum præferendo conſiliũ, nihil facere quod feciſſe pœniteat. Intra unius horæ ſpa-tiũ mutatur habitus, ieiunare, abſtinere, pſallere, uigilare, nõ tam ſtudio opus habẽt q; uolũ-tate. Quilibet incipiẽs, ſtatim ut uoluerit, ad iſta perfectus eſt, imò illi hoc facilius facere poſ-ſunt, qui recentis corporis uires de ſeculo ad propoſitũ afferunt. Mores uero mutare, ſingu-laſq; uirtutes animi formare in ſe, atq; perficere, grandis ſtudij eſt, & longæ conſuetudinis. Itaque multi in hoc propoſito ſeneſcimus, & ea propter quæ ad ipſum propoſitũ uenimus, non habemus. Tua uero cõuerſatio noua eſſe debet, mira grauitas, patientia, manſuetudo, pietas, quicquid ſanctius eſt atq; perfectius, quicquid magis deo te cõmendare poteſt, & ma iorẽ in cœlo facere, id ſemper ſequere, id ſemper amplectere. Sponſa Chriſti nihil debet eſſe ornatius. Tanto maiore placendi ſtudio opus eſt: quãto maior eſt ille cui placendũ eſt. Secu li uero uirgines, quæ ſe nuptijs præparant, & indulgẽtiã Apoſtoli, quàm conſiliũ ſequi ma-lunt, magiſq; amplectuntur incontinẽtiæ remedium, quàm præmium continentiæ, ut ſpõ ſis placeant, eoſq; in amorem ſui magis incitent: mira ſe ſolicitudine formare ſtudent, & na-turalem corporis pulchritudinem, ornãdi arte commendant. Hæc eſt illis per dies ſingulos cura præcipua: decentibus fucis colorare faciem, implicare auro crinem, & ardentes concha rum lapides, capitis honorem facere, ſuſpendere ex auribus patrimonia, brachia ornare mo nilibus ac latera, & incluſas auro gemmas à collo in pectus demittere. Non minorem ſpon ſus tuus requirit ornatum, qui cum uniuerſam eccleſiam ſalutaris aquæ lauacro purificatam

ſinæ ma-

A ſine macula rugaq́ꝫ reddiderit:quotidie cupit eam fieri pulchriorem, ut ſemel à uitijs pecca-
tisq́ꝫ mundata,ſemper ornetur decore uirtutum.Et ſi hoc à tota requirit eccleſia:in qua & ui
duæ cõtinentur & nuptæ:quantũ putas expectat à uirgine,quę ex pulcherrimo hoc quodã
eccleſiæ prato,uelut auguſtior quidam flos uidetur electa? Aſſume ergo omnẽ illũ ornatũ,
per quem placere Chriſto potes.Satis pulchrã deo crede faciem tuã, ſi hominibus pulchra
apparere nõ ſtudeas.Iſtud ornamentũ ſerua capitis,quod acquiſiuiſti chriſmatis ſacramen-
to:cum tibi in cœleſtis regni myſterium,diadema quoddã regalis unctionis impoſitum eſt.
Optima ornamenta ſunt aurium,uerba dei.Ad ea ſola paratus eſſe debet auditus uirginis:
eaq́ꝫ precioſiſſimis lapidibus anteferre.Omnia prorſus membra decorentur operibus ſan-
ctitatis:totaq́ꝫ uirginalis animi pulchritudo,gemmati monilis inſtar uario uirtutũ fulgore
reſplendeat.Tunc uere cõcupiſcet rex decorem tuũ,dicetq́ꝫ tibi: Tota formoſa es proxima
mea,& macula nõ eſt in te.Et hæc tibi ornamenta quæ dixi:etiam erunt munimenta maxi-
ma:& quæ ipſa te ornare deo,& cõtra diabolum armare poſſint,qui per leue interdũ quod-
cunqꝫ uitium ad animã ingreditur:& ſi uirtutũ propugnacula nõ reſiſtãt,noſtro nos repel-
lit loco,& cõtinuo de hoſte fit dñs.Propter quod ſcriptura nos adhortatur,& dicit:Si ſpiri-
tus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te,locum tuũ ne dimiſeris. Ab eo iam tẽpore quo
primum per uirginitatis profeſſionẽ dño conſecrata es,aduerſarij in te creuit odium. Et qui
aliena lucra pro ſuis damnis habet:ſe amiſiſſe ducit,quicquid te poſſeſſurã dolet. Grãdi tibi
opus eſt uigilantia,grandiq́ꝫ cura:& tanto ſolicitius cauendus eſt inimicus:quãto apud deũ
ditior eſſe cœpiſti.Vacuus uiator & nudus , nõ timet latronis inſidias.Securus à nocturnis
furibus dormit pauper,etiam ſi clauſtra non muniat.Diuiti uero opes ſuæ latronis ſemper
imaginantur occurſum,& iugi ſolicitudine noctium ſomnũ adimunt.Vnde tuæ quoqꝫ di-
uitiæ,cœleſtis theſaurus,iſta cautione indigent atqꝫ cuſtodia.Quanto ditior es, tanto debes
eſſe uigilantior.Qui enim plus poſſidet,plus debet timere ne perdat.Inuidere non ceſſat au-
B tor inuidiæ.Et qui ſemel à deo ipſe proiectus eſt,tanto maiori liuore torquetur: quanto ali-
quem apud eum uiderit clariorem.Qui inuidit Euæ paradiſum, quanto magis inuidet tibi
regnum cœlorum? Cuncta,mihi crede,ille nunc circumit, ut beatus Petrus ait, deuorãdi te
cupidus:in modũ rugiẽtis leonis ingredit̃:uel more doloſi hoſtis uniuerſa perluſtrãs,explo-
rat omnes aditus animæ tuæ:an ſit aliquid infirmũ & minus tutũ,per qđ poſſit irrepere.Ri
matur nunc ille omnia:& ſingula quæqꝫ prætentans,quærit uulneri locũ: cuius tu inſidias
ſolicite debes præuidere,ut quæ cum Paulo nõ ignores aſtutias eius.Qui cum terribiles dia
boli poteſtates principatusq́ꝫ deſcribat:nos nihilominus hortatur ad pugnam, hoſtiumq́ꝫ
uim pandit,ut augeat ſolicitudinẽ militũ.Non enim uult nos eſſe timidos,ſed paratos. De-
niqꝫ non fugam ſuadet,ſed arma ſuggerit.Propterea,inquit:Accipite arma dei:ut poſſitis re
ſiſtere in die malo,& in omnibus perfecti ſtare.Ac ſtatim inſtrumenta ſingula ſpiritualis pu
gnæ tradens,addidit & dixit:State ergo ſuccincti lumbos ueſtros in ueritate, & induti lori-
cam iuſticiæ,& calciati pedes in præparatione euangelrj pacis in omnibus aſſumentes ſcutũ
fidei,in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere,& galeã ſalutis aſſumite,& gla-
dium ſpiritus,quod eſt uerbum dei,per omnem orationem & obſecrationem. Et quoniam
de hoc bello licet etiam fœminis triumphare,ſuſcipe hæc arma Pauli,& tãti hortatione du-
cis certam præſume uictoriam.Hæc enim ſi tu omnia inſtrumenta poſſideas,ſecura proce-
des ad prælium ſpirituale,nec paucbis diabolum cum toto exercitu ſuo.Cadent enim à la-
tere tuo mille,& decem milia à dextris tuis:ad te autẽ nõ appropinquabunt. Beatus quoqꝫ
Iacobus ille Chriſti miles emeritus,non minore nobis autoritate de hoc bello uictoriã polli-
cetur:Subditi,inquit,eſtote deo:reſiſtite autem diabolo & fugiet à uobis.Oſtẽdit quomodo
reſiſtere debeamns diabolo,ſi utiqꝫ ſimus ſubditi deo,eiusq́ꝫ faciendo uoluntatem, ut diui-
nam etiam mereamur gratiam:& facilius nequã ſpiritui, auxilio ſancti ſpiritus reſiſtamus.
Neqꝫ uero aperta contra nos pugnat acie:nec publica nobiſcum fronte congreditur,ſed do

C lo uincit ac fraude, noſtraq; contra nos utitur uoluntate. De cõſenſu aduerſariorũ uires accipit, noſtroq; nos, ut dici ſolet, iugulat gladio. Infirmus hoſtis eſt qui non poteſt uincere niſi uolentem. Procul à nobis deſperatio, procul omnis ab animo recedat pauor aduerſariorũ. Non adiuuemus, ſed uincamus aduerſarios. Dant illi quidem cõſilium, ſed noſtrum eſt uel eligere uel reſpuere quod ſuggerunt. Non enim cogendo, ſed ſuadendo nocent. Nõ extorquent à nobis conſenſum, ſed expetunt. Vnde etiam Ananiæ dicitur: Quare tẽtauit cor tuũ Satanas mentiri te ſpiritui ſancto? Quod utiq; illi Apoſtolus nunq; imputaret, ſi id abſque ipſius uoluntate diabolus feciſſet. Ipſa etiam Eua iam condemnatur à domino: quia ab eo quem poterat ſuperare, ſuperata eſt. Nec enim meruiſſet à domino iuſticia puniri quæ uicta eſt, niſi uincere ipſa potuiſſet. Huius nequiſſimi hoſtis eſt illa, uel prima calliditas, & ars doli plena, fatigare cogitationibus rudes animas: & nouellis in propoſito mẽtibus de ipſa interdum cõuerſatione afferre mœrorem: ut facile ab huius rei profectu deterreatur animus, cuius initia amara cognouerit. Itaq; ſolet tam ſordidas nonnunq; & impias cogitationes inſerere menti: ut qui tentatur, dum ſuum illud putat eſſe quod cogitat, deteriorem ſe per ſpiritum immundum propoſito ſuo arbitretur effectum, multoq; puriorem animã habuiſſe ſe credat, cum adhuc res ſeculi amaret. Vult enim his quibus inuidet callidiſſimus inimicus horrorem propoſiti ex deſperatione facere ſanctitatis: ut eos obſidẽte triſticia, & ſi à propoſito nõ reuocat, certe retineat à profectu. Propter quod maxime ſanctarum tibi ſcripturarũ ſtudium diligendum eſt: illuminanda diuinis eloquijs anima: & coruſcãte dei uerbo, diaboli repellendæ ſunt tenebræ. Cito enim fugit ille ab ea anima quam ſermo diuinus illuminat, quæ cœleſtibus ſemper cogitationibus occupatur. In qua aſſiduum eſt dei uerbũ, cuius uim nequam ſpiritus non poteſt ferre. Et idcirco beatus illud Apoſtolus ſpiritalis belli inter cætera inſtrumenta gladio comparauit. Eſt autem tutiſſimum atq; perfectum: ut aſſueſcat animus ſolicita ſemper peruigiliq; cuſtodia diſcernere cogitationes ſuas, & ad primum animi
D motum uel probare, uel reprobare quod cogitat: ut uel bonas cogitationes alat, uel ſtatim extinguat malas. Hinc nanq; fons eſt boni, & quod origo peccandi, omniſq; ingẽtis delicti in cogitatione principium eſt, quæ unumquodq; opus uelut in quadam cordis tabula depingit anteq; faciat. Nam ſiue ille actus ſiue ſermo ſit ut proferatur: ante diſponitur, & cogitationum cõſilio diſcernitur quod futurum eſt. Vides q; breui interdum momento quæq; iſta quis cogitet cogitataq; perficiat: nec quicq; omnino, uel lingua, uel manu, cæteriſq; mẽbris agitur, niſi cogitationes ante dictauerint. Vnde & dñs in euangelio dicit: De corde hominis procedunt cogitationes malæ, adulteriũ, fornicatio, homicidia, furta, falſa teſtimonia, auaricia, nequitia, dolus, impudicitia, oculus malus, blaſphemia, ſuperbia, ſtulticia. Hæc ſunt quæ coinquinant homines. Omnis ergo ſolicitudo tua, omnis intentio debet eſſe in cuſtodia. Ibi te maxime oportet obſeruare peccatum, ubi naſci ſolet: ſtatimq; ad primã tentationis repugnare faciem: & malum anteq; creſcat extinguere. Nec enim expectandum eſt augmentum eius rei, quæ timeri debet à paruo: & quæ tanto facilius uincitur, quanto ei citius repugnatur. Ideo clamat ſcriptura diuina: Omni cuſtodia ſerua cor tuũ: Ex eo enim exitus uitæ. Diſtinguendum eſt autẽ inter iſtas cogitationes, quibus uoluntas fauet, quas cum dilectione amplectitur: & inter eas cogitationes, quæ tenuis umbræ modo præteruolare mentẽ ſolent: ſeſeq; tantũmodo, uel tranſeundo monſtrare: quas Græci πάθη uocant. Vel certe inter illas quæ repugnanti ac inuito animo ſuggeruntur, quibus mens cũ horrore quodã renititur ac reſiſtit: quibus ut cõtriſtatur admiſſis, ita gaudet expulſis. In illis quidem quæ ſe leuiter menti oſtendunt, & quaſi fugiendo demonſtrant ſe: nec peccatum omnino, nec pugna eſt. In his autẽ cum quibus aliquãdiu anima luctatur, quibus reſiſtit uoluntas, æquale certamen eſt. Aut enim cõſentimus, & uincimur: aut reſpuimus, & uicimus, & acquirimus de pugna uictoriam. In illa ergo tantummodo cogitatione peccatum eſt, quæ ſuggeſtioni conſenſum mentis dedit, quæ malum ſuũ blande fouet, quæ in factum geſtit erumpere. Huiuſmo-

di cogi

A di cogitatio etiam ſi ex aliquo impedita caſu, non impleat uoluntatem, nihilominus actione
criminis condemnatur à domino: ut illud in euangelio legimus: Qui uiderit, inquit, mulie-
rem ad concupiſcendum eam: iam mœchatus eſt eam in corde ſuo apud deũ: cui nota ſunt
omnia etiam antequàm fiant. Voluntas perfecta faciendi, reputatur pro opere facti. Qua
de re debes (ſæpe enim repeto quod fieri ſemel uolo) ſanctas ſcripturas ſine intermiſſione
meditari. Hisq́ꝫ tuam replere mentem: & malis cogitationibus locum auferens, diuinis ani-
mum ſenſibus occupare: quantúmque deum diligas, ex dilectione legis eius oſtendere. Vn-
de ſcriptura dicit: Qui timent dominum, inquirent quod beneplacitum eſt illi: & qui dili-
gunt eum, replebuntur lege eius. Tunc ſenties quantum ad eius amorem adiuuet te ſapien-
tia: quantum ſit in te diuinæ legis auxilium, & domino cum Dauid læta cantabis: In corde
meo abſcondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Excitandus eſt enim ſpiritalibus ſtimulis ſem
per animus: & maiori quotidie ardore renouandus. Orationis inſtantia: illuminatio lectio-
nis: ſolicitudo uigiliarũ, & diurna & nocturna eius incitamenta ſunt. Nihil enim in hoc pro-
poſito ocio deterius eſt, quod non ſolummodo non acquirit noua, ſed etiam parata conſu-
mit. Sanctæ uitæ ratio proceſſu gaudet & creſcit, ceſſatione torpeſcit, & deficit. Quotidianis
ac recentibus uirtutum incrementis mens inſtauranda eſt: & uiuendi nobis hoc iter: non de
tranſacto, ſed de reliquo metiendum. Quàm diu ſumus in hoc corpore, nunquàm nos ad
perfectum ueniſſe credamus. Sic enim melius peruenitur. Tam diu non relabimur retro,
quàm diu ad priora contendimus. At ubi cœperimus ſtare, deſcendimus: noſtrúmque non
progredi, iam reuerti eſt. Ceſſet omnis ignauia, & inutilis de præterito labore ſecuritas. Si uo
lumus non redire, currendum eſt. Apoſtolus de die in diem uiuens deo: non quid ante fe-
ciſſet, ſed quid facere deberet ſemper attendens, dicebat: Fratres, ego me non arbitror com-
prehendiſſe aliquid: unum autem, quæ quidem ſunt retro obliuiſcens: ad ea uero quæ ſunt
priora me extendens, ad deſtinatum perſequor brauium ſupernæ uocationis dei. Si beatus
B Paulus uas electionis: qui ita Chriſtum indutus erat, ut diceret: Viuo autem iam non ego,
uiuit uero in me Chriſtus, adhuc tamen ſe extendit, adhuc creſcit & proficit: quid nos facere
debemus, quibus optandum eſt, ut in fine noſtro, Pauli principio comparemur? Ergo tu
hunc imitare qui dixit: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Obliuiſcere omne præte-
ritum, & quotidie inchoare te puta: ne pro præſenti die quo debes ſeruire deo, præteritum
imputes. Optime quæſita cuſtodies, ſi ſemper inquiras. Damnum parata ſentient: ſi parare
ceſſaueris. Dicas forſitan: Grandis labor eſt. Sed reſpice quod promiſſum eſt: Omne opus
leue fieri ſolet, cum eius precium cogitatur, & ſpes præmij ſolatiũ eſt laboris. Sic durus agri-
cola, inaratum diu campum, & pinguiores ocio glebas uiolento uomere ſcidiſſe ſe gaudet,
& mirum in modũ ipſa operis difficultate lætus, ſpem ſegetis de labore metitur. Sic nego-
ciator auidus maria contemnit: ſpectare auſus fluctuum ſpumas, rabiémque uentorum.
Dúmque in omni labore ac periculo lucrum cogitat, & laſſitudinem ſimul obliuiſcitur & ti
morem. Conſidera quæſo magnitudinem præmij tui, ſi tamen conſiderari poteſt quicquid
immenſum eſt, poſt abſceſſum animæ, poſt carnis interitum, poſt fauillas & cinerem, in me
liorem ſtatum uirgo reparanda es. Mandatum terræ corpus in cœlum eleuandum eſt, &
mortale tuum immortalitatis honore mutandum eſt. Poſt hæc angelorum es donanda cõ-
ſortio: regnum acceptura cœlorum: ac in perpetuum manſura cum Chriſto. Quid ergo re-
tribues domino pro omnibus quæ retribuit tibi? Quid tanto remuneratore dignum fa-
cies? Aut quem laborem durum putabis, cuius tanta ſunt præmia? Vnde beatus Apoſto-
ſtolus: Nullæ, inquit, ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ re
uelabitur in nobis. Quid enim dignum uel facere, uel pati poſſumus in breui hoc tẽpore ui-
tæ noſtræ, cum id immortalitate ſit compenſandum? Propter quod idem Apoſtolus ait: Id
enim quod in præſenti ſeculo eſt momentaneum ac leue tribulationis noſtræ: ſupra modũ
in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Reſpuantur honores, deſpician-

C tur diuitiæ. Ipſa quoq; uita noſtra, martyrij amore contemnatur. Et hæc omnia etiam ſi pro æternitatis præmio non darentur, eſſent tamen quandoq; peritura. Amittunt etiam hoc illi qui ſemper cupiunt poſſidere. Quàm multos memoria noſtra retinet in maximis honoribus ac diuitijs conſtitutos, repente de ſummo illo potentiæ faſtigio concidiſſe: & eos qui tumore elati, aliud quiddam quàm homines eſſe ſe putabant, exitu tandem ſuo docuiſſe nos quid fuerint. Quid enim in hoc mundo ſtabile? Quid uero firmum eſt? quid porrò nõ breue & incertum, & caſui non ſeruiens? Quale iſtud bonũ eſt, quod ſemper timeas amittere? quod uel auferendum abs te metuas, uel à te relinquendum ſcias? Nam & ſi nullo eripiatur caſu, uel morte certe perdendum eſt. Et ſi uita noſtra tẽdatur per mille annos: & ad extremũ illum totius diem ætatis, quotidiana deliciarum uoluptate ueniamus: quale hoc quæſo diu eſt, quod fine deletur? Aut quis illius uoluptatis fructus eſt: qui ſtatim ut ceſſauerit, uidebitur tibi non fuiſſe? Age iam tranſactum uitæ tuæ tempus animo reuolue. Nónne uidebitur tibi umbra quædam fuiſſe quod tranſijt, & ad inſtar ſomnij tenuis, incertum eſſe omne quod uidetur? Hoc idem & decrepitus ſenex ſentire poteſt: cui conuenit dicere cum propheta: Dies mei ſicut umbra declinauerunt, & ego ſicut fœnum arui. Quod ſi hæc etiã hic poſſumus dicere: ubi quamuis breuis, tamen quia præſens eſt uita iſta, magni penditur: quid in futuro dicturi ſumus, ubi maiori æternitatis ſcientia, tranſactum omne pro nihilo eſt? Hæc tu tecum diligenter reuoluens, & breuitatem uitæ huius æternitatis contemplatione deſpiciẽs: ipſum quoq; contemptum mundi, maiori animi uirtute contemne, & ad illum tantũ diem totam para te, in quo mundi gloria finienda eſt. Illum inquam diem, quem ſaluator diluuio comparauit: qui multos fallaci ſecuritate deceptos: furtiuo (ut ait Apoſtolus) comprehendit aduentu. Quem beatus quoque Petrus deſcribens ait: Adueniet autem dies domini ſicut fur: in qua cœli magno impetu tranſibunt. Elementa uero à calore reſoluentur. Cum hæc

D omnia diſſoluenda ſint, quales oportet nos eſſe in ſanctis conuerſationibus & pietatibus, expectantes & properantes in aduentu domini dei, in quo cœli ardentes ſoluentur: & elementa ignis calore tabeſcent. Recens factum eſt, & quod ipſa audiſti, cum ad ſtridulæ buccinæ ſonum Gotthorúmque clamorem, lugubri oppreſſa metu domina orbis Roma contremuit. Vbi tunc nobilitatis ordo? ubi certi & diſtincti illius dignitatis gradus? Permixta omnia & timore confuſa, omni domui planctus, & æqualis fuit per cunctos pauor. Vnum erat ſeruus & nobilis. Eadem omnibus imago mortis: niſi quia magis eam timebant illi, quibus fuerat uita iucundior. Si ita mortales timemus hoſtes & humanam manum: quid faciemus cum clangore terribili tuba intonare de cœlo cœperit, & ad illam archãgeli uocem, omni buccina clariorem, totus ſimul remugiet mundus? cum uiderimus ſuper nos non manufacta arma concuti, ſed & uirtutes cœlorum commoueri, ſicut propheta dicit: cum uenerit dominus ponere orbem terræ deſertum, & peccatores perdere ex eo: quis tunc nobis pauor, quæ caligo, quæ tenebræ, cum nos ſæpius ac toties admonitos: & tamẽ imparatos dies ille reppererit? Tunc, inquit, plangent ſuper ſe omnes tribus terræ, & uidebunt filium hominis uenientem in nubibus cœli cum uirtute multa & maieſtate. Tunc dicent montibus, cadite ſuper nos: & collibus, operite nos: & petris, aperite uos nobis. Verum hæc eorum ſint, qui uarijs huius mundi detenti curis, de mundi non cogitãt fine. Tu uero cui aductus Chriſti dierum noctiumq; meditatio eſt, cui pro conſcientiæ puritate, domini eſt optanda præſentia: quæ conſummationem ſeculi quaſi certum præmij tui tempus expectas, exultationem de cœlo capies, non timorem. Tunc enim tu ſanctorum mixta choris: & ſanctis comitata uirginibus, ſponſo obuiam ſubuolabis, & dices: Inueni quem quæſiuit anima mea. Nec ullius iam temporis ſeparationem timebis: quæ ſemel immortalitatis gloria, & incorruptionis ſplendore donanda es, & cum Chriſto ſemper futura es, Apoſtolo dicente: Quoniam ipſe dominus in iuſſu & in uoce archangeli, & in tuba dei deſcendet de cœlo: & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgẽt primi. Deinde nos qui uiuimus: qui relinquimur, ſimul rapiemur

A piemur cum illis in nubibus obuiam domino in aëra : & ita ſemper cum Chriſto erimus.
Hæc ſit igitur cura tua ſemper:hoc ſtudium:hæc iugiter uirginis corde uoluantur.In his to-
tius diei uerſetur labor. In his nocturnus ſomnus reponatur. In hoc anima rurſus euigilet.
Etenim nullus labor durus : nullum tempus longum uideri debet, quo gloria æternitatis
àcquiritur.

AVGVSTINI ET ALIPII AD IVLIANAM
Demetriadis uirginis matrem.

DOminæ debitis in Chriſto officijs honorandæ & merito illuſtri filiæ Iulianæ,
Alipius & Auguſtinus in domino ſalutem. Grate admodum nobis iucundeq;
accidit:ut ſimul nos conſtitutos apud Hipponem,tuæ reuerentiæ literæ reperi-
rent:quibus hæc ſcripta redderemus,ueſtra incolumitate cognita gaudentes:ui-
ciſſimq; noſtram quam uobis cordi eſſe confidimus,mutua dilectione nunciantes, domi-
na debitis in Chriſto officijs honoranda & merito illuſtris filia. Scire autem uos optime
ſcimus, quantum uobis debeamus religionis affectu:quantaq; nobis & apud deum & in-
ter homines ſit cura de uobis. Licet enim uos per literas primum:deinde etiam præſentia
corporali,pia & catholica:hoc eſt,uera membra Chriſti,exiguitas noſtra cognouerit:tamen
etiam per miniſterium noſtrum cum accepiſſetis uerbum auditus dei,ſicut dicit Apoſtolus:
Accepiſtis non ut uerbum hominum,ſed ſicut eſt uerbum dei. Cuius miniſterij noſtri,adiu-
uante gratia & miſericordia ſaluatoris,in domo ueſtra tantus fructus exortus eſt:ut huma-
nis nuptijs iam paratis,ſancta Demetrias ſpiritualem ſponſi illius præferret amplexum:cui
ſpecioſo præ filijs hominum ad habendam ſpiritus uberiorem fœcunditatem,nec amitten-
B dam carnis integritatem,uirgines nubunt. Neſciremus autem quemadmodum noſtra illa
tunc exhortatio à fideli & nobili uirgine fuiſſet accepta:niſi nobis profectis cum poſt pau-
lulum profeſſa fuiſſet ſanctimoniam uirginalem,hoc ingens dei donum quod per ſeruos
ſuos quidem plantat & rigat:ſed per ſeipſum incrementum dat nobis operarijs proueniſ-
ſe,ueſtrarum literarum lætiſſimo nũcio,& ueraci teſtimonio didiceremus. Quæ cum ita ſint,
nemo nos improbos dixerit,ſi in uobis admonendis:ut contraria gratiæ dei dogmata de-
uitetis,neceſſitudine ſumus propenſiore ſoliciti. Nam licet nos Apoſtolus, non ſolum op-
portune,uerum etiam importune prædicando,uerbo inſtare præcipiat : non tamen in eo-
rum hominum numero uos habemus,quibus ſermo uel pagina noſtra importuna uidea-
tur:quando id quod ad ſanam doctrinam non pertinet:uos ut uigilanter euitetis, alloqui-
mur. Hinc ergo eſt,quod admonitionem noſtram tam grato animo ſuſcepiſtis : ut in epi-
ſtola tua ad quam nunc reſcribimus,diceres:Sanè quod me hortatur reuerentia ueſtra ne
indulgeam aures his hominibus , qui prauis tractatibus uenerandam fidem ſæpe corrum-
punt:gratias uberes ago tam piæ admonitioni. Quod itaque adiungis & dicis : Sed noue-
rit ſacerdotium ueſtrum,longe me ac domunculam meam ab huiuſmodi perſonis eſſe di-
ſcretam:omniſq; familia noſtra adeo catholicam ſequitur fidem,ut in nullam hæreſim ali-
quando deuiauerit,nec unquam lapſa ſit:non dico in eas ſectas,quæ uix expiantur:ſed nec
in eas,quæ paruos habere uidentur errores:hoc eſt quod nos magis magiſq; compellit nõ
tacere apud uos,de his qui etiam illa quæ ſana ſunt,uitiare conãtur. Domum enim ueſtram
non paruam Chriſti eccleſiam deputamus. Nec ſanè paruus eſt error illorum , qui putant
ex nobiſipſis nos habere , ſi quid iuſticiæ , continentiæ , pietatis , caſtitatis in nobis eſt : eo
quod ita nos condiderit deus:ut ultra præter quod nobis reuelat ſcientiam, nihil nos adiu-
uet:ut ea quæ facienda diſcendo nouimus, etiam diligendo faciamus:naturam ſcilicet atq;
doctrinam definientes tantummodo eſſe dei gratiam & adiutorium : ut iuſte recteq; uiua-
mus. Ad habendam uero uoluntatem bonam,ubi eſt hoc ipſum quod iuſte uiuimus : &

C ipſa charitas quæ in omnibus dei donis ita excellit,ut etiã deus dicta ſit:qua una impletur in
nobis,ſi quid diuinæ legis & admonitionis implemus, nolunt nos diuinitus adiuuari: ſed
noſipſos dicunt arbitrio proprio nobis ad iſta ſufficere. Non uobis uideatur error iſte me-
diocris,profiteri uelle Chriſtianos: nec uelle audire Apoſtolum Chriſti, qui cum dixiſſet:
Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris:ne quiſquàm eam habere non niſi per proprium
putaret arbitrium,continuo ſubiunxit:Per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis.Hanc ma-
gnam eſſe gratiam ſaluatoris qui aſcendit in altum, captiuauit captiuitatem,& dedit dona
hominibus:quiſquis nondum confitetur, quantum & quàm exitiabiliter erret, intelligis.
Quomodo ergo à uobis quibus tantam dilectionem debemus admonendis,ut talia cauea-
tis diſſimulare poſſemus, cum legiſſemus librum quem ad ſanctam Demetriadem quiſ-
nam ſcripſerit, uel utrum ad uos peruenerit,ueſtris potius reſcriptis noſſe uolumus.In quo
libro (ſi fas eſt) legat uirgo Chriſti,unde credat uirginalem ſuam ſanctitatem, omnesq́; ſpi-
ritales diuitias non niſi ex ſeipſa ſibi eſſe.Atq; ita prius quàm ſit pleniſſime beata,diſcat deo
eſſe (quod abſit) ingrata. Verba enim ad illam ſcripta in eodem libro iſta ſunt. Habes ergo
& hic,inquit,per quæ merito præponaris alijs,imò hinc magis:nã corporalis nobilitas atq;
opulentia tuorum intelliguntur,non tua eſſe.Spirituales uero diuitias nullus tibi præter te
conferre poterit: in his ergo iure laudanda,in his merito cæteris præferenda es:quæ niſi ex
te,& in te eſſe non poſſunt.Cernis nempe quanta in his uerbis ſit cauenda pernicies. Nam
utiq; quod dictum eſt,non poſſunt eſſe iſta bona niſi in te,optime & ueriſſime dictum eſt,
iſte planè cibus eſt:Quod uero ait:Non niſi ex te,hoc omnino uirus eſt.Abſit ut hæc liben-
ter audiat uirgo Chriſti,quæ pie intelligit propriam paupertatem cordis humani: & ideo
illic niſi ſponſi ſui donis neſcit ornari.Audiat ergo potius Apoſtolum dicentem: Deſpon-
ſaui uos uni uiro uirginem caſtam exhibere Chriſto.Timeo autem ne ſicut ſerpens Euam
ſeduxit in uerſutia ſua:ſic & ueſtræ mentes corrumpantur à caſtitate quæ eſt in Chriſto. Et
D propterea de his quoq; ſpiritualibus diuitijs nõ iſtum qui dicit:Nullus eas præter te tibi cõ
ferre poteſt:& niſi ex te & in te eſſe non poſſunt;ſed illum audiat qui dicit:Habemus theſau
rum iſtum in uaſis fictilibus,ut eminentia uirtutis dei ſit, & non ex nobis. De ipſa quoque
ſacra continentia uirginali, quod non ſibi ſit ex ſeipſa: ſed ſit donum dei,quamuis creden-
ti uolentiq; collatum:eundem audiat ueracem piumq́; doctorem,qui cum hoc ageret, ait:
Vellem omnes eſſe ſicut meipſum. Sed unuſquiſque proprium donum habet à deo: alius
ſic,alius autem ſic.Audiat etiam ipſum nõ tantum ſuum,ſed uniuerſæ eccleſiæ unicum ſpõ-
ſum,de tali caſtitate atq; integritate dicentem:Non omnes capiunt uerbum hoc,ſed quibus
datum eſt:ut intelligat ex eo quod habeat, tam magnum bonum atque præclarum, ſe po-
tius deo & domino noſtro gratias agere debere, quàm cuiuſquàm uerba,quod uelut ex ſe
ipſa id habeat,ut non dicamus aſſentantis adulatoris:ne de occultis hominum temere iudi-
care uideamur,certe errantis laudatoris audire. Omne quippe datum optimum, & omne
donum perfectum deſurſum eſt,ſicut etiam dicit Apoſtolus Iacobus, deſcendens à patre lu-
minum.Hinc ergo & ſancta uirginitas, qua te filia uolentem gaudentemq́; uicit:natu po-
ſterior,actu prior,genere ex te,honore ante te, ætate ſubſequens, ſanctitate præcedens: in
qua etiam tuum eſſe cœpit, quod in te eſſe non potuit. Illa quippe carnaliter non nupſit:
ut non tantum ſibi, ſed etiam tibi ultra te ſpiritualiter augeretur: quoniam & tu ea com-
penſatione minor illa es, quod ita nupſiſti ut naſceretur.Hæc dei dona ſunt,& ueſtra qui-
dem ſunt,ſed non ex uobis. Habetis enim theſaurum iſtum in terrenis corporibus, & ad-
huc fragilibus tanquàm in uaſis fictilibus:ut eminentia uirtutis ſit dei,& non ex uobis.Nec
miremini quia dicimus,& ueſtra eſſe,& ex uobis non eſſe.Nam & panem quotidianum di-
cimus noſtrum: ſed tamen addimus,da nobis, ne putetur eſſe ex nobis.Proinde ſicut ſcri
ptum eſt:Sine intermiſſione orate,in omnibus gratias agite. Oratis eñ ut perſeueranter &
proficienter habeatis.Gratias agitis,quia nõ ex uobis habetis. Quis eñ uos ab illa ex Adã
maſſa

C maſſa mortis perditioniſq́ꝫ diſcernit?Nónne ille qui uenit quærere, & ſaluare qď perierat?
An uero quando Apoſtolo dicente audierit homo:Quis enim te diſcernit , reſponſurus eſt:
Bona uoluntas mea,fides mea,iuſticia mea,& non continuo quod ſequitur auditurus:Quid
enim habes quod non accepiſti?Si autem & accepiſti,quid gloriaris quaſi nõ acceperis?No
lumus ergo ut uirgo ſacra,cũ audit uel legit:Spiritales diuitias nullus ubi præter te conferre
poterit,in his iure laudanda,in his merito cæteris præferẽda es,quæ niſi ex te,& in te eſſe nõ
poſſunt:Nolumus prorſus ita glorietur quaſi non acceperit.Dicat quidem:In me ſunt deus
uota tua,quæ reddam laudes tibi.Sed quia in illa nõ etiã ex illa meminerit etiã dicere:Dñe
in uoluntate tua,præſtitiſti decori meo uirtutẽ,quia & ſi etiã ex illa ꝓpter arbitriũ ꝓprium,
ſine quo nõ operamur bonum:nõ tamen ſicut iſte dixit,nõ niſi ex illa.Proprium quippe ar
bitrium,niſi dei gratia iuuetur,nec ipſa bona uoluntas eſſe in homine poteſt. Deus eſt enim
(inquit Apoſtolus) qui operatur in nobis & uelle,& operari,ꝓ bona uoluntate.Nõ ſicut iſti
ſentiunt,tantũmodo ſcientiã reuelando:ut nouerimus quid facere debeamus,ſed etiã inſpirã
do charitatem,ut ea quæ diſcendo nouerimus,etiã diligendo faciamus. Nam utiq́ꝫ nouerat
ille q̃ꝫ magnum bonum eſſet cõtinentia,qui dicebat:Et cum ſcirem,quia nemo eſſe poteſt cõ
tinens niſi deus det.Nõ ſolum ergo ſciebat quantum eſſet hoc bonum, & q̃ꝫ deſiderabiliter
eſſet cõcupiſcendum,uerũetiam quod niſi dante deo eſſe nõ poſſet.Docuerat enim eũ ſapiẽ-
tia:nam hoc dicit.Et hoc ipſum erat ſapiẽtiæ ſcire,cuius eſſet hoc donum.Nec tamẽ ei ſciẽtia
iſta ſuffecit,ſed ait:Adiĳ dominum,& precatus ſum illum. Non igitur tantummodo in hoc
nos adiuuat deus,ut ſciamus quid agendum ſit:uerumetiã ut amãdo agamus,quod diſcẽdo
iam ſcimus.Nemo itaq́ꝫ poteſt eſſe nõ ſolum ſciens:uerumetiã cõtinens niſi deus det. Vnde
cum iam ille haberet ſcientiam,precabatur ut haberet continentiam ,ut eſſet in illo quod ſcie
bat,quia non eſſet ex illo.Aut ſi propter arbitrium proprium aliquantulum ex illo, non ta-
D men niſi ex illo:quia nemo poteſt eſſe continens,niſi deus det.Iſte autem de ſpiritualibus di-
uitĳs,in quibus eſt utiq́ꝫ etiam ipſa luminoſa,& ſpecioſa continentia,nõ ait: in te,& ex te eſſe
poſſunt,ſed ait:niſi ex te,in te eſſe non poſſunt:ut quẽadmodum nõ ei ſunt alibi, niſi in illa,
ſic ei non aliunde,niſi ex illa eſſe poſſe credantur:& ob hoc, quod miſerator dominus a cor-
de eius auertat,ſic glorietur quaſi nõ acceperit.Et nos quidem de ſanctæ uirginis diſciplina,
& humilitate Chriſtiana,in qua nutrita & educata eſt,hoc exiſtimamus , quod illa uerba cũ
legeret,ſi tamen legit,ingemuit:& pectus humiliter tutudit, ac fortaſſis & fleuit:deumq́ꝫ cui
dicata & à quo ſanctificata eſt fideliter orauit:ut quomodo illa non ſunt uerba ipſius,ſed uer
ba alterius,ita non ſit talis & fides eius,qua ſe aliquid habere credat:de quo in ſe, non in do-
mino glorietur.Nam gloria quidem eius in ipſa eſt,non in uerbis alienis,ſicut Apoſtolus di
cit:Opus autem ſuum probet unuſquiſq́ꝫ,& tunc gloriã habebit in ſemetipſo, & nõ in alte-
ro.Sed abſit ut gloria ſua ipſa ſit & nõ ille cui dicitur:Gloria mea & exaltans caput meũ, ita
quippe eſt in ea ſalubriter gloria eius,cum deus qui in illa eſt,ipſe eſt gloria eius, a quo habet
omnia bona,quibus eſt bona.Et habebit omnia quibus melior erit,inquantũ in hac uita me-
lior eſſe poterit. Et quibus perfecta erit,quando fuerit diuina gratia non humana laude per-
fecta.In domino enim laudabitur anima eius,qui ſatiauit in bonis deſideriũ eius:quia & hoc
deſideriũ ipſe inſpirauit,ne uirgo eius ſic in aliquo bono glorietur quaſi nõ acceperit.De hoc
ergo eius affectu,utrum nã fallamur,inde nos fac potius reſcribendo certiores.Nã illud opti
me nouimus,cũ omnibus ueſtris,cultores uos eſſe & fuiſſe indiuiduæ trinitatis.Sed nõ hinc
ſolũ error humanus obrepit,ut aliquid ſecus ſentiatur de indiuidua trinitate.Sunt enĩ & alia
in quibus pernicioſiſſime erratur,ſicut hoc eſt,unde diutius fortaſſe,q̃ꝫ ſatis eſſet ueſtræ fide-
li caſtæq́ꝫ prudentiæ in hac epiſtola locuti ſumus:quanq́ꝫ qui bonũ quod ex deo eſt, negat
eſſe ex deo,neſcimus cui faciat iniuriã niſi deo, ac per hoc illi utiq́ꝫ trinitati,qď malũ abſit à
uobis,ſicut abeſſe credimus.Abſit omnino ut tale aliqd in animo nõ dicimus tuo,uel ſacratæ
uirginis filiæ tuæ,ſed in cuiuſq́ꝫ extremi meriti famuli,uel famulæ ueſtræ liber iſte fecerit, ex
quo

C quo nonnulla uerba quæ facilius intelligi poſſent,ponenda credidimus. Si autẽ diligentius
intendatis,etiam illa quæ ibi uidẽtur uelut pro gratia ſiue adiutorio dei dicere, ſic inuenietis
ambigua,ut poſſint referri uel ad naturã,uel ad doctrinam,uel ad remiſſionem peccatorum.
Nam & quod cõfiteri coguntur,orare nos debere ne intremus in tentationẽ,poſſunt ad hoc
referre:ut hactenus nos reſpõdeant ad id adiuuari:quatenus orantibus atq; pulſantibus no-
bis aperiatur intelligentia ueritatis:ubi diſcamus quid facere debeamus, nõ ut uires accipiat
uoluntas noſtra,quibus id quod dicimus,facimus.Et quod nobis in gratia,uel adiutorio dei
dicunt,dominum Chriſtum bene uiuendi propoſitum exemplum:ad eãdem doctrinã reuo
cant,quia ſcilicet in eius exemplo diſcimus quemadmodum uiuere debeamus. Non autem
uolunt ad hoc nos iuuari,ut quod diſcendo cognoſcimus,etiam diligẽdo faciamus.Aut cer-
te in eodem libro inuenire aliquid ſi poteſtis,ubi excepta natura,excepto quod ad eandẽ na-
turam pertinet arbitrio uoluntatis,excepta remiſſione peccatorũ & reuelatiõe doctrinæ:tale
dei adiutorium confitetur,quale cõfitetur & ille qui dixit:Cum ſcirem quia nemo eſſe poteſt
continens niſi deus det.Et hoc ipſum erat ſapientiæ,ſcire cuius etiam eſſet donum. Adij do-
minum & deprecatus ſum illum.Neq; enim iſte aut naturam peccando uolebat accipere,in
qua cõditus erat,aut de naturali uoluntatis arbitrio ſatagebat cum quo conditus erat,aut re-
miſſionem peccatorum deſiderabat:quin potius cõtinentiam,ne peccaret optabat, uel quid
faciendum eſſet ſcire cupiebat:cum iam ſe ſcire fateretur,cuius eſſet hoc donum.Sed utiq; tã-
tas uoluntaus uires:tantum dilectionis ardorem uolebat accipere ſpiritu ſapientiæ qui ſuffi-
ceret ad implendam magnitudinẽ continentiæ.Si ergo aliquid tale inuenire potueritis,uber
rimas gratias agimus,ſi reſcribendo inſinuare dignemini. Satis enim dici non poteſt quan-
tum cupiamus in eorum hominum ſcriptis,qui propter acrimoniam atq; facundiam legun
tur à plurimis,apertam confeſſionem illius gratiæ reperiri:quam uehementer commendat
Apoſtolus,qui etiam mẽſuram fidei,ſine qua impoſſibile eſt deo placere:ex qua iuſtus uiuit:
D quæ per dilectionem operatur:ante quã & ſine qua omnino nulla cuiuſquã opera bona exi-
ſtimanda ſunt:quoniã omne quod nõ eſt ex fide,peccatum eſt:deum dicit unicuiq; partitũ.
Nec ſola reuelatione ſcĩetiæ nos diuinitus adiuuari:ut pie iuſteq; uiuamus in hoc ſeculo,quę
ſine charitate inflat:uerumetiam inſpiratiõe charitatis ipſius,quæ plenitudo legis eſt,& quæ
cor noſtrum ut ſcientia non inflet ædificat.Sed adhuc nuſq; tale aliquid in eorum literis po-
tuimus inuenire.Maxime autem hoc in iſto libro eſſe uellemus, ex quo deſcripta illa poſui-
mus uerba:ubi uirginem Chriſti ita laudãs tanq; ſpirituales diuitias:nullus ei præter ipſam
conferre poſſit:& tanquã niſi ex ipſa eſſe nõ poſſint,nõ uult eam in dño gloriari, ſed ſic glo-
riari,quaſi nõ acceperit.In quo libro quis nec ipſius,nec tuæ reuerentiæ nomen expreſſerit:
tamen à matre uirginis,ut ad eam ſcriberet,à ſe poſtulatum eſſe cõmemorat. In quadã uero
epiſtola ſua idem Pelagius,ubi & nomen ſuum apertiſſime ponit,nec nomen ſacræ uirginis
tacet:dicit ad eam ſe ſcripſiſſe:& eiuſdem ſui operis teſtimonio probare nititur, ſe gratiã dei,
quam uel tacere,uel negare aſſeritur,apertiſſime confiteri.Sed utrum ipſe ſit liber, in quo de
ſpiritualibus diuitijs illa uerba poſuit,uel utrum ad ueſtram peruenerit ſanctitatẽ, reſcriptis
ueſtris petimus nos dignemini facere certiores.

CENSVRA EPI[illegible]OL[illegible] SEQV[illegible].

H[illegible]hæc ſanè nec infa[illegible] nec in[illegible], non admodum diſcrepans [illegible]ſuperioris epiſtolæ ſtilo, ab [illegible]niano long[illegible] [illegible]uidens. Verum quod Gerunt[illegible] [illegible] [illegible]eronymus, hinc opinor errorem tituli natum fuiſſe.

AD GERVNTII FILIAS DE CONTEMNENDA HAEREDITATE.

C Vncti mei ſenſus affectu uobis uacant, & ſi interim loco ſegregor:nam & uide-
re uos mihi uideor & audire:tam me occupatum habet ueſtra dilectio. Quod
ſi uos inuicem faciatis:cum illud impoſſibile ſit fieri per carnem,poſſibile reddi-
tur ex ſpiritu,ut fiat duorum hominum corpus unum. Nam ut probem etiam

C ueſtra mecum uigilare colloquia: accipite quid de hæreditate, quod ſuggeſſiſtis cogitanti al-
tius uideatur, quoniam me etiam in carnalium arbitrum per ſpiritualia delegiſtis. Poſſem
quidem dicere: Quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorem inter uos: ſi non ad infideles pro-
ceſſiſſet iſta ſententia? Iudæorum enim incredulitas hac domini reſponſione repercutitur, nõ
feritur. Nam ipſi aliquando Iudæi in ipſo Moyſe uiſitationem meam illam domini non
uidentes qua Aegyptium fratris liberator occiderat: ſequentiq́ die fratrum diſcordias ri-
xasq́ uolens ſedare, auſi ſunt dicere: Quis te conſtituit principem, aut iudicem ſuper nos?
Ac proinde ſuo illis dominus ore reſpondit, quo amplius confutarentur, ſi proderentur fal-
ſo ſe quærere quem ſpreuiſſent, dicente ipſo: Si credidiſſetis Moyſi, crederetis utiq́ & mihi.
Sed quoniam & ego ueſter ſum, & uos uere ſcio quæſiſſe iudicium eius qui Aegyptium gau
denter occidit: & cum aduerſario, dum in uia eſtis, nitimini cito cõfœderare cõcordiã, apud
Iudæos ſibi ſuam ſententiam relinquemus ſuper ipſos qui eam protulere uenientem. Nos
humilibus de domini lenitate dicemus: Vobis datum eſt ſcire myſterium. Ac proinde, ut ad
exordium diuerticuli reuertamur, hæreditatem illam uobis arbitror contemnẽdam, nec ali-
quid à iudice ſeculi poſtulandum. Quomodo enim uobis illos licet adire qui etiam ſuo iudi-
cio neſciunt ueritatem? Quandoquidem Pilatus ex ipſorum curia, ſic loquitur ad dominũ:
Quid eſt ueritas? Nempe hic iudex erat, & negocia cauſasq́ litigantium libripende iuſticiæ
tanto ſtatuto iure ſoluebat: & quid hic ualebat facere: ſi non nouerat ueritatem? Certe euan-
geliſtæ adeo iuſtum fuiſſe Pilatum cõmemorant: ut innocentem mallet abſoluere q̃ punire:
& tamen ueritatem quaſi diſcere cupiat, inquirit. Nam ueritatis ignoratio, interrogationis
eſt actio. Quid ergo dicemus? Inanes ſine dubio mortalium curas, & uniformem mundia-
lium rerum prodidit falſitatem, ibiq́ iudicia uera non eſſe, ubi ſint mentita negocia, ſeq́ in
rebus carentibus ueritate, carere uero iudicio iudicat. Quid enim quaſi noſtrum apud illa
D tribunalia repetemus: ſi, præſcribente Apoſtolo, nihil intulimus in hunc mundum: uerum
nec auferre quid poſſumus? Si enim nihil intulimus in hunc mundum ueniendo, & nihil
auferre poterimus abeundo. Falſo aliquid noſtrum hic eſſe dicimus, ubi nobis totus penè
mũdus alienus eſt. De quo nobis quid iudex ſeculi tribuere poterit, ſi nihil natura donauit?
Quid Pilatus ueritatis interrogator potius quàm prolator: quid, inquam, niſi Barrabam:
quem ideo Iudæi deo cœli præferunt: quia ad iudicem ſeculi conuolarunt? In quo utiq́ per-
fidus populus non reum, ſed reatum accepit. Sed hæc de iudicio ſint dicta non de negocio.
Cæterum quod ad cauſam pertinet, non ſolum moneo, ſed obteſtor: ut ſi Geruntium pro
Chriſto offendiſtis, in ea offenſione duretis. Qui enim perſeuerauerit uſq́ in finem, hic ſal-
uus erit. Nam ſi cauſa offenſionis eſt Chriſtus, amplexandum eſt impij patris elogium, non
dolendum: ne recedamus à Chriſto, cui nos illa exhæredatio commẽdat, ſicut ſcriptum eſt:
Beati eſtis cum perſecuti uos fuerint, & male dixerint nomini ueſtro tanq́ malo, propter fi-
lium hominis: gaudete in illa die & exultate: ecce merces ueſtra multa eſt in cœlo. Hanc mer-
cedem offenſio illa prouidit, cuius pœnitet ueritatis. Quod ſi uocati ad dominum in imagi-
ne Leuitarum, ſpiritualibus gladijs, corporeos occidiſtis affectus: quem patrem deſideratis?
Vnus eſt enim pater noſter qui in cœlis eſt, ac proinde dominus hæreditas ueſtra. In Chri-
ſto enim poſſidendum eſt, quod cum Chriſto eſt poſſidendum. Ne reuertamini ad mortuũ
qui ſequimini uiuentem. Mortui, inquit, ſepeliant mortuos ſuos. At ſi iam pridem dixiſtis:
Pater, non nouimus te: ut teſtamẽtum domini ſeruaretis: quid adhuc repudiati patris quæ-
ritis teſtamentum? Hic eſt ille gladius qui à domino per terras, patrem à filio ſeparaturus im
miſſus eſt. Hoc eſt uere circũcidere naturam, quod Iudæi forma & non ueritate cuſtodiunt,
& circuncidere cultro petrino. Petra autem erat Chriſtus. Is utiq́ qui dixit: Si quis amauerit
patrem, aut matrem ſuper me, non eſt me dignus. Hoc uos gladio utentes, illos imitamini
leuitas, ab interiori homine per exterioris ueſtri caſtra currentes, obuios affectus pro domi-
ni amore iugulate: iuxta legiſlatoris imperium pertranſeuntes primum uirtutum exercitum
cum

C cum reditu:uidelicet ut præterita tranſcuntes,nec ſeculi mirabilibus inhærẽtes:ubi primum
ad eum qui nos miſit in mundum cum fœmorali gladio redeamus, reſiſtentes nobis,remo-
rantesq; nos,propinquum,ꝓximum,fratremq;,ne per hos elongetur noſtra peregrinatio,
perimamus:& hæc à porta faciamus ad portam,id eſt,ne cum in porta oculi fratrem fuero
perſecutus,portã fortaſſe auris obſideat, & per aliam portam prætermiſſus occurrat.Hæ ſi-
quidem ſunt portæ animæ noſtræ:per quas ad illam ſeculi blandimenta deſcendunt:& per
quas ſenſus carnis introeunt:per quas,niſi late ſtrage facta uiam uirtutibus quadã impietate
fecerimus,nunq; ad regem ueræ pietatis peruenire poterimus. Quod ubi pro ueſtra deuo-
tione fueritis uiriliter executæ,ſtatim uobis ab ipſo Moyſe talis facti laudatore dicetur,im-
pleſtis hodie manus domino:hoc eſt,ſeculum,qui uobis cõditione carnis & ſubſtãtiæ ꝓpin-
quus eſt,& ꝓximus:occidentes actus ueſtros,qui manus ſunt,impleſtis dño,cũ nulli præter
q; dño imperanti ſeruire annuiſtis.Sic Abraham dño dexterã ſuam, dum parricidium face-
re nõ recuſat,impleuit.Qui filij ſui,dum illam deo armat,oblitus eſt,& in præcepti reſpiciẽs
maieſtatem,atrocitatem operationis nõ dignatus eſt retrectare.Implentur nanq; manus do
mino,cum dñi occupantur imperijs:cum dñi traditæ uoluntati,nõ hominis incipiunt eſſe,
ſed dei:qua..do nõ affectui carnis obtemperant,ſed diuinæ ſeruiunt iuſſioni.Sic Iudith ob li
bertatem ciuium uel ſalutem,ſe ſub ſpecie ſornicatiõis impleuit deo, & inermis armatum,&
uirum mulier occidit.Sic uos domino plenæ carnis affectibus triumphatis, nõ quæratis re-
fugam,qui à uobis etiam ſi occurreret foret occidẽdus.Remittite pallium tunicã detrahenti.
Pecunia eorꝫ cum ipſis ſit in interitum,qui Chriſto pecuniã prætulerunt.Exeuntes ſemel de
Sodoma,cuncta relinquamus incẽdijs.Videt Lot uxoris exemplo iram dñi,quæ in irã quia
retroſpexit incurrit.Noluit uobiſcum Geruntius in cœleſtibus habere partẽ:cur uos partem
ex cenſu eius deſideratis in terris? Quod ſi ille ueſtra glorioſa tantopere contempſit:cur non
uos illius inhonorata contemnitis? Ferte oro uos patienter fidei notas, ſtigmata Chriſtiana,
D eccleſiæ paupertatem.Ferte,inquam,impudicorũ elogia,uirginitatis hæredes.Viſitatas uos
eſſe cognoſcite,& tanta uiſitatione clarificatas,ne partẽ cum infidelibus haberetis. Mundus
iſte uos cum domino ueſtro nõ agnouit.Si de ſeculo eſſetis,ſeculum uos amaret.Reges ſecu-
li à filijs ſuis tributa nõ poſcunt.In domibus regũ ſunt,qui mollibus ueſtiuntur. Zebedæus
Iacobum & Ioannem nõ ſequitur.Sinite Geruntiũ in nauicula remane..e cum retibus:dum-
modo cum Apoſtolis Chriſti iaceatis in pectore.Væ diuitibus,quoniam receperunt cõſola
tionem ſuam.Vobis autem filiæ in futuro cõſolatio ueſtra debetur:uobis exhæredatio illa,
futuræ hæreditatis in cœleſtibus fecit augmẽtum:uobis ſua mundus ipſe ſubduxit, ubi uos
nõ ſuas eſſe cognouit:imò diris diues ardoribus, Lazaro in ſinu patris Abrahæ recumbẽte,
torquetur.Et quid mirum ſi pauperculus & peregrinus in terra quidẽ aliena ſepulchrũ emit
Abraham à filijs Heth? O ueritas,nequeo enim ſilere quin exclamẽ.O altitudo ſapientiæ &
ſcientiæ dei.Sepulchrum ſibi patriarcha peregrinus emit? Quid eſt ſepulchrum? Locus eſt
quietis,ubi iuxta mundi rationem defunctorum corpora collocantur.Vera ergo intelligẽtia
locum ſibi requietionis pater Abraham fide ſua & cõtemptu pecuniæ cõparauit.Iſtud ſibi
ſepulchrum & Paulinus noſter nuper ipſe diuitijs cum ſua matrefamilias comparauit,qui
conuerſatione ſeculi morientes à mundialibus operibus iam quieſcunt , dicente Apoſtolo:
Mortui enim eſtis,& uita ueſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo. Et iterũ:Si autẽ mortui
ſumus cum Chriſto,credimus quia ſimul uiuemus cum Chriſto.Hoc eſt illud duplex ſepul
chrum,exterioris hominis & interioris quies una.Nam ſi homo ex duabus ſubſtantijs con
ſtat,merito & ſepulchrum duplex habere debebit:ut cum alterutra ſubſtantia in ſuam natu-
ram diſſociata remeauerit,requies utriq; non deſit.Quoniã cum ex corpore & anima homo
ſit:tamẽ nec anima ſine corpore homo dici poteſt,nec corpus ſine anima homo eſt:cum ta-
men anima & corpus ſit homo.Sed ubi hoc nomẽ,quod ex duobus nominibus ſuis,ꝓprie
tertium duorũ cõmixtione perficitur,eorum diſſidio fuerit uacuatũ, ſua ſingulis loca ad re-
quiem

A quiem cenſentur:quoniam utrunq; uiuit,& moritur utrunq;.Nam ſicut præter hãc uitam alia uita eſt beatorum,ita præter hanc mortem mors alia impiorum eſt.Sed inter hanc uitã & mortem, atq; illam uitam & mortẽ intereſt hoc,quod iſtæ naturæ ſunt, illæ ſunt meritorum.Atq; ita duplex ſepulchrum & naturæ debetur & meritis. Hoc ſepulchrũ ſibi duplex patresfamiliâs iſti,de quibus loquuti ſumus,prouiderunt:qui ſenatum,honores,diuitias relinquendo,mortuis illis uidebantur,quibus nati eſſe uidentur etiam dum uiuunt mortui. Ecce unum ſepulchrum,in quo conuerſatio ueteris hominis cum crepundijs ſuæ nobilitatis abſconditur.Illud erit aliud,cum ipſum corpus quod naturæ lege caducum eſt,diſſolutum reuertetur in terram:de qua ſcriptum eſt:Terra es,& in terram ibis,anima tamen in refrigerio requieſcente.Nam qui duplex ſibi ſepulchrum noluerit cõparare,habebit forſitan iuxta conditionem naturæ,ubi corpus mortale cõdatur,non habebit iuxta meriti legem,ubi anima requieſcat.Quod quidem ita cõſtitutum eſt,ut mors iſta quæ per diſſolutionem animæ generatur & corporis,media ſit & duarum uitarum.Bis enim hominem neceſſe eſt mori, & bis ei uita debetur.Nam & beatus Paulus duas breuiter uitas deſignauit,dicendo:Pietas autem ad omnia ualet,promiſſionem habens uitæ, & eius quæ nunc eſt & futuræ.Et beatus Ioannes in Apocalypſi duas mortes oſtendit,dicendo:In eos mors ſecunda non habet poteſtatem.Secundam enim dixit,quia eſt & prima.Sed illud nobis magna ratione tractandũ, & diligenti circunſpectione prouidẽdum eſt:an ante iſtam mortẽ,quæ ſeparatione (ut dixi) animæ corporiſq; generatur,mori ſeculo huic (anathematizatis ſi poteſt dici,omnibus eius uoluptatibus,quæ nobis extra lineam uitalis ſubſtãtiæ mundi copijs ſuggerũtur) malimus: an poſt naturalem interitũ,qui animam corpuſq; diſcernit. Vnde & interitus dicitur,quod inter ipſa eat,ac medium ſe inter duas ſubſtantias quæ hominem ſui cõiugatione faciebant, tertium illum gradum perfectæ ſubſtãtiæ ſublaturus immergat.Quoniam qui hic mortuus
B fuerit,mundi uoluptatibus non ũtendo,& corporis ſtimulos obterendo,conſepultus eſſe uidetur cum Chriſto:& ſi conſepultus,utiq; in ſepulchro,ſine quo eſſe non poteſt ſepultura. Huic & mors alia communis illa debetur,quæ animam à uinculis corporis ſoluit & liberat, cui corpori æque ſuum ſepulchrum,& ſua ſepultura debetur.His duabus mortibus poſt geminum ſepulchrum,beata illa & perpetua uita ſuccedit.Cæterum qui totum mundum hic lucrifecerit,ambiendo,rapiendo:quoniam hic facta carnis mortificare cõtempſit,poſt iſtam naturalem mortem,quam tranſire non poſſumus,dicitur merito uno & ſimplici ſepulchro eſſe conditus,uel potius commendatus:& in ſecũdam mortem miſer incurrit,quæ plena eſt & dolorum æternitate,& lachrymarum perpetuitate.Hæc ſunt itaq; duo ſepulchra,quæ ſibi & Paulinus uir ſingularis ad imaginem patriarchæ ſolicitiſſimus requiſiuit:unum,ubi & ueterem hominem cum actibus ſuis ſpoliatus occuleret:& licet necdum corpus depoſuiſſet, carnalia non haberet in carne:aliud,ubi corpore ipſo,cum uenerit dominus confringere terram eius,expoſito, animã collocet in quiete, ut fidei tunc pater ille hæc filijs contemptu (ut diximus) pecuniæ comparauit:in quo diues cum paupere non potuit recubare.Huc omnes peregrinos mundi, huc egentes, huc etiam exhæredatos pro Chriſto ſecularibus recipiet teſtamentis. Ideoq; nec ueſtigium habuit in hac terra, quoniam nemo qui eum ſequeretur inuentus eſt.At nunc uos filiæ confidite, quæ ex eo ueſtigium Abrahæ eſtis, ex quo de terra non eſſe cœpiſtis.Obſequimini uoluntati patris ueſtri: cuius corruptelæ obſequutæ non eſtis,qui uobis à filijs Heth ſepulchrum emit:quod ſibi & cæteris ſuis noluit comparare:apud quos utiq; mortuæ eſtis, quando cum eis id quod uiui in mundo poſſederint,non tenetis.Gratiaſq; illi ſemper agite,qui uos hoc fecit ueſtigium non habere:ut ibi cum Lazaro ſinum Abrahæ haberetis. Poſſideat ergo ille pecuniam,uos ſepulchrum. Ille imagines eſcarum,uos requiem prophetarum.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Non abhorret à ſtilo Paulini, cuius extant aliquot ad diuum Auguſtinum epiſtolæ, ſicuti nec ſu-

C perior. Verum ineptum ſit in tanta ſcriptorum turba, quos illa ferebat ætas diuinare cuius ſit: præcipue tim cum extent pauciſſima. Vt Hieronymo tribueretur, illud anſam præbuit, quod ad Marcellam ſcripta ſit, ad quam & aliàs ille ſcripſerat.

AD MARCELLAM VT ADVERSA TOLERET EXHORTATIO.

MAgnam humilitati noſtræ fiduciam ſcribendi ad uenerationem tuam Chriſti charitas dedit: quæ te fecit humilem corde pietatis, & diuitem operibus benedictionis. Talis enim de ſanctis fidei tuæ diuitijs fama proceſſit, ut ad nos quoque in longinquo poſitos penetrauerit, & auditu gratia dei tanquam oleo lætitiæ impinguauerit oſſa noſtra. Non enim factum eſt nobis bonum tuum, quoniam illuminauit deus uultum ſuum ſuper te. Segregauit te ex utero cognationis & terræ tuæ: non regione, ſed ſpiritu bone uoluntatis: ut de terrenis opibus fidelem ſibi conſtituat in cœleſtibus, earum participem de quibus ſcriptum eſt: Mulieres ſapientes ædificauerunt ſibi domos. Hæc autem audientes de tua felicitate cœleſti, effudimus coram deo corda noſtra, & in uoce exultationis epulantis diximus: Dominus mortificat, dominus uiuificat, deducit ad inferos & reducit. Dominus diuites pauperes facit, humiles exaltat: quia calix in manu domini eſt. Quod & ſi ad omne myſterium regni pertinere uidetur, attamen & ad tuam ſpecialiter gratiam referri poteſt: quæ magno domini miſerantis conſilio exaltata es ut humiliareris, & humiliata ut exaltareris. Non enim ignoramus uenerabilis ſoror & benedicta filia, tuam præteritam in hoc ſeculo gloriam. Nam etiã uidimus te in tempore illo, quo domum tuam regalis affinitas ambiebat, eminentem in his honoribus qui deſtruuntur: quia etſi ipſi quoque à domino altiſſimo tribuuntur: quia omnis poteſtas à domino deo eſt: attamen caduci & fragiles ſunt, qui ſub hoc mundo aguntur: cuius figura ut umbra præterit. Vnde impenſius admiramur gratiam quæ tibi data eſt, & magnificamus in te dominum: qui te in laboribus hominum poſuit, & ſalutifero paternæ pie-
D tatis uerbere uiſitauit: ut in paucis uexatam, in multis bene diſponeret, teſte Apoſtolo: In hoc mundo corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Vnde & Dauid ait: Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum: ita & in Solomone ſcriptũ eſſe, ſine dubio in ſtudijs ſpiritualibus poſita, didiciſti: Quoniam dominus quem diligit, corripit & flagallat. Caſtigat autem omnem filium quem recipere dignatur diſponendum ad uitam æternam. De eo & Apoſtolus non confunditur, nec atteritur: ſed magis gloriatur, & potens fit in infirmitatibus ſuis: qui ut nos ſuo cõfortet exẽplo, fatetur & prædicat ſibijpſi: cui etiam uſque in tertium cœlum patuerat aſcenſus & quem neque ignea illa romphea ab aditu paradiſi potuerat excludere: ubi etiam ineffabile omni linguæ audierat arcanum: ſed tamen ne extolleretur propter excellentiam reuelationum: ita ſe ipſius à quo intantum glorificabatur domini moderamine gubernatum refert: ut appoſito angelo Satanæ in ſtimulum carnis ſuæ: id eſt, in tribulatione corporea, deprimeretur ſalubriter, ne inflaretur inaniter. Propter quod, inquit, ter dominum rogaui, ut recederet à me: & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam uirtus in infirmitate perficitur. Quamobrem cum tali magiſtro & autore inſtructa, ad uirtutẽ patientiæ & ſpem gloriæ æternæ: confidens eſto filia ſicut eſſe cœpiſti, et gloriare in præteritis paſſionibus tuis, recolens & illa eiuſdẽ doctoris eloquia. Fideliter eñ ut cõſcius arcanorũ cœleſtiũ cõteſtatur, nõ eſſe cõdignas paſſiones huius tẽporis ad futurã gloriã, quæ reuelabitur in nobis. Tribulatio, inquit, patientiã operatur, patientia aũt ꝓbationem: ꝓbatio uero ſpem, ſpes autẽ nõ cõfundit: quia charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris: in qua charitate radicati omnia ſuſtinemus. Propterea & Dauid ait: Diligam te domine uirtus mea. Dilectio enim dñi uirtus ſalutis eſt: quia deus dilectio eſt, & qui manet in dilectione, in deo manet. Sciens autem & ꝓpheta, quia momẽtaneum tribulationis in hoc ſeculo immẽſum perennis gloriæ (ut Apoſtolus ait) pondus operatur: ſanctus ille rex in pſalmo ut dignus habeatur igniri tentationum examine, dicit: Proba me domine & tenta me. Vnde & iterum idem pſalmographus noſter, quaſi pœnitens mundi huius gloriæ

C gloriæ,cõfitetur cum dicit:Priusq; humiliarer ego deliqui.Et quia humiliatione curatus ſit,
ſtatim dicit:Propterea eloquium tuum cuſtodiui. Ob hoc rurſus ꝓpheta:Da nobis,ait:auxi
lium de tribulatione.Et uana ſalus hominis eſt.Eſt enim uana ſalus hominũ , quæ putatur
in hac tantum uita mortali eſſe:de qua homini dicitur:Homo ſicut fœnum dies eius.Et qui-
dem tu ſancta filia etiam documentis edocta es probare ſententiam:quia omnis caro fœnũ,
& omnis gloria eius quaſi flos fœni.Aruit fœnum & flos eius decidit:uerbum autem dñi &
qui fecit illud,manet in æternum. Ob hoc uere dictum eſt:Vana ſalus hominis, quia uana
omnia ſub cœlo.Vnde & in pſalmis habes:Vniuerſa uanitas omnis homo uiuens. Sed de
quo genere hominum iſta dicat:in cõſequentibus docet:de eis ſcilicet qui uane conturbãtur
amore diuitiarum ſuarum,in quas ſicut beluæ cæcæ inhiant ſine fine cupiendi & cõgerendi,
theſaurizantes in terra,& ignorantes cui congregent eas.Relinquent,inquit , alienis diuitias
ſuas,& poſtq; in uanitate defecerint dies eorum,rapti in infernũ omnes,nõ dñi,ſed ſerui di-
uitiarum ſuarum:nihil illic inueniẽt in manibus ſuis,quia nihil præmiſerunt,niſi æternarum
merita pœnarum.Illa autem nõ eſt uana ſalus hominis de qua dicitur : Domini eſt ſalus,&
ſuper populum tuũ benedictio tua.Et iterum:Salus aũt iuſtorum à domino eſt.Ideo & ſpes
in deo poſita nõ cõfundet,ſicut ſalus uana nõ eſt quæ ſperatur in Chriſto,& cõfertur à Chri
ſto.Ergo quia accepiſti auxilium de tribulatione,ne concupiſceres humanam diem,& uana
ſalute hominis gauderes:gloriare in domino,& benedic eum,qui tibi tribuit intellectum,ne
in uia peccatorum ſtare perſiſteres,neq; in filijs generatiõis iſtius permaneres:quibus nõ eſt
ſalus,quia præualeſcunt in uanitate ſua,ueritatis immemores.Quia dum confidunt in mul-
titudine diuitiarum ſuarum,non ponunt deum adiutorem ſuum. Tibi autẽ facta eſt ſors in
hæreditate Iacob,& illuminati ſunt oculi tui in agnitionem ueritatis:ut intelligeres,quia me-
lius eſt modicum iuſto,ſuper diuitias peccatorum multas.Ideo enim miſericors & miſerator
D dominus,quia talibus ſuis præparat adinuentiones ſuas ad uitam hominum propagãdam,
permiſit te iſtius ſeculi fluctibus uentisq; iactari:ut experta naufragium, de cætero ſimiliter
periclitari caueres.Itaq; cuncta quæ paſſa es,ſicut intelligis,uulnera quidem corporis tui,ſed
& animæ remedia fuerunt:in circunciſione cordis ſac opera tua:ut gloria tua nõ ſit ex homi
nibus,ſed ex deo:qui deponit potentes de ſede,& exaltat humiles:& eſuriẽtes implet bonis,
et diuites dimittit inanes.Deus ſcientiarum dominus,uide quanta gloriam tuã cõpenſatio-
ne mutauit,qui te maluit participem rerum cœleſtium fieri,quàm ad finem terreſtrium per-
manere,ut ab humana dignitate tranſires in regnum dei.Et quidem multis hominibus hu-
ius ſeculi uanitate captiuis,ſimilia deus auxilia percipiẽdæ in æternum ſalutis offerre digna-
tur:ſed pleriſq; ſpernentibus ſana conſilia,ſolicitudinibus diuitiarum ac delectationibus cor
porum,nolunt intelligere ut bene agant:& malunt lata uia perditionis ſpatiari cum multis,
quàm anguſtam ſemitam inuenire cum paucis. Vnde & tu beatiſſima,cui donatum eſt non
indurari pia caſtigarione,ſed corrigi:neq; gloriari in diuitijs,ſed ſpem & rem in deo ponere,
& à ſorte diuitum peccatorum diuidi:quorum cor ut cœnum eſt, quia & cor ſicut theſaurũ
ſuum in terram demergũt:tranſi ad beatorum pauperum ſortẽ:quorum formam Chriſtus
accepit,& factus eſt refugium pauperi.Neq; diuites,ſed pauperes beati:quorum eſſe ꝓnun-
ciat regnum cœlorum. Tuum eſt ergo nunc in magna gratiarumactione cõfiteri, & pſallere
domino:quæ ita ut audiuimus,& habitu & corde humilitatis ornata es, ut linguæ & menti
tuæ Dauidica uerba conueniant:Bonum mihi eſt,quod humiliaſti me, ut diſcerem manda-
ta tua.Adijcere etiam quod ſtatim ſequitur uere poteris:Bonum mihi eſt lex oris tui ſuper
milia auri & argenti.Elegiſti enim theſauros tuos ponere in præceptis altiſſimi. Dicimus &
nos congratulantes tibi in uerbis prophetæ:Gaude filia Sion,lætare filia Hieruſalem,et obli
uiſcere malorum,quæ tibi de huius ſeculi bonis orta ſunt:quæ elegiſti tibi bonam partem,
quæ nõ auferetur tibi.Nemo enim poteſt auferre theſauros repoſitos in ſinu Chriſti, neque
euertere domũ in ipſo angulari lapide fundatam.Nõ enim ligno putribili,neq; ſtipula fra-

C gili, aut fœno areſcente, ſuper infirmam arenã ædificium collocaſti, ſed ſuper immobile fundamentũ, quod eſt Chriſtus, præter quod aliud fundamẽtũ nemo poteſt ponere in cõſummandũ: argẽto & auro & lapidibus precioſis extruere cœpiſti in Chriſto. Et quia perficis hoc ædificiũ (dei em̃ ædificatio eſt) ille ſapiẽs architectus inſiſtit operi tuo: ut doceat te percurrere curſum bonũ, obliuiſci quæ retro ſunt, & extẽdi ad brauiũ ſupernæ uocationis, ut apprehendas in quo apprehenſa es, & accipies coronam iuſticiæ, & diadema gloriæ de manu dñi. Cumq́ magna dies illa in igne cœperit reuelari, nõ cõcremetur opus tuũ rapiẽtis ignis examine, ſed ꝓbetur. Nec extinguatur lumẽ tuũ, ſed inter ſtellas clariores emicet, inter illos qui fulgebunt ſicut ſol in regno dei, & ſicut luna in æternũ perfecta: quos etiã per diem ſol non uret, neq́ luna per noctẽ. Erunt em̃ in Hieruſalẽ urbe illa cœleſti permanẽtes: cui ipſe dñs (ut ſcriptum eſt) erit & nomẽ & lumẽ. Videntes ergo & præuidẽtes in ſpiritu reuelationis, magnam tibi perennium gaudiorũ meſſem floreſcere: exultamus in dño, & gaudẽtes fructibus tuis, in uoce exultationis pſalmi canimus: Magna opera dñi, exquiſita inter omnes uoluntates eius: quia multũ abundauit bonitas eius, ſuperabundare tribulationibus tuis: quãdoquidem te in eorũ ſorte uocauit perẽni lætitia & hæreditate cœleſti, & in honore regali, & in cõſeſſu ſuperiudiciali. Tolerandæ ſunt in hoc ſeculo humilitates paſſionis, quæ tibi à deo recõpenſabuntur: & tu benedicta ſimiliter interim his uerbis cõſolare: ut & ueterum dolorũ obliuiſcaris, & in præſenti ꝓpoſito quo ad opera ſalutaria eleuaſti manus tuas corde perfecto firmata: fiducialiter futurorũ bonorum tibi perpetuã felicitatẽ feſtiua meditatione promittas: teq́ ipſam in cœlum animo geſtiente præcurras: ut dum corpore moraris in terra, iam ad Chriſtum mente peruenias: dumq́ Chriſtum conaris imitari, & ueſtigio eius affigeris, depoſitis oneribus, & impedimentis atq́ compedibus, quibus ſeculi huius diuites attinẽtur, ſedẽtes in tenebris & umbra mortis: tu iam liberata & expedita comiteris dominum maieſtatis
D crucifixũ, cuius imaginẽ non poteſt portare, niſi qui in hoc ſeculo nudũ ſe reddit & mortuũ: ut ſecundũ ipſum dñm dicat: Venit enim princeps mundi huius, & in me nihil inuenit. Vel ſecundũ ꝓphetã Dauid: Factus ſum inter uiuẽtes quaſi mortuus: ut ſic inter mortuos libera, poſſis iuxta Apoſtolum dicere: Viuo autem iam non ego, uiuit autẽ in me Chriſtus. Gaude quia facta es ſicut glorioſa Iudith, inter uirtutes pudicitiæ meritis uiduitatis incorruptæ potens: ſicut & Anna uenerabilis in ieiuniorum caſtimonia orationi inſtans nocte ac die.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Hanc nõ eſſe Hieronymi, ſi parum liqueret è ſtilo, uel illud arguere poterat, quod cũ honorifico fauorabiliq́ ſit argumẽto, nullius tamen præferat nomen. Cõcordat & huius ſtilus cum ſuperioribus.

AD VIRGINEM IN EXILIVM MISSAM CONSOLATIO.

SI deus ac dominus noſter Chriſtus Ieſus ſecuritatem, pacem, tranquillitatẽ, quietem, proſperitatem, lætitiam, & quæcunq́ alia eſſe iucunditatum genera poſſunt, ſeruis & cultoribus ſuis tam in præſenti, q̃ in futuro promitteret: eſſet nobis nõ immerito dolendum atq́ flendum, ſi qua in præſenti uita contraria pateremur: eo quod præter inſperatum dolorem, cuius eo ſemper acerbior uis eſt, quo magis repentinus acciderit: futura quoq́ ꝓmiſſio eſſet ambigua, præſentis ſpei ſolicitatione fruſtrata. At uero cum ecõtrario ſolicitudines, bella, tẽpeſtates, inquietudines, miſerias, triſticias, odia, ac alia quæcũq́ incõmodorum atq́ ærumnarum genera eſſe creduntur, in præſenti nos paſſuros eſſe prædixerit, cõtra prædictæ commutationis tædium: de ꝓmiſſa non erit quis proſperitate ſecurus. Si uero cõmonitus fueris, in ipſa cõmonitione habebis ſolatium. Et q̃uis ex prædicto malo aduerſæ ualetudinis quiſpiam acerbiſſime perturbetur: perturbationem tamen non abſq́ conſolatione ſuſcipiet, qui in ea promiſſæ ſanitatis ſigna eſſe cognoſcit. Pari ratione nos quoq́ iucundos eſſe ac lætos, dum ſpei noſtræ ſigna cõſpicimus, cõprobationẽ eius ſumimus, cũ per mala præſentia, futura bona indubitatæ fidei manibus iam tenemus. Siquidẽ (ut dictum eſt) ſalus noſtra in tempore tribulationis. Nullam ergo debet generare triſticiã qualecũq́ illud eſt, quod maximam

uidetur

A uidetur ſignificare lætitiam. Eſt enim ille ſuperbus ac inuidus, aut ſui faſtidioſus boni, quem
eius ꝓbatio reddit triſtiorem. Dicit enim in euangelio dñs: Vos lugebitis & flebitis, mũdus
autẽ gaudebit: uos contriſtabimini, ſed triſticia ueſtra uertetur in gaudium. Amplectẽda eſt
ergo triſticia quæ gaudium parit: & nõ eius materia eſt cõſideranda. Quia ſæpe per dulcedi
nem fructus placet, quod amarũ horruit in radice. Et iterum ait dñs: Hæc loquutus ſum uo-
bis, ut in me pacẽ habeatis: in hoc aũt mundo preſſurã habebitis. Quid hoc eſt quod dicit, ut
in me pacẽ habeatis, in hoc mundo preſſurã habebitis? niſi ut tãta in nobis ſit eius credulitas
pollicitationis, ut cũ mundi mala patimur, futuræ ſpei fiducia, in ſumma pace nos eſſe creda-
mus: tantaqꝫ ſit in nobis ſpes futurorũ, ut omnino nõ ſentiamus nos ſuſtinere illa quæ pati-
mur, ſed ea potius arbitremur iam obtinere quæ credimus. Siquidẽ dictum eſt, unde totum
nos in futuro habere cognoſcimus: Spe ſalui facti ſumus. Spes autẽ quæ uidetur, nõ eſt ſpes.
Ad hoc ergo tantã in nobis fidei ſtabilitatẽ dñs eſſe deſiderat: ut certius eſſe quod credimus,
quàm quod patimur iudicemus: & uerius habeamus ſperanda ꝙ ſenſibilia: & præſentes an-
guſtias nõ ſentiamus, dum in futurã ſpem tota animi intentione protẽdimur. Ac ſi bellator
aliquis dolorem uulneris aut cõtemnat, aut neſciat: dum omnibus uiuacitatis ſenſibus ſolam
uidetur cogitare uictoriã. Nam & qui tẽpore hyemis uadit ad balneas, prius aſperitatẽ frigo
ris nudus patiẽter excipit, quia eum ſequutura calefactio conſolatur. Ita certa ſpes rem uincit
inſtãtem, ut illud quodãmodo eſſe incipiat quod futurũ eſt, & deſinat eſſe quod præſens eſt.
In me, inquit dñs, pacem habeatis: hoc eſt dicere: Firmius uobis ſit quod in me eſt, qui ſemꝑ
ſum, quàm quod in temporali geritur mundo. Quia mundus tranſibit, & malicia quæcũqꝫ
agitur in ipſo finietur. Pax uero mea, nulla unqꝫ defectione temporis ſoluetur. Et alibi dicit:
Mulier cum parit, triſticiã habet, quoniã uenit dies eius. Cum aũt pepererit puerũ, nõ memi
nit iam preſſuræ, ꝓpter gaudium, quia natus eſt homo in mundũ. Et uos nunc quidẽ triſti-
ciam habetis, ſed triſticia ueſtra uertetur in gaudium. Iterum aũt uidebo uos, & gaudebit cor
ueſtrum, & gaudiũ ueſtrũ nemo tollet à uobis. Aptiſſimũ nãqꝫ ad cõparationẽ tribulationũ
B præſentium & futurorũ gaudiorum, prægnãtis mulieris induxit exemplum: quæ quamuis
cauſam partus nõ abſqꝫ ingenti ſciat dolore tranſire: quia auiditate nimia liberos cupit, do-
loris tormẽtum ſpernit, dum quod ſatis diligit, cõcupiſcit: & ante gaudet ex ꝓle, ꝙ cõtriſte-
tur ex partu: nec recuſat fœcũditatis exordia, quãuis certa ſit ea nõ abſqꝫ magnis angoribus
euentura: quoniã dum maius gaudiũ cogitat, triſticiæ cauſas amplectitur. Sic & in omnibus
penè rebus humanis difficile poteſt eſſe lætitia, niſi triſticia ante præceſſerit, & amaritudo
præeuntis doloris cõmendat amplius gaudia ſequutura. Sic quidẽ precioſior ſalubritas eſt,
quæ poſt languoris recuperatur incõmodũ: & à qualibet parte, ex maiore ſæpe laboris ne-
ceſſitate, ad ampliorem ſolet ſelicitatẽ ueniri. Sic qui literæ ſcientiã deſiderat habere, ſi diſcẽdi
non ſuſceperit tædia, peritiæ gaudia adipiſci non poterit. Nec cuiuslibet eruditionis quiſqꝫ
habere poterit gloriã, niſi animi æſtus ante fuerit perpeſſus. Agricola quoqꝫ de ubertate fru
gũ lætari non poterit, niſi prius terram multo labore confecerit. Et tanto magis proſperita-
tis ſpem congerit, quanto ſe amplius deſudaſſe cognouerit, & de labore impẽſo ſperat uber-
tatis augmẽtum. Quid quod in creaturis penè omnibus ita eſſe cognoſcimus: illic maiorem
fructum gigni, ubi oneroſæ acerbitatis cauſa præceſſerit? Nam & æſtatis & autumni tempo
ribus, quæ tempora miniſtra ſunt frugum, ſterilitatẽ nimiã nõnunqꝫ hyemis lenitas intulit,
cum fœcunditatẽ maximã frigoris ſæpe præſtiterit auſteritas. Et quicquid clemẽtia ueris re-
ſoluit, ſpem ubertatis amiſit. Arbores uero ipſæ tãto numeroſiore grauantur fructu, quanto
acerbioris frigoris uiolẽtia reprimũtur. Cum præcoces flores opportuna caſtigatio refrenã-
do ad periculum feſtinare nõ patitur, utile impedimentũ pruinæ: & quod reprimit nõ obſo
cat, ſed includit. At uero ſi paulo clemẽtior uis extiterit imbriũ, quãto luxuriant prius indi-
ſciplinata feſtinatione, tãto poſt fructibus deſerũtur, cũ futuræ uires importuno tẽpore cõſu-
muntur. Semina quoqꝫ ipſa terræ iacta atqꝫ cõmiſſa, quanto glaciali frigore arcente tardius

C ſurgunt in frugẽ,utili radice ꝓficiunt,ac tanto poſtmodũ amplioribus fructibus prægraua-
ta curuãtur. Nauigantibus quoqꝫ ipſis lõge ſerenitatis ſpem pollicetur,nimis ualida & diu-
turna tẽpeſtas. Sic & omniũ ferè creaturarũ ſpem difficile exultatio aliqua,niſi mœrore præ
eunte,ſuccedit. Quæ cũ ita ſint,æquanimiter ferre cõuenit:etiã ſi nos tribulationũ ac dolorũ
aſperioris hyemis ꝓcella cõcuſſerit:tanto ampliorẽ æſtatis fructum delaturi,quãto præſenti
frigore uitã habere contigerit acriorẽ. Digerit eñ auſteritatẽ,quã poterat reſeruare,quicquid
primo impetu erupit in exitũ. Nec ulla nos inſurgẽtis pelagi debet terrere tempeſtas,cũ uen
tura noſtra ſit etiã nunqꝫ finienda tranquillitas. Dñi eſt eñ uox illa dicentis: Beati eſtis cum
uos maledixerint homines,& perſequuti uos fuerint,& dicẽt om̃e malũ aduerſum uos:gau-
dete & exultate,quia merces ueſtra copioſa eſt in cœlis. Quiſquis eñ mercedis & beatitudi-
nis ſuæ cauſas nõ cũ ingenti gaudio ſuſcipit,certũ eſt eum aut infidelitate aut imperitia labo
rare. Optandũ eſt etiã q̃uis ſit amarũ,quod lucrũ parit;& cũ lætícia maiore ſumendũ,quic-
quid ampliorũ generat mercedẽ. Nec cõgeſtio laboris uitãda eſt,quæ eſt augmẽtatio cõmo-
dorum. Sicꝫ nãqꝫ negociatorꝝ auiditas amplioris quæſtus cauſa,nec maria pertimeſcit,nec
terrena diſcrimina,quæ interdũ etiã cauſæ ſolent eſſe dãnorum:& ꝓpter maioris lucri ſpem,
nauigationis & peregrinationis incõmoda libẽter aſſumit;quia q̃uis magnus,facile cõtẽnitũ
labor,ubi nõ tam laboris quantitas,qꝫ eius utilitas cogitatur. Et ſi id fieri ꝓpter tẽporalia,&
incerta lucra cõſpicimus:quid nobis ꝓpter æterna,& ſine ulla ambiguitate uẽtura,ſit agẽdũ
cogitemus. Nã cum illorꝝ lucra,inſidiæ,uel pericula præcedant;ſimiliter noſtra cõmoda di-
ſpendijs cumulãtur,& ſub periculo feliciora cõtingunt. Quæ cõmoda intantũ tribulationẽ
non metuunt,ut etiã mors poſſit propter illa cõtemni. Siquidẽ precioſa in cõſpectu domini
mors ſanctorum eius. Sed ego te cur ad tribulationis patiẽtiam,humanis aut præſentis uitæ
prouocare conor exemplis:cũ nullum penè ſciamus fuiſſe ſanctorũ, qui procelloſum huius
D temporis agonem abſqꝫ tribulationis tempeſtate tranſierit:& tantorum odia inſectationẽqꝫ
pertulerit,quantos uitæ ſuæ diſſimilitudine caſtigarit? Caſtigare enim alium uidetur,qui ab
eius cõuerſatione diſſentit. Nónne ſanctus Abel,qui in hoc mundo primus innocẽtiam con
ſeruaſſe reperitur atqꝫ iuſticiã,cum illibata deo obtuliſſet munera, mox ut munerũ reſpectu
deo placuit,uſqꝫ ad mortis illationẽ humanum,uel quod ſceleratius eſt,fraternũ ſtatim inue
nitur odium inuidiamqꝫ ſenſiſſe:& fratris eius, qui illi & ꝓ germanitatis neceſſitudine,& ꝓ
ſolatij cauſa (quia ſoli adhuc præter humani generis principes in uniuerſo mundo erãt) ma-
iorem debebat charitatis affectum? Sed iniuſticiã maluit omni cõſolatione deſtitui,quàm iu
ſti cuiuſpiam ſocietate diſſona cõfoueri:ſi tamen cõſolatio recte dicẽda eſt,ubi tãtum diſſidet
animus,quantum uita diſcordat. O Cain miſerande quid agis? cur in fraterni & innoxij ſan
guinis effuſionem,crudeli ſatis odio furioſoqꝫ prorumpis? Quid tibi ſolitarius cõmeruit fra
ter? quã uim intulit,quã fecit iniuriam? Sed quæ maior iniuſto iniuria eſſe poteſt, quàm uita
iuſticiæ? In hoc tãtum tibi diſplicuit ſolitarius frater,quod deo placere geſtiuit? Fuiſſes & tu
deo placens:nunquid & te ille excluſerat? An tam pauperẽ dei charitatẽ eſſe cognoueras,ut
uos ſimul amare non poſſet? Sed quando hoc amens ſentit inuidia,quæ cõtra bonum ſem-
per laborat & non uidet? Deniqꝫ quod iuſtum eſt,uidẽdo nõ paſſa eſt:moriendo,magis ac-
cepta uileſacit:Erubeſce ò nimis miſerande,liuore teſtaris meliorem te eſſe cui te exhibes no-
citurum. Quæ igitur hæc tantæ crudelitatis duritia fuit,ut nõ uel ſolitudinẽ tuã recogitares?
Quo animo poſtmodum parricidali illi campo reuerſus es? qualiter poſtea abſqꝫ unico fra-
tre ſolus in toto mundo uixiſti? non tam in fratre lucrans hæreditatem, qꝫ quod duo eratis
auxilium ſolitudinis perdens. Quid eñ intra cogitationis tuæ ſecreta uoluebas, quãdo tecũ
illum,quẽ ſolũ familiarẽ,quẽ ſolum ſociũ,quẽ ſolũ collegã habere conſueueras, nõ uidebas?
Num ſanius fuerat ſi ita te furor inuidiæ compuliſſet:ut ipſe in te ſceleratas uerteres manus,
& arma parricidalia,tua quàm fratris uita ſenſiſſet? Nullus tam crudelis homicida eſt,quàm
qui ita erga alterum ſæuit,ut nõ parcat ſibi. Quid miſer facinus tuũ interroganti deo negas:
& dum

A & dum excuſare credis,accuſas:ut nulla tibi nec cõfeſſionis nec mendacij poſſit ratio ſubue-
nire. Nam niſi ſciuiſſes malũ eſſe parricidium,nõ negaſſes. Sed hæc cõſuetudo peccãtis eſt,
ut malum ſemper uelit negando geminare,& dicere ſe,aut non ſeciſſe quod ſecit, aut bono
operatum eſſe zelo,quod eum cõſtat malo geſſiſſe liuore. Et putas miſer, quod illũ ſacinus
latuerit tuum:quẽ indigni muneris tui cauſa nõ latuit. Non ergo quia illum quicq; lateat,
interrogat,ſed ne tibi ignorãtiæ excuſationẽ relinquat.Nam cũ fratrem negas te ſcire, quid
geſſeris confiteris, & aſperitatẽ criminis ſuppreſſa cõfeſſione confirmas.Hæc ideo paulo la-
tius exequuti ſumus,ut tam inuidiæ malũ,cuius æſtimari crudelitas nõ poteſt,ꝙ in præſen
ti uita conditionẽ iuſticiæ panderemus,quæ ſtatim cũ odio ſui cœpit.Quæ ne tunc quidem
abſq; multa perſecutione eſſe potuit,cũ unum tantũ haberet inimicũ.Et ſi tam grande odiũ
ab uno hoſte perpeſſa eſt,ut uſq; ad uitæ interemptionẽ ueniret,nõ homo quicunq;,ſed fra
ter,quid ex ea tunc ſuſtinere poſſe credendũ eſt eũ,qui hoſtes tot extraneos habet:& niſi per
molem auctæ prauitatis à multis poteſt audire ſociorum quiſq; iuſticiæ cultorꝶ:Venite,cir-
cũueniamus iuſtũ,quoniã inutilis & cõtrarius eſt operibus noſtris. Sed dicet aliquis:Quiſqs
uitare inuidiam cupit,timeat pluribus innoteſcere uel placere. Ecce iuſtus Abel nullos ha-
buit,quibus innoteſceret uel placeret:& tamen inuidiæ odiũ uitare nõ potuit.Errat em̃ qui-
cunq; abſq; hominum amicitijs cõtrahi non poſſe opinatur inuidiã:cum illa nõ tam huma
nas amicitias,ꝙ ſolam dei amicitiã perſequatur.Vnde ne ille quidẽ abſq; inuidiæ inſeſtatio-
ne eſſe potuit,qui uel ſoli deo placere geſtierit. Sufficit enim ad inuidiæ ſtimulos incitãdos,
ſi te illi placere cognouerit,ultra quẽ alius eſſe nõ poteſt.Sed nec ſanctũ Noë in præſenti ui-
ta incõcuſſæ ſecuritatis quietem habuiſſe cognouimus:dum iniquis exiſtentibus cunctis,ſo
lus in uniuerſo orbe nititur cuſtodire iuſticiã:dum arcã ſabricat,reparandi orbis ſemina con
tinentem:dum ſe futuro diluuio præparat, & fidem uenturæ inundationis, ſedula cura de-
nunciat:dum tam ſibi ꝙ ſuis,quamq; cunctis animantibus alimenta cõquirit iuſticiæ meri-
B to,uitam mortis tempore reſeruaturus:dum poſt tantam hominũ numeroſitatẽ, ſolũ ſe cũ
ſuis remanſiſſe ſuperſtitem dolet.Sed ſolatiũ non perdit deſolata iuſticia:cui conſortiũ deus
eſt,omni celebritate ſeſtiuior.Ecce & ille rem paſſus exilij,perempta hominũ frequẽtia: & ſi
non omni ſolatio deſtitutus patris,tamen penè ſolus relictus,agnouit ſe domino ualde ſer-
uire.Vnde non magnopere exquirebat uanam hominum conſolandi gratiã,qui iucundio-
rem ac pleniorem habebat in deo fiduciam.Sanctus quoq; Abraham, quæ uel quanta per-
peſſus eſt,dum fidem ſolus inter cunctos ſeruat incredulos:dum patriã & propinquos deſe
rit:dum uxoris ſterilitatem dolet:dum propter eſcæ inopiam,modo in Aegypto, modo in
terra Geraris peregrinationis ſentit iniurias:dum mori propter uxoris pulchritudinem ti-
met:dum ſibi ereptam mœret:dum proſerre eam non metuit, quod æquiſſimi iudicis dei
non eſt paſſa iuſticia:dum corpori uulnus iubetur circuncíſionis inſerre:dum filium cũ ma-
tre eijcit:dum in Iſaac dilecto tẽtatur:dum religioſus parricida eſſe præcipitur. Sed ſacile ad
omnem iacturam conſentit fidelis,cui magis ac magis ac maxima ſuccreſcunt: quandoqui-
dem etiam centuplum receptura promittitur.Ipſe uero Iſaac quibus tẽtationum generibus
quatitur:dum eſcæ inopiã patitur:dum peregrinationis experitur labores:dũ propter uxo-
ris ſpeciem nimiã,ipſe metuit:qui anxietate cõficitur,& eo ipſo quo oblectabatur,affligitur:
cum illi ſorma cõiugis,quæ in ſecuritate placuerat,in ſormidine diſplicebat: dũ regis æmu-
lationem patitur:dum eam quidem poſſidere illi abſq; inuidia non licet.Sanctus quoq; Ia-
cob quàm multa patitur.Primum cum fratris ſui Eſau,propter collatam ſibi benedictionẽ,
mortiferam ſibi inuidiam contrahit:dum eius odium, indignationemq; declinans, ad La-
ban ſolus pergit:cum propter uxorem ſeruit:cum dilectæ ſponſæ ſoror non amata ſuppo-
nitur:cũ prioris amoris damno,matrimonia illi fraude geminantur,& rurſum pro nõ opta
to connubio,ſeptenni ſeruitio ſubiugatur:cũ fraudẽ patitur de mercede: cũ poſt uiginti an-
norum mercenariã ſeruitutem,occulta magis fuga,ꝙ libera proficiſcendi expeditione diſce-

 dit:cum

C dit:cum Laban perſecutionem timet:cum fratris ſui formidat occurſum:cum deluſam filiã ſuam Dinam perhorreſcit:cũ dilectiſſimæ uxoris Rachel funus deflet:cũ dilectiſſimũ filiũ Ioſeph acerbo funere cõſumptum à beſtijs dolet,ſine ſolatio ſepulturæ:cum Beniamin, quẽ etiam cõſumptum odioſe putabat,contulerat charitatem:& quem ſe nõ amplius eſſe uiſurum metuebat.Defeſſus iam tam annis quàm laboribus ſenex,& pater iuſtiſſimus ingemiſcit. Sanctiſſimus etiã Ioſeph de tentationum generibus cõflictatur & quatitur,cui ac ſi tribulationum ſemina ſpecies uidentur fuiſſe iuſticiæ.Nam quoties aliquid ſancte uel pie geſſit,toties intolerabilium tentationum diſcrimina ſubire compulſus eſt,iuſticiæ cõſentiens,& ſpe confortante perdurans,ut laborandũ nobis ſit:quid in eo laudando primũ debeamus aſſumere:iuſticiæ ſanctitatiſq; perſeuerantiã, an patientiæ æquanimitatiſq; uirtutem. Nam cũ fraterna dilectione ſomnium,ut frater fratribus indicaret,inuidiam eorum odiumq; cõtraxit:quaſi aut ipſe ſe ſomniaſſe finxiſſet,aut uiſionem illam ad ſubiugandorũ ac terrendorũ indicium nunciaſſet.Inde cũ ad ipſos cognoſcendæ ſalutis eorum cauſa fuiſſet à patre directus,iniunctum ſibi iter feſtinus aggreſſus eſt quo celerius eorum poſſet odia ſaturare.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Hæc longius etiam abeſt ab Hieronymiana dictione,quàm ſuperiores,nõ abhorrens à ſtilo Tertulliani,quantum ex illius fragmentis licet odorari:eſt enim affectatior & duriuſculus,etiã ſi grauibus ſentẽtijs.Ne hæc quidẽ ullius nomen præferebat,aut meminit,quod nuſquã ſolet facere Hieronymus.

AD AMICVM AEGROTVM.

QVanquàm certiſſime nouerim, experientiam tuam alieni conſolaminis leuaminibus atq; remigijs non indigere:cum languores ærumnaſq; lãguidi corporis, ſtuporemq; membrorum rigentium,uigentis calentiſq; animi felicitate ipſe confoueas,ac medica ratione cures atque conponas:tamen inter aduerſa præſidium,inter morbos remedium,inter cu

D ras ſolatium,in fluctibus alienæ manus remigium ſemper quæritur & optatur.Pars eſt ẽm proculdubio maximarum medelarum fraterni conſolaminis fructus: & ſomes dictorum, dulcedine conſolantium,leuamen feſſis animis introducit.Et ſi non corporeis in membris, receſſibus animi tamen & abditis,ſpirituali ſtudio componit hominem, & inſerit ut medicus ſoſpitatem,iuuatq; conamina exhauſtarum uirium, ſub longarum ſarcina preſſurarũ: maxime cum ſcriptum ſit:Frater fratrem adiuuans exaltabitur.Ob hoc igitur quoniam dominicarum rerum religioſa neceſſitas ita me tenet occupatum,ut frequentatu corporalis acceſſus,ærumnas tuas illuſtrare non detur facultas:placuit ſicut petiſti, ut qualicunq; ſolatio literarum lenirem tam longa tentamenta uirtutis, imò potius ſalutis commodum uiſitarem:& animum Chriſtiana uirtute fundatum in robur maximum promouerem. Qui regnorum cœleſtium prædam cenſumq; muneris ſempiterni contendimus occupare,eſſe nõ poſſumus ſine aliqua congreſſione uictores.Nunquam enim delicata ac ignara certaminis uirtus,uictoriæ palmiferum culmen aſcendit:aut præmium de ſubactis aduerſis accipit,qui uictoria chariorem uiliſſimam iudicat ſui corporis uitã.Nec mortis enim concutitur metu, cui de morte uita naſcitur.Precioſum eſt illi & ſanguinẽ fundere:felicitatis eſt cum infelicitate pugnare.Summæ ſanitatis eſt acerba uulnera ſuſtinere:iacturã quoq; ferre membrorum, opinatur maximum lucrum.Et quod eſt ultimũ dicam, præclarũ eſt illi in ipſo certamine palmiferam creditori animam reuocare.Melius enim eſt ſicut ratio determinat,ſi quod naturæ debetur,uirtute ſoluatur.Ferenda ſunt frater,ferenda ſunt igitur cũcta per quæ te dñs afflictione longiſſima uoluit experiri,& in magna præmia deſtinare. INFIR. Quis animus,non iam ſubmiſſis uiribus ferat iſtos ineuitabiles caſus & pernicioſæ calamitatis incurſus,atq; morbos infeſtos,quantum uideo iam cũ ipſo corpore morituros? HIERO. Cum periculis iam neceſſe eſt cõgrediatur & certet,quẽ tẽpeſtas inter fluctus inuenit.Et quàuis nemo libẽs periculũ patiatur aut ferat,tamen ſub pondere periculi cogẽte neceſſitate duratur. INFIR. Sed alia mihi anxietas accedit,quæ mœroribus duplicatis,meos ſenſus inuoluat,&

mordaci

A mordacibus curis, inexplicabiles curas imponat. Mouet enim me, quod cũ talibus tẽtamentis, & cũ tam obſtinati morbi certamine mihi ſoli cõtigerit dimicare: cum alios nouerim & mitioribus plagis eſſe correctos, & compendioſo luctamine extitiſſe uictores. Cur mihi dñs non cũ cæteris certamen indixit? Cur me nõ ſicut cæteros caſtigauit? HIERO. Primo eñ non debes in tam arduo certamine cõſtitutus de humilibus cogitare. Inferiora ſunt eñ præmia inferioribus pugnis. Vbi deniq; fortia fortibus imperantur, fortiorẽ fortior muneris ſequitur cenſus: & ideo ignominiã iudicat, fortis cũ inferiore componi. Magnus eſt enim qui uicerit magna: deuotionis eſt maximæ, maxima ſuſtinere: ingentis uirtutis eſt, ingẽtia ſuperare. Nãq; meritis eminẽtioribus excellit cæteros apud regem, quẽ plurimũ turbauerit cauma bellorum, & reddiderint ſuperata uictorẽ. Adeſt deniq; præda, in ipſo cõflictu cõgruẽs qualitati certaminis, merito deſtinata uictoris. Numero caſtrẽſi pondera pro uiribus reges imponunt: medici pro cauſis medelas impendunt. Qui curandus eſt, non dicit medico qua lege curetur. Nec miles eligit quò mittatur: nec ſeruus quo uerbere caſtigetur. Quod eñ ex maioris pendet arbitrio, nõ eſt in poteſtate ſubiecti. Ergo qui ſuperna regimur poteſtate, & inter mundi miſerias multiformes corrigendi uerſamur: nec noſtrũ eſt de poteſtate dñi, aut plagas eligere, aut alia certamina quæ ferendo uincamus: ſicut nec ſeruorũ eſt eligere de dominis genera flagellorũ. Nunq; enim ex arbitrio pendentis pendet licentia uerberantis. Poteſtatis eſt emendare, cõditionis eſt ſubiacere. Regis eſt onus imponere, & militis eſt ſuſtinere. Quippe cũ & ab ipſo rege nihil geratur iniuſtũ, qui ſuis legionibus pro uirium qualitate bellicos ſudores imponens, fortes mittit ad fortia: inferioribus cõpetentia iubet, ut nec inferior cõtra proprias uires certamine potentioris arceatur: nec potentior inferioris certamine degradatis meritis humilietur. Et dũ hoc agitur, ut nullus in alieno minoretur, aut certe ſuccumbat, omnes cupit eſſe uictores. Nec inimicus eſt medicus qui ferit, ut periculũ tollat, & uulnere uulnus excludat. Nec aduerſatur paternus affectus, ſi liberos doceat amplexibus

B flagellorum. Paterna enim flagella exercitia ſunt innoxiæ pietatis. Ergo quoniam caſtigatio corrigentis, amoris eſt cauſa, cũ de pietate deſcẽdat: ama medicũ percuſſorẽ, cuius plaga mater eſt medicinæ. Nihil enim impiũ pietas parit: ut uirtutibus amplexis, fructũ pietatis ſpiritaliter curatus includat. Ego, inquit dñs, necabo, & uiuere faciam: percutiam, & ego ſanabo. INFIR. Sed aiſti: Ergo ferit pietas? HIERO. Ferit utiq;, ne impietas iudicetur, ſi non corrigat delinquentẽ. Cũ enim nõ deſit in homine, quod curetur, ferit ut curet: ut ſunt manus medici, quæ multa lædendo cõferunt ſanitatẽ, nõ ſine murmure patiẽtis. Hoc modo & nos ſub cura ictus medentis, inter ipſas mœroris anguſtias, ſic in dñm murmuramus, ut in medicũ uulnerati, qui curantur & dolent. Aggredere igitur frater, aggredere ſuſtinentiæ remedium, quo ualeas grauidã tentationibus ſarcinã leuigare, & pericula dũ pateris ſuperare. Iacẽtia mẽbra animus rigidus cõſoletur & curet. Regnum teneat uirtus intra corpus anxietatibus captiuatum: ut anima incluſa periculis uigeat ipſius libertate uirtutis, quæ in cõflictu tentationis, uarie legalibus tubis iamdudũ iuſſa eſt præparari: & in ipſo ueſtibulo dñicæ ſeruitutis, cõtra infeſtas calamitates armari. Fili, inquit, accedẽs ad ſeruitutẽ dei, ſta in iuſticia & timore, & prępara animã tuã ad tẽtationẽ. Ergo cũ tẽtatio noſtris utilitatibus prorogeť, nõ eſt mirãdum ſi nobis eius ardor accidat, ſicut beatiſſimus Petrus in epiſtola ſua monet, ac dicit: Nolite mirari ardorẽ accidentẽ uobis, qui ad tentationẽ ueſtrã fit, ne excidatis inter uarios ſeculi fluctus. Frequẽtibus procellis Chriſtiana uita quatiť atq; tẽtatur, & preſſuris innumeris lætatur & creſcit. Quod Solomon beatiſſimus ꝓpheta & ſatis illuſtris teſtať & probat: Cõiungere, inquit dño & ſuſtine, ut creſcat in nouiſſimo uita tua. Nauigium uitæ noſtræ agitationibus gaudet: ſola trãquillitate turbať. Stupet eñ curſus, ceſſantibus uẽtis; periclitať, ſi periculis nõ probeť. Incertũ eſt eñ utrũ ad dñm pertineat, quẽ preſſura mater gloriæ uẽtilando nõ purgat, premẽdo nõ nutrit, caſtigando non probat, cædendo nõ curat. Nam cũ uerbera nobis atq; uaria tentamenta amor diuinus impẽdat, ac ſicut medicus cõferat remedium de

cõtrarijs

C contrarijs,& torquendo ſuccurrat:non ſe probat ad amorem pertinere domini, qui plagis
medicinalibus nõ meruit ſubiacere.Sed forſitan dicis: Si meus eſt amator deus, cur me igiť
amatoris mei flagella graui laceratione mœſtificant,& lædendo cõturbant?Si me amplexi
bus flagellorum torquet qui amat,iam partes odij falſus amor exercet:iam malo oderit, ne
torqueat,imò caue ne oderit:roga ut amare dignetur.Amor enim emendat,odiũ uero ſup-
plicium cõminatur.Amor diſciplinam cõſueuit impendere,odium uero dictante ſententia
reatum recitare.Quod odium natiuitate humani generis ex deo in hominẽ propagatur. Et
ideo eſt hominis,quod odit,aut iraſcitur deus:odit dum offenditur,iraſcitur dum nõ rogať
offenſus.In odium enim ſui prouocat dñm,quì factis odibilibus ſe odibilem facit, & offen-
ſum rogare cõtemnit.Cæterum amat deus hominẽ,ut artifex fabricã: ſed odit mala opera,
quibus fabrica urgetur in lapſum,& cogitur in labinã.Et qui mala opera odit, malorũ ope-
rum nõ poteſt amare factorem:ſicut Solomon ſanctiſſimus protulit.Odio ſunt,inquit,deo
impius & impietas eius.Ergo melius eſt in hoc mundo annis uergentibus perituro,cuius ſe
nectutem premit ac ſorbet occaſus,ex amore dñi medicinalia ſuſtinere uerbera, ꝙ ex odio
expectare inſanabilem plagã:& ſub fulmine ſententiæ ducere damnabilem uitã.Melius eſt
inter manus medici,tranſiturum ac modicũ ſuſtinere tormentum,ꝙ renunciare medico,&
incurrere ſupplicium æternis tortoribus uexaturum.Aut ſi adhuc miraris amatoris noſtri
medicinam,per flagella conſtare.Illud quoq; debes mirari, quod torqueant remedia quos
medicus amat,qui nocendo quod nocet excludit.Vtiq; qui nocentia quærit excludere, nõ
poteſt nõ nocere:& ideo nocendo curat,ut charior ſit ſanitas præparata mœroribus. Si enĩ
medicina nõ laceraret ſanandum,meritũ ſanitatis ire ſemper delectaret inuoluntarium uul-
nus.Si nõ mordacibus adiumentis nocentium medelarum cura precioſa cõſtaret:curãdum
cauſa nõ cogeret in mœrorem.Et ideo remedijs nocentibus cura perficitur:ut mœroris pre
cio redempta ſanitas,charior habeatur & grata.Ergo qui amãdus eſt,quolibet examine nõ
D poteſt non emendari:qui corrigendus eſt,nõ poteſt nõ flagellari amatoris uerbere:qui curã
dus eſt,medentis mordacitate nõ poteſt non noceri.Quid miraculo ſtupes: de periculis ex-
pectat auxilium,quem curat ignis & ferrum.Multa ſunt enim quæ non niſi percuſſa ſanan
tur.Multi ſunt quos medici ſine ferro curare non poſſunt.Qui ſanitatẽ diuerſa per tormen
ta rogati concedunt,amariſſima pocula,exigente morbo,remedij cauſa nõ ſitientibus ſæpe
propinant,quæ non ſine frontis rugoſitate ſorbentur.Nam ſi uultum bibentis attendas,tri
ſtis & anxius bibit,ut lætus & incolumis uiuat.O rationabilis & incommodis cõmoda ſa-
tis peruerſitas medicinæ.Vrgetur homo bibere quod non ſitit;cui remedium eſt aliquando
quod ſitit.Nam quia interdum ciborum abſtinẽtiam præcipiunt:indicta ieiunitate corpus
exonerant,ut de ipſa laſſitudine refectũ atq; fortiſſimum reddant. Repentina uulnera quæ
caſus in caſtris aduexit,fouent,ligant,ſarciunt,curant,mœſtificando lætificant,fatigãdo cõ-
fortant,lædendo medentur.Nam dum patulo uulneri continuata partium cute quibuſdã
fibulis inferunt ſanitatem,uitam cõſolando pollicentur,quam curando componunt.Sed le
uiora ſunt iſta quæ diximus:apud quos eſt remedium nõ ſine ſcalpello demere putredines
eneruatas;& amputare de homine uiuo mortuas partes:licet unum membrorum non ſine
ſenſu totius corporis amputetur,homo tamen ſuis damnis conſentit ut uiuat. Apud illos
aliquoties detractis cutibus & ipſa oſſa raduntur, ne totus homo periens eradatur. Apud
ipſos nõnunquam collectio uerminans & æſtuans tumor,medicinali ferro ſulcatur. Apud
ipſos ignis urit ut refrigeret,mordet & lacerat puluis ut ſanet.Quid plura? Sub medica pie-
tate homo plurimũ torquetur,ut plurimum uiuat. Ecce neceſſarium periculum, in quo be-
neficium eſt fidele tormentũ.Periclitatur pro certo quẽ medicus curat,ſed perit & decipitur
cui renunciat.Huic enim,licet ſub tormento,uita promittitur: alij uiuendi ſpes denegatur.
Ergo ubi neceſſitas exigit,periclitari melius eſt quàm perire. Incõmodis nocere cum fructu
cõmodius puto,quàm negatis incommodis interire:id eſt, ſatius eſt remedio ſibi noceri, ꝙ
nõ poſſe

A non poſſe curari. Hoc ſecundum cœleſtem medicũ loquor,& ad curam magis refero ſpiri-
tualem,nõ ad illam ſolã quæ arte moritura,mortalibus uerſatur in membris. Nobis eſt er-
gò melius à dño redargui,caſtigari,& ſub eius plaga curari,ꝗ̃ ab eius medicina incurabiles
remoueri. Arcet enim à ſuis uultibus deus,quos uiderit incurabilis morbi iniquitate uexa-
tos:& ſicut puluerem aut paleam impetu turbinis per uitia diſſipatos atque diſperſos: ſicut
ipſe in ſua uoce loquitur,dicens:Recedant à me iniqui,uias enim illorũ ſcire nolo: quoniam
lucerna eorum extincta eſt,& gemitũ habebunt in uita ſua. Erunt enim ſicuti paleæ, quæ à
uento uolant:& ſicut puluis,qui à tempeſtatibus tollitur. Eorũ uias nõ uult ſcire, qui uiam
omnino nolunt tenere perducentẽ ad ſublimia. Ad unũ enim dñm una uia in Chriſto tenẽ-
da eſt,quæ anguſtantibus tentamentis in ſpacio longæ ſecuritatis inducat. Huic ſoli uiæ pa
tet palatium cœli. Cæteræ uero uoluptatũ anfractibus tortuoſæ,regionẽ flammiferã petũt.
De quibus Solomon ſic propria uoce teſtatur & dicit;Sunt uiæ quæ uidẽtur hominibus iu
ſtæ,& in fine illarũ triſticia & dolor. Et per has uias illi præcipites gradiũtur, quibus curſus
inimicæ uitæ,blandimentis fallacibus adulatur:quos fallit ſurdũ tempus & decipit, recipit
interitus & includit. Quos ſicut in ſcopulos perituram nauem tempeſtas impellit,ſic infelix fe
licitas in interitũ pronos & labiles ducit. Et ſicuti aliquẽ ſecuris inceſſibus gradientẽ repenti-
no caſu,aut marmoris lenitas,aut labina pauimenti ſubuerſa pedũ tutela cõtorſit: ita quos
infeliciter ducit ſecundarum rerũ iter incertum uitaq; male iucunda,neceſſe eſt in irreuoca-
bilem lapſum ſubitaneus caſus impingat:ſicuti Solomon ſanctiſſimus teſtat̃, & clamat: Si-
cuti,inquit,qui in pauimento cadit,ſic caſus malorũ feſtinãter ueniet. Hi ſunt proculdubio,
qui nõ merentur alicuius miſeriæ uẽtilatis flagitationibus agitari, quibus æterna ægritudo
nutritur,nec uerberari cũ ſanctis dño caſtigante,cũ quo poſt flagella regnetur:quorum Da-
uid hoc carmine flagitat mentionem: In cogitationibus hominũ nõ ſunt, & cũ hominibus
non flagellabuntur,ideo tenuit eos ſuperbia eorꝫ. Cernis igitur medicinali flagello immeri-
B tos deſpici,& meritos amicabiliter caſtigari. Parens enim omniũ deus,ut eſt medicus fidelis
erga ſuſceptos,& genitor circa liberos ſuos,quos amat;ſic ferit,ut corrigat,nõ ut occidat. Er
go felix eſt qui uapulat,ubi amoris eſt plaga. Beatus quem ſuperni uerberis remediũ curat,
corrigit,emendat,atq; componit:cũ Dauid beatus propheta & ſatis illuſtris ſic cõcionetur
& clamitet,dicens:Felix quẽ tu emendaueris dñe,& de lege tua docueris eum. Ergo quoniã
ex diuino permiſſu,diuerſæ mordacitatis languoribus ſubiacemus,ac longa calamitate cu-
randam gerimus uitam,in examen noſtræ uirtutis, prædictas olim miſerias æquanimiter
perferamus. Infelices ac multiplices caſus,anxietates & fletus quos incurrimus nati, mentis
felicitate portemus. Nec mirandum eſt enim,quod malorum frequentium ſtragibus uarijs
ſic mortalium uita populetur in mundo,in quo nemo naſcitur ridens,in quo nemo lumen
uitæ niſi cum lachrymis auſpicatur. Cum nos deniq; maternæ uuluæ tentorium oſtẽderet
mundo,flentes didicimus mundum:ut quaſi malorum primitias in primis lachrymis gu-
ſtaremus. Solomon propheta hac pronunciatione teſtatur:Ego,inquit,natus accepi cõmu-
nem ætatem,& in ſimiliter factam decidi terram:primã uocẽ ſimilẽ omnibus emiſi plorãs.
In inuolumentis nutritus ſum & curis magnis. Nemo enim ex regibus aliud habuit natiui-
tatis initium. Vnus eſt ergo omnibus introitus ad uitã,& ſimilis exitus. Neceſſe eſt enim ut
qui uenerit,tranſeat,ubi uitã gerit peregrinã:maxime cũ ita Solomon proteſtetur: Vnus,in-
quit,introitus ad uitã,& ſimilis exitus. Quid ergo proſperitatis aut læticiæ poteſt nobis oc-
currere,ubi primo diſcitur flere,& inter ipſa cunabula naſcentis infantiæ,& in ipſo uitæ ue-
ſtibulo,nihil aliud noui de mundo ꝗ̃ fletus occurrit: Limina mundi cũ fletu calcauimus,fle
bimus equidem tranſituri. O anguſtũ & ſatis anxiũ tempus uitæ mortalis,ubi cũ initio no-
minatur & finis,initiũ noſtrũ cũ fine ſuſcipimus. Iam captus eſt morte,qui natus eſt. Teſtes
ſunt mortui,cum non negant ſe morituri. Ergo quoniã ituri uenimus, peregrinantiũ more
quod acciderit intra mũdi hoſpitium,quaſi tranſeuntes ferendo uincamus: mala impoſita,
bona

C bona deuotione portata uincuntur. Peius enim nocet malū, ſi male portetur: lædunt & ipſa
bona, ſi male portentur. Ibi profecto ſolamen uirtutis opus eſt (ſub cōtemplatione ſcilicet ſu
pernæ mercedis) ubi ſic deſideratur finis & exitus uitæ, ſicut in pelago tutela portuēſis opta-
tur. Quis enim inter anxietates uagantis ſeculi ærumnasq; morborū lædentium, nō magis
mortē deſideret, q̃ longam ſatis & languidā uitā, dicente Solomone: Melior eſt mors, q̃ ui
ta amara: & requies æterna, q̃ languor perſeuerans? Et alibi: Melius eſt tibi mori, q̃ uiuere.
Mors enī omni homini dat requiē. Pro certo inter mala graſſantia neceſſario exitus ſitiēter
optatur. Sed ſicut nec noſtrū fuerat naſci, ita nec poteſtatis noſtræ eſt mori. Alioqui ſi in no-
ſtra poteſtate mori cōſiſteret, eſſet in poteſtate nō mori. Ad hoc inter noſtras anguſtias mor
tis requiē flagitamus, quia inter mala de bono ſolamen eſt non tacere: nauigantiū more, qui
bus refrigerium eſt inter infeſtos atq; ſolicitos curſus loqui de ſecuritate portuenſi, ad quam
etſi non liceat quantū animus cupit celerius peruenire: iuuat tamen & ſatis pulchrū eſt, me-
liores partes optare. Sed quoniā nec noſtræ poteſtatis eſt potiri melioribus, quæ de morte
naſcuntur, expectantes meliora, bonum interim geramus inter mala certamen. Bonum aūt
certamen eſt, malis nō cedere, ſed mala uirtutis bono portare, per quæ in meliora de morte
naſcentia, morbis atq; morte carentia ſublimati portemur. Sine ducatu enim atq; morſu in-
felicitatis, in triumphos immortalis gloriæ nō peruenit: quia per diſcrimina conficitur cur-
ſus in portu. Primo triumphator non poteſt dici, niſi cui uictoriā uirtus inuenit: quæ omne
quod timetur, ſub ſe cernit eliſum, trahitq; inuicta captiuū. Eſt interea ſeculū, ut eſt mare im-
patiens natura, & ſine uentis inflatum, erigens ſcilicet in ipſa tranquillitate minaces atq; ter-
ribiles fluctus, quod licet ſeſſores nō noceat ſuos: habet tamen aliquid formidinis etiā inno-
xia magnitudo, nec nauigantibus deſunt formidines frequenter & ictus undarum. Nunq;
deniq; gubernator totos ſinus ſecurus explicuit. Et in hoc mundo qui fragoſum uitæ huius
& turbidum quærimus curſum, malorum tangimur minis frequenter & cauſis: maxime
D quos intra regia caſtra militia cœleſtis ſignatos incluſit. Iam diximus ſeculū pelago compa-
rari, in quo rara ſunt proſpera, dēſa ſunt turbulenta, expaueſcitur, timetur, morbi quoq; nō
deſunt: ſolus exitus ſecuritatis eſt portus. Hinc atq; illinc ingruunt calamitatis incurſus infe
ſtæ: ſed uſq; ad portum, id eſt, ad exitum uirtutis eſt tolerare. Inter pericula gubernator na-
uem tuetur & ſeruat. Inter calamitates animus rector hominem gubernat & regit, quamuis
aliquis periculis paulum temperatis nauigiū tractabile ducat: ſed potius illa expectat, atq;
triumphis maioribus excipitur nauis, quæ turbido flumine coactos in uerticem fluctus po-
tenter excuſſit. Hanc excipit profundo cum gaudio turba portuenſis. Hanc excipit ſecuri-
tas triumphalis. Specioſus eſt miles in exercitu cōſtitutus armorū: ſqualet uero deformi uir-
tute ſegnis & uacuus, qui in campo nec ſibi eſt cognitus, nec alteri notus. Caret enim laudi-
bus, caret & præmijs. Et ideo nociuum nō debet eſſe periculum, ubi naſcitur præmiū. Nec
debet miles reuocari, aut pati formidinem, ubi ſequitur palma uictoriæ. Sua enim felicitate
miſer eſt, qui cum infelicitatibus, quibus gloria gignitur, nunq; meruit habere conflictum.
Nec ſuam uirtutem didicit, quem calamitas non excuſſit. Semper denique inertibus mem-
bris, ſuarum uirium iacet miles ignarus & ignotus ſibi, qui nunquam bellorum calentium
glorioſis æſtibus anhelauit, nunquam ſudoribus triumphos inuenit. Nec eum ſequitur fe-
licitas præmiorum, qui ſarcinam geſtare non uult armorum. Et ideo in uſu debet eſſe quod
præmium generat, & optabile quod gloriam parit. Ergo quoniam cum diuerſis tentatio-
num iaculis dimicandum eſt nobis: ſi quid emerſerit quod uires examinet, quod membra
concutiat, quod animam probet: quaſi occaſionem muneris arripiamus amplexu uirtutis.
Ita debet eſſe animi immobilis uirtus, atque mentis inconcuſſæ robur inuictum, ut eſt
petra in mari, quam inter fluctus natura fundauit: quæ undarum tumentium colliſione
frequenti uapulat nec mouetur. Itaque ubi hominem aduerſa in prælium prouocant, &
in certamen calamitas urget & cogit, animus felix uirtutis clypeo producat armatum, præ-
ſtetq;

A ſtetq; inter pericula tutum & ſecurum,inter infelicia oſtēdat felicem,inter angores exhibeat lætum,inter morbidas ægritudines ſanum:efficiatq; ſuſtinentiæ iaculo,uicta calamitate uictorem. Superatur enim morbus in corpore,ſi diſcat animus ſuſtinere,& ideo ubi corpus iacet infirmum,in receſſibus maior alenda eſt uirtus,parādumq; quod nec laſſitudo decutiat, aut ætas inclinet. Tene igitur frater,tene fidei robur inuictū:tene munimen immobile Chriſtianum,ſuperni uigoris firmitate fundatū:inter languentia membra ſatisq; rigentia,incolumem ualidumq; gere fidei animæq; ſcutum,& pigrū uiceris morbū pernicioſumq; lāguorem. Arietantibus malis,obicibus occurre uirtutis. Vince dū uapulas,ſic enim potētia Chriſtiana alitur incōmodis,malis promouetur aduerſis. Militiæ cōuenit Chriſtianæ excuti calamitatibus & probari. Ipſius eſt ſub infelicitatibus & anguſtijs feliciter ampliari,ſub preſſuris adoleſcere,& preſſuras pubeſcendo calcare. Ipſius eſt exercitationibus crebris proprium nutrire munimen,& cū periculis habere certamē. Ipſius eſt ad portū perpetuæ felicitatis per furentia mundi diſcrimina nauigare,& ſub ictibus diſciplinæ medicinalis,potenter ipſa neceſſitate regnare. Noſtrū eſt inquam calamitatis exercitio in gloriæ faſtigiū ſublimari,& malis prementibus,in bona præmia promoueri. Apud nos infirmitas uel quælibet preſſura,argumentum eſt potentiæ,& mater pro certo palmatæ uirtutis: Sicuti beatiſſimus apoſtolus Paulus:inter uarios ictus diuerſaq; uerbera & impetus procelloſos in morborū prælio conſtitutus,ut cœleſtis armiger in infirmitatibus potens gloriatur & dicit:Libētiſſime itaq; magis gloriabor in infirmitatibus, ut inhabitet in me uirtus Chriſti: propter quod libet mihi gloriari,in infirmitatibus,in contumelijs,in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtijs propter Chriſtum:Cū enim infirmor,tunc potens ſum. Et iterū:Quoties,inquit, infirmor, tunc uerius probor,& placeo mihi in infirmitatibus meis. Et iterū cū à ſe ſtimulū carnis rogaret auferri,didicit in infirmitate uirtutē poſſe nutriri. Datus eſt,inquit,mihi ſtimulus carnis meæ,angelus ſatanæ qui me collaphizet,ut nō extollar:propter quod ter dn̄m rogaui,

B ut diſcederet à me. Et dixit mihi:Sufficit tibi gratia mea:nam uirtus in infirmitate perficitur. Nunq; igitur uirtus documentis eruditur mollioribus,cū perierint maximarū exēpla uirtutum. Nauigium noſtrū agitationibus gaudet,cū in turbinibus erigitur,cum inſanis fluctibus uerberatur,cū hoc iter aduerſis emergentibus cōfragoſum nō parcit,in aſſiduum certamen deuotam laceſſendo uirtutē. Secus enim apud dn̄m haud poſſumus eſſe felices, niſi contigerit infelicitatibus & terreno ſqualore purgari. Ille porrò iudicādus eſt miſer & æger, qui uoluptatibus marcidus per illecebras uolutatur & iacet. Ille ſe nouerit infelicē, qui uagatur inter oblectamenta uitiorū eneruata felicitate cōfoſſus. Miſer & infelix eſt, qui nō fuerit in felicitate tentatus. Caret enim munere qui caret & certamine. Qui tela formidauit aduerſi certaminis,nunq; meruit nomen ſortiri uictoris. Proculdubio iacentis eſt animi formidoloſa timere:humilis & inertis eſt tuta ſectari. Imperfectum ac languidum bonū eſt in ociū ſine certamine proiecta uirtus. Iacet enim uigor eneruatus ac debilis,iacet animus æger,iacet candor obſcurus,& ideo à fortiſſimo milite ſemper in acie ſtandum eſt,& quærēda occaſio qua uirtus eniteſcat excuſſa. Amatori enim præliorū ornamēta ſunt uulnera. Ergo ad cōtemnendos labores,& ad uirtutis noticiā,experimenti opus eſt uſu, eligendarū ſcilicet uiriū nutritore. Solidum enim corpus eſt,molesq; robuſta membrorū, quā frequens uſus agitauerit. Agricolis deniq; frequēti opere lacertoſæ ſunt uires,tritæ ſunt manus:dū inter ſentes atq; tribulos,curuato corpore ſudoribus quæritur fructus. Ars nautica,cuius nauigiū ſæpe,ꝑcella contorſit,dum inter pericula tendit in portū,didicit fluctus tranſmittere,& cū tēpeſtate pugnare. Ad excutiēda tela laceratus exercitus ualet,& uictorias inter uulnera quærit,regi proprio placiturus. Agilia ſunt membra curſoribus, & hos uſus magiſter docuit & inſtruxit. Quid pluribus? Nemo nō acceſſione tentationū perfectiores partes aſcēdit,& præmium uictor inuaſit. Itaq; nos dū primū exigua ſuſtinemus & mediocria:neceſſe eſt ut ampliora,uel maxima perferre diſcamus. Noſtræ enim militiæ ſpecimen eſt, lucidū per ardua cōponere

C gradum, per dura uectari,& miſeriarum duram duris uiribus perferre cenſurã. Ad cœlum
nobis per aſpera,per anguſta,ꝑ duros anfractus & loca ſita eſt uia,quam uiã non tenuit qui
tentari noluit.Ad cœlũ deus fortiſſimũ militẽ uocat,quẽ comitantibus glorijs preſſuræ de-
ducunt,præmiaq́ꝫ uictorẽ ſuſcipiunt regnaturũ. Nunquid nobis interea aliquid imponit
abruptũ,quod excedat librati ponderis qualitatẽ? Nunquid ingerit quod exceſſu tranſcen-
dat idoneitatẽ noſtræ uirtuuis? Fideliſſimus moderator ſarcinam pro uiribus iubet imponi.
Hoc Pauli præconiũ teſtatur & probat:Fidelis,inquit deus,qui nõ uos patietur tẽtari ſupra
id quod poteſtis ſufferre.Ita nos à domino agi,regiq́ꝫ credamus,ut à præceptoribus ludorũ
regũtur diſcipuli:eis plurimũ laboris ingerũt& imponũt,quod uiderint ſolertibus ingenijs
cæteris eminere: & nos animalibus dominio noſtro ſubiectis onus pro qualitate uiriũ tem-
peramus:imponimus fortioribus fortia,& exilibus parua, ꝗbus uſus nutritor ille uirtutis,
in iuuẽtutis maximũ robur erigat & promoueat uires.Hoc modo noſtra rudimẽta leuibus
uerberantur,ut exinde grauioribus,ex amore ſcilicet diuinæ uirtutis, uiſitatas præparẽt ui-
res.Quæ ratio quamuis diuinis redũdet pluribus documẽtis: tamen aliquo & de mũdanis
utamur exẽplo:nõ enim nocet alienis uti ea parte qua noſtra ſunt. Nunquid tu inuiſos eſſe
Lacedæmonijs liberos proprios opinaris:quorũ indoles & artus teneros, adhuc ſcilicet la-
boris ignaros experiũtur,& admotis uerberibus publicis, ipſa illos paterna pietas adhor-
tatur,ut ictus flagellorũ fortiter ferãt:& laceratos & ſemianimes deprecantur & rogant, ut
perſeuerent uulnera præbere uulneribus.Quid mirum: ſi te deus & generoſos liberos pro-
priamq́ꝫ familiam ob nitorem alendæ uirtutis,dure tentari permittat:regna perpetua uicto
ribus collaturus? qui ſic laboris precia cõtra quæcunq́ꝫ mala pollicetur & dicit:Qui perſeue
rauerit uſq́ꝫ in finẽ,hic ſaluus erit.Et iterũ:Venite ad me om̃es qui laboratis, & onerati eſtis,
ego uobis requiem dabo.Exiguũ temporis perituri æternitatis eſt precium.Deuotio tribula
tionis reddetur,ſempiternis fructibus fœcundata.Apud nos fœcunda captiuitate regnum
D quæritur,ſecuritas periculis emitur,ſudoribus requies cõparatur.Nam uirtus,inquit Apo-
ſtolus,in infirmitate perficitᷣ.Cõmodius eſt profecto affectibus languidis carnaliter agitari,
ꝗ̃ ſanis artubus ſupplicio cæco cõſcientiam portare uexatã. Pleriq́ꝫ enim peccatis ægrotãt
ex ipſa inanitate membrorũ.Dum enim ab infirmitatibus uacãt, morbida laxitate fluat ne-
ceſſe eſt corpus,atq́ꝫ lœtali morbo ſoluatur,hominemq́ꝫ per uitia ac ſyluas errorũ nequiter
ſanum præcipitem ducat.Liberos tu iudicas aut à morbis alienos,quos uoluptates barbare
deuinxerunt? Nõ habent catenã,ſed eos luxuria ferali mordacitate in uinculis tenet.Ita inci
derunt in laqueos feraliũ uoluptatũ,ſicut aues aucupali fraude captiuæ:quæ quo magis co-
nantur euadere,eo innumeris ſe nexibus illigant,& in profundiores ſinus demergũt. Profe
cto illi ſani ſunt,quos morbus inuoluit atq́ꝫ iactat inſanus.Incolumis uero eſt quẽ quolibet
uerbere corrigit deus,qui ſe hominis amatorẽ caſtigando teſtatur. Quos diligo,inquit dñs,
redarguo & caſtigo.Et ideo ſe ſanũ non iudicet,qui aut morbis,aut ſordibus caret,nec infir
mitatis remedio cõfouetur.Illi uero ſunt miſeri qui nimiæ felicitatis inerti tranquillitate tor
peſcunt:quibus fucata ſanitas ut fallat & decipiat, adulatur: quos uidelicet æterna tenebit
ægritudo,æterno tortore totũ hominẽ poſtmodũ uexatura.His tantæ ſunt uiæ,quãtæ ſuc-
currerint uoluptates.His iter eſt, quod comes libido periculis dictauerit peritura. Arrepti
enim anfractibus uitiorũ trahentiũ,uario lapſu rotantur in interitũ miſeri,in certiſſimã uiã
non redituri:in exteriora tendunt animũ more riuulorum, quorum nunq́ꝫ regreſſus eſt in
proprium fontẽ.Siquidẽ hanc uitã cui finis eſt comes,ut ipſi opinantur, proſperis curſibus
ducũt:ſed gradus in ultimis male omnino finitur dũ dure in nouiſſimo ſtatur.Et quid pro-
deſt per diſcrimina ꝓſpere cucuriſſe,ſi poſt curſum cõtigerit interire? Fruſtra deniq́ꝫ nauis
per ſuperbũ pelagus & inſanũ,amicis fluctibus cõmoda ꝓſperitate cucurrit in portũ, ſi cũ
naufragio ꝑuenit,& peniturã portus acceperit.Cõmodius igitᷣ eſt cuiuslibet ducatu preſſuræ
ad portũ gloriæ ꝑuenire,ꝗ̃ delicato nauigio,morbidę laxitatis pacto curſu,in pœnas exire.

Sæpe

A Sæpe itaqꝫ potior eſt paupertas opibus, deformitas forma, cõtumelia laudibus, ſeruitus po-
teſtate, imbecillitas uiribus, libertate captiuitas, humilitas dignitate. Dauid illuſtris prophe-
ta huiuſmodi carmen expreſſit: Bonũ eſt, inquit, mihi dñe, quia humiliaſti me, ut cognoſcã
iuſtificationes tuas. Ergo melius eſt ſupernæ diſciplinæ iudicio humiliari, q̃ cũ mũdo dãna-
ri, dicente Apoſtolo: Cum iudicamur à dño corripimur, ne cum hoc mũdo damnemur. Er-
go quod ex amore domini noſtris utilitatibus prærogatur, ſine murmure ſufferamus. Im-
penditur enim, ut à medico remedium, à dño diſciplina. Artis eſt medicinæ aliquoties igni-
bus & ferro curare. Quid mirum ſi dñs noſtrarum medicus animarũ, turbinibus excutiat,
morbis examinet, calamitatibus purget? Fortitudinis eſt noſtræ quaſi per ignes & flãmas,
uaſorum more purgari, quod ſcriptura diuina teſtatur & probat: Vaſa, inquit, figuli probat
fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis. Et alibi, inquit: Aurum & argentum & fer-
rum & plumbum, & omne quod per ignem tranſierit emundabitur. Nunquid uaſa dicunt
figulo, cur nos arbitrio flammarum examinas & incendijs coquẽtibus uris & probas? quæ
niſi arbiter ignis iudicio ſuo aptiſſima pronunciauerit, in uſu eſſe nõ poſſunt. Nos quoqꝫ ni
ſi tentationum purgauerit iudicium uel examen, noſtrorũ figulo membrorum inutiles inue
nimur, qui nos urit ut curet, tentat ut liberet, uexat ut ſaluet. Nihil enim tam inquinatũ, tam
ſordidum, quod nõ à uitijs purgationibus expietur. Sæpe deniqꝫ uidimus ſordidatos im-
properio, ueniſſe in candorem, ferrumqꝫ ſitu obductũ in antiquam faciem ſplendeſcere. Vi-
dimus aurum argentumqꝫ flammæ diſciplina purgari, & arbores trũcatas cultu lætiſſimo
reuiuiſcere, amœniſqꝫ uirgultis ornari. Vidimus in fœcunditatem ſterilia reuocari, & exhau
ſto ſtipite exire radicem, & frugem maximã comitari. Ita quoqꝫ in nobis, quod forte pecca-
tis prementibus æſtuabat, quicquid macula ſqualentis uetuſtatis obſtabat, hoc ægritudinis
luce excluſum eſt. Et ideo te ſanũ frater medica reddidit ægritudo mẽbrorũ. Sola in te mate
ria carnis indiget uiriũ ſanitatis: ac ne te forte uexaret, utili modo uexatur & morbo. Hæc eſt
B quam in omnibus percutit canicula ſenectutis, & ſicut fœnum areſcit, florem propriũ perdi
tura, ſicut ſcriptum eſt: Omnis caro fœnum, & omnis claritas eius ut flos fœni. Aruit fœnũ
& cecidit flos: uerbũ autem domini manet in æternum. Aequanimiter igitur perferamus, ſi
corpus quod ſicut fœnum legimus, caſuris floribus periturũ, lædentibus malis iactetur ex-
hauſtum: cuius ſanitas, animæ morbum conſueuit inferre: & contra cõmoda ſpiritualia, fera
les ac barbaras eligere uoluptates. Sępe deniqꝫ caro milites caſtitatis effrenata diſcinxit. Pro
nobis eſt igitur ſi longis flagellis & mordacibus caſtigemur: cuius tamen caſtitate impugna
mur. Amamus carnem ſtolidi: haud dolemus animæ carcerem & ſepulturã. Theſaurũ itaqꝫ
ipſius carnis fragilitate cõtempta, quod acciderit, deuotionis amplexibus rapiamus. Meti-
culoſum eſt enim Chriſtianum militem uelle lætantium modo in tranquillo cõſiſtere. Deie
ctæ mentis eſt turbinem formidare, contrarium uero inter contraria non trepidare. Infelici-
tatis eſt aduerſa neſcire: felicitatis eſt cum aduerſis noſſe congredi & ſcire pugnarẽ. Nam cũ
omnes ictus, ut iam diximus, quibus quatimur, diuino gignantur ex munere: exterũ ſe no-
uerit ab amore dei, qui neſcit tentationibus uectitari, cũ legalis tuba multiplici carmine au-
ditui noſtro inculcet & dicat: Tentat, inquit, dñs deus ueſter uos, ut ſciat ſi diligatis eũ ex to-
to corde ueſtro, & ex tota anima ueſtra. Et alibi: Fili, inquit, ne neglexeris diſciplinam dei, &
ne defeceris ab eo correptus. Quẽ enim diligit deus, corripit. Et rurũ: Correptionem, inquit,
domini noli cõtemnere. Ipſe enim dat dolorẽ, & ipſe refrigeria. Percutit, & manus eius ſani-
tatem præſtant. Sed forſitan dicis. INFIR. Vtinã ut cæteris, ſub ſpe ſanitatis darer per in-
terualla tentari. Vtinã ſoſpitatẽ intercapedine qualiſcũqꝫ ſucceſſus liceret paululũ deguſta-
re. Quid hoc eſt, ut morbus in membris ita uerſetur, & degat incluſus ut excluſerit ſanitatẽ
non redituram? ut pernicioſus comes uſqꝫ ad terminũ uitæ cõcuſſa mẽbra deducat: deducatẽ
quoqꝫ ipſe morte cũ membris excludendus? Quid eſt hoc, ut ſanitatis ſenſu per omne ſpa-
ciũ uitæ fruſtrati ſint artus? inducto frigore uenarũ calidus uigor euanuit in algorẽ. Inceſſus

C quos natura dederat,torpor incluſus excluſit.Non deniq; ad exercitiũ tabidi corporis iter,
uel paululum deguſtatur.Non genua ſolitas flectuntur in preces. Digitorũ impar ordo in-
terno ſtupore turbatus,arcetur ſolita cõtrectare.Quid pluribus? Omne officiũ corporis ſta
tionibus quondam ſolitũ neruorum adeſſe:ſic alget incluſum.Proh dolor ſolus ſic debui ca
ſtigari:ſolus tam pernicioſis ictibus ſubiacere,& diuturnis malis inuolui. HIERO. Quæſo
te frater,ut hæc murmura patientiæ frenis arceas,& ſilentio querulas uoces includas,cum te
ſolamen propheticum ſic alloquatur & dicat:Cõiungere,inquit,deo & ſuſtine, ut creſcat in
nouiſſimo uita tua.Omne quod tibi applicitũ fuerit accipe,& in dolore ſuſtine,& in humili-
tate tua patientiam habe,quoniã igne probatur aurũ & argentum:homines uero receptibi-
les in camino humiliationis.Cũ legalia iura atq; carmina recenſeo prophetarũ, autoritatis
quoq; mundanæ egregias ſententias cõcipit auditus,ni fallor,diuinæ legis furtiuas,quæ ne
ceſſe eſt præceptis legalibus inſerantur.Nõ enim nocet alienis uti ea parte qua noſtra ſunt.
Hæc prima ſentẽtia eſt.Aurum,inquit,probat ignis,& miſeria bonos uiros.Et alibi: Nihil,
inquit,eo uidetur infelicius:cui nihil unquã euenit aduerſi.Nõ licuit illi ſe experiri,ubi oĩa
illi ex uoto fluxerunt.Et alibi:Miſerum,inquit,te iudico,quod nõ fuiſti miſer, tranſiſti ſine
aduerſario uitã:nemo ſciet quid potueris,nec tu quidẽ.Opus eſt enim ad noticiam ſui expe-
rimento.Quid quiſq; poſſit,niſi tentatus nõ didicit.Et aliâs:Diu eñ eſſe felicẽ, & ſine mor-
bo animi tranſire uitã,ignorare eſt rerũ naturæ alteram partẽ.Ergo miſerias emergẽtes, qui
bus ignota diſcuntur & felicitas naſcitur,uirtus quoq; excuſſa purgatur,felici animo perfe-
ramus:ſiue quia pati nos oportebat,ſiue quia captiui iam detinemur. Auro niſi addiderit
flamma fulgorem,uilitatẽ patitur purgamentis obſcurũ:ita qui nõ fuerit miſeriarũ tẽtamen
tis excuſſus,iacet partiũ felicitatis ac ſuæ uirtutis ignarus.Merito Solomon hac uoce teſtaĩ:
Qui tentatus in aliquo non eſt,neſcit qualis ſit. Benedic ergo dñm tempore tribulationis,
quem laudaſti tẽpore ſanitatis. Vtere carminibus uocis propheticæ:Benedicam,inquit,do-
D minum in omni tempore,ſemper laus eius in ore meo. Vox illa q; maxime beati Iob, ex te
conſtanti præconio depromatur,qua defectæ uires ingenti nutrimento lactantur,& in no-
uella talia reparatæ conſurgunt.Si bona ſuſcepimus de manu dñi:quare mala non ſuſtinea-
mus? Dominus dedit,dñs recipit:ut domino uiſum eſt,ita factum eſt:ſit nomen domini be
nedictum.Aduerſum igitur ſatisq; cõtrarium eſt,probationis tẽpore in dñm murmurare:
qui aut uitæ noſtræ peſtiferam labem,ærumnarũ iactatione uexat ut liberet,aut iuſticia uen
tilat,ut coronet,ac uexatione membrorum,aut delictum uapulat,aut iuſticia probaĩ ut uin-
cat.Nanq; ut ad ſolamen paſſionum tuarum probationis antiquæ palmæ tuum meritum
reuoluamus,iuſtiſſimis utamur exemplis.Quanq; notum ſit,perſonarũ merita longis gra-
dibus diſcrepare:non eſt iniquũ,ſi hominis Chriſtiani certamen,uictricis iuſticiæ cõgreſſio-
nibus comparemus.Mediocria ſunt quæ uideris in hoc mundo perferre:ſi recenſueris quid
Iob familiaris dñi quiuerit permittente dño ſuſtinere. Temperauit deus, ut congrueret atq;
cõpeteret uiribus tuis.Primo ne poſſes,qui impar es iuſticiæ titulis, eſſe ſuccedẽtibus æqua-
lis? Minus autem uiro iuſto quateris,ſed grauius à cæteris uulneraris:illius ſunt magna, ſed
nec minora ſunt tua.Nanq; ipſe magnus es qui ſequeris magnũ. Vnus hic fuit Iob patriar-
cha maieſtatis cultor inuictus,æqualitatis cẽſibus opulentus & diues,cuius illuſtriũ merito-
rum præco extitit dñs,cũ inimicæ factionis inſtrumenta feralia,laudis præconio præueni-
ret.Animaduertiſti puerum meũ Iob,quia non eſt ei ſimilis quiſq; in terris,homo ſine que-
rela,uerus dei cultor,abſtinens ſe ab omni opere malo,& permanens in innocẽtia ſua, & in
ſimplicitate cordis.Igitur cũ ex diuino permiſſu hoſtilibus iaculis quateretur, cũq; frequẽs
latronis inſinuatio truculenta pulſaret,emergẽtes ictus,patientiæ clypeo debellauit, malo-
rumq; ingruentiũ ſyluam feralẽ,ſagittis atq; crucibus plenã,obicibus iuſticiæ robuſtus oc-
currit.Ille inimico turbine,ademptis opibus,nõ ſentit aliquod damnũ,qui lucrũ in damnis
inuenit,qui dominum pectoris ſinibus portabat incluſum.Ille cum ædificiũ cõcuſſis angu-
lis uis

A lis uis repentina torqueret in lapſum, liberis ſubductis orbatur, & fide ſtabilis & immobi-
lis perdurabat. Cuius innoxia membra atq; domino plena, cum beſtiarum legionibus uer-
minarent, & plagatum infeſtis ictibus corpus, & uermium globus per cuniculos confoſſæ
carnis pernicioſus erraret, intra uulnera iuſtus incolumis militabat. Et quem peſtilentibus
plagis rabies infeſta carpebat, hoſtiles turbines tranquillitate mentis, ut cederent perferebat:
Iuſtus uapulando uicit, inimicus cædendo defecit. Huic ſuorum negatur ſeruitium famulo-
rum: circa te tui funguntur ſeruitijs miniſtrorum. Te amici frequenti acceſſu conſolantur, &
dolent, ut ſi natura permitteret, hoc onus tecum forte portarent. Vna eſt frater, una eſt ani-
mi uirtus, quæ nos ex huius uitæ turbinibus, quaſi de pelago eruens, in portum tranquilli-
tatis inducat. En dies pronis lapſibus accelerat in occaſum. Ecce mundus immundus ſordi-
bus ſenectutis rotatur in lapſum. Ecce nos ſuffragio mortis uictores ſuſcipit cœlum. Cuncta
nobis euadentibus pereunt, & occaſu iam finitimo non reditura ſorbentur. Apud nos poſt
perditum mundum, poſt corporis mortem ſanata ſunt omnia: lætabimur incolumitate mē-
brorum, ubi uita nullo morbo uexabitur. Ideo in te frater officia corporis impedita, præſtā-
tiſſimus animus illuſtri ducatu, ita gubernet & regat: ut hæc calamitas corporis ſit occaſio
uotiua uirtutis. Non enim eſt arbor ſolida nec robuſta, niſi quæ aſſidui turbinis incurſione,
ſtipitibus concuſſis huc atq; illuc inclinata tentatur, aut in quam ſæpe uentorum turbinum
flamen incurrat: ipſis enim uexationibus conſtringitur, premitur, fixisq; radicibus certius
roboratur. Ita nos mordacibus flagellis malorum frequentium munimur extenſi, corrigi-
mur uerberati, conſtringimur cæſi: caremusq; ſqualoribus, dum longis caſibus uentilamur.
Ergo inter dolores crebeſcentes, immanibusq; miſerijs affectos artus, regnet cœleſti uigore
robuſta atq; incolumis uirtus: qua ferantur contraria, & illa commoda quæ uocātur adver-
ſa. Inter ipſas anguſtias ſapiens adminiculo ſolaminis pari lætatur & pubeſcit, & ambitioſa
ratione ampliatur & uiuit. Ignorat deniq; quæ patitur, qui memor eſt inuictæ uirtutis, qui
B ducatu rationis, pleroſq; comperit fuiſſe malis oppreſſos, & malo ſuo magiſtra ratione au-
ctos atq; nutritos. Ergo tibi patent ſolatia rationis, ut iam pro commodis habeatur calami-
tas corporis, quæq; iacet totius corporis maſſa captiua. Sed ueniet reſurrectio, te incolumē
redditura, quæq; tota in te membra ſunt occupata. Sed lingua in laudes domini quotidia-
no nutriatur augmento, copiam laudis in regnis cœleſtibus narratura. Dominus te medici-
na cœleſti confoueat, & ſub tali pondere inflexibili uirtute durare permittat.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

ELoquentis quidem & eruditi hominis fuit hæc epiſtola, ac diligenter elaborata, ſed ita diſcrepans
à phraſi Hieronymiana, ut nec hic illius dictionem potuerit imitari ſi uoluiſſet, nec huius ille. In
pleriſq; codicibus nullum præferebat nomen, in quibuſdā Cteſiphontis erat additum. Nec in ipſa epi
ſtola fit ulla mentio eius ad quem ſcripta eſt.

AD AMICVM AEGROTVM DE VIRO PERFECTO.

ECce iterum ad te ſcribo, & nihil dignum quod prudentiā tuam legere deceat in-
uenio, & quid mirū ſi te abſente uelut à ſole deſtitutum, frigidi cordis alget inge-
nium, & mens à lumine peregrina, ſtulticiæ nubilo ſuffocata torpeſcit, ac tanto
minus ſapio, quanto à te latius ſeparor? Quod ſi in præſentiarū quid tibi in meo
ſermone placuerit, tuis mihi orationibus præſtabitur. Deniq; ut omnem ſtulticiā meam di-
ligentius recognoſcas: etiā ſtomachum meum poſt illud ſuſceptū ceratum tuū te abſente cu
raui, à quo peius mereor pati; cui poſt ſanctum miniſteriū tuum & angelicam ſeruitutē ma-
nus intuli medicorum, quaſi propheta non eſſet in Iſraël, ut mihi ſiquid pateret facilius eſſe
debuerit ad te reuerti, quā gentiliter cogitare: & melius uel difficillimi itineris laborē perpeti,
quā conſpectus tui tam precioſa uiſione fraudari, ut quæuis potius compenſatio ſequeretur,
quàm ad muſcam religionis accaron deuenirem. Hæc milite abſente mundus iſte ſuggeſſit,
qui te præſente in me non habebat conſiliū. Tu me enim curiā feceras prophetarū, nō con-

C uenticulum Sirenarum. At nunc in me ad deſtructionem ſancti cõtra me operis tui omnis
ſtulticiæ ſenatus ingrediens,quadruplici forma mecum agit. Nam fœnus de abſente exigit,
quod te præſente non præſumpſit,ut intelligas ſi quid apud te iuxta dcũ ſapui,tuum fuiſſe
quod ſapui. Sic abſente Moyſe populus Iſraeliticus fornicatur: ſic in naui dño dormiente,
apoſtoli tempeſtate turbantur. Sic in Bethſaidæ porticibus hominem non habentẽ aqua pi
ſcinæ ſalutaris ignorat. Quanq; & hic aliud genus culpæ aduertam. Corpuſculũ curaui, cũ
anima langueret;exteriorẽ hominem foui,cũ interior ægrotaret:humanis ſubueni, cũ diui-
na laborarent,uitio publicæ conſuetudinis inclinatus,quo omnes ſumus in minimis cauti,
& in maximis negligentes. Hocq; ideo fit,quia ubi uera uita ſit ignoramus. Fallit nos uideli
cet ſol iſte,decipit dies iſta,tractus nos iſte circũuenit. Mũdus inducit, dum & ſole amplius
eſſe nil putamus,& lucem arbitramur eſſe quã oculis uidemus:& hominem iudicamus eſſe,
quem cernimus:& mundũ credimus ſacere cũ uita,ignorantes ubi ſit homo, & quid ſit ho-
mo,& quæ eius hominis uita ſit:quod intelligeremus,non aliud generati aliud uiueremus.
Ita uitæ origine deſerta,uiuẽdi quoq; perdidimus rationem. Ac primũ ubi homo ſit iſte, de
quo loquimur,audiamus. Quoniã diſputationẽ quandam nobis ipſa diuiſio generauit,quẽ
intra hoc corpus quod dei artificis manu limo terræ formatũ eſt,uelut quodã uaſculo intel
lige cõtineri,dicẽte Apoſtolo:Habemus theſaurum iſtũ in uaſis fictilibus: qui ubiq; per hoc
corpus infuſus,uitalẽ ſenſum qui ſibi non deficit,cũ carne mutuatus eſt. Regit ipſe,nõ regitꝛ,
& habet potius ꝙ habetur:ut uitam non accipiat,ſed miniſtret. Nam cũ terrenam iſtam pi-
gramq; materiã in uſum miniſterij ſumptã ſpiritus liquidus animaret,fit dñs corporis,non
homo ſub corpore. Deniq; hoc quod dixi uaſculũ ipſo uiuit præſente,& ipſo moritꝛ abeun-
te. Hic ergo & uiſibilis & caducus,illius interioris uel habitatio, uel miniſter,uel uagina eſt.
Ipſe uero qui uere eſt homo,quoniã ſic ſecundus factæ diuiſionis eſt locus,ut ipſe inuiſibilis:
ita omnia eius inuiſibilia ſint neceſſe eſt. Non ad illum ſi ægrotat manus ualet peruenire me
D dicorum,non herbarum ſuccis ſi deficit reparatur. Nihil ad eum corporeum intrare poteſt:
ſubſtantiæ tantum ſuæ illi ſimilitudo deſcendit,uerbo curatur,obediẽtia cõualeſcit. Deniq;
cum ſibi in eccleſia Laodicenſi,& beatus,& diues,& bene oculatus,& bene ueſtitus ſecundũ
exteriorem hominẽ uideretur,increpatur à dño,diciturq; illi:Neſcis quia tu es miſer & mi-
ſerabilis,& pauper,& cæcus,& nudus? Qui utiq; ut dixi,nec ſine ueſte,nec ſine oculis,nec ſi-
ne diuitijs habebatur. Sed ille inuiſibilis deus noſter illũ inuiſibilẽ hominẽ in paupertate,in
cæcitate,in nuditate eſſe cernebat:cui etiã ſuadere dignatur,ut ab ipſo aurũ mercetur ignitũ,
& ueſtem albam qua glorioſiſſime ueſtiatur,& collyriũ quo recipiat uiſum. Habet ergo &
ſuos oculos præter iſtos carnales,quos poteſt uel amittere uel curare: & eſt iuxta ſe nudus,
adeo ut egeat ueſtimento:ſed miro modo ad medicũ,ut ipſe ait dñs,loquitur, & iubet illũ à
ſe diuitias cõparare. Quibus mercibus ſi & nudus & pauper eſt,uel illam ueſtẽ nobiliſſimã,
uel illud aurum purgatũ iam igne mercabitur? Vnde cõmercij talis poterit eſſe impẽſa? Vi-
delicet ſi aut exterioris hominis emolumenta transfoueat,aut ipſis quibus ipſe diues forinſe
cus uidebatur,nõ utendo diteſcat:oculosq; corporis quibus mundialiũ rapiebatur ardore,
deſpectu corruptæ uniuerſitatis obcæcet. Ita ille inuiſibilis homo, qui uere ut diximus ho-
mo eſt,& in cõtemptu huius exterioris attollitur,& nuditate ueſtitur,& cæcitate illuminatꝛ.
Sic Iacob Ephraim,& Manaſſen,nepotum ſuorũ,non ſolũ loca:uerumetiã merita,in corpo
rea cæcitate cernebat. Nam cũ illum Ioſeph filius ſuus,qui ſupradictos paruulos offerebat,
nec ante pedes ſuos cernere iudicaret,ſenſit in parentis reſpõſione illũ etiã quæ eſſent futura,
proſpicere. Sed ut ille interior homo exteriorem iſtum facit ſua uita uiuentẽ, & de fonte na-
turæ ſuæ animat irrigando,ſic rurſum exterior per corruptelã mortiferæ materiei ſuæ, illũ
ſi cupiditatibus illicitis alligarit,occidit. Et cũ alter naturæ uideatur alterius,trãſit in uictoris
unuſquiſq; ſubſtantiã,ut aut carnalẽ quoq; ſpiritualis ſpiritualẽ ſuis uirtutibus præſtet, aut
carnalem animam caro uictrix eius efficiat. Deniq; cum dominus diluuio delere humanũ

A genus cogitaret iratus: Nō permanebit, inq̃t, ſpiritus meus in hominibus, quoniā caro ſunt. Et quia utiq; omnes carne ueſtimur, & ſine dubio in carne nō ſumus, qui nō ſecūdum carnē ambulamus, hinc etiam gignitur, ut nō ſemper homo iſto appellationis nomine cenſeatur. Nam pro uirtutibus ſuis aut uitijs, & formas ſumit & nomina. Deniq; ait ꝓpheta: Nolite fieri ſicut equus & mulus. Sunt ergo homines qui apud dominum ſunt equi & muli. Et dominus ait: Nolite proijcere margaritas ueſtras ante porcos. Sunt ergo homines & porci. Et iterum ipſe dominus. Ecce ego mitto uos ſicut oues in medio luporū. Sunt ergo homines & lupi, & ecōtrario homines ſunt & oues. Et ait adhuc dominus Petro: Paſce oues meas: & ipſe prius: Veni poſt me, & faciam te piſcatorem hominū. Sunt ergo homines & piſces. Sed hæc formæ actuum uidētur eſſe, non corporū. Nam corporis noſtri certus eſt ſtatus, ut omnium animantium: ſed quoniam apud deum non de ſtatu corporis noſtri, ſed de uitæ meritis iudicamur: apparet omnem hominem mēte ſua ſibijpſi ſtatum nomenq; formare. Quod utiq; ex illius quem deſcribimus inuiſibilis hominis, aut culpa aut uirtute præſtatur. Ipſius ſiquidem uitium eſt, ſi ſubiectus paſſus ſit eſſe ſubiectus: ſi cōtra diuinam diſpoſitionem ſit in dominatu ſeruitus, & in ſeruitute dominatus. Sed ne uidear (quoniā paululū deiecto uelut pariete ad illū inuiſibilem hominē diſputatione perueni) corpus omnino deſtruere, quod adeo magni eſt ſacramenti, ut in hoc ipſo, id eſt, in noſtro fragili & infirmo dominus uenerit, non hoc egi, aut hoc ago: ſed illud oſtendere tentaui, huius exterioris uitā, illius interioris uita conſiſtere: iterum, interioris mortē deſcendere huius de morte: ubi propinatum uenenū per uitia fuerit, nihil habere iſtum de uita: niſi ab illo irrigatus fuerit, nihil tenere: alterumq; in naturam alterius ut dixi aut infectum uitijs, aut deterſum uirtute trāſire. Igitur quoniā iam & ubi ſit homo, & quid ſit homo breuiter licet oſtēdi, quæ nūc eius hominis uita ſit uideamus. Si enim iſta certe mundialis uita, quæ mala pro bonis habet, & bona pro malis, quam totus

B orbis ſequitur & colit, non hæc in affluentia diuitiarū eſt, non in faſtigio potentiæ, non iuriſditionis aſtu, non in pompoſitate facundiæ, nō in uiribus per prælia glorioſis: nō in mercibus, prouinciarū mutatione & ſui peregrinatione creſcentibus: non in lenocinio formarum, nō in ambitu munerū, nō in his eſt deniq; omnibus quæ uidemus, quoniā cūcta hæc occidunt, & ſine iſtis beate, etiam iuxta ſeculū, uiui ſolet. Sed illa eſt uita uera, uita ueneranda, deū noſſe, timere eius potentiam, amare pietatem, mundū in opifice mirari, interpellatorem contemnere, eſſe uictu modico pro naturæ neceſſitate contentū, ueſte uili uel pro pudoris ratione, uel pro temporis iniuria communitū. Sic reliquam creaturam, non ex ſui copia, uel pro uitali ratione, ſed pro adiumento huius lucis attingere. Quicquid enim amplius eſt, à malo eſt: omnem hominem amare quaſi fratrem, nullū lædere, ſeruire omnibus, formam ſerui ſuſtinere cum domino, qui nobis præter miniſterium, quod interius continetur, quotidie ſeruit in mundo, producendo ſolem, emittendo lucē, pluuias infundendo, tempora uariando, fruges uel gignendo uel maturando. Nobis enim in totius creaturæ facie, uel ubertate deſeruit, quoniam pro nobis cūcta generauit. Sed ut ad hominis officia reuertamur, nudū tegere, alere eſurientem, ſitientem potare, infirmos uiſitare, triſtibus condolere, mortuos ſepelire, nihil apud ſe habere quaſi ſuum, ſed omnia ſua cum omnibus iudicare communia, ac tunc magis ſibi uiuere, cum uiuere æſtimatur alijs, ſibiq; recondere cum alijs creditur erogare. Et hæc tamen adhuc exterioris hominis liniamenta contingunt. Cæterum illa interioris hominis uita in diuinarum rerum cognitione conſiſtit: non qua cœlum terræ parte uoluatur, non an contrario curſu ſydera rapiantur, non an oceano generet plenitudo lunaris augmentum, non an orbē mundi rotunditas ipſa ſuſpendat, an quadriforma angulis prominentioribus aſtringat, an unus ipſe mundus ſit, an plures ſint. Nam hæc ad animæ non tendunt utilitatem, & apud deum ſtulta iudicantur: ſed in illis ſanis cogitationibus, ſi quando uerſatur, tunc uiuit & paſcitur. Quæ ſunt autem iſtæ ſanæ cogitationes? Illæ ſine dubio cum mens noſtra ſui recordatur autoris, cum illum uelut per quandam reſipiſcentiam ſui opificem ſuum

C ueneratur ac contuetur: cum eius opera ipſum in eius operibus uiſura miratur, dicēte beato
Paulo: Inuiſibilia enim eius à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur,
& ſempiterna quocꝫ eius uirtus & diuinitas: id eſt cum ex immenſis uiſibilibus creaturæ, ad
uniuerſitatem inuiſibilis creatoris extendimur, & illum per hæc dum inæſtimabilem diſci-
mus æſtimamus, cum eius altitudinem per donum ſpiritus ſancti euoluentes (quoniam ipſe
ſolus nos in ipſum qui ex ipſo eſt intromittit omnia principia creaturæ ſurgētis) quaſi facti
ab ipſo anteriores aſpicimus, & cum ea quæ deus fecit quaſi faciat adhuc intuemur: mūdicꝫ
totam originem tranſcurrentes, ceu antiquiores efficimur quàm ſumus ætate, & cū uniuerſa
prius ꝙ nos eſſemus effecta ſint, naturam tamen omnium, quaſi per nos genitā, dum autori
inſerimur reputamus: in quam nō ut ſeruiremus, ſed ut dominaremur intrauimus. Separati
itacꝫ à ſapientia mundiali, quæ uniuerſa, aut fortuitis, aut atomis aſſcribit, diuinis meditatio-
nibus ſublimati, & ab illis qui aut materiam ſemper fuiſſe dixerunt, deumcꝫ tantum artificē
rerum uoluerunt, ſeparari per ipſius adiutorium: aut qui hæc ipſa pro dijs elemēta coluerūt:
aut qui ſamilias deorum per ſexus, per ætates, per partes, uelut per plebem aliquam ſubiectā
ſenſibus introduxerunt, diſcreti per ſpiritum ſanctum, & in altiora ſubducti uera uita uiuen
tes: hoc eſt ueram ſapientiam ſapientes, qua ſtultitia iſta caret: recordemur quod mundus ex
nihilo à deo ſactus eſt: & quod cuncta animalia per deum uerbo opifice uocata uenerūt, quæ
à natura non fuerunt: quoniam ſoli ipſi ſas eſt uocare quæ nō ſunt tanꝗ ea quæ ſunt, quod
ipſum hominem cui tanta poſſeſſio parabatur ad imaginem ſuam non aliquis Prometheus
ex fabula, ſed ille conditor uniuerſitatis manu quocꝫ ſua: ne qua pars eius uacaret in nobis,
de limo terræ ſacere dignatus eſt, quæ cogitatio ut dixi uita eſt animæ, quoniam hæc prima
D eſt ratio uiuendi, ut cui ſe debeat anima nō ignoret: ne alium præter hūc decepta ueneretur,
ne uitæ ſuæ miniſteria uelut uitæ autores adoret: ne intantum elementa miretur, ut nō digna
iudicet quæ ſacta credantur: cum ille magis ſit admirandus, qui tam miranda produxit. O
quàm anguſta eſt hæc diuina cogitatio, & quàm uitæ plena eſt. O quantum ipſum hominē
ad omne ſtudium probitatis accendit. O quantum illi maieſtatem ſui commendat autoris,
cum aliud ille nihil in creatura omni præter ſe manu dei formatum eſſe conſiderat, non ter-
ram, non maria, non cœlum, nō denicꝫ ſydera, tam mūda, tam pura, tam lucida: hominem
ſolam cuiuſdam limi & grauioris & ſordidioris elementi, illa formatum eſſe dextera, cuius
dexteræ palmus cœlum menſurat in menſura: cuius pugillus terræ ſpatia tam infinita iacen
tis includit, tanti fuit illum fuiſſe olim. Videamus tamen quantum illi præterea applaudat
benignitas creatoris, quæ nō illum de ſyderibus effecit: quoniam ſi eſſet inde creatus, de ma-
teriæ potius claritate, ꝙ de artificis dignatione polleret, cum minor ipſe ſui corporis origine
uideretur. Si de cœleſtibus factus ad terrarum cultum deduceretur ad terras: cui eſſet glorio-
ſius mox futurum de humo excitatum ſyderibus imponi. Sum inquam deus noſter, ſuū ꝓ-
prie uoluit eſſe quod ſumus, nihil materiæ, nihil elementis, nihil quibuslibet principijs, uel
magnis uel minimis nos debere. Quæ cuncta ſi retractet, & in ſe mens conuerſa conſideret,
ex noſtris fiunt moderatiora & anguſtiora primordijs. At ubi per contactum formati ma-
nus dei deſiuimus eſſe quod fuimus: & in nouam materiæ qualitatem ſubiacens, opifici ſuo
per elementi conuerſionem clarificata natura eſt, nouumcꝫ corporis noſtri inter elementa, ſi
fas eſt dici, eſſe cœpit elemētum: ſtatim omnibus mundi corporibus ſublimiores ſumus effe-
cti, non naturæ ſubſtantia, ſed potentia cōditoris: per quam de ſubiacēti cæteris creatura or-
tum eſt, quod creaturis omnibus imperaret. Denicꝫ ſi metallū noſtræ carnis & corporis in-
tuearis, nihil humilius, nihil uilius, nihil inuenies omni iniuriæ paſſionicꝫ ſubiectius. Sola ter
ra elemētorum cæterorum uidetur ancilla: ſola in ſe cunctorū potētias nō ſine detrimēto ſui
ſentit, uel dum uētis puluerulenta diſpergitur, uel dum fluctibus humefacta abſorbetur, uel
dum ſyderū ignibus cocta deuoratur: ut homo ex ea ſe eſſe, nō modo gloriari nō queat: ſed
etiam poſſit erubeſcere. At uero ſi ſtatum noſtrum cōtemplemur, quoniam præſtantior eſt

A cæteris animantibus, dum ad ſuam imaginem deus informatum inducit, inuenies terram
ipſam, ſemen eſſe noſtri corporis. Si quis in ea ſenſus eſt, gaudere potuiſſet, quod ꝓpter nos,
in quibus imaginem & ſimilitudinem creatoris accepit, felicior facta ſit, demutata, ꝙ ſit or-
ta: manus enim dei cõtigit eam, cuius contactum ſui cauſa dum fieret, ipſa nõ meruit. Quid
enim hoc ſtatu præclarius? quid poterimus noſſe ſublimius? Quid tam diligenter in mẽbra
digeſtum? quid tam decore per articulos inflexum? quid tam ſublimiter in ora & oculos ere
ctum? quid tam uocaliter in uerba modulatũ? quid in corde tam uiuaciter animatum? quid
in ſenſu ditius? quid in cogitatiõe ſecretius? q̃d in ſermone effuſius? quid in ingenio fortius?
quid in diſpoſitione inſtructius? quid in memoria tenacius? quid in affectu blãdius? quid in
cogitatu ſubtilius? Vt euidenter appareat quod illum protoplaſtum, iam cum omnibus di-
gnitatibus uenuſtatum, imò ſtatum filij ſui dei noſtri ad finem ſeculorum pro redemptione
noſtra uẽturi in hoc corpus ornarit: cui paradiſum etiam illo tempore uelut amœniſſimum
prædium & urbanis cõuenuſtatum, & ruſticis cõſitum, ſub lege donatum, mortis ille præ-
ſeminator inuidit: uenenumq; ſuum decipiẽdo primorum hominum credulam nouitatẽ in
corpora noſtra latenter immerſit: & ex duabus ſubſtãtijs, unicam hominis perfectamq; na-
turam quadam diuiſionis diſcordia diſſecauit: ut cum nobis una mens eſſet, id eſt illa, quam
germanitas animæ, & corporis gignebat; aliã uoluntatem per uitiatam naturã cõtra animã
parturiret. Deniq; & Apoſtolus ait: Video aliam legem in membris meis repugnãtem legi
mentis meæ: & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis: Et alibi: Caro con-
cupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem. Hæc inuicem aduerſantur ſibi,
ut non quæcunq; uultis illa faciatis. Hinc etiam iſte noſter cõditor, qui uel nos nobis, uel mũ
dum pro nobis fecerat, à primis illis hominibus offenſus, maledicta ſuper ſingulos prout cri
minis quantitas exigebat, effudit. Et quãuis iratus, mox tamen myſterium noſtræ ſalutis, ut
B pius pater oſtendit. Neq; æquum fuerat alio tẽpore de ſalutis noſtræ remedio cogitare, niſi
eo quo mors eſſet inuenta. Sic à prudentioribus prima fronte morbi adhibetur medicus: ut
capite ualetudinis deprehenſo, ſa cilius remedium ſalutare ſucurrat. Non ergo tunc tantum
dñs ac ſaluator noſter ꝓmiſſus eſt, cum clamat Eſaias: Ecce uirgo in utero concipiet & pariet
filium: & tunc cum ad Abraham dictum eſt: Ad hoc tempus ueniam, & erit Saræ filius. Nã
hoc erat penè iam ſero, & tanta milia potriarcharum ſine ſpe mortua uidebantur: quibus
utiq; uita eſſe non potuit, ſi dominum non ſperauerunt eſſe uenturum, dicẽte Apoſtolo: Spe
enim ſalui facti ſumus. Spes enim quæ uidetur nõ eſt ſpes, ſed quæ ſperatur. Et qualiter ſpes
eſſe potuit, ſi non fuit repromiſſa? Imò ut primo homini illa ſapientior omnibus beſtijs be-
ſtia, mortem ſapuit: ita oportuit illum dominum noſtrum ueram ſapientiam, iam tum illo
tempore ſuffragium ſapere uitale, quod & fecit. Neq; deſtitit publicare, ne tanta eius factura
uno inimici ariete propulſata, ſine præſidio alicuius lapſui potius, quàm decori generata ui-
deretur: ſimul ne & is ualidior haberetur, qui tantum opus alienæ uirtutis obruere potuiſſet,
quàm ille ſi opus ſuum, quod ſuper omnes creaturas ineffabiliter fecit, aut ſeruare nõ potuiſ
ſet, aut reparare noluiſſet. Defendit inquam ille ſe hac inuidia. Defendit ille noſter cõditor et
redemptor: pariterq; ſe & poſſe & uelle monſtrauit, quoniã nec uirtus potẽtiæ defuit nec di-
gnatio pietati. Hæc nobis magis adoranda, quod ſub ipſa erroris noſtri tempeſtate nõ ſub-
ſtitit: maiorq; etiam dum exacerbatur erupit, dum ubi pœnã merebamur, ſpes redẽptionis
oſtẽditur, & dum in naufragij acerbo diſcrimine portus ſalutis aperitur: ut nouo more quæ
materia fuerat iracundiæ, eſſe cœperit origo clemẽtiæ. Sic arcana operatione manifeſtãs, q̃d
infirmitatẽ noſtram argumẽtum ſuæ uoluerit eſſe uirtutis: quãtumq; nos amare, dũ in ipm
peccauimus, oſtenderet: quorũ obliuiſci etiã poſt errata nõ poſſet, imò quos precioſius redi-
meret ꝙ feciſſet. Quærat nũc humana crudelitas, criminoſis, uel priuata ergaſcula, uel publi-
cos carceres, cũ manicis ferreis & duris rigida trabe cõpedibus irata ſuſpiret, & ĩ pœnas mul
timodas adinuẽtionũ laxet ingenia: omniſq; iudex ſurrecti capitis, caſtitatem ꝓpriæ mentis
diſcrimine

C diſcrimine probet alieno:hoc magis amicus atrocitati,quo magis alienus eſt crimini.Ipſi eñ ſolent truculẽtiores eſſe in reos,qui ſunt à reatu puriores.Hi ſtudioſius maleficia,uel crimino ſorum cõtagia perſequẽtes,quo minus ac negligentius facinorum uitauere cõſortia.O miſe ros & omni præditos cæcitate,qui bonum exornant malo,qui cõtinentiam ſub geſtu crude litatis attollunt,& crudelitatem ,ppriam aliena infelicitate commendant:quando uirtutibus ſuis miſerorum aſtipulãtur exitio,& innocentiæ iudicantis noxiorꝝ cruciamẽta ſupplaudũt. Deus autẽ noſter cõtra omnem ſpem,contra omnẽ penè fidem,ex diuitijs miſericordiæ ſuę in malo bonum nactus,in iracundia generãs cõfirmansq́ pietatẽ,peccandi ſemen,in fructũ uoluit euadere miſerãdi:& qui nos ,ppter tranſgreſſionẽ perdere debuiſſet,,ppter ſuã miſeri cordiam reparaturum ſe eſſe promiſit.Et illo tempore quo ſupplicia merebamur,argumen tum ſaluationis oſtẽdit:ut intelligere poſſemus,quantum ualeret præſtare nõ læſus,qui tan tum donaret iratus. In primo ergo homine,ut loquebatur,ſtatim nobis iudiciariũ ſpopon dit auxilium,ſtatim de bono theſauro bona produxit,ſtatim ignotum ipſis angelis ſacramẽ tum,quod implendum eſſet in nouiſſimo tempore,publicauit:& terreno Adæ,Adam pro miſit è cœlo.Nam cum ſerpẽtem ,p merito ſuo maledicto fulminaret,iubet eum terram ,p cibo habere,ſupra uentrẽ repere:& quoniã mortẽ illã ipſe feciſſet,addidit,dicẽs:Et ponã ini micitias inter te & mulierẽ,& inter ſemen tuũ & ſemen mulieris:Ipſa calcabit caput tuum,& tu eius obſeruabis calcaneum.Nónne cõſideras:nónne conſpicis,quod eidẽ tũc minabatur in Chriſto?Aliud enim ſemen mulieris nullum,prſus accipio,niſi illud quod Apoſtolus ait: Factum ex muliere,factũ ex carne.Illud quod,ut euãgeliſta ait:Ioſeph filius putabatur eſſe: ſed nõ erat:illud utiq́ quod uerbum caro factum eſt.Nam ſi generandi publicã iſtam & na

D turalem circumſpicimus rationẽ:fœmina nõ habent mulieres:deniq́ nulla cõcipit ſine uiro: ac per hoc quoniã iam tunc in Adam ſemen humanæ generationis eſſet trãſgreſſiõe uitiatũ, ſemen cœleſte ,pmittitur,ut Apoſtolus ſentit:nõ ex corruptione uiri,ſed ex deo:quod cum caro fieret in muliere:etiam elementa illa corporeæ ſubſtantiæ, id eſt humoris & ſanguinis, in ipſo ſibi uaſculo,in quo ipſa elementa ſita ſunt naturaliter aptaret.Mater itaq́ dñi noſtri Ieſu Chriſti,in illa iam tunc muliere ,pmiſſa eſt.Hæc inimicitijs oppoſita eſt ſerpentis.Ponã, inquit,inimicitias inter te & mulierem:nõ certe pono dicit,ne ad Euam hoc pertinere uide retur.Verbum ,pmiſſionis eſt,quod tranſmittitur in futura.Ponam,inquit,inimicitias inter te & mulierem.Illam utiq́ mulierem,quæ ſaluatorem parturiat , non quæ generet fratrici dam.Ponam:inquit,inimicitias inter te & mulierem:id eſt ſuſcitabo mulierem , quæ repu diata facilitate credendi:non ſolum te non audiat,ſi aut ſuauitatem pomorum pro adaper tione monſtraueris oculorum,aut dijs ſimilem eſſe promiſeris:ſed etiam ipſo Gabriele defe rente uerbum,rationem de ,pmiſſionis exigat nouitate,dicẽdo:Quem ad modum erit iſtud, quoniam uirum non cognoui?Illam utiq́ quam ad uiſionem angeli pudor aureus tremeſce cit:fidei tamen ardor & conſtantia,labi neſciam,ad inquirendam rationem reddidit audacẽ: & quæ aduenienti præſtitit de pudore,quod tacuerit,hæc promittenti de admiratione non ceſſit.Nam & ſolicita de eo quod annunciabatur exquiſiuit.Deniq́ & angelus non infideli tatem redarguit,ut in Zacharia:ſed inſtituit de diuinæ operationis nouitate,dicens:Spiritus ſanctus ſuperueniet in te,& uirtus altiſſimi obumbrabit tibi.Ecce iſtud ſemen mulieris,quod non per traducem genitalium miniſteriorum,commixtione ſexus utriuſq́ infunderetur in uterum,ſed clauſtro clauſo indefloratæ uirginis inueniretur in utero. Deniq́ rem nouã ple namq́ miraculi,nouo uerbo propheta dum promittit,exequitur:Ecce uirgo in utero conci piet & pariet filium.Quotidie certe de procreandi neceſſitate mulierum conceptus & cerni mus & audimus,de nulla tamen dicitur:In utero concepit:quoniam ſubſtantia futuri homi nis,fuſa per uirum,coaleſcit in fœmina:uterusq́ mulieris nõ principium eſt naſcituri homi nis,ſed depoſiti nutrimẽtum.Maria autẽ non tam prima quàm ſola in utero concepit:cuius pudoris illibatio conceptũ uteri ſine damno uirginitatis expreſſit:quæ ſola nobis peperit,q non

A non accepit ex nobis, dicente domino: Vos de inferioribus eſtis, ego de ſuperioribus ſum.
Quæ ſola mater eſt filio, cum uirgo ſit marito: cuius conceptionẽ ignorante uirginitate par-
tus agnouit: quæ ſola mulier dicta eſt, nõ concipiendo, ſed pariendo. Ex hac ergo ſemẽ pro-
miſſum eſt mulieris, quod ſecũdum hominẽ dñs deus noſter eſt: qui nõ infuſus eſt in utero,
ſed inuentus, euangeliſta cõfirmate, cum dicit de Maria: Inuenta eſt in utero habens. Ecce &
ab ipſo præcedente prophetæ ſermone nõ deuiat quod fuerat nũciatum: Virgo in utero cõ
cipiet: ſed in myſterij nouitate, ſermonis etiam parilitate cõcordat: eoq; ſtilo facti hiſtoria de-
ſignatur, quo faciẽdum denunciat. Et ꝓpheta ait Eſaias: Virgo in utero cõcipiet: Matthæus
refert, inuenta eſt in utero habens. Verbo ipſo promiſſionis reſpondet effectus, quod nõ ali-
ter loquitur euangeliſta quàm uates, nec ad exprimendam operis nouitatem inuentæ elocu-
tionis difficultate confunditur. Vbi ſunt grãmatici? Vbi cõſiliarij? Quæ iſtos, ut extra con-
ſuetudinem loquãtur, ſchola produxit? Quæ tam aperte ſignatæ nouitatem monſtrauit do
ctrinæ? Nõ indicant humano ſenſu, quoniam nõ opus humanum eſt quod loquũtur. Et ta
men rem nouã nec antea factam ſic notãt, ut intelligas cum mirabili opere, & mirabilẽ natũ
eſſe ſermonẽ. Repetamus deniq; ſanctas fœminas patriarcharũ, uideamusq; ſi ſic de aliqua
ſcriptum eſt. Legimus de Sara: Et dominus uiſitauit Saram ſicut dixit: Et, fecit deus Saræ ſi-
cut locutus eſt ei, & cõcepit & peperit Abrahæ filium. In Iſaac diuina beneuolentia monſtra
tur his uerbis: Et exaudiuit illũ deus, & cõcepit Rebecca uxor eius. Deniq; & de Iacob uxo-
ribus ſic ponitur: Et cõcepit Lia, & peperit filium Iacob &c. De nulla certe harum ſcriptum
eſt, in utero cõcepit, quæ tamen quicquid cõcipiebant, extra uterum concipere nõ poterant,
ſed quoniam de cõuentu uirili concipere ſe nouerant, quibus nõ proueniebat ſalua uirginita
te conceptus, ſola uero Maria in utero cõcepit, cum irreſerato aditu ſeminali, clauſo utero cõ
cepit, ad huius conceptionis ſemen ſi recte ratiocinabimur & interius diuina tractauerimus,
B præceſſit in figura pro tẽpore illa ſentẽtia, quæ primogenita benedictionibus, uel obligatio-
nibus obligauit, dicente domino: Omne maſculinum quod aperit uuluam, ſanctum domi-
no uocabitur. Quod eſt iſtud maſculinum, quod aperit uuluam: cum omniũ fœminarum
uuluas aperiat nõ puerperij neceſſitas, ſed maritalis agnitio? Deniq; nulla uirgo dicitur poſt
maritum, quod nomen clauſis uidetur futuris myſterijs cõuenire. Et ſuperius de Rachel ſcri
pturam habere mõſtrauimus: Et exaudiuit illã deus, & aperuit eius uuluam, & cõcepit. Cer-
te non prius dixit, cõcepit: & poſt, aperuit eius uuluam: ſed prius, aperuit: uidelicet, ut mari-
tus apertis uuluæ ianuis, uelut ſeminaturus agrum paratũ ſeminibus intraret. Deniq; ſubiũ
git, & concepit. Nõ itaq; partu, ſed cõceptione, imò conceptio patefacta eſt: nec illam partu-
riendus dum naſcitur, ſed qui parturiẽdum ſeminaturus fuerat, deſignauit. Et ſi iam ante cõ-
ceptum, quippe ut cõciperet reſerata eſt, nõ eam certe ille qui natus eſt diu poſt poterat reſe-
rare, dum dicitur, naſciturus: qui etiam cõcipi, dum eſſet illa clauſa, nõ potuit. Omne maſcu-
linum, inquit, quod aperit uuluam, ſanctum dño uocabitur. Quæ eſt iſta ratio, quæ nec ſecũ
dum ſenſum uidetur impleta? Iacob primi locũ fratris fraudulẽter inuadit, nec naſcẽdi ordi-
ne ꝓhibetur, nec doloſitate damnatur. Ioſeph filij per auum præpoſtera ſecundum naſcẽdi
gradũ benedictione ſignãtur, nec cæcitas errat futura ꝓſpicientis, nec monitor filius dexterã
parentis, quæ pinguioris benedictionis ſucco minorẽ irrigabat, inflexit. Quæ utiq; oĩa ſunt
cõtraria, ſi putamus de his dictum eſſe: Omne maſculinũ, quod aperit uuluã, qui de uirili ſe-
mine primi naſcũtur ex fœminis. Sed quoniã aliud interius habet illa ſentẽtia, ideo iſtiuſmo-
di primitiui cedũt & benedictiones perdunt. Ieſſe filius Dauid, nõ primus, aut ſecũdus, aut
tertius, ſed omniũ ultimus ungitur à ꝓpheta, & deſpicabilior cũctis eligitur in regẽ. Nec illi
primo aut ſecũdo cõtra Dauid, ſentẽtia legis de primitiuis ꝓmulgata blãditur, qa iudicaſſet
utiq; maximos, ſi ab his matrũ uuluas meminiſſet aperiri: quando hoc utiq; aut in qua dici-
mus impletũ, quod utiq; nõ poterat nõ impleri. Quæ eſt iſta, cuius uuluã fœtus reſerat, non
maritus? quæ uirgo cõcipit, q̃ nõ ut cõciperet, uirgo eſſe deſijt? Nõ certe illa de qua ſcriptura

dicit

C dicit:Cognouit Adam uxorem ſuam,& peperit ei filium,ſed illa de qua euãgeliſta ſignat:Et
non cognouit eam Ioſeph,donec peperit filium.Igitur in Maria hoc ſine dubitatione perfe-
ctum eſt,cuius uuluam nõ deflorator uirginitatis aperuit:ſed partus effuſus,quæ uirgo pe-
perit,quæ uirgo cõcepit,quæ prius mater facta eſt,quàm maritata.De hac iſtud maſculinũ,
quod uere ſanctum uocandum eſſe exiјt:quiq; uuluam ſecundum promiſſionẽ partus edi-
tus,non ſecundum cõſuetudinem naturamq; cõmunem,dum concipitur uiri ſemine reſera
uit.Sed quoniam diuites dei ſenſus uelociter explicare nõ poſſumus,tantis ſe ſcripturarum
molibus ad unã ſpeciem opponentibus,ut laſſari ſit facilius q̃ euadi,quando omnis ſcriptu
ra cunctorum ſenſuum unus trames ſit,quẽ humano ſermone decurrere quis ualebit, nec ſi
angelicas pennas mortalium linguis ſpiritus aſſcribat:redire ad propoſitũ cõuenit,& paruo
nauigio non in altum uela configere,ne in periculum currat audacia,ſed pro infirmitatis ſo
latio in cõſpectu littoris nauigare,ut ſi quid formidinis oriatur,uel ſpes ſit facile teneri poſſe
quod cernitur.Dicebamus ſemen mulieris dominũ ſanctum,quia ſecundum carnem patrẽ
hominem nõ haberet:cumq; iam infeſtum eſſe ſerpenti,quem in utero uirginis dei ſpiritus,
non materialis generaſſet humor.Deniq; quod ſequitur,maiorem ab homine uirginis pro-
mittit effectum dicendo:Ipſa tuũ calcabit caput:quis ambigit,quod præter dominũ noſtrũ
caput ſerpentis nemo calcauit? Ipſe enim ſolus ſuper dracones & ſcorpiones ambulauit:ipſe
captiuam duxit captiuitatem.Nam quod ſubditur:Et tu eius obſeruabis calcaneum,ad quẽ
alium credimus pertinere? Calcaneus quidem pars extrema ueſtigiј eſt. Et dominus poſt Io
annis Baptiſmum,poſt dierum quadraginta ieiunium,cum ab eodem ſerpente tentatur,ter
tiæ illius doloſitatis iam uictor exclamat:Vade retro poſt me ſatana.Quid aliud niſi à tergo
D poſitum uel relictum,iubet ſuum obſeruare calcaneum? Hæc ſupra dixi,& inde ad hoc nos
ipſa deduxit oratio,quod homo ille interior cũ cogitat,non in hoc mundo,ſed ſupra ipſum
mundum,cum illo opifice rerum ac ſuo uiuere uidetur, dicente Dauid:Beati qui ſerutantur
teſtimonia eius,ut penè hoc ſit(ſi fas eſt dici)deũ fieri,diuina meditari;illum dominũ noſtrũ
ſalutis noſtræ iam tunc ꝓdidiſſe myſteriũ.Vnde & in pſalmis ait:In capite libri ſcriptum eſt
de me.Caput libri eſt Geneſeos principiũ,quoniã omnis ſcriptura unus eſt liber,& unus de
quo ſcriptus eſt deus,& iſtam ꝓmiſſionem de ipſo eſſe uidemus in capite, & caput uitæ no-
ſtræ ſpes eſt,& ideo caput libri uitalis ſpes facta per deum.Illum inquã,ut ſæpe diximus cõ-
ditorem,ſeneſcẽte iam mundo,quod in prima mũdi ætate promiſerat,præſtitiſſe.Vnde ꝓ-
pheta ait:Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.Virga mater eſt domini, ex qua
baculus iſte,feſſo iam per ætatẽ mundo,qui eum ſuſtentaret exiјt.Illum ergo in uirginis ute-
rum delapſum,ut redemptionis noſtræ totam hiſtoriam retexamus,partu effectũ hominẽ,
ſe exhibuiſſe pro homine,& creaturam ſuam ſe de creatore feciſſe.Illum formam ſerui acce-
piſſe,ſed ſe exinaniſſe poteſtatis uoluntate,nõ natura deitatis,per quam nõ poterat non eſſe
quod fuerat.Illum maledicta pro ſalutaribus meruiſſe miraculis.Illum ſputa,illum palmas,
illum coronam ſpineam,illũ poſtremo crucẽ fuiſſe perpeſſum,illum inferna penetraſſe, illũ
tertia die reſurrexiſſe in id corpus quod cruci fuerat affixum;illum hominem poſt mortem
deum uiuũ coelum petiſſe uictorem,ſedere ad dexteram dei,uenturum ſuo tempore ad iudi
cium faciendum;illũ ſpiritu dei per ſanctorum ſuorũ ora quotidie celebrari. Hæc cogitaſſe
uixiſſe eſt,hæc cogitatio paſtus animæ eſt:in hæc relabi uel recurrere , cum dño iungi eſt,&
cum ipſo per hęc humiliari,eſt cum ipſo pati,cum ipſo mori,& cum ipſo etiã ſuſcitari.Quid
dicam de ipſa reſurrectione,in qua cũ rideamur à gentibus,nõ ſeparamur à Chriſto:licet &
multi qui ſe Chriſtianos dicunt reſurrectionẽ carnis excludant.Sed ſic ſint illi ſine corpore,
quibus forte conceditur (ſi fas eſt dici) aliter repræſentari dño,quàm dominus remeauit ad
patrẽ,nos ut credimus & loquamur. Quid inquã hac cogitatione lætius? Quid hac ſpe eſſe
poterit erectius? fixumq; magis in noſtris animis inhærere debet,nos aliquãdo cũ hinc exi-
erimus ad corpora noſtra eſſe redituros,& animæ interim & corporis diuortiũ,nõ id agere
ut nihil

A ut nihil ſimus omnino,ſed ut meliores per dei ſpiritum reformemur:quoniã iam hic domi-
num id pignus nobis promiſiſſe,accepimus.Et hoc corpus quod in ſui natura caducũ eſt,&
merito priſtinæ tranſgreſſionis grauatum , ut maledictione diuina fertur, ad terram ibit:id
rurſum poſt multa tẽpora,id eſt,in fine ſeculorum,cũ minima pars fauillæ ſit, aut forte iam
nulla,ab eadem terra,quæ illud corrumpit in nihilum:quoniam ipſa liberãda eſt à ſeruitute
corruptionis,in integram membrorum ſuorum ſoliditatẽ,& in ſtatum pulchritudinis deco-
remq́ꝫ renouandum.Quem talis cogitatio nõ cum admiratione delectet? Reliquias inquam
corporum noſtrorum,aut nullas aut minimas certe,& quantulaſcunqꝫ:attamen ſordidas et
animi nunqꝫ ſine horrore inſpectas,in ſuum iterum hominem,non ut Pythagoras mentiẽs
& delirans de Euphorbo eſſe credatur,ſed in proprium ſuum corpus & nomen,per oſſa,per
neruos,per uenas,per cuncta uitalia,non modo artuatum,uerumetiam articulatũ recompa
ginandum.Hoc autem non eſt anguſtum, cum omnium uel frugum uel ſtirpium ſemina,
maiora & pulchriora in graminibus redeant,qꝫ in terra,uel ab hominibus ſata ſunt, uel ſua
ſponte ceciderunt.Quis nõ ſeminari ſe in terra (ut ita dixerim) lætetur,quæ nos meliores qꝫ
acceperat,reddet:dicente Apoſtolo:Reſurrectio mortuorum ſeminatur in corruptione,ſur-
get aũt in incorruptione? Quæ poſſeſſio præſentium huic ſpei poterit comparari? Aut quid
erit aliud quod ad contemptum mortis attollat , quàm hæc meditatio diuinis promiſſioni-
bus & prophetarum uocibus excitata? Quid tale Cleombrotus Ambraciota in Platonis li-
bro diſputante didicerat,qui homicida ſui eſſe nõ timuit,ac ſe altiſſimo præcipitauit è muro
dum & nullum poſt mortem autumaret eſſe iudicium : & ſine diſcrimine meritorũ aliquo,
omnes animas poſt corpora æqualiter ferri arbitraretur ad cœlum.Quod adeo omnes pro
uero tenuerunt,& ſic omnes illos ſeculi ſapiẽtes una nebula huius erroris inuoluit:ut & ipſe
tam laudabilis (ut putant) doctor Socrates,homicidam ipſum ſe priuatim, ne publice occi-
B deretur occiderit.Aliud longe beatus Apoſtolus præmeditatum habebat & cognitum:qui
non ab hominibus,ſed per reuelationem domini noſtri Ieſu Chriſti , quod docebat,accepe-
rat:nec Academiæ nemoroſæ obſcuris tectus umbraculis, ſed cœleſti illuſtratus lumine:nec
in ludo aliquo literatorio inter puerulos oſcitantes,ſed in tertio cœlo inter angelos coruſcan
tes imbutus,in contemptum uitæ præſentis exclamat:Mihi uiuere Chriſtus eſt, & mori lu-
crum.Nõ certe murum de quo ſe præcipitet ad mortem, ſed Chriſtum dominũ, per quem
hoc mortale ab immortalitate abſorbeatur inquirit.Etenim intelligit ei lucrum eſſe mori,cũ
ſit uita futura cum Chriſto.Sine domino autẽ nihil prodeſt,etiam ſi totum mundum lucre-
tur,animæ aũt ſuæ detrimentum eſſe paſſurum.Credebat igitur uir ille,uas electionis,ſe per
Chriſtum dominũ noſtrum de hac terra,quæ nunqꝫ ſine uſura reddit quod accipit:ſed alia
minore,alia plerũqꝫ maiore cum fœnore:ut triceſimũ & ſexageſimũ & cẽteſimum,dño ipſo
in euangelio germina quæ plantauerat ſic legente:de qua terra,etiam ueritas quam Pilatus
ignorabat:quã nemo uticꝫ principum huius ſeculi uidit.Si enim cognouiſſent,nunqꝫ dñm
gloriæ crucifixiſſent:de ipſa inquam ſe Apoſtolus transformatum corpori claritatis domini
in lucentia membra rediturum ait:per Solomonem quocꝫ iſtud ſapientia promittente,cum
dicit:Fulgebunt iuſti,& tanqꝫ ſcintillæ in arundineto diſcurrent.Et ideo in hanc uocẽ:Mihi
uiuere Chriſtus eſt,ſecurus erupit:in qua uticꝫ quæ fuerunt merita uictura ſunt : qui autem
longe,ut ignorauerunt,ita & ignorabuntur. Nunc ſi uidetur quid ſententia illa Solomoni-
ca promiſerit,inquiramus:Fulgebunt iuſti,& tanquàm ſcintillæ in arundineto diſcurrent.
Quid eſt ut quibus flammarum claritas cõdonatur,his tam humilis locus ubi diſcurrant,&
abiectus offertur:ut loci deſpectu decreſcere uideantur,qui corporum luce creuerunt? Quid
eſt inquam quod aſtris per arundineta comparati uolitabunt:& in ſyderij forma fulgoris,
ſtirpes terrarum miſerrimas permeabunt:cum longe incongrue miſceantur,uel fulgores a-
rundinetis,uel arundineta fulgoribus? Animaduerte oro te diuini uerba myſterij:cui ut non
de bobus,ita nec de arundineto cura eſt:aut in reſurrectione arundineta quid faciunt,niſi

C quod nos per omnium formas, uel pecudum, uel ſtirpium laborat oſtendere, ac per hoc, ut Apoſtolus ait, pro nobis cuncta ſcripta ſunt. Intellige per arundineti imagines, infideles homines & incredulos demonſtrari: eorumq́ corpora, ſuperficie grata & interius caſſa uirtutibus, quæ ubi primum ſpiritus uanitatis inflarit, ſibila ſerpentis imitētur, & ſanos partus, uiperarum ꝓgenies obſequātur. Scintillæ, inquit, in arundineto. Sancti ergo inter peccatores, quoniam nō omnis caro eadem caro. In arundineto ait, id eſt, uacua luce corpora, & alienis arſura fulgoribus, quibus ſanctorum claritas futura pro pœna eſt: quoniā deus ignis conſumens eſt, & iuſti in imaginem deitatis aduenient. Fecit enim deus hominē, ad imaginē ſuam fecit illum: & Apoſtolus teſtatur credere ſe, quod illi ſimilis ſit futurus. Neceſſarie. Si eīm ſimilis deo fuit cum factus eſt, & ſimilis futurus eſt cum reſurget: quoniā quicquid nunc in nobis diſſimile uidetur autori, id omne uitio tranſgreſſionis impreſſum eſt: & uiuam ueritatis formam, artifex mendaciorum, ſtrumoſis actibus deformauit: ſuamq́ prauitatem, noſtris etiā membris, dum mentes corrupit, inſcripſit: quæ per reſurrectiōis gloriā male adiecta, aut imminuta diluentur: & id ſolum quod autorem rerum tanq̃ in ſpeculo reddat, emicabit: ut interpolator opus ſuum ſe doleat perdidiſſe, & homo tandem ſe integrum eſſe glorietur. Non tamen hoc omnes, ut iam diximus, ſed iuſti tātum in luce erimus: quoniam omnes quidem reſurgemus, ſed nō omnes immutabimur: diſcretionem enim faciet perſonarum, diuerſitas meritorum. Nam et ſi inter ipſos ſanctos erit aliqua de operatione diſtantia, dicente Apoſtolo: Stella à ſtella differt in claritate: quā diuerſitatē, uel de impijs, uel de peccatoribus ſentiemus: quorum alij in iudicio, alij in ſanctorū cōcilio reſurgunt? Qui etſi reſurrectionis ipſius tempore ſegregantur, quid de habitu formaq́ dicemus? Quæ, ut mihi uidetur, nō ueſte aliqua textili, neq; mulierum elaborata penſis, ſed ſuis meritis & orationibus erit inuēta: beato Ioanne hoc in reuelatione mōſtrante, qui ſanctos ait, indutos byſſinum ſe uidiſſe. Et ne forte

D ſubtegmina byſſini aut ſtamina quæreremus, & materiale, uel corruptibile ac fluxum aliquid exerceri in cœleſtibus opinaremur, ſubdidit: Byſſinum autē iuſtificationes ſanctorum ſunt. Tunc ergo, ut intelligo, in ſuperficie corporis noſtri uenient, quæ nunc ſunt tecta ſub corpore. Tunc unicuiq;, miſerum me, conſcientia ſua ueſtis fiet. Tunc ea quæ de fundamento illo, quale aliud non poteſt poni ab unoquoq; ſuperædificata ſunt præminebunt: ut aut mercedem accipiat qui manſura cōſtituit: aut detrimētum patiatur, qui arſura cōſtruxit. Iam quid illa cōmemorem quæ ſequuntur: quæ tota ſanctorum ſunt, carnē ſine terra, corporis ſine doloris ſenſu, animam ſine metu, uitam ſine fine, ætatem ſine tēpore, lucem ſine nocte, beatitudinem ſine fine. Video hominem, & in homine deum: quoniā deus omnia in omnibus eſt. Totum quicquid nunc impoſſibile homini cernitur, id tum fieri per munificētiam perpetui regis uelare & reuelare, liqueſcere ac reſolidare, eumq́ fieri quē & intrare ad diſcipulos cōcreta & corporea parietum ualuarumq́ nō ſenſerūt: & diſcipuli tamē ſtare omnes ante ſe intus conſpexerunt: & omnia quæ ſine hoc corpore dei ſpiritus fouebat, corpus cū dei ſpiritu eſſe facturum. Satiari delectatiōe harum cogitationum Chriſtianitas nō poteſt. Hæc illi requies, hoc oblectamentum eſt, hæc uoluptas, hæ deliciæ ire mēte in ſedē dei, ibiq́ ſibi locū & partē ſedis, nō ſua præſumptione, ſed diuinitatis pollicitatione uſurpare. Nec hoc illi arduū uidetur, poſtq̃ iam ibi in Chriſto dn̄o ſuum eſſe hominē cognoſcit. Vendicat ſibi æquum ius de cognatione per deum carnis aſſumptæ: quoniā de carne eius ſumus, & de oſſibus eius. Ipſe enim eſt caput corporis eccleſiæ, ipſe principium omnis principatus & poteſtatum, euangelizante ſic Apoſtolo: Ex quo totum corpus ſic cōpactum & productum per coniunctionem & copulatum, creſcit in augmentū dei. Quid ergo uēturum iudicium, & diem domini, pijs optabilem & impijs fugiēdum: quid illud igneum diluuium nō aquarū, fumāte terra, fugiēte mari, cœlo in libri ſpeciem complicato, loquar? Triſtia hæc ſunt diuitibus ſeculi, ſed expectanda pauperibus Chriſti, pro quibus in pſalmo dominus ſuſpirat, dicēs: Propter miſeriā inopum, & gemitum pauperum nūc exurgam. Quid tribunal illud ex maieſtate iudicantis immenſum

A immenſum,& duodecim ſedibus adorandum:tantamq́; datã à filio poteſtatẽ,ut in iudican-
do habeant etiam angelorum ſubſtantias, quaſi eorum creator addictas, dicente Apoſtolo:
Neſcitis quoniam & angelos iudicabimus? Et quid erit qđ non mancipandum illis eſſe cre-
datur,quibus & ſpiritualis illa nequitiarum natura ſubijcienda eſt? Quid ergo tunc facient,
qui nunc in honoribus gloriãtur:qui per terribiles praefecturas,& faſces,& aeternos,ut exiſti
mant cõſulatus:deo ſe comparare nituntur rapina,nõ natura? Quid faciet qui cõiungit dó-
mum ad domũ? qui perturbata ciuitate , & cunctis quibus ſtringebatur hincinde limitibus
fractis,montes,flumina,mariaq́; trãſiliens,quãtum ad ipſum pertinet,unam uult poſſeſſio-
nem eſſe,quae cõmunis omniũ terra eſt,& inſatiabili cupiditate latitudinẽ immẽſi orbis exce
dens,in Alexandri Macedonis anxietatem,& innumerabiles Epicureorũ mundos diffundi
tur:acquiſitiſq́; per auiditatẽ mundi huius anguſtijs,in aliũ credulus nõ aeſtimata ꝓprij cor
poris poſſibilitate accẽditur,autumans paſſurum ſe damnũ eſſe de iure,ſi fidẽ nõ adhibuerit
de furore? Quid hi facient,qui tanq́; correptores morum,dñi familiã attentius caſtigatiuſq́;
uiuentem,aut in ueſtibus humili colore,aut in cibi arida parcitate,aut ĩn uigiliarum nõ ocio-
ſa ſobrietate,uelut aut indumentis mollioribus delicatam,aut epulis copioſioribus ſaginatã,
aut thoris calidioribus oſcitãtem diuellunt ac uexant,neſcientes quod in ſanctis dei martyri
bus confeſſoribuſq́; oculi eius pupilla feriatur? Peribunt ſine dubio , peribunt in illa die oẽs
cogitationes eorum:nec eos apud tribunal illud aut Lucius Craſſus defendet,aut M.Anto-
nius,aut iſtis eloquentior Tullius:quoniã omnis tũc ſeculi lingua obmuteſcet , & ſola erit in
ruſticulis ſuis facunda iuſticia:quae infantium fecit ora diſerta, & mutorum linguas nouum
ſoluit in canticũ,coeleſtemq́; ſibi harmoniã per ſui miſericordiam de ſuis ouiculis acquiſiuit.
Ad cuius gloriã celebrãdam,etiã ſi hominũ ſtudia ceſſauerint,in cõfuſionẽ generis humani,
lapides clamaturi mõſtrantur.Sed quo ego à materia ꝓpoſita,uelut mortaliũ improbitatem
B increpaturus exceſſi? & uniformis mali,tanq́; publicus accuſator,mundanis uitijs, dum me
aliquorum miſeret,nõ peperci:cum etſi iudicandi tempus eſſet,lapidẽ tamen mittere ſuper
adulteram nõ auderẽ:etſi ad innocentis iudicium purioris cõſcientiae me armaret autoritas,
tempus tamẽ expectare debebam,docẽte Apoſtolo,qui ſanctis nõ iudiciũ ſuſtulit,ſed diſtu-
lit.Ait enim:Nolite iudicare ante tempus.Illud nempe reſurrectiõis tẽpus innuens expectã-
dum,quo per incorruptionis gloriam rediuiua caro mirãda aſſiſtet iudici:de aeternitate iam
manente conſtantia,cum abſiſtet formido de lapſu:non trepidabit tunc in alium ferre ſentẽ-
tiam,cum de ſe meruerit eſſe ſecurus.Caeterum nunc cuncta ſunt dubia,cuncta nutabunda,
dicente Apoſtolo:Conſiderans teipſum,ne & tu tenteris,qui alium utiq́; ſtatus tui neſcius,
facile iudicas de ruina.Quid & ſi miſeris fiduciã ut beatis deus det? praemia potius ſanctorꝫ,
id eſt,uera laudemus,q́; improuidi,aut intẽpeſtiui uel de cõſcientia, uel de tempore denote-
mur.Redeamus ergo ad illas ſanctorum nobiliſſimas & laetiſſimas cogitationes:nam nihil
laetius eſt,q́; mortalem de promiſſa ſibi haereditate meditari.Illum quidẽ quẽ diximus, ante
oculos collocemus:quandoquidẽ ſecurius eſt uera celebrare,q́; miſeranda culpare:licet uera
felicia ſine peccatorum non poſſint infelicitate narrari.Cernamus utiq́; (ut cõſtituimus) dei
ſanctos cum facibus per omnia uolitare,& coruſcantibus ad uindictã dextris, ancipites gla-
dios ſtringere.Haec enim eſt gloria ſanctorũ dei:haec in hoc ſeculo deſpicabilis militia : haec
linguis omnium in detractionibus diſſipata.Hic tunc patientiae noſtrae fructus , haec ſuffe-
rentiae merces erit.Haec praemia pro nomine blaſphematorum, ſubiectã ſibi habere omnẽ
animam ſuperbam,& omnem extollentem hominem,potentiſſimos quondam reges mun
di,& toto adoratos orbe cum manicis ferreis compedibuſq́; ſiſtendos, nobileſq́; eorũ im-
manium pondera cathenarum,collo & ceruicibus ſuſtinentes:ante fulgorem illius auguſti
tribunalis,his quos aliquando contempſerant, deſpexerant, irriſerant offerendos. Mutata
enim uice,ut hoc ſeculum lautorum ſit,aliud futurum credere miſerorum. Vae enim diuiti-
bus,quoniam perceperunt conſolationem ſuam: ſed illis diuitibus, quibus dicendum erit:

C Eſuriui,& non dediſtis mihi mãducare:ſitiui,& non potaſtis me.Illis utiq; diuitibus, qui de
iniuſto mammona amicos facere noluerũt,qui meditati ſunt in cogitationibus ſuis exuberã
te fructu,quo neminem refrigerabant,noua immẽſis fructibus receptacula moliri:qui ubi in
craſtinum comederent,ignorabant.Anima eorum eo tempore expoſtulabatur, ſub una ta-
men nocte uana ſolicitudine occupata,cum theſaurizare nõ ceſſauerint,nec defoſſis inuigila-
re opibus omiſerint.Hinc Lazarus pauper,cũ eo patriarcha,qui peregrinus uixit in mundo,
lætatur in cubili ſuo.At diues econtra,in æternis flagrat incendijs,& omni expoliatus digni
tate atq; ſubſtantia,deſpecti quondã inopis diuinum implorat auxilium:eiusq; uel minimo
exoptat digitulo cõtingi,cuius egeſtatẽ inter opimas dapes ſuas, & copioſa cõuiuia micis q-
dem de menſa decidẽtibus nõ ſuſtentabat.Cum itaq; præſcriptum iudicium per nos,id eſt,
ſanctos eſt celebrãdum,nobis uindicta in nationes & in populos eſt donata. Quod cũ cogi-
tatur,quæ in nobis mens? quis ardor animi? quod deſiderium futurorum? quis præſentium
cõtemptus? facilius ſentiri ꝙ dici poteſt.Aut quis eſt,qui nõ ad iſta feſtinãs diſſolui ſe cupiat
& eſſe cum Chriſto? Aut quid magnum eſt ſi pro tantis ac talibus bonis mors cõtemnatur,
pro quibus etiam hæc uita cõtemnenda eſt:quoniã ꝓ his qui perdiderit animã ſuam,ſaluat
illam.At cõtra,qui hic ſaluauerit animam ſuã,perdet eam.Etenim cum pleriq; in hoc mũdo
uelut furialibus flammis,ita ſint animi ambitione ſuccenſi:ut nõ opibus conditis, nec patri-
monijs,nec ipſis quoq; filijs parcant:quos etiam de auaritia accuſati opponere cõſueuerũt,
dum præfecturas cõſularitatesq; mercentur:quas poteſtates & mors adimit,& ſucceſſor ex-
cludit:quæ dementia eſt nõ ea potius impenſis omnibus & detrimento uitæ ipſius cõpara-
re,quæ promotos faciãt uel de uitæ æternitate ſecuros,uel de iudicij perpetua dignitate glo-
De meritis ſanctorum. rioſos? Tempus admonet,& locus ipſe ſuggerit,nec materia uidetur aliena:quoniam de me-
ritis cœpimus tractare ſanctorum:ut infeliciſſimæ infelicitatis blaſphemias diluamus, quæ
D ad hanc uidetur ſpeciem pertinere.Extiterunt enim qui uirtutes egregias & cœleſtes per ſan
ctorum reliquias iam utiq; propè noſtris tẽporibus operantes,maluerunt detractione mor-
dere,ꝙ ueneratione ſuſcipere:antiquũ illud uenenũ in dei ſamulos Iudaicæ infidelitatis euo-
mentes,quod illi quondã in ipſum dominũ uiperinis linguis & mortiferis ſibilis effuderũt,
dicentes:In qua poteſtate hoc facis,& quis tibi dedit hanc poteſtatẽ? Recitabant nanq; nobis
iuxta poſitis,quæ diuinis & beatiſſimis Geruaſio & Protaſio infidelitas ſtulta loquebatur:
quos dum papæ Ambroſio aliqui decerpere machinantur,uiolare ſacrilegis ſermonibus nõ
timebant:hoc modo rationem miraculorum cõquirentes. Quid eſt iſtud,quod ex eo quod
martyres ſunt uirtutum dona meruerunt? Cur tam tarde quod iam pridẽ illis cõceſſum eſt
exercetur? Aut ſi ea tempeſtate cum paſſi ſunt,nõ oſtẽderunt,quomodo nunc operati ſunt?
quid eſt hoc,quod modo uidentur oſtendere? Aut illos maiores reuelatione Ambroſius fe-
cit,ꝙ dignatio martyrij? Agnoſcitis ne alijs licet uerbis,ita mendaciter quod de domino ꝑ-
didimus,martyribus ingeſtum:In qua poteſtate hoc facis,& quis tibi hãc dedit poteſtatem?
Tepida,ut arbitror,conſolatio,& de liuore generata,quærere an diuinũ ſit,quod uideas eſſe
diuinum:& rationẽ poſcere,cum credere ſit neceſſe.Et cum Apoſtolus dicat:Charitas om̃ia
credit:quis dubitat,quod ſine charitate dei ſunt,qui fidem tantis non applicuere uirtutibus?
Negat autem fidem,qui quaſi tentator inquirit:Vnde hæc poteſtas? quaſi non manifeſtum
ſit in ea ſanctos martyres nunc in ſpiritu miracula facere, in qua poteſtate aduerſarios ſuos
prius in carne & in paſſione uicerunt. Conferamus pedem contra iſtos (ſi dici fas eſt) filios
Iudæorum:& ut nuper eorum parentem,id eſt,Iudæum qui ſe in ſacrilegio prudentem ni-
mium putabat,dono deitatis oppreſſimus:ita & hunc ſub Chriſtiano nomine blaſphemia-
rum ſobolem deſtruamus,per eum qui dixit:Perdam ſapientiam ſapiẽtum, & prudentiam
prudẽtum reprobabo:ut & nos in triumpho gemino per dominum gloriemur:& illi agno-
ſcant intelligentiam rerum diuinarum in fide catholica,non in ſapientia ſeculi conſtitutam,
monente domino:Niſi credideritis,non intelligetis:ut manifeſtius conſtet, & fidelibus pa-
tere

A tere infidelitatis obſcura,& ab infidelibus fidelitatis etiam plana non cerni. Forſitan quæras pro tua ſolicitudine & uigilantia diligẽtiaq́; uitali, quæ fuerit illa quæſtio, in qua trophæum nobis dominus de falſo Iſraelita donauit. Referam, nec tacebo, quoniam his rebus paginam tibi amas extendi. Etſi enim nõ cõgrue, necdum prioribus abſolutis alia cœpta uideãtur interſeri: tamen pro te malo aliqua etiam nõ ſuo ordine loqui, ꝙ tuis mihi modo orationibus donata præterire. Quidam de inimicis crucis Chriſti, inter familiares dei & quidẽ doctores, de ſcandalo illo gentis ſuæ, quod in dominũ noſtrum ſuſceperunt, ſpiritu blaſphemiæ dñm pulſans protulit exempla de lege. Et ut quondam pater eius homicida in pinna templi dominum tentãs, quid de ipſo promiſſum eſſet in lege improbus prædicabat: ita hic ne aut minus doctæ perfidiæ uideretur, aut nudum pateret ſine maiori autoritate mendacium: plura, ait, miracula propheta noſter ſecit Heliſeus, ꝙ dominus ueſter Chriſtus. Nam cum pro magno Lazarum de morte in lucem reuocatum eſſe referatis, quid amplius dicere poteritis, ꝙ à uiuo mortuum reſuſcitatum? Profero quod uerum eſſe, etiam ueſtra confeſſione cenſetur. Heliſeus enim noſter iam mortuus, appoſitis oſſibus eius, mortuũ (quem iuxta corpus eius pyratarum fugiens aduẽtum, ſupremi officij deſerẽs munus, turba proiecerat) exanimis animauit: & de frigidis oſſibus atq; exangui corpore, alienũ cadauer uitali calore perfudit: nec quod habuit, dedit: ſed alij, quod ipſe tunc nõ habebat, indulſit. Hoc credo uobis maius cæteris uirtutibus uideatur, mortuum in auras uitales, remiſſum eſſe per mortuũ: & eo tempore quo ipſe eſſet naturali lege conſtrictus, alteri legem ſoluiſſe naturæ. Hoc ſi præſtat cunctis operationibus, cur hic potior non habeatur, quem tamen prophetam non dominum cõfitemur: aut ſi uel ſimile huic aliquid noſtis, edicite: ut & honore præcellat, qui fuerit merito uirtutis excellentior. Obſtupuere ad hæc dicta proceres noſtri, & nullum referentes reſpõſum: nec quod telum repercuteret producentes, penè ſub inani aduerſarij machina, inutiliq́; ariete

B cõciderunt: adeo ut ille qui profuga omniũ, ut aiunt, eſſe debuiſſet, etiam uictoris gloriã ſine certamine reportaret. Quod ubi mihi eſt nunciatum, ingemui tantam nobis ineſſe negligentiam: ut nec ueritatem poſſimus aſtruere, cum alij ualeant inculcare pro ueritate mẽdacium: rogatoq́; domino, quoniã nihil noſtrum eſt, ut ſuis arma ſuggereret, quo eius ignauiæ auferetur opprobrium. Cedo mihi inquam iſtum magniloquum dicẽtem: labia noſtra à nobis ſunt, quis noſter dominus eſt? Proferam ꝓfecto per eum, qui diſperdit linguã magniloquã: ut intelligant domino ſamulum nõ æquandum: licet ipſi nouerint Iudæi, prophetas ueteres nulla miracula proprijs ædidiſſe uirtutibus. Deniq; ipſe Heliſeus cum ſpiritu magiſtri hære ditatus, uelut inſolentior donorum remuneratione ueniſſet, ſcindere tamẽ aquas niſi ſub dei inuocatione non potuit. Sed fateor ipſius hanc quæ propoſita eſt interim fuiſſe uirtutem: ut maior gloria noſtræ fidei ſit, ſi tẽtatorem etiam dum credimus, opprimamus. Quid ais dñi blaſphemator? Heliſeus, inquit, ipſe mortuus alium mortuum contactu ſui corporis ſuſcitauit, hoc loco plene, ut in omnibus, domino ſuo prophetæ uirtus aſſurgat, quæ in domino Ieſu Chriſto cum ſepulchrum eius lapidibus infidelitas ueſtra muniret, lapidem milites obſiderent, credo ne reſurrectio eius idoneis teſtibus indigeret. Nam reſurrecturũ ſi uolebatis credere noueratis. Subito enim ille infernis terræ cardinibus cõcuſſis, cum ſtupore militum & ruina ſaxorũ, nõ alium aliquẽ, ſed ſe ſuſcitauit in lucem. Heliſei hæc propria dona ſi fuiſſent, ſibi dare maluiſſet: nec præſtare alij poterat, quo indigeret ſibi. Deniq; hoc maius eſſe ueſtri etiam prodiderunt maiores, dum dominum in cruce deriderẽt, dicentes: Alios ſaluos fecit, ſeipſum ſaluum faciat, deſcendat de cruce, & credimus ei: ueſtrorum ergo ſententia uincimus. Veſtri promiſerunt ſe credituros eſſe, ſi præſtitiſſet ſibi, quod alijs præſtare cõſueuiſſet. Cur nõ creditis, quod eſſe præſtantius nõ negatis? Nemo certe hanc habuit poteſtatem. Deniq; & dominus dicit de anima ſua: Poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatẽ habeo reſumendi eam. Recenſe ſuperbas maiorum tuorum imagines, & patriarcharum retexe uirtutes, & inueni quis talem habuit poteſtatem. Quare nõ ei credã, quod poſſit liberare animã

C meam,qui potuit & ſuam? Plura dicturo,ſuggeſſit recordatio,uolumen creſcere:& ideo cur
ſum huius quæſtionis eſſe reuocandum:quoniam adhuc prior illa aſtat in ianuis:cui æque
ſua ſpacia,& ſi habenis reſtrictioribus,tamen adhuc illibata debētur. Et uere nō fuerunt ne-
ceſſario in hac parte multa dicenda,ne & ille creſceret:ſi tamē magnū protuliſſe aliquid pu-
taret ſe,quod quæreret prolixa diſputatione uictoriam: cuius nō ſapiētiam,quæ nulla in eo
erat,ſed ſuperbiam,quæ abundabat infregimus.Repudiato uero iſto Iſraëlita, uel ne pugnā
ſe feciſſe gloriaretur:quandoquidem quæ diximus, ad inſtructionem noſtrorum potius,q̃
ad illorum certamen conflictumq; protulimus:qui nō tunc uult credere cum uincitur.Ne
autem ſanctum canibus impudēter dediſſe,aut margaritas porcis ſparſiſſe iudicemur, reuer
tendum eſt illuc,unde ad iſtum locum penè præciſis ſenſuū tramitibus deuiaui:& oues do-
mus Iſraël diligētius circūeundæ ſunt:quoniam ſi charitas dei in nobis eſt , quis infirmatur,
& ego nō infirmor? quis ſcandalizatur , & ego non uror? Docendiq; magis ſunt,ne uſq; ad
blaſphemias loquantur,ſi forte aut nō teneant,aut nō intelligant prophetata. Quærunt an
diuina uirtus ſit,quæ nūc cœpit in martyribus apparere.Cuius legis homines hoc requirūt?
Nempe Chriſtianæ:quæ ſic eſt prophetationibus inſtructa,ut nihil tam nouum,tam inopi-
natum noſtris tēporibus poſſit ingruere,quod fides aut admiretur electior, aut blaſpheme-
tur infirmior.Omnia uſq; ad dominū,prophetæ ueteres prædixerūt.Omnia poſt dominū
quæ deerant,Apoſtoli prophetarunt:beato Paulo per libertatem ſancti ſpiritus nō tacente,
qui ait:Ex parte ſcimus & ex parte prophetamus:non quod omnia neſciat , aut omnia non
prophetet,in quo præſertim loquitur Chriſtus:ſed ex parte de toto ꝓphetat , & ex parte de
toto ſcit.Prophetat nobis,id quod ſcit illius temporis eſſe,quod futurū erat.Quod uero pro
phetat,uenturæ utiq; prophetizat ætati.Prophetat autem totū,etſi prophetat ex parte.Hæc
enim prophetat:quorum apertione pars eius temporis,quæ uſq; ad finem ſupereſt, indige-
D bat.Ex parte ergo prophetat,quoniā iam ex parte fuerat ꝓphetatum:& ideo propheta ſcie-
bat uentura quæ prophetabat.Cuius uel prophetiæ particulas plenitudo (ut ipſe dixit) tem
poris aboleuit,hoc modo:Cum uenerit quod perfectū eſt,quod ex parte eſt, deſtruetur:ſcili
cet cum in concluſione mundi,nec ſcientia maior , nec prophetia ulterius ſit quærenda.De-
niq; intelligentiæ iſtius uirtutem,ut apertius demōſtraret,ſubiunxit: Videmus nunc per ſpe
culum in ænigmate:tunc autem facie ad faciem.Per figurā interim ſunt uniuerſa,& quibuſ-
dam imaginum lineis obumbrata, ut infirmitas carnis noſtræ,terrenaq; ſubſtātia, magis ſe
ad ſpiritualium extenderet ueritatem,ut ea illi deſiderium pulchritudinis ſuæ etiā per ſpecu-
lum tenuiter oſtenſa faceret:quantaq; ipſa eſſet in ſua ſubſtantia nos doceret,cum tam admi
rabilis etiam in repercuſſis luce ſua ænigmatibus appareret:& ideo nunc per ſpeculum poſ-
licita conſpicimus:nō tamen propter uirtutum merita poſſidemus , & oſtenſa adhuc mira-
mur,non tradita tenemus. Tunc uero prophetia ſcientiaq; ceſſabunt,cum in ipſam ꝓmiſſio
num omnium uirtutem,quæ promittebatur erit ingreſſus.Hinc etiā ꝓphetia ſemper obſcu-
ra eſt,quod alio tempore canitur,alio cernitur.Quod dicitur,dum nō uidetur,quaſi nō præ
dictum non creditur.Deniq; Eſaias cum redemptionē noſtram tanto ante in uirginis utero
meruiſſet agnoſcere,eamq; uelut iam præſentem populo demōſtraret,dicens:Ecce uirgo cō
cipiet,& pariet filium,& uocabitur nomen eius Emanuel:præſentem & futuram infidelium
Iſraëlitarum turbauit ætatem.Nam & illi ueteres prophetam ſuum, quoniam non uiderent
quod oſtendit,interemerunt:& hi prophetatum ſibi,quoniā prophetiā nō receperunt, occi-
derunt.Quod nobis etiam ut nō in dei martyres accidat,præcauēdum eſt, ſi eos quos prior
ætas inſequuta eſt,noſtra blaſphemet.Et quoniam (ut diximus)quod prædictum fuerat,ue-
nit:uenturum nihil eſt,quod non fuerit ante prædictum:domino ipſo ſic dicente:Ecce præ-
dixi uobis omnia. Videamus potius ſi hæc aliquando maiorum auribus probantur infuſa,
quæ modo noſtris oculis tanq; impleta fingūtur. Videamus ſi hæc omnia operāt unus atq;
idem ſpiritus.Si deniq; nec angelus de cœlo euangelizet , præterquàm euangelizatū eſt no-
bis:

A bis:licet ipſæ quæ fiunt uirtutes domini per dæmonũ tormenta teſtentur, quando Satanas non deijciat Satanam:quia uniformitas nequitiæ, indiuiſa naturaliter ſocietate cõflata,ſimilitudinis acceſſione nõ detrimentum ſui metuat,ſed capiat augmentum. Nam & multos in unius formam legionis prauitatis ſpiritus & iniquitatis uiperinæ cõfœderatio cõglobauerat:nec ſibi oberat multitudo,quæ ſicut acquirebat miſeram ſociata infirmitate uirtutẽ: ita formidabat incurrere diuiſa permixtione inanis ſubſtantiæ uacuitatẽ.Sed hac parte interim argumẽtationis omiſſa,ſicut propoſuimus,ea quæ in eccleſijs dñi,ſanctorumq́ꝫ cœmiterijs admiramur,credẽda eſſe diuinitus fieri,ſi prophetata fuerint,cõprobemus.Atqꝫ in hac tam dura difficiliq́ꝫ materia,nec ab aliquo antea pertractata,dñm conſulere deberemus:ſi ceſſante merito,repudiari nõ timeremus præ audacia:quoniã quæ ipſius ſunt, nemo extra ipſum poterit explicare.Etenim mirum unde miſeris tanta fiducia,unde eſt interpellandi dominũ familiaritas tam amica,ut in hanc uocem audeamus erũpere: Oſculetur me oſculo oris ſui? Quis tantum cõcepit optatum?Quis tam grandia uota,ſui æſtimator negligens ſuſpirauit: ut ipſius os cominus cõcupiſcat attingere?Atqꝫ uel utinã nos eorum dignetur oſculo, quos ipſe dignatus eſt oſculari:ut in ſecundis poſtremi tertijſq́ꝫ ſiſtentes,de eorum labijs aliquam ex parte ſcientiam trahere mereamur,qui totam ſapientiæ plenitudinem de domini ipſius ore didicerunt.Quanq́ꝫ,etſi magnorum meritorum priuilegijs fulciremur: poſita erant in exemplis,uelut alta quædam repetita fundamina uerecundiæ: ne quid indecens & inordinatæ præſumptio leuitatis auderet.Quid nam electius beato Petro?quid ad ſpem erectius? quid liberius in fide,quem oris ſui oſculo dominus ſe oſculaturum eſſe promiſit,dicens: Tibi dabo claues regni cœlorum.Et illud:Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Tamen hic pondere ſe quodam pudoris incuruans,fiduciam quam elarior habebat ex merito, uerecundior ad interroganda ſubmittit:cum in cœna domini,non per ſe quis dominũ eſſet

B traditurus inquirit,humiliterq́ꝫ pudibundus oſculum domini,ore petit alieno:quod illi etſi apud dominum fiducia erat,ut ſubinde etiam homini inconceſſa præſumeret:ut ibi, cũ per maria gradientem dominum audet poſcere, ut ipſum pariter ſolidata ſub ueſtigijs aquarũ terga ſuſtentent:aliquid ſibi diffidentior,ſed cõſultior nobis,quibus ſuo actu imitabiles formas tanquàm in ſpeculo collocabat.Si per legatum præſcientiam domini cautus explorat: quid hac inſtructione dignius?Quid hac conſulendi arte ſubtilius? Quod nos facere debemus,quibus cum fiducia nullus ſit meriti,debet eſſe ſaltem pudor exempli: imitantes uel in hac parte beatum Petrum,qui non ſolum qua humilitate,uerum etiam per quæ ad deſiderata peruenire poſſimus, oſtendit.Ab illo abſolutionem quæſtionis huius, quem ipſe non erubuit interrogare,quæramus.Ab illo inquam,qui in ipſo domini pectore,uelut ſuper arcam noui ueteriſq́ꝫ teſtamenti recumbens,non modo ad ueſtibulum aliquorum diuinorũ oraculorum diligens inquiſitor acceſſit,ſed ipſum penetrale ſecretæ diſpoſitionis, tanquàm familiaris ſacerdos intrauit:& ideo ſolus uidit in principio uerbum, quando illi uelut exterior ſacroſancti templi ara,ſic interior metienda committitur.Ipſe nos de eo libro, quem ſeptem ſignaculis clauſum fleuit,reſeratumq́ꝫ lætatus eſt,nõ per aliquem pſeudotypũ,ſed per patentes ianuas in ſuum pectus ueritatis inducat. At qui ne dum conſulitur, immoremur, præuenit inquirentes,etiam præſcientiæ compendio:quod trepidũ aliquando noſtris mentibus futurũ cernebat,illuminat.Reddit enim uelut percũctatus reſponſa de Pathmos. De eo utiqꝫ loco ubi cœlorũ ſecreta,præcluſa Cæſari nõ alienus intrauit,& angelorũ ſacramẽta pulſus ab hominũ cõuerſatione cognouit.Ait enim:Vidi ſub ara dei animas occiſorũ martyrum propter uerbũ dei,& teſtimonium Ieſu,quod habebant:& datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ,& clamauerunt uoce magna,dicẽtes: Vſqꝫquo domine ſanctus & uerus nõ uindicas ſanguinem noſtrũ ab his qui in terris habitant?Et datæ ſunt eis ſingulæ ſtolæ albæ,& dictũ eſt eis,ut requieſcant adhuc paruo tẽpore donec cõpleatur numerus conſeruorꝫ & fratrũ eorũ qui occidentur poſtea exẽplo eorũ. O Apocalypſim uere diuinã,& tanto Apoſtolo merito

C confeſſionis tempore patefactam,ut magis ad tolerantiam durarentur,cum illi paſſorũ me-
rita monſtrarentur. Non ergo errandũ eſt,per folia Sibyllarũ:quarũ ut paginæ incertis mũ
di malis ſpiritibus luctabantur:ita loca uentis huius aeris turbabant. Ecce euidẽtiſſime Apo
ſtolus hoc quod habebat,enucleat:& obſcuriſſimæ quæſtioni lumen infert. Senſerat hæc ali
quando dicenda,quæ nũc ſiniſterior lingua,tanquam oleo mollitis arte ſermonibus,in audien-
tium & ſuũ iaculatur interitũ. Et propterea uidi,inquit,ſub ara dei animas occiſorum marty
rum. De fide teſtis nullus ambigit:teſtimoniũ uentiletur,intelligentia reſponſi nutet, non di
centis autoritas. Ac primũ iſtud eſt animaduertendũ,quod animas occiſorũ martyrũ Apo-
ſtolus teſtatur ſe uidiſſe:ne quis, cũ de muneribus diſputare cœperimus, poſt reſurrectionẽ
dicat tribuenda martyribus,quæ adhuc animis docentur indulta:præſertim cũ iſtud aſtipu
letur nobis,quod de mora iudicij cõqueruntur:quã reſurrecturus utique,nõ qui iam reſurre-
xit,accuſat:quoniam aliud eſt poſcere ut teneas,aliud iam tenere. Stolæ aũt martyrũ donan
tur exercitui,& tanquam tantæ libertatis ingratus,magna cœlũ pulſat inuidia de tarditate uin-
dictæ:quia nõ leui pondere ſermonis exprobrat,dicendo:Quouſque dñe:hoc eſt dicere,quo-
uſque nõ uindicas,quos ſtatim uindicare debuiſſes? Quouſque dñe,hoc eſt dicere:nũquid non
ultra finem differs ſeculorum? Nam iam ad finẽ uſque peruentum eſt,& de noſtra ultione nõ
loqueris. Quod cũ dicunt,mirabiliter ſubiungunt:Nõ uindicas ſanguinẽ noſtrũ ab his,qui
in terris inhabitant? Ergo nõ quouſque ſi adhuc illi mortales uerſantur in terris,qui dñi ſamu
los fuſte,lapide,ungula,flagris,plumbo,ferro,beſtijs,igne ſunt perſequuti. Quouſque enim im-
putatio eſt prolixioris ætatis,ut aut quouſque,ſit ſine fine:ſed adhuc perſequutores morãtur
in carne:aut illi uita exceſſerunt:etiam ſi in terris habitant,ſi quouſque nõ fallit. Sed nihil fal-
ſum profertur à teſtibus ueritatis:& ideo magis interpretatio, non fides quærenda eſt, quæ
ſub obſcura elocutione nõ excluditur,ſed uelatur. Cũ ergo dicunt:Quouſque dñe ſanctus &
uerus non uindicas ſanguinem noſtrum,ab his qui in terris inhabitant:nõ eorũ mortalium
D ſanguinem morteſque deſiderant,qui in eos quondam,aut populari ſeditione ſæuierunt,aut
tribunalibus ſuffulti,capitales ſententias promulgarunt,quoniã in terris adhuc inhabitant.
Nec fas eſt ut accuſentur defuncti,qui dum uiuerent ſunt defenſi his uerbis: Ne ſtatuas illis
dñe hoc peccatũ:ignorant enim quid faciunt. Quod ſi inter paſſionum tormẽta, & amaros
mortis dolores:tam pie quilibet,pro iniuſtis,pro impijs,pro cruentis,pro blaſphemantibus
ſupplicarunt:ſi eo denique tempore,quo ipſe anguſtiarum ſenſus extrema patientium pote-
rat excitare ad maledictum,precatio pro homine fuſa eſt:quis non intelligit,nõ mentes mar
tyrum,ſed perſecutorum perſonas fuiſſe notatas:eoſque appeti,quos in terris adhuc inhabi-
tare credendum eſt illo tempore:quos quidem ignorãtia nõ defendit:non eos, qui in terris
habitare iam per cõditionem naturalis ſubſtãtiæ deſierunt,& olim ab ipſis martyribus ſub
ignoratione ſunt excuſati? Qui iſti ſunt nõ ignoramus? Spirituales ſine dubio nequitiæ & te
nebrarum poteſtates,quæ & in terris adhuc inhabitant,& non cum ignorantia in dei ſamu
los peccauerunt. Nam cum ipſi domino dixerint: Quid ueniſti ante tempus torquere nos:
quomodo eius ſamulos neſcierunt,quos nec perſequuti eſſent, ſi eius ſamulos ignoraſſent?
Ergo cum perſequuti ſunt,ſcierunt quos per tormenta à domino ſuo detrahere conabãtur.
Ac inde cum beati martyres pro hominibus intercedunt,eoſque ignorantiæ excuſatione de
fendunt:ſequitur ut ſcientes teneantur in crimine,quique ipſas ignorantiæ tenebras homini-
bus ſuffuderunt:quorũ furor etiam impietates excuſat humanas:quos non alios dicere po-
terimus,quam qui etiã ſuis nõ amici ſunt,dum eis nõ permittunt eſſe quod bonum eſt: etiã dei
ſamulis inimici ſunt,dum eos quod bonum neſciunt,perſequuntur. Poſt harum ſanctarũ
animarum querelam,ſequẽtia uideamus. Et datæ ſunt,ait,eis ſingulæ ſtolæ albæ. Quid hoc
eſt quod iterum ueſtiuntur? Nam prius ut ſcriptũ eſt:A deo ueſtes ſunt conſequuti,& nunc
indumentis gemina libertate donantur. Quæ utique ueſtimenta cũ ſpiritualia ſint,non poſſu
mus uereri,ne illa quæ prius data ſunt,extra uideantur:nec ſanè querela generata eſt. Igitur
quoniã

A quoniam diuerſitas ipſorum & ſignificatio ueſtium,non ſine myſterio eſt: intelligere debe-
mus donorū uarietates,& operationū diuitias:quoniā omnia ſubminiſtrat unus atq; idem
ſpiritus.Accipiunt ergo ueſtes prius,ubi per confeſſionem corpora poſuerunt: credo ut ue-
ſtiti,nō nudi inuenirentur.Rurſus accipiunt alia ueſtimenta poſt interpellationē, imò poſt
immutationem tam longæ patientiæ ſuſtinentiæq;.Quæ utiq; cū accipiunt: quis nō intelli
git,ut noua illos ueſte,ita uirtute perfuſos,qua nunc emicant & apparēt? Quod ſi aliud po-
ſtulaſſent,aliud accepiſſent,aut dona reſpuerent,aut amplius quærerent irriſi.At cū nec irri-
dere illos dei ſit,quibus magna promiſit:& hi poſt ſecundā magnificentiā nō querantur,du
bitamus ne ad conſolationē querelarum eā ſpeciem pertinere, quæ uindictam poſtulātibus
eſt donata? Ac ſic ad conſolationē,quæ maior conſolatio poterit inueniri hac poteſtate qua
dæmones,id eſt,ſuos perſequuntur inimicos? Nam ſi ſtolas iſtas ad ſpeciem noſtrarum ue-
ſtium cōferamus:alias quoq; aliquas,ne in his reponendis egeant,inquiramus. Sed hoc ri-
diculum eſt,quod ſtatim occurrit,quia à uera & neceſſaria interpretatione diſcedit. De uin-
dictæ mora generata eſt querela.In finem utiq; temporū,id eſt,noſtrorū: in nos enim fines
ſeculorum deuenerunt,ut mora credatur, ad hanc diluendam ſtolis animæ ueſtiuntur: ne
omnino nudæ ſine maiori protectione putarentur.Alia enim ratio animarū eſt corpore ex-
poliatarum,alia hominū adhuc in carne uiuentiū.Nobis ouiū uellera & operatio mulieris,
indumenta procurant:illis faciunt merita ueſtimentū.Cū ergo poſt querelam martyrū,ani-
mæ ſtolis amiciuntur,diuina protectione donātur,qua ſe superueſtiri etiā ille uas electionis
optabat:quā ueſtem Adam cū amiſiſſet,etiā in paradiſo nudus inuentus eſt.Deniq; indicat
operatio quid ſtolas intelligere debeamus.Si poſtulaſſe uindictā martyres credimus: ergo
ad conſolationem credimus interim aliquid accepiſſe.Si propter ſtolas uelut quaſdā ueſtiū
largitiones querela ſedata eſt:cur non hæc & prima dona meruerūt? Sed quoniam,ut dixi,
uirtutum uarietates,quibus diuinitus præclaræ animæ muniūtur,in ſtolis ſunt deſignatæ:
B ideo poſt ſecundam munificentiam,iuxta poſtulationis formam,in eos perſecutores,qui in
terris inhabitant,quid conſequuti uideantur,oſtendunt,quid adhuc etiam habituri erūt:dū
pari perſecutione conſeruos eorum,donec prædeſtinatus teſtium numerus impleatur,occi-
dent.Hic & iſtud non ocioſe eſt accipiendum,quod inter duo perſecutionum tempora,hæc
martyrum uox præceſſit,ut deſignent illos blaſphemare,qui eos noſtro tempore noui ali-
quid conſequutos fuiſſe mirantur.Nam & cum fuiſſe crudeles perſecutiones uideamus, &
uenturas credamus:medium ergo iſtud tempus quo martyres qui præceſſerunt remuneran
tur,hoc noſtrum eſt.Et ideo nunc operantur,non de merito quod ſemper habuerūt, ſed de
uirtute quam nuper adepti ſunt.Forſitan moueat aliquem,quid ſit quod expectare iubean
tur:ſi iam ad maturitatem pœnæ iudicium dæmonibus illatura uirtus erupit,reſurrectionē
ut ſuſtineāt admonētur.Cæterum hæc illis gloria,& in Dauid carminibus fuerat promiſſa
his uerbis: Lætabuntur in cubilibus ſuis.Dum ſepulti ſunt,utiq; lætabūtur. Cubilia poſuit
pro ſepulchris,de quibus & reſurrecturi ſunt,cū uoce archāgeli & tuba dei fuerint excitati.
Cubilia ergo uere dicuntur,in quibus nunc quieſcunt.Et ſi lætabunī in cubilibus ſuis,prius
hoc futurum erat,nempe quàm ſurgerent de quiete,ſurgerēt de ſepulchris. Quod adeo im-
pletum eſt,ut in cubilibus ſuis illos ſine dubitatione gaudere uideamus.Nam quæ alia talis
gratulatio animas illorum poterit intrare,quàm cū ante ipſa cubilia: id eſt,ut diximus,ſepul
chra ſanctorum,ibi eos inimici ſui quos ſe quondā occidiſſe credebant,nūc & uiuere,& ulci-
ſci ſe non ſine tormentorū acerbitate profitentur? Hoc illis ſtolæ iſtæ, quas iterauit ſpecialis
largitio contulerunt,per eas & qui non nominabantur implorantur,& qui neſciebantur,ce
lebrantur:& qui nō uidebantur,apparent.Has ſtolas,ut legimus,hucuſq; nō habuerūt, ſed
nunc habere cœperunt.In hac forma mulier illa in Solomone laudatur,quæ duplices ueſtes
facit uiro ſuo:unā in patientia paſſionis:alterā in uirtute uindictæ.Sic nobis legere ſanctum
atq; pium eſt:aliàs nec loqui debemus, ne uel infidelitas noſtra, uel ignorantia in tenebras

gētilitatis

C gentilitatis blaſphema diſputatione deſcendat:cum prophetia ex eo præceſſerit,ut uenturis lumen inferret.Nunc ſupereſt,ut credēda ſint diuinitus fieri quæ probauimus & promiſſa: nec tantum promiſſa,quantū & poſtulata.Quod ſi & poſtulata ſunt, & nō alijs ꝙ poſcentibus attributa,quid mirū eſt:ſi aut quod poſtulauerant,aut quod gaudent ſe ante accepiſſe, non occultant.Exigunt pœnas ab his,qui inhabitant in terris:quos accuſatio cōprehendit, hos uirtus impugnat.Ipſi enim inhabitant in terris, qui poſſident mentes hominū terrena poſſidentium:quos cū martyres ad ſupplicia depoſcunt,etiā pro his quos poſſederāt deprecantur.Denicꝫ & ipſa mirabilia ſua ſic agunt,ut eos à terrena habitatione,id eſt, ab obſeſſis terrenis hominibus excludant.An calumniamur cur dæmones torqueanī, & fauemus inimicis? Martyres cōtra ipſos penè inuidioſa indignatione inſurgunt,& ſuſtineri illos tāto ſeculorum ſpacio conqueruntur, & nos fingimus nos mirari quid iſtud ſit,quaſi nō debeant uel noſtro tempore ſoluere,quod ab Adam merentur? Quod autē iſtud miraculū Mediolani uidetur primū exortum,uel bono Ambroſio proprie præ cæteris fuiſſe cōceſſum, quis non uidet fidem noſtram propter Arianorum perfidiam diuinis teſtimonijs approbatam? Nancꝫ cum in Italia catholica fides intolerabilem tyrannidē ſub Auxentio ſuſtinuiſſet:tandem donante domino libertatem ueterem,& iam eo tēpore quo prædicto Ambroſius ſubſtitutus eſt,reſpirauit:huic tamen ipſi in aduerſariorum confuſionem & noſtram ſpem ſcilicet,omnis cœleſtium gloria,omnes etiam martyres conſenſere: qui cum iampridem apparandi haberent tempus,hominē cui ſe proderent,inquirebant.Illum certe,cui ſub ea fide reuelarentur,qua martyria feciſſent.Sic donatū eſt Ambroſio,quod Auxentio denegatū eſt: quoniam quæ Auxentius blaſphemabat,Ambroſius prædicabat. Sed cū hæc uirtus martyrum per omnes prouincias ſit itura(omnibus enim nō Ambroſio ſoli ſine perſonarū acceptione donanda eſt)neceſſario tamen primū in Italia proceſſit,cui infidelitas Ariana fuerat dominata.Quoniam ſigna nō fidelibus,ſed infidelibus donata ſunt. Nam à dn̄o qui ſignū

D poſtulant,infideles ſunt:ſcribæ poſtulant:phariſæi poſtulant:Apoſtoli tacent,& credunt,& ſequuntur.Et propterea nō mirandum quod diuina uirtus operatur per ſepulchra ſanctorum,quod nec his remedijs potuit hæretica mens curari,ut uel tandem epiſcopum eum ſequeretur,cui cōmunicare etiam martyres ipſa reuelatione ſuarum uirtutum dignatione uidiſſent.Nunc ad meditationē perfecti hominis redeamus:ex qua cumulus iſte prius quàm menſura illius expleretur,excreuit.Et hæc diſputatio eſt ipſarum meditationum, de quibus Dauid dicit:quoniā beatus qui in lege domini meditabitur die ac nocte.Et ſanè difficile eſt, ſyluam legis ingreſſo, ſingularū quæſtionum materiam ſegregare:cū altera alteram ueluti ramulis quibuſdam,ita ſocietate præceptionis attingat:ut ſine alterius inchoatione, cœpta non ualeat explicari.Ecce hæc ipſa,hominem illum noſtrum noſſe quàm pulchrum eſt, ſolum in talibus non ſtupere,cum reliquis ſolum quaſi quibuſdā fortuitis non moueri: diſtinguere operationū ſpecies,Et quia & ipſi dæmones operantur, intelligere naturas quæ uera ſint,quæ falſa,quæ nouiſſe,eſt nō decipi,non errare,nō inimico aſſignare quæ dei ſunt, nec deo adiudicare quæ ſunt dæmonū,ſcire tempora,ſigna cognoſcere,habere domini cognitā uoluntatem:& alia dei mirabilia cū gratiarumactione uenerari:alia cū digna execratione uitare.Talem uirum etiā ſeculi homines laudauere,dicēte Vergilio: Felix qui potuit rerū cognoſcere cauſas. Bona ſententia,ſi ad eā ſuo itinere ueniſſet,ut appareat illū ignoraſſe quod laudat:primis omiſſis quæ ſunt ſecunda,celebrauit.Nam & ordine præpoſtero etiā ſapientis uertit officium,dum nō rerum cauſæ,ſed rerū creator inquirendus eſt,per quē ad cauſas rerum,ſi ipſum didicerimus,intrabimus.Cæterū illo omiſſo, cauſas rerū qualiter cognitas habere poterimus,cū quis prius hæc fecerit,deinde quare fecerit,ſit inquirendū? Verum reperto rerum autore,rerū quocꝫ inuenimus & cauſas.Quod iſte uſcꝫadeo nō uidit, ut principalem locū hunc,quo rerum cauſas potuiſſet agnoſcere,prædicaret,ſecūdum quod ſubiungit,qui deos tancꝫ minus opus exequens adoraſſet:ut quiuis agnoſcat eos creatores rerum non fu

A non fuiſſe, à quibus cognitio rerũ, quaſi alieno diſiungitur: nec coli oportere, ſi hæc quæ lau
dantur, ut prima præſtare nõ poſſunt. Neſciũt aũt ea, quorum opifices nõ fuerunt. Denicꝫ
& inuentione illorum dijs ſuis detracta, humano eã aſſignant ingenio. Illis ſcilicet qui ſapiē-
tia excellunt, quod idola nõ colunt: ut iam dijs eorũ homo ſit potentior, ſi ad hæc quæ dij
ipſorum ignorant, altiori cogitatione peruenerit. Ab his autẽ deos præcipit coli, qui plene
præ ſtulticia rerum cauſas nõ queant inuenire: quorumcꝫ præcordia, ut ipſius uerbis utar,
frigidus ſanguis includit. Adhuc homo noſter & deũ colere principalem, ſcit eſſe ſapientiã,
& rerum cauſas compertas habet: nõ quærit ex Syracuſia ratione ſeculi ſapientius eminere:
ſed illo docente, quem colit, quẽ ante inquiſiuit ꝙ rerum cauſas: quoniam res ipſas rerũ con
ditor antecedit: qui illum monuit, quæ quibus eſſent uẽtura temporibus. Cuius diſpoſitio-
nem, ſine ipſo qui diſpoſuit, nullus agnouit: quoniã nemo ſcit quæ dei ſunt, niſi ſpiritus dei.
Nos uero ut Apoſtolus ait: Non ſpiritũ huius mundi accepimus: ſed ſpiritum qui ex deo
eſt: & ideo quæ ipſius ſunt, nõ edocti humanæ ſapiẽtiæ uerbis, ſed ſpiritu dei, & eius ſuper-
fuſa nobis dignatione callemus. Hæc eſt illa ſtulticia ſeculariũ, hæc ſapientia uocatorũ, cogi-
tare ſemper in corde: Quid retribuã dño pro omnibus quæ retribuit mihi? Ipſum habere
ſemper in ore, quoniã uerbũ eſt: eſurire eum, quoniã panis eſt. Ipſius ſpiritu etiã ebrios mẽte
excedere, quia calix eſt noui teſtamenti, & uinũ de uinea, quã de Aegypto ante tranſtulerat,
quæ uinea populus Iſraël fuit: quorum patres, ex quibus dñs Ieſus Chriſtus ſecundum car-
nem proceſſit. Illum loqui omni tẽpore: quoniã linguas nobis nouas, ſpiritus eius aduexit.
Quæ ſunt autem iſtæ linguæ nouæ, niſi iſtæ, in ſeculo eſſe, & ſermonẽ de ſeculo non habere:
alijs linguis loqui populo, quàm loqui populus ſecum ipſe conſueuit? Præterea & iſtud eſt
loqui alijs linguis, deum confiteri unum, ab eo qui plures deos ſolitus erat cõfiteri: & ipſum
in noſtra fide, nouis linguis unum loqui & profiteri, & credere trinitatem. Illũ quocꝫ ama-
re, quia interpellat pro nobis: metuere, quia pater omne iudicium dedit filio. Illum momẽtis
B omnibus adorare, ab illo petere neceſſaria nobis & ipſi placita: qui peti ſe uult, adeo ut po-
ſcenti uerba hæc demonſtret. Qui quod eſt nouũ inter nos, ſolus petentes ſe amat. Qui etiã
ſolus, quod mirabile eſt, iraſcitur, niſi petatur. Infidelitas enim eſt nihil pręſumpſiſſe de deo.
Nihil illum credit poſſe, qui quod iudicat poſſe, nõ poſcit. Hæc eſt illa fili dilectiſſime angu-
ſta uia, hoc illud acus foramen, per quod non introëunt ſarcinati, aut animalia ponderibus
attributa. Quoniam anguſti & puſilli aditus, non ſolum informia hæc cum oneribus iumẽ-
ta non capiunt: uerum etiam ipſum noſtrorum oculorum, ſi multimodis diſtrahatur, fru-
ſtrantur obtutum. Vnde & dominus per prophetam ait: Vacate & uidete: & quãdo erit ut
poſſit intrari, quod per occupationes ſeculi needum cœptum eſt inueniri. Impleuimus diui-
ſionibus ſuis propoſitas quæſtiones, exteriorem hominem interioremcꝫ monſtrando, cum
uitam quæ ſit ſancta, & in quo actu poſita, quo ſtudio teneatur, qua ſubſtantia uegetetur,
oſtendimus: totumcꝫ curſum eius breuiter; licet ſaltibus potius ſi dici poteſt, quàm paſſibus,
pro feſtinatione ad finem uſcꝫ perduximus. Nunc quare non ab hominibus etiã iſtius mun
di uideatur: accipe rationem: quandoquidem te mea uerboſitas delectat, quàm negligentius
iudicas, dum attendis ſtudioſius ad diuina. Cum ille qui primus nobis mortis ſemen inue-
xit, mundum iſtum, id eſt, paſſionẽ hominis, uicto ſibi homine ſubiugaſſet, regnumcꝫ illius
ipſo rege iam capto, ſub pedibus ſuis & ditione cepiſſet: eaque omnia quæ in mundo ſunt,
uelut ſuis peculijs, & uictoriæ ſuæ manubijs uteretur: ne quando homo amiſſam ſapien-
tiam, aut debitum ſibi uitæ quæreret teſtamentum, ſic cũctis fucis ſuæ artis infecit, ut & ſtul-
ticiam ſapientiæ colore ueſtiret, & mortem mentitæ uitæ lenocinijs obumbraret: ut mala
non fugerent, qui non cernerent oppoſita meliora. Denicꝫ ex illo tempore ſic paſſim huma
num genus graditur: ſtulticia pro ſapientia habetur, dicente pſalmiſta: Quoniã laudatur pec
cator in deſiderijs animæ ſuæ, & iniquus benedicitur. Tũc uita putatur eſſe quæ mors eſt:
& ſub ſpecie boni mala decipiunt, cũ ad intelligentiæ fraudem, dolo bonorũ omnium uir-

tus ope

C tus operitur. Nam diuitiæ nõ ſequuturæ poſt hominis mortẽ amantur. Honor faſcium qui
per ſucceſſionẽ exoleſcat, ambitur: iniuriam feciſſe uirtutis eſt: aliena poſſidere, potentiæ eſt:
innocentẽ circũuenire, aſtutiæ eſt: nõ Chriſtum ſapere, ſapientis eſt: prophetam horrere, elo
quentiæ eſt: ſic plena ſunt omnia erroribus, ſic infuſa per hominũ mentes caligine, aliũ alio
incurſante mundus inuoluitur, & ad hoc uſq; ueritas obſcuratur: ut in mortis gremio iacu-
iſſe beatitudo dicatur. Quod ubi ille deus, nos ſemper cogitans & noſtra, uidit per ſapientiã
mundi, qua ſibi mundus colluſor interpolatores inuenerat, ſuam ſapientiã fuiſſe deſertã, pla
cuit etiã ei ecõtrario aduerſus aſtutiã ueteratoris, ſapientiæ ſuæ diuitijs innumerabilibus uti,
& ſcientiæ altitudinẽ, quã nullus poterit inueſtigare ſicuti eſt, & ſuã ſapientiã ſtulticia uelare,
& uitam ſuã mortis quadã obſcuritate cælare, ut ad ſapientiã peruenire nõ poſſet, qui in hoc
ſeculo opinionẽ ſtulticiæ fugiſſet: & ad uitam eius non accederet, qui non contemptũ mor-
tis habuiſſet. Nãq; ſic filium ſaluatorem noſtrum miſit in hominẽ, id eſt, ſapientiã ſuam car
ne ueſtiuit, quod ſtultũ eſt: uitam ſuam pati crucem fecit, quod mors eſt. Sic aduerſis aduer-
ſa deſtruxit, & per diſſimiles ante ſecula operationes ingenij artificis illius machinas eliſit, ut
partibus quibuſdã ſalutaribus ueſtigijs, licet impreſſa, mortifera illius ſtigmata delerentur.
Sed hoc ſtudium niſi cõcupierimus, quoniã quod ſtultum eſt, dei ſapientius eſt hominibus,
ſapientiam eius non tenebimus. Hanc mortem quod crux eſt, niſi amauerimus, quoniam
quod infirmum eſt dei, fortius eſt hominibus, uitã eius non poterimus intrare. Quid igitur
ſequitur: niſi ut relicta ſeculi & ſapientia & uita, & ſtultos nos haberi patiamur, & mori nos
cum domino ſemper optemus: ut in ſpe aduentus eius, qui utriuſq; rei erit reuelatio, partem
aliquam habere mereamur? Tunc enim sciſſis omnibus uelamentis, talia qualia ſunt ſingu-
la, cuncta cernentur: id eſt, & ſtulticia mũdialis falſæ ſapientiæ inuolucris denudata ſiſtetur,
& mors mentitæ beatitudinis deoperta uelamine, inhiante ſemper ore & patenti in profun-
dum gutture, uitaliũ inimica prodetur. Tunc & cœleſtis ſapientia, quæ ſeculariter ſtulticia
D nominatur interpoſita, altitudinẽ ſcientiæ dei, ſine alicuius labore elucubrationis intrabit, &
uera uita nullis mortis tenebris obſcurata lucebit, per dñm noſtrũ Ieſum Chriſtum, cui eſt
honor in ſecula ſeculorꝫ. Amen. Vides ò fili qua ualetudine laborat animus ſuſpecti, qui iſta
non cogitat: Corpuſculo adhibui palpamenta, quod ſi negligerem, anima plus ualeret, quæ
tunc infirmatur cum exterior roboratur. Sed iſtam quam dixi animam, morbo ſtulticiæ ui-
tiatam, orationum tuarum frequentatu ſanet: cuius anima ſeculi intemerata flagitijs poteſt
alijs ſubuenire. Non enim eger ſalutis ſuæ adhibere poteſt medelam ægrotatione cõfoſſis:
& anhelans altitudinem plagarum, uulneribus non medetur alienis. Sanus qui ſit, certe cu-
rabit infirmum, oculatus cæcum per præcipitia ducit. Tu itaq; ut & ſapiẽs domino ſuppli-
ca: ut quod non ſapui ſapiam, & tuis ſuffragijs uelut quibuſdã remedijs me fac ſanari. Re-
prehendat aliquis quod intantum delectabili diſputatione proceſſerim: ut meritorũ meorꝫ
reſipiſcentiam non haberem: aut ſubito auguſtam Moyſi cathedrã indignus talium diſpu-
tator aſcenderim. Sed uere amore id egi tuo, non uſurpatione mea. Nam ego dictum legerã
peccatori, ne domini auderet narrare iuſticias per os ſuum. Quod ſi contra interdictum pro
tua dilectione præſumpſi, in eo tua gratia compenſare dignabitur: ut literulas quæ ad ple-
num emendatæ non ſunt (ſicut ipſis apicibus quibus exarantur apparet) tam facile ad publi
cum non perducas: at ſi ego uerecundus pro me eſſe nõ potui ut debui, uel tua modeſtia ue-
recundiæ parcat meæ. Et quia de me habent quod male ſcriptæ ſunt, de te habeant quod cæ
lentur. Vale, & nos in domino dilige, in quo diligeris à nobis.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Præter quàm quod totus ſermonis habitus modis omnibus diſſidet à dictione Hieronymiana,
uel hinc deprehendi poterat ab alio ſcriptam fuiſſe, quod in pleriſq; codicibus non erat aſſcriptum no
men eius ad quem fuerit ſcripta: quod diuus Hieronymus nunquam ſolitus eſt omittere, niſi cum eſt
argumentum odioſius, uelut ad matrem & filiam de ſuſpecto conuictu: præſertim quoties uerſa-
tur in argumento declamatorio, in quo ſtuduit exemplum proponere magis quàm rem narrare ge-
ſtam. In

A ſtam. In cæteris non ſolum aſſcribit uocabulum, uerum aliquid laudis admiſcet epiſtolæ. In quibuſdam aſſcriptum erat, ad Cteſiphontem.

INSTITVIT AMICVM IN SCIENTIA DIVINAE LEGIS.

PRæſumptionem meam excuſare conarer, ſi me non & tempus & cauſa ſimulq́; tuerentur & charitas: & ſi nunc propria magis uerba ꝙ diuina uellem tuis auribus intimare.
Accedit inſuper quod exhortatio noſtra habet ex ſimplicitate fiduciam, & ex ueritate uirtu
tem: quia nō de immundicia eſt, neq; de errore, neq; de dolo: hoc planè præmoneo, ne con
templatione mediocritatis meæ, domini uerba deſpicias, quæ pio affectu tibi nunc eccleſiæ
paruulo, ad confouendam infantiæ nouitatem lactea interim porriguntur: donec aut per te
poſtmodum, aut per alios eruditus, in uirum perfectū, eſcis ſolidioribus roboreris. Ad ple
num ergo te ſcire cupio, quod ex parte noſſe te credo: ob hoc dñm & dei uerbum deſcēdiſſe
de cœlis, ut aſſumpto naturæ noſtræ homine, humanū genus, quod ab Adam iacebat, eri
geretur in Chriſto: tantumq́; nouo homini per obedientiā præſtaretur ſalutis: quantum ue
teri per inobedientiam perditionis acciderat. Verū quoniā ſiue obedientia, ſiue inobediētia,
uocabula illa ut mihi uidetur incorporea ſunt, non materiæ corporalis: & quia incorporalia
ex corporalibus generari omnino non poſſunt, manifeſtū eſt incorporea ex incorporalibus
naſci: & ſi obedientiam incorporalē, quæ inobediētiæ remediū eſt, ex incorporali anima gi
gni ratione probabile eſt, manifeſtū eſt obedientiam ex animi conſilio, non ex corporis ma
teria procedere. Qua ratione colligimus uocationē noſtram, iuxta uocantis dignationē, etiā
noſtræ uoluntatis ſtare conſenſu: ita ut lauacrū quod corpus credentis acceperit, animæ ma
gis beneficio conſequatur, & utriuſq; ſubſtantiæ purgationē, quæ in aqua conſtat & uerbo,
merito mentis debeat afferri. Verum ut ea quæ diximus, manifeſta probatione firmemus,
euidentia de ſcripturis exempla ponamus. Scriptū eſt in Apoſtolo: Sic Chriſtus dilexit eccle
ſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, ut eam ſanctificaret, mūdans lauacro aquæ in uerbo ui
B tæ, ut exhiberet eam ſibi glorioſam & immaculatā. Per aquam & uerbū mūdari dixit eccle
ſiam. Eccleſia utiq; nos ſumus, ſi tamen ſine uitio & macula, ut præcipitur, uixerimus: cor
poralia corporalibus, & ſpiritualia ſpiritualibus purgantur. Anima uerbo & aqua, corpus
aqua ſolūmodo uidetur ablutū. Animæ intrinſecus priſtinis in ſordibus & cōcupiſcentijs
reſidenti, Euangeliſtæ eſt timenda ſententia, dicentis: Phariſæe cæce, munda prius quod in
tus eſt, ut fiat mundū & id quod foris eſt. Et reuera ſi corpora noſtra uaſa ſunt animarū: tūc
erunt uere munda, ſi intus ſyncerū habeant purumq́; liquorē. Cæterum ꝙuis calix aureus
ſit, & ornatu gemmarū ac ſplendore pulcherrimus: ſi in ſe uenena cōtineat: nónne precioſi
tatem metallorū lœtalis poculi uirus obfuſcat, & micantē ſpecierum nitorē uiolabit? Sed ne
à propoſito longius meæ pollicitationis excedā, præfatiunculæ meæ uerba, uerbis domini
cis probabo: ut hoc quod dico, nō ex humano ſenſu inuentū, aut ingenio proprio excogita
tum putetur, ſed diuinis ſententijs uideatur eſſe conſtructū. In euangelio Ioannis dñs ad di
ſcipulos ait: Vos aūt iam mundi eſtis propter ſermonē meum quē audiſtis: non dixit pro
pter quod loti eſtis tantum: ſed propter ſermonē meum quem audiſtis, ideoq́; mundi eſtis.
Omnes quidē ſciebat lotos eſſe: ſed non omniū interiora munda eſſe probabat, quia inter
cæteros erat Iudas, qui poſt aquæ purgationē, animi malicia ſordebat. Propter quod ꝙuis
cum alijs lotus ante fuiſſet: immundus tamen domini ſentētia perhibetur. Cuius exēplo eui
denter manifeſteq́; monſtratur, illū in ueritate dei gratiā percipere, qui eā eo ordine quo ſcri
ptura docuerit conſequatur. Nam ſi aliquis corporetenus renatū eſſe ſe credebat per aquā,
& uerbo non ſit regeneratus in ſpiritu, ſua ſalute fruſtratur, quia cœleſtis nouitatis hæc cau
ſa eſt, ut corporis qualitate manente, homo uetus in nouā animi mutetur uoluntatē. Cæterū
quomodo corpus ſordidum, ſi aqua non eſt ablutum permanebit immundum: ita anima
niſi uerbo fuerit mūdata diuino, ſordibus uitiorū corrupta manebit. Ergo ſi eius cōſilio cor
pus aqua mundatur, qua ratione ſpernitur quod maius eſt, ſi quod minus eſt, iam tenetur?

C Stulticia eſt ſi ex parte ſaluari cupit,qui ex toto perijt. Qui cũ integram habeat in poteſtate
ſalutem,media uelit eſſe cõtentus,& contra iura naturæ,putet ſolo corpore ſe ſaluatum, cũ
poſſibilius ſit,ante reſurrectionis tempus animam ſine corpore uiuere,ꝗ corpus ſine anima
ſtare.Si quis duobus oculis duobusꝗ laboret pedibus,& utriuſꝗ membri habeat in pote-
ſtate medicinã,& uno pede,uel oculo uno ſanato,ab alterius cura uelit medicũ prohibere,
nónne ueſanæ mentis,& medici iudicio,& omniũ hominum erit ſententia cõdemnandus?
Sed dicit aliquis,ſi totũ ex noſtro labore expectatur,ergo gratia nihil præſtat. Nolo quiſꝗ
ignorantiæ titulo gratiã dei temere faciat ingratam:ne fidem ſuã uertat in ſcandalũ,& fiat ei
cauſa,ſalutis,interitus & perditionis occaſio.Cuius rei ratio ſi cũ moderatione quærat̃: tum
demum proficiet ad uitam,quæ per præſumptionẽ forte præcipitaſſet ad mortem. Sed gra
tia quidem gratis peccata dimittit,ſed cum cõſenſu & uoluntate credentis. Sicut Philippus
eunucho in Actibus apoſtolorum probat dicens: Si credis ex toto corde, licet te baptizari.
Quo teſtimonio intelligitur,nõ minus periculum eſſe,ſi baptizetur incredulus,ꝗ ſi uere cre
denti baptiſmũ denegetur.Credens autẽ ille eſt iuxta ſcripturas, qui ex toto corde credide-
rit.Et ſi ex tota cordis arce credendũ eſt,ut ex credulitatis merito baptiſmũ fidei detur,aqua
non ſufficit baptizato,quæ credentis animum in corde nõ attingit.Et ne periclitetur meritũ
cordis,uerbum quo cõtingi & mundari cor poſſit,accipiat oportet.Quia ſi aqua contentus
ſit ille qui credidiſſe ſe dicit,qua membra extrinſecus diluuntur,& uerbũ quo gloriatur ani-
ma nõ requirit:iam nõ uidebit̃ ex corde ut debuit,ſed ex corpore credidiſſe, quod nequaꝗ
fieri poſſe ratione ulla cõceditur:ut ſine ſententia mentis,ſolum corpus peculiarem intelligẽ
tiam habere iudicetur. Vnde cõfidens de prudẽtia tua,quæ pro benignitate ſibi inſita, præ-
poſterum quicꝗ fieri,nec alij homini pateretur:rogo ut ad inſtitutionis plenitudinẽ, uerbũ
domini,hoc eſt euangelium diligentius legas:ex quo ſcientiam ampliorẽ eius quàm credi-
diſti lucis excipias,ut poſſis in omnibus noſſe quid facturus ſis.Nam ſine diuinæ legis & di
D ſciplinæ cœleſtis ſcientia,difficile eſſe quencꝗ poſſe ſaluari,non meus,ſed diuinus ſermo pro
babit. Ait Eſaias propheta:Qui nõ didicerit iuſticiam dei,ueritatem non faciet. Item de hoc
ipſo in libro Sapientiæ:Et quis erit cõſummatus inter filios hominum? ſi abfuerit ab illo ſa
pientia dei,in nihilum computabitur. Vani ſunt enim omnes homines quibus nõ eſt ſcien-
tia legis dei. Vnde dñs in euangelio ad eos qui aliter quàm ſe ueritas habeat, ſuſpicãtes erãt,
reſpondit:Erratis neſcientes ſcripturas:oſtendens in ſumma rerũ ſalutarium nebula & tene
bris cõſtitutos eos,qui ſpiritualem lucernã,id eſt,diuinæ legis ſcientiam,habere nollẽt accen
ſam. Quam quidam repellentes,per prophetam à domino repelluntur, ſicut ſcriptum eſt:
Quia tu ſcientiam repuliſti,repellam & ego te.Nullo igitur modo paſſim nos noſtro iudi-
cio committamus,ne nobis exclamet Eſaias: Væ qui prudentes ſunt apud ſemetipſos,& in
conſpectu ſuo periti. Vnde & Paulus apoſtolus ait:Si quis ſibi uidetur ſapiens eſſe in hoc ſe
culo,ſtultus fiat ut ſit ſapiens:Sapientia enim huius mundi,ſtulticia eſt apud deum.Propter
quod ad regem Tyri dicitur,humana ſapientia gloriantem,ſapientes enim non erudient te,
id eſt doctrinæ cœleſtes,& ſapientia dei.Eſt & ſapientia hominum, non negamus : ſed una
ſuadet ad uitã,alia impellit ad mortem:quia ſapientia humana quæ ſtulticia reprehenditur,
& ab Apoſtolo ſpiritu ſancto definitur,ianua mortis,& materia æterni interitus approbat̃.
Sicut ſcriptũ eſt in propheta:Simul inſipiens & ſtultus peribunt. Inſipiens qui dixit in cor-
de ſuo,nõ eſt deus,& ſtultus ꝗuis deum ore fateatur in actione præſentis uitæ,in perpetuũ
non proſpexit,ſicut ſcriptũ eſt:Melior eſt puer pauper & ſapiẽs,quàm rex ſtultus & ſenex,
qui neſcit in poſterum prouidere.Bonum eſt quidẽ homini ſapere,ſi iuxta ſcripturas ad hoc
ſapiat,ut prouidentiã habeat futurorum:mortalitatis ſtatum,per quotidie morientium ho-
num exitus,& totius ſeculi paulatim per detrimenta labentis ruinam conſiderans. Cæterũ
ſi quis uſurpatæ ſemel intentionis ducatur intuitu:& ſua ſe magis,quàm dei uelit gubernari
ſententia,diuinaꝗ lege poſtpoſita,propria conſilia,dei conſilijs anteponat, hanc prophetæ
clamantis

A clamantis timeat uocē: Væ deſpicientibus legem domini, timor, fouea & laqueus ſuper eū. Sicut pluuia ualida inutilis eſt: ita qui relinquunt legem laudant impietatem. Qui aūt diligūt legem, circundant ſibi murum. Beatus uir qui in lege domini die noctuq; meditatur: cuius animus aliud neſcit, q̃ ſermonis dei eloquia retractare. Quanto à terrena cogitatione remotior eſt, tanto deo uicinior & cœlo eſt: quē non immerito diuinus ſermo & collaudat, & uere ditiorem diuitibus præfert, dicens: Beatus homo qui inuenit ſapientiam. Melius eſt enim eā mercari, quàm auri & argenti theſauros: precioſior eſt lapidibus precioſis. Item omne aurū in comparatione illius arena eſt exigua, & tanq; lutum exiſtimabitur argentum ab illa. Sed dum in exhortatione ſapientiæ diutius immoramur, ne quis forte exiſtimet nos cōtra Apoſtolum, doctorē legis præferre factori, ſuo ordine reſpondebimus, oportere prius noſſe quid iuſſum ſit, quidúe prohibitum, ut ſcientes utrunq; ſeruemus. Alioquin ante ſcientiam mandati impoſſibile eſt noſſe quid fiat. Temerarium ſatis eſt, ſi noſtræ uoluntatis legē nobis putemus poſſe ſufficere, cū etiam Apoſtolum legamus fuiſſe ſub lege, ipſo dicente: His qui ſine lege erant, quaſi ſine lege eſſem, cum ſine lege dei non eſſem, ſed in lege Chriſti eſſem. Et alibi: Inuicem onera ueſtra portate, & ſic implebitis legem Chriſti. Qui paterna pietate Chriſti paſſione redempti ſunt, & qui ad hoc redempti ſunt, ut redemptoris iura ſeruātes ad uitā ſe in cœlo repoſitam præparent: ad quam redempti licet nullo modo peruenire dicātur, niſi ea quæ iubentur obſequijs competētibus exequantur, ſicut ſcriptum eſt: Si uis ad uitam ingredi, ſerua præcepta, hoc eſt, ab omni illicito quo prohiberis, recedas, & ad omne bonum quod iuberis, promptus accedas: ne in priſtinis uitioſitatis cōcupiſcentijs perſeuerās, fidem qua credidiſti, ueteris peccati alicuius adhuc amore corrumpas, & agnitio dei, quæ per nouā gratiam reuelata eſt, per delicta uioletur, dicente propheta: Mendaciū & nō fides præualuit ſuper terram: quia à malis ad mala tranſierunt, & me non cognouerunt, dicit dn̄s: Unde & beatus apoſtolus Ioannes paria teſtatur, dicens: Qui dicit ſe noſſe deū & mandata eius non

B cuſtodit, mendax eſt, & in hoc ueritas nō eſt. Et iterum: Omnis qui peccat, non uidet deum, nec cognouit eum. Et peccatū nō in uno tantum mandatorū genere, ſed in utroq; conſiſtit. Peccat quidem ille qui imperata neglexerit, ſed plus peccat qui interdicta non ſeruat. Sacrificia & uota reprobabūtur oblationū, niſi purus & ſanctus fuerit animus offerētis: & immaculatam hoſtiam faciunt indignā præcordia maculata, dicente dn̄o: Si offers munus tuum ad altare, & illic recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſus te, relinque illic munus tuum &c. Omni oblatione & hoſtia precioſior eſt obtemperantia mandatorum, dicente propheta: Ecce dico, obediētia melior eſt quàm uictima, & obauditio q̃ adeps arietū. Et alibi: Initium bonæ uiæ facere iuſta, quæ accepta ſunt apud deum magis, quam immolare hoſtias. Et alibi: Qui cōſeruat legem, multiplicat oblationem. Sacrificiū ſalutare eſt, attēdere mandatis, & diſcedere ab omni iniquitate, & propiciationem litare ſacrificij ſuper iniuſticia. Non nobis blandiri debemus in factis iuſtorum, ſi in prohibitorū tranſgreſſione peccemus, cum tranſgreſſionis crimen benefacti meritū tollat. Quod nō mei ſenſus aſſertio, ſed utriuſq; teſtamenti exempla probant: ubi inuenimus etiā dei amicos ob unius contemptus errorem, bonorū retrofactorum munificentiam perdidiſſe. Sic Adam cū diabolo facile credidit ſeducenti: poſt familiaritatē & colloquiū dei, unius pomi cupiditate ſuperatus, perdidit paradiſum, & quia per tranſgreſſionē unum habere præſumpſit, multa ſimul bona amiſit. Sic uxor Lot poſt angelorꝫ obſequia, cōtra interdictum retro reſpiciēs, in figmentū ſalis repente mutata eſt. Sic Sameias eadē die, qua mirabilia fecerat gratia prophetali, à leone deiectus occiditur. Sic infeliciſſimus Iudas, poſt electionis meritū, poſt ſignorum gloriam, poſt apoſtolicam dignitatem, exiguæ ſtipis amore deceptus, cui tribunal promittebatur in cœlo, laqueo captus eſt in terra. Et ne nobis per alienarum ſolummodo rerum fraudulētiam periculum imminere putemus, reminiſcamur Ananiam & Sapphiram, non de aliena appetita pecunia, ſed de ſua timide erogata damnatos. Rogo poſt tot documēta, & tot mortes, unde

C in nobis creſcit impunitas delinquendi? Quis hic præſumptionis ſpiritus, qui tantam in animo noſtro operatur audaciam, ut cũ ſanctos homines de leuibus etiã culpis uideamus eſſe punitos, & nos quotidie in maioribus & pluribus delinquentes, æternos in media damnatione fore credamus. Quancp leue nuncp ſit, deum etiam in exiguo contemnere: qui nõ tantum ad qualitatem peccati reſpicit, ſed ad perſonæ contemptum. Propter quod homini nõ ſolum intendendum eſt, quale ſit quod iubetur, ſed quantus ſit ille qui iubet. Excluditur hoc loco uulgaris illa ſententia, qua mihi ſuo iudicio religioſi & qui ſapientes ſibimet uidẽtur, dicere ſolent: Sufficit nobis ut nõ criminalia peccata & maiora faciamus, facilis eſt ẽm omiſſio minorum delictorum. Qui dum animali ſapientia occupant animos, ſpiritualem intelligentiam & conſuetudinem diuinæ legis ignorant: quæ ſæpe peccatũ oſtendit, quod nobis non uidetur eſſe peccatum: & quæ illic pietatem facit, ubi nos opus impietatis oſtendimus. Saul & Ioſaphat reges fuerunt populi Iſraẽl, & dum miſericordiam his quos deus oderat præſtiterunt, dei oſtenſam in opere pietatis incurrunt. Econtrario Phinees filiiq; Leui, gratiam dei humana cæde & ſuorum parricidio meruerunt. Vides quantum ab humanis ſenſibus per noſtram imperitiã diſcrepat diuina ſententia, ut nobis interdum cœleſtis iudicis diſpenſatio nem neſcienubus, iniuſta uideantur, quæ per cauſarum ſcientiã iuſte ſatis & recte facta probantur? Rurſum ea quæ noſtro iudicio bona probantur, apud deum plerunq; reproba & ingrata uidentur. Quis hodie patris Abrahæ exemplo, innoxium uolens filium trucidare, humano iudicio non crederetur inſanus? Ecõtra, quis in tactu arcæ diuinæ imitatus Ozam, hominum ſententia damnaretur? Epiſcopus Epheſiorum angelus in Apocalypſi nuncupatus, qui cauſa nominis Chriſti paſſionum multarum merita intra conſcientiã retinebat, quia in ipſis paſſionibus à primo conuerſationis feruore tepuerat cum calorem paululum tempeaſſet, ad pœnitentiam reuocatur, dicente ſcriptura: Noui opera tua, & patientiam tuam: & quia potes ſuſtinere malos: ſed habeo aduerſus te pauca, quia charitatem tuam priſtinam re

D liquiſti: Memento unde excideris, & age pœnitentiam. Conſideremus quantus caſus ſit temere contemnentis, cum tanta ruina eſſe dicitur in negligentia obſequentis: uel quã damnationem excepturos credimus eſſe indeuotos, cum tantam reprobationem deuotus exceperit? Tepidum diſcipulum non amat Chriſtus. Qui uult meus diſcipulus eſſe, ait, abneget ſemetipſum ſibi, & tollat crucem ſuam & ſequatur me. Oportet uos per multas tribulationes introire in regnum cœlorum. Beati eſtis cũ uos maledixerint homines, & perſecuti fuerint, & dixerint omne malum aduerſus uos: gaudete & exultate, quia merces ueſtra multa eſt in cœlis. Futuræ uitæ gloria, præſentis uitæ incommodis comparatur. Chriſtianis uexilla crucis ſunt deliciæ: trophæa noſtræ uitæ nõ pompis, ſed miſeriis reportãtur. In noſtra claſſe uiri fortes opprobria ſciunt portare, non munera. Paupertati non nobilitati, futurorũ beatitudo promittitur. Retrahit quidẽ uerecundia ſenatorem, ne ſequatur pauperem Chriſtũ, ſed audiat à Chriſto: Qui me confuſus fuerit, & mea uerba in generatione hac adultera & peccatrice: & filius hominis confundet eũ in gloria patris ſui cum angelis ſanctis. Turpe eſt inter parentes ſenatores atq; grammaticos, ſcholaſticum, pro Chriſto uoluntaria humilitate deiectum, uerbis ſimplicibus eſſe contentum. Diſplicet amicis ſi poſt ambitioſi habitus cultum, plebeia & ignobilia indumenta mutentur. Sed ſi hominibus placere uellem, ait Apoſtolus, Chriſti ſeruus non eſſem. Et propheta in pſalmo: Quoniã deus diſſipat oſſa eorũ, qui hominibus placent: confuſi ſunt quoniã deus ſpreuit eos. Quantũ bona eſt humana offenſio, per quam inuenitur ſeruitus Chriſti: tantũ pernicioſa eſt amicitia quæ dei præſtat offenſam, ſicut ſcriptum eſt: Qui uoluerit amicus fieri huius mũdi, inimicus dei cõſtituetur. Dicat unuſquiſq; quod uelit: ego interim de me pro ſenſus mei paruitate iudicaui, melius eſſe confundi coram peccatoribus ſuper terrã, q̃ coram angelis ſanctis in cœlo, uel ubicũq; iudicium ſuũ dominus uoluerit demonſtrare. Eſaias uir in ſua gente nobiliſſimus, qui ſocer regis Ezechiæ fuiſſe refert, iuſſu dei depoſito cilicio nudus incedit: nec tã ardui præcepti pudore deterritus eſt, quo

A eſt, quo minus dei imperiũ ſequeretur: quia nihil honeſtius eſſe homini, quàm creatori ſuo
parere iudicabat. Ioãnes quoque Baptiſta, nobilis & in carne & in ſpiritu natus: ciliciũ à pue
ritia in habitum, & locuſtas elegit in cibum: qui nec peccati cõſciẽtia, nec paupertatis inopia,
ad huius gloriam oneris, ſed ſola futuri ſeculi beatitudine trahebatur. Apoſtoli iã ſperant, &
adhuc ſtulti & inutiles & tenuis fidei arguũtur. Non ſunt condignæ paſſiones huius tempo
ris ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in nobis. Inde Paulus oculo mentis futura contẽplãs
dicebat: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti: tribulatio an anguſtia, an perſecutio, an fa-
mes, an periculũ, an gladius? Illos pericula nõ ſeparant, nos uoluptates. Illi catenas baiulant
innocentes, nos aurũ circunferimus criminoſi. Illi in carceribus uincti, nos in triclinijs delica
ti. Illi in neruo poſiti deum puro corde & ſyncera cogitatione laudantes: nos in ipſa forte ec-
cleſia de forenſibus calumnijs cogitamus: & cum omnibus æqualiter legis data ſit gratia, ge
henna ſeu cœli regna promiſſa ſint, alij de diuitijs, alij de uirtutibus meditantur. Cumq; di-
ctum ſit generaliter omnibus: Dominũ deum tuum adorabis & illi ſoli ſeruies: alijs innocẽ-
tia, miſericordia, caſtitate, ieiunio, deo fideliter & ſine ceſſatione ſeruientibus: nos nobis adul-
teros, quibus ſeruire uolumus eligimus. Siquidẽ iuxta euangelij ſentẽtiam: Omnis qui facit
peccatum, ſeruus eſt peccati. Et reuera ſi amator pecuniæ ſum, ſi gloriæ, ſi ſuperbiæ, ſi ambi-
tionis aut pompæ: dum illi omne ſtudiũ meæ uoluntatis impendo, domino ſeruire non poſ
ſum, quia duobus dominis neminẽ ſeruire poſſe, ſcriptum eſt. Non eſtis ueſtri: dicit Apoſto
lus: empti enim eſtis precio magno: glorificate & portate deũ in corpore ueſtro. Clementer
ſpiritus ſanctus noſtro iure nos cõuenit, ſciens hoc in uſu publico apud omnes homines cu
ſtodiri: ut tanto ſeruus in opere domini eſſet cautior, quãto maiore eſſet peculio cõparatus,
ut intelligamus quàm ſtrenui eſſe debeant in opere dei qui redempti ſunt ſanguine Chriſti:
uel quàm criminoſi debeant iudicari, qui cum ſciant pro precio ſuæ ſalutis Chriſti ſanguinẽ
datum, alteri qui nihil præſtitit, magis præbeãt ſeruitutem. Rogo quo pudore obſequij aut
B laboris ſui, mercedem ſperabit in cœlo, cuius fuerit ſolicitudo omnis in terra? Mercennarius
ſeculi nõ poteſt accipere præmiũ Chriſti. Omnis miles in caſtris iure ſperat annonã, qui for
titer in prælio pro ciuibus laborauerit. Dignus quidẽ eſt operarius mercede ſua: ſed & hoc
dignum eſt, ut inde præmiũ operis accipiat, ubi totius operam laboris impendit. Nemo mi
litans deo, implicat ſe negocijs ſecularibus: ut placeat ei, cui ſe probauit, Apoſtoli uox eſt.
Vnde ſatis timeo ne forte in illa retributionis die, qua ante tribunal Chriſti unicuiq; ſecun-
dum ſua facta reddendũ eſt: his qui in terrenis magis negocijs, q̄ in cœleſtibus laborauerũt,
iuſti iudicis reſponſione dicatur: Ite ſi poteſtis, & illic ubi tota deuotione ſeruiuiſtis, mercedẽ
ueſtræ ſeruitutis exigite. Talis cauſa eſt uirginũ de euangelio quinq; ſtultarũ, quæ dum ſoli-
citudine ſecularium uanitatum, ſe contra profeſſionis ſuæ ordinem occuparunt: oleũ unde
uerum lumen accenderet nõ habentes, in tenebris remanſerunt. Sed dicit aliquis, iſta exem-
pla ad paucos pertinent, quos deus ad hoc peculiare officium delegauit, quia ſcriptum eſt:
Multi ſunt uocati, pauci uero electi. Hoc primũ quærere à te & audire uolo, quiſquis es qui
iſta proponis, ſi ipſius dei electio eſt, cuius eſt & uocatio, quid uoluit plures uocare, qui pau-
cos de pluribus erat electurus? Certe de duobus uocatis illum uis ſtare, quem deus electione
ſtatuerit: & illum cõtra cedere, quẽ deus electionis uirtute nõ muniat. Quod ſi ita eſt, nec bo
na ad nos pertinẽt hac ratione, nec mala: & ſic erit, ut nec culpa pœnã habeat, nec benefacta
laudentur. Sed ad hæc reſpondit Apoſtolus: Si ita eſt, quomodo deus iudicabit hunc mun-
dum? Deinde ſi paucos quos dicis electos, ſolos ſanctos exiſtimas, qui uocati ſunt, reprobos
dicis: quomodo idem apoſtolus Paulus in epiſtolarum ſuarum principijs uocatos ſanctos
uocat, ſicut in fronte codicis ad Romanos loquitur, dicẽs: Omnibus qui ſunt Romæ in cha
ritate dei uocatis ſanctis. Si pro paucis paſſus eſt Chriſtus, iuſtum eſt ut pauci mãdata Chri-
ſti cuſtodiant. Si autem indiſcrete, omnes qui credimus, ſacramentum in baptiſmo paſſio-
nis accipimus: ſi omnes æqualiter renunciamus diabolo & mundo: ſi omnibus haud recte

C uiuentibus gehennæ pœna promittitur: omnes debemus eadem diligentia & cauere prohi-
bita,& explere præcepta. Scimus quidē multas eſſe apud patrem in cœleſtibus manſiones.
Sed manſionum iuſticia iuſtiores māſiones differre: ſicut & ſtellā ſtella dixit Apoſtolus eſſe
clariorem. Sed ſtellam cū ſtella, non lapidem comparauit: quia terrenus lapis inter cœleſtes
ſtellas eſſe nō poterat: ſicut nec peccator inter iuſtos in regno cœlorum. Sed ſunt quidā gra-
dus gloriæ inter iuſtos in cœlo: ſicut & inter peccatores gradus pœnæ. Sed ſicut alia, eū qui
fratrem fatuum dixerit, alia eū qui racha, tormenta cruciabunt: ita & in regno, alia Paulum
apoſtolum, qui ut alios ſaluos faceret, omnia omnibus factus eſt: alia eū qui ſe uix ædificare
potuit laicum gloria manebit. Sed utinam conſentiam paucos eſſe, qui dei mandata cuſto-
diant: uerum timeo, quia pauci ſunt, qui dei credant in ueritate iudicium. Ecce ſi umbrato re
pente de cœlo, ſolis claritas noſtris aſpectibus denegetur, & productis in noſtram humilita
tem nubibus, pluuiæ terris immineant: ſi cōmotis ut aſſolet elemētis in rotam ſui currus to
nitrua cōcitentur: & inde hinc fulgurū iacula palpebris terribiliter obiecta coruſcēt, quanquam
& conſuetudine iſta cōtingant: pauemus, contremiſcimus, & proni ad terram depoſita ſu-
perbia ceruices ſubmittimus. Quid faciemus in illa die miſeri: quando reuoluto cœlo cū an-
gelicis uirtutibus, igneus dominus totus adueniet: quando cadentibus deſuper ſtellis, ſol in
tenebras, & in ſanguinem luna mutabitur: quando montes ſicut cera liqueſcēt: quādo terra
ardebit & areſcent flumina & maria ſiccabuntur: & contra rerū naturam conſumpto diui-
nitus humore, ariditatem in aquis ignis operabitur: quando peccatores dicent montibus, ca
dite ſuper nos: & collibus, tegite nos. Quando uocabunt homines mortem, & uocata non
ueniet: quando diſcrimina uertentur in uota, & quod ſemper oderūt homines, cōcupiſcent:
quando illud implebitur tempus, quod lugubri Hieremias prædicit affectu, dicēs: Reſpexi
in terram: & ecce nō erant luminaria. Vidi montes, & ecce erant tremētes, & uniuerſi colles
D turbati. Intendi acie, & ecce non erat homo: & omnes uolucres cœli pauebant. Vidi & ecce
Carmelus deſertus, & omnes ciuitates ſuccenſæ igni à facie domini, & à facie iræ indignatio
nis eius, & interierunt uniuerſa. Verum ne ex ſuggeſtione diaboli hæc ad terrorē, nō ad ue-
ritatem dicta crederentur: de præteritis futura probantur, quando talia in diluuio, in Sodo-
mis, in Aegypto, in Hieroſolymis ſæpe ob delicta hominū facta referuntur. Et Apoſtoli qui
hunc horrendum diem, impijs & peccatoribus præuidere meruerunt, humiles erant mor-
tuos ſuſcitātes: & nos ſupra omnes erigimur, qui peccādo quotidie noſmetipſos occidimus:
nos reſpiciētes in nobis flebilē infirmamque naturā, quæ nec in aduerſis fortis eſt, nec in pro-
ſperis aliquando ſecura. Si intemperate cibus ſumptus, aut immoderate potus acceptus, le-
uem corpori febriculā cōcitarit, deijcimus animum, affligimur, ſuſpiramus: nulla cura tunc
eſt ſeculi, nulla uillarū: nemo de patrimonio cogitat, nemo de foro, omnes calumniæ, omnia
lucra in periculis corporis cōquieſcunt. Currit ad medicos, & pro remedio carnali promit-
tuntur munera, aurum, argentū: interdum etiam mancipia traduntur, & penè totū patrimo
nium, aut negligitur, aut donatur, ut conſulatur uitæ quandoque perituræ, & pro æterna ſa-
lutæ omnis admodū homo negligens eſt, omnis auarus illic: omnis frugalitas largitoris, ani
mi tenacitate conſtringitur: ubi promptior uoluntas & copioſior largitas deberet operari.
Et cū ſcriptura dicat: Nolite diligere mundū, neque ea quæ in mundo ſunt: nos ſic mundana
cōcupiſcimus, ſic amamus, quaſi aliquid naſcētes intulerimus in ſeculū, aut recedētes de ſecu
lo nobiſcum auferre poſſimus. Nemo ad breuitatē temporis, nemo ad naturæ reſpicit cōdi-
tionem, nemo cōſiderat, nemo retractat uana eſſe omnia, quæ aliquo fine clauduntur. Si aūt
cōtigerit, ut inter cæteros languidū uiſitantes, aut clericus, aut ſacerdos, aut etiā laicus dei ſer
uus adueniat, rogatur ut oret, & qui ſæpe pro nihilo cōtemptus fuerat, neceſſitatis tēpore ſup-
plicatur, ut precibus ſuis cōmeatum uitæ lōgioris obtineat. Sic cauſa diſcriminis, quę uicina
timetur, dū deſpecta eligūtur, & precioſa uileſcūt, uitæ illius quæ poſt mortē permutatio fi-
guratur: ubi iā & Lazarus pauper recipitur in requiē: & diues in hac uita pompoſus uexari fer-

tur in

A tur in pœnis. Et cum ſic dominus, aut ſanctorum motus oraculis, aut creaturæ ſuæ benefi-
cio, aut medici arte conferta miſericordia reſtituat ſanitatem, cito ſuccedente obliuione, in cō
trarium omnia permutantur. Timor in inſolentiam: gratia uertitur in contemptum: & quaſi
nihil unquam incommodi ſenſerimus, aut qui reuocari rurſus ad talia nequeamus, rebella-
mus, efferimur, & conceſſum ad pœnitentiam uitæ ſpatium negligimus: nec pœnitendo pri
ſtina lachrymis peccata diluimus, ſed peccata non pœnitēdo cumulamus. Legamus Eſaiam
prophetam & neceſſarium Ezechiæ regis aptum huic cauſæ quæramus exemplum: cui mo-
rituro anni quindecim ad ſuperiorem uitā proprijs fletibus, & prophetę precibus augentur.
Quiq; accepta tanti muneris gratia, non peccatis nō uoluptatibus, nō delicijs, ſed ſoli domi
no indultum uitæ ſpacium, humilis & ſanctus exhibuit. Verum, quia tibi honorabilis & di-
lectiſſime parens, per nouam gratiam omnis lachrymarum cauſa deterſa eſt, age, caue, curre,
feſtina. Age ut in ſpiritualitate proficias. Caue, ne quod accepiſti bonū incautus & negligens
cuſtos amittas. Curre, ut non negligas. Feſtina, ut celerius cōprehendas. Siquidē Paulus iam
Chriſti catenam pro euangelij annunciatione circunferens: nondum ſe comprehēdiſſe dice-
bat, quamuis hora ſexta, hoc eſt, media ætate domini uineā operaturus, quaſi feruidus opi-
fex & fidelis, aliorum longam dubietatem lāguidumq; uinceret teporem. Dum tempus ha-
bemus ſeminemus in ſpiritu, ut meſſem in ſpiritualibus colligamus. Nec attendamus ad pa-
leas: quas uentilabrum Chriſti continuo ſeparabit à tritico, donec qui uenturus eſt ueniat. Et
iuxta prophetæ uaticinium, diſcernatur inter iuſtum & iniuſtum, & inter ſeruientem deo &
non ſeruientem. Sicut & alibi dominus dicit. Ecce qui ſeruiunt mihi epulabuntur: uos uero
eſurietis. Ecce qui ſeruiunt mihi lætabuntur, uos autem cōtriſtabimini. Non nos inertes, uin-
dictæ dies & retributiōis inueniat, qui imminēs ac uicinus eſſe, & ſeculi ruinis undiq; concur
rentibus, & ſcripturarum conteſtatione probatur. Conſideremus quod in hac terra hoſpites
B ſumus, & peregrinorum more pro diebus nouiſſimis habitamus. Vos enim de hoc mundo
non eſtis, dicitur nobis. Quid ergo in aliena ſatagimus? quid turbamur? Nemo in deteriori
& extranea patria plus eligit poſſidere, quàm in ſua. De his tantum ſolicitudinem habere de
bemus, & curam, quæ nobiſcum transferre poſſumus. Ambiant terrena gentiles, quibus cœ
leſtia non debentur. Concupiſcant præſentia, qui futura non credunt. Chriſtianis diuitiæ &
hæreditas, ſit diuinitas Chriſti. Nec enim debent egre ferre, quaſi minus à cæteris habeant,
qui autorem omnium perceperunt. Supereſt ut acceptum in corde deum honorēt obſequijs
operibus colant, ſermone ſemper & cogitatione fateantur: ut in aduentu eius, non cum con-
tumacibus & contemptoribus puniantur, ſed cum ſanctis & deum timentibus coronentur.
Hoc ſanè prudentiam tuam precor, ne me putes hæc ſuperſtitionis alicuius perſuaſione di-
ctaſſe. Ego te Chriſtianum uolo eſſe, non monachum dici, & uirtutem propriæ laudis poſſi-
dere magis q̄ nomen alienum. Quod fruſtra à Latinis in turba cōmorantibus imponitur,
cum à Græcis ſolitarie uiuentibus legitime deputetur. Accipe ergo fili ſermonem noſtrum,
ea ſimplicitate & ueritate qua diximus. Quia nō quærimus hominum gloriā, deus teſtis eſt,
nec ad hoc loquimur: ut humanas amicitias aucupemur, ne noſtræ adulationis ſermone, &
nos & alios decipiamus: nec ut nos apud homines aliquid uideamur, ſed ut apud deum ho-
mines magna mereantur. De quæſtionibus autem tuis, ut pace tua loquar, quia turbulētius
proponebas: ego ſimpliciter reſpondere nolebam, quia bellanti dexteram pacis dare nō po-
teram: licet etiā præpoſterū forte uideatur, inde aliquid in fine epiſtolæ retractare. Sed quo-
niam apud Chriſtianos, non tam ordo quæritur, quàm profectus: pauca quæ tibi reor fore
neceſſaria, credidi ſubnectēda: donec de cæteris, quæ ut aſſolent, te mouēt, præſens ſi iuſſeris
cū præſente, remota omni animoſitatis cōtentione tractemus. Dixiſti enim, ni fallor, hoc iu-
re te mala malis reddere, & cū iurantibus iurare debere: quod aliquādo iurauit dominus, aut
mala malis reſtituit. Scio primum nō omnia nobis cōuenire ſeruis quæ dn̄o conueniunt ne
in comparatiōe famulorū, domini uideatur iniuria. Alioqui forſitan reclamare incipiamus:

C cur non de uirginibus,ſed de mulieribus generamur? Aut cur mortui noſtri die tertia non reſurgunt? Iurauit,ſcio, ſæpe dominus, qui nos iurare prohibuit: nec ſtatim ex hoc temere blaſphemare debemus eum,qui alios uetuerit quod ipſe faciebat,quia dici nobis poteſt, iurauit dominus quaſi dominus,quem iurare nemo prohibebat:nobis quaſi ſeruis iurare non licet,qui domini noſtri lege iurare uetamur. Verum ne in eius exemplo ſcandalum patiamur:ex quo tempore iurare nos noluit,nec ipſe iurauit. Et qualiter de iuramenti cauſa breui ſermone ſatisfactum eſt:ita etiam ad uindictæ negocium hunc eundem ſenſum facile proſpicis poſſe ſufficere:quia aliud nunc tempus gratiæ,in quo plenitudo perfectionis aduenit: aliud fuit legis,aliud prophetarum, dicente domino: Audiſtis quia dictum eſt antiquis ne occiderent:ego autem perfectiora præcipio,quæ in ordine euangelij digeſta ſuo loco lector inueniet. Ex quo enim filius dei,filius hominis factus eſt:ex quo uetus fermentum Iudaicæ traditionis,eſt factum noua conſperſio:ex quo agnus non in figura, ſed in ueritate comeditur:ex quo ſecundum Apoſtolum uetera tranſierunt, & facta ſunt omnia noua:ex quo iuſſum eſt imaginem terreni hominis deponere,& aſſumere formã cœleſtis: ex eo commortui uiuimus,& uirtutibus conſurreximus in Chriſto.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

NE pilum quidem Hieronymianæ dictionis habet hæc epiſtola,nec ullum ueſtigiũ pectoris illius. Quanquam uidetur hominis eſſe pij,nec indiſerti. Forſitan Auguſtini aut Bernardi. Certe cuius cuius eſt,Hieronymi non eſſe,clamat ipſa.

DE TRIBVS VIRTVTIBVS.

TReis quodammodo uirtutes dei aſſumens propheta,fortitudinem, ſapientiam, atq; prudentiam,unicuiq; earum propria opera diſtribuit. Fortitudini terram, ſapientiæ orbem terrarum,prudẽtiæ cœlum. Audi quippe ſcripturæ ordinem:
D Dominus qui fecit terram in fortitudine ſua,& erexit orbem in ſapientia ſua, & in prudentia extendit cœlum. Et nos igitur in noſtra terra(dictum eſt quippe ad Adam, terra es) neceſſariam habemus fortitudinem dei,quia abſq; ea impoſſibile eſt nobis id exequi, quod carni repugnat. Cum autem mortificata fuerint membra ſuper terram,tũc parent ſpiritus uoluntati. Siquidem iuxta Apoſtolum: Spiritu geſta carnis mortificantur: dominus autem fecit terram in fortitudine ſua. Si autem ad hanc terram uenias & conſideres id quod in Iob ſcriptum eſt:iuxta emendatiſſima tamen exemplaria,quomodo ſtatuerit eam ſuper nihilum:inuenies fortitudinem dei in medietate mundi, terræ libram ſuſtinere. Veniam ergo ad orbem terrarum qui Græce οἰκουμένη nuncupatur, id eſt inhabitata. Scio animam inhabitatam, ſcio deſertam. Si enim non habet deum patrem:ſi non habet filium dicentem: Ego & pater ueniemus ad eum, & manſionem apud eum faciemus: ſi non habet ſpiritum ſanctum, anima deſerta eſt. Habitata autem eſt, quando plena eſt deo patre, quando habet Chriſtum filium & ſpiritum ſanctum. Verum hæc differenter & uarie in ſcripturis dicuntur:in anima hominis patrem & filium & ſpiritum ſanctum commorari. Nam & Dauid in pſalmo confeſſionis tres ſpiritus poſtulat,dicens: Spiritu principali confirma me:ſpiritum rectum innoua in uiſceribus meis:ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me. Qui ſunt iſti tres ſpiritus? Principalis ſpiritus,pater eſt: rectus ſpiritus, Chriſtus eſt: ſpiritus ſanctus, ſpiritus ſanctus eſt. Hoc in approbationem eius rei diximus, quod habitata, id eſt,orbis terrarum,in ſapientia dei fabricata ſit. Sapientia quippe auxiliabitur iuſto, ſuper decem ciuitates habenti poteſtatem. Sapientiam autem & diſciplinam qui abijcit, infelix eſt & uana eſt ſpes eius,& labores eius inſenſati & ſine fructu, & inutilia opera eius,ait ſapientia, quæ titulo inſcribitur Solomonis. Idcirco quanto poſſumus labore nitamur,ut habitata noſtra, ſapientia dei erigatur. Cecidit quippe & de ſublimi corruit,uenientibus nobis in locum iſtum miſeriarum. Cecidit habitata noſtra,poſtquàm peccauimus,inique fecimus iniuſte egimus, impie geſſimus, & poſt ruinam indiget erectione. Si autem non uis iſta ſententia adduci,

cõmunem

A communem totius orbis quæramus ruinam, & poſt caſum eius conſequenter deus erigens
prædicetur. Quicunq; eſt in orbe iſto ante erectionē cecidit. Si autem cecidit, conſequēter eri-
gendus fuit: Nemo quippe ſine caſu ſubleuatur. Si autem erectus eſt, uideamus quæ ruina
præceſſerit. Omnes corruimus per peccatū in orbe terrarum. Et dominus qui erigit eliſos,
eleuauit nos iacentes. In Adam oēs morimur: atque ita corruit orbis terrarum, & indiget ere
ctione, ut in Chriſto omnes uiuificemur. Igitur duplicē intellectū de orbe tradidimus. Vnū
quomodo ſingulæ animæ, aut habitatæ ſint, aut deſertæ: alterū quomodo uniuerſus orbis
pariter ceciderit, & in ſua prudentia extendit cœlum. Non fortuito, prudentia in cœli exten
ſione aſſumpta eſt. Inuenies & in prouerbijs dictū: Dominus ſapientia fundauit terram, præ
parauit autem cœlos prudentia. Eſt ergo aliqua prudentia dei, quā nolo ut extra Chriſtum
requiras. Omnia quippe quæ dei ſunt, Chriſtus eſt. Ipſe ſapiētia eius, ipſe fortitudo eius, ipſe
iuſticia, ipſe ſanctitas & redemptio, ipſe (ut ad præſens ueniam) etiā prudentia. Sed cū ſit idē
in ſubiacenti, pro uarietate ſenſuū, diuerſis uocabulis nuncupatur. Aliud ſignificat ſapientia,
aliud iuſticia. Quando enim ſapiētia dicitur, diſciplinis te diuinarū humanarumq; rerū inſti
tuit. Quando iuſticia, diſtributor & iudex meritorum ſignificatur. Quando ſanctitas, illa uir
tus deſcribitur, quæ credentes deo, efficit ſanctos. Ita ergo & mihi prudentiam eius intellige,
cum doctrina eſt, & demonſtratio bonarum, aut malarū rerum ſiue neutrum: atq; in hunc
modum extendiſſe nunc dicitur cœlū in prudentia ſua. Quomodo autē extendatur cœlum,
extendente eum prudētia, audi: quoniam extendit uerba nō attendentis. Aſſerit quippe ex-
tenſionem quandā eſſe uerborum ſimiliter, ut nunc dicitur cœli: iuxta illud quod in alio lo-
co ſcriptum eſt: Qui extendit cœlum ut pellem. Extenditur autē & anima noſtra, quæ prius
fuerat contracta, ut poſſit capax eſſe ſapientiæ dei: Verum, ut ad propoſitum reuertamur, di
ximus de eo, quod prudentia cœlum factum ſit: & nunc affirmamus eos, qui cœleſtem ho-
minem portant, eſſe cœleſtes. Si enim ad peccatorē dicitur: Terra es & in terram ibis: quare
non dicatur ad iuſtum, cuius eſt regnum cœlorum: cœlum es, & in cœlum ibis? Aut ſi pro-
B pter γήινον, id eſt, terrenum, dicitur ei qui portat imaginem, γῆ εἶ, id eſt, terra es, & in terram
ibis: cur propter cœleſtem, ei qui imaginem cœleſtis portat, nō conuenit dici: Cœlum es, &
in cœlum ibis? Vnuſquiſque autem noſtrum, aut cœleſtia facta habet, aut terrena. Si terrena
facta ſunt, ad cognatam ſibi terrā deducunt eum qui theſaurizat ea in terra, & nō cœlo. Rur-
ſumq; hæc quæ iuxta uirtutem geſta ſunt, theſaurizatorem ſuum appropinquantem ſibi ad
cœlorum regiones ſubuehunt. Et eduxit nubes ab extremo terræ. Iſtiuſmodi diſputatio in
pſalmo nuper incidit, & dictum eſt à nobis, quomodo deus eduxerit nubes ab extremo ter-
ræ, quod quidem nunc cogimur rurſum tractare: ut & hi qui audierūt, pleniſſime eorū quæ
ſciunt reminiſcantur: & hi qui aut non interfuerunt, aut obliti ſunt, contextū ſermonis agno
ſcant: quē tunc prout ualuimus exhibuimus. Diximus aūt ſanctos eſſe nubes. Etenim hoc
quod ſcriptum eſt: Veritas tua uſque ad nubes: non poteſt referri ad inanimales nubes, ſed
ueritas dei uſque ad illas nubes eſt, que audiūt mandatum domini, & nouerunt quò pluuias
deferant, & à quibus eas ſuſpendant. De his nubibus dictum eſt: Et mādabo nubibus meis,
ne pluant ſuper eam, imbrem. De his enim quæ ex denſato aëre conſtare dicuntur: ſi nō fue-
rit pluuia, non præcipit dominus ne pluant ſuper uineam, aut ſuper quancunq; regionem,
imbrem, ſed omnino nō apparent, ut in tertio Regū libro legimus, quando in tempore ſicci-
tatis nubes nulla apparuit, & poſtea iuxta prophetiam Heliæ futuræ pluuiæ ſignum in ue-
ſtigio hominis oſtenſum eſt, atque ita poſt nubem conglobatam, imber deſcendit ad ter-
ras. Iſtis uero quaſi ſubſiſtentibus nebulis, iubetur pluuiam cōtinere, cum indigna fuerit ani-
ma imbre cœleſti, & dicitur: Mandabo nubibus meis ne pluant ſuper eam, imbrem. Itaque
unuſquiſq; ſanctorum nubes eſt. Moyſes nubes erat, & quaſi nubes loquebatur: Attendite
cœli quæ loquar: & audiat terra ſermones ex ore meo. Expectentur ut pluuia uerba mea, &
deſcendant ut ros eloquia mea. Si non fuiſſet nubes, nunq; dixiſſet: Expectentur ut pluuia
uerba

C uerba mea,& deſcendant ut ros eloquia mea. Quaſi nubes dicebat,ut imber ſuper gramē,&
prunia ſuper fœnum,quia nomē domini inuocaui: Similiter & Eſaias,ut nubes loquebatur:
Audi cœlum,& auribus percipe terra,quia dñs locutus eſt. Et quia nubes ipſe erat,& ſciebat
alias nubes comprophetantes ſibi,ideo uaticinans aiebat: Mandabo nubibus ne pluāt ſuper
eam imbrem. Si autem iam didicimus qui ſint nubes: uideamus quomodo deus educat nu-
bes ab extremo terræ. Ait ſaluator: Qui uult in uobis eſſe primus, ſit omnium nouiſſimus.
Seruauit hoc mandatum Paulus:& fuit nouiſſimus in hoc mundo, dicens: Puto enim deus
nos Apoſtolos nouiſſimos oſtēdit,quaſi mortificatos: quia ſpectaculum facti ſumus mūdo,
& angelis & hominibus. Si quis ergo ſanctus cuſtodiens præceptum dñi ſaluatoris, factus
fuerit in hac uita nouiſſimus,iſte fit nubes. Et eduxit deus nubes,non à finibus terræ,nō à cō
ſulibus,non à ducibus,non à diuitibus,ſed ab extremis terræ. Beati enim pauperes, quoniā
ueſtrum eſt regnum cœlorū. Vides quomodo ab extremis terræ educat deus nubes & cor-
poreas nebulas? Propterea ſi uolumus nubes fieri ad quas peruenit ueritas dei, nouiſſimi o-
mnium fiamus,& tam affectu q̃ opere dicamus: Puto eñ nos deus Apoſtolos nouiſſimos
oſtendit. Quod ſi nō ſum Apoſtolus: licet tamen mihi fieri extremum, ut educens nubes ab
extremo terræ,educat & me,& fulgura in pluuiam faciat. Aiunt naturalium cauſarum ſcru-
tatores,quia fulgura ex nubium colliſione generentur,more ſilicum duriorum: quos cū cō-
ploſeris,id eſt colliſeris ſibi, medius ex his ignis extritus elabitur, atq; ita cū fulgore pariter
& tonitrua mugire: tonitruo,ſcilicet ſonituum indicante cōcurſus,& fulgura excuſſi luminis
claritate. Si intellexiſti exemplum,cōſidera nunc nubes rationales. Moyſes nubes erat: Ieſus
Naue nubes erat. Iſti ſi ſecum colloquantur, ex ſermonibus eorum fulgura micant. Hiere-
mias & Baruch nubes erant: ſermocinentur inuicem, & uidebis rutilare fulgura. Potes & tu
ipſe de ſcripturis ſanctis in hunc modum nubium inuenire concurſus,ex quibus ignes emit-
D tantur. Vt autem & ad nouum teſtamentum ueniamus: Paulus & Siluanus duæ nubes in
unum cōuenerunt,& ecce totum mūdum epiſtolæ eorum fulgor illuminat. Fulgura in plu-
uiam fecit,& eduxit uentos de theſauris ſuis. Ergó nc hi uenti qui ſuper terram perflant, in
theſauris dei ſunt,& non horum natura manifeſta eſt,quomodo & qua ratione ſubſiſtant?
Sed ſunt quidam uentorum theſauri,theſauri ſpirituum,ſpiritus ſapientiæ & intellectus,ſpi-
ritus conſilij & uirtutis,ſpiritus fortitudinis,ſcientiæ & pietatis,ſpiritus timoris domini,for-
titudinis,dilectionis & charitatis. Potes,& ipſe de ſcripturis hos uentos cōgregare, & iſtorū
ſpirituum inuenire theſauros. Vbi ſunt iſti theſauri? Vtiq; in eo in quo ſunt omnes theſauri
ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. In Chriſto ſedem habent: inde oriuntur hi ſpiritus, ut alius
ſapiens ſit,alius fidelis,alius eruditus,& alius quodcunq; donorum dei poſſideat. Alij enim
per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ: alij ſermo ſcientiæ iuxta eundem ſpiritum: alij fides in
eodem ſpiritu. Eduxit ergo nubes ab extremo terræ,fulgura in pluuiam fecit: & eduxit uen-
tos de theſauris ſuis, & nos iuxta miſericordiam dei ad hos theſauros occurſuros putamus.
Et quia plures ſunt theſauri: forte iuxta ordinem reſurgētium erit & requies in theſauris dei.
Quod autem dico,iſtiuſmodi eſt: reſurrectio mortuorum in quibuſdā ordinibus futura eſt.
Ait quippe Apoſtolus: Vnuſquiſq; autem reſurget in ſuo ordine,& non ut libet miſcentur
ordines reſurgētium. Alius ordo erit in illo & in illo theſauro dei: alius ordo in alio & in alio
theſauro dei. Iſti autem omnes theſauri unum habent theſaurum,in quo ſunt omnes theſau-
ri ſapientiæ & ſcientiæ abſcōditi. Et quomodo poſſideo unam precioſiſſimam margaritam
per plures alias margaritas: ſic uenio ad theſaurum theſaurorum, & dominum dominorū,
& regem regum,cum dignus fuero ſpiritibus in dei theſauro cōmorantibus. Eduxit eñ uē-
tos de theſauris ſuis,infatuatus eſt omnis homo à ſcientia. Si omnis homo infatuatus eſt à
ſcientia,& Paulus homo eſt,Paulus infatuatus eſt à ſciētia. Ex parte enim ait, cognoſcimus,
& ex parte prophetamus. Infatuatus eſt à ſcientia,uidēs per ſpeculū & in ænigmate, portiū-
culam quandam uidens,& ſi ſic expedit dicere, ipſius quoq; portiūculæ partem minimā re-
cogno

A cognoſcens. Econtrario autẽ intellige quid ſit: infatuatus eſt omnis homo à ſcientia. Cõpara
tione peccatorum Hieruſalem, Sodomorũ peccatum iuſticia eſt: iuſtificata eſt enim ait, Sodo
ma ex te. Quomodo enim non habent iuſticiam Sodomorum peccata per ſe, ſed ad collatio
nem maiorum ſcelerum iuſtificantur: ſic ecõtrario ſcientia Pauli ad illam cœleſtem ſciẽtiam,
ad illum cõſummatum electionis intellectum, ſtulticia reputatur. Infatuatus eſt idcirco om̃is
homo à ſcientia. Tale quiddam Eccleſiaſtes, ut arbitror, deprehẽdẽs effatus eſt: Dixi, ſapiens
efficiar, & ipſa elongauit ſe à me lõgius quàm erat, & alta profunditas, quis inueniet eam? Volu-
mus quiddã audenter licet dicere: quoniã hoc quod deſcendit in mundũ euacuauit ſeipſum,
ut euacuatione eius mundus compleretur. Si hoc autem quod deſcendit in mũdum euacua-
uit ſe, euacuatio ipſa inſipientia eſt, quoniam quod fatuum eſt dei, ſapiẽtius eſt hominibus. Si
ego dixiſſem fatuum dei, quomodo aucupes ſermonum meorũ, & ſemper dediti ad criminã
dum, uenenatas in me linguas uibrarent? Nunc uero Paulus ſapiens: & poteſtatẽ habẽs apo
ſtolicam: auſus eſt dicere omnem ſapientiã terrenam, quæ in ſe, quæ in Petro, quæ in cæteris
Apoſtolis erat, quæ in iſtum mundum deſcenderat, ſtulticiam eſſe dei. Ad comparationem
quippe illius ſapientiæ, quam terrenus nõ capit locus: ad illam ſapientiam quæ cœleſtis eſt,
quæ mũdi limitem excedit, hoc quod deſcẽdit ad homines fatuum dei eſt. Verum idipſum
fatuum dei, ſapientius eſt hominibus. Quibus hominibus? Nõ utique ſtultis, ſed ſapiẽtibus: di
cas licet, ſapientes huius ſeculi, ſiue principes, ſiue uates. Iſtis ſapientibus ſeculi, hoc quod nos
expoſuimus fatuum dei ſapiẽtius eſt. Mirabile quiddam uolumus inſerere: quoniam ſapien
tia mundi ſtulticia eſt apud deum: & infatuauit deus ſapientiam mundi, nõ in ſapientia ſua
infatuauit mundi ſapientiam, ut eſſe ſtulticia arguatur. Neque enim dignatur ſapientia dei ad
mundi ſapientiam conuincendam tota deſcendere, ſed potius modicum, hoc eſt incarnatio-
nis ſacramẽtum. Quid neceſſarium fuit, quod fatuum dei erat, ut hoc paruo & fatuo dei, in-
B fatuaretur ſeculi ſapientia? Non enim ualebat ſeculi ſapientia magnitudinem in ſe uenientis
ſapientiæ ſuſtinere. Verum exemplum interponam: ut perſpicue poſſit intelligi, quomodo
fatuum dei, ſtultam fecerit ſapientiã mũdi. Fingamus pauliſper me, qui aliquid putor noſſe,
cum inſipiente aliquo & inerudito cõferre ſermonem, qui nihil intelligat, nihil acutæ diſpu-
tationis interroget: nunquid opus mihi eſt ad iſtius ſtulticiam coarguendam dialecticæ artis
calliditatem, & profundorum ſenſuũ acumen adhibere? Nónne ad unius ſermonis iactũ uilis
& modici, qui tamen illius intelligẽtiæ uideatur acerrimus, fatuum eũ & inſipientem eſſe cõ-
uincam? Sic igitur ad mundi ſapientiam ſtultificandam, non eſt opus ſapientiam dei deſcen
dere, & cum ea colluctari, quæ deorſum eſt ſapientia, ſed ſufficit fatuum dei: quoniam ſapien
tius eſt hominibus, & infirmum dei, fortius eſt hominibus: & omnia cõtraria ſaluator meus
& dominus aſſumpſit: ut contrariis diſſoluat cõtraria, & confirmetur ab infirmitate eius, &
ſapientes efficiamur à fatuo eius, & in hoc introducti poſſimus aſcendere ad ſapientiã & uir-
tutem dei Chriſti Ieſum, cui eſt gloria & uirtus & imperium in ſecula ſeculorum.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

TOtus huius epiſtolæ ſtilus ſic abhorret ab Hieronymiano, ut non dubitem negare Latinum fuiſ-
ſe qui ſcripſerit, ſed Græcum. Reſipit enim ſermo totus Græcitatem quandam, & balbutiem ho-
minis in aliena lingua uerſantis, id quod ipſe propemodum teſtatur, cum ait: Latino utens eloquio.
Quorſum enim attinebat Hieronymum præfari Paulæ & Euſtochio ſe Latine uelle ſcribere, cum
quicquid ſcripſit, Latine ſcripſerit. Deinde cum addit, Infantium more balbutientium, qui quæcunque
audierint, fari geſtiunt: cum necdum poſſint ad plenum uerba formare: nónne palàm indicat ſeſe ten-
tare ſermonem peregrinum, in quo parum ſit exercitatus? quod etiam ſi non fateatur, ipſa tamen di-
ctio præ ſe fert. Nec enim uſque adeo eloquentiæ ſuæ fuit ignarus Hieronymus, præſertim id ætatis, ut
ſe balbutienti infantulo fuerit comparaturus. Pro nobis faciunt & illa, quæ Paulo ſuperius præce-
dunt. Qui uobis dudum tractatibus loqui conſueueram, ut nouo loquendi genere, exhortationis
gratia, &c. An hoc ſcripti genus nouum Hieronymo? An non ſcripſerat in exhortatorio genere
permulta, cum ad diuerſos diuerſa, tum ad Euſtochium librum de uirginitate? Quod autem omnino
genus eloquii nouum erat Hieronymo? Si diuinare licet, ſuſpicor eſſe Sophronii, quem in Catalogo

ſcriptorũ

C ſcriptorum teſtatur fuiſſe uirum apprime doctum,ſed Græcum.Is adhuc puer conſcripſit laudes Be-
thlehem,ac iam grandis inſignem librũ de ſubuerſione Serapis. Multa diui Hieronymi opuſcula ele-
gãter uertit in linguam Græcam,Librum de uirginitate ad Euſtochium, Vitam Hilarionis monachi,
pſalterium & ꝓphetas,quos Hieronymus ex Hebraica ueritate uerterat Latine.Vidimus ipſi librũ &
de claris ſcriptoribus,ab eodem Græco ſermone traductum,unde rurſus Latina deprauatiſſima corre-
cta ſunt.Errorem aũt inſcriptionis hinc apparet ortum fuiſſe,primũ quod ſcribit ad Paulam & Euſto-
chium,ad quas multa Hieronymus.Deinde quod quædam cõueniunt hic cum his quæ in Paulę epita
phio poſtea ſcripſit Hieronymus,de uagitu pueri, de angelis canentibus:ſicut admonuimus eo loco.
Quaſi uero non plures alij ſcripſerint ad nobiliſſimas mulieres,quẽadmodum aliquot locis teſtatur &
Hieronymus:aut quaſi mirum ſit Sophronium ſciſſe,quod ſciuerit Hieronymus,cum apud eũ ut ap-
paret uixerit.Nec hanc uſquam citat Hieronymus,nec ueriſimile eſt illum uiua Paula ſcripturũ fuiſſe
de uiſione angelorum & ſimilibus,quæ de mortua demum prodidit.Verum quid ago tot argumẽtis,
cum ſtilus omnibus modis longe lateq; diſcrepans,abunde ſatis ſit argumenti?

AD PAVLAM ET EVSTOCHIVM DE ASSVM-ptione beatæ Mariæ uirginis,Sermo.

COgitis me ò Paula & Euſtochium,imò charitas Chriſti me compellit: qui uo-
bis dudum tractatibus loqui conſueueram, ut nouo loquendi genere, ſanctis
quæ uobiſcum degunt uirginibus,Latino utens eloquio, exhortationis gratia,
ſermonẽ faciam de aſſumptione beatæ & glorioſæ ſemper uirginis Mariæ,mo-
re eorum qui declamatorie in eccleſijs ſolent loqui ad populum:quod utiq; genus docendi,
necdum attigeram.Sed quia negare nequeo quicquid iniungitis,nimia ueſtra deuictus dile-
ctione,experiar quæ hortamini affectu inſanium more balbutiẽtium,qui quæcunq; audie-
rint,fari geſtiũt:cum necdum poſſint ad plenum uerba formare:maxime,quia propter ſim-
pliciores quaſq; id me depromere compellitis,ut habeat ſanctum collegium ueſtrum ſermo
ne Latino,quibus ſe occupet laudibus eadem die,quibúſue diuinis uacet lectionibus:præſer
D tim cum & eadem in multis feſtiuitatibus,multorum ſanctorum patrum ſtudia,miro eude-
rint eloquio,quæ de hac quidẽ uberius ubiq; in ſcripturis diuinis prædicata leguntur.Quid
enim aliud ſonant euangelia,niſi dominum naſcentem ex Maria uirgine? & omnia eius in-
crementa quouſq; fuit in mundo duntaxat,diuinis efferũt præconijs.Porrò ab exordio ſan
cti euangelij Gabrielem Archangelum colloquentem Mariæ didiciſtis, & deinceps reliqua
omnia plenius legiſtis.Ad præſepe quoq; ò Paula te teſte,nato puero inter crepundia noui
partus,& querelas neſcij ploratus,pro feſcenninis,Gloria in excelſis deo, & in terra pax ho-
minibus bonæ uoluntatis:multitudinem angelorum cantantium audiuiſti,& radiãtem ſtel-
lam uidiſti.Paſtoribus inſuper euangelizantibus credidiſti.Magos præterea tria deferentes
munera,in uiſione beatis oculis conſpexiſti:ipſa eadem munera bene intelligendo uotis o-
mnibus fide deo obtuliſti.Nam & cum eiſdem Magis deum puerum in præſepio adoraſti.
Sed forte cõqueſta me delatorem,quod te prodiderim clamabis.Ad quod ego. Si celatum
eſſe uolebas teſte conſcientia,mihi narrare ante præſepium,ubi plurimum lachrymata es,nõ
debueras:quod ut uerum fatear,Chriſti præconia,etiam ſi uoluero adiuratus,neq; tuas lau-
des omnino tacere queo.Idcirco tuæ te interrogent filiæ,quas lacte nutris:tu ea melius refera
bis,quæ neſcio ſi per ſpeciem aliquã,aut certe in ſpiritu uidiſti.Vnde uos ò filiæ,pulſate ma-
trem precibus,pulſate ad oſtium inuitantis amici: ſi quo modo tandem uobis aperiantur,
quæ reſerata ſunt matri.Veruntamen de his quid plura dicam? Omnia ſaluatoris geſta &
beatæ Mariæ obſequia,necnon actus uitæ ex euangelio didiciſtis. Et nunc quid ſuper eſt,ut
ab aliquo doctorum requiratis? De aſſumptione eiuſdem tamen beatæ dei genitricis ſem-
perq; uirginis Mariæ,qualiter aſſumpta eſt,quia ueſtra id depoſcit oratio,præſentia abſens
ſcribere uobis curaui,quæ abſentia præſens deuotus obtuli,ut habeat ſanctum collegium ue
ſtrum in die tantæ ſolennitatis munus Latini ſermonis, in quo diſcat tenera infantia lactis
experiri dulcedinem,& de exiguis eximia cogitare:qualiter fauente deo per ſingulos annos
tota hæc dies expendatur in laudem,& cum gaudio celebretur:ne forte ſi uenerit in manus

ueſtras

A uestras illud apocryphum de tranſitu eiuſdẽ uirginis, dubia pro certis recipiatis: quod multi Latinorum pietatis amore, ſtudio legendi charius amplectuntur: praeſertim cum ex his nihil aliud experiri poſſit pro certo, niſi quod hodierna die glorioſa migrauit à corpore. Monſtratur autem ſepulchrum eius cernentibus nobis uſq; ad praeſens in uallis Ioſaphat medio, quae uallis eſt inter montem Sion & montem Oliueti poſita: quã & tu ô Paula oculis aſpexiſti, ubi in eius honore fabricata eſt eccleſia miro lapide tabulata: in qua ſepulta fuiſſe (ut ſcire poteſtis) ab omnibus ibidem praedicatur: ſed nunc uacuum eſſe Mauſoleum cernentibus oſtenditur. Haec idcirco dixerim, quia multi noſtrorum dubitant: utrum aſſumpta fuerit ſimul cum corpore, an abierit relicto corpore. Quomodo autem uel quo tempore, aut à quibus perſonis ſanctiſſimum corpus eius inde ablatum fuerit, uel ubi tranſpoſitum: utrúm ne reſurrexerit, neſcitur: quamuis nõnulli aſtruere uelint eam iam reſuſcitatam, & beata cum Chriſto immortalitate in coeleſtibus ueſtiri. Quod & de beato Ioanne euãgeliſta eius miniſtro, cui uirgini à Chriſto uirgo cõmiſſa eſt: plurimi aſſeuerant: quia in ſepulchro eius (ut fertur) non niſi manna inuenitur: quod & ſcaturire cernitur. Verũtamen quid horum uerius cenſeatur, ambigimus. Melius tamen deo totum, cui nihil impoſſibile eſt, committimus quàm ut aliquid temere definire uelimus autoritate noſtra, quod non probemus: ſicuti & de his, quos cum domino (Euangelio teſte) reſurrexiſſe credimus. Sed utrum redierint in puluerem terrae, certum nõ habemus, niſi quod legimus: Quia multa corpora ſanctorum qui dormierant ſurrexerunt, ac uenerunt in ſanctam ciuitatem, ſcilicet Hieruſalem, & apparuerunt multis. De quibus profecto nonnulli doctorum ſenſerunt, & etiam in ſuis reliquerunt ſcriptis, quod iam in illis perpetua ſit completa reſurrectio. Fatentur enim quod ueri teſtes nõ eſſent, niſi & uera eorum eſſet reſurrectio. Vnde & beatus Petrus dixiſſe legitur, cũ de Dauid loqueretur in teſtimonium: Et ſepulchrũ, inquit, eius apud nos eſt: quaſi non ſit auſus dicere, quod ipſe aut corpus eius apud nos eſt, ſed

B tantum ſepulchrum quo conditus fuerat: hinc aiunt reſurrexiſſe & cum cum caeteris ſanctis: & ideo uacuum remanſiſſe Mauſoleum, ut nunc beatae Mariae cernitur. Quod ſanè factum, & de alijs quibuslibet locis ſcripturarum affirmare conantur: quod hi iam cum Chriſto regnent reſuſcitati in aeterna ſocietate. Quod (quia deo nihil eſt impoſſibile) nec nos de beata Maria uirgine factum abnuimus, quanq; propter cautelam (salua fide) pio magis deſiderio opinari oporteat, quàm inconſulte definire quod ſine periculo neſcitur. Vnde de his ex quibus certi ſumus, tantiſper loquamur ad exhortationem ueſtram qualicunq; ſermone, ad aedificationem & laudem nominis dei: ut & religio conſeruetur pro famulatu, & deuotio augeatur pro affectu: quoniam haec eſt uirgo, quae ſola interemit uniuerſam haereticam prauitatem: ſola poſt deum quae nos confirmet in omni ueritate, ſuiſq; commendet meritis, & precibus auxilietur, ut & ipſi digni inueniamur in eius laudibus. Quod ſi quaeritur poſt aſcenſionem domini quid egerit. Vnum pro certo eſt, quia uirgo ſancta corpore ac mẽte permanſit: quã ſanè angelus Gabriel, ac ſi coeleſtis paranymphus, intactam cuſtodiuit. Et Ioannes apoſtolus atq; euangeliſta, cui Chriſtus eam de cruce cõmiſit, uirgo uirginem ſeruauit, ſuiſq; ei deſeruiuit obſequijs: non quod eximius ille ſanctorum chorus Apoſtolorum deſeruerit eã: inter quos poſt reſurrectionem intrans & exiens, familiarius cõtulit de Chriſti incarnatione: tanto ſiquidem uerius, quanto ab initio plenius per ſpiritum ſanctum cuncta didicerat, & perſpexerat oculis uniuerſa: licet & Apoſtoli per eũdem ſpiritum ſanctum omnia cognouerint, & in omnẽ edocti peruenerint ueritatem. Quam ſanè beatam uirginem, & ſi omnes uenerati ſunt diſcipuli, eiq; famulabantur affectu dilectionis, Ioannes tamen amplius ac ſpecialius uſque in finem uitae, qui ſibi commiſſam accepit in ſuam, quaſi matrem filius: cui benignus magiſter de cruce: Mulier, inquit, ecce filius tuus. Ad diſcipulum autem: Ecce mater tua: ut uirgo uirgini cohaereret & deſeruiret officioſiſſime cura adoptionis. Non enim pudiciſſima uirginitas alicui diſcipulorum rectius quàm uirgini commendatur: ut eſſet ad inuicem grata ſocietas, & floridus aſpectus: necnon & uenuſtas conuerſandi uernans, alternatim pudicitiarũ ſplendore de-

h coratus

C coratus. Vna ſiquidem uirtus uirginitatis in ambobus, ſed altera proportio in Maria: altera
quidem, quia fœcundior, ſed ipſa. Ipſa uero, ſed altera: quia etſi ipſa eademq́; incorruptio, ta-
men fœcunditas integritatis longe glorioſior ꝙ uirginitas. Idcirco & fœcunditas in illa tota
deifica eſt & uirginitas. Alioqui nuſquàm ſecundum naturam naſcendi uirginitas, ubi fœcun
ditas prædicatur: neq; fœcunditas, ubi uirginitas integra conſeruatur. Ideoq́; totum ſuperex-
cellit de illa quæ dicuntur: quia ſunt diuina atq; ineffabilia. Vnde uirginitas & fœcunditas
prolis ſupereminens nouitas eſt, quanꝙ humanum cernatur ex carne quod naſcitur. Verun-
tamen etſi magnificentior multum uirginitas in Maria propter gratiæ excellentiam: una ta-
men integritas carnis, & una uirtus, quæ ad inuicem tanꝙ cognata ſociatur. Hinc quoq; Ioan
nes, quicquid eſt quod Maria genuit euangelizãdo, ſuo cõmendat eloquio. Verbum, inquit,
in principio erat, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Hoc quippe uerbũ quod
erat in principio, & apud deum erat, & deus erat: ipſum genuit beata & glorioſa uirgo Maria
ex ſe carnem factum. Idcirco & uirginitas longe ſacratior: & fœcunditas (ut ita dicam) multo
ineffabilior, ꝙ ſuo potuerit ille explicare eloquio. Veruntamen quanto uirginitas cognatior
uirginitati, tanto beatus euangeliſta cæteris excellentior & uicinior uerbo. Ideo quicquid eſt
quod uirgo genuit, totum prout potuit homo per ſpiritum ſanctum nobis reſerauit manife-
ſtius & docuit. Cæterum ad exemplum humanæ uitæ, conuerſatio eius poſt aſcenſionẽ Chri
ſti generaliter cum Apoſtolis fuit quouſq; diſperguntur: ſicut Lucas meminit, dicens: Quod
regreſſi quidem à monte Oliueti, Hieroſolymam uenerunt: & aſcẽderunt in cœnaculum, ubi
manebant Petrus & Ioannes & Iacobus & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus
& Matthæus, Iacobus Alphei & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi: hi omnes, inquit, erãt perſe-
uerantes unanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre Ieſu & fratribus eius. Ecce
D Ieſu aſcendente cum quibus uirgo uacat in ſchola uirtutum, & meditatur in lege mãdatorum
dei, ut & ipſa ſit forma diſciplinæ Chriſti & exẽplum perfectionis uirginibus. Cõuerſatur aũt
cum teſtibus ſanctæ reſurrectionis & ipſa teſtis. Cõuerſatur cum ſenatoribus cœli intra curiã
paradiſi ſub ſpiritus ſancti diſciplina & magiſterio totius diuinæ maieſtatis. Inuenitur prima
beata Maria inter primas ſummi regis cohortes: quorum uita iam non erat de terris, in qui-
bus Chriſtus præliabatur, ſed de cœlis. Hinc aſcendiſſe leguntur in cœnaculum, in quo pa-
ſcha digniſſime celebrabatur, ibi quippe manebant cum Maria matre Ieſu unanimiter aſpira
ti in charitate, perſeuerantes in oratione: donec induerentur uirtute ex alto. Cœperant enim
iam orare qui dudum cum domino conuerſantes uirtutibus & miraculis paſcebantur. Et be-
ne perſeuerabant in oratione nihil hæſitantes, donec acciperent munera ſpiritus ſancti quæ
poſcebãt. Quos & uos ò filiæ imitamini, quæ in ſchola Chriſti permanere uouiſtis, ꝓſeuerate
in orationibus unanimiter uiuẽtes, donec intrare poſſitis gaudia æternæ uitæ, quò beata uir-
go feliciter hodie introiuit, alternantibus hymnidicis angelorum choris intra paſcua æternæ
uiriditatis: ubi una ſocietas ciuium ſupernorum, ubi dulcis ſolennitas angelorum, ubi poſt la-
bores & ærumnas felix & ſuauis refectio animarum. Hodie glorioſa nãq; ſemper uirgo Ma-
ria cœlos aſcẽdit: rogo gaudete: quia (ut ita fatear) ineffabiliter ſublimata cum Chriſto regnat
in æternum. Regina mundi hodie de terris & de præſenti ſeculo nequã eripitur: iterum dico
gaudete, quia ſecura de ſua immarceſcibili gloria ad cœli iam peruenit palatium. Exultate in-
quã et gaudete, & lætetur omnis orbis, quia hodie nobis omnibus eius interuenientibus me-
ritis ſalus aucta eſt. Vobis quoq; diligẽtibus eam, honor & uirtus unà cum reliquis ſacris uir-
ginibus amplior præſtatur et gratia. Idcirco dilectiſſimæ lætamini et laudate, quia ſi deũ ore
prophetico in ſanctis ſuis laudare iubemur: multo magis eum in hac celebritate beatę Mariæ
uirginis matris eius oportet cum hymnis et canticis diligentius extollere: et dignis deo iubila-
re præconijs, ac myſticis honorare muneribus. Nulli enim dubiũ quin totũ ad gloriã laudis
eius pertineat, quicquid digne genitrici ſuæ impenſum fuerit, atq; ſolẽniter attributũ. Ex quo
timeo ſatis, et ualde pertimeſco, dum ueſtris cupio parere ꝓfectibus, ne forte ſicut improbus

ita

A ita & indignus laudator inueniar. Profecto cum nec ſanctitas uel facundia ſuppeditet, ut bea-
tam & glorioſam uirginē Mariam digne laudare queam: quoniā (ut uerum fatear) quicquid
humanis dici poteſt uerbis, minus eſt a laude cœli: quia diuinis eſt & angelicis excellētius præ
dicata & laudata præconijs. A prophetis quidē prænunciata: à patriarchis figuris & ænigma
tibus præſignata: ab euangeliſtis exhibita & monſtrata, ab angelo uenerabiliter atq; officioſiſ
ſime ſalutata. Præterea qualis & quāta eſſet, ab eodem diuinitus declaratur, cum dicitur: Aue
gratia plena, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Talibus nanq; decebat uirginē op-
pignerari muneribus, ut eſſet gratia plena, quæ dedit cœlis gloriā, terris dominum, pacemq;
refudit, fidem gentibus, finem uitijs, uitæ ordinem, moribus diſciplinam. Et bene angelus ad
uirginem Mariā mittitur: quia ſemper eſt angelis cognata uirginitas. Profecto in carne, præ-
ter carnem uiuere: nō terrena uita eſt, ſed cœleſtis. Vnde in carne angelicam uitam acquirere,
maius eſt meritum q̃ habere. Eſſe enim angelum, felicitatis eſt: eſſe uero uirginē, uirtutis: dum
hoc obtinere uiribus uirgo nititur cum gratia, quod habet angelus ex natura. Vtrunq; tamē
& eſſe uirginē & angelum, diuini muneris eſt officium, nō humani. Aue, inquit, gratia plena:
& bene plena, quia cæteris per partes præſtatur: Mariæ uero ſimul ſe tota infudit plenitudo
gratiæ. Hoc quippe eſt quod Dauid canit: Deſcendet ſicut pluuia in uellus. Vellus itaq; cum
ſit de corpore, neſcit corporis paſſionem. Sic & uirginitas cum ſit in carne, neſcit uitia carnis.
Cœleſtis planè imber in uirginum uellus, placido ſe infudit illapſu: & tota diuinitatis unda ſe,
contulit in carnem, quādo uerbum caro factum eſt: ac deinde per crucis patibulū expreſſum,
terris omnibus ſalutis pluuiam effudit, & ſtillicidia gratiæ, humanis præſtitit mentibus. Do-
minus, inquit, tecum. Mira res & iam cum uirgine erat, qui ad uirginem mittebat angelum: et
præceſſit nuncium ſuum deus, ſed à deo nō receſſit: nec teneri potuit locis qui omnibus habe
tur in locis: & totus ubiq; eſt, ſine quo nihil totum. Ergo uerbū patris nunq; à patre diſcedēs,
homo pro nobis fieri dignatus eſt, ſecreto ſuo myſterio quod ipſe nouit: qui quoniam totum
B ſuſcepit quod eſt hominis, homo totus eſt: & totum retinēs quod dei eſt, omnino aliud quàm
deus (qui natus eſt ex Maria) eſſe non potuit. Scit enim deus omnia & poteſt. Propterea quia
ita eſt, ſciuit ſe ac potuit in utero uirginis ſine ſui corruptione miſcere atq; unire, ut unus eſſet
Chriſtus deus & homo, una perſona, unaq; ſubſtantia. Ob quod dei genitrix electa & præele
cta iure ab angelo ſalutatur, & prædicatur gratia plena. Vere plena, per quam largo ſancti ſpi
ritus imbre ſuperfuſa eſt omnis creatura. Et ideo ſatis eam deuotiſſime primum angelus uene
ratur & ſalutat. Miratur itaq; & ipſe qualis aut quanta ſit quam ſalutat: non enim ſimplex, fa
teor, uel conſueta fuit iſta ſalutatio, ſed omni admiratione digna. Siquidem uenerationis fuit
delatio, oblatio muneris, famulatus obſequij. Quia etſi in ſanctis patribus & prophetis gratia
fuiſſe creditur: non tamen eatenus plena. In Mariam uero totius gratiæ, quæ in Chriſto eſt
plenitudo uenit, quanq; aliter. Et ideo, inquit, benedicta tu in mulieribus, id eſt, plus benedi-
cta quàm omnes mulieres. Ac per hoc quicquid maledictionis infuſum eſt per Euam, totum
abſtulit benedictio Mariæ. Inſuper gratiam refudit Chriſti ortus, quam non habuit prius o-
mnis mundus. Igitur quod natura non habuit, uſus neſciuit, ignorauit ratio, mens non capit
humana, pauet cœlum, ſtupet terra, creatura omnis etiam cœleſtis miratur: hoc totum eſt, qđ
per Gabrielem Mariæ diuinitus nunciatur, & per Chriſtum adimpletur. Qua de cauſa de ta-
li tantaq; loqui, me indignum fateor: ſed & puto quod nemo ſit qui præſumat, niſi qui quan
ta ſint quæ panduntur penitus ignorat. Tamen etſi ad hæc nemo idoneus inuenitur, uotis
omnibus ceſſare non debet etiam quilibet peccator à laudibus, quamuis explere non queat
quod ſentit. Vnde ſermo diuinus cum de peccatore ageret in pſalmis: Sacrificium, inquit, lau
dis honorificabit me: protinus addidit: & illic iter eſt quo oſtendam illi ſalutare dei: ac ſi pa-
tenter dicat: Illic iter eſt laudis ad æternam laudem ſine fine manſuram: ſed nemo apprehen-
det illud, niſi ego præmonſtrauero. Propterea chariſſimæ, quia iter ſalutis noſtræ in laudibus
eſt ſaluatoris: hortor uos & commoneo in hac ſacra ſolennitate genitricis dei Mariæ, nolite

C ceſſare à laudibus. Quod ſi uirgo es, gaude, quia meruiſti eſſe & tu quod laudas: tantum cura ut ſis, quæ digne laudare poſſis. Quod ſi continens & caſta es, uenerare & lauda, quia non aliunde cõſtat, ut poſſis eſſe caſta q̃ ex gratia Chriſti, quæ fuit pleniſſime in Maria quam laudas. Quod ſi coniugata certe aut peccatrix, nihilominus confitere & lauda, quoniam inde miſericordia omnibus profluxit & gratia ut laudent. Et q̃uis non ſit ſpecioſa laus in ore peccatoris: noli ceſſare à laude, quia inde tibi promittitur uenia unde & om̃ibus, ut laudes. Alioqui niſi iuxta modulum ingenij noſtri deum laudare in ſanctis ſuis ſtudeamus: quomodo eum: ſecũdum quod canimus: iuxta multitudinẽ magnitudinis eius laudare poterimus? Omnino quippe prætermittendum non eſt, quod impleturi ſumus quãdoq;, ſecundum quod dicitur: Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Interdũ uero quia immenſus eſt, quod uoce nõ poſſumus, nec facundia ualemus, exequamur uotis & medullis cordis: quia magnus & bonus eſt atq; immenſus, tantus ac talis, quãtum ac qualem ipſe ſe nouit, ore ac ſpiritu confiteamur ad iuſticiã & ſalutem. Hinc rogo omnes pariter feſtiuitatẽ glorioſæ ſemper uirginis Mariæ deuotiſſime celebremus: q̃a hæc eſt dies præclara, in qua meruit exaltari ſuper choros angelorũ: & peruenire ultra q̃ noſtræ humanitatis eſt natura. Vbi non ſubſtantia tollitur, ſed gloriæ magnitudo monſtratur, cum eleuatur in dexteram patris, ubi Chriſtus pro nobis introiuit pontifex factus in æternum ad cœli palatium. Hæc eſt inquam dies, in qua uſq; ad throni celſitudinem intemerata mater & uirgo proceſſit, atq; in regni ſolio ſublimata, poſt Chriſtum glorioſa reſedit. Sic itaq; ubiq; confidenter ſancta dei canit eccleſia, quod de nullo alio ſauctorum fas eſt credere, ut ultra angelorum & archangelorum dignitatem merito tranſcenderit: quia & ſi ſimilitudo repromittitur ſanctis, ueritas tamen negatur. Hoc quippe priuilegiũ non naturæ eſt, ſed gratiæ beatæ uirginis Mariæ, de qua natus eſt ipſe deus & homo. Idcirco & ipſa plus eſt meritis, & non natura q̃ uirgo & homo. Vnde & ſi cæ-
D teræ uirgines imitantur illã uſq; ad contemptum partus, & Gabrielis nouæ ſalutationis obſequium, deinceps totum diuinum eſt, quod operatum eſt in ea, teſte angelo: Quia ſpiritus ſanctus & uirtus altiſſimi obumbrabit te. Ante hoc ipſum ſanè uterus uirginis, quãuis mundus, quamuis impollutus & alienus à contagione peccati, quamuis ſanctus: tamen adhuc uilitate humanitatis induitur: ut ita dicam, ac ſi lana candidiſſima, ſuoq; colore dealbata: ad quã ſanè cum acceſſiſſet ſpiritus ſanctus, quaſi ipſa eademq; lana cum inficitur ſanguine conchilij uel muricis, uertitur in purpuram: uerſa eſt & in ipſa ſine coitu in matrem: ut non ſit iam amodo quod fuerat, ſed purpura ueriſſima ad indumentum & gloriam ſummi regis diuinitus aptiſſime dedicata: ut nulli deinceps ea uti uſu fœmineo licuerit niſi deo. Quippe (ut ita loquar) beata & glorioſa uirgo Maria eo modo, quamuis dudum incõparabilis eſſet uniuerſis quæ ſub cœlo ſunt uirginibus, ut decenter poſſet in ſe ſuſcipere diuinitatis admixtionem, ſalua utraq; natura: tamẽ eum gratia repletur, cum ſpiritu ſancto perfunditur, cum uirtute altiſſimi obumbratur: fit precioſior meritis, celſis ſublimior faſtigijs, pulchrior ſanctitate, glorioſior ſuorum prærogatiuis meritorum: ita ut nullis iam uſibus ſit ipſa eademq; mancipanda niſi diuinis. Vnde o ſanctiſſimæ uirgines, etſi imitari oportet tantam ac talem uirginem, tamq; præclarã uenerari: multum tamen conuenit, & ultra angelicam quodammodo dignitatem, quantum fas eſt, cum gaudio laudibus eam digniſſimis efferre, quæ ut diximus, non temere per Chriſti gratiam ſuper choros angelorum exaltata deuotiſſime hodie prædicatur: quia præceſſit eam dominus & ſaluator noſter ex ea uera fide genitus ad cœleſtia: ut pararet ei, ſicut ipſe ſuis repromiſit diſcipulis, in æthereis manſionibus locum. Hinc quoq; Dauid propheta olim gratulabundus Chriſto canit: A ſummo, inquit, cœlo egreſſio eius: & occurſus eius uſq; ad ſummũ eius. Aſcendit ergo eandem gloriam reſumpturus, licet nõ amiſerit quam prius habuerat anteq; mundus fieret. Aſcendit & præparauit huic ſanctiſſimæ & glorioſiſſimæ uirgini locum immortalitatis, ut cum eo regnare poſſet in perpetuum. Et hæc eſt huius præſentis diei feſtiuitas, in qua glorioſa & felix ad æthereum peruenit thalamum. Quæ profecto feſtiuitas, ſicuti

beata

A beata Maria incomparabilis eſt uirginibus cæteris, ita incõparabilis eſt omnium ſanctorum
feſtiuitatibus:& admiranda eſt etiam angelicis uirtutibus. Propter quod ex perſona ſuperno-
rum ciuium in eius aſcenſione admirans ſpiritus ſanctus, ait in Canticis: Quæ eſt iſta quæ a-
ſcendit per deſertum, ſicut uirgula fumi ex aromatibus. Et bene quaſi uirgula fumi, quia gra-
cilis & delicata, quia diuinis extenuata diſciplinis, & concremata intus in holocauſtum incen-
dio pij amoris, & deſiderio charitatis. Vt uirgula, inquit, fumi ex aromatibus: nimirum quia
multis repleta eſt uirtutum odoribus: manans ex ea fragrabat ſuauiſſimus odor etiam ſpiriti-
bus angelicis. Aſcendebat autem dei genitrix de deſerto præſentis ſeculi, uirga de radice Ieſſe
olim exorta: ſed mirabantur electorum animæ præ gaudio, quæ nam eſſet quæ etiam merito-
rum uirtutibus angelorum uinceret dignitatem. De qua rurſus idem ſpiritus ſanctus in eiſdẽ
Canticis. Quæ eſt iſta quæ aſcendit, inquit, quaſi aurora cõſurgens, pulchra ut luna, electa ut
ſol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata? Admiratur autem ſpiritus ſanctus, quia omnes de
aſcenſu huius uirginis admirantes facit, quod quaſi noui diluculi aurora rutilans, aſcenſu ſuo
reſplendeat, multis freta & uallata ſanctorum agminibus. Vnde dicitur terribilis, ut caſtrorũ
acies ordinata. Siquidem terribilis ſuis ſacta uirtutibus, ut caſtrorum acies admodum ordina-
ta: hincinde angelorum ſanctorũ fulta præſidijs: pulchra ut luna, imò pulchrior quàm luna,
quia iam ſine defectu ſui coruſcat, cœleſtibus illuſtrata fulgoribus. Electa ut ſol, fulgore uirtu-
tum, quia ipſe elegit eam ſol iuſticiæ, ut naſceretur ex ea. Ad cuius profecto exequias (quantũ
fas eſt credere) famulabantur angeli, & uniuerſæ cœlorum congratulabantur curiæ. Nec mi-
rum, quia honor maternus eius eſt, qui eſt natus ex ea: quem omnis cœlorum ordo ueneratur
& adorat ſuper ſe eleuatum cum patre in ſede maieſtatis domini. Legimus enim quàm ſæpe
ad funera, & ad ſepulturas quorumlibet ſanctorum angelos aduenisse, & exequijs eorum ob-
ſequia præſtitiſſe: necnõ & animas electorum uſq; ad cœlos, cum hymnis & laudibus detu-
liſſe: ubi & utriuſq; ſexus chori commemorantur frequenter auditi laudesq́; ceciniſſe: interea
B et quod perſpicacius eſt, multo nonnunq; lumine eoſdem reſplenduiſſe: inſuper & adhuc ui-
uentes in carne, ibidem miri odoris fragrantiam diutius perſenſiſſe. Quod ſi ad recreandam
ſpem dilectiſſimæ filiæ, & corroborandam fidem interdum aſtantium, ſaluator noſter Ieſus
Chriſtus ob merita ſuorum amplius comprobanda: talia & tanta dignatus eſt exhibere per
ſuos cœli miniſtros circa defunctos: quanto magis credendum eſt hodierna die militiam cœ-
lorum cum ſuis agminibus feſtiue obuiam ueniſſe genitrici dei, eamq́; ingenti lumine circun-
fulſiſſe, & uſq; ad thronum olim ſibi etiam ante mundi conſtitutionem paratum, cum laudi-
bus & canticis ſpiritualibus perduxiſſe? Nulli dubium, omnem illam cœleſtem Hieruſalem,
tunc exultaſſe ineffabili lætitia, tunc iucundatam eſſe ineſtimabili charitate, tuncq́; cum omni
gratulatione iubilaſſe: quoniam feſtiuitas hæc quæ nobis hodie reuoluitur annua, illis omni-
bus facta eſt continua. Nec immerito: Creditur enim quod ſaluator omnium ipſe, quantum
datur intelligi, per ſe totus feſtiuus occurrit, & cum gaudio eam ſecum in throno collocauit.
Aliâs autem quomodo impleuiſſe creditur quod in lege ipſe præcepit: Honora patrem tuum
& matrem tuam? Porrò quod patrem honorauerit, ipſe ſibi teſtis eſt cum ad Iudæos ait: Ego
gloriam meam nõ quæro: eſt qui quærat & iudicet, ſed ego honorifico patrem meum, et uos
inhonoraſtis me. De matre uero euangeliſta: cum rediret ueniens, ait, Nazareth erat ſubditus
illis. Sed alia eſt natura qua deus pater ſecundum ſe honoratur: alia qua idem parentibus ſub-
ditur. In utraq; tamen unus idemq́; Chriſtus recte creditur: eo quod uerbum caro factum eſt,
& habitauit in nobis, unus Emanuel, quod eſt nobiſcum deus. Hanc quippe unionem diui-
nitatis atq; humanitatis inconfuſam atq; indiuiſam fides catholica ſeruat: quam ſanè intelli-
gendo cognoſcit naturalis, atq; ſecundum ſubſtantiam conuentio unitatis, ut neq; conuerſio
in alterutram duarum ſubſtantiarum partem recipiatur nec diuiſio. Sic nanq; credere, honora-
re eſt matrem domini: quæ & deum nobis genuit & hominẽ: neq; hominẽ ſine deo, neq; ſine
homine deum, ſed deum & hominẽ unum & uerum Ieſum Chriſtum. Alioqui dei genitrix

 dici non

C dici non poſſet,quod multi hæreticorum negare conati ſunt,niſi deū uere genuiſſet incarna-
tum:& propterea duas in Chriſto recte confitemur natiuitates. Vnam uidelicet de patre ſine
initio,& ſine tempore ſempiternam & coæternam deo patri. Alteram de matre cum tempo-
re,quando miſerationem induens & miſericordiā,ſpontanea uoluntate ad nos deſcendit ho-
mo natus deus:ac per hoc iuxta ueritatem & matris geſtatur utero,qui ſemper deus agnoſci-
tur. Hinc etiam theotocon eam ueraciter confitemur, dei ſcilicet genitricem:necnon & Chri-
ſtotocon:nō quod uerbum carnem ſecum detulerit,neqꝫ olim præfatæ carni copulatum ſit:
ſed tunc quādo uerbum caro factum eſt ex carne uirginis:diuinitatis atqꝫ humanitatis ſubſtā
tia in utero ita inconfuſe unitur:ut una perſona ſit deus & homo Chriſtus. Ex duabus ſiqui-
dem naturis ſine confuſione alterius,non niſi unus inuenitur Ieſus dominus manens deus in
forma dei,qui ſemetipſum exinaniuit,formam ſerui accipiens:manēs unus idemqꝫ in forma
ſerui quam ſuſcepit:totus quippe deus in carne uirginis de qua natus eſt & totus homo. Hinc
quoqꝫ Apoſtolus:In quo habitat,inquit,omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Quapro-
pter ò filiæ eſtote prudentes ſicut ſerpentes,& ſimplices ſicut columbæ:ut ex prudentia per-
fectæ intelligentiæ,anulum fidei ueſtræ,& margaritā pro qua omnia reliquiſtis,integram in-
uiolatamqꝫ ſeruetis:ne dotem ſimul & arram ſpiritus ſancti (quod abſit) perdatis. Diligētius
itaqꝫ procurate,ſi quo modo ſimplicitas colūbæ quæ fuit in Maria,illæſa inuiolataqꝫ in uo-
bis cuſtodiatur. De qua Solomon in Canticis quaſi in laudē eius:Veni,inquit,columba mea:
immaculata mea:Iam enim hyems tranſijt,imber abijt & receſſit. Ac deinde inquit:Veni de
Libano,ueni coronaberis. Nō immerito igitur uenire de Libano iubetur, quia Libanus can-
didatio interpretatur. Erat enim candidata multis meritorum uirtutibus,& dealbata niue cā-
didior ſpiritus ſancti muneribus,ſimplicitatem columbæ in omnibus repræſentās:quoniam
D quicquid in ea geſtum eſt,totum puritas & ſimplicitas,totū ueritas & gratia fuit,totum miſe-
ricordia & iuſticia,quæ de cœlo proſpexit:& ideo immaculata,quia in nullo corrupta. Circū
dedit enim uirum in utero,ſicut Hieremias ſanctus teſtatur,& non aliunde accepit. Faciet,in-
quit,dominus nouum ſuper terrā & mulier circūdabit uirum. Vere nouum & omnium noui
tatum ſupereminens nouitas uirtutum,quando deus (quem ferre nō poteſt mundus,neqꝫ ui
dere aliquis ut uiuere poſſit) ſic ingreſſus eſt hoſpitium uētris,ut corporis clauſtrum neſciret:
ſicqꝫ geſtatus,ut totus deus in eo eſſet , & ſic exiuit inde,ut eſſet (ſicut Ezechiel fatetur) porta
omnino clauſa. Vnde canitur in eiſdem canticis de ea:Hortus concluſus, fons ſignatus,emiſ-
ſiones tuæ paradiſus. Vere hortus deliciarum,in quo conſita ſunt uniuerſa florum genera &
odoramēta uirtutum:ſicqꝫ cōcluſus,ut neſciat uiolari,neqꝫ corrumpi ullis inſidiarum fraudi-
bus. Fōs itaqꝫ ſignatus ſigillo totius trinitatis:ex quo fons uitæ manat, in cuius lumine oēs
uidebimus lumen. Quia iuxta Ioannem,ipſe eſt qui illuminat omnem hominē uenientem in
hunc mundū. Cuius profecto emiſſio uteri,ſupernorum ciuium omniū eſt paradiſus. De iſto
nāqꝫ uentris agro patriarcha Iſaac longe odorans , aiebat dicēs:Ecce odor filij mei ſicut odor
agri pleni,cui benedixit dn̄s:q̃uis putent parum intelligentes,quod priores ſancti minus de
Chriſto intellexerint myſteriū incarnationis,cū & ipſi eadē ſaluati ſint gratia. Vnde cōſtat tē-
pus nō præiudicaſſe ſacramento uniti hominis ac dei;ita ut iam eſſet in illo per unitatē perſo-
næ ab initio ſeculi,qui nōdum erat natus de Maria uirgine:quod multis ſcripturarū declara-
tur indicijs. Vnde dn̄s ad Iudæos:Anteqꝫ Abrahā fieret,inquit,ego ſum. Quibus utiqꝫ uerbis
oſtēdit ſe qui loquebatur,in eo ſemper fuiſſe myſterio unitatis. Quam ut cōmendaret:Anteqꝫ
Abrahā fieret,inquit,ego ſum. Nam Abrahā anteqꝫ fieret,humanitatis eſt breuitas. Ego autē
ſum,æternitas naturæ declaratur:in qua nimirū æternitate iam ſe fuiſſe qui loquebat̄,per ſa-
cramentū ſuæ incarnationis inſinuat. Quod apoſtolus Iudas uolēs apertius dilucidare:Ieſus,
inquit,populū ex Aegypto ſaluans:ſecundo eos qui nō crediderunt perdidit. Et alibi Paulus:
Neqꝫ tentemus Chriſtum ſicut quidā eorū tentauerunt:nō quod iam eſſet Ieſus aut Chriſtus
natus ex Maria:ſed quia in illo unico filio dei iam unitas perſonæ cōmendabatur,quæ occul-

ta erat

A ta erat in myſterio. Quod & alibi euidenter Paulus: Qui elegit nos, inquit, ante mundi conſti-
tutionem in ipſo: quia profecto quicquid deus fecit ab initio, Chriſtus fecit totum per unita-
tem ſacramenti. Et ideo iam Ieſus erat in filio, qui populum educebat, et Chriſtus in eo qui tē-
tabatur: quoniam ſemper per ſacramēti unitatem in deo fuiſſe nō dubitatur. Alioqui niſi ita
credideris, aut Chriſtus deus non erit omnino, aut contra prophetam deus recens eſſe uidebi-
tur: Sed ne talibus quatiamur calumnijs, ſcrutandæ ſunt ſcripturæ, in quibus unitas in Chri-
ſto commendatur perſonæ, quoniam non præiudicat tempus ne unus ſemper dicatur. Hinc
quoq; beatus Petrus loquens de patribus, ait: Per gratiā domini noſtri Ieſu Chriſti credimus
ſaluari quemadmodum & illi. Nanq; illos dominus ſolus ducebat: et non erat cum eis deus
alienus, unde nec nobiſcū deus recens: quia unus idemq; eſt qui & eorū ductor fuit, & noſter
per paſſionē carnis ſuæ redemptor: unus ſiquidē ſua in carne, unus in ſacramento, atq; unus
in ſpiritu: nec admittit ratio, ut alius filius hominis, alius filius dei intelligatur. Qui nec tēpo-
re præſcribitur, nec paſſione ſeparatur, ſed totus deus in Chriſtum, et Chriſtus in deū trāſijt:
ut quicquid dei filius eſt, Chriſtus dicatur: & quicquid in carne Chriſtus pertulit, id deus per-
tuliſſe recte credatur: alioqui ſi ad rationem reſpicias & ad ſenſus humanos, nequaq; ita ha-
ctenus potuerunt inter ſe conuenire deitas et humana conditio: conuenerunt tamen in Chri-
ſto, et unus eſt ex ambobus Emmanuel. Vnde mihi uidetur quod altitudinem tanti myſterij
diligenter intelligere & uidere non potuerūt, qui aut duos filios certe, aut aliud Chriſtum q̄
dei filium exiſtimauere. Quapropter nec nos hominem ſeorſum colimus, quod nefas eſt, nec
adoramus: ſed deum magis incarnatum qui proprium ſibi corpus animatum uniuit, ita ut
deus uerbum caro fieret: et non in aliū quemlibet, ſed in ſemetipſum caderet unitas, qui unus
& uerus dei filius ſemper erat. Idcirco non alium quàm eundem, ipſumq; dei filium & coli-
mus & adoramus. Qui nihil ipſe pro aſſumpto homine eſt auctus, nihilq; quod uerbum ca-
ro factum eſt imminutus, uel immutatus eſt: et ideo unus idemq; ſemper cum deo patre fi-
B lius adoratur, non nouus, nō recens ex tempore, nō alienus à natura uel genere. Quod ſi tibi
nouum uidetur, quod pro te hominem aſſumpſit: noueris quod hoc ſemper cū eo & in eius
conſilio fuit ut ſic fieret: et nunc quando plenitudo temporis uenit, id factū eſt quod in Chri-
ſto ſemper factū fuit. Talibus quippe priores ſancti diuinitus afficiebantur odoramentis: tali-
bus inſpirabantur de Chriſto præſagijs, quod naſciturus eſſet in mundo, in quo eſſet omniū
ſalus & benedictio æternæ hæreditatis. Iſtæ ſiquidē ſunt fidei ueſtes: iſtæ quibus priores ſan-
cti ueſtiebantur: iſtæ quas Rebecca, imò ſpiritus ſanctus ſecum domi habuit, quibus induit
Iacob filium ſuum. Aliâs autem niſi à ſpiritu ſancto ſeruata domi & prolata eſſent, quid miri
odoris in eiſdem pater Iſaac hauriret: ita ut diceret, cum præſenſiſſet ueſtimentorum fragran-
tiā: Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit dn̄s? Sed forte dicturus eſt aliquis:
Quid ad Rebeccam ſpiritus ſanctus pertinet, cū multis in locis perſonæ pro deo figurate acci-
piantur? Verūtamen & ſpiritus in Hebræo רוח ruah fœminino genere dicitur: nō quod ſe-
xus in deo monſtretur, imò ne forte ſuſpicetur, ſub regula triū linguarum ſpiritus ſanctus di-
uerſe accipitur: in Hebræo ſcilicet, ut dixi, fœminino genere legit̄, in Græco uero ne ſexus in
eo credatur, πνεῦμα neutro inuenitur: & in Latino maſculinū eſſe decernitur. Qui nimirū ſpiri-
tus ſanctus bene per Rebeccam intelligitur, & ideo totum eſt in myſterio quod geritur: ut per
ueſtimentorum fragrantiā Chriſtus annuncietur: quem nos omnes quicūq; baptizati ſumus
induimur, in quo benedixit nos non qualicunque, ſed omni (ut ait Apoſtolus) benedictione
ſpirituali in cœleſtibus. Vnde & angelus Mariæ loquens, à benedictione exorſus ait: Benedi-
cta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui. Cuius profecto in ſpiritu longe odorē
trahens pater Iſaac benedicebat filium, in quo cœleſtis omnis benedictio mundo effloruit. Et
bene ab eo plenus ager dicitur, quia plena gratia uirtutū uirgo Maria pronunciatur, de cuius
utero credētibus fructus uitæ effulſit. Et nos (inquit euāgeliſta) omnes de plenitudine eius ac-
cepimus, gratiam pro gratia. Quapropter obſecro uos ô filiæ, talem ac tantā gratiā ne in ua-

C cuum recipiatis,quæ eſt in Chriſto Ieſu,in quo eſt deus & homo,ſic unitus in una eadē꧑; perſona,ut legatur q́ ſæpe in ſcripturis diuinis homo deo coæternus propter unionem ſubſtantiæ:ac deinde deus homini uideatur compaſſus,cū nec initialis ſit homo, nec paſſibilis deus: tamen ſic unitus eſt deus ſuo corpori,ut nullam patiatur fieri inter deum & hominē humana opinione diſtantiam:ne ſorte(quod abſit)alius filius dei,& alius filius hominis credatur:præſertim quia ſcriptura diuina ſic connectit & cōcorporat deum & hominem: ut nec in tēpore hominem admodum quis à deo,nec in paſſione poſſit ab homine deum diſcernere. Vnde ſi ad tempus reſpicias,inuenies quidē pro certo ſemper filium hominis cū filio dei. Si ad paſſionem,inuenies ſemper cū filio hominis eundem dei filiū ita unitum & indiuiduum,quantum ad uocem ſcripturæ pertinet:ut nec homo ſeparari à deo tēpore, nec ab homine deus ualeat paſſione. Siquidem(ut hæc apertius intelligatis)ipſius Chriſti uerba diſcutite: Nemo aſcēdit, inquit,in cœlum:niſi qui deſcēdit de cœlo,filius hominis qui eſt in cœlo. Quis quæſo eſt qui loquitur? Chriſtus uticꝫ. Vbi rogo tunc erat,quādo hæc loquebatur? In terra ſcilicet. Et quomodo ſe de cœlo antecꝫ naſceretur deſcendiſſe teſtatur? Etiam & cum loquitur in cœlo ſe eſſe fatetur,eundemq́ꝫ ſe filium hominis dicit:cum uticꝫ de cœlo,niſi deus deſcendere nō potuerit:& cum in terris loquitur,non niſi unus idemq́ꝫ Chriſtus fuit. Et hæc eſt mira & admirabilis nouitas,imò omnium nouitatum ſupereminens nouitas unitatis. Quam niſi diligenter prudens uirgo ab exordio ſancti Euangelij animaduertas,magis errare in omni ſcriptura uideberis diuina quàm intelligere ueritatem. Conſtat igitur unum eundemq́ꝫ Chriſtum ſecundum utraſcꝫ formas operatum,humanitatis ſcilicet ac diuinitatis, ac per hoc duas exercuiſſe operationes. Operata eſt enim utracꝫ forma uel natura cum alterius cōmunione quod proprium habuit:uerbo ſiquidem operante quod uerbi eſt:& carne exequente quæ carnis erāt: communicante ei ſiquidem uerbo in eadem operatione,dum & idem deus atcꝫ homo in una

D ſubſtantia uel perſona,ſine diuiſione aut commixtione creditur,& præcognita una identitas prædicatur. Verūtamen deus uerbum eſt & non caro,quancꝫ carnem rationabiliter animatam aſſumpſerit:hancq́ꝫ ſibi unione naturali & ſecundum ſubſtantiam counivit. Similiter & caro eſt animata,& non uerbum:licet uerbi dei caro conſpecta ſit ac uiſa. Vnde & Ioannes: Quod fuit ab initio,& quod audiuimus,inquit,& uidimus et perſpeximus,& manus noſtræ tractauerunt de uerbo uitæ:cum profecto nemo deum uerum uidere aut tractare poſſit manibus,niſi per ſacramentum ſibi uniti hominis. Quæ nimirum unitio tam mira eſt,ut diſcerni nequeat. Alioquin quod fuit ab initio uerbum:quomodo rectè dicitur hoc totū eſſe quod apoſtoli audierant,quod uiderant,quod manibus tractarāt:niſi quia Chriſtus unus idemq́ꝫ erat? Ac per hoc quod audierant,quod uiderant,quod tractarant,uerbum uitæ erat: & nihil aliud ex duabus naturis quàm unum iuxta ſubſiſtentiam uel perſonam. Hinc eſt quod unus idemq́ꝫ manens filius unigenitus, indiſſeparatus in utriſcꝫ naturis conſpicitur, & quæ ſunt utriuſcꝫ ſubſtantiæ naturaliter operabatur,ſecundum uniuicꝫ uel inſitam eſſentialem qualitatem,uel naturalem proprietatem:quæ ſi naturam haberet ſingularem & inconiunctā,non ageret uticꝫ. Nunc autem Emanuel dum unus eſt,& in eoipſo utraque,id eſt, deus & homo, quæ utriuſcꝫ naturæ ſunt,ueraciter geſſit, ſecundum aliud & aliud quæ geſta ſunt operans. Ergo ſecundum quod deus ipſe idem egit quæ diuina ſunt:ſecūdum quod homo, idem ipſe quæ humana ſunt,ſeipſum uolens oſtendere quod deus idem ipſe & homo ſit. Et ideo idem ipſe tā quæ diuina ſunt agit q́ quę humana ſimiliter:& nō alius quidē miracula operatus eſt, alius perpetrauit hūana,paſſionesq́ꝫ ſuſtinuit:ſed unus idēq́ꝫ Chriſtus filius dei atcꝫ hominis filius,qui & diuina geſſit & hūana:ſiquidē inſeparabiliter atcꝫ indiuiſe cōmunes Chriſtus habuit actiōes. Sed intelligēdæ ſunt ipſorū operū qualitates:cōtemplandūq́ꝫ ſemp ad quæ prouehatur humilitas carnis,& ad quæ inclinet altitudo diuinitatis:ita ut per omnē textū ſancti Euangelij uideatur nihil caro ſine uerbo agere, necꝫ uerbum ſine carne quicꝫ efficere. Vnde quod concipit & parit uirgo,ſicut nō ſine potentia uerbi eſt, ita nō ſine ueritate carnis quod naſcitur,

A naſcitur,quod pannorum faſcijs iacet inuolutum,& in præſepio reclinatur. Porrò quod ſtel
la duce à magis adoratur,ſicut deitatis eſt:ita & humanitatis,cum in Aegyptum per fugã ne
capiatur adducitur.Sic itaq; omnia uirtutum opera cõſideranda ſunt,ut reddamus deo quæ
dei ſunt,& homini quæ ſunt hominis.Quoniam ſicut eſt unus qui Lazarũ uerbo potentiæ
ſuæ uocat,ut exeat foras à monumento:ſic idem ipſe unus eſt qui fleuit humanitatis affectu.
Sic quippe cuncta oportet cõſiderare:quatenus & plena diuinitas in Chriſto intelligatur ho
mini unita,& plena humanitas in deum aſſumpta.Hæc idcirco dixerim tantiſper de fide in-
carnationis Chriſti chariſſimæ:quia quod plures Orientalium circumeunt ſuis fecibus obuo
luti,moneri debuiſtis ne ſuo obnubilare uos uelint obſcuritatis eloquio , uel Græco turbine
Latinam cõfundere puritatem.Sunt enim & prudentes uirgines, ſunt et fatuæ. Et ideo dile-
ctiſſimæ imitamini,quã amatis beatam & glorioſam uirginẽ,cuius hodie in terris feſta coli-
tis,de qua dicitur:Maria autem cõſeruabat omnia uerba hæc(quæ de Chriſto dicebãtur, ſci-
licet)conſerens in corde ſuo.Cõſerte ergo & uos in cordibus ueſtris chariſſimæ, quæ de ipſo
eodemq; domino catholice dicuntur:ut & fidem integrã ſeruare poſſitis, et matrem eius de-
bite uenerari.Quoniam nullus honor eius eſt alius,niſi cum ille iure honoratur, qui naſci di-
gnatus eſt ex ea.Cæterum rogo quæcunq; eſtis filiæ,quæcunq; matres, cogitate attẽtius, &
perpendite diligentius,quibus afficiebatur beata & intemerata uirgo Maria doloribus poſt
Chriſti ad coelos aſcenſum,expletis omnibus quæ de ipſo erãt ab angelis prædicata, et à pro
phetis multifarie multiſq; modis præſignata,diuinis declarata oraculis, uirtutibus exhibita,
& quæ humanitatis ſunt oſtenſa præſagijs.Quæſo ſi qua ſunt in uobis uiſcera pietatis, conſi
derate quo cruciabatur amore,quóue deſiderio æſtuabat hæc uirgo,dum reuolueret animo
cũcta quæ audierat,quæ uiderat,quæ cognouerat.Puto quod quicquid cordis eſt, quicquid
mentis,quicquid uirtutis humanæ:ſi totum adhibeas,non ſufficiat ut cogitare ualeas, quãto
indeſinenter cremabatur ardore pij amoris:quantis mouebatur repleta ſpiritu ſancto coele-
B ſtium ſecretorum incitamentis:quia etſi diligebat Chriſtum ex toto corde, et ex tota anima,
& ex tota uirtute,nouis tamen quotidie inflammabatur præſentia abſens deſideriorum affe-
ctibus:tanto ſiquidem ualidius,quanto diuinis illuſtrabatur intus uiſitationibus: quam totã
repleuerat ſpiritus ſancti gratia:quam totã incanduerat diuinus amor: ita ut in ea nihil eſſet,
mundanus quod uiolaret affectus,ſed ardor continuus et ebrietas perfuſi amoris. Nam &
Chriſtus ab hominibus eſt amandus,ex toto corde,et ex tota anima,atq; ex tota uirtute quæ
rendus:maxime tamen ab ea ardentius,cuius & dominus erat et filius. Fortaſſis ergo præ ni
mio amore,in loco quo ſepultus dicitur interdum habitaſſe eam credimus:quatenus pijs pa
ſceretur internus amor obtutibus. Sic nanque locus medius eſt hincinde conſtitutus,ut adi-
re poſſet aſcenſionis eius ueſtigia, & locum ſepulturæ ac reſurrectionis, et omnia in quibus
paſſus eſt loca inuiſere:non quod iam uiuentem quæreret cum mortuis,ſed ut ſuis conſolare-
tur aſpectibus.Hoc quippe habet impatiens amor,ut quæ deſiderat, ſemper inuenire ſe cre-
dat.Ignorat ſiquidem iudicium,ratione multoties caret,modũ neſcit,nec aliud cogitare po-
teſt quàm quod diligit.Amor non accipit de impoſſibilitate ſolatium,neq; ex difficultate re-
medium.Quæ ſcilicet beata uirgo Maria,q̃uis iam in ſpiritu eſſet, tamẽ dum in carne uixit,
carnalibus mouebatur ſenſibus,& ideo q̃ ſæpe locorũ recreabatur uiſitationibus, & quẽ ge-
nuerat,mẽtis cõeplectbatur amplexibus.Deniq; amor Chriſti,deſideriũ pariebat : deſideriũ
uero gliſcens,quaſi nouis reparabatur ardoribus,intantũ ut credam nonnunq; quod omnia
etiam & ſemetipſam tranſcenderet:quia omnino amor impatiens, quod amat nõ poteſt nõ
uidere.Hinc eſt chariſſimæ,quod omnes ſancti omnia quæ meruerant pro paruis duxere, ſi
dominum quem amauerãt nõ uiderent:ſicuti & uenerabilis beata uirgo Maria, nõ indignũ
pro innumeris & immenſis beneficijs,reddebat interdum obſequium ſanctitatis, dum bene-
ficiorum in terris poſita non poterat uidere largitorẽ,& ideo hodie dilectiſſimæ eleuatur ſu-
per choros angelorum,ut poſſit ſpeciem uultumq; uidere ſaluatoris, quẽ amauerat, quẽ cu-
pierat

C pierat ex toto deſiderio cordis. Quod ſi gaudium fit in coelo de quolibet peccatore cõuerſo,
multo magis putandũ pro tantæ uirginis exaltatione & gloria, quod exultatio fiat in ſuper-
nis: cuius nimirum feſtiuitas, omnium ſupernoſũ ciuium eſt gratulatio: præſertim quia eius
celebritas laus & fauor eſt ſaluatoris. Vnde credimus (ut ſupra dictum eſt) quod nõ hunc tan
tum diem ſolennem ducunt pro eius honore annuum, uerum etiam cõtinuum & æternũ iu-
cunditatis & læticiæ ac uenerationis obſequio, cum omni colunt tripudio amoris & gaudij.
Nec immerito igitur omnis illa coeleſtis ciuitas congratulatur & ueneratur matrem: cuius ſu
per ſe adorat filium regem: ante quem tremunt poteſtates & curuatur omne genu. De huius
nimirum ad coelos aſcenſione, multo admirantis intuitu ſecretorũ cõtemplator coeleſtium in
Canticis: Vidi, inquit, ſpecioſam aſcendentẽ, quaſi columbam deſuper riuos aquarũ. Et uere
ſpecioſa quaſi columba, quia illius ſpeciem columbæ ac ſimplicitatẽ demõſtrabat, quæ ſuper
dominum uenit & docuit Ioannem, quod hic eſt qui baptizat. Et bene deſuper riuos aquarũ,
quia ſuper aquã refectionis educauerat eã dominus & nutriuerat: ex qua multi deducti riui,
omnem irrigant terram delitiarum, & infundunt hortum uoluptatis, ex quibus quotidie lo-
ta & perfuſa beata dei genitrix aſcẽdit hodierna die ſpecioſa ualde & admirabilis: cuius odor
ineſtimabilis erat nimis, & ideo ineffabilis. Ad cuius profecto fragrantiam odoris, omnis illa
coeleſtis Hieruſalem læta decurrit: quam circundabant flores roſarum & lilia conuallium, eo
quod omnes animæ martyrio rubricatæ, eam æternæ dilectionis cõplectuntur amplexibus:
& uirginitatis ſplendore candidatæ, ac ſi lilia in ualle humilitatis enutritæ, circundant eã uene
rationis gratia obſequentes. Recte igitur quoniam beata dei genitrix & martyr & uirgo fuit,
quamuis in pace uitam finierit. Hinc quoqꝫ quod uere paſſa ſit, teſtatur Symeon propheta, lo
quens ad eam: Et tuam, inquit, ipſius animam pertranſibit gladius. Ex quo conſtat quod ſu-
pra martyrem fuerit. Alij nanqꝫ ſancti etſi paſſi ſunt pro Chriſto in carne, tamen in anima
D (quia immortalis eſt) pati nõ potuerũt. Beata uero dei genitrix quia in ea parte paſſa eſt, quæ
impaſſibilis habetur: ideo (ut ita fatear) quia ſpiritualiter & caro eius paſſa eſt gladio paſſionis
Chriſti, plus ꝙ martyr fuit. Vnde conſtat, quia plus omnibus dilexit, propterea & plus do-
luit, intantum ut animam eius totam pertranſiret & poſſideret uis doloris, ad teſtimoniũ exi
miæ dilectionis. Quæ quia mente paſſa eſt, plus ꝙ martyr fuit. Nimirum quod eius dilectio
amplius fortis, ꝙ mors fuit: quia mortem Chriſti ſuam fecit. Nunc aũt circũdant eã flores ro
ſarum, indeſinenter eius admirantes pulchritudinẽ inter filias Hieruſalem: in qua poſuit rex
thronum ſuum, quia cõcupiuit eius ſpeciem ac decorẽ: fuit enim plena charitate & dilectiõe:
& idcirco ſequitur poſt eam purpuratorũ exercitus, & candidatorum grex. Quam ſi diligen
tius aſpicias, nihil uirtutis eſt, nihil ſpecioſitatis, nihil candoris gloriæqꝫ, quod ex ea nõ reſplẽ
deat. Et ideo bene circũdant eam flores roſarum, & lilia cõuallium: ut uirtutes uirtutibus ful-
ciantur, & formoſitas decore caſtitatis augeatur. Nam omnis ſplendor & gloria, quanto illu-
ſtratur fulgore ſuo ſublimius, tanto apparet præſtantior claritate quorũlibet ſubiectorum, &
eximior prædicatur. Sic & beata dei genitrix, cuius plantatio ac ſi roſæ in Hiericho, ſpecialius
refulſit, & candor uirginitatis ſplendidius emicuit, cum circũdata officio charitatis, ſubmittitẽ
illi ſanctorũ claritas, ut eius amplius ſplẽdor & gloria cõmendetur: quæ ſuper angeloꝝ cho-
ros eleuata, iam beata prædicatur, & iam beatiſſima. Nam angeloꝝ ꝙuis celſior natura ſit:
non tamen gratia maior, quia & ipſi gratuita gratia ne corruerent ſunt ſaluati. Vnde Dauid:
Verbo dñi, inquit, coeli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Quod ſi ſpiritu
oris eius omnis uirtus eoꝝ ſubſiſtit: cõſtat beatã et glorioſam uirginẽ Mariã, in quã ſupuenit
ſpiritus ſanctus, et deus totus illapſus portaĩ nouẽ mẽſibus in utero (ut credẽdũ eſt) ampliora
promeruiſſe uirtutũ priuilegia, & percepiſſe gratiã ab angelis, etiã collaudatã. Vnde & ſi mi-
rabilis eſt eoꝝ uirtus, et firmitas perpetuitatis: mirabilior tamẽ in Maria quã obumbrauit uir
tus altiſſimi: ut ultra omnẽ uirtutẽ ſit angelicã, quod factũ eſt in ea, & admirabile cunctis ſecu
lis ſacramentum. Ac per hoc etiam angelis exinde maior præſtatur gratia, cum inſtaurantur

ab ea

A ab ea omnia,quæ uenerantur & adorant ſuper ſe Chriſtum regẽ dñm natum ex eadem uir-
gine.Hinc & Maria cunctis tanto uenerabilior,quanto gratioſior:& quanto uirtute altiſſimi
extollitur ad ſublimia,tãto clarior reſultat in gloria.Plena ſi quidem gratia,plena deo,plena
uirtutibus,non poteſt non poſſidere plene gloriam claritatis æternæ, quam pleniſſime acce-
pit,ut mater fieret ſaluatoris.Quam uiderunt omnes filiæ Sion, & beatiſſimã prædicauerũt:
ac reginæ laudauerunt eam:quoniam tantam eam uiderunt,quantam nullus narrãdo exple
uit mortalium,quanto magis deum qui talem ac tantam fecit eam,ut ipſe fieret per eã.Vnde
Dauid:Et homo,inquit,natus eſt in ea,& ipſe fundauit eã altiſſimus.Beata igitur talis ac tan-
ta natiuitas,beata & ſupernorum ciuium ſocietas,& admirabilis charitatis eorum unanimi-
tas:ubi nemo angelorum,nemo archangelorum,non dico beatæ uirginis Mariæ,uerum ne-
que alicuius ſanctorum inuidet gloriam:ſed totum in altero unuſquiſque poſſidet, quod gra
tis præſtatur omnibus:ut de omnibus,& in omnibus glorificetur deus,honoretur & adore-
tur ab omnibus:ubi non ſexus,non ætas,non dignitas generis, ſed meritorum qualitas ſola
diſcernitur:ubi plurimũ ſtella à ſtella differt claritate,ꝗuis omnes in ſuo ſint ordine ſuſcitãdi.
Quod ſi eſt alia claritas ſolis,& alia claritas lunæ,& alia claritas ſtellarum: una tamen claritas
eſt,qua illuſtrantur omnia.Idcirco beata dei genitrix, quæ adhuc tantis in terra prædicatur
laudibus,nõ immerito creditur hodierna die exaltata & glorificata:necnõ & clarificata, quã-
tum nouit ille qui eam elegit in ſua ſapientia, qua diſpoſuit omnia. Quod ſi in domo patris
manſiones multæ ſunt,credimus ſplendidiorem matri hodie filium præſtitiſſe,quã ſibi olim
ædificauit domum,ſubnixam columnis ſeptem:in qua domo nimirum putantur nuptiæ ec-
cleſiarum dei,& fœderantur terrenis cœleſtia. In eo nanq; utero uirginis, ſponſo immortali
uirginitas conſecratur,ut ſit totum cœleſte commercium.Et ideo chariſſimæ celebrate ſolen-
niter uirginis feſtum,quæ cœleſtem uobis uitam in terris oſtendit:quoniam qui non nubent
neq; nubentur,erunt ſicut angeli in cœlo.Nec mirum ſi angelis comparatur uirginitas,quæ
B angelorum domino,fœdere copulatur nuptiarum.Et ſi quælibet uirginitas tantum erigitur,
ut angelis comparetur,multo magis beata & glorioſa uirgo Maria,quæ ſingulari commen-
datur priuilegio,& immẽſo ditatur mercimonio.Idcirco dilectiſſimæ,amate quam colitis,&
colite quam amatis:quia tunc eam uere colitis & amatis,ſi imitari uelitis de toto corde quam
laudatis.Hæc nanq; uita uobis de cœlo fluxit,quam profeſſæ eſtis: ſupra uſum naturæ hæc
uita eſt,quam tenetis:de cœlis uenit ſponſus,quem ſequi cum matre debetis:nec immerito ui
uendi uſum de cœlo quæſiſtis,quæ uobis de cœlo ſponſum petiſtis. Ideo ueſtra conuerſatio
in cœlis ſit ſemper:quoniam uerbum dei quod amatis,nõ niſi in ſinu patris inuenitur. Licet
igitur ubiq; totus ſit,& non longe ab unoquoq; noſtrum,tamen non niſi caſto rurſus hauri-
tur pectore.Prope eſt enim, inquit Moyſes, in corde tuo & in ore tuo, tantum cum recto ſi
quæſieris corde. Vnguentum exinanitũ eſt nomen eius:propterea adoleſcentulæ diligite ani
mo,quod pro uobis effuſum eſt.Habetis nãq; ſanctæ uirgines ſponſum uirginem, uirginita-
tis & caſtitatis amatorem:qui matrem uirginem ideo elegit,ut ipſa omnibus eſſet exemplum
caſtitatis,in qua uelut in ſpeculo refulget forma uirtutis.Habetis igitur in ea magiſteria pro-
bitatis expreſſa,quid primũ eligere,quid reſpuere,quid ſequi debeatis. Prima eius uirtus eſt
fundamentum omnium uirtutum & cuſtos,humilitas ipſa,de qua gloriatur: Quia reſpexit,
inquit,humilitatem ancillæ ſuæ:ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.Er
go primum diſcendi incitamentum,nobilitas eſt magiſtri:deinde merces laboris optimi,fru-
ctus beatitudinis.Quid igitur nobilius matre domini: quid ſplendidius ea : quam ſplendor
elegit paternæ gloriæ? Quid caſtius ea,quæ corpus Chriſti ſine contagione corporis genera-
uit? & tamen in ea ſolum humilitatem reſpexiſſe dominum profitetur,quæ cuſtos eſt cætera-
rum uirtutum.Collocauerat enim in tuto ſtationis portu,ſublimia meritorum ſuorum exer-
citia,& ideo diuinitus illuſtratur.Vnde dominus ait:Ad quem reſpiciam niſi ad humilem &
quietum ac trementẽ ſermones meos? Fecit enim quod promiſerat, & reſpexit humilitatem
ancillæ

C ancillæ ſuæ:unde & beata iam ab omni ſeculo prædicatur. Idcirco & uos ò filiæ:ſi uere uirgi-
nes eſſe uultis,humilitatē ſectamini:& matrē domini quæ ſe ancillā uocat, cordis amore imi-
tari procurate,quæ didicit ab ipſo ſponſo,cui uos deuouiſtis humilitatē, quam uos ex ſe do-
cuit. Vnde ait idem:Diſcite à me,quia mitis ſum & humilis corde. Non ergo beata dei geni-
trix à filio ſuo domino noſtro,didicit cœlos fabricare,non angelos creare,nō miracula deita-
tis inſignia operari:ſed tantum humiliari,cæteraq́ uirtutum documenta,intra humilitatis cu
ſtodiam aggregare. Vnde cum ea ſemper ſingularum uirtutū pudicitia comes irremota man
ſit:quia omnino pudor indiuiduus uirginitati eſſe debet, ſine quo recte caſtitas uera ſeruari
non poteſt. Nunq́ igitur beata uirgo Maria ſine pudoris ſui cuſtode proceſſit. Et ideo ſi pla-
cet uobis chariſſimæ,talis ac tanta uirgo,placeat & opus uirtutis:cuius uita omnium eſt diſci
plina,cuius mores inſtituta ſunt eccleſiarū,quæ præcellit cunctos,ſupereminet uniuerſis. Pro
pterea quæcunq́ uirgo ſibi ab ea optat præmiū & implorat auxiliū,debet imitari exemplū.
Rogo uos ò uirgines,rogo & uiduæ,imitamini Paulam uiduā matrem, exemplar continen-
tiæ & caſtitatis. Imitamini Euſtochium,quam habetis uobiſcum uirginem,& formā perfectæ
integritatis. Quod ſi minus in eis eſt,quàm in matre domini,imò quia eſt:habetis prole fœ-
cundam & uirginem perpetuam:quia ſicut in comparatione dei,nemo bonus:ita & in cōpa-
ratione matris domini nulla inuenitur perfecta, quamuis uirtutibus eximijs comprobetur.
Vnus eſt pater noſter,qui in cœlis eſt:unus & magiſter:una eſt forma uirginitatis in Maria,
cui uos omnes ut imaginem reformetis integritatis,faciem imprimere debetis in ſculpturam
ſpiritus ſancti. Quoniam hæc eſt hortus concluſus,fons ſignatus,puteus aquarum uiuentiū,
ad quam nulli potuerunt doli irrumpere:nec præualuit fraus inimici, ſed permanſit ſancta
mente & corpore,multis donorum priuilegijs ſublimata. Idcirco hanc imitamini moribus,
ſequimini caſtitate,huius implorate auxiliū. Quod ſi me,quia ita loquor,præſumptionis ue-
D lit arguere inuidorum aliquis,quod uobis ſcripſerim:arguat charitatem atq́ dilectionē,quia
rogantibus uobis ne hoc quidem inexpertus iudicaui negandum. Malui enim excipere ru-
borem pudoris,quàm non exequi iuſſionem ueſtram,quarum precibus nonnunquàm deus
noſter obedire uidetur:præſertim cum habeatis uobiſcum,quas imitari uirtutis eſt,cum qui-
bus diſcere poteſtis:affectum à me potius quàm magiſterium ad laudem huius diei requiſi-
ſtis. Vnde excuſare non debui propter obſeruantiam grauitatis,ne impartirem deuotioni ue
ſtræ,quæ mandaſtis. Quod ſi docere nequiui, ſaltem ad laudem tantæ uirginis exhortari o-
mnino curaui:quatenus non deeſſem uobis quem diligitis in die tantæ feſtiuitatis,ſed iunge-
rer precibus,iungerer uotis,ſi quo modo mente ad ea uobiſcum eleuari merear ueſtris ſuffra-
gantibus meritis:ad quæ peruenit beata & intemerata uirgo Maria. Ecce hodierna die ad illū
præclarum & ſplendidum thronum angelorum,ipſa per humilitatem & per integritatē car-
nis aſcendit:unde intemperantia olim eximios archangelorum & ſuperbia deiecit. Quapro-
pter gaudete,gaudete inquam:quia uobis uia patefacta eſt cœlorum. Quamuis enim nobis
eadem promittantur:uobis tamen iam præſto ſunt,quæ cum angelis incorruptionem ſerua-
tis. Quæ licet de hoc mundo ſitis,tamen fauente deo,iam in hoc mundo non eſtis:quia etſi ſe
culum uos habere meruit,tenere omnino non potuit. Beata itaq́ Maria hodie iam ab omni-
bus gentibus longe lateq́ prædicatur:& uobis quæ ſequutæ eſtis exemplum tantæ uirginis,
beatitudo condonatur cœleſtis. Quas non illecebræ ſolicitant corporis, non colluuio præci-
pitat uoluptatis,non æſtus inflammat incentiuæ carnis,imò angelica imitatio delectat in ter
ris:quorum in futuro æqualitas repromittitur in cœlis. Beatæ igitur eſtis filiæ, ſed & beatæ
uiduæ quæ cœlibem in Chriſto uobiſcum ducunt uitam, quia ſecundum Apoſtolum libe-
ratæ à lege uiri,ſic permanſerunt. Beatior,inquit,erit ſi ſic permanſerit ſecundum meum con
ſilium. Puto enim,ait, quod & ego ſpiritum dei habeo ; euidenter uolens exprimere , quid
interſit inter eam, quæ adhuc eſt iuncta lege uiro,& inter eam, quæ iam ſoluta uinculo bea-
tior prædicatur. Quod ſi utraq́ beata, quia in Chriſto, beatior tamen quæcunq́ iam ſoluta

eſt uinculo

A eſt uinculo & cœleſtia ſectatur. Ideo uiduæ ſemper uirginibus bene copulãtur,ut ait Apoſto-
ſtolus:Mulier innupta & uirgo,cogitat quæ ſunt dñi,ut ſit ſancta corpore & ſpiritu:quodã-
modo enim magiſterium uirginitatis,uiduarum gliſcit & confortatur exemplis,quæ cum ui
ris caſtum ſeruauerint connubium:docent integritatem magis uirginibus deo ſeruandam:et
quod propemodum non inferioris uirtutis eſt à coniugio abſtinere,quod aliquando delecta
uerit,quàm coniugij delectamenta neſcire.In utroq; ſiquidẽ gradu fortitudo laudatur, et cœ
leſtis uitæ prædicatur uirtus.Idcirco cognationem iam cũ Chriſto uterq; ordo ſortitur. Vn-
de dominus:Si quis,inquit,fecerit uoluntatem patris mei,qui in cœlis eſt,ipſe meus frater, ſo
ror & mater eſt:ubi non ſexus,non ætas,non conditio diſcernitur,ſed qui fecerit,inquit,uolũ
tatem patris mei qui in cœlis eſt. Vnde quia libera facultas cunctis præſtatur,eſtote, chariſſi-
mæ,id ad quod uos Chriſti gratia uocauit,eſtote matres Chriſti ac ſponſæ, eſtote ſorores ac
propinquæ:quia quod carne non potuiſtis,graia totum condonatum eſt uobis. Et ideo dili
gite matrem domini,quæ uobis ſponſum genuit immortalem : cuius & uobiſcum ſoror eſt
ipſa,quia uoluntatem patris fecit ut eſſet mater.Propinqua quidem uobis non carne,ſed ſpiri
tu:ut uniias cõmendetur eccleſiæ,et ſocietas corporis Chriſti intelligatur. Ex quo dominus:
Volo pater,inquit,quia ego & tu unum ſumus,ut & ipſi in nobis unum ſint. Quæ profecto
unitas per unũ mediatorem dei & hominum efficitur.Facite ergo uoluntatem patris & uos,
ut unum eſſe poſſitis.Ornate lampades ueſtras,occurrite ſponſo,quia iam ad hoſtiũ pulſat,
& matrem,ſi eã diligitis,ſequimini.Intus autẽ parate & ornate lampades ueſtras,quia filiæ re
gis eſtis.Omnis enim gloria ueſtra ab intus ſit,et intus habete quod foris luceat: ne forte in-
ter has ſolennitates prius q̃ ſponſus ueniat,ueſtræ lampades extinguantur. Nam celebritas
huius diei,non niſi accenſis lampadibus intus & foris recte colitur.Ideo emendum eſt oleum
dum uacat,ne cum ſponſus uenerit,quod abſit,uacuæ inueniamini : Propterea quæ ſurſum
ſunt ſapite,ubi beata peruenit uirgo,et non quæ ſuper terrã,quia ueſtra conuerſaiio(ſi eſtis iã
B quod uouiſtis)in cœlis fore debet.Illuc dirigite mentem,illuc abſcondite uitã ueſtram: donec
pertranſeat furor domini,quò beata dei genitrix hodie peruenit: ibi nanq; habetis ſponſum,
ibi pontificem,ibi omnia quæcunq; quæſiſtis.Illuc dirigite mentem, ut cum Chriſtus uirgi-
nis filius apparuerit in fine ſeculi,cum ipſo & uos appareatis in gloria.Amen.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

SImiliter cadentia,& ſimiliter deſinentia,adnominationes,traductiones,aliaq; id genus ſchemata,de-
nique totius ſermonis guſtus Auguſtinum ſapit.Et in nonnullis libris lectiones,quæ recitantur in
feſto purificationis hinc decerptæ,nomen illius præferunt.

DE ASSVMPTIONE B. VIRGINIS MARIAE SERMO.

SCientes fratres dilectiſſimi autori noſtro multũ nos debere conditos,plus redem
ptos,redemptionis noſtræ commercium ueneremur, et illum ſacratiſſimum ute
rum,ex quo homini deus unitus apparuit:& ſi nequimus meritis,ſaltem celebre
mus obſequijs,ſciẽtes erroris noſtri tenebras,partim eius fulgore diſperſas, quia
quæ homines per protoplaſtorum negligentiam,primæ matris contumaci tam arrogantia,
quàm gula perdiderant,huius ſacræ uirginis partus,non ſolum reſtaurauit diruta, ſed dona
contulit ſempiterna,& ideo cunctis præconijs ueneremur ſalutis auctricem: quæ dum auto-
rem ſuum concepit ex cœlo,nobis redemptorem oſtendit in ſeculo:& quia ad uicẽ eius, ma-
tris noſtræ eccleſiæ forma conſtituitur,ipſa eam inter procellas ſeculi frequenter aſpiciat,ipſa
inter incurſus mundiales continua oratione conſoueat. Neq; enim dubiũ eſt illã quæ meruit
pro liberandis ferre precium,poſſe impartiri ſuffragium liberatis:noſtra inter hæc oratio iu-
gis ad dominum dirigatur,ut qui pro honore nominis ſui,uiſcera illa quæ ſanctificauerat in-
trauit,quæ etiam noſipſi ſedulitate debita ueneramur,proſit nobis ad remediũ quod per eã
ſe nobis dedit precium.Merito igitur beata Maria ſingulari à nobis præconio attollitur,quę
ſingulare commercium mundo præbuit; merito inter fœminas tunc etiam lætabatur, cum

C ſingularem medicinam pudico aluo geſtabat. Sciebat quidem pondera uentris, quæ pudorẽ non perdiderat caſtitatis. Mirabatur partus inſignia, quæ nulla nouerat uiri contagia. O bene fœcũda uirginitas, quæ nouo inauditoq́; genere & mater dici poſſet & uirgo. Peperit eñ à quo concepit, portauit à quo creata extitit. Siquidem ipſe eſt autor Mariæ, qui eſt ortus ex maria. Sic inenarrabiliter beata Maria mater & uirgo eſt, quæ dum fructũ prægnationis extulit, integritatis diſpendium non incurrit: apud quã ita cœleſtis prouidẽtia negocij ipſius cõditionem diſpoſuit, ut magis obedientiam exhiberet in mandato, cum honorificentiam ſuã cognoſceret ex angelo. Necq; enim fidem derogat nuncij, quæ dignitatẽ intelligit nunciantis, angelo ei dicente: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, et uirtus altiſſimi obumbrabit tibi: ideoq́; & quod naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius dei. Credidit admonita quod audiuit, meruit ſanctificata quod credidit. Deniq; tantum ſeſe ad cœli faſtigium ſubleuauit, ut uerb[illegible] prin cipio apud deum, id eſt dei filium, de ſumma cœli ara ſuſciperet. Cumq́; ſe per myſticu diuinitatis arcanum carni noſtræ fragilitatiq́; cõmiſceret, latuit in homine diuinitas, ut diuinitate humanitas nõ periret: et ſub uelamẽto aſſumptæ carnis abſconditus, precioſius redemit perditos, quàm ſi defenſaret ab imminente hoſte captiuos. Immenſa pietas, & ſupra q̃; fari poſſit prædicanda maieſtas, uiſcera puellæ aura ſancti ſpiritus implebãtur: innupta uirginis uulua, uerbi ſemine creſcente, turgebat. Replebantur, inquam, arcana uiſcerum ſacri ſpiritus fœcunditate repleta, et erat ſpes in partu, quia non erat uoluptas in coitu. Stupebat precioſiſſima genitrix, & apud ſe tacita rerũ nouitate mirabatur. Vrebatur æſtu cogitationis ab igne, & perculſa rerum nouitate obſtupeſcebat mirabiliter. Sciens enim ſuam integritatẽ, mirabatur uentris ubertatẽ ſelix Maria. O genitrix glorioſa, ò puerpera ſublimis, cuius uiſceribus autor cœli terræq́; cõmittitur: felicia oſcula labris impreſſa lactentibus, cum inter crebra indicia reptãtis infantiæ, utpote uerus ex te filius tibi mater alluderet, cum uerus ex patre dominus impe-

D raret. Nam autorem tuũ ipſa concipiens, edidiſti in tempore puberem, quẽ habueras ante tẽpora conditorem. Felix puerperium, lætabile angelis, expectabile ſanctis, neceſſariũ perditis, congruum profligatis: qui poſt multas aſſumptæ carnis iniurias, ad ultimum uerberatus flagellis, potatus felle, patibulo affixus. Vt te ueram matrem oſtenderet, uerum ſe hominem patiendo tormenta monſtrauit. Tu ergo beata glorioſaq́; Maria, inter iſta & propter iſta laudabilis, quæ ſic meruiſti donũ fœcunditatis, quæ uirginitatis non amiſiſti ſuffragiũ. Tu es enim benedicta inter mulieres. Tu prærogata cunctis uirginum cateruis. Tu ſequeris agnum quocunq; perrexerit. Tu uirgineos choros & ab incentiuæ carnis illecebris alienos, per albentia lilia roſasq́; uernãtes, ad fontẽ perennis uitæ inuitas. Tu in illa beatorum feliciſſima regione, primi ordinis dignitatẽ adepta es, plantis roſcidis oberrans, inter paradiſi amœnitates & gramineos choros tenero poplite pergens, feliciq́; palma uiolas immarceſcibiles carpis. Tu concinentibus ſine fine angelis coniuncta, archãgelisq́; ſociata, indefeſſa clamitare uoce, ſanctus, ſanctus, ſanctus, nõ deſinis. Sed quid dicam pauper ingenio, cũ de te quicquid dixero, minus profecto eſt q̃; dignitas tua meretur? Si matrem uocem gentium, præcellis: ſi formam dei appellem, digna exiſtis: ſi nutricẽ cœleſtis panis uocitem, lactis dulcedine reples. Lacta ergo mater cibum noſtrum, lacta cibum angelorum, lacta eum qui talem te fecit, ut ipſe fieret in te: qui tibi munus fœcunditatis attulit conceptus, & decus uirginitatis non abſtulit natus: qui prius quàm naſceretur, te matrem creauit ex qua naſceretur, ut illinc procederet tanquam ſponſus de thalamo ſuo, quo mortalibus oculis poſſet uideri. Quanta fuit hæc dignatio, ut crearetur ex te, quam creauit: portaretur manibus, quas formauit: ſugeret tua ubera, quæ ipſe impleuit? Quas itaq; laudes claritati dei dicemus, quas gratias ei agemus? qui nos ita dilexit, ut ꝓpter nos homo fieret, ut matrẽ hominis eligeret, ut uterũ noſtræ conditionis intraret, ut contumelias nati inſantis ſubiret, atq; cuncta humanitatis neceſſaria ſuſtineret. Agẽtes ergo quantum ſufficimus creatori noſtro gratias, aſſumptionem glorioſiſſimæ dei genitricis cum gaudio celebremus. Dignum nanq; eſt cum ſumma ei gratulatione famulari, per quã inſignia uirginitatis

tatis

A tatis pullularunt. Siquidem ipſa uirgo extitit ante coniugium, uirgo in coniugio, uirgo prægnans, uirgo pariens, uirgo lactans: & dicta merito mater, non de marito. Sanctæ quippe matri omnipotens filius nullo modo natus uirginitatem abſtulit, quam naſciturus elegit. Exultent ergo uirgines, uirgo peperit Chriſtum: nihil ex eo quod uouerunt putent exterminatũ, quia manſit uirgo poſt partum. Exultent uiduæ feſtum uirginis celebrantes: Anna uidua uirginem matrem agnouit. Exultent coniugatæ ſolennia beatæ matris frequentantes: Elizabeth coniugata à uirgine matre ſalutata eſt domini. Exultent & pueri continentiam uouentes puero. Ipſe integritatem puericiæ conſecrauit, qui ſuæ matri fœcunditatem attulit, uirginitatem non abſtulit. Ipſi gloria per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Tam euidens eſt in hac ſtili diſcrimen, ut cuiuſcunq; ſit, Hieronymi uideri non poſſit. Ad hoc nec præfert in titulo nomen eius ad quem ſcripta eſt, nec uſquam habet admixtum.

DE HONORANDIS PARENTIBVS.

Parentum meritis ſubiugans filios omnipotens deus, ſeruiendi legẽ in officijs poſteris dedit, ut hoc diuino cogantur facere imperio, quod debuit pietas ſuadere, dicente illo in libro Exodi, in quo ita ſcriptũ eſt: Honora patrem tuũ & matrẽ tuã, ſicut præcepit tibi dñs, ut bene ſit tibi: & ſis longæ uitæ ſuper terram, quam dñs deus tuus dabit tibi. Audite filij ſalutiferam iuſſionem: & præcepta legis, affectu debiti amoris implete. Seruite patribus futuri patres: & matres ueſtras tenera diligite pietate, ut & ueſtræ coniuges mereantur matrũ nomine nuncupari. Nemo patrem aſperis uerbis lædat, non fiat amara dulcedo. Hoc ſit inter parentes & filios, quod iubente dño natura continuit. Affectũ ſonet quicquid linguæ dixerint liberorũ. Inter charas cõiunctasq; perſonas, pietatis iura ſeruentur. Hoc filiorũ ora loquantur, quod parentes delectat audire. Præbeatur patribus amori mixta formido, qui primi nobis ſunt cauſa naſcendi. Exhibete patribus filij quod uos pote-

B ſtas paterni nominis cogit, quæ adeo eſt eorũ meritis attributa, ut ipſa de uobis exigat quod natura iubere nõ potuit. Matribus quoq; debitam impendite reuerentiã, quæ uobis uteri labore ſeruientes, pondus ueſtri corporis tolerant: atq; ignotam portantes infantiã, famulatũ quendam exhibent naſcituris. Illo tempore non ſibi tantum mater eſurit, nec acceptos ſola digerit cibos. Materno uictu alitur & ille qui latet, eiusq; membra alterius comeſtione paſcuntur: ut homo futurus, alienis morſibus ſaturetur. Quid ipſa memorem nutrimenta, et teneræ infantiæ dulces iniurias, quas nutritoris affectus de ſuis paruulis ſumit? Quid cibos in matre confectos, qui fœmineis manantes ex membris, lacteum ſoluuntur in ſuccum, & fauces inualidas liquido ſapore perfundunt. Cogente natura ſumunt infantes de matre quod bibant, & dente nõ nato, hoc ſibi currentibus labris eliciunt, quod non ſit neceſſe mordere. Seruiũt materna poſteris pectora, ſeruiunt ipſis incunabulis, manus & terga membris deuota lactentiũ gratos artus accipiunt. Optat mater paruulum creſcere, optat cito uidere maiorẽ, eumq; numeris iuuenum miſcere feſtinat, nunq; ſibi forſitan ſeruiturum. His tot tantisq; præcedentibus factis, parẽtibus, matri tota debet alacritate ſeruiri. Reddatur naturæ debitum, reddatur & poſteris quod debetur. Exolue fili quod debes, & officia debita qualicunq; exhibe famulatu, quia parentibus nemo poteſt reddere quod debetur. Humilitas talibus oblata perſonis, uiuendi tempus extendit: & morte dilata, multum noſtrã prorogat uitam: uicemq; facientibus reddens, officia noſtra dño iubente cõmendat: qui intantum nomen parentum diligit, ut ſeipſum patrẽ iuſſerit dici. Irreuerẽs autẽ filius, quid de domino ipſe mereatur, Solomonis dicta teſtantur: Cõtumelijs afficiens patrẽ, & cõtemnens ſenectam matris, cõfundetur, & in opprobrijs erit. Filius derelinquens cuſtodire diſciplinã patris, meditabitur ſermones maliciæ. Maledicenti patrem & matrem extinguetur lumen, & pupillæ oculorum eius uidebũt tenebras. Audi fili patrẽ qui te genuit: nec contempſeris quia ſenuit mater tua. Pareat patri lingua quã genuit, & matrem ſuam nemo crudeli uerbo percutiat. Sic te rapiat fili iuuenilis ætatis auto-

C ritas,ut noueris unde ſis natus. Memento ſcripturæ ſententiæ,ubi ſpiritu ſancto loquente di-
ctum eſt:Quia qui maledixerit patri aut matri,morte moriatur. Memento ergo parentũ eſſe
quod talis es:quorum manibus crementa ſumpſiſti. Fauces tuæ necdum lacteum perdide-
runt ſaporem,quem tibi pia mater infundens,linguam iſtam pauit potu corporis. Impende
debitum patri matriq́ꝫ ſeruitium:qui nunquam tuos uagitus horrentes, totum in te lambe-
bant oſculis corpus. Sit tibi grata ſalus ipſorũ,quibus charior eſt tua uita quàm propria. Red
de amoris uicem colendæ pietatis. Facta parentum tuis cunabulis cõmoda, officijs proprijs
exolue. Parentes enim adeo debent haberi dulciores,quia per alios reparari non poſſunt, &
cum eos lex naturæ ſubtraxerit,nec patrem tibi alterum poteris inuenire,nec matrem. Muta
to coniugio nec uitricus pater eſt,nec nouerca poteſt nomen matris implere. Nullus igitur fi
liorum autorem lucis ſuæ cædat iniurijs. Nemo parentibus optet aduerſa,qui liberos ſuæ ſa-
luti anteponunt. Intolerabile nefas eſt,ex illo ore proteruum audire ſermonem,aut illis pulſa
ri manibus,quas amor diligit. Oculorum ueſtrorum timete ſententiam,quam dominus pro
miſit ingratis. Meretur enim cæcitatis ſuæ ſubire ſupplicium,qui parentum uultus uel toruo
uiſu deſpexerit,& elatis oculis læſerit pietatem. Si quicquam ſapitis filij, eo animo uidete ue-
nerabiles facies,quo uos ipſæ conſpiciunt,et eorum labris dulcibus oſculis inhærete,quia eo-
rum oſcula adhuc habetis in membris. Senibus ſeruire perfacile eſt, quos nemo potat, nemo
nutrit ſucco corporis ſui. Foueatur itaq; parentum ſenectus, & factis eorũ uiciſſitudo redda-
tur. Habet enim quandam ſenectus infantiam. Videant liberi ueſtri quid faciant, uobis uicẽ
ſimilem reddituri. Imitamini filium Machabæum,qui matri mortem ſuadenti ſeruiuit,& du
rum imperium gratanter aggreſſus eſt,ne offenderet genitricem. Maluit fratrum ſociari fune
ribus,quàm uoluntati matris obſiſtere. Ita enim matris ſuadentis uolũtas perfecta eſt: ut deo
filium faceret martyrem,& fratrum coronis comparticipem. Deniq; obſequium ſuum me-
D lius morte probans,ſuaſionem ſermonis matris impleuit,& lucem iſtam moriendo contem-
nens,conſors martyrum factus eſt, ut illa germanitas æterno collegio firmaretur. Ecce quid
præſtirit animus matri ſubiectus. Deuotus filius obediendo promotus eſt,qui nolens mater-
nam aliqualiter lædere pietatem,perpetuam uitam paſſione ſuſcepit,qui dominum confiten
do,meretur cum fratribus à domino coram angelis coronari.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

ET hanc ſermonis diſcrepantia ſatis arguit ab Hieronymo non fuiſſe ſcriptam. Quod quidem & hinc colligi poterat,quod in exemplaribus uariat titulus:In nonnullis ad Damaſum inſcripta eſt,in alijs ad Ruſticum epiſcopum Narbonenſem,in quibuſdam nullius habet nomen. Deinde in alijs codicibus habetur integra,in alijs mutila. Poſtremo non eſt ueriſimile,diuum Hieronymum ſi de re tanta, tantum ſcripſiſſet librum,non alicubi citaturum fuiſſe,cum multo breuiores & leuioris argumenti tam frequenter citet.

DE SEPTEM GRADIBVS ECCLESIAE.

SVfficere quidem fidei tuæ arbitror conuerſationem ſanctam quã habes in Chri-
ſto Ieſu ad ſacerdotalis ordinis dignitatẽ, arctam tibi & anguſtam intellectus uiã
in domino reſerare,quia præcedentibus meritis ac uirtutis inſignibus,ad hoc offi
cium electus à deo es. Licet in multis gratia Chriſti ſine operibus comprobetur,
& ceſſante merito conuerſationis ac uitæ,ſola dei dona fructificent. Tamen quia tu præ cæte
ris electus à deo ob hoc comprobaris,qui & legis opera imples,et commoraris in gratia uſq;
ad ſupereminentem ſcientiæ charitatem,intellectu dei tecũ loquente feſtinanter exiſtentibus
cogitationibus inſignibus:hoc uis noſſe quod factus es. Totius tibi eccleſiæ prout præcipis
ſacramenta reſerabo:doctrinæ ordinem & locum cuſtodiens, & quid qualiter obſeruare de-
beas docens:ſi modo ad iniuriam non reuoces nouelli exhortatoris induſtriam, ac te non pu
deat pauliſper minorẽ eſſe dum diſcis:quia ſepoſito,ut uides, priuilegio dignitatis, habes de
nobis amplius quod quæras. Et id quod iam pridem in conſecratione conſecutum te eſſe cre
dis,reſtat ut capias;ne minor inueniaris in Chriſto,quàm in mundo interim nominaris: ac ſi
falſi

A falſi uocabuli inutilis paſtor exiſtas,cum hæc quæ in domino latent ſacramēta neſcires. Nos tamen tenentes in omni diſputatione rationem:ac tecum ſimpliciter fabulantes: uerū te epiſcopum animarum debere eſſe monſtrabimus:ut factus tibi ipſe iudex, hoc quod loquimur implere feſtines:et nobis conſentiens,uerecundia & confuſione reiecta, eligas abiectus eſſe in domo dei,magis quàm habitare in tabernaculis peccatorū. Sic enim Ieſus ait: Reges gētium dominantur eorum,et qui poteſtatem habent,domini uocantur:uos autē non ſic,ſed qui maior eſt ueſtrū,fiat ſicut minor,et qui princeps eſt,fiat ſicut miniſter. Quis enim maior eſt, qui recumbit,an qui miniſtrat? In gentibus quidē qui diſcumbit,maior eſt:inter uos autē nō ſic, ſed qui miniſtrat.Ego autem in medio ueſtrum ſum ſicut qui miniſtrat.Et uos quia eſtis permanentes mecum in tentationibus meis:ego diſpono uobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum:ut edatis & bibatis in menſa mea in regno meo,et ſedeatis ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël.Et alibi:Rectorem poſuerunt te,noli extolli, ſed eſto tanquā unus ex ipſis.Et alibi:Non ut domineris clero,ſed ut forma ſis omnibus.Et alibi:Templum dei eſtis,et ſpiritus dei habitat in uobis. Si quis autem templum dei uiolauerit, diſperdet illū deus:Templum enim dei ſanctū eſt,quod eſtis uos.Quoniam ex ipſo,& per ipſum,et in ipſo ſunt omnia,ipſi gloria in ſecula:unus enim deus noſter & pater domini noſtri Ieſu Chriſti,ex quo omnia,et nos in ipſo:& unus dominus Ieſus Chriſtus:per quem omnia,& nos ꝑ ipſum. Sed non in omnibus eſt ſcientia.Cæcitas enim contigit ex parte in Iſraël:donec plenitudo gētiū intraret,et ſic omnis Iſraël ſaluus fieret.Concluſit ergo deus omnia ſub peccato,ut omniū miſereatur.Ante omnia humilitatem dilige: quia ſuperbia apoſtatare facit à deo, & initium omnis peccati,ſuperbia eſt.Deus enim noſter formam ſerui accipiens,humiliauit ſe uſque ad mortem,mortem autem crucis.Omnes ſcripturas mente percurre,totum canonem lege:atq; habens ante oculos exempla ſanctorum,imitare quod bonum eſt,æmulare quod ſanctū eſt.

B Factusq; tibi Hieroſolyma cœleſtis,deo uota reſtitue.Domum in te & templum Solomonis ædifica,tabernaculum fabrica,et diligentius exornare feſtina. Intra ſancta ſanctorum, indeficiens lumen accende,perfectionem in omnibus tene.Pone cuſtodiam ori tuo & oſtium circūſtantiæ labijs tuis.Non des in tentationem animam tuam,et non obdormiet qui cuſtodit te: Exalta uocem tuam,et dic:Omnis caro fœnum,et omnis gloria hominis ut flos fœni: Aruit fœnum & flos decidit:uerbum autē domini manet in æternum. Sacerdos enim domini qui de ore ſuo profert iuſticiam,et exquirentibus annunciat ueritatem, angelus dei omnipotētis eſt.In omnibus cauſis ſerua iuſticiam.Peregrinantem, et orphanum, & uiduam, et pauperē, uel pupillum,uacuo gremio nō dimittas.Ibiq; theſaurum tuum,ubi & cor tuum eſt, conde. Cum omnibus fratribus tuis,ſicut ſcriptum eſt,pacem habe.Conſilia impiorū fuge: nedum iudicas condemneris.Sic enim ſcriptum eſt:Beatus uir qui non abijt in cōſilio impiorum, et in uia peccatorum non ſtetit,& in cathedra peſtilentiæ non ſedit.Sed in lege domini fuit uoluntas eius,& in lege eius meditabitur die ac nocte.Potentum perſonas,diuitum noticias, ſalutantium obſequia ita accipe:ut pauperem non contriſtes,nec ulli faſtidium excuſationis inducas.Non recedat liber legis,ut ſcriptum eſt,de manu tua, ſed meditare in eo die ac nocte. Sic enim ſcriptū eſt:Sine offenſione eſtote Iudæis & Græcis & eccleſiæ dei:ſicut & ego omnibus per omnia placeo,nō quærēs quod mihi utile eſt,ſed quod multis ut ſalui fiant. Prius ꝙ audias ne iudices quenq;:atq; ante probationē accuſationis illatæ, neminē à tua cōmunione ſuſpendas:quia non ſtatim qui accuſatur reus eſt,ſed qui cōuincitur crimināſus.Nec præſtādum odijs ſingulorꝶ eſt,ut innocentū fratrum dominetur iniuria:quinimmo timor domini ante oculos ſemper eſt habendus:& totum quod agitur,deo & Chriſto ſcias eſſe præſtādum non tempori.Nam præterit figura huius mundi,& deo magis obedire conuenit ꝙ hominibus:qui ſcit præterita,& de futuris æſtimat.Vno eñ ſermone tota lex adimpletur.Om̄e quod tibi fieri nolueris,alij ne feceris.Domi ſi fieri poteſt poſtpoſita perſonæ tuæ cura officijq; reuerentia,ſeruū ſeruis eſſe te cōuenit:atq; ita Iſraël in omnibus perdocere:ut quicūq; te audiūt,

C conuerſatione tua magis,quàm ſermone proficiant.Sic enim ſcriptum eſt:In ſapientia ambu
late ad eos qui foris ſunt.Non te extollat ſalutatio plurimorum.Munera diuitũ & obſequia
te non uincant:quia munera,ut ſcriptum eſt,excæcant oculos iudicum. Nec plus ſit apud te
matrona nobilis & diues,quàm profeſſa pauper atq; mendica:aut uidua maritali auxilio de-
ſtituta,æqualis ei quæ habet uirum potentem in ſeculo uideatur.Alienũ te à perſonis omniũ
reddendum iudica:ac propter iniuſticiam in iudicio pauperem nõ defendas:nec propter gra
tiam diuiti indecenter aſſiſtas.Aut ſi hoc non potes facere,cognitionem reſpue cauſarum.So
la eſto tibi lectione & oratione contentus.Neminem enim,ut ſcriptum eſt,diligit deus,niſi cũ
qui cum ſapientia habitat,ac nullum lædit.Iſta ſi feceris,deo utilis in omnibus comprobatus,
perfectum ſacerdotium in te retentabis.Expelle de templo Chriſti, oues & boues & colum-
bas uendentes,& nummulariorum euerte mẽſas:quia domus patris noſtri, domus negocia-
tionis eſſe non debet,ſed orationis.Et quod iudicio dei proijcitur,deſiderari propter damna
tionis ſententiam non oportet,ne reprobi inueniamur in Chriſto.Sicq; fiet ut in ueritate con
ſiſtens,ſeptiformis eccleſiæ ſacramentum noſſe merearis,quod in omnipotentia dei cum ſua
ueneratione cõſiſtit,id eſt,in patre,& in filio,& in ſpũ ſancto,in archãgelis,in angelis,in ſapiẽ
tia,in hominibus. Quæ oĩa ſi diligẽter aſpicias,totius in his diſpoſitionibus eccleſiæ catho-
licæ fundamẽta cognoſces.Et per hos gradus,ſi uniuerſa obſeruaueris quæ ſcripta ſunt,deus
erit in memoria tua,& tu in domum tuam reuerteris.

De primo gradu eccleſiæ qui foſſariorum ordo eſt.

PRimus igitur in clericis foſſariorũ ordo eſt:qui in ſimilitudinẽ Tobiæ ſancti,ſepelire mor
tuos admonentur:ut exhibentes uiſibilium rerũ curam,ad inuiſibiliũ feſtinent:& reſurre
ctionem carnis credentes in dño,totum quod faciũt,deo ſe præſtare, nõ mortuis cognoſcãt.
Tales ergo foſſarios eſſe eccleſiæ cõuenit,qualis Tobias propheta fuit:eius fidei, eius ſanctita
D tis,eius ſcientiæ atq; uirtutis.Nõ ergo putes paruum eſſe officiũ foſſarioꝝ:aut ſicut cæteri ſa-
cerdotes in famulis dei deſpicias ſacramentũ,ac plus diuerſorum ſeruis deferas uel amicis,q̃
Chriſti in templo,cũ preces fundis,cuius membra ueneraris,cũ omnibus participare te cõue
nit,non ſolum in altari,ſed & domi,cũ omnibus eſſe conuiuam, atq; inter domeſticos parie-
tes ſimpliciter reſidere.Si amas Tobiam prophetam,& ſi eius imitaris exemplum, ſi imples
quod ſcriptum eſt:Qui recipit prophetam in nomine prophetæ,mercedẽ prophetæ accipiet:
caue ne huic officio per ſuperbiam tuã aliqua irrogetur iniuria,quam laicus qui minor eſt To
bia,non meretur. Te enim ita de dei membris oportet habere iudiciũ,ut intelligas eccleſiæ ſa
cramentum.Religionis enim & ſanctitatis eſt,quod epiſcopus diceris,non Romani conſula-
tus aut iuris.Si hoc uis eſſe quod factus es,ſerua ordinẽ tuũ,locumq; cuſtodi. Defer prophe-
tæ,ut propheta ſeruiat tibi.Dilige myſteria dei,ut ameris à Chriſto.Noli aliquem contriſtare
illicite,aut iniuſto odio proſequaris:quia ſicut tu Chriſti es,ſic & illi Chriſti ſunt:& nemo po-
tens eſt in hoc ſeculo,qui aliquem ſeruorum ſuoꝝ uelit ab alijs conculcari. Tu ipſe quoq;, ſi li
benter accipias quod dicturus ſum,cunctorũ famulis propter eos quibus ſeruiunt, honorem
defers:atq; unũquenq; pro ut potens eſt eius dñs,ueneraris.Dic mihi quæſo, quis maior eſt
Chriſto? aut cui tantum debes,qui pro te ſanguinem ſuũ fudit, & qui te eccleſiæ ſuæ præpo-
ſuit,& qui te honorauit in cunctis,qui omniũ tibi diuinoꝝ ſacramenta conceſſit? Nunquid
meretur dñs deus tuus,ut cum hæc præſtiterit propter bonitatem & miſericordiam ſuã,con-
ſeruos tuos deprimas:deroges Chriſto:ac nullũ niſi te ſolum putes ad dominũ pertine[illegible]bi
tantum exiſtimes reuerentiam deferendam:ac famulos Chriſti in cõſeruatione tibi cred[illegible]s,
non in miniſterio ut liberos habeas,ſed ut ſeruos in dominatione poſſideas? Hæc enim præ
cæteris deus damnat,& nihil grauius fert,q̃ ut cum ſcias hominibus deferẽdum,deo ipſe nõ
deferas,cum ſeruum principis atq; eius militiæ deputatum proſequi & laceſſere non audeas,
eos qui ueri dei ſerui ſunt,& uero Chriſti charactere cenſiti,ac per baptiſmi gratiam liberi, &
per clericatus officium militantes,abiectione putes & ignominiæ deputandos: ut plus inter-

dum

A dum apud conſciẽtiam tuam,ſi iniuriã non faciat noſtra correptio,ſeruis ꝗ̃ clericis parcas, & in his aliquem uernaculum diligas:illos uelut alienos deſpicias,& malis mũdo placere quàm Chriſto.Pro fide,pro religione,ꝓ propoſito ſanctitatis deferre interdũ clericus ſeruo cogitur: & ad ignominiam nõ ferẽdam,uilis iudicatur in mundo, qui ſummus in cœlo eſt. Recte hæc repudias,recte iſta nõ ſeruas,ſi epiſcopus eſſe nõ uis,ſi cœlorũ regna contemnis, ſi nullum cũ deo cupias habere conſortium.Certe ſi electum te à deo gratularis:ſi factum te paſtorem gregis,ſi te creatum ſacerdotem clericis recognoſcis,laborare debebis,ne tibi tua membra diſpliceant,ne id quod Chriſti eſt reprobetur.Sic enim ait Apoſtolus, nunquid poteſt caput pedibus dicere:nõ deſidero opera ueſtra? Vnum enim corpus & multa ſunt membra.Si tu caput es,pedum tibi officia neceſſaria ſunt:pertinere ad honorem tuum atq; ad ſubſtantiam corporalem pedes,ipſe cognoſcis:ſine his,ut ipſe noſti,ambulare nõ potes.Hi te ſuſtinent,hi totum corpus promouent,hi dirigunt caput, hi primum te eſſe faciunt. Perditis his,contemneris à cunctis fidelibus:ac tibi ipſe odibilis factus,amaram uitam in ſeculo retentabis.

De ſecundo gradu eccleſiæ qui oſtiariorum ordo eſt.

SEcundus oſtiariorum locus eſt, qui claues regni cœlorum tenent, quæ patriarchis dantur,quoniam præſunt portis Hieruſalem,atq; inter bonum et malum habentes iudicium, aperiunt quod nemo claudit,& claudunt quod nemo aperit. Iam hic conſiderare te conuenit,quæ circa oſtiarios dei debet eſſe diligentia, quanta his membris atq; officijs reuerentia per te deferenda ſit.Intrare templum niſi per hos non potes.Hi enim ſunt ordinati per uices ſuas,ut omnia quæ intus ſunt extraq; cuſtodiant,atque perfecti in omnibus fideles recipiant, reſpuant infideles.

De tertio gradu eccleſiæ qui lectorum ordo eſt.

B TErtius lectorum ordo eſt,qui deo,Chriſto & prophetis datur, ſecundum quod ſcriptum eſt:Exalta uocem tuam,& dic:Omnis caro fœnum, & omnis gloria hominis, ſicut flos fœni:aruit fœnum & flos decidit,uerbum autem domini manet in æternum. Deniq; dominus noſter legens in templo, formam lectoris aſſumpſit. Hi ſunt ergo lectores, qui cantant canticum Moyſi & agni:hi ſunt qui ſequũtur immaculatum agnum quocunq; ierit, qui cum mulieribus ſe non coinquinauerunt,uirgines enim ſunt. Horum numerus eſt angelorum:& nomen angeli conuenienter ſacerdoti adaptatur,qui uſq; adeo æquales tibi ſunt per hæc officia ſanctitatis,ſicut ſcriptum legis:Sacerdos qui de ore ſuo profert iuſticiam,& exquirentibus annunciat ueritatem,angelus omnipotentis dei eſt.

De quarto gradu eccleſiæ,qui ſubdiaconorum ordo eſt.

QVartus eccleſiaſticæ diſpoſitionis in ſubdiacono eſt ordo,qui in Eſdra Nathinnei appellantur,in humilitate domino ſeruientes.Propter hoc in euangelio Ioannis Ieſus ad Nathanaël ait:Ecce uere Iſraëlita, in quo dolus non eſt. Cui reſpondẽs Nathanaël dixit:magiſter unde me noſti? Et ait Ieſus: Antequam Philippus te uocaret,cum eſſes ſub ficu noui te. Quod propterea ſcriptum eſt,ut tu eius locum diſpoſitionemq; cognoſcas.Propterea dominus noſter formam ſerui accipiens,humiliauit ſe uſq; ad mortem,mortem aũt crucis.Propter quod ſemper genu flexo orare mandamur.Omnis enim qui ſe humiliat exaltabitur, & qui ſe exaltat humiliabitur; Propter hoc Aegyptus competentibus plagis percutitur à domino. Hæc dies profectionis ex Aegypto,paſcha domini nuncupatur, ut quia paſcha noſtrum immolatu[illegible] ſt Chriſtus,plenitudinem totius myſterij atq; ſacramenti,in rerum officijs recognoſcas, n[illegible] per arrogantiam non ferendam,deſpicias eos qui aut oblationes in templo dei ſuſcipiũt, aut ſecretorum omnium teſtes participes etiãm paſſionum ſunt &c. Hi enim primi deſideria noſtra ſuſcipiunt,hi probant in nobis optimas uoluntates,hi repudiant malas,hi ut à deo ſuſcipiamur aſſiſtunt:quorum tibi ſicut uiſibiliter miniſteria adeſſe cognoſcis:ita etiam inuiſibiliter pacem & concordiam utilem eſſe perpende, ne conficere corpus Chriſti ac ſanguinem ultra non poſſis,ſi uenturus ad altarium dei,eccleſiæ membra neglexeris.

C De quinto gradu eccleſiæ, qui Leuitarum ſeu diaconorum ordo eſt.

QVintus in diaconibus ordo ſacramenti eſt: quorum ſors deus eſt, qui recedere de templo
domini die ac nocte prohibentur, qui columna & fundamẽtum ueritatis ſunt, qui eccle-
ſias dei ſuſtinent, qui altare Chriſti ſunt, in quo cõficiuntur ſacramenta, in quo offertur obla-
tio. Quid ergo in templo dei, ut ipſe noſti, uenerabilius altari eſſe poteſt? quis nõ ſe ad mẽſam
domini acceſſurus humiliet? Et hi ſunt, quos in Apocalypſi legimus, ſeptem angeli eccleſiarũ:
hi ſunt ſeptem cadelabra aurea: hi uoces tonitruorum: hi in ſimilitudinem Noë ſacramento-
rum iuſticiæ præcones, non habẽtes in ſe maculam aut rugam atq; in candorem lucis effecti,
in omni Iſraël deum ualent ꝓſpicere, puri mentibus, animabus candidi, uirtutum operatione
præclari, humilitate præditi, quieti, humiles, euangelizantes pacem, annunciãtes bona: diſſen-
ſiones & rixas & ſcandala reſecantes, ſoli deo colloquẽtes, in templo nihil de mundo penitus
cogitantes: dicentes patri & matri, non nouimus uos: & filios ſuos non agnoſcẽtes. Deniq; &
Leui, ut ſcriptum legimus, ſacerdotalis tribus eſt, & caput omnium ſacerdotum, ſine hoc ſacer
dos nomen non habet, ortum non habet, officium nõ habet, hic miniſter dei dicitur, quia ſcri-
ptum eſt: Quis maior eſt, qui miniſtrat, an cui miniſtratur? Et ſicut in ſacerdote cõſecratio: ita
in miniſtro eſt ſacramenti diſpenſatio. Illi orare, huic pſallere mandatur. Ille oblata ſanctifi-
cat, hic ſanctificata diſpẽſat. Ipſis etiam ſacerdotibus, propter præſumptionem nõ licet de mẽ-
ſa domini tollere calicem, niſi eis traditus fuerit à diacono: ut præcedente miniſterio ſanctita-
tis, humiliatus pauliſperpoſt conſecrationem, dum miniſtro reuerentiã exhibet, quantam mi
niſterio dei debeat recognoſcat: ita enim deus noſter omnipotens uniuerſa diſpoſuit: ut qui
maiorem ſe eſſe crediderit, minor ſit: & qui uideretur minor, maior exiſteret. Deniq; quã hoc
uerum ſit, ipſe perpende. Leuitæ inferunt oblationes in altari. Leuitæ componunt mẽſam do
mini. Leuitæ cum ſacerdotibus, dum ſacramenta benedicuntur, aſſiſtunt. Leuitæ ante ſacer-
dotes orant, ut ſi diſtinctio locorum creditur in mundo, etiam in altari dei uideant ſibi epiſco-
D pi, ſi ſuperbi ſunt, diaconos anteponi. Si humilitatem diligunt, maiores ſe eſſe in eo quod ſunt
humiles cognoſcant. Tunc deinde ut aures habeamus ad dominum, diaconus acclamat, ipſe
prædicat, ipſe hortatur, ipſe cõmonet aſtantibus ſacerdotibus ne leuiter hanc uocem, quæ lo-
quitur hæc, & pacem annunciat, aut negligenter aſpicias, aut contemnendam putes. Sufficit
huic ordini, tantum per dominum fuiſſe conceſſum, ut non ſolus ſacerdos in templo totum
agere et implere uideatur. Eget officio diaconi ſacerdos, ſicut & diaconus ſacerdotis: nec diues
ſine paupere, nec pauper ſine diuite eſſe poteſt. Poſt conſecrationem enim omnium ſacramen
torum, poſt orationes, poſt recitatiões nominum, poſt omnia myſteria deitatis, perfectio rur-
ſus leuitisin altari datur: diaconus, ut ſuperius dixi, calicem tradit, teſtis paſſionis, teſtis diſpen
ſationis, teſtis humilitatis, ne elatus in ſuperbiam is qui obtulit, nihil ſperãdum ſibi à diacono
recognoſcat. Ideo leuita in cõſecratiõe perfectus eſt, nec ultra iam ſicut laicus benedicitur, quia
perfectam in ſe habere iubetur domini ſanctitatẽ. Deniq; ex omnibns tribubus in Ieſu Naue
libro, Leuitæ ciuitates accipiunt: ut tu intelligas nullum eſſe hominum genus, nullam terram,
nullum locum, nullam gentem: quæ non huic propter dominum ſeruire iubeatur. De leuitis
autem decimas decimarum accipiunt ſacerdotes, nec dare ipſis, ſed accipere mandantur. Nũc
autem ex quo in eccleſijs ſicut in Romano imperio creuit auaricia, perijt lex de ſacerdote, &
uiſio de propheta. Singuli quiq; pro potentia epiſcopalis nominis, quam ſibiipſi illicite abſq;
eccleſia uẽdicauerunt, totum quod leuitarum eſt, in uſus ſuos redigunt: nec hoc ſibi quod ſcri-
ptum eſt uẽdicant, ſed cunctis auferũt uniuerſa. Mẽdicat infelix clericus in plateis, & ciuili ope
re mãcipatus, publicam à quolibet depoſcit alimoniã: & quidẽ ex eo deſpicitur à cunctis ſacer
dotale officium: dum miſericordia deſolatus, iuſte putatur ad hanc ignominiã deueniſſe. Eget
in ſede presbyter, in altari leuita, in ſecretario ſubdiaconus, in lectione lector, & in tẽplo oſtia-
rius, in ſepultura foſſarius: moriũtur fame, qui alios ſepelire mãdantur: poſcũt miſericordiam,
qui miſereri alijs ſunt præcepti. Et dum iſta fiunt, ſacerdos qui hoc non fecerit condemnatur.

Solus

A Solus incubat diuitĳs,ſolus miniſterio utitur,ſolus uniuerſa ſibi uendicat,ſolus partes inuadit
alienas,ſolus occidit uniuerſos.Nam ſi ſecundum diuinos libros omnia faceremus,nec deeſſe
quicq; uiſibiliter poterat cunctis,& ſola in Chriſti eccleſia ſanctitas abundaret. Hinc propter
ſacerdotum auariciam odia cõſurgunt,hinc epiſcopi accuſantur à clericis, hinc principũ lites,
hinc deſolationum cauſæ,hinc origo criminis.Etenim ſi unuſquiſq;,ita hunc mundum uiſibi
liter poſſidere mandatur,ut ſua tantum poſſeſſione contentus ſit,ac res non inuadat alienas,
non agrum pauperi tollat,non uineam,non ſubiectorum aliquod,non ſamulos , nõ fructus:
quanto magis qui eccleſiæ dei præeſt,debet ita in omnibus ſeruare iuſticiam,ut ſibi hoc tantũ
uendicet quod ſui iuris eſſe cognoſcit? Aliena non contingat , aliena non rapiat,æqualem ſe
cæteris faciat:& ſicut ſine his in eccleſia nõ fuit,ita & ſine his in eccleſiæ miniſterĳ diſpēſatio-
ne non uiuat.Certe , ut ipſe noſti,qui uiſibiliter in hoc mundo ius inuadit alienum, accuſatur
à paupere,damnatur à iudice:Ita & in eccleſia dei cum unuſquiſq; ſtipendia ſua perdit:clamat
ad deum,exauditur à Chriſto,nec differtur in hac parte ultionis ſententia , ſi non redduntur
uniuerſa.Moderatio enim dei,preces ac ſolum noſtrum reditum quærit,ac nos quærit ſua bo
nitate ſaluari.Sed ſi non cõuerumur,ſi duri corde ſumus,ſi in peccatis uſq; ad mortem illicite
perduramus:Aſſidue peccanti,ſicut ſcriptum eſt,deus non miſeretur.

De ſexto gradu eccleſiæ qui ſacerdotum ordo eſt.

SExtus ſeniorum ordo eſt,qui ſacerdotibus datur,qui presbyteri dicũtur, qui præſunt eccle
ſiæ dei,& Chriſti ſacramenta cõficiunt. Hi autem in benedictione cum epiſcopis cõſortes
miniſteriorum ſunt.Nulla in cõficiēdo corpore Chriſti ac ſanguine inter eos & epiſcopos cre
denda diſtãtia eſt:& euchariſtiã iam pridē per presbyteros benedictã,ſi uſus exegerit,epiſcopi
accipere debēt,ac ſe Chriſto,ac plenitudini eius cõmunicare cognoſcere. Nã ſi quis ad iniuriã
B reuocet,aut putet ſe accipere nõ debere euchariſtiã quã presbyter benedixit:is ꝓfecto peruer-
ſus eſt,credens dñm duo corpora habuiſſe:unũ maius,& unũ minus. Maius quod epiſcopus
cõficit,quod presbyter minus.Hic Chriſtũ diuidit eiq; facit iniuriã.Ergo inter baptiſmum et
baptiſmũ poteſt eſſe diſtãtia,ut ſanctior iudicetur , quē baptizauit epiſcopus,ꝗ is quē leuita:
ſicut in Actibus apoſtolorũ legis Eunuchum à Philippo diacono baptizatũ fuiſſe,ut ſcriptũ
eſt,Ecce aqua,quis ꝓhibet me baptizari? Et ille ait:nihil ſi credis. Fides eñ eſt quæ facit mun-
dum:& quia nõ eſt dantis,ſed accipientis:ita credēdum eſt in omni anima baptiſmũ eſſe per-
fectum,& in omni ſacerdote corpus Chriſti eſſe perfectũ:Qui nõ cõmunicat euchariſtiæ preſ
byterorũ nõ cõmunicat Chriſto:nec euchariſtiã ipſe benedicit,quia in eo in quo iudicat,con-
demnatur,atq; in ſimilitudinem Iudæ traditoris tradēs dñm,nullo cogēte ipſe ſibi inſert ma-
nus ac ſuſpendio perit,quia ſuperbia peccat in deũ.Nec ego dico præſentibus epiſcopis atq;
aſtantibus altari presbyteros poſſe ſacramēta cõficere.Sed ſi forte uſus exegerit,ut uenietes ad
eccleſiã ſacerdotes eiſdem horis quibus aut oblatio parata nõ ſit,aut nõ poſſit offerri , nõ de-
bere epiſcopũ repudiare euchariſtiã presbyterorũ,ſi ponatur in altari,quã accipi oportet pro
pter Chriſtum,quoniã corpus Chriſti eſt,ſicut eñ ſcriptũ eſt: Vos eñ eſtis corpus Chriſti &
membra ex parte.Charitas enim cooperit multitudinē peccatorum:Fides,ſpes,charitas,tria
hæc,maior his eſt charitas.Charitas patiēs eſt,benigna eſt,nõ æmulatur, nõ inflatur,nõ per-
peram agit:omnia credit,omnia ſuſtinet:charitas nunq; excidit.Et quia ſcriptũ eſt:Presbyteri
duplici honore honorētur,maxime qui laborãt in uerbo dñi:prædicare eos decet,utile eſt be-
nedicere,cõgruum cõfirmare,cõuenit reddere cõmunionē,neceſſe eſt uiſitare infirmos,orare
ꝓ inualidis,atq; omnia dei ſacramēta cõplere,præſertim cum in Oriente eam cõſuetudinē &
in Illyrico,& in Italia,atq; in Africa omnibus in locis,tēporibus Apoſtolorũ fuiſſe manifeſtũ
ſit.Ac ſola propter autoritatē ſummo ſacerdoti clericorũ ordinatio,& uirginũ cõſecratio reſer
uata ſit,cum baſilicæ altaris & chriſmatis dedicatione uel ſatisfactione , ne à multis diſciplina
eccleſiæ uēdicata,cõcordiã ſacerdotũ ſolueret,ſcãdala generaret.Propter hoc & nuper epiſco-
palis electio ad metropolitanum remiſſa eſt:& cũ huic ſumma datur poteſtas , alĳs adimitur
hæc

C hæc facultas:& incipiunt etiã ſummi ſacerdotes pati,nõ ex iure,ſed ex neceſſitate alium ſacer-
dotem.Nemo hinc epiſcoporũ inuidia diabolicæ tẽtationis inflatus iraſcatur in tẽplo,ſi preſ-
byteri interdum exhortẽtur plebem,ſi in eccleſijs prædicent,ſi plebibus,ut ſcriptum eſt,bene
dicant:etenim abnuenti mihi iſta ſic dicam,qui nõ uult presbyteros facere quæ iubẽtur à deo,
dicat,quis maior eſt Chriſto? aut quid corpori eius,aut ſanguini poterit anteponi? Si presby-
ter Chriſtum cõſecrat,cum in altario dei ſacramenta benedicit:benedicere populo nõ debet,
qui Chriſtum etiã meruit cõſecrare? Virgines etiam dei, licet Apoſtolus dicat:De uirginibus
præceptum dñi nõ habeo:tamen hoc ratione faciente,ſi uſus exegerit,per eum benedici,ſi ne-
ceſſe eſt,manifeſtum eſt:quia Maria mater dñi Chriſti,ſoror eſt uirginũ , & euchariſtia Chri-
ſti eſt corpus,& minor Maria ꝙ dominus:Tamen credendum eſt,ſummi ſacerdotis iudicio
& hoc faciẽdum quod iuſſerit circa laicos & mulieres.Iubentibus uobis iniuſtiſſime ſacerdoti-
bus,nõ recte presbyter dei, benedictionis perdit officium,amittit linguæ opus,nõ habet cõfi
dentiam prædicandi:truncatus eſt omni parte uirtutum,ſolum presbyteri nomen habet,ple-
nitudinem ac perfectionem,quæ cõſecrationi eius competit , nõ retentat. Quis hic rogo ò ſa-
cerdotes honor ueſter eſt,ut damna gregibus inferatis? quoniam cum paſtoribus per potẽtiã
ueſtram aufertur deo digna diligentia,contagium quoddam & calamitas creſcit in gregibus:
ac deo noſtro,non patrimonij ſui damna conquiritis,dũ ſoli uultis in eccleſijs potentari. De-
niꝗ; & chriſmatis ea ratio eſt,atꝗ; hic ordo legitimus conſecrandi , baptizatum dominum &
in ſimilitudine columbæ in ſpecie chriſmatis à patre unctum fuiſſe , manifeſtum eſt , ac ple-
nitudo ſacramenti,corpus eius & ſanguis oſtenſus.Quæ cum offerre licet,etiam reliqua, quæ
in eo ſunt cõſecrare,quia in Chriſto omnis plenitudo diuinitatis corporaliter habitat.Presby
teri ergo,ſi neceſſe eſt,poſſunt chriſma conficere,quia in corpore eius chriſma eſt.Siquidẽ hæc
regula etiam nunc ſeruatur à plurimis,atꝗ; in eccleſijs multis ſic iſta faciunt:tamen meæ hoc
ſcito eſſe ſententiæ,nulli epiſcopo ſuper hoc iniuriam eſſe faciẽdam,nec legem à me opponen-
D dam eſſe ei qui lex eſt presbyteri. Ab initio ut legimus,negociorum iudices eſſe mandati ſunt
presbyteri intereſſe ſacerdotum cõſilio.Quoniam & ipſi presbyteri,ut legimus,epiſcopi nun-
cupantur,ſecũdum quod ſcriptum eſt ad Titum:Huius rei gratia reliqui te Cretæ:ut ea quæ
deſunt corrigas,& cõſtituas per ciuitates presbyteros:quemadmodum ego tibi diſpoſui &c.
Vides ergo presbyterum epiſcopum dici,& Apoſtoli Pauli eſſe ſenẽtiam? Et alibi ad Timo-
theum de eccleſiæ ordine:Oportet epiſcopum irreprehenſibilem eſſe &c. Vides ergo hic preſ
byteri non fieri mentionem,ſed hunc eſſe locum quẽ epiſcopatum uocat? Et alibi ad Timo-
theum epiſcopum:Præcipe hæc & doce:nemo adoleſcentiam tuã contemnat, ſed forma eſto
fidelium in ſermone, in cõuerſatione,in charitate,in fide,in caſtitate &c.Intelligis ergo in preſ-
bytero ſummã ſacerdotij collocari? Et alibi ad maiores natu : Qui uos poſuit epiſcopos rege-
re eccleſiam ſuam Philippis.Certe una Macedoniæ ciuitas eſt.Et cum ibi Paulus epiſcopis et
diaconibus ſcripſit:quid niſi eos qui præſunt presbyteri,epiſcopos uocat? Deniꝗ; & Apoſto-
lus Ioannes epiſcopus ſcribit:Senior electæ dominæ quam diligo in ueritate.Nam presbyter
ætatis eſt nomen,epiſcopus dignitatis.Solomon quoꝗ; ait:Presbytero humilia animam tuã.
Sed oderunt hoc ſacerdotes ſuperbi,in presbyteris nomen,qui nolũt eſſe hoc quod Chriſtus,
qui diſcipulorum pedes lauit,qui baptizatus eſt à Ioanne,licet baptizandum ſe Ioannes à do-
mino proclamaret.Propterea hæc ſcribo,ut ſi præteriti temporis error nõ poteſt iam reuoca
ri,uel ad præſens in eccleſijs ſeruetur humilitas,ut presbyteri hoc in eccleſijs ſuis faciant quod
Romæ,ſiue quod in Oriente,quod in Italia, quod in Creta , quod in Cypro,quod in Africa,
quod in Illyrico,quod in Hiſpania,quod in Britannia,quod etiã ex parte per Gallias,quod in
omnibus locis ubi humilitas perſeuerat,quod in cœlis fit,quod maius eſt,ubi ſedes eorum le-
gis eſſe diſpoſitas,ut terrena contemnas,ut nihil tibi de mundi iſtius cõuerſatione præſumas.
Reſpice Hieruſalem matrem omnium ſanctorum,ornatam patriarchis,prophetis,Apoſtolis
& angelis dei:ipſius conſuetudinem ſequere,ipſius ſacramenta cuſtodi. Nihil tibi ſit cõmune

cum

A cum cæteris qui errorem ſuum illicita præſumptione defendunt & conſuetudini dicunt eſſe
quod uoti eſt. Nam ſi aliquis noſtrum præteriti temporis cõſuetudinem poſſit agnoſcere: ꝓ-
barem tibi hoc quod loquor, ab initio ſemper cum Apoſtoli prædicarent in eccleſijs fuiſſe ſer
uatum, & poſtmodum odio ſingulorū uitiata aliqua, aliqua præſumpta. Sed nemo damnan
dus eſt, nemo iudicandus, imò omnes in manſuetudine & charitate ſpiritus amplectendi, ut
dum nobiſcum bonitatis Chriſti fundamenta cognoſcunt ad ædificium dei ſpontanea uolū-
tate conueniant, ut in culmine templi, nobiſcum manere mereantur.

De ſeptimo & præcipuo gradu eccleſiæ, qui ordo epiſcopalis ſeu epiſcoporū eſt.

SEptimus autem in his diſpoſitionibus epiſcopalis ordo eſt, & qui primus & perfectus in
cunctis eſt: qui omnipotẽtiæ dei, & in Chriſto donatur, ex quo ꝓceſſus omniū gloriarum
& plenitudo eſt uirtutū, ex quo omnia, in quo omnia. Ipſe enim ordinat ſacerdotes, ipſe leui-
tas, ipſe ſubdiaconos, ipſe lectores, ipſe oſtiarios, ipſe foſſarios, ipſe arundinem tenens metitur
Hieruſalẽ, ipſe fabricæ dei præeſt, ipſe quod unuſquiſq; facere debet oſtẽdit, ipſe damnat, ipſe
recipit, ipſe ligat, ipſe ligata ſoluit, ipſe claues regni cœlorꝝ habet, ipſe thronū dei reſerat & clau
dit, ſupra ſe nihil habẽs. Si humilis & bonus ſit, ſi perfectus, ut ſcriptū eſt: Eſtote perfecti ſicut
& pater ueſter perfectus eſt: ſi obſeruat omnia, ſi hoſpitalis, ſi ſine crimine, ſi habẽs teſtimoniū
bonum, ſi unius mulieris uir eſt, id eſt, ſua tãtum carne cõtentus, alieni corporis illecebras non
requirat: filios habẽs ſubditos in caſtitate & ſobrietate: quia peccare in operibus nõ debet, qui
in electione perfectus eſt. Huius ſacerdotalis ueſtis, eſt perfecta dei gloria. Ad hunc pertinet
chriſma, quia ipſe Chriſtus Chriſtianorū eſt, id eſt, ſanctus ſanctorum & epiſcopus animarū,
ſecundum quod ſcriptum eſt: Nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis, nolite ma-
lignari. Huic ſumma à cunctis clericis atq; ab omni populo deferenda reuerentia eſt: quia nõ
B dicit figmẽtum ei qui ſe finxit: Vt quid me finxiſti ſic? Aut non habet poteſtatem figulus luti,
ex eadem maſſa facere, aliud quidẽ uas in honorem, aliud in cõtumeliam? Huic non cogitare
de craſtino, pro perfectione mãdatur. Hic de ueſtimẽto & uictu ſolicitus eſſe prohibetur. Hic
per omnia ſimilis deo eſt, ſi non recedat à Chriſto, ſecundum quod ſcriptum eſt: Tu es ſacer-
dos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec. Hic in carne ambulans, non ſecūdum car-
nem militat. Hic non uult eſſe niſi cum Ieſu. Hic neminem damnat: hic ipſi etiam Iudæ, ſciens
eum talem eſſe in paſſione, pacificus eſt. Hic oſculum ei dat à quo tradendus eſt. Hic pro cun-
ctis patitur. Hic ſaluat uniuerſos. De hoc officio amplius diſputare nihil poſſum, quoniam
quod in clericis cõſecratum eſſe prædidiciſti, epiſcopum ſolum habere manifeſtum eſt: In illis
eſſe partes & membra uirtutum, in epiſcopo plenitudinem diuinitatis habitare corporaliter:
Atq; ita eſt, ut in epiſcopis dominum, in presbyteris apoſtolos, qui & ipſi ſunt, recognoſcas.
Sed quia ſcriptum eſt: Non uos me elegiſtis, ſed ego elegi uos: ſummus ſacerdos qui elegit di-
citur, qui uero electi ſunt, ſacerdotes. Omnem enim ſuam poteſtatem deus diſcipulis ſuis de-
dit: & Moyſen deum dici uoluit Pharaonis. Atq; ipſe homo Ieſus Chriſtus maior in eo quod
in carne apparuit, fuit. Et hoc eſt myſterium eccleſiæ, quod Eſdras deſcripſit, quod in quinq;
gradibus collocatum, ſenſus noſtri capitis tenet. Nanq; uiſui epiſcopatus & presbyteria dan-
tur, ſecundum quod ſcriptum eſt: Speculatorem te poſui domui Iſraël. Leuitæ odoratui, quia
ipſi ſacerdotibus iuncti, columnæ & fundamentum ueritatis ſunt: ipſi ſpiritus forma, puris
mentibus odor uitæ in uitam ſunt, & per manus eorum odor ſacrificij aſcendit in conſpectu
dei. Nathinnei auditui, ut audiãt uniuerſi diuinis uerbis ac præceptis ſacerdotū & officijs leui
tarum. Sacri cãtores ſermoni, quod eſt linguæ. Oſtiarij ſiue foſſarij oris, ſicut ſcriptū eſt: Pone
domine cuſtodiã ori meo, & oſtium circunſtantiæ labijs meis. Ex uerbis enim noſtris iuſtifica
bimur, & ex uerbis noſtris condẽnabimur, in ore enim hominis uita & mors: ideo in foſſarijs
ſpiritus ꝓphetarū ꝓphetis ſubiectus eſt: in oſtiarijs doctores, in lectoribus ꝓphetæ, in ſubdia
conis angeli, in diaconibus archãgeli, in presbyteris apoſtoli, in epiſcopis deus. Deniq; ſcriptū
eſt, primo Apoſtolos, ſecūdo ꝓphetas, tertio doctores: Et ideo de epiſcopo uſq; ad diaconum
ſpiritus

C ſpiritus diſpoſitio eſt. De ſubdiaconibus uſq; ad oſtiarios animæ in ſoſſarijs corporis. Sicq;
has omnes diſpoſitiones in eccleſia Chriſti, quaſi unum hominē deo ſeruientem eſſe cognoſ-
ſe, ſecundum quod ſcriptum eſt: Vos eſtis tēplum dei, & ſpiritus dei habitat in uobis. Si quis
templum dei uiolauerit, diſperdet illum deus. Templum enim dei ſanctū eſt, quod eſtis uos.
Prædica autem uerbum dei cunctis, ut ſcriptum eſt: Exhortare omnes, diuitibus huius ſeculi
præcipe, nō ſuperbe ſapere, necq; ſperare in incerto diuitiarum, ſed diuites eſſe in operibus bo-
nis: nemo adoleſcentiam tuam contemnat: non recedat liber legis de manu tua, ſed meditabe
ris die ac nocte in eo. Ante omnia curam habe pauperum, quia propter nos Chriſtus pauper
factus eſt cum eſſet diues, ut inopia illius ditaremur. Profeſſas & eas quæ uere uiduæ ſunt, re-
quire: egentibus neceſſaria ſubminiſtra: nec in quoquam peregrinationis nomen horreſcas.
Quoniam quàm diu ſumus in carne, peregrinamur à domino. Iuniores autem uiduas deuita,
cum enim luxuriatæ fuerint, in Chriſto nubere uolunt. Vxori tuæ propter antiquam conſue
tudinem ac periculum ſacerdotij, non des animam tuam in poteſtatem: ne forte in ſimilitudi-
nem Adæ in paradiſo poſitus confundaris, atq; acceptam legem ſi peccaueris perdas: ac nu-
ditatis tuæ conſcius, confuſionem mentis excipias, & locum cōſecrationis amittas. Amanda
quidem uxor eſt, ſed ſicut eccleſia, aut templum dei: orandum cum ea, legedum, abſtinēdum,
communicandum in altario, non in opere: ſpiritu, non carne uiuendum. Venerari autem &
te propter coniunctionem legis debet, non deſiderare propter conſuetudinem delinquendi:
quia aperte tibi uſum coniugij interdictum eſſe perpendis, cum te epiſcopum eſſe cognoſcis.
Habere ſe & illa ex hoc Chriſtum gaudeat non maritum: eſſe cum deo, nō habitare cum con-
iuge: poſſidere intra domeſticos parietes, uernaculam ſanctitatem: exultet in domino, gratias
agat deo, quod de corruptione liberata eſt: tibi quocq; debitrix ſit, quod ad hoc officium uola-
ſti, qua conſentiente electus es à domino, quod prius de omnibus cum tuis, ut decuit, tranſ-
egeſti, quàm epiſcopatū rogatus acciperes, & ſeparatus à cōiuge in eccleſia permaneres. Cer-
D tus autem ſum exemplo bonæ uitæ tuæ omnes hæc eſſe facturos, ut in adoleſcentia credentes
deo, dum contemnunt terrena, diuina percipiant, & emendati in omnibus domino conſecren
tur, ut doctores plebium facti, poſt emendationem ſui prædicent uniuerſis, & ſalus omnium
nuncupentur. Seculares autem uiros ad miniſterium non aſſumas eccleſiæ, ſic enim legis. Ma
nus temere nemini impoſueris. Et iterum: Hi primum comprobentur, & ſic miniſtrent ſine
crimine conſtituti. Sunt enim multi qui ſequentes uota populorum, diſciplinam eccleſiæ non
obſeruant, ac ſine experimento bonæ uitæ, eligunt non conuerſos. Atq; ut conſuetudinem re
prehendam: peccantes nobilitatem potius, ꝗ mores optimos benedicunt: & ante regni cœle-
ſtis gubernacula tradunt, quàm de terrena conuerſatione ſecuri ſint, quaſi uero deo deficiant
ſacerdotes, aut clericatus officium poſſit implere, qui nec dum caſtus didicit eſſe abſtinendo.
Taceo de reliquis uitæ documentis, quod ignorat libros, quod cōſuetudinem neſcit: & prius
doctor gentium dicitur uel miniſter, quàm diſcat aliquid imperitus, alieno iudicio impoſterū
uiuens, non dei, ſed cuiuſcunq; facit in omnibus uoluntatem. Dum enim inſtruenti ſe obe-
dientiam debet, cedit ad tempus, & inuitus diſcipuli nomen accipit in magiſtro, minorq; fit
minimo. Concurrunt ad eccleſiā populi, à ſacerdote nouo aliquid audituri quod ædificet cun
ctos, quod ſaluet uniuerſos, & ultra ſolitū morē ſorte nihil dicitur, ceras nectit, paginas igno-
tas cunctis uerſat in pectore: & delicta omnia recognoſcens, ſola impudētia utitur excuſantis,
& hoc ipſum quod rogatur iraſcitur. Quale tunc erit quæſo epiſcope iudicium tuum, cum in
terrogatus nihil dixeris: ac mulieres laicosq; ſcientiæ agnitioni uitæ, intrare eccleſiā recogno-
ueris. Sacramentorum uero hæc ratio eſt: atq; hic ordo omnium naſcentium, qui in carne de-
ſcendimus: ut qui uenientes in mundum uenundamur ſub peccato, idolis ſeruientes primitus
nuncupemur. Quis enim à quo ſuperatur, eius ſeruus adijcitur: & eius operi mācipatur, præ-
ſtat officium, cuius deſiderium geſtat in ſenſu: præualēte enim ignorātia, regnat auaricia, quæ
radix omnium malorū eſt, & inquiſitio idolorū: & hoc eſt malum quod difficile ſuperaſ, qui
non

A non aut habēdi uoluntate, aut paupertatis timore teneatur. Sed quia primitus in exhortatione prophetiæ ſermo prædicādus eſt, neceſſe eſt, ut in illis unus deus auidius & loquatur & nominetur, ſecundū quod ſcriptū eſt: Dominus deus tuus unus eſt. Hi ſunt quos catechumenos nominamus, & ſubiacētes caſtigationi, & liberum ad Chriſtum habētes arbitrium: quia principium ſanctitatis eſt dominum Ieſum Chriſtum dei filium cōfiteri, ſecūdum quod ſcriptum eſt: Corde creditur ad iuſticiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Secundus cōfitentium locus eſt, qui ad dei gratiam feſtinantes, aliquid amplius ꝙ fuerint eſſe deſiderant. Qui ideo cōpetentes dicuntur, id eſt, poſcētes dei gratiā, deo iam utiles & per deſiderium uoluntatum cōpetentes cœlorum regna, ac uolētes iuri ſuo per miſericordiam principalem hæreditatē deum uendicare: ab omnibus abſtinentes, ſperātes lauacrum, caſti atqꝫ ſynceri, & præſentis uitæ poſitum ſibi terminum recognoſcunt, & ordinem futuræ conuerſationis aſpiciunt: ut qui antequàm accipiant, ſeruiunt Chriſto, poſt acceptam fidem dei dona non perdant, aut irritam faciāt gratiam, cui ſeruire uoluerunt. Tertius baptizatorum ordo eſt, in quibus iam Chriſtus eſt, dicente Apoſtolo: Neſcitis quoniam quicunqꝫ baptizati eſtis in Chriſto, Chriſtum induiſtis? Et ideo cum cogitamus aliquid boni, liberati à gentilitate cathecumeni ſumus, cum uolumus quod ſanctum eſt competentes: cum operamur bona, baptizamur & cōmorimur Chriſto. Sed ſi forte hoc impugnante diabolo quacunqꝫ peccati maculatione uiolamur, pœnitentia competit: quæ in ſimilitudinem diuini fontis, ipſa peccata mortificet, ac nos ſaluet in corpore. Qua completa, quartus recōciliationis locus eſt, ut caput corporis noſtri Chriſtum eſſe credamus, quia eccleſiæ ſuæ uir, caput mulieris: id eſt, omnium animarū quæ deum tota mente perquirūt. Sal autem propterea catechumenis datur in myſterio: ut nos eſſe ſal terræ, id eſt, ſapiētiam dei noſcamus. Inuiſibilia enim eius (ut ait Apoſtolus) à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta cōſpiciuntur, ſempiterna quoqꝫ eius uirtus & diuinitas: ita ut ſint inexcuſabiles, & cætera. Baptiſmus uero aqua eſt, quæ tempore paſſionis de latere Chriſti exiuit: &
B nullum aliud elementum eſt, quod in hoc mundo purificet uniuerſa, quod omnium poculū ſit, quod uiuificet cuncta. Et ideo ſpiritus uitæ in aqua eſt, & congregatio aquarum, maria nomen accepit. Chriſto enim renaſcitur, qui baptizatur in fonte. Fons enim origo omnium gratiarum eſt. In quo ſeptem gradus ſunt, tres in deſcenſu, & tres in aſcēſu: ſeptimus uero eſt, qui & quartus, id eſt ſimilis filio hominis, extinguens fornacem ignis ardentis, ſtabilimentum pedum, fundamentum aquæ: in quo plenitudo diuinitatis habitat corporaliter. Oleum uero & chriſma eſſe ſanctorum, ſilentium ipſius & pinguedinis natura demonſtrat. Corpus domini panis uerus & cœleſtis è cœlo eſt. Sanguis eius, hoc eſt quod ſcriptum eſt: Ego ſum uitis uera, uos autem ſarmenta. Et quia multa membra, unum autem corpus, totius mundi natura contrita eſt inuiſibilibus ſpeciebus in candorem lucis effectum, atqꝫ per baptiſmum aquæ in ueritate: cum ſemper ſecundum ſpeciem corporis, & puritas & ueritas uoluntatis apparet probata per ignem, ut his omnibus impletis alimētis, nihil deſit uiſibilitati, nihil deſit myſterio dei, ac reſurrectio carnis apertiſſime cōprobetur: cum hæc quæ uiſibilia ſunt, ſanctificata per uerbum & orationem, Chriſti corpus effecta ſunt. Quæ omnia, ſi in ueritate complecteris, intelligens deum, opus uitæ agis & commoraris in Chriſto. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec. Te decet hymnus deus in Sion, ut reddas uota in Hieruſalem. Tibi cōuiuium Chriſtus eſt, gaudium Chriſtus eſt, cogitatio Chriſtus eſt, deſiderium Chriſtus eſt, lectio Chriſtus eſt, quies Chriſtus eſt, atqꝫ imperans mundo Pharaonis deus es, poſtquàm uniuerſa uiciſti. Hæc cunctis plebibus tuis, ſi dignaris ut moneam, prout potes ſemper inſinua, memoriā mei habens in orationibus tuis ſanctis, ut liberer ab infidelibus qui ſunt in Iudæa, ut remiſſionem conſequar peccatorum. Certus ſum enim ego, quia ſupra quàm dico facies: debitorem enim te mihi eſſe cognoſcis, ut pro me deum rogare non deſinas, quoniam ſicut iubere dignatus es, officium diſputationis impendi. Nec tibi legem quam ſequi debeas poſui, ſed qualis eſſe iam debeas: ſtilo fauente deſcripſi. Vnum tamē illud præ cæteris rogo, ut quia

k multa

C multa ſecundum cõſuetudinẽ tuã,noua tibi uidẽtur eſſe conſcripta,præſumptioni meæ dare
ueniam digneris.Nec putes nos peruerſitatem aut nouitatem aliquã,ſed ſolam (ſi dici fas eſt)
diuerſarum prouinciarum cõſuetudinẽ publicare:ſed ſicut reprehendi neminẽ,ita & damnã-
dum nullũ deſcripſi:præſertim cũ omnes eccleſias deus fecerit:& in omnibus Apoſtoli præ-
dicauerint:nec deceat quenqꝫ ſtudere diſcordiæ,ubi pro omniũ pace ſeruãda,in diſceptatione
eccleſiaſticæ diſciplinæ uincit ille qui uincitur,ac ſe uictum gratulatur. Ego tamẽ in omnibus
uobis cedo,qui omne quod facitis laudo,& in æmulationẽ bonæ rei iſtud ueſtris ſenſibus de-
relinquo,ut unus alterum exhortans,inuicem uos de conſuetudine noſtra & de contempla-
tione doceat:mihi hoc ſolum peculiarius relaxetis,ut pro me orare dignemini:qui ad emen-
dationem omnium quæ cõſcripta ſunt obedientiam gerens:ita libenter habeo mihi aliquid
imputare,ut mei primitus ſciatis eſſe iudicij:hoc tantum iuſſi ab omnibus condemnandum:
quod aut conſuetudo eccleſiarum,aut diuinorum librorum ſcripta non retinent,

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Hanc non eſſe Hieronymi, deprehenſum eſt & ab alijs. Etenim in æditione Romana fuit aſſcri-
ptum,Dicitur,ſed non eſt beati Hieronymi.in quibuſdam exemplaribus habebatur hic titulus,ad Mau
titum filiam,in alijs ad Mauricij filiam,in alijs nullius nomen,erat aſſcriptum.Quorum ſi nihil eſſet,ſti-
lus diuerſiſſimus ſatis erat argumenti,ex officina Hieronymiana non fuiſſe profectam, imò parum ab-
fuit quin hanc in extremam claſſem reijcerem.

VIRGINITATIS LAVS.

QVantam in cœleſtibus beatitudinem uirginitas ſancta poſſideat,poſt ſcripturarum teſti
monia,eccleſiæ etiam conſuetudine edocemur:qua diſcimus peculiare illi ſubſiſtere me-
ritum:cuius ſpecialis eſt conſecratio.Nam cum uniuerſa turba credentium paria dona gratiæ
percipiat,& ijſdem omnes ſacramẽtorum benedictionibus glorientur,iſtæ aliquid proprium
præ cæteris habent,cum de illo ſancto & immaculato eccleſiæ grege, quaſi ſanctiores purio-
resqꝫ hoſtiæ,pro uoluntatis ſuæ meritis à ſancto ſpiritu eligunt, & per ſummum ſacerdotem
D dei offeruntur altario.Digna reuera domino hoſtia tam precioſi animalis oblatio , & nullius
magis,q̃ ſuæ imaginis,hoſtia placitura.De huiuſmodi etiam Apoſtolum dixiſſe reor:Obſe-
cro autem uos fratres per miſericordiam dei,ut exhibeatis corpora ueſtra hoſtiam uiuentem,
ſanctam,deo placẽtem.Poſſidet ergo uirginitas,& quod alij habẽt,& quod alij non habent,
dum & cõmunem & peculiarẽ obtinet gratiam, & proprio (ut ita dixerim) cõſecrationis pri-
uilegio gaudet.Nam et Chriſti ſponſas uirgines dicere,eccleſiaſtica nobis permittit autoritas:
dum in ſponſarum modum eas conſecrat domino:uelut oſtẽdens eas uel maxime habituras
ſpirituale connubium,quæ ſubterfugerint carnale conſortium, & digne deo per matrimonij
copulationem ſpiritualiter copulantur,quæ eius cauſa dilectionis,humana connubia ſpreue-
runt.In his q̃ maxime illud impletur Apoſtoli : Qui autem adhæret domino, unus ſpiritus
eſt.Grãde eſt & immortale,et penè ultra naturam corpoream,frenare luxuriam, & concupi-
ſcentiæ flammam adoleſcentiæ facibus æſtuantem,animi uirtute reſtinguere:& ſpirituali co-
natu,uim genuinæ oblectationis excludere,uiuereqꝫ contra humani generis legem,deſpicere
coniugij ſolatia,dulcedinem contemnere liberorum,& quæcunqꝫ præſentis uitæ commoda
ſunt,pro nihilo ſpe futuræ beatitudinis computare. Magna hæc,ut dixi , & admirabilis uir-
tus eſt:& non immerito pro magnitudine laboris ſui ingenti præmio deſtinatur. Dabo,in-
quit dominus,ſpadonibus meis in domo mea, & in muro meo locum nominatum meliorẽ
à filijs & filiabus Iſraël:nomen æternum dabo illis,quod non deficiet.De quibus ſpadonibus
dominus in euangelio repetit,dicens : Sunt enim ſpadones qui ſeipſos caſtrauerunt propter
regnum cœlorum. Magnus quidem eſt pudicitiæ labor, ſed maius præmium : temporalis
cuſtodia,ſed remuneratio æterna eſt. De his & beatus Ioannes Apoſtolus loquitur:quod ſe-
quuntur agnum quocunqꝫ ierit. Quod ita intelligendum puto , nullum eis locum in cœleſti
aula claudẽdum, & cuncta eis diuinarum manſionum habitacula reſeranda.Sed ut illuſtrius
uirginitatis meritũ clareat,& quàm deo digna ſit,manifeſtius intelligi poſſit;illud cogitetur,
quod

A quod dñs & ſaluator noſter deus,cum ꝓpter humani generis ſalutē hominē dignaretur aſſumere:nõ alium ꝙ̃ uirginalē elegerit uterũ.Et ut huiuſmodi plurimũ ſibi placere mõſtraret,& pudicitiæ bonũ utriqꝫ ſexui intimaretur,uirginē habuit matrē,uirgo mãſurus.In ſe uiris,& in matre fœminis præbuit uirginitatis exẽplũ:quo demõſtraretur in utroqꝫ ſexu beatã integritatem diuinitatis haberi:& plenitudinē meruiſſe,dum totũ in matre fuit,quicquid habebatur in filio.Sed quid ego ſatago excellens ac ſublime pudicitiæ meritũ reuelare,& glorioſæ uirginitatis bonum oſtẽdere,cum de hac re pleroſqꝫ peroraſſe nõ neſciã:& eius beatitudinē maniſeſtiſſimis rationibus cõprobaſſe:& nulli ſapienti uenire in dubiũ poſſe,eam rem maioris eſſe meriti,quæ ſit amplioris laboris?Quiſquis etiã pudicitiã,aut nullius præmij,aut parui exiſtimat:certum eſt illum,aut ignorare,aut nõ uoluntariũ ferre laborē.Inde illi ſemper caſtitati derogant,qui eã aut non habẽt,aut habere coguntur inuiti.Nunc itaqꝫ quoniã paucis licet, tam laborē,ꝙ̃ meritum integritatis oſtẽdimus,ne res quæ grandi uirtute conſtat,ingenti præmio deſtinata,carere fructu ſuo poſſit,diligẽtius excubãdum eſt. Quanto enim quæcunqꝫ ſpecies precioſior fuerit,tanto maiore ſolicitudine cuſtoditur.Et quoniã multa ſunt,quæ bono ꝓprio carent,niſi aliarum rerum iuuentur auxilio:ut eſt mellis ſpecies,niſi cerarũ cuſtodia & fauorũ cellulis cõſeruetur (& ut uerius dixerim) nutriatur,naturalē gratiã perdit, & ſubſiſtere per ſe ipſam nõ poteſt.Sicut & uini ſpecies,quod niſi boni odoris uas ſit,& reparatis crebro picibus foueatur,genuinæ ſuauitatis uim amittit.Attentius ergo prouidẽdum eſt, ne forte & uirginitati aliqua ſint neceſſaria,ſine quibus nequaqꝫ afferre fructum ſufficiat,& tãtus nihil proderit labor:dum uane prodeſſe creditur,quod abſqꝫ uiribus neceſſarijs poſſidetur. Niſi eñ fallor, ob cœleſtis regni præmium,pudicitiæ ſeruatur integritas,quod ſine uitæ æternæ merito,neminem cõſequi poſſe ſatis certum eſt.Aeterna uero uita,nõ niſi per omnē diuinorum præceptorum cuſtodiã ꝓmereri poteſt,ſcriptura dicẽte.Si uis ad uitã uenire,ſerua mandata. Vitam

B ergo æternam nõ habet,niſi qui cuncta mandata legis ſeruauerit:& qui uitam non habuerit, cœleſtis regni nõ poteſt eſſe poſſeſſor.In quo nõ mortui,ſed uiui quiqꝫ regnabunt. Nihil eñ uirginitas ſola proficiet,quæ cœleſtis regni gloriã ſperat,niſi & aliud habuerit, cui promittatur perpetua uita,per quã cœleſtis regni præmium poſſidetur.Ante ergo omnia pudicitiã integritatemqꝫ ſeruantibus:& eius remunerationē à dei æquitate ſperãtibus,mandatorum ſunt cuſtodienda præcepta,ne glorioſæ caſtitatis & cõtinentiæ labor in irritum deducatur. Supra mandatum uel præceptum eſſe uirginitatē,ſapiens ex lege nullus ignorat, Apoſtolo dicente: De uirginibus autē præceptum dñi nõ habeo,conſilium autē do.Cum ergo obtinẽdæ uirginitatis cõſilium dat,nõ præceptum ſtatuit,ſupra mandatum uel præceptum eam eſſe profeſſus eſt.Quicunqꝫ ergo uirginitatē ſeruant,magis faciunt quàm præceptum ſit. Tunc enim ꝓderit magis feciſſe quàm iuſſum eſt,ſi quod iuſſum eſt,feceris. Nã quomodo plus feciſſe gloriaberis,ſi minus aliquid non facias?Cupiens diuinũ implere cõſilium,ante omnia ſerua mãdatum. Volens uirginitatis præmium cõſequi,amplectere meritum uitæ,ut tua caſtitas remunerari poſſit.Nam ut uitam præſtat obſeruatio mandatorum , ita econtrario generat præuaricatio mortem.Et qui per præuaricationem in mortem fuerit deputatus, uirginitatis coronã ſperare non poterit,neqꝫ pudicitiæ præmium expectare cõſtitutus in pœna. Tres enim ſunt ſpecies,per quas regni cœleſtis poſſeſſio introitur.Prima eſt pudicitia:ſecunda mundi cõtemptus:tertia uero iuſticia.Quæ ut cõnexæ plurimum ſe poſſidentibus præſtant, ita poſſunt diuiſæ difficile prodeſſe:dum unaquæqꝫ earum nõ propter ſe tãtum, ſed ꝓpter aliam efflagitatur.In primis igitur quæritur pudicitia,ut facilius ſubſequatur mundi contẽptus,quia ab illis mundus contemni leuius poteſt,qui matrimonij nexibus nõ tenẽtur. Mundi uero cõtẽptus expoſcitur,ut iuſticia cõſeruetur:quã difficile implere poſſunt,qui ſecularium bonorum cupiditatibus,& mundanarũ uoluptatũ negocijs implicantur. Quiſquis ergo poſſidet primã ſpeciem pudicitiæ,& ſecundam quæ eſt mundi contemptus,nõ obtinet:penè ſine cauſa poſſidet primam,quando ſecundam nõ habet,propter quã quæſita eſt prima. Si primã & ſecundam

C habet,cui tertia quæ eſt iuſticia deſit, fruſtra laborat:quoniā ſuperiores duæ propter tertiam
præcipue requiruntur.Quid enim propter mundi contemptum prodeſt pudicitiam habere,
& propter quod eam habeas non habere? Vel cur res mundi cōtemnas, ſi iuſticiam propter
quam pudicitiam & mundi contemptum habere te cōuenit,nō cuſtodias? Quia ut prima ſpe-
cies propter ſecundam eſt,ita prima & ſecunda propter tertiam:quæ ſi non fuerit,nec prima,
nec ſecunda proficiet.Dicas ſorſitan,doce me ergo quid ſit iuſticia,ut eam ſi cognouerim faci-
lius implere ſufficiam.Dicam breuiter,ut ualeo,& uerborum utar ſimplicitate cōmuniū:quia
cauſa de qua agimus talis eſt,quæ diſertioribus facundiæ ſermonibus nequaqꝫ debeat obſcu-
rari,ſed ſimplicioribus eloquentiæ narrationibus pandi.Omnibus eñ in cōmune neceſſaria,
cōmuni debent ſermone demōſtrari.Iuſticia ergo non eſt aliud,ꝙ non peccare.Non peccare
autem legis præcepta ſeruare.Præceptorum uero obſeruatio duplici genere cuſtoditur:ut ni-
hil eorum quæ prohibentur facias,& cuncta quæ iubentur implere contendas.Hoc eſt quod
dicit:Recede à malo & fac bonum.Non enim in hoc putes conſtare iuſticiam,ut malum non
facias,cum & bonum non facere malum ſit,& in utroqꝫ legis præuaricatio cōmittatur.Quo-
niam qui dicit:Recede à malo:& ipſe dicit:fac bonum. Si à malo receſſeris & non feceris bo-
num,tranſgreſſor es legis:quæ non tantum in malorum actuum abominatione,ſed in bono-
rum operum perfectione completur.Neqꝫ enim hoc ſolum tibi præcipitur, ut ueſtitum non
ſpolies ſuis indumentis:ſed ut ſpoliatos operias tuis ueſtimentis.Neqꝫ ut habenti panem nō
auferas ſuum,ſed ut non habenti tuum libenter impertias. Neqꝫ ut pauperem non repellas
hoſpitio ſuo,ſed ut pulſum & non habentem recipias tuo. Præceptum eſt enim nobis flere
cum flētibus.Quomodo cum illis flemus, ſi in nullo eorum neceſſitatibus participamus,nec
aliquid eis in his propter quas lachrymantur cauſas præbeamus auxilium? Neqꝫ enim fle-
tuum noſtrorum deus infructuoſum humorem quærit:ſed quia lachrymæ doloris indicium
ſunt,uult te ita alterius anguſtias ſentire ut tuas:& quomodo tibi in tali tribulatione ſi eſſes,
D ſubueniri cuperes,ita alteri ipſe ſubuenias,propter illud:Quæcūqꝫ uultis ut faciant uobis ho-
mines bona,ita & uos facite illis ſimiliter.Nam cum flente flere,& nihil cum poſſis flenti con-
ferre,ſubſannationis nō pietatis indicium eſt.Deniqꝫ ſaluator noſter cum Maria & Martha
Lazari ſororibus fleuit,& immenſæ miſericordiæ affectum,lachrymarum conteſtatione mō-
ſtrauit:& ueræ pietatis indicia,mox opera ſubſequuta ſunt:cum ſuſcitatus Lazarus,cuius cau-
ſa lachrymæ fundebantur,ſororibus uiuus redditur.Et hoc fuit pie flere cum flentibus,occa-
ſiones fletus auferre.Sed quaſi potens,inquies,fecit:ſed nec tibi aliquid impoſſibile impera-
tur.Impleuit omnia,qui quod potuit fecit.Sed ut dicere cœperamus , non ſufficit Chriſtiano
à malis ſe abſtinere,niſi etiam bonorum operum officia perfecerit. Quod illo uel maxime te-
ſtimonio comprobatur,quo cōminatur dominus æterni ignis reos fore,qui quāuis nihil ma-
li geſſerint,non fecerint omne quod bonum eſt , dicens: Tunc dicet rex his qui ad ſiniſtram
ſunt:Diſcedite à me maledicti in ignem æternum , quem præparauit pater meus diabolo &
angelis eius.Eſuriui enim,& non dediſtis mihi manducare &c.Non dicit:Diſcedite à me ma-
ledicti,quia homicidium feciſtis,quia adulterium perpetraſtis,aut quia furtum feciſtis:nō eñ
quia malum fecerunt,ſed quia bona non fecerunt,condemnantur,& æternæ gehennæ incen-
dijs addicuntur. Nec quia quæ prohibita erant , admiſerunt : ſed quia quæ præcepta erant,
noluerunt implere.Vnde aduertendum eſt quam ſpem habere poſſint,qui adhuc aliquid eo-
rum faciunt quæ prohibentur:cum etiam illi æterni ignis rei ſunt,qui non fecerunt quæ iubē-
tur.Nolo enim in hoc tibi blandiaris,ſi aliqua non feceris,cum ſcriptum ſit : Qui uniuerſam
legem ſeruauerit,offenderit autē in uno,factus eſt omnium reus.Adam enim ſemel peccauit,
& mortuus eſt,& tu te uiuere poſſe exiſtimas,illud ſæpe committens,quod alium cum ſemel
perpetraſſet,occidit? An grande illum commiſiſſe crimen putas:unde merito pœna damna-
tus ſit acriori? Videamus ergo quid fecerit cōtra mādatū:de fructu arboris edit. Quid ergo?
propter arboris fructum deus hominem morte mulctauit? Non ꝓpter arboris fructum,ſed
propter

A propter mandati contemptum. Ergo non agitur de qualitate peccati, ſed de tranſgreſſione mandati. Et qui dixit Adæ, ut de fructu arboris non ederet, ipſe tibi præcepit, ut non maledicas, non mentiaris, non detrahas, nec detrahentes auſcultes, ut omnino non iures, non concupiſcas, non inuideas, non ſis tepidus, non ſis auarus: ut nulli malum pro malo reddas: ut inimicos tuos diligas: ut pro maledicentibus & perſecutoribus ores: ut percutienti maxillam, alteram præbeas: ut in iudicio ſeculari non litiges: ut ſi quis tua uoluerit auferre, gratanter dimittas: ut nec iracundiæ, nec zeli, nec liuoris malum intra pectus admittas: ut crimen auaritiæ fugias: ut omnis iactantiæ ac ſuperbiæ malum caueas, & humilis & mitis Chriſti exemplo uiuas: malorum conſortia intantum deuitans, ut cum fornicatoribus atque auaris, aut maledicẽtibus, aut inuidis, aut detractatoribus, aut ebrioſis, aut rapacibus cibum non capias. Quem ſi in aliquo contempſeris, ſi pepercit Adæ, parcet & tibi. Imò illi magis parcendum fuerat, qui nouellus erat adhuc & rudis, & nullius ante peccantis & propter peccatum ſuum morientis retrahebatur exemplo. Tibi uero poſt tanta documenta, poſt legem, poſt prophetas, poſt euangelia, poſt apoſtolos, ſi delinquere uolueris: quomodo indulgeri poſſit, ignoro. An tibi de uirginitatis prærogatiua blandiris? Memento Adam & Euam uirgines deliquiſſe, nec integritatem corporis profuiſſe peccantibus. Virgo quæ peccat, Euæ, non Mariæ comparanda eſt. Non negamus in præſenti tempore remedium pœnitentiæ: ſed hortamur magis præmium ſperare debere, quàm ueniam. Turpe eſt enim illis delicti indulgentiam poſtulare, quæ palmam uirginitatis expectant: & illicitum aliquid incurrere, quæ ſe etiam à licitis caſtrauerunt. Licitum quippe eſt matrimonij conſortium inire: & ut laudandæ ſunt, quæ propter Chriſti amorem & cœleſtis regni gloriam, copulam contempſerunt nuptiarum, ita damnandæ non ſunt, quæ propter incontinentiæ uoluptatem, nondum deo deuotæ, remedio apoſtolico abutuntur. Ergo (ut diximus) quæ connubia deſerunt, non illicita, ſed licita ſpernunt: eiuſmodi autem, ſi iurent, ſi maledicant, ſi cupiunt aliena, ſi detrahentes patiuntur audire, ſi malum pro malo reddant, ſi auaritiæ in alienis, aut proprijs incurrant crimen, ſi zeli, ſi liuoris uenena poſſideant: ſi contra legalia & apoſtolica inſtituta indecens aliquid aut loquantur, aut cogitent: ſi in carne placẽdi ſtudio, compte & ornate procedant, & alia quæcunque (ut ſolet fieri) illicite faciant, quid proderit eis ſpreuiſſe quod licuit, & exercere quod non licet? Si uis prodeſſe tibi quod licita contempſiſti, uide ne quid eorum quæ non licent facias. Stultum eſt enim timuiſſe quod minus eſt, & nõ timere quod maius eſt: aut ab his non uitari quæ prohibentur, ſi ſubterfugerint quæ conceduntur. Dicit Apoſtolus: Innupta cogitat quæ dei ſunt, quomodo placeat deo, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu: quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt huius mundi, quomodo placeat uiro. Nuptam uiro placere aſſerit, cogitando quæ mundi ſunt: innuptam uero deo, eo quod nulla illi cura ſit ſeculi. Dicat ergo mihi, quæ uirum non habet, & tamen quæ mundi ſunt cogitat, cui placere deſiderat? nónne incipiet illi nupta præponi: quia illa cogitãdo quæ mundi ſunt, complacet uel marito: iſta uero nec marito, quem non habet poteſt placere, nec deo. Sed nec illud ſilentio præterire nos conuenit, quod dixit, innupta cogitat quæ domini ſunt, quomodo placeat deo, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu. Quæ dei ſunt, inquit, cogitat, non quæ ſeculi: nõ quæ hominum, ſed quæ dei ſunt cogitat. Quæ ſunt ergo doimni, dicat Apoſtolus: Quæcunque enim ſancta, quæcunque iuſta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſi qua uirtus, ſi qua laus diſciplinæ, iſta ſunt domini: Quæ ſanctæ & ueræ & apoſtolicæ uirgines, die noctuque ſine ullo temporis interuallo meditantur & cogitant. Domini eſt etiam regnum cœlorum, domini eſt reſurrectio mortuorum, domini eſt immortalis incorruptio, domini eſt ſplendor ſolis, qui ſanctis promittitur: ſicut in euangelio ſcriptum eſt: Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum. Domini ſunt plures iuſtorum in cœleſtibus manſiones, domini eſt fructus triceſimus, & ſexageſimus, & centeſimus. Hæc cogitãt, & quibus poſſint operibus promereri quæ domini ſunt cogitant. Domini eſt etiam lex noui & ueteris te-

k 3 ſtamenti

C ſtamenti,in quibus oris eius eloquia ſancta refulgent.Quæ ſi quæ uirgines ſine intermiſſione meditantur,quæ domini ſunt cogitant,ut impleatur in eis propheticum illud:Fundamēta æterna ſupra petram ſolidam,& mandata domini in corde mulieris ſanctæ.Sequitur: Quomodo placeat deo:deo inquam,non hominibus : ut ſit ſancta corpore & ſpiritu. Non dixit,ut ſit ſancta membro,aut corpore tantum , ſed ut ſit ſancta corpore & ſpiritu. Membrum enim una corporis pars eſt:corpus uero omnium compago eſt membrorum. Cum ergo dixit,ut ſit ſancta corpore,omnibus membris eam ſanctificari debere teſtatur:quia nō proderit ſanctificatio cæterorum membrorum , ſi inueniatur in uno corruptio. Etiam non erit ſancta corpore,quod ex omnibus conſtat membris, quæ uel unius fuerit coinquinatione polluta.Sed ut quod dico,manifeſtius & lucidius fiat : Eſto ſit omnium mēbrorum purgata ſanctificatione , & lingua tantummodo peccet , qua aut blaſphemet,aut teſtimonium falſum dicat,nunquid liberabunt omnia membra unum? an propter unum iudicabuntur & cætera? Ergo ſi ſine aliorum membrorum ſanctificatione pudicitia nihil proderit,cum in uno ſit uitium:quanto magis ſi diuerſorum flagitio peccatorum omnia corrūpantur,unius nihil proderit integritas? Vnde quæſo te uirgo,ne in ſola tibi pudicitia blandiaris , neque in unius membri integritate confidas:ſed ſecundum Apoſtolum,totius conſerua corporis caſtitatem.Munda ab omnibus inquinamentis caput : quia crimen eſt illud poſt chriſmatis ſanctificationem,aut croci,aut alterius cuiuslibet pigmenti fuco,uel puluere ſordidari : aut auro,aut gemmis,uel cuiuſcunq; terrenæ creaturæ ſpecie comi, quod iam cœleſtis ornatus ſplendore refulget.Grandis quippe eſt diuinitati cōtumelia,mundani & ſecularis ornamenti prælauio.Munda frontem,ut humana,non diuina opera erubeſcat,& illam confuſionem recipiat,quæ non peccatum,ſed gratiam dei parit,ſcriptura diuina dicente : Eſt confuſio adducens peccatum,& eſt confuſio adducens dei gratiam. Munda collum, ut non aurea reticula capillus portet,& ſuſpenſa monilia,ſed potius illa ornamenta circūferat,de quibus ſcri-
D ptura dicit:Miſericordia & ueritas non deficient à te.Suſpende autem illas in corde uelut in collo tuo.Munda oculos,dum eos ab omni concupiſcentia retrahis, & ab intuitu pauperum nunquàm auertis,& ab omnibus fucis liberos,ad ea quæ dei ſunt facta cuſtodias.Mūda linguam à mendacio:quia os quod mentitur , occidit animam.Munda eam à detractione,iuramento , ac periurio. Nolo præpoſterum ordinem putes , quod prius à iuramento quàm à periurio linguam dixi debere mundari:quia tunc periurium facilius fugies, ſi in toto non iures:ut impleatur in te illa ſententia : Cohibe linguam tuam à malo,& labia tua ne loquantur dolum.Et memor eſto, dicente Apoſtolo:Benedicite , & nolite maledicere. Sed & illius crebrius recordare:Videte ne quis alicui malum pro malo reddat,neq; maledictum pro maledicto.Sed econtrario benedicentes:quia in hoc uocati eſtis , ut benedictionem hæreditate poſſideatis. Et illud : Si quis autem in uerbo non offendit fratrem , hic perfectus eſt. Nefas eſt enim ut labia illa , quibus dominum confiteris,rogas, benedicis,& laudas,alicuius polluantur ſorde peccati.Neſcio qua conſcientia & lingua quis dominum rogat, qua aut mentitur,aut maledicit , aut detrahit. Labia ſancta exaudit dominus:& ipſis annuit cito precibus , quas lingua immaculata pronunciat. Munda aures , ut non niſi ſermonibus ſanctis & ueris auditum præbeant:ut nunquàm obſcœna, aut turpia ſecularia'q; uerba ſuſcipiant,aut aliquem de altero audiant derogantem,propter illud quod ſcriptum eſt:Sepi aures tuas ſpinis , & noli audire linguam nequam : ut cum eo habere partem poſſis,de quo dicitur:Quoniam auditu & uiſu iuſtus erat:hoc eſt,nec aure , nec oculis delinquebat. Munda manus,ne porrectæ ad accipiendum ſint,ad dandum autem collectæ:nec ad feriendum paratæ,ſed ad omnia miſericordiæ & pietatis opera ſatis promptæ. Munda pedes , ne latam & ſpacioſam uiam pergant,quæ ducit ad ſplendida ſeculi & precioſa conuiuia ; ſed ad arduum magis & anguſtum gradiantur iter , quod tendit ad cœlum : quia ſcriptum eſt:Iter rectum facite pedibus ueſtris.Agnoſce,tibi à deo artifice non ad uitia , ſed ad uirtutes mem-

bra

A a formata. Et cum uniuerſos artus mundaueris ab omni ſorde peccati, & toto fueris mundificata corpore: tunc tibi caſtitatem intelligas profuturam, & cum omni fiducia palmam uirginitatis expectes. Quid ſit ſanctam eſſe corpore, breuiter quidem, ſed planè expoſuiſſe me arbitror. Nunc quod ſequitur, & ſpiritu, noſſe debemus. Hoc eſt, ut quod opere nefas eſt fieri, nec cogitatione concipere. Illa enim eſt tam ſancta corpore quàm ſpiritu, quæ nec mente nec corpore delinquit, ſciens etiam cordis ſpeculatorem eſſe deum. Et idcirco ſatagit, ut omnino etiam animam cum corpore mundam habeat à peccato, ſciens ſcriptum eſſe: Omni cuſtodia ſerua cor tuum. Et iterum: Diligit dominus ſancta corda: accepti ſunt autem ei omnes immaculati. Et alibi: Beati mundo corde, quoniam ipſi deum uidebunt. Quod de illis dici arbitror, quos conſcientia in nulla redarguit culpa peccati. De quibus & Ioannem in epiſtola ſua dixiſſe reor: Si cor noſtrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad deum, & quæcunque petierimus, accipiemus ab eo. Nolo exiſtimes te peccati crimen fugiſſe, ſi uoluntatem non ſequatur effectus, cum ſcriptum ſit: Quicunque uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Nec dicas: cogitaui quidem & non feci: quia etiam concupiſcere nefas eſt, quod fieri crimen eſt. Vnde & beatus Petrus præcipit, dicens: Animas ueſtras caſtificantes. Qui ſi nullam animæ conſtuprationem noſſet, nec caſtificari ipſam deſideraſſet. Sed & illum locum quo continetur: Hi ſunt qui cum mulieribus ſe non coinquinauerunt, uirgines enim permanſerunt: hi ſequuntur agnum quocunque ierit: attentius conſiderare debemus & animaduertere, ſi ſolius integritatis ac pudicitiæ merito, iſti diui no comitatui copulentur, & per omnia cœlorum tabernacula diſcurrant: an & alia ſint quibus adiuncta uirginitas, tantæ beatitudinis gloriam conſequatur. Sed unde hoc ſcire poterimus? Ex conſequentibus (niſi fallor) in quibus ſcriptum eſt: Hi empti ſunt ex omnibus primitiæ deo & agno: & in ore ipſorum non eſt inuentum mendacium, ſine macula enim ſunt. Vides ergo quod non in uno uirgines tantum membrorum, dominicis referantur inhærere B ueſtigijs: ſed illi qui præter uirginitatem ab omni contagione peccati immaculatam gerũt uitam. Idcirco uel maxime uirgo nuptias ſpernit: ut dum ſecurior eſt, facilius quod etiam à nubentibus quæritur, ab omni ſe delicto cuſtodiat, & uniuerſa legis mandata perficiat. Nam ſi non nubat & ea nihilominus faciat, à quibus & nuptæ eſſe iubentur immunes, non nupſiſſe quid proderit? Quanquàm enim nulli Chriſtianorum peccare liceat, & omnes quicunque ſpiritualis lauacri ſanctificatione purgantur, immaculatam decurrere conueniat uitam, ut eccleſiæ (quæ ſine macula, ſine ruga, ſine aliquo eiuſmodi eſſe deſcribitur) poſſint uiſceribus intimari: multo magis tamen hoc uirginem implere neceſſe eſt, cui nec mariti, nec filiorũ, nec alte rius neceſſitatis cauſa prohibet, quo minus diuinam ſcripturam perficiat: nec ſi peccet aliqua poterit excuſatione defendi. O uirgo ſerua propoſitum tibi magno præmio deſtinatũ. Præclara eſt apud deum uirginitatis & pudicitiæ uirtus, ſi non alijs peccatorum & malorũ lapſibus infirmetur. Agnoſce ſtatum tuum, agnoſce locum, agnoſce propoſitum, Chriſti ſpõſa di ceris, uide ne quid indignum ei cui deſponſata eſſe uideris, admittas. Cito ſcribit repudium, ſi in te uel unum uideat adulterium. Quæcunque ergo humanorum ſponſaliorum pignoribus ſubarratur, ſtatim à domeſticis, à familiaribus, ab amicis, & ſeruulis ſponſi ſolicite & diligenter requirit, quales iuuenis habeat mores: interrogat quid potiſſimũ diligat, quid accipiat libẽ ter, quo uſu uiuat, qua ſe cõſuetudine regat, quibus utatur dapibus, in quibus maxime rebus delectetur & gaudeat. Quæ cũ didicerit, ita ſe in omnibus tẽperat, ut ſpõſi moribus ſuũ obſequium, ſua dilectio, ſua iucunditas, ſua uita, ſua diligentia cõcordet. Et tu quoque Chriſtũ ſpon ſum habẽs, à domeſticis ac familiaribus eius, ſpõſi tui mores interroga: & ſtrẽnue ac ſolerter inquire, in quibus præcipue delectẽt. Qualẽ in te cõpoſitionẽ ueſtiũ diligat, cuiuſmodi concu piſcat ornatũ: dicat tibi eius familiariſſimus Petrus, qui ne nuptis quidem corporalẽ, ſed ſpiritualẽ permittit ornatũ, ſicut in epiſtola ſua ſcripſit: Mulieres ſimiliter ſubiectę ſint uiris ſuis, ut ſi qui non credunt uerbo, per mulierũ cõuerſationem ſine uerbo lucrificentur, conſideran

C tes in timore caſtam conuerſationem ueſtram:quarum ſit non extrinſecus capillatura,aut cir cundatio auri,aut indumenti ueſtimentorumq́ cultus:ſed abſconſus cordis eſt, homo in incorruptibilitate,quieti & modeſti ſpiritus,qui eſt in cōſpectu dei locuples. Dicat & alius apoſtolus beatus Paulus,qui ad Timotheum ſcribens epiſtolam: eadem de fidelium fœminarum diſciplina teſtatur:Mulieres ſimiliter in habitu ornato,cum uerecundia & ſobrietate,ornantes ſe,non in tortis crinibus,auro,aut margaritis,aut ueſte precioſa, ſed quod decet mulieres,promittentes caſtitatem per bonam conuerſationem.Sed forſitan dicas,cur hæc ijdem apoſtoli uirginibus non iuſſerunt?Quia non neceſſarium iudicabant:ne talis uirginibus commonitio potius iniuria,quàm emendatio uideretur.Sed nec eas unquam tantæ temeritatis fore crediderunt, ut ne nuptis quidem conceſſa carnalia ornamenta & terrena præſumerent. Reuera ornare ſe & componere uirgo debet.Nam quomodo ſponſo ſuo placere poterit,niſi compoſita & ornata proceſſerit? Ornetur planè, ſed interioribus ornamentis, ſpiritualiter, non corporaliter componatur:quia dominus non corporis,ſed animæ decorem in illa deſiderat.Ergo & tu quæcunq; animam tuam diligi & habitari à Chriſto concupiſcis:omni eam diligentia compone,& ſpiritualibus indumentis exorna. Nihil in ea indecorum, nihil fœdū appareat.Reſplendeat auro iuſticiæ,& gemmis refulgeat ſanctitatis,ac precioſiſſima pudicitiæ margarita coruſcet,& pietatis tunica ueſtiatur. Pro byſſo & ſerico,caſtitatis & miſericordiæ tunica ueſtiatur & induatur,ſecundum quod ſcriptum eſt:Induite uos ſicut electi dei,ſancti,& dilecti,uiſcera miſericordiæ,humilitatem &c.Non decorē ceruſſæ aut alterius pigmenti quærat,ſed innocentiæ ſimplicitatisq́ candorem habeat.Roſeum uerecundiæ colorem, & pudorem ruboris pudorisq́ poſſideat,cœleſtis abluatur nitro doctrinæ & lauamentis ſpiritualibus emundetur.Nulla in ea maliciæ,nulla delicti macula relinquatur:& ne quando malo redoleat odore peccati,unguento ſuauiſſimo ſapientiæ & ſcientiæ perfruatur. Huiuſmodi

D deus quærit ornamentum,& animam taliter compoſitam concupiſcit.Memento te eſſe filiā, ſecundum quod ait:Audi filia & uide.Sed & tuipſa quotieſcunq; deum patrem nominas, te dei filiam eſſe teſtaris.Ergo ſi filia dei es,uide ne quid eorum facias,quæ deo patri incongrua ſint,ſed age omnia quaſi filia dei. Cognoſce quomodo huius ſeculi filiæ nobilium ſe gerant, quibus aſſueſcant moribus,quibúſue ſe diſciplinis inſtituant. Tanta in quibuſdam eſt uerecundia,tanta grauitas,tanta modeſtia,ut cæterorum hominum ritum intuitu humanæ ingenuitatis excedant,& nequaquàm honeſtis parentibus ſuis per lapſum ſuum infamiæ inurant notam,alteram ſibi quodammodo inter homines conſuetudinis fecere naturam. Et in originem tuam reſpice,genus intuere,gloriam nobilitatis aduerte:ac non hominis tātum eſſe, ſed dei filiam,& diuinæ natiuitatis nobilitate decoratam. Ita te exhibe, ut in te cœleſtis natiuitas appareat,& ut diuina ingenuitas clareſcat:ſit in te noua grauitas,honeſtas admirabilis & ſtupenda uerecundia,mira patientia,uirginalis inceſſus,& ueræ pudicitiæ habitus, ſermo ſemper modeſtus,& ſuo in tēpore proferendus:ut qui te uiderit,admiretur,& dicat:Quæ eſt hæc noua inter homines grauitas? Quæ pudoris uerecundia? Quæ honeſtatis modeſtia? Quæ maturitas ſapientiæ? Non eſt iſta humana inſtitutio,nec diſciplina mortalis. Cœleſte hic aliquid in corpore humano refulget.Puto quod habitet in quibuſdam hominibus deus. Et cū te filiam Chriſti cognouerit,maiore ſtupore tenebitur,& cogitabit qualis iſte dominus ſit, cuius talis ancilla eſt.Si uis ergo partem habere cum Chriſto, Chriſti tibi exemplo uiuendum eſt: qui ab omni malicia & nequitia ita fuit extraneus, ut ne inimicis quidem uicem redderet,quin potius pro ipſis orabat. Nolo enim ut eas animas Chriſtianas exiſtimes eſſe, quæ aut fratres,aut ſorores,non dico oderunt,ſed etiam proximos toto corde conſcientiæ coram dei teſtimonio non diligunt:cum Chriſtiana Chriſti ſimilitudine, inimicos etiam amare neceſſe habeat. Si ſanctorum cupis habere conſortium, à maliciæ & nequitiæ cogitatu pectus emunda.Nemo te circūueniat,nemo fallaci ſermone ſeducat:nō niſi ſanctos & iuſtos, & ſimplices,& innocentes,& puros cœleſtis aula ſuſcipict.Nullum apud deum habet locum malicia.Ab

A cia. Ab omni nequitia & dolo mundum neceſſe eſt eſſe, qui cupit regnare cum Chriſto. Nihil
tam contrariũ, nihil tam execrabile deo, ꝙ aliquẽ odiſſe uel lædere uelle. Nihil tã probabile,
quàm omnes amare. Quod propheta proſpiciens teſtatur, dicens: Qui diligitis deũ, odite ma
lum. Vide ne aliquam humanã gloriam diligas: ne & tua inter eos portio cõputetur, quibus
dictum eſt: Quomodo uos poteſtis credere, gloriã ab inuicem quærentes? Et de quibus pro-
pheta dicit: Auge eis mala, auge mala glorioſis terræ: ut confundamini à gloriatione ueſtra,
& opprobrium fiatis in conſpectu dei. Nolo enim illas reſpicias, quæ ſeculi, nõ domini ſunt
uirgines: quæ propoſiti ſui & profeſſionis immemores, gaudent in delicijs, in opibus delectã
tur, & corporeæ nobilitatis origine glorianṫ. Quæ profecto ſi dei filias ſe eſſe crederẽt, nunꝙ
poſt diuinos natales nobilitatẽ admirarentur humanã, nec gloriarentur in quolibet patre ho
norato. Si patrem deum ſe habere ſentirent, nobilitatem carnis non amarent. Quid tibi in ge
neris nobilitate blandiris, & complaces? Duos homines ab exordio fecit deus, ex quibus to-
tius humani generis ſylua deſcendit. Mundanã nobilitatem nõ naturæ æquitas præſtat, ſed
cupiditatis ambitio. Certe omẽs per diuini lauacri gratiã æquales efficimur, ut nulla inter eos
diſcretio eſſe poſſit, quos natiuitas ſecunda generauit, per quam tam diues ꝙ pauper, tam ſer
uus ꝙ liber, tam nobilis ꝙ ignobilis dei efficitur filius, & terrena nobilitas ſplendore gloriæ
cœleſtis adumbratur, & nuſꝙ omnino iam comparet, dum quæ retro in ſecularibus honori-
bus impares fuerant, cœleſtis & diuinæ gloriæ nobilitate reſtituuntur æqualiter. Nullus ibi
iam ignobilitatis locus, nec degener quiſquàm eſt, quem diuinæ natiuitatis ornat nobilitas:
niſi apud illos qui non putant humanis cœleſtia præponẽda. Aut ſi putant, ꝙ uanum eſt ut
ſe illis in minoribus præferant, quos ſibi maioribus pares eſſe ſentiunt? & quaſi infra ſe poſi-
tos in terra exiſtiment, quos ſibi in cœleſtibus æquales crediderint? Tu autẽ quæ Chriſti, nõ
ſeculi uirgo es, omnem præſentis uitæ gloriã fuge, ut omne quod in futuro promittitur cõſe-
quaris. Contentionum uerba & animoſitatis cauſas euita. Diſcordiarũ quoq; & litium occa-
B ſiones ſubterfuge. Nam ſi (iuxta Apoſtoli doctrinam) ſeruum dei litigare non decet, quanto
magis ancillam dei non expedit? Cuius quo uerecundior eſt ſexus, animus debet eſſe mode-
ſtior. Linguã à maliloquio cohibe, & ori tuo legis frenos impone: ut tunc ſi forte loquaris, qñ
tacere peccatum ſit, caueas ne quid quod in reprehenſionẽ ueniat, dicas: Lapis emiſſus eſt ſer-
mo prolatus. Quapropter diu anteꝙ proferatur, cogitãdus eſt. Beata quippe labia ſunt, quæ
nunꝙ quod reuocare uelint, emittunt. Pudicæ mentis debet etiã ſermo eſſe pudicus, qui ædi
ficet ſemper magis ꝙ aliquẽ deſtruat audientem, ſecundũ hoc quod Apoſtolus præcipit, di-
cens: Omnis ſermo malus de ore ueſtro non procedat: ſed ſi quis bonus eſt ad ædificationem
fidei, ut det gratiã audientibus. Precioſa deo lingua eſt, quæ nõ niſi in diuinis rebus nouit uer
ba conſtruere: & ſanctum eſt os, unde cœleſtia ſemper eloquia proferuntur. Abſentium obtre
ctatores, quaſi malignos ſcripturæ autoritate deterre. Quia etiã hoc inter perfecti uirtutes ho-
minis propheta cõmemorat. Si ante conſpectũ iuſti malignus ad nihilũ deducatur, qui cõtra
proximum non probanda protulerit: nõ licet tibi alterius uituperationẽ patiẽter audire, qui
nec ab alijs optas recipi tuã. Iniuſtum quippe eſt, quicquid cõtra Chriſti euangelium uenit, ſi
alteri quod tibi ab alio fieri moleſtum eſt, patiaris inferri. Linguam ſemper tuã de bonis elo-
quijs aſſueſce, & auditum tuum magis ad bonorum laudem, ꝙ ad malorum uituperationẽ
accõmoda. Vide quod omnia quæcunꝙ bene facis, propter deũ facias, ſciens eius rei tãtũ te
à dño recepturã eſſe mercedẽ, quã eius timoris & amoris cauſa perfeceris. Sãcta magis eſſe ꝙ
uideri ſtude, quia nihil prodeſt æſtimari quod non ſit, & duplicis peccati reatus eſt, nõ habe-
re quod creditur, & quod non habeas, ſimulare. In ieiunijs magis ꝙ in epulis delectare, illius
uiduæ memor, quæ non diſcedebat de templo, deo ſeruiens ieiunijs & orationibus die ac no
cte. Et ſi uidua quidem Iudæa talis erat, qualẽ nunc uirginem decet eſſe Chriſti? Diuinæ ma-
gis lectionis cõuiuium dilige, ſpiritualibus te ſatiari dapibus cõcupiſce. Illos potius require ci
bos, quibus anima magis ꝙ corpus reficiaṫ. Carnis & uini ſpecies, quaſi caloris fomẽta, & li-
bidinis

C bidinis incitamenta fuge.Et tunc ſi forte uino uteris exiguo,cum ſtomachi dolore nimio cor-
poris compellit infirmitas,iracundiam uince,animoſitatem cohibe.Quicquid illud eſt,quod
poſt factam pœnitentiã ruborem ingerit proximo,ut criminis abominationem deuita.Satis
tranquillam,ſatis quietam eſſe cõuenit mentem,& ab omni perturbatione furoris alienam,
quæ dei habitaculum eſſe deſiderat,qui per prophetam teſtatur,dicens:Super quem aliũ re-
quieſcam,niſi ſuper humilem & quietum,& trementem ſermones meos? Omniũ operum &
cogitationum tuarum ſpeculatorem deũ crede,& caue ne quid quod diuinis oculis indignũ
ſit,aut opereris,aut cogites.Cum orationẽ celebrare deſideras,talem te exhibe, quaſi quæ ſis
cum deo loquutura.Quando pſalmũ dicis:cuius uerba loqueris,agnoſce: & in cõpunctione
magis cordis,quàm in tinnulæ uocis dulcedine delectare. Lachrymas eñ pſallentis deus ma-
gis,quàm uocis gratiam approbat.Sicut propheta dicit:Seruite domino in timore,et exulta-
te ei cum tremore. Vbi timor & tremor eſt, ibi non uocis elatio , ſed animus flebilis eſt, & la-
chrymoſa deiectio.Omnibus actibus tuis diligentiam adhibe,quia ſcriptum eſt: Maledictus
homo qui facit opus dei negligenter.Creſcat tibi cum annis gratia,creſcat cum ætate iuſticia,
& fides eo perfectior uideat̃ eſſe,quo ſenior eſt.Quia dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui no-
bis exemplum uiuendi reliquit,proficiebat,non ætate tantum corporea, ſed ſapientia & gra-
tia ſpirituali coram deo & hominibus. Omne tempus in quo te non meliorem ſenſeris, hoc
æſtima perdidiſſe.Cœptum uirginitatis propoſitum ad finem uſq; conſerua:quia nõ incho-
aſſe tantum,ſed perfeciſſe uirtus eſt.Sicut in euangelio dñs ait:Qui autem perſeuerauerit uſq;
ad finem,hic ſaluus erit.Caue ergo,ne cui concupiſcendi occaſionem tribuas , quia ſponſus
tuus deus zelans eſt.Criminoſior eſt enim adultera Chriſti q̃ mariti. Vnde pulchre Roma-
na eccleſia,apoſtolico ſine dubio,cuius ſedem obtinet,ſpiritu animata,tam ſeueram nuper de
huiuſmodi ſententiam ſtatuit,ut uix uel pœnitentia dignam iudicaret, quæ ſanctificatũ deo
corpus libidinoſa coinquinatione uiolaſſet.Eſto ergo uiuẽdi omnibus forma, eſto exemplũ,
D præcede & in actu quos in caſtitatis ſanctificatione præcurris. Virginem te in omnibus exhi-
be,nihil corruptionis obijciatur capiti tuo,cuius corpus integrum eſt,ut & tua ſit inuiolabi-
lis conuerſatio.Et quoniam ſicut in exordio epiſtolæ præfati ſumus,te dei ſacrificium factã,
quod utiq; ſanctificationem ſuam etiam alijs impertit,et quiſquis ex eo digne ſumpſerit, ſan-
ctificationis & ipſe ſit particeps.Ita ergo per te,quaſi per diuinam hoſtiam ſanctificentur cæ-
teræ,cum quibus te ita in omnibus exhibeas,ut quiſquis uitam tuam,aut uiſu,aut auditu cõ-
tigerit,ſanctificationis uim ſentiat,et tantum ſibi intelligat gratiæ ex tua conuerſatione tranſ-
fundi:ut dum te imitari concupiſcit,dei ſacrificio & ipſe ſit dignus.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Nihil eſt in hoc opuſculo nec ſermonis,nec eruditionis,nec pectoris,quod Hieronymum reſipiat.

DE HIS QVAE DEO IN SCRIPTVRIS SANCTIS ATTRIBVVNTVR.

OMnipotens deus pater,& filius,& ſpiritus ſanctus,unus atq; trinus:unus uidelicet in natura,trinus in perſonis,ſolus inuiſibilis,ſolus immenſus atq; incõprehenſibilis,ſolus incircũſcriptus,ſolus incorporeus & immortalis:ubiq; præſens,ſed latens:ubiq; totus, ſed immenſus.Inuiſibilis eſt,quia in eſſentia ſua uideri non poteſt,Apoſtolo teſtante,qui ait: Quem uidit nullus hominũ,ſed nec uideri poteſt.Et in euangelio:Deum nemo uidit unquam.Incorporeus eſt, quia nullis membrorum lineamentis compoſitus eſt ſiue compactus exiſtit:ſicut ueritas in euangelio dicit:Spiritus eſt deus,& qui adorat eũ,in ſpiritu & ueritate oportet adorare.Immenſus eſt,quia quantitas eius,uel qualitas à nullo metiri poteſt.Cui Solomon in ſua oratione ſupplicans ait:Si cœli & cœli cœlorũ te non capiunt,quanto magis domus iſta quã ædificaui? Incircuſcriptus eſt,quia circũſcribi non poteſt.Illocalis eſt, quia de loco ad locũ nequaq; tranſit,nec quolibet detinetur,ipſo de ſe per Eſaiam teſtimoniũ perhibẽte: Cœlũ ſedes mea eſt,terra ſcabellum pedum meorũ.Et per Hieremiam: Nunquid non cœlũ & terrã ego impleo? Cuius immenſitatem propheta in pſalmis cõfitens ait: Si aſcẽdero in cœlũ, tu illic es

& cætera

A & cætera. De cuius immenſitate adhuc in libro Iob ſcriptum eſt: Excelſior cœlo eſt, & quid facies? Profundior eſt inferno, & unde agnoſcis? Longior eſt terra: immēſitas eius latior eſt mari. Qui cœlum & terrā implet, proculdubio nullus locus eſt ab eius præſentia abſens. Super omnia quippe eſt regendo atq; imperando: ſubtus eſt omnia ſuſtinendo atq; portando, non pondere laboris, ſed infatigabili uirtute. Immutabilis eſt, quia ab eo quod eſt, omnino mutari non poteſt, ipſo dicente per Malachiam prophetam: Ego dominus & non mutor. Ideo deus immutabilis dicitur, quia miſericordia, ira, furor, pœnitentia, obliuio, recordatio, & alia his ſimilia ei non accidunt. Simplex enim natura eſt, & immutabilis, & imperturbata: neq; aliud eſt ipſe, et aliud quod habet: ſed ipſum eſt quod habet, & quod eſt. Immortalis eſt, quia mori non poteſt, Apoſtolo dicente: Qui ſolus immortalitatem habet, & lucē habitat inacceſſibilē, quem nullus hominū uidit: ſed nec uideri poteſt. Vbicūq; aūt ſacra ſcriptura ſparſim per diuinos libros in deo motus animæ, ſeu humana membra deſcribit, id eſt, caput, capillos, oculos, palpebras, aures, nares, os, labia, cor, linguam, imaginē, uterum, manum dexterā, ſiniſtrā, digitos ſiue digitum, brachiū, alas, ſcapulas, poſteriora, pedes: Item motus animæ, irā, furorē, obliuionem, pœnitentiam, recordationē, & his ſimilia: non carnaliter iuxta hiſtoriā à recte intelligentibus ſumenda ſunt, ſicut à Iudæis & pleriſq; hæreticis carnaliter ſapientibus, qui deū corporeum atq; localem opinantur, ſed ſpiritualiter omnia de eo intelligenda & contuenda ſunt. Si quis enim deo humana membra ſeu motus animæ more humano ineſſe credit: proculdubio in corde ſuo idola fabricat, cum ut dictū eſt figuraliter in deo caput legimus, ipſam eſſentiā diuinitatis eius, quæ omnia præcedit, & cui omnia ſunt ſubiecta, intelligere debemus.

Capillos uero capitis eius ſanctos angelos ſeu uniuerſos electos accipi oportet. De quo quidem ſacramento in libro Danielis ſcriptum eſt: Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit: ueſtimentū eius, quaſi nix candidum: & capilli capitis eius, quaſi lana mūda. Hoc enim ſignificat per ueſtimenta candida dei, quod & per capillos capitis eius: ſanctos

B uidelicet angelos, & multitudinem ſanctorum dealbatorum. Vel certe ideo capilli eius, lanæ mundæ comparantur, ut per hoc antiquus dierum credatur eſſe. Oculos deus dicitur habere, pro eo quod omnia uidet, & nihil eum latet. In cuius conſpectu, ait Apoſtolus, nulla creatura inuiſibilis eſt, omnia eñ nuda & aperta ſunt oculis eius. Aliter uero oculi, reſpectus gratiæ eius intelliguntur, ut eſt illud in pſalmo: Præceptum domini lucidum illuminans oculos.

Palpebræ domini, occulta & incomprehenſibilia iudicia, ſiue ſpiritalis in diuinis libris eius locutio innuitur, de quibus occultis & incomprehenſibilibus ſacramentis atq; iudicijs in pſalmo legitur: Palpebræ eius interrogant filios hominum, id eſt, probant. Aures dicitur habere dominus propterea, quia omnia audit. Nihil eum ſub ſilentio latet, de quo in libro Sapientiæ dicitur: Auris cœli audit omnia, & tumultus murmurationum non abſconditur. Nares dei, inſpiratio eius in corde fidelium, ut eſt illud in libro Regum: Aſcendit fumus de naribus eius, id eſt, lachrymoſa compunctio pœnitentium de inſpiratione eius. Facies dei, cognitio ueritatis, ſeu cognitio diuinitatis eius ad homines. De qua cognitiōe in pſalmo ſcriptū eſt: Oſtende nobis dñe faciem tuā, hoc eſt, dona nobis cognitionem tuam: quæ cognitio per filium omnibus hominibus innotuit, ipſo dicente in euangelio: Nemo nouit patrem niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Aliter uero facies dei ſignificat inuiſibilem eſſentiam diuinitatis filij dei, de qua ipſe dñs ad Moyſen per ipſum angelum reſpondit: Poſteriora mea uidebis, faciem autem meam uidere non poteris. Os uero dei, filius dei patris, id eſt, Chriſtus dominus, de quo Eſaias propheta ex Iudæorum perſona affatus ait: Quia os eius ad iracūdiam prouocauimus. Aliter uero os domini, ſermo eius ſiue uiſio accipit. De quo ſermone dei Eſaias propheta ait: Os dñi loquutū eſt: hoc eſt, uerbum filius dei patris, per quem omnia facta ſunt, de quo in pſalmo dicitur: Verbo domini cœli firmati ſunt. Et alibi: Miſit uerbum ſuū, & ſaturauit eos. Et in euangelio: In principio erat uerbū. Lingua dei, myſtice ſignificat ſpiritum ſanctum: per quē deus pater, ſecretū ſuū manifeſtauit hominibus. Vnde in pſalmo: Lingua

C gua mea,calamus ſcribæ uelociter ſcribentis. Labia dei,myſtice utriuſq; teſtamẽti conſonan
tia intelliguntur,de quibus duobus teſtamentis in Prouerbijs dicitur: Et diuinatio in labijs
eius,in iudicio non errauit os eius. Brachium uel brachia dei patris,filius eius & ſpiritus ſan
ctus intelligitur,ſicut eſt illud in Eſaia:Et brachia mea populos iudicabunt.Brachium dei pa-
tris ſingulariter,filius eius accipitur,de quo Hieremias ad ipſum ait:Et nũc domine deus,qui
eduxiſti populum tuum de terra Aegypti in manu forti,& brachio extento.Ideo autem filius
dei brachium dicitur:quia creatura electa ab ipſo cõtinetur. Dextera dei patris, unigenitus
filius accipitur,de qua in pſalmo ex perſona hominis aſſumpti dicitur:Dextera dñi fecit uir-
tutem,dextera domini exaltauit me.Aliter uero dextera domini, gloriam & patris æternam
beatitudinem ſignificat,de quo in pſalmo ex perſona patris dicitur ad filium : Sede à dextris
meis.Dicitur autem dextera dei omnis electa creatura in cœlo & in terra, ſicut per ſiniſtram
eius intelligitur reproba creatura:id eſt,dæmones & omnes impij,qui ad læuam poſiti,æter-
na ſupplicia ſuſtinebũt. Manus dei patris,filius eius accipiĩ,pro eo quod per ipſum omnia
facta ſunt,ſicut eſt illud in Eſaia: Omnia hæc manus mea fecit: & per manum domini facta
ſunt omnia.Aliter uero manus dei poteſtas intelligiĩ,de qua poteſtate in libro Hieremiæ di-
citur:Sicut lutũ in manu figuli,ita uos in manu mea domus Iſraël. Itẽ nõnunq; manus domi
ni flagellum accipitur,de cuius percuſſione in Sophonia propheta ſcriptum eſt:Extendã ma
num meam ſuper Iudam,& ſuper habitantes Hieruſalem,& diſperdã de loco reliquias Baal:
de qua domini percuſſione beatus Iob de ſeipſo ait:Manus domini tetigit me. Digitus do-
mini ſingulariter,ſpiritus ſanctus accipiĩ: à quo ſpiritu ſancto lex in duabus tabulis lapideis
ſcripta narratur in monte Sinai. Ipſe enim ſcripſit, qui ſcribenda dictauit: id eſt, ſpiritus ſan-
ctus:de quo ſpiritu ſancto dominus in Euangelio: Ego in digito meo eijcio dæmonia: quod
alius euangeliſta aperte declarans ait: Si ego in ſpiritu dei eijcio dæmonia. Sicut enim digi-
tus cum manu uel brachio,manus uero uel brachium cum corpore ſunt in natura unum: ita
D pater & filius & ſpiritus ſanctus,tres quidem ſunt in perſonis, una uero ſubſtantia diuinita-
tis. Digiti dei pluraliter,ſancti intelligũtur prophetæ,per quos ſanctus ſpiritus legis ac pro
phetarum libros,ſua inſpiratione deſcribit,de quibus in pſalmo dicitur: Videbo cœlos tuos,
opera digitorum tuorum.Per cœlos enim libros legis & prophetarum, per digitos uero ſan
ctos(ut dictum eſt)prophetas myſtice inſinuauit. Imago dei patris inuiſibilis,dupliciter in-
telligitur. Aliter nanq; eſt imago dei patris in filio ſuo: quem non aliunde, ſed ex ſemetipſo,
hoc eſt,ex ſubſtantia ſua,& per omnia ſibi ſimilem & æqualem genuit. Aliter uero in anima
hominis quam non ex ſe, id eſt, de ſubſtantia ſua (ſicut pleriq; hæretici opinati ſunt) genuit,
ſed ex nihilo creauit. Sicut aliter eſt imago cuiuſq; regis in filio eius, quem ex ſemetipſo ſibi
ſimilem genuit:id eſt, homo hominem: aliter uero in anulo ſiue in cera imago eſt impreſſa,
quæ non eſt quod ipſe,ſicut filius,qui naturaliter hoc eſt, quod & pater. Cor dei patris,eſt
arcanum eius ſapientiæ myſticæ:ex quo uerbum,id eſt,filium ſuum impaſſibiliter ſine initio
genuit,ipſo dicente: Eructauit cor meum uerbum bonum. Alas deus dicitur habere, pro
eo quod more auis electos ſuos tanquàm pullos ſub ſe colligit,fouet, & ab inſidijs diaboli &
malorum hominum protegit. Vnde propheta: Sub umbra alarum tuarum protege me.
Scapulas habere dicitur, quia infirma membra eccleſiæ, quaſi in ſcapulis portat. Sicut in
pſalmo dicitur:Scapulis ſuis obumbrabit tibi. Venter dei,ſecreta origo ſubſtantiæ eius acci
pitur. Vnde in pſalmo:Ex utero ante luciferũ genui te:Aliter,uterus dei, incomprehenſibilia
iudicia eius,quæ rimari nequeũt inſinuatur myſtice.De quo occulto iudicio eius in libro Iob
ſcriptum eſt: De cuius utero egreſſa eſt glacies,& gelu de cœlo quis genuit? Poſteriora filij
dei,incarnatio eius accipitur,de qua poſterioritate filius in monte Sinai ad Moyſen per ange
lum loquens ait:Poſteriora mea uidebis,faciẽ autẽ meam uidere non potes. Pedes dei,ſta-
bilimentum & uirtus eius eſt:eo quod ubiq; præſens eſt, & uniuerſa ei ſubiecta ſunt, illo ipſo
dicente per Eſaiam prophetam:Cœlum mihi ſedes eſt,terra autem ſcabellum pedum meo-
rum.

A rum. Aliter, pedes filij dei incarnatio intelligitur, quæ diuinitati ſubiecta eſt tanquam capiti pedes. Sicut enim per caput diuinitas, ita per pedes eius, humanitas eius exprimitur. De qua in Exodo ſcriptum eſt: Viderunt dñm: hoc eſt, Moyſes, Aaron & Nadab & Abiu & ſeptuaginta de ſenioribus populi: ſub pedibus eius, quaſi lapis ſapphirus, & quaſi cœlum cũ ſerenum eſt. Sicut autẽ per lapidem ſapphirum, cœleſtes naturas uel ſanctos angelos, ita per cœlum ſerenum, ſanctam eccleſiam electorum ex hominibus aſſumptã figuraliter demõſtrare uoluit: ſuper quas duas creaturas homo aſſumptus filius dei in perpetuũ regnat. De quo in pſalmo dicitur: Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. Aliter autẽ per dei pedes, id eſt, Ieſu Chriſti, ſignificati ſunt ſancti prædicatores. De quibus in Deuteronomio ſcriptũ eſt: Qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina eius. Veſtimentũ filij dei, aliquãdo caro eius quæ à diuinitate eſt aſſumpta, in diuinis libris figuraliter accipitur. De quo indumẽto carnis Eſaias ait: Quis eſt iſte qui uenit de Edom, tinctis ueſtibus de Boſra? Rurſus ueſtimenta eiuſdem domini, ſancta accipitur eccleſia, quæ per fidẽ & dilectionem ei cõiuncta eſt. De qua dicitur in pſalmo: Dominus regnauit, decorẽ induit. Et in pſalmo alio ad ipſum dominum: Confeſſionem & decorẽ induiſti, amictus lumine ſicut ueſtimẽto. Pallium iam dicta eius eccleſia intelligitur. De quo in libro Geneſis ſcriptum eſt: Lauit in uino ſtolã ſuam, hoc eſt, in paſſione carnẽ ſuam: & in ſanguine uuæ pallium ſuum, id eſt eccleſiam ſuã. Calciamẽta domini noſtri Ieſu Chriſti, myſtice ſignificant incarnationem eius, quam ex mortalitate humani generis aſſumere dignatus eſt. De qua incarnatione ſua ipſe per prophetam in pſalmo ait: In Idumæam extendam calciamẽtum meũ, id eſt, in plebe gentilium manifeſtabo incarnationem meã. Greſſus dei, aduẽtus filij dei in mundũ, & regreſſus ad patrem. De quibus pſalmiſta ait: Viſi ſunt greſſus tui deus, greſſus dei mei & regis mei, id eſt, ipſius de cœlo, qui uenit in uterum uirginis. De utero uero naſcendo poſitus eſt in præſepio: poſtquàm omnia impleuit pro quibus à patre miſſus uenerat, appenſus eſt in ligno crucis: de cruce autẽ depo

B ſitus, ſecundum corpus ſepultus eſt, & ſecundum animã ad infernum deſcendit. Tertia autẽ die per potentiã ſuæ diuinitatis, carnẽ ſuã de ſepulchro ſuſcitauit. Et poſt diẽ reſurrectionis, quadrageſimo die uidentibus apoſtolis aſcendit in cœlum, & ſedet ad dexteram patris, id eſt, ad gloriam eius. Hi ſunt enim greſſus filij dei: iſte deſcenſus & aſcenſus eius, qui frequẽter in ſacris ſcripturis legitur: Aſcẽdere dicitur deus, cum filius carnem ex nobis aſſumptã in cœlum uelut captiuam euexit, ſicut in pſalmo illud: Aſcendit in cœlũ, captiuam duxit captiuitatem: quia naturã humani generis, quæ à diabolo in mũdo captiua retinebatur aſſumẽs ſecum in cœlum, ubi nunquam ante fuerat tanquam captiuam deportauit. Abſcondere faciem ſuam deus legitur, cum hominibus quibuſdam, eorum exigentibus culpis, cognitionẽ ſuam abſcõdit: ſicut in populo Iudæorum nũc impletum uidemus, quia negantes filiũ dei, dei ſcientiã Iudæi ita perdiderunt, ut ſimiles fierent gẽtibus quæ deũ nõ cognouerũt. Oſtendere faciem ſuã dicitur deus, cum reſpectu gratiæ ſuæ quibus uult, ſcilicet electis ſuis, ſeipſum in corda eorum occulta inſpiratione inſinuat, & ad diligendum ſe amorem ſuum infundit.

Sedere dicitur deus, non corporaliter humano more, ſed potentialiter ſuper omnem creaturam regnando præſidere. Vnde eſt illud in pſalmo: Regnabit dominus ſuper omnes gentes, deus ſedet ſuper ſanctã ſedem ſuã. Sedere autẽ deus dicitur ſuper cherubim (quod interpretatur plenitudo ſcientiæ) per quod ſignificantur ſancti angeli, ſiue mẽtes ſpiritualium uirorum, in quibus deus inuiſibiliter præſidet & regnat. In illis enim ſedet qui ſciẽtia eius & dilectione pleni ſunt. In prouerbijs quippe Solomonis ſcriptum eſt: Anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ. Sapientia uero dei patris Chriſtus eſt, qui in animabus ſanctorũ dei ſedere dicitur.

Deſcendere deus in mundum dicitur, quando aliquid nouũ quod ante nõ fecerat in creatura humana operatur: ſicut filius dei patris deſcendiſſe narratur, quando ueram carnem ex Maria uirgine propter redemptionem noſtram ſuſcepit, & deus homo fieri dignatus eſt, nõ amittendo quod erat, ſed aſſumendo quod non erat. De cuius deſcẽſione, id eſt, incarnatio-

C ne,in pſalmo ſcriptum eſt: Inclinauit cœlos & deſcẽdit,& caligo ſub pedibus eius. Cœlos
inclinauit,qui aduentũ ſuum prænuncians,angelos ſiue prophetas miſit,qui aduẽtum eius
hominibus nunciarent.Caligo ſub pedibus eius,quia impij homines ob ſuam maliciã in-
carnationem eius agnoſcere nõ potuerunt,nec adhuc poſſunt. Stare deus dicĩ,cũ nos in-
firmos,id eſt ſuam creaturã ad pœnitentiam & conuerſionẽ patienter ſuſtinet,ut eſt illud in
Habacuc propheta:Stetit & menſus eſt terram,& diſſoluit gẽtes,id eſt,ſtetit ad ſubuenien-
dum,& diſſoluit credentes in ſe,à uinculis peccatorum. Tranſire dicitur deus,cum de cor-
dibus quorundã hominum,in quibus antea per fidẽ condebatur,poſtea ſubrepẽte perfidia
uel quolibet delicto,ab eis recedit & ad alios tranſit:quemadmodum de Iudæis ad gentes,
de hæreticis ad catholicos:ſeu de quibuslibet irreligioſis & negligentibus pro uitio ſuo rece
dere dicitur,& ad alios tranſire:quod nõ localiter aut uiſibiliter,ſed inuiſibiliter occulto iu-
ſtoq; iudicio facere cõſueuit. Ambulare dicitur deus,nõ de loco ad locũ tranſeundo, quia
impium eſt ita credere:ſed ambulatio eius eſt in cordibus ſanctorũ delectatio, ſicut ſcriptũ
eſt:Et inhabitabo in eis & ambulabo,& ero illorum deus. Vel certe dei ambulare,eſt in ſan-
ctis prædicatoribus ſuis de loco ad locum tranſire. Loqui dei,eſt inuiſibiliter ſine uoce uel
quolibet ſtrepitu in mentibus ſanctorũ uoluntatem ſuã atq; rectum intellectum inſpirare;
ſeu futura ſicut in ſanctis prophetis reuelare.Quæ locutio dei,ut quidã uolũt,tribus modis
accipitur.Primo nanq; modo per ſubiectã creaturam:ſicut ad Moyſen in rubo & igne ap-
paruit.Vel ſicut ad Abrahã atq; Iacob & cæteros ſanctos,quibus in angelis apparuit.Secũ-
do uero modo in ſomnis:ſicut ad Iacob & ad Zachariam prophetã,& ad Ioſeph ſponſum
Mariæ,& alijs ſanctis,quibus ſecreta reuelare uoluit.Tertio aũt modo,neq; per creaturã ui-
ſibilem,neq; per hominẽ,ſed occulta tantum inſpiratione inuiſibiliter corda eorũ tangendo
afficit,ſicut in libris prophetarũ ſcriptum eſt,cũ ipſi prophetæ ſubito afflati ſpiritu ſancto,
D exclamant dicẽtes:Hæc dicit dñs. Videre dei,eſt bona acta probare, ſicut eſt illud in Ge-
neſi:Vidit deus cuncta quæ fecerat,& erãt ualde bona,id eſt intelligẽtibus eſſe bona demõ-
ſtrauit.Aliter uidere dei,eſt mala hominũ ſciẽter reprobare,ſicut eſt illud in Eſaia propheta:
Et uidit deus,& apparuit malum in oculis eius.Itẽ aliter uidere dei,eſt nos uidentes facere,ut
eſt illud in pſalmo:Proba me domine,& ſcito cor meũ.Modus iſte locutionis in libro Iob ſi
militer reperitur,ubi de ſapiẽtia dei patris poſtquàm plurima inſignia locutus eſt de deo pa
tre adiunxit: Tunc uidit illã & enarrauit,& inueſtigauit,& imperauit,id eſt uidẽtes fecit at-
q; prædicãtes,& inueſtigãtes atq; alijs nunciantes. Cognoſcere dei,eſt cognoſcẽtes facere,
ſicut ait ad Abraham:Nũc cognoui quod timeas deũ.Neq; enim in tempore nouit qui ſcit
omnia antequã fiant,ſed cognoſcere dicitur deus cognoſcẽtes facere,ut qui prius de ſe qua-
les eſſent incogniti erãt,per eius interrogationẽ & probationẽ quales eſſent ſibimetipſis co-
gniti fierẽt:tale eſt illud in lege Moyſi de populo Iſraëlitico:Tentabo,inquit,eos utrũ cuſto-
diant mandatũ meum,an nõ. Neſcire dei,eſt reprobare,ſicut in euãgelio dicĩ:Neſcio un-
de ſitis recedite à me omnes qui operamini iniquitatẽ. Zelare dei dicitur,cũ creaturã ſuam
quam nõ uult perire,ſæpe caſtigat, corripit,atq; flagellat,& flagellando adducit ad ſe. Vel
zelare dei dicitur,cũ nullum peccatum impunitũ uult relinquere.Iuſtus eſt enim:& ideo o-
mnis iniuſtitia execrabilis eſt illi:quia ut dictum eſt,nihil impurũ patitur impunitũ. Iraſci
dicitur deus,nõ animæ motu,uel quauis alia perturbatione,quæ omnino illi accidere non
poteſt,ſed creaturæ delinquẽti,id eſt hominibus impijs & peccatoribus,iuſtã dicitur inferre
ultionem:hoc eſt reddere illis quæ merẽtur:& hæc eſt ultio diuina,iſte furor eius dicĩ. Pœ-
nitere deus dicitur,nõ quod more hominũ de trãſactis operibus pœniteat,qui enim omnia
nouit antequã fiant,pro ſuis præteritis actibus pœnitere nõ poteſt:ſed pœnitẽtia dei eſt ſta-
tuta mutare,& quod prius aliter inchoatum eſt in aliud mutare:id eſt de bono,exigentibus
culpis,in malũ.Sicut de Saule legitur pœnituiſſe deum,quod conſtituit eũ regem. Vel ſicut
nunc uidemus in populo Iudæorum,qui cum eſſet populus dei,ob impietatẽ ſuam factus

eſt ſy

A eſt ſynagoga ſatanæ. De malo uero in bonũ, ſicut accidit in populo gentiũ, qui cũ prius non eſſet populus dei, nunc aũt per gratiã Chriſti populus dei factus eſt. Hoc quippe modo occulto dei iudicio Iudas Chriſti proditor, de apoſtolatus lapſus gradu in inferni barathro dimerſus eſt. Latro uero poſt crimen rapacitatis de cruce ad paradiſum trãſlatus eſt. Hãc quoq; mutationẽ de bono ad malũ, ut dictum eſt, ſiue de malo ad bonum: quia occulto iuſtoq; dei iudicio per ſentẽtiã iuſticiæ ſuæ, ſiue per miſericordiã eius fiat, pœnitentiã dei dicimus, ſicut expreſſius in libro Hieremiæ ſcriptũ eſt: Non pœnitere dei, eſt ſtatuta nullo modo mutare. Vnde eſt illud in pſalmo: Iurauit dominus & nõ pœnitebit eũ: id eſt pater ad filiũ: Tu es ſacerdos in æternũ ſecundum ordinẽ Melchiſedec. Sacerdos enim dei patris dictus eſt filius dei, non ſecundũ diuinitatem, ſed ſecundũ humanitatem: in qua ſe pro nobis per paſſionem & mortẽ ſuam acceptabile ſacrificiũ deo patri obtulit, ut ipſe eſſet ſacerdos qui & ſacrificium. Obliuiſci dicitur deus, cũ quibuſdam impijs & peccatoribus nõ miſeretur: quod utiq; nõ facit propter crudelitatẽ, quæ in deo nõ eſt, ſed per occultũ iuſtũq; iudiciũ ſuum.

Indurare dicitur deus quorundã corda malorũ, ſicut de Pharaone rege Aegypti ſcriptũ eſt: nõ quod omnipotens deus per potentiã ſuam eorũ corda induret, quod impium eſt ita credere, ſed exigentibus eorũ culpis cum duritia cordis, quam ipſi ſibi omnia mala perpetrãdo nutriunt, nõ aufertur: quaſi illos ipſe induret, quos iuſto iudicio induratos ſinit. Dormire dei, eſt cum unigenitus dei patris in aſſumpta carne pro nobis mori dignatus eſt: cuius mors recte dulcis fuiſſe prædicatur, ipſo dicẽte per Hieremiã prophetã: Ideo quaſi à ſomno excitatus ſum, & uidi, & ſomnus meus dulcis eſt mihi. Aliter domire deus dicitur, cũ fides eius inter ꝓſperitates huius mũdi, in quorundã corda fideliũ nõ uigilat, ſed dormit: hãc dormitationẽ ipſe ſignificauit, cũ in mari inter fluctus maris dormiuit. Vel certe dormire dei,
B eſt anxijs tarde ſubuenire, ſicut eſt illud in pſalmo: Exurge, quare obdormis dñe? Vigilare dei, eſt in defenſione ſuorũ electorum, & ultione inimicorũ ſuorũ manifeſte ſe demonſtrare.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

PLura fidei ſymbola reperiũtur inter epiſtolas diui Hieronymi: quorũ nullũ arbitror ab ipſo conſcriptum fuiſſe. Eſt unum titulo Damaſi. Eſt alterũ nomine Ruffini. Sunt duo nomine Hieronymi, quorum alterum inſcriptũ eſt ad Cyrillum, alterum ad Damaſum. In epiſtola cuius initium eſt: Decreueram quidem: meminit nonnihil de fide quam ſancto Cyrillo dederit conſcriptam, ſed alienã: ni fallor, nõ ſuã. Sequitur enim: Cæterũ ego fidei meæ teſtes habeo aures tuas, & beati fratris Zenobij. Hæc igitur omnia in unũ cõiecimus locũ.

DAMASI SYMBOLVM.

CRedimus in unum deum patrem omnipotentẽ: & in unum dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum filium dei: & in ſpiritum ſanctum: deum nõ tres deos: ſed patrem & filium & ſpiritum ſanctum, unum deum colimus & confitemur: nõ ſic unum deum quaſi ſolitariũ, nec eundem qui ipſe ſibi pater ſit, ipſe & filius: ſed patrem eſſe qui genuit, & filiũ eſſe qui genitus ſit: ſpiritum uero ſanctũ non genitum, neq; ingenitũ, nõ creatum neq; factũ, ſed de patre filioq; procedentem, patri & filio coæternum & coæqualem & cooperatorem, quia ſcriptum eſt: Verbo domini cœli firmati ſunt, id eſt, à filio dei: & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorũ. Et alibi: Emitte ſpiritũ tuũ & creabũtur, & renouabis faciẽ terræ. Ideoq; in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti unũ confitemur deum, quod nomen eſt poteſtatis, non proprietatis. Proprium nomen eſt patri, pater: & proprium nomẽ eſt filio, filius: & propriũ nomen ſpiritui ſancto, ſpiritus ſanctus. In hac trinitate unum deũ colimus, quia ex uno patre quod eſt, unius cum patre naturæ eſt, unius ſubſtantiæ, & unius poteſtatis. Pater filiũ genuit, nõ uoluntate, nec neceſſitate, ſed natura. Filius ultimo tẽpore ad nos ſaluãdos, & adimplendas ſcripturas deſcẽdit à patre, qui nunquã deſijt eſſe cum patre. Et conceptus eſt de ſpiritu ſancto, & natus ex uirgine, carnem & animã & ſenſum, hoc eſt, perfectum ſuſcepit hominem: nec amiſit quod erat, ſed cœpit eſſe quod

C non erat:ita tamen ut perfectus in ſuis ſit,& uerus in noſtris.Nam qui deus erat,homo na-
tus eſt:& qui homo natus eſt,operatur ut deus:& qui operat̃ ut deus,ut homo moritur: &
qui ut homo morit̃,ut deus reſurgit.Qui deuicto mortis imperio, cũ ea carne, qua natus &
paſſus & mortuus fuerat,& reſurrexit,aſcendit ad patrẽ ſedetq; ad dexteram eius in gloria,
quam ſemper habuit & habet.In huius morte & ſanguine credimus emundatos nos, & ab
eo reſuſcitandos die nouiſſimo in hac carne qua nunc uiuimus:& habemus ſpem nos conſe
cuturos præmium boni meriti,aut pœnam pro peccatis æterni ſupplicij.Hæc lege,hæc cre
de,hæc retine:huic fidei animam tuam ſubiuga,& uitam conſequeris & præmiũ à Chriſto.

SYMBOLI EXPLANATIO AD DAMASVM.

CRedimus in deum patrem omnipotentem,cunctorum,uiſibilium & inuiſibiliũ
conditorem.Credimus & in dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, per quem crea-
ta ſunt omnia:uerum deum unigenitum,& uerum dei filiũ:non factum aut ado
ptiuum,ſed genitum & unius cum patre ſubſtantiæ,quod Græci dicunt ὁμοούσιον
atq; ita per omnia æqualem deo patri,ut nec tẽpore,nec gradu,nec poteſtate poſſit eſſe infe
rior:Tantumq; confitemur eſſe illum qui eſt genitus,quantus eſt ille qui genuit: Non autẽ
quia dicimus genitum à patre filium diuina & ineffabili generatione, aliquod ei tempus aſ-
ſcribimus:ſed nec patrem aliquando cœpiſſe,nec filium.Nec enim aliter cõfiteri poſſumus
æternum patrem,niſi confiteamur etiam coæternum filium.Ex filio enim pater dicitur, &
qui ſemper pater fuit,ſemper filium habuit.Credimus & in ſpiritum ſanctum, uerũ deum,
ex patre procedentem,æqualẽ per omnia patri & filio,uoluntate,poteſtate,æternitate, ſub-
ſtãtia.Nec eſt prorſus aliquis in trinitate gradus,nihil qd' inferius ſuperiúſue dici poſſit: ſed
tota deitas ſui perfectione æqualis eſt,ut exceptis uocabulis, quæ proprietatẽ perſonarum
indicant,quicquid de una perſona dicitur,de tribus digniſſime poſſit intelligi. Atq; ut con-
D fundentes Arium,unam eandemq; dicimus trinitatis eſſe ſubſtantiam,& unum in tribus
perſonis fatemur deum:ita impietatem Sabellij declinãtes,tres perſonas expreſſas ſub pro-
prietate diſtinguimus,non ipſum ſibi patrem,ipſum ſibi filium,ipſum ſibi ſpiritũ ſanctum
eſſe dicentes:ſed aliam patris,aliam filij,aliam ſpiritus ſancti eſſe perſonam. Non enim no-
mina tantummodo:ſed etiam nominum proprietates,id eſt, perſonas, uelut Græci expri-
munt hypoſtaſes:hoc eſt,ſubſiſtentias confitemur.Nec pater filij, aut ſpiritus ſancti perſo-
nam aliquando excludit:nec rurſus filius,aut ſpiritus ſanctus,patris nomen perſonamq; re
cipit:ſed pater ſemper pater eſt,filius ſemper filius eſt,ſpiritus ſanctus ſemper ſpiritus ſan-
ctus eſt.Itaq; ſubſtantia unum ſunt,perſonis ac nominibus diſtinguuntur.Ipſum autem dei
filium qui abſq; initio æternitatem cum patre & ſpiritu ſancto poſſidet,dicimus in fine ſecu
lorum perfectum naturæ noſtræ hominem ſuſcepiſſe ex maria ſemper uirgine,& uerbũ car
nem eſſe factum,aſſumendo hominem,non permutando deitatem:nec ut quidam ſcelera-
tiſſime opinantur,ſpiritum ſanctum dicimus fuiſſe pro ſemine,ſed potentia ac uirtute crea-
toris operatum.Sic autem cõfitemur in Chriſto unam filij eſſe perſonam,ut dicamus duas
eſſe perfectas atq; integras ſubſtantias:id eſt, deitatis & humanitatis,quæ ex anima contine
tur & corpore.Atq; ut condemnamus Photinum,qui ſolum & nudum in Chriſto hominẽ
confitetur:ita anathematizamus Apollinarem & eius ſimiles,qui dicũt dei filium minus ali
quid de humana ſuſcepiſſe natura:& uel in carne,uel in anima,uel in ſenſu aſſumptũ homi
nem,his propter quos aſſumptus eſt fuiſſe diſſimilem,quem abſq; ſola peccati macula,quæ
naturalis non eſt,nobis confitemur fuiſſe conformem.Illorũ quoq; ſimiliter execramur blas-
ſphemiam,qui nouo ſenſu aſſerere conantur,à tẽpore ſuſceptæ carnis omnia quæ erãt dei-
tatis in hominem demigraſſe,& rurſum quæ erant humanitatis, in deum eſſe tranſfuſa: ut
quod nulla unquam hæreſis dicere auſa eſt,uideatur hac cõfuſione utraq; exinanita,ſubſtã-
tia deitatis ſcilicet & humanitatis,& à proprio ſtatu in aliud eſſe mutata:Qui tam deum im-
perfectum in filio,quàm hominem confitentur;ut nec deum uerum,nec hominẽ tenere cre-
dantur

A dantur. Nos autẽ dicimus ſuſceptum ita à dei filio paſſibile noſtrum, ut deitas impaſſibilis
permaneret. Paſſus eſt enim dei filius non putatiue, ſed uere, omnia quæ ſcriptura teſtatur, id
eſt, eſuriem, ſitim, laſſitudinem, dolorem, mortẽ, & cætera huiuſmodi. Secũdum illud paſſus
eſt, quod pati poterat, id eſt, non ſecundum illam ſubſtantiã quæ aſſumpſit, ſed ſecundũ il-
lam quæ aſſumpta eſt. Ipſe enim dei filius, ſecundum ſuam deitatẽ impaſſibilis eſt ut pater,
incomprehenſibilis ut pater, inuiſibilis ut pater, inconuertibilis ut pater: & quamuis propria
perſona filij, id eſt, dei uerbũ ſuſcepit paſſibilem hominẽ: ita tamen eius habitatione ſecundũ
ſuam ſubſtantiã deitas uerbi nihil paſſa eſt, ut tota trinitas: quam impaſſibilem confiteri ne-
ceſſe eſt. Mortuus eſt ergo dei filius ſecundũ ſcripturas, iuxta illud quod mori poterat. Reſur
rexit tertia die. Aſcendit in coelum, ſedet ad dexteram dei patris, manẽte ea natura carnis, in
qua natus & paſſus eſt, in qua etiam reſurrexit. Non enim exinanita eſt humanitatis ſubſtã-
tia, ſed glorificata, & in æternum cum deitate manſura. Accepta ergo à patre omnium pote-
ſtate quæ in coelo ſunt & in terra, uenturus eſt ad iudicium uiuorũ & mortuorũ: ut & iuſtos
remuneret, & puniat peccatores. Reſurrectionem etiã carnis confitemur & credimus: ut dica
mus nos in eadem in qua nũc ſumus ueritate membrorũ eſſe reparãdos: qualesq́ſ ſemel poſt
reſurrectionem fuerimus effecti, in perpetuũ permanſuros. Vnam eſſe uitam ſanctorũ om-
nium, ſed præmia pro labore diuerſa. Econtrario pro modo delictorum peccatorum quoq;
eſſe ſupplicia. Baptiſma unũ tenemus, quod ijſdem ſacramenti uerbis in infantibus quibus
etiam in maioribus aſſerimus eſſe celebrandum. Hominẽ ſi poſt baptiſmum lapſus fuerit,
per poenitentiam credimus poſſe ſaluari. Nouum & uetus teſtamentum recipimus, in eo li-
brorum numero, quem ſanctæ catholicæ eccleſiæ tradit autoritas. Animas à deo dari credi-
mus, quas ab ipſo factas dicimus: anathematizantes eos, qui animas quaſi partẽ diuinæ di
cunt eſſe ſubſtantiæ. Eorum quoq; condemnamus errorẽ, qui eas ante peccaſſe, uel in coelis
B cõuerſatas fuiſſe dicunt, quàm in corpora mitterentur. Execramur etiã eorũ blaſphemiã, qui
dicunt impoſſibile aliquid homini à deo præceptum eſſe: & mandata dei, non à ſingulis, ſed
ab omnibus in cõmune poſſe ſeruari: uel qui primas nuptias cũ Manichæo, aut ſecundas cũ
Cataphrygis damnãt. Anathematizamus etiam illos, qui dei filium neceſſitate carnis menti-
tum eſſe dicunt, & eum propter aſſumptũ hominem, nõ omnia facere potuiſſe quæ uoluit.
Iouiniani quoq; damnamus hæreſim, qui dicit nullam in futuro meritorũ eſſe diſtantiam:
nosq́ſ eas ibi habituros eſſe uirtutes, quas hic habere neglexerimus. Liberum ſic confitemur
arbitrium, ut dicamus nos ſemper dei indigere auxilio: & tam illos errare, qui cum Mani-
chæo dicunt hominẽ peccatum uitare nõ poſſe, quàm illos qui cum Iouiniano aſſerũt homi
nem nõ poſſe peccare. Vterq; eñ tollit arbitrij libertatẽ. Nos uero dicimus hominẽ ſemper
& peccare & nõ peccare poſſe: ut ſemper nos liberi cõfiteamur eſſe arbitrij. Hæc fides eſt pa-
pa beatiſſime, quã in eccleſia catholica didicimus, quamq́ſ ſemper tenuimus & tenemus. In
qua ſi minus perite, aut parũ caute aliqd forte poſitũ eſt, emẽdari cupimus à te qui Petri & fi
dẽ & ſedẽ tenes. Sin aũt hæc nr̃a cõfeſſio, apoſtolatus tui iudicio cõprobaẽ, quicũq; me ma
culare uoluerit, ſe imperitũ uel maleuolũ, uel etiã nõ catholicũ, nõ me hæreticũ cõprobabit.

EXPLANATIO FIDEI AD CYRILLVM.

CRedimus in unum deum patrẽ omnipotentem, omnium, uiſibilium & inuiſibi-
lium creatorem: & in unum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium eius, na
tum de ſubſtantia dei patris, quod Græce dicitur ὁμοούσιον, deũ de deo, lumen de
lumine, deum uerum de deo uero, natum non factum, ſicut hæretici dicunt: per
quem omnia, uiſibilia & inuiſibilia facta ſunt, tam in coelis q̃ in terra: qui propter nos homi
nes & noſtrã ſalutem incarnatus, homo factus, paſſus: reſurrexit tertia die, aſcẽdit in coelos,
uẽturus inde iudicare uiuos & mortuos: & in ſpiritũ ſanctũ, qui de patre proceſſit proprie,
& deus eſt uerus ſicut filius. Hos aũt qui dicunt, erat tẽpus quando non erat filius natus, &
prius quàm naſceretur non erat, aut quod ex nihilo factus ſit aut natus ſit, aut mutabilẽ aut

C conuertibilem filium dei dicũt eſſe:hos anathematizat catholica & apoſtolica eccleſia,quod
fides inuiſibilium rerũ eſt,non uiſibilium. Vnde Ariani ſaluatorẽ uidentes in carne putaue-
runt eius diuinitatẽ talem eſſe qualem & carnem,paſſibilem,mutabilem,conuertibilẽ, com-
prehenſibilem,& quaſi formidantem,& quaſi neſcientem omnia,& proficientẽ ætate & ſa-
pientia,& nihil facientem ex ſe,& ſubiectum & orantem ad patrẽ,& gratias agentẽ,& eden-
tem,& patientem,& lachrimantẽ,& gementem,& quieſcentem:& poſtremo quæ ſunt crea
turæ propria,hæc carni creatæ ſaluatoris aſſcribẽda ſunt utiq;,nõ diuinitati,quia dicitur in
ſcriptura deus & homo.Quia ergo propter nos & homo dicitur,nõ debemus quæ ſunt car
nis deo aſſcribere,& quæ ſunt dei carnis æſtimare ꝓpria. Si quid igitur minus,aut inæqua-
le,aut impotens dicitur in ſcriptura,aut ſubiectũ,aut humile:carnis eius eſt aſſumptæ. Quia
uero natus eſt de carne,& quia cũ hominibus triginta & plus annos conuerſatus eſt, & uere
habebat pati:ideo & uerus homo propter carnẽ accipitᷣ,& uerus deus incarnatus eſt,in car-
ne paſſus natura paſſibili nõ deitatis.Hæc enim quæ pati debuerat caro hominis trãſgreſſo
ris,pro hominibus pati dignatus eſt deus per carnẽ paſſibilẽ:ut & diuinitatis eius inenarrã-
dam potentiã in re uiſibili prædictã ſentiamus:& bonitatis eius diuitias,id eſt, per paſſionẽ
remiſſionem peccatorũ credentes in eum cõſequamur.Quale eſt igitur malũ hoc,ut audeat
quis gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti,quam pro nobis fecit ſe humilãs,ut nos exultemur,
humanis ſenſibus & uoce hæretica,non ſolũ non intelligere,inſuper etiã periculoſis blaſphe
mijs,& ad irritum eam adducere,atq; ultro ei aduerſari,dicente ſcriptura:Scitote enim gra-
tiam domini noſtri Ieſu Chriſti,quoniã diues cũ eſſet,propter nos pauper factus eſt, ut nos
eius paupertate diuites exiſtamus? Abſit igitur in filio dei aliquid plus minúsue, aut in lo-
co,aut in tẽpore,aut in potẽtia,aut in ſcientia,aut in æqualitate,aut in ſubiectione cũ dicitur:
hæc ut diuinitati eius,nõ carni aſſcribantᷣ. Si eñ plus minúsue aut tale aliquid inuenitur,ex-
D cepto hoc quod genuit pater filiũ:& excepto hoc,qđ filius non à ſemetipſo natus eſt,ſed de
patre natus eſt proprie,non in tẽpore,ſed ſemper:nõ aliunde,ſed de ſua ſubſtãtia:forte ſecun
dum uerbum eorũ,aut inuidens,aut impotẽs pater putatur,inſuper etiã & temporalis agno
ſcitur.Et cũ aperte hoc uetet ſcriptura & execretur:quomodo temporalẽ deum,quemadmo
dum gentiles uenerãtur,ipſi etiam ſimiliter adorant? Nam ſi tẽporalis eſt, nec uerus poteſt
eſſe:& ſi nõ uerus,nec potẽs omnia.Et quid iam huic tali deo credendum eſt,qui erat aliquã-
do quãdo non erat,& ex nihilo natus eſt,dicente ſcriptura:Si audieris me Iſraël,nõ erit in te
deus recens? Si ergo deus recens,nõ debet uerus credi.Si autẽ ſempiternus:quippe hic ſem-
piternus deus erat,qui loquebatur in omnibus ſanctis,& legẽ dedit Moyſi in mõte Sina, &
omnia potens,& omnia ſciẽs,& Adæ in paradiſo uiſus eſt,& in prædeſtinatione carnali fu-
tura enuncians ei,& cũ Iacob luctatus eſt: & quemadmodũ humana fragilitas capere pote-
rat condeſcendẽs infirmitatibus omniũ,diuerſorum genera approbat,alijs in gloria timoris
omniũ cauſa,alijs in humilitate,eminẽtis eius bonitatis agnoſcendæ.Si ergo ſempiternus fi-
lius de patre eſt genitus,quippe & omnia ſciens,omnia potens,& omnia ſaluans,omnia cõ-
tinens,omnia iudicans,creans cum patre ſemper & ſpiritu ſancto:accipe igitur quod creatu
ra deus uerus nõ poteſt eſſe,neq; creatura creaturam ſaluare,dicẽte ſcriptura:Et coluerunt &
ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori,qui eſt benedictus deus in ſecula. Vides igitᷣ,quod
paganitatis eſt hoc magis,quàm Chriſtianitatis? Et quod nõ in tẽpore eſt natus,ſed ſemper
natus erat de patre,dicit Apoſtolus beatus:Inuiſibilia enim eius à creatura mundi per ea quę
facta ſunt,intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoq; eius uirtus & diuinitas. Vides igitur,
quod Chriſtus filius dei eſt,non tẽporalis,ſed ſempiternus? Quod de ſubſtantia diuina pa-
tris natus eſt ſemper,ipſe ait ſaluator in euangelio:Quod naſcitur de carne caro eſt: & quod
naſcitur de ſpiritu,ſpiritus eſt,quoniã deus ſpiritus eſt.Et quod uerus eſt filius dei, dicit ſcri-
ptura:Erat lumen uerum,quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum.
Et iterũ ipſe euangeliſta beatus Ioannes: Hic eſt Ieſus Chriſtus deus uerus. Et quod ſemper
erat

A erat,ait ipſe:In principio cat uerbum,& uerbũ erat apud deum,& deus erat uerbũ. Et quod
omnipotens eſt filius omniũ creator:ait ipſe euãgeliſta beatus:Omnia per ipſum facta ſunt.
Si ergo omnia per ipſum facta ſunt,uiſibilia & inuiſibilia:quomodo dicit ante paſſionem ſal
uator:quod de die & hora nemo nouit,neq; angeli cœlorum,neq; filius hominis niſi pater?
Attendens igitur uides quod propter utilitatem hominũ,dixit ſe neſcientem præfinitionem,
ne negligẽtiores efficiãtur homines.Nam & humilitatis ſuæ cauſa hoc dixit propter carnem
paſſibilem:quia quaſi homo hominibus uidebatur,& cauſa utilitatis omniũ tacuit:res quidẽ
gerendas in ſeculo eis annuncians atq; enumerans,diem aũt & horã non eis aperiens.Quod
ergo pro utilitate noſtra tacuit & ſe humiliauit,nõ debemus ultro ei eſſe ingrati:& nõ ſolum
non intelligẽtes,inſuper etiam Iudaico more & hominem æſtimãtes:eiuſdem ætatis & igno-
rantiæ & impotentiæ participem iudicãtes quomodo Iudæi.Quod nõ diuinitas naturaliter
patiebatur ſed caro,ipſe oſtẽdit Iudæis,dicens:Soluite hoc templum,& in tribus diebus ego
ſuſcitabo illud.Et cui hoc dubium eſt quod deus hoc dicebat,id eſt,filius dei æternus,uerbũ
uiuens patris,& ſapientia dei & uirtus dei æterna & ſempiterna,& imago dei inuiſibilis,ab
inuiſibili natus non factus?Facta autem eſt caro & plaſmata,in qua deus erat,quam & indu
tus erat propter inuiſibilitatem & impoſſibilitatem uiſionis noſtræ.Neq; enim intrinſecus
erat ſolum,ſed extrinſecus & intrinſecus,& in cœlis & in terra,& omnia cõtinens implensq;
omnia.Nihil ergo imperfectũ in filio dei,nihil inæquale,nihil impotens,nihil temporale,ni-
hil incognitum:omnia uera,omnia poſſibilia,omnia ingentia,omnia æqualia patri,dicẽte ſal
uatore:Nemo nouit filiũ niſi pater:& nemo nouit patrẽ niſi filius,& cui uoluerit filius reue-
lare.Vides æqualitatem filij ad patrem?Cum ergo patrem nouit filius inenarrandum,& in-
comprehenſum,diem neſcit & horam quam ipſe fecit?Abſit à ſenſibus noſtris hoc.Iterum
ipſe ſaluator dicit:Da illis pater,ut honorificent filium,ſicut honorificant patrem.Aequalis
igitur deo eſt filius deitate,dicente Apoſtolo:Qui cum in forma dei eſſet,nõ rapinam arbitra
B tus eſt cum eſſet æqualis deo,ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiẽs,humiliauit ſe
uſq; ad mortem,mortem autem crucis.Vides quod utrunq; ſcriptura,non abneget in filio
dei,& quod dei eſt uirtus omnipotẽtis,omnia ſcientis,omnia cõplentis,omnia continentis,
omnia habentis,omnia dantis,iudicantis,ſaluantis,creantis:& quod creatæ naturæ eſt,id eſt,
carnis eius,& patientis & plorantis,& quaſi neſcientis,& quaſi non potẽtis omnia,quaſi ſub-
iecti,& cætera huic ſimilia?Non ergo debet eſſe cõfuſio rerum,quibus cõiunctim res mortalis
immortali deo cõiuncta eſt propter noſtrã ſalutẽ:& ita creditur & poſt paſſionem corporis,
in quo apparuit in eo etiam permanẽs in perpetuũ:ut & illi qui crucifixerunt eum aſpiciãt,&
impaſſibilem ſuis cõſpectibus eius naturæ diuinæ per materiã conſpicibilem cõtueantur,&
iudicium uiſibiliter terminetur,& myſterij ſecreti ſcientia reueletur,& potentiæ eius maieſtas
& bonitas à cunctis hominibus cognoſcatur.Quid quod & ſpiritũ ſanctum uerum deũ inue
nimus in ſcriptura,& de patre proprie eſſe,& cum patre & filio ſemper:ſed & regnare,& crea
re,& ubiq; eſſe,& ſaluare,& uiuificare,& peccata dimittere,& omnia implere,& ſanctificare,
& iudicare,& docere,& omnia ſcire,& inhabitare:& quemadmodum filius dei,ita & ſpiritus
ſanctus,perſona tertia ſicut filij & patris?Tres enim perſonæ ſunt,quibus credimus,uere æqua
les,diuinæ,uniusq; ſubſtãtiæ,id eſt,de patre filius,& ſpiritus ſanctus proprie & uere de patre
filioq; procedit.Primũ igitur accipe quod de patre eſt proprie ſpiritus ſanctus,dicẽte ſcriptu
ra:Verbo domini cœli firmati ſunt,& ſpiritu oris eius omnis uirtus eorũ.Et ſaluator ait:Cũ
aũt uenerit paracletus ſpiritus ueritatis,qui de patre procedit,ille de meo accipiet,quoniã ipſe
me glorificabit,& ueniens annũciabit uobis.Et ſoluit ſtatim interpretãs dñs,oſtẽdẽs primum
quidẽ quod perſona ſit ſpiritus ſanctus,dicẽs:Ille de meo accipiet.Et ut ne ſicuti ſeruũ,aut creatu
ram,aut patrẽ putemus,mõſtret patri nõ imparẽ:ſoluit interpretãs & dicit:Ideo aũt uobis di
xi,quoniã ille de meo accipiet:quia omnia quæ patris ſunt,mea ſunt.Si igitur ea quæ patris,ea
filij ſunt,& omnia quæ filij ſunt,ea omnia ſpiritus ſancti ſunt,nihil ergo in oĩbus deeſt filio,

C quod nõ attineat ad eius poteſtatem,nihil quod nõ ab eo factum ſit,& eius nutu ac moderamine nõ regatur.Cum ergo omnia filius habeat in poteſtate,in omnibus nihil ei deeſt.Horũ igitur omniũ habet poteſtatem & ſpiritus ſanctus,quorum & filius.Sic enim dicit de ſpiritu ſancto ſaluator:Ille iudicabit mundum & cõuincet,& docebit de peccato & de iuſticia,& de iudicio:De peccato quidem,quod nõ crediderunt in me:de iuſticia autem,quoniam uado ad patrem meum:de iudicio autem,quod princeps huius mũdi iam iudicatus eſt. Vides igitur quod ſpiritus ſanctus annunciat filium & docet de filio,& filius de patre & ſpiritu ſancto:& ſpiritus ſanctus docet de patre & de filio.Trinitas igitur quia uera eſt,inenarranda eſt,inuiſibilis eſt,omnipotens eſt,ſeſe prædicat,ſeſe annunciat dignãter omni creaturæ,uiſibili & inuiſibili,non ualente dignanter,aut narrare,aut mirari,aut comprehendere,aut inueſtigare,aut quemadmodũ eſt humanis eam ſenſibus occupare.Conſtat igitur infirmari hominem,ſanctæ uenerandæq; trinitatis inenarranda gloria,maieſtate,aut potẽtia.Huius igitur uim trinitatis narratio gloriæ ſi excedit,quãto magis fruſtrabuntur,qui audẽt inter patrem & filium, & ſpiritum ſanctum,aut locum,aut tempus,aut aliquam cauſam humanam ponere:qui nõ ſolum quid ſit deus non intellexerunt:ſed nec etiã quid ſit homo attendere potuerunt.Nihil ergo in trinitate ſubitaneum,nihil nuperrimum,nihil temporale,nihil impotẽs,nihil minus, nihil inæquale:trinitas uenerãda,deprecanda,trinitas inenarranda,inueſtigãda,incõprehendenda.Et quod inuiſibiliũ rerum fides eſt,nobis dicit Apoſtolus:Eſt autem fides ſperandarũ ſubſtãtia rerum inuiſibilium examinatrix.In hac enim teſtimoniũ meruerunt ſeniores.Et iterum in euangelio:Deum nemo uidit unquam.Et iterũ:Spiritus ubi uult ſpirat,& uocem eius audis,ſed neſcis unde ueniat,& quò uadat.Quod deus eſt ſpiritus,dicit beatus Petrus Apoſtolus:Vt quid mentitus es ſpiritui ſancto Anania?Nõ es mẽtitus hominibus,ſed deo.Non dixit patri & filio,ſed ſpiritui ſancto.Vides igiť quod deus eſt ſpiritus ſanctus.Et quod ubiq; eſt,dicit ſanctus propheta:Quò fugiã à ſpiritu tuo domine?aut à facie tua quò uadã?Et quod

D omnia cõplet ſpiritus ſicut filius,ait propheta:Spiritus domini repleuit orbem terrarum.Et ita in Actis apoſtolorum:Hæc dicit ſpiritus iubens:Separate mihi Barnabam & Paulum in opus ad quod uocaui eos mittere.Et iterum Apoſtoli:Placuit ſpiritui ſancto,& nobis.Et in libro Regnorum dicit deus in Iudæos:Regnauerunt non per me,neq; per ſpiritũ meum.Et in prophetis ita dominus:Iſraël concitauit ſpiritum domini:Et quod habitet in homine ſpiritus ſanctus quomodo filius,dicit apoſtolus:Quoniam membra ueſtra templum ſunt ſpiritus ſancti qui habitat in uobis.Et iterum:Neſcitis quoniam templum dei eſtis,& ſpiritus dei habitat in uobis?Et quod omnia nouerit ſpiritus,dicit ſanctus apoſtolus ita: Alij datur per ſpiritum uerbum ſapientiæ,alij uerbum ſcientiæ in eo ſpiritu,alij fides,alij linguarũ genera, alij interpretationes in eo ſpiritu,alij gubernatio.Hæc autẽ omnia operatur unus atq; idem ſpiritus,diuidens omnibus ſicut uult.Non dixit,ſicut iubetur,ſed ſicut uult,oſtendens non creaturam,ſed uerum deum ſpiritũ de deo eſſe,& omnia poſſe ſicut filium. Vnde ait ſtatim Apoſtolus:Quemadmodum nemo nouit hominum quæ ſunt in homine,niſi ſpiritus hominis qui eſt in eo:ſic & quæ ſunt dei nemo nouit,niſi ſpiritus qui de deo eſt. Spiritus enim dei perſcrutatur etiam alta dei.Vides,quemadmodum omnia ſcientem ſpiritum ſanctum,& omnia potẽtem,& ubiq; eſſe & omnia creaſſe,& omnia ſaluare,ſancta nobis ſcriptura annunciat.Vnde & ſaluator in euangelio,blaſphemiam ſpiritus ſancti,neq; hic,neq; in futuro hominibus ſtatuit dimittendam,dicens:Ideo dico uobis,quod omnis blaſphemia,& omne peccatum dimittetur hominibus:blaſphemia autem ſpiritus ſancti,neq; hic,neq; in futuro hominibus dimittetur:non utiq; blaſphemiã dicebãt aliam ſpiritus ſancti Iudæi,niſi hoc quod deus nõ erat,aut de deo proprie non eſt.Nam inuenimus quoniam Iudæi nõ audent denegare ſpiritũ:ſed in ſcripturis ſicubi legentes,aut creaturam accipiũt,ſicut angelum,aut ipſum patrem exiſtimãt & tertiam perſonã accipiunt:aut cõpoſitum arbitrãtur deum patrem,cum ſit propriæ naturæ ſpiritus pater.Ex his etiã ſpiritũ alterum putant eum conſiſtere & uerbo, cum

A cum ſit hoc magis rei cõpoſiticiæ & crealis,quàm ueræ,diuinæ,incorporeæ ſimplicisq;.So-
let a Iudæis hoc ſic intelligi,& à paganis interdũ.Nobis igitur unus pater,& unus filius eius
uerus deus,& unus ſpiritus ſanctus uerus deus:& hi tres unum ſunt,una diuinitas & poten-
tia & regnum.Sunt autem tres perſonæ,non duæ,nõ una,non ſecundum reuelationem,aut
collectionem,aut confuſionem,ſed ſemper manentibus perſonis diuinis.Harum fides datur
in baptiſmo,ab his & remiſſio datur peccãti,& uita æterna ſine aliqua dubitatione ſperatur.
Huic trinitati credentes uere ſancti & beati patriarchæ,prophetæ,apoſtoli,martyres:& mar-
tyrij gloriam meruerunt,& ſpem uitæ perennis adepti ſunt,& regnum cœlorum hæredita-
tione non ambigua ſortiti ſunt.

SYMBOLVM RVFFINI.

Mihi quidem fideliſſime papa Laurenti,ad ſcribẽdum animus tam non eſt cupidus
quàm nec idoneus,ſcienti nõ eſſe abſq; periculo,multorũ iudicijs ingenium tenue
& exile cõmittere.Sed quoniã,ut cum uenia tui dixerim,id temere in epiſtola tua
per Chriſti me ſacramẽta,quæ à nobis maxima cum reuerẽtia ſuſcipiuntur aſtrin-
gis:ut aliquid tibi de fide ſecundum ſymboli traditionem,rationemq; cõponam,quamuis ſu
pra uires noſtras ſit pondus præcepti(non enim me latet illa ſententia ſapientum quæ probe
admodum dicit,quia de deo etiam uera dicere periculoſum eſt)tamen ſi petitionis à te impo-
ſitæ,neceſſitatem orationibus iuues:dicere aliqua obedientiæ magis reuerentia quàm ingenij
præſumptione tentabimus:quæ quidem non tam perfectiorum exercitijs digna uideantur,
quàm quæ ad paruulorum in Chriſto & incipientiũ librentur auditum.Equidem comperi
nonnullos illuſtrium tractatorum aliqua de his pie & breuiter ædidiſſe.Photinum uero hæ-
reticum ſcio eatenus ſcripſiſſe,nõ ut rationem dictorum audiẽtibus explanaret:ſed ut ſimpli-
B citer fideliterq; dicta,ad argumentum ſui dogmatis traheret,cum in his uerbis ſanctus ſpiri-
tus prouiderit,nil ambiguum,nil obſcurũ,nil à reliquis diſſonans poni:quia in his uere com-
pletur prophetia quę dicit:Verbum enim cõſummans & breuiãs in æquitate,quia uerbũ bre
uiatum faciet dominus ſuper terram.Nos ergo ſimplicitatẽ ſuam,uel uerbis apoſtolicis red-
dere & ſignare tẽtabimus,uel quæ omiſſa uidẽtur à prioribus adimplere.Sed ut manifeſtius
fiat argumentum uerbi huius,ut diximus,breuiati,cauſam qua hæc traditio eccleſijs data eſt
ab origine repetemus. Tradunt maiores noſtri,quod poſt aſcenſionẽ domini cum per ad-
uentum ſpiritus ſancti,ſupra ſingulos quoſq; apoſtolos igneæ linguæ ſediſſent,ut loquelis
diuerſis uarijsq; loquerentur,per quod eis nulla gens extranea,nulla linguæ barbaries inac-
ceſſa uideretur & inuia:præceptum eis à domino datum hoc,ad prædicandũ dei uerbum ad
ſingulas quenq; proficiſci nationes.Diſceſſuri itaque abinuicem,normam ſibi prius futuræ
prædicationis in cõmune conſtituunt,ne forte alij aliò adducti,diuerſum aliquid his qui ad
fidem Chriſti inuitabãtur exponerent.Omnes igitur in uno poſiti,& ſpiritu ſancto repleti,
breue iſtud futuræ ſibi,ut diximus,prædicationis indicium,in unum conferẽdo quod ſentie-
bat unuſquiſq; cõponunt,atq; hanc credentibus dandam eſſe regulam ſtatuunt.Symbolum
autem hoc multis & iuſtiſſimis ex cauſis appellari uoluerunt.Symbolum enim Græce & in-
dicium dici poteſt & collatio,hoc eſt,quod plures in unum conferunt.Id enim fecerunt apo-
ſtoli,in his ſermonibus in unum cõferendo,quod unuſquiſq; ſenſit.Indicium aũt uel ſignum
idcirco dicitur:quia in illo tempore,ſicut Paulus apoſtolus dicit,& in Actibus apoſtolorum
refertur,multi ex circũeuntibus Iudęis ſimulabãt ſe eſſe apoſtolos Chriſti,& lucri alicuius uel
uentris gratia ad prædicandũ proficiſcebantur:nominantes quidem Chriſtum,ſed non inte-
gris traditionum lineis nunciantes.Idcirco iſtud indiciũ poſuerunt,per quod agnoſceretur is
qui Chriſtũ uere ſecundum apoſtolicas regulas prædicaret.Deniq; & in bellis ciuilibus hoc
obſeruari ferunt,quoniam & armorũ habitus par,& ſonus uocis idem,& mos unus eſt,atq;
eadẽ inſtituta bellãdi:ne qua doli ſurreptio fiat,ſymbola diſtincta unuſquiſq; dux ſuis militi-
bus tradit,quę Latine ſigna uel indicia nuncupantur:ut ſi forte occurrerit quis de quo dubitet,
interro

C interrogatus ſymbolum prodat ſi ſit hoſtis uel ſocius. Idcirco denicp hæc nō ſcribi chartulis aut membranis,ſed requiri in credentium cordibus tradiderunt:ut certū eſſet hæc neminem ex lectione,quæ interdum peruenire etiam ad infideles ſolet,ſed ex apoſtolorum traditione didiciſſe. Diſceſſuri igitur ut diximus ad prædicandum,iſtud unanimitatis & fidei ſuæ apoſtoli indicium poſuere,non ſicut filij Noë diſceſſuri ab alterutrum turrim ex latere cocto & bitumie conſtruentes,cuius cacumen uſcp ad cœlum pertingeret,ſed monumenta fidei,quæ ſtarent aduerſum faciem inimici,è lapidibus uiuis & margaritis dominicis ædificātes:quam necp uenti impellerent,necp fulmina ſubruerent,necp tempeſtatum ac procellarum turbines permouerent. Merito igitur illi abinuicem ſeparandi,turrim ſuperbiæ ædificātes,linguarum confuſione damnati ſunt,ne unuſquiſcp poſſet aduertere proximi ſui loquelam. Iſti uero qui turrim fidei conſtruebant,omnium linguarum ſcientia & agnitione donati ſunt:ut illud peccati,hoc fidei probaretur indicium. Sed iam nobis etiam de ipſis aliquid tractandum eſt margaritis,in quibus primo in loco fons & origo omnium ponitur,cum dicitur. Credo in deum patrem omnipotentem. Verum prius quam incipiam de ipſis ſermonum uirtutibus diſputare:illud non importune commonendum puto,quod in diuerſis eccleſijs aliqua in his uerbis inueniuntur adiecta. In eccleſia tamen urbis Romæ hoc non deprehenditur factū:quod ego propterea eſſe arbitror,quod necp hæreſis ulla illic ſumpſit exordium,& mos inibi ſeruatur antiquus,eos qui gratiam baptiſmi ſuſcepturi ſunt,publice,id eſt,fideliū populo audiente,ſymbolum reddere:& utique ad adiectionem huius ſaltem ſermonis eorum qui præceſſerunt in fide non admittit auditum. In cæteris autem locis,quantum intelligi datur,propter nonnullos hæreticos addita quædam uidentur,per quæ nouellæ doctrinæ ſenſus crederetur excludi. Nos tamen illum ordinem ſequimur,quem in Aquileienſi eccleſia lauacri gratia ſuſcepimus. Credo igitur primo omnium ponitur,ſicut Paulus apoſtolus ad Hebræos ſcribēs

D dicit:Credere enim primo omnium accedentem ad deum oportet,quia eſt,& credētibus remunerator ſit. Sed & propheta dicit:Niſi credideritis non intelligetis. Vt ergo intelligēti tibi aditus pateſcat,recte primo omnium te credere profiteris:quia nec mare quis ingreditur,& liquido ac profundo ſeſe committit elemento,niſi ſe prius credat poſſe ſaluari:nec agricola ſemina ſulcis obruit & fruges ſpargit in terram,niſi crediderit uenturos imbres,affuturum quocp ſolis teporem,quibus terra confota,ſegetes multiplicata fruge producat,ac uentis ſpirantibus nutriat. Nihil denicp eſt quod in uita geri poſſit,ſi non credulitas ante præceſſerit. Quid igitur mirum,ſi accedentes ad deum credere nos primo omniū profitemur,cum ſine hoc nec ipſa exigi poſſit uita cōmunis. Hæc autē idcirco in principijs præmiſimus,quia pagani nobis obijcere ſolēt,quod religio noſtra,quia rationibus deficit,in ſola perſuaſione conſiſtat:& ideo oſtendimus,nec agi,nec ſtare aliquid poſſe,niſi præceſſerit uis credendi. Denicp & matrimonia cōtrahunt,quia credit ſucceſſura poſteritas:& pueri diſcēdis artibus tradunt,quia magiſtrorū in diſcipulos tranſfundenda creditur diſciplina:& imperij inſignia unus ſuſcipit,dum credit ſibi populos & urbes & armatum etiam exercitum pariturum. Quod ſi hæc ſingula,niſi prius crediderit futura,nullus aggreditur:quomodo non multomagis ad agnitionem dei credendo ueniatur? Sed uideamus quid iam breuialis hic ſermo ſymboli proponat. Credo,inquit,in deūm patrem omnipotentem. Orientales eccleſiæ omnes penè ita tradunt:Credo in unum deum patrem omnipotentem. Et rurſum in ſequenti ſermone,ubi nos dicimus:Et in Chriſtum Ieſum unicum filium eius dominum noſtrum:illi tradunt:Et in unum dominum noſtrum Ieſum Chriſtū unicum filiū eius:unum ſcilicet deum & unum dominum,ſecundum autoritatem Pauli apoſtoli profitentes. Sed de hoc in competentibus locis repetemus:nunc interim quod ait,in deū patrem omnipotētem,uideamus. Deus ſecundum quod opinari poteſt humana mens,naturæ ipſius uel ſubſtantiæ quæ eſt ſuper omnia appellatio eſt. Pater arcani & ineffabilis ſacramēti uocabulum eſt. Deum cum audis,ſubſtantiam intellige ſine initio,ſine fine,ſimplicem,ſine ulla admixtione,inuiſibilem,incorpoream, ineffabi

A ineffabilem,inæſtimabilem,in quo nihil adiunctum,nihil creatum ſit:Sine autore,eſt enim
ille qui eſt omnino omniũ autor.Patrem cum audis,filij intellige patrem,qui filius ſupradi-
ctæ ſit imago ſubſtãtiæ.Sicut enim nemo dicitur dominus,niſi habeat uel poſſeſſionẽ uel ſer
uum cui dominetur:& ſicut nemo magiſter dicitur,niſi diſcipulum habeat:ita & pater nullo
pacto quis dici poteſt niſi filiũ habens.Hoc igitur ipſo nomine quo deus pater appellat̃,cum
patre pariter ſubſiſtere etiam filius demõſtratur.Quomodo autem deus pater genuerit filiũ,
nolo diſcutias,nec te curioſius ingeras in profundo arcani:ne forte dum inacceſſæ lucis fulgo
rem pertinacius perſcrutaris,exiguum ipſum qui mortalibus diuino munere conceſſus eſt,
perdas aſpectum.Aut ſi putas in hoc omni indagationis genere utendum,prius tibi propo-
ne quæ noſtra ſunt:quæ ſi conſequenter ualueris expedire:tunc à terreſtribus ad cœleſtia,&
à uiſibilibus ad inuiſibilia properato.Expedi primo ſi potes,quomodo mẽs quæ intra te eſt
generet uerbum:& qui ſit in ea memoriæ ſpiritus:quomodo hæc cum diuerſa ſint rebus &
actibus,unum tamen ſint uel ſubſtãtia uel natura,& cum è mente procedãt,nunq̃ tamen ab
ipſa ſeparentur.Et ſi hæc quamuis in nobis & animæ noſtræ ſubſtantia habeãtur:tamen tan
to nobis occulta uidentur,quãto aſpectui corporeo inuiſibilia.De apertioribus requiramus.
Fons quomodo ex ſe generat fluuium:quo autem ſpiritu rapidus fertur in fluentum.Quid
eſt quod dum unum & inſeparabile ſit fluuius & fons,tamen nec fluuius fons,nec fons flu-
uius intelligi aut appellari poteſt:& tamen qui uiderit fluuiũ uidet & fontem.Exerce te prius
in horum explanatione,& diſcute ſi potes quæ habẽtur in manibus:& tunc ad horum ſubli-
miora uenies:Nec putes quod te ſtatim de terra aſcendere ſuadeam ſuper cœlos:ſed prius te
B ſi placet ad iſtud firmamentum,quod oculis uidetur educam:& ibi ſi potes naturã huius ui-
ſibilis luminis diſcute,quomodo ignis iſte cœleſtis generet ex ſemetipſo ſplendorem lucis:
quomodo etiam producat uaporem,& cum tria ſint in rebus,unum tamen ſunt in ſubſtan-
tia.Quod & ſi hæc ſingula inueſtigare potueris,ſcito adhuc diuinæ generationis myſterium,
tanto eſſe differentius & eminentius,quanto creator creaturis potẽtior,quanto artifex opere
ſuo præſtãtior,quanto ille qui ſemper eſt eo qui ex nihilo cœpit eſſe nobilior eſt.Credendus
eſt ergo deus,eſſe pater unici filij ſui domini noſtri,non diſcutiẽdus. Neq; enim fas eſt ſeruo
de natalibus domini diſputare.Cõteſtatus eſt pater de cœlis,dicens:Hic eſt filius meus dile-
ctus,in quo mihi bene cõplacui,ipſum audite.Pater ipſum dicit eſſe filiũ ſuum,& ipſum au-
diri iubet.Filius dicit:Qui uidet me,uidet & patrem meũ:Ego & pater unum ſumus.Et ego
ab eo exiui,& ueni in hunc mundum.Quis eſt qui inter has patris & filij uoces medius ſe di-
ſcuſſor interſerat,& deitatem diuidat,affectũ ſeparet,ſubſtantiã rumpat,ſpiritum ſecet,neget
eſſe uerum,quod ueritas dicit:Eſt ergo deus pater uerus,tanq̃ ueritatis pater,nõ extrinſecus
creans,ſed ex eo quod ipſe eſt filium generãs,id eſt,quia ſapiens ſapientiã,quia iuſtus iuſticiã,
quia ſempiternus ſempiternum,quia immortalis immortalem,quia inuiſibilis inuiſibilẽ,quia
lux ſplendorem,quia mens uerbum.Quod autem diximus,Orientis eccleſias tradere unum
uerum deum patrem omnipotentem,& unum dominum:hoc non intelligendum eſt unum
numero dici,ſed uniuerſitate.Verbigratia:Si quis dicat unum hominem,aut unum equum:
hic unum pro numero poſuit:poteſt enim & alius homo eſſe & tertius uel equus.Vbi autem
alius uel tertius non poteſt iungi:unus ſi dicatur,nõ unitatis,ſed uniuerſitatis eſt nomen.Vt
ſi,exempli cauſa,dicamus,unum ſolem:hic unus ita dicitur,ut uel alius,uel tertius addi non
poſſit:unus eſt enim ſol:multomagis ergo deus cum unus dicitur,unus nõ numeri,ſed uni-
uerſitatis uocabulo nuncupatur,id eſt,qui propterea unus dicitur,quod alius non ſit.Simili-
ter & de domino accipiendũ eſt,quod unus ſit dominus Ieſus Chriſtus per quem deus pater
dominatum omniũ tenet.Vnde & ſequens ſermo omnipotẽtem pronunciat deum. Omni-
potens autem ab eo dicitur,quod omnium teneat potentatũ.Tenet autem omnia pater per
filium,ſicut & Apoſtolus dicit,quia per ipſum creata ſunt omnia uiſibilia & inuiſibilia,ſiue
throni,ſiue dominationes,ſiue principatus,ſiue poteſtates.Et iterũ ad Hebræos ſcribẽs dicit:

Quia

C Quia per ipſum ſecula inſtituit,& ipſum cõſtituit hæredẽ uniuerſorum. Quod ſi per ipſum
ſecula inſtituit pater,& per ipſum creata ſunt omnia,& ipſe eſt hæres omniũ:per ipſum ergo
& potentatũ omnium tenet. Quia ſicut lux de luce,& ueritas de ueritate,ita de omnipotente
omnipotẽs natus eſt,ut in Apocalypſi Ioannis ſcriptũ eſt:Et requiem nõ habebãt die ac no-
cte,dicentes:Sanctus,ſanctus,ſanctus dominus deus ſabaoth,qui erat,& qui eſt,& qui uentu
rus eſt omnipotens:Omnipotens ergo dicitur,qui uẽturus eſt:& quis eſt alius qui uenturus
eſt,niſi Chriſtus filius dei? His additur inuiſibilem & impaſſibilem. Sciendum quod duo iſti
ſermones in eccleſiæ Romanæ ſymbolo nõ habentur. Cõſtat autem apud nos additos,hæ-
reſeos cauſa Sabellij illius profecto,quæ à noſtris Patripaſſiana appellatur,id eſt,quæ & pa-
trem ipſum,uel ex uirgine natum dicit & uiſibilem factum eſſe uel paſſum affirmat in carne.
Vt ergo excluderetur talis impietas de patre,uidentur hæc addidiſſe maiores,& inuiſibilem
patrem atq; impaſſibilem dixiſſe. Conſtat enim filium,non patrem incarnatum,& ex carne
natum:& ex natiuitate carnis,filium uiſibilem & paſſibilem factum. Quantum autem ſpe-
ctat ad illam deitatis immortalem ſubſtantiam,quæ una ei,eademq́; cum patre eſt:ibi neque
pater,neq; filius,neq; ſpiritus ſanctus uiſibilis,aut paſſibilis creditur. Secundũ dignationem
uero carnis aſſumptæ,filius uiſus & paſſus eſt in carne. Quod & propheta prædixerat ubi
ait:Hic deus noſter,non reputabitur alter ad eum,qui inuenit omnẽ uiam diſciplinæ,& de-
dit eam Iacob puero ſuo,& Iſraël dilecto ſuo:poſt hæc in terris uiſus eſt:& inter homines con
uerſatus eſt. Sequitur poſt hoc. Et in Ieſum Chriſtum,unicum filium eius dominũ noſtrum.
Ieſus,Hebraici uocabuli eſt nomen,quod apud nos ſaluator dicitur. Chriſtus à chriſmate,id
eſt ab unctione appellatur. Legimus enim in libris Moyſi,quod Auſes Nauæ, filius cum ele
ctus eſſet dux populi,commutato nomine de Auſe Ieſus cognominatus ſit:quo ſcilicet oſten
deretur hoc eſſe nomen,quod principibus & ducibus conueniret,his duntaxat qui ſalutẽ ſe-
quẽtibus ſe populis darent. Itaq; & ille Ieſus appellatus eſt,qui eductum de terra Aegypti po
D pulum,& de erroribus eremi liberatum in terram repromiſſionis induxit. Et hic Ieſus,qui po
pulum de ignorantiæ tenebris eductum,& de mundi erroribus reuocatum,introduxit ad re
gna cœlorũ. Chriſtus quoq; uel pontificale uel regium nomen eſt. Nam prius & pontifices
unguento chriſmatis conſecrabãtur & reges. Sed illi ueluti mortales & corruptibiles,unguen
to materiæ corruptibilis ungebantur:hic uero ſancto ſpiritu perunctus Chriſtus efficitur,ſi-
cut ſcriptura de eo dicit:Quem unxit pater ſpiritu ſancto miſſo de cœlis. Et Eſaias præfigura
uerat,dicens ex perſona filij:Spiritus domini ſuper me,propter quod unxit me,euangeliza-
re miſit me pauperibus. Quia ergo oſtendimus quid ſit Ieſus qui populum ſaluet,& quid ſit
Chriſtus,qui pontifex factus ſit in æternum:nunc ex cõſequentibus,de quo dicantur iſta ui-
deamus. Vnicum filium,inquit,eius dominum noſtrum. Poſt hoc docet nos quia Ieſus iſte,
de quo diximus,& Chriſtus de quo expoſuimus,unicus filius dei & noſter dominus ſit:ne
forte putes quod humana iſta uocabula terrenum te aliquid doceãt,ideo ſubiungit:Vnicum
hunc eſſe filium dei dominum noſtrum. Vnus enim de uno naſcitur:quia & ſplendor unius
eſt lucis,& unum eſt uerbum cordis:nec in numerũ pluralem defluit incorporea generatio,
nec in diuiſionem cadit,ubi qui naſcitur nequaq; à generãte ſeparatur. Vnicus eſt ut mẽti ſen
ſus,ut cordi uerbũ,ut forti uirtus,ut ſapientia ſapienti. Nam ſicut ſolus ſapiens pater ab Apo
ſtolo dicitur:ita & ſolus filius ſapiẽtia nominatur. Vnicus ergo filius eſt,& cum ſit gloria,ſem
piternitate,uirtute,regno,poteſtate hoc quod pater eſt,omnia tamen hæc nõ ſine autore ſunt
patre,ſed ex patre tãquàm filius habet:cumq́; ſit ipſe omnium caput,ipſius tamen caput pa-
ter eſt. Sic enim ſcriptum eſt:Quia caput Chriſti deus eſt. Filium ſanè cum audis,nolo gene-
rationem carnalis natiuitatis aſſumas,ſed memento hoc de incorporea dici ſubſtantia & na-
turæ ſimplicis. Si enim,ut ſupra iam diximus,uel in eo quod cor generat uerbũ,uel mens ſen
ſum uel lux ex ſe parit ſplẽdorẽ,nihil horum requiritur,nec ulla in tali generatione fragilitas
cogitatur:quanto purius & ſacratius de horũ omnium creatore cenſendum eſt? Sed fortaſſe
dicas:

A dicas:iſta quam memoras inſubſtantiua eſt generatio:neq̃ enim lux ſubſtantiuum facit ſplẽ
dorem,aut cor ſubſtantiuũ generat uerbum:filius autem dei ſubſtantialiter aſſeritur genera-
tus.Ad hæc primo omniũ illud dicimus,cum etiam in cæteris proferantur exempla, nõ per
omnia tamen ſimilitudinẽ ſeruare poſſunt rei illius,cui præbere putãtur exemplũ: ſed unius
alicuius partis pro qua uidentur aſſumpta,ſimilitudinem tenent. Verbi gratia,ut cum in euã
gelio dicitur:Simile eſt regnum cœlorum fermento quod abſcondit mulier in farinæ menſu-
ris tribus:Nunquid nam putabimus regnum cœlorũ per omnia ſimile eſſe fermento,ut ſub-
ſtantia illa ita palpabilis ſit ac fragilis,ut & acida fieri poſſit & corrupta? Sed ad hoc ſolũ exẽ-
plum iſtud uidetur aſſumi,ut oſtenderetur ex parua prædicatione uerbi dei humanas mẽtes
fidei fermento poſſe coaleſcere.Similiter & cum dicitur:Simile eſt regnum cœlorũ reti miſſo
in mare,quod ex omni genere piſcium abſtrahit.Et in hoc nunquid putandum eſt,quod na-
turæ lini,quo rete óperamur,ac nodis quibus maculæ nectuntur, regni cœlorum ſubſtantia
per omnia conferatur? Sed ad hoc ſolum uidetur aſſumpta comparatio: ut oſtẽderetur, quia
ſicut rete de profundo maris piſces adducit ad littus,ita de profundo ſeculi huius errore, hu-
manæ animæ regni cœlorum prædicatione liberantur. Ex quibus conſtat exempla non in
omnibus his,quorum exempla ſunt eſſe ſimilia. Alioqui ſi eadẽ eſſent omnia,iam non exem
pla dicerentur,ſed ipſæ potius res,de quibus agitur,uiderentur. Deinde etiam illud dicẽdum
eſt,quod nulla creatura talis eſſe poteſt,qualis creator eius,& ideo ſicut ſine exemplo eſt diui
na ſubſtantia:ita & ſine exemplo eſt diuinitas. Tum etiam illud addimus: quia omnis creatu
ra ex nihilo eſt.Si ergo inſubſtantiua ſcintilla quæ ignis eſt,ex ſe creaturam quæ ex nihilo fa-
cta eſt gignit,& conditionem in hoc ſeruat originis ſuæ:cur illius æternæ lucis ſubſtãtia,quæ
ſemper fuit,quia inſubſtantiuum in ſe nihil habuit,inſubſtantiuum ex ſe ſplendorẽ proferre
non potuit.Et ideo recte unicus dicitur filius. Vnicus enim & ſolus eſt qui ita natus eſt:nec cõ
parationem aliquam poteſt habere quod unicum eſt;nec ſimilitudinem in ſubſtantia cum fa
B cturis ſuis habere poteſt ille,qui factor eſt omnium. Hic eſt ergo Chriſtus Ieſus unicus filius
dei,qui eſt & dominus noſter. Vnicus,& ad filium referri & ad dominum poteſt. Vnicus eſt
enim & uere filius,& unus dominus Ieſus Chriſtus. Cæteri quippe filij,licet filij dicãtur,ado-
ptionis tamen gratia dicuntur,non ueritate naturæ.Et ſi dicuntur alij domini, cõceſſa tamen
non ingenita poteſtate dicuntur.Hic uero ſolus eſt unicus filius,& ſolus unicus dominus, ſi-
cut & Apoſtolus ait:Et unus dominus Ieſus Chriſtus,per quem omnia.Ideo poſteaq̃ propo
ſitus ordo fidei,ineffabile ſacramentum filij de natiuitate patris expoſuit : nunc ad humanæ
ſalutis dignationem diſpenſationemq́ deſcendit,& hunc quem ſupra dixit unicum filiũ dei,
& dominum noſtrum,nunc dicit:Qui natus eſt de ſpiritu ſancto ex Maria uirgine.Hæc iam
inter homines diſpenſationis natiuitas eſt,illa diuinæ ſubſtantiæ:hæc dignationis eſt, illa na-
turæ.De ſpiritu ſancto ex uirgine naſcitur:& iam in hoc loco mundior auditus requiritur &
purior ſenſus.Hunc enim quem dudum de patre natum ineffabiliter didiciſti: huic à ſpiritu
ſancto templum fabricatum intra ſecreta uteri uirginalis intellige, & ſicut in ſanctificatione
ſancti ſpiritus nulla ſentienda eſt fragilitas:ita & in partu uirginis nulla intelligenda eſt corru
ptio.Nouus enim huic ſeculo datus eſt hic partus:nec immerito.Qui enim in cœlis unicus fi
lius eſt,conſequenter & in terra unicus eſt,& unice naſcitur.Nota ſunt omnibus & in euange
lijs decantata de hoc ſcripta prophetarum,quæ dicunt:Quod uirgo concipiet & pariet filiũ.
Sed & partus ipſius mirabilem modum Ezechiel propheta ante formauerat : Mariam figu-
raliter portam domini nominans,per quam ſcilicet dominus ingreſſus eſt mũdum.Dicit er-
go hoc modo:Porta autem quæ reſpicit ad Orientem clauſa erit: & non aperietur, & nemo
tranſibit per eam:quoniam dominus deus Iſraël tranſibit per eam, & clauſa erit, Quid tam
euidens de conſeruatione uirginis dici poterat? Clauſa fuit in ea uirginitatis porta: per ipſam
intrauit dominus deus Iſraël: per ipſam in hunc mundum de utero uirginis proceſſit , & in
æternum porta uirginis clauſa,ſeruata uirginitate permanſit, Igitur ſanctus ſpiritus refertur

C dominicæ carnis,& templi eius creator.Incipe iam hinc intelligere etiam ſpiritus ſancti maie-
ſtatem.Conteſtatur enim & euangelicus ſermo de ipſo:quod cum loquenti angelo ad uirgi-
nem & dicenti:Quia paries filium,& uocabis nomen eius Ieſum: hic enim ſaluum faciet po-
pulum à peccatis ſuis,illam reſpondiſſe:Quomodo fiet iſtud,quoniam uirum nõ cognoſco,
& dixerit angelus ei: Spiritus ſanctus ueniet ſuper te, & uirtus altiſſimi obumbrabit tibi, &
ideo quod naſcetur ex te ſanctum,uocabitur filius dei. Vide ergo cooperantem ſibijnuicẽ tri-
nitatem. Spiritus ſanctus uenire dicitur ſuper uirginẽ,& uirtus altiſſimi obumbrare ei. Quæ
eſt autem uirtus altiſſimi,niſi ipſe Chriſtus,qui eſt dei uirtus & dei ſapientia? Cuius autẽ hæc
uirtus eſt? Altiſſimi inquit. Adeſt ergo altiſſimus,adeſt & uirtus altiſſimi,adeſt & ſpiritus ſan-
ctus. Hæc eſt trinitas ubiq; latens,& ubiq; apparens,uocabulis perſoniſq; diſcreta,inſepara-
bilis uero ſubſtantia deitatis,& quamuis ſolus filius naſcatur ex uirgine, adeſt tamen & altiſſi
mus:adeſt & ſpiritus ſanctus,ut & conceptus uirginis ſanctificetur & partus. Verũ hæc quia
ex ſcripturis propheticis aſſeruntur,poſſunt forte Iudæos quamuis ſint infideles & increduli
confutare. Sed pagani ſolent irridere nos,cum audiunt prædicari à nobis uirginis partũ:pro-
pter quod paucis eorum obtrectationibus reſpõdendum eſt. Omnis partus ex tribus(ut opi
nor)conſtat,ſi adultæ ætatis ſit fœmina,ſi uirum adeat,ſi non ſit illius uulua uitio ſterilitatis
occluſa. Ex his tribus in hoc partu quem prædicamus unum defuit, uir ſcilicet: & hanc par-
tem(quia qui naſcebatur non erat terrenus homo,ſed cœleſtis) per ſpiritũ cœleſtem dicimus
ſalua uirginis incorruptione completam. Et tamen quid mirum uidetur,ſi uirgo conceperit,
cum Orientis auem quem Phœnicem uocant,intantum ſine coniuge naſci uel renaſci cõſtet,
ut ſemper una ſit,& ſemper ſibijpſi naſcendo uel renaſcendo ſuccedat? Apes certe neſcire con
iugia,nec fœtus nixibus ædere,omnibus palàm eſt. Sed & alia nonnulla deprehẽduntur ſub
huiuſcemodi ſorte naſcendi. Hoc ergo incredibile uidebitur diuina uirtute ad totius mũdi re-
D integrationem factum,cuius exempla etiam in animalium natiuitate cernuntur? Et tamẽ mi-
randum eſt cur hoc gentilibus impoſſibile uideatur,qui credũt Mineruam ſuam de cerebro
Iouis natam. Quid ad credendum difficilius,aut quid magis contra naturam eſt? Hic fœmi-
na eſt,hic naturæ ordo ſeruatur,hic conceptus, hic partus temporibus ſuis æditur: ibi nuſq;
fœmineus ſexus,ſed uir ſolus & partus. Qui illa credit,cur iſta miratur? Sed & Liberum pa-
trem dicunt de fœmore eius natum. Ecce aliud portenti genus, & tamen creditur. Venerem
quoq;,quam Aphroditen uocant,de ſpuma maris,ſicut & omnis eius compoſitio oſtendit,
credunt eſſe progenitam. De ouo natum Caſtorem Pollucemq; confirmant, & ex formica
Myrmidones: & alia mille ſunt,quæ quamuis contra naturam rerum uenientia, ipſis tamen
ſunt uiſa credibilia,ut Deucalionis & Pyrrhæ lapides iactos,& hominum ex his ſegetem na-
tam. Et cum hæc tot & talia figmenta crediderint,unum eis impoſſibile uidetur,quod adule-
ſcens fœmina,diuinum germen,non hominis uitio,ſed deo ſpirante conceperit. Qui utiq; ſi
ad credendum difficiles ſunt,illis tot & tam turpibus monſtris fidem nequaquàm commo-
dare debuerant. Si uero faciles ſunt ad credendum,multo promptius hæc noſtra tam hone-
ſta & tam ſancta recipere,quàm illa tam indigna & tam fœda credere debuiſſent. Sed dicunt
fortaſſis,quia poſſibile ſi fuerat deo ut uirgo conciperet, poſſibile etiam fuerat ut pareret: ſed
indignum eis uideri,ut tanta illa maieſtas per genitales fœminæ tranſiret egreſſus:ubi quam-
uis nulla fuerit ex uiri commixtione contagio,fuit tamen ipſius puerperij obſcœnæ attrecta-
tionis iniuria. Pro quo pauliſper eis ſecundum ſenſum ſuũ reſpondeamus. Si quis uideat par-
uulum in profundo cœni necari,& ipſe cum ſit uir magnus & potens, extremus (ut ita dixe-
rim)ingrediatur cœnum,ut paruulum liberet morientẽ, pollutúſ ne à te accuſabitur hic uir,
qui paululum calcauerit luti:an ut miſericors laudabitur, quod uitam contulerit morituro?
Sed hæc etiam de communi homine dicta ſint. Redeamus nunc ad naturam eius qui natus
eſt. Quantum putas natura ſolis illo inferior eſt? quantum creatura ſine dubio creatore. In-
tuere nunc,ſi ſolis radius in cœni alicuius uoraginem demittatur,nunquid nam aliquid inde
pollu

A pollutionis acquirit: aut obſcœnorum illuſtratio, ſolis ducitur in iniuriam: Ignis quoq; quanto natura eſt inferior his de quibus ſermo eſt: & nulla materia, uel obſcœna, uel turpis adhibita ei, ignem polluiſſe creditur: Cum hæc ita eſſe in rebus materialibus conſtet: tu in illa ſupereminenti & incorporea natura, quæ ſuper omnem ignem, & ſuper omne lumen eſt, pollutionis aliquid putas ac obſcœnitatis incidere: Tunc deinde etiam ad illud aduerte. Nos hominē à deo creatum de terræ limo dicimus. Quod ſi obſcœnitas deo reputatur opus ſuum requirenti, multo magis ei reputabitur opus iſtud ab initio fabricanti. Et ſuperfluum eſt dicere cur per obſcœna tranſierit, cum non poſſis dicere, cur obſcœna condiderit. Et ideo obſcœna hæc eſſe, non natura, ſed obſeruātia docuit. Cæterū omnia quæ ſunt in corpore, ex uno eodemq; luto formata, uſibus tantum & officijs naturalibus diſtinguuntur. Sed ne illud quidem abſolutione uacare huius quæſtionis omittamus: quod ſubſtātia dei quæ omnino eſt incorporea, inſeri corporibus uel capi ab eis principaliter non poteſt, niſi aliqua ſit media ſubſtantia ſpiritualis, quæ capax diuini ſpiritus poſſit eſſe. Verbi gratia: ut ſi dicamus, lux omnia quidē mēbra corporis illuſtrare poteſt, à nullo tamen eorum niſi à ſolo oculo capi poteſt. Solus eſt eīm oculus qui capax eſt lucis. Et filius ergo dei naſcitur ex uirgine, non principaliter ſoli carni ſociatus, ſed in anima inter carnem deumq; media generatur. Anima ergo media & in ſecreta rationabilis ſpiritus arce uerbum dei capiente, abſq; ulla quam ſuſpicaris iniuria deus eſt natus ex uirgine. Et ideo nihil ibi turpe putandum eſt, ubi ſanctificatio ſpiritus inerat: & anima quæ erat dei capax, particeps fiebat etiam carnis. Nihil ibi dicas impoſſibile, ubi aderat uirtus altiſſimi. Nihil de humana fragilitate cogites, ubi plenitudo inerat diuinitatis. Crucifixus ſub Pontio Pilato, & ſepultus: deſcendit ad inferna. Docet apoſtolus Paulus illuminatos eſſe debere oculos cordis noſtri ad intelligendum quæ ſit altitudo diuinitatis, latitudo & profundum. Altitudo ergo & latitudo & profundum, deſcriptio crucis eſt: cuius eam partem quæ in terra defixa eſt, profundum appellauit. Altitudinem uero illam quæ ſuper terrā porrecta

B ſublimis erigitur. Latitudinem quoq; illam, quæ diſtenta in dexteram læuamq; manus protenditur. Cum ergo tot ſpecies mortis ſint, quibus de hac uita exitus dari hominibus ſolet: quid uult nos Apoſtolus illuminato corde ſcire rationem, cur ex his omnibus crucis potius ſpecies ad mortem delecta ſit ſaluatoris: Vnde ſciendum eſt, quod crux iſta triumphus erat. Trophæum enim inſigne: triumphus autem deuicti hoſtis indicium eſt. Quia ergo aduenīēs Chriſtus (ſicut Apoſtolus dicit) tria pariter ſibi regna ſubiecit, hoc enim indicat ubi ait; Quia in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum: & hæc omnia ſua morte uincebat. Conueniens myſterio mors quæſita eſt, ut in aëre ſublimatus & aëris ſubiugans poteſtates, uictoriam de his ſupernis & cœleſtibus traderet. Expanſas autem manus tota die, ſanctus propheta dicit eum tenere ad populum qui eſt in terra, ut incredulos conteſtaretur, & inuitaret credentes. Ea uero parte, qua ſub terrā demergitur, inferni ſibi regna ſubijceret. Etenim (ut breuiter aliqua etiam de ſecretioribus perſtringamus) ab initio deus cū feciſſet mundum, præfecit ei & præpoſuit quaſdam uirtutum cœleſtium poteſtates, quibus regeretur & diſpenſaretur mortalium genus. Quod ita factum Moyſes indicat in Deuteronomij cantico, ubi dicit: Cum diuideret excelſus gentes, ſtatuit terminos gentium ſecundum numerum angelorum dei. Sed & horum nonnulli, ſicut & ipſe qui princeps appellatus eſt mundi, datam ſibi à deo poteſtatem, non his quibus acceperant legibus temperarunt: nec humanum genus diuinis obedire præceptis, ſed ſuis parere præuaricationibus docuerunt, & hinc aduerſus nos peccatorum chirographa ſcripta ſunt, quia ut propheta dicit: Peccatis noſtris uenundati ſumus. Precium nanq; animæ ſuæ unuſquiſq; conſequitur, cum concupiſcentiæ ſatisfecerit. Per iſtud ergo unuſquiſq; chirographū illis rectoribus peſſimis tenebatur, quod Chriſtus detraxit adueniens, & hac eos poteſtate denudauit. Idq; ſub ingenti myſterio Paulus indicat, cum dicit de eo: Delens quod aduerſus nos erat chirographum, & affigens illud cruci ſuæ, traducit principatus & poteſtates, triumphans eos in ſemetipſo. Rectores ergo illi quos

C

humano generi præfecerat deus, in tyrannidis contumaciam uerſi, impugnare cõmiſſos ſibi homines aggreſſi ſunt, & peccati prælijs debellare, ſicut Ezechiel propheta myſticis deſignat eloquijs, cum dicit: In illa die procedent angeli feſtinantes exterminare Aethiopiam: eritq́ʒ inter eos perturbatio in die Aegypti, quoniam rectitudo uenit. Ergo omni potentia eorum nudata, Chriſtus dicitur triumphaſſe, ablatamq́ʒ ab eis poteſtatem hominibus tradidiſſe, ſicut ad diſcipulos ſuos dicit ipſe in euangelio: Ecce dedi uobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici. Illos itaque qui accepta poteſtate male abuſi ſunt, ſubiectis quondam ſuis ſubiecit crux Chriſti. Nos uero, hoc eſt, humanum genus edocet primo omnium uſq; ad mortem reſiſtere aduerſus peccatum, & libenter interitu pro pietate ſuſcipere. Tunc deinde obedientiæ nobis in hac eadem cruce proponit exemplum, ſicut in illis qui aliquando rectores noſtri fuerant, poſuit contumaciæ pœnas. Audi ergo quomodo Apoſtolus uult per crucem Chriſti obedientiam nos docere. Hoc, inquit, ſentite in uobis, quod in Chriſto Ieſu: qui cum in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu repertus ut homo, factus eſt obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis. Quia ergo ille magnus magiſter eſt qui fecerit & docuerit, ideo quæ prius etiam ſuſcepta morte ſeruãda docuit, ipſe hæc primus moriendo ſeruauit. Sed fortaſſe terretur aliquis in huiuſcemodi doctrina, quod quem paulo ante cum deo patre diximus ſempiternum, ac de eius ſubſtantia eſſe progenitum: quemq́ʒ regno, maieſtate, æternitate, unũ cum deo patre eſſe docuimus, nunc de eius morte tractamus. Sed nolo terrearis ô fidelis auditor: paulo poſt iſtum quem audis mortuum, rurſum immortalem uidebis. Mors enim ab eo mortem ſpoliatura ſuſcipitur. Nam ſacramẽtum illud ſuſceptæ carnis, quod ſupra expoſuimus, hanc habet cauſam:

D

ut diuina filij dei uirtus uelut hamus quidam, habitu humanæ carnis obtectus, & (ſicut apoſtolus Paulus ante dixit) habitu inuentus ut homo, principem mundi inuitare poſſit ad agonem: cui ipſe carnẽ ſuã uelut eſcã tradens, hamo eũ diuinitatis intrinſecus teneret inſertus ex profuſione immaculati ſanguinis. Solus enim qui peccati maculam neſcit, omnium peccata deleuit: eorum duntaxat, qui ſanguine eius poſtes fidei ſuæ ſignaſſent. Sicut ergo hamum eſca contectum ſi piſcis rapiat, non modo eſcam ab hamo non remouet, ſed & ipſe de profundo eſca alijs futurus educitur, ita & is qui habebat mortis imperium, rapuit quidẽ in morte corpus Ieſu, nõ ſentiens in eo hamum diuinitatis incluſum: ſed ubi deuorauit, hæſit ipſe cõtinuo: & diruptis inferni clauſtris, uelut de profundo extractus trahitur, ut eſca cæteris fiat. Quod ita futurum ſub hac eadem figura Ezechiel dudum propheta ſignificauerat, dicens: Et extraham te in hamo meo & extendam te ſuper terram. Campi implebuntur de te, & conſtituam ſuper te omnes uolucres cœli, & ſaturabo ex te omnes beſtias terræ. Sed & propheta Dauid dicit: Dedit eum in eſcam populis Aethiopum. Et Iob de eodẽ myſterio ſimiliter proteſtatur, ait enim ex perſona domini loquentis ad ſe: Aut adducis draconem in hamo, aut ponis capiſtrum circa nares eius. Non ergo damno aliquo, aut iniuria diuinitatis Chriſtus in carne patitur: ſed ut per infirmitatem carnis operaretur ſalutem, diuina natura in mortẽ deſcendit: non ut lege mortalium detineretur à morte, ſed ut per ſeſe reſurrecturus ianuas mortis aperiret: uelut ſi quis rex pergat ad carcerem, & ingreſſus aperiat ianuas, reſoluat catenas, uincula, ſeras & clauſtra comminuat, & educat uinctos in remiſſionem, & eos qui ſedent in tenebris & in umbra mortis, luci ac uitæ reſtituat: dicitur ergo rex fuiſſe quidem in carcere: non tamen ea conditione qua fuerant cæteri qui tenebantur in carcere, ſed illi quidem ut pœnas ſoluerent, hic uero ut abſolueret pœnas. Cautiſſime autem qui ſymbolum tradiderunt: etiam tempus quo hæc ſub Pontio Pilato geſta ſunt deſignarunt, ne ex aliqua parte uelut uaga & incerta geſtorum traditio uacillaret. Sciendum ſane eſt, quod in eccleſiæ Romanæ ſymbolo non habetur additum: Deſcendit ad inferna: ſed neque in Orientis eccleſijs habetur hic ſermo: uis tamen uerbi eadem uidetur eſſe in eo quod ſepultus dicitur. Sed quoniã erga ſcripturas

A pturas tibi diuinas amor & ſtudium ſubiacet,ſine dubio dicis mihi,oportere hæc magis eui dentibus diuinæ ſcripturæ teſtimonijs approbari. Quanto enim maiora ſunt quæ credenda ſunt,tanto idoneis magis & indubitatis teſtibus indigent. Vera quippe eſt & conſequẽs hæc propoſitio. Sed nos tanquam ſcientibus legem loquentes,teſtimoniorum ſyluam breuitatis cauſa derelinquimus. Pauca tamen ex multis etiam ſi hoc requiritur, adhibeamus, ſcientes ſtudioſis quibuſq; in ſcripturis diuinis latiſſimum teſtimoniorum pelagus patere. Primo ergo omnium ſciendum eſt,quod ipſa ratio crucis nõ omnibus una eademq; eſt: ſed aliud gentibus,aliud Iudæis,aliud credentibus ſapit,ſicut & Apoſtolus dicit: Nos aũt Chriſtum prædicamus crucifixum,Iudæis quidem ſcandalum,gentibus autem ſtultitiam, ipſis uocatis Iudæis & Græcis,Chriſtum dei uirtutem & dei ſapientiam. Et alibi: Verbum enim crucis pereuntibus ſtultitia eſt:his uero qui ſalui fiunt,id eſt nobis uirtus dei eſt. Iudæi autẽ quibus ex lege traditum fuerat,Chriſtum in æternum manſurum, ſcandalum patiebantur de carne eius,quia reſurrectionem eius recipere noluerunt. Gentibus autem ſtultitia uidebatur deum mortem ſuſcepiſſe,quia ignorabãt myſterium carnis aſſumptæ. Fideles uero qui & natum & paſſum in carne ſuſceperant,& à mortuis reſurrexiſſe,merito uirtutem dei credebant eſſe,quæ uicerat mortem. Primo ergo hocipſum quod Iudæi quibus prophetæ hæc prædixerant non eſſent credituri,ſed illi qui nunq; hæc à prophetis audierant: audi quomodo per Eſaiam prophetico ſermone ſignatur: Quibus non eſt,inquit,annunciatum de eo uidebunt,& qui non audierunt intelligent. Quod autem his qui meditabantur legẽ dei,à pueritia uſq; in ſenectutem non credentibus,ad gentes eſſet omne myſterium transferendũ: idẽ Eſaias hoc modo prædicit: Et faciet,inquit,dominus deus ſabaoth omibus gẽtibus,in monte iſto bibent lætitiam,bibent uinũ,unguentur unguento in monte iſto. Tradet hæc omnia gentibus: hoc enim conſilium omnipotentis ſuper omnes gentes. Sed dicent fortaſſe nobis illi qui ſe iactant in ſcientia legis: blaſphematis, qui dicitis dominum corruptioni morti &

B paſſioni crucis fuiſſe ſubiectum. Legite ergo quod ſcriptum habetis in lamentationibus Hieremiæ,ubi dicit: Spiritus uultus noſtri Chriſtus dominus comprehenſus eſt in corruptionibus noſtris,in quo diximus: ſub umbra eius uiuemus in gẽtibus. Audis quomodo propheta Chriſtum dominũ comprehenſum eſſe dicit,& pro nobis: id eſt,pro peccatis noſtris corruptioni traditum: in cuius umbra(quoniam populus ille Iudæorum permãſit incredulus) gentilem ſubiectum eſſe dicit: quia uiuimus non in Iſraël,ſed in gẽtibus. Quod ſi operoſum non uidetur,quàm poſſumus breuiter ſingula quæ in euangelijs referuntur, qualiter in prophetis prædicta ſint deſignemus: ut hi qui prima fidei elementa ſuſcipiunt, teſtimonia hæc habeant in corde deſcripta: ne ulla eis unquam de his quæ credunt,ambiguitas inimica ſurripiat. Edocemur per euangelium: quod Iudas unus de amicis & conuiuis Chriſti tradiderit eum. Audi hoc quomodo prænuncietur in pſalmis: Qui manducauit, inquit,panes meos, ampliauit aduerſum me ſupplantationem. Et alibi: Amici,inquit,mei & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt & ſteterunt. Et iterum: Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleũ, & ipſi erũt iacula. Vis audire quomodo molliti ſunt? Venit,inquit,Iudas ad Ieſum, & dixit ei: Aue rabi,& oſculatus eſt eum. Per molle igitur oſculi blandimentum,execrabile iaculum proditionis infixit. Vnde dñs ad eum dixit: Iuda,oſculo filiũ hominis tradis? Triginta argẽteis audis eum appreciatum eſſe cupiditate proditoris. Audi & de hoc propheticam uocẽ: Et dixi,inquit,ad eos: Si bonum eſt in cõſpectu ueſtro date mercedem meã, aut abnuite. Et poſt hæc: Et accepi,inquit,triginta argenteos,& miſi eos in domum domini in conflatoriũ. Nõnne hoc eſt quod in euangelijs ſcribitur: Quia Iudas pœnitentia ductus reportauit pecuniam,& proiecit eam in templo,& diſceſſit? Bene autem mercedem ſuam dixit,uelut imputantis & exprobrantis affectu: etenim tam multa bona opera apud eos egerat,cæcos illuminauerat: claudis pedes,paralyticis greſſum,mortuis quoq; reddiderat uitam. Pro his igitur omnibus bonis,mercedem ei reſtituunt mortẽ,triginta argenteorũ æſtimatione penſatam.

C Refertur item in euangelijs,quod uinctus eſt:prædixit hoc ſermo propheticus per Eſaiam
dicens:Væ animæ eorũ qui cogitauerunt cogitationẽ peſſimã aduerſum ſemetipſos, dicen-
tes:Alligemus iuſtum quia inutilis eſt nobis.Sed dicit aliquis:Nunquid hæc de dño intelli
genda ſunt?Nunquid dñs ab hominibus teneri poterat,& ad iudicium pertrahi? Et de hoc
te idem propheta conuincet.Dicit enim his uerbis:Dominus in iudicium ueniet cũ ſeniori-
bus & principibus populi.Iudicatur ergo dñs ſecundum prophetæ teſtimonium,& non ſo
lum iudicatur:ſed etiam flagellis cæditur,& palmis in faciem uerberatur, & conſpuitur, &
omne pro nobis perfert opprobrium indignitatis.Et quia hæc ſtupeſcenda erant omnibus
cum prædicarentur ab apoſtolis:idcirco etiam ex perſona ipſorũ propheta exclamat & di-
cit:Domine quis credidit auditui noſtro?Incredibile enim eſt,ut deus dei filius paſſus iſta di
catur & prædicetur:ergo & prædicuntur per prophetas,ne qua credituris dubitatio naſce-
retur.Ipſe ergo ex ſua perſona Chriſtus dominus dicit:Dorſum meum dedi ad flagella, &
maxillas meas ad palmas,& faciem meam non auerti à confuſione ſputorum.Scribitur etiã
illud inter cæteras eius paſſiones,quod alligantes eum duxerunt ad Pilatum. Præſignauit
etiam hoc propheta,ubi dicit:Et alligantes adduxerunt eum xenium regi Iarim. Si obijciat
aliquis & dicat:ſed Pilatus non erat rex. Audi ergo quid in conſequentibus refert euange-
lium.Audiens,inquit,Pilatus eum eſſe de Galilæa,miſit eum ad Herodem, qui erat tũc rex
in Iſraël.Et bene addit nomen Iarim,quod eſt ſylueſter. Non enim erat Herodes de domo
Iſraël,nec de illa uinea Iſraëlitica,quam eduxerat dominus de Aegypto & plãtauerat in cor-
nu in loco uberi:ſed erat ſylueſter:id eſt,ex ſylua alienigenarum,& ideo recte ſylueſter eſt ap
pellatus,quia de Iſraeliticæ uitis nequaquam palmitibus pullulaſſet. Sed ad hoc quod dicit
propheta xenium,conuenienter aptauit:Tunc enim Herodes & Pilatus (ut euangelium te-
ſtatur)ex inimicis in concordiam reuocati ſunt:& uelut recõciliationis ſuæ xenium, iuſtum
D ſibijnuicem mittebant Ieſum.Quid intereſt dummodo Ieſus ut ſaluator diſſidentes recon-
ciliet,& pacem reparet,ac etiam cõcordiam reddat?Vnde etiam de hoc ſcriptum eſt in Iob:
Dominus reconciliat corda principum terræ.Refertur item quod cum Pilatus uellet eũ di-
mittere,omnis populus ſucclamauerit; Crucifige, crucifige eum. Prænunciat hoc quoque
Hieremias propheta,dicens ex perſona domini ipſius:Facta eſt,inquit,hæreditas mea mihi
ſicut leo in ſylua:dedit ſuper me uocem ſuam,propterea exoſus ſum eam: & propterea, in-
quit,dereliqui domum meam.Et iterum alibi dicit:Supra quem aperuiſtis os ueſtrũ, & ad-
uerſus quem relaxaſtis linguas ueſtras?Cũ iudicaretur,ſcribitur tacuiſſe. Multæ de hoc ſcri-
pturæ teſtantur.In pſalmis dicitur:Factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in
ore ſuo increpationes.Et iterum:Ego tanquam ſurdus non audiebã,& ſicut mutus nõ ape-
riens os ſuum.Et iterum alius propheta dicit:Sicut agnus coram tondente ſe: ſic nõ aperuit
os ſuum,in humilitate iudicium eius ſublatum eſt.Impoſita ei ſcribitur corona ſpinea.Audi
de hoc in Canticis canticorum,ſuper iniquitatem Hieruſalem mirãtis de iniuria filij,dei pa-
tris uocem dicentis:Exite & uidete filiæ Hieruſalem coronam qua coronauit eũ mater ſua.
Sed & de ſpinis ita alius propheta commemorat:Et expectaui ut faceret uuam, fecit autem
ſpinas,& non iuſtitiam,ſed clamorem. Veruntamen ut myſterij ſecreta cognoſcas: oporte-
bat eum qui peccata mundi uenit auferre,etiam terræ maledicta purgare,quæ peccãte pro-
toplaſto ſententiam præuaricationis acceperat, dicente domino: Maledicta terra in operi-
bus ſuis,ſpinas & tribulos producet tibi. Propterea ergo ſpinis coronatur Ieſus, ut prima
illa condemnationis ſententia ſolueretur. Ad crucem ducitur,& in ligno totius mundi uita
ſuſpenditur. Vis & de hoc propheticis teſtimonijs confirmari? Audi Hieremiam dicen-
tem de hoc:Venite & inijciamus lignum in panem eius,& conteramus eum de terra uiuen-
tium.Et iterum Moſes deflens eos dicit:Et erit uita ſuſpẽſa ante oculos tuos, & timebis per
diem & noctem,& non credes uitæ tuæ.Sed tranſcurrendũ nobis eſt; iam enim propoſitæ
breuitatis modũ excedimus,& breuiatum ſermonem longa diſertione diſtendimus: pauca
tamen

A tamen addemus,ne penitus quod cœpimus, prætcrijſſe uideamur. Scribitur Ieſus in latere
percuſſus,aquam ſimul & ſanguinem profudiſſe.Hoc quippe myſticum eſt, ipſe enim dixe-
rat:Quia flumina de uentre eius procedent aquæ uiuæ. Sed produxit & ſanguinem,cum
petierunt Iudæi uenire ſuper ſe & ſuper filios ſuos.Produxit etiam aquam quæ credentes di-
luat:produxit & ſanguinem, qui condemnet incredulos.Poteſt tamen etiam intelligi illud
quod duplicem gratiam baptiſmi figurauerit:Vnam quæ datur per aquam baptiſmi, aliam
quæ per myſterium profuſionis ſanguinis quæritur:utrunq; enim baptiſmum nominatur.
Quod & ſi hoc quæris,cur nõ ex alio membro,ſed ex latere potius produxiſſe dicatur aquã
& ſanguinem:Videtur mihi per coſtam mulier indicari.Quia ergo fons peccati & mortis de
muliere prima,quæ fuit primi Adam coſta proceſſit;fons redemptionis ac uitæ de ſecundi
Adam coſta producitur.Scriptum eſt quod in paſſione eius ab hora ſexta uſq; ad horam no-
nam tenebræ factæ ſunt.Accipe & de hoc prophetæ teſtimonium, dicentis: Occidet tibi ſol
meridie.Et iterum Zacharias propheta: In illa,inquit, die non erit lux: frigus & pruina erit
uno die:& dies illa nota domino,& neq; dies, neq; nox: & ad ueſperam erit lux.Quid tam
euidens à propheta dici poterat:ut iam tum hæc non tam futura prædici q̃ narrari præterita
uideantur?Et frigus et pruinam prædixit:propterea enim Petrus calefaciebat ſe ad ignẽ,quia
frigus erat:& patiebatur frigus nõ ſolum temporis,ſed & fidei.Addit etiam, & dies illa nota
domino,& neq; dies neq; nox.Quid eſt neq; dies,neq; nox?Nónne aperte de inſertis diei te-
nebris,& reuocata rurſum luce diſſeruit? Non fuit illa dies, neque enim incepit ab ortu ſolis.
Neq; integra nox fuit:non enim peracto diei curſu,ſpacia ſibi debita, uel ab initio ſuſcepit,
uel ad ultimum determinata perduxit,ſed fugata per impiorum facinus lux reparatur ad ue-
ſperam.Poſt horam enim nonam depulſis tenebris ſol redditur mundo.Et iterũ alius de hoc
ipſo teſtimonium dicit:Et obſcurabitur ſuper terram in die lux. Docet euangelij prædicatio
B quod etiam milites diuiſerunt ſibi ueſtimenta Ieſu, & ſuper tunicam eius miſerunt ſortẽ.Hoc
etiam curæ fuit ſpiritui ſancto prophetarum uocibus proteſtari,cum Dauid dicit:Diuiſerunt
ſibi ueſtimenta mea,& ſuper ueſtem meam miſerunt ſortem.Sed ne de illa quidem ueſte quã
dicuntur milites illudẽtes induiſſe eum:id eſt,de ueſte coccinea prophetæ ſiluerunt. Audi eñ
quid dicat Eſaias:Quis eſt hic qui uenit de Edom,rubor ueſtimẽtorum eius ex Boſra? Quare
rubicunda ſunt ueſtimenta tua,& indumẽtum tuum tanq̃ in torculari calcatũ? Vnde & ipſe
reſpondit:Torcular calcaui ſolus filiæ Sion.Solus eſt qui peccatum non fecit & abſtulit pecca-
ta mundi.Si enim potuit per unum hominem mors introire,quantomagis per unum homi-
nem qui & deus erat potuit uita reſtitui?Refertur etiam quod aceto potatus ſit,uel uino myr-
rhato quod eſt amarius felle.Audi quid de hoc propheta prædixerit:Et dederunt, inquit, in
eſcam meam fel,& in ſiti mea potauerunt me aceto.Ad quæ reſpondens iam tunc Moſes di-
cebat de populo illo:Ex uineis Sodomorum uitis eorũ, & palmes eorum de Gomorris,uua
eorum,uua fellis,& botrus amaritudinis ipſius.Et iterum exprobrans eos dicit:Populus ſtul-
tus & nõ ſapiens,hæc domino retribuiſti? Sed & in Canticis eadẽ prænunciantur, ubi etiam
hortus,in quo crucifixus eſt deſignatur.Dicit ergo:Intraui in hortum meũ ſoror mea, ſponſa
mea,& uindemiaui myrrham meam:ubi euidẽter uinum myrrhatum quo potatus eſt decla-
rauit.Et ſpiritum poſt hæc ſcribitur reddidiſſe.Prænunciatum fuerat & hoc per ꝓphetam di-
centem ex perſona filij ad patrem.In manus tuas commendo ſpiritum meum. Sepultus per-
hibetur,& lapis magnus appoſitus ante oſtium monumẽti.Accipe etiam de hoc quid ꝓphe-
ticus per Hieremiam ſermo prædixerit:Mortificauerunt,inquit, in lacum uitã meam, & po-
ſuerunt lapidem ſuper me.Euidẽtiſſima hæc ſepulturæ eius indicia propheticis uocibus deſi-
gnata ſunt.Accipe tamen & alia.A cõſpectu,inquit,iniquitatis ablatus eſt iuſtus,& in pace eſt
locus eius.Et alibi:Et dabo malignos ꝓ ſepultura eius.Et itẽ alius:Recubãs dormiuit ut leo,et
ut catulus leonis,quis ſuſcitabit eũ? Sed etiam quod in infernũ deſcẽdit,euidenter ꝓnunciatur
in pſalmis,ubi dicit:Et in puluerem mortis deduxiſti me,Et iterum;Quæ utilitas in ſanguine

C meo,dum deſcendero in corruptionem? Et iterum: Deſcendi in limum profundi & non eſt ſubſtantia. Sed & Ioannes dicit: Tu es qui uenturus es (in infernum ſine dubio) an alium exſpectamus? Vnde & Petrus dicit: quia Chriſtus mortificatus carne, uiuificatus autem ſpiritu qui in ipſo habitat, eis qui in carcere concluſi erant deſcendit ſpiritibus prædicare, qui incredu li fuere in diebus Noë. In quo etiam quid operis in infernum egerit declaratur. Sed & ipſe dominus per prophetam dicit tanquam de futuro: Quia non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum uidere corruptionem. Quod rurſum prophetice nihilominus oſtendit impletum, cum dicit: Domine eduxiſti animam meam ab inferno, ſaluaſti me à deſcendentibus in lacum. Sequitur poſt hæc: Tertia die reſurrexit à mortuis. Reſurrectionis quippe gloria in Chriſto clarificauit omne quod prius infirmum & fragile uidebatur. Si tibi pauloante non putabatur eſſe poſſibile, uſque ad mortem ueniſſe immortalem: aſpice nunc, quia qui deuicta morte reſurrexiſſe dicitur, non poteſt eſſe mortalis. Sed bonitatem in hoc intellige creatoris, quia ille eouſq; te ſequendo deſcendit, uſquequò tu peccando deiectus es. Nec creatorem omnium deum impoſſibilitatis accuſes: ut ibi putes opus eius caduco lapſu potuiſſe concludi, quò ille ſalutem operaturus peruenire non poſſet. Inferna & ſuperna nobis dicuntur, qui certa corporis circunſcriptione concluſi, intra regionis præſcriptæ nobis terminos continemur. Deo autem qui ubique eſt, & nuſquam deeſt, quid infernum eſt, aut quid ſupernum? Veruntamen in aſſumptione corporis etiam iſta complentur. Reſuſcitatur caro, quæ repoſita fuerat in ſepulchro: ut adimpleretur illud quod dictum eſt per prophetam: Quia non dabis ſanctum tuum uidere corruptionem. Rediјt ergo uictor à mortuis, inferni ſpolia ſecum trahens. Eduxit enim eos qui tenebantur à morte, ſicut & ipſe prædixerat, ubi ait: Cum exaltatus fuero à terra, omnia ad me ipſum traham. Atteſtatur autem de hoc euangelium, cum dicit: Monumenta aperta ſunt, & multa corpo

D ra dormientium ſanctorum reſurrexerunt & apparuerunt multis, & ingreſſi ſunt in ſanctam ciuitatem: ſine dubio ingreſſi ſunt ciuitatem, de qua Apoſtolus dicit: Quæ autem ſurſum eſt Hieruſalem libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrum. Sicut & ad Hebræos iterum dicit: Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriã adduxerat, autorem ſalutis eorum per paſſiones conſummari. Igitur conſummatam paſſionibus carnem humanam, quæ in mortem ceciderat per protoplaſti lapſum, reſurrectionis uirtute reparatam, in dextera dei ſedens in altiſſimis collocauit, ut & Apoſtolus dicit: Qui ſimul excitauit nos, ſimulq; ſedere fecit in cœleſtibus. Hic enim erat figulus, qui ut Hieremias propheta docet, uas de manu ſua collapſum & confractum, rurſum eleuauit manibus ſuis, & reformauit, ſicut placuit in cõſpectu eius. Placuit autem ita, ut corpus quod mortale & corruptibile ſuſceperat, de ſepulchri petra leuatum, & immortale atq; incorruptibile effectum iam non in terrenis, ſed in cœleſtibus & patris dextera collocaret. Plenæ ſunt his ſacramentis ſcripturæ ueteris teſtamenti. Nullus ſuper hoc propheta, nullus legiſlator, aut pſalmographus ſiluit, ſed omnis penè ſacra de his pagina loquitur: & ideo ſuperfluum uidetur immorari nos ad congreganda teſtimonia. Pauca tamen admodum ponemus: ad ipſos fontes diuinorum uoluminum remittentes eos, qui potare abundantius cupiunt. Dicit ergo ſtatim in pſalmis: Ego dormiui & ſoporatus ſum & exurrexi, quoniam dominus ſuſcepit me. Item in alio: Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam: dicit dominus. Et alibi ſicut iam ſuperius diximus: Domine eduxiſti de inferno animam meam, ſaluaſti me à deſcendentibus in lacum. Et in alio loco: Quoniam cõuerſus uiuificaſti me, & de abyſſo terræ iterum reduxiſti me. Euidentiſſime in octogeſimo ſeptimo pſalmo de eo dicitur: Et factus eſt ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber. Nõ dixit homo, ſed ſicut homo. Sicut homo enim erat qui deſcẽderat in infernum: ſed inter mortuos liber erat, quia à morte teneri nõ poterat. Et ideo in uno natura humanæ fragilitatis, in alio diuinæ maieſtatis poteſtas oſtẽditur. Oſee autem propheta etiam de tertia die manifeſtiſſime pronũciat hoc modo: Sanabit,

inquit

A inquit,nos poſt biduum:in die autem tertia reſurgemus, & uiuemus in conſpectu eius. Hæc autem ex perſona eorum dicit,qui cum ipſo die tertia reſurgentes,de morte reuocantur ad uitam. Et ipſi ſunt qui dicunt: Die tertia reſurgemus,& uiuemus in conſpectu eius. Eſaias uero aperte dicit: Qui eduxit de terra paſtorē magnum ouium. Sed quod & mulieres uiſuræ eſſent reſurrectionem eius,ſcribis & phariſæis & populo non credente, etiam hoc prædixit Eſaias his uerbis: Mulieres quæ uenitis à ſpectaculo,uenite:non enim eſt populus habens intellectū. Sed etiam de illis mulieribus,quæ poſt reſurrectionem perrexiſſe ad ſepulchrum dicuntur:& quæſiſſe eum & non inueniſſe: ſicut de Maria Magdalenæ, quæ refertur ueniſſe ad monumentum ante lucem:& non inuento eo flens dixiſſe ad angelos: Quia tulerunt dominum, & neſcio ubi poſuerunt eum: etiam de hoc ita prædicitur in Canticis canticorum: In cubili meo quæſiui quem dilexit anima mea: in noctibus quæſiui eum,& non inueni. De illis quoq; qui inuenerunt eum & tenuerunt pedes eius,prædicitur in Canticis canticorum: Tenebo eum,& non dimittam eum,quem dilexit anima mea. Hæc interim pauca de multis, breuitati enim ſtudentes,plura coaceruare non poſſumus. Aſcendit ad cœlos,ſedet ad dexteram patris: inde uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos. Conſequenti breuitate in fine ſermonis hæc continentur: in quibus quod dicitur quidē palàm eſt. Sed conſequenter quo ſenſu intelligi debeant quæ dicuntur,aſcendiſſe,& ſedere,& uenturum eſſe, niſi ſecundum dignitatem diuinitatis intelligas,aliquid per hæc humanæ fragilitatis uidebitur indicari. Cōſummatis etenim his quæ in terra gerebantur:& anima de inferni captiuitate reuocata,aſcendere memoratur ad cœlos, ſicut propheta prædixerat: Aſcendens in altum,captiuam duxit captiuitatem,dedit dona hominibus: illa ſcilicet dona,quæ Petrus in Actibus apoſtolorum de ſancto ſpiritu dicebat: Exaltatus igitur dextera dei effudit hoc donum quod uos uidetis & auditis. Donum ergo ſpiritus ſancti dedit hominibus,quia captiuitatem quam prius diabolus per peccatum deduxerat in infernum,Chriſtus per mortis ſuæ reſurrectionem reuocauit ad cœlos. Aſcendit ergo ad

B cœlos,non ubi uerbum deus ante non fuerat,quippe qui erat ſemper in cœlis, & manebat in patre,ſed ubi uerbum caro factum ante non ſederat. Deniq; quia nouus iſte ingreſſus portarum cœli æditiuis & principibus uidebatur,uidentes naturam carnis ſecreta cœlorum penetrantem,dicunt adinuicem,ſicut Dauid plenus ſpiritu ſancto denunciat, dicens: Tollite portas principes ueſtras & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis & potens,dominus potens in prælio. Quæ uox utiq; nō propter diuinitatis potentiam,ſed propter nouitatem carnis aſcendentis,ad dei dexteram ferebatur. Dicit & alibi idem Dauid: Aſcēdit deus in iubilatione,& dominus in uoce tubæ. In uoce etenim tubæ mos eſt uictorem redire de prælio. De ipſo quoq; & illud dicitur: Qui ædificat in cœlo aſcentionem ſuam. Et item alibi: Qui aſcendit ſuper cherubim,uolauit ſuper pēnas uētorum. Sedere quoq; ad dexteram patris,carnis aſſumptæ myſterium eſt. Neq; enim incorporeæ illi naturæ conuenienter iſta abſq; aſſumptione carnis aptantur: neq; ſedis cœleſtis perfectio diuinæ naturæ,ſed humanæ cōquiritur. Vnde & dicitur de eo: Parata eſt ſedes tua deus,ex tūc à ſeculo tu es. Parata igitur à ſeculo ſedes eſt,in qua dominus Ieſus ſeſſurus erat: in cuius nomine omne genu flectatur,cœleſtium,terreſtrium,& infernorum, & omnis lingua confiteatur ei,quia dominus Ieſus eſt in gloria dei patris. De quo & Dauid ita refert: Dixit dominus domino meo,ſede à dextris meis,donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Quæ tamen dicta dominus in euangelio diſſerens,dicebat ad Phariſæos: Si ergo Dauid in ſpiritu dominum uocat eum,quomodo filius eius eſt? per quod oſtēdit ſe ſecūdum ſpiritū dominū, ſecūdum carnē filium eſſe Dauid. Vnde & ipſe dominus iterū dicit: Veruntamē dico uobis: amodo uidebitis filium hominis ſedentē ad dexterā uirtutis dei. Et Petrus apoſtolus dicit de Chriſto: quod eſt dextera dei ſedēs in cœlis. Sed & Paulus ad Epheſios ſcribēs: Secundū operationem,inquit,potētiæ uirtutis eius,quā operatus eſt in Chriſto,ſuſcitās eū à mortuis, & ſedere faciens in dextera ſua. Quod aūt ueniat iudicaturus uiuos et mortuos,multis quidē diuinarum

narum

C narum ſcripturarum teſtimonijs edocemur. Sed prius quàm propheticis hæc eloquijs præ-
dicta doceamus, illud neceſſario arbitror admonendum: quod iſta fidei traditio quotidie nos
uult de aduentu iudicis eſſe ſolicitos: ut actus noſtros ita præparemus, tanꝗ reddituri immi-
nenti iudici rationem. Hoc enim erat quod & propheta dicebat de uiro beato: Quia diſponit
ſermones ſuos in iudicio. Quod autem dicitur iudicare uiuos & mortuos, non ideo dicitur
quod alij uiui, alij mortui ad iudicium ueniant: ſed quod animas ſimul iudicabit & corpora,
in quibus uiuos animas, mortuos corpora nominauit. Sicut & ipſe dominus loquitur in euã-
gelio, dicens: Nolite timere eos qui poſſunt corpus occidere, animæ autem nihil poſſunt face-
re: ſed timete potius eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam. Nunc iam
paucis ſi uidetur etiam per prophetas hæc prædicta eſſe doceamus. Plura autem teſtimonia
cum uolueris, ipſe tibi de ſcripturarum latitudine cõgregabis. Dicit ergo Malachias prophe-
ta: Ecce ueniet dominus omnipotens, & quis ſuſtinebit diem aduẽtus eius: aut quis ſuſtinebit
aſpectum eius? quia ipſe ingreditur ſicut ignis conflatorij, & ſicut herba lauãtium, & ſedebit
conflans & purgans, ſicut argentum & ſicut aurum. Vt autem euidentius cognoſcas, quis ſit
iſte dominus de quo hæc dicuntur: audi quid & Daniel propheta pronunciet: Videbam, in-
quit, in uiſu noctis: & ecce cum nubibus cœli, quaſi filius hominis, ueniens, uſq; ad uetuſtum
dierum peruenit: & in conſpectu eius oblatus eſt liber: & ipſi datus eſt principatus & honor
& regnum: & omnes populi, tribus & linguæ ipſi ſeruient: & poteſtas eius, poteſtas æterna
quæ nõ præteribit, & regnum eius nõ corrumpetur. Ex his ergo edocemur, nõ ſolum de ad-
uentu & de iudicio, ſed & de poteſtate eius & regno: quia poteſtas æterna ſit, & ſine corruptio
nis fine ſit regnum: ſicut & in ſymbolo dicitur: Et regni eius non erit finis. Vnde ualde alienus
à fide eſt, qui regnum Chriſti dicit aliquando finiendum. Scire tamen debemus, quod ſaluta-
rem Chriſti aduentum hunc conatur inimicus ad decipiẽdos fideles callida fraude ſimulare:
D & pro filio hominis, qui expectatur uẽturus in maieſtate patris ſui, filiũ perditionis in prodi-
gijs & ſignis mẽdacibus præparare: ut ꝓ Chriſto, mũdo huic introducat antichriſtũ: de quo
& dominus in euangelijs prædixit Iudæis: Quia ego ueni in nomine patris mei, & non rece-
piſtis me: alius ueniet in nomine ſuo, & ipſum recipietis. Et iterum dicit: Tũc uidebitis abomi-
nationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, ſicut dicit Daniel propheta, qui legit intelligat.
Daniel ergo de aduentu erroris iſtius plenius & latius in ſuis uiſionibus edocet: ex quibus ual
de operoſum eſt nunc exempla ponere, qui ſatis amplis narrationibus dilatatur: & ideo ſci-
re de his plenius uolentem, ad ipſas magis recenſendas remittimus uiſiones. Sed & Apoſto-
lus dicit de eo: Ne quis uos ſeducat ullo modo: quoniam niſi diſceſſio uenerit primum, & re-
uelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſuper omne quod
dicitur deus, aut quod colitur, ita ut in templo dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ipſe ſit deus.
Et paulo poſt: Et tunc reuelabitur iniquus, quẽ dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & eua
cuabit eum illuminatione aduentus ſui, cuius eſt aduentus ſecundum opera Satanæ in omni
uirtute, ſignis & prodigijs mendacibus. Et item paulo poſt: Et ideo mittet illis deus operatio-
nem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderũt ueritati. Propterea
ergo propheticis & euangelicis atq; apoſtolicis uocibus nobis prænunciatur hic error, ne qui
pro aduentu Chriſti, aduẽtum credant antichriſti: ſed ſicut ipſe dominus dicit: Cum dixerint
uobis: ecce Chriſtus hic, aut ecce illic: nolite credere. Venient enim multi pſeudochriſti et pſeu
doprophetæ, & ſeducent multos. Sed quomodo demonſtrauerit iudicium ueri Chriſti, uidea
mus. Sicut fulgor, inquit, de Oriente reſplendet uſq; in Occidentem, ita erit aduentus filij ho-
minis. Cum ergo aduenerit uerus dominus Ieſus Chriſtus, ſedebit, & iudicium ſtatuet: ſicut
& in euangelijs dicit: Et ſegregabit oues ab hœdis: id eſt, iuſtos ſegregabit ab iniuſtis: ſicut &
Apoſtolus ſcribit: Quia omnes nos ſtare oportet ante tribunal Chriſti, ut recipiat unuſquiſq;
propria corporis prout geſſit, ſiue bona ſiue mala. Iudicabimur autẽ nõ ſolum pro geſtis, ſed
etiam pro cogitatis; ſecundnm quod ipſe Apoſtolus dicit; Inter ſe inuicẽ cogitationibus accu-
ſantibus

A ſantibus,aut etiam deſcendentibus in die quo iudicabit deus occulta hominum. Sed & de his
iſta ſufficiant. Poſt hæc ponitur in ordine fidei:Et in ſpiritu ſancto. Ea quæ in ſuperioribus
paulo latius de Chriſto ſunt tradita, ad incarnationis & paſſionis eius myſterium pertinent:
quæ dum media intercedunt perſonæ ipſius coaptata,ſancti ſpiritus cōmemorationem pau-
lo longius reddiderunt.Cæterum ſi ſolius diuinitatis ratio habeatur, eo modo quo in princi-
pio dicitur:Credo in deum patrem omnipotentem:& poſt hæc:in Ieſum Chriſtum filiū eius
unicum dominum noſtrum:ita iungitur:Et in ſpiritu ſancto.Illa uero omnia quæ de Chriſto
memorantur,ad diſpenſationem carnis,ut diximus, ſpectant. Igitur in ſancti ſpiritus cōme-
moratione adimpletur myſterium trinitatis.Sicut enim unus dicitur pater,& alius non eſt pa
ter:& unus dicitur unigenitus filius, & alius unigenitus filius non eſt: ita & ſpiritus ſanctus
unus eſt,& alius non poteſt eſſe ſpiritus ſanctus. Vt ergo fiat diſtinctio perſonarum,affectio-
nis uocabula ſecernuntur:quibus ille pater intelligatur,ex quo omnia, & quia ipſe nō habeat
patrem.Iſte filius tanq̄ qui ex patre natus ſit:& hic ſpiritus ſanctus tanq̄ de utroq; procedēs,
& cuncta ſanctificans. Vt autem in una eademq́; trinitate diuinitas doceatur: ſicut dictum
eſt,in deo patre credi adiecta præpoſitione, in: ita & in Chriſto filio eius,ita & in ſpiritu ſan-
cto memoratur.Sed ut manifeſtius fiat quod diximus, ex conſequentibus approbabitur.Se-
quitur nāq; poſt hunc ſermonem:Sanctam eccleſiam catholicam, remiſſionem peccatorum,
carnis reſurrectionem.Non dixit,in ſanctam eccleſiam catholicam,nec in remiſſionem pecca
torum,nec in carnis reſurrectionem:ſi enim addidiſſet,in,præpoſitionem,una cum ſuperiori-
bus eademq́; uis fieret.Nunc autem in illis quidem uocabulis,ubi de diuinitate ordinatur fi-
des,in deo patre dicitur,& in Chriſto filio eius,& in ſpiritu ſancto:in cæteris uero ubi non de
diuinitate,ſed de creaturis & de myſterijs ſermo eſt,in præpoſitio non additur:ut dicatur,in
ſancta eccleſia,ſed ſanctam eccleſiam credendam eſſe:non ut deum, ſed ut eccleſiam deo con-
gregatam.Et remiſſionem peccatorum credant eſſe,non in remiſſionem peccatorum:& reſur
B rectionem carnis credāt,nō in reſurrectionem carnis. Hac itaq; præpoſitionis ſyllaba,creator
à creaturis ſecernitur,& diuina ſeparantur ab humanis. Hic igitur ſpiritus ſanctus eſt, qui in
ueteri teſtamento legem & prophetas,in nouo euangelia & apoſtolos inſpirauit. Vnde Apo-
ſtolus dicit:Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata,utilis eſt ad docendum.Et ideo quæ ſunt no-
ui ac ueteris teſtamenti uolumina,quæ ſecundum maiorum traditionem per ipſum ſpiritum
ſanctum inſpirata creduntur,& eccleſijs Chriſti tradita,competens uidetur hoc in loco euidē-
ti numero,ſicut ex patrum monumentis accepimus deſignare.Itaq; ueteris teſtamēti, omniū
primo Moyſi quinq; libri ſunt traditi,Geneſis,Exodus, Leuiticus, Numerus, Deuterono-
mium.Poſt hæc Ieſus Naue,Iudicum ſimul cum Ruth. Quatuor poſt hæc Regnorum libri,
quos Hebræi duos numerant. Paralipomenon, qui dierum dicitur liber, & Eſdræ duo,qui
apud illos ſinguli cōputantur,& Heſter.Prophetarū uero,Eſaias,Hieremias,Ezechiel,& Da-
niel:præterea duodecim prophetarum liber unus:Iob quoq;,& pſalmi Dauid ſinguli ſunt li-
bri.Solomon uero tres eccleſijs tradidit,Prouerbia,Eccleſiaſtes,Cantica canticorū:in his con-
cluſerunt numerum librorum ueteris teſtamenti. Noui uero, quatuor euangelia, Matthæi,
Marci,Lucæ,& Ioannis:Actus apoſtolorum quos deſcribit Lucas. Pauli Apoſtoli epiſtolæ
quatuordecim:Petri apoſtoli duæ:Iacobi fratris domini & Apoſtoli una:Iudæ una: Ioannis
tres:Apocalypſis Ioannis.Hæc ſunt quæ patres intra canonē concluſerunt,& ex quibus fidei
noſtræ aſſertiones conſtare uoluerunt.Sciendum tamen eſt,quod et alij libri ſunt qui nō ſunt
canonici,ſed eccleſiaſtici à maioribus appellati ſunt:id eſt Sapientia, quæ dicitur Solomonis,
& alia Sapientia quæ dicitur filij Sirach:qui liber apud Latinos hoc ipſo generali uocabulo
Eccleſiaſticus appellatur:quo uocabulo nō autor libelli, ſed ſcripturæ qualitas cognominata
eſt.Eiuſdē uero ordinis libellus eſt Tobiæ & Iudith & Machabæorum libri.In nouo uero te-
ſtamento libellus,qui dicitur Paſtoris ſiue Hermes,qui appellatur duæ uiæ,uel iudiciū Petri:
Quæ omnia legi quidem in eccleſijs uoluerunt:nō tamen proferri ad autoritatem ex his fidei
confirmandā.

C confirmandam. Cæteras uero ſcripturas apocryphas nominarunt, quas in eccleſijs legi no-
luerunt. Hæc nobis à patribus tradita ſunt: quæ (ut dixi) opportunum uiſum eſt hoc in loco
deſignare, ad inſtructionem eorum qui prima ſibi eccleſiæ ac fidei elemēta ſuſcipiunt, ut ſciāt
ex quibus ſibi fontibus uerbi dei haurienda ſint pocula. Tenet deinde ratio fidei, ſanctā eccle-
ſiam. Cauſam iam ſuperius diximus, cur non dixerint etiam hic, in ſanctam eccleſiam. Hi igi-
tur qui ſupra in uno deo credere edocti ſunt, ſub myſterio trinitatis credere etiam hoc debēt,
unam eſſe eccleſiam: in qua eſt una fides & unum baptiſma, in qua unus deus creditur pater,
& unus dominus Ieſus Chriſtus filius eius, & unus ſpiritus ſanctus. Iſta eſt ergo ſancta eccle-
ſia, non habens maculā aut rugam. Multi enim & alij eccleſias congregauerunt, ut Marcion,
& Valentinus, & Hebion, & Manichæus: & cæteri omnes hæretici. Sed illæ eccleſiæ nō ſunt
ſine macula uel ruga perfidiæ: & ideo dicebat de illis propheta: Odi eccleſiam malignātium,
& cum impijs non ſedebo. De hac autē eccleſia, quæ fidem Chriſti integram ſeruat, audi quid
dicat ſpiritus ſanctus in Canticis canticorum: Vna eſt columba mea, una eſt perfecta genitri-
ci ſuæ. Qui ergo hanc fidem in eccleſia ſuſcipit, non declinet in concilio uanitatis, & cū iniqua
gerentibus non introëat. Concilium nāq; uanitatis eſt, quod agit Marcion: qui negat patrem
Chriſti deum eſſe creatorem, qui per filium ſuum fecerit mundum. Cōcilium uanitatis eſt qđ
Hebion docet: ita Chriſto credi debere, ut circūciſio carnis, & obſeruatio ſabbati, & ſacrificio-
rum ſolēnitas, cæteræq; omnes obſeruantiæ ſecundum legis literam teneantur. Cōcilium ua-
nitatis eſt quod docet Manichæus: primo quod ſeipſum paracletum nominauit: tum deinde
quod mundum à malo factum dicit, deum creatorem negat, teſtamētum uetus repudiat: unā
bonam, aliam malam naturam ſibi inuicem aſſerit coæternas: animas hominum ſecundum
Pythagoreos in pecudes & animalia & beſtias redire per diuerſos naſcendi circulos aſtruit: re
ſurrectionem carnis noſtræ negat: paſſionem domini & natiuitatem nō in ueritate carnis, ſed
D in phantaſijs fuiſſe cōfirmat. Concilium uanitatis eſt, quod Paulus Samoſatenus, & eius poſt
hunc ſucceſſor Photinus aſſeruit, Chriſtum non fuiſſe ante ſecula natum ex patre, ſed ex Ma-
ria cœpiſſe: & non eum deum hominem natum, ſed ex homine deum factum exiſtimat. Con-
cilium uanitatis eſt, quod Arius atq; Eunomius docuit: qui filium dei nō ex ipſa patris ſubſtā
tia natum, ſed ex nihilo creatum uoluit. Concilium uanitatis eſt & quod illi aiunt, qui filium
dei quidem de ſubſtantia patris fatentur, ſanctum uero ſpiritum ſeparant & ſecernunt: cum
utiq; unam eandemq; uirtutem & diuinitatem trinitatis oſtendat ſaluator in euangelio, cum
dicit: Baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: & eſt aperte impium
ſeparari ab homine quod diuinitus iungitur. Concilium uanitatis eſt & hoc, quod olim con-
gregauit pertinax & praua contentio: aſſerens Chriſtum carnem quidem humanam ſuſcepiſ
ſe, non tamen & animam rationalē: cum utiq; & carni & animæ & ſenſui humano ac menti
una eademq; ſalus à Chriſto collata ſit. Sed & illud concilium uanitatis eſt, quod Donatus
per Africam traditionem eccleſiæ criminando contraxit: & quod Nouatus ſolicitauit, lapſis
pœnitentiam denegando: & ſecundas nuptias cum forte iniri eas neceſſitas exegerit condem-
nando. Has ergo omnes uelut congregationes malignantium fuge. Sed & eos ſi qui illi ſunt,
qui dicuntur aſſerere, quod filius dei non ita uideat uel nouerit patrem, ſicut noſcitur ipſe &
uidetur à patre: uel regnum Chriſti eſſe finiendum, aut carnis reſurrectionem nō in integram
naturæ ſuæ ſubſtantiam reparandam, futurum dei iuſtum erga omnes negare iudicium, dia-
bolum à debita abſolui damnatione pœnarum. Ab his inquam omnibus fidelis declinet au-
ditus. Sanctam uero eccleſiam tene, quæ deum patrem omnipotentem, & unicum filium eius
Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, & ſpiritum ſanctum, concordi & conſona ſubſtantiæ
ratione profitetur. Filiumq; dei natum ex uirgine, paſſum pro ſalute humana, ac reſurrexiſſe
à mortuis in ea carne in qua mortuus eſt credit. Eundem deniq; uenturum iudicem omnium
ſperat: in quo & remiſſio peccatorum & carnis reſurrectio prædicatur. Verum de remiſſio-
ne peccatorum ſufficere debet ſola credulitas. Quis enim cauſas aut rationem requirat, ubi

indulgentia

A indulgentia principalis eſt cauſa? Cum terreni regis liberalitas diſcuſſioni nō ſit obnoxia: ab humana temeritate diſcutitur diuina largitio? Solent enim cum irriſione aduerſum nos dicere pagani, quod ipſi nos decipiamus qui putemus crimina, quæ opere commiſſa ſunt, uerbis poſſe purgari, & aiunt: Nunquid poteſt qui homicidium fecit, homicida non eſſe: & adulter non uideri, qui adulteriū perpetrauit? Quomodo ergo huiuſcemodi criminum reus, ſanctus uobis effici ſubito uidebitur? Sed ad hæc, ut dixi, melius fide quàm ratione reſpondeo: Rex enim eſt omniū qui hoc promiſit: terræ cœliq; dominus eſt qui hæc pollicetur. Non uis ut ei qui me ex terra hominem fecit, credam quod ex criminoſo me faciat innocentem? Et qui me cum eſſem cæcus, fecit uidere: uel cum eſſem ſurdus audire: qui mihi claudo greſſum reddidit, innocentiā mihi perditam nō poterit recuperare? Et ut ueniamus ad ipſius naturæ teſtimonium: Occidere hominem non ſemper criminoſum eſt, ſed malicia non legibus occidere criminoſum eſt. Non ergo factum me in talibus, quia interdum & recte fit, ſed animus male cōſulens damnat. Si ergo animus in me qui criminoſus eſt effectus, & in quo fuit origo uitij corrigatur: cur tibi uidear non poſſe innocens effici qui prius fueram criminoſus? Si enim ut ſupra oſtendi conſtat, quod nō in facto, ſed in uoluntate ſit crimen: ſicut mala uoluntas autore malo dæmone peccato me & morti fecit obnoxium, ita in bonū uoluntas mutata autore bono deo, innocētiæ me reddidit & uitæ. Similis cauſa & in cæteris eſt criminibus. Hoc modo fides noſtra nō inuenitur naturalibus rationibus aduerſari: dum remiſſio peccatorū non geſtis quæ mutari nō poſſunt, ſed animo quem de malo in bonū cōuerti certū eſt, deputetur. Sed & ultimus ſermo iſte qui reſurrectionem carnis pronūciat, ſummam totius perfectionis ſuccincta breuitate cōcludit: q̄quis etiam de hoc nō ſolum à gentilibus, ſed ab hæreticis fides impugnetͬ eccleſiæ. Nam Valētinus reſurrectionem carnis omnimodo negat, & Manichæi, ſicut ſupra oſtēdimus. Sed iſti Eſaiam quidē prophetam dicentem: Reſurgent mortui & ſu-
B ſcitabuntur qui ſunt in ſepulchris: audire noluerūt: nec Danielem ſapientiſſimum proteſtantem. Quia tunc reſurgēt qui ſunt in terræ puluere: hi quidem in uitam æternā, hi autē in opprobrium & cōfuſionem æternā. Tamen uel in euāgelijs, quæ recipere uidētur, diſcere debuerunt à domino & ſaluatore noſtro, Sadducæos docēte, dictū: Quod aūt reſurgant mortui: nō legiſtis quomodo dicit Moyſi in rubo, deus Abraham, deus Iſaac, deus Iacob, deus autē non eſt mortuorum, ſed uiuentiū. In quo etiam quæ ſit & quātæ reſurrectionis gloria, in ſuperioribus memorauit, cum dixit: In reſurrectione autem mortuorū neq; nubent: neq; nubentur: ſed erunt ſicut angeli dei. Reſurrectionis autem uirtus, angelicum hominibus cōficit ſtatum: ut qui de terra reſurrexerint, nō iterum in terra cum pecudibus, ſed in cœlo cum angelis uiuant: quos tamen ad hoc ratio uitæ purioris admiſerit: illos ſcilicet qui iam nunc conſeruātes animæ ſuæ carnē in caſtis pudicitiæ actibus, obediētiæ ſancti ſpiritus ſubiugauerūt: & omni eam uitiorum labe tenuatam atq; in ſpiritualem gloriā ſanctificationis uirtute mutatā: angelorum quoq; meruerunt inferre cōſortijs. Sed infideles clamant, & dicunt: Quomodo poteſt caro quæ putrefacta diſſoluitur, aut in puluerem uertitur, maris etiā interdum profundo ſorbetur, fluctibusq; diſpergitur, recolligi rurſum & reintegrari in unum, & corpus ex ea hominis reparari? Ad quos primam iterum reſponſionem ſermonibus Pauli faciamus, dicētis eis: Inſipiens tu quod ſeminas non uiuificatur, niſi prius moriatur. Et quod ſeminas non corpus quod futurū eſt ſeminas, ſed nudum granum tritici, aut alicuius cæterorū ſeminum. Deus autem dat illi corpus prout uult. Quod autem in ſeminibus quæ tu in terram iacis per annos ſingulos fieri uides: hoc in tua carne quæ lege dei ſeminatur in terra, futurum eſſe nō credis? Cur quæſo tam anguſtus & inualidus diuinæ potentiæ æſtimator es, ut diſperſum uniuſcuiuſq; carnis puluerem, in ſuam rationem colligi & reparari poſſe non credas? An nō cenſeas, cum uideas quod etiā mortale ingenium demerſas in profundum terræ metallorum uenas rimatur? & artificis oculus aurum uidet, in quo imperitus terram putat. Hæc cur non cōcedimus ei, qui fecit hominem: quando tantum is qui ab ipſo factus eſt aſſequi poteſt? Et cum

C auri eſſe propriam uenam & argẽti aliam, æris quoq; longe diſparem, ferri ac plumbi diuerſam intra ſpeciem terræ latere: mortale deprehendat ingenium: diuina uirtus inuenire poſſe ac diſcernere non putabitur uniuſcuiuſq; carnis proprium ſenſum, etiã ſi uideatur diſperſus? Sed ad hæc tentemus animas quæ deficiunt in fide, naturalibus rationibus adiuuare. Si quis diuerſa ſemina in unum permiſceat, & hæc indiſcreta ſeminet uel paſſim ſpargat in terram: nónne uniuſcuiuſq; ſeminis granum quocunq; loci iactum fuerit, competenti tempore ſecundum naturæ ſuæ ſpeciem germen producet, ut ſtatum ſuæ formæ ſuiq; corporis reparet? Ita ergo uniuſcuiuſq; carnis ſubſtãtia, quamuis uarie diuerſeq; diſperſa ſit: ratio tamen ipſa quæ ineſt unicuiq; carni eſt immortalis, quia immortalis animæ caro eſt ex eo tempore, quo ſeminatis in terram corporibus primum ueri dei uoluntati arriſit, collectum terræ attractúmque ſubſtãtiæ ſuæ ſenſum reddit, ac reparat in illam ſpeciem, quam mors aliquando diſſoluerat. Et ita fit ut unicuiq; animæ, non confuſum, aut extraneum corpus, ſed ſuum quod habuerat reparetur: ut conſequẽter poſſit pro agonibus præſentis uitæ, cum anima ſua caro uel pudica coronari, uel impudica puniri. Et ideo ſatis caute eccleſia noſtra fidem ſymboli docet, quæ in eo quod à cæteris traditur carnis reſurrectionẽ, uno addito pronomine tradidit huius carnis reſurrectionem. Huius ſine dubio, quam habet is qui profitetur, ſignaculo crucis fronti impoſito: quo ſciat unuſquiſq; fidelium carnem ſuam, ſi mundã ſeruauerit à peccato, futurum eſſe uas honoris, utile domino ad omne opus bonũ paratum: ſi uero cõtaminatã in peccatis, futurum eſſe uas iræ ad interitum. Iam uero de ipſa reſurrectionis gloria & de repromiſſionis magnitudine ſi quis plenius ſcire deſiderat, in omnibus penè diuinis uoluminibus inueniet indicari. Ex quibus nos cõmonitionis tantummodo gratia pauca in præſenti loco memorantes, finem iniuncti à te opuſculi faciemus. Igitur apoſtolus Paulus: quod reſurgat mortalis caro talibus aſſerit argumentis, dicens: Quod ſi reſurrectio mortuorum non eſt, ergo nec Chriſtus reſurrexit. Si autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prędicatio noſtra, uacua eſt & fides noſtra.

D Et paulopoſt: Nunc autem Chriſtus reſurrexit à mortuis, initium dormientiũ: quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur: ita & in Chriſto omnes uiuificabuntur: unuſquiſq; autem in ſuo ordine: initium Chriſtus: deinde hi qui ſunt Chriſti in aduentu eius: deinde finis. Et in ſequẽtibus addit & hæc: Ecce myſterium uobis dico: omnes quidem reſurgemus, non omnes autem immutabimur, ſiue ut in alijs exẽplaribus inuenimus: Omnes quidem dormiemus, omnes autem immutabimur in momẽto, in ictu oculi, in nouiſſima tuba. Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. Sed & ad Theſſalonicenſes nihilominus ſcribẽs dicit: Nolo autẽ uos ignorare fratres de dormientibus, ut nõ contriſtemini ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Nam ſi credimus quod Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit: ita & deus eos qui dormierunt per Ieſum adducet cum illo. Hoc enim uobis dicimus in uerbo domini, quia nos qui uiuimus, qui reliqui ſumus, in aduẽtu domini nõ præueniemus eos qui dormierũt: quia ipſe dominus in iuſſu, & in uoce archangeli & tuba dei deſcendet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgẽt primi. Deinde nos qui uiuimus, qui reliqui ſumus, ſimul cum illis rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aëra: & ita ſemper cum domino erimus. Verum ne exiſtimes hæc Pauli ſolius quaſi nouella prædicatione ſignari: audi etiam quid Ezechiel propheta olim per ſpiritũ ſanctum prælocutus ſit: Ecce, inquit, ego aperiam ſepulchra ueſtra, & educam uos de ſepulchris ueſtris. Iob quoq; myſticis redundans eloquijs, audi quàm euidẽter reſurrectionem mortuorum prædicet. Eſt, inquit, arbori ſpes, ſi enim abſciſſa fuerit, iterum pullulabit & uirgultũ eius nunq; deficiet. Quod ſi ſenuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus eius, ab odore aquæ reflorebit, & faciet fruticem ſicut nouella. Vir uero ſi mortuus fuerit abijt: & mortalis ſi ceciderit, ultra nõ erit? Nõ tibi uidet̃ in uerbis his cum quodã pudore arguere homines & dicere: itá ne ſtultum eſt hominũ genus, ut cum uideãt exciſæ arboris truncum rurſum pullulare de terra, & lignum emortuũ iterum uitam recipere, ipſis ne lignis quidem

A quidem aliquid ſimile de ſemetipſis,nec arboribus opinetur. Vt autem ſcias,quod ueluti interrogantis modo legendũ ſit quod dixit,mortalis autem cum ceciderit non reſurget,de con ſequẽtibus probationẽ accipe.Subiungit nanq; ſtatim:Si enim mortuus fuerit homo,uiuet. Et pauloport dicit:Expectabo uſq; quo iterum fiam.Et iterum idem dicit:Qui reſuſcitaturus eſt ſuper terram pellem meam,quæ hæc nunc haurit.Hæc quidem ad probationẽ dicta ſunt profeſſionis noſtræ,qua confitemur in ſymbolo,huius carnis reſurrectionẽ.Quod enim adiunctum eſt,huius,uide quàm conſonum ſit omnibus his quæ de diuinis uoluminibus memorauimus.Quid enim aliud indicatur in dictis Iob,quæ ſuperius expoſuimus:cum dicit, quia reſuſcitabit pellem meam,quæ hæc nunc haurit,id eſt,quæ iſta tormẽta perpetiť:nónne aperte dicit huius carnis reſurrectionem futuram,huius inquam,quæ tribulationum & tentationum cruciamenta nũc ſuſtinet: Sed & Apoſtolus cum dicit:Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem,& mortale hoc induere immortalitatem:nunquid non corpus ſuum quodammodo cõtingentis & digito palpantis eſt uox: Hoc ergo quod nũc corruptibile corpus eſt,reſurrectionis gratia incorruptibile erit:& hoc quod nunc mortale eſt,immortalitatis uirtutibus induetur: Vt ſicut Chriſtus reſurgens à mortuis,ultra iam non moritur, mors ei ultra non dominabitur:ita & qui in Chriſto reſurgent,nec corruptionem ſentient ultra nec mortẽ:non natura carnis abiecta,ſed cõditione eius & qualitate mutata.Erit ergo corpus quod reſurget à mortuis incorruptibile & immortale,nõ ſolum iuſtorum,ſed etiam peccatorum.Iuſtorum quidem,ut ſemper poſſint permanere cum Chriſto.Peccatorum uero,ut abſq; interitione ſua debitas luant pœnas.Quod aũt iuſti ſemper cum domino noſtro Chriſto permaneant,iam & in ſuperioribus edocuimus,ubi oſtẽdimus quia Apoſtolus dicit:Deinde nos qui uiuimus:qui reliqui ſumus,ſimul cum illis rapiemur in nubibus obuiã Chriſto in aëra:& ita ſemper cum domino erimus.Nec mireris,ſi caro ſanctorũ in tantã gloriã ex reſurrectione mutabitur:ut in occurſum dei ſuſpẽſa nubibus,& in aëre uecta rapiatur,cum ipſe

B Apoſtolus,exponẽs quantũ cõferat deus his qui diligũt eum,dicat:Qui trãſmutauit corpus humilitatis noſtræ,cõforme fieri corpori claritatis ſuæ.Nihil ergo abſurdũ eſt,ſi ſanctorum corpora dicãtur nubibus in aëra ſuſtolli,cum ad formã corporis Chriſti,quod in dextera ſedet,dicãtur reformãda.Sed & hoc ſanctus Apoſtolus,uel de ſe,uel de cæteris ſui loci uel meriti addidit,& dicit:Quia conſuſcitabit nos cum Chriſto,ſimulq; faciet ſedere in cœleſtibus. Vnde cum hæc & eorũ ſimilia quàm plurima ſancti dei in repromiſſionibus habeãt in reſurrectione iuſtorum:nõ erit iam difficile credere etiã illa quæ prophetæ prædixerãt,quod iuſti ſcilicet fulgebũt ſicut ſol,& ſicut ſplendor firmamenti in regno dei.Cui enim difficile uidebiť eos fulgorem ſolis habituros,ac ſyderũ ac firmamenti huius ſplendore decorãdos:quibus uel uita,uel cõuerſatio angelorum dei paratur in cœlis,uel conformãdi dicuntur ad gloriam corporis Chriſti: Ad quam gloriã ſaluatoris ore promiſſam,reſpiciens ſanctus Apoſtolus dixit: Quia ſeminatur corpus animale,reſurget corpus ſpirituale.Si enim uerum eſt,ſicut certe uerum eſt,quod iuſtos quoq; & ſanctos angelorum cõſortijs ſociabit diuina dignatio:certum eſt:quod & corpora eorũ in ſpiritualis corporis gloriã uertet.Nec hoc tibi contra naturalem corporis rationẽ uideatur eſſe promiſſum.Si enim credimus ſecundum ea quæ ſcripta ſunt, quod accipiẽs deus limum terræ,plaſmauit hominẽ:& hæc fuit natura corporis noſtri,ut uoluntate dei terra uerteretur in carnem:cur tibi aut abſurdum,aut cõtrarium uidetur,ſi ijſdem rationibus quibus terra proficiſci diciť in corpus animale:rurſum corpus animale in corpus proficiſci ſpirituale credatur: Hæc quidẽ atq; his ſimilia multa inuenies in ſcripturis diuinis de reſurrectione iuſtorũ.Dabitur autem etiã peccatoribus,ut ſupra diximus incorruptionis & immortalitatis ex reſurrectione cõditio:ut ſicut iuſtis deus miniſtrat ad perpetuitatem gloriæ:ita peccatoribus ad prolixitatem confuſionis miniſtret & pœnæ.Sic enim propheticum diffiniuit eloquiũ,cuius & pauloãte meminimus,ubi dicit:Et multi reſurgẽt de terræ puluere, hi quidẽ in uitam æternã,hi aũt in cõfuſionem & opprobriũ æternum.Si ergo intelleximus

C qua ueneratione deus omnipotens pater dicatur,quóue ſacramento dominus noſter Ieſus
Chriſtus unicus eius filius habeatur,& qua perfectione ſanctus eius ſpiritus nominetur,utćq;
ſancta trinitas unum ſit per ſubſtantiam,ſed affectu perſoniſcq; diſcreta:quid etiã partus uir-
ginis,quid uerbi in carne natiuitas,quid ſacramentum crucis,quæ utilitas diuini ad inferna
deſcenſus,quid reſurrectionis gloria & animarum de infernis reuocata captiuitas,quid etiam
aſcenſus eius ad coelum,& uenturi iudicis expectatio:ſed & ſanctæ eccleſiæ aduerſus congre-
gationes uanitatis qualis haberi debeat agnitio,qui ſacrorũ uoluminũ numerus,quæúe hæ-
reticorum uitãda cõuenticula,& quod in peccatorum remiſſione diuinæ libertati nequacq; ra
tio naturalis obſiſtat,& ut carnis noſtræ reſurrectionem,nõ ſolum diuinæ uoces,ſed & ipſius
domini & ſaluatoris noſtri exemplũ & cõſequẽtia naturalis rationis aſſignet. Si inquam hoc
ſecundum traditionis ſupra expoſitæ regulã conſequenter aduertimus,deprecamur ut nobis
& omnibus qui hæc audiũt,cõcedat dominus fide quam ſuſcepimus cuſtodita,curſu cõſum-
mato,expectare iuſticię repoſitam coronã,& inueniri inter eos qui reſurgũt in uitam æternã:
liberari uero à cõfuſione & opprobrio æterno,per Chriſtum dominum noſtrum,per quem
eſt deo patri omnipotẽti cum ſpiritu ſancto gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

HAec epiſtola non eſt unius hominis.Qui priorẽ ſcripſit partem,æmulatus eſt diui Hieronymi
ſtilum,ut qui ex huius epiſtolis ad Heliodorũ ac cæteros,ſentẽtias quaſdã ac uerba ſublegerit,
homo ſicut apparet,nec ineruditus nec infans.Cæterũ ab eo loco,cuius initiũ eſt:Itacq; inuitus Pla-
centiam te remitto:haud ſcio quiſnam rabula,ſomnia quædã aſſuit de naturis animãtium,nõ ſolum
indocta,ſed nec ad rem quicquam pertinentia,in ſumma eiuſmodi,ex quibus intelligas ſcriptorem
quiſquis fuit,nõ caruiſſe febri. Videtur errore factum,uel ſcriptoris uel eorum qui cõcinnant codi-
cum paginas.Quod ne quis miretur hic accidiſſe,uidimus in epiſtolis Plinianis,tot iam ſeculis pro
una lectam,& ab eruditis pro una expoſitã,cum in medio decem intercederẽt epiſtolæ.Quod quidẽ
ex uno duntaxat exẽplari deprehẽſum fuit,ſed adeo uetuſto,ut ætate Pliniana ſcriptũ uideri poſſit.
D Nam quis hoc alioqui diuinare ualuiſſet:Diuus Hieronymus in epiſtola ad Theophilum,cuius ini
tium:Ex eo tempore:teſtatur ſe uertiſſe librum paſchalem Theophili,quem illic uehementer admi-
ratur ac laudat. Verum hunc non eſſe librum illum per ſe liquet ex Hieronymiana deſcriptione.

AD PRAESIDIVM DE CEREO PASCHALI.

NVlla res(uetus inquit comicus)tam facilis eſt,quin difficilis fiat,ſi inuitus facias.
Quod ſi ille rem facilem difficulter fieri inuito animo putauit,quid me facere
poſſe exiſtimas in re maxima,& nullius unquam ediſſerta eloquentia: Nam qui-
cuncq; uoluerunt de laudibus cerei dicere,pleniſcq;,ut aiunt,uentis ingenij ſui in-
tendere uela,& quaſi quædam pelagi alta penetrãtes,uicina abſcondere littora:ſtatim in ora-
tionis foribus renitet oratorum clamor,florum,pratorumcq; deſcriptio:& in modum ſonan-
tis auræ molliter uerba cadentia,dum deſcribuntur apes,quod ſine coitu generantur & gene
rant:quod ſolæ à concubitu liberæ,natos ore legunt,arte componunt,& quadam ratione ui-
tali,animas apiculis,non de ſuo inſerunt. Præterea Vergilij totus Georgicorum liber profer-
tur in medium. Rex aduolans agmen inducit,tantocq; ſtrepitu diuerſa narrantur munia,ut
militaribus caſtris intereſſe te credas. Sed cum hæc audieris ſiue legeris,laudabis oratoris elo-
quentiam. Et ut breuiter ſignem,puto te Quintiliani controuerſiæ recordari,in qua pauper
cauſatur,dolens ob interitum apum,flores ab impotẽtiſſimo diuite uenenatos. Eſto hæc io-
cunda ſint,& aurem compoſito pede mulceãt,quid ad diaconum,quid ad eccleſiæ ſacramen
ta,quid ad tẽpus paſchæ quo agnus occiditur,cum accinctis lumbis carnes cum oſſibus de-
uorantur:cum tacente epiſcopo,& presbyteris in plebeium quodammodo cultum redactis,
leuita loquitur,docetcq; quod penè non didicit:& feſtiuiſſimo prædicans tẽpore,toto dehinc
anno iuſticiũ uocis eius indicitur: Vidés ne quàm grãdia ſint: Intelligis te difficilia poſtulare.
In eodem quippe momento & prædicãda cõſcribere,& cur ita prædicata ſint docere,omniũ
difficillimũ eſt. Nam illud penè me preterijt,quod diuinis magis q̃ humanis uocibus diſſe-
rendum eſt. Lege Pentateuchum,inſtrumentum percurre uetus:nuſcq; in dei ſacrificijs mella,
nuſquam

A nuſquam ceræ uſum,ſed lucernarum lumina,& oleo ſotos uidebis igniculos.Quid cauſer de
ueteri teſtamēto?Nouos percurre libros.Hi,ut opinor,ſunt euangelia quatuor,apoſtolorum
Actus,epiſtolæ Ioannis,Apocalypſis.Nihil præter iſta,nunquid alicubi cereus?Nónne in fi-
ne euāgelij detonantis inter ſeptē candelabra & lucernas aureas,ſponſus reuelatur incedens?
Ad hæc reſpōdebis:Et ego à te fieri idcirco poſtulaui,quia ſciui eſſe difficile quod petebā. Le-
uiter omnis ſoluiť quæſtio,& par pari refertur ſentētia.Et ego me idcirco facere debere nō pu
tabo,quia rem difficillimā poſtulaſti:attamen ne te cauſando differam,ſi coràm pariter fueri-
mus:audies uniuerſa quæ ſentiam:ut ſi quid forte neſcimus,in tua aure moriať.Nam qui ſcri-
bit,multos ſumit iudices:alius in alterius liuet ac graſſatur ingeniū.Ille ſi unus ſermo defuerit,
quaſi claudā oratiunculam diffugit.Alius ſi paululū ſe loquētis cothurnus extulerit,nō pre-
ſbyterum latrabit eſſe,ſed rhetorē.Itaq; ſi uis te mihi hoc obligari munere,Placētinas delicias
deſere,ſectare Abrahæ habitum,relinque natale ſolum,ſpretiſq; urbibus ad deſerta ſecede,ut
poſſis orare cum Chriſto.Erit quidem durus & mucidus,& hordeaceus forte panis.Sed deli-
catū militem rex nō amat.Hieruſalem quæ ſimilā & mel,& oleū māducauit,fornicationis ar-
guitur:nō quod mali ſint cibi,quos paterna indulget clemētia: ſed quod mollis præliator ad
primā ſtatim aciem cōcidat,& poſt umbrā ſolem ferre nō queat.Poſt ſudariū galeā oneri po
tius reputet,q̃ tutamini.Quod ſi exire cupienti mater obſiſtit in limine,loquere ei uerbis do-
mini tui:Mater mea & fratres mei hi ſunt,qui faciunt uoluntatē patris mei,qui in cœlis eſt.Si
uernaculæ cum quibus nutritus es flere,& paterni ruris memoria,ipſius quoq; domus angu
li,& ſecreta retinere te cœperint,in quibus infans uolutatus es,luſiſti puer,adoleſcētulus laſci-
uiſti:recordare omnes:qui nūc accolæ eremi ſunt,cœleſtes illos choros,per eoſdē erupiſſe tra-
mites,ijſdem inſtitiſſe ueſtigijs.Et ut longā orationē cōpendio breuiem(epiſtola quippe librū
B redolere nō debet)aut parua aut magna ſunt,quæ tibi deſerēda ſuademus.Si parua,nō diffi-
cile putes parua cōtemnere.Si magna,maiora magnis præmia præparantur.Sed dicis:Volo
prius paternū rus uēdere,& exiguis ſumptibus cōgregatis,ſiue uiaticum uiæ ſternere,ſiue in
pauperum me alimoniā præparare.Et hic euāgelicā audi ſentētiam:Si uis perfectus eſſe,uade,
uende omnia quæ habes,& da pauperibus & ueni & ſequere me.Plures iam anni ſunt quod
cœpiſti ſeruire deo.Mens Chriſtū ſequens nō diu ſeculi ſuſtinet onus,nec ſe patiť iſtiuſmodi
uinculis alligari.Quin potius timēdum,ne dum occaſio diſtribuēdi patrimonij prætēditur,
dum nō uis rem maioris precij minoris uēdere,ſit impedimentū in propoſito tuo.Decē ali-
quid emptū eſt nūmulis,uel unum libēter accipiā:dum me ad præliū feſtinantē nullæ præpe
diant moræ.Matthæus ſedens ad teloneum audit:Sequere me.Nūquid prius ratiocinia ſup-
putauit,& reuerſus domum ſuorū paſſus eſt lachrymas,prædiorumq; auctione ſolicitus,ne-
quaq; potuit domini ſequi ueſtigia,niſi mūdi ſe prius onere liberaret?Ille diſcipulus qui re-
nunciare parētibus ante cupiebat,uoce ſaluatoris arguitur.Et certe multū eſt inter eum,cuius
breuis ad domū recurſus ſtatim uenturi reprehendiť,& te qui tanto tēpore,aut nō uēdis tua,
quod cito potes facere:aut nō cōtemnis,ſed uides multa tibi impedimēto eſſe ne facias.Cum
hæc legeris,ad Aſylum Romuli fugies:& comœdiæ cōſcendes aram,uerba domini ſæuiētis
eludes.Diaconus,inquies,eccleſiā tuto deſerere nō poſſum:Vereor ne incurram ſacrilegiū,ſi
altaria derelinquā.Euge meus,plus de te exacturus ſum,ſi ad uitā monachi,clerici aliquid di-
gnitatis accedit:ſi in apoſtolico ſtans ordine,quotidie Chriſti corpus pia plebi ſamulatione
diſtribuis.Sed cōſidera obſecro,ſatis eſſe difficile locum Stephani implere uel Pauli,in ange-
lico ſtare miniſterio,& populos ſubiacētes cādēti deſuper ueſte deſpicere.Precioſum eſt mar-
garitum,ſed cito frangiť,fractumq; nō poteſt inſtaurari.Nauis q̃uis ſit rudis,& ſolidis con-
fixa clauis,tumentes fluctus tabulata nō ſentiāt:cito tamen ſi periculoſe nauigat,perforatur:
& licet plenis uentis lucroſius ad optata perueniat:tamen magis ſecura ſunt quæ tranquilla:
& ut apertius loquar,plus te quidem dicis habere mercedis,ſi in media urbe cōſiſtens mona
chorum uitam uictites.Hæc ſunt uera quæ dicis,ſed nō tam facile explentur opere q̃ dicto:

n 3 Vt enim

C Vt enim cætera prætermittã,quæ nos ab auſteriori uita retrahunt,illud inferã,ad cuius com
parationẽ etiã quæ diſſimulauerim,imò timuerim dicere,intelliges.Alius barbã cædit æqua-
liter,& hilaritatem frontis,nitenti deſuper coma protegit.Tu ſi paululum,ut nos ſolemus fa-
cere ruſticani,capillũ uſq; ad cutem perſecueris,riſum præbebis omnibus.Quod ſi pulla fue
rit tunica,etiã prætereuntiũ digitis denotaberis.Caue inquam ut nõ ſtrictæ ſint caligę,ne cru
ra nõ candeant.Niſi formoſus fueris,ſanctus eſſe nõ poteris.Aliquis inuitat de optimatibus
ad prandiũ,omnes uotiuis pergũt ferijs:certe aut eundũ tibi eſt,aut negandũ.Si ieris,aut eiſ-
dem ueſceris cibis,aut alijs.Si alijs,cõuiuarum offendẽtur oculi.Si ijſdem,perit abſtinentia.
Quod ſi ire nolueris,tunc miſer in prãdio comederis.Ad ſingulas quaſq; phialas & delibuta
mellis uina potaberis.Alius in tuũ uultum cauillabit,ille inceſſum ridebit,hic habitũ.Et imi-
tatores forſitan Iudæorũ:Nónne hic eſt,inquient,filius fabri?Nónne fratres eius & ſorores
apud nos ſũt?Ego illũ memini ante tot fermè annos illud feciſſe turpe,dixiſſe turpius.Alius
furem clamabit & mœchum,ſeq; ſceleris finget fuiſſe participem.Omnia pariter prãdia con
ſonabunt,& in te temulentũ cõuiuiũ diſſoluetur.Quod ſi uilibus abſtinueris carnibus,& nõ
crebro balneas frequẽtaueris:tũc uere per omnes columnas Manichæi tibi titulus aſſcribet.
Si uolucrũ eduliũ refutaueris,& tenellas columbas,craſſosq; turtures expetẽti gutturi durior
dñs denegaueris,ſacrilegij crimen affiget.Statimq; aient:Hi ſunt qui creatorẽ mundi cõdem
nunt,in uſus noſtros facta ſunt omnia.Audiui,teſte dño,nõ mentior,quendã in ſuã gulam
diſertũ,cum me rumore cognouiſſet eſculẽtioribus cibis abſtinere,dixiſſe: Nunquid porcel-
lus ideo factus eſt,ut togatus in ſenatu ſentẽtiã diceret?Quo uidelicet me ſtuliciæ cõdemna-
ret,qui putarẽ ea quæ ſunt in hominũ uſus creata,nõ ſumere.Hæc & iſtiuſmodi,cum uitã in
urbibus lacerẽt bonã,quid facies frater in medio?aut uitijs,aut anathemati colla ſubmittes,id
eſt,aut ſectaberis quæ ſunt aduerſa cõtinentiæ:aut ſi facere nolueris,ipſe dãnaberis.Præter-
D mitto crebras ſalutationes,obſequia matronarũ,uariaſq; illecebras,quibus etiam rigidiſſimi
emolliũtur animi,& Sireneo cantu ad naufragia pertrahũtur.Quod ad ſpecioſas quaſq; for-
mas oculus ſæpe inuitus abſtrahit,quod aures obſcœna dicta feriũt:nũc illud affirmo,quod
etiã ſi iſta nõ eſſent,ad cõparationẽ tam ingẽtis boni,minora deſerere debueras.Adde quod
diaconus es,ſed abſceſſu tuo,eccleſiæ dãna nõ ſentient.Helias uixit in eremo.Heliſeum pro-
phetarũ ſecutus eſt chorus.Præcurſor domini Ioãnes nutritus in ſolitudine,ad hoc tantũ de-
ſcendit ad Iordanis ripas,ut populos argueret cõfluentes,& Phariſæos intelligẽs clericos Iu-
dæorum,generationes uipereas denotaret.Nuper Aegypti deſerta uidiſti:intuitus es angeli-
cam familiã.Quanti ibi flores ſunt?ꝙ ſpiritualibus gẽmis prata uernantia?Vidiſti ſerta,qui-
bus dominus coronatur.Ille tibi in pectore ignis exæſtuet.Illa quotidie cogita,tracta,deſide-
ra,& quaſi quodam carcere detẽtus exclama:Heu me,quia peregrinatio mea prolõgata eſt.
Et in paradiſum mente cõſcendens,toties in terra nõ eris,quoties terrã deſpexeris.Eadem no
bis certe cum his qui habitãt per deſerta cõditio eſt.Iidem oculi,totidem manus.Iiſdem infir-
mitatibus,uel uirtutibus ſubiacemus.Si te aquæ potus uexat:quanti nobiliores,nõ dicam ui-
na neſciunt & carnium ignorãt cibos,ſed infuſo tantũ legumine ſuſtentãtur?Si balnearũ te la
uacra ſolicitãt:quanti principes ciuitatũ,ſiue ob culpã propriam,ſiue ob inuidiam,ad inſulas
deportati,ſine præmio futuraq; mercede abſq; balneis perſeuerãt?Nemo id neceſſitate pati
nõ poteſt,quod pro deo uolũtate pati detrectat.Habebis cellulã quæ te ſolũ capiat.Imò non
eris ſolus,angelica tecum turba uerſabitur.Tot ſocij quot ſancti.Leges euangeliũ,fabulabit
tecum Ieſus.Replicabis apoſtolos uel prophetas.Nunquid poteris talem alium tuis ſermo-
nibus habere cõſortem?Terra ſumus & cinis:& per omnia momẽta de noſtra ſalute ſuſpẽſi,
cõtinuo in puluerẽ diſſoluẽdi.Quid retractamus de neceſſitate facere uirtutẽ?Certe quãdoq;
moriendum eſt,& ſtercoribus plena uitalia,quæ nos quotidie noſtræ cõmonẽt uilitatis,in ſi-
milem putredinem omne ſecũ tractura ſunt corpus.Quam cito mundi relinquamus angu-
ſtias,& ſi forte ob continentiam(quod tamen raro accidit)dolere ſtomachũ:æſtuare febribus
cœpe

A cœperimus,perpetuæ uitæ ianuam morbũ putemus,plenamq; uictoriam. Quia ſcriptura
docente cognoſcimus,nullũ ante uitæ huius finẽ plene beatum eſſe dicendum. Quãti in me-
dijs opibus,& inter infulas cõſulatus,repentina morte ſubtracti ſunt? Nuper imperator Va
lentinianus,cũ aduerſus Sarmatas,Quadosq; propter Illyrij uaſtationẽ in conſiſtorio ſæuus
infremeret,& totius gẽtis excidiũ rigidus minaret̃, ſanguine erumpente diſcrepuit. Quid lo-
quar de fratre eius,quẽ contra regale faſtigiũ Thraciæ ignis abſorbuit? Necdũ annus cõple-
tus eſt,quo principem Gratianũ prodente exercitu ſuo ante fœda captiuitas,dehinc miſera-
bilior oppreſſit interitus. Et,ut iſta taceam,etiã qui cõmuni fine perierunt,poſt mortẽ pari cũ
omnibus cõditione ſociantur. Quotuſquiſq; eorum in die iudicij minimo de monachis cõ-
parabitur? Sectemur ſaltem mulierculas,ſexus nos doceat infirmior. Quantæ diuitijs pariter
& nobilitate pollentes(nolo enim uocabula dicere ne adulari uidear)relictis facultatibus, pi-
gnoribusq; cõtemptis,id factu facile iudicauerũt,quod tu proprio putaſti timore difficile? Id
de cerei carmine diſce. Illud tibi de uarijs floribus lumen exorna. Eſto & ipſe apis, Debboræ
uictoriã imitare. Barach tecũ Siſaram perſequat̃, & liberato Iſraël Iudicũ carmẽ ingemines,
ut Chriſti mella componas. Si ſic lampadẽ præparas,ſpõſo ueniente nõ dormies, cubiculũ
regis intrabis. Plura cũ dicere uellem,& te mecũ tali exhortatione retinere,ſubito nunciatum
eſt,aſellos eſſe conductos,qui me Romam uſq; pertraherẽt. Itaq; inuitus Placentiã te remit-
to,ſub ea conditione quam noſti,ut quoties hæc legeris,tibi ſcias eſſe quò pollicitus es ueniẽ-
dum. Pellicani cũ ſuos à ſerpente filios occiſos,mortuos inueniunt:lugent, & ſe & ſua latera
percutiunt,& ſanguine excuſſo ad corpora mortuorũ,ſic reuiuiſcũt. Aquilla quando ſenue-
rit,grauantur ipſius pennæ & oculi,quæritq; fontẽ,& erigit pennas,& colligit in ſe calorẽ,&
ſic oculi eius ſanantur:& in fontẽ ſe ter mergit,& ita ad iuuentutem redit. Phœnix auis eſt in
India,& per quingentos annos de Libano implet ſe aromatibus,& ſic nidificat ſacerdoti He
B liopolitano mẽſe Famenoth,aut Farmuth. Implet aram ſacerdos ſarmẽtis & ibi cõfert Phœ-
nix aromata,& electrum aræ imponit. Et primo ſolis ortu,Phœnix quidẽ mouet pennas, ſo
lis uero calore accenditur electrum,& ſic exuruntur aromata,& ipſa Phœnix incẽditur. Cra
ſtino die de cinere gignitur uermis:ſecundo pennas effert:tertio ad antiquam redit naturam,
& ſic ad ſua loca reuertit̃. Anguis quando ſenuerit,perdit aſpectũ:& ſi uoluerit redire ad iu-
uentutẽ,ieiunat quadraginta diebus,ut laxetur pellis eius:& ſic anguſtum foramen inquirit,
ut dum nititur exire inde,pellem ſenectutis dimittat. Coluber ad bibendum ueniẽs, in aqua
uenenum deponit,ne cum uenenum aqua concretum occidat. Nudum hominem timet, ue-
ſtitum perſequitur,caput tamen ſuum cælat quando percutitur,ubi ſcit eſſe mortẽ ſuam. Ser-
pens quidẽ ſi ſemel calamo percutiatur,moritur:ſin uero iterũ percutiatur,confirmatur. Bru
mali tẽpore infirmior efficitur,& à ſoricibus deuincitur. Igitur ante hyemẽ circa ſe colligit ſe-
getes,ut illis eſcã præbeat. Viperæ per os coitũ faciũt,maſculi mortẽ cõtemnunt,ſed fœmina
in ipſo coitu,ſiue magna dulcedine exagitata,ſiue futuri præſcia periculi,dũ abſorbet ſemen,
caput maſculi abſcidit,& ſic eũ occidit. Sed cũ cõceperit,uiſcera illius ab ipſis quos concepit,
comedũtur,& ſic matrẽ occidũt. Formicæ quæ nil portant,nõ rapiunt onera earũ quæ por-
tant:ſed cũ depoſuerint triticũ,diuidunt grana,timentes ne ſi fuerit pluuia,floreſcãt. Vulpes
ſi diu eſurit,uolutat ſe in puluere,& fingit ſe mortuã. Ergo uolatilia ueniunt,& dũ uolunt illã
comedere,comedũtur. Vulpecula cũ leporibus ludit,& ſic illos occidit. Panther pardo ſimi
lis eſt,& eſt uarij coloris,& mitis. Si ſaturatus fuerit,tribus diebus dormit. Poſt tertiũ diẽ le-
uat ſe & clamat,& ſic odorẽ ſuauẽ emittit,& cõuocat oẽs feras, quæ odore ducũtur. Et eſt o-
mnibus feris amicus,præter draconẽ & aſpidẽ. Teſtudo marina,q̃ eſt grandis ut inſula,dum
emergit ſe de alto,oſtendit ſe in ipſo mari tanq; petram,nec ſe mouet inde,quoaduſq; homi-
nes naues ligẽt. Et cum hæc ſenſerit,trahit ſe in altum. Sed cum eſurierit,aperit os,& bonum
odorem reddit:ad quem cæteri piſces colliguntur. Perdix aliena oua calefacit, perditis ſuis.
Sed cum creuerint pulli ex nido euolant, & ad parentes ſuos redeunt, mentitum parentem

C omittentes. Perdices ſibi inſidiantur,& ſi afferant illos ad ſyluam qui eos habent uocē emit-
tunt abſcōſi, & ſi cæteri ueniūt,& retibus capiuntur,plus pedibus ꝙ pennis ſugiūt aucupan
tes:Et ſi ad hoc fuerit ut capiantur,ſimilē ſibi colore lapidē quærūt,& ibi ſe ſupinos ponunt.
Vultur cū cœperit oua ædere,primum de terra Indiæ Inſtintium ſumit,& eſt tanꝗ nux, &
intus habet aliquid qđ mouetˉ,& ſonū reddit. Hoc ſibi apponit:& multos quidē facit fœtus,
unus uero remanet. Nā cū nō habuerint eſcā obſeruant ſe dormientes & comedunt ſe uſque
dum unus remaneat. Myrmicoleon ab ante leo,retro formica,de duabus feris naſcitur. Eſca
uero ipſius in primis eſt lac matris,id eſt formicæ. Nutritˉ eñ mater legumine tāꝗ formica.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

VT librum hunc fateor lectu non indignum,ita ſtilus,ut nihil ſit aliud, euidentiſſime declarat nō
eſſe ſcriptum ab Hieronymo. Inſcriptio uariabat in exemplaribus,in alijs erat titulus ad Teren-
tiam,in alijs ad Theraſiam. Deinde in ipſo uolumine nulla ſit ullius rei mentio, quæ pertineat uel ad
eum qui ſcripſit,uel ad eos quibus ſcripſit:cum huiuſmodi ſoleat admiſcere diuus Hieronymus,præ-
ſertim in principio & in fine. Poſtremo cum ſit iuſtum uolumen,& de celebri argumento, tamē nuſ-
quam citatur ab Hieronymo,qui tamen illi mos eſt in cæteris. Si extaret index operum Tertulliani,
fortaſſis inter illius lucubrationes reperiretur. Nam Phraſis ab illius ſermone non abhorret: quan-
quam extat epiſtola Paulini Titulo & Theraſiæ.

DE VERA CIRCVNCISINOE.

SVperiore epiſtola quam ex me conſultatio ueſtra deprompſit,quam & ad tuum
& ſororis tuæ nomen miſi,rationem circunciſionis rapide tranſcurri,quoniā pro
cinctus itineris mei,in quo cōſecta eſt,nō ſolum ei limam nitoris, uerumetiā per-
ſectionem operis inuidit,licet me & illa terreant quæ limantur. Quod ſi non pla-
cent impolita,formidat animus cogitare quid iudicij mereantur informia:quanꝗ ego illam
non ad iudicū ſubſellia, ſed ad fauentium mihi coronā tranſmiſi. Deniꝗ mea ſententia non
D prodiſſet,niſi ſuiſſet per uos de ſecreto uerecūdiæ,uelut manu quadā charitatis educta. Sed
quoniā iam illam meliorē facere nō poſſum,placuit mihi,ut ſemel emiſſum repetens apud te
uerbum retractarem,cuius cōuerſatio circūciſionis eſt interpretatio,& uita totius legis enar-
ratio. Ex eo ſiquidē lex uidetur obſcura,quoniā rarus in quo cōſpicitur exiſtit:dei enim uer-
bum uita eſt:& nos aliter uiuēdo ꝙ uita eſt,uerbū dei facimus obſcurū. Quod ſi ea uita quæ
ſolū uita eſt uiueremus,narratione legis eius opus non erat,quā facilius erat uidere ꝙ loqui:
quandoquidē non in ſermone eſt regnum dei:ſed in uirtute. Nobis ergo ex abundanti licet
apud te diſſertare,quod didicimus in te tibi prodere qđ nobis uita tua præſtitit ne eſſet ob-
ſcurum. Sed quid nouum loquimur, ſi aut tu quod locuturi ſumus hoc uiuis, aut ſi apud te
quod in te didicimus hoc loquimur:cū & memor corū quæ meminit,monita nō quærat,&
doctus nō ea quæ iam callet inquirat? Tu quidē filia dilectiſſima circunciſione uiuis:mihi ta
men propoſitū eſt illud tecum loqui:quare nō in digito,nō in aure,aliáue corporis parte fiat
circunciſio Iudæorū:quæ utiꝗ ſine ratione eſſe diceretur,ſi à deo inuenta nō eſſet. Nihil eñ
ſine ratione fit per deum:nihil caſibus,ut gentes loquuntur,ſortuitis:nihil deniꝗ fortunæ in
illo temeritati licet. Ipſi enim cæci ſunt qui illā putant habere aliquid poteſtatis. Deus autem
qui ipſe ratio eſt,ut nihil nō plena ratione formauit:ita nihil ab homine fieri ſine ratione mā
dauit. Nam ſi elemēta quæ cernimus tanta ratione digeſſit,ut terra hæc eſſet ſuper quam reli
qua mouerētur immobilis,ut aquarū uenæ altioribus montibus cōderentur, à quibus orta
flumina dū per multa ſpatia decurrunt late,potādi uſum per omnē tractum curſus ſui ani-
mantibus exhiberent:ut ipſum mare aquis influētibus nō excreſcat,ſed ut uelut uenter qui-
dam laticū aquas ſitire uideatur:ne uel fontibus in æternum manātibus,uel fluminibus ſine
fine currentibus,uel pluuijs aſſidue ruentibus,perpetuo terra diluuio tegeretur:ut cœlū præ-
ter plenitudinē illam lucis in ſole nocturnis etiā ſyderibus radiaret,ne quod tēpus egenū lu-
minis haberemus. Si ergo hæc tranſitoria,ut ipſe ait:Cœlū & terra tranſibūt: ſic ſapiētia de-
ſcripſit,ut aliter ea nō potuiſſe eſſe credamus,quid homines ipſos pro quibus hæc nunc ita

exco

A excogitauit,ordinauit,inſtituit,ſine ratione forte uiuere permiſit:quorũ adoptio eſt filiorũ,&
gloria,& teſtamentũ,& legiſlatio,& obſequiũ & promiſſa: Ex quibus etiã eſt Chriſtus ſecun
dum carnẽ,qui eſt benedictus in ſecula. Abſit ergo,ut à quibus etiã filium ſecundũ hominem
uoluit oriri,eis nõ plena ratione conderet teſtamentũ. Sed quoniã tam euidẽter cõſtat omnia
ordinata per deũ plena eſſe rationis,ut aſſertore non egeant:uideamus unde digreſſi ſumus:
quæ cauſa eſt,ut eã partẽ corporis,quæ ſecretior & occultior eſt,aut eã quæ à Grecis φύσις,à no
bis dicitur natura ad circũcidendũ dñs elegerit:qui utiq; ob ſignũ quo uolebat famulos ſuos
in Abrahæ ſemine cenſeri:id potuiſſet eligere,quod in propatulo poſitũ ab omnibus cerne-
retur, & alio nomine uocaretꝰ:ubi nec in ſigno obſcuritas,nec cõfuſio eſſet in nomine. Sed u-
traq; hæc imago rationẽ habuit geminæ ueritatis:quã dum loquar impẽde patientiã,ut quæ
circunciſionem illã in uita tua nõ eſſe credebas,nunc uitã tuam in illa circunciſione cõſpicias.
Ac primum de ſecretiori parte corporis quid figurabat aduerte. Illud ſine dubio quod poſt-
modum dñs monſtrauit,ne iuſticiã noſtram corã hominibus faceremus,ſed in occulto corã
eo ſolo,cui ſoli nihil occultum eſt:& quẽ ſolum remuneratorẽ bonorum nouimus eſſe facto-
rum. Nã hic noſtra circunciſio nõ uidetur:quoniã ſtulticiæ uelamine uelut ueſte tegitur mun
diali. Nec ſanè à nobis magnopere deſiderandũ eſt,ut contẽplationi omniũ circunciſio aper
te ſubiaceat,ne merces operis penes eos ſit,quos uolumus hãc uidere,dicẽte dño: Amen dico
uobis,receperunt mercedẽ ſuam:ſed ita modeſte,ita uerecunde habenda eſt,& uelanda iuxta
eam imaginẽ,quã abundantiori honore ueſtimus,ut uidentes eã non uideant,ſed quærentes
rimanteſq; intus nos iuxta Apoſtolum,quos ſeductores putant,ueraces eſſe fateantur: quos
nihil habere credebãt,omnia poſſidere cognoſcãt:quos mori iudicabãt, uiuere in æternũ te-
ſtãtur. Hæc eſt gloria circunciſionis occultæ:hæc partis uerecundæ illis ad uidendũ, nobis in
noſtro corpore nõ uerendæ:hoc teſtimoniũ glorioſum cũ cõuerſi amare cupiũt,quos odiſſe
B gaudebant. Vnde nõ in carne palàm,ſed in occulto cordis Iudæi eſſe debemus,nõ litera,ſed
ſpiritu. Nam litera oculis ſubiacet noſtris: ſpiritus nobis carnalẽ refugit aſpectũ:ut laus iuxta
Apoſtolum ex deo,non ex hominibus acquiratur: uereamur autẽ audire à domino: Popu-
lus hic labijs me honorat,cor aũt eorũ lõge eſt à me: Iuxta illũ qui quod pertinebat ad labia,
magiſtrum bonũ de bono quæſiturus appellat:cui uetus lex,id eſt,carnalis circunciſio uelut
in ſuperficie poſita recitatur,quã ſe cõpleſſe teſtatus,ubi qđ ad circũciſionẽ cordis pertinebat
audiuit: Vende oĩa q̃ habes & ſequere me:triſtis abceſſit,miſer prorſus, qui ſequi noluit quẽ
bonum ignorare nõ potuit. Interius ergo illud eſt ſignaculũ præfiguratum,quod in inuiſibi-
li mẽte noſtra,ab illo inuiſibili noſtro deo uidetur,ut nõ cũ à quo inuocetur audiret, ſed eũ à
quo crederetur attẽderet. Oculi enim dñi ſuper iuſtos,ſi ad iuſticiã corde credatur. Verũ aũt
nos credere toto corde mẽtimur,ſi ab hominibus accipimus honorẽ. Accipimus eñ ab ho-
minibus honorem,ſi eleemoſynas noſtras tuba populo prædicatura præcedat,quas nec per
officiũ miniſtrãdi dexterã cũ ſiniſtra cõmunicare cõceſſum eſt. Accipimus ab hominibus ho
norem,ſi ieiunia noſtra & abſtinentiã ciborũ,populi oculis fractior mẽtitæ infirmitatis com-
mendet inceſſus, & fauorẽ uulgi triſti uultu aduocatus pallor acquirat: ſi uero formã leticiæ
uultus erectus,lauacris etiã ſerenatur,ſi caput ad imaginẽ feſtiuitatis inungitur:ut ſoli deo ie-
iunia noſtra cõmendantes poſſimus dicere: Volũtarie ſacrificamus tibi dñe. Vides filia nem-
pe quod uiuis,& cõuerſationẽ tuã ſecretæ illius circunciſionis agnoſcis:foris egena,intus lar-
ga:foris ſine lege,intus ſub lege:populi oculis publicum uitãdo conuiuiũ uocatorũ ſenſu aut
euangeliſtæ ſociando meritũ. Sed ad uerã ipſam uitam aliquãdo ueniamus,id eſt,ad dominũ
noſtrum Ieſum Chriſtum:uideamus an tale aliquid docuit & fecit, quoniã quod factum eſt
in illo uita erat:ſi & ipſe circunciſionem ueluti in occulta parte corporis operatus, uoluit ab
hominibus,& ea quæ faciebat,& ipſe quis eſſet agnoſci. Ac primum poſt cœleſtem illam do-
ctrinam de monte deſcendens,populorũ ſe admirantiũ ſtipatus agminibus,leproſi hominis
ſordes emaculans,pro ſalutis tantæ beneficio,non laudẽ,nõ celebritatem cõmuni hominum

more

C more deſiderat:ſed ſibi ſoli quod eſt eſſet conſcius,quod maiore non indiget teſtimonio. Iu-
bet illũ nemini narrare ſuã uirtutem:ſecretum quoq; diuinæ maieſtatis quod myſteriũ incar
nationis occuluit,ab eo qui ſanatus fuerat uult ſileri:ne gloriã quaſi homo quærere uidereť,
quã alio more & myſtica ratione ſuſcepit.Nã ut ſe oſtẽdat ſacerdoti & munus deo offerat im
perauit:& hoc munus,quod præcepit Moyſes in teſtimoniũ illis,ut dum tacet quod quaſi fi
lius hominis imperauit,legis potius mãdata,quã Moyſi deus ipſe dedit efficiat:ut & dũ ho-
minem quẽ in carne uiderat laudare prohibetur,deũ tamẽ in muneris oblatione magnificet.
Sic gloria filij hominis quæ per ianuã prohibetur,per ſe uterũ uidetur intrare,dũ uero quaſi
homo prædicandus eſt,cui ut deo ſunt curationũ uota ſoluẽda:nec in platearũ angulis carna
liter celebrãdus,qui ſpiritualiter ſit adorãdus in templo:ut ſi ſecundũ hominem nil requirit,
ſecundũ deum diuinæ uirtutis gloriã promeretur.Addit huic ſimilia,ut ueritas locupletiori
teſtimonio fulciretur.Quærit à diſcipulis quis habeať in populo egregius: Illi nominãt pro-
phetas.Quid ipſi ſentiãt ſolicitus excutit.Cui beatus Petrus: Tu es,inquit,Chriſtus filius dei
uiui:exclamat dominus beatũ,cui non caro iſtud reuelaſſet & ſanguis, ſed pater eius qui eſſet
in cœlis.Tunc & Petrus uocatur à petra,poſtq; angularẽ illam petrã primus agnouit. Iubet
tamen poſt multas donatas Petro benedictiones potẽtiasq; uirtutis,ne quis diſcipulorũ dice
ret,quod ipſe eſſet Chriſtus.Mira ratio,non uult prædicari qđ gaudet intelligi:agnoſci amat
& odit oſtendi,ſic myſteriũ obtectæ circuncìſionis exercẽs.Nã mauult ſe inuentũ eſſe q̃ pro-
ditum,ut uirtus ſua illũ nõ fauor manifeſtaret alienus:quanq; in hoc præcepto & aliud intel
ligẽtiæ genus occurrat.Vetat dñs hoc unde Petrũ laudauerant prædicare:offendẽdus utiq;
ſi cõtra uoluntatẽ eius quod Petrus ſenſerat faterentur,quoniã ſi facultatẽ loquendi tribuere
uoluiſſet,excuſatio proditori prædeſtinata uidebať:poteratq; dicere,permiſiſti nobis diſcipu
lis tuis,ut te omnibus pãderemus,nec imputandũ mihi eſt, ſi alio ad te aliq̃s animo uenit,q̃
D ego te tuus laudator oſtendi.Sed quoniam quicquid prohibetur illicitũ eſt: à nullo ſe uoluit
digne celebrari dũ à Iuda proderetur indigne.Iubet ergo diſcipulis ne cui dicãt,quod ipſe eſt
Chriſtus.Tendit ſententia interdictalis in Iudam & præuiſum iugulat proditorẽ,ipſo uerbo
præcepti maieſtatẽ ſignans quæ erat deſignãda præcepto.Refert euãgeliſta his uerbis: Tunc
imperauit diſcipulis ſuis, ut nemini dicerent quod ipſe eſſet Chriſtus. Et Iudas proditor his
qui cũ ipſo uenerant ait:Ipſe eſt,tenete eũ.In uerbũ prohibitionis declinatio obſecundationis
incurrit,& ne obtentu ad excuſationẽ eſſe poſſet obliuio, infelix memoria in ſacrilegũ uoluẽ
da ſuggeſſit,dũ ipſe proditur de ſermone quo cauet,ſic utriq; ratio nõ æquãda ſubſiſtit. Nã
& dñs oſtendit ſic ſe prodendũ eſſe dum prodit.Sed ignoſce,quod in alium tramitem expo-
ſitionis ſenſus dei uerbo copioſior exceſſit,licet te amplius cõtriſtent ſuppreſſa quàm prodi-
ta:& magis de his rebus ſilere tibi,quàm dici copioſius iraſcaris,quæ domini iudicia pro au-
ro & precioſis lapidibus cõcupiſcis,in quibus mel tibi fauumq; cõpenſas, & deſideriorũ nõ
cares etiã plenitudine & ſi ſatureris.Ac proinde factum adhuc exemplũ ab ipſo domino re-
petamus:ut iuxta legẽ in ore duorũ uel trium teſtium omne uerbũ conſiſtat: & quem prodi
ſe diximus noluiſſe,etiã ſe uideri uoluiſſe doceamus:ut non ab alijs ſe modo honorari patere
tur:uerumetiã ipſe ſibi inquantum fieri poterat debitã detraheret dignitatẽ. Lazari amici ſui
mortẽ nõ audit & nunciat:faciebat hoc de deitate,quid mirũ? ut cum localiter perſpiceretur
in homine,ex diuinitate nuſquã abeſſe crederetur.Feſtinat in Bethaniã,ſubmuſſitantibus pe-
nè diſcipulis,pietas factura miraculũ:defuncti ſorores occurrerũt tetro habitu,ore lachrymo
ſo,crine cõſciſſo,quas bono animo iubet eſſe ſi credant,Lazarũ uiuere ſi illæ non ſunt dubita
turæ cõfirmat:uidet etiã multitudinẽ Marthæ & Mariæ,quæ ad ſolatiũ comes conuenerat.
Infremuit,inquit euãgeliſta,ſpiritu,& turbatus eſt,& ait: Vbi enim eũ poſuiſtis? quid eſt hoc?
quæ cõfuſionis cauſa? quæ formidinis? Quid aut erubeſcit aut metuit,cũ & uirtus ſit peractu
ra miraculum,& deitas non ſit ſubiecta terrori? Quæ ſepulchri tam inconſulta requiſitio?
Vt omnino credas de turbato confuſoq; profectam:Ille deus noſter qui diſcipulis conſtan-
ter di-

A ter dixerat de abſente. Lazarus mortuus eſt, qui ſororibus eius confidenter ꝓmiſerat de mor
tuo, reſurrecturus eſt, ſub noua neſcio qua cõfuſione ſepulchrum quærit, quaſi hoc ſolũ qui
omnia & noſſet & præſtare poterat ignoraret: nõ planè hoc eſt: nã alius intellectus occulit: in
dictis promiſſisq́ʒ ſuperioribus ſatis ſe diuinitas publicarat. Aderat turba Iudæorũ, tãtis ſem-
per non amica miraculis. In planũ, deus ſi non aliquid ſecundũ hominem uideretur ignora-
re proceſſerat. Turbatus eſt, inquit, id eſt, fœtulẽtia carnis diuinitati nõ prodendæ miſcetur,
& ad ignorantiam humanã deitas uelanda reuocatur. Sic turbatur & fons, cũ excitatus caſu
aliquo limus, puritatẽ liquidi denſat elementi, & duarũ rerum una confuſio diſcrimine pro-
prietatum dum ſeparatur excluditur. Ait nanqʒ, ubi eũ poſuiſtis? Et hic turbatus Iudæis dei-
tatem cælat in homine, & ſplendori diuinitatis in tantæ operationis coruſcatione ignorantiã
mortalitatis obducit, ut cum poſſit in ſuſcitãdo Lazaro deus adorari, homo in ſepulchri eius
ignoratione uileſcat. Sic dum à cæcis uidetur, & à uidentibus nõ uidetur: ſic dũ de lapidibus
ſuſcitat filios Abrahæ, filios perditionis in lapidem offenſionis impingit: illud myſterio oc-
cultæ operationis exequitur, ut eũ infirmi ac debiles ad poſcendam opem ſalutis nullo mon
ſtrante cognoſcant, & perſecutores uel inimici quem tenere debeant, niſi prodatur ignorent.
Hic eſt ille liber intus & foris ſcriptus, hic ſecretus & publicus, hic apertus & opertus, hic pa-
ginis ſuperioribus uidẽdus, interioribus nõ uidendus, quia incõprehenſibilis. Intus ſiquidem
ſcriptus eſt, cũ propheta dicat: Generationem eius quis enarrabit? Foris ſcriptus eſt, cũ euan-
geliſta ait: Liber generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham: Intus ſcribitur, cũ deus
dicit: Eructauit cor meũ uerbum bonum. Foris ſcribitur, cũ Eſaias uaticinatur: Ecce uirgo cõ-
cipiet & pariet filium, & uocabis nomen eius Emmanuel: Intus ſcribitur, cũ per Ioannẽ dici-
tur: In principio erat uerbum, & uerbũ erat apud deum, & deus erat uerbum. Foris ſcribitur
per Matthæũ: Chriſti autẽ generatio ſic erat: Cum eſſet deſpõſata mater eius Maria Ioſeph:
Intus ſcribitur: Inuenta eſt in utero habens de ſpiritu ſancto. Quid utiqʒ habens? uerbum do-
B mini, uerbum carnem factum ſub lege. Foris ſcribitur, cũ apoſtoli interrogati, quis eſſe domi
nus diceretur, & alij dicerent Heliam, alij Hieremiam, alij autem unum ex prophetis, reſpon
derent: Intus ſcribitur, cum Petrus exclamat: Tu es Chriſtus filius dei uiui. Vnde & ipſe do-
minus: Non reuelauit tibi Petre, inquit, iſtud caro & ſanguis, ſed pater meus qui in cœlis eſt.
Cuius caro & ſanguis? Nunquid nã Petri ipſius caro & ſanguis obſtabãt quin filius dei dice
retur? Nõ inquam, ſed ipſius domini caro & ſanguis, in quibus dũ homo cernitur quod erat
dei filius, non credebatur eſſe quod erat. Impoſſibile enim hominibus uidebatur deũ credere
cum hominẽ uiderent, & tantam illam maieſtatẽ, in qua inhabitat omnis plenitudo diuinita
tis, quam ipſe non capit mundus, in corpuſculo deſpectæ etiam imaginis incluſam. Ait ergo:
nõ hæc caro mea tibi & ſanguis, me eſſe dei filiũ, prodiderunt. Nã iſta nõ patiuntur me hoc
credi. Deniqʒ propheta dixerat: Et homo eſt, & quis cognoſcet eũ? Euidẽter ergo illi ſecundũ
hominẽ uel oculũ iudicantes, me aut Heliã prophetã, aut aliquẽ unũ ex prophetis loquũtur,
quoniã hominẽ me eſſe habitu carnis agnoſcũt, ſed tibi reuelauit pater meus qui in cœlis eſt.
Quando reuelauit? Quo tẽpore deus cũ Petro locutus eſt. Reuelauit, inquit, pater meus qui
in cœlis eſt: hoc eſt dicere, operibus credidiſti quæ loquũtur filiũ dei. Sed ut loquebamur, fo-
ris ſcriptus eſt liber iſte, cũ dñs eſurijt: Intus ſcribit̃, cũ quinqʒ panibus multa hominũ milia
ſaturauit. Foris ſcribit̃, cũ amici morte lachrymatur: Intus ſcribitur, cũ ipſum quẽ flebat exu-
ſcitat. Foris ſcribitur, cũ affigit̃ cruci: Intus ſcribitur, cũ paradiſum latroni promittit in cruce.
Foris ſcribit̃, cũ ſpiritũ moriẽs ſecũdũ rationẽ humanæ carnis emittit: Intus ſcribit̃, cũ in paſ-
ſione ſol fugit, dies abſcõditur, terra cõcutitur. Foris ſcribitur, cũ ſepelitur: Intus ſcribitur, cũ
tertia die ſepulchri liminibus remotis erũpit in lucẽ. Foris ſcribit̃, cũ apoſtolis clauorũ & lan-
ceæ uulneribus oſtenſis, eſcam etiam poſtulat: Intus ſcribitur, cum inter eoſdem apoſtolos,
clauſis oſtijs, qui intrare uiſus non eſt apparet. Sed miro modo cũ interior ſcriptura libri ma
gis obſcura ſit, amplius hominum mentes turbat exterior: & uidentes illa quæ per hominẽ
uideri

C uideri nõ poſſunt, iſta quæ poſſunt per hominẽ uideri noua ratione nõ cernunt. Nã Manichæi quod uideri nõ poteſt credẽtes, id quod poteſt uideri nõ credũt: cũ beatus Ioannes inuiſibilẽ & uiſibilẽ deũ & hominẽ, breui quaſi charactere ſignauerit, ſic enim ait: Quod fuit ab initio fratres, quod audiuimus: Ecce libri illius interiorem partẽ. Quod ſequitur: & uidimus oculis noſtris, & manus noſtræ palpauerunt de uerbo uitæ: Ecce libri pars exterior, quæ oculis ac manibus ſubiecta hominum, & uideri & tractari poteſt. Hanc partẽ libri Manichæus ignorat, uidens opera quæ fiunt & uidens facientẽ. Poteſt quidem dicere iſte, tu es Chriſtus filius dei uiui: ſed non poteſt dicere, dominus eſt ſabbati filius hominis: & mira peruerſitate quod uident negãtes, quod nõ uidẽt confitentur: inuiſibilẽ in uirtutibus recognoſcũt, uiſibilẽ in homine, quod facillimum eſſe debuit, nõ agnoſcunt. O cæcitas, ô ignorãtia ueritatis, & omni ratione damnanda præſumptio: iſti ſunt qui deo ipſi ſe præferunt, ſic credendo in carne conſtituti, ſpiritualiter ſe uiuere profitentur, quod deum non credunt potuiſſe. Minor enim ſine dubio ab iſtis deus eſt, ſi quod iſti poſſunt, ille nõ potuit. Nã ſi iſti poſſunt in carne cõſtituti alienam capere naturã: cur ille in carne poſitus ſuam ſeruare non poſſit: uidelicet ut ſemper deus ſit, ne corruptelæ admixtus incipiat eſſe corruptus? Mira diſputatio, deum deſtruit cum honorat: Minoris autem uirtutis eſt obtinere in terrena ſubſtãtia deitatem, quàm deum ſpiritualiter in deitate durare. Quid ergo mirabor in deo, niſi quod cum homo eſſe dignatus ſit, in homine quod deus eſſet aperuit? Non quod ipſe deſtitit eſſe quod fuerat, ſed quod carnem fecit eſſe quod deus eſt: quod in excuſationem materiæ uitioſæ manſit ipſe ſine excuſatione, quod dũ pro nobis peccatũ factus eſſet, peccator eſſe nõ potuit. Sed hic Manichæus. Arianus iterum ſuperiorem partẽ libri utraq; circũplexus manu, illam interiorem paginam ſic reſerare formidat, quaſi ſacrilegiũ facturus ſit, ſi deus in carne ueniens nõ amiſerit deitatẽ: Videnſq; dominũ in nauicula dormientẽ, non uidet uentis & fluctibus imperantẽ: cui deitatem ſe tribuere ſine ſimilitudine paterna mentitur. Deus enim eſſe niſi patri, id eſt, deo ſimi
D lis ſit non poteſt: ſimilem autẽ eſſe, nec illũ qui foris ſcriptus eſt de interioribus aliquid perdidiſſe. Illos quotidianus ſermo inſtruere debuiſſet, quo filios patribus ſuis ſimiles ita cupimus approbare, ut dicamus de ore eius exijt. Ergo omnis filius quamlibet ſecundũ carnalem generationem aliter generetur: tamẽ ſi forte patri per omnia ſimilis ſit, dicetur ab ore eius profectus. Quis non uidet deum uerbũ de corde patris eructatum, nec aliũde in ſpiritu quàm ore prolatum, etiam iuxta communem omnium ſenſum patri ſimilem iudicare? Quod ubi fideliter ſenſerimus, te, & ea quæ foris ſcripta ſunt, & ea quæ intus diuinitus annotantur, credere, unum librum dicere poterimus: in quo legem totã ſcriptam uidentes, non philoſophorũ argumenta ſectemur, ut ueritatem opinatione colligamus: ſed formam uitæ ante oculos conſtituamus, & eam ipſam tractabilem miremur, in qua quicquid obſcurum eſſe poterit effundetur. Quam Manichæi nõ uidentes in carne, Ariani nõ intelligẽtes in ſpiritu, unius libri paginarum confœderatam diſſecuere iuncturam, & mediatorem duorũ conſertis manibus, hæretico furore rupe rũt. Sed quid mirum, ſi hos nimium ſibi in ſingulis paginis ſapientes ac de mũdiali philoſophia uenientes, tanta operti apertiq; libri concatenationis ſubtilitas præteriuit: cum eũ nec Iudæi qui ipſius erant cũ in ſua ueniſſet agnouerunt? Qui dum de cœlo ſignũ poſtulant, quaſi cœleſtia nõ eſſent quæ in ſalute uel debilium, uel mortuorum cœleſti uirtute faciebat, obcæcati infidelitate ſua, uidendo etiam nõ uidere meruerunt. Iratuſq; eſt dominus cur in ipſo deitatis contẽneretur operatio illud de diuitijs ſapientiæ ſuæ procurauit, ut & forma ſerui deſpicabilis haberetur, & quibus non per uirtutem ſuam diuinitas radiaſſet: his omnimodis poſitus contemptui, irreuerenda in ipſo iuxta ſeculũ uideretur humanitas: & cum dominum ſuũ in ſpiritu Iſraẽl non receperit, cur uel fratrẽ ſuum in carne Iuda reciperet & cognoſceret? Neq; enim æquum erat, ut qui maiora ſubruerent, & qui ſacrilegium ut uolebant exiſtimari committerent ignorantes, non homicidium facerent ſcientes. Deniq; & Ionæ ſignum promittit infidis, & miſer quidem populus, in uno eodemq; homine, ſeruum dei contemptor

A temptor ſui occidit,& quem iuxta legem ſuã non agnouiſſet ut deum,hũc extra legem ſuam
gentiliter damnaret ut reum. Hæc itaque ignobilia paſſionis,uelut uelata ſicut loquebamur
operatione promeruit,cum deitatis naturam mortalitatis ueſte circundat:dum apud erube-
ſcentes agnitionem eius ipſe confunditur:dum quod homo de deo ſit nõ credit:dum ipſum
deniq; in ſe hominem indeſpicabilem cæteris formam,ut patiatur inclinat:dum apud diſci-
pulos dei uerbum eſt,& apud principes homo uerbum nõ habens inuenitur. Vnde ſi domi-
nus cœli & terræ:cuius nomen ſuper omne nomen eſt,formã ſerui accipiens,nõ rapinam ar-
bitratus eſt eſſe ſe æqualem deo,in hominem ſe deſpectum uelata ſtudioſe diuinitate proiecit:
neq; uideri in ſe uoluit,quod non poterat nõ agnoſci:quid homines obſeruare ſub ſpecie ſe-
cretæ circunciſionis expediet,quos præter naturã exemplo humiliauit & præcepto? Conſul-
tius utiq; facient,ſi etiam cum omnia fecerint dicant:Serui inutiles facti ſumus,quod impera-
tum eſt fecimus:quàm fiducia præſumptionis elati,ut unus à dextris,& à ſiniſtris alius in re-
gno eius ſedeant poſtulauerint:ne illis ipſe dominus reſpõdeat qui illos amare amplius crede
batur,neſcitis quid petatis. Quibus & ſtatim formido paſſionis ab eo opponitur,quæ iuxta
carnem humiliat elatos:quam ubi intrepide popoſcerunt,recte quidem dicit illis,ſedere ad
dexteram:aut ad ſiniſtram nõ eſt meum dare uobis. Nunquid nam hic ſe potentiæ indignũ
eſſe profeſſus eſt,aut omne ſibi nõ licere teſtatur,qui ait:Pater neminem iudicat,ſed omne iu-
dicium dedit filio? Non eſt,ait,meum dare uobis,id eſt ſic petentibus ſuperbe,inſolẽter,elate
de carnis tumore non ſpiritus lenitate. Nam ego qui reſiſto nunc uobis,humilibus dare gra-
tiam conſueui. Ita dominus dum humilitatem & uerbo & actu uere audientes docet:Cur in
ſecreta parte corporis præfigurationem ueræ circunciſionis habere uoluerit oſtendit. Dixi de
occulto circunciſionis,quæ putaui eſſe dicenda:ſupereſt ut de ipſa circunciſione tractemus,
quæ figura ſit:cur nõ oculo circũcidamur & manu,dicẽte domino:Nam ſi oculus tuus ſcãda
B lizat te,erue eum:& ſi manus tua ſcãdalizat te,abſcinde eam:Quæ tãta ibi præfiguratio eſt,ut
per unam partẽ corporis totus omnino homo circunciſus eſſe credatur:& cum hoc nos poſt
Chriſtum,ut Iudæi faciunt,nõ faciamus in carne,facere tamen per eundem iudicemur in cor-
de? Veniamus ad regenerationis noſtræ ſacramenta cœleſtia,ut circunciſionem ſpiritualem
in ſpirituali natiuitate quæramus:& in ipſis fidei noſtræ cunabulis,quo tempore circũciſio ce
lebratur,primos uagitus ſacratæ repetamus infantiæ:& abrenunciationem illam qua præpu
tijs denudamur ante oculos collocemus:quoniam ſicut qui carnaliter naſcebãtur in mundo,
carnaliter circuncidebãtur in lege:ita qui nunc ad cœlorũ regna generantur ex uerbo,per uer
bum circunciduntur à mundo. Sic nanq; dicimus abrenunciare nos mundo & pompis eius,
quoniam quicquid eſt in mundo,concupiſcentia carnis eſt,& concupiſcentia oculorum eſt,&
ambitio ſeculi,quæ non eſt à patre. Illa ergo promiſſio & circunciſio eſt,quam nõ patimur ut
ſerui,ſed exhibemus ut liberi:nec poſtquàm nati fuerimus celebramus,ſed ut renaſcimur offe
rimus:omniq; in procinctu baptiſmatis indumento nudati,ſola ſanctorum oculis confeſſio-
ne ueſtimur:nec ad ſpeciem naturã noſtram arſura filorum ueſte uelamus,quia in euãgelio ar
bor folijs exuberans,cum in ea fructus nõ eſſet repertus exaruit:Sed cuncta carnis repudiata
natura,ſexus immemores,nil ueremur:nec cum primo illo terreno homine,Adam ubi es?
deum fugiẽtes audimus:ſed cum illo ſecundo cœleſti,ego hodie genui te,deum ſequentes au-
dimus. Præputia itaque quæ Adam trãſgreſſor acquirit,per ſubiectionem cœleſtis obedien-
tiæ reſpuentes,naturã circuncidimus uitiorũ,& per unam corporalis membri formã omnes
exercentes in præputiũ ſenſus,perſequimur ac truncamus. Non enim naturã,ſed naturæ ſu-
perflua reſecamus,ſcientes quoniam quicquid amplius eſt,à malo eſt. Sic domini dignationẽ
conſequimur,ut nos qui ſecundum carnem præputium dicimur,id eſt,uelut ignorantia qua-
dam naturaliter obtecti:tamen reuelata facie gloriã domini ſpeculemur:cum illi qui ſecundũ
carnem circunciſio dicuntur:tamen ne in legem introſpiciãt,obtentis præ facie obcæcẽtur au
læis. Euacuata eſt itaque circunciſionis figura corporeæ,& in uim nominis eius tota tranſcen

C dit,quando etiam ſic præputiũ circunciſio reputatur.Quod tũc euenit,ſi aut poſt uerbũ do-
mini,naturæ huius corruptæ acquieſcimus blãdimentis,& denuo incentiua ſequimur uitio-
rum:aut etiam nõ circuncisi in carne,eam ipſam naturã cum ſuis perſequẽtes,uerbũ domini
dum nõ cuſtodimus obterimus.Porrò hæc an ita ſe habeant,& fidei patrem,& circunciſio-
nis interrogemus autorem:quoniã ab ipſo utraqꝫ hæc,& quæ ad mentem,& quæ ad corpus
pertinẽt,proceſſerunt:ipſe nobis reſpõdebit ex geſtis:utrum ne illum deo Iudaica circunci-
ſio:an uero noſtra hæc quam dicimus cõmẽdarit:ac primũ audit à domino:Exi de terra tua
& de cognatione tua.Sub hoc uerbo iuxta carnem in præputio cõſtitutus,à parẽtibus ſe cir-
cuncidit,& patriam naturamq́ꝫ omnem qua per affectum tenebatur abrumpẽs,uerbum do
mini ſequitur peregrinus.Hinc deinde ex coniuge ſterili & annoſa:id eſt,& contra uitium na
turæ:& contra cõditionem deficientis ætatis,poſteritatis promittitur multitudo:non cõſide
rat corpus ſuum emortuum,cum iam ferè centum eſſet annorũ,& emortuam uuluam Saræ
coniugis ſuæ,cui deſierant fieri muliebria,etiã ſi ante ſterilis non fuiſſet:ſed in promiſſionem
ſpem ſupponens,iuſtificationem credẽdo promeretur.Prius ergo quàm in carne circuncida
tur,eligitur.Prius enim ſcriptum eſt:Credidit Abraham deo,& reputatum eſt illi ad iuſticiã.
Iubet igitur deus:Circuncidatur omne maſculinum ueſtrũ & circuncidemini carne præpu-
tij ueſtri.Addidit & ſignificantiã huius rei,ne eſſet obſcura.Ait enim:Et erit in ſignum teſta-
menti inter me& uos.Signũ ad oculos pertinet uidelicet,ut eorum eſſet agnitio qui nõ puta
rent eum mundialem naturã per uerbum domini reſpuiſſe:ac ſi qui eſſent illi qui Abrahę fi-
dem & uirtutem operationis ignorarent,per ſignum uelut per imaginem aliqua cõparatio-
ne depictam quid uerum eſſet agnoſcerẽt.Deinde & propheta infideli populo,qui deum ex
eo quod uideri nõ poteſt nollet credere,ſignum uiſibile promittit dicẽdo:Dabit uobis deus
ueſter ipſe ſignum:Ecce uirgo in utero cõcipiet & pariet filium,& uocabitur nomẽ eius Em-
D manuel.Et ipſi Iudæi cum dominũ tantum in carne cõſpicerent,& fidem eius uirtutibus de-
negarent,ſignum poſtulant de cœlo,nempe ut crederent ſi uiderẽt.Deus ergo pro tempore
cum Abrahæ poſteritas paribus ſi poſſet ueſtigijs ingredi in fidem electionis ſuæ,notã in ſi-
gno hoc uoluit eſſe iuſticiam,ut qui mundialem naturã animæ reſpuiſſet,ei circunciſio carna
lis appareret in corpore,ac uelut per hoc quod uidetur poſſet intelligi.Sic multa quæ à pro-
phetis populo denunciabãtur,ab ipſis prius à quibus præconabãtur effecta ſunt.Nudos in
captiuitatem filios Iſraël eſſe ducẽdos,per prophetam iratus dominus minabatur:certe dictũ
iam ad partium omnium intelligentiã poterat intrare.Vadit tamẽ nudus ipſe propheta per
populos,& in ſe quod in alijs uaticinabaẽ oſtendit.Videt uulgus,nõ audit,& in Eſaiæ corpo
re quæ ſibi erant uentura cognoſcit.Fit ſignũ de uate,& in libero adhuc populo amaritudinẽ
ſentit propheta captiui.Sic Abraham deſignat in carne quod exercebat in mente,& per no-
men membri uelut uirtutem circunciſionis intelligi,nõ per hoc ſignum exprimẽs carnis,ſed
ſignum fidei.Denique poſt illam carnis circunciſionem ſuæ,ſi erat plenitudo iuſticiæ:quare
maiora adhuc deus in Abraham fidei experimenta quærebat?Cur in patrio poſtmodũ ten-
tatur affectu,ſi iam in illa circunciſione benedictionis ſumma tenebatur?Sed quoniam non
illa uirtus,ſed ſignum iubebatur eſſe uirtutis,quæritur à ſingulari uiro:utrum ne qui iam &
patriæ & cognationi renũciaſſet,& circuncidi ſe paſſus eſſet,non parceret & filio?Quem ubi
ad uictimam non triſtis exhibuit,pro digna pignoris impietate fit carnali pietate ſublimior.
Lucratur orbitatem dum parricidium meditatur:& cum unico nõ parcit in terris,ſtellas pro
filijs annumerare iubetur in cœlis:carnaliſq́ꝫ deſpector naturæ,in natura ſyderũ collocatur:
& humani cõtemptor ſeminis,pater uocatur aſtrorũ.Sic fidelis non filio,ſed præcepto, dum
mãdatum domini religionẽ ducit eſſe nõ crimen,dum offerre filium deo ſacrificium iudicat
eſſe nõ parricidium,penè meruit præuidere,quod deus ad tentationem probãdæ mẽtis par-
ricidium uoluit offerri,ſed noluit implere.Ab hac ueritate,forma Iudaicæ circunciſionis ad-
miſſa eſt:hæc nominis erat figura non membri,Sic naturã noſtram deus uoluit denudari,ut
non

A non in nobis aut cupiditas arderet,aut ambitio ſudaret,aut affectus carneus præemineret,
ſed ab omnibus præputijs nos dei amor & præſentium contemptus exueret.Dixit quidam
Satyricus gentiū poeta:Probitas laudatur & alget. Teſtimonium hoc uerum eſt:nullus eam
ſtipat populus,nulla multitudo ambit,homo nullus amplectitur:& in mundo iſto uelut in
nouercali domo horret,etiam neceſſarijs deoperta quamdiu non ueſtem ſuæ habuerit digni
tatis.Age ſi uidetur,totum tramitem ueritatis per patriarcharū geſta uelut per uiua ueſtigia
decurramus,ut circuncisionem quæ ſanctificat demonſtremus. Tranſeo Iſaac peregrinātem,
quod ipſum in circunciſionis forma cōſiſtit:Rebeccamq́ꝫ propter Philiſtinorum inſidias ſo-
rorem de uxore dicentem.Quod æque quàm magni ſacramenti ſit,tibi exiſtimandum relin-
quo.Taceo Iacob per duas annorū hebdomadas,matres duodecim tribuum ſeruitute mer-
cantem.Omitto eius filios,quos per patriam benedictionem & ſanctitatem,naturalis quæ-
dam neceſſitas cōtinebat.Ad Iob ueniam,in aliam generationis lineam de Iſaac germine iam
prolapſum,nec inter duodecim Iacob filios hæreditatum,per Eſau genitum primitiuæ bene-
dictionis extorrem,primogeniti dignitatibus expoliatum,inter Edom principes qui deo pla
ceret inuentum.Hic tamen an circunciſionem naturalem æquanimiter poſſit ferre tentatur.
Fit pauper ex diuite,ſed hoc etiam ſeculi homines cōtemnere nouerunt. Tot orbitatibus uul-
neratur,quot ſucceſſionibus gloriabatur.Exclamat forti uoce,nudus cenſu,nudus & filijs,nu
dum ſe exiſſe de utero matris ſuæ,nudum etiam iturum ſub terras,dominum dediſſe,domi-
num abſtuliſſe.O uirum naturam ſeculi reſpuentem,non ſe lachrymis,non ſe gemitibus,nō
ſe etiam tenebris tradidiſſe,ſed potius detrimenta pignorum,ſuſcepiſſe adiumenta meritorū,
dolorum uictor,etiam ſenſu egenus,affectu ſit fortior cum infirmatur,& in ualle lachrymа-
rum turrim occupat gloriarum. Vbi es in ſola carne circunciſa Iudæa?Confer cum hoc uiro
pedem,& cōtende gloria,attolle te maiorum ſuperba uirtutibus:latusq́ꝫ tuum benedictis no
bilium patriarcharum circumcinge nominibus:ut in te iuſtificationū uetus illa uirtus & auo-
rum ſplendor appareat.Iob aduerſum te procedit in medium,ſanguinis autores non erube-
B ſcens,nec per Eſau inconceſſam benedictionis ſortem tranſfuſione mentitus.Nam illa,nec
prodeſſe nouimus,nec obeſſe,dicente domino:Anima patris & anima filij mea eſt.Anima
quæ peccauerit,ipſa morietur.Ac proinde ei ſpes eſt,quod in his uincat te omnibus,& proce
dit plus ſibi de uirtute uendicans propria,quo minus ex gloria promittit aliena.Deniqꝫ ex-
poliatus Iob bonis omnibus,nil requirit.Tu Aegyptum in eremo poſt manna deliciola ſu-
ſpiras.Illum ab ſpe in deo poſita,tot mulorum tentamenta non auocant:te ad eam ſpem bo
norum omnium blandimenta non prouocant.Ille manum domini ſentiens benedicit in uul
nere:tu uirtutibus de Pharaonis iugo exuta non ſubiaces.Huic illi & pro circunciſis ueniam
poſtulare cōceditur:tibi uelut incircunciſæ Amorræus pater & mater ingeritur eſſe Cethea:
ut manifeſte liqueat,& illum per uirtutes operum non obſeruantiam circunciſionis benedi-
ctionem ſibi reſtauraſſe quam proauus amiſit:& te per iactantiā circunciſionis uirtutes negli-
gente,eam benedictionem quam Iacob ſola ſubtilitate acquiſierat perdidiſſe.Quid enim ſibi
Iudæorum arrogāria non uſurpet?Iob iſte qui deo placuit quomodo gentis eſt meæ,& cir-
cunciſus eſt?Forte quoniā de Eſau circunciſo hucuſqꝫ generatur:licet in hoc nō circūciſio fue
rit prædicata,ſed uirtus:nec an ſine præputio uixerit ſit quærendum,ſed quod nihil labijs
ſuis peccauerit ſit tenendum.Ad alienigenas ad quos prouocauit ueniamus,quoniā nullam
nobis arborem exemplorum ager diuinorum omni ligno feracium plantariorum,nec in eo
germina de uimine,ſed de fruge cenſentur.Oſtendamus in Iſraël gloriam peregrinā:& bene-
dictionis germen in ligno fluxiſſe non ſuo,dicimus Ruth,quo magis cōfundantur in fœmi-
na.Promittitur per prophetas de radice Ieſſe uirga pro noſtra ſalute proditura:in quam flos
cōſcenderet,qui uel ſolus utiqꝫ pleni agri odore fragraret præ cōſortibus ſuis:quem in odorē
unguentorū ſuper omnia aromata læticiæ oleo pater unxiſſet.Hic tamen Ieſſe auiā nō Iſrae-
liticam habuit,ſed Moabitam.Cui tantum peregrinæ conceditur,quantum nulla de patriar-

C charum germine promeretur,ut ſuo utero deſtinatæ benedictionis ſemen accipiat,& Iſraeli nõ Iſraelita parturiat dignitatem:cornuq́; populi ſui,in alterius populi benedictionibus alie na ſuſtollat. Vnde iſtud oro promeruit? Credo,quia dicit ſocrui ſuæ:Populus tuus,populus meus eſt:& deus tuus,deus meus eſt. O uirtutem uiris etiam præferendam. Abrahæ fidẽ in circunciſæ gẽtis mulier imitatur,quam uirilis circunciſio dereliquit,& per aliena ueſtigia me ritum iuſtificationis ingreditur,à quibus maiorũ cæca hæreditas deuiauit. Deos ſuos Moabi ta cõtemnit cum tu Iſraël deſideres alienos. Illa in unum deum ſuorum iam oblita cõiurat,& tu poſt multitudinem fornicaris idolorum:hinc eligitur à domino,hinc fit Iſraëlita mẽte non genere,fide non ſanguine,uirtute non tribu:hinc uſq; adeo benedicitur,ut prophetarũ tuorũ mater uocetur & regum. Lucet prorſus die clarius,regnum cœlorum uim pati,& à uim fa cientibus inuadi,diripi,poſſideri:nec iuſtificationem gẽtis eſſe,ſed uitæ:quando non circun ciſi per frugem probitatis,aulam ſanctificationis introeũnt:& circunciſi in eadem aula geni ti,per pudenda geſtorum ſceptrũ ſanctificationis amittunt. Sed rurſum ad benedictum uelut duodecim tribuum ſanguinem redeamus:ut in eo iam tunc præcedẽs eccleſiaſtici myſterij ue ritatis umbra probetur. Longum eſt ſingulorũ formas enumerare ſanctorum,eorumq́; ge ſta tuis filia dilectiſſima enarrare uirtutibus:quid ſit quod Ioſeph de domo Aegyptij regis ue ſte proiecta nudus aufugerit:quid ſit quod hic populus mare tranſierit,& Pharaonis non tranſijt exercitus,& ſpecies labẽtis naturæ ſub hominũ pede mutatur. Quid eſt,quod ipſum mare euadentibus Aegyptum Iacob filijs occurrat? Tibi hæc cuncta examinanda,& iuxta tuam uitam,& iuxta eccleſiæ myſteria derelinquo:ut in his ueritate circunciſionis arcana quam in Abraham aſpicies,uacuatam formam ſigni Iudaico non mireris. Igitur quoniã ſtri ctim uniuerſa dicenda ſunt,ne in longum ſermo procedat,ſeges mihi omnis Iſraëlitæ gentis eſt inuadenda,& in ea ipſius circunciſionis uentilandus effectus. Ieſus Naue populos hæredi

D taturus in terris,prius illa omnia uelut diuinæ plebis circũcidere iubetur examina:quaſi uero non tota eremus per uarias peccaminum plagas circunciſæ gentis oſſibus albicaret. Quid er go iubebat hoc fieri,quod peccati meritum nõ ſanabat? Dicit dominus,fac tibi cultellos pe trinos nimis acutos. Quid eſt,quod tantopere cauet,ne habeãtur obtuſi? Nimis ait acutos,ut uidelicet non qui particulã aliquã corpuſculi ſui ſenſu doloris abſcindãt,ſed multa lima atq; uſu cotis aſſiduo tenui acie,mortiferos ſenſus mẽtis ſubtiliter diſcriminẽt. Circuncidit ergo ni fallor in illis Aegypti deſideriũ,murmurationẽ,cõtumaciam,idolorum fornicationem,cõſue tudinem peccãdi,pro quibus iram domini eorum ſenſere maiores. Ex illis etiã ſine dubio cir cuncidit metum poſitorũ ante faciẽ præliorum. Nam iam ante quàm terras promiſſas ſibi Ieſu illas ſpeculante uidiſſent,gigantes ibi eſſe fortiſſimos cõquerebãtur,cum quibus manus cõſerere formidarent. Circuncidit & oculos,ne alienigenarũ coniugia contra licitum cõcupi ſcãt:aliudq́; in illis regionibus uelint poſſidere quàm terras. Non enim ſi nõ circuncidãtur, ſed ſi hæc negligãt,per iram domini moriuntur:quoniã illud ſignum eſt benedicti,nõ meri tum benedicẽdi. Sed pleni ſunt omnes libri,plena exemplorũ uetuſtas,quod nõ præſectione neſcio cuius membri,ſed naturæ noſtræ circũciſione dominus delectatur:in qua ſe cum etiã ille maior omniũ prophetarum Ioannes circuncidit,non ueſtitur mollibus,nõ exquiſitis ad gulam dapibus ſaginatur:ſed in hoc mundo penè ſiue mundo eſt,cunctam deſideriorũ deſe rens curam mundialem,ſetoſa durum uirum horridãt tegmina nõ decorant,humiſero eſu, melleo tenuiter ſudore ſaturatur:quæ alia circunciſio præſtãtior debebit inquiri? Deniq; hic nõ agnũ illum quem in umbra ueritatis ſoliti erãt Iudæi habere pro paſcha,per quem mũdi peccata nõ poterant aboleri:ſed illum uerum agnum,cuius omnis eſſet mortalitas cruore ſal uanda,relictis nonaginta & nouem ouibus unam geſtari paſtoris ueri humeris primus agno uit,dicẽdo:Ecce agnus dei,ecce qui tollit peccata mundi. Illud etiam in eo mirãdum eſt,quod eremum elegerit,domini prædicaturus aduẽtum,non in templis,nõ loquitur in plateis,mul titudinem multitudini profuturus horreſcit:& cur uox eſt clamantis:ſi declinatur auditor?

Opus

A Opus eſt utiq; multitudo doctori. Et quæ in eremo multitudo? Sine dubio nulla. Et quid fa-
ciet propheta, qui uox eſt & uox clamantis? Elegit ni fallor locũ, non ubi eum nullus audiat,
ſed ad quem populos de naturæ corruptæ cõuerſatione reducat, ut in propheta nouã uitam
uidẽtes, diuinam mirari diſcant, ſeq́; omnibus uitijs crcunciſos in eremo eſſe patiãtur. Locus
ergo ipſe forma doctrinæ eſt, & ipſa prædicatio ſolitudo eſt uirtutum. Operatur habitatio
dum urbium frequentiam ſollicitus relinquit auditor, & eremum à cõtagione mundi uelut à
theatro hoc uoluptatum auulſus ingreditur. Prohibet deniq; ne Abraham patre glorientur:
uidelicet quod eius ueſtigia non ſequantur. Certe ſi ad circunciſionem illam Iudaicam uenia-
mus, circuncidamur ut Abrahã fuit circunciſus. Si ad ſanguinẽ, cur filij Abrahæ non dicãtur
eſſe qui filij ſunt? Sed & fidei pater nõ poteſt eſſe niſi credentium: & filij nõ de ſigno circunci
ſionis, ſed de operis ſimilitudine recognoſcuntur. His ergo cum inhibebatur: ne ſe Abraham
parẽte iactitarent: illud oſtendebatur, nõ quia ſignum fidei illius, ſed quia ſignum patriũ non
haberent. Tunc autem rite filij Abrahæ ſunt dicendi, ſi ad formam parentis non facie, ſed ui-
ta reſpondeãt. Si ad uerbum domini, nec patria diligatur, & filius poſſit occidi: cum ipſe etiã
totus homo illi qui pro nobis mortuus eſt, pari debeat charitate cõmori. Sic Symeon ſenex:
Nunc dimittis, ait, domine ſeruum tuum in pace: Quia uiderũt oculi mei ſalutare tuum. For-
ma eſt utiq; quod qui Chriſtum uidet: iam ſit ſeculo moriturus. Et hæc eſt circunciſio, nõ ad-
huc ſub tabernaculo ſignificationis adumbrata, ſed præfiguratione ueritatis occultata, etiam
in lucem facis imagine expoliata procedens: quam Abraham priorum myſteriorum penè
omnium initiator oſtẽderat, cum poſt uerbum domini locũ ſibi à filijs Heth, nõ ubi uiueret,
ſed ubi moreretur acquirit. Magi quoq; adorato domino, ne cui genti ut docuimus, præpu-
tium corporale fraudi eſſet ad gloriã, ſuis ſe affectibus circuncidere: cum theſauris ſuis, id eſt,
ſecretis mentium patefactis, animorum motus mactauere pro munere: eosq́; morbos per
quos aliquid aut cupimus, aut metuimus, aut dolemus, uelut ante pietatis aram & miſericor-
B diæ altare foderunt: ut uel in auro, auaricia: uel in thure, idololatria: uel in myrrha fieret do-
mino ſubiecta mortalitas: à quo eius utiq; erat captiua ducẽda captiuitas: & in hanc petrã &
ſacra pecuniæ cupiditas, & prophana errorum ſuperſtitio, & amara mortalitatis cõditio, ue-
lut illiſæ morerentur: iam pridem Babyloni pſalmiſta præcinẽte: Beatus qui tenebit & allidet
paruulos ſuos ad petram. Sub his ergo magorũ & nominibus & oblationibus, omnimode
ille diuinorum operum interpellator exuitur: Quoniam deus erat in Chriſto mundum recõ-
cilians ſibi. Quis enim iam aut aurũ ſibi audeat poſſidere, ſi domini eſt? aut idolis thura con-
cremare, ſi Chriſti ſit? aut mortuum niſi mortuus ſepelire, ſi myrrha iam uiui eſt? Deniq; & à
diabolo uelut per hanc trium aleam teſſerarum dominus ipſe tentatur. Nam & continentia
in fame, & religio in adorãdo, & uita in præcipitio periclitatur. Sed facile cuncta ſuperauit,
quia pater & rex bonorum omnium theſaurorum, & ſacerdos repoſitorum ante ſecula my-
ſteriorum, & reſurrectio deſtinatus fuit mortuorũ. Magi tamen ex illo ueteris uitæ reliquere
ueſtigia: nouumq́; iter ingreſſi, uacui ſarcinis, nõ uacui benedictione cantauerunt: Reuertere
anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi. Nec nõ ille ad quem dominus in-
greſſus eſt, omni dicitur præputio circunciſus uitiorũ: nam & dimidium ex ſubſtãtia ſua dat
egenis: & ſi cui quid fraudauit, reddit in quadruplum. Ille utiq; qui dominum nõ poterat ui-
dere dum diues eſſet, niſi poſtquàm de terra, in qua cor ipſius uidebatur eſſe cum theſauro, ſy
comorum quà dominus eſſet trãſiturus aſcẽdit: Tunc uelut de cognata neceſſitate à crucifi-
gẽdo cõſpectus in arbore cognoſcit, & filius dicitur Abrahæ. Cur dicitur? Si erat, teſtimonio
nõ egebat. Sed quoniam nõ omnes erant filij Abrahæ, qui eſſe credebant: hic de opere agno-
ſcitur filius, non de gente: & uirtute, nõ de ſanguine. Hæ circunciſiones ſunt notæ de circunci
ſionis effectu. Iám ne uides filia, iám ne cõſideras totã circucíſionem per operũ formam, uelut
per quædam membrorum liniamenta deductam, & per actuum diuerſitatem quaſi colo-

C rum uarietate depictam:in unum tamen iuſtificationis apicem uirtutum gradibus impletã?
Cernis alium patriam relinquentem,nec de parricidio dubitantem:alium tanti cenſus nau-
fragium non curantem,nec in orbitatibus lachrymantem,imò & in putredine corporis ſui
de peccato potius coniugis quàm ſuo uulnere ſuſpirantem.Illam populos ſuos deosq́ deſe-
rentem,nec in alienam gentem in opem uirilis auxilij uenire metuentem.Hunc repromiſſio-
nis ingreſſurum terras cultellosq́ animorum non in enſe ponẽtem,ſed de caute faciẽtem,ut
ex ſe habeat petrinus quod ferreus acquirit aliunde.Alium in ſolitudine uiam domini præ-
parantem,& rectas ſemitas in eremo facientem.Alium porrò dimitti de ſeculo deprecãtem,
& pacem domini malle quàm mundi.Hos uero ſuis affectibus ſpoliatos,in auro,thure &
myrrha conuerſationum itinere mutato,qui per Herodem uenerãt,per angelum redeuntes.
Iſtum etiam nunc aceruos fraudium cum fœnore remouentem,& Abrahæ filium nõ naturæ
beneficio,ſed geſtorum ſuffragio nuncupatum:ut euidenter appareret omnem mundi natu-
ram per ſingulorum operationes fuiſſe dimiſſam.Sed quoniam tanquàm circa nuptialis cõ-
uiuij finem,penè uinum quod per patriarchas miniſtrabãt expẽdimus,& nouum cœpimus
aquarum cõuerſione libare:de nouis quoq; utribus aliqua proferamus,ut quale ſit quod re-
ceperunt,de eo quod ipſi redolent æſtimemus.Feruet quidem uniformiter per omnium apo
ſtolorum mentes plenis muſto pectoribus:& menſuram corpoream inundatio ſpiritalis ex-
cedens,ebrietatem non cælat glorioſam.Nobis tamen ab illo eſt incipiendum à quo haurien
di ſitis eſt inchoata:ut ex deſiderij magnitudine,ſacræ infuſionis plenitudinẽ doceamus ex
uno ſitim parilem ſociorum,non auara diuinæ ſobrietatis propinatione propinatam.Ecce
inclytam ſodalitatem.Auguſtum caput Petrus extulit,noui ſignifer teſtamenti & in creatio-
ne eius primitiuus:alius quod ſine dubitatione loquor Abraham,neſcio an maior:certe quod
ſentio non ſecundus.Illi generatio larga promittitur,huic generatio paſcenda cõmittitur.Ab
D illo iuſtificanda procedunt:in hoc iuſtificata fundantur:ita quod ille ſperat,hic accipit.Illi di-
citur:Faciam te in gentem magnam:huic dicitur:Faciam te piſcatorem hominum.Illi dicĩt:
In ſemine tuo benedicentur omnes gentes:huic dicitur:Iudicabis duodecim tribus Iſraël.Illi
dicitur:Vt ſtellæ erit ſemen tuum:huic dicitur:Tibi dabo claues regni cœlorum.Ac per hoc,
ille fœcunditate ſeminis benedicti impletur:hic ante ſemen ipſum euangelizaturus aſciſcitur.
Abrahæ pro filijs claritas monſtratur aſtrorum,ſed Petro traduntur regna cœlorum:uideli-
cet ut in ea ſine Petro,nec filij Abrahæ poſſint intrare.Hic ergo non quo circuncifus ſit iuxta
gẽtem ſuam apud dominum gloriatur,ſed dicit:Ecce nos reliquimus omnia,& ſecuti ſumus
te,quid erit nobis? Quæ ſunt iſta omnia apud eum,qui præter inſtrumẽtum artis piſcatoriæ
nihil habebat? Omnia,inquit,utique,quæ ad cõcupiſcẽtias mundus ingerit,quæ præputia
poſſunt dici,ſi cõgregãtur ad lenocinia peccati:quæ uehemẽtius præcidẽda ſuccreſcũt,ſi cum
prouentu mentitæ felicitatis adulãtur:interioremq́ illam mentis noſtræ naturã circunueſtire
nituntur:ut maioribus tenebris ipſum etiam quod nobis pro lumine datum eſt,tenebreſcat.
Omnia,inquit Apoſtolus,reliquimus,& ſecuti ſumus te.In fidem ueteris exempli nepotum
uirtus tam ſera quàm mira,per diſcipulum primogenitum nouæ iuſtificationis aſpirat:& ob-
ſoleſcentibus iam penè imaginibus ueritatis,Abraham reformat̃ in Petro:omnia ſe reliquiſſe
teſtatur:non in alto fluctuat,artis cura non geritur,nec ſocrus ægra ſine domino uiſitatur.
Omnis ſingularis uiri affectus in Chriſto eſt:hunc ſequitur ſubſtãtiæ contemptor,ſtudij ne-
gligens,affinitatis oblitus:& id quod Abrahæ ut faceret imperatum eſt,hic iam feciſſe non
cælat:uidelicet ut ſimili circunciſione ſicut uirtutis hæres eſt,fiat hæres & gloriæ. Omnia,in-
quit,reliquimus & ſecuti ſumus te,quid erit nobis? Hoc eſt dicere,totis uitæ prioris uitijs de-
ſecatis,in forma utris in pruina iacẽtis,dum te ſequor,[illegible]rui:nihilq́ in hoc mũdo præter te,
quo impleri cuperẽ elegi:cuius nõ fruſtra huiuſmodi uecitas ſancti ſpiritus ubertate pẽſatur:
per quam ebrietatem nouæ gratiæ in ſe Apoſtolus ipſe,dum linguis infidelium infamatur
agnouit.

A agnouit.Sed & cæteri apoſtoli eiuſdem muſti ſpumauere feruore,& unius botryonis ſuper-
fluenti maduere uindemia:qui tamẽ in odorẽ eius nectaris ad beati Petri ſimilitudinẽ cucur
rerũt.Aſpice illlos geminũ ſydus in terris,nec in caſſum tonitrui filios nũcupatos, cymbam,
linũ, patrẽq; deſerẽtes,nec uictus ſolicitudine dubitãtes,nec officij uſibus inhærẽtes,nec po-
teſtatẽ paternã reuerẽtes,ſumptu,negociatione,affectione caſtratos.Quid aliud utiq; quã na
tura ſeculi circũciſos ueſte, fluctu arida,manu ſicca ære,corde pietate nõ molli:nudo etiã de
nauali parata ueſtigio. Credo ad eã formã,iã tũc & Moyſi,ut pedũ ſolueret uincula p̃ceptũ
eſt: Quàm ſpecioſi pedes euãgelizantiũ pacẽ.Et ideo nõ ſunt uelãda q̃ pulchra ſunt in cõſpe
ctu dñi, nec mortuis ueſtiẽda q̃ uita diligit.Hũc rurſus reſpicit de teloneo publicanũ,quæſtũ
damnantẽ,cõſuetudinẽ reſpuentẽ,& nomẽ actus fidei noĩe cõmutantẽ, ut ab oĩbus oĩno nõ
pars corporis, ſed natura prorſus iniquæ cõſuetudinis circũciſa monſtreĩ. Totũ dicerẽ nouę
uocationis examen,niſi in ſimilibus conuenirent,& eandem uirtutem haberet diuerſitas per
ſonarum,naturamq; mundialem multitudo licet hominum,uno tamen contemptu rerum
uelut falce ſuccideret.Et quoniam ſatis abundeq; exempla & ueterum protulimus & nouo-
rum:mentiſq; curſum ne uelut cæca nocte ad ignorantiæ ſcopulos deueniret, ſanctorũ ima-
ginibus quaſi per ſermonem cœli notandis ſyderibus inſtruximus:nunc ex obſcuro noctis
egreſſi,non ſolum diem & ſolem,ſed ipſius ſolis & luminis lumen,ſub quo errari non poteſt
contemplemur.Illorum enim quærit ipſa multitudo iudicium,& in copia ſormarum,neceſſe
eſt ut eueniat ſubinde ſimilitudo flammarum: ut ſæpe nautis cõfuſe attonitis per pauorem,
ut lucifer ueſperum,& ueſper luciferum mentiatur:ſolis ſine ſocietate parili ſola eſt clarin
do miranda:cum dubia etiam ſub nubilo à ſimilitudine ſit uendicata ſi paruit.Ac per hoc etiam
num dominus,quoniam carnem ſumpſit & homo eſſe dignatus eſt, aliquid tale fecerit re-
quiramus:ut uelut ſolem ſub nubilo,ita ſub ſpecie corporali etiam id quod radiauerit admi-
B remur:aliumq; potius opponamus quam ipſum aliunde ſumpſiſſe credamus.Quem autem
alium pro fide diuina humanaq; in hoc ſeculi pelago nunquàm ſine metu naufragij nauigã-
tes ad dirigendum ueritatis curſum ſequemur, quam illum qui diſcluſa penitus parilitate
ſui,ſolus etiam cum pro nobis in noſtra carne obſcuratur immenſus eſt? Qui nec in homine
poteſt cælari,dum mortalitatis naturam ſubſtantia diuinitatis exuperat,qui non elemẽtum,
ſed uirtus elementorum eſt:in quo tenemus initium & conſummationem & medietatem o-
mnium:per quem ſolum ſolis & anni curſus ſunt,& ſtellarum diſpoſitiones mẽſium quoq;
mutationes:quoniam in ipſo uetera tranſierunt,& facta ſunt omnia noua. Et cum magorũ
iter eius ſtella duxerit,quid mirum erit,ſi nos quoq; geſtorum eius claritas,uelut ipſo theſau
ro immenſi fulgoris inſtruxerit? Atq; utinam ad certam dationem tanti ſplendoris & lumi-
nis,noſtrorum oculorũ auertatur infirmitas:ut ille ſe ſubtraheret & negaret,inquis? non,ſed
palàm omnibus cœleſtis ſplendor appareret:modo ad eum ſequax mens amica uoluntate
conuertatur,in ſolo inueniet plenitudinem quam guttatim per ſingulos colligebat. Octauo
die circunciditur,à matre utiq; quaſi homo qui promiſſus fuerat ipſi Abrahæ,cum de circũ-
ciſione doceretur,dicente domino:Et erit teſtamentum meum in carne ueſtra in teſtamento
æterno.Dei teſtamentum in noſtra carne eſſe,domino in noſtra carne dignante quis dubi-
tat? Illudq; teſtamentũ æternum uideri quod citharis & pſalterijs pſalleretur.Cuius rei quo-
niam prolixa eſt diſputatio,& neceſſaria uidetur eſſe tranſcurſio,ne per ramorũ copiam ro-
bur ipſum propoſitæ materiæ derelinquẽs,incaſtigata erret effuſio:præſertim cum mihi diffi-
cilius ſit naturã eius implere quã quærere,& ſatis ſuperfluum mœrentibus brachijs labora-
re,quanquã ipſam materiam gracile non ſuſtentet ingenium & neceſſarium penè ſit,ut & di
ſputationibus aliquibus circũcidan dũ de circũciſione tractamus, quãdo nobis ad excu-
ſandam etiam imperitiam noſtram,opportunitatẽ materiæ ipſius præſtet autoritas. Igitur
ad propoſitum redeuntes,interrogemus ipſum hominem ſuum:nam de domino loqueba-

C mur,ipſo qui erat in homine circunciſo, cum iam ſecundum legem circũciſus haberetur, cla-
mat ut euãgeliſta teſtatur: Vulpes ſoueas habent & uolucres cœli nidos ſuos ubi requieſcãt,
filius autem hominis non habet ubi caput ſuum reclinet. Rogo hic ubi ſub Cyrino cenſus in
ueſtigatio? ubi ædictum Cæſaris? ubi neceſſitas profitendi? ubi Ioſeph ipſa profeſſio? Noua
ratio illic habet nihil quod deſcriptor inueniat,& uere. Nulla enim dominum ſeculo manci-
pata delectant,nec ſibi uſurpat quicquam quod uel Cæſari,uel mũdo uoluit eſſe captiuum:
docens nullum duobus dominis poſſe ſeruire. Circũciditur ergo hæreditate Ioſeph & Ma-
ria,nihilq́; ſibi de mundialibus uendicat ſub tributo,qui utiq; eis dixerat: Neſcitis quia opor
tet me in paternis meis eſſe:ſcilicet in templo,non in ſeculo:in ſacrificiorum myſterio non in
malignantium concilio,in paternis utiq; ſpiritalibus:nam patrem in carnalibus nõ habebat.
Deniq; de eo templo & oues abegit & boues,& menſas nummulariorum & cathedras uen-
dentium columbas euertit. Sic templũ etiam ipſum quod figura eſt corporis ſui,carnali con-
cupiſcentia circũcidit,ut intelligeret homo hæc ſibi in ſua mente eſſe ſacienda: nec ſanè ſuis
parcit affectibus:nam eum gladiũ quo alios circũcidebat docendo: Si quis amauerit patrem
& matrem ſupra me,non eſt me dignus:ſua conuertit in uiſcera,& ſibiipſi ſacit quod creden
tibus eſt ſacturus cum dicit: Quæ eſt mater mea & qui ſunt fratres mei? O myſterium: ma-
trem Mariam ſibi dominus abiurat,cum extra uerbi eſſet audientiam conſtituta, eo potiſſi-
mum tempore quo uerbũ prædicaretur à uerbo,& ipſum ſe miniſtrandũ diſcipulis miniſtra
ret:quod apertius poſtmodum in illa unguenti effuſione patefecit dicẽdo: Me autem nõ ſem
per habebitis. Iraſcitur ergo cum eum magiſtrũ uita docenda nõ eligat qui eam matrem per
uirginem parturiendus elegit,& cur ad eum quem extranei etiam tam facile interpellare poſ
ſent,mater nollet intrare:nam fratres eius necdũ credebant in ipſum? Quis hic erit rogo, qui
excuſationem præferat aut gratiæ,aut amori? ſi & Mariam merito nulla uincit,& Chriſtum
D dominum noſtrum nemo ſuperat pietate. Illa mater enim negatur à filio,ut uera illa circun-
ſio doceatur:quoniam magiſter & parens uitæ debuit uiuere,pro ut docebat eſſe uiuẽdum.
Hic eſt ille gladius fœmoralis,quo læuitæ ſuos propinquos & proximos occiderũt:quo etiã
dominus ipſe à patre iubetur accingi:quem omnes capiunt qui ſeipſos caſtrauerunt propter
regnum cœlorum:quem gladium dominus mittit in terras,ut filium ſeparet à patre,filium à
matre ſua,nurum à ſocru ſua. Hoc gladio etiam beatus Paulus eccleſiam circuncidit, dicens:
Reliquum eſt:ut qui habent uxores tanquàm non habentes ſint:& qui emunt, tanquàm nõ
poſſidentes ſint:& qui utuntur hoc mundo,tanquàm non utãtur. Hic totius iuſticiæ uirtus,
hic ratio eſt circunciſa omni carne,id eſt,parentum,fratrum,cognationum, affinitatum, nul-
lum amplius amare quàm dominum:ut ad crucis imaginem dei uerbo,non ad aliquos mũ-
di actus,moneamur affixi matrem commendare diſcipulo. Res loquitur ipſa, cur illa pars
corporis per quam Iudæus ſe autumat iuſtificari,deſectioni adiudicata uideatur:adeo ut diſ-
ficilius fuerit modum adhibuiſſe ſermoni,quàm argumenta requiſiſſe:& hanc ueram eſſe cir
cunciſionem,ſi abrenunciantes mundo,ex quo iuxta carnem noſtra natura eſt, & parenti-
bus,& quæ fidei ſcandalum faciunt circunciſis,oculo etiam & manu & pede,nudi & ſoli,de-
biles,etiam ſi fieri poteſt,dominum ſectemur:cantantes uere: Quoniam pater meus & mater
mea dereliquerunt me:ut à domino mereamur aſſumi,& corporea denudati natura, ſpirita-
lium indumentis actuum glorioſius ueſtiamur,ſcientes quoniam quod de carne naſcitur,ca-
ro eſt:& quod de ſpiritu,ſpiritus eſt,dicente Apoſtolo: Et ſi cognouimus Chriſtum ſecundũ
carnem,uerum iam non nouimus,in quo nobis mundus crucifixus eſt, & nos mundo: ut
præputijs quæ ſunt in ſuperficie conuerſationis abſciſis,nudum illud & ſolum noſtræ gene
rationis ſecretum,quod ſuperfluis tegebatur appareat. Si enim fœnũ quod hodie eſt & cras
in clibanum mittitur,deus ſic ueſtit: quanto magis nos, ſi fide modicos non eſſe præuide-
rit? Cultello itaq; petrino corporis noſtri circuncidenda eſt natura. Petra autem Chriſtus
eſt; cuius

A eſt cuius cultellus amor eſt,quo creſcente in nobis,ſeculi deſideria decreſcent.Quem qui ama
uerit,dicit patri,non noui te:naturamq́; circuncidens ſuam,nec ut patrē ſepeliat mortuũ ſe-
parabitur à Chriſto:& expoliatus ueterem hominē cum actibus ſuis, quod præputium eſt,
aliam naturam ſuæ uidebit eſſe ſubſtantiæ:id eſt,ut ſicut primus homo terrenus à terra: ita
ſecundus cœleſtis incipiet eſſe ex cœlo:nec dicet iam cuius circunciſa eſt natura patrē præter
eum qui in cœlis eſt ſe habere:ſed pcepto domini lucido,illuminatis oculis,ſedere ad dextrā
uirtutis filium hominis agnoſcat.Obterendæ ſunt omnes animi uoluptates,relinquenda ſtu
dia delectationum,quoniā hic circunciſionis eſt ueritas non figura.Nitendum in ſumma, ut
cunctis naturalibus amputatis ,conuerſatio noſtra tendat ad cœlum,ubi Chriſtus eſt ad de-
xteram dei.Quod ita uerũ erit,ſi ludi,ſi iocus,ſi cõuiuiũ,ſi ſermo penè familiariũ deſerantur:
& tamen qui circunciduntur areſcunt,ut non nos mundo qui uitæ imagines ſumus,ſed mun
dus nobis mortuus eſſe credatur:nec adglutinari eorũ aliqua quæ circunciſa ſunt inimici arte
ſinantur:ſed clamemus,ſedit ſanguis circunciſionis:ut cũ in nobis uitæ calculus cœperit ope
rari:in quo nomen nouum ſolus nouit ille,qui accepit,nõ timeamus in loco reuelationis occi
di:quinimò & imputantes aliqua noſtro domino per amorem:nā & operarius ibi benignus
admittitur:ut ſuperius in beato Petro nouæ gratiæ ſuſceptore didicimus:tota credulitatis no
ſtræ harmonia intortis uehementius per artem fidibus reſultemus:Propter uerba labiorum
tuorum domine ego cuſtodiui uias duras.An ne eſt aliquid tam durum,tam ferreum quàm
repugnare naturæ?Et cum omnia in mundo per deum nobis ſint facta,ipſos nos uelut non
noſtra circũſtent repellere non uidere:mundumq́; ipſum nobis ſe cũ omnibus diuitijs & pul
chritudinibus ſuis ingerentem manu quadam repudiare uirtutis:Obſeratisq́; omnibus ſen-
ſibus quibus ad animam ſubſtantia uitalis accedit, penè ad imaginem obrigeſcere mortuo-
rum:Non uiſu,non auditu,non odore,non tactu,non ſapore capi:Et in natura corporis na-
B turam corpoream non habere,hominemq́; ſe quod homo ſit obliuiſci:cum tamen hocipſo
quod ambiat non teneri,quia uere quod homo ſit teneat,& eo magis deſpiciat ſe,quo ſe ma-
gis agnouerit.Tum quia durum eſt præſentia ſibi abdicare dum uiuit:& futura ſperare poſt
uitam.Hæc natura corporis,hoc,ut diximus niſi circũciſa non patitur:facileq́; ſe geſtit iacta-
re in ſuis,ſibi cernens terras,ſibi maria,ſibi uidens ſolem & uniuerſa cœli aſtra ſeruire:& quā-
do ſe fraudari à terreſtribus patietur cum dominetur & cœlo?Tantorum ergo elementorum
tam importuno circumuenta famulatu,uſque ad obliuionem ſuæ conditionis inducitur:
& in deſpectu totius ſublimata mundi,uincere ipſa ex eo quod ſibi obſequuntur præſumit
elementa:hinc montes ſcrobibus fodiendo,hinc ualles ſubſtructionibus opplendo,hinc ma-
ria molibus arando,nunc arrida irriguis fœcundando,nunc ſtagna paludesq́; ſiccando, uel
campos conſitis nemoribus ueſtiendo, ac ſyluoſorum montium iuga, ueſtutis nemoribus
denudando,ut penè dominam ſe naturæ eſſe non credat,ſi fecerit aliter.Cuius naturæ con-
cuſſione,natura noſtra his meditationibus agitatur,durum eſt uias domini cuſtodire,in qui-
bus non experimentis,ſed detrimentis potentiæ deſudatur:nec quæritur ut ſupra nos quod
amat uniuerſa mortalitas,ſed ut ſub nos uita dicatur:ne amplius nos exiſtimando quàm ſu-
mus,incipiamus nec id obtinere quod ſumus:cum per hocipſum ſi uelimus deſpicere quod
ſumus,mereamur in melius eſſe quàm ſumus,dicente dño:& noſtræ illi imputationi quam
præſumimus ſubſcribente:Amen dico uobis,nemo eſt qui relinquat domum, aut parentes,
aut fratres,aut uxorem,aut filios propter regnum dei,qui non recipiat centuplum in tempo
re hoc,& in ſeculo uenturo uitam æternam hæreditabit.Et talibus promiſſionibus uiæ illæ
duræ,quas ob uerbum dñi cuſtodire neceſſe eſt molliuntur.In quarum cuſtodia utiq; mul-
ta retributio eſt. His mercedibus inuitamur quos oportebat & cogi, dum uelle nos ambit
quod poterat & iubere.Deniq; cum uerbum uitæ durum diceret eſſe ſermonē,& ob hoc tur
bati omnes qui eũ ſequebantur abſcederent:reſpiciens diſcipulos ſuos: nunquid nam & ipſi
abire uellent, inquirit iratus: adeo eligit potius ſe nobis bona omnia debere, ſi uolumus,
quam

C quàm imperare ſi cogimur, dicente Apoſtolo: Si enim uolens hoc ago, mercedem accipio: ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt. Hæc uoluntas fœmoralis illius uagina cultelli eſt: quæ ubi in ſe amorem dei quem cultellum eſſe diximus receperit, merebitur intelligere dominum uera prædicaſſe: Iugum enim meum ſuaue eſt, & ſarcina mea leuis eſt: quoniam ſuperfluis omnibus amputaris, & cunctis oneribus circunciſis, beluæ quadam ſarcinalis imagine tenuata: uere etiam nos cum pſalmiſta dicimus, qui uel per glaciẽ, uel per liquidam etiã mollemq́ʒ ſubſtantiam anguſtum illud acus foramen tranſire poſſumus, qđ introire qui in equis ſperant & curribus non ualebunt, quoniam tales etiam uia illa quæ lata eſt, & ſpacioſa uix capiet. Laborum itaqʒ arduos montes & difficultatum propemodum muros, quibus cœleſtia ab humanis uelut prouinciæ cuiuſdã limitibus ſeparantur, diuina inuitatrix munificẽtia liberalitasq́ʒ deplanat. Et ſicut tubis ſacerdotalibus muros illius Hiericho: ita prophetarum uocibus turrim noſtri interitus elidet, ſi modo cõtra ſpem in ſpe credentes & quodam concitatorum luminum, uidendi ſaliente tranſpectu, in fraudem præſentium caducorũ promiſſa tanquàm manibus iam apprehenſa miremur: & hac circũciſi natura in aliamq́ʒ naturã tranſpoſiti, mẽte illa & animo teneamus, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit dominus his qui diligunt eum: de quorũ numero non eſt niſi qui per demonſtratam ſuperius circunciſionem uelut cũ domino confixus in cruce, ſemper peccatis ſuis paſſione eſt dignus. Ille uero dominum noſtrum dignum tali paſſione nõ credens dixerit: Domine memor eſto mei cum ueneris in regnum tuũ. Quem, dum adhuc loquitur ipſe dominus promptus interpellantis auditor conſolari (ut conſueuit) pro ſua pietate dignabitur dicendo: Forti animo eſto: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

D Hanc epiſtolam non eſſe Hieronymi, etiam ſi parum argueret ſtilus, ex hoc certe poterat intelligi, quod is qui ſcripſit, non ſemel teſtatur, ſeſe Græci & Hebræi ſermonis ignarum. Extat autem inter epiſtolas auguſtini, ſuo titulo prænotata. Stilus quoqʒ cum titulo conſentit.

DE CELERATIONE PASCHAE.

LEctis literis tuis, ubi me commonuiſti, ut debitum redderem de reſiduis enodandis quæſtionibus, quas iã longe ante quæſieras: gratiſſimũ mihi atqʒ chariſſimũ deſiderium ſtudiȷ tui amplius tolerare non potui. Et quamuis in mediȷs aceruis occupãtionum mearum hanc ſeci præcipuam: ut ad ea quæ me interogaſti, tibi reſponderem. Diutius autem de tua epiſtola diſputare nolo, ne hocipſum me impediat iam tandem redhibere quod debeo. Quæris quæ cauſa ſit, cur anniuerſarius dies celebrandæ dominicæ paſſionis, nõ ad eundẽ redeat anni diẽ, ſicut dies qua traditur natus. Et deĩde ſubiungis, ſi hoc ſit propter ſabbatum & lunam: quid ſibi uelit in hac re obſeruatio ſabbati & lunæ. Hic primũ oportet ut noueris diem natalẽ domini, non in ſacramẽto celebrari: ſed tantũ in memoriam reuocari, quod natus ſit: ac per per hoc nihil opus erit, niſi reuolutũ diem anni, quo ipſa res acta eſt feſta deuotione ſignari. Sacramentũ eſt aũt in alia celebratione, cum rei geſtæ ita rememoratio fit, ut aliquid etiam ſignificari intelligatur: quod ſancte accipiendũ eſt. Eo itaqʒ modo agimus paſcha: ut non id ſolũ quod factum eſt in memoriã reuocemus, id eſt, quod mortuus eſt Chriſtus & reſurrexit: ſed etiam ut cætera quæ euangeliũ atteſtatur ad ſacratã ſignificationẽ non omittamus: Quia enim ſicut dicit Apoſtolus: Mortuus eſt propter delicta noſtra: & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Tranſitus quidẽ de morte ad uitam in illa paſſione dñi & reſurrectione ſacratus eſt. Nam etiã uocabulum ipſum quod paſcha dicĩt, nõ Græcũ ſicut uulgo uideri ſolet, ſed Hebræũ eſſe dicũt, qui linguã utrãqʒ nouerũt. Neqʒ eñ à paſſione (quoniam πάσχειν Græce, Latine dicitur pati) ſed ab eo quod tranſitur, ut dixi, de morte ad uitã, Hebræo uerbo res appellata eſt. In quo eloquio paſcha tranſitus dicĩt ſicut perhibent q̃ hoc ſciũt. Quod uoluit & ipſe dñs tangere, cũ ait: Qui credit in me tranſiet de morte in uitam: & maxime idem euãgeliſta hoc intelligitur exprimere uoluiſſe,

cum

A cum celebraturo domino paſcha cum diſcipulis,ubi cœnã eis myſticam dedit:Cum uidiſſet, inquit:Ieſus quia uenit eius hora,ut tranſiret de morte,ſeu de hoc mũdo ad patrẽ. Tranſitus ergo de hac uita mortali in aliam uitam immortalẽ(hoc eſt enim de morte ad uitã) in paſſione & reſurrectione domini commendatur. Hic tranſitus à nobis modo agitur per fidẽ quæ nobis eſt in remiſſionem peccatorũ in ſpem uitæ æternæ diligentibus deum & proximum, quia fides per dilectionẽ operatur. Et iuſtus ex fide uiuit. Spes aũt quæ uidetur, non eſt ſpes. Quod enim uidet quis,quid ſperat? Si autẽ quod non uidemus ſperamus, per patientiã expectamus ſecundum hanc fidem,& ſpem & dilectionem qua cœpimus eſſe ſub gratia: iam commortui ſumus cum Chriſto,& cõſepulti illi per baptiſmũ,ſicut dicit Apoſtolus:Quia & uetus homo noſter ſimul confixus eſt cruci cum illo:& reſurreximus cum illo,quia & ſimul nos excitauit,& ſimul ſedere fecit in cœleſtibus. Vnde eſt & illa exhortatio:Si autẽ reſurrexiſtis cum Chriſto,quæ ſurſum ſunt quærite:ubi Chriſtus eſt ad dexteram dei ſedens:Quę ſurſum ſunt ſapite,non quæ ſuper terrã. Sed quod ſequitur & dicit:Mortui enim eſtis,& uita ueſtra abſcondita eſt in Chriſto in deo,cum Chriſtus apparuerit uita ueſtra,tũc & uos cum illo apparebitis in gloria: ſatis indicat quid uelit intelligi,quia nunc tranſitus noſter de morte ad uitam,qui fit per fidem,in ſpe peragitur futuræ in fine reſurrectionis & gloriæ:cum corruptibile hoc,id eſt,caro iſta,in qua gemimus,induet incorruptionẽ,& mortale hoc ĩduet immortalitatem. Nõ enim iam quidem habemus per fidem primitias ſpiritus, ſed adhuc in nobiſmetipſis ingemiſcimus,adoptionẽ expectantes,redemptionẽ corporis noſtri. Spe enim ſalui facti ſumus. In hac ſpe cũ ſumus,corpus quidem mortuũ eſt propter peccatum: ſpiritus autẽ uita eſt propter iuſticiam. Sed uide quod ſequitur:Si autem ſpiritus eius, inquit,qui ſuſcitauit Chriſtum Ieſum à mortuis habitat in uobis:qui ſuſcitauit Chriſtum à mortuis,uiuificabit & mortalia corpora ueſtra per inhabitantẽ ſpiritũ eius in uobis. Hoc igitur eccleſia uniuerſa quæ

B in peregrinatione mortalitatis inuenta eſt,expectat in fine ſeculi,quod in domini noſtri Ieſu Chriſti corpore pręmonſtratum eſt,qui eſt primogenitus à mortuis,quia corpus eius cuius caput eſt ipſe,nõ niſi eccleſia eſt. Nõnulli etiã attendentes uerba quæ continue dicit Apoſtolus. Quia & mortui ſumus cũ Chriſto,& reſurreximus cũ eo: nec intelligẽtes quatenus dicãtur:arbitrati ſunt iam factã eſſe reſurrectionẽ,nec ullã ulterius in fine temporũ eſſe ſperandã. Ex quibus eſt inquit, Hymeneus & Philetus,qui circa ueritatem aberrauerunt,dicentes reſurrectionem iam factam eſſe,& fidem quorundã ſubuerterunt. Idem Apoſtolus eos arguens deteſtatur:qui tamen dicit nos reſurrexiſſe cum Chriſto. Vnde, niſi quia hoc per fidem, & ſpem,& dilectionem factum eſſe dicit in nobis, ſecundum primitias ſpiritus? Sed quia ſpes quæ uidetur non eſt ſpes:& ideo ſi quod non uidemus ſperamus,per patientiam expectamus:Reſtat utiqꝫ redemptio corporis noſtri,quam expectantes in nobiſmetipſis ingemiſcimus. Vnde eſt illud:Spe gaudentes,in tribulatione patientes. Hæc igitur innouatio uitæ noſtræ, eſt quidam tranſitus à morte ad uitam:Qui fit primo per fidẽ,ut in ſpe gaudeamus,& in tribulatione patientes ſimus,dum adhuc exterior noſter homo corrumpitur,ſed interior renouatur de die in diẽ propter initium nouæ uitæ,propter nouũ hominem,quẽ iubemur induere & exuere ueterem,expurgantes uetus fermentum,ut ſimus noua conſperſio, quoniam paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Propter hanc ergo uitæ nouitatem, primus menſis in anni menſibus celebrationi huic attributus eſt:Nam ipſe dicitur & menſis nouorum. Quia uero in toto tempore ſeculi,nunc tertium tempus apparuit:ideo reſurrectio domini triduana eſt. Primum enim tempus eſt ante legem:ſecundũ ſub lege:tertium ſub gratia:ubi iam manifeſtatio eſt ſacramenti prius occulti in prophetico ænigmate. Hoc ergo & in lunari numero ſignificatur. Quia enim ſeptenarius numerus ſolet in ſcripturis ad quandam perfectionem myſticus apparere,tertia hebdomada lunæ paſcha celebratur, id eſt, qui dies occurerit à quartadecima in uigeſimam primam. Eſt illic & aliud ſacramentum, quod ſi tibi obſcurum fuerit,quia in talibus inquiſitionibus minus eruditus es, non contriſteris.

Nec

C Nec ideo me putes eſſe meliorem,quia in ſtudijs hæc puerilibus didici. Qui enim gloriatur
in eo glorietur,inquit,ſcire & intelligere,quia ego ſum dñs. Nonnulli ergo ſtudioſi taliũ re-
rum quæſierunt multum de motibus & numeris ſyderum.Et qui ſubtilius ſcrutati ſunt iſta,
incremẽta & decrementa lunaria,ex conuerſione globi eius coniecerunt. Non quod aliquid
ſubſtantiæ uel accedat ei cum augetur,uel decedat cum minuitur. Quod delyramẽtum im-
periti Manichæi opinantes,repleri eã dixerũt,ſicut repletur nauis ex fugitiua diei parte: quã
commixtam principibus tenebrarũ,& horum ſordibus inquinatam,corde & ore ſacrilego,
& credere,& loqui non dubitant.Hinc ergo impleri lunã dicunt,cũ magna pars diei magnis
laboribus ab inquinamẽto purgata,de toto mundo atq; omnibus cloacis fugiens redditur
deo lugenti dum redeat:Repleri uero per menſem dimidiũ,& alio dimidio in ſolem refundi
uelut in aliam nauẽ.Nec tamẽ inter illas anathematizãdas blaſphemias aliquid unquam fin
gere potuerunt,cur uel incipiens lucere,uel deſinens,corniculato lumine fulgeat:aut cur à di
midio mẽſe incipiat minui,& non ad refundendũ plena perueniat.Illi ergo qui hæc certis nu
meris indagarunt:ita ut & defectus ſolis & lunæ,non ſolum cur fierent,ſed etiã quãdo futu-
ri eſſent longe ante prædicerent,& eos determinatis interuallis temporũ,canonica ſupputa-
tione præfigerent:literisq; mandarent,quas modo qui legunt atq; intelligunt,nihilominus
eos prædicunt,nec aliter aut alias accidunt quàm prædicunt.Tales ergo(quibus nõ eſt igno
ſcendum ſicut ſcriptura ſancta dicit:Quia cũ tãtum ualerẽt ſcire ut poſſent æſtimare ſeculũ,
quomodo dominũ eius ſupplici pietate non facilius inuenerunt`ex ipſis cornibus lunæ,quę
à ſole auerſa ſunt,ſiue creſcentis,ſiue decreſcentis:coniecerunt eã uel à ſole illuſtrari,& quãto
magis ab eo recederet,tanto magis ab ea parte quæ terris apparet,radios eius excipere:quã-
to autem ad eum magis poſt dimidiũ menſem ex alio ſemicirculo propinquaret, tanto ma-
D gis à ſuperiori parte illuſtrata,ab ea parte quam terris auerteret,non poſſe excipere radios:&
propterea uideri decreſcere:uel ſi haberet ſuum lumẽ:illud haberet ex una parte in hemiſphe
rio,quam partẽ cum recedẽs à ſole paulatim terris oſtenderet,quaſi augmẽta monſtrare dũ
non addatur quod deerat,ſed perdatur quod inerat,ac rurſum paulatim abſcondere quod
patebat,& ideo uideri decreſcere.Sed quodlibet horum duorũ ſit:illud certe manifeſtũ eſt,&
cuiuis aduertenti facile cognitu,quod luna nõ augeatur ad oculos noſtros,niſi à ſole recedẽ-
do:neq; minuatur,niſi ad ſolem ex parte alia appropinquando.Attende nũc quod in Pro-
uerbijs legimus:Sapiens ſicut ſol permanet,ſtultus aũt ſicut luna mutatur.Et quis eſt ſapiẽs
qui permanet,niſi ſol ille iuſticiæ,de quo dicitur:Ortus eſt mihi ſol iuſticiæ:& quem ſibi non
fuiſſe ortum,in die nouiſſima,plangentes impij dicturi ſunt:Et iuſticiæ lumen non luxit no-
bis,& ſol non eſt ortus nobis?Nam iſtum carnis oculis uiſibilem ſolẽ facit oriri ſuper bonos
& malos deus:qui etiam pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.Ducuntur autẽ ſemper ex rebus uiſibi
libus inuiſibilium congruæ ſimilitudines.Quis ergo eſt ille ſtultus qui tãquam luna mutatũ
niſi Adam in quo omnes peccauerunt?Anima quippe humana recedẽs à ſole iuſticiæ,ab illa
ſcilicet interna contemplatione incommutabilis ueritatis:omnes uires ſuas in terrena conuer
tit,& eo magis magisq; obſcuratur in interioribus ac ſuperioribus ſuis:ſed cũ redire cœperit
ad illam incõmutabilem ſapientiam,quanto magis ei propinquat affectu pietatis, tanto ma-
gis exterior homo corrũpitur,ſed interior renouatur de die in diẽ: omniſq; lux illa ingenij,
quæ ad inferiora uergebat,ad ſuperiora conuertitur & à terrenis quodammodo aufertur, ut
magis magiſq; huic ſeculo moriatur,& uita eius abſcondatur cum Chriſto in deo. Mutatur
ergo in deterius ad exteriora progrediens,& in uita ſua proijciens intima ſua:& hoc terræ,id
eſt,eis qui terrena ſapiunt melius uidetur,cum laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ:&
qui inique gerit benedicitur.Mutatur autem in melius,cum intentionem ſuam & gloriam à
terrenis,quæ in hoc ſeculo apparent,paulatim auertit:& ad ſuperiora interiora conuertit: &
hoc terræ,id eſt,eis qui terrena ſapiunt deterius uidetur. Vnde illi impij poſtremam infru-
ctuoſam agentes pœnitentiam,etiam hoc ſunt inter multa dicturi: Hi ſunt quos aliquando
habuimus

A habuimus in deriſum,& in ſimilitudinem improperij:Nos inſenſati uitam eorum æſtimabamus inſaniam.Ac per hoc ſpiritus ſanctus de uiſibilibus ad inuiſibilia, & de corporalibus ad ſpiritualia ſacramẽta ſimilitudinem ducens:tranſitum illum de alia uita in aliam uitam quod paſcha uocatur,à quartadecima luna uoluit obſeruari:ut non ſolum propter tempus tertium quod ſupra memoraui,quia inde incoepit hebdomada tertia: ſed etiam propter ipſam tertiã conuerſionem,ab exterioribus ad interiora lunæ ſimilitudo aſſumeretur:uſq; ad uiceſimam uero & primam,propter ipſum numerum ſeptenarium quo uniuerſitatis ſignatio ſæpe figuratur:qui etiam ipſi eccleſiæ tribuitur propter inſtar uniuerſitatis: ideo Ioannes apoſtolus in Apocalypſi ad ſeptem ſcribit eccleſias.Eccleſia uero adhuc in iſta mortalitate carnis conſtituta,propter ipſam mutabilitatem lunæ nouæ appellatione in ſcripturis ſignificatur. Vnde eſt illud:Parauerunt ſagittas ſuas in pharetra,ut ſagittarent in obſcura luna rectos corde. Prius enim quàm fiat illud,quod dicit Apoſtolus:Cum Chriſtus apparuerit uita ueſtra, tũc & uos cum illo apparebitis in gloria:obſcurabitur eccleſia in tempore peregrinatiõis ſuæ,inter multas iniquitates gemens,& tunc ſunt timendæ inſidiæ fallacium ſeductorum, quas nomine ſagittarum intelligi uoluit. Vnde alio loco propter nuncios fideliſſimos ueritatis, quos ubique parit eccleſia,dicitur:Luna teſtis fidelis in coelo. Et cum de regno domini pſalmiſta caneret: Orietur,inquit,in diebus illis iuſticia & abundantia pacis, quouſq; interficiatur luna: id eſt, abundantia pacis intantum creſcet,donec omnem mutabilitatem mortalitatis abſumat. Tũc nouiſſima inimica deſtruetur mors,& quicquid nobis reſiſtit ex infirmitate carnis. Vnde nobis perfecta pax nondum eſt:Conſumetur omnino,dum corruptibile hoc induerit incorruptionem,& mortale hoc induerit immortalitatẽ. Vnde & illius ciuitatis muri quæ Hiericho appellatur,quod in Hebræo eloquio luna interpretari dicitur,ſeptimo circuitu teſtamenti arcæ corruerunt. Quid enim nunc aliud agit annunciatio regni coelorum, quam circuitio areæ

B ſignificauit,niſi ut omnia munimenta mortalis uitæ,id eſt,omnis ſpes huius ſeculi, quæ reſiſtit ſpei futuri ſeculi,in dono ſeptenario ſpiritus ſancti per liberum arbitrium deſtruatur? Ob hoc enim circumeunte area non impulſu uiolento illi muri,ſed ſpõte ceciderunt. Sunt & alia teſtimonia ſcripturarum,quæ nobis ingerunt per commemorationem lunæ eccleſiæ ſignificationem,quæ in iſta mortalitate ab illa Hieruſalem, cuius ciues ſunt angeli ſancti, in ærumnis,& laboribus peregrinatur. Non ideo tamen putare debent ſtulti,qui nolunt in melius cõmutari,adoranda eſſe iſta luminaria,quia ducitur ex eis aliquando ſimilitudo ad diuina myſteria figuranda. Ex omni enim creatura ducitur. Nec ideo in ſententiam damnationis debemus irruere,quæ ore apoſtolico de quibuſdam profertur:qui coluerunt & ſeruierunt creaturæ potius,quam creatori qui eſt benedictus in ſecula. Sicut enim non adoramus pecora quãuis dictus ſit Chriſtus,& agnus,& uitulus:nec feram,quia dictus eſt leo de tribu Iuda:nec lapidem,quia petra erat Chriſtus:nec montem Sion,quia in ipſo figuratur eccleſia: Sic nec ſolem & lunam quamuis ex ea coeleſti creatura,ſicut ex multis terreſtribus ſacramentorum figuræ ad informationes myſticas ſumantur. Quapropter mathematicorum delyramẽta cum deteſtatione ridenda ſunt. Quibus cum obijceremus uana commenta:unde homines in errorem præcipitant,quo prius præcipitati ſunt,garruli ſibi uidentur, cum dicunt nobis: Cur & uos ex ſolis & lunæ computatione paſcha celebratis:quaſi nos ordines ſyderum, & uiciſſitudines temporum à ſummo atq; optimo deo conditas arguamus:& non eorum peruerſitatẽ, quæ rebus ſapientiſſime conditis,ad ſtulticiæ ſuæ uaniſſimas opiniones abutitur? Nam & ſi mathematicus nobis contradicturus eſt de ſyderibus & luminaribus coeli ad ſacramenta myſtice figuranda ſimilitudines ducere:contradicant & augures,ne dicatur nobis:Eſtote ſimplices ſicut columbæ:Contradicant & Marſi,ne dicatur nobis: Aſtuti ſicut ſerpentes. Contradicant hiſtriones,ne in pſalmis citharam nominemus. At quid ex his rebus ad myſteria uerborum dei,ſimilitudinum ſigna ſumuntur? Dicam ſi placet,uel auſpicia uos captare, uel uenena conficere, uel theatricas affectare luxurias, quod dementiſſimum eſt dicere. Non igitur nos

C de ſole & luna annuis menſtruiſue temporibus actionum noſtrarum euenta cōijcimus,ne in uitæ humanæ periculoſiſſimis tempeſtatibus, tanquam in ſcopulos miſeræ ſeruitutis illiſi,à libero arbitrio naufragemus,ſed ad rem ſacratè ſignificandam, ſimilitudines aptas religioſiſſima deuotiōe ſuſcipimus,ſicut de cætera creatura,de uentis,de mari, de terra,de uolatilibus, de piſcibus,de pecoribus,de arboribus,de hominibus. Ad ſermonem quidem multipliciter: ad celebrationem uero ſacramentorum iam Chriſtiana libertate parciſſime:ſicut de aqua,de frumento,de uino,de oleo.In ſeruitute autem ueteris populi multa etiam celebrari imperata ſunt,quæ nobis tantummodo intelligenda traduntur.Non utiq; dies obſeruabimus,& menſes,& annos,& tempora:ne audiamus ab Apoſtolo:Timeo uos,ne forte ſine cauſa laborauerim in uobis.Eos enim inculpat,qui dicunt:Non proficiſcar, quia poſterus dies eſt:aut quia luna ſic fertur:uel proficiſcar,ut proſpere cedat,quia ita ſe habet poſitio ſyderum.Non agam hoc menſe commercium,quia illa ſtella mihi facit menſem, uel agam quia ſuſcepit menſem. Nō plantē hoc anno uineam,quia biſſextus eſt.Non autem quiſquam ſapiens arbitretur obſeruatores temporum reprehendendos,qui dicunt: Non proficiſcar hodie, quia tempeſtas exorta eſt.Aut non nauigem,quia adhuc ſunt hybernæ reliquiæ. Aut tempus ſeminandi eſt, quia imbribus autumnalibus terra ſatiata eſt.Vel ſi qui forte alij naturales effectus circa motus aeris & humoris ad uariandas temporum qualitates in ſyderum ordinatiſſima conuerſione notati ſunt:de quibus dictum eſt dum conderentur:Et ſint in ſignis, & in temporibus, & in diebus,& in annis.Si quæ autem figuræ ſimilitudinum, non tantum de cœlo & ſyderibus,ſed etiam de creatura inferiore ducuntur ad diſpenſationem ſacramentorum:eloquentia quædam eſt doctrinæ ſalutaris,mouendo affectui diſcentium accommodata,à uiſibilibus ad inuiſibilia,à corporalibus ad ſpiritualia,à temporalibus ad æterna. Nec quiſquam ueſtrum attendat,quod eo tempore quo paſcha celebramus ſol in ariete eſt:ſicut illi appellant quendā
D ſyderum locum,ubi reuera menſe nouorum inuenitur ſol:ſed ſiue illi arietem, ſiue aliquid aliud eandem partem cœli uocare uoluerint:Nos de ſcripturis ſanctis hoc didicimus,quod omnia ſydera deus condidit,& locis cœleſtibus quibus uoluit ordinauit: quæ ſtellis diſtincta & ordinata in quaslibet partes diuidant,quibuslibet uocabulis uocent:ubicunq; ſol eſſet mēſe nouorum,illic eſſe reperietur hæc celebratio:propter ſimilitudinem ſacramenti renouandæ uitæ,de qua ſatis ſupra diſſeruimus. Quod ſi etiam locus ille ſyderum aries poſſit uocari ꝓpter aliquam figuræ congruentiam:neq; huiuſmodi timeret ſermo diuinus aliquam ſacramenti ſimilitudinem ducere:ſicut & de alijs non ſolum cœleſtibus, ſed terreſtribus creaturis: ſicut de Orione,de Pleiadibus:ſicut de monte Sina,de monte Sion: ſicut de fluminibus quæ uocantur Geon,Phiſon,Tigris,Euphrates:ſicut de ipſo toties in ſanctis myſterijs nobilitato fluuio Iordane,rerum figuratè inſinuandarum myſticas ſimilitudines adduxit.Sed quantum interſit inter obſeruationes ſyderum ad aëreas qualitates accommodatas:ſicut agricolæ, aut nautæ obſeruant,aut ad notandas partes mundi curſumq; aliquo & aliunde dirigendū,quod gubernatores nauium faciunt,& hi qui per ſolitudines arenoſas in interiora auſtri nulla certa ſemita gradiuntur,aut cum ad aliquid in doctrina utili figuratè ſignificandum,fit nonnullorum ſyderum aliqua commemoratio.Quantum ergo interſit inter has utilitates & uanitates hominum ob hoc obſeruantium ſydera,ut nec aëris qualitates, nec regionum uias, nec ſolos temporum numeros,nec ſpiritualium ſimilitudinem,ſed quaſi fatalia rerum euenta perquirant,quis non intelligat? Sed iam deinceps uideamus:cur etiam id obſeruetur cum paſcha celebratur,ut ſabbatum occurrat:Hoc enim proprium Chriſtianæ religionis eſt. Nam Iudæi tantummodo menſem nouorum,& lunam obſeruāt à quartadecima uſq; ad uiceſimam primam.Sed quia illud eorum paſcha quo paſſus eſt dominus ita occurrit,ut inter mortem eius, & reſurrectionem medius eſſet ſabbati dies:addendum patres noſtri cenſuerunt:ut noſtra feſtiuitas à Iudæorum feſtiuitate diſtingueretur. Et quod non fruſtra factum eſſe credendum eſt,ab illo qui eſt ante tempora,& per quem facta ſunt tempora, & qui uenit in plenitudine

tempo

A temporum,& qui habet poteſtatem ponendi animam ſuam,& iterum recipiēdi eam:& ideo non fatalem,ſed oportunam ſacramento,quod commendare inſtituerat horam expectabat, cum diceret:Nondum uenit hora mea. Vt igitur anniuerſaria paſſionis eius celebratione à poſteris ſeruaretur:quod enim nunc ut ſuperius dixi fide ac ſpe agimus , atque ut ad id perueniamus dilectione ſatagimus:requies quædam ab omni labore omnium moleſtiarum ſancta atque perpetua eſt:In eam nobis ex hac uita fit tranſitus,quem dominus noſter Ieſus Chriſtus ſua paſſione demonſtrare & conſecrare dignatus eſt. Ineſt autem in illa requie non deſidioſa ſegnitia,ſed quædam ineffabilis tranquillitas actionis ocioſæ. Sic enim ab huius uitæ operibus in fine requieſcitur:ut in alterius uitæ actione gaudeatur. Sed quia talis actio in dei laude agitur,ſine labore membrorum,ſine angore curarū,non ad eam ſic tranſitur per quietem,ut ipſi quieti ſuccedat,id eſt,non ſic eſſe incipiat actio,ut eſſe deſinat quies. Neque enim redditur ad curas & labores,ſed permanet in actione:& quod ad quietem pertinet,nec in opere laborare,nec in cogitatiōe fluctuare. Quia ergo per requiem ad primam uitam reditur unde anima lapſa eſt in peccatum,propterea ſabbato requies ſignificatur. Illa autē prima uita quæ de peregrinatione redeuntibus & primam ſtolam accipientibus redditur, per unam ſabbati quem diem dominicum dicimus,figuratur. Quære ſeptem dies Geneſim legens,inuenies ſeptimum ſine ueſpera,quia requiem ſine fine ſignificat. Prima ergo uita non fuit ſempiterna requies peccanti. Requies autem ultima ſempiterna eſt, ac per hoc & octauus ſempiternam beatitudinem habebit:quia requies illa quæ requies ſempiterna eſt,excipitur ab octauo non extinguitur. Neque enim eſſet aliter ſempiterna. Ita ergo erit octauus qui primus, ut prima uita non tollatur,ſed æterna reddatur. Sabbatum tamen commendatum eſt priori populo in ocio corporali temporaliter celebrandum, ut figura eſſet ſanctificationis in requiem ſpiritus ſancti. Nuſquàm enim legimus in Geneſi ſanctificationem per omnes ſuperiores dies:ſed de

B ſolo ſabbato dictum eſt:Et ſanctificauit dominus diem ſeptimum. Amāt enim requiem ſiue piæ animæ,ſiue iniquæ. Sed an perueniant ad id quod amant plurimum,neſciūt:nec aliquid aliud appetunt etiam ipſa corpora ponderibus ſuis,niſi quieſcere à motibus ſuis. Nam ſicut corpus tam diu nititur pōdere ſiue deorſum uerſus,ſiue ſurſum uerſus,donec ad locum quò nititur ueniens cōquieſcat. Pondus quippe olei ſi mittatur in aere,deorſum:ſi autē ſub aquis, ſurſum nititur. Sic animæ ad ea quæ amant propterea nituntur,ut perueniendo requieſcant. Et multa quidem per corpus delectant , ſed nō eſt in eis æterna requies,nec ſaltem diuturna. Et propterea magis ſordidant animam & aggrauant potius , ut ſyncerum eius pondus, quo in ſuperna fertur impediant. Cum uero anima ſeipſa delectatur,nōdum re incōmutabili delectatur:& ideo adhuc ſuperba eſt,quia ſe pro ſummo habet,cum ſuperior ſit deus : nec in tali peccato impunita relinquitur,quia deus ſuperbis reſiſtit,humilibus autē dat gratiam. Cum autem deo delectatur,ibi ueram,certam,æternam inuenit requiem quā in alijs quærebat,nec inueniebat. Proinde admonetur in pſalmo:Delectare in domino , & dabit tibi petitionē cordis tui. Quia ergo charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum,qui datus eſt nobis:ideo ſanctificatio in ſeptimo die cōmemorata eſt , ubi requies cōmēdatur. Quia uero nec bene operari poſſumus,niſi dono eius adiuti,ſicut Apoſtolus dicit:Deus enim eſt qui operatur in nobis & uelle & operari pro bona uolūtate:nec agere, nec requieſcere poterimus poſt omnia bona opera noſtra,quæ in hac uita gerimus,niſi eius dono ad æternitatē ſanctificati atque perfecti. Propterea de ipſo deo dicitur:Cum feciſſet omnia opera ualde bona, ſeptimo die requieuit ab omnibus operibus ſuis quæ fecit. Futurā enim requiem ſignificabat,quā poſt bona opera daturus erat nobis hominibus. Sicuti enim cum bene operamur ipſe dicitur operari in nobis cuius munere operamur:ita cū requieſcimus ipſe requieſcere dicitur quo donante requieſcimus. Hinc eſt quod etiam in tribus primis præceptis decalogi , quæ ad deum pertinent:cætera enim ſeptē ad proximum pertinent:id eſt,ad hominē,quia in duobus præceptis tota lex pendet:tertium ibi de obſeruatione ſabbati poſitum eſt:ut in primo præcepto

C patrem intelligamus:ubi prohibetur coli aliqua in figmentis hominum dei ſimilitudo:non quia non habet imaginē deus:ſed quia nulla imago ei collibebat,niſi illa quæ hoc eſſet quod ipſe,nec ipſa pro illo,ſed cum illo.Et quia creatura eſt mutabilis,ac propterea dicitur:Omnis creatura uanitati ſubiecta eſt,quoniam natura uniuerſi etiam in parte demōſtratur:ne quiſq; filium dei uerbum,per quod facta ſunt omnia,ideo putaret eſſe creaturā:ſequitur aliud præceptum.Non accipies in uanū nomen dei tui.Spiritus autē ſanctus,in quo nobis requies illa tribuitur,quā ubiq; amamus,ſed niſi deum amando,nō inuenimus:cum charitas dei diffundatur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis.Quia ergo ſanctificauit deus diem ſeptimum,in quo requieuit:tertio præcepto legis inſinuatur,quod ſcriptum eſt de obſeruatione ſabbati:nō ut iam in iſta uita nos requieſcere exiſtimemus:ſed ut omnia quæ bene operamur,nō habeant intentionem,niſi in futuram requiem ſempiternā.Memento enim maxime quod iam ſupra cōmemoraui,qua ſpe ſalui ſacti ſumus:ſpes enim quæ uidetur,non eſt ſpes:ad ipſum autem ignem amoris nutriēdum & flāmandum quodāmodo:quo tanquā pondere ſurſum uel introrſum referamur ad requiem,hæc omnia pertinēt,quæ inſinuantur nobis figurate.Plus enim mouent & accendunt amorem,ꝙ ſi nuda & ſine ullis ſacramētorū ſimilitudinibus ponerentur.Cuius rei cauſam difficile eſt dicere:Sed tamē ita ſe habet:ut aliquid per allegoricā ſignificationē intimatum,plus moueat,plus delectet,plus honoretur,ꝙ ſi uerbis proprijs diceretur apertiſſime.Credo quod ipſe animi motus ꝙdiu rebus adhuc terrenis implicatur,pigrius inflāmatur:ſi uero feratur ad ſimilitudines corporales:& inde ferat ad ſpiritalia,quæ illis ſimilitudinibus figurantur:ipſo quaſi trāſitu uegetatur,& tanꝙ in facula ignis agitatus accēditur:& ardentiore dilectione rapitur ad requiē & quietē.Ideoq; inter omnia illa decē præcepta ſolum ibi quod de ſabbato poſitum eſt,figurate obſeruādum præcipitur:quā figuram nos intelligēdam,nō etiam per ocium corporale celebrādū ſuſcepimus.

D Cum enim ſabbato ſignificetur ſpiritalis requies,de qua dictum eſt in pſalmo:Vacate & uidete,quoniā ego ſum deus:& qua uocātur homines ab ipſo dn̄o dicente:Venite ad me om̄es qui laboratis & onerati eſtis:& ego uos reficiā.Tollite iugum meū ſuper uos,& diſcite à me,quia mitis ſum & humilis corde,& inuenietis requiē animabus ueſtris.Cætera tamē ibi præcepta,ꝓprie ſicut præcepta ſunt ſine ulla figurata ſignificatione obſeruamus.Nā & idola nō colere manifeſte didicimus,& nō accipere in uanum nomen dn̄i dei noſtri:et honorare patrē & matrem,& nō mœchari,nō occidere,nō furari,nō falſum teſtimoniū dicere,nō cōcupiſcere ullam rem proximi:nō enim figurate aliud prætēdunt,& myſtice aliud ſignificant,ſed ſic obſeruātur ut ſonant.Obſeruare tamen diē ſabbati nō ad literam iubemur ſecūdum ociū ab opere corporali,ſicut obſeruāt Iudæi.Et ipſa eorum obſeruatio,quia ita præcepta eſt,niſi aliā quandam ſpiritalem requiem ſignificet,ridenda iudicatur.Vnde nō inconueniēter intelligimus ad amorem excitādum,quo ad requiem tēdimus ualere omnia quæ figurate in ſcripturis dicuntur:quandoquidem hoc ſolum in decalogo figurate præcipitur:ubi requies cōmendatur,quæ ubiq; amatur:ſed in ſolo deo certa & ſancta inuenitur.Dies tamen dominicus nō Iudæis,ſed Chriſtianis reſurrectione domini declaratus eſt:& ex illo habere cœpit feſtiuitatē ſuam.Animæ quippe omnium ſanctorū ante reſurrectionē corporis ſunt quidem in requie:ſed in ea non ſunt actione qua corpora recepta uegetātur.Talem quippe actionem ſignificat dies octauus,qui & primus,quia nō aufert illam requiem,ſed glorificat.Nō enim redit cum corpore difficultas ex corpore:quia nec corruptio.Oportet enim corruptibile hoc indui incorruptionem,& mortale hoc indui immortalitatem.Quapropter ante reſurrectionem dn̄i,ꝙuis ſanctos patres plenos ſpiritu prophetico octaui ſacramētum nequaꝙ lateret,quo ſignificatur reſurrectio.Nam & ꝓ octaua pſalmus inſcribitur:& octauo die circūcidebātur infantes:Et in Eccleſiaſte,ad duorū teſtamētorum ſignificationē dicitur:Illis ſeptē & illis octo reſeruatum eſt:tamē illis eſt occultatū,& ſolū celebrādū ſabbatū traditū eſt:quia erat antea requies mortuorū:reſurrectio autē nullius erat,donec ueniret Chriſtus,qui reſurgens ex mortuis,iam

non

A non moreretur,& mors illi ultra nõ dominaretur. Sed poſtq́; facta eſt talis reſurrectio in cor-
pore dominico:ut præiret in capite eccleſiæ quod corpus eccleſiæ ſperaret in fine: Iam etiam
dies dominicus:id eſt octauus qui & primus inciperet celebrari: Ipſa etiam cauſa intelligitur,
cur obſeruandum paſcha,ubi agnum occidere & comedere iubentur: quod maniſeſtiſſime
paſſionem domini præfigurat: nõ eis ita præceptum eſt,ut attenderent occurrere ſabbatum:
& cum menſe nouorum & tertiam lunæ hebdomadam concurrere, ut eundem quoq; diem
dominus potius ſua paſſione ſignaret: qui etiã dominicũ:id eſt,octauũ qui & primus eſt decla
raturus aduenerat. Attende igitur ſacratiſſimum triduum crucifixi, ſepulti, ſuſcitati. Horum
trium opere quid ſignificet crux,in præſenti agimus uita: quid autẽ ſignificet ſepultura & re-
ſurrectio,fide ac ſpe gerimus. Nũc enim dicitur homini: Tolle crucẽ tuam & ſequere me. Cru
ciatur autẽ caro,cum mortificãtur mẽbra noſtra,quæ ſunt ſuper terrã,fornicatio,immũdicia,
luxuria,auaricia:& cætera huiuſmo di:de quibus idẽ dicit: Si ſecundum carnẽ uixeritis,mo-
riemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis,uiuetis. Hinc etiam de ſeipſo dicit: Mun-
dus mihi crucifixus eſt,& ego mundo. Et in alio loco: Sciẽtes,inquit, quia uetus homo noſter
ſimul confixus eſt cruci cum illo: ut euacuetur corpus peccati: ut ultra nõ ſeruiamus peccato.
Quãdiu ergo id agunt opera noſtra,ut euacuetur corpus peccati, quãdiu exterior homo cor-
rumpitur,ut interior renouetur de die in diẽ,tempus eſt crucis. Hæc ſunt etiã bona opera qui-
dem: tamẽ adhuc laborioſa: quorum merces eſt requies. Sed ideo dicitur: Spe gaudẽtes,ut co-
gitantes requiem futuram,cum hilaritate in laboribus operemur. Hanc hilaritatem ſignifi-
cat crucis latitudo in trãſuerſo ligno,ubi figũtur manus. Per manus enim opera intelligimus.
Per latitudinẽ hilaritatẽ operantis,quia triſticia facit anguſtias. Per altitudinẽ uero cui caput
adiungitur,expectationem retributionis de ſublimi iuſticia dei,qui reddet unicuiq; ſecũdum
opera ſua: In his quidẽ qui ſecundum tolerãtiam boni operis gloriã & honorẽ & incorruptio
B nem quærentibus uitã æternam. Itaq; etiam longitudo qua totum corpus extenditur: ipſam
tolerantiam ſignificat: unde longanimes dicuntur,qui tolerant. Profundum autem quod ter
ræ infixum eſt,ſecretum ſacramenti præfigurat. Recordaris enim ni fallor quæ uerba apoſto-
lica in iſta deſignatione crucis expediam: ubi ait: In charitate radicati atq; fundati, ut poſſitis
cõprehendere cum omnibus ſanctis quæ ſit lõgitudo,latitudo,ſublimitas & profundum. Ea
uero quæ non uidemus & nõdũ tenemus: ſed fide & ſpe gerimus: in alio biduo figurata ſunt.
Hæc enim quæ nunc agimus: tanq; clauis præceptorum in dei timore confixi: ſicut ſcriptum
eſt: Confige clauis à timore tuo carnes meas: in neceſſarijs deputãtur,nõ in eis quæ per ſeipſa
appetenda & concupiſcenda ſunt. Vnde illud quod eſt optimum ſe dicit cõcupiſcere: Diſſol-
ui & eſſe cum Chriſto. Manere autẽ in carne neceſſarium,inquit,propter uos. Quod ergo in-
quit: Diſſolui & eſſe cum Chriſto: Inde incipit requies quæ nõ interrũpitur reſurrectione,ſed
clarificatur: quæ tamẽ nunc fide retinetur: Quia iuſtus ex fide uiuit. An ignoratis,inquit,quo-
niã quicũq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti er-
go illi ſumus per baptiſmum in mortẽ. Vnde niſi fide? Neq; enim iam in nobis perfectũ eſt,
adhuc in nobiſmetipſis ingemiſcentibus adoptionẽ, & expectantibus redemptionẽ corporis
noſtri. Spe enim ſalui facti ſumus. Spes autẽ quæ uidetur non eſt ſpes. Quod enim uidet quis
quid ſperat? Si autem quod non uidemus ſperamus: per patientiam expectamus. Quod me-
mento ſæpe q̃; commemorem, nec iam nunc in iſta uita nos beatos fieri debere arbitremur,
& ab omnibus difficultatibus liberos: ac ſic in anguſtijs rerum tẽporalium aduerſus deũ ore
ſacrilego murmuremus,quaſi nõ exhibeat quod promiſit. Promiſit quidẽ etiã huic uitæ ne-
ceſſaria: Sed alia ſunt ſolatia miſerorũ: alia gaudia beatorum. Domine,inquit,ſecundum mul-
titudinẽ dolorum meorũ in corde meo,exhortationes tuæ iocundauerunt animã meam. Nõ
ergo murmuremus in difficultatibus,ne perdamus latitudinẽ hilaritatis: de qua dicitur: Spe
gaudẽtes: quia ſequitur: In tribulatione patiẽtes. Noua ergo uita in fide nunc inchoatur & ſpe
geritur: Nã tunc perfecta erit,cũ abſorbebitur mortale à uita,cũ abſorbebitur in uictoriã,cum

C illa nouiſſima inimica deſtruetur mors,cũ immutati fuerimus & æquales angelis facti.Om̃es
enim,inquit,reſurgemus,ſed nõ oẽs immutabimur.Et dñs:Erũt,inquit, æquales angelis dei.
Apprehẽſi em̃ ſumus modo in timore per fidẽ:tunc aũt apprehẽdemus in charitate per ſpẽ.
Quãdiu em̃ ſumus in corpore peregrinamur à dño:per fidẽ enim ambulamus nõ per ſpeciẽ.
Ipſe itaq; Apoſtolus qui dicit:Tunc apprehẽdã ſicut apprehẽſus ſum,aperte ſe nõ apprehen-
diſſe cõfitetur.Fratres,inquit,ego me nõ arbitror apprehẽdiſſe.Sed tamẽ quia ipſa ſpes ex ꝓ-
miſſione ueritatis certa nobis eſt cũ diceret.Cõſepulti igitur ſumus illi per baptiſmũ in mortẽ:
ſubiunxit & ait;Vt quẽadmodum ſurrexit Chriſtus ex mortuis per gloriã patris:ita et nos in
nouitate uitæ ambulemus.Ambulemus ergo in re laboris,ſed in ſpe quietis:in carne uetuſta-
tis,ſed in fide nouitatis.Dicit enim:Corpus quidẽ mortuũ eſt ꝓpter peccatũ:ſpiritus autẽ ui-
uit ꝓpter iuſticiã.Si autẽ ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtũ à mortuis habitat in uobis:
qui ſuſcitauit Chriſtum à mortuis,uiuificabit & mortalia corpora ueſtra,per inhabitãtem ſpi-
ritum eius in uobis.Hoc ex autoritate diuinarũ ſcripturarũ & uniuerſæ eccleſiæ quæ toto or-
be diffunditur cõſenſione,per anniuerſariũ paſcha celebratur.In magno utiq; ſicut iam intelli
gis ſacramẽto:& in ſcripturis quidẽ ueteribus ad agendũ paſcha,nõ eſt præceptum tẽpus,niſi
ex menſe nouorum:à luna quartadecima,uſq; ad uiceſimã primã:Ex euãgelio tamẽ quia iam
manifeſtum eſt:quo etiã die dñs crucifixus ſit:& in ſepultura fuit & reſurrexit:adiũcta eſt etiã
ipſorum dierum obſeruatio,per patrum cõcilia:& orbi uniuerſo Chriſtiano perſuaſum eſt,eo
modo paſcha celebrari oportere.Quadrageſima ſanè ieiuniorum habet autoritatẽ : & in ue-
teribus libris ex ieiunio Moyſi & Heliæ,& ex Euangelio:quia totidem diebus dñs ieiunauit:
demonſtrans euãgelium nõ diſſentire à lege & ꝓphetis.In perſona quippe Moyſi lex, in per-
ſona Heliæ ꝓphetæ accipiuntur:Inter quos & in monte glorioſus apparuit:ut euidẽtius emi-
neret quod de illo dicit Apoſtolus:Teſtimonium habens à lege & à ꝓphetis.In qua ergo par
D te anni cõgruentius obſeruatio quadrageſimæ conſtitueretur,niſi confinis atq; contigua do-
minicæ paſſioni:Quia in ea ſignificatur hæc uita laborioſa,cui opus eſt cõtinẽtia:ut ab ipſius
mundi amicitia ieiunetur,quæ utiq; fallaciter blandiri : & illecebrarum fucos circunſpargere
atq; iactare non ceſſat.Numero aũt quadragenario uitã iſtam ꝓpterea figurari arbitror:quia
denarius in quo eſt perfectio beatitudinis noſtræ,ſicut in octonario:quia redit ad primum:Ita
in hoc mihi uidetur exprimi,quia creatura quæ ſeptenario figuratur adhæret creatori:in quo
declaratur unitas trinitatis per uniuerſum mundum tẽporaliter annunciãda:quia mundus &
a quatuor uentis delimatur,& quator elementis erigitur,& quatuor anni tempore uicibus ua
riatur.Decẽ autem quater in quadraginta cõſumuntur:quadragenarius autem partibus ſuis
cõputatus,addit ipſum denarium,& fiunt quinquaginta tanq; merces laboris & continẽtiæ.
Neq; enim fruſtra ipſe dñs,& quadraginta dies poſt reſurrectionẽ in hac uita & terra cũ diſci
pulis cõuerſatus eſt:& poſteaq; aſcendit in coelũ,decẽ diebus interpoſitis ꝓmiſſum miſit ſpi-
ritum ſanctum.Cõpleto die pẽtecoſtes:qui dies quinquagenarius habet alterum ſacramentũ:
quod ſepties ſeptẽ,quadragintanouẽ ſunt:& cum reditur ad initium quod eſt octauus qui &
primus dies,quinquaginta cõplentur,qui celebrãtur poſt dñi reſurrectionẽ : iam in figura nõ
laboris,ſed quietis & læticiæ:ꝓpter hoc & ieiunia relaxanẽ,& ſtantes oramus:quod eſt ſignũ
reſurrectionis.Vnde etiã omnibus diebus dominicis id ad altare obſeruatur,& alleluia canitẽ,
quod ſignificat actionẽ noſtram futurã nõ eſſe niſi laudare deũ,ſicut ſcriptũ eſt : Beati qui ha-
bitãt in domo tua dñe,in ſecula ſeculorum laudabunt te. Sed dies quinquageſimus & in ſcri-
pturis cõmendatur:nõ tantũ in Euangelio:quia tunc ſpiritus ſanctus aduenit:ſed etiã in uete-
ribus libris.Nã & ibi poſteaq; paſcha occiſo agno celebrauerunt:dies quinquaginta numerã-
tur,uſq; ad diem quo lex data eſt in monte Sina famulo dei Moyſi digito dei ſcripta:In libris
autem Euangelij apertiſſime declaratur digitũ dei ſignificare ſpiritũ ſanctũ. Cum enim unus
Euangeliſta dixiſſet:In digito dei eijcio dæmonia:alius hoc idem ita dixit:In ſpiritu dei eijcio
dæmonia.Quis hanc læticiam diuinorum ſacramẽtorum cum ſanæ doctrinæ luce clareſcũt,

non

A non præferat uniuerſi mũdi huius imperijs,etiam inuſitata felicitate placatis? Nónne tanqꝫ
duo ſeraphim clamant adinuicẽ concinentiã laudis altiſſimo:Sanctus,ſanctus,ſanctus domi
nus deus ſabaoth? Ita duo teſtamenta fideliter concordantia,ſacratã concinunt ueritatẽ deo.
Occiditur ouis,celebratur paſcha,& interpoſitis quinquaginta diebus, datur lex ad timorẽ
ſcripta digito dei.Occiditur Chriſtus qui tanqꝫ ouis ad immolandũ ductus eſt, ſicut Eſaias
teſtatur.Celebratur uerũ paſcha,& interpoſitis quinquaginta diebus datur ad charitatẽ ſpiri
tus ſanctus qui eſt digitus dei,contrarius hominibus ſua quærentibus,& ideo iugũ aſperum
& ſarcinam grauem portantibus,nec inuenientibus requiẽ animabus ſuis:quia charitas non
quærit quæ ſua ſunt.Ideo animoſitas hæreticoꝝ ſemper inquieta eſt:quos magorũ Pharao-
nis habere conatum,declarat Apoſtolus dicens:Sicut enim Iamnes & Mambres reſtiterunt
Moyſi:ſic & iſti reſiſtunt ueritati,homines mẽte corrupti,reprobi circa fidẽ, ſed ultra nõ pro
ficient.Dementia enim eorum erit manifeſta omnibus,ſicut & illorum fuit. Quia enim per
ipſam corruptionẽ mentis inquietiſſimi fuerunt,in ſigno tertio defecerunt:fatẽtes ſibi aduer-
ſum eſſe ſpiritũ ſanctum qui erat in Moyſe.Nam deficientes dixerunt:Digitus dei eſt hic.Si
cut aũt cõciliatus & placatus ſpiritus ſanctus,requiẽ præſtat mitibus & humilibus corde: ita
cõtrarius & aduerſus immites ac ſuperbos,inquietudine exagitat.Quã inquietudinẽ muſcæ
illæ grauiſſimæ ſignificarunt,ſub quibus Magi Pharaonis defecerunt dicentes : Digitus dei
eſt hic.Exodum lege,& uide ubi paſcha celebrauerunt,poſt quot dies data ſit lex. Loquitur
deus ad Moyſen in monte Sina,in tertij menſis die.Nota ergo unum diẽ egreſſus ipſius ter-
tij menſis,& uide quid dicat inter cætera:Deſcẽde,inquit,teſtare populo & purifica illos ho-
die & cras,& lauent ueſtimẽta ſua,& ſint parati in diem tertiũ.Tertia enim die deſcendit dñs
in montem Sina corã omni populo:tunc data eſt lex,tertio ſcilicet die tertij mẽſis. Numera
B itaqꝫ à quartodecimo primi mẽſis die quo factum eſt paſcha uſqꝫ ad diem tertium tertij mẽ-
ſis:& inuenies decem & ſeptem dies primi menſis,triginta ſecundi,tres tertij, qui fiunt quin-
quaginta.Lex in arca eſt,ſanctificatio in corpore domini,per cuius reſurrectionem nobis re-
quies futura promittitur,ad quam percipiendam ſpiritu ſancto charitas inſpiratur. Spiritus
autem nondũ erat datus,cum Ieſus nondum erat clarificatus. Vnde prophetia illa cãtata eſt:
Exurge dñe in requiẽ tuã tu & arca ſanctificationis tuæ. Vbi requies, ibi ſanctificatio. Vnde
nunc ut amemus & deſideremus,pignus accepimus. Vocãtur autem ad requiẽ alterius uitæ
quo ab iſta trãſitur:quod paſcha ſignificat,omnes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti.
Propterea quinquagenarius numerus ter multiplicatus,addito ad eminentiã ſacramẽti ipſo
ternario,in illis magnis piſcibus inuenitur:quos iam dñs poſt reſurrectionẽ nouam uitã de-
monſtrans,à dextera parte leuari imperauit:nec retia dirupta ſunt, quia tunc hæreticorũ in-
quietudo nõ erit. Tũc homo perfectus & quietus,purificatus in anima & in corpore per elo
quia domini caſta,argentum igne examinatum terræ purgatũ ſeptuplum: accipiet mercedẽ
denarium,ut ſint decem & ſeptem.Nam & in hoc numero ſicut in alijs multiplices figuras
exhibentibus,ſacramentũ mirabile reperitur. Nec immerito etiã pſalmus ſeptimusdecimus
in Regnorum libris ſolus integer legitur,quia regnum illud ſignificat,ubi aduerſarium non
habebimus. Titulus enim eius eſt:In die qua eruit eum dominus de manu omnium inimico
rum eius & de manu Saul.Quis enim figuratur in Dauid,niſi ille qui uenit ſecundũ carnem
ex ſemine Dauid? Qui utiqꝫ in corpore ſuo,quod eſt eccleſia,adhuc patitur inimicos. Vnde
illi perſecutori quẽ uoce mactauit,& in ſuũ corpus trajciens quodammodo manducauit,ſo
nuit de cœlo:Saule Saule quid me perſequeris? Quãdo autem eruetur hoc corpus de manu
omniũ inimicoꝝ eius,niſi cũ & illa nouiſſima inimica deſtruetur mors? Ad hoc tẽpus perti-
net numerus ille cẽtum quinquagintatriũ piſcium.Nam & ipſe numerus ſeptimusdecimus
ſurgens in trigonum,centum quinquagintatriũ ſummam complet. Ab uno quoqꝫ uſqꝫ ad
decem & ſeptẽ ſurgẽs omnes medios adde:& inuenies ad unũ ſcilicet:& adde duo,fiũt utiqꝫ
tria:adde tria,fiunt ſex:adde quatuor,fiũt decẽ:adde quinqꝫ,fiunt quindecim:adde ſex,fiunt

C uigintiunũ:adde ita cæteros & ipſum decimumſeptimũ, fiunt centũ quinquagintatria. Hæc
de ſcripturis firmiſſime tenentur:id eſt paſcha & pẽtecoſte. Nam ut quadraginta illi dies ante
paſcha obſeruentur,eccleſiæ cõſenſio roborauit:Sic etiam ut octo dies neophytorum, diſtin
guantur à cæteris:id eſt,ut octauus primo concinat. Vt aũt alleluia per illos ſolos dies quin-
quaginta in eccleſia cantetur,nõ uſquequaq; obſeruatur. Nam & in alijs diebus uarie canta-
tur alibi atq; alibi:ipſis tamen diebus ubiq;. Vt autẽ ſtantes in illis diebus & omnibus domi
nicis oremus:utrũ ubiq; ſeruetur ignoro:tamen quid in eo ſequatur eccleſia,dixi ut potui: &
arbitror eſſe manifeſtũ. De lauandis uero pedibus,cũ dñs hoc propter formam humilitatis,
quam docendam uenerat cõmendauit,ſicut ipſe cõſequenter expoſuit:quæſitũ eſt:quo nam
tempore potiſſimũ res tãta etiã facta doceretur,& illud tempus occurreret,quo ipſa cõmen-
datio religioſius inhæreret. Sed ne ad ipſum ſacramentũ baptiſmi uideretur pertinere: multi
hoc in conſuetudinẽ recipere noluerunt. Nõnulli etiam de cõſuetudine auferre dubitauerũt.
Aliqui autem ut hoc ſacratiore tempore cõmendaretur:& à baptiſmi ſacramẽto mutaretur:
uel diem tertiũ octauarum:quia ternarius numerus in multis ſacramentis maxime excellit:
uel etiam ipſum octauũ,ut hoc facerent elegerũt. Miror ſanè quid ita uolueris:ut de his quæ
uarie per diuerſa loca obſeruantur,tibi aliqua cõſcriberem:cũ & non ſit neceſſariũ, & una in
his ſaluberrima regula retinenda ſit:ut quæ nõ ſunt contra fidẽ,neq; cõtra bonos mores: &
habent aliquid ad exhortationẽ uitæ melioris:ubicũq; inſtitui uidemus,uel inſtituta cogno-
ſcimus:non ſolũ nõ improbemus,ſed etiã laudando & imitando ſectemur:ſi aliquorũ infir-
mitas,nõ ita impedit ut amplius detrimentum ſit:Si enim eo modo impediat,ut maiora ſtu
diorũ lucra ſperanda ſint,q̃ calumniatorũ detrimenta metuenda,ſine dubitatione faciendũ
eſt:maxíme illud quod etiã de ſcripturis defendi poteſt, ſicut de hymnis & pſalmis canẽdis:
cum & ipſius dñi & apoſtolorꝝ habeamus documẽta & exempla & præcepta de hac re tam
utilia. Ad mouendũ pie animum & accendendũ diuinæ lectionis affectum,uaria cõſuetudo
D eſt:& pleraq; in Africa eccleſiæ membra pigriora ſunt,ita ut Donatiſtæ nos reprehendant,
quod ſobrie pſallimus in eccleſia,diuina cãtica prophetarũ:cũ ipſi ebrietates ſuas ad canticũ
pſalmorum humano ingenio compoſitorũ quaſi ad tubas exhortationis inflãment. Quãdo
autẽ non eſt tẽpus cũ in eccleſia fratres cõgregantur ſancta cantandi,niſi cũ legitur aut diſpu
tatur,aut antiſtites clara uoce deprecantur,aut cõmunis oratio uoce diaconi indicitur? Alijs
uero particulis tempor[illegible]d melius à congregatis Chriſtianis fiat,quid utilius, quid ſan-
ctius,omnino non uide[illegible]ſtituitur præter conſuetudinem,ut quaſi obſeruatio ſa
cramenti ſit,approbare [illegible]um:Et[illegible] multa huiuſ[illegible]odi propter nonnullarum uel ſan
ctarum uel turbulentarũ perſonarum ſcan[illegible]ala deuitãda,liberius improbare nõ audeo. Sed
hoc nimis doleo,quia multa quæ in diuinis libris ſaluberrima præcepta ſunt,minus curan[illegible]
& tam multis præſumptionibus ſic plena ſunt om̃ia:ut grauius corripiatur qui per octauas
ſuas terrã nudo pede tetigerit,q̃ qui mentẽ uinolentia ſepelierit. Omnia itaq; talia quæ neq;
ſanctarum ſcripturarũ autoritatibus cõtinentur:nec in concilijs epiſcoporꝝ ſtatuta inueniun-
tur:nec cõſuetudine uniuerſæ eccleſiæ roborata ſunt:ſed diuerſorũ locorũ diuerſis moribus
innumerabiliter uariãtur:ita ut uix aut omnino nunq̃ inueniri poſſint cauſæ, quas in eis in-
ſtituendis homines ſecuti ſunt:ubi facultas tribuitur ſine ulla dubitatione reſecãda exiſtimo.
Quãuis enim neq; hoc inueniri poſſit,quomodo cõtra fidẽ ſint:ipſam tamen religionẽ quã
pauciſſimis & manifeſtiſſimis celebrationũ ſacramẽtis miſericordia dei eſſe liberã uoluit, ſer-
uilibus oneribus premunt:ut tolerabilior ſit cõditio Iudæorũ:qui etiam ſi tẽpus libertatis nõ
agnouerint:legalibus tamen ſarcinis,nõ humanis præſumptionibus ſubijciunt. Sed eccleſia
dei inter multam paleam multaq; zizania conſtituta,multa tolerat:tamen quæ ſunt cõtra fi-
dem,uel bonam uitã:non approbat,nec tacet,nec facit. Itaq; illud quod ſcripſiſti:quoſdã fra-
tres ita temperare à carnibus edendis:ut immũdos qui comederint arbitrẽtur:apertiſſime cõ
tra fidem ſanamq; doctrinam eſt. Sed hic ego ſi diutius diſputare uoluero; poteris putare
ante in

A ante in illis obſcuri aliquid hinc Apoſtolum præcepiſſe: qui etiã, poſt multa quæ de hac re di
xit, ſic deteſtatus eſt hæreticorũ impiam opinionẽ, ut diceret: Spiritus autem manifeſte dicit:
Quia in nouiſſimis temporibus recedent quidã a fide, intẽdentes ſpiritibus ſeductoribus: &
doctrinæ dæmoniorũ in hypocriſi mendaciloquiorum: cauteriatã habentes conſcientiã ſuã:
prohibentes nubere: abſtinentes à cibis quos deus creauit ad percipiendũ cũ gratiarũactione
fidelibus, & his qui cognouerunt ueritatẽ: quia omnis creatura dei bona eſt: & nihil abijcien
dum eſt, quod cũ gratiarumactione percipitur. Sanctificatur enim per uerbum dei & oratio
nem. Et alio loco de his rebus loquitur: Omnia, inquit, munda mundis: immundis aũt & in-
fidelibus nihil eſt mundũ, ſed polluta ſunt eorũ & mens & cõſcientia. Tuipſe lege cætera, &
recita quibus potes, ne in ſe irritam faciant gratiã dei: quia in libertate uocati ſunt: tantum ne
libertatem in occaſionẽ carnis aſſumant. Et ideo iam uoluit refrenandæ carnalis cõcupiſcen-
tiæ cauſa, à quibuslibet cibis temperari: quia nõ eis hoc permittitur ſuperſtitioſe atq; infideli-
ter facere. Hi uero qui de paginis euangelicis ſortes legunt: & ſi optandũ eſt ut hoc potius fa-
ciant, quàm ut ad dæmonia cõſulenda concurrant: tamen etiã iſta mihi diſplicet conſuetudo, ad
negocia ſecularia & ad uitæ huius uanitatẽ propter aliam uitã loquentia, oracula diuina uelle
conuertere. Hæc tibi ſi ſatis eſſe ad ea quæ requiſiſti non putaueris: nimis ignoras & uires &
occupationes meas. Tantum enim abſum ab eo quod putaſti nihil me latere, ut nihil in epi-
ſtola tua legerim triſtius: quia & apertiſſime falſum eſt: Et miror quia hoc te latet: quod nõ ſo
lum in ijs innumerabilibus rebus multa me latẽt: ſed etiã in ipſis ſanctis ſcripturis multo ne-
ſciam plura quàm ſciam. Et ideo ſpem in nomine Chriſti, nõ infructuoſam gero: quia nõ ſolum
credidi deo meo, in illis duobus præceptis totã legẽ prophetasq; pendere: ſed etiã expertus
ſum experiorq; quotidie: quandoquidẽ nullũ mihi ſacramentũ, aut aliquis ſermo admodũ
B obſcurior de ſacris literis aperitur, ubi nõ eadẽ præcepta reperiã. Finis eñ præcepti eſt chari-
tas de corde puro, & cõſcientia bona, & fide non ficta. Et plenitudo legis charitas. Itaq; & tu
chariſſime, ſiue iſta, ſiue alia, ſic lege, ſic diſce, ut memineris ueriſſime dictũ: Scientia inflat, cha
ritas ædificat. Charitas aũt nõ æmulatur, nõ inflat. Sic itaq; adhibeat̃ ſcientia tanq; machina
quædam, per quã ſtructura charitatis aſſurgat quæ maneat in æternũ, etiam cum ſciẽtia de-
ſtruetur: quæ ad finẽ charitatis adhibita, multũ eſt utilis: per ſe aũt ipſam ſine tali fine, nõ mo
do ſuperflua, ſed etiã pernicioſa probata eſt. Scio aũt quàm te cogitatio ſancta cuſtodiat ſub um-
braculo alarum dñi dei noſtri. Sed ideo hæc & ſi breuiter mon[illegible] quoniã noui eandẽ ipſam
charitatem tuam, quæ non æmulatur; hanc epiſtolam multis d[illegible]ram atq; lecturam.

CENSVRA E[illegible]ISTO[illegible] S[illegible]ENTIS.

Dictu mirum [illegible] hic liber diu[illegible] habebatu[illegible] exemplaribu[illegible]. Nec idem erat initium, & alia in alijs
ſupererant aut deerãt, tu[illegible] diuerſa habebatur. Sti[illegible] alàm [illegible]guit, nõ eſſe Hieronymi, etiã ſi nõ
indignum [illegible] qui legat[illegible] phraſeos non abhorret ab [illegible]tione diui Auguſtini.

IN SVSANNAM LAPSAM OBIVRGATIO.

PVto leuius eſſe crimen ubi homo peccatum ſuũ ultro cõfitetur: quàm ubi cælans ma
la, inuitus detegitur & nolẽs publicatur. Quid taces anima? Quid cogitationibus
æſtuas? Quid non erumpis in uocem, & mẽtis tuæ exponis ardorem: ut aliquod
ſolatium capias? Hoc planè hoc erit quaſi remediũ quoddam ægritudinis tuæ, ſi
aperto ore cõceptum digeras ſcelus. Nam & ulcus cum fuerit tumidum, quàmuis ſuppuratum,
euaporans præſtat refrigerium paſſioni. Audite nunc qui prope eſtis & qui longe, qui time-
tis deum, & eccleſiæ eius gaudio congaudetis, & triſticiæ cõlugetis, ſicut ſcriptũ eſt: Gaudere
cum gaudentibus, flere cũ flentibus. Vos inquam appello, qui charitatẽ Chriſti ueriſſimã re-
tinetis, & non ſuper iniquitate gaudetis, ſed potius ingemiſcitis. Aduertite potius uerba oris
mei: & an hæc iuſto ex dolore procedant iudicate, & detecti ſceleris qualitatem mecum pari
ter perhorrete. Virgo nobilis & dicata Chriſto, ſapiens, erudita, ruit in foueam turpitudinis:
concepit dolorem, & peperit iniquitatem: ſe perdidit, eccleſiã maculauit. Hinc omnis anima

C Chriſtiana graue uulnus accepit, quia datũ eſt ſanctũ canibus & margaritæ miſſæ ſunt ante
porcos. A falſis enim hominibus laceratum eſt nomen ſanctitatis, & ab immundis & luteis
propoſitum caſtitatis. Hinc æſtus animo meo, hinc inſanabilis dolor. Quia unũ malũ bona
plurima ſecũ trahit: & unius nubecula peccatricis, totã lucẽ penè obſcurauit eccleſiæ. Audite
me omnes populi, & uidete dolorem meũ. Virgines meæ, & iuuenes mei abierunt in capti-
uitatem. Vere hæc eſt captiuitas, ubi animæ peccato captiuæ ducuntur. Aſſumã ergo ſermo
nem propheticum, & flebiliter dicam. Ad te nunc mihi meus ſermo ſit, quæ caput horum &
cauſa malorũ es: quæ multipliciter miſera, cũ gloria uirginitatis nomen etiã perdidiſti. Nefas
enim eſt Suſannam uocari nõ caſtam. Non licet nominare, quod nõ eſt. Vnde incipiã? quid
primum, quid ultimũ dicam? Bona cõmemorem, quæ perdidiſti: an mala defleã, quæ inue-
niſti? Eras uirgo in paradiſo dei: utiq; in eccleſia eras ſponſa Chriſti, eras templũ dñi, eras ha
bitaculum ſpiritus ſancti. Et cum dico toties eras, neceſſe eſt ut toties ingemiſcas: quia non es
quod fuiſti. Incedebas in eccleſia tanq̃ columba illa, de qua ſcriptũ eſt: Pennæ colũbæ dear-
gentatæ & poſteriora dorſi eius in ſpecie auri. Splendebas ut argentũ, fulgebas ut aurũ, ſynce
ram conſcientiam præferebas. Eras tanq̃ ſtella radians in manu domini, nullũ uentũ, nullas
nebulas pertimeſcens. Quæ eſt iſta ſubita conuerſio? quæ eſt iſta repentina mutatio? De dei
uirgine facta es corruptio ſatanæ, de ſponſa Chriſti facta es ſcortum execrabile, de tẽplo dñi
fanum immundiciæ, de habitaculo ſpiritus ſancti tugurium diaboli. Quæ incedebas cum fi-
ducia ut columba: nunc lates in tenebris ut ſtellio. Quæ fulgebas ut aurum propter uirgini-
tatis decorem, nunc uilis facta es tanq̃ lutum platearum: ut etiam indignorum pedibus con
culceris. Quæ fueras ſtella radians in manu domini, ueluti de alto ruens cœlo, conuerſa es in
carbonem nigrum. Væ tibi miſera, & iterum uæ, quæ tanta bona, parua temporis luxuria
perdidiſti. Quã tibi ſpem apud Chriſtum dñm reliquiſti: cuius membra tollens, feciſti mem
bra meretricis? Quis te ſpiritus ſanctus uiſitabit cum eũ repudiaueris qui ſe à cogitationibus
D quoq; ſordidis longe facit? Sed ueniamus ad humana, ut per illa diuina cognoſcãtur. Aſpice
qui ſanctorum, quæ ſanctarũ tibi approximare nõ horrent? Aperi oculos ſi potes: erige fron
tem ſi audes: aliquem ſanctorũ fiducialiter intuere. Nónne tuã faciem conſcientiæ commiſſa
tanq̃ plumbum inclinant & premunt? nónne tenebræ ante oculos tuos ut dura caligo uer-
ſantur? Nónne timor & tremor animã tuã & membra tua quaſſant? Si ergo homines in car
ne cõſtitutos, & alicuius forſitan delicti obnoxios nõ potes intueri, graui utiq; confuſione ſe
pulta, quid facies corã Helia & Daniele, & tantorũ exercitu prophetarũ? Quid facies coram
Maria? Quid facies corã Ioanne & Tecla, maculato thoro puritatis? Quid deniq; facies corã
angelis ſanctis? Nónne ſplẽdore & charitate immaculatorũ, quaſi fulminibus perculſa cõbu
reris? Sed dictura es forſitan, nõ potui ſuſtinere, quia carnem fragilem circũferebam. Reſpon
debit tibi beata Tecla cũ ſuis innumerabilibus ſociabus: & nos eadẽ carne amictæ fuimus:
nec tamen plenũ propoſitũ caſtitatis noſtræ aut fragilitas carnis potuit mutilare, aut ſæuitia
tyrannorum per uaria tormenta deijcere. Reuera non poteſt caro corrumpi niſi mens fuerit
ante corrupta. Remanebit ergo in crimine anima quæ carnẽ præcedit in crimine. Sed dicis:
Nolui hoc malum, paſſa ſum uiolentiã. Reſpondebit tibi illa fortiſſima Suſanna, cuius tu no
men fallaciter baiulas: Ego inter duos presbyteros poſita, inter duos utiq; iudices populi, ſo-
la inter ſyluas paradiſi conſtituta, uinci nõ potui quia nec uolui. Tu ab uno ineptiſſimo ado-
leſcẽte, in media ciuitate, quomodo uim potuiſti perferre, niſi q̃a ultro uiolari uoluiſti? Quis
deniq; tuas uoces audiuit? quis colluctationes ſenſit? Vt aũt hæc omittam, certe poſt illatam
uiolentiã detegere ſcelus, ſi nõ alijs, uel tuis parẽtibus, uel tuis ſororibus debuiſti. Eſſet eñi ex-
cuſatio infelicitatis: eſſet & cõſciẽtiæ plena purgatio, ſi hoſtẽ pudicitiæ deduxiſſes in publicũ.
Sed erubuiſti, ne forſitã te uiolatã multi cognoſcerẽt. Vt q̃d timuiſti, ubi nõ erat timor: niſi ut
tacẽdo crimẽ, cũ adultero ſæpius te ſociares? Eſto aũt pudor te ꝓhibuit cõfiteri, q̃d de ſecũda
cõmixtione dicis? quid de tertia? q̃d de frequẽti cõmercio fœditatis? Ceſſat, ceſſat iã uiolẽtiæ
figmentũ

A figmentum,ceſſat ruboris argumẽtum ,ubi toties membra dicata Chriſto cœleſti, medici tui
uiſceribus polluendą præbuiſti.Horret,horret animus meus,mens hebeſcit cũ ad imum ſce-
leris peruenitur.Nam & medicus quamuis fortis ſit animi:tamen cũ altius ſecat uulnus,pu-
to ex parte aliqua ſuſtinebit horrorem.Heu perdita,iám ne intelligis omnes tibi uias excuſa
tionis penitus clauſas?Iám ne ſentis quantum tibi mali & in carne & in anima nefaria libido
contulerit?Non iſtam de te confuſionem tuus expectauerat pater,qui te ſibi ſingularem glo
riam computabat.Non hunc luctum & has lachrymas ex te ſibi crediderat tua naſci mater,
quæ partus ſui gemitus,per tuam uirginitatem ſolabatur. Non fratres tui, non ſorores hoc
ex te dedecus expectabant:quos omnes quaſi uno gladio tui ſceleris grauiter ſauciaſti. Si fu-
iſſes communi ſorte defuncta,defleſſent te ad modicum parentes: ſed exultaſſent gaudentes:
quia immaculatam præmiſerant uirginem, hoſtiam uiuam domino, propiciatricem ſuorũ
uidelicet delictorum.At nunc plangunt mortuam & non mortuam,plangunt uiuam & nõ
uiuam.Mortuam utiq; gloria uirginitatis:uiuam dedecore turpitudinis.Iratus eſt pater ſuis
uiſceribus,de quibus ſeminata es:Maledicit mater ſuo utero, ex quo in hanc lucem infelici-
ter proceſſiſti:nec tamen modum ſuo dolori reperiunt,niſi hoc planè ſolum uidẽtur ſibi ha-
bere ſolatium,quia nec te pater compulit:nec mater coëgit ut uirginitatem profitereris, quã
ultro & propria uoluntate profeſſa es.Nam ſcio cum multas difficultates tua genitrix pro-
poneret,cum arduum eſſet iter ſeruandæ uirginitatis integræ,te non ſolum pertinaciter reſti
tiſſe,ſed etiam reuelationes tibi datas dixiſſe terribiles.In quantum ergo mercedem ſibi ſpera
bant,ex quo non tuo propoſito reſiſterent,intantum tibi miſera intellige pondus iudicij cre
ſcere,quia non ſeruaſti quod ultro promiſiſti.Quibus te ſpinis ſerpens ille nequiſſimus obli-
gauit?Quibus te uenenis infecit ille qui Euam decepit:ut tanta te cæcitate percuteret,ut tantã
animæ tuæ faceret obliuionem?Non es memorata diem ſanctum, diem dominicæ reſurre-
B ctionis,in quo diuino altari te obtuliſti uelandam.In tanto nanq; ſolenni conuentu eccleſiæ
dei,inter lumina neophytorũ,inter candidatos regni cœleſtis,quaſi regina regi nuptura pro-
ceſſeras.Non es memorata,qualis ad te die illo eſt facta allocutio: Aſpice filia,intuere uirgo,
quantus ad ſponſi tui & domini gloriam conuenerit populus:ſeruare te oportet fidem quã
ſub tantis teſtibus polliceris.Semper cogita cui uirginitatem ſpoponderis tuam. Facilius te
oportet ſanguinem cum ſpiritu fundere,quàm perdere caſtitatem.Quantis in illo die conſe-
crationis tuæ dictis,& multis ſuper caſtitate præconijs,ſacro uelamine tecta es:ubi om̃is po-
pulus dotem tuam ſubſcribens,non attramento,ſed ſpiritu pariter clamauit: Amen. Vincor
lachrymis,cum hæc recordor:compungor ſtimulis,cum ad hæc humana exempla conſide-
ro.Nam ſi tredecim teſtibus ſponſalibus conſummatis,quæuis fœmina uiro cõiuncta mor-
tali:non ſine magno periculo perpetrat adulterium:quid putas fore cum inter innumerabi-
les teſtes eccleſiæ,coram angelis & exercitibus cœli,facta copula ſpiritualis per adulteriũ ſol-
uitur?Neſcio an poſſit ei condigna mors ac pœna excogitari.Dicit aliquis: Melius eſt nube-
re quàm uri.Hoc dictum ad nondum pollicitam pertinet, ad nondum uelatam. Cæterum
quæ ſe ſpopondit Chriſto,& ſanctum uelamen accepit,iam nupſit, iam immortali iũcta eſt
uiro:& iam ſi uoluerit nubere communi lege coniugij,adulterium perpetrat, ancilla mortis
efficitur.Si hoc ita eſt:quid de ea dicendum eſt:quæ occulta furtiuaq; turpitudine conſtupra
tur,& fingit ſe eſſe quod non eſt:habitu uirgo,facto non uirgo:bis adultera, & in aſpectu, &
actu. Sed ad te iterum redeo, quæ obliuionem tantorum paſſa bonorum es, & receptacu-
lum tantorum facta malorum es:Quomodo tibi in actu ignominioſo illo non ueniebat in
mentem habitus uirginalis,proceſſus ad eccleſiam inter uirgineos choros? Quomodo ocu-
los tuos non perſtringebat lux uirginalis:aures tuas non penetrabat hymnorum ſpiritualiũ
cantus: mentem tuam non uentilabat lectionum cœleſtium uirtus? Hoc uel maxime cla-
mante Apoſtolo:Fugite fornicationem:Quia omne peccatum quod fecerit homo,extra cor
pus eſt. Qui autem fornicatur,in corpus ſuum peccat.Et cum dicit, in corpus ſuũ: tamen in
Chriſto

C Chriſto peccare demonſtrat:quia ſubiungit,nō eſtis ueſtri. Empti enim eſtis precio magno: glorificate & portate dominum in corpore ueſtro. Et iterum dicit: Fornicatio autem & immundicia,nec nominetur inter uos,ſicut decet ſanctos, & ſepoſita omni adulatione,ſententiam fingit Apoſtolus:Hoc ſcitote,inquit,intelligētes:quia omnis fornicator aut immūdus, non erit hæres in regno Chriſti & dei. Hæc tāta & tam terribilia non ueniebant tibi in mētem,cum ad illud opus nefarium tua membra peterentur:ſed mortifera te obliuio tanquam in gurgitem altiſſimum demergebat,& quaſi captiuam execrabilis libido ducebat. Nónne uel illum locum tabulis ſeparatum,in quo in eccleſia ſtabas recordari debuiſti: ad quem religioſæ & nobiles matronæ certatim currebant,tua oſcula petentes,quaſi ſanctioris, quaſi dignioris? Nónne uel illa præcepta quæ oculis tuis ipſe ſcriptus paries ingerebat recordari debuiſti:diuiſa eſt mulier & uirgo? Quæ non eſt nupta,ſolicita eſt quæ domini ſunt,quomodo ſit ſancta corpore & ſpiritu. Tu autem in contrarium uerſans,ita agebas:ut nec corpore eſſes ſancta,nec ſpiritu.Corpore quidem fornicando:ſpiritu autem uirginitatem mētiendo.Proh nefas,ſolet fama ſubſequi factum:tuum autem malum fama præuenit.Nam cum ante triennium rumor quidam & ſuſurratio de te fuiſſet: tu ſynceritatem prætendebas, & uindictam de maledicis in eccleſia publice poſtulabas.Quos æſtus ego ſuſtinui? Quos pater tuus pro tua ſuſtulit opinione labores,requirentes ſingulos,ſingulos aſtringētes ut autorem infamiæ inueniremus? Graue eñ erat nobis & intolerabile de dei uirgine uel turpe aliquid dici. Nec hoc uerita es,nec ante oculos habuiſti:ut uenires inimicis in gaudium, & eos haberes infenſos,qui pro tua opinione laborabant.Multum audax multumq́; temeraria es: ſi te conſcientia non terret,ut ſimulata uirginitate,putes te etiam dominum poſſe fallere, qui dixit: Nihil occultum quod non reueletur:nec abſconditum quod non ſciatur. Et uos, inquit, feciſtis in occulto:ego autem faciam in manifeſto:ille qui non mentitur,furtiuum ſcelus deduxit in publicum,& in conſpectu ſolis huius tenebrarum tuarum opera nudauit.O,inquit,qui prætē-

D dit ſermonem,crudeliora incurrit:& cupiens moderari non inuenit.Oblita ergo propoſitū, oblita parentes,oblita eccleſiam totam,oblita gloriam uirginitatis,oblita honorem dignitatis etiam præſentem,oblita promiſſionem regni,oblita terribile iudicium:amplexa es corruptionem & protuliſti fructum confuſionis:finem uero mortem ſæuiſſimam & interitū ſempiternum.Et certe non habes quod de noſtra negligentia conquieraris. Quodcunq; enim ad officium pertinuit paſtoris,& tibi ut omnibus non negatum eſt. Dilectio ſpecialis adhibita, communio ſancta non defuit.Oblita domum patris,ſicut ſcriptum eſt, ad monaſterium uirginale tranſiſti,ut inter tot poſita,non ſolum dico tuta eſſe debuiſti ſi uoluiſſes: ſed etiam de alijs tutelam præſtare debuiſſes.Sed fruſtra hæc & alia ſunt prouiſa;fruſtra hymnū uirginitatis expoſui,quo gloriam propoſitam & obſeruantiam pariter decantares. Seminaui ſecus uiam,ſeminaui in ſpinis,ſeminaui in petroſa terra.Aut enim ex corde tuo uerbum meū uolucres,id eſt,dæmones rapuerunt,aut malis tuis cogitationibus ſuffocatum eſt, aut aruit nimio ardore libidinis.Heu me,quia ubi me putabam ædificare aurum, argentum & lapides precioſos:inuenta ſunt ligna,fœnum,ſtipulam,arſuras materias laboraſſe. Dicam & ego ſecundum prophetam:Heu me,quia factus ſum,ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe. Et quidē ſi tibi ſola damnum feciſſes:erat quidem triſtitia,ſed forſitan tolerabilis.Nunc uero quantas animas hoc tuo ſcelere ſauciaſti? quantas animas propter te de propoſito ſuo pœnitere feciſti? Quanta labia etiam fidelium inquinata ſunt,uiam domini blaſphemando? Aperuit in nos gentilitas os ſuum.Aduerſus eccleſiam ſanctam, ſynagoga Iudæorum per tuum dedecus exultauit.Quod ſi is qui unum ſcandalizauerit, mola circundatus præcipitari debet in mari:quid de te pronuncias,de cuius ſcelere omnis anima ſauciata eſt: & nomen domini in gentibus blaſphematum? Nónne quoties dicitur uirgo, toties tibi cumulus iniquitatis accreſcit? Iaces ecce uulnerata,iaces ecce proſtrata.Cupio prodeſſe, ſed ſubuenire non poſſum, quia totum caput in dolore eſt,& totum corpus in mœſtitia à pedibus uſque ad caput, ſicut ait Eſaias

A ait Eſaias: Non eſt malagma imponere, infirmitas tua omne humanæ medicinæ excludit auxilium. Et licet tam boni quàm mali iuſta indignatione permoti, te omni depopulatione decoratam, omni tormentorum genere diſcruciatam, iudicent morte mulctandam, aut ignibus exurendam: Ego tamen qui ſcio grauiora facinoris ſeruari tormenta, & ſine fine impias animas manere cruciatus: non temporalem utiq; non animam perditurus ego: ſed ſecundũ diuinam ſententiam dabo conſilium. Solum enim & unicum tentandũ eſt remedium illud: quod diuina uox per Ezechielem miſeris porrigit. Nolo mortem, inquit, peccatoris: tantum ut conuertatur & uiuat. Et iterum: Poſt hoc, inquit, dixi: Conuertere ad me, nunquid reſina non eſt in Galaad: aut medicus non eſt ibi: Quare non aſcẽdit ſanitas filiæ populi mei? Hæc itaq; dicta pœnitentiam ſapiunt: hæ ſententiæ dei, uocãt ad pœnitentiam, reuocant ab errore. Pœnitudo ergo eſt neceſſaria lapſis: uulneratis neceſſaria medicamina. Sed quanta putas & qualis neceſſaria eſt: ut aut æquet crimẽ, aut certe excedat. Vide ergo ſi ſimplex hoc peccatum adulterij eſt, aut duplex: duplex ergo fit per illam necem quæ facta dicitur in occulto: & ſecundum conſcientiæ molem exhibenda eſt pœnitentiæ magnitudo. Pœnitentia autẽ non uerbo agenda eſt, ſed facto. Hæc autẽ ſic agitur, ſi tibi ante oculos proponas de quanta gloria lapſa fueris: & de quo libro uitæ nomen tuum deletum ſit: & te iam poſitam credas prope ipſas tenebras exteriores: ubi erit fletus oculorum & ſtridor dentium ſine fine. Cum hæc certa fide ſicut eſt, animo conceperis: quia neceſſe eſt peccatricem animam tartareis pœnis & gehennæ ignibus tradi: nec aliud eſſe remedium conſtitutum poſt unicum baptiſma, quàm pœnitentiæ ſolatium, quantumuis laborem & indecorem ſubire contende, dũmodo ab æternalibus pœnis libereris. Ergo hæc tecum cogitans, & mente contractans, facti tui ipſa iudex eſto crudelior. In primis omnis cura uitæ huius intermittenda eſt tibi, & quaſi mortuam te exiſtima, ſicut es, quomodo poſſis reuiuiſcere cogita. Deinde lugubris tibi accipiẽda eſt ueſtis, & mens & membra ſingula digna caſtigatione punienda. Amputẽtur crines, qui per uanam gloriam, occaſionem luxuriæ præſtiterunt. Defluant oculis lachrymæ, qui maſculũ nõ

B ſimpliciter aſpexerunt. Palleſcat facies, quæ quondã irrubuit impudice. Totum deniq; corpus iniurijs & ieiunijs maceret: cinere aſperſum & cilicio perhorreſcat: quia male ſibi de pulchritudine placuit. Cor uero ſit liqueſcens tanquàm cera in ieiunijs, inquietans ſeipſum, & cogitationibus uentilans, quare ſit ab inimico ſubuerſum. Senſus etiã crucietur, quia in mẽbra corporis, cum haberet dominationem, malum geſſit imperium. Talis actio pœnitẽtiæ: ſi fuerit perſeuerans, audebit hic ſperare, ſi nõ gloriam, certe pœnæ euacuationẽ: Dicit enim deus: Conuertimini ad me, & conuertar ad uos. Cõuertimini in toto corde ueſtro, in ieiunio, & fletu, & luctu: dirumpite corda ueſtra, & non ueſtimenta: quia deus pius & miſericors eſt. Sic cõuerſus ille magnus Dauid iuſtificatus eſt. Sic Niniue peccatrix illa ciuitas incumbentem ſibi inuaſit interitum. Peccator ergo ſi ſibi non pepercerit, à deo illi parcetur: & ſi futuras pœnas gehennæ perpetuas in hoc paruo uitæ ſpatio cõpenſauerit, ſeipſum ab æterno iudicio liberabit. Grandi plagæ alta & prolixa opus eſt medicina. Grande ſcelus grandem habet neceſſariam ſatiſfactionem. Non eſt dubium leuius eſſe crimen, ubi homo peccatum ſuum ultro cõfitetur pœnitens. At ubi cælans mala ſua inuitus detegitur, & nolens publicatur: illud grauius ſcelus eſt: quod utiq; tibi prouenisſe negare non poteris. Et ideo fortius eſt dolendum, quia peccatum eſt fortius. Si mente cernerent homines quale iudicium emittet deus mundo: ſenſus humanus non diſpergeretur uanitate ſeculi, ſi non infidelitate grauarentur. Quãtumuis, & qualemuis cruciatum ad præſens libentiſſime ſufferrent, etiam ſi eſſet longior uita, dũmodo illas pœnas æterni ignis non incurrerent. Sed tu quæ iam ingreſſa es agonem pœnitentiæ, inſiſte miſera, fortiter inhære, tanquàm naufragus tabulæ, ſperans per ipſam te poſſe de profundo criminum liberari. Inhære pœnitentiæ uſq; ad exitum uitæ tuæ: nec tibi præſumas ab humano die poſſe ueniam dari, quia decipit te, quicunq; tibi hoc polliceri uoluerit: quæ enim proprie in domino peccaſti, ab illo ſolo quære remedium.

C In corruptorem inuectio.

DE te autem quid dicam fili ſerpentis: miniſter diaboli: uiolator templi dei: qui in uno ſce-
lere duo crimina perpetraſti: adulterium utiq; & ſacrilegiũ? Sacrilegium planè ubi uas
Chriſto oblatum, domino dedicatum, demẽti temeritate polluiſti: ſicut Baltaſar rex ille Per-
ſarum, qui quia in uaſis dominicis, quæ de templo Hieruſalem fuerant à patre eius ſublata,
bibere cum ſuis amicis & concubinis uſurpauit, ipſa nocte angeli manu percuſſus, crudeli
morte punitus eſt. Quid de te arbitraris, perdite pariter & perditor, qui uas rationabile con-
ſecratum Chriſto, ſacrificatum ſpiritu ſancto, temerariæ impietatis ſacrilegio polluiſti: & tui
propoſiti immemor, & iudicij diuini contemptor. Melius enim fuerat te fuiſſe non natum,
quàm te ſibi gehenna propriũ filium uendicaret. Et licet teipſum conſcientia ſceleris agat per
diuerſa præcipitem: fugit enim impius nemine perſequente: licet & duræ peccati imagines
dormientem quoq; perterreant, necdum uigilantem: tamen cum neq; à paſtore etiã oui mor
bidæ uel morituræ denegatum ſit pœnitentiæ remedium: do conſilium: petas ultro carcerẽ
pœnitentiæ, obruas catenis uiſcera, animam tuã gemitu ieiunijsq; diſcrucies, ſanctorum pe
tas auxilium, iaceas ſub pedibus electorum, ut non tibi per cor impœnitens theſaurizes iram
in die iræ & iuſti iudicij dei, qui reddet ſingulis ſecundum opera ipſorum. Nec te in eorum
numero conſtituas, quos luget Paulus. Qui ante peccauerunt, inquit, & non egerunt pœni-
tentiam ſuper immundicia & fornicatione, & libidine, quam geſſerũt. Nec tibi de multitudi-
ne peccantium ſimilium blandiaris & dicas: Non ſolus hoc egi, multos habeo ſocios: ſed re-
cogita, quia multitudo ſociorũ impunitatem non facit criminum. Nam in Sodoma & Go-
morra, & in totis quinq; ciuitatibus innumerabiles utiq; habitabant: ſed ecce omnes pariter
qui libidinoſe corpora ſua tractauerunt, imbribus igneis cõflagrati ſunt: ſolus aũt Lot de il-
D lo ineuitabili incendio effugit, quia ab illa turpitudine ſe præſtiterat alienum. Exclude ergo
uel nunc infelix de corde tuo blandimenta ſerpentis, & luctu & fletibus dum in corpore tuo
immundo anima illa tenebroſa uerſatur, remedium tibi in die neceſſitatis acquire: ſemꝑ ante
oculos habens Apoſtoli ſententiã: Quia omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chri-
ſti, ut referat unuſquiſq; propria corporis ſui, ſecundũ quod geſſit, ſiue bonum ſiue malum.

Ad lapſam conſolatio.

QVis conſolabitur te uirgo filia Sion, quia magna facta eſt ſicut mare cõtritio tua? Effun-
de cor tuũ ſicut aquã coram facie dñi. Extolle ad eum manus tuas pro remedio peccato-
rum tuorũ. Accipe igitur lamentum, & primo quidẽ nullo die quinquageſimus pſalmus in-
termittatur: qui in negocio tali cantatur: uſq; ad uerſiculũ illum: Cor contritũ & humiliatum
deus nõ ſpreuit: gemitu lachrymisq; percurre. Inſuper hãc lamentationẽ, nõ ſine cõpunctio-
ne cordis in cõſpectu dei iudicis funde: Quis dabit capiti meo aquã, & oculis meis fontem la-
chrymarum, ut defleam uulnera animæ meæ? Cõuerſi ſunt dies feſti mei in luctum: cantica
mea in lamẽtationẽ. Receſſit ſonus hymnorũ, & lætícia pſalmorũ, & ſucceſſit dentiũ ſtridor,
& fletus oculorũ. Obmutui, & humiliata ſum, & ſilui à bonis, & dolor meus ꝑ ſingulos dies
renouabitur: Concaluit cor meũ intra me, & in meditatione mea exardeſcit ignis. Timor &
tremor uenerũt ſuper me, & cõtexerunt me tenebræ. Abyſſus circũdedit me, extremo dimer-
ſit caput meũ in ſciſſura ĩferi. Heu me quia facta ſum ſicut Sodoma, & cõbuſta ſicut Gomor-
ra. Quis miſerebit̃ cineri meo? Durius offendi quã Sodoma, quia legẽ neſciẽs illa deliquerat:
ego accepta gratia peccaui. Si homo peccet in hominẽ erit qui interueniat. Ego peccaui in do-
mino quẽ propiciatorẽ inueniam? Concepi dolorẽ, & peperi iniquitatẽ. Lacum fodi, & incidi
in foueã quã operata ſum. Ideo cõuerſus eſt dolor in caput meum: & in uertice meo iniquitas
mea deſcendit. Immũdicia mea ante pedes meos, nõ fui memor nouiſſimorũ, & cecidi miſe-
rabiliter, nec eſt qui conſoletur me. O quàm acerbus fructus luxuriæ, amarior felle, crudelior
gladio. Quomodo facta ſum in deſolationẽ? ſubito defeci, perij propter iniquitatẽ meã, uelut
ſomniũ ſurgẽtis. Ideo in ciuitate dñi uilificata eſt imago mea: deletũ eſt de libro nomen meũ.

Facta

A Facta ſum ſicut nycticorax in domicilio, ſicut paſſer unicus in ædificio, nec qui cõſoletur me inuenio. Conſidero à dextris & uideo, nec eſt qui cognoſcat me. Perijt fuga à me, & non eſt qui requirat animam meam. Facta ſum ſicut uas perditũ. Audiui uituperationem omnium circunhabitãtium. Væ diei illi, in quo me infœlicem genuit uterus, & lux iſta crudelis accepit. Oportuerat me potius fuiſſe non natam, quàm ſic in gẽtibus fabula fierem. Propter me confuſio & improperium factum eſt famulis domini, & cum digne colentibus. Lugete me montes & flumina, quia fletus filia ego ſum. Lugete me beſtiæ ſyluarũ, reptilia terræ, & uolucres cœli, & omnes animæ, quæ uita fruimini. Nunc uos beatæ feræ & uolucres, quibus nullus metus de inferis eſt, neq; poſtmodum reddituræ eſtis rationem. Nobis manet pœna crudelis tartari, quia habentes ſenſum delinquimus. Ideo non eſt pax peccatoribus. Meum peccatum, mea iniquitas non ſunt ſimilia offenſis hominum: quia horribilis eſt hæc impietas, carne polluere uirginem, & caſtitatem profeſſam. Mentita ſum in dominum altiſſimũ: ideo nõ eſt mihi fiducia inuocandi dominum altiſſimum, quia obſtructum eſt os loquẽtium iniqua. Nam malum meũ propheta cecinit, quod qui elongant ſe à domino, peribunt. Diſperdit omnem fornicãtem à ſe. Et ſi abeſt lingua faucibus meis, & in puluerem mortis deducta ſum: uerumtamen clamabo ad dominum. Adhuc tempus eſt, dum datur ſpacium, quia in morte non erit memoria. In inferno non eſt confeſſio. Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi, nec eſt ſanitas in carne mea. A uultu iræ tuæ, non eſt pax oſſibus meis, à facie peccatorum meorum. Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Computruerunt & deteriorauerunt cicatrices meæ, à facie inſipientiæ meæ. Miſerijs afflicta ſum, & curuata in finem, rugiebam à gemitu cordis mei. Cor meum conturbatum eſt, deſeruit me fortitudo mea & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum. Deus repuliſti me, & deſtruxiſti me, oſtendiſti mihi dura, potionaſti me uino compunctionis. Expulſa ſum ab oculis

B tuis, iam non adijciam ut reſpiciam ad templum ſanctum tuum, facta ſum in exterminium. Quæ utilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionẽ? Nunquid mortuis facies mirabilia? Tuus ſermo eſt, tua promiſſio eſt: Nolo mortem peccatoris, ſed conuerſionem. Vt poſſim uiuere ad te deus conuerto me, qui ſolus potes nouare omnia: Tu ab inferis animas reuocas, & ſoluis cõpeditos: Tu deus erigis eliſos, cæcos illuminas, mortuos ſuſcitas, erraui ſicut ouis perdita, quære famulam tuam, ne lupus crudelis glutiat me. Multi dicunt animæ meæ, non eſt ſalus ipſi in deo eius. Sed & tuum conſilium tecum eſt. Quot ſunt dies famulæ tuæ, quãdo facies de me iudicium? Sed ne intres in iudicium cum famula tua. Defecit anima mea in ſalutari tuo, defecerunt lachrymis oculi mei, effuſa eſt in terram gloria mea. Quando reſpicies propter iniquitatem. Corripuiſti hominẽ, & tabeſcere feciſti ſicut araneã animam meã. Memento domine quod puluis ſum. Vide humilitatem meam, & laborem meum, & remitte mihi ut refrigerer priuſquam abeam, & amplius non ero.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Hæc nec ineloquens eſt, nec indocta, quanq; ab Hieronymiana dictione longe lateq; diſſidens. Magis autẽ Paulinum reſipit q; Auguſtinum. Nam ſi uerus eſſet titulus, qui teſtabatur ab Hieronymo ſcriptam ad Euagrium: ſi ad epiſcopum ſcribit Euagrium, ſtultum eſt eum uocare fratrem: ſi ad nondum epiſcopum, nulla ueſtigia familiaritatis in epiſtola.

IN EVAGRIVM OBIVRGATIO QVOD LEVITAM lapſum non conſolatus ſit.

NIſi uererer beatiſſime frater, ne inter ſimulatos amicos Iob, mihi portio poneret, qui uidentes plagam eius, ueluti qui non haberent cõſolationem, iugi ſilentio quieuerunt: propè fuerat, ut ego ſuperpoſita manu ori, & obdurata linguæ fiſtula, ianuas labiorum meorum taciturnitate cõcluderem. Sed abſit hoc à fide mea, ut aliquam plagam dicam eſſe, quæ non habeat conſolationem, cum mihi propheta procla-

A cidit,non poteſt ei iam remedij medicina conferri.Erras frater,erras,recurre ad ſcholam medici.Ecce in ſecũdo loco:id eſt Exodi libro,ubi totius populi uulnus plagaq́ꝫ deſcribitur,etiã Leuitæ peccaſſe referuntur,qui priores ad correptionem legiſlatoris,emendati eſſe perhibẽtur:& non tam in eis peccati crimen arguitur,quàm uelox conuerſio in pœnitentiæ celebritate laudatur.Cui rei ſimile etiam in Ezechiele dominus noſter dicit de leuitis.Qui primi à me exierunt,cum erraſſet Iſraël.Ipſe quoqꝫ pontifex ad ſuggeſtionem populi idolum fabricauit pro quo orans Moyſes,fraterno liberatur auxilio.Sed dicis forſitan:Adhuc nec leuitæ ſanctificati erant:nec pontifex conſecratus cum iſtius mali crimen commiſſum eſt.Non contradico peritiæ tuæ,quam ex ſcripturarũ uoluminibus concepiſti.Tamen ſic poſſem reſponde re tibi ſecundum apoſtolicam ſententiã,qua loquitur ad Hebræos:quia in Abrahæ lumbis latens Leui,decimas à Melchiſedec accepit & dedit.Aut ipſe Aaron:quid tibi minus uidetur habuiſſe de pontificali honore uel gradu,cum Aegyptios ſignis percuſſit horrendis,& egrederetur nocte cum populo & ſanctum paſcha celebrauerit?Scimus autem quia ſine ſacerdote paſcha non poteſt celebrari.Sed prætermiſſis his interrogare te uolo:quid erat Aaron, cũ aduerſus Moyſen inuidiæ uirore percuſſus,iuncta ſibi Maria,murmurauit? At fortaſſe dicas:minus eſt inuidia quàm fornicatio.Lege ergo beatum Apoſtolum,qui dicit:Neqꝫ fornicarij,neqꝫ inuidi,neqꝫ maledici,neqꝫ auari,neqꝫ detractores,regnum dei conſequentur. Vides ubi uelut æqualia ſibi ſimiliaq́ꝫ iunguntur:quæ ad cœlorum regna non ſubeunt. Et aduerte cuius pœnæ ſententiam mereatur inuidia:pro qua propheteſſa Maria lepræ fœditate percutitur:uel cuius auaricia,pro qua Giezi Heliſæi miniſter ſimili ſorte damnatur.Tu ergo qui auarum non deteſtaris,qui inuidum non refugis:fornicatorem fratrem, & ad tempus ruentem,æternæ mortis pœna condemnas?Nec ideo hoc dicimus: ut peccandi frena laxemus:Sed aduertat quiſquis hæc legerit:quia non uiuentibus loquimur:ſed mortuum conſolamur.Denique reſurgat:& uidebis,quia ſtatim ei tradamus pſalmiſtæ uerſum dicentis: Vir-

B ga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.Accipiat ergo uirgam correptionis & baculũ quo ſuſtentari poſſit infirmus.Ita enim intelligimus Apoſtolum:Quia neqꝫ inuidi, neqꝫ fornicatores,neqꝫ auari,neqꝫ aliena appetentes,regnum dei poſſidebunt:id eſt,quos in hoc uitio tempus receſſionis inuenerit.Quia alibi dominus dicit:Vnumquenqꝫ in uijs ſuis iudicabo.Et ipſe Apoſtolus ait:Quales antea fuerint,nihil mea intereſt.Et in epiſtola ſua beatus Ioannes,orari mandat pro fratre qui non habet peccatum uſqꝫ ad mortem.Credo qui non uſqꝫ ad extremum uitæ finem,peccatorum ſuorũ malis fuerit ſubiectus.Nam de leuitis quod ſuperius dixeras non eos fuiſſe ſanctificatos,qui tamen peccatis fuere polluti,quid tibi uidetur illud in beati Eſdræ libris:ubi reuerſi de captiuitate Babyloniæ:& reſtructis nuper templi domini fundamentis:non ſolum plebs uulgi,uerum & ſacerdotalis familia: & illius Ieſu magni,inuenitur mulieribus alienigenis:hoc eſt Syris, Idumæis, Moabitis, & Ammonitis eſſe permixta?Qui tamen omnes peccati eiuſdem accipientes conſilium Eſdræ:& reijcientes mulierum alienigenarum conſortia,ſorde caruerunt. Vnde uides,quia ſicut peccati cõtagione maculamur:ita expulſione eius abluimur.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ipſa phraſis indicat hanc eiuſdem autoris eſſe,cuius eſt quæ proxime præceſſit, nempe Paulini.

HORTATVR MILITEM SECVLI VT CHRISTO MILITET.

ET ſi ignotus tibi ſim facie,iam tamen te corde cognoui:quia filius meus in domino chariſſimus Victor,referens mihi religioſam uitam tuam: fecit ut te(quamuis abſentem) cognoſcerem,& ſicut conſortem futurum in Chriſto diligere inciperem.Retulit enim mihi quomodo & in militia ſeculari(in qua adhuc tu teneris) ſocius & ſecutor cotubernij tui fuerit. Vnde magis præſumpſi ſcribere ad te per ipſum. Spero etenim te ex eadem uia ad uiam noſtram eſſe uenturum.Quandoquidẽ iſtum de tuis ſocijs ad nos præmiſiſti:quem pro pignore tuo eccleſia tenet,ut te poſt eum capiat.Nihil enim

C eſt benedicte fili,quod poſſit aut debeat præferri ei,qui eſt uerus dominus, & uerus pater &
imperator æternus.Cui enim rectius uitam noſtrã impendimus,quã illi à quo accepimus,&
cui eam uſq; in finẽ debemus:quia ipſius beneficio uiuimus.Si tamẽ in hoc ſeculo ipſo mili-
tauerimus,tũc ad ipſum trãſire merebimur.Quod ſi magis dilexerimus hoc ſeculũ,& malue
rimus Cæſari militare quàm Chriſto:poſtea nõ ad Chriſtum,ſed ad gehennã transferemur:
ubi principũ huius ſeculi uertitur cauſa. Ideo nec affectum,nec patriã,nec honores, nec diui-
tias deo præferre debemus:quia ſcriptũ eſt:Præterit huius mũdi figura.Et,qui hunc mundũ
dilexerint,cũ ipſo & peribunt.Ideo ipſe dñs in euangelio cõteſtatur & dicit:Qui amat patrẽ
aut matrẽ plus quã me,nõ eſt me dignus.Et qui nõ accipit crucem ſuã & ſequit̃ me: non po-
teſt meus eſſe diſcipulus.De diuitijs autẽ ſeculi huius:quas quidã pro ſummo bono,& neceſ-
ſario amplectuntur & diligũt,ita dicit:Quia non proderũt theſauri iniquis:iuſticia aũt eripit
à morte.Et iterũ per prophetam dicit:Exterminati ſunt oẽs qui exaltati fuerant auro & argẽ
to.In euangelio quoq; clamat atq; prædamnat diuites ſeculi,dicẽs:Væ uobis diuitibus,quia
habetis cõſolationẽ ueſtrã.Væ uobis qui ſaturati eſtis,quia eſurietis. Væ uobis qui ridetis
nunc,quia lugebitis & flebitis.Noli ergo diutius diligere hũc mundũ,neq; militiã eius, quia
ſecundũ ſcripturæ autoritatẽ inimicus dei eſt,quicũq; eſt amicus ſeculi.Et qui militat gladio,
mortis miniſter eſt.Qui aũt ſuum uel alienũ ſanguinem ſundit,hic recipiet fructũ ſtipendio-
rum.Aut enim exitu mortis tenebitur reus,aut criminis. Quia neceſſe eſt, ut miles in bello:
in quo tamen nõ tam pro ſe quàm pro alio dimicat,aut ſuã mortem uictus inueniat,aut mor
tis cauſam uictor acquirat:quia uictor eſſe nõ poterit,ſi effuſor ſanguinis ante nõ fuerit.Ideo
dicit dominus:Non poteſtis duobus dominis ſeruire.Sed quia uni deo ſeruiendũ eſt, facile
puto poſſe diſcerni:cui potius ſeruiri debeat:deo an mammonæ, Chriſto an Cæſari: cũ ipſe
D Cæſar Chriſti ſeruus ſtudeat eſſe:ut aliquarum gentiũ rex eſſe mereatur.Neq; enim quicũq;
rex terrenus,totius terræ dominus eſt.Chriſtus autẽ totius mundi rex eſt:quia oĩa per ipſum
facta ſunt:& ſine ipſo factum eſt nihil,Et ipſe eſt rex regum,& dñs dominantiũ:& in terris,
in mari,in abyſſis omnia q̃ uult facit. Hunc igitur ſequamur:huic militemus:cui coniunctus
nunquam diſiungitur miles,qui militãtibus ſibi,gloriã uitę æternæ,honorẽ regni cœleſtis,&
diuitias hæreditatis ſuæ,& diuinæ cognitionis conſortium perenne largitur.Scriptũ eſt aũt:
Qui pecuniam diligit,nõ iuſtificabitur:& qui terrenas poſſeſſiones concupiſcit, in illis(ſicut
ſcriptum eſt) implicabitur.Nam in Eccleſiaſtico per Salomonem loquitur diuina ſapiẽtia:
Quia multi periclitati ſunt auri cauſa:& facta eſt in facie illius perditio ipſorũ.Lignũ,inquit,
offenſionis eius eſt aurũ:& deijcit illos qui ſectantur illud.Sed non omnis niſi imprudẽs di-
ſperiet in illo.Quamobrẽ fuge ab illo fili,ſicut à facie ſerpentis,credens Chriſto:qui in euãge-
lio teſtatur omnibus hominibus:Quia nõ in abundantia cuiuſquàm uita eius eſt,ex his quæ
poſſidet.Sed te forſitan ætatis tuæ fiducia,& ſtipes dignitatum,uel diuitiarum augmenta ſol
licitant,ut dicas: adhuc iuuenis ſum,eſt nũc tempus ut parumper militem,& uxorem ducã,
& filios habeam,& poſtea deo ſeruiã.Ad hæc tibi reſpondet:non ego, ſed dñs: qui loquitur
in prophetis & apoſtolis ſuis:& Sapiens dicit:Ne tardaueris conuerti ad dominũ, nec diffe-
ras de die in diem,ne ſubito ueniat ira illius. In euangelio aũt quo ardore properandum ſit
ad conuerſionẽ,oſtendit cum dicit:A diebus autem Ioannis uſq; ad hodiernum diem, uim
patitur regnum cœlorum:& qui uim faciunt rapiunt illud. Talis uiolentia deo grata eſt,quę
neminem concutit,nullius damno committitur.In hanc rapinam manus tuas uerte, quæ cri
men non habet & confert ſalutem.Et quid tibi militarium ſtipendiorum curationes, cum in
uidia uiolentiæ curare:cum forſitan pro tua honeſtate etiam debitorum moderatus exactor
ſis:cum ſine cuiuſquã inuidia,& cum dei gratia poſſis eſſe uiolẽtus: ut rapias regnũ cœlorũ:
quod ſibi auferri patitur,& gaudet Chriſtus inuadi:qui pro abundantia charitatis & poten-
tiæ ſuæ capax eſt largiendi quod tenet,& quod donauerit obtinendi. Nam quando ſanctis
ſuis in regno ſuo regnare conceſſerit:ipſe regnabit in illis quos conſortes regni cœleſtis aſ-
ſumpſe

A ſumpſerit. Scriptum eſt enim: Et regnum dei cum ſanctis fore: & ipſos ſanctos eſſe regnũ dei: quod propitio deo cum conuerſus fueris, & legendo cognoſces, & credẽdo intelliges. De ætatis autem flore primo quis audeat gloriari? Admonet diuina ſcriptura, dicẽs: Omnis caro fœnum eſt, & omnis claritas eius, ut flos fœni. Aruit fœnũ & flos decidit: ſermo aũt domini manet in æternum. Ideo propheta, illa potius in quibus æterna corporis rediuiui gloria poſt reſurrectionem poſſit manere, deſyderans clamat: Quàm amabilia ſunt tabernacula tua domine uirtutum, cõcupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Et de uinculis coniugalibus & cæteris temporalium rerum tam ſpinoſis quàm inanibus curis, Apoſtolus (in quo Chriſtus loquitur) admonet, ne in lõgum huius ſeculi tempus irrita uota mittamus: & cognoſcere nos iubet: quia tempus breuiatum eſt, & dicit: Reliquum eſt ut qui habẽt uxores, tanquàm non habẽtes ſint: & qui flent, tanquàm non flentes: & qui gaudent, tanquàm nõ gaudentes: & qui emunt, tanq̃ nõ poſſidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanq̃ non utentes. Quod cum dicit: oſtẽdit liberos nõ debere implicari: quandoquidem liberari ſuadeat impeditos. Si ergo iam forſitan alligatus es uxori: noli quærere ſolutionem. Quod ſi adhuc liber es ab uxore, noli quærere implicationem. Non enim Apoſtolus propter cõiugij cõdemnationem hoc dicit: quandoquidẽ huius fœderis religionẽ, magno Chriſti & eccleſiæ ſacramento cõparat: ſed propter inſtantem neceſſitatem bonum eſſe aſſerẽs hominem ſic eſſe quemadmodum ipſe erat. Volo, inquit, uos ſine ſollicitudine eſſe, hoc eſt, ut nihil præter deum & ſalutem noſtram cogitemus. Nam uxor & filij, quanq̃ & ipſa diuinitus nobis pignora data ſint, tamen grauiſſimarũ curarum onera ſunt. Vnde idem Apoſtolus ait: Quia tribulationem carnis habebunt huiuſmodi: quia neceſſitudinis noſtræ carnes, quãto chariores nobis ſunt, tanto magis nos diſcruciãt & fatigãt. Nam uxore accepta, primum optãtur filij, & ſi nõ ſuſcipiuntur, ſterilitas lugetur: ſi ſuſcipiuntur, orbitas timetur. Ac proinde nunq̃ in carnalibus affectionibus, ita requieſcit animus ut cruciatu

B careat, dum neceſſitudines ſuas, aut bonas amat cum amittẽdi metu, aut malas odit cum amittendi uoto: in utroq̃ miſerijs ſuſtinendis ſemper obnoxius. Miſer eſt enim qui uxorem bonã perdit, miſerior qui malam poſſidet. Inter hæc duo accidentia, ſatis felicior eſt qui utrunq̃ non nouit. Similiter & de filijs: ſepiſſime enim ſunt miſerrimi parentes, uel qui amabiles habẽt quibus orbantur, uel qui tales habent, ut non habentibus inuidere cogantur. Audi ergo fili mi & inclina aurem tuam mihi, & diſrumpe omnia uincula tua quæcunq̃ in hoc ſeculo te implicatum tenent: cõmuta in melius militiam, ut æterno regi incipias militare. Et nunc ut audio, qui adiutor & tutator es ciuium, fias comes Chriſti. Deinde in hac militia ſoletis in uotis habere hãc officij promotionem, ut protectores efficiamini. Si autem deo te probaueris, ipſum deum incipies habere protectorem. Vide ad qualem militiã te inuito collegam: ut quod homini eſſe optas, hoc tibi deus ſit. Quem ſi cœperis ſequi: & in eius comitiua inceperis militare, finis militiæ tuæ erit regnum, non terræ & temporis, ſed æternitatis & cœli.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Stilus eſt alicuius recentioris. Apparet fragmẽtum eſſe decerptum ex commentarijs alicuius: nam & abruptum eſt initium, & ſimiliter deſinit ut incipit. Neque uideo cur quiſq̃ hoc exiſtimarit Hieronymo tribuendum, niſi forte deceptus hac coniectura, quod interpretatur aliquot uoces Hebraicas.

DE X. TENTATIONIBVS POPVLI ISRAELITICI.

HAec ſunt uerba quæ locutus eſt Moyſes ad omnem Iſraël in tranſitu Iordanis, in ſolitudine campeſtri: contra mare rubrum inter Pharam, & Tophel & Laban & Hazeroth & auri abundantiam: undecim dierum iter de Horeb ad montem Seir uſq̃ Cades barne. Hæc ſunt uerba quibus corripuit Moyſes filios Iſraël pro decem tentationibus quibus dñm tentauerunt. Vnde dominus in libro numerorum dicit: Attamen omnes homines qui uiderũt maieſtatẽ meam, & ſigna quæ feci in Aegypto, & in ſolitudine, & tentauerunt me iam per decem uices, nec obedierunt uoci meæ: non uidebunt terram pro qua

C iuraui patribus ipſorum. Quas tentationes hic breuiter & obſcure Moyſes enumerat, dicens:
In ſolitudine, in qua oſtēdit eos pro aquæ penuria duabus uicibus tentaſſe dominum. De pri-
ma tētatione ita in Exodo legitur: Iurgatus populus cōtra Moyſen ait: Da nobis aquā ut biba
mus. Quibus reſpondit Moyſes: Quid iurgamini cōtra me? cur tentatis dominum? De ſecun-
da tentatione ita in libro Numerorū dicitur: Cumq; indigeret aqua populus &c. uſq; ad eum
locum in quo ait: Hæc eſt aqua cōtradictionis, ubi iurgati ſunt filij Iſraël cōtra dominū & ſan-
ctificatus eſt in eis. Tertia tētatio continetur, in eo quod ait: In campeſtri contra mare rubrū: in
quo loco murmuraſſe dicuntur contra dn̄m: quia perimendos Aegyptios eſſe Moyſi nō cre-
diderunt, ſibi de uerbo dn̄i dicenti: ſed potius eos ſe ſubſequi timuerunt. Vnde dicitur in pſal-
mo: Patres noſtri nō intellexerūt mirabilia &c. Quarta & quinta tētatio, cōtinetur in eo quod
ait: Inter Pharam & Tophel & Laban. Pharam interpretat̄, onager. Tophel, ſtulticia. Laban,
album. Quod ita intelligitur, quia ſimiles onagro facti filij Iſraël ſtulte egerunt tentantes dn̄m
duabus uicibus, ſuper albo, id eſt, ſuper manna: Manna uero albū dicitur: ut eſt illud Exodi:
Appellauitq; domus Iſraël nomē eius Man, quod erat quaſi ſemen coriandri albū. Vna ten-
tatio fuit ſuper eodē māna: ſicut in Exodo dicit̄: Hic eſt ſermo quē præcepit dn̄s: colligat ex eo
unuſquiſque quantū ſufficit ad ueſcendum: Et poſt pauca. Dixit ad eos Moyſes, nullus ex eo
reſeruet in mane. Qui nō audierunt eum, ſed dimiſerūt ex eo quidā uſq; mane. Altera fuit ten-
tatio, de qua poſt pauca in eodē loco dicitur: Sex diebus colligite: in die aūt ſeptima ſabbatum
eſt dn̄i, idcirco nō inuenietur. Venit aūt ſeptima dies: & egreſſi de populo ut colligerēt, nō in-
uenerunt. Dixit aūt dn̄s ad Moyſen: uſq; quò nō uultis ſeruare mādata mea & legē meā? &c.
Sexta tētatio contineт̄ in eo quod ait, & Hazeroth. Hazeroth uero ciuitas eſt ſolitudini uicina,
& interpretatur uilla: in cuius territorio, id eſt, in ſepulchris cōcupiſcētiæ, facta fuiſſe legitur ſe-
cunda tentatio carniū, in qua etiā prima tentatio carniū cōplectitur. De prima ita in libro Exo
D di legitur: Dixerunt Moyſes & Aaron ad oēs filios Iſraël: Veſpere ſcietis quod dn̄s eduxerit
uos de terra Aegypti, & mane uidebitis gloriā dn̄i. Audiuit enim murmur ueſtrū, nec contra
nos eſt murmur ueſtrū, ſed cōtra dn̄m. Et poſt pauca. Locutus eſt dn̄s ad Moyſen, dicēs: Au-
diui murmurationes filiorum Iſraël: Loquere ad eos: Veſpere comedetis carnes & mane ſatu-
rabimini panibus, ſcietiſq; quod ego ſum dn̄s deus ueſter. Factum eſt ergo ueſpere, & cōſcen-
dens coturnix operuit caſtra. De ſeptima aūt tentatione in Numeris dicitur: Interea ortum eſt
murmur populi, quaſi dolentiū pro labore cōtra dominum. Quod cum audiſſet iratus eſt, &
accenſus ignis domini deuorauit extremā partem caſtrorū. Et poſt pauca: Sanctificamini, cras
etenim comedetis carnes. Ego aūt audiui uos dicere, quis dabit nobis eſcas carniū? Bene nobis
erat in Aegypto. Dominus enim dabit uobis carnes & comedetis, nō uno die nec duobus uel
quinq;, aut decē aut uiginti quidē: ſed uſq; ad mēſem dierum, donec exeat per nares ueſtras, &
uertatur in nauſeā, eo quod repuleritis dominū, qui in medio ueſtri eſt: & fleueritis corā eo, di-
cētes: Quare egreſſi ſumus de Aegypto? Itē paulopoſt: Adhuc carnes erāt inter dētes eorū: nec
defecerat huiuſmodi cibus: & ecce furor domini cōcitatus in populū, percuſſit eum plaga ma-
gna nimis. Octaua tētatio cōtinetur in eo quod ait: Vbi auri eſt plurimū. Notādū nāq; quod
in Hebræo, & abundātia auri habeatur. Abundātia aūt auri intelligit̄ uitulus aureus, quem fa
bricati ſunt filij Iſraël ſibi in deos, morante Moyſe cum domino in monte Sinai. Idcirco abun
dantia auri dicitur, quia in idolo moles omnium peccatorum conſiſtit, & idolum pro omni-
bus peccatis abundat. Nona tentatio continetur in eo quod ait: Vndecim diebus de Horeb
per uiam montis Seir. Quod in Hebræo ita habetur: Vndecim diebus iter de Horeb ad mon
tem Seir. Fabricato itaque in Horeb idolo, undecimo die uenerunt ad montem Seir, qui eſt
in ſuburbano ciuitatis Cades barne, ubi filij Iſraël tentauerunt dominum: ſicut in libro Nu-
merorum ſcribitur: Vſq; quò multitudo hæc peſſima murmurat contra me? Querelas filio-
rūm Iſraël audiui. Dic ergo eis: Viuo ego dicit dominus: ſicut locuti eſtis audiente me, ſic faciā
uobis. In ſolitudine hac iacebunt cadauera ueſtra. Et poſt paululum. Iuxta numerum qua-

draginta

A draginta dierum quibus conſideraſtis terram, annus pro die cōputabitur: quadraginta annis
recipietis iniquitates ueſtras: & ſcietis ultionem meam, quoniam ſicut locutus ſum, ſic faciam
huic multitudini peſſimæ: quæ conſurrexit aduerſum me: in ſolitudine hac morietur & defi-
ciet. Item: Locutus eſt Moyſes uniuerſa hæc ad filios Iſraël, & luxit populus nimis: & ecce ma-
ne primo ſurgentes aſcenderunt uerticem montis, & dixerunt: Parati ſumus aſcendere ad lo-
cum, de quo locutus eſt dominus, quia peccauimus. Quibus Moyſes: Cur, inquit, tranſgredi-
mini uerbum domini, quod uobis non cedit in proſperum? Nolite aſcēdere, non enim eſt dn̄s
in medio ueſtrum, ne corruatis coram inimicis ueſtris. Itemq́ꝫ poſt pauca. At illi contenebrati
aſcēderunt in uerticem montis. Arca autem teſtamenti domini & Moyſes non receſſerunt de
caſtris. Deſcendit Amalechites & Chananæus qui habitabāt in monte, & percuuiēs eos atque
cōcidens perſecutus eſt eos uſqꝫ Horma. Mons iſte, in quo Amalechites & Chananæus habi-
tare dicunt̃, mons Seir intelligitur, ſicut in Deuteronomio ſcribitur. Itaqꝫ egreſſus Amorræus
qui habitabat in montibus, & obuiā ueniēs perſecutus eſt uos: ſicut ſolēt apes perſequi, & ceci
dit de Seir uſqꝫ Horma. Decima tentatio continetur in eo quod ait, uſque Cades barne. Hæc
tētatio fuit in Cades barne. Vnde Moyſes miſit exploratores ad cōſiderandā terrā Chanaan:
ſicut in libro Numerorū dicitur. Et locutus eſt dominus ad Moyſen, dicens: Mitte uiros qui
conſiderent terrā Chanaan quam daturus ſum filijs Iſraël &c. Et paulopoſt. Et dixit dominus
ad Moyſen: Vſqꝫquò detrahet mihi populus iſte, quouſqꝫ non credent mihi in omnibus ſi-
gnis quæ feci coram eis? feriam igitur eos peſtilētia atqꝫ cōſumam: te aūt faciam in gētem ma-
gnam. Iterum poſt paululum. Attamē omnes homines qui uiderūt maieſtatem meā & ſigna,
quæ feci in Aegypto & in ſolitudine, & tentauerunt me &c. nō uidebunt terram pro qua iura-
ui patribus eorum: nec quiſquam ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam. Nec moueat̃ quis
quod à deſerto Pharam, non de Cades barne Moyſes exploratores miſit. Cades enim barne
B ipſa eſt Pharam: quod in libro Ioſue ita dicitur: Locutus eſt Caleph ad Ioſue: Noſti quid locu
tus ſit deus ad Moyſen hominem dei de me & de te in Cades Barne? Quadraginta annorum
eram quando me miſit Moyſes famulus domini ad terram conſiderandam.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Apparet hoc fragmentum eſſe ex Homilijs alicuius in pſalmos myſticos, certe
nihil habet Hieronymianum.

EXPLANATIO IN PSALMVM XLI.

OMne pſalterium ſagaci mente perluſtrans: nuſquam inuenio quod filij Cho-
re aliquid triſte cantauerint. Semper in pſalmis eorum læta ſunt & iocun-
da: ſemper terrenis humilibúſque contemptis, cœleſtia & æterna deſiderant:
congruentes interpretationi nominis ſui. Siquidem Chore interpretatur cal-
uities. Quia ergo dominus noſter in loco Caluariæ crucifixus eſt & ſepul-
tus: quicunque in cruce eius credunt & in reſurrectione, hi filij Chore, id eſt, filij Caluariæ
nominantur. Super qua caluaria dominus noſter Ieſus, poſt reſurrectionem ad cœlorum re-
gna conſcendens, irridetur à paruulis & ab incredulis Iudæorum. Sed Heliſeum irridentes
urſi comederunt. Hoc de titulo ſcriptū dixiſſe ſufficiat: nunc ad pſalmi principiū reuertamur.
Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum: ita deſiderat anima mea ad te deus. Ceruorum na-
tura eſt, ut ſerpentum uenena contemnant: quin potius naribus ſuis eos extrahunt de cauer-
nis: ut interficiant atqꝫ dilacerent. Cum uenenum cœperit intrinſecus æſtuare, & q̄uis eos nō
poſſint occidere: tamen ſitis ardorem & incendium tolerant: tunc illi fontes deſiderant, & pu-
riſſimis aquis, feruentia uenena reſtinguunt. Quomodo itaqꝫ illi cerui deſiderāt fontes aqua-
rum: ita illi qui de Aegypto & de ſeculo recedentes interfecerunt Pharaonem in aquis ſuis: &
omnem exercitū eius in baptiſmo necauerūt: poſt interfectionem diaboli, deſiderāt fontes ec-
cleſiæ, patrem & filium & ſpiritum ſanctum. De patre quod ſit fons ſcribitur in Hieremia:
Me dimiſerunt fontem aquæ uiuæ, & foderunt ſibi lacos detritos, qui nō poſſunt aquam con
tinere.

C tinere. De filio quodam in loco legimus: Dereliquerunt fontem ſapiẽtiæ. Porrò de ſpiritu ſan-
cto: Qui biberit de aqua, quam ego dedero ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in uitam æternam:
ſtatim exponitur euãgeliſta dicente: quod ex ſpiritu ſancto ſermo fuerit ſaluatoris. Ex quo ma
nifeſtiſſime liquet, tres in eccleſia fontes eſſe trinitatis myſterium. Hos deſiderat anima creden
tis: hos deſiderat anima baptizantis, & dicit: Sitiuit anima mea in deum fontem uiuum. Non
enim leuiter uidere uoluit deum: ſed toto deſiderabat ardore, toto ſitiuit incendio antequàm
baptiſma conſequeretur. Loquebantur inter ſe inuicem atq; dicebant: Quando ueniam & ap-
parebo ante faciem domini? Ecce fratres, demum impletum eſt, quod petebam: Venerunt &
ſteterunt ante faciem dei: apparuerunt ante faciem altaris, & myſteriũ intellexerunt. Hoc enim
non merentur uidere, niſi illi qui ex conſcientia, & ex imo proferunt corde memorantes: Fue-
runt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Per omnem enim quadrageſimam uacauerunt
orationi atq; ieiunio: in ſacco & cinere dormierunt, futurã uitam peccatorũ ſuorum cõfeſſione
quærentes. Sed quia ſuderunt lachrymas & fuerunt triſtes, dicitur eis: Qui ſeminant in lachry-
mis, in gaudio metent. Et, beati lugentes, quoniam ipſi conſolabuntur. Pro quibus uniuerſis,
cum illis diabolus inſultaret & diceret: Vbi eſt deus tuus? admiſſi & in uitali fonte renati, con-
fidenter loquunt̃: Tranſibo in locũ tabernaculi admirabilis, uſq; ad domum dei. Domus dei
eccleſia eſt: hoc eſt admirabile tabernaculum: quia habitat in eo uox exultationis & confeſſio-
nis & ſonus epulantis. Gaudent quippe ſub fide & cõſecutione uitæ æternæ, quam fratres no-
ſtri nunc accipere meruerũt, ut angeli in cœlis omnesq; uirtutes. Si enim ſuper uno peccatore
agente pœnitentiam: & in una ouicula morbida quæ paſtoris humeris eſt recepta, gaudent
angeli atq; lætantur: quantomagis in tot fratribus in tali gurgite renatis atq; mundatis, uni-
uerſa exultãt regna cœlorum, uidentia homines ueteri peccatorum labe purgatos ſuo incola-
tui præparari? Diſcite ergo qui Chriſtũ nunc induti eſtis, & ductum noſtrũ ſequẽtes, qui quaſi
D piſciculus hamo: ita ſermone dei de gurgite ſeculi iſtius ſubleuamini: in nobis rerũ natura mu-
tata eſt. Piſces enim qui de mari extracti fuerint moriuntur. Nos autem ideo apoſtoli de mũdi
iſtius mari extraxerũt atq; piſcati ſunt: ut uiui ex mortuis fieremus. Quamdiu eramus in hoc
ſeculo, oculi noſtri in profundo, & uita noſtra uerſabatur in cœno: poſtq; de fluctibus erepti
ſumus, cœpimus ſolem uidere, cœpimus uerum lumen aſpicere, & præ nimio gaudio contur-
bati, ad animam noſtram dicimus: Spera in deo, quoniam cõfitebor illi ſalutare uultus mei &
deus meus. Et deinceps: Propterea memor ero tui de terra Iordanis & Hermonim à mõte mo
dico. Abyſſus abyſſum inuocat. Et nos de terra Iordanis, id eſt de flumine ubi dñs baptizatus
eſt, & Hermonim: hoc eſt de ſeculi huius maledictione, quoniã Hermon interpretatur anathe-
ma, & de monte modico huius mundi: q̃uis enim aliquis ſanctus ſit: dum in iſto uerſatur ſecu
lo, non eſt in monte grandi atq; ſublimi: ſed in monte modico atq; humili, clamamus ad do-
minum, & profundum ipſius ſcripturarũ ſenſum de aliis ſcripturarum teſtimoniis interpreta
mur. Quicquid in abſconſo ueteris teſtamenti nõ poſſumus inuenire, hoc de abſconſo noui te
ſtamenti ſoluimus in uoce cataractarum dei, hoc eſt prophetarum ipſius & apoſtolorum.
Omnia excelſa domini, & fluctus ipſius, & impetus fluminis qui lætificant ciuitatẽ dei, ſuper
nos tranſierunt in Chriſto Ieſu, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum: Amen.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Eiuſdem eſt farinæ, cum homilia quæ proxime præceſſit, & eundem ſapit autorem.

EXPLANATIO IN PSALMVM CENTESIMVM-DECIMVMSEPTIMVM.

IN omni pſalmo dñs noſter Ieſus Chriſtus prophetatur atq; canitur. Siquidẽ ipſe
habet clauem Dauid, quæ aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit: Sed præ-
cipue in centeſimodecimoſeptimo pſalmo, qui nunc pſallendo lectus eſt, reſurre-
ctionis myſteriũ prædicatur. Hic enim pſalmus, in quo à ſpiritu ſancto præſignati

A uocantur ad confitendum domino in laude:uel ad cõfeſſionem gentium ueri Iſraëlitæ in pœ-
nitentia ueri ſacerdotis Aaron domus,quod eſt in eccleſia:ſiue generaliter omnes timẽtes deũ
recte pro tantis muneribus pietatis patris qui filio ſuo nõ pepercit,ſed pro nobis omnibus tra
didit illum,à confeſſione incipitur. Quoniam bonus,quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Quis enim noſtrum poterit eſſe conſiderans ea,quæ in eo quotidie exultans canit eccleſia:hoc
eſt paſſionem domini ſaluatoris,reſurrectionem ſiue aſcenſionem:& non magis erumpat in
uoce,compos illorum paruulorum effectus,domino cum ramis & palmis exultãtium:O do-
mine ſaluos nos fac,ò domine bene proſperare. Vnde & ipſe uictor ad patrem aſcendens im-
perat angelis,dicens:Aperite mihi portas iuſticiæ:& ingreſſus in eas confitebor domino. Hæ
ſunt portæ,de quibus in uiceſimotertio pſalmo inter ſe inuicem angeli loquebãtur ingreſſum
domino præparantes. Leuate portas principes ueſtras,& eleuamini portæ æternales,& in-
troibit rex gloriæ. Sed pulchre leuari iubentur portæ,& in ſublime erigi. Siquidẽ iuxta diſpen
ſationem carnis & myſterium & uictoriam crucis,maior regreditur ad cœlos quàm ad terras
uenerat. Hæc porta domini,iuſti intrabunt per eam. Per hanc portam ingreſſus eſt Petrus,in-
greſſus eſt Paulus,ingreſſi ſunt omnes apoſtoli,ingreſſi ſunt & martyres,& quotidie ſancti
quiq; ingrediuntur. Per hanc portam primus latro cum domino ingreſſus eſt. Habetote fi-
duciam, & uos ſperate ſimilia. Sic enim ipſe apoſtolus dixit:Si conſurrexiſtis cum Chriſto,
quæ ſurſum ſunt quærite,ubi Chriſtus in dextera dei ſedet. Non dicit hic pſalmus,ſoli apoſto
li,ſoli prophetæ & martyres intrabunt per eam: ſed iuſti introibunt per eam. Quicunq; ergo
iuſte agit:& inter iuſtos domini eſſe meruit,fiducialiter agat in eo ſperans,quia intrabit per hãc
portam. Quia dominus non quærit ſanguinem confitentium:ſed fidem pro qua ſanguis ef-
funditur credentium. Si habuerimus fidem quæ poteſt ſanguinem fundere,imputabit̃ nobis
& cruoris effuſio. O uere infelices Iudæi:ò miſeri atq; miſerabiles:lapidem,qui per Eſaiam re-
B promiſſus eſt,quod poneretur in fundamentis Sion,& populum utrunq; cõiungeret,eſſe do-
minum ſaluatorem,eſſe filium dei non agnouiſtis. Hunc uos reprobaſtis,ædificantes quondã
cõgregationem domini,& templi dei myſteria cuſtodientes:qui reprobatus à uobis,factus eſt
in caput anguli:& primã eccleſiam de Iudæorum populo cõgregatam & credẽtes ex nationi-
bus in unum gregem & miniſterium fœderauit. A domino factum eſt illud:hoc eſt mirabile
in oculis noſtris:ut nos qui ante paſſionem domini ſine teſtamento eramus exleges,adoptare-
mur in filios dei:& priori cingulo putreſcente,aliud ſibi deus lumbare contexeret,alium popu
lum præpararet. Vos ergo Iudæi habetis ſcripturã,uos legitis libros,& nos in eum qui in eis
ſcriptus eſt libris,ipſum adorantes,credimus. Vos tenetis paginas,nos ſenſum paginarũ. Vos
complicatis membranas animalium mortuorũ,nos poſſidemus ſpiritum uiuificantem. Quid
mirabilius poteſt eſſe iſtiuſmodi ſacramento? Quid hac die felicius,in qua dominus Iudæis
mortuus eſt,nobis ſurrexit? In qua ſynagogæ cultus occubuit,& eſt ortus eccleſiæ:in qua nos
homines fecit ſecum ſurgere,& uiuere,& ſedere in cœleſtibus. Et impletũ eſt illud quod ipſe di
xit in euangelio:Cum autem exaltatus fuero à terra,omnia traham ad me. Hæc eſt dies quam
fecit dominus,exultemus & lætemur in ea. Omnes dies quidem fecit dominus,ſed cæteri dies
poſſunt eſſe Iudæorũ,poſſunt eſſe hæreticorũ,poſſunt eſſe gẽtilium. Dies dominica,dies reſur
rectionis,dies Chriſtianorum,dies noſtra eſt. Vnde & dominica dicit̃:quia in ea dominus ui-
ctor aſcẽdit ad patrem. Quod ſi à gẽtilibus dies ſolis uocatur:& hoc nos libẽtiſſime cõfitemur.
Hodie enim lux mundi orta eſt,hodie ſol iuſticiæ ortus eſt,in cuius pennis eſt ſanitas. Nun-
quid ſol pennas habet? Reſpõdeant Iudæi,& qui tantũ ſecundum literas ſcripturas intelligũt
ſimiles Iudæorum. Nos aũt dicimus,quicunq; ſub alis iſtius ſolis fuerit:qui dixit in euãgelio:
Quoties uolui cõgregare filios tuos,quaſi gallina pullos ſuos ſub alas,& noluiſti? iſte ſecurus
erit ab accipitre diabolo,ab aquilis uolãtibus in Ezechiele,& omnia peccatorũ eius uulnera ſa-
nabunt̃. Vt aũt ſciatis fratres mei qđ proprie pſalmus iſte de domino ſcriptus eſt:& in euan-
gelio pueri,ſicut meminimus,qui intrante Hieroſolymam ſaluatore palmas leuantes,clama-
uerunt

C uerunt atque dixerunt:Oſanna in excelſis,benedictus qui uenit in nomine domini,oſanna
in excelſis:de centeſimodecimoſeptimo pſalmo iſtos uerſiculos aſſumpſerunt:O domine ſal-
uum me fac.In Hebræo ſcribitur,הוֹשִׁיעָה נָּא Hoſia na. Vnde & Iudæi impatienter feren-
tes uolunt prohibere paruulos:de quibus in Eſaia loquebatur dominus:Ecce ego & pueri mei
quos mihi dedit dominus. Tacentibus enim ſenibus & inuidiæ liuore cruciatis,paruuli clama
bant & Chriſtum paruuli confitentur.Quod ſi & illi tacuiſſent,lapides utique clamarent,id
eſt,gentilium populus:de quibus in euangelio ſcriptum eſt:Potens eſt dominus de lapidibus
iſtis ſuſcitare filios Abrahæ:nos ſignificans qui duro quondam corde fuimus:ſed nunc creden
tes in Chriſto Ieſu in filios Abraham,in filios dei omnipotentis,adoptati ſumus per ipſum
dominum,cui eſt gloria in ſecula ſeculorum:Amen.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Hoc haud ſcio cuius fragmentum,uix dignum eſt uel hoc ordine. Tantum
abeſt,ut Hieronymo ſit tribuendum.

AD DARDANVM DE DIVERSIS GENERIBVS MVSICORVM.

COgor à te,ut tibi Dardane de aliquibus generibus muſicorum,ſicut res docet,uel
uiſione,uel auditu breui ſermone reſpondeam. Alia enim ad lucidum proferre
non poſſum:quia unaquæque res ſecundum ingenium eius eſt:quæ autem poſ-
ſunt enarrari libenter explicabuntur: primum omnium ad organum, eo quod
maius eſſe his in ſonitu & fortitudine nimia computantur,clamores ueniam:de duabus ele-
phantorum pellibus concauum coniungitur:& per duodecim fabrorum ſufflatoria compren
ſatur:per quindecim cicutas æreas in ſonitum nimium,quos in modum tonitrui cõcitat:ita ut
per mille paſſuum ſpacia ſine dubio ſenſibiliter utiq; & amplius audiatur,ſic apud Hebræos
de organis quæ ab Hieruſalem,uſq; ad montem olıueti,& amplius ſonitu audiuntur compro
batur.Duo genera organi à pleriſq; eſſe dicũtur.Primũ eſt,quod prædiximus:& aliud quod
D de peregrinatione Iſraëlitici populi apud Babylonios inſcribiť:Super flumina Babylonis &c.
Hoc totum figuraliter ac ſpiritualiter ſignificat euãgelium Chriſti:quod & illud duabus pelli-
bus,id eſt:duarũ legum aſperitate coniungiť per quindecim ſufflatoria fabrorũ,id eſt,per pa-
triarchas ac prophetas:per duodecim cicutas æreas,id eſt,per apoſtolos,ſonũ nimium emit-
tit ſicut ſcriptum eſt:In omnem terram exiuit ſonus eorũ:& reliqua. Quod eſt in modum to-
nitrui,id eſt,uox euangelij in toto orbe terrarum:ſicut ſcriptum eſt:Vox tonitrui tui deus in
rota:per mille paſſus,id eſt,perfectum numerum decem uerborum legis impletur:ſonus eius
in ſalicibus,id eſt,per laborem uniuſcuiuſq; doctoris labiorum euangelium prædicatur. Tuba
itaque de qua in Daniele ſcriptum eſt:cum audieritis uocem tubæ,fiſtulæ,citharæ,& reliqua:
diuerſis figuris ac formis efficitur. Aliter enim eſt tuba congregationis populi, aliter condu-
ctionis,aliter uictoriæ,aliter perſequendi inimicos,aliter concuſſionis ciuitatum:& reliqua.
Tuba autem conſuetudinis apud rerum peritiſſimos hoc modo intelligitur:tribus fiſtulis
æreis in capite anguſto inſpiratur, in capite per quatuor uociductus æreos,qui per æreum
fundamentum quaternas uoces producunt,mugitum nimium uehementiſſimumq; profert.
Ita euangelium terna confeſſione trium perſonarum ſanctæ trinitatis in capite anguſto, id
eſt,in natiuitate Chriſti diuinitate inſpiratur:& per quatuor uociductus,id eſt,quatuor euan-
geliſtas,per eremum fundamentum ſtabilitatem fidei & operum in toto orbe uoce nimia cla-
mores,quos in modum tubæ congregationis fortiter emittit. Fiſtula præterea artis eſſe my-
ſticæ:ſicut fuſores earum rerum affirmant,reperitur ita bombulum æreum ductile quadratũ
latiſſimumq;,quaſi in modum coronæ cum fiſcocolo æreo ferroq; cõmixto,atq; in medio cõ-
cuſſo,quod in ligno alto ſpacioſoq; formatum ſuperiore capite conſtringitur:alterum altero
capite demiſſo:ſed terram non tangi à pleriſq; putatur:& per ſingula latera duodecim bom-
bula ærea:duodecim fiſtulis in medio poſitis,in catena fixis dependent,ita tria bombula in
uno latere per circumitum utique figũtur,& cõcitato primo bombulo,& cõcitatis duodecim
bombulorum

A bombulorum fiſtulis in medio poſitis, clamorem magnum fragoremq́ꝫ nimium ſupra mo-
dum ſimul proferunt. Bombulum itaqꝫ cũ fiſtulis, id eſt, doctor in medio eccleſiæ eſt, cũ ſpiri
tu ſancto qui loquitur in eo: cõſtringitur in ligno alto, id eſt, Chriſto, qui à ſapientibus ligno
uitæ comparatur: in catena, id eſt, in fide: & nõ tangit terram, id eſt, opera carnalia: duodecim
bombula, id eſt, duodecim apoſtoli: cũ fiſtulis, id eſt, diuinis eloquijs. Cithara de qua in qua-
drageſimoſecundo pſalmo ſcriptũ eſt: Cõfitebor tibi in cithara deus deus meus, propriæ cõ-
ſuetudinis eſt apud Hebræos, quæ cũ chordis uigintiquatuor: quæ in modũ deltæ literæ, ſi-
cut peritiſſimi tradunt, uticꝫ componitur: & per digitos Pindari uarijs uocibus tinnulis icti-
busq́ꝫ in diuerſis modis cõcitatur. Cithara aũt de qua ſermo eſt, eccleſia eſt ſpiritualiter: quæ
cum quatuor & uiginti ſeniorũ dogmatibus trinam formã habens, quaſi in modũ deltæ lite
ræ per fidẽ ſanctæ trinitatis manifeſtiſſime ſine dubio ſignificat, & per manus uiri Petri apo-
ſtoli, qui prædicator illius eſt in diuerſos modulos ueteris & noui teſtamẽti, aliter in litera, ali-
ter in ſenſu figuraliter cõcutitur. Sambuca itaqꝫ quæ apud peritiſſimos Hebræorꝫ ignota res
eſt: antiquis temporibus apud Chaldæos fuiſſe reperitur, ſicut ſcriptũ eſt: Cũ audieritis uocẽ
tubæ, fiſtulæ, citharæ, ſambucæ: & reliqua. Bucca uocatur tuba apud Hebræos: deinde per
diminutionem buccina dicitur: Sambuca aũt ſol apud Hebræos interpretatur, ſicut ſcriptũ
eſt: Sampſon ſol eorꝫ. Propterea autem apud eos ſambuca inſcribitur, quia multi corticem ar
boris eſſe putant, & per ſoliditatẽ mellis, uenei ac mutabilitatem, quaſi in modum tubæ de ra
mo arboris moueri poteſt: ideo ſambuca dicitur: quia æſtatis tempore fieri poteſt, & uſqꝫ ad
frigoris tempus durare poteſt. Areſcit enim ſecundum cõmunem cõſuetudinem. Typus eo-
rum qui dñm in bonis operibus laudant, & in tempore frigoris, id eſt, tribulationũ uel perſe-
cutionis laudare eum non poſſunt, propter infidelitatem uitæ & abundantiam diuitiarũ ſua
rum. Pſalterium quoqꝫ Hebraice nablon: Græce autem pſalterium: Latine autem laudato-
B rium dicitur. De quo in quinquageſimoquarto pſalmo dicitur: Exurge pſalterium cũ citha-
ra. Eſt autem cum chordis decem, ſicut ſcriptum eſt: In pſalterio decem chordarum pſallam
tibi: forma quadrata. Pſalterium itaqꝫ cum decem chordis, id eſt, cum decem uerbis legis cõ-
tritis contra omnem hæreſim, quadrata per quatuor euangelia poteſt intelligi. Tympanum
paucis uerbis explicari poteſt: quæ minima res eſt, eo quod in manu mulieris portari poſſit,
ſicut ſcriptum eſt in Exodo: Sumpſit autem Maria prophetes ſoror Aaron tympanũ in ma-
nu ſua, & eſt minima ſapientia legis ueteris in manu Iudæorum, Synagogæ antiquis tempo-
ribus fuit chorus quoqꝫ ſimplex pellis cum duabus cicutis æreis, & per primam inſpiratur,
per ſecundam uocem emitit. Typus populi prioris qui anguſtam intelligentiam legis acce-
perat, & per anguſtam uoluntatem prædicationis omnia infirmiter prædicauit. Si autem ter-
rena ſapienter ac diligenter reſpiciam, & ſpiritualiter ac myſtice intelligenda ſunt.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Nullam hic umbram Hieronymiani pectoris poſſis deprehendere.
Et in alijs codicibus alio atqꝫ alio titulo prænotatur.

DE RESVRRECTIONE DOMINI SERMO.

EXulta cœlum, & in lætitia eſto terra: dies iſte amplius nobis ex ſepulchro radia-
uit quàm de ſole refulſit. Ouet infernus, quia reſolutus eſt: gaudeat, quia uiſitatus
eſt: reſultet, quia ignotam lucem poſt ſecula longa uidit, & in profundæ noctis ca
ligine reſpirauit. O pulchra lux quæ de candido cœli faſtigio promicaſti: & inter
fluenta purpurea ſedentes in tenebris, & in umbra mortis ſubita claritate ueſtiſti. Confeſtim
igitur æterna nox infernorum Chriſto deſcendente reſplenduit: ſiluit ſtridor ille lugentium,
dirupta ceciderunt uincula damnatorum: attonitæ mentes obſtupuere tortorum: omnis ſi-
mul officina impia cõtremuit cum Chriſtum repente in ſuis ſedibus uidit. Mox igitur ferru-
ginei ianitores deſcendente Chriſto, talia inter ſe cæci per umbroſa ſilentia cum umbra ſub-
murmurant: Quiſnam eſt iſte terribilis, & miro ſplendore coruſcus? Nunquàm talem noſter

C excepit tartarus. Nunc in noſtra cauerna talem euomuit mundus: inuaſor eſt iſte, non debitor: & fractor eſt, non precator: iudicem uidemus, non ſupplicem: pugnare uenit, non ſuccūbere: eripere, non manere. Vbinam putatis ſocij noſtri ac ianitores dormiebant cū ille debellator clauſtra uexabat? Iſte ſi reus eſſet, audax non eſſet. Si eum aliqua delicta fuſcarēt, nunc fulgore ſuo noſtras tenebras diſſiparet. Sed ſi deus eſt, ut quid huc uenit? Si homo eſt, quid præſumpſit? Si deus, quid in ſepulchro facit? Si homo, quare captiuos ſoluit? Nunquid nam cum autore noſtro fœdus compoſuit? An forte & ipſum aggreſſus uicit, & ſic ad noſtra regna tranſiuit? Certe mortuus, certe uictus erat. Illuſus eſt præliator noſter in mundo, neſciuit quia hic ſtragem procuraret inferno. O crux illa fallens gaudia noſtra, & parturiens damna noſtra. Per lignum ditati ſumus, per lignum euertimur. Perijt poteſtas illa cūctis ſemper populis formidata. Nullus ſub ſede noſtra captiuus palpitauit. En quod gemebundum eſt exultat. Non iam audiuntur antiqui fletus, nulli iam reſonant eiulatus, omnis mugitus gementiū obmutuit. Putáſne iſte ſine noſtro redibit exitio? Nemo ad nos unquā uiuus intrauit, nemo ſic audax fuit, nemo ſic carnifices terruit: nunc in hac habitatione nigra ſemper & fulgine cæca iucundum lumen apparuit. An forte ſol de mūdo migrauit. Sed nec cœlum nobis aſtra parent: & tamen infernus lucet. Quid faciemus? Quò conuertemur contra iſtū? Cruentas domos & obtinere noſtræ cauernæ portarum cuſtodias non ualemus, male intrauimus, tātam lucem obtenebrare nequiuimus, opprimere tanta uirtute præditū nō ualemus, noſtra quoque urgeri colla conſpicimus, & de noſtro inſuper interitu formidamus. Quid nobis è cœlo? Plagis recentioribus ultra iuſtam ultionem flagellamur: nocte noſtra contenti fuimus: antris noſtris occultabamur. Quare radijs ſolis prodimur? quare uiolentia diſturbamur? quare in noſtris ſedibus captiuamur? Mox igitur Chriſtus in ipſos crudeles miniſtros, pœnarum acies

D dirigit, atque implacabiles turmas, framea diuina concidit: fremunt diri ſub tortore carnifices, & rabioſis adacti ſtridoribus contabeſcunt. Ipſa quoque antra ferrei cubilis intrāte fortiſſimo, à fortiore æternis nexibus colligantur. Hoc nanque ita futurum dominus ipſe promiſerat, dicens: Nemo intrat in domum fortis, & uaſa eius diripit, niſi prius alligauerit fortem, & ſic uaſa eius diripiet. Triſtes igitur mox lugentesque diuturno ſqualore turbæ populique uexati concurrunt: & rectoris ſui ueſtigijs aduoluuntur. Ecce Apoſtolica dicta probantur, in nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium & infernorū. Mox igitur captiuæ animæ de cuſtodijs relaxatæ, à tartaro prodierunt, regnaque cœlorum iſta ſupplicatione deplorant. Veniſti tandem clementiſſime Ieſu, ſuccurre iam & parce feſſis. Nūc Chriſte ſæuas extingue minas, iam miſerandos reſolue mugitus: redemiſti uiuos cruce tua: eripe mortuos morte tua. Pari nobiſcum ſorte mundus ipſe interierat, & ad aduentum tuum omnis creatura pendebat: tibi noſtra tormenta ſuſpirabant, te ſemper infernus iſte pauebat. Dum hic es abſolue reos, dū aſcenderis defende tuos: dum hic es uniuerſa clauſtra ſoluantur, dum aſcenderis non claudātur. Tu ſolus caput draconis comminuere potuiſti, tu portas æreas & uectes ferreos uoluiſti conterere. Pateat quæſumus precantibus ianua: lux non deſit pia, & ſi redieris ad corpus maieſtate tua, non priuetur infernus potentia tua. Poſt auditas itaque preces, poſt compoſitas leges, poſt demerſos in altæ uoraginis foſſa tortores, rex noſter hodie de inferis triumphator & laureatus exiuit, nec candidatum officium defuit: ſed læta cum principe ſuo, omnis beatorum turba proceſſit, ſicut in Euangelio ſcriptum eſt: Quia reſurgente domino, multa corpora ſanctorum qui dormierant ſurrexerunt cum eo: & exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem eius, uenerunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Repedat igitur ad ſtadium ſuum triumphator iterū uiuus, ut nouerit omnis mundus, quia rediuit ab inferis Chriſtus. Glorientur ergo credentes: Plaudant manibus omnes gentes, quia rex noſter & in ſeculo triumphauit & inferos uicit. Beneficia dei noſtri cum magna atque mirifica ſint: tamen nec noua probantur eſſe, neque ſubita: ſed ab initio ſeculi & prædicta ſunt oraculis, & præfigurata myſterijs. Sacram domini paſſionē ab ipſis mundi coaleſcentis exordijs, ueteris teſtamēti

A reſponſa cecinerunt:& ideo Chriſtum dominum prædicatum,ac enunciatum ſuis fidelibus apparere:ex ipſorũ libris & uoluminibus aſſerimus. Validis abſq; dubio nititur priuilegijs, qui cauſam ſuam de aduerſarij aſſerit inſtrumentis: ſpecioſa uictoria eſt contrariam partem chartulis ſuis,uelut proprijs laqueis irretire:& teſtimoniorum ſuorum uocibus confutare,& æmulum telis ſuis euincere,ut oppugnatoris tui argumenta,tuis probentur utilitatibus militare. Itaq; in domini noſtri perſona,dum ex Adæ primi hominis coſta mater cunctorum uiuentium Eua producitur:ex huius ſacro latere,& ſalutari uulnere eccleſia omnium fideliũ parens,reparanda monſtratur. In eius typo Abel uictus occiditur:& innocens fraterna tanq; Iudaica impietate mactatur. Hic idem dominus in nouiſſima mundi ſeneſcentis ætate per figuram beati Abrahæ longæui patris offertur ad uictimam: quo tempore dum nouo ſacrificio in unici filij ſui iugulum pius parricida cõſurgit,ex improuiſo aries oculis eius apparuit,ſicut eloquitur ſermo diuinus:Et uidit Abraham arietem inter uepres hærentẽ cornibus. Inter uepres inquit. Requiramus quæ iſta ſit nouitas:id eſt,in multitudine circunſtantium peccatorũ: hærentem cornibus:id eſt,ad crucis cornua clauorum confixione pendentem,ſicut in alio loco legimus:Cornua in manibus eius ſunt. Hoc ideo, quia uenerandas manus eius patibuli brachia ſuſceperunt. Inter ſpinas autem deputatus eſt,quando ſpineo ſerto innocentiæ & iuſtitiæ autor illuſus eſt. Sed aliud introſpicere debemus quidnam ſit:quod Iſaac à patre altaribus admouetur,ac ſubito aries pro eo nõ mutata,ſed duplicata oblatione ſupponitur. Gemina hic adoranda ſubſtantia redemptoris oſtenditur. Dei enim unigenitus offertur & uirginis primogenitus immolatur. Hoc quoq; dominicæ paſſionis præfigurabat inſignia:quod legimus beatum Heliſæum ſepulchro conditum,ingeſto à latrunculis cadauere intra tumulum ſuum corpus extincti tactu ſacri corporis ſuſcitaſſe. Quis hic alius præfigurabatur, niſi dominus noſter Ieſus Chriſtus,qui reſurrectionem de morte largitur,& uitam ſepultus operatur.

B In latronibus etenim mundum,in prophetæ uirtutibus Chriſtum dominũ recognoſce. Adhuc celeberrime per ſcripturas ſanctas,etiam in prophetæ Ionæ laboribus & ærumnis,Chriſti paſſio ac reſurrectio præſignantur. Hic Ionas(quod fidei ueſtræ non arbitramur incognitum) typum domini geſſiſſe præſcribitur. Ipſe enim dominus dixit:Sicut fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus:ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Hic inquam Ionas ad prædicandum Niniuitis iræ cœleſtis offenſam domino iubente dirigitur:præſcius triſtem ſententiam propheta populi conuerſione uacuandam:nauim profugus quæ Tharſum petebat ingreditur:ſed nautis exorta tempeſtate turbatis, ſorte fluctibus datur,& faucibus ceti piſcis demerſus excipitur. Sed piſce illæſum eructante depoſitum,tertia die terris refunditur. Videte dominũ etiam in ueteri teſtamento in ſerui forma mirabiliter apparere:uidete quomodo ſe antè actis ſeculis indicauit,ſecũdum ſeruilis formæ humilitatem uẽturum. Ionas iram domini prædicaturus ad magnam Niniuitarum deſtinatur urbem,dicturus:Adhuc quadraginta dies & Niniue ſubuertetur. Et Chriſtus ad mũdi mittitur ciuitatem,ut diem ſalutis & præfinitum iudicij tempus annunciet. Ionas nauim expetit, Chriſtus eccleſiam. Ionas fluctibus agitatur,Chriſtus mũdi turbinibus exercetur. Niſi Ionas perditum detur nauis periculum nõ ſedatur. Sic non liberatur eccleſia,niſi Chriſti morte ſaluetur. Nautæ dimiſſuri Ionam,tamen uerentur & dicũt: Domine ne des ſuper nos ſanguinẽ innocentem:nónne uobis uidetur nautarum imprecatio Pilati eſſe cõfeſſio? Qui tradit Chriſtum:& tamen lauat manus ſuas,& dicit:Mundus ego ſum à ſanguine iuſti huius, quàm cõgrue per perſonam gentilem fides gentiũ prædicatur. Dicit itaq; Ionas in oratione ſua:Tolle igitur domine animam meam,quia melior eſt mihi mòrs quàm uita. Dicat hoc nobis dominus noſter Ieſus Chriſtus:quia melior eſt mihi mors quàm uita:id eſt,uiuens unam Iudæorũ gentem ſaluare non potui,moriar ut uniuerſus mundus mea morte ſaluetur. Ionam cetus piſcis excepit immerſum,ſed non contigit deuoratum:& quem malitia hominum perdidit,beſtia eſuriens cuſtodiuit,plenis uiſceribus famem patitur,& in prædam quã abſorbuit,nil ſibi

C licere miratur. Quis eſt iſte qui inter auidos rictus abſumi poteſt, conſumi non poteſt? Cibus
eſt, corruptio non eſt. Traditur perditionis profundo & ſeruaт̃ ipſius mortis obſequio. Quis
eſt iſte qui uaſtiſſimos ſinus periculorũ totus ingreditur, & ſub altitudine concluſus, immēſa
atq; mortifera uitali aëre paſcitur: & dimiſſus in alienam rerum naturam in uitæ exilium cũ
uita peregrinatur, & mortis ſuperſtes annunciat mundi ſalutem. Puto quod hic eſt dominus
noſter Ieſus Chriſtus, quem ſæua mors, inexplebilis belua, in eſcam ſuam rapuit, & prædam
ſuam captiuam contremuit: quem etſi terra ſorbuerat crucifixum: tamen quem non inuene-
rat reum, nõ poterat tenere damnatum, quia culpam nõ facit pœna, ſed cauſa: quaſi ſolitum
cibum perditum in origine mundi hominē deuorauit: ſed magnam eſſe cibi ipſius dignitatē
præfocata cognouit. Atq; ideo diuinus ſermo cõmemorat & pręcepit piſci, & euomuit Ionã
in aridam. Præcepit ergo beſtiæ, præcepit morti ſemper eſurięti: præcepit abyſſis & inferno,
ut mundo reſtituant ſaluatorem. Euomuit autem, hoc debemus accipere, quod ex imis uiſce-
ribus mortis, uictrix uita remeauerit: atq; eam ex imis præcordijs inferni perditio exulcerata
reddiderit. Videmus itaq; in prophetæ afflictionibus apertiſſime præfiguratam pariter &
mortem & reſurrectionem. Quapropter quod impletum cernis in ſeruo, credere non cũcte-
ris in domino. Quæ cum ita ſint, perſpice homo quantum ualeas, & perpende quid debeas:
perſpice quantum ualeas, ut tandem uilis eſſe tibi deſinas: ut uel per hoc erubeſcendis ſubia-
cere uitijs dedigneris, dum generoſitatem tuam de creatoris ac reparatoris dignitate metiris.
Habet cauſas quibus te ipſe cõfundat: cur indignis dominis uicto corde ſubdatur, cui gloria
æterna promittitur: & ſic gemino priuilegio, qui dudũ diuinæ imaginis participatione fulge
bas, efficeris etiam cõmercij nobilitate precioſus. Vnde quàm fortis eſſe poſſis cõtra hoſtem
tuum: interroga ſtatum tuum, quod tibi dominus ad debellandum in membris tuis mundi
D principem, & ſpiritales nequitias ſuperandas liberam cõtulit facultatē: ac ſic impoſſibile non
putes ut transferri obtineas in angelicas beatitudines: cũ in hoc ſeculo angelicas deuiceris po
teſtates. Non ergo te degenerem ac deſpectum faciat uita, quem uel factura probatur illuſtrē
protuliſſe uel gratia: ſed curſum fidelis Chriſti ſanguis ad ſuperna fiducialiter extollat. Nam
qui ſe cœleſti precio uident redemptos, ad cœleſtia non dubitent præparatos.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Video dubitatum & ab alijs, cuius ſit hæc homilia. Cuius ſit nõ pronuncio, quanquàm Leonem aut Maximum refert. Hieronymi non eſſe palàm eſt.

DE NATIVITATE DOMINI SERMO.

HOdie uerus ſol ortus eſt mũdo: hodie in tenebris ſeculi lumē ingreſſum eſt. Deus factus eſt homo, ut homo deus fieret. Formã ſerui dñs accepit, ut ſeruus uerteretᷣ in dñm. Cœlorꝝ habitator & conditor habitat in terris: ut homo colonus terræ, migraret ad cœlos. O dies omni ſole lucidior: ò tēpus cunctis ſeculis expectatius. Quod præſtolabantur angeli: quod Cherubim & Seraphim & cœlorꝝ miniſteria neſciebãt: hoc in noſtro tempore reuelatũ eſt. Quod illi uidebant per ſpeculum & per imaginē: nos cernimus in ueritate. Qui populo Iſraelitico loquebatur per Eſaiã, Hieremiã, cæteroſq; prophetas, nunc nobis per filiũ loquitur. Videte quid ſit inter uetus teſtamentum & nouũ. In illo loquebatur per nebulã: nobis loquitur per ſerenũ. Ibi deus uidebaт̃ in rubo: hic de uirgine deus naſcitur. Ibi ignis erat populi peccata cõſumens: hic homo eſt populi peccata dimittens, imò ignoſcens ſeruis ſuis. Nemo eiñ poteſt peccata dimittere, niſi ſolus deus. Siue hodie dñs Ieſus natus, ſiue hodie baptizatus eſt, diuerſa quidē opinio fertur in mundo, & pro traditionũ uarietate, ſententia eſt diuerſa. Nobis illud conſtat ad liquidũ quod ſiue hodie natus ex Maria uirgine eſt, ſiue renatus ex baptiſmo, & natiuitas carnis & ſpiritus nobis proficit: utrunq; myſterium meũ, utrunq; utilitas mea eſt. Dei filius nõ habebat neceſſariũ ut naſceretur, ut baptizaretur. Neq; enim peccatũ fecerat quod ei remitteretur in baptiſmo: ſed illius humilitas, noſtra ſublimitas; illius crux, noſtra uictoria eſt: illius patibulũ, noſter triumphus eſt. Gaudētes

hoc ſignũ

A hoc ſignum leuemus in humeris noſtris:uictoriarum uexilla,& immortale lauacrum porte- mus in frontibus.Cum hoc ſignum diabolus conſpexerit in frontibus noſtris, contremiſcit. Qui aurata Capitolia non timent,crucem timent.Qui contemnunt ſceptra regalia & purpu ras Cæſarum & dapes,Chriſtianorũ ſordes & ieiunia pertimeſcunt.Denicp in Ezechiele pro pheta,cũ omnes,qui miſſus fuerat angelus,occidiſſet,& interfectio cœpiſſet à ſanctis, illi tan- tummodo ſoſpites reſeruantur,quos Thau litera,id eſt,crucis pictura ſeruauerat.Exultemus itacp ad crucis ſimilitudinem:ſanctas in cœlum leuemus manus:cũ ſic nos armatos dæmo- nes uiderint opprimentur.Quando Moyſes erectas habebat manus,uincebatur Amalech:ſi palulum illæ conciderant , inualeſcebat. Antemnæ nauium & uelorum cornua, ſub figura noſtræ crucis uolitant. Aues quocp ipſæ quando in ſublimiora tolluntur & pendent per aerem:extenſis alis imitantur crucem.Sed & trophæa ipſa & uictoria triumphorum, orna- menta crucis ſunt:quam non ſolum in frontibus,ſed in manibus quocp noſtris habere debe- mus:ut ſi ſic fuerimus armati,calcemus ſuper aſpidem & baſiliſcum,per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum.Amen.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Nec de hac quicquàm habeo quod pronunciem,niſi non eſſe Hieronymi.Et addubitant inſcriptio- nes exemplarium.

DE EPIPHANIA DOMINI SERMO.

Dies Epiphaniorum Græco nomine ſic uocatur. Quod enim nos apparitionẽ, uel oſtenſionem dicimus,Græci ἐπιφάνειαν uocant.Hoc autẽ ideo, quia dñs noſter ho- die & ſaluator apparuit in tenebris.Licet enim olim natus eſſet ex Maria : & tri- ginta iam annorũ expleſſet ætatem:tamen ignorabatur à mundo. Eo tẽpore co- gnitus eſt,quo ad Ioannẽ Baptiſtam,ut in Iordane baptizaretur aduenit, & uox de cœlo pa-
B tris intonantis audita eſt:Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi bene complacui. Quem pa ter de cœlis monſtrauerat uoce:hunc ſpiritus ſanctus uerſus in columbã & ſuper caput illius ſedens,tactu quocp ipſo uoluit demõſtrare,ne quis alius dei filius putaretur à populo. Quid hac humilitate ſublimius?quid hac uilitate nobilius?Baptizatur à ſeruo,& à dño filius appel latur.Inter publicanos,& meretrices,& peccatores ad lauacrum uenit,& ſanctior eſt baptiſta ſuo.Lauatur à Ioanne in carne,& ipſe Ioannem in ſpiritu lauat. Aquæ quæ cætera mundare conſueuerunt,dño noſtro lauante mundatæ ſunt.Iordanis fluuius qui eo tẽpore quando po pulum Iſraël eduxit Ieſus ad terrã repromiſſionis fuerat exiccatus:nũc membris dñi tactis, ſi potuiſſet undas uno loco uoluerat congregare:ut dñi corpus attingeret. Videte fratres,quo- modo id quod in euangelio lectũ eſt:in uigeſimooctauo pſalmo fuerat antè prædictũ; Vox dñi ſuper aquas.Locutus eſt enim dei filius ad Ioannẽ:Sine modo,ſic enim oportet nos im- plere omnem iuſtitiã.Sequitur:Deus maieſtatis intonuit,quando pater filio teſtimoniũ red- didit,dicens:Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi bene cõplacui.Vox dñi cõfringentis ce dros.Baptizatus eſt enim Chriſtus,& erecti prius atcp ſublimes dæmones corruerunt: ſucci- dit eos dñs tancp cedros Libani:& cõminuit eos dñs tancp uitulus fragmenta arborum uen tilans,& calcibus ſtirpes in diuerſa diſpergẽs.Et ecõtrario de ſaluatore quid dicit? Et dilectus ſicut filius unicorniũ.Dilectus dñs noſter atcp ſaluator eſt,filius unicornium, filius crucis, de quo dicitur in cantico Habacuc:Cornua in manibus eius,ibi abſcõdit fortitudinẽ ſuã.Poſtcp ergo dilectus iſte crucifixus eſt:impletũ eſt illud quod ſequitur in pſalmo: Vox dñi intercidẽ tis flammam ignis.Illo enim baptizato,& uniuerſo mundo Chriſto lauante mundato,gehẽ- næ ignis extinctus eſt.Vox domini cõcutientis deſertum.Deſerta fuit eccleſia, quæ prius fi- lios nõ habebat.Ad prædicationẽ Chriſti,deſerta cõmota eſt, & parturiuit & peperit: & na- ta eſt in una die gens tota ſimul illa,quæ antè dicebatur deſertum Cades,hoc eſt,deſertũ ſan ctitatis:Siquidẽ quæ nõ habuerat ſanctitatẽ,cœpit parere ceruos, & ſanctorum emittere gre- ges,qui ſerpentes interficiunt,qui uenena cõtemnunt: quibus diſcurrentibus in toto orbe, &

C Chriſti euangelium prædicantibus:in templo eius omnes dicẽt gloriam deo. Sequitur: D[illegible]
diluuium inhabitare facit. Cõſideremus totũ orbem,reſpiciamus barbaras nationes, Ro[illegible]
num quocꝫ mente luſtremus imperiũ:ubicꝫ in Chriſtum credunt,ubicꝫ in nomine dñi ba-
ptizãtur,& ita fit ut nõ una aqua:ſed quodammodo ſit diluuium baptiſmorũ. Quapro[illegible]
conſummatum eſt tabernaculũ:hoc enim pſalmi iſtius titulo prænotatur: quoniã eccleſia ex
uiuis lapidibus extructa eſt. Afferamus domino filios dei,afferamus ei filios arietũ,apoſtolo-
rum & ſanctorum:& imitemur ſaluatorem noſtrum:quia ipſe & paſtor & agnus & aries ap
pellatur,qui pro nobis immolatur in Aegypto,qui pro Iſaac cornibus tenetur in ſentibus,&
dicamus:Dominus paſcit me,& nihil mihi deerit, in loco paſcuæ, ibi me collocauit. Super
aquam refectionis educauit me:cui eſt honor & gloria in ſecula ſecul[illegible] Amen.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Adeo non ſapiunt hæc Hieronymum,ut parum abfuerit,quin in extremam claſſem [illegible]
quod [illegible] in hanc peccare partem,ut indigna lectu ferrem quàm ut digna [illegible].

SERMO DE QVADRAGESIMA.

QVomodo miles ſemper exercetur ad præliũ:& ſimulatis ictibus, ueris poſtea uul
neribus præparatur. Ita omnis quidẽ Chriſtianorũ uita indiget abſtinẽtia:ſed ma
xime quando hoſtis propè eſt,& præparatũ aduerſum nos exercitũ ducit inimi-
cus. Omni ſeruis dei tempore ieiunandũ eſt:ſed tũc amplius cũ ad immolationẽ
agni,ad myſteriũ baptiſmatis, ad Chriſti carnẽ & ſanguinem præparamur. Statim enim ut
oues ſuas recedere uelle de proprio grege uiderit diabolus,fremit, iraſcitur,furit, & totis ad-
uerſus eas uiribus cõmouetur,perire ſibi exiſtimãs quicquid Chriſto ſaluatur, & mori ſyna-
gogæ ſuæ,quicquid eccleſiæ uiuificatur. Quia ergo fratres chariſſimi ad domini ſacramentũ
D quadraginta dierũ ieiunio præparamur: ieiunemus tot diebus pro peccatis noſtris, quot pro
ſceleribus noſtris dñs ieiunauit. Illum poſt baptiſmũ tentat diabolus. Nõ enim ſciebat eũ eſſe
filium dei:propterea negligebat. Denicꝫ poſtea cognoſcere cupit in tentatione,dicẽs: Si filius
dei es,dic ut lapides iſti panes fiant. Et ſi filius dei es,mitte te deorſum. Nos aũt quia ſcit uelle
filios dei fieri,propterea expugnare nititur:& quaſi ſerpẽs lubricus noſtros inuoluere pedes,
ne aſcendere ualeamus ad cœlũ. Si aũt dñm tentare auſus eſt uerſipellis & nequã:quanto ma
gis nos decipere nõ timebit? Si cõtra dei filiũ & figulum ſuũ,uas perditũ repugnauit:quanto
magis cõtra nos qui inferioris ab eo naturæ ſumus audebit inſurgere? Si iuſtus uix ſaluabitꝛ,
impij & peccatores ubi permanebunt? Nõ quo dñs noſter decipi potuerit à diabolo,ſed quo
formam ſerui acceperit in omnibus ſe tribuere uolens exemplũ,ut nemo ſibi in ſanctitate cõ-
fidat,cum etiã ille tentatur,quẽ nõ poſſunt tentamẽta ſuperare. Hoc totũ idcirco replicamus
fratres chariſſimi:ut ſollicita mente caueamus,ne exeuntes de Aegypto : & per quadraginta
dies,quaſi per quadraginta annos ad repromiſſionis terrã per eremũ feſtinãtes,deſideremus
carnes & ollas Aegypti,& à ſerpentibus mordeamur. Exiuimus de Aegypto : quid nobis de
Aegyptijs cibis? Qui habemus cœleſtẽ panẽ,terrena alimenta quid quærimus? Reliquimus
Pharaonem,inuocemus auxiliũ domini:ut nobis Aegyptius rex in credentium baptiſmate
ſubmergatur. Ibi pereant equi & aſcẽſores eorũ:ibi fremens aduerſarij necetur exercitus. Nõ
murmuremus aduerſus dñm,ne à domino percutiamur. Non detrahamus ſacerdotibus no
ſtris:& magis à uitijs ieiunemus ꝙ̃ à cibis:licet & ciborũ abundantia ſint fomenta uitiorũ. Si
Aaron & Maria cõtra Moyſen murmurantes,dei pro ſeruo ſuo ſenſerunt uindictã : quanto
magis ſi aliquis noſtrũ præpoſitũ ſuũ uipereo ore lacerauerit,diuina ſententia punietur? Sed
& ſacerdotibus ſimpliciter præcauendũ eſt,ne duplici mẽte ſint, ne dñi ambigant poteſtatẽ.
Si etiam Moyſes & Aaron(qui ad aquã contradictionis uiſi ſunt fluctuare)nõ meruerũt ter-
ram repromiſſionis intrare:uticꝫ multo magis nos qui peccatorũ premimur põdere, non ua
lebimus fluentũ Iordanis tranſire,et ad locum circuncisionis:id eſt,Galgala peruenire,ſi ſcan
dalizauerimus unum de minimis iſtis. Vnde tam labores paſtoris ꝙ̃ gregis fœcunditas:tam
ubertas

A [illegible] mei[illegible] q; agricolæ ſtudium,domini horreis præparentur. Toto niſu ac labore ten[illegible] ut digni efficiamur aduentu paſchæ,& carne ac ſanguine agni Chriſti Ieſu:Amen.

C[illegible]VRA EPIST[illegible]LAE S[illegible]NTIS

[illegible] hic ſermo recipit autorem,ut paucis quod ſentio dicam.

IN VIGILIA PASCHAE DE ESV AGNI SERMO.

HOdie fratres chariſſimi,populus Iſraël, & uere homo uidens deum (hoc quippe interpretatur Iſraël) egredi iubetur de Aegypto. Hodie agnus dei qui tollit peccata mūdi pro omnium ſalute iugulatur: hodie ſanguine illius poſtes domorum, id eſt,frōtes noſtræ depinguntur:hodie occiduntur Aegyptij,& de ſeruitute Pharaonis populus dei liberatur:hodie percutiuntur primogenita Aegyptiorum & Iſraëlitarum, non ſolum liberi:ſed etiā irrationabilia iumenta ſaluantur:Homines & iumenta ſaluos facies domine. Præparemus nos fratres chariſſimi ad immolationē agni:& apprehendamus illum, nō quando dubia lux eſt,& adhuc lunæ cornua nō implentur:nō quādo creſcere incipit uel decreſcere:ſed quartadecima die,id eſt,lumine cōſummato atq; perfecto,quando tota eius lāpade totus orbis impletur. Nec putemus agnum iſtū anniculū ubicunq; poſſe comedi. Præcipitur nobis,ut in una illum comedamus domo,id eſt,ne extra eccleſiā immolari agnū putemus. Ex quo manifeſtum eſt,quod Iudæi & hæretici,& omnia cōuēticula dogmatadq; peruerſorum,qui agnum in eccleſia nō comedunt,nō eos agni carnes comedere:ſed draconis:q datus eſt (iuxta pſalmiſtam) in eſcā populis Aethiopum. Quomodo enim in diluuio nō ſaluatur,niſi qui in arca fuerit Noë:& corruente Hiericho una tātummodo Raab meretrix,id eſt, eccleſiæ credentis ex gētibus cuſtoditur domus:Ita in immolatione agni, tunc uere agnus occiditur,cum in una mactatur domo. Erit,inquit,uobis agnus immaculatus:de agnis et hœdis ſumetis eum. Præcipitur & in alio loco:ut qui primo menſe paſcha facere nō quiuerit,ſecūdo
B faciat:iuxta quod & nunc iubetur:ut qui nō poteſt habere agnum,ſaltē habeat hœdum. Chriſtus enim nō ex hœdis fit,quos à ſiniſtris ſtare iubet:ſed pro diuerſitate meritorum unicuiq; aut agnus,aut hœdus fit. Quæritur etiam quare nō in die agnus iſte immolatur,ſed ad ueſperam. Hæc cauſa manifeſta eſt. Dominus enim noſter atq; ſaluator in cōſummatione ſeculorū paſſus eſt. Vnde & Ioannes in epiſtola ſua loquitur:Filioli,nouiſſima hora eſt:quando autem nouiſſima hora eſt,finito die,noctis initium eſt. Sed hoc intelligēdum eſt,quod quādiu in iſto ſeculo ſumus,id eſt,uerſamur in Aegypto,non ſumus in clara luce:ſed in tenebris atq; caligine:licet eccleſia,id eſt,luna quaſi in nocte reſplendeat:tamen ueri ſolis non poſſumus habere perfectum fulgorem. In una,inquit,domo comedetis carnes aſſas igni:& azyma cum amaritudinibus manducabitis. Non comedetis ex eis crudum aut coctum in aqua:ſed aſſum tantū igni. Iubetur nobis ut panes abſq; fermento ueteri,maliciæ & nequitiæ comedamus. De quo fermento in euangelio dominus diſcipulis dicit: Cauete à fermento phariſæorum:& poſtea interpretatur fermētum Phariſæorum eſſe doctrinam. Et nos igitur ſi à doctrina ſeculi iſtius uolumus eſſe alieni:& quaſi extraneos à mundi conuerſatione nos facere, perſecutionibus & preſſuris ſubiecti ſimus:& ſecundum Apoſtolum comedamus azyma ſynceritatis & ueritatis. Vis intelligere quod dico? Dic quod uerū eſt:loquere quod ſyncerum eſt:nullius perſonā accipias,non diuitis,nō potentis,quālibet ſit potens,quālibet ſit nobilis, ſi peccauerit corripe eū:& comediſti azyma ſynceritatis & ueritatis in amaritudine. Vnde & Apoſtolus ait:Inimicus factus ſum uobis uera dicens. Et prouerbium ſeculi,gentilis quoq; poeta exprimens:Obſequium,inquit,amicos,ueritas odium parit. Quod autem ſequitur:Non crudas carnes agni neq; elixas comedamus:illud eſt,ne ſcripturas diuinas (quæ uere carnes agni ſunt) aut iuxta hiſtoriam tantum intelligamus,& ſicut crudas eas aſſumamus in cibum:aut rurſum ſecundū hæreticos,quibuſdā allegorijs & nubilo interpretationis ad peruerſa quæq; dogmata deriuemus & eneruemus eas: & ſucci ueritate ſublata, umbras quaſdam & imagines effundamus. Sed intelligamus eas,& iuxta hiſtoriam,ſicut ſcriptæ ſunt:& nihilominus eas ſpiritus ſancti

C excoquamus ardore. Et quicquid in illis ſecũdum literã uidetur incõgruum eſſe uel clauſum,
ſpirituali expoſitione pandamus. Caput cum pedibus & inteſtinis comedetis. Caput mihi ui-
detur eſſe agni illud quod in euangelio Ioannis ſcribitur: In principio erat uerbum, et uerbum
erat apud deum, & deus erat uerbum: hoc erat in principio apud deũ. Pedes autẽ homo, quẽ
pro noſtra ſalute dignatus eſt aſſumere. Sed & aliter ſentiri poteſt. Caput, intelligẽtia ſpiritua-
lis: pedes, ſimplex iuxta hiſtoriam narratio: inteſtina autẽ quicquid intrinſecus in litera latet,
quicquid in ſuperficie nõ uidetur: ſed diligenti examinatione cõmolitum atq; ruminatum à
doctoribus profertur in medium: & quod putabatur eſſe fœdum & indecorum, hoc reperie-
tur eſſe uitale. Verbi gratia: quid turpius in ſcripturis dici poteſt, ꝙ ſi Oſee meretricẽ iubetur
habere uxorem: & Iudas cũ Thamar nuru ſua cõcũbat: & Dauid Bethſabeæ adulterio ſordi-
detur: & Onam filius Iudæ ſemen proĳciat in terram, ne liberos generet. Hæc ſi ſecundum li-
teram intelligantur, nónne à gentibus & ab incredulis quibuſq;, quaſi ſcripturarũ ſtercora cõ
demnantur atq; irridẽtur? Sed ſi illa excutias, ſi laues, ſi ſpiritus ſancti igne excoquas, uertun-
tur in cibũ: & quod putabatur inutile, inuenitur myſterium. Nõ relinquetis de eo in mane, &
os non cõteretis de eo, & quod reliquũ fuerit de eo uſq; in mane, igne comburetis illud. Nihil
de carnibus agni uſq; in futurũ ſeculum reſeruemus. Quãtumcunq; poſſumus comedamus.
Quod ſi qua in ea fortia ſunt dogmata uidelicet eccleſiaſtica, de trinitate, de reſurrectione, de
anima, de angelis, de cæteris iſtiuſmodi: hæc nõ iuxta noſtram opinionem prauis interpreta-
tionibus diſſeramus, nõ conteramus illa: ſed ita ut ſunt fortia prædicemus. Si quid autẽ quaſi
homines præterierit, & nõ poterimus de carnibus agni comedere: ſcire debemus quod in fu-
turo ſeculo doctrina ſpiritus ſancti nobis aperiendum ſit, & comedemus illud. Sic autẽ come-
detis illud: Lũbi ueſtri accincti, & calciamenta ueſtra in pedibus ueſtris, & baculũ in manibus
ueſtris, & comedetis illud cum feſtinatione. Paſcha eſt enim domini dei ueſtri. Hucuſq; præce-
D ptum eſt quales agni carnes comedere debeamus: nunc iubetur quo à nobis habitu comedẽ-
dæ ſunt. Lumbi, inquit, ueſtri accincti. Et ad Apoſtolos dicitur: Sint lũbi ueſtri accincti, & lu-
cernæ ardentes in manibus ueſtris. Et Ioannes zona pellicea cingitur. Et Helias nihil habẽs in
ſe molle atq; muliebre, ſed totũ uirile & rigidũ (homo quippe hirſutus erat) cingulũ habuiſſe
deſcribitur. Et nos ergo ſi uolumus carnes agni comedere, mortificemus lũbos noſtros, mor-
tificemus opera carnis. Et hoc quod in Iob de diabolo dicitur: Virtus eius in lũbis eius, & for-
titudo eius in umbilico uentris eius, occidatur in nobis, ne caro cõcupiſcat aduerſus ſpiritum,
ſed ſpiritu opera carnis mortificemus, & purificati ueſcemur agni carnibus. Vt autẽ ſciamus
fratres chariſſimi, quoniam quicunq; uxori debitum reddit, uacare nõ poteſt orationi, nec de
carnibus agni comedere. Moyſi præcipitur, ut populus qui aſcenſurus erat ad montẽ Oreb,
ante tres dies purificetur. Et Dauid cũ ueniſſet ad Abimelech ſacerdotẽ, interrogatus ſi mun-
di ſunt pueri: Reſpõdit purificatos eos eſſe ab heri & nudiuſtertius. Si autẽ panes ꝓpoſitionis
non poterant ab his qui uxores ſuas tetigerãt, comedi: quãto magis panis ille qui de cœlo de-
ſcendit non poteſt ab his qui cõiugalibus paulo antè hæſere cõplexibus uiolari atq; cõtingi?
Nõ quo nuptias condemnemus (hoc enim nõ dicimus) ſed quod eo tẽpore quo carnes agni
manducaturi ſumus, uacare operibus carnis nõ debeamus. Quod aũt ſequitur: Et calciamẽta
in pedibus ueſtris: & baculum in manibus ueſtris: hoc iubetur: ut ꝙdiu in eremo iſtius ſeculi
gradimur, calciati ſimus calciamẽtis pacis: necubi in deſerto ſcorpius & coluber obrepat, necu
bi ſerpens plãtã gradientis inuadat. Quod ſi forte aduerſum nos cõſurrexerit, habeamus uir-
gã in manibus & ꝑcutiamus eũ, & dicamus: Virga tua & baculus tuus, ipſa me cõſolata ſunt.
Vide myſterium ſcripturarum. Quãdiu per ſolitudines ambulamus, neceſſe habemus habe-
re & pelles pro calciamẽtis quibus noſtri tegantur pedes. Quando uero terram repromiſſio-
nis intramus, dicitur nobis cum Ieſu Naue: Solue calciamẽti tui corrigiam: locus enim in quo
ſtas ſanctus eſt. Et nos ergo quando intrauerimus regna cœlorum, nõ habebimus opus cal-
ciamẽtis, nõ his præſidĳs quibus cuſtodimur in ſeculo; ſed ut nouum dicam, agnũ illum qui

pro no

A pro nobis occiſus eſt ſequemur. Sed uidete ut de nobis dicat Ioannes: Iſti ſunt qui ueſtimenta
ſua non coinquinauerunt, uirgines enim permanſerunt: qui ſequuntur agnum quocunq; ua-
dit Chriſtum Ieſum. Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum: Amen.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ex eadem & hic ſermo profectus eſt officina, & ad fratres chariſſimos pertinet.

DE RESVRRECTIONE DOMINI SERMO.

NOn queo fratres chariſſimi, quem mente concepi, ore proferre ſermonẽ, & cordis
mei lætitiam lingua nõ explicat. Hoc autem non ſolũ ego patior qui cupio narra
re quæ ſentio: ſed etiam & uos mecum patimini, plus exultantes in conſcientia ꝙ
eloquio proferentes. Videtur mihi hic dies cæteris diebus eſſe lucidior: ſol mũdo
clarior illuxiſſe: aſtra quoq; & omnia elementa lætari: & quæ patiente domino propriũ lumẽ
retraxerant & fugerant, & noluerant creatorem ſuum aſpicere crucifixum, hæc nunc uictorẽ
illum, & ab inferis reſurgentem, ſuo (ſi dici poteſt) fulgore, ſuo proſequuntur officio. Credit
cœlum, credit terra: & ſagena quæ totum mundum piſcata eſt, Iudæos tenere nõ potuit. Hæc
dies quã fecit dominus, exultemus & lætemur in ea. Quomodo Maria uirgo mater domini
inter omnes mulieres principatum tenet: ita inter cæteros dies hæc omniũ dierum mater eſt.
Rem nouam dico, ſed quæ ſcripturarum uocibus cõprobatur. Hæc dies & una de ſeptem &
extra ſeptem eſt. Hæc eſt dies quæ appellatur octaua. Vnde & in quibuſdam Pſalmorum ti-
tulis ſuperſcribitur pro octaua. Hæc eſt in qua ſynagoga finitur & eccleſia naſcitur. Hæc in cu
ius numero octo animæ ſaluatæ ſunt in arca Noë. Similiter, inquit Petrus, & uos ſaluos facit
eccleſia. Hæc eſt de qua Eccleſiaſtes præcipit: Date partes ſeptem, date & octo. Hi ſunt octo
gradus, per quos in Ezechiele tẽplum dei ſcandimus. Hæc octaua dies, de cuius ſacramẽto, &
omnium nationum in Chriſti fide, octauus quoq; pſalmus incipit: Domine dñs noſter, quã
B admirabile eſt nomẽ tuum in uniuerſa terra. Et quid me neceſſe eſt infinita replicare? Dies me
deficiet, ſi uoluero omne diei iſtius exponere ſacramentum. Hoc tantum dico, quod uniuerſa
ſabbati gratia & antiqua illa feſtiuitas populi Iudæorum, diei iſtius ſolennitate mutata eſt. Illi
in ſabbato non faciebant opus ſeruile, nos in die dominica: hoc eſt, reſurrectionis, opus ſeruile
nõ facimus: quia uitijs & peccatis non ſeruimus. Qui enim facit peccatum, ſeruus eſt peccati.
Illi de domibus ſuis non egrediebantur: & nos de domo Chriſti non egredimur, ſumus enim
in eccleſia. Illi nõ accendebant ignem in die ſabbati: nos econtrario accendimus in nobis ignẽ
ſpiritus ſancti, & omne uitium excoquimus peccatorum: de quo igne dñs ait: Ignẽ ueni mitte
re in terram: & ꝙ uolo ut ardeat. Deſiderat dñs ignẽ iſtum ardere in nobis: ſecundũ Apoſto-
lum: id eſt, ſpiritu nos ſancto feruere: ut nõ refrigeſcat in nobis charitas dei. Illi per diem ſabba
ti non ambulant in itinere: perdiderunt enim illum qui dixit: Ego ſum uia: nos autẽ dicimus:
Beati immaculati qui ambulant in lege dñi. Et iterum: Viam ueritatis elegi, & uiam iuſtifica-
tionum tuarum doce me. Illi de ſpinis dominum coronauerunt: nos autẽ ſi fuerimus lapides
precioſi, dominum noſtrum coronabimus. Caput imperatorum iſtius ſeculi ornat diadema:
nos ideo in capite noſtri regis imponimur, ut ornemur à capite: Illi non ſuſceperunt Chriſtũ,
& ſuſcepturi ſunt Antichriſtum: nos recepimus humilem filium dei, ut poſtea habeamus triũ-
phãtem. Ad extremum noſter hircus ante domini immolatur altare: illorum hircus antichri-
ſtus conſputus & maledictus, proijcitur in ſolitudinem. Noſter latro cum domino ingredi-
tur paradiſum: illorum latro homicida atq; blaſphemus, moritur in peccato ſuo. Illis Barra-
bas dimittitur: nobis Chriſtus occiditur. Pro quibus uniuerſis fratres chariſſimi, cõſona pari-
ter uoce cantemus: Hæc eſt dies quã fecit dominus, exultemus & lætemur in ea. Ignitam illã
romphæã & paradiſi ianuã quã nullus potuit effringere, hodie Chriſtus cũ latrone reſerauit:
ideo hodie Chriſtus dixit ad angelos: Aperite mihi portas iuſticiæ, ingreſſus in eas cõfitebor
dño: quæ cum ſemel aperta eſt, nunq; credẽtibus clauditur. Ex eo tempore quo paſſus eſt do-
minus uſq; ad præſentẽ diem, ſemper hæc porta clauſa & reſerata eſt. Clauſa eſt peccatoribus

& incre

C & incredulis.Reſerata eſt iuſtis & credẽtibus.Per hanc ingreſſus eſt Petrus:ingreſſus eſt Pau-
lus.Per hanc omnes ſancti & martyres intrauerunt.Per hanc quotidie de toto mundo iuſto-
rum animæ ingrediuntur.Duæ portæ ſunt,porta paradiſi & porta eccleſiæ. Per portã eccle-
ſiæ intramus portam paradiſi.Ita debemus uiuere,ne eijciamur de domo illa, & eiecti foras à
beſtijs deuoremur:quas in alio loco propheta formidans ait:Ne tradas beſtijs animas confi-
tentium tibi.Ecce nunc dominus ſtans in paradiſi ianua loquitur ad nos qui ſumus in domo
ipſius:quã quicũq; ſanctorum fuerit ingreſſus:q̃uis diabolus prohibeat,q̃uis inimicus accu-
ſet:ipſe eſt ſiquidem accuſator fratrum noſtrorum,ipſe eſt uindex inimicus:ſicut in centeſimo
uiceſimoſexto pſalmo dicitur:Qui ſanctus fuerit non cõfundetur,cum loquetur inimicis ſuis
in porta:in Chriſto Ieſu,cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum:Amen.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS

Niſi quemadmodum dixi modeſtius eſſe ducerem in hanc peccare partem:ſermonem hunc in extre-
mam huius tomi ſeriem reiecißem. Nam planè ſapit impoſtoris illius artificium. Miror autẽ cum aſſeri-
pſerit Euſtochij nomen,non item addiderit,Ego Hieronymus.

AD EVSTOCHIVM DE VINCVLIS BEATI PETRI.

SAepiſſimo rogatu ò uirgo Chriſti Euſtochium à me tua depoſcit charitas:ut tibi
tuisq; uirginibus notum faciã:unde beati Petri apoſtoli in kalendis Auguſti,quæ
celebratur feſtiuitas,initium habuerit,& quare nec poſt, nec antea , ſed prima die
menſis.Ingeritis autẽ quoſdam eſſe qui hoc die Apoſtolum Petrum eductum eſſe
ab angelo de carcere credant.Ad ultimum petitis uobis declarari,qualiter pſalmus cẽteſimus
triceſimusſextus Apoſtolorum principi beato Petro cõueniat , uel ſi de ipſo prophetatus ſit.
Ad quæ duo priora,breuiter me reſpõdere oportet,ut in poſtremo mihi liceat immorari.Bea
tum Petrum apoſtolum hoc die de carcere eductum eſſe qui credit,ipſius repetitionis euãge-
D licæ legat textum:& inueniet errorẽ ſe paſſum eſſe:in tãtum enim aperte refertur,ut cunctis le
gentibus facile ſit ad intelligẽdum.Nam Herodes rex,Herodis maioris filius qui in ſaluatoris
necem cõſentiẽs fuit:domini noſtri Ieſu Chriſti doctrinam quæ per Apoſtolos prædicabatur
ſubuertere ſtudẽs,miſit manus ut affligeret quoſdã de eccleſia.Ibi datur intelligi plures ipſius
ſignificatos conatus eſſe,qui adhuc ſuperbiæ ſuæ ramos extendens occidit Iacobum fratrem
Ioannis gladio,& hoc tantum facinus diebus azimorum facere ſtuduit.Erat,inquit, dies azy-
morum.Et qui dominum ſaluatorem anno præterito diebus azymorum occiderant,Petrum
Apoſtolum in ipſis diebus extinguere ſatagebant. Quem cum apprehendiſſet , miſit in car-
cerem: tradensq; quatuor quaternionibus militum cuſtodiendum : uolens poſt paſcha pro-
ducere eum populo. Sed non eſt conſilium , non eſt ſcientia , non eſt ſapientia , nec fortitu-
do aliqua cõtra deum.In ipſa,inquit,nocte cum producturus eſſet eum Herodes, erat Petrus
dormiens inter duos milites uinctus catenis duabus:& cuſtodes ante ianuam cuſtodiebant
carcerem:& ecce angelus domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo carceris.Percuſſoq;
latere Petri,excitauit eum dicens:Surge uelociter.Et ceciderunt catenæ de manibus eius , &
exiens ſequebatur angelum.Ecce quomodo Petrus diebus azymorum incarceratus,poſt pa-
ſcha ereptus ſit,& non in kalendis Auguſti. Sed hæc feſtiuitas tanti Apoſtoli qualiter adin-
uenta ſit,pandam.Octauianus Cæſar imperij ſui æmulum M.Antonium habuit:quem aſ-
ſiduis congreſſionibus ac prælijs uix extinguere ualuit:quem Cleopatra coniunx mortuum
dolens,ſeq; ipſam uiuam ſepeliens,uberibus ſuis aſpides apponens,maluit uiro ſuo cõmori,
quàm manus incurrere Romanorum.Cæſar uero de tyranno celebrata uictoria,Romam re-
pedauit ducens ſecum infinitum captiuorum numerum , & antiquorum Ptolemæorum o-
mnium gazas:ut nec ante,nec poſt tanta copia auri,argenti,gemmarumq; Romam adducta
fuiſſe noſcatur.Cum autem hoc die Romam ingrederetur , ob triumphum tantæ uictoriæ
ac pacem firmiſſimam toti orbi collatam:uocatus eſt Auguſtus,qui primo ſolum Cæſar dice
batur.Coronatur ciuitas,fit lætitia ingens in populo,ſtatuitur à ſenatu,& omnibus Romanis

ſcriptis

A ſcriptis firmatur,nunciaturq́; per uniuerſum orbem,omnibus gentibus Octauianum Augu
ſtum inter deos debere coli:& ut menſis iſte qui antiquitus in ordine menſium Sextilis dice-
batur,in honorem Auguſti Auguſtus uocetur:& hoc tripudium ſolẽnitatis ob triumphum
Auguſtalis uictoriæ , lege perpetua uolumus cuſtodiri. Sic quouſq́; ad Magni Conſtantini
imperium uentum eſt:qui poſtq́; dignatione ſuperna,per ſanctos Apoſtolos Petrum & Pau
lum uiſitatus,& per Syluestrum papam baptizatus eſt,& ex perſecutore fidei defenſor,& mã
datorũ Chriſti cuſtoditor aſſiduus factus:harum ſolenniiatum phantaſmata perhorreſcens,
papæ dicit Syluestro:Hactenus pater humanis utens legibus,ſicut ipſe noſti , omni ſtudio,&
hos dies & alios excolebam.Nunc quia placuit domino Ieſu Chriſto,me peccatorem ſibi fa-
mulum facere:iniquum mihi uidetur harum celebritatũ fauorabilibus laudibus extolli.Vi-
de ergo quomodo ad honorem ſummi dei,beato Petro apoſtolo hanc diem dedicem. San-
ctus autem Syluester hoc audiens,gaudio repletus,gratias deo retulit , & cum ſui cleri conſi-
lio Auguſto reſpondit. Eſt carcer in quo beatus Petrus Apoſtolus pro Chriſto agonizans,
uinculatus fuit,& ſacri fontis lauacro,pluribus ibi baptizatis dedicauit:hunc omni ſorde pur
gari facias:quatenus eccleſia ibi ſabricata ad honorẽ tanti Apoſtoli,fidelium uota perenniter
reddantur.Hoc audiens Auguſtus,lætus efficitur:purgatur locus , ſabricatur eccleſia,& hæc
conſecratur ab eodẽ papa.Affuit ibi Auguſtus & ſacris ſcriptis per ueredarios toti orbi man-
dare ſtuduit in hæc uerba:Notum eſſe uolumus omnibus Chriſtum pie colentibus, beatum
Petrum apoſtolum à deo nobis datum paſtorem & principem ſummo ſtudio uenerari uelle
aſſidue,& maxime in hac die Kalendarum Auguſtarum,in quo ut deus à uobis ſoliti eramus
adorari:ut ipſe pius paſtor precibus deo fuſis,nos & imperium noſtrum adiuuare dignetur.
Valete. Sanctus autem Syluester hunc diem celebrẽ omnibus eccleſijs eſſe inſtituit,ut ſicut
celebratur ad honorem terreni principis,ad decus celebretur clauigeri cœleſtis. Accepit autẽ
B hæc celebritas nomen beati Petri Apoſtoli ad uincula, propter uinculorum quæ ibi paſſus
eſt tormenta:ut ubi abundauit peccatum,ſuperabũdaret & gratia.Hæc domus uinculorum,
hoc ordine facta eſt domus ſanctarum orationum. Hæc breuiter ad duo inquiſita reſpon-
di:nunc ad pſalmum ueniam:& ſi beato Petro conueniat,ut in nullo ueſtrum bonum deſide
rium fraudetur oſtendam.Dicat ergo uerbis propheticis domino beatus Petrus:Domine ꝓ-
baſti me,quoniam uocaſti:cognouiſti,quoniam præſumpſi et auſus fui dicere:Etiam ſi opor-
tuerit me mori tecum,non te negabo.Tu autem cognouiſti omnes cogitationes meas à lon-
ge antequàm eas cogitarem:ſemitam meam & directionem meam inueſtigaſti:& omnes uias
meas præuidiſti & probaſti,quia non erat dolus in lingua mea cum dicerem:Si me oportue-
rit mori tecum,nõ te negabo.Tu autẽ firmaſti me,& poſuiſti manum tuam ſuper me:firma-
ſti me de tua præſcientia,quod eſſem negaturus:& poſuiſti manum tuam ſuper me:ut pecca-
tum lachrymæ ſequerentur.Mirabilis facta eſt potẽtia tua ex me:cõfortata eſt, nec potero ad
eam.Conatus ſum nõ negare:ꝓmiſi etiam me mori magis eligere q̃ negantis crimen incur-
rere:ſed præſcientia tua ita cõfortata eſt:ut nõ potero ad eam:quid nunc faciam,negaui domi
num & magiſtrum,nec (ut quidam opinantur) hominem negaui.Ego illum negaui,cui dixi:
Tu es Chriſtus filius dei uiui.Illum negaui quem pedibus ambulãtem ſuper aquas expertus
ſum.Illum quem uoce ſola uidi mortuum uocantem de ſepulchro.Illum quem cœlis patenti-
bus,uidi cum Moyſe & Helia,& uocẽ audiui ſuper eum de cœlo:Hic eſt filius meus dilectus,
ipſum audite.Illũ qui cæcũ tactu ſuo illuminauit,ꝗ uerbo leproſos mũdauit,qui iuſſu dæmo-
nia expulit,& multas uirtutes ſuæ deitatis oſtẽdit.Quid nunc facimus Nouatiane? Perdimus
Apoſtolum Petrum:an recipimus reuertentem ad Chriſtum? Ecce Chriſtus eum recipit,tu
eijcies.Sed clamat cõtra te Paulus:Si deus iuſtificat:tu quare cõdemnas? Dicis,credite,bapti-
zatis non debet pœnitentibus ſubueniri.Ecce Apoſtolo pœnitenti ſuccurritur, qui eſt epiſco-
porum epiſcopus,& maior gradus redditur ploranti quàm ſublatus eſt deneganti. Quod ut
doceam,illud oſtendo quod nullus Apoſtolorum paſtoris nomen accepit : ſoli enim huius
nominis

C nominis poteſtatem poſt reſurrectionem ſuam Petro pœnitenti dominus conceſſit,& nega-
tus,quam ſolus habuit,Petro tribuit poteſtatem:ut non ſolum recuperaſſe quod amiſerat ꝓ-
baretur:uerum & multo amplius pœnitendo quàm negando perdiderat,acquiſiſſe.Hoc ma
giſter bonus in electo diſcipulo ſormauit exemplum:ut omnis diſcipulus Chriſti ſit integro
animo,& pœniteat ſi ita euenerit uel delinquat,nec rem noxiam ſibi permittere debet ut de-
creſcat.Sed qui tanto citius uincitur,tanto citius expurgatur.Certe omnis ſanctitas ad deum
ducit,& omne peccatum ad diabolum.Et ſub domino bono poſiti,quomodo credimus no-
bis poſſibilitatem ad diabolum eundi conceſſam:& reuertēdi ad dominum denegatā? Addo
aliquid.Certe hominem per peccatum à ſe recedere deus non uult:& peccatorem ad ſe uenire
omnem uult:& ſi illud potuit fieri quod deus non uult:quanto magis poteſt fieri quod deus
uult? Ideo deniq; cogitatio peccati non eſt ideo à deo prohibita per naturam,ſed per imperiū:
ut laboris eius pugna incumberet,& præmium de certamine proueniret.Voluit enim deus
homini operis fatigationem relinquere, ne in aliqua detrimenti parte præmium impediret.
Duos certe bonorum & malorum populos eſſe,nemo eſt qui neſciat.Bonos dicimus creden-
tes,& peſſimos non credentes.Non credentes eſſe ſub diabolo:& credentes ſub deo.Magna
prædicatio tua,qui ſeruum diaboli ad te uocas,ſeruum dei à te repellis:quaſi qui uelis deum
lucrari quod non habet,& perdere quod habet.Hinc ad dei computans diuitias:quod poſſit
deus mortuos ſuſcitare:& infirmos ſaluare non poſſit.Nam increduli mortui,& credentes li-
cet peccatores ſint,uiuunt in infirmitate ſua.Et ſi ſaluator noſter habet,imò quia habet pote-
ſtatem ſuſcitandi mortuos,quomodo uirtutem non habet quæcunq; fuerint infirmitates cu-
randi? Ex utroq; latere blaſphematur à uobis,qui pœnitentibus negatis effectū.Si enim poſſe
eum docetis infirmitatem omnem curare:ſed ſi nolit,impium arguitis.Si uelle & nō poſſe eū
forſitan dixeritis,à deitate excluditis:ut miſericordiam uobis ex utroq; latere cōdemnati de-
D negetis:cum negatis ſamiliæ dei pereunti non poſſe ſuccurri.Hactenus cum Nouatianis ſim
locutus:reuertamur ad Apoſtolum pœnitentē & flentem amariſſime atq; dicētem:Quò ibo
à ſpiritu tuo,& quò à facie tua fugiam? Scio quia tu es Chriſtus filius dei uiui:quam ſciētiam
non reuelauit mihi caro & ſanguis,ſed pater tuus qui in cœlis eſt.Quò fugiam qui te deū no-
ui & omnipotentem agnoui? Si in cœlos aſcendero,tu illic es:ſi deſcēdero in infernum ades.
Ibi enim per paſſionem ſpecialiter deſcendiſti:ubi per potētiam tuam,ſicut ubiq; generaliter
præſto es.Si ſumpſero pennas meas diluculo,id eſt,ante lucem.Pennas hoc loco pro cogita-
tionibus ponit,quæ repentino uolatu ubiq; ſunt:in cœlo,in terra, in abyſſo , & ubicunq; fi-
niuntur maria.Si ergo,inquit,illuc ante lucem tuæ reſurrectionis uadam , ubicunq; inacceſſi-
bilitas ſolet fugitiuum abſcondere,ut illuc ire poſſim,manus tua deducet me ; & quaſi fugiti-
uum tenebit me dextera tua.Ante lucem hic,ante reſurrectionē poſuit ſaluatoris:quia in tene
bris fuit omne ſeculum iacētc domino in ſepulchro:in quo tempore pœnitentia Petri ageba-
tur.In quo etiam dicit:Forſitan tenebræ conculcabunt me:& in tribus negationibus ſuis,tres
fugarum partes clauſas eſſe ſibi ſi fugeret memorabat:in cœlo,in inferno,& in poſtremis ma-
ris:ergo negare,tenebræ ſunt,& fugere conculcatio tenebrarum:hoc timens, ne comprehen-
ſus ab ipſis tenebris cōculcaretur,quaſi tenebris malis ſuis ſubmerſus,operibus eſſet deditus
tenebrarum,habens tractum perennem,iuges lachrymas,dolores æternos.Hoc enim modo
conculcantur tenebræ mortis huius,qua corporaliter morimur.Si uere fuero moriēs, inquit,
non cōculcabor à tenebris:ſed ad delicias ſanctorum attingam.Nox ipſa illuminatio mea eſt
in delicijs meis.Ibi enim habebo lucem Chriſtum meum,qui non patitur obſcuritatem tene-
brarum:in cuius conſpectu nox ſicut dies illuminabitur:hæc docti prædicante Petro apoſto-
lo & cantamus & credimus.Sicut tenebræ eius ſunt,ita & lumen eius eſt.Tenebræ enim non
omnibus creaturis obſcurum faciunt.Siquidē & feræ omnes,ſed & noctiuagæ beſtiæ,noctiū
nullum patiuntur obſcurum.Sed & aues ſunt quæ in noctibus uolāt.Vnde docemur natura
oculos non omnia animalia à creatore hos eſſe ſortita,ut in tenebris uidere non poſſint.Deus
enim

A enim ad requiem hominum noctes inſtituit:ut generationi humanæ quiete poſſet eſſe conſultum. Ipſius ergo ſunt tenebræ,cuius eſt lux,quod Manichæus negat. Ipſe etiam creator corporum noſtrorum,contra quod ſuſcipit qui impœnitens Petrus dicitur: Tu poſſediſti renes meos qui ſuſcepiſti me de utero matris meæ.Sicut enim in ore dum loquimur,& in opere dum aliqua operamur,cordis noſtri cogitata oſtendimus:ita quod cogitamus antequàm dicendo uel operando pandatur,à renibus gignitur,ſecundum illud quod in alio pſalmo dicimus deo:Quoniam tu poſſediſti renes meos.Dicit enim,quia ita tibi in me nihil occultatum eſt:ut non ſolum quæ ſunt cogitata conſyderes: ſed & cogitanda quæ ſunt in renibus cernas. Tu domine qui ſuſcepiſti me ex utero matris meæ:ita ut quicquid ab ortu meo ſemiſonis balbutientis infantiæ uerbis aliquando forte peccaui cognoſcas:in hoc etiam confitebor tibi:quia terribiliter mirificatus es,mira opera tua,quæ & oculis meis uidi,& exercente te domine Ieſu Chriſte cognoui:& anima mea cognouit nimis:intra me eſt quod credidi:non in ſuperficie uerborum,ſed intus in uiſceribus animæ:quod ita eſſe tibi non eſt occultum.Siquidem tibi occultum non eſt nec os meum,id eſt os meum quod feciſti in occulto.Si ergo nec os meum tibi occultum eſt,quod occultum naturaliter eſſe uoluiſti:quomodo ante te occultum erit in corde,quod manifeſtari iuſſiſti? Ad altiora ducimur cum de oſſibus & ſubſtantia,quæ in inferioribus eſt terræ tractamus.Agitur enim in hoc loco quod cum dies reſurrectionis aduenerit,ubicunque fuerit os meum:& ſi in inferioribus terræ fuerit ſubſtantia mea,imperfectum meum uidebunt oculi tui,quia ſolo aſpectu oculorum tuorum exurget.In libro enim reſurrectionis qui nati ſunt ſcribuntur quotquot de die in diem formabuntur:& nemo eſt in eis qui ibi ſcriptus non ſit:in quo libro mihi non ſunt in amore & honore,niſi ſoli amici tui deus:nimis enim confortatus eſt principatus eorum.Siquidem participes eos tui æterni imperij repromittis.Nec hæretici audiendi ſunt qui dicunt:non debuit mundus ſubſiſtere per

B eum,qui præſcius erat homines per peccata & ſcelera ſua ad æternum gehennæ incendium deſtinandos.Si enim ita putetis fieri debuiſſe,conſultum magis reis iudicabitis quàm ſanctis: ſi enim mundus fuiſſet à ſuo tranſitu reuocatus,nullus fuiſſet ſanctorum particeps regni:& dum prouidebatur malis,ne ad interitum deuenirent,& ut non perirent pro merito ſuo mali: hanc boni accipiebant ſententiam,ne uel temporalem uitam ſuſciperent quibus debebatur æterna.Nos autem cum propheta gaudeamus cum ſanctis dei,atque cum apoſtolo Petro dignis honoribus amicos domini recordemur:quorum tantus eſt numerus,ut ſuper arenam multiplicati eſſe noſcantur.Quid autem erit ſi occidat dominus peccatores:occidat Neronem, & poſt eum omnes uiros ſanguinarios qui ſanctos domini occiderunt? Si ueſtrum ò hæretici deus eſſet ſecutus conſilium,ne perirent Nero aut Diocletianus,uel cæteri interfectores ſanctorum,nec feciſſet apoſtolos,nec martyres naſci:eſſet par iudicium iuſtis & iniuſtis,& omnes una præueniens ſententia, per quam omnes uiderentur ante puniti quàm nati.Sed uos ò uiri ſanguinum declinate à nobis,qui dicitis,quia in uanum acceperunt ciuitates ſuas: hoc eſt ſine cauſa ſunt mortales effecti:& omnia cum mundo pereunt & par eſt ipſa perditio. Non eſt ita,omnes enim in libro ſcripti ſunt,omnes reſurgent:ſed alijs dabitur odor uitæ in uitam æternam,alijs odor mortis in mortem perpetuam, ubi deuenient hi quibus dicitur:Nónne qui oderunt te deus odio habui,& ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Hæc Petrus loquitur & eccleſia in Petro pronunciat.Perfecto odio oderam illos & inimici facti ſunt mihi. Et his ideo anathematizatis,proba me domine & ſcito cor meum,quid de te ſentiam:quid de te credam:interroga me,& ſcito ſemitas meas:ſit tibi ſollicitudo de eccleſia tua,& de ouibus tuis:& de paſtoribus tuis,& uide ſi uia iniquitatis in me eſt. Via iniquitatis diabolus eſt,qui ſe ad ambulandum in ea incredulis & hæreticis præbet.Et uide,inquit,in populo tuo ne ſit aliquis,in quo uia iniquitatis iter erroribus præbeat:excludensq́ue uiam iniquitatis deduc me in uiam æternam:ut portæ mortis & inferi non præualeant mihi ſecundum uerbum tuum domine Ieſu Chriſte,qui regnas in ſecula ſeculorum:Amen.

Et hæc eiuſdem, quod aiunt farinæ eſt; nec in hoc eſſet ordine niſi magis meæ modeſtiæ, quàm
illius meriti rationem haberem.

DE OBSERVATIONE VIGILIARVM.

DIgnum eſt fratres aptumq; prorſus, ſatisq; conueniens de ſanctis uigilijs nunc dice
re & proferre ſermonem: quando ipſa lucubratio exigitur à ſollicitis. Nox ecce eſt
caligo corporis, quæ non ſolum homines, ſed etiã cunctos ſomno detinet animan-
tes: ut reformatis uiribus per ſoporem, poſſint diuturnos labores ſuſtinere uiuẽtes.
Bonus deus, qui ita proſpexit, ita conſtituit, ut homo exiturus ad opus ſuum, & ad operatio-
nem ſuã uſq; ad ueſperam, haberet uicarium tempus, in quo à duris laboribus, & multa fatiga
tione requieſcere præſtitit. Nouimus aũt multos hominum, ut aut maioribus ſuis placeãt, aut
ſibi aliquid peculiariter proſint, noctis particulam ad aliquod opus ſegregare: id pro lucro du
cere, quod ſurati de ſopore ſuo operari potuerint. A Solomone uero laudatur & fœmina: quæ
penſa & lanificium ad lucernam uigilanter exercet. Addidit etiã quod ex hoc laus uiro eius in
portis & gloria magna naſcatur. Quod ſi in carnalibus inſtrumẽtis: id eſt, uictui aut ueſtitui
neceſſarijs: quæ uigilat nõ reprehẽditur, imò laudatur: mirari me fateor eſſe aliquos qui ſacras
uigilias tam ſpirituali opere fructuoſas, orationibus, hymnis, lectionibusq; fœcundas, aut ſu-
perfluas exiſtimant, aut ocioſas: aut quod his eſt deterius, importunas. Et quidem ſi ſunt homi
nes à religione noſtra alieni qui iſta ſic ſentiunt, nõ eſt mirum. Quomodo enim prophanis re-
ligioſa placere poſſunt? quibus ſi placerent, noſtri eſſent: quia ſumus utiq; Chriſtiani. Si uero
noſtri ſunt quos uigiliarum ſalutifer actus offendit: ut nihil de his deterius ſuſpicer: aut pigri
ſunt, aut ſomniculoſi, aut quod his eſt proximũ ſenes, uel infirmi. Si pigri ſunt, erubeſcãt, quia
D illis inſonãt uerba Solomonis: Vade ad formicã ò piger, & æmulare uias eius. Si ſomniculoſi
ſunt, expergiſcantur, ſcriptura proclamãte: O piger quouſq; dormis? Quando aũt de ſomno
ſurges? paululum quidem dormies, modicum ſedebis, puſillum autem dormitabis, puſillum
uero cõplecteris manibus pectus: Deinde ſuperueniet tibi tanquàm uiator paupertas: inopia
tanq; bonus & leuis curſor cito ueniet. Si ſenex es, quis te compellit ut uigiles? quanq; & non
compulſus pro ætate tamẽ uigilas. Et ſi ſtare non potes, & tuam cogitas impoſſibilitatem, nõ
debes iuuenes & ualentes ad tuum reuocare torporem, quos propter uarias tentationes iuuen
tutis ſeipſos propenſioribus macerare decet uigilijs. Si uero infirmus es membris, quod facere
non potes noli reprehendere: imò riga & tu ſecundum prophetam lachrymis ſtratum tuum,
& dic: Sic memor fui tui ſuper ſtratum meum. Iniunge etiam uigilãtibus, ut te ſuis precibus iu-
uent: quo adiutus à domino ſuper lectum doloris tui canere poſſis, & tu aliquando merearis
dicere: In matutinis meditabor in te: quia fuiſti adiutor meus. Alioquin ſtultum & ſatis extra-
neum eſt: ut quia ipſi currere non ualemus, bene currentibus derogemus. Nam & ſi non poſ-
ſumus, debemus congratulari potentibus. Sicut enim de cõſenſu malitiæ participatur cum fa-
cientibus pœna: ſic participatio gloriæ ſperanda eſt de conſenſione bonitatis. Alios enim effe-
ctus coronat: alios uoluntas pia lætificat. Nec ſanè onerosũm, uel difficile uideri debet etiã de-
licatis corporibus in ſeptimana duarũ noctium: id eſt, ſabbati atq; dominicæ, portionem ali-
quam dei miniſterio deputare. Iſta enim quaſi purificatio eſt dierum quinq; uel noctium, qui-
bus ſtupore carnalium ingraueſcimus, aut mundanis actibus oſcitamus. Nec erubeſcat ali-
quis in bono ſtudio ſanctitatis: cum non erubeſcant improbi in perpetrando opere fœditatis.
Merito ergo ſcriptura in Prouerbijs ingerit: Eſt confuſio quæ ducit ad peccatũ. In bono enim
opere confundi peccatum eſt: ſicut in malo faciendo non confundi pernicies eſt. Si ſanctus es,
ama uigilias: ut theſaurum tuum uigilando cuſtodias, & ipſe in ſanctitate ſerueris. Si peccator
es: magis cura, ut uigilando & orando purgeris: dum tunſo pectore frequẽtius clamas: Ab oc-
cultis meis munda me domine, & ab alienis parce ſeruo tuo. Qui enim iam ab occultis deſyde

A rat emundari:neceſſe eſt ut eum non delectet iſtis miſerijs inquinari.Res exigit chariſſimi:ut de autoritate uigiliarũ,& antiquitate,deq́ ipſa utilitate pauca dicamus.Magis enim quilibet labor ſuſcipitur:ſi ante oculos proponatur ipſius laboris utilitas.Antiqua eſt uigiliarum deuotio,familiare bonum omnibus ſanctis.Eſaias deniq́ propheta clamat ad deum:De nocte uigilat ſpiritus meus ad te deus,quoniam lux præcepta tua ſuper terram.Dauid regio & prophetico ſanctificatus unguento:ita canit:Domine deus ſalutis meæ:in die clamaui & nocte coram te.Et in alio pſalmo:Memor fui noctc nominis tui domine,& cuſtodiui legem tuam.Sed forſitan in lectulo ſuo poſitus hæc cantabat:quod aliquanti pigriores ſufficere putauerunt:ſi tantum in ſtratu ſuo aut oret unuſquiſq́,aut pſalmũ ſubmurmuret.Quod quidem & ipſum bonum eſt:dei ſemper & ubiq́ meminiſſe ſalutare eſt.Sed quod ſit melius exurgere & cõſpectui diuino aſſiſtere:accipe eiuſdem prophetæ aliam uocem:quæ & tempus & locum & habitum deprecantis oſtendit.In noctibus,inquit,extollite manus ueſtras in ſancta,& benedicite dominum.Et ne ueſpertinas tantum horas noctis exiſtimes appellatas occurrit & dicit:Media nocte ſurgebam,ut cõfiterer tibi ſuper iudicia iuſticiæ tuæ.Habes & tempus expreſſum exurgendi,& ſollicitudinem,quomodo deo confitearis,oſtenſam.Adhuc cõſyderanti mihi intẽtionem ſanctorum:maius aliquid & laborioſius occurrit,& ultra humanæ naturæ conditionem ſuggeritur:cum eundem audio prophetam pſallentem:Si aſcẽdero in ſtratum lecti mei:ſi dedero ſomnum oculis meis & palpebris meis dormitationem & requiem temporibus meis:donec inueniam locum domino,tabernaculum deo Iacob.Quis enim tãtum ſtupeat dei amorem & animi deuotionem:ut ſomnum ſibi,ſine quo humana utiq́ corpora deficiunt penitus interdixerit:donec locum ad templum domino fabricandũ rex & propheta reperiret?Quæ res nos debet firmiter admonere:ut ſi ipſi locus domini eſſe uolumus:& tabernaculum eius ac templum cupimus haberi perpetuum:ſicut Paulus aſſerit,dicens:Vos eſtis templum dei uiui:in

B quantum poſſumus exemplo ſanctorum,uigilias diligamus:ne de nobis dicatur,ut pſallitur: Dormierunt ſomnum ſuum:& nihil inuenerunt manibus ſuis.Quin potius gratulabundus unuſquiſq́ iam dicat:In die tribulationis meæ deum exquiſiui manibus meis nocte coram eo, & non ſum deceptus.Quia bonum eſt confiteri domino,& pſallere nomini tuo altiſſime:Ad annunciandum mane miſericordiã tuam:& ueritatem tuam per noctem.Hæc & huiuſmodi tanta ac talia ideo ſancti cecinerunt & ſcripta reliquerunt:ut nos eorum poſteri paribus excitaremur exemplis,ad celebrãdas etiam noctibus ſalutis noſtræ excubias.Sed à ueteribus ueniamus ad noua:de miniſtris legis ad miniſtros euangelij:de nouo etiam teſtamento uigiliarum gratia conſignetur.Anna Phanuëlis filia uidua,continuis orationibus & ieiunijs domino ſeruiens:non diſceſſiſſe de templo die ac nocte,in euangelio legitur.Paſtores illi ſanctiſſimi,dum ſuper greges ſuos nocturnas exercent uigilias,& angelos in ſplendore & Chriſtum natum in terris primum audire meruerũt.Iam uero inſtitutio ſaluatoris,nónne tota diligẽtia ad uigilandum auditores exuſcitat:ſiue in parabola boni ſeminatoris dicendo:Dum dormirent homines uenit malus homo,& ſuperſeminauit zizania in triticum,& abijt?Quod ſi nõ dormiſſent, nec malus fortaſſe zizania ſeminare potuiſſet:ſiue cum dicit:Sint lumbi ueſtri præcincti,& lucernæ ardentes in manibus ueſtris:& uos ſimiles eſtote hominibus expectantibus dominum ſuum quando reuertatur à nuptijs.Beati ſerui illi quos cum uenerit dominus inuenerit uigilãtes.Et ſi ueſpertina,inquit,hora uenerit,ſi media nocte,ſi galli cantu,& inuenerit eos uigilãtes, beati ſunt.Illud autem ſcitote,quia ſi ſciret paterfamilias,qua hora fur ueniret,uigilaret utique, & non ſineret perfodi domum ſuam.Itaque & uos eſtote parati:quia qua hora non putatis,filius hominis uenturus eſt.Nec ſolum uerbis docuit uigilias:ſed etiam docuit exemplo.Nanq́ teſtatur in euangelio:Quia erat Ieſus pernoctans in oratione.Pernoctabat dominus,non ſibi, ſed ut ſcirẽt ſerui inopes & infirmi quid agere deberẽt:quãdo dominus diues in omnibus,nec ullius indigens,quàm fortiſſime per noctem in oratione duraret.Sic & increpat Petrum tempore paſſionis,dicens:Non potuiſti una hora uigilare mecum?Et ad omnes iam dicit:Vigila-

C te & orate,ne intretis in tentationẽ.Hæc uerba,hæc & eiuſmodi exempla:oro uos quem nõ de
profundo etiam ſomno & morti ſimillimo ualeãt ſuſcitare?His inſtructi ſermonibus,his cõfir
mati documentis beati apoſtoli,& ipſi uigilarunt,& uigilias imperarunt.Petrus ab angelo in
carcere ſuſcitatur,& ipſo reſerante portã ferream in domũ Mariæ peruenit:ubi multi cõgrega
ti:non ſtertentes utiq;,ſed orantes.Idem in ſua epiſtola ponit ac dicit:Sobrij eſtote,ac uigilate:
quia aduerſarius ueſter diabolus tanq̃ leo rugiens circumit,quærẽs quem deuoret.Paulus &
Silas in cuſtodia publica circa medium noctis orãtes,hymnũ audiẽtibus uinctis dixiſſe memo
rantur:Vbi repẽte terræ motu cõcuſſis carceris fundamẽtis,& ianuæ ſpõte apertæ,& omniũ
uincula ſunt ſoluta.Idem beatus Apoſtolus à Troade profecturus,ſermonẽ ducebat uſq; ad
mediã noctem,accenſis laternis ꝙ pluribus in cœnaculo.Ex quo Eutychus adoleſcẽs ſomno
oppreſſus,diſputãte Paulo prolixius,à feneſtra deductus,cecidit de tertio tecto,& ſublatus eſt
mortuus,quo ſtatim reddito uitæ,uſq; ad lucem ſermocinatus,deo gubernãte,profectus eſt.
Quàm plene idem quãq; copioſe ſuper exercẽdis uigilijs adhortatus,Theſſalonicẽſibus ſcri-
bẽs ait:Itaq; nõ dormiamus ſicut & cæteri:ſed uigilemus & ſobrij ſimus.Nam qui dormiũt,
nocte dormiũt:& qui inebriãtur,nocte ebrij ſunt.Nos aũt qui dei ſumus,ſobrij ſumus.Et mi-
re cõcludit:Siue,inquit,uigilemus,ſiue dormiamus:ſimul cum illo uiuamus.Ad Corinthios
aũt:Vigilate,ſtate in fide,cõfortamini,uiriliter agite.Sic & ad Epheſios ſcribit:Orãtes in omni
tẽpore in ſpiritu.Et ipſe uigilãtis quoq; exemplũ ponẽs in catalogo uirtutũ ſuarum,fructũ de
uigilijs multis apud Corinthios gloriatur.Hæc ſufficiãt de antiquitate & autoritate uigiliarũ.
Supereſt ut ſecundum promiſſum ordinem de earum utilitate aliquid cõferamus:quanquàm
ſentiri magis poſſit per exercitiũ ipſa utilitas,ꝙ loquẽtis ſermo narrare.Guſtãdum enim uide
tur,quia ſuauis eſt dominus:ſicut ſcriptũ eſt.Qui ergo guſtauit,intelligit & ſentit quãtum põ-
dus pectoris uigilando deponitur,quãtus mentis ſtupor excutitur,quãta lux animã uigilãtis
D & orantis illuſtrat:quæ gratia:quæ uiſitatio mẽbra uniuerſa lætificat.Vigilando timor omnis
excluditur,fiducia naſcitur,caro maceratur,uitia tabeſcũt,charitas roboratur,recedit ſtulticia,
accedit prudẽtia,mens acuitur,error obtunditur,criminũ caput diabolus gladio ſpiritus uul-
neratur.Quid hac utilitate magis neceſſariũ?quid iſtis lucris cõmodius?quid hac delectatione
ſuauius?quid hac felicitate beatius?teſte etiã propheta:qui in principio pſalmorũ ſuorum,bea
tum uirum deſcribẽs,ſummã beatitudinẽ eius in hoc uerſiculo collocauit:Si in lege dñi medi-
tetur die ac nocte.Bona eſt quidẽ diuturna meditatio,ſed efficacior eſt nocturna:quia per diẽ
neceſſitates uariæ obſtrepũt,occupationes diſtrahunt mentem,ſenſum duplex cura diſpergit.
Nox quieta,nox ſecreta opportunã ſe præbet orãtibus,aptiſſimã uigilãtibus:dum carnalibus
occupationibus expeditũ,collectũ ſenſum,intẽtum hominẽ diuinis cõſpectibus ſiſtit.Inde dia
bolus diuinarũ ſemper rerũ callidus æmulator,ſicut ieiunia & uirginitatẽ,uana baptiſmata &
inania ſuis cultoribus dedit:ita & hoc ſanctũ æmulatus officiũ,nocturna ſacra & uigilias ſuis
comeſſationibus addidit.Vnde iam noſtri fideles,ſi de ſuorũ inſtitutione nõ excitãt ad haben
das uigilias ſacras,in aduerſa uarietatis uſurpatione cernẽtes,alienas à dei rebus nõ eſſe fatean-
tur:quas nõ æmularetur iniquus ad deceptionem,niſi deo placitas eſſe cognoſceret ad celebrã
tium benedictionem.Tamen chariſſimi fratres:qui uigilat oculis,uigilet & corde:qui orat ſpi-
ritu,oret & mẽte:quia ualde inutile eſt oculis uigilare,animo dormiẽte.Cum ecõtrario ex per-
ſona eccleſiæ ſcriptura teſtatᷣ:Ego,inquit,dormio:& cor meũ uigilat.Curandũ eſt etiam ne ni-
mietate cibi uel potus uigilaturi pectus oneretur:ne cruditates eructantes & crapulam,nõ ſo-
lum ipſi nobis inſuaues ſimus,ſed & gratiæ ſpiritus indigni iudicemur.Quidã nãq; uir inter
paſtores eximius:Sicut fumus,inquit,fugat apes,ſic indigeſta eructatio auertit & abijcit ſpiri-
tus ſancti chariſmata.Ergo tãq; diuino functuri miniſterio,ante nos per abſtinentiã parare de-
bemus:ut ingrauati expeditius uigilare poſſimus.Cogitatio quoq; mala pellatur,ne male uigi
lãtis oratio fiat:ſicut legitur in peccatũ.Sunt enim & ex maligno uigiliæ:ſicut in Prouerbijs le
gitᷣ:Quare ablatus eſt ſomnus ab oculis eorũ.Nõ enim dormiũt,inquit,niſi male fecerint.Ab-

ſint

A ſint fratres,abſint ab hoc conuentu tales uigiliæ.Sit potius uigilantium pectus clauſum diabolo,apertum Chriſto:ut quem labijs ſonamus,corde teneamus. Tunc erũt acceptabiles noſtræ uigiliæ:tunc pernoctatio ſalutaris erit:ſi cõpetenti diligẽtia & deuotione ſyncera,miniſterium noſtrum,diuinis obtutibus offeratur.Hæc de uigiliarum autoritate & antiquitate,necnon utilitate dicta ſufficiant.Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus uobis:Amen.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Quæſo lector,ut de ſermonis habitu nihil dicam,quid eſt in hac epiſtola,quod ad Pammachium aut Oceanum pertinere uideatur?Obiurgat eos,quorum pietatem ſemper aliâs prædicare ſolet,poſtremo quo ſigno deprehendas ad duos ſcriptam potius quàm ad unum?

AD PAMMACHIVM ET OCEANVM EXHORTATORIA.

QVi Aethiopem inuitat ad balneas,& ſi nigredinem non auferat illi:certe uel pecuniam accipit ſibi:& licet in illius candore non gaudeat:certe uel ſuo in lucro lætatur:Ita ſine dubio inobedientem qui diuinis ſermonibus monet,quamuis refragantis peccata non tollat:mercedem tamen de miniſterio ueræ charitatis ſibi acquirit. Sed ideo hoc dico,quia uos ſperno?Ideo loquor:quia uos forte non diligo?Reſpondeo Apoſtoli uoce:Teſtis eſt deus,quod facio & faciam,non contemno,ſed doleo,infidelitatis in meis argumenta apparere,non fidei:quia Iudaica in uobis teſtimonia,non Chriſtiana cognoſco. Quoniam uidentes,non uidetis:& audientes non uultis audire.Rem fortem dicturus ſum.Ex utroque conturbor.Timeo auditores offendere,ſed plus timeo contemptores præceptorum: qui uerbum dei audire diſſimulant,peiores idolis habentur.Illa quidem aures habent,ſed non uoluntatem:non audiunt, non palpant manibus,nec capiunt. Vnde in malorum hominum comparatione meliora ſunt:quia nec concupiſcunt oculis,nec per contraria & deo inimica diſcurrunt.Et naturaliter ſurda,recte meliora inobedientibus iudicantur.Dicat prophe-
B ta,ſi mentior.Loquatur Dauid,qui huiuſmodi homines comparandos eſſe ſerpentibus non negauit:Sicut aſpidis,ait,ſurdæ obturantis aures ſuas,ne uocem audiat incantantis.Et uideant ſi non recte ſerpentibus comparantur,qui quod audiunt naturæ beneficio,diſſimulant calliditatis aſtutia.An Chriſtiani dici poſſunt:qui etiam nomen primæ humanitatis amittunt? Ecce Hieremias dicit:Incircumciſæ aures eorum,qui hoc non poſſunt audire.Non quia non poſſunt, ſed impoſſibilitatem uoluntas naturæ inimica ſuperduxit:dum longo uitioſitatis uſu,genuini mores per aduerſam conſuetudinem corrupti,malis operibus ceciderunt. Etiam uaſa limo plena,liquorem puri elementi recipere & continere non poſſunt. Ager ſpinoſus niſi ante cultoris labore fuerit extirpatus,non nutrit in ſe iacta ſemina,ſed ſuffocat:Ita & animus ſecularium ſollicitudinum plenus illecebris,uerbum non poteſt ſuſtinere diuinum:niſi prius ipſas mundi ſollicitudines culparumꝙ omnium materias,euangelica in ſe falce ſuccideṙit.Modo quibuſdam minus forſitan uideor(deo diſſimulãte)peccare:ſed aderit illa dies,qua facta noſtra quaſi in quadam tabula depicta monſtranda ſunt.O quantis in die illa expediſſet:ſi in hac uita & membrorum ſenſu & uiſcerum uigore caruiſſent.Et quanti illic elingues & muti,feliciores loquacibus tunc erunt.Et quanti paſtores philoſophis.Quanti ruſtici oratoribus.Quanti hebetes argutijs præferendi Ciceronis?Iob ſanctus in tentatione ad ſuam gloriam deuotus:ſic in dolore ſuo clamabat:Quid prodeſt in tormento lux?Vt quid mihi iuncta ſunt genua?ut quid ubera ſuxi?Cur non in uentre mortuus ſum:& mox ut de utero exiui,nõ protinus obij?Si hoc dei amicus dicebat in luce:quid ab inimicis eius dicetᷓ in tenebris?Si ille ingemiſcit quem febris urebat:quid faciet quem gehenna conſumet?Si ille ſibi dolet genua fuiſſe cõiuncta,cuius pedes ſemper in dei amore cucurrerunt:quid dicturus eſt,cuius nunꝙ in ueritate ſteterunt?Diſplicet illi quod natus ex utero uixerat,qui bene uixit:quia eum uermis moriturus edebat:quid male uiuentes facient,quos ignis æternus,& uermis nunꝙ moriturus expectat?Durus eſt hic ſermo:quis poteſt audire eum?Hoc dixerunt illi diſcipuli,qui Chri-

C ſti ueſtigia in euangelio reliquerunt:& de diuino uerbo ſcandalum paſſi,ſeculum maluerunt
amare quàm deum:quorum uenter deus,cultum nolunt audire ieiunij.Luxurioſo uerbum ca
ſtitatis offenſio eſt:ſicut propheta dicit:Abominatio eſt uiro iniquo directa uia.Iam antiqui-
tus dictum eſt ab Eſaia:quod Chriſtus infidelibus lapis offenſionis extiterit.Adulari non poſ-
ſum,ne & fratrem decipiam,& me ſermo percutiat Salomonis,qui ait:Verba adulatorũ mol-
lia ſunt:hæc autem feriunt interiora uentris.Non eſt fidelis medicus qui ante digeſtam pu-
tredinem ſuperducit uulneri cicatricem.Non poſſumus ſemper lac dare:quia nec uos ſemper
paruuli eſſe debetis.Dicite mihi quot anni ſunt ex quo regenerati ſumus in Chriſto?Conſyde-
ret unuſquiſq; quantum ex eo tempore in illa cœleſti ætate profecerit.Neſcio qualiter placcãt
parentibus illi infantes quibus ſunt anni quinque uel decem:ſi in ea qua nati ſunt modicitate
perdurant.Quid de nobis dicendum eſt:quos temporis ratio,non modicos ſed abortiuos in-
uenit?Ibunt de uirtute in uirtutem,de bonis ſcriptum eſt Chriſtianis.Videamus ſi Chriſtiani
ſumus:quid in nobis(ex quo regenerati ſumus in Chriſto)uirtutis acceſſerit:quid humilitatis
in proſperis,quid patientiæ in aduerſis,quid in tribulatione gaudij,quid felicitatis in damnis,
quid indulgentiæ in offenſis,quid caſtitatis in occaſione luxuriæ.Alij de uirtute quotidie
tranſeunt ad uirtutem:nos de infirmitate ad infirmitatem.Alij meliores per momenta fiunt:
nos deteriores ſæpe efficimur,quaſi non eundem iudicem expectemus.Stulti ſumus ſi unum
probauimus credentium ſaluatorem:& non unum iudicem fore credamus.Vnam fidem,
unum baptiſma,unam eccleſiam,unum deum dicit Apoſtolus.Qui ergo hodie malus,craſti-
na peior:hodie auarus,craſtina auarior.Ante annum meæ cupiditati una uilla ſuffecerat:iam
hoc anno quinta forte non ſufficit.Prius extendebatur animus ut decem ſolidos poſſiderem:
iam nunc centum parui eſſe cœperunt.Et cum ueri Chriſtiani ueri filij dei qui uadunt de uirtu
D te in uirtutem,ſi perdiderint aliquid de uirtutis occaſione lætantur:ego niſi aliena accepero,
ſecurus prandere non poſſum.Quid agis cæca cupiditas?Quid crudelis in paruulo?Quid ſæ-
ua in alieno filio?Ordinem naturæ an religionis euertis?Iam feciſti in pedibus,quod in capite
eſſe debuerat.Aurum inſenſibile pariter omnibus dominatur.Et quid eſt illud rogo,uel quale
eſt quod nos auertit à deo?Quis ſplendor & quantus eſt,per quem mihi ſplendor ueri ſolis
amittitur?Aurum & argentum lutum exquiſitum ex arena & minera:& ut propheta ait,li-
gnum offenſionis eſt aurum:quia iudicio mentis euerſo,per aurum libidini mancipatur: qui
eodem aſtu acquirit ſolidum,quo animam perdet:lucratur imperatoris imaginem & amittit
imaginem Chriſti.Vis noſſe quàm pernicioſus ſit amor habendi & amor requirendæ pecu-
niæ?Per hunc Iudas tradidit ſaluatorem.Et certe quando auditur,aut quando legitur,tantum
ſcelus abhorremus omnes.Et quantum in nobis eſt,impium diſcipulum condemnamus,&
per ignorantiam noſtram noſtro nos mucrone confodimus.Quanti inter nos Iudæ Iudam
damnant?Quanti in ſemetipſis cum per cupiditatem ſuas animas æternis cruciatibus tradũt:
& traditores fiunt pariter & occiſi?An putamus fratres quod iocando prædicent prophetæ,
ridendo loquantur apoſtoli,inutiliter Chriſtus iudicium comminetur?Sed ioci non ſunt ubi
ſupplicia intercedunt,ſi iocando paſſi ſunt,credantur iocando locuti.Eſaias ſerra ſecatur.Da-
niel leonibus deputatur.Paulus truncatur gladio.Petrus in cruce,domini exemplo ſuſpendi-
tur.Et hoc totum ut nos à peccatis ſua doctrina reuocarent.Sed timeo ne inobedientibus in
contrarium diuina beneficia deputentur,& proficiat ad pœnam in iudicio quod hic datũ fue-
rat ad ſalutem.Timeo ne fides noſtra magis iocalis ſit,quàm fides & uerba illorum.Timeo ne
nos iocando non ſaluemur:& quomodo per riſum introimus in eccleſiam:ſic rideat ille de no
bis:ſicut ſcriptum eſt:Qui habitat in cœlis irridebit eos.Multa ſunt quæ dicantur,ſed faſtidio
ueſtro quod aſpera & inculta facit oratio:& labori meo finem ponit membranæ concluſio.
Vnum dico quod cupio,quia Chriſtiani cœlum debent amare non terram:& uerbo dei plus
obedire quàm diabolo:& iudicium æternum magis timere quàm hominum.

Cenſura

A CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Tota ſpecie refert parentem eundem hæc epiſtola quem ſuperior, quam in pleriſq; codicibus abſq; titulo reperi: nullo indicio, nec ad quem ſcripta fuerit, nec à quo.

AD QVENDAM QVI IN SECVLO POENITEBAT.

AD te ſurgo hominem quem ſcio eſſe fidelem. Ad te increpatio mea feſtinat, quem ſentio eſſe ſuperbum. Pœnitere te aſſeris, qui totus in ſeculo conuerſaris. Pœnitere te aſſeris qui ea quæ uomueras, iterũ ſumis. Pœnitere te aſſeris qui dum opera diaboli ſequeris, dominum prætermittis. Scire à te deſydero quid pœniteas. Neſcio quid ſit tua pœnitentia. Pœnitere te aſſeris, qui dum iuſtitia dei præcinctus es, ſuperinduxiſti ſuperbiam. Pœnitere te aſſeris qui dum alienam carnẽ ſequeris, ſic fatigaris ut canis reuerſus ad uomitum ſuum: ſicut canis famidus, aut ſus à calore defecta in limum terræ proſtrata. Quæ ſit tua pœnitentia non inuenio. Ambulaui in locum pœnitẽtiæ & nõ inueni pœnitentiam tuam. Tu qui ſeculum deſerueras, iterum ibidem inueniris. Qui carnis ſuperbiam depoſueras, ſubmittis humerum, ut iterum portes. Qui auariciæ dederas dorſum, denuo illi obuiam reuerteris. Qui uanitati remedium dederas, iterum reuerteris in gratiam eius. Qui pompam ſeculi fugaueras, iterum in manus illius incidiſti. Ambulas autem ſuperbus & elatus ceruice, neſcis ſcriptum eſſe: Quid nobis profuit ſuperbia, & quid honeſtas cũ iactatione nobis cõtulit? Iterum dictum fuiſſe: Tranſierunt omnia illa tanq; umbræ. Fidelem te meminiſti qui per aquã baptiſmi fueras renouatus: ſicut ſcriptũ eſt: Lauamini, mundi eſtote: auferte nequitias ab animis ueſtris. Illos ad lauandum hortatur: tu autem cum eſſes mundus, ſordidus factus es. Non potes iam denuo lauari: ſicut dicit Petrus ad dominum: Domine non ſolũ pedes, ſed & manus laua & caput & me totum. Qui ſemel lotus eſt, denuo non indiget lauari. Si uis aũt ut iterum emunderis, da eleemoſynam, & ecce omnia tua munda ſunt. Quia

B eleemoſyna eſt, quæ purgat omnem ſordem. Humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam. Subditus eſto & obſecra eũ, ne æmuleris ut nequiter facias. Nam qui malignãtur, exterminabũtur. Ora dominũ quotidie cũ lachrymis, ſi forte peccata tua ſoluanť. Quoniam ſuperbis deus reſiſtit, humilibus aũt dat gratiam. Memẽto filium in longinquo poſitum, luxurioſe uiuẽdo ſubſtantiam in meretricibus diſpẽſaſſe, poſtea humilis factus, reuerſus eſt in ſemetipſum & ait: Quãti mercenarij in domo patris mei abundant panibus: & ego hic fame pereo? Surgam itaq;, & uadam ad patrem meũ, & dicam illi: pater peccaui in cœlũ & coram te, iam nõ ſum dignus uocari filius tuus: fac me ſicut unum de mercenarijs tuis. Pater autem cum uidiſſet humilitatẽ filij: & nimis inopia defeſſum, miſericordia commotus eſt: pro filio humili, occidit uitulũ ſaginatum. Memento ergo fili quoniam Chriſtus pro te mortuus eſt, qui ante fuerat uitulus ſaginatus. Filius autem illius maior contriſtatus eſt. Quare occiſus eſt Chriſtus, qui erat uitulus ſaginatus. Pater autem illius corripiebat illum, dicens: Fili tu ſemp mecum es, & om̃ia mea tua ſunt: Gaudere te oportet, quia hic filius meus mortuus fuerat & reuixit: perierat & inuentus eſt. O quàm beatum populum pro quo Chriſtus mortuus eſt: quale gaudium pater portat, quando quod mortuum fuerat, reuiuiſcit: & quod perierat inuentum eſt: Ecce ſanus iam factus es: noli peccare: ne tibi aliquid deterius contingat. Attende ergo unde cecideris, & plange & age pœnitentiam: Si quo minus, ueniet dominus tibi, & mouebit candelabrum tuũ de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris. Memorare fili Chriſtũ reliquiſſe nonagintanouem iuſtos, & quæſiſſe unũ hominem peccatorem: & inuẽtum in inuio, humeris ſuis reportaſſe. Vel illã mulierem quæ perdiderat drachmam: hoc eſt eccleſiam hominum peccatorũ: & accendiſſe lucernam, hoc eſt Chriſtum, qui eſt lumen iuſtitiæ: & illa inuenta in ſtercore, cõuocaſſe amicas uel uicinas: id eſt eccleſias gratulaſſe ſuper inuentum hominem peccatorem: & à ſtercore erectũ collocaſſe cũ cum principibus populi ſui: hoc eſt cũ apoſtolis & prophetis. Ecce quid faciat pœnitẽtia hominis peccatoris: q dũ in ſtercore iacet cũ principibus inueniť. Pœnitẽtẽ hoiem dico: q diebus ac noctibus ingemiſcit & peccata ſua

C eleemoſynis redimit. Pœnitentē hominem dico, qui plāgit quia fecit malum: & rogat dominum, ut etiam non faciat quod admiſerat. Pœnitentem hominem dico: qui poſt concupiſcētias ſuas uadit & à uoluntate ſua ſe prohibet. Pœnitentē hominē dico, qui diligit qđ ante neglexit, & quod fecerat obliuiſcitur. Adhæreant in te quæ bona ſunt: & quæ mala ſunt deleantur. Si pœnitentiā non egeris, incides in manus domini ſecundum magnitudinē eius. Diuerte à malo & fac bonum: inquire pacem, & perſequere eā: ſicut ſcriptū eſt: Omiſi mala, & quęſiui bona. Fac ergo dignos fructus pœnitētiæ: & nō dixeris: nō peccaui: & quid accidit mihi triſte? Nō adijcies peccatū ſuper peccatū, & dicas miſeratio dñi magna eſt. Scito autē quod miſericordia & ira ab illo eſt. Reuertere ad dñm, & plange dicendo: Tibi ſoli peccaui, & malum corā te feci. Delicta iuuentutis meæ, & ignorātiæ meæ ne memineris dñe. Ne auertas faciem tuā à me, & ne declines in ira à ſeruo tuo. Adiutor meus es tu dñe, ne derelinquas me domine, neq; deſpicias me deus ſalutaris meus. Ne proijcias me à facie tua, & ſpiritū ſanctum tuum ne auferas à me. Sana animā meam, quia peccaui tibi. Libera me de ore leonis, & auerte oculos meos ne uideant uanitatem. Illumina faciem tuā ſuper ſeruum tuū: & ſaluū me fac in tua miſericordia. Adhæſi teſtimonijs tuis dñe: noli me cōfundere. Ne tradideris me in manus tribulantium me. Cuſtodi me domine ut pupillam oculi, ſub umbra alarum tuarū protege me. Peccatum meum cognitum tibi feci, & iniuſticias meas nō abſcondi. Cōfitebor tibi domine deus in toto corde meo. Domine exaudi orationē meam, & clamor meus ad te ueniat. Non auertas faciē tuā à me, in quacūq; die tribulor inclina ad me aurē tuam. In quacūq; die inuocauero te, uelociter exaudi me. Fac mecum ſignum domine in bonū: ut uideāt qui oderūt me & cōfundantur. Remitte mihi domine ut refrigerer, priuſq; abeam & amplius nō ero. Ecce pœnitētia hominis humiliantis ſe: quomodo ueniam nō habebit qui taliter ingemiſcit? Quis non audiat illum & moueatur? Quoniā qui ſe humiliat exaltabitur, & qui ſe exal-

D tat humiliabitur. Quid gloriaris in malicia, qui potens es in iniquitate? Melius eſt te non uouere & reddere, q̄ uouere & non reddere. Pœnitentē te dicis, & carnis libidine delectaris. Peccata tua non deſinunt ambulare, & tu dicis quod ſedeant. Peccatori autē dixit deus, quare tu enarras iuſticias meas, & aſſumis teſtamentū meum ſuper os tuū? Tu uero odiſti diſciplinā, & proieciſti ſermones meos retrorſum. Si uidebas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuā ponebas. Os meum abundauit nequitia, & lingua tua cōcinnabat dolos. Sedens aduerſus fratrem tuū detrahebas: & aduerſus filiū matris tuæ ponebas ſcandalū. Hæc feciſti & tacui. Exiſtimaſti inique quod ero tui ſimilis; arguā te & ſtatuam contra faciē tuam. Intelligite hæc qui obliuiſcimini dominū: nequādo rapiat, & nū ſit qui eripiat. Sacrificiū laudis honorificabit me, & illic eſt iter quo oſtendā ei ſalutare meum. Ecce qualis cōmutatio domini in hominē peccatorē, Tu qui dicis, qui aſſeris te pœnitere: ubi eſt pœnitētia tua? Excluſa eſt per ſuperbiā & contemptū: ſequi deū prætermiſiſti. Audi fili, & retrahe pedem tuū de ſeculo, cui renūciaſti. Pœnitere ergo de omni pompa iniquitatis. Apprehēde fidem quā ante perdideras, ut conſentires diabolo, & tenebris: & dominum qui lux eſt poſt dorſum reliqueras. Memorare fili quid eſt: Miſericordiam uolo & nō ſacrificiū. Miſerebitur tibi dominus: ſi hæc cum legeris facias, & per obedientiam pœnitentiam ſequaris. Verum ſi de toto corde pœnitentiam egeris: ſi dominum præ oculis habueris, ſi amiſſa uoragine poculi ueneno ſi calicem ſalutaris acceperis, ſi die ac nocte in lege domini meditaueris, ſi omnem ſolicitudinem tuam ſuper illum miſeris: tunc gaudebis & exultabis in domino qui uiciſti malignum. Tunc erit merces tua copioſa in cœlis: quia taliter in opera domini laboraſti: tūc erit dominus adiutor tuus in die iudicij: tunc ſtabis cū magna fiducia à dextris domini cum ſanctis ſuis, & dicet uobis: Venite benedicti patris mei percipite regnum præparatū, quod præparauit uobis pater meus qui eſt in cœlis. Iniuſtis autem dicetur: Ite in ignem æternum, quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius. Vbi ignis non extinguetur, & uermis eorum non morietur Tunc ibunt iuſti in uitam æternam; impij autem & peccatores in ignem æternum,

A CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Demiror quis hanc epiſtolam Hieronymianis admiſcuerit,prodigioſæ cuiuſdam balbutientiæ & modis omnibus talem,ut Iouiniani uideri poſſit,quantũ ſubodorari licet ex his quæ diuus Hieronymus ex illius commentarijs recenſuit.

DE DIVERSIS GENERIBVS LEPRARVM.

Admirabile diuinæ diſpoſitionis examen:quę exhiberi ſibi deus ac deferri uoluit, magno conſilio & ſolerti ſcientia ac ratione mandauit. Diuerſa enim hominum moribus genera naturarũ:diuerſis ſtatuit præceptorũ ſentẽtijs gubernarij. Alijs enim imaginarium legis opus,quaſi ſub ueritatis colore depinxit. Alijs corpus ipſius ueritatis declarauit.Quos enim obuolutos adhuc mũdi caligine,ad cõprehendẽda ea quæ germana erant ac ſolida perpẽdit:eis obſeruantiæ ordine ſuſpenſo,ſubtili quodãmodo examine ſuſurrauit:quos aũt deprehendere poſſe abſolutum prædicationis carmẽ agnouit, eis deus perfectam harmoniã ſolidæ uocis intonuit.Inde eſt quod figuris et ænigmatibus lex priſca depingitur,quoniam dum infirma Iudæorũ acies hebetatur:& candidũ ſcientiæ claritatis uigorem inſpiciendi lumen nõ habẽt, neceſſe eſt ut in uarijs figuris figurarũ color adhibeatur.Nam illis & uirtutũ præmia ſuppoſita ſpe promittũtur:& peccatorũ notæ inurũtur in corpore.His enim cõfirmantur alij,quibus alij transferuntur.Præſens lectio exigit huiuſmodi ferre ſermonẽ:quæ diuerſa leprarum genera deprehendẽda in diuerſis materijs deſignauit. Alia enim lepra in parietibus demonſtratur,alia humano notatur in corpore, alia in uaſculis,alia in ueſte,alia deſignatur in ſtamine.Deinde quæ in huiuſmodi uulneris loco, crebra ac uaria pellicula deputãtur.Quid enim dicã? Tot ſunt genera quot colores,alia pallida, alia tetra,alia rubicunda.Deinde ſi homines lepra,quod eſt inſitũ naturæ uitio polluantur, quid hi faciunt,qui grauioribus morbis corporum prægrauãtur? Sed age iam uideamus ge
B nera leprarum,ut medelarum cauſas agnoſcere atq; probare poſſimus.Si fuerit,inquit,lepra alba uel rubicũda,ſiue tetra,uel pallida,uel ſi florẽs,ait,hoc eſt toto corpore decurrens.Nam eſt deteſtabilis lepra:quæ omnino mundari nõ poſſit.Eſt & quæ facilem habeat mundationem.Alia quoq; aduẽticia:alia innata deprehẽditur.Quæ omnia niſi ſpiritaliter ſentiantur: rationem intelligentiæ ſimplicis non admittũt.Nam diuina ſapientia,legis ſuæ profundum in huius extrema ſeculi regione,quaſi templũ ſuo nomine conſecratũ:intra ciuitatis alterius mœnia collocauit.Cuius conſtructio atq; opus,quãuis magnificũ uideatur: interior tamen aditus non omnibus reſeratur.Multi eñ mirantur ornamẽta uitiorum:ſed interioris ſciẽtiæ aditus reſerare nõ poſſunt.Quare oranda eſt diuina dignatio:ut pulſantibus nobis,intelligẽtiæ pateſcat ingreſſus.Iubetur igitur diuerſa leprarum genera ſacerdos templi diligẽter inſpicere:atq; earum habitus,uel colores,pleniori conſyderatione deprehẽdere.A coloribus enim lepra refertur poſſe agnoſci:quos tamẽ ad peccatũ magis animæ,q̃ ad morbũ corporis manifeſtum eſt pertinere.Diuerſi etenim colores,diuerſas animi indicãt maculas.Cũ igitur pallida lepra cõſpicitur:languens & ægra fides animæ denotatur.Cum autẽ rubicunda deprehenditur,mens furore atq; iracundia inflammata & homicidij cruore reſperſa cognoſcitur. Cum uero alba,tunc hæreticorum fucata & male munda conſcientia condemnatur.Sed alia lepra in capite:alia oriri perhibetur in barba:Sunt enim hæretici qui deum patrem uidentur tantũmodo blaſphemare:ut Manichæus,qui non ſolũ eum factorem denegat mundi:uerũ etiam malorum profitetur eſſe autorem.Hi ſunt qui lepram in capite portare uidẽtur.Caput enim,inquit Apoſtolus,uiri Chriſtus eſt.Quæ uero lepra in barba portatur:hi ſunt qui blaſphemare uidentur in filium.Chriſtum enim in aduẽtu priſtino,perfecti uiri æuum agentẽ, quaſi tricenariæ ætatis uirilitas decorauit.Sed & ſi tetra,inquit,& liuida fuerit: quid aliud q̃ liuidam & liuoris maculis execrandã deſignat? Si autẽ,ait,nigra fuerit lepra,fumo utiq; idololatriæ & ſacrificiorum nidoribus eſt notata.Si autem,inquit,florens lepra fuerit, & cooperuerit omnem florem maculationis à capite uſque ad pedes; uiſu ſacerdotis dijudicabitur.

Videbit

C Videbit enim ſacerdos:& ecce lepra cooperuit omnem pellem corporis,& mundabit illũ ſa
cerdos à maculatione,quoniam in album mutabitur.In hac lepra quam quaſi albam & flo-
rentem deſignat:diuerſa crimina uarie deprehendit:quia cum mũdialis uitæ uoluptas,quaſi
candida & florens exiſtimatur:tum graue uitiorum contagiũ graſſatur in corpore.Nam aut
auariciæ,aut libidinis maculæ perpateſcunt.Sed hanc lepram cito dicit poſſe mũdari.Auari-
ciæ enim crimen facile curare poteſt:qui conuerſus ad dominũ,& ea quæ poſſederit indigẽ-
tiũ alimoniæ miniſtrauerit:ita ut dominus in euangelio ait: Verum date eleemoſynã, & ecce
omnia uobis munda ſunt.Libidinẽ quoq; celeriter mũdare poterit, ſi ieiunijs frequẽtiſſimis
& abſtinentia corpus retinuerit.Sed his omnibus medelam per ſacerdotem præcepit domi-
nus adhiberi.Dicit enim eſſe lepram quæ ſacrificiorũ oblationibus emundetur. Aliam uero
quã aquæ facilius abluant:necnon & quæ extra caſtra poſita mũdetur.Eſſe quoq; leprã aſſe
rit:quæ mũdari omnino nõ poſſit.Horũ igitur ſecundũ figurã grauiorũ peccatorũ crimina
cõgregantur.Alia ſunt quæ ante baptiſmũ uidentur eſſe cõmiſſa:quæ tamen per gratiam ba
ptiſmi diluũtur.Alia uero quæ poſt lauationem baptiſmatis perpetrãtur:quæ ſiue grauiora,
ſiue minora peccata ſint:uiſus tamen ſacerdotis emũdat.Quodcũq; enim modicum delictũ
fuerit,poteſt à ſacerdote omnino relaxari.Quæ aũt grauiora ſunt,diſciplina debent eccleſia-
ſticæ regulæ & oratione purgari.Quæ uero inſanabilia ſunt,deo iudici reſeruãtur.Et inde eſt
quod in hoc loco ait: Vnumquẽq; ſecũdũ quod hãbet propriã curationem ſacrificiũ offerre
debere:id eſt,unuſquiſq; ſecũdũ quod ſe deliquiſſe cognoſcit, ſiue per carnalẽ cõcupiſcentiã,
ſeu per idololatriam,ſeu periurio,ſeu mendacio,quaſi lepræ ſe uitijs intelligit maculatũ: pro
ut potuerit,deo ſacrificare nõ deſiſtat.Sed dicit genus eſſe lepræ quod omnino mundari nõ
poſſit:& ideo huiuſmodi homo extra caſtra iubetur expelli.Hoc eſt ſanè crimẽ quod admit-
titur in ſpiritum ſanctum,blaſphemiæ ſcilicet,ſicut ipſe dominus in euangelio ait: Qui pecca
D uerit in ſpiritum ſanctum non remittetur ei neq; hic,neq; in futuro.Adiecit autem ſcriptura
diuina lepram eſſe in uaſculis,leprã in parietibus,lepram in ueſtibus, lepram in ſtamine: ſed
quomodo in his rebus lepra eſſe poſſit,penitus ignoro:q̃ quia uita carent, etiam ſenſu carere
neceſſe eſt.Sed ego arbitror cum in parietibus domus lepra eſſe referatur,hæreticorum per-
fidiam notari.Quid enim non polluitur,ubi adulterinæ doctrinæ blaſphemia prædicatur?
Ideo hanc lepram ſacerdos iubetur à parietibus emundare, ut catholicæ ueritatis doctrina,
maculoſa hæreticorum uerba depellat.Cum autem lepra in uaſculis dicitur eſſe proprij cor-
poris delicta monſtrantur. Vaſa autem hominum corporibus comparat Apoſtolus: Habẽ-
tes,inquit,theſaurum hunc in uaſis fictilibus.In ſtamine autem quomodo lepra eſſe poteſt,
niſi quia ſtamine anima hominis fidelis deſignatur? Quæ cum tentationibus, ut fuſum filo-
rum tenuitate torquetur:firmioris uirtutis ſoliditate cõſtringitur.Stat ergo anima ut denſiſ-
ſimum ſtamen erecta:corporis uero ſenſus ut trama ſtamini ſubiacebit.Et ideo etiã in trama
lepram eſſe deſignat:quia alia corporis,alia animæ peccata ſignificat.Sed quid pro munda-
tione leprarũ,aut duo agni anniculi,aut tortula olei,aut duæ gallinæ iubẽtur offerri? In duo-
bus ergo agnis,duo Chriſti ſignificantur aduẽtus,in quibus credere oportet, ut emundari à
lepra peccatorum prius mereamur,unum cũ uenit & paſſus eſt, aliũ quo eſt uenturus in glo
ria.Sed uitulũ,inquit,offerat:hoc animaliũ genere,gentes crucis Chriſti iugo ſubiugãdas eſſe
demonſtrat.Duæ gallinæ,animam indicare uidẽtur & carnem.Sed unã,inquit,gallinã occi-
des,alterã aqua ablues & dimittes.Caro utiq; in paſſione iubetur occidi:anima uero quę per
naturã æternæ morti uideẽ eſſe ſubiecta:abluta aqua baptiſmatis à criminibus relaxari.Sed
& lignũ,inquit,cedrinũ.Imputribile hoc ligni genus eſſe,nemo qui neſciat.Ergo per cedrũ,
incorruptam mentem & ſtabilẽ fidẽ uoluit oſtendi,Hyſſopum aũt preces orationesq; demõ
ſtrat.Sed & coccũ,ſcilicet martyrij gloriã manifeſtat.Qui mediocris eſt, ait, qđ ualet offerat:
id eſt,ſi qs non oẽs diuitias cœleſtiũ eſt chariſmatũ cõſecutus,uel poteſt & ſi minimũ deo de-
uotiõis ſuæ deportare obſequiũ. Vt ſi uirginitatẽ qs obſeruare nõ potuit,unius cõiugis ſaltẽ
caſtum

A caſtum cubile cuſtodiat: uel qui martyrij trophæũ non ualuit reportare, fugæ ſe prædijs deo ſeruet inuictum. Et olei, inquit, tortulam offerat, utiq; miſericordiæ gratiam: etiam ſi clariſſimam ſanctimoniæ faciem præferre non ualuit: lucernam ſaltem fidei non extinguat. Videtis ergo dilectiſſimi fratres nullam eſſe tam exiguam ſpiritualis gratiæ paupertatem, quæ ad offerendum ſacrificium deo non quãcunque poſſit ſanctimoniæ oblationem offerre.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Quid ueniſſet in mentem diuo Hieronymo ut eadem de re bis ſcriberet? Quanq; totus ſermo clamat, alium huius Homiliæ autorem.

DE DVOBVS FILIIS FRVGI ET LVXVRIOSO.

OMnium quidẽ de ſcripturis quæſtionũ abſolutio illi ſoli ita ut eſt, eſt nota, qui dixit: Ego ſum ueritas. Nos autem oportet pia uoluntate accedere, & ſpeciali ſenſu ad inquiſitionem diuinarum ſcripturarum: ſcientes quod ſi aliquod uere inuenerimus bonũ deſyderium mentis attentæ deo: inter fines beatitudinis eius erimus: de qua dicitur: Beatus uir qui impleuit deſyderium ſuum. Qualis autem ſit huius concupiſcentiæ ſpecies, adiectio beatitudinis facile declarat audire uolentibus, id eſt, prudenter audiẽtibus. Quod ſi non potuerimus ad plenam ueritatis ipſius intelligentiam peruenire: nec tamen ſic longe erimus ab illa beatitudine, quã capiunt qui implent deſyderium ſuum. Neque enim ſi non ceperimus id munus, cuius præſtandi poteſtas in alterius manu poſita eſt, repre henſionem ſuſtinebimus, ſed ſi in his quæ agere præcipimur pareamus, præmium laudis iuſtæ adipiſcimur. Quomodo ergo omnimode demonſtratum eſt: non ſolum nullius periculi: ſed & plurimæ utilitatis eſſe ſcrutari diuinas ſcripturas: diſquiramus illam euangelij parabolam, quæ eſt de patre & duobus filijs. Nam unius rei cauſa & de oue & de muliere compa

B ratione nobis cõtexto ordine ſupra recitata ſunt. Quæritur ergo quis ille ſenior ſit frater, qui ex dimidio datam ſibi paternæ ſubſtantiæ portionem cuſtodiuit: & inſeparabilem cũ patre ſuo uitam agere dilexit. Quis uero iunior qui accepta ſimiliter ex patre ſubſtantia, profectus eſt in longinquam regionem: & profligatis illic omnibus partis ſuæ facultatibus ad inopiam redactus, porcos alienos paſcere coactus eſt. Sed & qualitatem pœnitentiæ eius non omittamus, & lætificati patris promptam remiſſionem modeſtamq; pietatem, qui reuertenti filio diſceſſionis præterit leuitatem: & diſſipatæ ſubſtantiæ flagitia non exprobrat: ſed uenientem clementer ſuſcipit, & occurrens ſalutat, & gratulans oſculatur, incumbens requieſcit in eo: & uitulum illum ſaginatum pro lætitia recepti filij epulandum immolat. In quo compunctus ſenior frater, dicit patri &c. Hæc quæ per partes digeſta ſunt, expoſitio ueſtris ſenſibus intimabit. Neceſſarium enim eſt ante omnia percunctari cauſam pro qua, & quid uolens de propoſitis ſaluator oſtẽdere, huiuſmodi parabolas Iudæis aptauerit. Si enim uobis cauſa taliũ comparationum patuerit: tunc ea quæ de ipſis ſentimus, an rationabiliter congruant ueritati, facile dignoſcitur. Sunt itaque qui dicunt de duobus filijs iſtis, ſeniorem angelos eſſe & archangelos, uel omnem cœli militiam. Minorem uero ponunt hominem, qui in longinqua peregrinatione abierit, quando ad terram de cœlis & paradiſo cecidit: & aptant quaſi ſcientia reſpicientis ad caſum uel ſtatum Adæ. Sed hic ſenſus pius quidem uidetur. Neſcio tamen ſi uerus ſit. Dicit aliquis: quare? Quia minor filius & iunior ad pœnitentiam uenit ſua ſponte, recordatus præteritæ abundantiæ patris ſui, ſicut habet ſeries lectionis. Dominus autem ueniens, ad pœnitentiam uocauit humanum genus, cum ſua ſponte regredi unde ceciderat non cogitaret. Deinde ſenior filius ſi chorus eſt cœleſtium angelorũ, ut prædictum eſt: quomodo in reditu & ſalute fratris ſui, & in uituli immolatione triſtatur? Cum in eodem euangelio dicat dominus: Lætitiam eſſe in cœlo apud angelos ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. Diſcutientes ergo huius parabolæ rationem ut non illum alium intellectum uituperemus, ſed magis ut cum ſenſu illo id quod nos ſentimus, ueſtris dijudicandum arbitrijs cõferamus. Iam enim cauſam exponimus, quã & dñi ſermo ſubiungit: de ſuperiore cauſa hanc

para

C parabolam introducens ſicut præfati ſumus ſingularum in his parabolis perſonarũ memo-
riam faciẽtes. Murmurabant Iudæi, & urebantur inuidia, quod à domino noſtro Ieſu Chri-
ſto peccatores ſuſcipi, ſimul etiam conuiuari, & publicanos libenter doctrinæ ſaluatoris intẽ-
dere uiderant. Ad hanc ergo inſolentiã Iudæorum aſpiciens dominus, quia reprehẽdebatur
ab eis: incipit primam de paſtore illam parabolam, ubi nonaginta & nouem ouibus dereli-
ctis, ad unã quæ aberrauerat, requirendam abijt. Et ſubnectit huic aliam parabolam de dra-
chma decima, quam perditã intra domum ſuam accenſa lucerna mulier inuenit. Deinde hęc
de filijs duobus parabola ſubſequitur, ſecundũ diſpenſationem, & prouidentiæ diuinæ ordi
nem, harum cõparationẽ textum faciens. Nam quia ipſe princeps & autor ſalutis noſtrę eſt,
ſeductum hominẽ, & dolo diaboli perditũ, ſaluare incipiens & perfectioni reſtituere: hoc eſt
numero centeſimo reddere in quo perfectionis plenitudo numeratur: hinc initium cõpara-
tionis facit. Subiungit autem & mulieris perſonã arguens Iudæos, docens aũt eccleſiã, & ho-
minem quaſi erraticã ouem diligens paſtor inquirit: quem hominẽ drachmã nominat pro-
pter monetæ regalis ſimilitudinẽ: figuraliter in drachma quæ pecuniæ genus eſt: quod illi tã
ꝗ nummo, imago & inſcriptio regis cœleſtis inſculpta ſit. Quærit ergo eã drachmã mulier,
accenſa lucerna & mundata domo inuenit, hoc eſt, homo illuminatus uerbo & miſericordia
dei, gloriã naturæ ſuę in qua ad imaginẽ creatoris ſui factus eſt, quam obſcurata peccatis do-
mo cordis in tenebris cordis amiſerat: emendatis ſenſibus reperit: & gaudio gaudet quod o-
mnem immundiciam interioris aulæ, ſtudijs diſciplinæ ſpecialis abſterſerit, & contractas a-
nimæ de rebus & curis ſecularibus ſordes, orationibus & increpationibus expurgatas excuſ
ſerit. Secundũ prædictum conſequenter annectit parabolã, de duobus filijs collationem, ut
mihi uideor facere: non de Iudæis tranſgreſſoribus, nec de gentibus perditis, ſed populi eius,
qui per patientiam redditur ſaluti, quem iuniorem filiũ nominat. Seth, Enos & his iuniores,
D qui ab Eua uſq; ad ſaluatoris humanũ aduentum, ſecundum iuſticiã legis uiuentes iuſti uide
bantur. Ergo quod ait iuniorem & ſeniorem, non in ordine temporis, ſed in uoluptatũ quali
tate, præponens ſe ei, qui non uoluntarie, ſed alieno dolo circumuẽtus aberrauerat, ſicut ouis
hoc eſt irrationabili animali imprudentem hominem comparans, ſolicitudinẽ paſtoris adhi
bens: ut quærat ouem perditam, & reportet inuentam. Ei uero qui arbitrij ſui libertate uti-
tur & recognoſcit unde ceciderit pœnitentiæ & reuerſionis utilitatẽ accommodat. Vnde hęc
inter parabolas ſupradictas ratio diſtinctionis eſt, ſecundum perſonas uel mentes peccantiũ:
ut pater filium non requirat peregrinantẽ, ſed recipiat pœnitentẽ. Paſtor uero ouem errantẽ,
& non ſapientem reuerti, requirat & humeris ſuis referat. Videamus nunc ſi conſonent, quæ
ſignificata ſunt ad hanc expoſitionem. Dicit ſcriptura: Diuidere patrem ex æquo filijs duo-
bus ſubſtantiam ſuam. Et quam ſubſtantiam hic euangelicus pater diuidit filio ſpiritali, niſi
ſapientiæ intellectum, ſcientiam boni & mali, quæ ueræ & perpetuæ ſunt opes animæ bene
uiuenti: Dat autem hic pater diuitias ſuas ex æquo. Nõ enim quiſꝗ aut iuſtus, aut peccator
naſcitur: ſed quæ ex deo eſt, in prima natiuitate hominis portio ſubſtantiæ rationalis, æqua-
liter cunctis naſcentibus datur. De ſubſequente autem conuerſatione unuſquiſque plus, aut
minus huius ſubſtantiæ poſſidere inuenitur, dum in ſemetipſis per diſſimilitudinem uolun-
tatum negligentes deſerunt: diligentes autem cuſtodiunt, ut naturalia bona. Alius aũt memo
rat, intelligens domini creatoris ea quæ à deo patre ſumpſerit, ita ut ſui ea patris eſſe credens,
quaſi paterna cuſtodiat. Alius autem ſua ex ſe ſibi eſſe æſtimans, ſicut propriæ poſſeſſionis li
centia diſſipandis abutitur, & cito profligata facultate priuabitur. Deſcribitur autem in iſtis
& euidenter oſtenditur libertas arbitrij, quã animæ rationali ſpecialiter addidit creator deus.
Vide ergo, pater iſte quomodo nec illum uolentem diſcedere retineat, ne liberi arbitrij auſe-
rat poteſtatem: neque alium manere cupientẽ cogat abſcedere: ne forte ſequẽtium malorum,
quæ poſtea his ſuo uitio acciderent, ipſe potius autor eſſe uideatur, ſi illis libertatem proprię
uoluntatis abſciderit. Itaque & petenti dat, quia ex nobis, non à deo inopiæ & offenſio-
nis

A nis noſtræ cauſa proficiſcitur. Accipiens autem partem ſuam iunior, peregre, inquit, abijt longe. Quod ait longe: non locorum intercapedinem, ſed declinationem mentis, expreſſit. Qui enim obliuionem dei ceperit, hic uere peregrinari à deo dicitur. Sicut è contra conuerſatio ſecularis non ſolum peregrinum, ſed alienum domino facit. Et ut breuiter dicam, peregrinantes à ſeculo præſentamur ad dominum: ſic etiam permanentes in rebus terrenis, à cœleſtibus exulamus. Deniq; Cain exijt a facie domini & longe efficitur: nō quia locus aliquis foris eſſet à conſpectu dei, ſed quod ſua mente diuiſus eſſet à domini reſpectu, propter homicidium ſeparatus à deo. Hac ergo peregrinatione per magnā ignorantiā peregrinatos fuiſſe nos ſciens beatiſſimus Paulus dicit: Vos qui aliquando longe fuiſtis nunc autem facti eſtis prope. Huiuſmodi ergo profectus peregrinationem iunior ille filius aſſumit, & deuorat prædictæ portionis ſuæ de paterna hæreditate ſubſtātiam: utiq; ſpiritualibus deſtitutus opibus, id eſt, prouidentia dei & intellectu: cum porcis paſcere cogitur, hoc eſt, ſordidas & immundas in anima ſua cogitationes nutrire, ut ederet eſcas irrationabiles prauæ conuerſationis: dulces quidem egenti bonorum, quia ſuaue peruerſis uidetur omne opus carneæ uoluptatis: quod ſeductio deſiderij & corruptio uitæ eſt, quæ uirtutem & fortitudinem animæ, non modo nullam præſtat, ſed totum penitus eneruat & perimit. Huiuſmodi cibos, quaſi porcinos & male dulces, prout ſunt dilectio carnium, illecebræ, ſiliquarum nomine ſcriptura deſignat. Itaq; ille digreſſus à patre, & in longinquam peregrinationem profectus, in terra aliena conſumptis facultatibus quæ ſupra dictæ ſunt, omnia digna peruerſis & poſtea malorum ſuorum neceſſitate cōſtrictus: hoc eſt, & fame & egeſtate pœnitet erroris ſui: & ſentit quid ipſe ſibi nocuerit, qui nō de iudicio uoluntatis ſuæ: ſed de patre ad alienos, de domo ad exilium, de opibus ad eleemoſynam, de abundantia ad famem tranſierit: in hoc loco ſeruitutis & miſeriæ reminiſcens, incipit cogitare de reditu & ſecum ipſe reputans dicit: Dicam patri meo: Peccaui in cœlum & in

B conſpectu tuo, ſuſcipe me, ſicut unum de mercenarijs tuis. Oſtendit ſcriptura hæc, patrem nō hominem intelligi debere, ſed deum. Quandoquidem non ſolum cœlum nominat in confeſſione peccatorum pœnitens ſupplex, ſed dicit in conſpectu tuo. Deus enim eſt in conſpectu peccatorum omnium ſolus. A quo nec in corde meditata peccata abſcōdi poſſunt. Scrutans, inquit, corda & renes deus. Verum nobis hoc ex loco, cœlum intelligitur dominus noſter Ieſus Chriſtus: ad quem hi gentiles qui in tenebris infidelitatis uiuentes blaſphemauerunt, iam conuerſi ad fidem confitentes ueritatem dei, in pœnitentia erroris ſui iuſtæ dicunt: Peccaui in cœlum & in te. Qui enim in cœlum peccat, quod & ſi ſupernum ſit, tamen uiſibile & lunaticum eſt, ipſe eſt qui peccat in hominem quem ſuſcepit filius dei pro ſalute noſtra. Proinde in patrem deum omnia ſpeculantem peccat. His igitur cogitatis, reſipiſcentem & per confeſſionis humilitatem ex regione longinqua remeantem filium ad ſe uidens pater, lætatus occurrit, amplectitur & oſculatur. Aperte hic charitas in homines diuina deſcribitur. Quid enim aliud eſt, quod occurrit, niſi quia nos peccatis impedientibus, noſtra uirtute ad deum peruenire nō poteramus. Ipſe autem potens ad inualidos peruenire deſcendit: ſicut & Zachæo operibus ipſis ſignificantibus exprimitur. Quod cum deſideraſſet uidere dominum, & ob hoc in arborem conſcendiſſet, præueniente domino conſpicitur, & uocatur, & ilico dominus in domum eius ad conuiuandum ipſe declinaturum ſe eſſe promittit. Vide quomodo crediturі fidem prouidens Chriſtus, latentem in arbore, quaſi in peccatorum tenebris obumbratum, ſollicite ut ouem perditam requirit aſpectu: & uenire cunctantem uocat, & uenientem tanquam humeris ſuis ſuſcipit: & non audentis inuitare dominum, deſiderātis tamen ſalutiferam benedictionem, peccatoris domum ingreditur: conuiuiumq; participat, oſtendens uiſibili gratia uiſibilem ſanctificationem, quia deus ſapientia familiariter cor credentis ingreditur. Credentemq; participat ſacramento: ergo occurrens pater filio reuertenti ſuperfunditur collo eius: & in eo lachrymans requieſcit. Oſculatur autem os eius, per quod emiſſa de corde confeſſio pœnitentis exierat: quē pater lætus excepit. Deinde mox iubet & ſtolam primam proferri, id eſt pri-

C ſtinā gloriam,quam ex ſeductione diaboli nudatus amiſerat,reddi: ſimul & annulum dari,
ſiue ſignaculum ſalutaris ſymboli,ſeu magis deſponſationis inſigne & nuptiarum pignus il-
larum quibus Chriſtus eccleſiam ſuam ſponſat:cum omnis anima reſipiſcens per annulum
fidei iungitur Chriſto.Mandat & calciamenta pedibus apponi:aut propter cōmunienda ue-
ſtigia ad currendam uiam,ut per lubricum mundi iſtius iter fixus incedat:aut ut excluſo in
euangelicis calciamentis carneæ contagionis luto,mundos pedes immaculata conuerſatione
conſeruet & dirigat:aut propter mortificationem membrorum. Vitæ enim noſtræ curſus in
ſcripturis pes appellatur.Et mortificationis ſpecies calciamentũ apponitur,quia de animaliũ
mortuorum pellibus conficitur.Addidit et uitulum ſaginatum iugulandum in conuiuij ex-
hibitione:ſine dubio dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quem dedit pater in uictimā pro
ſalute noſtra.Quem uitulum nominat propter hoſtiam corporis immaculati.Saginatum au-
tem uere dixit:quia pinguis & optimus intantum eſt,ut pro totius mundi ſalute ſufficiens ſit
odorem ſuauitatis & nidorem immolatiōis ad deum mittere,& pro omnibus exorare. Pro-
pter quod etiam myſtica ratione dictum eſt,patrem dare alijs immolandum hunc uitulum
ipſumq; gaudere & epulari in uictima uituli ſui. Sic enim dilexit pater hunc mundum,ut fi-
lium eius unicum pro ſalute ſua daret.Non ergo ipſe immolauit,ſed alijs immolandum tra-
didit:emittente enim patre,conſentiens filius ab hominibus paſſus eſt.Ipſe autem qui fide no
ſtra paſcitur:& filij ſui pro nobis immolatione lætatur & gaudet:& in reditu filij ſui gaudens
creator,acquiſitione populi credentis epulatur. Videns hinc læticiam patris ſenior filius con-
triſtatur.Huius perſona illis comparanda aſſcribitur operarijs,qui ſimiliter in euangelio poſt
operationem uineæ ad dominum murmurant, quod illis tota die in operis labore confectis:
illos qui ad duodecimam horam uenerant,precio mercedis æquaſſet:ad quos dicit ipſe con-
ditor omnium:Si ergo ego bonus ſum,quid tu malus?Quod autem hi ſunt qui ad duodeci-
D mam uenientes qui ex gentibus ſaluabuntur,Ioannes aperte clamat: Filioli nouiſſima hora
eſt.Nihil autem differre uidetur utrum duodecima,an nouiſſima hora dicatur.Qui ſunt autē
hi qui murmurant,qui laborem & æſtum toto die portauerunt:niſi qui iuſticias legis egerũt,
& ſeruitutis antiquæ penſum reddiderunt? Vide autem quàm aperta ſint uerba quæ à patre
dicuntur:ut ab his qui in lege uixerunt dicta uideantur.Quid enim eſt quod de agro ueniens
dicit:Niſi ſignificans de legis operibus uenientem:& in his gloriantem:& quaſi diuturnos la-
bores imputantem. Vnde ait:Mandatum tuum nunquam præteriui:& non dediſti hædum
pro me,ut epularer:hoc eſt nec peccatorem pro noſtra requie dediſti.Qui enim,inquit,fecerit
quæ legis ſunt,uiuet in eis:qui non fecerit,punietur ex ipſis.Pro iſto autem qui fornicatus eſt:
etiam ſaginatum,inquit,illum uitulum dediſti,id eſt,filium tuum dilectum: ſicut ſupradixi-
mus.Sed quid ei reſpōdet pater? Tu ſemper mecum es,oportuit autem pro iſto gratulari qui
perierat & inuentus eſt,mortuus fuerat,& reuixit. Oſtendens in hoc uerbo manifeſte homi-
nem,qui peccando uita exciderit,& obnoxius mortificatus fuerit:ex reuerſione autem saluta-
ri per pœnitentiam in adoptionem filij redierit.Bonum autem hominem qui manſerit in bo
no,hæreditatem paternam iugiter poſſidere.Itaq; ſi peccaueris ò homo, feſtina liberando te
reconciliari deo:ut ex mercede ſudoris & digna pœnitētia,recipias quod ex gratia donatum
tibi perdidiſti.Præſtet autem deus magis permanentes uos in fide cohæredes eſſe domini no
ſtri Ieſu Chriſti:quia ipſe eſt gloria & uirtus,cum patre & filio & ſpiritu ſancto, per omnia ſe-
cula ſeculorum:Amen.

Primæ ſeriei Secundi Tomi finis.

A IN hanc ſecundam huius Tomi ſeriem ſegregauimus,aliena quædam,ſed tamen ſuis præno-
tata titulis.Idq́ fecimus:quod partim non uiderentur quicquam ad ea quæ diuus Hierony-
mus ſcripſit pertinere,uelut opus Auguſtini de origine animarum:partim quod uerboſiora
uiderentur,quàm ut his onerandum eſſe lectorem putaremus:uelut illa quæ magnis uolumi
nibus Ruffinus deblacierat in ſanctum Hieronymum:porſus indigna quæ ſeruarētur:niſi ex his paulo
clarius intelligeretur eloquentiſſimi doctoris Apologia. Bene uale.

SECVNDI TOMI SECVNDA SERIES IN qua aliena ſuis titulis continentur.

Paulinus Sebaſtiano Eremitæ.

SANCTO & merito dilectiſſimo fratri Sebaſtiano:Paulinus & Theraſia in
Chriſto domino ſalutem.Benedictus eſt dominus deus Iſraël qui elegit te, &
aſſumpſit in uas electiōis ſuæ,& ſegregauit ab utero matris antiquæ, & dedit
tibi pennas columbæ:ut ab huius ſeculi ſtrepitu procul auolans diceres: Ecce
uolaui fugiens,& manſi in ſolitudine.Quaſi ſolitudo non tua ſit:quæ nō de-
ſerta eſt,ſed ſecreta:& ab huius mundi tenebris deſolata,à dei lumine frequētetur:& à dæmo-
nibus furentibus fugiatur,atq́ ab angelis gaudentibus excolatur. Ipſe dominus deus noſter
donauit nobis,licet longo interuallo diſtātibus,appropinquare tibi in dilectione per odorem
bonum noticiæ bonæ,quam per fratrem in domino chariſſimum Victorem accepimus:qui
nobis & opus propoſiti tui,& ſecretum tabernaculi nūciauit, quia ueterum ſanctorum ſtren-
nuus æmulator,ſuper torrentem tibi gratiſſimum:ſicut illi quondam filij prophetarum He-
liſæo duce ſuper Iordanem,pacificam manſionem & ſpiritualia caſtra poſuiſſes:& diaconus
tibi frater Benedictus Sareptanæ illius Sunamitidis obſequio miniſtraret.Beatus ille cui man
dauit dominus,ſicut uni uolatilium cœli,ut te ſicut Heliam ad torrentem ſecreto ſedentē,pa-
B nibus pietatis paſceret:& ad cellulam tuam aſſiduis ſuper hac miniſtratione ueſtigijs,uelut ad
arcam Noë fructiferum pij germinis ramum afferens columba reuolaret.Benedicti uos à do
mino,qui facit unius moris habitare in domo:& qui germanitatis uinculum duplicauit in uo
bis,quos & in eccleſiæ utero fratres fecit:& ſub una fide uarijs diſtinxit officijs:ut ſub diuerſo
munere alter alterum paſceretis. Tu illum ſpiritualibus armis ieiunās & orans iuuares:& ille
in te cœleſtia ſibi bona ſereret:dum carnalia tibi alimenta ſuppeditat:non indigenti quidem
pereuntis eſcæ ſumptu:quia fames tua iuſticiam & regnum dei eſurit.Sed tamen idem domi-
nus,qui fecit quod intus eſt,fecit quod foris eſt. Spiritus quidē promptus eſt, caro autem in-
firma.Ideo uiuentem licet animam in uerbo dei,quod eſt Chriſtus, qui uerus & uiuus panis
eſt,tali remuneratur obſequio:ut corpori tuo,id eſt,terrenæ in te fragilitati ſeruiat cibis modi-
cis:& ipſe ieiuniorum tuorum abundantia ſaginetur.Ideo enim dixit:Non in ſolo pane uiuit
homo:ſed in omni uerbo dei.Quia ut infirmioris ſubſtantiæ noſtræ rationem ne eſuriret ha-
buit:perinde & carni panem neceſſarium ipſe creator oſtendit.Sed ne corporis curam,animę
præponeremus quæ uerbo dei paſcitur:non in ſolo pane uictum hominis cōſtitutum docuit:
quem etſi animæ cura non quærat:tamen corporis natura depoſcit. Ideo benedictus ille:cui
ad opes animæ proficit neceſſitas conditionis tuæ.Quia adhuc homo,& iſto uiſibili pane pa-
ſcendus es:& ſi interius æterno illo pane ſatureris.Non enim proficeret ſpiritualis uirtus,niſi
ſubeſſet carnalis infirmitas.Nec eſſet potens fidelium miniſtratio,niſi materiam miniſtrandi
plerunq́ inopia fraterna præberet. Vnde & Apoſtolus ait in ſanctos compenſationem futu
ram,cum eccleſiam dei ad conſolationem iſtius benedictionis hortatur, & dicit:Abundantia
ueſtra ſit ad illorum inopiam.Et ut illorum abundantia ueſtræ inopiæ ſupplementum fiat:
adhuc audeo dicere,in utroq́ ueſtrum diuerſa Ioannis & domini forma conſiſtit. Ioannis in
deſerto uox clamantis:& domini in templo docentis.Et unus ueſtrum in ſeruitutem miniſte-
rij uocatus eſt:alter in monachi libertatem:Sed utriq́ in unum dei regnum & gloriam cōuo-
cati:& ambo liberi,quia ambo ſub gratia:& ambo ſerui,qui ambo ſub lege fidei.Ambo liberi

C à peccato,& ambo ſerui iuſticiæ,& ambo in ieiunijs dño diem ſapitis,& ambo in epulis ſynce
ritatis domino gratias agitis,qui dat eſcam omni carni:& dat eſcam uiuã eſurientibus ueram
uitam. Vnus ueſtrum audiuit ut dicat:Introibo ad altare dei,ad deum qui lætificat iuuentutẽ
meã.Et alter ab eodẽ ꝓpheta didicit dicere:Singulariter ego ſum donec tranſeã.Ergo quia ſic
electi eſtis & dilecti dño:ut alter alterius onera portetis & charitate perfecta qua inuicem uos
paſcitis,ſuſtinetis,inſtruitis,locupletatis, adimpletis legem Chriſti:orate pro nobis,conſerite
ualidas orationum manus:ut ſuperetis multitudinẽ peccatorum noſtrorũ. Ob hoc enim mi-
ſericors & miſerator dñs,peccatoribus ſuis ſanctorum noticiã charitatemq́ꝫ ꝓcurat & donat:
ut etiam inexcuſabiles reos præpotens aduocatio meritis damnationis abſoluat.Maneatis in
regno domini:quod intra uos fecit eſſe per inhabitantem in uobis arrabonem ſpiritusſancti,
in quo clamatis Abba pater.Benedicti domino filij pietatis & pacis & luminis.

IN APOLOGIAM PAMPHILI PRO ORIGENE Ruffini ad Macarium procemium.

COgnoſcendæ ueritatis amore permotus ò uir deſideriorũ Macari, iniungis mihi
rem quæ tibi agnitæ ueritatis gratiã cõferat:mihi tamẽ nõ dubito quin offenſam
maximam cõparet:eorum qui ſe læſos putant,ab eo qui de Origene nõ aliquid
male ſenſerit.Et quamuis non meam de eo ſententiã,ſed ſancti martyris Pamphi
li ſciſcitatus ſis,& librum eius quem pro Origene in Græco ſcripſiſſe traditur , transferri tibi
popoſceris in latinum:tamen non dubito futuros,qui & in eo læſos ſe putent,ſi nos aliquid ꝓ
eo uel alieno ſermone dicamus.Quos tamen & ipſos deprecamur,nihil præſumpto uel præ-
iudicato animo agere:ſed quoniam ad iudicium dei uenturi ſumus,non refugiant ſcire quod
uerum eſt:ne ſorte ignorãtes delinquant:conſiderantes quia falſis criminationibus percutere
fratrum infirmorum cõſcientias,in Chriſtum peccare eſt.Et ideo nõ accõmodent criminato-
D ribus aurem ſuam:nec ab alio diſcant alterius fidem : maxime cum corã experiri ſit copia:&
oris ſui confeſſio,quid uel qualiter unuſquiſq́ꝫ credat oſtẽdat.Sic enim ſcriptũ eſt:Quia corde
creditur ad iuſticiam,ore autem confeſſio fit ad ſalutem:& ex uerbis ſuis unuſquiſq́ꝫ iuſtifica-
bitur,& ex uerbis ſuis condemnabitur.Qualiter ergo ſentiat Origenes de ſingulis,tenor libel
li huius edoceat.De his autem quæ apud eum contraria ſibi inueniuntur , quid cauſæ ſit,in
ultimo breui addita aſſertione docuimus.Nos autem ſicut traditum nobis eſt à ſanctis patri-
bus,retinemus,quod ſancta trinitas coæterna ſit et unius naturæ,uniusq́ꝫ uirtutis & ſubſtan-
tiæ:& quod filius dei in nouiſſimo tempore homo factus eſt : & pro peccatis noſtris paſſus
eſt:& in ea ipſa carne,in qua paſſus eſt reſurrexit à mortuis:propter qđ et reſurrectionis ſpem
humano generi tribuit.Carnis uero reſurrectionem non per aliquas præſtigias,ſicut nonnul-
li calumniantur dicimus:ſed hanc ipſam carnem, in qua nunc uiuimus reſurrecturam credi-
mus, non aliam pro alia,nec corpus aliud q̃ꝫ huius carnis dicimus.Siue ergo corpus reſurre-
cturum dicimus,ſecundum Apoſtolum dicimus:hoc enim nomine uſus eſt ille:ſiue carnem
dicimus:ſecundum traditionem ſymboli cõfitemur.Stulta enim adinuẽtio calumniæ eſt,cor-
pus humanum aliud putare eſſe q̃ꝫ carnem. Siue ergo caro ſecũdum communem fidem,ſiue
corpus ſecundum Apoſtolum dicitur quod reſurget:ita credendum eſt ſicut Apoſtolus defi-
niuit:quia quod reſurget in uirtute,reſurget & in gloria,& incorruptibile reſurget & ſpiritua-
le corpus:quia corruptio incorruptionem non poſſidebit.Saluis ergo his prærogatiuis futuri
corporis uel carnis:reſurrectio carnis credenda eſt integre & perfecte:ut et natura carnis eadẽ
ſeruetur:et incorrupti ac ſpiritualis corporis ſtatus & gloria non infringatur.Sic enim ſcriptũ
eſt:Hæc in Hieroſolymis in eccleſia dei à ſacerdote eius Ioanne prædicãtur:hæc nos cum ipſo
& dicimus & tenemus.Si quis præter hæc uel credit uel docet , uel à nobis aliter credi quàm
expoſuimus putat:anathema ſit.Noſtræ ergo fidei documentum,ſi quis habere uult,habeat
ex his:ſiquidem aut legimus , aut huius fidei noſtræ facimus rationem , ſecundum Apoſto
lum probantes omnia quod bonum eſt tenentes,ab omni ſpecie mala nos abſtinentes. Et

ſi qui

A ſi qui hanc regulam ſequuntur: pax ſuper Iſraël dei: Amen.

APOLOGIA PAMPHILI MARTYRIS pro Origene interprete Ruffino.

NIhil mirum fratres uidemini eſſe perpeſſi quod ita uos Origenis ſubterfugit intel-
lectus: ut uos quocꝫ æſtimetis de illo quæ & alij nõnulli: qui ſiue per imperitiam
ſui, quia non ualent ſenſus eius altitudinem contueri: ſiue prauitate mẽtis, qua ſtu-
dium gerunt, non ſolum dicta eius incuſare: uerumetiam aduerſus eos qui hæc le-
gunt hoſtiles inimicitias ſumere: tam pertinaciter id agẽtes ut nulla prorſus uenia eos dignos
haberi putent: ne ea quidem quæ impartiri ſolet, uerbi gratia, his qui Græcorum ſecularium
libros, uel nonnunquam etiam hæreticorum percunctandi atcꝫ cognoſcẽdi ſtudio decurrũt:
ſibi ſolis ſcilicet concedi debere peritiam probãdi ſermonis putant, ut ſi quid bene ab aliquo
dictum eſt retinere ſciãt: ab omni ſpecie mala abſtinere ſe nouerint. Ab his uero qui Origenis
libros legunt, iſtud penitus excluſum putant eſſe mandatum: quo probabiles iubentur effici
trapezetæ, ſcientes quod bonum eſt retinere: ab omni autẽ ſpecie mala ſe abſtinere: ſed tantũ-
modo ſi legere libros illius uiſus fuerit, ſtatim ab his hæreticorum perfundatur infamia. De-
nicꝫ cum multis huius uitæ & religioſis ꝓpoſito uiris, in quibus nihil ꝓrſus culpæ inueniũt,
inimicitias propter hoc ſolum habẽt: ſi eorum ſtudia circa memorati uiri libros propẽſius eſſe
perſpexerint: inuidioſius etiam iſta fingentes, quod ab his in loco ſanctorum Apoſtolorum
uel prophetarum tam ipſe quàm dicta eius habeantur. Sed de hoc certum non habeo, utrum
calumniandi uoto tantummodo iſta iactitent: an & uere ab aliquibus ſimplicioribus & pro-
penſiori affectu diligentibus uirum, aliquando fortaſſis tale aliquid audierint. Nos tamẽ per-
ſpectis frequenter his quæ ab eo cum magno timore dei, & cum omni humilitate dicuntur:
B cum ueniam petit pro his quæ per nimiã diſcuſſionẽ & per multã ſcrutationem ſcripturarũ
animo diſputantis occurrunt: quæ cum exponit, frequẽter addere ſolet & profiteri, ſe nõ hæc
quaſi diffinitiua pronunciare ſententia: nec ſtatuto dogmate terminare: ſed inquirere pro uiri-
bus & ſenſum diſcutere ſcripturarum: nec tamen profiteri quod integre perfecteꝗ comprehẽ-
derit, ſuſpicari magis ſe de quàmplurimis dicens: nec tamen certum eſſe, quia in omnibus qđ
perfectum eſt & integrum aſſecutus ſit. Sed & nonnunquam inuenimus eum de multis hære
ſibus profitentem, in quibus ea quidem quæ in quæſtionem ueniunt mouet: nec tamen abſo-
lutiones eorũ adiungit: ſed cum omni humilitate & ueritate non erubeſcit fateri ſibi nõ lique-
re. Audiuimus etiam illud ab eo frequenter intexi: quod hodie ne quidem iſti imperitiſſimi
omnium obtrectatores eius dicere dedignãtur: ut ſi quis melius de his locis quæ ille diſſeruit
dixerit uel expoſuerit: illi potius qui rectius dixerit quàm ſibi auſcultandum. Præterea cõpre
hendimus eum nonnunquam diuerſas expoſitiones eiſdem capitulis facere & cum omni re-
uerentia, quaſi quis ſciat ſe de ſanctis ſcripturis dicere, cum multa quæ ſibi occurrerunt expo-
ſuerit: præcipit his qui legunt probare de ſingulis quæ dixerit: & quod rectius prudẽs lector
iudicauerit, obtinere: profecto quia nec ipſum latebat, quod non omnia quæ mouerat uel diſ-
cuſſerat, probabilia uel fixa haberi deberent: pro eo quod multa myſtica in ſcripturis ſanctis,
& in ſecreto recondita eſſe credantur. Illud denicꝫ eius ſi intentius aduertamus quàm integre
& catholice de omnibus tractatibus ſuis in præfatiõe eorum librorum quos in Geneſim ſcri-
bit, proteſtatus eſt: omnẽ eius ſenſum ex hoc facile cognoſcemus. ORIGENES. Niſi omĩ-
modo pigri eſſemus ac deſides: ne ad inquirendum quidem accedere domino & ſaluatore no
ſtro ad hoc nos prouocante, profecto reuocaſſemus pedem: cõſiderantes quod lõge ſimus ab
ea magnitudine ſpiritualis intelligentiæ: quæ de tam magnis rebus inueſtigari debeat intelle-
ctus. PAMPHILVS. Et paulo poſt ait. ORIGENES. Si cui uero in diſceptatione ꝓ-
fundum aliquid occurrerit: de hoc quidẽ dicendũ eſt: ſed nõ cum omni affirmatione. Hoc em̃
aut temerarij hominis eſt, eius qui ſenſum humanæ infirmitatis perdiderit, oblituſq́ꝫ ſui ſit:

C aut certe perfectorum uirorum & eorum qui confidenter ſe ſciant ab ipſo domino Ieſu didiciſſe, id eſt, à uerbo ueritatis & ab ipſa ſapientia per quam omnia facta ſunt agnouiſſe: uel eorum qui diuina reſponſa ingreſſi, turbinem & caliginem ubi ipſe deus eſt, coelitus acceperunt, in quod uix ille Moyſes ingreſſus, uel intelligere talia potuit, uel proferre. Nos uero pro eo ſolo quod mediocriter licet: credimus tamen domino Ieſu, & eius gloriamur eſſe diſcipuli: nec tamen audemus dicere: quod facie ad faciem ab ipſo traditam ſuſceperimus intelligentiā eorū, quæ diuinis libris referuntur: quæ quidem certus ſum quod ne ipſe quidem mundus pro uirtute ac maieſtate ſenſuum capere poteſt. Propter quod pronunciare quidem de his quæ dicimus ſicut Apoſtoli potuerunt, nō audemus. In eo autem gratias agimus, quod cum multi imperitiam ſuam neſciāt, & motus ſuos incompoſitos & inordinatos, interdum etiā & ineptos ac fabuloſos cum omni intētione, ſicut ſibi uidetur, quaſi ueriſſima aſſertione annunciēt: nos de rebus magnis, & his quæ ſupra nos ſunt ignorantiā noſtri nō ignoramus. PAMPHILVS. Cum ergo hæc eum de ſe dicere audiamus & huiuſcemodi mente ac uoto quæ dicit, aſſerere: miramur in tantum temeritatis aliquos eſſe profectos: ut qui ſe ita humiliat & iudicat, aſtruāt quod ab alijs dicta eius, uel libri pro ſermonibus apoſtolicis, uel dictis propheticis habeātur: aut quod ille ipſe, uel prophetis, uel Apoſtolis ab aliquo comparetur. Et quidem quod & honore presbyterij in eccleſia præditus fuerit, & uitam abſtinentiſſimam egerit, & ualde philoſophicam: quodq́ꝫ puræ religionis obſeruauerit diſciplinam: & præ cæteris uerbo dei & doctrinæ operam dederit, dubium non eſt & ex his quæ ad nos laboris ac ſtudij eius, certiſſima deſignantur indicia: præcipue uero per eos tractatus quos penè quotidie in eccleſia habebat ex tempore: quos & deſcribentes notarij, ad monimentum poſteritatis tradebant. Conſequēs igitur erat ex his oīmbus, laborum & ſtudiorum ſuorum teſtimonijs amplecti talem uirum: & neqꝫ defenſionis ſtudio plus dare ei meriti, quàm menſura depoſcit: neqꝫ rurſus obtrectan-

D di uitio facile condemnare, & alienum ab eccleſiaſtica doctrina temere pronunciare: cum utrunqꝫ iſtud præcipitium prouidens ante diuinus ſermo prohibuerit, dicens: Non ſit in te menſura maior, neqꝫ menſura minor: abominabile eſt enim in conſpectu domini utrumque. Vnicuiqꝫ enim prout dignum eſt retribuere, iuſticiæ proprium eſt. Propter quod & menſura integra & pondus æquale, & acceptabile eſt apud deum: non hoc quod mentitur ueritatem: per quod uel plus donatur rebus quàm merita depoſcunt, uel ſubtrahitur meritis quod debetur. Quanto rectius agerent obtrectatores iſti, ſi abſque ulla animi præuentione cum omni religione ueritatis, quam omnibus proximis noſtris cum charitate iubemur expendere: intelligerent & ipſum unum de proximis eſſe, quibus charitatem ex mandato debemus: & aſſumptos libros eius legerent, cum ea uenia quam ipſe in præfationibus ſuis depoſcit: ſicubi uenia dignum aliquid inuenirent. Nunc uero econtrario uideas eos maledictis quidem probriſq́ꝫ non parcere: eos uero qui ſcripturarum intelligendarum ſecundum mandatum domini, & ſaluatoris noſtri ſtudium gerunt, à lectione librorum eius deterrere, quælibet alia etiam inepta, nihil profutura quàm illius cōmentarios legi debere affirmātes. In quibus ſæpe etiam ridiculi aliquid pati ſolent. Nam ut eorum contentioſa præſumptio, uel ut uerius dicam præiudicatrix ueſania, facilius declaretur: accidere ſolet uel caſu uel interdum ſtudio: ut nomine in codice non prætitulato, legatur aliquid ipſius in auribus obtrectatorum, quaſi alterius tractatoris. Quod tamdiu placet & laudatur atqꝫ omni admiratione habetur, quamdiu nomen nō fuerit indicatum. At ubi Origenis cognita fuerint eſſe quæ placebant, ſtatim diſplicent, ſtatim hæretica eſſe dicuntur: & ea quæ paulo ante ad coelū uſqꝫ ferebātur, ijſdem uocibus, eademq́ꝫ lingua uſqꝫ ad inferos dimerguntur. Præterea etiam illud eſt inuenire, quod nōnunquam tales ſunt accuſatores eius: qui nec Græcam nouerint linguam: alij omnimodis imperiti: nōnulli etiam ſi aliquid uidētur habere peritiæ: non tamen etiam id ſtudij habuiſſe inueniuntur, ut libris eius operam dederint: aut ſi acciderit ut etiā legerint: nō continuo etiam tantæ eruditionis fuerint, ut altitudinem ſenſus eius aſſequi quiuerint: quo ea quæ ille diuerſo ꝓſpectu pro

locis

A locis & cauſis diſſerere ſolet,aduertere uoluerint.Multos inuenies,quos ſi interrogas in qui-
bus libris,aut in quibus locis dicta ſint hæc quæ arguunt:cōfitentur ſe quidem neſcire ea de
quibus affirmat,nec legiſſe unquam:audiſſe autem alios dicentes. Ex quo cuiuis plena ridi-
culi ſententia eorum uidebitur:cum de his iudicant atq; ea condemnant,quæ nec diſcere qui
dem prius aut noſſe potuerunt.In alios uero noui furoris morbus & inauditæ cladis inceſſit
inſania:cū tam multa eius uolumina referta totius utilitatis & inſtructionis habeantur: & ſa-
tis rara & per pauca forte loca ſint,in quibus uel imperitiores quiq;,uel quod melius maliuo
li poſſe ſibi uideātur offendi:omnia quidem illa quæ & catholica & ad ædificationē animæ
atq; ſententiæ inſtructionē etiā ipſi apta fatentur,omittunt & negligunt:nec aliqd inde,unde
poſſunt& debent proficere uolūt:ea uero ſola quæ ad calumniam proficiant,ſummo ſtudio
ediſcunt,ut qui boni nihil unquam forte didicerint,hæc quæ ipſi non eſſe bona dicūt,appri-
me memoriæ retinenda commendant:quo uidelicet promptius ea proferentes, exercitatius
ualeant concinnare calumnias.Aliud quoq; eſt genus hominum fœdum ſanè & turpe quan
tum ad probitatem pertinet morum:ſed ad calumniandum uehementius & tetrius ad incu-
ſandum,quos Græci phagolœdoros appellauerūt,qui ſummum quidem ſtudium,ſed & ſa-
tis intentam operam libris eius dederunt:ita ut & magiſtro eo in omnibus uterentur, & ſe ei
tanquam ſpeciales diſcipulos manciparent.Sed ubi ad id loci uētum eſt,ut iam ſe magiſtros
malint quàm diſcipulos nominari,ubi auditoribus plauſus ſectari cœptus eſt; ibi ſi forte ali-
quis audientium,quæ laudantur Origenis eſſe obmurmurauerit:ne uel laude cedatur magi
ſtro,uel culpæ iudicio,alienum eſſe Origenem continuo proteſtantur:nihil ſibi cū illius do-
ctrina commune eſſe confirmant.Anathema quoq; eum dicere nō dubitant improbe,& in-
ferre maledicta non parcunt:ne illum quidem apoſtolicum ſermonē ferentes, quo deſignat:
B Quia maledici regnum dei nō poſſidebunt.Intantum autem horū, de quibus diximus pro-
greſſa eſt malicia,ut quidam etiam conſcribere aduerſus eum auſi ſint:& libellis æditis dero-
gare ei uiro,qui per tot annos magiſter eccleſiæ fuit,qui in eccleſia ſenuit:qui aduerſus eas hæ
reſes quæ illo tempore eccleſiā impugnabant,ita conſtanter, ita fortiter dimicauit: ut omnia
eorum diabolicæ machinationis fundamenta ſubuerterit:non ſtudiorum laborem,non con-
tinentiæ,non inſtitutionis,non humilitatis,quæ ſupra cæteras omnes uirtutes eius maximā
gratiam continet:non illud certe conſiderantes quod presbyteri dignitate in eccleſia honora
tus eſt.Quæ ſi omnia ad reuocandam linguam comprimendumq; ſermonem ſufficere non
poſſunt:illud ſaltem contemplari debuerant,quantam irridendi materiā gentilibus, quantā
hæreticis tribuant:cū eos quos aſſertores Chriſtiani dogmatis & defenſores putabant,confu
tari nunc uideant & repelli à proprijs:& uelut ciuili bello gaudeant impugnatum,quem ipſi
hoſtiliter impugnare nō poterant.Quoniam ergo ꝙ plurimi ex ſimplicioribus quibuſq; fra
tribus à ſupradictis læduntur,non ſolum ut de ipſo male ſentiant:ſed etiam de his qui ſtudio
ſcientiæ & intelligendarum ſcripturarum,inter cæteros etiam libros, illius libros cōſpiciunt:
ita ut uos quoq; ipſi in dubium ueneritis:ne forte ut multitudini uel autoritati calumniatorū
fides deberet adhiberi,de his quæ paſſim & ſine reſpectu diffamantur:uiſum nobis eſt , pri-
mum quidem curare ſuſpitionem noſtram,ſimul etiam per occaſionem noſtri,omnium qui
ei obtrectant confutare calumnias. Quod ita nobis proſequi rectius uiſum eſt,ut non noſtris
uerbis & aſſertionibus defenſionē paremus:ſed ex ſuis proprijs uocibus, quibus ipſe aliena
hæc eſſe,quæ iſti obijciunt proprio ſermone teſtatur,id eſt,omne quicquid præter catholicā
fidem prædicatur:quia ſi noſtris uerbis hæc aſſerere uelimus,ſuſpicioſum forte uideri poſſit,
eo quod nos amore ſi quid ipſe praue ſenſerit celauerimus. Vbi autem eius ipſius qui accuſa
tur uocibus,& ad omnes obiectiones accuſatorum,uerbis ſuis eum non noſtra aſſertione de-
fendimus:quæ ultra relinqui poteſt criminatoribus occaſio,ſaltem his qui nō ueri ſtudio,ſed
uelut libidine quadam culpandi ſemper agitantur.Et quando nunc de eo ſermo eſt,qui utiq;
apud homines defunctus eſt : quid apud homines iudices pro defuncto fortius & firmius

C ualere debet,quàm & literæ & ſcripta defuncti.Incipientes igitur indicijs ſcriptorum ſuorũ
oſtendere,quid de ſingulis ſenſerit: ex his præcipue libris teſtimonia congregabimus: quos
accuſatores eius ꝙ maxime criminantur,id eſt,quæ per ſpacium & quietem in ſecreto cõſcri-
pſit.Hæc enim aſſerũt maxime à prædicatione eccleſiaſtica diſcrepare:ex his præcipue libris,
quos Peri archon attitulauit:in quibus ꝙ plurima à calumniatoribus incuſantur.In his ergo
ipſis inter principia,quali expoſitione fidei uſus ſit,proferemus:tum inde & ex his quæ ſpar
ſim,uel per ipſos libros,uel cæteros ſenſit aſſignabimus,eum prædicationẽ apoſtolicã cuſto-
diſſe.Eſt ergo lectio ex primo Peri archon quam promiſimus hæc. ORIGENES. Sicut
enim multis apud Græcos & barbaros pollicentibus ueritatẽ deſueuimus apud omnes eam
quærere,qui eã falſis opinionibus aſſerebant:poſteaq; credidimus filium eſſe dei Chriſtũ, &
ab ipſo nobis hanc diſcendam eſſe perſuaſimus:ita cum multi ſint qui ſe putant ſentire,quæ
Chriſti ſunt:& nõnulli eorum diuerſa à prioribus ſentiant:ſeruetur uero eccleſiaſtica prædi-
catio per ſucceſſionis ordinem ab apoſtolis tradita:& uſq; ad præſens eccleſijs permanens:
illa ſola credenda eſt ueritas,quæ in nullo ab eccleſiaſtica traditione diſcordat. Illud tamẽ ſci-
re oportet,quoniam ſancti apoſtoli fidem Chriſti prædicantes,de quibuſdam quidem quæ-
cunq; neceſſaria crediderunt,omnibus credentibus etiam his qui pigriores erga inquiſitio-
nem diuinæ ſcientiæ uidebantur,maniſeſtiſſime tradiderunt:rationem ſolius aſſertionis eorũ
relinquentes ab his inquirendam,qui ſpiritus dona excellentia,& præcipue ſermonis ſapien
tiæ & ſcientiæ,per ipſum ſpiritum ſanctum percipere merebãtur.De alijs uero, dixerũt qui-
dem quia ſint:quomodo autem & unde ſint,ſiluerunt:profecto ut ſtudioſiores quiq; ex po-
ſteris ſuis amatores ſapientiæ & ſcientiæ exercitium habere poſſent:in quo ingenij ſui fructũ
oſtendere ualerent:hi uidelicet qui dignos ſe capaces ſapientiæ præpararẽt.Species uero eorũ
quæ per prædicationem apoſtolicam maniſeſte traduntur iſtæ ſunt.Primo, quod unus eſt
D deus qui omnia creauit atq; compoſuit:quiq; ex nihilo eſſe fecit uniuerſa:deus à prima crea-
tura omnium iuſtorum & à conditione mundi: deus Adam,Abel,Seth,Enos,Enoch, Noe,
Sem,Abraham,Iſaac,Iacob,duodecim patriarcharum,Moyſi & prophetarum: & quod hic
deus in nouiſſimis diebus,ſicut per prophetas ſuos ante promiſerat,miſit dñm Ieſum Chri-
ſtum:primo quidẽ uocaturum Iſraël:ſecundo uero etiam gentes,poſt perfidiã populi Iſraël.
Hic deus iuſtus & bonus pater domini noſtri Ieſu Chriſti, legem & prophetas & euangelia
ipſe dedit,qui & apoſtolorum deus eſt,& ueteris ac noui teſtamenti. Tum deinde quia Ieſus
Chriſtus ipſe qui uenit,ante omnem creaturam natus ex patre eſt.Qui cum in omnium con
ditione patri miniſtraſſet,per ipſum nanq; omnia facta ſunt; nouiſſimis tẽporibus ſe ipſum
exinaniens homo factus eſt.Incarnatus eſt cum deus eſſet:& homo factus,manſit quod deus
erat.Corpus aſſumpſit noſtro corpori ſimile:eo ſolo differens,quod natum ex uirgine & ſpi
ritu ſancto eſt.Et quoniam hic Ieſus Chriſtus natus & paſſus eſt in ueritate, & nõ per imagi-
nem:cõmuni hac morte uere mortuus;uere enim a mortuis reſurrexit: & poſt reſurrectionẽ
cõuerſatus eſt cũ diſcipulis ſuis,& aſſumptus eſt. Tum deinde honore ac dignitate patri ac fi-
lio ſociatũ tradiderunt ſpiritũ ſanctũ.In hoc nõ iam maniſeſte diſcernitur utrum natus ſit aut
innatus. PAMPHILVS. Qui de nato uel innato requirit,ſine dubio creaturæ in eo nullã
habet opinionẽ:alioquin & hoc adduxiſſet ad inquiſitionem.Et adiungit Origenes,uel filius
etiam ipſe dei habẽdus ſit nec ne. ORIGENES. Sed inquirenda iam iſta pro uiribus ſunt
de ſancta ſcriptura,& ſagaci perquiſitione inueſtiganda. Sane quod iſte ſpiritus ſanctus unũ-
quẽq; ſanctorũ uel prophetarũ,uel apoſtolorum inſpirauit: & nõ alius ſpiritus in ueteribus,
alius uero in his qui in aduẽtu Chriſti inſpirati ſunt fuerit,maniſeſtiſſime in eccleſijs prædica-
tur.Poſt hæc iam quod anima ſubſtantiam uitamq; habẽs propriam,cum ex hoc mundo di
ſceſſerit,& pro ſuis meritis diſpenſabitur ſiue æternæ uitæ, ac beatitudinis hæreditate poti-
tura,ſi ei hoc ſua geſta præſtiterint:ſiue æterno igne ac ſupplicijs mancipanda, ſi in hæc eam
ſcelerum culpa detorſerit.Sed & quia erit tempus reſurrectionis mortuorũ, cum corpus hoc
quod

A quod in corruptione ſeminatur,ſurget in incorruptione:& quod ſeminat̃ in ignominia, ſur-
get in gloria.Eſt & illud definitum in eccleſiaſtica prædicatione,omnem animã eſſe rationa-
bilem,liberi arbitrij & uoluntatis:eſſe quoq; certamen aduerſus diabolũ & angelos eius con
trariasq́; uirtutes,ex eo quod illi peccatis eam onerare cõtendant:nos uero ſi recte cõſulteq́;
uiuamus,ab huiuſcemodi nos exuere conemur.Vnde & conſequens eſt intelligere non nos
neceſſitati eſſe ſubiectos:ut omnimodo etiam ſi nolimus uel bona uel mala agere cogamur.
Si enim noſtri arbitrij ſumus,impugnare fortaſſe nos poſſunt aliquæ uirtutes ad peccatum,
& aliæ iuuare ad ſalutem:non tamen neceſſitate cogimur,uel recte agere uel male. Quod fie-
ri arbitrantur,qui ſtellarum curſus & motus,cauſam dicunt humanorum eſſe geſtorum: nõ
eorum quæ extra arbitrij libertatem accidunt:ſed eorum quæ in noſtra ſunt poſita poteſta-
te.De anima uero utrum ex ſemine traducis ducatur:ita ut ratio ipſius uel ſubſtantia inſerta
ipſis corporalibus ſeminibus habeatur:an uero aliud habeat initium:& hoc ipſum initium ſi
genitum eſt,aut non genitum,uel certe ſi extrinſecus corpori inditur,necne:non ſatis manife
ſta prædicatione diſtinguitur.De diabolo & angelis eius contrarijsq́; uirtutibus,eccleſiaſtica
prædicatio docuit,quoniam ſint quidem hæc:quæ autem ſint, uel quomodo ſint, non ſatis
clare expoſuit.Apud plurimos tamen iſta habetur opinio,quod angelus fuerit iſte diabolus:
& apoſtata effectus quàm plurimos angelorum ſecum declinare perſuaſerit:qui & nunc uſq;
angeli ipſius nuncupentur.Eſt præterea & illud in eccleſiaſtica prædicatione:quod mundus
iſte factus ſit,& à certo tempore cœperit,& ſit pro ipſa ſui corruptione ſoluendus. Quid ta-
men ante hunc mundum fuerit,aut quid poſt mundum erit:iam non pro manifeſto multis
innotuit.Non enim euidenter de his in eccleſiaſtica prædicatione ſermo profertur. Tum de-
inde quod per ſpiritum dei ſcripturæ conſcriptæ ſint,& ſenſum habeant nõ eum ſolum qui
B in manifeſto eſt:ſed & alium quendam latentẽ quàm plurimos.Formæ enim ſunt hæc quæ
ſcripta ſunt ſacramentorum quorundam & diuinarum rerum imagines.De quo totius eccle
ſiæ unus eſt ſenſus:eſſe quidem omnem legem ſpiritualẽ:non tamen ea quæ ſpirat lex omni-
bus eſſe nota:niſi his ſolis quibus gratia ſancti ſpiritus in uerbo ſapientiæ ac ſcientiæ condo-
natur. PAMPHILVS. Et poſt pauca ait. ORIGENES. Eſt etiam illud in eccleſiaſtica
prædicatione,eſſe angelos dei quoſdam & uirtutes bonas qui ei miniſtrarent ad ſalutẽ homi
num conſummandam:ſed quando iſti creati ſint,aut quomodo ſint,nõ ſatis in manifeſto di
ſtinguitur.De ſole autem & luna & ſtellis utrum animantia ſint,an exanima, manifeſte non
traditur.Oportet igitur uelut elementis ac fundamentis huiuſmodi uti ſecundum mandatũ,
quod dicit:Illuminate uobis lumen ſcientiæ,eum qui cupit ſeriem quandam & corpus ex ho
rum omnium ratione cõficere:ut manifeſtis & neceſſarijs aſſertionibus de ſingulis quibuſq;
quid ſit in uero rimetur,& unum ut diximus corpus efficiat:exemplis & affirmationibus,uel
his quas in ſanctis ſcripturis inuenerit,uel quas ex cõſequentia ipſius indagine ac recti teno-
re repererit. PAMPHILVS. Hæc quidẽ in principio primi libri Peri archon diſſeruit: ut
oſtenderet quæ ſint illa quæ manifeſte in eccleſiaſtica prædicatione tradita ſunt: & quæ ſint
quæ nõ aperte definiuntur.De quibus ſingulis ſecundũ eã diuiſionẽ quã ſupra oſtẽdit, ſpar-
ſim diſputat:In reliquo uero corpore librorũ,ea quidẽ quæ ex definito prædicari ab eccleſia
ſupra docuit,omnibus adhibitis probamentis ex ſcripturis ſanctis manifeſtius & cõſtantius
aſſerẽs.De his uero,de quibus oſtẽdit nõ manifeſte,neq; ex definito in eccleſia prædicari,opi
nionibus magis,& his ſenſibus qui diſputanti & tractanti de talibus occurrere potuerunt,q̃
certis aliquibus ac definitis aſſertionibus utitur:id eſt,diſcutiens & pertractans potius q̃ affir
mans.In omnibus tamen locis ſermonis ſui meminit eius, quẽ ſupra expoſuimus, cũ ait:illã
ſolam recipiendã & credendã eſſe ueritatẽ,quæ in nullo apoſtolicis & eccleſiaſticis dogmati-
bus aduerſatur.Et non ſolũ in his libris,quorũ ſupra fecimus mentionem:ſed & in omnibus
quæ de ſcripturis exponit,hac ſentẽtia uti ſolet,& in his præcipue,in q̃bus plures unius capi
tuli interpretationes exponit:hoc aſſerẽs ſe quidẽ,ne q̃d quod dici poſſit omitteret, plura uel
diuerſa

C diuerſa prout ſentire potuit protuliſſe:illud autē teneri debere,quod apoſtolicus & eccleſiaſticus lector probaret. Hoc idem facit etiam cū hæreticorū diſcutit ſectas:quibus omnibus confutatis atq; uictis,unam ſolam eam quam ſupra expoſuit catholicæ ueritatis ſententiā tenet. De quibus ſingulis qualiter reſponderit hæreticis,& quomodo uniuerſa eorū dogmata deſtruens,ipſe ſemper apoſtolicam cōfirmauerit fidem:ſi uelimus omnes eius ſententias cōgregare,& longum ſatis eſt,& erit tam nobis qui ſcribimus onerosum q̄ legentibus tædioſum. Sed ſufficit pauca proferri,in quibus omnium profecto facile dignoſcentur iudicia. Neq; ēm contra domini ſententiam ſentiendum eſt:ut qui in paucis inuenitur fidelis:nō etiam in multis & haberi debeat fidelis & credi. Primum ergo ex eis libris ponemus exemplum,quod illi ſuperiori conueniat,ex eo libro quem in epiſtola Pauli apoſtoli ad Titum ſcripſit: de eo capitulo,in quo dicit Apoſtolus: Hæreticum hominem poſt trinam correptionem deuita:ſciens quia peruerſus eſt & peccat,qui eſt à ſemetipſo damnatus,de quo dixit: qualis ſit qui hæreticus,& qualis ſit qui catholicus eſt & eccleſiaſticus. ORIGENES. Nomen hæreſis quantū ego deprehendere potui etiā in epiſtola Pauli apoſtoli ad Corinthios deſignatur hoc modo. Oportet enim & hæreſes eſſe ut probati manifeſti fiant inter uos. Et iterum ad Galathas: Inter opera carnis,hæreſis quoq; nomen aſſcribitur,ſicut ait: Manifeſta autē ſunt opera carnis quæ ſunt fornicatio,immundicia,impudicitia,idololatria,ueneficia,inimicitiæ,cōtentiones,æmulatiōes,iræ,rixæ,diſcordiæ,hæreſes,ebrietates,comeſſatiōes, & his ſimilia:quæ & prædixi uobis:quoniā qui talia agunt,regnum dei non poſſidebunt. Per quæ cognoſcimus,quoniam ſicut hi qui fornicationibus & immundicijs atq; impudicitijs & idolorū cultibus maculati ſunt,regnū dei non poſſidebunt:ita & hi qui in hæreſim declinauerint. Neq; enim putandum eſt tanti apoſtoli tam abſolutā ſententiam poſſe ullo genere uacillare. Apoſtolus ēm eſt omnium eccleſiarū Chriſti,nō ab homine,neq; per hominem:ſed per Ieſum Chriſtum &
D deum patrem electus:propterea ergo ſecundum autoritatem ſentētiæ ipſius, oportet nos ſicut reliqua mala quæ numerauerat,ita nomen hæreſis deuitare,neq; cū talibus orationis ſocietate miſceri. PAMPHILVS. Et poſt hæc paucis quibuſdam per medium inſertis adiecit. ORIGENES. Quid uero ſit hæreticus homo,pro uiribus noſtris ſecundum quod ſentire poſſimus deſcribamus. Omnis qui ſe Chriſto credere profitetur: & tamen alium deū legis & prophetarum,alium euangeliorū deum dicit:& patrem domini noſtri Ieſu Chriſti,nō eum dicit eſſe,qui à lege & prophetis prædicatur,ſed alium neſcio quem ignotum omnibus, atq; omnibus auditum:huiuſmodi homines hæreticos deſignamus,quamlibet uarijs ac diuerſis ac fabuloſis cōcinnent iſta figmentis:ſicut ſectatores Marcionis & Valentini & Baſilidis,& hi qui ſe Ethnianos appellant:ſed & Apelles,licet non omnibus modis dei eſſe legem deneget & prophetas,tamen & ipſe hæreticus deſignatur,quoniā deū qui hunc mundū condidit,ad gloriam alterius ingeniti & boni dei eū conſtruxiſſe pronunciat:illum autē ingenitum deum in cōſummatione ſeculi miſiſſe Ieſum Chriſtum ad emendationē mundi, rogatū ab eo deo qui eum fecerat,ut mitteret filium ſuum ad mundi ſui correctionem. Etſi quidē hic ſolummodo qui de deo patre aliter ſentit quàm regula pietatis expoſcit,hæreticus habendus eſt,& ſufficeret utiq; quod ſuperius dictum eſt:ſed nunc unum idemq; credendum eſt,etiam de eo qui de domino noſtro Ieſu Chriſto falſi aliquid ſenſerit:ſiue ſecundū eos, qui dicunt eū ex Ioſeph & Maria natum,ſicut ſunt Hebionitæ,& Valentiniani:ſiue ſecundum eos qui primogenitum eum negant & totius creaturæ deum & uerbum & ſapientiam, quæ eſt initium uiarum dei,antequàm aliquid fieret ante ſecula fundatam, atq; ante omnes colles generatā: ſed hominem ſolum eum dicentes:uel ſecundum eos qui deum quidem fatentur : nō tamen hominem aſſumpſiſſe,id eſt animam corpuſq; terrenū:qui ſub ſpecie quaſi amplioris gloriæ Ieſu domino deferendæ,omnia quæ ab eo geſta ſunt phantaſtice magis quàm uere geſta eſſe teſtantur:quiq; neq; de uirgine natum teſtantur:ſed triginta annorum uirum apparuiſſe eū in Iudæa. Alij uero ex uirgine quidem eum credūt eſſe progenitum,ſed putaſſe ſe magis uirginem

A ginem peperiſſe:non tamen uere peperiſſe confirmant:latuiſſe quippe etiam uirginem putatiuæ generationis aſſerunt ſacramentum. Qui quomodo non longe ab eccleſia ponēdi ſunt, cum philargyriæ morbo languentes,dogmata ſtatuerunt quibus ad ſuum nomen diſcipulos declinarent? Sed & eos qui hominem dicunt dominum Ieſum præcognitum & prædeſtinatum,qui ante aduentum carnalem ſubſtantialiter & proprie non extiterit:ſed quod homo natus patris ſolam in ſe habuerit deitatem,ne ipſos quidem ſine periculo eccleſiæ numero ſociari:ſicut & illos ſuperſtitioſe magis quàm religioſe,uti ne uideantur duos deos dicere, neq; rurſus negare ſaluatoris deitatem, unam eandemq́; ſubſtantiam patris ac filij aſſeuerant: id eſt,duo quidem nomina ſecundum diuerſitatem cauſarum recipientem,unam tamen hypoſtaſin ſubſiſtere,id eſt,unam perſonam duobus nominibus ſubiacentē,qui Latine Patripaſsiani appellantur. Sed & ſunt qui ſpiritum ſanctum,alium quidem dicant eſſe qui fuit in prophetis,alium autem qui fuit in apoſtolis domini noſtri Ieſu Chriſti: unum atque idem delictum impietatis admittunt: quod illi qui quantum in ſe eſt naturam deitatis ſecant & ſcindunt,dicentes unum legis,& alium euãgeliorum deū. Sed & illi qui nō omnes humanas animas unius eiuſdemq́; dicunt eſſe ſubſtãtiæ,ſed diuerſas naturas animarū,inter eos hæreticos numerandi ſunt,qui iniquitatem in excelſo loquuntur,ac iniuſtiaciam iniquitatemq́; eius accuſant. Necnon & illi qui liberi arbitrij poteſtatem ex animabus auferre nituntur, uelut pernicioſo dogmate communi humanæ uitæ & uirtuti continentiæ,labem quandam inferre iudicandi ſunt:ne humani propoſiti reputetur bonum quid uel facere,uel dicere,uel ſentire, ex quo ad contemptum,aut negligentiam diuini iudicij mens humana formabitur. Sit autem in eccleſiaſtico ordine,etiam de peccatorum ſupplicijs fides,& de his qui præmia bonæ conuerſationis & uitæ in regno domini iuſto eius iudicio recepturi ſunt. Si quis ergo horum aliquid quæ ſupra expoſuimus cōmutare uel ſubuertere conatur,uelut peruerſus & à ſemetipſo

B damnatus ſecundum ſentẽtiam Apoſtoli, etiam à nobis præcepto obſequentibus eius, ſimiliter habendus eſt. Deſignat autem eccleſiaſticum uirum,cum omnibus quæ ſupra expoſuimus,etiam de mortuorum reſurrectione fides,de qua ſanctus apoſtolus Paulus ita pronunciat: Quia ſi quis negat reſurrectionem mortuorum, conſequens eſt ut Chriſti reſurrectionē neget. Habentur nihilominus in eccleſiaſtico ordine etiã de diabolo rationes & de omni exercitu eius,quod agones quoſdam & certamina aduerſus omnes homines, præcipue tamē aduerſus eos,qui credunt in Chriſtum dominum Ieſum mouent:& quod neceſſitatem quidem imponere peccandi per agones & certamina nō ualent: perſuadere tamen & decipere ad ſubuerſionem poſſunt,eos qui non omni cuſtodia ſua corda præmuniunt. Habendum eſt autē in eccleſiaſticis obſeruationibus,quod neque hominum quis à deo in perditionem traditus eſt: ſed unuſquiſq; pereuntiū ſua negligentia pereat & culpa: qui habens arbitrij libertatē eligere quod bonum eſt,& potuit & debuit. Quod etiam de ipſo diabolo ſentiendū eſt: qui in conſpectu domini omnipotentis deſcribitur reſtitiſſe & deſeruiſſe ſtatum ſuum, in quo fuerat immaculatus. Qui utique potuiſſet in hoc ſtatu,in quo ab initio fuit uſque in finem perſeuerare ſi uoluiſſet. Deſignatus ut arbitror nobis eſt prout potuimus & deſcriptus quis & qualis eſſet hæreticus; & quæ uel in quibus eorum dogmata falſæq́; opiniones habeantur, & quæ ſit eccleſiaſticæ obſeruantiæ puritas. PAMPHILVS. Et poſt pauca addidit hæc. ORIGENES. Requiſierunt ſanè quidam,utrum hæreſim aut ſchiſmata oporteat uocari eos qui Cataphrygæ nominantur,obſeruãtes falſos prophetas,& dicẽtes: Ne accedas ad me, quoniam mundus ſum. Non enim accipio uxorem: non eſt ſepulchrum patẽs guttur meū: ſed ſum Nazaræus dei,non bibens uinum ſicut illi. PAMPHILVS. Iſtæ uoces ſunt eius, qui uelut hæreticus accuſatur,& corruptio & perditio animarū,ab his qui nequaquàm oſtium ori ſuo & clauſtra labijs ſuis imponere à propheta didicerunt. Quæ quidē non in publico ab eo dicta ſunt,id eſt,in cōmuni eccleſiæ auditorio: ne forte putetur propter audientes fauorabilem aptaſſe ſermonem; ſed ex illis hæc libris protulimus,quos in ſecreto apud ſemet-

ipſum

C ipſum nullo arbitro intercedente dictabat. In quo attentius uos illud uolo conſiderare quod dixit: quia ſi quis horum aliquid cōmutauerit, hæreticus eſt & peccat in ſubuerſione poſitus: & à ſemetipſo damnatus, ſecundū apoſtoli ſententiam: cuius & nos autoritati obſequētes eadem ſentire debemus. Cū ergo hæc ita ſe habeant: cōſequens arbitror interrogare iſtos ipſos accuſatores eius, ſi ipſi aliter ea quæ ipſius deſignatum uocibus eſt, uel de hæretico ſentiunt uel de catholico: dicant ipſi quæ alia ſunt eccleſiaſtica dogmata, ſi hæc nō ſunt quæ ſuperius ab illo digeſta ſunt. Et quidē generaliter hæc de omnibus eccleſiaſticis dogmatibus ab illo dicta ſunt. Pergamus autē, et quæ ſpecialiter de ſingulis & maxime de principalibus rebus, de ſancta ac beata trinitate, id eſt, de patre & filio & ſpiritu ſancto ſenſerit indicantes, & proferentes in medium ea quæ in diuerſis ſui operis uoluminibus inſerta mandauit, et ut ipſius ſentētia de maximis & diuinis rebus quæ fuerit oſtendatur: et duobus uel tribus uocum ſuarū teſtibus fiat omne uerbum defenſionis eius. Indicat ergo quid de deo patre & filio omnipotente ſenſerit, in his ipſis libris qui quàm maxime ab accuſatoribus celebrantur, id eſt, peri archon: ſcribens hæc. ORIGENES. Omni ergo ſenſu qui corporale aliquid de deo intelligi ſuggerit, prout potuimus cōfutato: dicimus ſecundum ueritatem quidē incomprehenſibilē eſſe deum atque inæſtimabilē. Si quid enim illud eſt quod ſentire uel intelligere de deo potuerimus, multis longe modis eū meliorē eſſe ab eo quod ſenſimus neceſſe eſt credi. Sicut enim ſi uideamus aliquem uix poſſe ſcintillam luminis, aut breuiſſimæ lucernæ lumē aſpicere, et eū cuius acies oculorum, plus luminis capere quàm ſupra diximus non ualet, ſi uelimus de claritate & ſplēdore ſolis edocere: nónne oportebit nos ei dicere: quia omni hoc lumine quod uides ineffabiliter & inæſtimabiliter melior ac præſtantior ſolis eſt ſplendor? Ita mens noſtra cū intra carnis & ſanguinis clauſtra concluditur, & pro talis materiæ participatione hebetior atque obtuſior redditur, licet pro comparatione naturæ corporeæ longe præcellens habeatur: tamen cū

D ad incorporea nititur, atque eorum intuitionē rimatur, tunc ſcintillæ alicuius lucernæ uix obtinet locum. Quid autem in omnibus intellectualibus, id eſt, incorporeis tam præſtans omnibus, tam ineffabiliter atque inæſtimabiliter præcellēs eſt quàm deus? cuius utique natura acie humanæ mentis intendi atque intueri, quamuis ſit puriſſima mens ac limpidiſſima, nō poteſt. Verū non uidetur abſurdum, ſed ad euidentiorem rei manifeſtationem, etiam alia utamur ſimilitudine. Interdum oculi noſtri ipſam naturam lucis, id eſt, ſubſtantiam ſolis intueri nō poſſunt: ſplendorem uero eius, uel radios feneſtris forte, uel quibuslibet luminū breuibus receptaculis infuſos, intuentes conſiderare poſſumus, fomes ipſe ac fons quantus ſit corporei luminis. Ita ergo quaſi radij quidā ſunt naturæ dei, opera diuinæ prouidentiæ & ars uniuerſitatis huius, ad comparationē ſubſtātiæ ac naturæ. Quia ergo mens noſtra ipſum per ſe deū ſicut eſt, non poteſt intueri: ex pulchritudine operū & decore creaturarū, parentē uniuerſitatis intelligit. Non ergo corpus aliquod, aut in corpore eſſe putandū eſt deus: ſed intellectualis natura, ſimplex, nihil omnino in ſe adiunctionis admittens: uti ne maius aliquid & inferius in ſe habere credatur: ſed ut ſit ex omni parte μονὰς, & ut ita dicam ἑνὰς & mens & fons: ex quo initiū totius intellectualis naturæ uel mentis eſt. Mens uero ut moueatur uel operetur non indiget loco corporeo neque ſenſibili magnitudine, uel corporali habitu aut colore: neque ullo alio prorſus indiget horū quæ corporis uel propriæ materiæ propria ſunt: propter quod natura illa ſimplex & tota mens, ut moueatur uel operetur, aliquid dilationis aut cūctationis habere poteſt nihil: ne per huiuſmodi adiunctionē circūſcribi uel inhiberi aliquatenus uideatur diuinæ naturæ ſimplicitas: uti ne quod eſt principium omnium, compoſitum inueniatur ac diuerſum: & ſit multa non unum: quod oportet totius corporeæ admixtionis, una ſola, ut ita dixerim, deitatis ſpecie cōſtare. PAMPHILVS. Hæc in libro primo peri archon ſcribit de diuina natura. In ſecundo uero, quia idem deus ueteris & noui teſtamenti ſit, hoc modo refert. ORIGENES. His per ordinē prout potuimus breuiter digeſtis: cōſequens eſt ſecundū id quod ex initio propoſitū eſt, cōfutare etiā eos qui putant alium deū eſſe patrem domini no-

ſtri

A ſtri Ieſu Chriſti,præter illum qui uel Moyſi reſpōſa legis dabat:uel prophetas mittebat, qui
eſt deus patrum Abraham,Iſaac & Iacob. Oportet enim primo in hac nos fidei ratione fir-
mari. Conſiderandum ergo eſt illud,quod frequēter in euangelijs dicitur:& ſingulis quibuſ-
q; domini & ſaluatoris noſtri geſtis adiungitur:ut impleatur quod dictum eſt per prophetā
illum & illum,cum manifeſtum ſit prophetas eſſe illius dei qui mundū fecit. Ex ipſa ergo cō
ſequentia concluditur:quoniā qui prophetas miſit,quæ de Chriſto credenda erant ipſe præ-
dixit:& dubium non eſt quod hæc non alienus quis ab eo,ſed pater ipſius prædicebat. Sed
& illud quod frequenter exempla de ueteri teſtamento à ſaluatore proferunt̃,uel ab apoſto-
lis eius:non aliud indicat,niſi quod autoritas ueteribus à ſaluatore & ab eius diſcipulis adhi-
betur. Sed & illud quod ad benignitatē prouocans diſcipulos ſuos,ſaluator ait: Eſtote perfe-
cti ſicut & pater ueſter cœleſtis perfectus eſt:qui ſolem ſuū oriri facit ſuper bonos & malos,&
pluit ſuper iuſtos & iniuſtos:cuius enim exiguæ intelligentiæ uiro euidentiſſimum non ſug
gerit intellectum,quod alium ad imitandum non proponit diſcipulis ſuis deū: niſi factorem
ſolis & imbrium præbitorem? PAMP. Poſt hæc in conſequentibus multis argumentis atq;
exemplis ſcripturarum affirmans oſtendit:quoniā unus atq; idem, deus legis eſt & euange-
liorum & prophetarum & apoſtolorum,iuſtus & bonus,uiſibilium & inuiſibilium ac totius
uniuerſitatis dominus. Quomodo ergo ſenſerit de deo patre,ex his eius ſcriptis quæ ſupra
expoſuimus claruit. Videamus nunc qualiter & de dei filio diſſerat.

DE DEITATE FILII DEI. ORIGENES.

PRo uiribus ergo noſtris perexiguis,conſiderata ex operū ſuorū magis quàm ex
noſtri ſenſus cōtēplatiōe diuina natura, intuitiſq; nihilominus creaturis eius uiſi-
bilibus & contēplatis:quia non oīa uel oculis uidere poteſt humana fragilitas uel
ratione cōplecti,eo quod oīm rationabilium infirmius & fragilius animal ſumus
B hoīes. Præſtātiora eñ ſunt ea quæ uel in cœlo uel ſuper cœlos habent̃: ſupereſt ut harū oīum
creaturarū,& dei medium,id eſt,mediatorē quæramus:quē Paulus apoſtolus primogenitū
oīs creaturæ pronūciat. Vidētes enim ea quæ de eius maieſtate in ſcripturis ſanctis referūtur,
& intuentes quod imago inuiſibilis dei & primogenitus omnis creaturæ dicatur, & quod in
ipſo creata ſint omnia,ſiue quæ in cœlis,ſiue quæ in terra ſunt uiſibilia & inuiſibilia,ſiue thro
ni,ſiue dñationes,ſiue principatus,ſiue poteſtates,omnia per ipſum,& in ipſo creata ſunt: &
ipſe eſt ante oēs,& oīa illi conſtant qui eſt caput oīm,ſolum habens caput deum patrē, ſicut
ſcriptum eſt:Caput aūt Chriſti deus:peruidētes etiam quod ſcriptum eſt,qm̄ nemo nouit pa
trem niſi filius,neq; filiū quis nouit niſi pater. Quis eñ poteſt noſſe quæ ſit ſapiētia,niſi q̄ ge-
nuit eam? Aut quis ad liquidum quæ ſit ueritas nouit,niſi ueritatis pater? Quis certe uniuer-
ſam uerbi ſui naturam atq; ipſius dei,quæ ex deo eſt inueſtigare potuit,niſi ſolus deus apud
quē erat uerbū? Vnde ꝓ certo habere debemus,quod hoc uerbū ſiue ratio dicenda ſit: hāc ſa
pientiā,hāc ueritatem nullus alius niſi pater nouit: de quo ſicut ſcriptum eſt: ne ipſum quidē
mundū capere arbitror libros qui ſcriberent̃ de maieſtate & gloria filij dei. Impoſſibile nāq;
eſt literis cōmittere quæ ad ſaluatoris gloriā ꝑtinēt. PAMPHI. Vnū iſtud teſtimoniū de dei-
tate filij dei ex illis libris protulimus:qui maxime ab accuſatoribus arguuntur. Dubium aūt
non eſt,quod eodem ſenſu etiam in cæteris ſentiat,nec ſit ſibijpſi contrarius.

DE EO QVOD NON SIT PATER ANTEQVAM FILIVS, SED coæternus ſit filius patri. In libro primo de Geneſi. ORIGENES.

NOn enim deus cum prius non eſſet pater,poſtea pater eſſe cœpit:uelut impedi-
tus aliquibus ex cauſis,quibus homines mortales impediri ſolent: ut non ſtatim
ex quo ſunt & patres eſſe poſſint. Si enim perfectus eſt deus ſemper, nec deeſt ei
uirtus qua pater ſit,& bonum eſt eſſe cum patrē talis filij: quid differt,aut quare
hoc bono fraudat ſe,ut non ſtatim ſi ita dici poteſt,ex quo poteſt eſſe pater,efficiatur pater?
Idipſum aūt etiā de ſpiritu ſancto dicendum eſt. PAMPHI. Aliud quoq; teſtimoniū de ea-

C dem re ex libris epiſtolæ ad Hebræos. ORIGE. Lux autem æterna quid aliud ſentiendũ eſt
ꝙ deus pater: qui nuncꝫ fuit quando lux quidē eſſet, ſplendor uero ei non adeſſet? Necꝫ enĩ
lux ſine ſplendore ſuo uncꝫ intelligi poteſt. Quod ſi uerum eſt, nuncꝫ eſt quando filius non
fuit: Erat autem nõ ſicut de æterna luce diximus: ne duo principia lucis uideamur inducere:
ſed ſicut ingenitæ lucis ſplendor, ipſam illam lucē initiũ habēs ac fontē. Natus quidē ex ipſa
ſed non erat quando non erat. PAMPHI. Aliud teſtimonium de eadem re de libris epiſtolæ
ad Romanos. ORIGE. Quod ꝓmiſerat, inquit, per ꝓphetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio
ſuo, qui factus eſt ſecundũ carnē ex ſemine Dauid. Factus eſt quod ante nõ erat. Manifeſtũ
eſt em̃ quia ſecũdũ carnē non erat prius, ſecũdum ſpũ uero erat ante, & nõ erat qñ nõ erat.

ITEM IN PRIMO LIBRO PERI ARCHON, QVOD EXTRA ullum initium eſt generatio filij dei. Origenes.

SI ergo ſemel recte receptũ eſt unigenitũ filium dei, ſapientiã eius eſſe ſubſtãtialiter
ſubſiſtentē: neſcio ſi ultra iam euagari ſenſus noſter debeat ad ſuſpicandũ ne forte
ipſa ſubſtantia eius corporeũ aliquid habeat: cũ omne quod corporeũ eſt, uel ha-
bitu, uel colore, uel magnitudine deſignet̃. Et ꝗs unquã ſani ſenſus, habitũ uel co-
lorem aut mēſuræ magnitudinē in ſapiẽtia reqſiuit, per quod ſapiẽtia eſt? Quomodo aũt ex
tra huius ſapiẽtiæ generationē fuiſſe aliqñ deũ patrē, uel ad punctum momenti alicuius, põt
quis ſentire uel credere: qui tamen pium aliꝗd de deo intelligere nouerit uel ſentire? Aut enĩ
nõ potuiſſe deũ dicit generare ſapiẽtiã antecꝫ generaret, ut eã quæ nõ erat, poſtea genuerit ut
eſſet: aut potuiſſe ꝗdē: & quod nec dici de deo ꝗdē fas eſt, noluiſſe generare. Quod utrũcꝫ &
abſurdũ eſſe & impiũ oĩbus patet: ideſt, nõ ex eo quod nõ potuit deus ꝑficere ut poſſet: & ex
eo cũ poſſet, diſſimularet generare ſapiẽtiã. Propter quod nos ſemꝑ nouimus deũ patrē uni-
geniti filij ſui, ex ipſo quidē nati, & quod eſt ab ipſo trahentis: ſine ullo tamē initio, nõ ſolũ eo
D qđ aliquibus tēporũ ſpatijs diſtingui poteſt: ſed ne illo quidē qđ ſola apud ſemetipſam mēs
intueri ſolet: & nudo (ut ita dixerim) intellectu atcꝫ animo cõſpicari. Extra omne ergo quod
uel dici uel intelligi poteſt initiũ, generatã eſſe credendũ eſt ſapientiam. PANPHI. Aliud teſti
moniũ de eiſdē. ORIGE. Qui aũt initium dat uerbo dei uel ſapientiæ dei, intuere ne magis in
ipſum ingenitũ patrē impietatē ſuã iactet: cũ eũ neget ſemꝑ patrē fuiſſe & genuiſſe uerbũ: &
habuiſſe ſapientiã anterioribus uel tēporibus uel ſeculis, uel ſi quid aliud eſt quod noĩari po-
teſt. PANPHI. Item aliud teſtimoniũ de eiſdē. ORIGE. Efficit̃ ergo uirtus altera in ſua ꝓprie-
tate ſubſiſtēs: ut ait ſermo ſcripturæ, uapor ꝗdã primæ & ingenitæ uirtutis dei: hoc quidem
quod eſt inde trahēs: nõ eſt aũt quãdo nõ fuerit. Si enim quis uoluerit dicere, quaſi prius nõ
extiterit, ſed poſtea ad ſubſiſtẽtiã uenerit: dicat cauſam quare qui eã ſubſtituit pater, ante hoc
nõ fecerit. Quod ſi aliquod ſemel initiũ dederit, quo uapor iſte ex dei uirtute ꝓceſſerit, iterũ
interrogabimus: Quare nõ & ante illud quod dixit initiũ? Et ita ſemper de anterioribus inq-
rētes, & uerbo interrogationis aſcēdētes, ꝑueniemus ad illũ intellectũ: ut quoniam ſemper &
poterat deus & uolebat, nuncꝫ uel decuit: uel aliqua cauſa exiſtere potuit: ut nõ bonũ hoc qđ
uolebat ſemper habuerit. Ex quo oſtendit̃ ſemper fuiſſe uaporē iſtũ uirtutis dei: nullũ haben
tem initium niſi ipſum deũ. Necꝫ enim decebat aliud ei eſſe initiũ, niſi ipſum unde eſt & na-
ſcitur deũ: ſecundũ Apoſtolũ uero dicētē: quia Chriſtus dei uirtus eſt: iam nõ ſolũ uapor uir-
tutis dei, ſed uirtus ex uirtute dicenda eſt. PAPHI. Item aliud teſtimoniũ de eiſdem. ORIGE.
Sempiternũ uel æternũ proprie dicit̃: quod necꝫ initium ut eſſet habuit, necꝫ ceſſare uncꝫ po-
teſt eſſe quod eſt. Hoc aũt deſignatur apud Ioannē, cũ dicit: quoniã deus lux eſt. Splēdor au-
tē lucis eius ſapientia ſua eſt: nõ ſolũ ſecundũ qđ lux eſt, ita ut æternitatis ſplendor ſit ſapien-
tia ſua. Quod ſi integre intelligatur, manifeſte declarat, quia ſubſiſtentia filij ab ipſo patre de
ſcendit, ſed nõ tēporaliter, necꝫ ab ullo alio initio, niſi (ut diximus) ab ipſo deo. PAMPHI. Itē
aliud teſtimoniũ de libro primo. ORIGE. Infandũ aũt eſt & illicitũ, deũ patrē, generationem
filij ſui unigeniti atcꝫ ſubſtãtiæ eius, exæquare alicui uel hominum uel aliorum animantium
generationi

A generationi: ſed neceſſe eſt exceptum aliquid eſſe & deo dignum, cuius nulla prorſus cõparatio nõ in rebus ſolum, ſed ne in cogitatione quidem uel ſenſu inueniri poteſt: ut humana cogitatio poſſit apprehendere quomodo ingenitus deus efficiẽ pater unigeniti filij. Eſt nãq; ita æterna ac ſempiterna generatio: ſicut ſplendor generatur ex luce. Non enim per adoptionẽ ſpiritus, filius fit extrinſecus: ſed natura filius eſt. PAMPH. Item de eodẽ aliud teſtimonium. ORIGE. Videamus ergo quid ſit ſaluator noſter. Splendor diciẽ etiã gloriæ: id eſt, ſplendor luminis æterni. Et certũ eſt, quia ſplendor ex lumine inſeparabiliter generatur: & donec permanet lux, permanet ſemper & ſplendor. Saluator ergo noſter, qui ſapientia eſt: ſapiẽtia autẽ dei ipſa eſt ſplendor æternæ lucis inſeparabiliter & indeſinenter generatur ex patre. Sic ẽm & ipſa de ſe ſapiẽtia per Solomonẽ dicit: Ante omnes colles generat me. Non enim dixit, ante omnes colles genuit me, ſed generat me, in quo ſignificantia ſempiternitatis eſt.

IN LIBRO SECVNDO DE SPIRITV SANCTO.

TEmpus eſt nũc nos pro uiribus noſtris de ſpiritu ſancto pauca diſſerere: quem dominus & ſaluator noſter in euangelio ſecundũ Ioannẽ paracletum nominauit. Sicut ẽm idem ipſe deus, atq; idẽ ipſe Chriſtus: ita idẽ ipſe & ſpiritus ſanctus eſt, qui & in ꝓphetis & apoſtolis fuit: id eſt, ſiue in illis q ante aduentũ Chriſti deo crediderunt: ſiue in his qui per Chriſtũ cõfugerũt ad eũ. Et duos quidẽ deos audiuimus auſos eſſe hæreticos dicere, & duos Chriſtos: duos aũt ſpũs ſanctos nũq; audiuimus ab aliquo ꝑdicari.

QVOD EADEM SIT INCONVERTIBILITAS SPIRITVS SANCTI, quæ & patris & filij. De libro primo Peri archon.

NVlla ergo natura eſt ſecundũ quod nos ſentimus, quę nõ poſſit recipere malum: idcirco non confirmamus omnẽ naturã recepiſſe malũ: id eſt, malã effectã: ſed ſicut eſt dicere, quia omnis hominis natura recipit, ut poſſit nauigare: nõ tamen ex

B eo etiã omnis homo nauigauit: & iterũ omni homini poſſibile eſt diſcere artem grãmaticã uel medicinã: nõ tamẽ idcirco oſtendiẽ omnis homo uel medicus eſſe uel grãmaticus: ita ſi dicimus nullã eſſe naturã, quæ nõ poſſit recipere malũ, nõ tamen cõtinuo recepiſſe etiã malum deſignaẽ: & rurſum nulla creatura eſt, quæ nõ recipiat bonum: nec tamẽ idcirco omnis natura probatur recepiſſe quod bonũ eſt. PAMPH. Et poſt pauca addidit. ORIGE. Nulla ergo natura eſt, quæ nõ recipiat malum: excepta dei, quæ fons omniũ eſt. Et Chriſtus ſapientia eſt: & ſapientia utiq; recipere ſtulticiã nõ poteſt. Et iuſticia eſt, iuſticia aũt nunq; profecto iniuſticiã capiet. Et uerbũ eſt uel ratio, quæ utiq; irrationabilis effici nõ ualet. Sed & lux eſt, & lucẽ certum eſt quod tenebræ nõ cõprehẽdunt. Similiter autẽ & natura ſpiritus ſancti, quæ ſancta eſt, nõ recipit pollutionẽ. Naturaliter ẽm uel ſubſtantialiter ſancta eſt. Si qua autẽ alia natura ſancta eſt, ex aſſumptione hac uel inſpiratione ſpiritus ſancti habet ut ſanctificetur: nõ ex ſua natura hoc poſſidens, ſed accidẽs: propter qđ & decidere poteſt qđ accidit. Ita & iuſticiã accidentẽ quis habere poteſt, unda & decidere eã poſſibile eſt. Sed & ſapientiã quis accidentẽ nihilominus habet, q̃uis in noſtra poteſtate ſit poſitũ & ſtudio noſtro, & uitæ merito ſi ſapiẽtiæ operã demus effici ſapiẽtes: & ſi ſemp id ſtudij geramus, ſemp ſapientię participemus: & id nobis uel plus uel minus accidat, uel ꝓ uitę merito, uel ꝓ ſtudij quãtitate.

QVOD AEQVALIS SIT TRINITAS, ET QVOD SPIRITVS non ſit creatura, de libro primo Peri archon.

DE ſpiritu ſancto quia eſt, multæ nos ſcripturæ docuerũt: ſicut Dauid in quinquageſimo pſalmo dicit: Et ſpiritũ ſanctũ tuũ ne auferas à me. Et in Daniele diciẽ: Spiritus ſanctus qui eſt in te. In nouo uero teſtamẽto abũdantibus teſtimonijs edocemur, cũ ſpũs ſanctus ſup Chriſtũ deſcẽdiſſe perſcribiẽ, & cũ ipſe dñs inſufflauit in apoſtolos poſt reſurrectionẽ, dicẽs: Accipite ſpiritũ ſanctũ. Et ad Mariã diciẽ ab angelo: Spũs ſanctus ſupueniet ĩ te. Paulus uero docet, qa nemo põt dicere dñm Ieſum, niſi in ſpũ ſancto. Et in Actibus apoſtolorũ ꝑ impoſitionẽ manuũ apoſtolicarũ, ſpũs ſanctus dabaẽ in baptiſ

A nõ poſſe iudicia dei:nec dixit difficile inueſtigari poſſe & uias eius,ſed non poſſe inueſtigari.
Quantũcũq; em̃ quis ſcrutando ꝓmoueat,& ſtudio interiori ꝓficiat, gratia quoq; dei adiu-
tus,ſenſuq; illuminatus ad perfectũ finẽ eorũ quæ reqrent̃ ꝑuenire nõ poterit: nec oĩs mens
quæ creata eſt,poſſibile habet ullo genere cõprehendere:ſed cũ inuenerit aliquãtulũ ex his q̃
quærunt̃,iterũ uidet alia quæ quærẽda ſunt.Quod ſi & ad ip̃a ꝑuenerit,multo iterũ plura ex
illis quæ quæri debeãt ꝓuidebit.Propter quod ſapiẽtiſſimus Solomon naturã rerũ ꝑ ſapien-
tiã cõtuens ait:Dixi ſapiens efficiar:& ipſa ſapiẽtia longe facta eſt à me,longe plus q̃ erat: &
altitudinẽ profundã quis inueniet.Sed & Eſaias ſciẽs rerũ initia à natura mortali inueniri nõ
poſſe:ſed ne ab his quidẽ naturis quæ quãuis diuiniores ſint,q̃ humana eſt: factæ tñ & ipſæ
ſunt uel creatæ.Sciens ergo quod à nullo harũ neq; initiũ,neq; finis inueniri poteſt,ait: Prio
ra quæ fuerũt dicite,& ſciemus quia dij eſtis:uel nouiſſima quę ſunt annunciate,& tunc uide
mus quod dij eſtis.Nam & Hebræus doctor tradebat pro eo quod initia omniũ uel finis nõ
poſſent ab ullo comprehendi,niſi tantũmodo à dño Ieſu Chriſto,& à ſpiritu ſancto: idcirco
aiebat per figuram uiſionis Eſaiam dixiſſe duos Seraphim ſolos eſſe: qui duabus quidẽ alis
operiunt faciem dei,duabus uero pedes,& duabus uolare eos:& clamãtes adinuicem ſibi di
cere:Sanctus,ſanctus,ſanctus:dñs deus Sabaoth:plena eſt terra uniuerſa gloria tua.Quod er
go ſola Seraphim utraſq; alas ſuas habent in faciem dei & in pedibus eius:uidẽdum eſt pro-
nunciare,quod neq; exercitus ſanctorum angelorum,neq; ſanctę ſedes,neq; dominationes,
neq; principatus,neq; poteſtates ſcire poſſunt integre initium oĩm & finẽ uniuerſitatis. Sed
intelligendũ eſt ſanctos iſtos quos numerauimus,ſpiritus & uirtutes,ꝓximas quidẽ eſſe ipſis
initijs:& attingere tantũ,quantũ cõſequi non ualent reliqui. Verũtamẽ quantũcũq; illud eſt,
quod reuelante filio dei ac ſpirituſancto didicerint iſtæ uirtutes,quæ plurima quidẽ aſſeq po
terũt,& multo plura priores inferioribus:oĩa tamen comprehendere impoſſibile eis eſt,quia
B ſcriptũ eſt.Quàm plurima ex operibus dei in ſecretis ſunt. Vnde & optabile eſt,ut pro uiri-
bus ſe unuſquiſq; extendat ſemper ad ea quæ priora ſunt, ea quæ retro ſunt obliuiſcẽs:tã ad
opera meliora quàm etiam ad ſenſum intellectumq; puriorẽ,per Ieſum Chriſtum ſaluatorẽ
noſtrum:cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum.Amen.

DE INCARNATIONE VERBI DEI, ORIGENES.

IN omni orbe terrarũ,in omni Græcia atq; exteris nationibus,innũeri ſunt & im
menſi,q relictis patrijs legibus,& his quos putabãt deos,uel obſeruantia Moyſi
legis:in diſcipulatũ ſe Chriſti cultũq; tradiderũt:& hoc nõ ſine ingeniti odio eo-
rũ qui ſimulachra uenerant̃:ita ut ab his frequenter & cruciatibus affligant̃,non-
nunq; etiã agãtur in mortẽ.Amplectunt̃ tamẽ,& cũ oĩ affectu cuſtodiũt doctrinæ Chriſti
ſermonẽ.Et eſt uidere quomodo breui tẽpore ip̃a religio creuerit,pœnis mltorũ mortibusq;
proficiẽs:ſed & bonorum direptionibus,atq; omni ab his afflictionũ genere tolerato.Et eo
maxime mirũ eſt,qđ ne doctores quidẽ ipſi,uel ſatis idonei ſunt,uel ſatis plures.Prædicat̃ tñ
ſermo iſte ĩ omni orbe terrarũ:ita ut Græci ac barbari,ſapiẽtes & inſipiẽtes,religionẽ Chriſti
ſiue Chriſti doctrinã ſuſcipiãt.Ex quo dubiũ nõ eſt,nõ hæc humanis uiribus aut opibus agi:
ut cũ oĩ poteſtate ac ꝑſuaſiõe ſermo Ieſu Chriſti,apud oĩm mentes atq; aĩos inualeſcat.Nã
& p̃dicta eſſe ab eo hæc ipſa,& diuinis ab eo reſpõſis confirmata,manifeſtũ eſt cũ dicit:Quia
apud pręſides & iudices adducemini ꝓpter nomẽ meũ ĩ teſtimoniũ illis & gẽtibus.Et iterũ:
Multi mihi dicẽt in illa die,dñe dñe:nonne in noĩe tuo mãducauimus & bibimus,& in noĩe
tuo dæmonia eiecimus:Et dicã illis:Diſcedite à me oparij iniqtatis,nũq; cognoui uos.Quæ
ſi ita quidẽ dicta ab eo fuiſſent,nec ad finẽ tamẽ ea quæ prædicta ſunt perueniſſent: ſortaſſis
minus eſſe uera uiderent̃,nec habere aliqd autoritatis.Nunc uero cũ iã in effectũ res quæ fue
rãt ab ipſo prædictæ ꝑueniãt:cũ tanta aut poteſtate atq; autoritate prædicta ſint:manifeſtiſſi
me declarat̃ deũ uere eſſe,q homo factus,ſalutaria p̃cepta hũilibus tradidit. Quid uero inde
dicẽdũ eſt,qđ ꝓphetæ de ipſo ãte p̃dixerũt,nõ ceſſaturos pricipes ex Iuda,neq; duces de ſœ

C moribus eius, uſqꝫ quo ueniat ille, cui repoſitũ eſt regnũ ſcilicet, & uſqꝫ quo ueniat expectatio gentiũ. Manifeſtiſſime em̃ ex ipſa hiſtoria apparet, & ex his quæ hodie peruidenť: quia ex tẽporibus Chriſti ultra reges apud Iudæos nõ extiterunt. Sed & oẽs ambitiones illæ Iudaicæ, in quibus iactantiæ q̃ plurimũ gerebant, & in quibus gloriabanť, id eſt, uel de tẽpli decore, uel de altaris inſignibus: atqꝫ omnibus illis ſacerdotalibus infulis, indumẽtisqꝫ pontificũ, ſimul uniuerſa deſtructa ſunt. Cõpleta eſt em̃ ꝓphetia, quę dixit: Per dies multos ſedebũt filij Iſraël ſine rege & ſine principe: nec eſt ſacrificiũ, neqꝫ altare, neqꝫ ſacerdotiũ. Ex quo utiqꝫ ſub uerſum eſt templũ, nec hoſtiæ offeruntur, nec altare inueniť, nec ſacerdotiũ cõſtat: certiſſimum eſt defeciſſe prĩcipes ex Iuda, ſicut ſcriptũ eſt: Et ducẽ ex fœmoribus eius uſquequo ueniat ille cui repromiſſum eſt. Cõſtat ergo quia uenit ille cui repoſitũ eſt. Quod manifeſte uideť impletũ de multitudine eorũ, qui per Chriſtũ deo ex diuerſis gẽtibus crediderũt. Sed & in Deu teronomij cãtico per prophetiã deſignať, pro peccatis prioris populi futura eſſe eiectio inſen ſatæ gẽtis, nõ alia utiqꝫ q̃ hæc quæ ꝑ Chriſtũ facta eſt. Sic em̃ ait: Exacerbauerũt me in ſimu lacris ſuis: & ego in zelo cõcitabo eos. Eſt ergo ſatis euidẽter agnoſcere, quẽadmodũ Hebræi q deũ exacerbaſſe dicunť in his qui nõ ſunt dij, & irritaſſe eũ in ſimulacris ſuis: iritati ſunt & ipſi in zelotypiã, per gentẽ inſipientẽ, quã deus elegit per aduentũ Chriſti Ieſu & diſcipulos eius: Sic em̃ dicit Apoſtolus: Videte em̃ uocationẽ ueſtrã fratres: quoniã nõ multi ſapientes ſecundũ carnẽ, nõ multi potentes, nõ multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt mũdi elegit deus, & ea quæ nõ ſunt: ut ea quæ erant prius, deſtrueret. Nõ ergo glorieť oĩs caro in conſpectu dei. Sed & de his quæ in pſalmis prophetanť de Chriſto, quid dicendũ eſt: de eo maxime q ſuperſcribiť canticũ ꝓ dilecto: Vbi referť quia lingua eius calamus ſcribæ uelociter ſcribentis: decorus ſpecie ſup filios hominũ: qm̃ diffuſa eſt gratia in labijs eius. Hoc eſt quod breui tẽpore trãſacto, eius doctrina diffuſa eſt. Anno em̃ & aliquot mẽſibus docuit: uniuerſus tamẽ orbis

D ꝑdicatione ac fide pietatis eius impletus eſt. Orta eſt ergo in diebus eius iuſticia & multitudo ꝑmanẽs uſqꝫ ad finẽ: q finis ablatio lunæ appellata eſt: & dñatur à mari uſqꝫ ad mare, & à flu mine uſqꝫ ad fines orbis terræ. Datũ eſt aũt & ſignũ domui Dauid. Virgo em̃ in uẽtre cõcepit & peperit Emanuel: quod interpretatur nobiſcũ deus: & impletũ eſt quod ait ipſe ꝓpheta: nobiſcũ deus, ſcitote gentes & uincimini. Victi em̃ ſumus nos, & ſuperati ex gẽtibus, & uelut ex uuiæ eius exiſtimus, q eius gratiæ noſtra colla ſubiecimus. Sed & locus natiuitatis eius prædictus eſt in Michea propheta dicẽte: Et tu Bethlehẽ terra Iuda, nequaqꝫ minima es ĩ ducibus Iuda: ex te em̃ exiet dux, qui regat populũ meũ Iſraël. Sed & ſeptimanæ annorũ impletæ ſunt uſqꝫ ad Chriſtũ ducẽ, quas prædixerat Daniel propheta. Adeſt nihilominus & is q per Iob prædictus eſt, beluã ingentẽ cõſumpturus: q & dedit poteſtatẽ familiaribus ſuis diſcipulis calcare ſuper ſerpẽtes & ſcorpiones, & ſupra omnẽ uirtutẽ inimici nihil ab eo nocendis. PAMPHI. Hęc eſt de ſummis rebus: id eſt, de ſancta trinitate Origenis fides: quã ex pauciſſimis teſtimonijs, de cõpluribus eius uoluminibus aſſumptã edocuimus. Et quid tã rectũ, quid tã uerũ, qd tã catholicũ, qd certe ad inſtructionẽ omniũ magis utile, uel apud iſtos certe ipſos q inimica aduerſus eũ mẽte deſæuiunt, quid tã irreprehẽſibile: Et quidẽ in ſumma hæc poſuiſſe de fidei eius documento ac probatione ſufficeret: niſi etiã ad reliqua quorũ eum criminanť reſpondere neceſſariũ uidereť: Intueamur tñ q̃ ſint iſtæ ipſæ criminationes, quæ à maliuolis intendunť. Prima illa eſt, quod dicũt eũ innatũ dicere filiũ dei. Secũda, quod dicũt eum per ꝓlationẽ, ſecũdũ Valentini fabulas, in ſubſtãtiã ueniſſe filiũ dei dicere. Tertia quæ his oĩbus ualde cõtraria eſt: qd' dicũt eũ ſecũdũ Artemã, uel Paulũ Samoſatenũ purũ hominem: id eſt, non etiã deũ dicere Chriſtũ filiũ dei. Quarta poſt iſtas eſt, quæ omnibus iſtis aduerſať, cæca em̃ eſt malicia, quod dicunt eũ dicere δόκησι, id eſt, putatiue tantũ & ꝑ allegoriã, nõ etiã ſecũdũ ea quæ iuxta hiſtoriã referunť geſta eſſe, quæ oĩa à ſaluatore geſta ſunt. Quita illa quoqꝫ criminatio eſt, qua aſſerunt eũ duos Chriſtos prædicare. Sexta, addũt illud quoqꝫ qd' hiſtorias corporales, quæ ꝑ omnẽ ſanctã ſcripturã referunť de geſtis ſanctorũ penitus deneget,

A get.Septima,ſed & de reſurrectione mortuorũ,& de impiorũ pœnis,non leui impugnãt eum
calumnia,uelut negantẽ peccatoribus inferenda eſſe ſupplicia.Octaua,quidã uero diſputatio-
nes eius,uel opiniones quas de animæ ſtatu,uel diſpẽſatione diſſeruit culpãt.Nona & ultima
uero in eũ eſt criminatio illa,quæ cũ omni infamatione diſpergitur μετενσωματώσεως:id eſt,quod
humanas animas in muta animalia,uel ſerpẽtes,uel pecudes aſſerat trãſmutari poſt mortẽ:&
quod etiã ipſe mutorũ animaliũ animæ rationabiles ſint.Quam criminationẽ idcirco nouiſſi-
mam poſuimus:ut plura de libris eius coaceruãtes exẽpla,euidẽtius eius falſitas noſceretur.Si
ergo bene meminimus ordines criminationũ,quas ſupra conſcripſimus,incipiamus à prima.

QVOD EX DEO PATRE NATVS EST FILIVS VNIVS CVM PATRE ſubſtantiæ.Ex primo libro epiſtolæ ad Romanos. Origenes.

QVærat fortaſſis aliquis ſi filius charitas eſt:præcipue propter hoc quod Ioannes ad
deum patrem retulit hanc uocem dicens,quia deus charitas eſt.Sed rurſum ex ipſa
eius epiſtola proferemus & illud quod ait:Chariſſimi diligamus inuicem:quoniã
charitas ex deo eſt.Qui ergo dixit,quia deus charitas eſt:ipſe iterum docet charita-
tem eſſe ex deo,quam charitatem credo non eſſe alium niſi unigenitum filium eius:ſicut deum
ex deo,ita charitatem ex charitate progenita.Vnigenitus filius ſaluator noſter,qui ſolus ex pa
tre natus eſt,ſolus natura,& non adoptione filius eſt.Vnus ergo uerus deus ſolus habet im-
mortalitatem:lucem habitat inacceſſibilem.Vnus ait uerus deus:ne ſcilicet multis ueri dei no-
men conuenire credamus.Ita ergo & hi qui accipiunt ſpiritum adoptionis filiorum,in quo cla
mant,abba pater,filij quidem dei ſunt:ſed non ſicut unigenitus filius.Vnigenitus enim natu-
ra filius,& ſemper & inſeparabiliter filius eſt:cæteri uero pro eo quod ſuſceperunt in ſe filium
dei,poteſtatem acceperũt filij dei fieri.Qui licet non ex ſanguinibus,neq; ex uoluntate carnis,
B neq; ex uoluntate uiri,ſed ex deo nati ſunt:nõ tamen ea natiuitate ſunt nati,qua natus eſt uni-
genitus filius.Propter quod quantam differentiam uerus deus habet ad eos quibus dicitur,
ego dixi dij eſtis:tantam habet differẽtiam uerus filius ad eos qui audiunt,filij excelſi omnes.

DE LIBRO EPISTOLAE AD HEBRAEOS. QVOD HOMOVSIOS EST cum patre filius,id eſt,unius ſubſtantiæ.

INterrogamus igitur eos quos piget cõfiteri deũ eſſe filiũ dei:quomodo poterat ſo-
la humana natura,nihil in ſe habẽs eximiũ,neq; aliquid diuinæ ſubſtãtiæ,hæredi-
tatem capere,omẽ principatũ,& omnẽ poteſtatẽ & uirtutem,& his omnibus præ-
ferri ac præponi à patre.Vnde rectum uidetur quod præſtãtior eſſe debeat is qui
hæreditatem capit:& genere utiq; & ſpecie & ſubſtãtia & ſubſiſtẽtia uel natura,atq; omnibus
quibuſcũq; modis debet eſſe præſtãtior.PAMP.Et poſt pauca in eodẽ libro.ORIG.Cum aũt
diſcutitur hoc quod dictũ eſt,de filio dei quod ſit ſplẽdor gloriæ;neceſſario uidetur ſimul diſſe
rendũ,& illud quod dictũ eſt,nõ ſolũ quia ſplẽdor eſt lucis æternæ,ſed & quod huic ſimile in
ſapiẽtia Salomonis refert̃:in qua ſeipſam ſapiẽtia deſcribit,dicens:Vapor eſt enĩ uirtutis dei,&
aporrhœa omnipotẽtis dei gloria puriſſima.PAM.Et poſt aliquãta.ORIG.Oportet aũt ſcire
nos:quia per ineffabilia quædã & ſecreta & recõdita quodãmodo uim ſibi faciẽs ſcriptura ſan
cta,conat̃ hoĩbus indicare & intellectũ ſuggerere ſubtilẽ,uaporis nomẽ inducẽs.Quod ideo de
rebus corporalibus aſſumpſit:ut uel ex parte aliqua poſſimus intelligere:quomodo Chriſtus
qui eſt ſapiẽtia,ſecũdũ ſimilitudinẽ eius uaporis,qui de ſubſtãtia aliqua corporali procedit:ſic
etiã ipſe ut quidã uapor exorit̃ de uirtute ipſius dei:ſic & ſapiẽtia ex eo ꝓcedẽs,ex ipſa dei ſub-
ſtantia generatur:ſic nihilominus & ſecũdũ ſimilitudinẽ corporalis aporrhœa eſſe dicit̃:apor-
rhœa gloriæ omnipotẽtis pura quædam & ſyncera.Quæ utræq; ſimilitudines manifeſtiſſime
oſtẽdũt cõmunionẽ ſubſtãtiæ eſſe filio cũ patre.Aporrhœa enĩ homouſios uidet̃,id eſt,unius
ſubſtãtiæ cũ illo corpore ex quo eſt uel aporrhœa uel uapor.PAM.Satis manifeſte,ut opinor,
& ualde euidẽter oſtẽſum eſt,quod filiũ dei de ipſa dei ſubſtãtia natum dixerit,id eſt,homou-
ſion,quod eſt eiuſdẽ cum patre ſubſtantiæ:& nõ eſſe creaturã,neq; per adoptionem,ſed natu-

C ta filium uerum,& ex ipſo patre generatum. Supereſt ut & ſecundæ criminationi illatæ ſibi ab accuſatoribus per nos quidem prolatis: ſed ſuis uerbis ipſe reſpondeat, duobus uel tribus teſtimonijs adhibitis, quibus æquum eſt ſecundum legem noſtram omne uerbum ſtare.

NON PER PROLATIONEM NATVM ESSE DEI FILIVM ſecundum Valentini impietatem. Origenes:

EGo arbitror quod ſufficere debeat uoluntas patris ad ſubſiſtēdum hoc quod uult pater. Volens enim nō alia uia utitur, niſi quæ cōſilio uoluntatis profertur. Ita ergo & ab eo filij ſubſiſtentia generatur: quod neceſſe eſt in primis ſuſcipi ab his qui nihil ingenitū, id eſt, innatum præter ſolum deum patrem fatentur. Obſeruandū nanq; eſt, ne quis incurrat in illas abſurdas fabulas eorū, qui prolationes quaſdā ſibijpſis depingunt: ut diuinā naturā in partes uocent, & deum patrem quantū in ſe eſt diuidāt: cum hæc incorporea de natura uel leuiter ſuſpicari, nō ſolum extremæ impietatis ſit, uerumetiā ultimæ inſipientiæ: nec omnino uel ad intelligentiam conſequens: ut incorporeæ naturæ ſubſtantialis diuiſio poſſit intelligi. Magis autem ſicut uoluntas procedit è mente, & neq; partē aliquā mentis ſecat, neq; ab ea ſeparatur, aut diuiditur: tali quadā ſpecie putandus eſt pater filiū genuiſſe, imaginem ſcilicet ſuam: ut ſicut ipſe eſt inuiſibilis per naturā, ita imaginē quoq; inuiſibilem genuerit. Verbum enim eſt filius, & ideo nihil in eo ſenſibile intelligendum eſt. Sapientia eſt, & in ſapientia nihil corporeum ſuſpicandum eſt. Lumen eſt uerum quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum: ſed nihil habet commune ad ſolis huius lumen.

DE HISIPHIS EX LIBRO QVARTO PERI ARCHON.

TEmpus eſt decurſis his, quæ de patre & filio & ſpiritu ſancto diſſeruimus: de illis quoq; quæ à nobis relicta fuerūt pauca repetere. Deus pater & cū inuiſibilis ſit, & inſeparabilis à filio: nō per prolationem ab eo, ut quidā putāt, generatus eſt. Si eñ prolatio eſt filius patris: prolatio uero dicitur, quæ talē ſignificat generationē, qua-
D lis animaliū uel hominū ſolet eſſe ꝓgenies: neceſſario corpus eſt, & is qui ꝓtulit, & is qui prolatus eſt. PAMP. Cum deinde in cōſequētibus uehemētius aduerſus hæreſim Valētini talia ſcribentem inuectus, longe his cōtrariā ſuam ſententiā ſecūdū catholicæ fidei protulit ueritatem.

DE HISIPSIS EX SECVNDO LIBRO SVPER IOANNEM.

VNigenitus ergo deus ſaluator noſter, ſolus à patre generatus: natura & non adoptione filius eſt. Natus autem ex ipſa patris mente: ſicut uoluntas ex mente. Non enim diuiſibilis eſt diuina natura, id eſt, ingeniti patris: ut putemus uel diuiſiōe uel imminutione ſubſtātiæ eius, filium eſſe progenitum. Sed mens ſiue cor, aut ſenſus de deo dicendus, inconcuſſus permanens, germen proferens uoluntatis, factus eſt uerbi pater. Quod uerbum in ſinu patris requieſcens, annunciat deū quem nemo uidit unq;: & reuelat patrem, quem nemo cognouit niſi ipſe ſolus his, quos ad eum pater cœleſtis attraxerit. PAMP. Sufficiat per hæc reſpondiſſe ſecundæ criminationi: nunc conſequenter reſpōdebimus, etiam his, qui purum hominem, id eſt, ſine deo, ab eo dici aſſerunt Chriſtum.

QVOD NON PVRVS HOMO, SED DIVINAE NATVRAE ſit Chriſtus. De primo libro Peri archon. Origenes.

EX eo quod dicit apoſtolus Paulus, non ab hominibus, neq; per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum: manifeſte datur intelligi, quia non erat homo Chriſtus Ieſus, ſed erat diuina natura. Non enim ſi homo eſſet, dixiſſet Paulus hoc quod ait: Paulus apoſtolus, nō ab hominibus, neq; per hominē. Si eñ homo fuit Ieſus, & per ipſum aſſumptus eſt in apoſtolatū, Paulus utiq; per hominē factus erat apoſtolus. Si aūt per hominem erat factus apoſtolus: nunq; dixiſſet, quia neq; per hominē. Sed manifeſte ſeparat ab humana natura Ieſum Paulus per hęc uerba. Nō enim ſufficit ei dixiſſe, neq; per hominē, ſed adiecit dicēs: ſed per Ieſum Chriſtū. Quem utiq; quia ſciebat excellētioris naturæ eſſe: propterea ſe dixit nō aſſumptū eſſe per hominē. Hæc in initio epiſtolæ dicens: in ſequētibus libris ipſius

ſimilia

A ſimilia adiecit:exponens illud capitulum in quo ſcriptũ eſt:Notum autem uobis facio fratres
euangeliũ quod prædico uobis:quoniã nõ eſt ſecundũ hominẽ:neq; enim ego ab homine ac-
cepi illud,ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Aduerte ergo quid ſcribit:quia cõuenienter quis
& hæc adiungẽs prioribus,oſtendere poterit his qui negant deitatẽ Ieſu Chriſti,ſed hominem
eum ſolum pronunciant:quod non eſt homo,ſed deus filius dei Ieſus Chriſtus. Sic enim dicit
Apoſtolus:Quia euangeliũ quod euangelizaui uobis,non eſt ſecundũ hominẽ,ſed ſecundum
Ieſum Chriſtum. Euidenter ergo oſtendit,quia Chriſtus Ieſus nõ eſt homo. Si aũt non eſt ho-
mo,ſine dubio deus eſt:imò non aliud erit niſi homo & deus. Et iterũ ſi uerum eſt quod dicit
Paulus:quia nõ ab homine accepi illud euangelium,ſed per reuelationem Ieſu Chriſti:certum
eſt quia Ieſus Chriſtus,qui reuelauit nõ eſt homo. Alienum eſt ab homine reuelare,quæ ei oc-
culta ſunt & uelata ſunt. Quod etiã ſi aliquando per hominem fiat,non tamen ab homine fit,
ſed ab eo qui in homine loquitur Chriſtus. PAMP. Tempus eſt his ita euidenter oſtenſis,nos
etiam ad inſequentis criminationis tendere defenſionem,breuitatis ſtudio paucorum teſtimo
niorum probatione cõtentos:aduerſus eos qui dicunt eum per allegorias adimere omnia quæ
de ſaluatore ſcripta ſunt corporaliter facta. ORIGE. Adiungendum eſt etiam illud his quæ ſu-
pra diximus,quoniã corpus Chriſti non erat alienũ à terrena ſubſtantia,ſecundum hoc quod
filius eſt Dauid,& filius eſt Abraham,ſicut ſcribit Matthæus:Liber generationis Ieſu Chriſti
filij Dauid,filij Abraham. Et ſicut Paulus dicit:Chriſtũ eſſe ex ſemine Abraham,& ex ſemine
Dauid ſecundũ carnem. Quod ergo dictum eſt,quia cõſummatis quadraginta diebus ieiunij
& quadraginta noctibus,poſtea eſurijt:ſine dubio hoc indicat,quod euacuari & repleri ſimili-
ter ut noſtra corpora ſolent,etiã illius poterat corpus. Si uero quis obijciat nobis huius mira-
culi rationem,de quadraginta dierũ ieiunio,facile ſolui poteſt cum adhibetur etiã illud exẽplũ
de Moyſe & Helia,qui ſimiliter pertuliſſe ieiuniũ referunt. Sed & illud quod itineris labore &
B æſtu fatigatus,ſedẽs ſuper puteũ requieſcit & ſitit:quid aliud indicat niſi neruorũ fatigationẽ:
& ſolis ardore nimio,elementũ corporei humoris abſumptũ? Quod uero in melioribus occu-
patus,hoc quod bibere uoluerat diſtulit,nec bibit:nõ propterea dicẽdũ eſt,quia nec paſſus eſt
ſitim. Sed & illud quod frequẽter uocatur per cœnas & in cõſpectu omniũ maducat & bibit:
non decipiens uel fallens oculos uidentium facit,neq; putatiue ut quidam arbitrãtur hæc ge-
rit:maxime cum ita ſumeret cibũ & potum,ut à quibuſdã etiã quaſi pro præſumptione nimia
culparetur,uelut cibũ & potum propenſius appetens. Si aũt quis uiolentius uelit aſſerere,ideo
hæc ita eſſe,quia per phantaſiam manducabat:& illi quomodo id fieret,neſciebant. Reſpõden
dum eſt ad ea ex his quæ dominus ipſe dixit:Venit Ioannes baptiſta neq; manducãs,neq; bi
bens,& dicunt,dæmonium habet:uenit filius hominis manducans & bibens,& dicunt:Ecce
homo deuorator,& uinum bibens. Ipſo enim ſaluatore dicente,quia uenit filius hominis man
ducans & bibens:quomodo auſus eſt aliquis dicere,neq; manducaſſe eum,neq; bibiſſe? Quæ
utiq; manifeſta incredulitas eſt doctrinæ eius. Si aũt manducabat & bibebat,& ſubſtãtia uini
atq; eſcæ in carne eius efficiebatur:ſine dubio per omnes corporis cõpages membrorũ diffun
debatur. Spiritualem enim naturã,ſicut quidam de eius corpore ſentiũt,quod imperite ſatis &
abſurde faciunt:impoſſibile eſt uini atq; eſcæ ſubſtantiam recipere. Si uero quis indignãs,ob-
ſcœnas ad hæc inquiſitiones proferat,requirẽs ſi etiam digeſtiones in corpore fiebãt,nihil ab-
ſurdum uidetur fateri ſecundũ conſequentiã naturæ corporeæ. Si uero etiam exemplis à no-
bis hæc exigẽt affirmari:oſtendendũ eſt illos ſatis hæc inſipienter inquirere. Vbi enim iſta de
apoſtolis uel cæteris ſanctis referuntur facta,uel etiã de impijs & peccatoribus? Sed & circũci-
ſionis eius ratio,nobis quidem nõ generabit anguſtiã:dicentibus eum conſequenter humano
corpore & circũciſum eſſe,& præputiũ eius terræ mandatũ,fortaſſis uſq; ad tempus:aut ſi ali-
ter eſt,in alia diſputatione requiretur. Hæc tamen eius circũciſio ſatis coanguſtabit eos,qui ex
diuerſo ſunt. Spirituale enim corpus quomodo poterat circũcidi terreno ferro? Propter quod
non erubuerunt quidam ex ipſis de præputio circunciſionis eius,etiam libros ædere:quibus
oſtendere

C oſtendere conarẽtur quod in ſubſtantiã ceſſerit ſpiritualẽ. Non minus aũt anguſtabuntur etiã illi qui animale corpus dicunt eſſe corpus Chriſti. Sed & de ſanguine eius & aqua quæ ꝓceſſit de latere eius haſta cõpuncto à milite, eadẽ ſentiẽda ſunt. Sed his qui ſciunt quid audiatur per hoc quod dicit: quia fixuræ clauorũ erãt in eius corpore: manifeſte declarat quia caro erat terrena, id eſt humanæ naturæ: q̃ utiq; nõ erat talis ut recipiẽdorũ uulnerũ ſubterfugeret qualitatem: quaſi nõ etiã multa humanæ infirmitatis in ipſa morte ſenſiſſet. Anima perturbatꝰ, & triſtis eſt pro ea uſq; ad mortẽ. Quæ omnia euidẽter oſtẽdunt, quod nõ falſo, ſed quaſi homo dixerit: Spiritus quidẽ promptus eſt, caro aũt infirma. Eadẽ nihilominus oſtẽdit etiam ſomni ratio, cum dicitur: Qui erat in puppi ſuper ceruical dormiens, ſicut Marcus refert: & ab homine ſuſcitatur è ſomno. Hæc em̃ licet habeãt ſpiritualẽ intellectũ, tamẽ manẽte prius hiſtoriæ ueritate, etiã ſpiritualis recipiẽdus eſt ſenſus. Licet em̃ cæcos ſemper curet ſecundũ ſpiritualẽ intelligentiã, cum ignorãtia excæcatas illuminat mẽtes: tamẽ & corporaliter, tunc cæcum ſanauit, & mortuos ſemper ſuſcitat: fecit tamẽ & tũc huiuſmodi mirabilia: ſicut filiã principis ſynagogæ, & filiũ uiduæ, & Lazarũ ſuſcitãdo. Et q̃uis ſemper cum excitatꝰ à diſcipulis, cõpeſcat eccleſiæ turbines uel procellas: tamẽ certũ eſt etiã nũc geſta eſſe ea quæ per hiſtoriã referuntur. Sic ergo ſanũ eſt ſenſum recipere ſcripturæ: nec oportet aurem inclinare his qui dicũt per Mariam, nõ ex Maria eum natũ: quod Apoſtolus præſciẽs ita prædixit: Cum aũt uenit plenitudo tẽporũ, miſit deus filiũ ſuũ factum ex muliere, factũ ſub lege: ut eos qui ſub lege erãt, redimeret. Vides quia nõ dixit factũ per mulierẽ, ſed factum ex muliere. PAMPH. Quid tam euidẽter aut integre quàm ex his omnibus quæ ſcripſit confirmatur ab eo: & dominicorũ geſtorũ ueritas, & hiſtoriæ ſcripturarũ fides? Sed perſequamur cõſequẽter etiã reliqua, in quibus accuſatur quaſi duos Chriſtos dixerit, unum dei uerbum, & alium Ieſum Chriſtum, qui ex Maria natus eſt.

QVOD VNVS SIT CHRISTVS FILIVS DEI. EX PRIMO libro ſuper Eſaiam. ORIGENES.

D Sicut dicit Apoſtolus, quoniam æmulatores eſtis ſpirituum: ſic cum unus ſit ſpiritus ſanctus, tanti per ſingulos dicuntur ſpiritus ſancti, quanti ſunt hi qui habent in ſe ſpiritum ſanctum: ita & de Chriſto dicendum eſt. Ab uno enim Chriſto multi Chriſti fiunt: de quibus ſcriptura dicit: Nolite tãgere Chriſtos meos: & in prophetis meis nolite malignari. Sic & ab uno deo, multi dij dicuntur: omnes ſcilicet hi, in quibus habitat deus: ſed nobis unus eſt pater deus, ex quo omnia. Vnus eſt ergo uerus deus, qui, ut ita dixerim, præſtator eſt deitatis: & unus Chriſtus factor Chriſtorum: & unus ſpiritus ſanctus, qui per ſingulas animas ſanctorum facit ſpiritum ſanctum. Chriſtus uero ſicut per hoc quod Chriſtus eſt facit Chriſtos: ita & per hoc quod filius dei & filius ꝓprius & unigenitus: omnes eos qui percipiunt ab eo ſpiritum adoptionis, filios dei facit. PAMP. Vnum hoc teſtimoniũ eſt, quod Chriſtus uerus unus ſit, qui participatione ſui multos faciat Chriſtos. Adhibeamus tamen & aliud ex primo libro de euangelio ſecundum Matthæum: in quo hoc modo dicit. ORIGE. Si Chriſtus Ieſus cum in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo: ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, & in ſimilitudinem hominum factus, & habitu repertus ut homo eſt: humilians ſeipſum, factus obediens uſq; ad mortem, mortem autem crucis: dubium non eſt, quod natiuitas eius non eſt talis, ut quaſi qui ante non fuerit eſſe cœperit, ſicut de natiuitate hominum putatur: ſeu qui prius erat, & erat in forma dei, uenit ut etiam formã ſerui ſuſciperet. Denique quod natum eſt ex carne, caro eſt, inquit: id eſt, quod natum eſt ex ea quæ dixit: Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum uerbum tuum: hæc eſt forma ſerui, quæ utique caro eſt. PAMP. Et in tertio libro epiſtolæ ad Coloſſenſes de eiſdem ita ſcribit. ORIGE. Data eſt autem lex Moyſi per angelos in manu mediatoris Chriſti & uirtute: qui cum eſſet in principio uerbum dei, & apud deum eſſet uerbum: patri in omnibus miniſtrauit. Omnia enim per ipſum facta ſunt, id eſt, nõ ſolum creaturæ, ſed & lex & prophetæ, & ipſemet eſt mediator dei & hominum. Quod uerbum quidem in fine ſeculorum homo factus eſt Ieſus

A eſt Ieſus Chriſtus: ſed ante hunc manifeſtũ in carne aduentũ mediator quidẽ erat hominũ: ſed
nondũ erat homo: erat tamẽ & tũc mediator dei & hominũ. Vnde & data lex per angelos in
ipſius mediatoris manibus data eſſe perhibetur: ut eſſet lex ſancta & mãdatũ ſanctum & iuſtũ
& bonum: & oĩa hęc ſanctificarẽtur à Chriſto. PAMP. Sufficere, opinor, etiã de his tribus teſti-
monijs confutatã eſſe calumniã. Si quis ſanè offenditur, quod dixit ſaluatorẽ etiã animã ſuſce-
piſſe, nihil de hoc amplius reſpondendũ puto: niſi quod huius ſentẽtiæ nõ Origenes autor eſt,
ſed ipſa ſancta ſcriptura teſtatur, ipſo domino & ſaluatore dicẽte: Nemo tollet animã meam à
me. Et, Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortẽ. Et, Nunc anima mea turbata eſt: & multa his ſi-
milia in ſanctis ſcripturis inuenies. Supereſt reſpõdere ad illam accuſationẽ quæ calumniatur
eum omnẽ ſcripturã in allegoriã uertere, ex ipſis libris quos uel maxime obtrectatores eius in-
cuſant: id eſt, de quarto Peri archon libro proferamus: quia nõ negat ea quæ in ſcripturis refe-
runtur etiã ſecundũ literã geſta. ORIGE. Ne quis aũt ſuſpicetur nos hoc dicere: quia nullã hi-
ſtoriã ſcripturæ factã eſſe ſentiamus: quoniã aliquã ex eis nõ eſſe factam ſuſpicamur, uel nulla
præcepta legis ſecundũ literã ſtare: quoniã quædã ſecundũ literã dicimus obſeruari nõ poſſe:
in quibus uel ratio, uel rei impoſſibilitas nõ admittit, uel ea quæ de ſaluatore ſcripta ſunt non
putare etiã ſenſibiliter impleta, uel præcepta eius ſecundũ literã nõ debere ſeruari. Reſponden-
dum ergo eſt, quoniã euidẽter à nobis diſcernitur, in quàm plurimis ſeruari oportere hiſtoriæ
ueritatẽ. Quis enim negare poſſit, quod Abrahã in duplici ſpelũca ſepultus eſt in Hebron: ſed
& Iſaac & Iacob, & ſingulæ eorum uxores? Vel quis dubitet quod Sichima in portionẽ data
eſt Ioſeph: uel quod Hieruſalem metropolis eſt Iudææ: in qua cõſtructum eſt templum deo à
Solomone? & alia innumerabilia. Multo enim plura ſunt quæ ſecundum hiſtoriam uera ſunt,
quàm ea quæ nudũ ſenſum cõtinent ſpiritualem. Tum deinde quis nõ affirmet mandatũ hoc
quod præcepit: Honora patrem tuũ & matrẽ tuã, ut bene ſit tibi, ſine ulla ſpirituali interpreta-
B tione ſufficere, & eſſe obſeruantibus neceſſarium: maxime cum & Paulus eiſdem uerbis repe-
tens confirmauerit ipſum mandatum? Quid uero oportet dicere de eo quod dictum eſt: Non
adulterabis, non occides, non furtum facies, nõ falſum teſtimoniũ dices: & cætera huiuſmodi?
Iam uero de his quæ in euãgelio mandata ſunt, ne dubitari quidem poteſt quin ſecundum lite
ram obſeruentur, ſicut cum dicit: Ego aũt dico uobis nõ iurare omnino. Et cum ait: Qui autem
inſpexerit mulierẽ ad cõcupiſcẽdũ eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Et apud Paulum
apoſtolum quæ præcipiũtur: Cõmonete, inquit, eos, conſolamini puſillanimes, ſuſtinete infir
mos, patientes eſtote ad omnes, & alia quàm plurima. Sed & de ſingulis ſanctorũ qui in ſcri-
ptura ſancta cõſcripti ſunt, quoſq; iuſtos & electos dei eſſe ſcriptura teſtatur: debet eſſe quædã
fides ab his qui ſaluari cupiunt. Non enim poteſt eſſe perfecta in deũ fides, niſi quis habeat &
hanc fidẽ qua de ſanctis quod ſancti ſunt credit. Quod aũt dicimus, tale eſt: Qui crediderit in
deũ, & dogmata eius uera eſſe ſuſceperit, credit & hoc quod Adã quidẽ primus homo forma-
tus eſt: credit & de Eua, quod unã è coſtis Adã ſumẽs deus ædificauerit eã, ut eſſet eius mulier:
credit & quod Enoch, qui in annis trecentis placuerit deo, poſteaquàm Matuſalẽ genuit trãſla
tus eſt: & de Noë, quia reſpõſa accepit, ut fabricaret arcã: & ſolus ſaluatus eſt ex diluuio, cũ his
tantũmodo qui ſecũ fuerãt arcã ingreſſi: ſimiliter & Abrahã quod meruerit teſtimoniũ dei, &
quod hoſpitio ſuſceperit cũ eſſet ſub ilice Mambre tres uiros, ex quibus unus erat dñs. Credit
& de Iſaac, uel quomodo natus eſt, uel quomodo oblatus eſt à patre, uel quomodo reſponſa
dei audire meruerit. Sed & de Iacob, qđ mutato nomine, Iſraël à deo cognominatus eſt, & de
Moyſe, quod per ſigna & uirtutes miniſtrauerit deo. Credit & ꝙ Ieſus Naue exauditus à deo,
ſtare fecerit ſolẽ ſuper Gabaon, & lunã ſuper uallẽ Aialon. Quid aũt dicendũ eſt de fidelibus
iudicibus, & de his quæ per eos geſta referunt: & in regnorũ libris de Samuel, quod meſſium
tẽpore pluuias à deo popoſcerit, & acceperit: & de Dauid, quẽ aſſumpſit dñs ab ouibus ut re-
geret Iacob puerũ ſuũ, & Iſraël hæreditatem ſuã: & de Nathan, quod prophetauerit: necnõ &
Gad? Sed & de Solomone quod apparuit ei in uiſu dñs: & de Helia, quod aſſumptus eſt per
aſcenſionem

C aſcenſionem in cœlum effectis illis omnibus quæ ſcripta ſunt ſignis & prodigijs:ſed & de Eliſeo,quoniam non ſolum reſuſcitauit filium Sunamitis,ſed & mortuum ſuper oſſa ſua proiectum? Oportet ergo unumquenq; fidelium credere & omnibus quæ ſcripta ſunt de Ezechia, quod in diebus eius retrorſum repedauerit umbra ſolis. Eſt ergo fides noſtra primo quidem omnium in dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum:cõſequenter uero in omnes etiam ſanctos patriarchas,uel prophetas,uel apoſtolos Chriſti,eo ordine quo ſuperius diximus. PAMPH. Sufficienter iſta ad probationẽ catholicæ fidei eius,& qualiter etiã de ipſa ſcripturarũ hiſtoria ſenſerit,dicta ſint. Et quoniam inter cæteras criminationes quas ei inferunt,etiã quã maximam ponunt,quod reſurrectionem mortuorũ deneget,quæ utiq; futura manifeſte in eccleſia prædicatur:cõſequens etiam eſt de hoc ipſius nos uerbis calumnioſos oſtẽdere,& mẽdaces euidenter arguere,eos qui etiam ſcripta de hoc ædere aduerſus eum non pepercerunt. Tam ex ipſis igitur libris quos de reſurrectione ſcripſit,quàm ex cæteris eius diuerſis uoluminibus,approbabimus etiã in hac parte quàm catholice ſenſerit. ORIGE. Quomodo enim nõ uidetur abſurdum,ut hoc corpus quod pro Chriſto pertulit cicatrices,& pariter cum anima perſecutionum tolerauit tormẽta ſæua,carcerum quoq; & uinculorũ ac uerberũ ſupplicia pertulit,igne etiam cruciatum,ferro cæſum eſt:inſuper & beſtiarũ cruẽtos morſus,crucis patibula,ac diuerſa pœnarum genera perpeſſum eſt,tantorum certaminũ præmijs defraudetur? Quippe ſi ſola anima,quæ nõ ſola certauerat,coronetur,& corporis ſui uaſculum,quod ei cum magno labore ſeruiuit,nulla agonis & uictoriæ præmia cõſequatur:quomodo non cõtra omnem rationẽ eſſe uideatur,ut naturalibus uitijs atq; ingenitæ libidini propter Chriſtum caro reſiſtẽs & uirginitatem obtinens cum ingenti labore:qui cõtinentiæ labor utiq;,aut maior corporis quàm animæ eſt,aut certe utriuſq; æqualis eſt,præmiorum tempore altera uelut indigna reijciatur, altera ueniat ad coronam? PAMP. His aſſertionibus incipiens uti de reſurrectione mortuorum,per totã uoluminis ſui ſeriem euidẽtiſſimis approbationibus uſus eſt. In ſecundo uero

D libro eiuſdem materiæ cum prædixiſſet,quaſi ad gẽtiles loqueretur,huiuſcemodi ſuam ſententiam declarauit. ORIGENES. Nos uero poſt corruptionem mundi,eoſdem ipſos futuros eſſe homines dicimus:licet non eodem ſtatu,neq; in eiſdem paſſionibus. Non enim iterum ex conuentione uiri & mulieris erunt,ſed uerbi gratia,ea ratio quæ continet Pauli ſubſtantiam, Pauli autem nunc dico corporalis quæ ſalua permanet,& cum uoluerit deus ſecundũ ea quæ dicta ſunt per ſacramentum tubarum in nouiſſima tuba facere ut mortui reſurgant:per illam ipſam ſubſtantialem rationẽ quæ ſalua permanet,ut de terræ puluere reſuſcitentur à mortuis: ex omnibus locis in quibus ratio illa ſubſtantiæ corporalis in ipſis corporibus permanebat, quæ in terram prolapſa,dei uoluntate iterum reſuſcitantur. Et hoc arbitror aſſerere uolentem dixiſſe Apoſtolum in prima epiſtola ad Corinthios. Poſt aſſertionẽ enim reſurrectionis mortuorũ cum propoſuiſſet ſibi ea quæ poſſent ab alijs obijci de reſurrectione mortuorũ,ſic ait: Sed dicit aliquis: Quomodo reſurgunt mortui? Quo autem corpore uenient? Stulte,tu quod ſeminas non uiuificatur,niſi prius moriatur. Et quod ſeminas,non corpus quod futurum eſt ſeminas,ſed nudum granum:utputa tritici,aut alicuius cæterorum:deus autem dat illi corpus prout uult. Cum enim manifeſtiſſime oſtẽdiſſet,quia mortui reſurgunt,& certum eſſet quod ſaluator noſter cum ipſo corpore reſurrexiſſet,quod ſuſceperat ex Maria:non autem ſatis clarum eſſet quomodo reſurrecturi eſſent cæteri,uel quale corpus habituri:cõparat reſurrectionẽ ſeminibus quæ ſeminantur in terra:utputa grano frumẽti,quod cum ceciderit in terram,corrumpitur:ſed rationis illius uirtus eſt inſita in interioribus eius medullis:ipſa rationis uirtus aſſumpta,adiacentem ſibi terram uel aquæ humorem,ſeu aëris circumſtantem temperiẽ,caloris quoq; ſufficientem recipiens ſomitem,per diuinã potentiam cooperantem culmi uel ſpicæ cõſurgunt. Et hoc eſt quod dicit,tu quod ſeminas nõ uiuificatur niſi prius moriatur:& quod ſeminas non corpus quod futurum eſt ſeminas. Ergo hoc quod cadit in ſemen corpus noſtrũ comparatum eſt grano frumenti. PAMP. Et aſſertis his per huiuſcemodi conſequentiam,

poſt pau

A poſt pauca addidit etiam hæc. ORIGENES. Quod autē omnis illa repromiſſio reſurrectionis mortuorū de hoc corpore ſit quod mortuū relinquitur: ſanctæ ſcripturæ multis modis hoc oſtendunt. Sed & hæc ipſa dñi noſtri Ieſu Chriſti reſurrectio declarat: qui primogenitus ex mortuis dicitur. PAMPHILVS. Poſt hæc quibuſdā per medium latius diſputatis, adiecit etiā iſta. ORIGENES. Sicut enim plus habet omnis rationalis anima, his quæ uel creſcendi, uel nutriendi, uel motus ſolius officium exhibere dicūtur: ſic ea ratio quæ in humano corpore eſt, multo amplius habet, q̃ quæ in reliquis eſt corporibus: ex eo quod etiam cū corruptum fuerit corpus humanū, ſubſiſtere rurſum poteſt, dei uirtute cōſeruatum & cuſtoditum uſq; ad reſurrectionis ſuæ tēpus. Quod aūt ubicunq; fuerit reſtituatur, id eſt, ab omni loco in quocunq; fuerit, ita ait Ioannes in reuelatione ſua: Et reddidit mare mortuos quos habebat in ſe: & mors & inferus reddiderunt mortuos ſuos qui erant in eis. Forte enim, ut ego puto, mare hic pro humido omni appellatū eſt elemento: inferi autē pro aëre, mors uero pro terra. Quaſi quandā nanq; cognationē his inter ſe habentibus: corpus noſtrū puluerem mortis uocat ſcriptura, uel terrā, uel corpus mortis. Sanè qualis fuerit uniuſcuiuſq; præparatio in hac uita, talis erit & reſurrectio eius. Qui beatus hic uixerit, corpus eius in reſurrectione diuiniore ſplendore fulgebit, & apta ei mãſio beatorū tribuetur locorū. Huic uero qui in malitia conſumpſit tempus ſibi uitæ præſentis indultum: tale dabitur corpus, quod ſufficere & perdurare poſſit in pœnis. Et arbitror quod hanc differentiā uolens oſtendere Paulus apoſtolus dicit: Alia caro animaliū, alia uolucrū, alia piſcium, & cætera quæ enumerauit apoſtolus. Sed ſicut non eſt putandū, quod animaliū corpus accepturus ſit peccator aut uolucrū, aut piſciū: ſic neq; ſolis, neq; lunæ, aut ſtellarum formā ſperandū eſt accipere eos qui reſurgūt in gloria: ſed exempli cauſa dicta eſſe hæc ab Apoſtolo ſentiendū eſt: ut deſignetur per hæc quod alij pro meritis ſuis honorabiliores & clariores erunt, beatiora quoq; habitacula ſortituri: aliorū

B uero indigniſſimus & abiectiſſimus pro geſtorū ſcelere erit ſtatus: qui etiā mutis animalibus dignus ſit comparari. PAMPHILVS. Pauca hæc ad teſtimonium traximus ex multis & innumeris quæ per huiuſcemodi ſenſum in ipſis libris, quos de reſurrectione cōſcripſit, expoſuit. Non aūt uidetur abſurdum ad maiorem ſatisfactionem, etiam de reliquis eius libris conſonas his uel paucas adhibere ſententias. In uiceſimo ergo & octauo libro de Eſaia propheta de illo capitulo ſcribens, in quo dicitur: Reſuſcitabuntur mortui & reſurgent hi qui in ſepulchris ſunt, ita ait. ORIGENES. Melius ergo eſt dicere, quod omnes quidē reſurgemus, ut & impij ueniant in illum locū, ubi fletus eſt & ſtridor dentiū: & iuſti ubi recipiēt unuſquiſq; in ſuo ordine ſecundum meritum bonorum geſtorum ſuorum, cum trãſformabitur corpus humilitatis eorum, ut ſit conforme gloriæ corporis Chriſti, quod ſeminatum quidem eſt in corruptione, ſurget uero in incorruptione: quod ſeminatum eſt in ignominia, ſurget in gloria: quod ſeminatum eſt in infirmitate, ſurget in uirtute, reſurrectionis ſcilicet tēpore, & quod ſeminatum eſt corpus animale, ſurget corpus ſpirituale. Licet ergo omnes reſurgant, & unuſquiſque in ſuo ordine reſurgat: conſiderandum eſt tamen propter illum ſermonem Ioannis quem in reuelatione ſua dixit: Beatus qui habet partem in reſurrectione prima, in hoc ſecunda mors non habet poteſtatem: ne forte diuidi omnis reſurrectionis ratio in duas partes poſſit, id eſt, in eos qui ſaluandi ſunt iuſtos, & in eos qui cruciandi ſunt peccatores: ut ſit una quidem bonorum quæ dicitur prima: illa uero quæ eſt miſerorum, ſecunda dicatur, & illam quidem in omnibus eſſe purā, hilarem, totius plenā lætitiæ: illam uero alteram totam triſtem, totam mœroris plenam & actibus ac uitæ eorum dignam, qui in præſenti uita dei mandata cōtempſerunt: & iudicij eius timore neglecto, ſeipſos tradiderunt in operationem totius immūdiciæ & auariciæ: nec ſe præparare conati ſunt ut reſiſtere aduerſario poſſent aduerſus contrarias atq; inimicas humano generi poteſtates. Sepulchra autem mortuorum in hoc loco, ſimiliter & in multis alijs, ſecundum certiorem ſcripturæ ſenſum accipienda ſunt, non ea ſolum quæ ad depoſitionem humanorum corporum uidentur eſſe conſtructa, uel in ſaxis exciſa,

C aut in terra defoſſa: ſed omnis locus in quocunque uel integrum corpus humanum, uel ex parte aliqua iacet, etiam ſi accidat ut unum corpus per loca multa diſperſum ſit: abſurdum non erit omnia ea loca, in quibus pars aliqua corporis iacet ſepulchra eius corporis dici. Si enim non ita accipiamus reſurgere de ſepulchris ſuis mortuos diuina uirtute: qui nequaquàm ſunt ſepulturæ mãdati, nec in ſepulchris depoſiti, ſed ſiue naufragijs, ſiue in deſertis aliquibus defuncti ſunt locis, ita ut ſepulturæ mandari non potuerint: non uidebuntur annumerari inter eos, qui de ſepulchris reſuſcitari dicũtur: qđ utique ualde abſurdũ eſt. PAMPHILVS. Nihilominus in illo ipſo libro interiectis quibuſdam, dicit. ORIGENES. Cum ergo Paulus ſcribit, quod ſicut ſtella à ſtella differt in gloria, ita erit & reſurrectio mortuorum: & quod dicit, ſeminatur in corruptione, ſurget in incorruptione, & cætera huiuſmodi: manifeſte hæc de ſolo corpore ſcribit. Non enim anima ſeminata eſt in corruptione, aut in infirmitate, aut in ignominia. Denique euidẽter adiungit his omnibus, & dicit: Seminatur corpus animale: ut ne quis putaret animam eſſe quæ ſeminatur in corruptione uel in ignominia uel in infirmitate. PAMPHILVS. Hæc quidem ex his libris quos in Eſaiam ſcripſit. Non præteribimus uero illum locum quem de primo pſalmo diſſeruit: in quo etiam ita de reſurrectione ſcribit. ORIGENES. Sicut enim in nobis eadem ſpecies permanet ab infantia uſque ad ſenectutẽ, licet characteres multam uideantur immutationem recipere: ita intelligendum eſt hanc ſpeciem, quæ nunc eſt in nobis, ipſam permanſuram etiam in futuro: plurima tamen immutatione melius & glorioſius facta. Neceſſe eſt enim animam in locis corporeis habitantem, uti corporalibus talibus quæ apta ſint his locis in quibus degit: ſicut, uerbi cauſa, ſi in aquis maris nos habitare uel degere poſceret, ſine dubio pro habitaculi qualitate neceſſariũ uideretur habere talem corporis ſtatum & compoſitionem, qualem habent illa animalia quæ in aquis

D uiuunt: ita nunc cum cœlorum habitaculum promittatur, ſecundum locorum gloriam, conſequens eſt aptandas eſſe etiam corporum qualitates. Nec ideo tamen prior hæc ſpecies exterminabitur: licet glorioſior eius effecta ſit permutatio. Sicut enim ipſius domini Ieſu, uel Moyſi, uel Heliæ ſpecies, non erat alia in trãsformatione quàm fuerat ante transformationẽ: ita non erit alia ſanctorum ſpecies, etiam ſi multo glorioſior fiat. PAMPHILVS. Sed & in quintodecimo pſalmo, exponens illum uerſiculũ: Inſuper & caro mea requieſcet in ſpe, de carne domini, ait hæc. ORIG. Dominus Ieſus Chriſtus hæc dicit: cuius primo caro requieuit in ſpe. Crucifixus enim primogenitus ex mortuis factus, poſt reſurrectionem aſſumptus in cœlum: ſecum terrenum corpus euexit: ita ut terrerentur & obſtupeſcerent cœleſtes uirtutes, uidentes carnem aſcendiſſe in cœlum. De Helia enim ſcriptum eſt, quia quaſi in cœlum aſſumptus eſt, & de Enoch quia translatus eſt: non tamen dictum eſt, quia aſcẽdit in cœlum. Offendatur qui uult ex noſtro ſermone: ego autem cum omni fiducia aſſeuero: quia ſicut primogenitus ex mortuis eſt Chriſtus, ita primus carnẽ euexit ad cœlum. Denique nouitate ipſa perterrentur cœleſtes uirtutes: quia quod nunquam uiderant antè, nunc uidebant carnem aſcendiſſe in cœlum. Et propterea dicunt: Quis eſt iſte qui uenit de Edom, id eſt, à terrigenis: rubor ueſtimentorum eius ex Boſor? Videbãt enim in corpore ueſtigia uulnerum: ex Boſor, id eſt, in carne ſuſcepta. PAMPHILVS. Et poſt pauca. ORIG. Hæc propter illud quod dictũ eſt, quoniam caro mea requieſcet in ſpe. In qua ſpe? Non ſolum, quia ex mortuis reſurgit: parum enim hoc eſt: ſed in ea ſpe requieſcit quod aſſumpta eſt in cœlum. PAMPH. Quid hoc euidentius & clarius ab aliquo poteſt dici de reſurrectione carnis, quam aſſignauit nõ ſolam reſurrecturam à mortuis, uerum etiam in cœlos, ſi qua tamen id meruerit, aſſumendam: ſecuturam ſcilicet eum qui primogenitus ex mortuis factus, primus in cœlũ naturam carnis inuexit? Quid tamen in decimooctauo pſalmo, exponens illum uerſiculum: In ſole poſuit tabernaculum ſuum, ſenſerit, audiamus. ORIGENES. Quid eſt quod dixit, in ſole poſuit tabernaculum ſuum? Quidam quidem dicebant, quod ſaluator noſter aſcendens è terris ad cœlũ & corpus ſuum aſſumens, peruenit uſque ad eum circulum, qui ſolis zona nominatur, & ibi,

aiunt, po

A aiunt,poſuit tabernaculum corporis ſui.Non enim ultra erat poſſibile id progredi.Sed hæc illi ita ſentiunt pro eo quod allegoriam nolūt in ſcriptura ſancta recipere:& ideo puræ hiſtoriæ deſeruientes,huiuſmodi fabulas & figmenta cōponunt.Nos uero deprecamur omnipotentiam dei,ut nos dignetur audire:& ſecreta nobis ſpiritualis intelligentiæ dignetur aperire. Quod ergo à nobis in hoc loco ſentitur,hoc eſt:In ſole poſuit tabernaculū ſuum:quæro quid ſit tabernaculū Chiſti:& quæ ſit habitatio,in qua tabernaculū Chriſti collocatur. Habitatio Chriſti tabernaculi,ſol eſſe dicitur:tabernaculū uero Chriſti,eccleſiam intelligo. Solem autē quem aliū ſentire debeo:niſi illud lumen uerū,quod illuminat omnē hominem uenientem in hunc mundum? Ipſum uideo ſolem de quo dictum eſt:Quia timentibus nomen meum orietur ſol iuſtitiæ & ſanitas in alis eius.In ſole ergo poſuit tabernaculum ſuum,id eſt,in ſole iuſtitiæ eccleſiam ſuam collocauit:In illo enim ſole iuſtitiæ eccleſia collocata eſt:quæ æternū diem facit ſicut dictum eſt:Erit tibi dominus lux æterna: & deus gloria tua. PAMPHILVS. Erubeſcant etiam illi qui & hoc de ipſo non dubitauerunt concinnare figmentū,quod dixerit corpus uel carnem Chriſti uſq; ad ſolem uectari:& ibi eſſe derelictam.Hoc enim ille dictū ab alijs,non recte dictum eſſe confutat.Sed oſtenderunt ſe ne hæc quidē intelligere poſſe obtrectatores eius:quæ ille ab alijs non recte dicta coarguit:& quæ ſunt,quæ ipſe cōfirmat. Tū deinde etiam illi imprudentiam ſuam retundant:qui dicunt eum corpus quidē reſurgere confiteri,carnem uero negare.Deſinant aliquando à maledictis:uidentes eum carnem uerbi dei cum ipſo uerbo deo in cœlum,quò uerbum dei aſcendit,imponere.His coniungit de ſupplicijs peccatorum,quæ quoq; nos conſequenter ad ea quæ ſupra dicta ſunt coniungemus,quoniam in ordine criminationum iſte fuerat ordo digeſtus.

DE POENIS PECCATORVM.

ORIGENES.

B EGo arbitror quod ſicut in corpore eſcæ abundantia:& qualitas uel quantitas cibi contraria,febres generat:& febres,diuerſi uel modi uel temporis, ſecundum eam mēſuram qua intemperies collecta materiam ſuggerit,ac fomitem febrium: quæ materiæ qualitas ex diuerſa intemperie congregata,cauſa uel acerbioris morbi uel prolixioris exiſtit:ita anima cum multitudinem malorum operum & abundantiam in ſe congregauerit peccatorum,competenti tempore omnis illa malorum congregatio concitatur ad ſupplicium atq; inflammatur ad pœnas:cum mens ipſa uel conſcientia per diuinam uirtutem omnia in memoriam recipiens,quorum in ſe ſigna quædam ac formas cum peccaret expreſſerat:& ſingulorum geſtorum ſuorum quæ uel fœde ac turpiter geſſerat:uel etiā impie commiſerat:hiſtoriam quandam ſcelerum ſuorum ante oculos ſuos uidebit expoſitam. Tunc & ipſa conſcientia proprijs ſtimulis agitatur atq; compungitur: & ſui ipſa efficitur accuſatrix & teſtis.Quod ita ſenſiſſe etiam apoſtolum Paulum puto cum dicit:Inter ſeinuicem cogitationibus accuſantibus,aut etiam defendentibus, in die cum iudicabit deus occulta hominum ſecundum euangelium meum per Ieſum Chriſtum. PAMPHILVS. Sed & in conſequentibus rurſum de peccatorum pœnis hoc modo ſcribit. ORIGENES. Multa ſunt enim quæ nos latent,quæ illi ſoli cognita ſunt qui eſt medicus animarū noſtrarum.Si enim ad corporis ſanitatē,pro his uitijs quæ per eſcam potumq; collegimus,neceſſariam habemus interdum auſterioris ac mordacioris medicamenti curam:nonnunquam uero,ſi id uitij qualitas depopoſcerit, rigore ferri & ſectionis aſperitate indigemus:quod ſi & hæc ſupergreſſus fuerit modus morbi,ad ultimum conceptum uitium ignis exurit: quanto magis intelligendum eſt medicum noſtrum deum uolentem diluere uitia animarum noſtrarum,quæ ex peccatorum & ſcelerum diuerſitate collegerāt,uti huiuſmodi pœnalibus curis, inſuper etiam ignis inferre ſuppliciū his qui ſanitatē animæ perdiderūt? PAMPHILVS. Item poſt pauca addidit. ORIGENES.Quomodo autē per neceſſaria pœna eſt,ea quam per ignem infert deus, Eſaias docens de Iſrael quidem dicit:Abluet dominus ſordes filiorū

C ac filiarum Sion,& ſanguinem expurgabit è medio ipſorum : ſpiritu iudicij & ſpiritu adu-
ſtionis.De Chaldæis autem ſic dicit:Habes carbones ignis:ſedebis ſuper eos:hi erūt tibi ad-
iutorio.Et in alijs dicit:Sanctificabit eos dominus in igne ardenti. Et in Malachia propheta
ita dicit:Sedens dominus conflabit ſicut aurum,& ſicut argentum populum ſuum : cōflabit
& purgabit eos,& fundet purgatos filios Iuda. PAMPHILVS.Hæc quidē ex libris Peri
archon:innumerabilia uero diſperſa ſunt per omnes libros eius aſſertionis huius teſtimonia,
quæ nos ſtudio breuitatis omittimus:commemorantes de his ſolūmodo quæ in ſexto pſal-
mo de hoc ipſo pœnarum genere diſputauit. ORIGENES.Poſſibile eſt cōſiderare ex his
maxime doloribus,quos in hoc corpore poſiti ſentimus,qui ꝗuis magni ſint,breuis ſunt cer
te temporis:pro eo quod ſi paulo uehementiores extiterint,continuo etiam uitæ ſcelerū infe-
runt finem.Deniq; multi,ſi res popoſcerit,pro pietatis confeſſione in ipſis tormentis animā
reddunt:alij uero in ipſo iam coronæ aditu poſiti,denegāt fidem,quam uſq; ad mortē pro-
poſuerant confiteri.Et hoc non utiq; diminutione propoſiti patiuntur: ſed ui doloris nimia
& inſuperabili,ſuperati.Si ergo in hac præſenti uita tam intolerabiles ſunt pœnarum dolo-
res,cum iam craſſiori anima utitur indumento:quid putandum eſt cum id ſpirituale effectū
ex reſurrectione recipiet,& eo uehementius utiq; quo ſubtilius ſentiet uim doloris? Puto enī
quod quanta differentia eſt in præſenti ſeculo nudum uerberari quàm ueſtitum, ad perſen-
tiendum ſcilicet cruciatum,eo quod uehementius nudum corpus crucient uerbera quàm ue-
ſtitum:tantam puto futuram differentiam doloris,cum corpus humanum craſſitudinis hu-
ius indumento depoſito,uelut nudum corpus cœperit ſentire tormenta. PAMPH. Suffi-
cere arbitror etiam ad huius criminationis calumniam propulſandam,pauca hæc de eius li-
bris teſtimonia protuliſſe:quæ innumera ſparſim per libros eius manifeſtum eſt contineri.
Nunc autem ad ea etiā per nos ipſos reſpondebimus,quæ ei de anima obijciunt:id eſt,quod
D ante corpus eam ſactam dicat exiſtere.Sciens nanq; etiam iſtud dogma de anima, non aper-
te neq; manifeſte haberi in eccleſiaſtica prædicatione: ſicubi occaſionē aliquam uel ſuſpicio-
nem potius diſputandi ei ſcripturæ ſermo ſuggeſſit: diſcutiens & pertractans ea quæ ſenſui
eius occurrerunt,diſcernenda hæc legentibus expoſuit & probanda: non manifeſto dogma-
te,uel abruptæ ſententiæ autoritate diffiniens:frequenter & illud addens:ſi tamen habere ui-
detur aut probatur aliquid conſequentiæ ſermo is,quem de anima tractauimus. Denique in
tam multis & tam diuerſis eius libris nuſquā omnino inuenitur unus ab eo liber proprie de
anima conſcriptus:ſicut habet uel de martyrio,uel de oratione,uel de reſurrectione. Nuſquā
prorſus librum proprie de anima ſcriptū ædidit:ſed in diuerſis locis, ſicut ſuperius diximus,
incurrentes ſibi opiniones ex ſcripturæ occaſione diſſerebat:quod potius maximi ſigni reue-
rentiæ eius ac timoris in diuinis dogmatibus eſſe deberet:quod tanti ſenſus uir,& tantæ pru
dentiæ:cum utiq; magiſter eſſet eccleſiæ,& tanta ab eo dicta ſcriberentur, nō eſt auſus id ſibi
autoritatis aſſumere,ut proprie de anima librum æderet ſcriptum. Proculdubio hæc obſer-
uatio eius illud indicat:quod nihil audebat de hac re manifeſto dogmate confirmare.Deniq;
in eo libro quem in epiſtolam ad Titum ſcribit:hæreticum deſcribens & animæ faciens men
tionem,hæc dicit. ORIG. Sunt uero & alia quædam dogmata,quæ in apoſtolicis traditio-
nibus non habentur,de quibus requires:ſi oportet eos qui quomodolibet de his ſentiunt uel
pertractant hæreticos putandos:utputa,uerbi cauſa dixerim,ſi quis rationem humanæ ani-
mæ inquirat,cū de ea neq; quod ex ſemine traducis ducatur: neq; quod honorabilior & an-
tiquior corporū compage ſit,tradiderit eccleſiaſtica regula:propter quod multi nec compre-
hendere potuerunt, qualiter ſentiri oporteret de animæ ratione. Sed & qui aliquid ſentire
uel diſſerere niſi ſunt,à nonnullis in ſuſpicione habentur uelut noui aliquid introducentes.
PAMPHILVS. Deinde poſt pauca ait. ORIG. Sed & tu ipſe apud temetipſum diſcu-
tiens conſidera:ſi oportet eum qui quolibet modo de his opinatur, uel hæreticum, uel eccle-
ſiaſticum temere definire:aut ſi non eſt periculoſum de eo pronunciare,quoniam & ipſe per-
uerſus

A uerſus ſit & peccet, & ſic à ſemetipſo damnatus quod hæreticus dicit̃,ſi quis forte ex his quæ
ſuprà diximus quamlibet opinionem licet nonnunquam plurimis peregrinam uideatur in-
ducere. PAMPHILVS. Hæc quidem ipſe in eo libro quem ſuprà diximus ſcribit: nos ue
ro his adiungimus etiam iſta quæ nobis ipſa æquitas uidetur expoſcere. Si manifeſte eccleſia
traderet uel prædicaret contraria his quæ ille ſenſit, ſine dubio uelut contrarius & reſiſtens ec
cleſiaſticis ſtatutis merito culparetur: nunc uero cum diuerſitas ſit apud omnes eccleſiaſticos,
& alij alia de anima ſentiant, & omnes diuerſa: quomodo hic magis q̃ cæteri incuſandus eſt,
maxime cum ea quæ à reliquis affirmãtur, multo magis & abſurda & ſibi ipſis ſint cõtraria?
Quidam enim opinantur præparatis iam in uentre mulierum deformatisq́ corporibus, tũc
ad præſens creari animas & inſeri iam deformato corpori. Hæc uero ſentientes, præter hoc
quod manifeſtas probationes ex ſanctis ſcripturis adhibere non poſſunt, inſuper etiam iniu-
ſtitiam quodammodo conditoris accuſant, quod non æqualiter: id eſt, æquas uitæ conuerſa-
tiones tribuat omnibus. Statim enim ut creata fuerit anima, cũ nihil utiq; adhuc in ſe culpæ
commiſerit, inſeritur interdum ſi ita acciderit, cæco corpori uel aliâs debili: aliæ uero ſanis cor
poribus & aliæ infirmioribus. Et alijs quidem multum uitæ tempus tribuitur: alijs uero bre-
uiſſimum: ita ut interdum ſimul ut natæ fuerint exturbentur è corpore, & aliæ quidẽ ad con
uerſationem agreſtem quandam & barbaram, & ubi nihil humani aut honeſti eſt, & ſuper o-
mnia ubi paternæ inſtitutionis impietas obtinet, diriguntur. Aliæ uero ad uiros honeſtos, ſo
brios, humanos, ubi & humanarum legum obſeruatio uiget: interdum etiam ad parentes re-
ligioſos, ubi educatio nobilis & honeſta, ubi etiã eruditio rationabilis, tranſmittuntur. Quo-
modo igitur aſſertiones eorum in talibus diuinam prouidentiam recte omnia diſpenſantem
& æqua lance moderantem tanquam bonam & iuſti dei poterũt aſſignare? Iam uero illi qui
ex traduce animas uenire affirmant & ſimul cum corporali eas ſemine ſeminari: ſiquidem ut
B quidam ipſorum affirmare ſolent: non aliud dicunt animam eſſe quàm inſufflationem ſpiri-
tus dei: illam ſcilicet quam in initio facturæ mundi deus inſufflaſſe dicitur in Adam: de ipſa
dei eſſe eam ſubſtantia profitentes. Quomodo non & iſti uidebuntur quodãmodo hæc præ-
ter ſcripturæ regulam & rationem pietatis aſſerere, quod ſubſtantia dei eſt quæ peccat, ſi ani-
ma quæ de ſubſtantia dei eſt peccat: inſuper etiam quod & pœnis ſubdenda ſit pro peccato?
Sed & illud quod ſequitur, quod perabſurdum eſt incurrere, non præuident, quia neceſſe eſt
eam ſimul cum corpore mori & eſſe mortalem, ſi ſimul cum corpore uel ſeminata, uel forma
ta, uel nata eſt. Tum deinde illi qui unam quidem ex nullis ſubſiſtẽtibus à deo factam eſſe di-
cunt animam: id eſt, illam quæ prima facta eſt in Adam, & ex ea iam omnium hominũ ani-
mas exiſtere, & ſecundum corporalem ſine dubio ſucceſſionem, traducem quoq; fieri anima-
rum: etiam ipſi quid aliud oſtendunt, niſi animas eſſe mortales? Si enim ſicut animalia cæte-
ra ex ſolo ſemine oriuntur, ita etiam de hominibus ſentiamus, ut cum corpore ſimul in eodẽ
ſemine etiã anima diffundatur: quid dicemus de his qui imperfecti adhuc & de uẽtre aborſi
ſunt, & qui nonnunquam antequam uaſculorum naturalium receptaculis ſemina ſint ſuſce-
pta, depereunt? In quibus ſine dubio inuenitur quod ſimul etiam illæ quæ naturali ratione ſe
minibus inſertæ inerant animæ: extinctæ ſint pariter & corruptæ. Siue ergo ex inſufflatione
dei fuit, ſiue ab una illa quæ prima facta eſt, neceſſario ſimul cum corporibus corrumpentur:
ſi eandem cum corporibus etiam originem ſumunt ſecundum ipſorum rationem. Aut enim
nihil omnino ex rationabili atq; immortali anima participabit illud quod adhuc in uẽtre re-
ceptum eſt, & repulſa eſt illa ratio quæ affirmat eam in ſeminis traduce ſimul cũ corporibus
ſeminatam: aut ſi participat, neceſſitas imminet mortalem eſſe confiteri animam: quod fides
noſtra utiq; non recipit. Veruntamen quid eſt quod ex his omnibus oſtendi uolumus? Illud
profecto, quod ſicut eos qui unam quamlibet de his quas ſuprà expoſuimus, opinionem ue-
ram putant, non recta ratione hæreticos quis appellat: pro eo quod neq; ex diuinis ſcripturis
certi aliquid de his uel manifeſte dictum eſſe uideatur, neq; in prædicatione eccleſiaſtica con-

C tineri:ita neq; hunc uirum culpari iuſtum eſt,diſſerentem quod ſibi uiſum eſt, maxime cum
illud præcipue ſeruauerit,quod in eccleſia de animæ confeſſione ſeruari omnimode debet:
id eſt,ne diuerſas diceret eſſe naturas animarum:quinimò & dicentes redarguit:& uehemen
tiori aſſertione conuincit.Ipſe autem fatetur unius ſubſtantiæ omnes animas, & immortales
ac rationabiles liberi arbitrij ac uoluntatis: iudicandas quoque eſſe pro his quæ in hac uita
geſſerunt:eſſe tamen eas factas à deo qui uniuerſa condidit & creauit. Quando autem factæ
ſint,olim ſimul,aut nunc per ſingulos naſcentium,quid periculi eſt alterum è duobus opina
ri? Sed reſpondere poſſibile eſt:ut omnis penitus culpandi aditus excludatur. Sicut enim de
luminaribus cœli,diuerſa ſinguli etiam ipſi qui ſunt in eccleſijs ſentiunt: alijs ſiquidem opi-
nantibus eſſe animantia & rationabilium animantium : alijs uero putantibus quod irratio-
nabilia ſint:imò uero quod non ſolum uera anima,ſed omni ſenſu penitus careant,& ſola ſi-
ne ſenſu ac ſpiritu ſint corpora:nemo tamen merito alterum eorum qui hæc ita diuerſe ſen-
tiunt,hæreticum dixerit:propter hoc quod non ita aperte de his traditum eſt in apoſtolica
prædicatione:ita etiam eos qui de humana anima dubitant, & de initio eius uel origine di-
uerſa opinantur,non eſt rectum hæreticos pronunciare:maxime cum in reliquis eccleſiaſti-
cæ doctrinæ regulis quod rectum eſt & catholicum,teneant. PAMPHILVS. Nouiſſima
criminatio eſt μετενσωματώσεως, id eſt,transformationis animarum. Ad quod,ſicut in cæteris fe-
cimus,ipſius qui accuſatur reſpondebimus uerbis:illud primo pernecessario commonētes:
quia accuſatores eius non intelligētes qualiter ab eo de iſta quæſtione tractatum ſit, uel quod
ratio diſputationis ita ſe habeat,ut non ſemper uelut ex una perſona pronunciari uideantur
quæ dicuntur,ſed interdum etiam ea quæ econtrario dici potuerunt,diſputentur: & hāc eſſe
artem diſputandi non aduertentes, obijciunt ei de hoc dogmate, quod quaſi ipſe ſenſerit ea
D quæ ex aduerſantis perſona diſſeruit. Deniq; quod diſcutiendi hæc & non confirmandi di-
xerit cauſa:ipſe per ea quæ poſt tractatum rei ipſius adiecit,oſtendit hoc modo,dicēs. ORI-
GENES. Sed hæc quantum ad nos pertinet,non ſunt dogmata:ſed diſcuſſionis gratia di-
cta ſint,& abijciantur. Pro eo autem ſolo dicta ſunt: ne uideatur quæſtio mota non eſſe di-
ſcuſſa. PAMPHILVS. Sed hæc in eo loco dixit,in quo de animabus animalium requi-
rebat:non de tranſmutatione animarum.

DE ANIMARVM TRANSMVTATIONE IN LI-
bro ſeptimo euangelij ſecundum Matthæum.

QVidam quidem opinantur ex eo quod dictū eſt,ipſe eſt Helias qui uēturus eſt,
animam Heliæ eandē fuiſſe quā Ioannis. Quod enim dixit: ipſe eſt Helias, non
ad aliud,ſed ad animā referendū putauerunt:& ex hoc penè ſolo ſermone do-
gma introduxerūt μετενσωματώσεως, id eſt,trāſmutationis animarū:quaſi etiā ipſo
hoc Ieſu cōfirmante. Sed oportuerat intueri,quia ſi hoc uerū eſſet:in multis uti-
q; prophetarum uel euangeliorū ſcriptis,ſimile aliquid inueniri deberet. Tum deinde etiam
ille ſermo qui huic adiungitur,oſtendit ſecretiorē quendā & arcanū ſenſum in his quæ dicta
ſunt requirendū magis:quàm quod illi ſecundū literæ ſolius intelligentiam ſuſceperūt,cū di-
cit:Qui habet aures audiendi audiat. Addendum autem & illud eſt,quia ſi pro peccatis ſecū-
dum quod ipſi ſentiunt,trāſmutatio fiat animarū:propter quæ peccata,Heliæ anima trāſmu
tata eſt in Ioannem:qui ab ipſo angelo naſciturus pronunciatur, à quo & Ieſus ſaluator no-
ſter? Quomodo ergo non euidentiſſimum mendacium eſt hoc,ut ille qui tam perfectus fuit,
ut nec communem quidem iſtam mortem guſtaret,ueniret ad trāſmutationem animæ:quæ
ſecundum illorum aſſertionem,non poteſt accidere niſi ex peccatis? Deniq; quomodo hoc
exponent quod dictum eſt ad Ioannem,tu Helias es? & dicit,non ſum. Sed ut oſtendatur cō
uenire hoc etiam illi uerbo quod dixit dominus,ſi uultis ſuſcipere,ipſe eſt Helias qui uēturus
eſt:hoc quod dixit,Helias ipſe eſt,referendum eſt ad ſpiritum & uirtutē Heliæ. Ioannes enim
præceſſit in ſpiritu & uirtute Heliæ conuertere corda patrum ad filios.

De eo

A QVidam qui alieni ſunt à catholica fide, transferri animas ex humanis corporibus
in corpora animalium putãt, ſecũdum differẽtiam peccatorum: nos uero qui hoc
nuſquam inuenimus cautum in diuina ſcriptura, dicimus, quia per multam uitæ
negligentiam humana prudentia cum fuerit inculta atq; neglecta: efficitur uelut
irrationabile pecus per imperitiam uel negligẽtiam, nõ per naturam. Similiter autẽ & hi qui
tales fuerint effecti ex propoſiti ſui negligẽtia qua erudiri neglexerint, ſi eruditioni ſe atq; ex-
ercitio rationabili tradant, rationabiles efficiuntur atq; prudẽtes: ſicut ſcriptum eſt de illis euã
gelicis canibus, qui manducabãt de micis, quæ cadũt de menſa dominorꝫ ſuorum, ex quibus
conuerſa Chananæa facta eſt filia dei, ſecundum quod dicit ad eã ſaluator: O filia magna eſt
fides tua. Sicut enim uirtus animi cõfert unicuiq; ut ſit filius dei: ita malitia mẽtis & uerborũ
inſania atq; impudẽtia, facit unumquenq; ſecundum autoritatem ſcripturæ appellari canem.
Similiter autem intelligẽdum eſt etiam de cæterorũ animalium mutorum appellationibus.

DE EODEM EX DECIMOTERTIO LIBRO SVPER MATTHAEVM.

IN his Helias non anima Heliæ mihi uidetur uti ne incurramus in dogma alienũ
ab eccleſia dei de tranſmutatione animarum: quod nec ab Apoſtolis traditum
eſt, neq; uſquam in ſcripturis cautum eſt. Contrariũ nanq; eſt his quæ dicta ſunt
ab Apoſtolo: quoniam quæ uidentur, temporalia ſunt. Et ubi ſunt quæ omnes
ſcripturæ confirmant, quod præſens ſeculum finiendum eſt? Sed nec illud poterit ſtare, quod
dictum eſt: Cœlum & terra tranſibunt: neq; illud quod dictum eſt per Apoſtolum: Trãſibit
enim habitus huius mundi, & illud: Cœli peribunt, & ea quæ ſequuntur. Si enim, ut aiunt au-
tores huius dogmatis, nemo poteſt in id initium reſtitui quod primo fuit ab initio mũdi uſq;
ad finem: qua ex cauſa immutari uel trãsferri animam ſecundo uel tertio opus eſt uel frequẽ-
ter? Hoc enim modo reddi delicta uniuſcuiuſq; perſonæ perhibent, & pœnas lui: ſi in diuer-
B ſa corpora frequentius traſmutentur. Quod utiq; ſuperfluo fiet, ſi finis ei nullus emendatio-
nis occurrat: nec erit unq; quando non anima transferatur. Et ſi ſemper pro delictis, anima-
bus ad corpora diuerſa redeundum eſt, quis unq; mundo dabitur finis: ut impleatur quod
dictum eſt: cœlum & terra tranſibunt? Quod & ſi concedatur, uerbi graria, ut ſit aliquis ſine
peccato, quem iam non ſit neceſſe reuolui in corpus: per quot tempora putabimus inueniri
unam fortaſſe uix animam, quæ penitus pura ſit, nec permutatione corporis indigeat? Quod
& ipſum ſi cõcedatur: rurſum ſuo dogmati contrariũ efficitur. Si enim demus paucas quaſq;
animas per ſingulas ad perfectionem poſſe reſtitui, ut ultrà in corpora uenire non indigeant:
neceſſe eſt, licet per infinita ſecula & uniuerſa tempora, ſingulis quibuſq; animabus ad perfe-
ctionem reſtitutis, ceſſare iam uſum corporum, & per hoc finem mũdum recipere ac reſolui.
Non tamen ita uidetur ſanctæ ſcripturæ, quæ dicit multitudinem peccantium relinquẽdam
eſſe in fine ſeculi. Quod ex eo manifeſtiſſime indicatur: quod in euangelio ſcriptum eſt. Ve-
runtamen putas ueniens filius hominis inueniet fidem ſuper terram? Sicut enim in diebus
Noë, ita erit aduentus filij hominis. PAMPHILVS. Et poſteaq; de ſcripturis multa diſ-
ſeruit: ipſe iam ſuam ſententiam hoc modo declarat. ORIGENES. Erit autem his qui tũc
erunt uindicta, non tranſmutatio animarum. Non enim iam ad peccandũ locus erit: ſed alia
genera erunt pœnæ. Tranſmutatio nanq; corporum, pœnam non faciet peccatorum, ita ut
nulla extrinſecus putentur inferri ſupplicia, quin potius eſt peccatoribus pœnarum modus,
id eſt, ut pro his quæ in hoc corpore geſſerunt, pœnam recipiant delictorum. Manifeſtum ta
men eſt quod iſtæ ſingulæ rationes, his qui poſſunt eius conſequentiam diligenter aduertere:
contrariæ ſunt huic dogmati, quo perhibentur animæ trãſmutari. Quod ſi gẽtilium autores
ſequi uolũt qui opinionẽ iſtam ex principiorum ſuorum cõſequentia perſecuti ſunt, dicentes:
cum hæc fiãt, ſine dubio nunquã mundũ iſtũ poſſe finiri: cõſequẽs eſt eos qui hæc uolunt, ſcri
pturæ noſtræ nõ credere, quæ manifeſtiſſime ꝓnunciat finẽ mundi futurum, & nõ exquirere
in ipſis ſcripturis expoſitiones, ſiue aſſertiones ineptas & inconſequentes: ex quibus nullo

C genere oſtendi poteſt, quod ſecũdum ſcripturas noſtras nunquam finis ſeculi futurus ſit.

DE EADEM RE EX LIBRO DE PROVERbijs Solomonis. Origenes.

VIdetur autem mihi & illa aſſertio, quæ transformari animas de corporibus in alia corpora aſſeuerat, perueniſſe etiam in aliquos eorum, qui Chriſto credere uidentur, ex quibuſdam ſcripturæ ſanctæ occaſionibus: non intelligentes quomodo intelligi debeãt quæ ſcripta ſunt. Non enim animaduertunt quomodo homo efficiatur aut pullus, aut equus, aut mulus: & putauerunt tranſmutari humanam animam in pecudum corpora, ut æſtimarent quod aliquando ſerpentis ſuſcipit corpus uel uiperæ: aliquando equi uel cæterorum animalium. Iam ergo conſequens eſt, & hoc illos dicere debere, quod diabolus qui leo in ſcripturis dicitur, corpore leonis utatur: aut draconis carnibus, cum draco nominatur. Ita erit ut ſecundum illos trãſmutatio iſta animarum perueniat & in dæmonum naturam: ut ſit aliquando uel leo uel draco anima habens diabolum. PAMPHILVS. Et paulo poſt. ORIGENES. Sed ſuperfluæ ſunt iſtæ omnes adinuentiones. Manifeſtum eſt enim quod una pœna tam dæmonum naturæ, q̃ humano generi peccatorum, à domino præfinita ſit: illam quam dominus ſua ſententia deſignauit, dicens: Itè in ignem æternum qui præparatus eſt diabolo & angelis eius: oſtẽdens quia eadem ſpecies pœnarum, peccatoribus hominibus & diabolo atq; angelis eius præparata ſit: licet in eadem pœna diuerſa ſit quantitas pœnæ. Alius enim grauius ac uehementius cruciatur pro magnitudine peccatorum: alius autem remiſſius, cuius leuiora & faciliora peccata ſunt.

Apologiæ Pamphili pro Origene Finis.

RVFFINVS DE ADVLTERATIONE LIBROrum Origenis ad Macarium.

D IN his quæ in ſuperiori libro ſecũdum Apologeticum ſancti martyris Pãphili, quem pro Origene Græco ſermone ædidit, prout potuimus uel res popoſcit, Latino ſermone digeſſimus: illud eſt quod te deſiderioſe uir Macari admonitũ eſſe uolo: ut ſcias hanc fidei quidẽ regulam, quã de libris eius ſuprà expoſuimus eſſe, quæ & amplectenda ſit & retinẽda. In omnibus eñ his catholicũ ineſſe ſenſum euidẽter probatur: inueniri tamẽ in eis libris quædã ab his nõ ſolum diuerſa, ſed nõnũq; etiam cõtraria: & ea quæ ueritatis regula nõ admittit: quæ nos quoq; nec recipimus, nec probamus. Sed hoc unde acciderit, opinionem quæ ad nos uſq; peruenit, ne à te quidem uel ab his qui quod uerũ eſt, ſcire cupiunt, cælari uolo: ſi qui tamen ſunt qui audientes id quod uerũ eſt, & quod ipſa ratio indicat, acquieſcant: & obtrectandi ſtudio nõ quoduis malint uerũ eſſe, q̃ id quod eis obtrectandi materiam perimat. Dubitari non puto quod hoc nullo genere fieri potuit, ut uir tam eruditus, tam prudens, certe quod indulgere etiã accuſatores eius poſſunt: uir qui neq; ſtultus, neq; inſanus fuerit, ipſe ſibi cõtraria & repugnantia in ſuis ſententijs ſcriberet. Aut etiam ſi ullo genere concedamus hoc accidere potuiſſe: fortaſſis enim dicit aliquis, quia ea quæ in prima ætate cõſcripſit, poteſt fieri ut obliuiſceretur in ætate uergenti, & aliter q̃ aliquãdo ſenſerat, poſt proferret: quid faciemus quod interdum in eiſdem locis atq;, ut ita dixerim, in conſequenti penè capite, ſentẽtiæ contrarij ſenſus inueniuntur inſerti? Nunquid in eodem opere eiuſdem libri interdum, ut diximus, ſtatim in conſequenti capitulo oblitus ſui eſſe potuit: uerbi cauſa: ut qui ſuperius dixerat nuſquam inueniri in omni ſcriptura, ubi ſpiritus ſanctus factus uel creatus eſſe diceretur, continuo ſubijceret, inter cæteras creaturas factum eſſe ſpiritum ſanctum: aut iterum qui patrem & filium unius ſubſtantiæ, quod Græce ὁμοούσιον dicitur, deſignauit, in conſequentibus ſtatim capitulis, alterius eſſe ſubſtantiæ: & creatum poterat dicere eum, quem paulo ante de ipſa natura dei patris pronunciauerat natũ? Vel iterum de reſurrectione carnis, qui tam euidenter pronunciauit naturam carnis in cœlũ aſcendiſſe cũ uerbo dei, atq; inibi cœleſtibus apparuiſſe uirtutibus, nouũ & admirãdũ eis ſui uiſum præben

A præbentem,poſſibile erat ut hanc iterum non diceret eſſe ſaluandam? Quia ergo hæc incide-
re ne in eum quidem poterant qui uel mente motus, uel cerebro eſſet inſanus:quid ſit in cau-
ſa,quàm poſſum breuiter edocebo. Quanta ſit hæreticorum temeritas, quàm nihil his ſan-
cti,nihil pēſi ſit:facile intelligi datur ex his quæ frequenter & auſi ſunt & conuicti. Nam ſicut
ipſorum patri diabolo ab initio falſare uerba dei atq; inflectere à ſuo ordine & ſui ueneni in-
terſerere uirus ſtudium fuit:ita & iſtis ſucceſſoribus ſuis,hanc ſuæ artis hæreditatem reliquit.
Deniq; cum dixiſſet dominus ad Adam:Ex omni ligno paradiſi manducabitis:ille cū uellet
Euam decipere,liberalitatem dei omnia edere permittentem,una tantummodo interiecta ſyl-
laba,in quantas coartauit anguſtias? Ait enim:Quid eſt quod dixit deus,ut ex omni ligno pa
radiſi non māducetis? Quo ſcilicet per hoc graue eſſe præceptum dei apud hominem cōque-
rens,præuaricationem præcepti facilius perſuaderet. Hæc exempla patris ſui, atq; hāc artem
magiſtri ſui ſecuti hæretici,quoſcunq; ueterum nobilium tractatorum inuenerunt de his quę
ad gloriam dei pertinent plenè & fideliter diſputaſſe:ita ut ex lectione eorum unuſquiſq; fi-
delium proficere poſſit & inſtrui,non pepercerunt ſcriptis eorum uenenatum uirus infunde-
re,ſiue interpolando quæ dixerant,ſiue quæ non dixerant,inſerēdo:quo facilius uidelicet ſub
nomine doctiſſimi cuiuſq; & nobilis inter ſcriptores eccleſiaſticos uiri,hæreſis ſuæ aſtrueretur
aſſertio:ex eo quod ita ſenſiſſe etiam aliqui de claris uiris & catholicis uiderentur. Et horum
manifeſtiſſimas inter Græcos ſcriptores eccleſiaſticos probationes tenemus. Et quāuis quā-
plurimi ſint ex ueteribus, in quorum libris huiuſcemodi deprehenditur adulterium:tamen
paucorum ſufficit adhibere teſtimonia:ex quibus facilius quid etiam Origenis libris accide-
rit,agnoſcatur. Clemēs Apoſtolorum diſcipulus,qui Romanæ eccleſiæ poſt Apoſtolos &
epiſcopus & martyr præfuit,libros ædidit qui appellantur, ἀναγνωρισμός, id eſt, recognitio: in
quibus cum ex perſona Petri apoſtoli doctrina quaſi uere apoſtolica in quàmplurimis expo-
B natur:in aliquibus ita Eunomij dogma ſcribitur,ut nihil aliud quàm ipſe Eunomius diſputa-
re credatur,filium dei creatum ex nullis extantibus aſſeuerans. Tum deinde etiam illud adul-
terij inſeritur genus:ut naturam diaboli cæterorumq; dæmonum nō propoſiti uoluntatisq;
malicia,ſed excepta ac ſeparata creaturæ produxerit qualitas:qui utiq; in cæteris omnem ra-
tionabilem creaturam docuerat liberi arbitrij facultate donatam. Sunt etiam alia nonnulla li-
bris eius inſerta:quæ eccleſiaſtica regula omnino non recipit. Quid quæſo de his ſentiendum
eſt,quod apoſtolicus uir,imò penè Apoſtolus,non ea ſcribit quæ apoſtoli dicunt:cui Paulus
Apoſtolus teſtimonium dedit,dicens,Cum Clemente & adiutoribus meis cæteris, quorum
nomina ſunt in libro uitæ:& ſcribebat hoc quod libris uitæ contrarium eſt? An id potius cre-
dēdum eſt quod ſupra diximus,quod peruerſi homines aſſertionū dogmatum ſuorum ſub
uirorum ſanctorum nomine tanquam facilius credenda inſeruerunt; ea quæ nec illi ſenſiſſe,
nec ſcripſiſſe credendi ſunt? Clemens quoq; alius Alexandrinus presbyter & magiſter eccle-
ſiæ illius,in omnibus penè libris ſuis,trinitatis gloriam atque æternitatem unam eandemq;
deſignat:& interdum inuenimus aliqua in libris eius capitula, in quibus filium dei creatu-
ram dicit. Nunquid credibile eſt de tanto uiro tam in omnibus catholico,tam erudito,ut uel
ſibi contrāria ſenſerit, uel ea quæ de deo non dicam credere, ſed uel audire quidem impium
eſt,ſcripta reliquerit? Dionyſius quoq; Alexandrinus epiſcopus eruditiſſimus aſſertor ec-
cleſiaſticæ fidei,cum in quàmplurimis intantum unitatem, atque æqualitatem trinitatis de-
fendat, ut imperitioribus quibuſque etiam ſecundum Sabellium ſenſiſſe uideatur: in his ta-
men libris ſuis quos aduerſus Sabellij hæreſim ſcribit, talia inueniuntur inſerta, ut frequen-
ter Ariani autoritate ipſius ſe defendere conentur. Propter quod & ſanctus epiſcopus Atha-
naſius compulſus eſt Apologeticum pro libris ipſius ſcribere: pro eo quod certus erat, non
illum diuerſe potuiſſe ſentire, ſibiq; ipſi contraria ſcribere:ſed quod inſerta hæc à maleuolis
noſſet. Et hæc quidem nos, ducti rei ipſius conſequentia, de ſanctis uiris & eccleſiæ do-
ctoribus ſenſimus;quo ſcilicet non putemus eos qui rectam eccleſiaſticam fidem in quàmplu-
rimis

C rimis aſtruxerunt,in aliquibus ſibimetipſis diuerſa ſenſiſſe. De Origene uero in quo ſimili-
ter,ut in his quos ſuprà diximus,aliqua diuerſitas inuenitur,iſtud non ſufficit ſentire quod de
præiudicatis iam catholicis ſentitur uel intelligitur uiris:nec ſimilis cauſæ ſimilis ſufficit excu-
ſatio:niſi & ipſius hæc conquerentis & deplorantis ſcriptis et uocibus probemus. Quid enim
ipſe dum adhuc in carne eſſet uiuens,ſentiens,uidensq́; perpeſſus ſit:de librorum ſuorum,uel
ſermonum corruptionibus uel adulterinis æditionibus,ex ipſius epiſtola quã ſcribit ad quoſ-
dam charos ſuos Alexandriæ euidenter docetur:& per hæc quæ ſit cauſa quod in ipſius ſcri-
ptis quædam ſibi contraria inueniantur,agnoſces.

ITEM DE ADVLTERATIONE LIBRORVM Origenis ex epiſtola ipſius.

VErba Origenis ex epiſtola ipſius quam ad quoſdam charos ſuos in Alexandria
ſcripſit,contra eos qui libros eius adhuc eo uiuente adulterauerunt. Quidam eorũ
qui libenter habẽt criminari proximos ſuos,aſſcribunt nobis & doctrinæ noſtræ
crimen blaſphemiæ,quod à nobis nunquam audierunt,de quo ipſi uiderint:no-
lentes obſeruare mandatum illud,quod dicit:quia maledici regnum dei non poſſidebunt:di-
centes patrem maliciæ ac perditionis,& eorum qui de regno dei eijciuntur,id eſt,diabolũ me
dicere eſſe ſaluãdum:quod ne aliquis quidẽ mente motus et manifeſte inſaniens dicere poteſt.
Sed nihil mihi mirum uidetur,ſi adulteretur doctrina mea ab inimicis meis , & tali adulterio
corrũpatur,quali adulterio corrupta eſt epiſtola Pauli apoſtoli. Quidã eñ ſub nomine Pauli
Apoſtoli falſam epiſtolam ſcripſerunt,ut cõturbarent Theſſalonicẽſes:quaſi inſtaret dies do-
mini & ſeducerent eos. Propter hanc epiſtolam in ſecunda epiſtola quam ad Theſſalonicen-
ſes ſcripſit,hæc dixit:Rogamus autẽ uos fratres per aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti &
ueſtram cõgregationem in ipſum:ut nõ moueamini cito à ſenſu ueſtro,neq; terreamini,neq;
D per ſpiritum,neq; per uerbum,neq; per epiſtolam tanq; per nos miſſam, quaſi inſtet dies do
mini. Nemo uos ſeducat ullo modo. Talia ergo quædam uideo etiam nobis accidere. Nam
quidam autor hæreſeos, cum ſub præſentia multorum habita inter nos fuiſſet diſputatio,&
deſcriptum accipiens ab his qui deſcripſerant codicem,quæ uoluit addidit,& quæ uoluit ab-
ſtulit,& quod ei uiſum eſt,permutauit:circunferẽs tanq; ex nomine noſtro inſultans,& oſten
dens ea quæ ipſe conſcripſit. Pro quibus indignãtes fratres qui in Palæſtina ſunt,miſerunt ad
me Athenas hominem qui acciperet à me ipſum autenticum exemplar, quod ne relectũ qui-
dem uel recenſitum à me antea fuerat:ſed ita neglectum iacebat,ut uix inueniri potuerit. Miſi
tamen,& ſub teſte deo loquor,quoniã cum cõueniſſem, illum ipſum qui adulterauerat librũ
quare hoc feciſſet:uelut ſatisfaciens mihi reſpõdit:Quoniam magis ornare uolui diſputatio-
nem ipſam atq; purgare. Videte quali purgatione diſputationẽ noſtrã purgauit: Tali nempe
quali purgatione Marcion purgauit euangelia uel Apoſtolum, uel quali ſucceſſor eius poſt
ipſum Apelles. Nam ſicut illi ſubuerterunt ſcripturarum ueritatem ; ſic & iſte ſublatis quæ
uere dicta ſunt,ob noſtri criminationem inſeruit quæ falſa ſunt. Sed licet homines hæretici &
impij ſint,qui hæc facere auſi ſunt:tamen habebunt & illi iudicem deum , qui talibus aduer-
ſum nos criminationibus accommodant fidem. Fecerunt autem hoc & alij nonnulli,contur-
bare uolentes eccleſias. Deniq; in Epheſo cum me uidiſſet quidam hæreticus & congredi no-
luiſſet,neq; omnino os ſuum aperuiſſet apud me ; ſed neſcio qua ex cauſa id facere uitaſſet:
poſtea ex nomine meo & ſuo conſcripſit qualem uoluit diſputationem,& miſit ad diſcipulos
ſuos,ut ego quidem cognoui,ad eos qui Romæ erant:ſed nõ dubito quin & ad alios qui per
diuerſa ſunt. Inſultabat autem & apud Antiochiam priuſquàm ego illuc uenirem:ita ut & ad
quàmplurimos noſtrorum perueniret ipſa diſputatio quam parauerat. Sed ubi affui , multis
cum præſentibus argui, Cumq; iam ſine ullo pudore pertenderet imprudenter aſſerere fal-
ſitatem:popoſci ut liber deferretur in medium:ut ſcelus meum agnoſceretur à fratribus,qui
utiq; cognoſcerent quæ ſoleo diſputare,uel quali ſoleo uti doctrina. Quiq; cũ auſus non eſſet
proferre

A proferre librum,conuictus ab omnibus & confutatus eſt falſitatis:& ita perſuaſum eſt fratri-
bus:ne aurem criminationibus præberent.Si quis ergo uult credere mihi in conſpectu dei lo-
quenti:etiam de his quæ in epiſtola mea conficta ſunt & inſerta,credat.Sin autem quis nõ cre
dit,ſed uult de me male loqui:mihi quidem nihil damni confert:erit autem ipſe falſus teſtis
apud deum,aduerſum proximum ſuum teſtimonium falſum uel dicens, uel dicentibus cre-
dens. Hæc ipſe adhuc ſuperſtes conqueritur,quæ ſcilicet per ſemetipſum deprehendere po
tuit adulterata eſſe in libris ſuis atq; falſata. Meminimus ſanè etiam in alia epiſtola, ſimilem
nos de librorum ſuorum falſitate legiſſe querimoniam.Cuius epiſtolæ exemplar in præſenti
non habui:ut etiam ipſius teſtimonium his pro fide ueritatis adiungerem. Sed ſufficere arbi-
tror ad ſatisfaciendum his qui non contentionis atq; obtrectationis ſtudio, ſed amore ueri
audiunt quæ dicuntur.Nam quod in ueteribus ſanctis ac præiudicatis catholicis uiris,quo-
rum ſuperius fecimus mentionem,ſolo argumento ex rerum cõſequentia ac recti tenore præ-
ſumpto oſtenditur ac probatur:quod ſi quid in libris eorum contra eccleſiaſticam fidem in-
uenitur,id inſertum ab hæreticis potius,quàm ab his ipſis ſcriptum putetur.Hoc in Origene
non argumento ſolo ſimili ut in illis,ſed teſtimonio querimoniarum ſuarum ex ſuis ſcriptis
prolato,abſurdum nõ puto ſi credatur,ne uelut ſtultus aliquis,aut inſanus contraria ſibi ſcri-
pſiſſe uideatur. De hæreticorũ uero temeritate ut credi iſtud ſcelus facile poſſit, illa res maxi
mum credulitatis præſtat exemplum : quod abſtinere impias manus ne à ſacroſanctis qui-
dem euangelij uocibus potuerunt.Apoſtolorum uero uel actus uel epiſtolas qualiter pollue-
rint,qualiter corroſerint,qualiter in omnibus macularint,uel addendo impia, uel auferendo
quæ pia ſunt:ſi quis uult plenius ſcire,ex his libris Tertulliani quos aduerſus Marcionẽ ſcri-
pſit pleniſſime recognoſcet.Quid ergo iam erit magnũ ſi Origenis ſcripta temerarunt,hi qui
ſaluatoris dei noſtri dicta auſi ſunt temerare?Nec ſanè diuerſitas dogmatũ alicui aſſertionis
B noſtræ deneget fidem,quod alterius hæreſis fuerint,illi qui euangelia deprauarunt:ad alterã
uero hæreſim reſpiciant,iſta quæ diximus Origenis libris inſerta;Cognoſcat qui de his dubi-
tat,quod ſicut in omnibus ſanctis eſt ſpiritus dei,ſicut & Apoſtolus dicit:quia ſpiritus ꝓphe-
tarum prophetis ſubiectus eſt:qui iterum ait,quod omnes unum ſpiritum portabimus:ita &
in hæreticis unus eſt diaboli ſpiritus,qui eandem eos ac ſimilem ſemper malitiam docet.
Verum ne cui forte minus ad credendum uideantur idonea ea quæ ex libris Græcorum ſcri
ptorum exempla protulimus:q̄uis Græcus ſcriptor ſit pro quo ſatisfacere uidemur:tamen
quoniam quodammodo in Latinam linguam ſermo deuolutus eſt,& ſatisfieri etiam Latinis
hominibus pro his qui ex calumnioſis interpretationibus uulnerantur magnopere popoſci-
ſti:non pigebit etiã Latinis ſcriptoribus talia quædam accidiſſe monſtrare, & calumnias im-
menſas ex adulteratione librorum ſuorum ſanctis & probatiſſimis uiris eſſe cõmotas. Et ne
quid perfectæ credulitati deſit,res quæ ſunt adhuc memoriæ noſtræ retexam:quo teſtimonij
ueritas neminẽ lateat. Hilarius Pictauienſis epiſcopus cõfeſſor fidei catholicæ fuit:hic cum
ad emendationem eorum qui Ariminenſi perfidiæ ſubſcripſerant, librum inſtructionis ple-
niſſime cõſcripſiſſet:cumq; libellus ipſe in manus inimicorũ & maleuolorum,ut quidam di-
cebant,corrupto notario,alij uero alia occaſione narrabant,quid intereſt:tamen cum in ma-
nus inimicorum ipſo ignorante ueniſſet,ita ab eis corruptus eſt, illo ſancto uiro nihil penitus
ſentiente:ut poſtea cum ad cõcilium epiſcoporum ſecundũ ea quæ ſe in libello ipſius nouerãt
corrupiſſe, hæreticum eum inimici arguere cœpiſſent,& ipſe libelli ſui fidẽ pro ſui defenſiõe
flagitaret:de domo ſua prolatus libellus talis inuẽtus eſt,quẽ ipſe non agnoſceret:fecere tamẽ
eum excõmunicatum de cõcilij cõuentione diſcedere.Verum quia uiuẽti & adhuc in corpo-
re poſito,res q̄uis ſcelerata & inaudita cõtigerat,dolo cognito,factio deprehenſa:retecta ſcele
rum machina potuit emendari.Adhibita enim curatio eſt aſſertionibus, ſatisfactionibus,&
omnibus quæ uiuentes pro ſe facere poſſunt.Nam mortui nihil pati refutant. Sãcti Cypria-
ni martyris ſolet omne epiſtolarum corpus in uno codice ſcribi;huic corpori hæretici quidã

C qui in ſpiritum ſanctum blaſphemant, Tertulliani libellum De trinitate reprehenſibiliter, quantum ad ueritatem fidei noſtræ pertinet, ſcriptum inſerentes, & q̃plurimos codices de talibus conſcribentes, per totam Conſtantinopolim urbem maximam diſtrahi precio uiliori fecerunt: ut exiguitate pretij homines illecti, ignotos & latentes dolos facilius compararẽt: quo per hoc cõmentum hæretici perfidiæ ſuæ fidem tanti uiri autoritate conquirerent. Accidit tamen ut recenti adhuc facto quidam ex noſtris fratribus catholicis inuenti, admiſſi ſceleris cõmiſſa retegerent: & ex parte aliqua, ſi quos poſſent, ab erroris huius laqueis reuocarẽt. Quamplurimis tamen in illis partibus, ſanctum martyrem Cyprianum huius fidei, quæ à Tertulliano non recte ſcripta eſt, fuiſſe perſuaſum eſt. Adijciam adhuc unius facti talis exemplũ: quod memoriæ quidem recentioris eſt, commiſſæ autem nequitiæ antiquum ſatis: & quod omnes ueterum fabulas uincat. Damaſus epiſcopus, cum de recipiẽdis Apollinarianis deliberatio haberetur, æditionem eccleſiaſticæ fidei, cui idem æditioni ſi eccleſiæ iungi uelint ſubſcribere deberent, conſcribendam mandauit cuidam amico ſuo presbytero uiro diſertiſſimo: qui hoc illi ex more negocium procurabat. Neceſſarium uiſum eſt dictanti in ipſa æditione de incarnatiõe domini hominem dominicum dici. Offenſi ſunt in hoc ſermone Apollinariſtæ: nouitatem ſermonis incuſare cœperunt: adeſſe ſibi cœpit qui dictauerat, & ex autoritate uera ſcriptorum catholicorum uirorum confutare eos qui impugnabant. Accidit ut unus ex ipſis qui nouitatem ſermonis cauſabãtur, oſtenderet in libello Athanaſij epiſcopi ſcriptum eſſe ſermonem de quo quæſtio habebatur: quaſi ſuaſus iam ille cui ꝓbatum fuerat: rogauit ſibi dari codicem, quo & alijs ignorantibus & cõtradicẽtibus ſatisfaceret. Accepto codice inauditum excogitauit adulteratiõis genus. Locum ipſum in quo ſermo iſte erat ſcriptus raſit: & ipſum ſermonem rurſum reſcripſit quem raſerat. Codex redditus ſimpliciter receptus eſt. Mouetur iterum pro eodem ſermone quæſtio. Ad probationem codex ꝓfertur: inuenitur ſermo de quo

D erat quæſtio, ex litura in codice poſitus. Fides proferenti talem codicem derogatur: eo quod litura illa corruptiõis ac falſitatis uideretur indicium. Sed quoniam, ut iterum eadem dicam, uiuenti hæc facta ſunt à uiuente: continuo egit omnia ut fraus commiſſi ſceleris nudaretur: & nequitiæ macula non innocenti uiro, qui nihil tale geſſerat, adhæreret: ſed in autorem facti atq; in uberiorem eius infamiam redundaret. Si ergo & Origenes talia ab hæreticis & maleuolis ſe eſſe perpeſſum in epiſtola ſua, propria uoce cõqueritur, & multis alijs catholicis uiris tam uiuis quàm defunctis eadem acciderunt: ſimilesq; fraudes ſcriptis eorum probantur illatæ: quæ tandem animi obſtinatio eſt, in æquali cauſa, non æquali uti uenia, ſed ex eiſdem accidentibus, alijs excuſationis reuerentiam, alijs infamiam criminationis intendere? Quin potius aperienda eſt hoc in loco ueritas latens. Non enim poſſibile eſt tam iniquo iudicio uti quenq; hominum: ut de cauſa æquali, nõ æqualiter ſentiat. Sed quod autores obtrectatorum eius hi ſunt qui uel in eccleſia diſputare latius ſolent uel etiam libros ſcribere: qui totum de Origene, uel loquuntur uel ſcribunt. Ne ergo plures ipſorum furta cognoſcant: qui utiq; ſi ingrati in magiſtrum non eſſent: nequaq; criminoſi uiderentur, neq; ſimpliciores quoſq; ab eius lectione deterrerent. Deniq; quidam ex ipſis qui ſe uelut euangelizandi neceſſitatẽ per omnes gentes & per omnes linguas habere putat, de Origene male loquens: ſex milia librorum eius ſe legiſſe quàmplurima fratrum multitudine audiente confeſſus eſt. Qui ſi utique, ut ipſe dicere ſolet, pro cognoſcendis malis eius ipſos legebat: ſufficere poterant ei decem libri ad cognoſcendum, aut uiginti certe: uel quamplurimum triginta. Sex milia autem libros legere, non iam uelle cognoſcere eſt: ſed totam penè uitam ſuam diſciplinis eius, & ſtudijs dedere. Quomodo ergo merito iſte audiẽdus eſt, cum eos culpat, qui inſtructionis ſuæ cauſa perpauca eius, ſalua fidei regula atque integra pietate, legerunt? Sufficere hæc ad oſtendendum qualiter de Origenis libris ſentiendum ſit puto: quod omnis qui non contentionis, ſed ueritatis ſtudium gerit, facile his tam euidentibus aſſertionibus acquieſcat. Quod ſi quis in contentione ſua permaneat: nos talem conſuetudinem non habemus. Definitum enim eſt apud

nos

A nos,ſi quando eum legimus,ſecundum ſancti apoſtoli cōmonitionem tenere quæ bona ſunt:
ſi quid autem inuentum fuerit in his quod cum fide catholica non conſonat,hoc & ab hæreti-
cis ſuſpicamur inſertum:& tam ab illius ſenſu quàm à noſtra fide dicimus alienum.In quo
etiam ſi fallimur:nihil ut opinor periculi huiuſmodi errore incurrimus.Nam & ipſi deo iu-
uante permanemus illæſi,uitando ea quæ ſuſpecta habemus & improbamus:& accuſatores
fratrum non inueniemur apud deum,quia diaboli proprium eſſe hoc opus dicitur accuſandi
fratres.Vnde & diabolus à criminando nomen accepit.Simul & maledicorum ſententiā quæ
à regno dei ſeparat eos qui tales ſunt,declinamus.

PROLOGVS RVFFINI IN PERI ARCHON Origenis ad Macarium.

SCio quàmplurimos fratrũ ſcientiæ ſcripturarũ deſyderio prouocatos,popoſciſſe
ab aliquantis eruditis uiris & Græcarum literarũ peritis,ut Origenem Romanum
facerent,& latinis auribus condonarent.Inter quos etiam frater & collega noſter
Hieronymus ab epiſcopo Damaſo deprecatus,cum homilias duas de cantico can
ticorum in latinum tranſtuliſſet ex Græco,ita in illo opere ornate magnificeq; præfatus eſt:ut
cuiuis legendi Origenem & auidiſſime perquirendi deſyderium cōmoueret,dicens illius ani-
mæ conuenire quod dictum eſt:Introduxit me rex in cubiculum ſuum:aſſerens quod cum in
cæteris libris omnes uincat:in canticis canticorum etiam ipſe ſe uicerit.Pollicetur ſanè in præ-
fatione ſe & ipſos in cantica canticorum libros & alios quàmplurimos Origenis Romanis au
ribus largiturum.Sed ille ut uideo in ſtilo proprio placens,rem maioris gloriæ ſequitur,ut pa
ter uerbi ſit potius quàm interpres.Nos ergo rem ab illo quidem cœptam ſequimur & proba
tam,ſed non æquis eloquentiæ uiribus tanti uiri ornare poſſumus dicta.Vnde uereor ne ui-
tio meo illud accidat:ut is uir quem ille alterum poſt apoſtolos eccleſiæ doctorem ſcientiæ ac
ſapientiæ merito comprobauit:inopia ſermonis noſtri longe eſſe inferior uideatur.Quod ego
B ſæpius conſyderans reticebam:nec deprecantibus me frequenter in hoc fratribus annuebam.
Sed tua uis fideliſſime frater Macari tanta eſt:cui obſiſtere ne imperitia quidē poteſt.Propter
quod ne te ultra tam grauem paterer exactorem:etiam contra propoſitum meum ceſſi:ea ta-
men lege atq; ordine,ut quantũ fieri poteſt interpretādo ſequar regulam prædeceſſorũ,& eius
præcipue uiri cuius ſuperius fecimus mentionem:qui cum ultra ſeptuaginta libellos Origenis
quos homiliaticos appellauit,aliquantos etiam de Tomis in Apoſtolum ſcriptis tranſtuliſſet
in latinum:in quibus cum aliquāta offendicula inueniātur in Græco,ita elimauit omnia inter-
pretādo atq; purgauit,ut nihil in illis quod à fide noſtra diſcrepet latinus lector inueniat.Hũc
ergo nos etiam licet non eloquentiæ uiribus,diſciplinæ tamen regulis inquantum poſſumus
ſequimur:obſeruantes ſcilicet,ne ea quæ in libris Origenis à ſeipſo diſcrepantia inueniuntur
atq; contraria proferamus.Cuius diuerſitatis cauſam,plenius tibi in Apologetico quem Pam
philus pro libris ipſius Origenis ſcripſit ædidimus:breuiſſimo libello ſuperaddito,in quo eui
dentibus ut arbitror probamentis corruptos eſſe,in quàmplurimis ab hæreticis & maliuolis
libros eius oſtendimus:& præcipue iſtos quos nunc exigis ut interpreter,id eſt,Peri archon:
quod uel de principijs,uel poteſtatibus dici poteſt:qui ſunt reuera aliâs & obſcuriſſimi & diffi
cillimi.De rebus enim ibi talibus diſputat:in quibus philoſophi omni ſua ætate cōſumpta in-
uenire potuerũt nihil:hic uero noſter quantũ potuit id egit:ut creatoris fidem & creaturarum
rationem,quam illi ad impietatē traxerāt,ad pietatem cōuerteret.Sicubi ergo nos in libris eius
aliquid contra id inuenimus,quod ab ipſo in cæteris locis pie de trinitate fuerat definitũ,uelut
adulteratũ hoc & alienũ,aut prætermiſimus:aut ſecũdum eam regulam protulimus quam ab
ipſo frequēter inuenimus affirmatam.Si qua ſanè uelut peritis iam & ſcientibus loquens,dum
breuiter trāſire uult,obſcurius protulit:nos ut manifeſtior fieret locus,ea quæ de ipſa re in alijs
eius libris apertius legeramus adiecimus,explanationi ſtudētes.Nihil tamen noſtrũ diximus:
ſed licet in alijs locis,dicta tamen ſua ſibi reddimus.Hæc autē idcirco in præfatione cōmonui:

C ne forte calumniatores iterum ſe criminãdi putent inueniſſe materiam. Sed uiderint quid per-
uerſi & contentioſi homines agant: nobis interim tantus labor, ſi tamen orantibus uobis deus
annuerit, idcirco ſuſceptus eſt: non ut calumnioſis os, quod fieri non poteſt, licet forte etiã hoc
deus faciet, clauderemus: ſed ut proficere ad ſcientiam rerum uolentibus materiam præbere-
mus. Illud ſanè omnem qui hos libros uel deſcripturus eſt, uel lecturus, in conſpectu dei patris
& filij & ſpiritus ſancti conteſtor, atque conuenio per futuri regni fidem, per reſurrectionis ex
mortuis ſacramentum, per illum qui præparatus eſt diabolo & angelis eius æternum ignem,
ſi non illum locum æterna hæreditate poſſideat, ubi eſt fletus & ſtridor dentium, & ubi ignis
eorum non extinguetur & uermis eorum non morietur: ne addat aliquid huic ſcripturæ, nec
auferat: nec inſerat, nec immutet: ſed cũferat cum exemplaribus unde conſcripſerat, & emẽdet
ad literam & diſtinguat: & inemendatum uel indiſtinctum codicem non habeat: ne ſenſuum
difficultas ſi diſtinctus codex non ſit, maiores obſcuritates legentibus generet.

FRAGMENTVM LIBRORVM PERI ARCHON ORIGENIS.

OMnes qui credunt & certi ſunt quod gratia & ueritas per Ieſum Chriſtum facta ſit,
& Chriſtum ueritatem eſſe norũt, ſecundũ quod ipſe dixit: Ego ſum ueritas: ſcien-
tiam quæ prouocat homines ad bene beatéq; uiuendũ, nõ aliunde quàm ipſis uer
bis Chriſti doctrinaq́; ſuſcipiunt. Chriſti autem uerbis dicimus, nõ his ſolum quæ
homo factus atq; in carne poſitus docuit: & prius nanq; Chriſtus dei uerbum in Moyſe atq;
prophetis erat. Nam ſine uerbo dei quomodo poterant prophetare de Chriſto? Ad cuius rei
probationẽ, non eſſet difficile ex diuinis ſcripturis oſtẽdere, quomodo uel Moyſes uel prophe
tæ, ſpiritu Chriſti repleti uel locuti ſunt uel geſſerũt omnia quæ geſſerũt: niſi ſtudij nobis eſſet
præſens hoc opus omni qua poſſumus breuitate ſuccingere. Vnde ſufficere æſtimo uno hoc
Pauli teſtimonio debere nos uti ex epiſtola quam ad Hebræos ſcribit: in qua ita ait: Fide ma-
D gnus factus Moyſes, negauit ſe dici filium filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cum popu-
lo dei, quàm temporalem habere peccati iocunditatẽ: maiores diuitias æſtimãs theſauris Aegy
ptiorũ improperiũ Chriſti. Sed & poſt aſſumptionẽ eius in cœlos, quod in apoſtolis ſuis lo-
cutus ſit, hoc modo indicat Paulus: An probamentũ eius quæritis qui in me loquitur Chriſtus?
Quoniam ergo multi ex his qui in Chriſto ſe credere cõfitẽtur, nõ ſolum in paruis & minimis
diſcordant, uerumetiã in magnis & maximis, id eſt uel de deo, uel de ipſo domino noſtro Ieſu
Chriſto, uel de ſpiritu ſancto: non ſolũ autem de his, ſed & de alijs creaturis, id eſt, uel de domi-
nationibus, uel de uirtutibus ſanctis: propter hoc neceſſariũ uidetur prius de his ſingulis certam
lineam manifeſtamq́; regulam ponere: tum deinde etiam de cæteris quærere. Sicut enim mul-
tis apud Græcos & barbaros pollicentibus ueritatem, deſueuimus apud omnes eam quærere
qui eam falſis opinionibus aſſerebãt, poſtea quàm credidimus filiũ eſſe dei Chriſtũ, & ab ipſo
nobis hanc diſcendam perſuaſimus: ita cum multi ſint qui ſe putent ſentire quæ Chriſti ſunt,
& nonnulli eorum diuerſa à prioribus ſentiãt: ſeruetur uero eccleſiaſtica prædicatio per ſucceſ-
ſionis ordinem ab apoſtolis tradita & uſq; ad præſens in eccleſijs permanens: illa ſola creden-
da eſt ueritas: quæ in nullo ab eccleſiaſtica traditione diſcordat. Illud tamen ſcire oportet: quo-
niam ſancti apoſtoli fidem Chriſti prædicãtes, de quibuſdã quidem quæcunq; neceſſaria cre-
diderunt, omnibus credẽtibus, etiam his qui pigriores erga inquiſitionẽ diuinæ ſciẽtiæ uidebã-
tur, manifeſtiſſime tradiderũt: rationem ſcilicet aſſertionis eorũ relinquentes ab his inquiren-
dam qui ſpiritus dona excellentia, & præcipue ſermonis ſapiẽtiæ & ſcientiæ per ipſum ſpiritũ
ſanctum percipere merebãtur. De alijs uero dixerũt quidem quia ſint: quomodo aũt aut unde
ſint, ſiluerunt: profecto ut ſtudioſiores quoq; ex poſteris ſuis amatores ſapiẽtiæ & ſciẽtiæ exer-
citium habere poſſent, in quo ingenij ſui fructũ oſtendere ualerent: hi uidelicet qui dignos ſe
& capaces ſapientiæ præpararent. Species uero eorũ quæ per prædicationẽ apoſtolicã manife-
ſte traduntur iſtæ ſunt. Primo quod unus eſt deus, qui omnia creauit atq; compoſuit: quiq; ex
nullis eſſe fecit uniuerſa, deus à prima creatura & conditione mundi omnium iuſtorum, deus

Adam,

A Adam,Abel,Seth,Enos,Enoch,Noë,Sem,Abraham,Iſaac,Iacob,duodecim patriarcharum,
Moyſi & prophetarum. Et quod hic deus in nouiſſimis diebus,ſicut per prophetas ſuos ante
promiſerat,miſit dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum:primo quidem uocaturum Iſraël,ſecũdo
uero etiam gentes,poſt perfidiam populi Iſraël. Hic deus iuſtus & bonus pater domini noſtri
Ieſu Chriſti,legem & prophetas & euangelia ipſe dedit:qui & apoſtolorum deus eſt,& ueteris
& noui teſtamenti. Tum deinde quia Ieſus Chriſtus ipſe qui uenit ante omnem creaturam na-
tus ex patre eſt. Qui cum in omnium conditione patri miniſtraſſet:per ipſum enim omnia fa-
cta ſunt:nouiſſimis temporibus ſeipſum exinaniens,homo factus eſt,incarnatus eſt cum deus
eſſet:& homo manſit quod deus erat. Corpus aſſumpſit noſtro corpori ſimile:eo ſolo diffe-
rens quod natum ex uirgine & ſpiritu ſancto eſt. Et quoniam hic Ieſus Chriſtus natus & paſ-
ſus eſt in ueritate & non per imaginem,cõmunem hanc mortem:uere mortuus eſt:uere enim
& à mortuis reſurrexit:& poſt reſurrectionem conuerſatus cum diſcipulis ſuis,aſſumptus eſt.
Tum deinde honore ac dignitate patri ac filio ſociatum tradiderunt ſpiritum ſanctum. In hoc
non iam manifeſte diſcernitur utrum natus aut innatus. Sed inquirenda iam iſta pro uiribus
ſunt de ſancta ſcriptura:& ſagaci inquiſitione inueſtiganda. Sanè quod iſte ſpiritus ſanctus
unumquemq; ſanctorum uel prophetarũ uel apoſtolorum inſpirauerit:& non alius ſpiritus
in ueteribus,alius uero in his qui in aduentu Chriſti inſpirati ſunt fuerit:manifeſtiſſime in eccle
ſijs prædicatur. Poſt hæc iam quod anima ſubſtantiam uitamq; habens propriã,cum ex hoc
mundo diſceſſerit,& pro ſuis meritis diſpenſabitur,ſiue uitæ æternæ ac beatitudinis potitura
hæreditate,ſi hoc ei ſua geſta præſtiterint:ſiue igne æterno ac ſupplicijs mancipanda,ſi in hoc
eam ſcelerũ culpa detorſerit. Sed & quia erit tempus reſurrectionis mortuorum:cum corpus
hoc quod in corruptione ſeminatur,ſurget in incorruptione:& quod ſeminatur in ignominia,
B ſurget in gloria. Eſt & illud definitum in eccleſiaſtica prædicatione,omnem animã eſſe ratio-
nabilem,liberi arbitrij & uoluntatis:eſſe quoq; ei certamen aduerſus diabolum & angelos eius
cõtrariaſq; uirtutes:ex eo quod illi peccatis eam onerare cõtendant:nos uero ſi recte cõſulteq;
uiuamus,ab huiuſcemodi nos exuere conemur. Vnde & conſequens eſt intelligere, nõ nos ne
ceſſitati eſſe ſubiectos:ut omni modo etiam ſi nolimus,uel mala uel bona agere cogamur. Si
enim noſtri arbitrij ſumus,impugnare fortaſſe nos poſſunt aliquæ uirtutes ad peccatũ,& aliæ
iuuare ad ſalutem:nõ tamen neceſſitate cogimur,uel recte agere uel male. Quod fieri arbitran-
tur qui ſtellarũ curſus & motus cauſam dicũt humanorũ eſſe geſtorum:nõ eorum quæ extra
arbitrij accidũt libertatẽ:ſed eorũ quæ in noſtra poſita ſunt poteſtate. De anima uero utrũ ex
ſemine traducis ducatur,ita ut ratio ipſius uel ſubſtantia inſerta ipſis corporalibus ſeminibus
habeatur:An uero aliud habeat initium:& hoc ipſum initiũ ſi genitum eſt,an nõ genitum:uel
certe ſi extrinſecus corpori inditur necne:nõ ſatis manifeſta prædicatione diſtinguitur. De dia
bolo & angelis eius cõtrarijſq; uirtutibus,eccleſiaſtica prædicatio docuit:quoniã ſint quidem
hæc:quæ autem ſint,uel quomodo ſint,nõ ſatis clare expoſuit. Apud plurimos tamen iſta ha
betur opinio,quod angelus iſte fuerit diabolus,& apoſtata effectus quàm plurimos angelorũ
ſecum declinare perſuaſerit,qui & nũc uſq; angeli ipſius nuncupantur. Eſt præterea & illud in
eccleſiaſtica prædicatione definitũ,& quod mundus iſte factus ſit & à certo tempore cœperit,
& pro ipſa ſui corruptione ſoluendus:quid tamen ante hunc mundum fuerit aut quid poſt
mundum erit,iam non pro manifeſto multis innotuit. Non enim euidenter de his in eccleſia-
ſtica prædicatione ſermo profertur. Tum deinde quod per ſpiritum dei ſcripturæ conſcriptæ
ſint & ſenſum habeãt:nõ eum ſolũ qui in manifeſto eſt,ſed & aliũ quendã latentem quàm plu
rimos. Formæ enim ſunt hæc quæ ſcripta ſunt ſacramentorũ quorundã & diuinarum rerum
imagines. De quo totius eccleſiæ unus eſt ſenſus,eſſe quidem omnem legem ſpiritualem,non
tamen ea quæ ſpirat lex eſſe omnibus nota:niſi his ſolis quibus gratia ſpiritus ſancti in uerbo
ſapientiæ ac ſcientiæ cõdonatur. Statim ſequitur. Appellatio autem ἀσωμάτου,id eſt incorporei,
non ſolum apud multos alios:uerumetiam apud noſtras ſcripturas inuſitata eſt & incognita.

C Si uero quis uelit nobis proferre ex illo libello qui Petri doctrina appellatur, ubi ſaluator ui-
detur ad diſcipulos dicere, non ſum dæmonium incorporeum. Primo reſpondendum eſt ei,
quia liber ipſe inter libros eccleſiaſticos nõ habetur. Et oſtendendum quia neque Petri eſt ipſa
ſcriptura, neq; alterius cuiuſquam, qui ſpiritu dei fuerit inſpiratus. Quod etiam ſi ipſum conce
deretur, non idem ſenſus ex iſto ſermone ἀσωμάτου indicatur: qui Græcis uel gentilibus autori-
bus oſtenditur cum de incorporea natura à philoſophis diſputatur. In hoc enim libello incor-
poreum dæmonium dixit, pro eo quod ipſe ille quicunque eſt habitus uel circumſcriptio dæ-
monici corporis, non eſt ſimilis huic noſtro craſſiori & uiſibili corpori. Sed ſecundum ſenſum
eius qui compoſuit illam ſcripturam intelligendum eſt, quod dixit, id eſt, non eſſe tale corpus
quale habent dæmones: quod eſt naturaliter quoddam ſubtile & uelut aura tenue: & propter
hoc uel putatur à multis uel dicitur incorporeum: ſed habere ſe corpus ſolidum & palpabile.
In conſuetudine uero hominum, omne quod tale non fuerit, incorporeum in ſimplicioribus
uel imperitioribus nominatur: uelut ſi quis aërem iſtum quo fruimur incorporeũ dicat: quo-
niam quidem non eſt tale corpus, ut comprehendi ac teneri poſſit urgentiq; reſiſtere. Quæri-
mus tamen ſi uel alio nomine res ipſa quam Græci philoſophi ἀσώματον, id eſt, incorporeum di
cunt in ſcripturis ſanctis inuenitur. Deus enim quomodo ipſe intelligi debeat requirendũ eſt,
corporeus an ſecũdum aliquem habitum deformatus: an alterius naturæ quàm corpora ſunt.
Quod utiq; in prædicatione noſtra manifeſte non deſignatur. Eadem quoq; de Chriſto etiam
& de ſpiritu ſancto requirẽda ſunt: ſed & de omni anima atq; omni rationabili natura nihilo-
minus requirendum eſt. Eſt etiam illud in eccleſiaſtica prædicatione, eſſe angelos dei quoſdam
& uirtutes bonas qui ei miniſtrent ad ſalutem hominum conſummandã: ſed quando iſti crea-
ti ſunt, & quomodo ſint, non ſatis in manifeſto diſtinguitur. De ſole autem & luna & ſtellis,
utrum animantia ſint, aut exanima, manifeſte non traditur. Oportet igitur uelut elementis ac
D fundamentis huiuſmodi uti ſecundum mandatum quod dicit: Illuminate uobis lumen ſcien-
tiæ, eum qui cupit ſeriem quandam & corpus ex horum omnium ratione conficere: ut manife
ſtis & neceſſarijs aſſertionibus de ſingulis quibuſque quid ſit in uero rimetur: ut unum ut di-
ximus corpus efficiat exemplis & affirmationibus: uel his quas in ſanctis ſcripturis inuenerit:
uel quas ex conſequentia ipſius indagine ac recti tenore reppererit. Scio quoniam conabuntur
quidam ſecundum ſcripturas noſtras dicere deum corpus eſſe: quoniam inueniunt ſcriptum
eſſe apud Moyſen: quod deus noſter ignis conſumens eſt. In euangelio uero ſecundum Ioan-
nem, deus ſpiritus eſt: & eos qui adorant eum, in ſpiritu & ueritate oportet adorare. Ignis uero
& ſpiritus, non aliud apud eos quàm corpus eſſe putabitur. Quos interrogare uolo quid dicãt
de eo quod ſcriptum eſt, quia deus lux eſt: ſicut Ioannes in epiſtola ſua dicit: Deus lux eſt, &
tenebræ non ſunt in eo. Iſta nempe lux eſt, quæ illuminat omnem ſenſum eorum qui poſſunt
capere ueritatem: ſicut in triceſimoquinto pſalmo dicitur: In lumine tuo uidebimus lumen.
Quid enim aliud lumen dei dicendum eſt, in quo quis uidet lumen: niſi uirtus dei per quam
quis illuminatus, uel ueritatem rerum omnium peruidet, uel ipſum deum cognoſcit, qui ueri-
tas appellatur? Tale eſt ergo quod dicitur: In lumine tuo uidebimus lumen, hoc eſt, in uerbo
tuo & ſapiẽtia tua, qui eſt filius tuus, in ipſo te uidebimus patrem. Nunquid nam quia lumen
nominatur, ſimile putabitur ſolis huius lumini? Et quomodo uel eius aliquis dabitur intelle-
ctus, ut ex iſto quis corporali lumine cauſam ſcientiæ capiat, & ueritatis inueniat intellectũ? Si
ergo acquieſcunt huic aſſertioni noſtræ quam de natura luminis ipſa ratio demonſtrauit: & fa
tentur non poſſe corpus intelligi deum ſecundũ luminis intellectum: ſimilis quoq; ratio etiam
de igne cõſumenti dabitur. Quid enim conſumit deus ſecundũ hoc quod ignis eſt? Nunquid
nam putabitur cõſumere materiam corporalem, ut eſt lignum uel fœnum uel ſtipula? Et quid
in hoc dignum de dei laudibus dicitur: ſi deus ignis eſt huiuſmodi materias conſumens? Sed
ſi conſyderemus quia deus conſumit quidem & exterminat: ſed conſumit malas mentium co-
gitationes, conſumit geſta turpia, conſumit deſyderia peccati, cum ſe credentiũ mentibus inſe-
rit; &

A rit:& eas animas quæ uerbi eius ac ſapientiæ efficiuntur capaces,una cum filio ſuo inhabitans,
ſecundum quod dictum eſt:Ego & pater ueniemus & manſionem apud eum faciemus,omni-
bus eorum uitijs paſſionibuſq; conſumptis,purum ſibi eas ſeq; dignum efficit templũ.Sed &
his qui per hoc quod dictum eſt,quoniam deus ſpiritus eſt,corpus eſſe arbitrantur:hoc modo
reſpondendum eſt.Conſuetudo eſt ſcripturæ ſanctæ cum aliquid contrariũ corpori huic craſ-
ſiori & ſolidiori deſignare uult,ſpiritum nominare:ſicut dicit:Litera occidit,ſpiritus autem ui-
uificat:in quo ſine dubio per literam,corporalia ſignat:per ſpiritum,intellectualia,quæ & ſpi-
ritualia dicimus.Apoſtolus quoq; dicit:Vſq; in hodiernum autem,cum legitur Moyſes uela
men eſt poſitum ſuper cor eorum.Cum autem conuerſus quis fuerit ad dominum:auferetur
uelamen.Vbi autem ſpiritus domini ibi libertas.Donec enim quis non ſe conuerterit ad intel-
ligentiã ſpiritualem,uelamen eſt poſitũ ſuper cor eius:quo uelamine,id eſt,intelligẽtia craſſio-
re,ſcriptura ipſa uelari dicitur uel putatur.Et hoc eſt quod ait,ſuperpoſitum eſſe uelamen uul-
tui Moyſi cum loqueretur ad populum,id eſt,cum lex uulgo recitaretur.Si autẽ conuertamus
nos ad dominum ubi eſt,& uerbum dei,& ubi ſpiritus ſanctus reuelat ſcientiam ſpiritualem:
tunc auferetur uelamen:& tunc reuelata facie in ſcripturis ſanctis gloriam domini ſpeculabi-
mur.Sed & cum de ſpiritu ſancto multi ſancti participant,non utiq; corpus aliquod intelligi
poteſt ſpiritus ſanctus,quod diuiſum in partes corporales percipiat unuſquiſq; ſanctorũ:ſed
uirtus profecto ſanctificans eſt:cuius participium dicuntur habere omnes qui per eius gratiam
ſanctificari meruerũt.Et ut facilius quod dicimus poſſit intelligi:ex rebus quamuis imparibus
ſumamus exemplum.Multi ſunt qui diſciplinæ ſiue artis medicinæ participãt:& nunquid pu
tandum eſt omnes eos qui medicinæ participant,corporis alicuius quod medicina dicatur in
medio poſiti,ſibi auferre particulas,& ita eius participium ſumere? An potius intelligendũ eſt,
B quod quicunq; promptis paratiſq; mentibus intellectum artis ipſius diſciplinæq; percipiũt:
hi medicinæ participare dicantur? Sed hæc non omnimodo ſimilia exempla putanda ſunt de
medicina ſancto ſpiritui cõparata:ſed ad hoc tantummodo cõprobandum:quia non cõtinuo
corpus putandũ eſt id,cuius participatio habetur à plurimis.Spiritus enim ſanctus longe dif-
fert à medicinæ ratione uel diſciplina:pro eo quod ſpiritus ſanctus ſubſtantia eſt intellectualis
& proprie ſubſiſtit & extat.Nihil autem tale eſt medicina.Sed ad ipſum iam ſermonem euan
gelij tranſeundũ eſt ubi ſcriptũ eſt:Quia deus ſpiritus eſt:& oſtendendũ eſt,quàm cõſequẽter
his quæ prædiximus intelligi debeat.Interrogemus nanq; quando iſta dixerit ſaluator noſter
uel apud quem,uel cum quo loqueretur.Inuenimus ſine dubio quod ad Samaritanam mulie
rem loquens iſta protulerit:ad eam quæ putabat quod in monte Garizim ſecundũ Samarita-
norum opinionẽ adorari oporteret deum,dicẽs:Quoniam deus ſpiritus eſt.Quærebat enim
ab eo Samaritana mulier,putans eum unum eſſe ex Iudæis,utrum in Hieroſolymis adorari
oporteret deum,aut in hoc monte:& ita dicebat:Patres noſtri omnes in monte hoc adoraue-
runt:& uos dicitis quia Hieroſolymis eſt locus ubi adorare oportet? Ad hæc ergo quæ opina-
batur Samaritana,putans quod ex locorum corporalium prærogatiua minus recte adorare-
tur deus,aut à Iudæis in Hieroſolymis,aut à Samaritanis in mõte Garizim:reſpondit ſaluator
recedendũ eſſe à præſumptione corporaliũ locorum huic qui uult deum ſequi,& ita ait:Venit
hora ut ueri adoratores,neq; in Hieroſolymis,neq; in hoc monte adorent patrẽ.Deus ſpiritus
eſt,& eos qui adorãt eum,in ſpiritu & ueritate oportet adorare.Et uide quàm cõſequẽter ueri-
tatem ſpiritui ſociat:ut ad diſtinctionem quidem corporũ nominaret ſpiritũ:ad diſtinctionem
uero umbræ uel imaginis ueritatem.Qui enim adorabãt in Hieroſolymis:umbræ uel imagini
cœleſtium deſeruientes,non ueritati neq; ſpiritui,adorabant deum.Similiter autem & hi qui
adorabant in monte Garizim.Omni igitur ſenſu qui corporeum aliquid de deo intelligi ſug-
gerit,prout potuimus,confutato:dicimus ſecundum ueritatem quidem deum incomprehen-
ſibilem eſſe atq; inæſtimabilem.Si quid enim illud eſt,quod ſentire uel intelligere de deo po-
tuerimus,multis longe modis eum meliorem eſſe ab eo quod ſenſimus neceſſe eſt credi.

C

RVFFINI AD ANASTASIVM VRBIS ROMAE EPIſcopum apologia pro fide ſua.

AVdiui quoſdam cum apud beatitudinem tuam controuerſias ſiue de fide, ſiue de alijs neſcio quibus quæſtionibus commouerent: etiam mei nominis feciſſe mentionem. Et tua quidem ſanctitas uelut ab ipſis incunabulis per eccleſiaſticæ traditionis regulas inſtituta, de abſente ſibiq; bene & in fide & in charitate dei cognito, calumniantibus non accommodauit auditum. Ad me tamen quoniam appetitæ æſtimationis meæ fama peruenit: æquum putaui, ut quoniam ipſe poſt triginta ferè annos parentibus redditus ſum, & durum ſatis atq; inhumanum erat, ſi tam cito deſererem eos quos tam tarde reuiſeram, ſimul & quia tam longi itineris labor fragiliorem me reddit ad iterãdos labores: literis meis ſatiſfacerem beatitudini tuæ; non ut de ſancta mente tua quæ uelut quoddam dei ſacrarium aliquid iniquum non recipit, maculam ſuſpicionis abſtergerem: ſed ut æmulis aduerſum me forte oblatrantibus, baculum quendam tibi confeſſionis meæ quo abigerentur offerrem. Quamuis igitur fides noſtra perſecutionis hæreticorum tempore cum in ſancta Alexandrina eccleſia degeremus in carceribus & in exilijs, quæ pro fide inferebantur probata ſit: tamen & nunc ſi quis eſt qui uel tentare fidem noſtram cupit, uel audire uel diſcere: ſciat quod de trinitate ita credimus quod unius naturæ ſit, unius deitatis, unius eiuſdemq; uirtutis atq; ſubſtãtiæ: nec inter patrem & filium & ſpiritũ ſanctum ſit prorſus ulla diuerſitas: niſi quod ille pater eſt, & hic filius, & ille ſpiritus ſanctus. Trinitas, in perſonis ſubſiſtẽtibus, unitas in natura atq; ſubſtantia. Filium quoq; dei in nouiſſimis diebus natum eſſe cõfitemur ex uirgine & ſpiritu ſancto: carnem naturæ humanæ atq; animam ſuſcepiſſe, in qua paſſus eſt & ſepultus & reſurrexit à mortuis: in eadem ipſa carne reſurgens: quæ depoſita fuerat in ſepulchro: cum qua carne ſimul atq; anima poſt reſurrectionem aſcendit in cœlos: unde & uẽturus expectatur ad iudiciũ, D iudex uiuorum ac mortuorũ. Sed & carnis noſtræ reſurrectionem fatemur integre & perfecte futuram huius ipſius carnis noſtræ, in qua nunc uiuimus, non ut quidam calumniãtur alterã pro hac reſurrecturam dicimus: ſed hanc ipſam nullo omnino eius membro amputato, uel aliqua corporis parte deſecta: ſed cui nihil omnino ex omni natura ſua deſit, niſi ſola corruptio. Hoc enim promittit ſanctus Apoſtolus, quod ſeminetur corpus in corruptione, & reſurgat in incorruptione, & ſeminetur in infirmitate, ſurgat in uirtute, ſeminetur in ignominia, ſurgat in gloria: & ſeminetur corpus animale, reſurgat corpus ſpirituale. Hæc nobis de reſurrectione tradita ſunt ab his à quibus ſanctum baptiſma in Aquileienſi eccleſia conſecuti ſumus: quæ puto ipſa eſſe quæ etiam apoſtolica ſedes tradere & docere cõſueuit. Dicimus quoq; & iudicium futurum: in quo iudicio unuſquiſq; recipiat propria corporis prout geſſit, ſiue bona, ſiue mala. Quod ſi homines recepturi ſunt pro operibus ſuis: quãto magis & diabolus qui omnibus extitit cauſa peccati? De quo illud ſentimus quod ſcriptũ eſt in euãgelio: quia & ipſe diabolus & omnes angeli eius, cum his qui opera eius faciũt, id eſt, qui criminãtur fratres: cum ipſo pariter æterni ignis hæreditatem patiẽtur. Si quis ergo negat diabolum æternis ignibus mãcipandũ: partem cum ipſo æterni ignis accipiat, ut ſentiat quod negauit. Audio & de anima quæſtiones eſſe cõmotas. De qua re utrum recipi debeat querimonia, aut abijci, uos probate. Si autẽ & de me quid ſentiã quæratur: fateor me de hac quæſtione apud quàm plurimos tractatorũ diuerſa legiſſe. Legi quoſdam dicẽtes, quod pariter cum corpore per humani ſeminis traducem etiam anima diffundatur: & hi quibus id poterant aſſertionibus cõfirmabant. Quod puto inter latinos Tertullianum ſenſiſſe uel Lactantium: fortaſſis & alios nõnullos. Alij aſſerunt quod formatis in utero corporibus, deus quotidie faciat animas & infundat: alij quod factas iam olim, id eſt, tunc cum omnia deus creauit ex nihilo: nunc eas iudicio ſuo diſpẽſet in corpore. Hoc ſenſit & Origenes & nonnulli alij Græcorum. Ego uero cum hæc ſingula legerim, deo teſte dico: quia uſque ad præſens certi uel definiti aliquid de hac quæſtione non teneo, ſed deo relinquo ſcire quid ſit in uero, & ſi cui ipſe reuelare dignabitur. Ego tamẽ hæc ſingula & legiſſe me non

nego,

A nego,& adhuc ignorare cōfiteor: præter hoc quod manifeſte tradit eccleſia: deum eſſe & ani-
marum & corporum conditorem. Sanè qui audio etiam inde eſſe diſputatum, quod quædā
Origenis rogatus à fratribus de Græco in Latinum tranſtuli: puto ꝙ omnes intelligant, hæc
pro ſolo liuore culpari. Si enim aliquid eſt quod diſpliceat in autore: quare id ad interpretē
detorquetur? Sicut in Græcis habetur: rogatus ſum ut latinis oſtenderē. Græcis ſenſibus, uer-
ba dedi latina tantummodo. Siue ergo in illis ſenſibus laus ineſt aliqua: non eſt mea: ſiue cul-
pa, ſimiliter non eſt mea. Quinimo etiam illud adieci, ſicut in præfatiuncula mea deſignaui,
ut inquantum poſſem aliquanta deciderem: illa tamen quæ mihi in ſuſpitionem ueniebant,
quod non ab ipſo Origene ita dicta, ſed ab alijs uiderentur inſerta: propter hoc quod de eiſ-
dem rebus in alijs locis eiuſdem autoris catholice dictum legeram. Nemo ergo mihi ex hoc
quæſo te ſancte ac uenerabilis & beate pater conflet inuidiam: nemo factionibus utatur & ca
lumnijs: quod in eccleſia dei fieri non licet. Vbi enim ſimplicitas tuta erit & innocentia, ſi hic
nō erit? Origenis ego neque defenſor, neque aſſertor ſum, neque primus interpres. Alij ante
me hoc idem opus fecerāt, feci & ego poſtremus rogatus à fratribus. Si iubetur ne fiat, iuſſio
obſeruari debet in poſterum. Si culpantur, qui ante iuſſionē fecerunt: culpa à primis incipiat.
Ego enim præter hanc fidem quam ſupra expoſui, id eſt, quam Romana eccleſia & Alexan-
drina, & Aquileienſis noſtra tenet, quæꝗ Hieroſolymis prædicatur, alienam nec habui un-
quam in iſto homine, nec habeo nec habebo. Et ſi quis aliter credit quiſque ille eſt, anathema
ſit. Reddent aūt in die iudicij rationem: hi qui offendicula & diſſenſiões & ſcandala fratribus
propter inuidiam ſolam generant & liuorem.

ANASTASII ROMANI EPISCOPI AD HIEROSOLIMO-rum Epiſcopum de Ruffino ſententia.

Probatæ quidem affectionis eſt hoc: ut laudabiliter de ſacerdote ſacerdos loqua-
B ris. Pro tanto igitur præconio, quod in merita mea effuſiſſime contuliſti: ut amo-
ri tuo gratias ago, ita ſplendorē tuæ ſanctitatis & eas quas in dño habes uirtutes,
ſubinde quodammodo paruitatis noſtræ fauorabilis ſermo proſequit̃: tam emi-
nēter uir oīum preſtātiſſime, laudū tuarū fulges nitore cōſpicuus: ut par eſſe meritis ſermo nō
poſſit. Porrò aūt tanto titulorū tuorū rapior incitamēto, ut etiā qđ impetrare nequeo, audere
nō deſinā. Iam hoc de laudibus eſt tuis: quod me tantū de cœleſtis animi iſtius ſerenitate lau
daſti. Tui eñ epiſcopatus ordo, ꝑſpicuus ꝑ diuerſum orbē uelut radians: etiā ad nos ſplēdo-
ris ſui detulit claritatē. In me ꝗppe totum amicitiæ tribuis, examini nihil relinquis. Aut ſi iure
me laudas: tu quoꝗ ſimiliter relaudādus nō es? Obſecro igit̃ ob utrūꝗ ut memetipſum lau-
dare iā deſinas. Duplex eñ cauſa me hoc poſcere cōſtringit, ne cōſacerdotis tui ſenſibus, aut
dolorē falſa laus ingerat, aut pudorē uera ſuccēdat. Sed ad cauſam reuertar. Ruffinus de quo
me cōſulere dignatus es: cōſciētiæ ſuæ habet arbitrū diuinā maieſtatē: apud quam ſe integro
deuotionis officio ipſe uiderit, qualiter debeat approbare. Origenes aūt cuius in noſtrā linguā
cōpoſita deriuauit, ante quis fuerit, in quæ ꝓceſſerit uerba, noſtrū propoſitū neſciuit. Quod
uero ſit animi mei ſtudiū cū tua paulisper hoc cōferā ſanctitate. Hoc igit̃ mente cōcepi: quod
ꝗ urbis noſtræ populis de trāslata Origenis lectione patefecit: quandā puris mentibus uelut
nebulam excitans iniectā, fidem apoſtolorū maiorū traditione firmatā, uelut deuijs anfracti
bus illum uoluiſſe diſſoluere. Diſcere hoc loco libet qđ agat in Romanā linguā iſta trāslatio.
Approbo ſi accuſat autorē: & execrandū factū populis prodit: ut iuſtis tandē odijs teneatur
quem iamdudū fama cōſtrinxerat. Si uero interpres tantorū malorum erroribus conſenſum
præſtat: & legenda impia dogmata prodit in populos: nihil aliud ſui opera laboris extruxit:
niſi ut ꝓpriæ ueluti mentis arbitrio, hanc quæ ſola & quæ prima apud catholicos Chriſtia-
nos uera fides, iam ab apoſtolis exinde uſꝗ ad tēpus præſens tenet̃, inopinatæ titulo aſſertio
nis euerteret. Abſit hæc ab eccleſia Romana nequaquā catholica diſciplina. Nūꝗ ꝑfecto eue
niet: ut aliqua hoc admittamus ratione, qđ iure meritóque dānamus. Quapropter in toto or

C be Chriſti dei noſtri diffuſa prouidẽtia,probare dignabitur,accipere nos omnino nõ poſſe,
quæ eccleſiam maculent:probatos mores euertant:aures circũſtãtium uulnerent,iurgia,iras,
diſſenſionesq́; diſponant.Quare noſce qualem epiſtolam ad fratrem & coẽpiſcopũ noſtrũ
Venerium diligentiori cura perſcriptam paruitas noſtra tranſmiſerit,ſibiq́; hanc conſcientiã
fecerim:quod non ſuperflua laborem formidine,neque uano timore ſolliciter,mihi certe cu-
ra non deerit euangelij fidem circa meos cuſtodire populos,partésque populi mei per quæ-
q́; ſpatia diuerſa terrarum diffuſas quantũ poſſim literis conuenire,ne qua prophanæ inter-
pretationis origo ſubrepat:quæ deuotas mentes immiſſa ſui caligine labefactare conẽt.Illud
quoque quod eueniſſe gaudeo,tacere non potui:beatiſſimorum principum manaſſe reſpon-
ſa quibus unuſquiſque deo ſeruiens,ab Origenis lectione reuocetur: damnandumq́; ſentẽtia
principum,quem lectio rerũ prophana prodiderit.Hactenus ſententiæ meæ forma proceſſe
rit.Quod te uero uulgi de Ruffino querela ſollicitat,ut quoſdã malis ſuſpitionibus perſequa
ris:hanc etiam opinionem conſtringam diuinæ lectionis exemplo:ſicut ſcriptum eſt: Nõ ſi-
cut uidet homo,ita & deus.Nam deus uidet in corde, homo in facie.Itaque frater chariſſime
omni ſupitione ſepoſita.Ruffinũ ſcito,qđ propria mẽte Origenis dicta in latinũ tranſtulit ac
ꝓbauit:nec diſſimilis ab eo eſt,ꝗ alienis uitijs præſtat aſſenſum.Illud tñ ſcire cupio,ita haberi
à nr̃is ꝑtibus alienũ:ut ꝗd agat,ubi ſit neſcire cupiamus.Ip̄ſe deniq́; uiderit ubi poſſit abſolui.

RVFFINI AQVILEIENIS IN DIVVM HIERO-nymum inuectiuarum liber primus.

PErlegi ſcripta tua Aproniane chariſſime,quæ ab amico & fratre bono de oriente
ad uirum nobiliſſimum Pammachium miſſa tranſmiſiſti ad me:recordatus ſum
ſermonis prophetici qui ait:Filij hominum dentes eorum arma & ſagittæ,& lin-
D gua eorum machera acuta. Verum ad hæc uulnera quæ infliguntur ex lingua in-
ter homines,medicus penè nullus eſt.Et ideo conuerti me ad Ieſum cœleſtem medicum, qui
mihi antidotum potentiſſimum dedit de euangelij ſui pyxide prolatum, quod uim doloris
ſpe futuri apud ſe iuſti examinis ſolaretur. Potio ergo ipſa quam temperauit Ieſus:hæc erãt
uerba:Beati,inquit, eſtis cum uos perſecuti fuerint homines,& dixerint aduerſum uos om̃e
malum mentientes.Gaudete et exultate,quoniam merces ueſtra multa eſt in cœlis.Sic enim
perſecuti ſunt & prophetas qui erant ante uos.Et ego quidem quantum in me eſt hoc medi-
camento contentus, de reliquo ſilere decreueram,dicens apud meipſum:Si patremfamilias
Beelzebub uocauerunt:quãtomagis nos,licet indignos domeſticos eius? Et ſi illi dictum eſt:
quia ſeductor eſt & ſeducit turbas:ergo cur indigner ſi audiam me hæreticũ dici: & pro inge
nij tarditate, uel potius cæcitate talpã nominari? Et cum dominus meus imò omnium deus
Chriſtus ſit dictus homo uorax,& uini potator,amicus publicanorum & peccatorũ:ego cur
indigner ſi audiam homo carnalis &in delitijs degens: Verum quoniam reſpõdẽdi mihi uel
ex parte iuſta quædam neceſſitas uidetur imponi:ex eo quod dicatur multos offendi de his
quæ ab eo ſcripta ſunt:niſi quid ſit in cauſa pandat:compellor cõtra uotũ meũ & propoſitũ
reſpondere , ne ſorte reticẽdo uidear crimẽ agnoſcere,quamuis Chriſtiano cætera crimina
ſilendo depellere,exemplo domini glorioſum ſit: ſed tamen hoc in fide ſi fiat maximũ ſcan-
dalũ generat.Quia ergo in initijs huius inuectionis ſuæ promittit ſe omiſſurum perſonas:&
rebus tantũ & criminibus reſponſurũ:utrũq́; autem falſum eſt, nam cui reſpondeat crimini
quod nullus obtendit? Quomodo autem omittit perſonas cum interpretem librorũ toto in-
uectionis ſuæ textu indeſinenter incuſet & laceret? Nos omiſſa omni ironia & [illegible] tergi-
uerſatione quæ deo execrabilis eſt,licet incomptis uerbis & oratione incõpoſita reſpondebi-
mus:ueniam imperitiæ noſtræ à legentibus concedendam,non immerito præſumẽtes: quia
non alios accuſamus,ſed noſmetipſos à maledictis purgare contendimus.Et ideo ſtudemus:
ut nõ tantum in nobis ſermo quantũ ueritas luceat.Sed priuſq́; incipiã purgare cætera, illud
eũ ante omnia uere dixiſſe confiteor:quod ait ſe nõ reddere maledictum pro maledicto: hoc
ſatis

A ſatis uerum eſt:non enim pro maledictis,ſed pro benedictis & laudibus conuicia & maledi-
cta reſtituit. Necꝫ ut ait uerberanti dexterā maxillā offert alterā:ſed palpanti & leuiganti ma-
xillam,morſum improuiſi dentis infigit. Cum eñ nos in eo eloquentiam ac ſtudiu laudaue-
rimus(interpretando dūtaxat ex græcis)& fidei eius nuſquam derogauerimus: ille utrūque
in nobis damnat:& ideo ueniam etiā ipſe nobis concedat:ſi forte aliquid,aut aſperius,aut in-
comptius dicimus:quia imperitum hoīem ad reſpondendum laceſſiuit,quem ſciret nō poſſe
per multam dicendi artē & eloquentiæ copiā id agere:ut is quem læſum uellet ac uulneratū
nec uulneratus uideatur eſſe nec læſus. Hoc ergo eloquentiæ genus ab ipõ requiratur,qui ad
culpandū ſeu uituperandum leui rumuſculo commotus uelut quis cenſor accurrit. Qui uero
obiectas depellere à ſe maculas cupit,neceſſitate ſibi reſponſionis impoſita,nō quàm elegan-
ter & ornate:ſed quàm uere reſpōdeat cogitabit. Et quoniam inter principia ipſa ait, quaſi ſi-
ne me hæretici eſſe non poſſint:primo hoc nobis oſtendendū eſt,quod nec cū ipſo nec ſine
ipſo hæretici ſumus,ut cū de nobis conſtiterit quid ſimus,tūc demum nec de aliorū quidem
dictis ad nos retorqri poſſit infamia. Ego,ſicut & ipſe & omnes norunt,ante annos ferè tri-
ginta in monaſterio iam poſitus,per gratiam baptiſmi regeneratus,ſignaculum fidei cōſecu-
tus ſum per ſanctos uiros Chromatium,Iouinum & Euſebiū,opinatiſſimos & ꝓbatiſſimos
in eccleſia dei epiſcopos:quorū alter tūc presbyter beatæ memoriæ Valeriani,alter archidia-
conus,alius diaconus ſimúlque pater mihi & doctor ſymboli ac fidei fuit. Illi ergo ſic mihi
tradiderūt,& ſic teneo quod pater & filius & ſpiritus ſanctus unius deitatis ſint:unius ſubſtā-
tiæ,coæterna,inſeparabilis,incorporea,inuiſibilis,incomprehenſibilis trinitas: & ſibi ſoli, ut
eſt,ad perfectum nota:quia nemo nouit filium niſi pater,neque patrem quis nouit niſi filius.
Et ſpiritus ſanctus eſt qui ſcrutatur etiam alta dei:& ideo caret omni uiſibilitate corporea:ſed
intellectuali illo deitatis oculo uidet patrem filius & ſpiritus ſanctus, ſicut pater uidet filiū &
B ſpiritumſanctū:nec eſt prorſus ulla in trinitate diuerſitas:niſi quod ille pater eſt, & hic filius,
& ille ſpiritus ſanctus. Trinitas in perſonarum diſtinctione:unitas in ueritate ſubſtantiæ:&
quod unigenitus filius dei,per quem à principio omnia quæ ſunt,facta ſunt, ſiue uiſibilia ſi-
ue inuiſibilia,in nouiſſimis diebus carne humana ſuſcepta,homo factus eſt,& paſſus eſt pro
ſalute noſtra. Et tertia die ſuſcitata illa ipſa carne,quæ poſita fuerat in ſepulchro,reſurrexit à
mortuis. Et cum ipſa eadem carne glorificata aſcendit ad cœlos: unde & expectatur uentu-
rus ad iudicium uiuorum & mortuorū. Sed & ſimili modo nobis quoque ſpem reſurrectio-
nis dedit: ut eodem ordine, eadem conſequentia,pari eadémque forma qua ipſe dominus
reſurrexit, nos quoque reſurrecturos eſſe credamus:non nubes aut auras tenues ut calum-
nianī:ſed hæc ipſa, in qbus nūc uel uiuimus uel morimur noſtra corpora recepturi. Nam
quomodo uerum erit quod reſurrectionem carnis credimus, niſi in ea uere & integre car-
nis huius natura ſeruetur? Abſque ullis ergo præſtigijs ueræ & integræ carnis huius noſtræ,
in qua nunc ſumus reſurrectionem fatemur. Verum ad maiorem rei fidem addo aliquid
amplius & calumnioſorum neceſſitate compulſus,ſingulare & præcipuum eccleſiæ noſtræ
myſterium pando. Etenim cum omnes eccleſiæ ita ſacramentum ſymboli tradant:ut poſt-
quam dixerint peccatorum remiſſionem,addant carnis reſurrectionem: ſancta Aquileienſis
eccleſia dei ſpiritu futuras aduerſum nos calumnias præuidente:ubi tradit carnis reſurrectio-
nem,addit unius pronominis ſyllabam:& pro eo quod cæteri dicunt,carnis reſurrectionem:
nos dicimus huius carnis reſurrectionem: quo ſcilicet frontem,ut mos eſt,in fine ſymboli ſi-
gnaculo contingentes:& ore carnis huius uidelicet quam cōtingimus reſurrectionem faten-
tes: omnem uenenatæ aduerſum nos linguæ calumniandi aditum præſtruamus. Eſt ne ali-
quid hac cōfeſſione plenius? Eſt aliquid iſta expoſitiōe perfectius? Sed nihil ut uideo,profuit
nobis tanta hæc cautela ſpirituſſancti. Inueniunt adhuc male loquaces linguæ calumniandi
locum. Membra,inquit,ſingula nominatim niſi dixeris:& caput cū capillis ſuis, manus, pe-
des,uētrē,atcꝫ ea quæ ſub uentre ſunt,niſi expreſſius deſignaueris,carnis reſurrectionem ne-
gaſti,

C gaſti. Hæc ſunt nouelli ſapientis inuenta, quæ beatos apoſtolos tradētes fidem eccleſiæ latue
runt: nec ulli ſanctorū niſi huic ſoli per carnis ſpiritū reuelata ſunt. Et nunc indecenter quidē
proponit: ſed audiat & honeſtius & uerius quàm ꝓponit. Primitiæ dormientiū Chriſtus eſt,
qui & primogenitus ex mortuis dicitur: ſicut & Apoſtolus de reſurgētibus dicit: Initiū Chri
ſtus eſt, deinde hi qui ſunt Chriſti. Habentes ergo indubitatas reſurrectiōis noſtræ primitias
Chriſtū: quid de cæteris dubitamus: cū certum ſit quod qualibus mēbris, & qualibus capillis
qua carne, & qbus oſſibus Chriſtus reſurrexit, & nos omnes reſurgamus? Quia & ipſe pro-
pterea ſe poſt reſurrectionem palpandū diſcipulis præbuit, ne ulla de reſurrectione eius cun-
ctatio remaneret. Cū ergo ita euidens, & (ut ita dicam) palpabile & manu attrectandū nobis
Chriſtus dederit ſuæ reſurrectionis exemplū: ita aliquis inſanit, ut aliter ſe reſurrecturum pu
tet, quàm reſurrexerit ille qui primus reſurrectionis aditum patefecit? Vnde etiā illud ueritá-
tem huius confeſſionis affirmat: quod natura quidem carnis huius eſt ipſa, nec ulla alia quæ
reſurget, purgata tamen à uitijs reſurget corruptione depoſita: ut uerū ſit illud qđ dicit Apo-
ſtolus: Quia ſeminatur in corruptione, ſurget in incorruptione: ſeminatur in ignominia, ſur-
get in gloria: ſeminatꝛ corpus animale, ſurget corpus ſpirituale. Tanquā ergo ſpirituale & glo
rioſum, & incorruptibile corpus, ſuis proprijs & nō aliunde aſſumptis exornabitur & illuſtra
bitur membris: ſecūdū eam gloriam quam propoſitū nobis Chriſti ſeruat exēplū: ſicut Apo
ſtolus dicit: Qui transformabit corpus humilitatis noſtræ, cōforme corpori claritatis filij ſui.
Cum igitur per omnia in reſurrectiōis ſpe Chriſtus proponatur ad formā: & primogenitus
ipſe ſit reſurgentiū: atq; omnis creaturæ ipſe ſit caput, ſicut ſcriptū eſt: Qui eſt caput omnium
primogenitus ex mortuis: ut ſit in omnibus ipſe primatū tenens: quid inaniter uerborū pu-
gnas, & malarū ſuſpitionū certamina cōmouemus: cum in ea confeſſione quam ſupra expo-
D ſui, eccleſiaſtica fides cōſtet: & clarū ſit quod ad incuſandū non moueat aliquem diuerſitas fi-
dei, ſed peruerſitas animi? Verum quoniam in hoc loco cum de reſurrectiōe carnis argueret:
ut ei mos eſt, miſcuit ſerijs ridicula & ludicra, dicens: mulieres quaſdam de noſtris, mammil-
las ſuas tenentes, uel leues contractantes genas, cum plauſu fœmoris & uentris dicere ſolere:
quid nobis prodeſt reſurrectio, ſi corpus iterū fragile reſurget? Futuræ angelorū ſimiles an-
gelorū habebimus & naturā. Quas hic mulierculas incuſet: & ſi laceratione dignæ ſint, ipſe
uiderit. Aut ſi eum ſe putat qui prædicat, non eſſe ſuum talione mordere: uel certe ſi æquani-
miter fert ſuas mulierculas, ueris & nō fictis neq; commentitijs remorderi: hic inquā ipſe ui-
derit. Nos interim quod ille promiſerat implentes: nō reddimus talionem. Sed ut uideo, iſti
cui diſplicet mulier, quæ negat ſe ex reſurrectione fragile corpus habiturā, ſine dubio placet
ei fragilitatem corporis permanſuram. Et ubi eſt quod dicit Apoſtolus: Seminatur in infirmi
tate, ſurget in uirtute: ſeminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale: quam fragilitatē uis
eſſe in corpore ſpirtuali? Et quod reſurget in uirtute: quomodo iterum fragile erit? In uirtute
quod fragile eſt, quomodo erit? Nónne melius dicunt mulierculæ quàm tu, quæ negant ul-
tra fragilitatem corpori dominaturam? Quid illas irrides, quæ ſequuntur Apoſtolu dicētē:
Quia corruptibile hoc induet incorruptionē: & mortale hoc induet immortalitatem? Apo-
ſtoli non docuerūt fragile corpus futurum eſſe, quod reſurget a mortuis: ſed ecōtrario in uir
tute, & in gloria reſurrecturum dicunt. Tu hoc unde nunc profeses? Niſi forte a Iudæis aliq-
bus noua nunc lege promulgatur eccleſiæ, ut etiā iſta diſcamus. Eſt em̄ Iudæorū uere de reſur
rectione talis opinio: quod reſurgent quidem, ſed ut carnalibus delitijs & luxurijs, cæteriſq;
uoluptatibus corporis perfruātur. Quæ aūt alia eſt fragilitas corporis, niſi corruptela mem-
brorū, iritatio gulæ, & incitamenta libidinis? Sed patimini quæſo uos, ſi tamē Chriſtū ama-
tis: in incorruptione abſq; his eſſe corpus quod reſurget à mortuis, fas ſit aliquando ceſſare.
Credamus in reſurrectione deſinere etiam licitos coitus: ne & illiciti ſubrepant quamdiu ho-
rum non ſit obliuio: quid tam ſollicite, quid tam narioſe diſcutitur & pertractatur uenter, &
ea quæ ſub uentre ſunt? Et nos carnales & delitioſos eſſe dicitis: cum uos ut uideo ab his
ceſſan-

A ceſſandum,nec in reſurrectione credatis. Neq; ergo naturam carnis huius in qua nunc uiui-
mus,reſurgere denegemus: neq; rurſus cū ea carnis uitia pariter inuoluamus.Sed caro q; i-
dem reſurget,& non alia pro alia,ſed hæc ipſa:nec naturam perdet, ſed fragilitatem & uitia
deponet:Alioquin nec immortale erit quod fragile permanſerit.Et ideo nos neq; uobiſcū,
neq; ſine uobis hæretici ſumus.Eccleſiæ eñ fides,cuius nos alūni ſumus,media incedens in-
ter utrunq; diſcrimē,neq; naturæ carnis uel corporis(quod reſurget à mortuis)denegat ueri-
tatem,neq; contra apoſtoli ſententiā incorruptionē futuri regni dicit à corruptione poſſidē-
dam.Non ergo carnē,uel corpus perditis,ut ais,aut amputatis membris reſurgere dicimus:
ſed totū & integrū corpus,corruptione tantū & ignominia ac fragilitate depoſita,atq; omni
bus mortalitatis uitijs pariter amputatis:ita ut nihil prorſus ex natura ſua deſit ſpirituali illi
corpori,quod reſurget à mortuis niſi illa corruptio.Latius quā propoſueram,huic uni titu-
lo de reſurrectione reſpondi:uerens ne iterū per breuitatē aliquibus calumnijs pateremus:Et
ideo non ſolū corporis in quo calūniatur,ſed & carnis fecimus frequenter mentionē: & non
ſolū carnis,ſed addidimus huius carnis:& nō ſolū huius carnis,ſed & naturā huius carnis cō
memorauimus:nec contenti fuimus hoc:ſed ne membrorū quidē reſurrecturis integritatem
diximus defuturā.Ita tamē ut ſecundū apoſtoli definitionē:corpus quod reſurget ex corru-
ptibili,incorruptibile:ex ignobili,glorioſum:ex fragili,immortale:ex animali, ſpirituale cre-
datur:ita ut demū ſpiritualis corporis membra,abſq; ullis eſſe corruptelæ uel fragilitatis ſu-
ſpitionibus ſentiamus.Deſignaui fidem meā de trinitate:deſignaui de incarnatione paſſione
ac reſurrectione:& de ſecūdo aduētu in gloria,& de iudicio futuro dñi ſaluatoris noſtri.De-
ſignaui & de reſurrectione carnis noſtræ:& nihil(ut opinor)ambiguū dereliqui.Quid nūc ſu
pereſt? Nihil arbitror quātū ad fidē pertinet.Sed in eo te,inquit,arguo:quod Origenē inter-
pretatus es:qui reſtitutionē omniū dicit futurā:in qua non ſolū oēs peccatores abſoluendos:
B ſed & ipſum diabolū & angelos eius,qñq; dicit relaxandos eſſe de pœnis:ut reſtitutio oīum
cōſequenter poſſit intelligi.Et animas ante dicit creatas eſſe quàm corpora,eaſq; de cœlo de
ductas,& corporibus inſertas.Ego nūc nihil pro Origene ago,nec Apologeticū pro ipſo ſcri
bo.Siue enim ſtat apud deū,ſiue lapſus eſt,ipſe uiderit,ſuo dño ſtat aut cadit. Sed cogor in
aliquibus eius facere mentionem:quia dū illum arguit rhetor noſter:nō iam oblique,ſed pa-
lam mucrone diſtricto me petit:& totus fertur in me.Et quid dico me petit? Imò uero ut in
me deſæuiat:nec inſtitutori ſuo parcit:dū putat ſe ex his quos interpretatus ſum libellis eius,
poſſe in me aliquid calumniæ retorquere:quia inter cætera q̃ culpat in nobis,etiam inuidio-
ſius hoc addidit,dicēs:me hoc opus ad interpretandum delegiſſe, quod neq; ipſe,neq; alius
quis ueterū interpretū delegiſſet.Huius ergo rei cauſam primo cur hoc opus potiſſimū ador
ſus ſim,quia hinc maxime mordeor,quàm potero paucilliмis & ueriſſimis abſoluam. Licet
id apud te fili mi chariſſime,qui rem ut geſta eſt noſti, ſuperfluum uideatur: tamen & igno-
rantes conuenit noſcere:ſimul etiā quia & hoc non ſolum ipſe,ſed & omnis ſchola eius iactat
de nobis,quod cum aliter promiſerimus nos in pręfationibus trāſlaturos,aliter fecerimus in
opere:ideo non ſolum ipſis,ſed & alijs reſpondebimus, quibus uel proprius liuor mentē,uel
criminatio aliena conturbat. Vir fide,eruditione,nobilitate,uita clarus, Macarius cum opu-
ſcula aduerſus fatū,uel matheſim haberet in manibus,eaq; utili & perneceſſario labore com-
poneret: in aliquantis uero quia erat perdifficilis materia,de diuinæ prouidētiæ diſſerere diſ-
penſationibus hæſitaret:per ſoporem ſibi à dño tale aliquid dicebat oſtenſum:quod nauis ei
quædam demonſtraretur eminus aduentare per pelagus, quæ cum portum fuiſſet ingreſſa,
nodos ſuæ hæſitationis abſolueret.Exurgēs uero cum de uiſu ſollicitus cogitaret,nos ſuper-
ueniſſe aiebat in tēpore:quibus cōtinuo & opuſcula ſua,& ambiguitatē indicauit & uiſum.
Quid porrò Origenes,quem opinatiſſimum apud Græcos audierat,ſentiret de talibus per-
cunctatur, breuitérque ſibi eius de ſingulis quibuſque ſententias orat exponi. Ego rem pri-
mum dicebā factu eſſe difficilem:ſanctum tamē Pamphilū martyrem dixi quadam ex parte
tale

C tale aliq̃d operis conſcripſiſſe in Apologetico ſuo. Cõtinuo id ſibi poſcit in latinũ uerti. Nullum dicebam me uſum huiuſcemodi operis habuiſſe: & ad latinũ ſermonem tricennali iam penè incuria torpuiſſe. Perſtitit tamen deprecans qualicunque ſermone noticiã ſibi tantum eorũ quæ cupiebat oſtendi. Cumq; id quo potui ſermone feciſſem: maiori deſyderio accenſus eſt ad illa ipſa plenius cognoſcenda: è quibus pauca illa quæ tranſtulerã uidebant̃ aſſumpta. Excuſantem me urgere uehementius cœpit, & ſub dei teſtimonio conuenire: ne ſibi ad opus bonum quæ ſe auxilia iuuare poſſent denegarem. Cumq; uehemẽter inſiſteret, & deſyderium eius ſecundũ deum eſſe perſpicerem: acquieui tandem & interpretatus ſum q̃dẽ. In præfatiunculis tamẽ utriuſque operis & maxime in Pamphili libello quem primũ trãſtuleram, expoſui primũ omnium fidem meam: & proteſtatus ſum, me quidem ita credere, ſicut fides catholica eſt. Si quid autem uel legeretur uel interpretaretur à me: id me ſalua fidei meæ facere ratione. In iſtis uero Peri archõ libellis, etiã illud admonui: quod cum in ipſis libris inuenirentur quædam de fide ita catholice ſcripta ut eccleſia prædicat: quædam autẽ his cõtraria, cũ de una eademq; re dicantur: mihi uiſum ſit hæc ſecundũ illã ſemper regulã proferenda quam ipſe catholicæ ſententiæ expoſitione protulerat: & ea quæ à ſemetipſo inuenirentur eſſe contraria, uel inſerta ab alijs, id enim epiſtolæ ſuæ querimonia conteſtatur, abijcerem: uel certe ut nihil ædificationis in fide habentia præterirem. Non autem ſuperfluum puto uideri: inſerere etiã ipſa loca de præfatiũculis meis: ut nihil careat teſte quod dicimus. Sane ne in legendo error ſit ex his quæ huic ſcripturæ nunc aliũde inſerimus: ſi quidem mea ſunt, ſimplices aduerſum capita habent notas: ſi accuſatoris mei duplices: Ex præfatiuncula in
D Apologetico Pamphili, poſt aliquanta ita diximus. Qualiter ergo ſentiat Origenes, tenor libelli huius edoceat. De his autem quæ apud eum contraria ſibi inueniuntur: quid cauſæ ſit, in ultimo breui adiecta aſſertione docebimus. Nos aũt ſicut traditũ eſt nobis à ſanctis ꝓphetis ita tenemus: q́d ſancta trinitas coæterna ſit, & unius uirtutis atq; ſubſtãtiæ, & q́d filius dei in nouiſſimo tẽpore homo factus eſt, & ꝓ peccatis noſtris paſſus eſt: & in ea ipſa carne, in qua paſſus eſt, reſurrexit à mortuis: propter quod & reſurrectionis ſpem humano generi tribuit. Carnis uero reſurrectionem, non per aliquas præſtigias, ſicut nonnulli calumniantur dicimus: ſed hanc ipſam carnem, in qua nunc uiuimus reſurrecturam credimus, non aliam pro alia, neque corpus aliud, quam huius carnis dicimus. Siue ergo corpus reſurrecturũ dicimus, ſecundum Apoſtolum dicimus: hoc enim nomine uſus eſt ille. Siue carnem dicimus, ſecundum traditionem ſymboli confitemur. Stulta enim adinuentio calumniæ eſt, corpus humanum aliud putare eſſe quàm carnẽ. Siue ergo carnẽ ſecũdum communem fidem, ſiue corpus ſecundum Apoſtolum dicimus quod reſurget: ita credendum eſt, ſicut Apoſtolus definiuit. Quia quod reſurget, in uirtute reſurget, & in gloria & incorruptibile ac ſpirituale corpus. Saluis ergo prærogatiuis futuri corporis uel carnis, reſurrectio carnis credenda eſt integræ atq; perfectæ: ut & natura carnis eadem ſeruet̃: & incorrupti ac ſpiritualis corporis ſtatus & gloria non infringatur. Sic enim ſcriptum eſt: Quia corruptio incorruptionem non poſſidebit. Hæc ſunt, quæ in Hieroſolymis in eccleſia dei, à ſancto ſacerdote eius Ioanne prædicantur: hæc nos cum ipſo & dicimus & tenemus. Si quis præter hæc uel credit, uel docet, uel à nobis aliter credi quã expoſuimus putat, anathema ſit. Noſtræ ergo fidei documentũ ſi q̃s habere uult habeat ex his. Si q́d aũt legimus, aut aſſerimus, aut interp̃tamur, ſalua huius fidei noſtræ facimus ratione: ſecundum Apoſtolum omnia probantes, quod bonũ eſt tenentes: ab omni ſpecie mala nos abſtinentes. Et ſi qui hanc regulam ſequuntur: pax ſuper illos, & ſuper Iſraël dei. Cum igitur hæc ego antequam calumniatorum aliquis exurgeret de mea fide præfatus ſim: ne quis forte diceret quod ab ipſis admonitus uel coactus, hæc modo dicerem quæ ante non ſenſerã: cumq; me ſi quid illa interp̃tandi neceſſitas popoſciſſet, integro fidei meæ ſtatu facturum eſſe promiſerim: quomodo adhuc locus calumniãtibus datur, cum utiq; prima cõfeſſionis meæ uox, ab omni ſuſpitione contrarij dogmatis tutum me faciat & munitũ? Præterea

A terea enim ut & ſuperius prædixi, domini ſermone didici: quia ex ſuis unuſquiſꝗ uerbis, & non ex alienis uel iuſtificabitur uel condemnabitur. Sed & in ea nihilominus præfatiuncula, quam in ipſis Peri archon libris præmiſimus, qualiter interpretationis noſtræ fidem obſeruandam dixerimus: ex ipſis æque ſermonibus cõprobetur. Aequum nanꝗ eſt etiam ex ipſa quæ ad rem pertinent inſeri. Nam cum honoris gratia mentionem feciſſemus huius uiri, qui hæc nunc adducit ad crimen, pro eo quod ante nos ipſe prior Origenis ꝗ plurima fuiſſet interpretatus: & eius uel eloquẽtiam in explicando, uel in interpretãdo diligẽtiam laudaſſemus, eumꝗ nobis ſequendum in opere ſimili diceremus: poſt aliquãta etiã ad hoc adiecimus. Hũc ergo etiam nos licet non eloquentiæ uiribus, diſciplinæ tamen regulis inquantum poſſumus ſequimur, obſeruantes hoc ne ea quæ in libris Origenis à ſemetipſo diſcrepantia inueniuntur atqꝫ contraria ꝓferamus. Memento qui legis, ne hic te breuiter dictus ſermo prætereat quem dixi: quia nõ proferam ea quæ in libris Origenis à ſemetipſo diſcrepãtia inueniuntur atqꝫ cõtraria. Non enim generaliter promiſi me prolaturum quæ eſſent fidei contraria, ſed quæ ipſi ſibi eſſent contraria, uel quæ à ſemetipſo diſcrepant, nõ quæ à me uel ab alio aliquo diſcrepa rent. Non ergo hoc ſermone ſubripientes inimici calumnias generent, ut dicãt me promiſiſſe, quia ſi quid cõtrarium eſt, uel diſcrepat à fide noſtra proferam. Hoc etiã ſi facere potui, tamen promittere nõ auderem. Et ſi quidem factum hoc in opere meo inuenies, amplecti poteris. Si uero in aliquo tibi minus impletum uidetur, culpare non poteris, quia profeſſionis meæ tale uinculum nõ tenes. Sed cõiungamus etiam cætera. Cuius diuerſitatis, inquam, cauſas plenius tibi in Apologetico quem Pamphilus pro libris ipſius Origenis ſcripſit ædidimus, breuiſſimo libello ſuperaddito, in quo euidentibus, ut arbitror, probamentis, corruptos eſſe in ꝗ plurimis ab hæreticis & maliuolis libros eius oſtendimus: & præcipue iſtos quos nunc exigitis, ut interpretemur, id eſt, Peri archon, quod uel de principijs, uel de principatibus dici poteſt,

B qui ſunt reuera & obſcuriſſimi & difficillimi. De rebus eñ talibus ibi diſputat, in quibus philoſophi omni ſua ætate conſumpta, nihil inuenire potuerunt. Hic uero noſter quantũ potuit id egit: ut creatoris fidem & creaturarum rationem, quam illi ad impietatem traxerãt, ad pietatem iſte conuerteret. Etiam hic diligentius, inſpice, ut non te prætereat, quod creatoris quidem fidem diximus, creaturarum uero rationem: ſcientes quod ea quæ de deo dicuntur, ad fidem pertinent, quæ uero de creaturis diſputamus, ad rationẽ. Sed quod ſequitur adhuc addamus. Sicubi ergo nos in libris eius aliquid contrarij inuenimus, quod ab ipſo in cæteris locis pie de trinitate fuerat definitum: uelut adulteratum hoc & alienũ, aut prætermiſimus, aut ſecundum eam regulam protulimus, quam ab ipſo frequenter inuenimus affirmatam. Nunquid & hic incaute aliquid diximus? Nunquid dixi quia ſecundum fidei noſtræ regulam ꝓtuli, quod erat uticꝫ iam penitus modum interpretis, & ex Græco in Latinum uertentis excedere? Sed ſecundum eam regulam protuliſſe me dixi: quam ab ipſo frequenter inuenimus affirmatam. Item his addidimus. Si qua ſanè uelut peritis iam & ſciẽtibus loquẽs, dum breuiter tranſire uult obſcurius protulit, nos ut manifeſtior fieret locus, & ea quæ de ipſa re in alijs libris apertius legeramus adiecimus, explanationi ſtudentes. Nihil tamen noſtrũ diximus: ſed licet in alijs locis dicta, ſua tantum ſibi reddidimus. Puto quod etiam apud iniquiſſimos iudices ſufficere mihi poſſet ſola iſta confeſſio, qua dixi, nihil noſtrum diximus, ſed licet in alijs locis dicta, ſua tamen ſibi reddidimus. Nunquid me in aliquo obnoxium feci? Nunquid promiſi me meum aliquid dicturum? Vbi eſt quod accuſant, quod calumniantur, quod cõfingunt me dixiſſe, quia mala tuli & bona dixi: & quæcunꝗ bona ſunt trãſtuli? Erubeſcant aliquãdo, & deſinant falſa proferre, & diaboli in ſe opus fratres criminãdo ſuſcipere. Audiant quia nihil noſtrum diximus: & iterum ac ſæpius audiant, quia nihil noſtrum diximus, ſed licet in alijs locis dicta, ſua tamen ſibi reddidimus. Et ne nos abſqꝫ domini miſericordia huic operi manus exiſtiment cõmodaſſe, uideãt nos hæc ipſa ante prædixiſſe quæ faciũt. Poſt hoc enim addidimus etiã iſta. Hæc autẽ ideirco in præfatiõe cõmonui: ne forte calũnia-

C tores,iterum ſe criminandi putent inueniſſe materiam.Quod dixi,iterum , illa eſt cauſa:quia
iam ſancti epiſcopi Ioānis epiſtolam de fide ad ſanctum Theophilum ſcriptā criminati ſunt:
quando corpus humanum,aliud neſcio quid fingebāt eſſe quàm carnē:idcirco iterum poſui.
Sed uideris,inquam,quid peruerſi atq; contentioſi homines agant.Nobis interim tantus la-
bor,ſi tamen orantibus uobis deus iuuerit,idcirco ſuſceptus eſt:non ut calumnioſis os,quod
fieri non poteſt,licet forte etiam hoc deus faceret,clauderemus:ſed ut proficere ad ſcientiā re-
rum uolentibus,materiam præberemus.Vt autem ſcias & quod falſaturi hæc eſſent , & præ-
uidimus & prædiximus:uide quid in ſequentibus iunxerimus.Illud ſanè,omnem qui hos li-
bros,uel deſcripturus eſt,uel lecturus,in conſpectu dei patris & filij & ſpiritus ſancti cōteſtor
atq; conuenio,per futuri regni fidem,per reſurrectionis ex mortuis ſacramētum,ſi non illum
locum æterna hæreditate poſſideat,ubi eſt fletus & ſtridor dētium,& ubi ignis eorū nō extin
guetur,& uermis eorum non morietur:ne addat aliquid huic ſcripturæ,ne auferat,ne inſerat,
ne immutet. Et tamen poſt iſta omnia,tam horrifica,tamq; horribilia adiurationum ſacramē
ta,falſare hæc atq; corrumpere non timuerunt illi:qui ſe dicunt credere reſurrectionem carnis
futuram.Qui uel hoc ipſum ſi crederent quod deus eſt:nunq; hæc tam criminoſa & nefanda
cōmitterent.Vbi tamen in his quæ præfati ſumus,aut Origenes laudibus uſq; ad coelum,ut
criminatur,elatus eſt:ubi Apoſtolus aut ꝓpheta,aut tale aliquid à nobis,quale ipſe de eo ſcri-
pſerat dictum eſt?Aut in quo prorſus alio inueniunt criminandi locum?Fidem noſtram præ
miſimus:quæ puto quod in omnibus cum eccleſiaſtica cōfeſſione cō cordet.Interpretādi ob-
ſeruantiam diſtinximus:cuius reuera nobis in q; pluribus exēplum ipſe præbuerat,qui nunc
accuſator exiſtit.Quid propoſiti in interpretando geſſerim,deſignaui.Iam ſi plene,id aut mi-
nus plene implere ualui,à legentibus comprobetur:à quibus uel laudari , uel rideri ſolet,non
D tamen ad crimen uocari:cum in alteram linguam,uel ꝓprie , uel minus proprie aliena uerba
uertuntur.Verum quoniam eorum fecimus mētionem,qui hæc ipſa,quoquo modo ſunt,ta-
mē niſi falſa ſint criminari ea nullatenus potuiſſent:ipſum caput in quod manus falſarias im-
poſuerunt,cōueniens puto huic Apologiæ noſtræ inſerere:ne me ſtudio meo ſubtrahere pu-
tent hoc,quod illi addito ſuo falſa crimina obtendunt.Etenim cum in quodā ſupradicti ope-
ris loco,quem interpretati ſumus quæſtio haberetur,aduerſum eos qui deum corporeum di-
cunt,& humanis cum membris habituq; deſcribunt:quod aſſerere præcipue Valentinianorum
& Anthropomorphitarū hæreſis ſolet:cui iſti accuſatores noſtri nimis, ut uideo , dextras de-
derunt,& Origenes eccleſiaſticam cōtra eos fidem defendens,omni genere incorporeum eſſe
deum,& idcirco etiā inuiſibilē confirmaret,ꝓuocante ſe ordine quæſtionis:reſpōdit cōtra hæ
reticos in hoc loco quædam:quæ à nobis iſto modo uerſa ſunt in Latinum.Ex primo libro
Peri archon poſt aliquanta.Verum iſtæ aſſertiones minus fortaſſe autoritatis habere uidētur
apud eos qui ex ſanctis ſcripturis de rebus diuinis inſtitui uolunt:& inde ſibi approbari quæ-
runt,quomodo natura dei ſupereminet corporum naturam.Vide ergo ſi nō etiā Apoſtolus
hoc idem ait,cum de Chriſto loquitur dicens:Qui eſt imago inuiſibilis dei, primogenitus oīs
creaturæ.Nō enim,ut quidam putant,natura dei alicui uiſibilis eſt,& alijs inuiſibilis:quia nō
dixit Apoſtolus,imago inuiſibilis dei hominibus,aut inuiſibilis peccatoribus, ſed ualde con-
ſtanter pronunciat de ipſa natura dei dicēs:imago inuiſibilis dei. Sed & Ioannes in euangelio
dicēs.Deum nemo uidit unq;:manifeſte declarat omnibus qui intelligere poſſunt:quia nulla
natura eſt cui uiſibilis ſit deus,nō quaſi qui uiſibilis ſit quidē per naturam,& uelut fragilioris
creaturæ euadat atq; excedat aſpectū:ſed qm̄ naturaliter uideri impoſſibile eſt.Sed ſi requiras
à me,quid etiā de ipſo unigenito ſentiā:ſi ne ipſe quidē uiſibilē dicam dei naturā,qui naturali-
ter inuiſibilis eſt:nō tibi ſtatim uel impiū uideatur eſſe uel abſurdū : rationē quippe dabimus
cōſequenter.Aliud quidē eſt uidere,aliud noſcere.Videri & uidere corporū eſt:noſci & noſce-
re intellectualis naturæ eſt.Quicquid ergo ꝓprium corporū eſt:hoc nec de patre, nec de filio
ſentiendum eſt.Quod uero ad naturam pertinet deitatis, hoc inter patrem & filium conſtat.

Deniq;

A Denicꝫ etiam ipſe in euangelio non dixit: quia nemo uidet patrem niſi filius, necꝫ filium niſi pater: ſed ait: Nemo nouit filium niſi pater: necꝫ patrem quis nouit niſi filius. Ex quo manifeſte indicatur, quod quicquid inter corporeas naturas uidere et uideri dicitur: hoc inter patrem & filium noſcere dicitur & noſci, per uirtutem ſcientiæ nō per uiſibilitatis fragilitatem. Quia ergo de incorporea natura & inuiſibili, nec uidere ꝓprie dicitur, nec uideri: idcirco necꝫ pater à filio, necꝫ filius à patre uideri in euāgelio dicitur, ſed noſci. Quod ſi proponat nobis aliquis, quare dictum eſt: Beati mundo corde, quoniam ipſi deum uidebunt? multo magis ex hoc, ut ego arbitror, aſſertio noſtra firmabitur. Nam quid aliud eſt corde deum uidere, niſi ſecūdum quod ſupra expoſuimus, mēte eū intelligere atcꝫ cognoſcere? Iſtud eſt caput, quod iſti qui ad inſidiandum mihi de Oriente trāſmiſſi ſunt: nō ſolum peruerſa intelligētia: uerūetiam uerborum adulterio conati ſunt infamare. Quod ego idcirco, ut alia quocꝫ nōnulla eius quē interpretabar ſcriptoris, ſuſpectum habere nō potui, necꝫ prætermittendum iudicaui: quia non in eo aliquid de cōparatione patris ac filij dicebatur, ſed de ipſa deitatis natura quærebatur: ſi ei aptum ullo genere uiſibilitatis uocabulum uideretur. Reſpondi ut ſupra diximus his hæreticis: qui idcirco deum uiſibilem eſſe aſſerunt: quia & corporeum dicunt, pro eo quod uiſio proprie corporis eſt. Vnde & illi Valentiniani, quod ſupra diximus, hæretici, corporaliter & uiſibiliter generaſſe patrem, & generatum filium dicunt. Refugiens ergo, ut opinor, Origenes uiſionis appellationem tancꝫ ſuſpectam: ait melius eſſe in natura deitatis, id eſt, inter patrē & filium uti illo ſermone, quē ipſe dominus definiuit, dicens: Nemo nouit filium niſi pater, necꝫ patrē quis nouit niſi filius: omnē ergo occaſionē ſupradictis hæreſibus credidit excludēdam, ſi notionem in natura deitatis potius diceret ꝗ̄ uiſionem: dum uiſio occaſionē aliquā præbere uideatur hæreticis. Notio uero unius naturæ inter patrē & filium, ſeruat indiſſociabilē ueritatem: præcipue quia euangelij talis autoritas eſt. Simul & cautelæ per hoc plurimū credidit

B fore: ne Anthropomorphitæ quoquo modo audirent uiſibilem deum. Hæc ratio, quia nō faciebat aliquam differentiam trinitatis, uiſa mihi eſt nō debere penitus abijci, etiā ſi aliqua uerba in Græco incautius fortaſſe poſita, declinauimus. Sit ſanè adhuc in iudicio legētium: utrū & hoc aduerſum ſupradictas hæreſes utile, aut minus utile uideatur. Tamen ponamus quod etiam hi qui norunt de literis & huiuſcemodi ſenſibus iudicare, quibus cum peritia adeſt & timor dei: qui nihil per cōtentionem, necꝫ per inanem gloriam gerunt: quorum animus ab inuidia & fauore, & odio uacat, dicant non multum ad inſtructionem, uel ad expugnandas ſupra dictas hæreſes caput iſtud ualere: nunquid nam id non licet præterire: & tancꝫ minus ualidum ad depellendos aduerſarios tranſcurrere? Pone quia ſit ociofum: nunquid & criminoſum? Quomodo criminis loco ducetur: ubi inuiſibilitatis æqualitas inter patrem & filium & ſpiritum ſanctum confirmatur? Non puto hoc ita cuicꝫ uideri. Et quid dico cuicꝫ? Sed ne iſtis quidē ipſis criminatoribus meis, aliquid in meis literis uiſum eſſe quod poſſit oſtendere. Denicꝫ ſi hoc putaſſent: ipſa ſicut tranſtuleram mea uerba poſuiſſent. Sed nunc auſculta quid faciunt: & flagitij eorum require ſi ullum præceſſit exemplum. In eo loco ubi ſcriptum erat: Quod ſi requiris a me, quid etiam de ipſo unigenito ſentiam, ſi ne ipſe quidem uiſibilem dicam naturam dei, qui naturaliter inuiſibilis eſt: non tibi ſtatim uel impium uideatur eſſe uel abſurdum, rationem quippe dabimus conſequenter: Pro eo quod nos ſcripſimus, rationem quippe dabimus conſequenter: illi ſcripſerunt, non tibi ſtatim impium uel abſurdum uideatur eſſe, quia ſicut filius patrem non uidet: ita nec ſpiritus ſanctus uidet filium. Hoc ſi in foro poſitus, uel negocijs ſecularibus cōmiſiſſet iſte qui de monaſterio Romam quaſi calumnian di peritiſſimus miſſus eſt: norunt omnes quid conſequeretur ex legibus publicis eiuſmodi criminis reus. Nunc uero quia ſecularem uitam reliquit, & à tergiuerſatione illa actuum publicorum ad monaſterium conuerſus eſt, & adhæſit magiſtro nobili: ab ipſo edocetur iterum ꝓ modeſtia furere, inſanire: pro quiete, ſeditiones mouere: pro pace, mouere bellum: ꝓ concordia mouere diſſidia: perfidus eſſe pro fide, ꝓ ueritate falſarius. Crede mihi quod huius ſceleris

C nequitia etiam uerum fuiſſet exēplar: niſi Hiezabel tibi illa occurriſſet. Illa eſt enim quæ hoc crimen aduerſus Nabutheum Hiezraheliten uineæ cauſa cōpoſuit:& mandauit presbyteris iniquitatis, falſis eum conſcriptionibus perurgere: quaſi qui benedixiſſet: id eſt, blaſphemaſſet deum & regem. Sed quis in hoc felicior: illa quæ mandat, aut hi qui mandato iniquitatis obtemperant? Grauia hæc: & (ut opinor) in eccleſia penè huiuſmodi facinus inauditum eſt. Sed additur adhuc aliquid. Requiris quid illud? Vt rei iudices fiant, & inſidiatores ſententias ferāt. Nam erraſſe ſcribentem, aut lapſum eſſe in ſermone, nouum non eſt: & ut opinor uenia dignum eſt: quia & ſcriptura dicit: In multis enim offendimus omnes: qui autem in uerbo non offendit, hic perfectus eſt uir. Erratum putatur in uerbo? Corrigatur, emendetur, ſi id utilitas poſtulat, & auferatur. Inſeri uero quæ non ſunt ſcripta literis alienis: & falſa interſeri ad hoc ſolum ut uitam fratris infames: temerare aliena ſcripta, ut ſcriptori inferas notam: ut ſubrepas auribus populorum: ut conturbes corda ſimplicium: ut nihil aliud ex eo niſi apud homines opinioni maculam conferas: uidete ſi alterius eſt opus: niſi illius qui abinitio mendax fuit: & fratres criminando, diabolus: id eſt, criminator nomen accepit. Nam cum falſam huiuſmodi ſententiam apud Mediolanum recitarct, & à me quæ legebat falſa eſſe diceretur: interrogatus à quo accepiſſet exemplaria: reſpondit matronam quandā ſibi dediſſe: de qua ego, quæcunq; illa eſt, nihil dico: ſed ſui eam & dei cōſcientiæ derelinquo. Mihi tamen in hoc dei & ueſtri ſufficit teſtimonium, id eſt, tuum & ſancti uiri ipſius, cui hoc opus gerebam Macarij, qui ſchedulas ipſas meas uel ab initio legiſtis, uel etiam licet nondum cōpleta, & ad integrum emendata exemplaria retinetis: id eſt, quia ſicut filius non uidet patrem, ita nec ſpiritus ſanctus filium uidet: id eſt, quod ego non ſolum unquàm non ſcripſi: ſed ecōtrario, quia ille falſauit, indico. Si quis negat, quod nō ita uidet filius patrem, ſicut pater filium: & non ita uidet ſpiritus ſanctus

D patrem & filium, ſicut uidet pater filium & ſpiritum ſanctum, anathema ſit. Videt enim & ueriſſime uidet: ſed ut deus deum, & lux lucem, & non ut caro carnē: ſed ut ſpiritus ſanctus, non corporeis ſenſibus, ſed uirtutibus deitatis. Si quis hæc negat, ſit anathema in æternum. Qui autem uos conturbat, ſicut dicit Apoſtolus, portabit iudicium quicunq; eſt ille. Memini ſanè quod aliquis eorum cum argueretur falſaſſe hæc: reſpondit mihi in Græco ita haberi: me autē in Latino immutare uoluiſſe. In quo omitto illud exequi: quia nec quidem uerum dicunt: ſed tamen ponamus, quia ſic eſt in Græco: & ego in Latino hoc non ſcripſeram. Promiſeram me enim in præfatiunculis tale aliquid facturum. Quod ſi feceram ut quod ibi offendebat, in Latino commodius ſcriberem: quid abſq; promiſſo, uel quid abſq; ratione noſtra feceram? Tu certe qui hoc in Latinis meis exemplaribus nō inueneras: in tuis chartulis, hoc unde ſcriptum legebas? Ego qui interpretatus ſum non ſcripſi: Tu qui me accuſas: & meas tales literas non tenes, crimen mihi unde componis? Aut inde ego accuſari debeo, unde tu falſum dixiſti? Rem planiſſimam dico. Quatuor libri ſunt iſti, quos interpretatus ſum: in quibus de trinitate ſparſim per ſingulas penè paginas diſputatur. Relegantur uniuerſa: ſi uſquàm talis aliquis de trinitate inuentus fuerit in interpretatione noſtra ſenſus, qualem in iſto capite calumniantur: tūc demum credatur etiam hoc eo ſenſu quo iſti confingunt eſſe prolatum. Si uero per omne librorum corpus nunquàm ſit illa differētia trinitatis: nónne ueſanum ſtultumq; pariter commentum eſt dicere, quod uno ſolo capite hæreſis cōfirmata eſt ab eo, qui eam mille capitibus expugnauerit? Sed & rei ipſius conſequentia prudentem quenq; ſatis edocet. Quod ſi hoc in meis literis inueniſſet, & uere ſcrupulum aliquem ex ipſa lectione cepiſſet, cum me ſicut ipſe noſti Romæ poſitum haberet præſentem, cōtinuo utiq; perquiſiſſet, & ipſa ad me ſcripta detuliſſet: quippe qui uſq; ad ipſum tēpus etiam uidere me, & ſalutare, & in oratione cōmunicare ſolitus erat, contuliſſet ſine dubio mecum de his quibus uidebatur offendi: inquiſiſſet quomodo à me fuiſſet prolatum: quomodo haberetur in Græco. Certe etiam hoc gloriæ ſufficere ſibi putaſſet: ſi uiſus fuiſſet in dictis noſtris uel ſcriptis, feciſſe aliqd per ſe emēdari. Aut ſi furor animi non tam emēdare errorem quàm proferre in publicum cōpuliſſet; ſine dubio nūquàm

elegiſſet

A elegiſſet abſentem lacerare:quem potuiſſet grauius confutare præſentem.Sed iſtum quia falſi
conſcientia deterrebat,ad me quidem cuius erant ſcripta quæ uolebat criminari non detulit:
ſed per domus,per matronas,per monaſteria,per ſingulos quoſcꝫ fratrum circũfert:quo ſolo
poſſit conturbare auditu.Et hoc ſecit ſub ipſo tempore, quo confeſtim ex urbe diſcederet:ne
uel comprehenſus facti ſui redderet cauſas.Etiam inde,ut intelligi datur,ſecundum præceptũ
magiſtri per totam Italiã me criminari,inſtigare turbas,conturbare eccleſias,aures quocꝫ pol-
luere ſacerdotũ,& in his omnibus modeſtia noſtra tanq̃ conſcientia abuti.Hæc diſcipuli.Ipſe
uero orientalis magiſter,qui ad Vigilantium ſcribens dixerat,per me Latini cognoſcunt oẽs
Origenis bona,& ignorant mala:iſtos ipſos quos ego nunc tranſtuleram reinterpretatus eſt:
& omnia quæ à me uel improbabilia prætermiſſa fuerant inſeruit:quo ſcilicet nunc cõtra ſen
tentiam ſuam Romani per ipſum cognoſcant Origenis mala,& ignorent bona.Hinc iam nõ
ſolum Origenem,ſed meipſum in ſuſpicionem hæreſis conatur adducere.Hinc emittit inceſ-
ſabiliter canes ſuos,qui me per urbes,per uicos,per iter quocꝫ tranſeuntem calumniarum la-
tratibus inſectentur:& fanda aduerſum me omnia,atcꝫ infanda tentantur.Quid quæſo te ſce
leris admiſimus,ſi fecimus quod feciſti? Si tamẽ nefarium eſt uti exemplis tuis:de te ipſe quid
iudicas? Verũtamen dic mihi ô magiſter,iam enim ad te conuertenda reſponſio eſt:ad legen-
tem aut ad interpretantem,ſi qua illa eſt ſcriptoris culpa, recte reuocatur? Abſit, inquit. Ne-
quaquàm.Quid me ſubtiliter circũuenis? Nunquid non & ego legi? Nunquid non & ego in-
terpretatus ſum? Sed lege ea quæ interpretatus ſum:uide ſi quid in his dogmaticum inuenies:
certe ſi aliquid horum quæ nũc ad damnationem uoco reperies. Poſtremo ait:Si uis plenius
noſſe,quomodo apud me etiam ſuſpicio huiuſcemodi dogmatum ſemper execrabilis fuerit:
lege cõmẽtarios meos in epiſtola Pauli ad Epheſios:& ex his quæ ſcripſi,quid de eo ſenſerim,
legens eum uel interpretans noſces.Et hæc eſt tua tãti magiſtri grauitas:ut eum quem in alijs
B laudas,condemnes in alijs:& quem in præfationibus tuis alterum poſt Apoſtolos eccleſiarũ
magiſtrum dixiſti:nunc hæreticum dicas? Quis hæreticus eccleſiarum magiſter aliquando di
ci potuit? Erraui,inquit,in hoc.Sed quàm diu præfatiunculam ſubijcis? Commentarios lege:
ſed illos quos deſignaui:& cui hoc iuſtũ uidetur:ut is qui tot libros cõſcripſit:in quibus omni
bus penè præconia eius uſcꝫ ad cœlum fert:qui tot iam annis & lecti ſunt ab omnibus & le-
guntur:ex quibus q̃ plurimi ita edocti iam de hoc mundo deceſſerunt,& perrexerunt ad do-
minum:hanc de Origene ſententiam tenentes quam ex librorum iſtius aſſertione didicerant:
& abierunt ſperantes iuxta huius teſtimonium inuenturos ſe eum ſecundum Apoſtolos eccle
ſiarum magiſtrum:& nunc iterum ſcribit,inuenerunt eum cum impijs hæreticis & gẽtilibus
condemnatum.Quomodo ſe ex cõtentione cõmutet & dicat:quia illum quẽ triginta ferè an-
nis continuis legẽs & ſcribens Apoſtolis exæquaui:nunc hæreticum ꝓnuncio.Nunquid ali-
quos nouos eius libros modo legit:quos ante nõ legerat? Sed ex his eiſdem dictis,eum & tũc
Apoſtolum,& nunc hæreticum dicit:& nullo modo hoc ita fieri potuit.Aut enim tunc recte
dixit,& modo liuore quodam & cõtentione peruertitur, & audiẽdus nõ eſt.Aut ſi tunc male
dixit,& modo ſeipſum cõdemnat:quale ergo de ſe cæterorum expectabit iudicium is qui ſe-
cundum Apoſtoli ſentẽtiam à ſemetipſo damnatur? Et quid,inquit, abſcinditur pœnitentia?
Non:erratur & in uerbo maxime:licet quidem de errore pœnitere.Sed ſimul aliquis pœnitẽ-
tiam agit,ſimul accuſat,ſimul iudicat,ſimulq́ꝫ condemnat? Quaſi uero ſi qua meretrix una ſe
nocte,aut duabus à ſcortando cõtineat,debet cõtinuo leges de pudicitia ſcribere, & nõ ſolum
leges cõdere:uerum & ſepulchra obruere omniũ quæ iam defunctæ ſunt fœminarum,quod
eas ſuſpicetur ſui ſimilẽ uitã duxiſſe? Pœnitẽtiam agẽs quod hæreticus fueris,benefacis.Quid
hoc ad me,qui nunq̃ hæreticus fui? Pœnitẽtiam agis ꝓ errore,recte facis:ſi tamen ipſam pœ-
nitentiam legitime geras:nõ accuſando,ſed deprecãdo:non cõdemnãdo,ſed flendo.Nã quæ
pœnitentiæ ueritas eſt,ubi indulgentiæ decretum ipſe ſibi pœnitẽs dictat? Qui pœnitet ꝓ his
quæ male locutus eſt;uulnus ſuum nõ iterũ male loquẽdo curat,ſed ſilendo. Sic enim ſcriptũ

 eſt:Pecca

C eſt:Peccaſti,quieſce.Sed nũc ipſe te reum ſtatuis:& iterum reatu ipſe te abſoluis, & ex reo ipſe te iudicem facis.Hæc iam non tua qui irrides nos, ſed noſtra qui ita nos irrideri patimur eſt miſeria.Veruntamen ueniamus ad hos duos commentarios, quos cæteris omnibus opuſculis ſuis condemnatis ac renunciatis ſolos excepit, & quàm caſte ſe in his & continenter egerit uideamus.Ex his enim ſolis,& fidem ſuam probari uult,& quod Origeni in omnibus aduerſetur.Proferantur ergo iſti qui ei ſoli ex omnibus ſcriptis ſuis placẽt:id eſt in epiſtolam Pauli ad Epheſios libri tres:& in Eccleſiaſten (ut puto)unus.Sed nunc interim qui primus occurrit in epiſtola ad Epheſios cõmentarius relegatur.Etiam ibi cõſocium & concordem & συμμύστην, ut ipſe ait,in his quæ arguit approbo.Et primo omnium de quibus irridet mulierculas, quæ ſe dicũt poſt reſurrectionem nõ habituras fragile corpus,quippe quæ angelorum futuræ ſint ſimiles,quid ipſe ſentiat uideamus.In tertio cõmentariorum libro in epiſtola Pauli ad Epheſios ſub eo capitulo ubi ſcriptum eſt:Qui uxorem ſuam diligit ſeipſum,diligit,nemo eñ unq̃ carnem ſuam odio habuit:poſt aliquanta ita ait:Foueamus igitur & uiri uxores,ut animæ noſtræ corpora:ut & uxores in uiros, & corpora redigantur in animas:& nequaq̃ ſit ſexuum ulla diuerſitas,ſed quomodo apud angelos non eſt uir et mulier:ita & nos qui ſimiles angelis futuri ſumus,iam nunc incipiamus eſſe quod nobis in cœleſtibus repromiſſum eſt.Hæc te in tuis commentarijs ſcripſiſſe ſciens,quomodo eos ad exemplum fidei tuæ & ea quæ arguis cõfutanda proponis:& quomodo de tuis uerbis mulieres arguis? Deinde quæ mulier dixit aliquando,quod uxores in uiros conuertantur:& corpora redigãtur in animas quod tu ſcribis? Si corpora in animas redigentur:ergo ſecundum te non ſolum carnis reſurrectio non erit,ſed nec corporum:quod confiteri iſtos quos tu feciſti hæreticos dicis. Vbi iam ultra corpus quærimus,ſi in animam redigitur? Erit enim iam totum anima, & nuſquàm corpus. Et iterum ſi

D uxores in uiros cõmutabuntur,pro eo quod ſubiunxiſti, ut nequaq̃ ſit ſexuum ulla diuerſitas,quaſi ut hoc oſtenderes,quia ſexus quidem fœmineus interibit ex eo quod redigetur in uirum:ſolus autem manebit uirilis:neſcio quidẽ ſi hæc tibi de ſe dicere fœminarum ſexus permittat. Tamen & ſi ab illis concedatur:qua conſequentia poteris oſtendere ibi uirilem ſexum eſſe neceſſarium,ubi fœmineus neceſſarius non probatur: quia naturali quodam uinculo in tantum ſexus alter eget alterius,ut ſi alter non ſit, alterius opus non ſit. Etenim ſi luteam formam ex reſurrectione,homo tãtum recepturus putatur,quam in paradiſo habuit:ubi eſt qđ ſcriptum eſt,quia maſculum & fœminam fecit eos,& benedixit eis? Si uero ut tu & mulierculæ quas incuſas dicitis,neq; uir neq; mulier eſt:quomodo ergo aut corpora redigentur in animas,aut mulieres conuertentur in uiros:cum uel paradiſus utruñq; ſexum non patiatur,uel ſimilitudo angelorum,ut tu quoq; fateris,nullũ omnino recipiat? Et miror quomodo ab alijs exigas de ſexuum diuerſitate ſententiam, de qua tu uolens diſſerere,tantis te inuoluis nodis, ut euoluere te nullatenus poſſis. Quanto rectius faceres, ſi nos quos culpas imitareris in talibus,& hæc ſoli deo ut ſe ueritas habet, noſſe permitteres: & te potius ignorare fatereris q̃ ea ſcriberes quæ pauloposṫ tu ipſe damnares? Velim mihi cõſciẽtia ſua teſte nũc diceret,nõ dico ſi in aliquo opuſculo meo,ſed in epiſtola ſaltem mea,quam alicui familiari meo negligentius ſcripſiſſem,inueniſſet ſcriptum:quia corpora in animas redigantur & uxores in uiros:ſi non hæc etiam æreis literis ſcribi per portas ciuitatum præcepiſſet:ſi non in foro,in curia,p roſtris etiam recitari. Quantos ex hoc accuſationum titulos, quæ uolumina conſcripſiſſet:q̃ me totis armis ac telis fœcundiſſimi ſui pectoris perurgeret,dicens:quia ſi mihi non creditis dicenti, quia fallit cum corpus dicit reſurgere & carnem negat,uel cum fatetur quidem carnem,membra autem negat & ſexum:ecce uidete quomodo ipſe ſcripſit in epiſtola ſua:quia corpora uertantur in animas,& uxores in uiros. Sed nos te quidẽ hæc ſcribentẽ,non ſolum nõ arguimus hæreticum ſed ſatis facimus tanq; magiſtro. Mulieres tamẽ illæ quas tam indignis & inhoneſtis cõtumelijs laceraſti,exhibebũt ante tribunal Chriſti,& hæc quæ his cõmẽtarijs doces, & illa quæ oblitus tui,ruſum cũ cõtumelijs ſcribis:& ibi utraq; recitabũtur ubi ceſſabit iam

fauor

A fauor hominum:& redempti laudibus plauſus ſilebunt:& tecum pro his uel dictis uel geſtis
tuis iudicabuntur apud iuſtum iudicem Chriſtum. Verum pergamus diſcutere quid etiã de
quæſtionibus ſcribat,hoc enim ad fidem pertinet,in quibus de carnis reſurrectione ſic uariat
cætera ut quæſtiones. Item ex commentariorum libro primo de epiſtola Pauli ad Epheſios
de eo capitulo ubi dicit Apoſtolus:Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionẽ, ut eſſe-
mus ſancti & immaculati coram ipſo,ita ait:Pro conſtitutione mundi in Græco ſcriptum ha
bet καταβολὴν τοῦ κόσμου. Non idipſum autem καταβολὴ, quod conſtitutio ſonat. Vnde & nos pro
pter paupertatem linguæ & rerum nouitatem,& ſicut quidam ait: quod Græcorũ & ſermo
latior & lingua felicior ſit:conabimur non tam uerbum ex uerbo transferre,quod impoſſibi-
le eſt,quàm uim uerbi quodam explicare circuitu, καταβολὴ enim proprie dicitur cũ quid de-
orſum iacitur,& ad inferiorem locum mittitur à ſublimi,uel cum aliqua res ſumit exordium.
Vnde & hi qui ædium futurarum prima iaciunt fundamẽta καταβεβληκέναι, id eſt,deorſum ini-
tia fundamentorũ iecisse dicuntur. Volens itaq; Paulus oſtendere,quia deus uniuerſa ſit ma-
chinatus ex nihilo:non creaturam,non conditionem,non facturam,ſed καταβολὴν,id eſt,initiũ
fundamenti ad eum retulit:ut non iuxta Manicheum,& cæteras hæreſes quæ factorẽ & ma-
teriã ponunt,aliud quid unde creaturæ factæ ſunt,anteceſſerit creaturas: ſed omnia ex nihilo
extiterint. Quod autem electos nos ut eſſemus ſancti & immaculati coram ipſo, hoc eſt deo,
ante fabricam mũdi teſtatus eſt,ad præſcientiã dei pertinet,cui omnia futura iam facta ſunt,
& anteq; fiant uniuerſa ſunt nota:ſicut & Paulus ipſe prædeſtinatur in utero matris ſuæ, &
Hieremias in uulua ſanctificatur,eligitur,roboratur,& in typo Chriſti propheta gẽtibus mit-
titur. Hucuſq; unam ædidit expoſitionem: ſed ſub cuius perſona huiuſcemodi intelligentia
accipienda ſit non expreſſit:hoc tantum egit quod ex conſequentibus reprobat priora. Ait
B enim in conſequentibus:Alius uero eſt qui deum iuſtum conatur oſtendere. Vnde manifeſte
oſtendit,quod per illam priorem expoſitionem non oſtendatur iuſticia dei,quod utique im-
pium eſt,ſed per iſtum quem dicit alium,cuius aſſertionem ſine dubio uolẽs apud omnes in-
dubitatam & catholicam demonſtrare, dedit tale teſtimonium : quod hac ſua aſſertione iu-
ſtum eſſe deum conetur oſtendere. Sed uideamus quid dicat iſte alius: qui deum iuſtum eſſe
prædicat. Alius uero,inquit, qui deum eſſe iuſtum conatur oſtendere , quod non ex præiu-
dicio ſcientiæ ſuæ , ſed ex merito electorum unumquẽq; eligat:dicit ante uiſibiles creaturas
cœlum,terram,maria,& omnia quæ intra ea ſunt,fuiſſe alias inuiſibiles creaturas: in quibus
& animas,quæ ob quaſdam cauſas ſoli deo notas,deiectæ ſint in uallem iſtam lachrymarũ,
in locum iſtum afflictionis & peregrinationis noſtræ:in quo ſanctus cõſtitutus orabat, ut ad
ſedem priſtinam reuerteretur,dicens:Heu mihi quia incolatus meus prolõgatus eſt:habitaui
cum habitantibus Cedar:multum incola fuit anima mea. Et in alio loco : Miſer ego homo,
quis me liberabit de corpore mortis huius? Et alibi:Melius eſt reuerti & eſſe cum Chriſto. Et
alibi: Anteq; humiliarer ego peccaui:& cætera his ſimilia. Itaq; prius quàm animæ, inquiũt,
præcipitarentur in mundum, Magiſter dicis,inquiunt:& non dicis,qui ſunt iſti qui hæc in-
quiunt,quod animæ prius eſſent,quàm præcipitarentur in mũdum. Nónne ergo recte dixi,
inquit,quia talpa es,& nõ uides? Dixi iam ſuperius,quia illi hæc dicũt,qui deũ iuſtũ eſſe aſſe-
runt:quẽ utiq; ſi cor haberes,me ipſum eſſe intelligeres. Neq; enĩ ita impius ſum, ut aliũ me
& diuerſum eſſe ſtatuam ab his qui deũ iuſtũ defendunt,quod utiq; omnes faciunt,qui ſanũ
ſapiunt. Dic ergo,dic magiſter,quid iſti qui tu es,inquiũt? Itaq; prius q̃ animæ,inquiũt,præ-
cipitarentur in mundũ,& mũdus ex animabus fieret,cũ habitatricibus ſuis in infimũ ipſe de-
iectus elegit Paulũ deus:& ei ſimiles corã ſe,qui erant ſancti & immaculati. Nemo aũt eligit
niſi de pluribus,& ubi ſunt aliqui uiliores,ibi electio perpetrat. Quomodo aũt in Babylonia
captiuitate,quãdo à Nabuchodonoſor in Chaldæã ductus eſt populus, miſſi ſunt ꝓphetæ,
Hiezechiel,Daniel, tres pueri,Aggeus & Zacharias,nõ quod ipſi meruerint captiuitatẽ, ſed
ut eſſent in ſolatio captiuorꝝ:ita & in illa deiectione mundi,eos qui anteq; mũdus fieret electi

C erant à deo, miſſos eſſe in eruditionem & magiſterium animarum peccatricium: ut prædicatione eorum reuerterentur ad eum locum unde corruerãt,& hoc eſſe quod à Moyſe in octogeſimonono dicatur pſalmo:Domine refugium factus es nobis in generatione & progenie, antequàm montes firmarentur & fieret terra,& orbis terrarum:quo ſcilicet antequàm mundus fieret,& uniuerſa generatio principium ſumeret,ſanctis ſuis deus refugium fuerit. Hæc ſunt quæ in illis quos ſolos ex omnibus opuſculis tuis eligis,& ad cõdemnandos cæteros relegi iubes commentarios,ſcribis. Mũdum ais fuiſſe inuiſibilem antequàm hic uiſibilis fieret: in quo mundo cum reliquis habitatoribus,angeli ſcilicet & animæ erant. Iſtas animas ais ob quaſdam cauſas ſoli deo cognitas in hoc uiſibili mundo naſci in corporibus, & quæ ante habitauerant cœlum apud prius ſeculum,nunc hic habitant terram ſcilicet: nõ extra cauſas aliquas quas ipſæ inibi uiuendo cõmiſerint. Et ais quod ſancti quicq;,ut eſt Paulus,& cæteri ſimiles ei per generationes ſingulas ad eruditionem earum à deo deſtinati ſunt:ut eas prædicatione ſua ad illam habitationem ſuam,unde collapſæ fuerant reuocarẽt : & hoc copioſiſſimis ſcripturarum teſtimoniis firmas.Et quæ ſunt alia quæſo dicta pro quibus Origenem in ius uocas? Quæ alia ſunt in quibus eũ damnari iubes? Aliúm ne damnas in tuis? Et ſi ut tu ſuades huiuſmodi dicta damnanda ſunt,feres tu prius ſententiã, & pro dictis talibus prior ipſe te condemnabis.Necq; enim iam tibi ultra ullum remãſit effugium. Nullæ hic ſtrophæ, pro quibus cæteros arguis habebunt locum. In ipſa etenim pœnitentia tua poſt conuerſionem iam emendatus & correptus,iſtis libris autoritatem dediſti:uidelicet ut ex his tua ſentẽtia de his quæ damnanda dicis dogmatibus probaretur.Et ideo quæ hic ſcripta ſunt, tanq; ſi modo hæc pronuncies & definias audienda ſunt.Et hic talia definis qualia dicis eſſe damnanda. Sed non ſum,inquit,ego qui definio:alium dico eſſe qui hæc ita dicat:id eſt,ipſum iſtũ quem modo dico debere damnari.Repetamus ergo ſi placet illum ipſum uerſiculum ubi immutas

D exponentis perſonam:ut uideamus quis eſt ille quẽ talia dicis aſtruere. Ais ergo: Alius uero qui deum iuſtum conatur oſtendere,dicit hæc,quæ iam ſupra diximus. Si iſte quẽ dicis aliũ, deum iuſtum aſſertione hac ſua,ut ais,oſtendit,& à te alius & diuerſus eſt, de teipſo quid ſentis? Tu negas iuſtum eſſe deum? Magiſter dum tumultum uides,& ſatis arguis captos oculis talpas:puto te incurriſſe ἀδυνατότατον, & ex utraque parte concludi.Aut enim iuſtum deum negabis:ut alius ſis & contrarius illi qui hæc dicit.Aut ſi, ut omnis confitetur eccleſia, etiam tu deum iuſtum eſſe confitearis:tu es qui hæc dicis,& tu es qui primus excipis ſententiã, quã in alium fers,& tu qui tuometipſius mucrone confoderis.Sufficere opinor hæc apud iuſtiſſimos iudices & futurum dei iudicium præſtolantes,non quia condemnare debeant eum qui feſtucam uidet in oculo fratris ſui,& in ſuo trabem non uidet,ſed emendare & ad ueram pœnitentiam reuocare. Verum ne forte latuerit eum locus iſte unus ex his libris, quos ad liquidum ſe recenſuiſſe putauerat,& quorum exemplum cæteris omnibus condemnatis, ad confeſſionem fidei propoſuerat:requiramus quomodo etiam in cæteris ſentiat. Idem in eodem libro,de eo capitulo ubi ſcriptum eſt:Secundum placitum uoluntatis ſuæ in laudem gloriæ ſuæ:poſt pauca ita ait:Inuadunt itaque in hoc loco occaſionem,qui ante conſtitutionem mũdi animas putant cum angelis & cæteris uirtutum cœleſtium nominibus in cœleſti Hieruſalem fuiſſe uerſatas,quod nec ſecundum beneplacitum dei: nec in laudẽ gloriæ eius & gratiæ poſſit intelligi:alios nudos,barbaros,ſeruos,debiles,alioſq; diuites, Romanos nobiles, liberos,ſanos in diuerſis oris,& diuerſa parte generari,niſi cauſæ præceſſerint quibus ex meritis hæc animarum unaquæq; ſortita eſt.Et illud quod ad Romanos ſcriptum eſt : quidam putant noſſe,nec norunt:An non habet poteſtatem figulus luti de eadem maſſa facere,aliud uas in honorem,aliud in contumeliam:ad eundem ſenſum referunt: ut quomodo mala uita ſeu bona,laborioſa uel facilis, fruſtra in hoc mundo agitur, niſi credamus dei eſſe iudicium: ita & diuerſitas in hoc mundo naſcentium,iuſticiam dei arguat,niſi animarum merita præceſſerint,Si enim,inquiunt,hæc non ita accipimus,non ſecundum beneplacitũ uoluntatis dei erit,

A nec in laudem gloriæ & gratiæ eius referetur alios elegiſſe ante conſtitutionē mundi:ut eſſent
ſancti & immaculati,& haberent adoptionem per Ieſum Chriſtum:alios ultimæ conditioni
& pœnis perpetuis deſtinaſſe:amaſſe Iacob anteq́ orireť ex utero:odiſſe Eſau priuſq́ digna
odijs perpetraret,niſi cauſæ præceſſerint quæ iuſticiā dei probent. Quid expreſſius hac aſſer-
tione: quid euidentius uel ab Origene,uel à quoquàm eorum quos te arguere dicis,de his do
gmatibus uel cogitari,uel dici potuit: quod ſcilicet diuerſitas & inæqualitas quæ eſt in hoc
mundo naſcentium ad dei iuſticiam referatur: Cauſam ſalutis uel damnationis dicis dediſſe
ipſam ſibi unamquāq́ animam:ex his ſcilicet motibus animorum quos prius in cœleſti Hie
ruſalem,quæ eſt mater omniū uiuendo geſſerunt. Et hoc,inquit, nō ex mea perſona dictum
eſt:ſed alium dicere deſcripſi. Deniq́ dixi,quia inuadunt quidā occaſionem. Nec ego nego,
quod de alio dicere uidearis. Sed iſte alius quē hæc dicere ais,utrū tibi concors & conſonans,
an uero cōtrarius ſit & inimicus:non denegaſti. Cum enim alium iſtum contrarium tibi ali-
quem nominas:ſoles ponere quædā dicta eius,ſed ſtatim ea deſtruere & impugnare:ut Mar
cionis & Valentini & Arrij & cæterorum. Cum uero alium quēdam nominas: & dicta eius
cum ualidiſſimis aſſertionibus ſcribis:teſtimonijs quoq́ ſcripturarum copioſiſſimis munis,
nónne etiam nos tardiſſimi,& quos tu talpas dicis,uidemus iſtum cuius dicta ponis & non
deſtruis,non alium q̄ te eſſe,& fieri hæc rhetorica figura cum ſub aliena perſona ſuam ſentē-
tiam proferunt: Fiunt iſta ab oratoribus, cum aut offendere aliquos metuunt, aut inuidiam
declinare cupiunt. Nam ſi tu te ex hoc defenſum putas,quod in his dictis aliū nomines, mul
to erit excuſabilior ille quem inſimulas. Nam ille non ſolum hoc in cōſuetudine habet,ut di-
cat alios ita dicere,& quibuſdam ita uideri:ſed multo cautius dicit ille, de talibus ſe hoc non
definire,ſed opinari magis. Quod ſi alij melius uiſum fuerit,dicit ut his omiſſis illa teneātur.
B Vide quanta ille cautione uſus eſt:& tamen à te ad damnationem uocatur. Tu quia tantum-
modo alium nominas,effugiſſe te putas. Ex his enim eum damnas, in quibus eū ſequeris &
imitaris. Sed progrediamur legendo commentarios,ne immorādo per ſingula, excludamur
ab agnitione plurimorum. Item ex eodem libro,de eodem capitulo ubi ſcriptū eſt: Vt ſimus
in laudem gloriæ eius,qui ante ſperauimus in Chriſto. Si ſperauimus,tantū dixiſſet in Chri-
ſto,& non præmiſiſſet,ante ſperauimus,quod Græce dicitur προηλπικότας,eſſet manifeſtior ſen
ſus,eos qui ſperauerunt in Chriſto ſorte uocatos,& eſſe prædeſtinatos ſecundum propoſitū
eius,qui uniuerſa operatur iuxta conſilium uoluntatis ſuæ. Nunc uero præpoſitionis adie-
ctio,id eſt,ante,ad illam nos intelligentiam trahit,de qua ſuperius diſputauimus,exponentes
hoc quod ſcriptum eſt:Qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in
Chriſto:ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati
coram ipſo:quod ſcilicet,ſicut iam nos benedixerat in omni benedictione ſpiritali in cœleſti-
bus,& elegerat nos ante conſtitutionem mundi:ita etiam nunc ſperaſſe ante dicamur in Chri
ſto,ex eo tempore quo electi & prædeſtinati & benedicti ſumus in cœleſtibus. Hucuſq́ inte-
rim,quæ enim ſequuntur maiora ſunt. Nunc ergo gratias ago deo, quod me pondere gra-
uiſſimæ ſuſpicionis releuauit. Fortaſſe enim uidebar aliquibus de alio iſto cōtentioſius uel ca
lumnioſius agere,cum ſecundum rhetoricam figuram,iſtum quem dicit alium,ipſum perhi
berem eſſe. Sed ne qua ulli auditorum nunc prorſus dubitatio remaneret, quis eſſet iſte alius
de quo ſuperius dixerat,declarauit. Tanq́ uere bonus magiſter, & qui nullas uelit ex dictis
ſuis ambiguitates diſcipulis remanere,dignatus eſt in hoc loco illū,quem ſupra aliū dixerat,
euidentius quis eſſet oſtēdere. Ait ergo:Nūc uero præpoſitionis adiectio,id eſt,ante,ad illam
nos intelligentiā trahit de qua ſuperius diſputauimus. Vides quia nos ſumus, inquit, & non
alius neſcio quis quē putabatis qui ſuperius diſputauimus,exponētes illud quod ſcriptū eſt:
Qui benedixit nos in om̄i benedictione ſpūali in cœleſtibus in Chriſto. Et quod ibi ex perſo-
na alterius dictū,à minus intelligētibus putabať:ne quis error his quos iuſſerat ex iſtis libris
quid de Origene ſentiret ſententiā ſuā noſcere remaneret;ad ſuā perſonā nunc reuocans: nec
alium

C alium aliquem nominans,dicit ea quæ ſuperius legimus: quod ſcilicet ſicut iam nos benedi-
xerat in omni benedictione ſpiritali in cœleſtibus in Chriſto, & elegerat ante conſtitutionem
mundi:ita etiã ſperaſſe dicamur in Chriſto ex eo tẽpore quo electi & prædeſtinati & benedi-
cti ſumus in cœleſtibus. Abſoluit ergo me (ut puto) ipſe ſuo teſtimonio omni ſuſpicione ca-
lumniæ, quod alius iſte nõ ſit alius ꝙ illeipſe. Sed & maiora adhuc ex conſequentibus, ſicut
promiſimus,oſtendemus. Poſt hoc enim quod dixerat nos ante ſperaſſe in Chriſto, et ex eo
iam tempore,id eſt,ante cõſtitutionem mundi,et anteq; in corporibus naſceremur, in cœlis
eſſe benedictos & electos:iterũ illum ſuũ alium introducit,et dicit: Alius uero hoc dogma nõ
ſuſtinens, qđ ante fuerimus & ſperauerimus in Chriſto, ꝙ in iſto corpore degeremus,illò in
telligentiam transfert. Hoc in loco omnem ſuũ fœtorẽ quiſq; ille eſt,iſte eius alius exhalauit.
Dicat enim nobis hic,quẽ uult alium eſſe qui hoc dogma nõ ſufferat,quod anteq; in hoc cor
pore degeremus:& fuerimus & ſperauerimus in Chriſto:hoc eſt enim ꝓ quo damnari iubet
Origenem. Quem uult hic aliũ intellexiſſe? an aliquẽ contrariũ ſibi? Quid dicis magiſter? Bi-
corni illo urgeris,de quo exponere diſcipulis ſoles. Si enim hic alium iſtũ qui ante fuiſſe ani-
mas ꝙ in corpore degerent nõ recipit,te eſſe dixeris:proditũ eſt, quod in ſuperioribus cæla-
batur: Inueniris enim tua cõfeſſione alius ille tu eſſe,qui definis om̃ia dogmata quæ damnari
iubes. Si uero nõ es tu in ſuperioribus alius,ne tibi ea quæ improbas aſſcribantur : nec hic tu
eris alius qui nõ ſuſtineas ante fuiſſe animas ꝙ in corpore degeremus. Elige utrãlibet excuſa-
tionis partem. Iſtum alium quẽ frequenter inducis,te uis intelligamus: an alterum aliquẽ ca-
tholicum eum uis uideri? an hæreticum damnandum uel abſoluendum? Si catholicus eſt iſte
alius tuus,qui in ſuperioribus dicebat ante hunc mundum uiſibilẽ fuiſſe animas cum angelis
& cæteris uirtutibus in ſuperiori Hieruſalem in cœleſtibus cõſtitutas:& ibi uiuendo contra-
xiſſe cauſas ſibi diuerſitatis,uel naſcendi in hoc mundo,uel alias quaslibet conditiones tole-
D randi:erunt ergo iſta catholica dogmata,& interim impium damnare quod catholicum eſt.
Si uero alium iſtũ hæreticum dixeris:hæreticũ deſignabis eum:qui fuiſſe animas nõ recipit,
& ſperaſſe in Chriſto anteq; in corpore naſcerentur. Quà hinc exitur magiſter? Quò erumpi
tur? Quò rurſum euaditur? Quocunq; te cõuerteris,hærebis. Nõ dico nullus ſubtrahendi te
aditus datur:ſed ne reſpirandi quidem paululum fit copia. Sic tibi Alexandri tui Ariſtotelici
commentarij profuere? Sic Porphyrij εἰσαγωγῇ? Sic te tot & tantorum philoſophorum Græ-
cæ & Latinæ,inſuper & Iudaicæ eruditionis excoluit diſciplina: ut in iſtas anguſtias tã inex-
tricabiles deuenires:& tam miſerabiliter coartareris:ut nec ad Alpes poſſes eſſe defenſus? Sed
parcamus,iam deferendum eſt literis:& ut ipſe ait,operi magno ſomnus non eſt aſſcribẽdus,
quanq; ipſe parcat nemini,& non tam ratione dictorum ꝙ flagello linguæ,quos libitũ fue-
rit uerberet. Et ſi quis minus adulabitur:cõtinuo hæreticus & ſcriptis & miſſis per diuerſa cẽ-
tum codicibus deſignetur. Tamen nos nõ ipſum,ſed patriarcham imitemur Dauid : qui cõ-
prehenſum in ſpelũca inimicum ſuum Saul:cum eum poſſet iugulare,noluit, ſed ei pepercit:
quod & iſte ſibi à nobis aliquoties factum,non ſolum uerbo, ſed & re atq; opere, etiam ſi fa-
teri non uult,corde tamen & cõſcientia retinet. Demus ergo ueniam ei,qui dare ueniã neſcit,
qui ſine ullo humanitatis reſpectu de dictis alterius iudicat:& interim educamus eũ de ſpelũ-
ca:uſq;quò in illam incidat,de qua etiam ſi omnes conemur & cupiamus,exire nõ poſſit. Di
cat ergo qui poteſt fieri,ut in ſuperioribus illis,ubi iſtud dogma cõfirmabatur ab eo qui iuſtũ
deum conabatur oſtendere:ubi alium quem dixit,uere ne alterius perſona fuerit talis, qualẽ
nunc condemnari uult:hic uero ubi contrarius eſt: & non recipit quæ in ſuperioribus dicta
ſunt,alium ſeipſum dixerit? Poteſt enim fieri,ut cõſcius ſibi ſit,ita ſenſiſſe ſe cum ſcriberet:licet
ſtilo id non potuerit explicare. Sit ergo uenia:& ponamus in hoc loco iſtum alium, hunc eſſe
ipſum qui non recipit dogma,quod dicit animas fuiſſe anteq; in corpore degeremus: & ſpe-
raſſe in Chriſto. Repetamus ipſum capitulũ:& quò rurſus tendat,diligentius proſequamur.
Ait itaq;. Alius uero hoc dogma nõ ſuſtinens quod ante fuerimus,& ſperauerimus in Chri-

ſto,ꝙ

A ſto,cꝙ in iſto corpore degeremus:illô intelligentiã transfert,ut dicat in aduentu domini ſalua toris:quãdo in nomine eius omne genu flectetur,cœleſtiũ & terreſtriũ & infernorꝝ,& omnis lingua cõfitebitur:quia dñs Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris:cũ ei fuerint uniuerſa ſubie-cta,alios uolũtate,alios neceſſitate ſubijciendos:& eos qui ante præſentiã maieſtatis eius ſpe rauerint in eũ:futuros eſſe in laudem gloriæ eius,& uocari προηλπικότας,eos uero qui reperti fu-erint neceſſitate credentes,eo tempore quo nec diabolus & angeli eius poterũt negare regnã-tem,eſſe ſperantes,ſed non in laudẽ gloriæ eius:quod quidẽ & nunc ex parte uidemus exple ri:quia alia ſit merces eius,qui uoluntate ſequatur deum,alia qui neceſſitate. Verũtamen ſiue per occaſionem,ſiue per ueritatẽ tantũ Chriſtus annũcietur,dũmodo ſciat & ſperans & ante ſperans,quod pro diuerſitate ſpei diuerſa ſint præmia recepturi:omnis in hoc loco adimitur cauillationis occaſio.In ſuperioribus dixiſti quod hi qui ante ſperauerunt in Chriſto:illi ſunt qui anteꝗ in hoc uiſibili mundo in corporibus naſcerentur,ſpem in Chriſto habuerũt in cœ leſtibus poſiti.Sed ne iſtud dogma tuũ eſſe uideretur,aliã introduxiſti expoſitionẽ: qua dicis eo tempore quo omne genu flectetur dño Ieſu,uniuerſa creatura cœleſtiũ, terreſtriũ & infer-norum duobus ei modis erit ſubiecta:quidã uolũtate,quidã neceſſitate.Et uolũtate ais ſubie-ctos ſanctos oẽs qui per uerba prædicationis modo ei credũt,& iſtos uocari προηλπικότας,id eſt qui ante ſperauerunt in Chriſto.Neceſſitate aũt ſubiectos,qui nũc quidem per prædicationẽ uerbi non crediderunt: tunc aũt iam negare non poterunt: ſicut diabolus & angeli eius: & qui cum ipſis neceſſitate crediderunt,quicꝗ omnes cũ quibus & diabolus, & angeli eius quia poſtea credent,non uocabuntur ante ſperantes: pro eo ſcilicet quod illi ante crediderunt in Chriſto,& ſperauerunt in eum uoluntate:iſti uero poſtmodũ & neceſſitate.Et ideo ais eos di uerſa præmia recepturos.Præmia tamen ponis in his omnibus qui modo nõ credũt: id eſt,

B diabolo & angelis eius,licet inferiora:& eum de cuius ſola pœnarũ aliquãdo uenia opinionẽ non ſententiam alterius arguis,tu in regno Chriſti ad præmia ſecũda perducis.Et hoc uis in-telligi,quia ſicut nihil intereſt utrũ ueritate,an neceſſitate Chriſtus annũcietur: ita nihil refert neceſſitate,an uolũtate credatur.Hæc ſunt quæ nobis diſcere de cõmentarijs tuis iubes. Iſtas nos regulas cõfuſionis fidei doces,ut hoc damnetur in alijs quod domi diſcitur. Nam uticꝗ ſi tu es nunc alius qui primũ dogma illud nõ ſuſtines,quod animas in cœleſtibus fuiſſe dicit anteꝗ in corporibus naſcerentur:tu es ſine dubio qui diabolum & angelos eius atꝗ omnes incredulos,non ſolũ uenia donas,uerumetiã ſecundis munerãdos eſſe præmijs polliceris. Si uero hoc ſecundum dogma refugis,tu eris primi illius dogmatis pater. Et miror quomodo iſti prudẽtes & eruditi uiri:qui hæc eius legunt ſcripta:& quibus nunc illa ab illo ſcribũtur, ri deant de me,quod me talpam nominet,& non ſentiant ſe magis ipſos ab eo talpas iudicari, quos putat hæc in ſuis libris nõ uidere defoſſa.Si enim putaret eos legentes intelligere poſſe: nunꝗ ad cõdemnanda ea,quę ipſe magiſter docet,iſtorum librorꝝ habere iuſſiſſet exemplũ: in quibus ea ipſa plenius & manifeſtius cõtinentur,quæ cõdemnare nos ſuadet. Oſtẽdimus interim iſtum ipſum aſſerere in iſtis electis cõmentarijs ſuis ea quæ damnari in alterius libris iubet:id eſt,quod animæ fuerint in cœleſtibus anteꝗ in hoc mundo in corporibus naſceren tur,& quod oẽs uel peccatores,uel increduli cum diabolo & angelis eius,eo tẽpore quo oẽ genu flectetur Ieſu cœleſtiũ & terreſtriũ & infernorꝝ:nõ ſolum ueniam accipient: uerũetiam ad ſecunda præmia uocabuntur.Sed quoniã hæc rei nouitas nõ dubito,quod fidem difficile mereatur,ut quis credatur ea damnare quæ aſtruit:ſcio quid deſideratis: ut ſi poſſumus talia ex eiſdem libris proferamus exempla:& tam euidentia,ut nullus omnino de his cuicꝗ dubi-tandi reſideat locus:id eſt,ubi ne ille quidem alius ſuus nominetur, & ita faciam. Item ex eo-dem libro,quod in ſeculi fine Chriſtus,& omnes ſancti ſui ſupra dæmones habebunt ſedẽ:& ut eidem ipſi dæmones ſecundum uoluntatem ſedentis ſupra ſe Chriſti: & ſanctorum eius agant:Ex eo capitulo ubi dicit Apoſtolus,ut oſtenderet ſeculis ſuperuenientibus abundantes diuitias gratiæ ſuæ in bonitate ſuper nos in Chriſto Ieſu,poſt pauca: Quod nos, inquit, qui quondam

C quondam lege tenebamur inferni:& ꝓpter uitia atq; peccata ut operibus carnis, ita eramus
& supplicijs deſtinati:nunc in Chriſto regnemus,ſedeamusq; cũ eo.Sedeamus aũt nõ in hu
mili quocunq; loco,ſed ſuper omnem principatũ,poteſtatem & dominationem & omne no
men quod nominatur,nõ ſolũ in hoc ſeculo,ſed etiã in futuro. Si enim Chriſtus reſuſcitatus
eſt à mortuis,& ſedet ad dexterã dei in cœleſtibus ſuper omnẽ principatũ & poteſtatẽ & do-
minationem & ſuper omne nomen quod nominatũ eſt,non ſolũ in hoc ſeculo,ſed & in futu
ro:& nos ſedebimus regnabimusq; cũ Chriſto,neceſſe eſt,ut ſuper his ſuper quæ ſedet ille,ſe
deamus.Sed qui diligens lector eſt ſtatim dicet & requiret: Quid ergo, maior homo angelis
& cunctis in cœlo poteſtatibus? Quod quia periculoſum eſt reſpondere:principatus,poteſta
tes,ac uirtutes,& dominationes,& omne nomen quod nominatur nõ ſolũ in hoc ſeculo: ſed
etiam in futuro,maxime quia omnia ſubiecta ſunt Chriſti pedibus:non ad bonam partem,
ſed ad contrariam referet,ut dicat eas eſſe angelos refugas,& principem mundi huius & luci
ferum qui mane oriebatur,ſuper quibus ſancti in fine ſeculi ſeſſuri ſunt cũ Chriſto:illis quoq;
tribuente beneficium qui nunc inferni & male libertate ſua abutentes uagentur paſſim,& per
præcipitia corruant peccatorꝝ.Cum aũt tales habuerint ſeſſores,iuxta ſedentium uolũtatem
incipient gubernari:nunquid hic ambiguitas aliqua derelicta eſt,ut locus hic egeat aſſertore?
Vbi euidentiſſime nulla illius alij ſibi interiecta perſona dicit angelos refugas, & principem
mundi huius,& luciferum qui mane oriebatur in fine Chriſto ſuperſedente & regnante cum
ſanctis ſuis,conſortes ac ſocios,nõ ſolum regni eius,ſed & uoluntatis futuros. Secundum uo
luntatem nanq; Chriſti & omniũ ſanctorꝝ eius agere:hoc eſt ad ſummam beatitudinẽ perue
niſſe.Neq; enim eſt alia perfectio orationis,qua ſupplicare nos docuit patri,niſi ut fiat uolun
tas eius,ſicut in cœlo & in terra.Sed quæſo patienter audite,non quidẽ omnia, quæ de ipſis
dogmatibus in libris eius cõtinentur reuoluentẽ:tanta enim ſunt, ut plura mihi (ſi exequi ea
D cupiam)uolumina cõſcribenda ſint:ſed tanta quanta ſatisfacere legentibus poſſint: quod nõ
iſte caſu in hæc incidat,quæ nunc diſcipulis imitanda proponit,ſed latiſſima & frequẽti aſſer
tione confirmat.Sed uideamus quæ ſunt,quæ nos ex his probatiſſimis edocet cõmentarijs.
Item ex eodem libro,quod non ſolum in præſenti ſeculo:uerumetiã in futuro aſcenſus ſit ho
minum & deſcenſus:de eo capitulo,in quo ait:Super omnem principatũ,poteſtatẽ, ac uirtu-
tem,& dominationem & omne nomen quod nominatur,non ſolũ in hoc ſeculo: uerũetiam
in futuro,poſt aliquanta.Si aũt ſunt,inquit,poteſtates,uirtutes,& principatus,& dominatio-
nes,neceſſe eſt ut & ſubiectos habeant,& timentes ſe & ſeruientes ſibi,& eos qui à ſua fortitu-
dine roborentur.Quæ diſtributiones officiorꝝ,non ſolũ in præſenti;ſed etiam in futuro ſecu
lo erunt:Vt per ſingulos profectus & honores,aſcenſiones etiam & deſcenſiones, uel creſcat
alius,uel decreſcat:& ſub alia atq; alia poteſtate,uirtute principatu, atque dominatione fiat.
Cur magiſter(ut tuis tecũ uerbis agam)poſt quadringentos ferè annos quietas & ſimplices
hæc Latinorum mentes doces? Cur nouas uoces quas ab apoſtolis nemo ſuſcepit,inſuetis au
ribus ingeris? Quæſo te ut parcas Romanis auribus,parcas fidei,quæ apoſtoli uoce laudata
eſt.Cur in medium profers quod Petrus & Paulus ædere noluerunt? Vſq;quò tu hæc ſcri-
beres,nõ uſq;quò ego interpretarer,ut doces,ſed uſq;quò tu hęc ante quindecim ferè annos
ſcriberes,ſine his mundus Chriſtianus non fuit? Quid enim tu modo doces, quod in futuro
ſeculo adhuc aſcenſiones & deſcenſiones fiant:& proficiant aliqui,& aliqui decreſcant? Ergo
illud quod dicis,in hoc ſeculo uita uel acquiritur uel amittitur,non eſt uerũ:an occultã habet
aliquam interpretationẽ? Non enim pœnitentiã agis pro his quæ in iſtis cõmentarijs conti-
nentur.Item quod eccleſia unum corpus,non ſolũ ex hominibus,ſed & ex angelis, & omni-
bus uirtutibus cœleſtibus intelligendũ ſit:ex eodẽ libro,de eo capitulo, in quo ſcriptũ eſt: Et
ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiã,poſt pauca:Nõ ſolum,inquit,hominũ; ſed etiã an-
gelorum cunctarumq; uirtutum & rationabilium creaturarum,eccleſia intelligi poteſt. Item
quod animæ,quia in illa priori uita nouerant deum;modo eũ nõ quaſi ignotum cognoſcãt:

ſed quaſi

A ſed quaſi poſt obliuionem denuo agnoſcant:ex eodem libro ita dicit.Quod uero ait, in agni
tione eius,id eſt.ἐπιγνώσει quidam ſic intelligunt,ut inter γνῶσιν καὶ ἐπίγνωσιν,hoc eſt inter notio-
nem & agnitionē illud interſit:qđ notio eorū ſit quæ ante nō ſciuimus & ea poſtea ſcire coe-
pimus.Agnitio uero eorū quæ poſtea recordamur:Et priorem quandam uitā in coeleſtibus
ſuſpicamur,poſtq; in corpora iſta deiecti & obliti dei patris,nunc eū per reuelationē cogno-
uimus,ſecundum illud quod ſcriptum eſt:Reminiſcentur & conuertentur ad dñm omnes fi
nes terræ,& multa his ſimilia.Quod autem ait,quia quidam hæc dicunt:puto me ſatis eui-
denter in ſuperioribus edocuiſſe:quod ſi quando ponit,quia qdam hæc dicūt uel alius dicit,
nec tamen iſta quæ dicuntur deſtruit,iſte ipſe ſit quidam uel alius,maxime cum iam concor-
des his ſententias abſq; ulla huiuſmodi interiectione perſonæ ab eo dictas frequenter oſten-
derim.Sed quid adhuc eſt quod ei diſplicet in alio?Et aſtra,inqt,uel cætera quæ in coelo ſunt
rationabilia dicit & delicti capacia. Videamus ergo quid ipſe de talibus ſentiat: ex eodem li-
bro in eo capitulo,ubi ſcriptum eſt:Oportet enim eum regnare, donec ponat inimicos ſuos
ſub pedibus ſuis:poſt aliquanta:Poteſt inquit,ita reſponderi:quod abſq; peccato nullus ſit.
Et ſydera ipſa non ſint munda coram deo:omniſq; creatura paueat creatoris aduētū. Vnde
crux ſaluatoris non ſolum ea quæ in terris ſunt,ſed etiam quæ in coelis erāt purgaſſe perhibe
tur.Item quod propter corpus humilitatis & corpus mortis homines filij iræ appellentur:ex
eodem libro de eo capitulo,ubi ſcriptum eſt.Eramus natura filij iræ ſicut cæteri: poſt aliquā
ta.Nos uero,inquit,dicamus eſſe primū oēs homines natura filios iræ propter corpus hu-
militatis & corpus mortis;& quod ab adoleſcentia mens hominū appoſita ſit ad maliciam.
Item quod prima ſit animę factura:& deinceps corporis plaſmatio:ex eodem libro ſub eodē
capitulo:poſt multa.Et diligenter,inquit,obſerua:quia non dixit ipſius figuratio ſumus atq;
B plaſmatio,ſed ipſius factura,plaſmatio quippe originē de terra è limo trahit: Factura uero iu
xta ſimilitudinem & imaginem dei ſumpſit exordiū.Quod in cēteſimo decimooctauo pſal-
mo ſimul poſitū diuerſa ſignificat.Manus tuæ dñe fecerūt me,& plaſmauerunt me.Factura
primū locū tenet,deinde plaſmatio.Quid adhuc aliud eſt quod cōdemnari uult?Dicat ut id
de eius libris imò de eius corde proferamus.Quod eñ inquit,unam naturā & animarū & an
gelorū:moleſtū eſt hoc.Sed uideamus quid ipſe de hoc ſentiat in his libris,quos nobis ad cō
feſſionis exemplum & ad credendi regulam ponit.Item ex eodē libro de eo capitulo,ubi ſcri
ptum eſt:Veniens euangelizauit pacē his qui longe,&his qui prope:quod cum de Iudæis,&
de gētibus primū dictum expoſuiſſet: poſtmodū addidit hæc:& hæc quidem iuxta uulgatā
interpretationem dicta ſunt.Cæterum qui illud apoſtoli legit,de Chriſto memorantis: pacē
faciens per ſanguinem crucis ſuæ his quæ in terra erant,& his quæ in coelis:& cætera quæ in
eodem dicuntur loco,non putabit nos qui iuxta ſpiritum Iſraël uocamur longe:& Iudæos q
tantum modo Iſraël nuncupantur in carne fuiſſe propè.Et hanc totam intelligentiam ad an
gelos uirtutéſque coeleſtes:& ad animas tēperauit humanas: quod in ſuo Chriſtus ſanguine
terrena & coeleſtia copulauerit,quæ inter ſe diſſidebant. Et bonus paſtor morbidam ad mō
tes reuectans ouem,fecerit eſſe cum cæteris:drachmamq; quæ perierat,drachmis quæ ſaluæ
fuerint copulauerit. Vides quantam diuerſitatem naturæ facit inter animas & angelos?Quā
ta eſt,inquit,inter ouem & oues:& inter drachmam & drachmas. Sed & poſt pauca addidit
dicens.Quod autem ait,ut duos conderet in ſemetipſo in unum nouum hominem:quod &
magis uidetur ſuperiori de Iudæis & gentibus ſenſui conuenire,ſic ſuæ intelligentiæ coapta-
uit:ut dicat hominem iuxta imaginem & ſimilitudinem dei factum,eandem poſt reconcilia-
tionem formam recepturum:quam & nunc angeli habēt & ipſe perdidit.Nouum autem ho
minem dicit eſſe,qui quotidie renouatur:& habitaturus eſt eſt in nouo mūdo. Sicut oues ab
oue,& drachma à drachmis differunt:ita & animas cum angelis eſſe dicit:& eandem formā
quam nunc habent angeli,prius homo habuerit & perdiderit, & hominem habiturum dicit
in futuro. Si natura, ſi ſpecie, ſi forma non differat, quomodo nullus pudor eſt erudito ho-

A ſtolæ Pauli ad Philemonem ſub eo capitulo,ubi ait:Salutat te Epaphras concaptiuus meus:
poſt aliquanta:Niſi forte reconditũ aliquid & ſacratum(ut quidam putant)in uerbo captiui
tatis oſtendit,quod capti pariter & uincti,in uallem hanc deducti ſunt lachrymarum. Vides
quomodo hæc tanq̃ myſtica & ſacrata dicit haberi apud quoſdam:quorũ tamẽ & ipſum u-
num eſſe,in multis ſæpe docuimus:ſed uti figura per quam ſcientiæ myſticæ uideatur inui-
diam declinare.Hæc,inquit,quomodo ſe habeant uidetis.Nunquid & omnia reſtituẽda eſſe
in unũ ſtatum atq; in unum corpus reintegrandos,non ſolum homines, ſed & dæmones &
angelos refugas,dictum à me potes referre? Vis mihi,inquit,nõ fiat,ſi quod ex alterius perſo
na dixi alterius ſit:ſi quid ſanè exinde dictũ,ac nullius interiecta perſona ſcriptũ legeris, hoc
mihi merito debet aſcribi.Et quid omnes iſtos effundimus quos ſuperius deſudauimus ago-
nes? Tantũ ualet frontis duritia.Sed age fiat,acquieſcamus etiam in hoc,nõ ut res,ſed ut ipſe
poſtulat conuincatur.Ex his commentarijs libro ſecundo de ea re quã propoſui ſub eo capi-
tulo,ubi ſcriptum eſt.Sollicititi ſeruare unitatẽ ſpiritus in uinculo pacis,unum corpus & unus
ſpiritus,ſicut uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtræ:poſt aliquanta:Quæritur,inquit, quo-
modo una ſpes uocationis ſit,cum apud patrem diuerſæ ſint mãſiones? Ad quod unã ſpem
uocationis regnum cœlorum,quaſi unam domũ dei patris eſſe dicimus & in una domo plu
rimas manſiones.Alia enim gloria ſolis,alia gloria lunæ,alia ſtellarũ gloria. Aut certe illud
ſubtilius indicatur,quod in fine & in cõſummatione rerum,in priſtinũ ſtatũ reſtituenda ſint
omnia:quando oẽs unũ corpus afficiemur:& in uirum perfectũ reformabimur: & oratio in
nobis ſaluatoris implebitur.Pater da,ut quomodo ego & tu unũ ſumus,ita & iſti in nobis u-
num ſint.Accepiſtis & hanc eius de reſurrectione oĩm abſq; ulla ambiguitate ſententiam:ac-
cipite & aliam,& tunc concludam apologiæ noſtræ primũ uolumen. Innumera ſunt enim
eius dicta de talibus.Item ex eodem libro ſub eo capitulo,ubi ſcriptũ eſt:Ex quo totum cor-
pus cõpactum & conglutinatũ per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, ſecundum opera-
B tionem in menſurã uniuſcuiuſq; membri,augmentũ corporis facit in ædificationẽ ſui in cha-
ritate,ſic cœpit.In fine rerum cũ deum uidere cœperimus facie ad faciẽ:& in menſuram per-
uenerimus ætatis plenitudinis Chriſti:de cuius plenitudine nos oẽs accepimus: ita ut Chri-
ſtus non ex parte ſit,ſed totus in nobis,& relictis initijs paruulorum, creuerimus in eũ uirũ,
de quo propheta dicit:Ecce uir oriens nomẽ eſt illi:& Ioannes baptiſta cõmemorat: Poſt me
ueniet uir qui ante me factus eſt:quoniã ante me erat: Tũc in occurſu unius fidei, & unius a-
gnitionis filij dei:quem nunc pro uarietate mentium,nõ una nec eadẽ fide agnitionis cogno-
ſcimus:totum corpus quod prius diſſipatũ fuerat & in diuerſa laceratum, in ſuã compaginẽ
iuncturãq; redigetur: ita ut una ſubminiſtratio eadẽq; operatio & unius ætatis cõſummata
perfectio totum faciat creſcere corpus æqualiter,& omnia membra iuxta mẽſuram ſuam in-
crementum ætatis accipiant.Hæc autem tota ædificatio,per quam eccleſiæ per partes cor-
pus augebitur,mutua in ſe charitate complebitur. Totas rationabiles creaturas ſub unius ra
tionabilis animalis intelligamus exẽplo:& quodcunq; de huius membris dixerimus & par-
tibus,hoc ſciamus eſſe referendũ ad unãquanq; rationabilem creaturam. Putemus hoc ani-
mal ita per artus,uenas,carneſq; laceratum:ut nec os oſſi hæreat,nec neruus iungatur ad ner
uum,ſeparatim oculi iaceant,ſeorſum nares,manus alium locũ teneant,in alium proiecti ſint
pedes,& reliqua mẽbra in hunc modum inter ſe diſperſa ſint & diuiſa.Fingamus aliquẽ ue-
nire tantæ ſcientiæ medicũ,qui iuxta fabulas ethnicorum Aeſculapium poſſit imitari, & no-
uam figurã nouumq; hominem Virbium ſuſcitare:hic neceſſe habebit unumquodq; mem-
brum ſuo loco reſtituere,& cõpagem copulare compagi,& quodam glutino partibus reſtitu
tis,unũ corpus efficere.Hucuſq; nobis una ſimilitudo proceſſerit.Nunc in eadem ſimilitudi
ne ad id quod intelligi uolumus,aliud trahatur exẽplum. Paruulus creſcit, & occulto æuo
in perfectam adoleſcit ætatem;ſuum manus habent augmentũ:ſua pedes ſentiunt incremen
ta:uenter dum neſcimus impletur:humeri dum falluntur oculi,dilatantur:& oĩa mẽbra per

C partes iuxta menſuram ſuam ſic creſcunt:ut tamē non ſibi,ſed corpori uideantur augeri. Ita igitur & in reſtitutione omnium,quando corpus totius eccleſiæ nunc diſperſum atq; laceratum,uerus medicus Ieſus Chriſtus ſanaturus aduenerit:unuſquiſq; ſecundū menſuram fidei & agnitionem filij dei:quē ideo agnoſcere dicitur,qui prius nouerat,& poſtea noſſe deſiuit: ſuum recipiet locū,& incipiet id eſſe quod fuerat:ita tamē ut non iuxta aliā hæreſim omnes in una ætate ſint poſiti,id eſt,omnes in angelos reformētur:ſed unumquodq; membrū iuxta menſuram ſuā & officiū perfectū ſit. Verbi gratia,ut angelus refuga id eſſe incipiat quod creatus eſt:& homo qui de paradiſo fuerat eiectus,ad culturā iterum paradiſi reſtituatur. Iſta autem uniuerſa ſic fient,ut inuicem inter ſe charitate iungantur:et dū congaudet membrum membro,& in alterius prouectione lætatur,Chriſti corpus,eccleſia primitiuorum,habitet in cœleſti Hieruſalem:quam in alio loco Apoſtolus uocat matrem ſanctorū. Hæc tua dicta legunt oēs latini,quæ etiam nunc tu quoq; iubes eos legere:ubi dicis,quod omnes rationabiles creaturæ,quæ ſub unius rationabilis animalis exemplo intelligūtur,ita in unum corpus reparandæ ſint,tanquàm ſi unius hominis membra diuulſa,rurſus in eiuſdem corporis ſoliditatem Aeſculapij arte reparentur:in quibus quidem diuerſa futura definis officia, utpote membrorū:ſed corpus unum,hoc eſt unius naturæ:& hoc omnium unum corpus, primitiuam eccleſiā uocas:& corpus eſſe nominas Chriſti:cuius corporis unum membrū ſuo officio reſtituendū,ais,eſſe angelum refugā,qui eſt utiq; diabolus:& in hoc quod ab initio creatus eſt reparandū. Similiter & hominem aliud membrū ad cultum paradiſi tanquam colonum originarium reuocandum:& hæc nulla,ut fieri ſolet,cum de rebus talibus pedetentim cauteq; dicitur,alterius interiecta perſona proſequeris:ut dubitaſſe te aliquis in rebus tam ſecretis & abſconditis exiſtimet,ſicut Origenes iſte,cuius te & diſcipulū non negas & proditorem fateris,ſemper facere inuenitur in talibus:ſed abrupta & definita ſententia, tanq; ſi ange

D lus loqueretur in Daniele,aut Chriſtus in Paulo,mortalium auribus futurorū arcana enuncias ſeculorum. Et ais, nulli ueterum electa a Chriſto plebs fidelium credas. Si Origenes aliquid de diuinæ diſpenſationis ſecretioribus ſuſpicatus eſt,nemo recipiat: Et ſi Clemens, aut ille apoſtolorum diſcipulus,aut ille Alexandrinæ eccleſiæ,& ipſius magiſter Origenis tale aliquid dixerunt. Etiā ſi Gregorius ille Pōticus uir apoſtolicarum uirtutum. Etiā ſi iſte alius Nazianzenus & Didymus uidens propheta,ambo magiſtri mei: quibus ſapientius in fide Chriſti nihil habuit mundus. Omnes iſti ut Origenes errauerunt:ſed accipiāt erroris ſui ueniam,quia & ego aliquando erraui,& nunc pœnitentiam gero,ſed ueniam accipere debeo. Origenes uero cū eadem quæ ego dixerit,etiā ſi pœnitentiā egit,ueniā nō accipiet: imò pro his q̄ omnes diximus,ſolus ipſe dānetur. Ipſe eſt qui omnia mala fecit. Ipſe enim nobis prodidit:unde eſt totū quicquid nos loquimur,quicquid ſcribimus,quicquid dicti putatur eruditi:& qđ de Græcis bonis latina facimus non bona. Nemo ergo quemq; horum audiat:ſed hæc ſola ſuſcipite,quæ in meis commentarijs inuenitis:et maxime in epiſtola ad Epheſios,in quibus Origenis dicta uehemētiſſime confutaui. Ego autem ſcrutatus ſum: ut credere & tenere debeatis reſurrectionem carnis ita futurā:ut corpora conuertant̄ in animas,et uxores dirigantur in uiros:& quod ante mundi conſtitutionē animæ in cœleſtibus fuerint: & inde ob quaſdam cauſas ſoli deo cognitas,in ualle hanc deductæ ſint lachrymarum:& quod corpori mortis inſertæ ſint:& qđ in fine ſeculorū omnis natura rationabilis in unum corpus reſtituatur ſicut ab initio fuit:ita ut & homo ad paradiſum reuocet̄:& angelus refuga ſupra Petrum & Paulum exaltetur,cui ipſi ad paradiſum,utpote hoīes poſtponendi ſunt:ille autē in id qđ ex initio creatus eſt reparetur,& fiant omnes ſimul eccleſia primitiuorū in cœleſtibus: & ſint dū in officijs quidem ſingulis quibuſq; ſunt membra Chriſti. Vniuerſitas uero cunctorum perfectum Chriſti ſit corpus. Hæc tenentes ô fideles prudenteſq; diſcipuli,& iſtas meas indubitatas definitiones cuſtodientes:Origenem tamen pro his ipſis dictis condemnantes bene agetis,ualete. Vides quia totum cum irriſione agis:& pœnitere te ideo dicis, ut fallas eos

quiſ

A quibus ſcribis? Nam & ſi uere te pœniteat, ut debet, quid facies propter omnes illas animas
quas per 101 annos hæc tua tam uenenata (ut ipſe ais) doctrina decepit? Deniq; quis unquã
per tuam pœnitentiam emendabitur: cum iſte ipſe libellus, in quo & pœnitens & accuſator
& iudex es, auditores tuos rurſum ad hæc ipſa & legenda & tenenda tranſmittat? Ad ultimũ
etiam ſi hæc ita non eſſent: ipſe tamen tibi etiam poſt pœnitentiam, omnem aditum ueniæ
præcluſiſti. Ais etiam ipſum Origenem pro his dictis pœnituiſſe, libello pœnitentiæ ad Fa-
bianum, tunc urbis Romæ epiſcopum dato: & tamen poſt pœnitẽtiam, poſt centũ & quin-
quaginta annos mortis ſuæ in ius eum trahis, & ad damnationem uocas. Quomodo ergo
pro his dictis tibi uenia dabitur pœnitenti: ſi ille qui ante te pro his pœnituit, ueniã non me-
retur? Similiter ut ſcripſiſti, ſcripſit: ſimiliter ut pœnituiſti pœnituit. Aut ſimiliter pro pœni-
tentia debetis abſolui: aut ſi negas ueniam pœnitenti (quod ego non opto) tu perurges nos
pariter condemnari ſecundum quandam euangelij parabolam: Oblata eſt domino à Iu-
dæis adultera, ut uiderent quid de ea ſecundum legem iudicaret. Ille miſericors & miſerator
dominus, dixit: Si quis ueſtrum peccatum non habet: mittat ſuper eam lapidem. Et tunc o-
mnes, inquit, diſceſſerunt. Et Iudæi quidem licet impij & increduli, tamen erubuerunt con-
ſcientias ſuas: ne cum ipſi eſſent peccatores, in peccatores uiderẽtur ulciſci. Et latro ille de cru
ce dicebat ad alterum latronem, qui ſimul pendebat in cruce & blaſphemabat: Quia nec tu
deum times, uel quod in eodem nos ſumus ſupplicio. Nos cũ hæc eadem quæ in nobis ſunt
condemnemus in alijs, nec cum Iudæis erubeſcimus, nec cum latrone miteſcimus.

INVECTIVARVM RVFFINI IN DIVVM HIERONYMVM LIBER SECVNDVS.

SVperiore quidem libello dogmaticas illius obiectiones, quas alijs impingit im-
merito, in ſe ipſo teſte retorſimus: nunc uero iam explicitis & poſt tergum reiectis
B his, quæ fidei uicinæ ſunt cautionibus, confidentius ei de cæteris criminationibus
reſpondebimus. Eſt enim etiam illud accuſationis eius grauiſſimum caput: quod
ſimiliter, ut cætera mendacia, ueritatis falce reſecandum eſt. Ait enim confœderatos eſſe quoſ
dam Origeni ad periurium: & iſtud myſticæ eius traditionis arcanũ abſconditum eſſe in ſe-
xto Stromatum libro: nec ab ullo alio in 101 ſeculis niſi à ſe ſolo deprehenſum. Verum ne ri-
ſum ei moueam ſi iuris iurandi ſacramento alienũ me eſſe confirmem: à cõfœderatione per-
iurij planiore uia ad manifeſtationem ueritatis incedam: ex eo quod facillime probare poſ-
ſum: nec habuiſſe me unquàm libros iſtos: nec legiſſe à quoquàm præſtitos. Et ſicut me non
poſſum excuſare de eo, quod quale ſit neſcio: ita ne accuſari quidẽ poſſum de eo quod uel ſi
ſit, penitus ignoro. Iſte tamen qui arguit uel ab illo traditũ, uel à diſcipulis eius dici, quod ſcri
ptum eſt: qui loquitur ueritatem cum proximo ſuo, proximus non ſit, niſi ille qui perfectus
ſit, & ſymmyſtes. Et iterum quod Apoſtolus dicit: Quia ſapientiam loquimur inter perfe-
ctos: & quod ſcriptum eſt: Nolite mittere ſanctum canibus, neq; mittatis margaritas ueſtras
ante porcos: ut aſſerant, inquit, per hoc ueritatẽ nõ omnibus aperiendam. Videamus quid
ipſe in iſtis ipſis electis ſuis commentarijs libro ſecundo, ſub eo capitulo ubi ſcriptũ eſt: Pro-
pter quod deponentes mendaciũ, loquimini ueritatem unuſquiſq; cum proximo ſuo, quo-
niam ſumus inuicẽ mẽbra: poſt pauca. Propter quod, inquit Paulus ipſe perfectus in epiſto-
la alia loquebatur: Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Ergo hoc eſt quod iubet, ut
unuſquiſque myſtica quæq; atq; ſecreta, & ea quæ dei ueritate ſunt plena loquatur cum pro-
ximo ſuo, ut dies dici eructet uerbum, & nox nocti indicet ſcientiam: hoc eſt, clara quæq; &
lucentia indicet his, qui merentur audire: Vos eſtis lux mundi. Porrò tenebroſa & inuoluta,
& omni ſacramentorum nocte uelata alijs referat, qui & ipſi nox, tenebræ uel caligo ſunt. De
quibus dicitur: Et caligo ſub pedibus eius, haud dubiũ quin dei. Nam & in mõte Sina Moy-
ſes ingreditur in turbinẽ & caliginem, ubi erat deus. Et de ipſo deo ſcriptum eſt: Poſuit deus

C tenebras latibulum ſuum. Loquatur itaq; ueritatem atq; myſteria unuſquiſq; cum proximo
ſuo, nec det ſanctum canibus: neq; mittat margaritas ante porcos: ſed quicunq; oleum ueri-
tatis habuerint, illos in thalamum ſponſi & penum regis inducat. Videte quæſo uos & dili-
gentius perſpicite: ſi alium aliquem in omnibus his quę ſcribit, niſi ſe & ſua dicta cõdemnet.
Si inimici ſui lacerare eum & arguere pro ſcriptis ſuis uellẽt: quo alio ordine, quibus alijs ad-
uerſum eum ſententijs uterentur: niſi quibus ipſe aduerſum ſe, tanquàm aduerſus alios uti-
tur: Condemnatio aduerſum iſtum ſi proferenda ſit, epiſtola ſua ſufficit, ſi ſolũ nomen im-
mutes: textus enim criminum, nec in alium omnino quemquã ſicut in ipſum conuenit ſolũ.
Quæ damnari iubet, hæc iterum obſeruari iubet: quæ agit, arguit: quæ deteſtatur, operatur.
Beati diſcipuli eius: qui eum uel audiunt uel imitantur. Veruntamen quoniam periurij eius
dogma proponitur: nihil ad me ſi iſte uel agat uel ſcribat: quia apud nonnullos fratrum etiã
hanc nobis inurere conatus eſt maculam, & nunc iterare per literas, ſecundum ab illo datam
regulam: quid ego ipſe de periurio ſentiam profero, ut de ſeſe iterum ſibijpſi iudicium dere-
linquam. Etenim cum dominus & ſaluator noſter dicat in euangelijs: dictum eſt antiquis,
non periurabis, reddes enim domino iuramenta tua: ego autem dico uobis: nolite iurare o-
mnino: Omnis qui docet quacunq; ex cauſa peierãdum eſſe, ego dico quod alienus ſit à fide
Chriſti, & ab eccleſiæ unitate catholicæ. Sed uelim nunc poſteaq; de meo, ut ipſe ſtatui ana-
themate ſatis feci, elaborare paululum, ſi patienter accipitis: & hoc quod iſte per orgia quæ-
dam & myſticas fœderationes, periuriũ obſeruari dicit: quos habeat cultores & ſymmyſtas
aperire. Certa eſt enim & ſatis uera dei illa ſententia quæ dicit: Quia ex fructibus eorum co-
gnoſcetis eos: & iterũ: ex fructibus, inquit, arbor cognoſcitur. Et nos ergo ſicut iſte dicit per-
iurij dogma ſuſcepimus. Si ad hoc edocti ſumus & talis in nobis arbor plantata eſt: non po-
teſt fieri, ut non tales aliqui ex nobis ſæpius germinauerint fructus: uerumetiam myſtici do-
D gmatis autoritate coaluerint. Et quidem quantũ ad perſonam meam pertinet, quem ſolum
ex his omnibus quæ ſcribit lacerare ſe putat, non mihi ipſi feram teſtimoniũ: nec dicã quod
etiam ſit iurãdum, cum forte neceſſitas exigit: & ſi nõ cautus ſum: at certe timidus eſſe cupio.
Poſtremo & ſi obſeruare non poſſum, erraſſe me nouerim. Hæc ergo non dicam: tamen ſi-
ue errem in his, ſiue caueam: iſte interim cauſam commiſſi alicuius, qua me in talibus arguat
non habet. Ego autem qualiter apud iſtum ſacratiſſima ſit huius non dogmatis, ſed fœdiſſi-
mi & ueriſſimi uitij obſeruantia, iterum ex ſcriptis eius probabo. Nihil enim ex liuore & in-
uidia confictum aduerſum eum proferam: ut ipſe contra nos facit: ſed ipſum ſe teſtem & ſcri
pta ſua aduerſum eum producam: ut ſciat ſe non ab inimicis argui, ſed à ſemetipſo redargui.
Libellum quendam de cõſeruanda uirginitate Romæ poſitus ſcripſit: quem libellum om̃es
pagani & inimici dei, apoſtatæ & perſecutores, & quicunq; ſunt qui Chriſtianum nomen o-
dio habent, certatim ſibi deſcribebant: pro eo quod omnem ibi Chriſtianorum ordinem,
omnem gradum, omnem profeſſionem, uniuerſamq; pariter fœdiſſimis exprobrationibus
infamauit eccleſiam: & ea quæ gentiles falſo in nos conferre crimina putabãtur: iſte uera eſ-
ſe, imò multo peiora à noſtris geri quàm illi criminabantur aſſeruit. Nam primo illas ipſas
uirgines de quarum uirtute ſcribere uidebatur infamat: & dicit de eis his uerbis. Alię uirili ha
bitu ueſte mutata erubeſcũt ſe fœminas eſſe quod natæ ſunt: crinẽ amputant: & impudẽter
erigunt facies eunuchinas. Suntq;, quæ cilicijs ueſtiũtur, & cucullis fabrefactis. Vt ad infan-
tiam redeant: imitãtur noctuas & bubones. Dicit & mille alia de his probra grauiora. Sed
nec uiduis quidẽ parcit. Ait quidẽ de ipſis: nulla illis niſi uentris cura: & quæ uentri proxima
ſunt. Alia quoque ingerit obſcœna q̃plurima. Sed & monachorum omne genus, quàm fœ-
de, quàm turpiter laceret; lõgum eſt ſi ipſius uerbis uel ſcriptis uelim probare. De diaconis ue
ro & preſbyteris, quæ dedecora deſcripſerit, pudet retexere. Initiũ tamen lacerationis ponam
ipſius: ex quo facilius conijci poſſit, quantum in conſequentibus augeſcat inuectio. Sunt alij,
inquit, de mei ordinis hominibus loquor: qui ideo preſbyterium & diaconatum ambiunt:

ut

A ut mulieres licentius uideant. Omnis his cura de ueſtibus ſi bene oleant: ſi pes laxa pelle non
folleat. Crines calamiſtri ueſtigio rotantur: digiti de anulis radiant: & ne plantas humidior uia
ſpargat, uix imprimunt ſumnia ueſtigia. Tales cum uideris: ſponſos magis æſtimes eſſe quàm
clericos. Et poſteaquàm ſpeciatim non tam uitia quàm crimina ſacerdotum uel miniſtrorum
exprobrans, etiam ingreſſum eorum & ſalutationes ad matronas, non ſolum decolorauit: ue-
rumetiam execrabilem fecit: quomodo poſteaquàm omne genus Chriſtianum concidit & in-
famauit, ſibi quoq; non parcat ipſe, audite. Redeo enim poſt exceſſum quendam ad hoc quod
propoſueram, propter quod & libelli huius res popoſcit fieri mentionem: & oſtendam apud
iſtum tam licita haberi periuria: ut ſcriptis quoque ſuis deprehendi ea non erubeſcat. Igitur in
hocipſo libello, cum moneret, ſeculares codices legi non debere: & diceret, quid faciet cum pſal
terio Horatius: cum euangelijs Maro: cum apoſtolis Cicero: nónne ſcandalizabitur frater, ſi
te uiderit in idolio recumbentem? Et cætera cum dixiſſet eiuſmodi, quibus alienam eſſe à Chri
ſtiano aſſereret librorum ſecularium lectionem, inſerit etiam reuelationem quandam ad ſe di-
uinitus factam, ſatis honorificis refertam præceptis. Refert enim quod poſteaquàm ſeculo re-
nunciaſſet: & ad deum fuiſſet conuerſus, amore tamen ſecularium librorum ualde teneretur:
nec facile poſſet tali carere deſiderio: & pro hoc ſubito, inquit, raptus in ſpiritu, ad tribunal iu-
dicis pertrahor: ubi tantum luminis & tantũ erat ex circunſtantium claritate fulgoris: ut proie
ctus in terram, ſurſum aſpicere non auderem. Interrogatus conditionem, Chriſtianum me eſſe
reſpõdi. Et ille qui præſidebat, mentiris ait, Ciceronianus es, non Chriſtianus. Vbi theſaurus
tuus eſt, ibi & cor tuum. Ilico obmutui, & inter uerbera (iam enim cædi me iuſſerat) conſciẽtiæ
magis igne torquebar. Clamare tamen cœpi, & eiulans dicere: Miſerere mei domine, miſerere
mei. Hæc uox inter flagella reſonabat. Tandem ad præſidentis genua prouoluti qui aſtiterãt,
precabantur ut ueniam tribueret adoleſcẽtiæ & errori locum pœnitentiæ cõmodaret: exactu-
B rus deinde cruciatum ſi gentilium literarũ libros aliquãdo legiſſem. Ego qui tanto conſtrictus
articulo, uellem etiã maiora promittere, deierare cœpi, & nomen eius obteſtãs dicere: Domine
ſi unquàm habuero codices ſeculares, aut ſi legero, te negaui. In hæc uerba dimiſſus reuertor,
inquit, ad ſuperos. Audiſtis quàm nouum, quàm honorificum iuramẽti ſui expoſuerit genus?
Reſidente in tribunalibus iudice domino Ieſu Chriſto, aſſiſtentibus angelis & intercedentibus
pro ſe, inter uerbera & cruciatus iurat ſe ſeculares libros nec habiturum unquàm, nec lecturũ.
Relegantur nunc quæſo quæ ſcribit, ſi una eius operis pagina eſt, quæ non eum iterum Cice-
ronianum pronunciet, ubi non dicat: ſed Tullius noſter, ſed Flaccus noſter, ſed Maro. Iam ue-
ro Chryſippum & Ariſtidem, Empedoclem & cætera Græcorum autorũ nomina: ut doctus
uideatur & plurimæ lectionis, tanquàm fumos & nebulas lectoribus ſpargit. Deniq; inter cæ
tera, etiam Pythagoræ libros legiſſe ſe iactat: quos ne extare quidem eruditi homines aſſerunt.
Sed iſte ne aliqua ex parte iuramẽtum ſuum de autoribus gentilium præteriret, etiam ea quæ
non ſunt ſcripta legiſſe ſe ſcribit. Sed in omnibus opuſculis ſuis ferè multo plura & prolixiora
teſtimonia de his ſuis, quàm de prophetis noſtris uel apoſtolis ponit. Puellis quoq; & mulier-
culis ſcribens, quæ non utiq; niſi de noſtris ſcripturis ædificari & cupiunt & debent, exempla
eis Flacci ſui & Tullij uel Maronis intexit. Iam uero in illo libello, quem de optimo genere in-
terpretandi intitulauit: ubi præter tituli annotationẽ nihil optimum, ſed totũ peſſimũ eſt. Ibi
enim aſſeuerat hæreticos illos quibus nunc cõmunicat: & incurrit illam ſententiã apoſtoli no-
ſtri, non ſui (ille enim ſuum aut Flaccum dicit aut Tullium) qui ait: Qui aũt diſcernit, ſi mãdu-
cat damnatus eſt. In illo ergo libello, quod nullo genere uerbum de uerbo interpretari ratio ſi-
nat: quod modo ei iterum rationabile uiſum eſt: capita integra dictata ex codice Ciceronis in-
ſeruit. Nónne ipſe dixerat, quid faciet cum pſalterio Horatius: cum euãgelijs Maro: cum apo-
ſtolis Cicero? Nónne ſcãdalizabitur frater, ſi te uiderit in idolio recumbentẽ? in quo utiq; ipſe
ſe idololatriæ reum ſtatuit. Si enim qui uiderit legẽtem hoc, ſcandalizatur, multo amplius qui
ſcribentem. Sed quoniam qui ad idololatriam deuoluitur: non plene, nec integre prophanus

C efficitur, niſi prius negauerit Chriſtum, ipſe Chriſto in faciem coram ſedenti in tribunalibus
aſſiſtentibus quoq; clariſſimis miniſterijs angelorum dicit: Si legero, uel habuero gentilium li-
bros, te negaui. Et nunc non ſolum legit & habet, non ſolum deſcribit & comparat: uerumetiã
diuinis eos uerbis & ſermonibus eccleſiaſticæ ædificationis interſerit. Res quam dico, omni-
bus qui legunt libellos eius ſatis nota eſt, & teſte non indiget. Sed eſt hominis de tam ſacrilego
periurij barathro ſe cupientis eripere: adhibere ſibi aliquod excuſationis commentum & di-
cere, non modo lego: ſed ea quæ in adoleſcentia didici, quia ſum tenacis memoriæ, ita ut poſ-
ſim plura ſimul de diuerſis capita continuare, ipſa nunc profero. Si quis à me modo exigeret:
ut probarem ſi hodie antequàm ſol oriretur, nox fuiſſet in terris: aut ſi uſque ad ſolis occaſum
dies illuſtrauerit mundum: quid aliud dicerem, niſi magis ab illo, qui dubitaret de eo quod
omnes nouerant, cauſas dubitationis quàm à me probationis oportere depoſci? Sed in hoc li-
cet omnes ſciant eſſe uerum quod dicimus, & omnes intelligant: tamen quia de anima homi-
nis res agitur, de periurij crimine, de negationis Chriſti ſacrilegio: non poteſt facilis haberi con
demnatio. Nunquid illum imitabimur qui reos, nec interrogatos, nec reſpondentes condem-
nat: & non ſolum non reſpondentes, ſed nec præſentes: & non ſolum præſentes, ſed & mor-
tuos; non ſolum mortuos, ſed & eos quos ſemper ante laudauerat: & non ſolum eos quos
laudauerat, ſed & eos quos ſecutus fuerat & magiſtros habuerat? Timeatur domini ſententia
primo illa quæ dicit: Nolite iudicare, ut non iudicemini. Et iterum: Qua menſura menſi fueri-
tis, eadem & remetietur uobis. Quid ergo? licet ex ſuperfluo, unum tamen proferam teſtem
aduerſum eum peruualidum: & cui præſcribere non poteſt, ipſum iterum ſe & ſua proferam
ſcripta. Quamuis ergo omnes libelli eius hoc teſtentur: & ſuperflua de hoc mea uideatur aſ-
ſertio: tamen utendum aliquo ſpeciali teſtimonio eſt, ne minus plenum his qui forte ſcripta
D eius non legerunt, uideatur eſſe quod dicimus. Cum libellos eius quos aduerſus Iouinianum
ſcripſit, reprehendiſſem: cuidam Domnioni beatæ memoriæ ſeni: qui ſibi hoc ipſum indicaue
rat, iſte reſcribens excuſat, & dicit: Nullo genere potuiſſe fieri ſe erraſſe, hominem qui omnium
haberet ſcientiam. Cum ergo enumeraſſet uel ſyllogiſmorum genera, uel dicendi ac ſcribendi
artes, quas uidelicet ille qui eum reprehenderat ignoraret, continuo ſubiungit hoc. Stultus,
inquit, ego: qui me putauerim hoc abſque philoſophis ſcire non poſſe, qui meliorem ſtili par-
tem elegerim eam quæ deleret, quàm quæ ſcriberet. Fruſtra ergo Alexandri uerti commenta-
rios, nequicq; me doctus magiſter per εἰσαγωγὴν Porphyrij introduxit ad logicam: & ut huma-
na contemnam, ſine cauſa Gregorium Nazianzenum & Didymum in ſcripturis καθηγητὰς ha-
bui. Hic eſt qui Chriſto dixit, te negaui, ſi uel habuero gentilium codices uel legero. Si nihil
aliud, uel de Porphyrio ſilere debuerat, qui ſpecialis hoſtis Chriſti eſt, qui religionem Chriſtia-
nam quantum in ſe fuit, penitus ſubuertere conatus eſt ſcriptis ſuis: quem iſte nunc introducto
rem & inſtructorem ad logicam habere gloriatur: nec argumẽtari poteſt ſe ante hæc didiciſſe.
Ante enim quàm conuerteretur, mecum pariter & literas Græcas & linguam penitus ignora-
bat. Poſt iuramentum omnia hæc, poſt ſacramenti dati ſponſionem. Sine cauſa argumenta-
mur, continuo dicetur nobis. Erras homo, deus non irridetur, nec ſyllogiſmi apud eum de Ale
xandri commentarijs intexuntur. Vt uideo frater male tibi auſpicatus es quod introductor
tuus ſit Porphyrius. Quò te introduxit perfidus? Si ad illum locum ubi ipſe eſt: tibi & fletus &
ſtridor dentium eſt. Ibi enim & apoſtatæ & inimici dei, fortaſſis & periuri ibi habitant. Nõ bo
num introductorem tibi elegiſti. Magis ſi accipis conſilium meum: ad illum nos introducto-
rem pariter cõuertamus qui introducit ad patrem: qui dixit: Nemo uenit ad patrẽ niſi per me.
Doleo frater ſi credis: & ſi non credis, doleo te ſuſpiciones alieni periurij, in antiquis & ueteru-
lis chartulis perſcrutari: cum in tuo ore iugis ac ſine fine periurij inexplicabile ſacrilegium per-
ſeueret. Nónne recte tibi conueniet illud dici quod Apoſtolus dicit. Tu aũt qui Iudæus cogno
minaris, & requieſcis in lege, & gloriaris in deo inſtructus per legem, cõfidis teipſum ducẽ eſſe
cæcorum: lumen eorum qui in tenebris ſunt: eruditorem inſipientiũ, magiſtrum inſanium, ha
bentem

A bentem formam ſciĕtiæ ueritatis in lege:Qui ergo doces alium teipſum non doces:Qui dicis non mœchandum,mœcharis:Qui prædicas non furandum,furaris:Qui abominaris idola, ſacrilegium periurij cōmittis:Et quod eſt ultimum & grauiſſimū:nomē dei per te & [illegible] tuam blaſphematur inter gentes.Sed tranſeamus iam hinc ad alterius obiecti purgationem:ſi tamen conuictum ſe periurij & præuaricationis ſimul,perurgente etiam conſcientia ſua fateatur.Alioquin ſi inficias eat:etiam teſtes quàm plurimos fratrum habere poſſum qui in meis cellulis manentes,in monte olibeti quàm plurimos ei Ciceronis Dialogos deſcripſerunt:quorum & ego quaterniones cum ſcriberent,frequenter in manibus tenui & relegi:& quod mercedes multo largiores,quàm pro alijs ſcripturis ſolēt ab iſto eis darentur agnoui.Mihi quoq; ipſi aliquando cum de Bethlehem Hieroſolymam ueniſſet & codicem ſecum detuliſſet:in quo erat dialogus Ciceronis:& idem ipſe Græcus Platonis quod dederit ipſum codicem,& aliquandiu fuerit apud me,nullo genere negare poteſt.Sed quid immoror tandiu in re,quæ luce eſt clarior:cum ad hæc omnia quæ ſupra diximus,etiam illud addatur,ubi ceſſet omne commentum,quod in monaſterio poſitus in Bethlehem:ante non multo adhuc tempore partes grāmaticas executus ſit:& Maronem ſuum Comicosq; ac Lyricos & Hiſtoricos autores, traditis ſibi ad diſcendū dei timorem puerulis exponebat:ſcilicet & ut præceptor fieret autorum gentilium:quos ſi legiſſet tātummodo,Chriſtum ſe negaturum iurauerat.Sed uideamus quid adhuc aliud culpet:gentilium eſſe dicit hæc dogmata.Ecce qua ſententia ſe ipſe condemnet. Gentilium dicit dogmata quæ ipſe conſcribit,labitur:ſed porrigēda manus eſt,non eſt nimie perurgendus.Dum enim totus in eloquentia uolitat & uituperationibus atq; inuectionibus fertur,immemor ſui fit,& à ratione deuoluitur.Noli frater temetipſum etiam in non neceſſarijs temere condemnare:non cōtinuo inter gentiles deputandus es,uel tu uel Origenes:ſi(ut

B ipſe dixiſti)uolentes dei iuſticiam defendere & reſpondere contra eos,qui uel fato uel caſu cunćta moueri dicunt:& uolentes oſtendere iuſtam eſſe dei prouidentiā quæ moderatur uniuerſa, dixiſtis inæqualitatis cauſas unamquamq; ſibi animam iam ex anterioris uitæ quam in cœleſtibus habuit motibus ac ſenſibus comparaſſe:uel etiam ſi dixiſtis bonæ illi & incommutabili ac ſimplici naturæ trinitatis cōuenire:ut omnem creaturā ſuam in fine omnium reſtituat in hoc quod ex initio creata eſt:& poſt longa & ſpatijs ſeculorum exæquata ſupplicia:quæ deus non tam iraſcentis quàm curantis affectu infert unicuiq;:quippe qui commotionis caret uitio, & medentis & curantis uice finem ſtatuat aliquando pœnarum.Hæc ergo quàm uera dixeritis,deus uiderit:tamen impietatis non multum mihi cōtinere uidentur in deum,nec gentilitatis aliquid:maxime ſi hac mente dicitis,quauis ratione dei ſcilicet iuſticiā defendere cupientes. Pro his ergo noli te ſatis conturbare,neq; teipſum ſuperfluo aut pœnitentiæ ſubijcias,aut condemnationi.Sed illud eſt reuera,unde te defendere,aut excuſare non poſſum:quod nō ſolum gentiliter,uerum & ſuper omnem gentilitatem,imò impietatem à te dictum probatur,quod in ipſo hoc libello,cuius ſuperius fecimus mentionem,deum ſocrum habere dixiſti.Et quid tam impium uel prophanum à quoq; gentiliū poëtarum ſaltem dici potuit:Stultum eſt enim ſi requiram de te,ubi hoc in ſcripturis ſanctis legeris.Quæro ſi uel Flaccus tuus aut Maro,ſi Plautus Comicus,aut Terentius certe,ſi uel Satyricus quis inter omnia ſpurca ſua,& impudica iſtud nefas in deum ex ſuo ore protulerit.Fefellit te credo illa res & decepit,quod puella ad quam ſermo dei fiebat:ſponſa Chriſti dicebatur:ut propterea etiā matrem carnalem,ſocrū dei appellandā putares.Et neſciebas quod hæc non ſecundū carnis ordinē dicuntur:ſed ſecundū ſpiritus gratiā.Sponſa enim ex eo appellatur quod ſermo dei quaſi ſacrato quodam cōnubio iungatur animæ humanæ.Si aūt tali coniunctione etiā mater puellæ Chriſto per fidem ſociatur:rectius etiā ipſam ſpōſam Chriſti q̄ ſocrū dei appellare potuiſſes.Nam reſtat tibi ut & patrem puellæ,ſocerum dei dicas:& ſorores eius cognatas,etiā puellam nurū dei pronuncies.Sic dum totus Plautinæ & Tullianæ cupis eloquentiæ ſectator uideri:oblitus es quomodo Apoſtolus omnē eccleſiam,id eſt,parētes cum liberis,matrem cum filiabus,cum ſororibus fratres: omnes

C omnes ſimul unam nominet uirginem uel ſponſam,dicens:Statui autem hoc ipſum omnes
uos uni uiro uirginem caſtam exhibere Chriſto.Sed tu dum non Paulum,ſed Porphyrium
introductorem te habere gloriaris:ipſum Porphyrium ſequendo qui aduerſum Chriſtum,&
aduerſum deum libros impios ac ſacrilegos ſcripſit:& ab ipſo,ut ais,introductus in iſtud bla-
ſphemiæ barathrum decidiſti.Quod ſi uere pro maledictis tuis uis agere pœnitentiam,ſi non
irrides iſta dicendo:ſi non mente φιλόνικως & cōtentioſus propter hoc ſolum etiam te infamare
non refugis,dummodo alium decolores:ſi non arte,ſed fide dictorum tuorum pœnitudinem
egeris,pro hac tam graui turpiq́; blaſphemia age pœnitentiam,hinc enim in deum blaſphe-
maſti.Nam de creaturis aliquid dicere & errare:maxime ſi non contumeliæ uoto:ſed dum iu-
ſticiam dei ut dicis,cupit aſſerere quis effluat,non eſt nimis execrabile commiſſum. In cœlum
tendere os graue eſt.Iniuſticiam uel contumeliam in excelſum loqui,pernicioſum eſt.Hoc lu-
geatur quod difficile curatur.Nam quis eſt qui cum morbo regio laboret:& de ipſo capite &
uultu ac uita periclitetur magnopere clamet,quod non leue παρωνύχιον pedis,aut perfacilis un-
gulæ ſuæ offenſa curetur?Illud autē minimum quidem eſt,& reſponſione uix dignum quod
enumerans doctores ſuos quos ſe de ſynagoga dicit eſſe mercatos,ſtimulans nos ſubiungit:
Neq; enim,inquit,ipſe me docui,ſicut quidam,nos ſine dubio intuens,in quos omne ab ini-
tio lacerationis ſuæ pondus inuexit.Et miror hoc eum dicere uoluiſſe:cum maiorem in me &
ueriorem haberet obtrectādi materiam:quod magis inter multos & præclaros magiſtros diu
moratus,nihil dignum eorum,uel magiſterio,uel inſtitutionibus habeam.Cæterum iſte qui
in tota uita ſua non totos triginta dies Alexandriæ,ubi erat Didymus,commoratus eſt per to
tos penè libellos ſuos longe lateq́; ſe iactat Didymi uidentis eſſe diſcipulum,& καθηγητήν,id eſt,
præceptorem in ſcripturis ſanctis habuiſſe Didymum.Et omnis iſta iactantia in uno menſe
D quæſita eſt.Ego qui ſex annis dei cauſa commoratus ſum:& iterum poſt interuallum aliquot
alijs diebus,ubi Didymus,de quo tu ſolo te iactas & ubi alij nihilominus illo non inferiores,
quos tu ne facietenus quidem noſti,Serapion & Menites,uiri natura & moribus & eruditione
germani:ubi Paulus ſenex Petri martyris diſcipulus:& ut ad eremi magiſtros ueniam:quibus
& attentius & frequentius uacabamus:ubi Macarius Antonij diſcipulus,& alter Macarius,&
Iſidorus,& Pambas,omnes amici dei:qui nos hæc docebant quæ ipſi à deo diſcebant:quantā
ego,ſi hoc ita deceret,aut expediret,de his omnibus habere iactantiæ materiam poſſem?Sed
erubeſco,hæc etiam retexens,dum uolo tibi oſtendere,non ut tu dicis,noſtro ingenio magi-
ſtros:ſed quod plus doleo,magiſtris defuiſſe magis ingenium noſtrum.Verum quid ſtultus
ego ſanctos enumero Chriſtianos uiros?Non propter iſtos dicit:quia ipſe nos docuimus:ſed
quia Barrabam eius de ſynagoga magiſtrum non ſuſcepimus,& per εἰσαγωγὴν Porphyrij,ad
logicam non ſumus introducti.Ignoſce mihi pro hoc quod malui ante imperitus & indoctus
uideri,quàm Barrabæ diſcipulus dici.Propoſito enim Chriſto ſimul & Barraba:ego quaſi
imperitus Chriſtum elegi;Tu,ut uideo,cum illis clamas qui dicunt,non hunc,ſed Barrabam.
Nam Porphyrius tuus:dic quæſo quid te docuit:qui aduerſum Chriſtianos,& aduerſum reli
gionem noſtram blaſphemiæ uolumina conſcripſit?Quid te iſti in quibus tantum te iactas:
unus ab idolis dæmonum,& alius de ſynagoga,ut dicis,Satanæ magiſtri docuerūt boni?Ni-
hil uideo niſi hoc quod & ipſi nouerāt.Nam Porphyrius te docuit de Chriſtianis male loqui,
concidere uirgines,continentes,diaconos,presbyteros:& omnem prorſus Chriſtianorum gra
dum & ordinem libellis æditis infamare.Ille uero de ſynagoga Barrabas tuus pro Chriſto ele
ctus:docuit te reſurrectionem carnis,non in uirtute,ſed in fragilitate ſperare:literæ occidentis
amicum fieri,& inimicum ſpiritus uiuificantis.Et alia quædam ſecretiora:quæ ſi res popoſce-
rit poſtmodum proferentur in tempore.Sed quid in longum ſermo producitur?Conuicijs
eius & iniurijs non reſpōdeamus:lacerationibus eius,ad quod opus quotidie ſtilum eius Por-
phyrius exacuit,nō obuiemus:Ad hoc enim Ieſus noſter nō Barrabas magiſter,ſilere nos do-
cuit.Ad illud ueniamus,ut oſtendatur quàm uera ſunt,quæ uel pro ſua excuſatione,uel pro
noſtra

A noſtra accuſatione conſcripſit. Ait duos eſſe ſolas præfatiunculas ſuas, in quibus laudare uiſus
eſt Origenem. In eo tamē interpretationis opere eum laudauerit, in quo nihil omnino dogma-
ticum, nihil de fide dictum ſit: & quod penitus in his quæ eius ipſe interpretatus eſt, nihil tale
inferatur, quale nunc ad ſynagogæ gratiam, non ad Chriſtianorum ædificationem reprehen-
dit. Et quamuis ei ſufficere ad ſilentium agendum debeat, quod ea in alienis literis culpat, quæ
proferuntur ex ſuis: tamen & in hoc quàm uerum dixerit uideamus. Ex præfatione interpre-
tationum in Ezechiele, quatuordecim homilijs, ſiue oratiunculis Origenis ſcribens cuidam
Vincentio. Magnum eſt, inquit, mi amice quod poſtulas, ut Origenem faciam latinum: & ho
minem iuxta Didymi uidentis ſententiam alterum poſt apoſtolos eccleſiarum magiſtrum
etiam Romanis auribus donem. Et poſt aliquanta. Et illud, inquit, breuiter admonens: ut
ſcias Origenis opuſcula in omnem ſcripturam eſſe triplicia. Primum eius opuſcula excerpta
ſunt quæ Græce σχόλια nuncupantur. In quibus ea quæ ſibi uidebantur obſcura, aut quæ ha-
bere aliquid difficultatis, ſummatim breuitérque perſtrinxit. Secundum ὁμιλητικὸν genus: de
quo & præſens interpretatio eſt. Tertium quod ſcripſit ipſe, τόμους, nos uolumina poſſumus
nuncupare: in quo opere tota ingenij ſui uela ſpirantibus uentis dedit: & recedens à terra,
in medium pelagus aufugit. Scio te cupere ut omne genus transferam dictionis: præmiſi cau-
ſam cur non facere poſſem: hoc tamen ſpondeo: quia ſi orante te Ieſus reddiderit ſanitatem:
non dicam cuncta (quia hoc dixiſſe temerarium eſt) ſed permulta ſim tranſlaturus, ea lege
quam tibi ſæpe conſtitui: ut ego uocem præbeam, tu notarium. Item de Canticis canticorum
præfatio. Beatiſſimo papæ Damaſo. Origenes cum in cæteris libris omnes uicerit: in Cantico
canticorum ipſe ſe uicit. Nam undecim uoluminibus explicitis, quæ ad uiginti uſq; uerſuum
milia peruenerunt: primum Septuaginta interpretes, deinde Aquilam, Symmachum, Theo-
dotionem, & ad extremum quintam æditionem, quam in Acteo littore inueniſſe ſe ſcribit, ita
B magnifice apertéq; diſſeruit, ut mihi uideatur in eo completum eſſe quod dicitur: Introduxit
me rex in cubiculum ſuum. Itaque illo opere prætermiſſo, quia ingentis eſt ocij, laboris &
ſumptuum, tantas res, tam dignum opus in latinum transferre ſermonem, hos duos tractatus
quos in morem quotidiani eloquij, paruulis adhuc lactentibusq; compoſuit, fideliter magis
quàm ornate interpretatus ſum: guſtum tibi ſenſuum eius non cibum offerens: ut animaduer-
tas quāta ſunt illa exiſtimanda quæ magna ſunt, cum ſic poſſint placere quæ parua ſunt. Item
ex præfatione commentarij in Michæam ſcripta ad Paulam & Euſtochium: poſt aliquanta.
Nam quod dicūt Origenis me uolumina cōpilare, & cōtaminare nō decere ſcripta ueterum,
quod illi maledictum uehemens exiſtimant, eam laudem ego duco maximam, cum illos imi-
tari uolo, qui cunctis prudentibus & uobis placent. Item ex præfatione interpretationis He-
braicorum nominum: poſt aliquanta, ita dicit: At ne forte conſummato ædificio, quaſi extre-
ma deeſſet manus, noui teſtamenti uerba & nomina interpretatus ſum, imitari uolens Ori-
genem ex parte: quem poſt Apoſtolos eccleſiarum magiſtrum, nemo niſi imperitus negat. In-
ter cætera enim ingenij ſui præclara monimenta, etiam in hoc laborauit: ut quod Philo quaſi
Iudæus omiſerat: hic ut Chriſtianus impleret. Item de epiſtola ad Marcellam. Ambroſius
quo chartas, ſumptus, notarios miniſtrante: tam innumerabiles libros uere Adamantius no-
ſter & Chalcenterus explicuit, in quadam epiſtola, quam ad eundem de Athenis ſcripſerat,
refert nunquàm ſe cibos Origene præſente ſine lectione ſumpſiſſe: nunquàm iniſſe ſomnum,
niſi unus è fratribus ſacris literis perſonaret. Hoc diebus egiſſe uel noctibus: ut & lectio oratio-
nem ſuſciperet, & oratio lectionem. Item ex alia epiſtola ad Marcellam: Beatus Pamphilus
martyr, cuius uitam Euſebius Cæſarienſis tribus fermè uoluminibus explicuit: cum Deme-
trium Phalereum & Piſiſtratum in ſacræ bibliothecæ ſtudio uellet æquare, imaginesq; inge-
niorum quæ uera ſunt & æterna monimēta toto orbe perquireret: tunc omnes, maxime Ori-
genis libros impenſius proſecutus, Cæſarienſi eccleſiæ dedicauit. Quam bibliothecā ex parte
corruptam Acacius, dehinc Euzoius, qui eiuſdem eccleſiæ ſacerdotes fuerunt, in mēbranis in-
ſtaurare

C ſtaurare conati ſunt. Hic cum multa repererit, & inuentorum nobis indicem reliquerit: centeſi-
mi uiceſimiſexti pſalmi commentarium & phe literæ tractatum, ex eo quod nõ inſcripſit con-
feſſus eſt non repertum: non quod talis tantuſq; uir, Adamantium dicimus, aliquid prǽterie-
rit: ſed quod negligentia poſterorum ad noſtram uſq; memoriam non durauit. Sed fortaſſe
dices mihi: Quid ſuperfluis reples paginas? Nunquid & ille dicit criminis eſſe nominari Ori-
genem, aut ingenij ei laudem dari: ſi prædicatur talis ac tantus uir, eo magis, ſi qua ſunt illius,
in quibus aut apoſtolicus uir aut eccleſiæ magiſter dicitur, ut in ſuperioribus ipſe profert: aut ſi
quid tale eſt quod fidem eius non ingenium ſolum cõmendare uideatur. Hoc quidem faciam:
tamen idcirco hæc protuli, ubi eum talem ac tantum uirum dicit: quia in ea præfatiuncula ubi
eum dicit Apoſtolum, uel prophetam defendi, uel uſq; ad cœlum ferri: hunc puto ſermonem
laudis eius inſcriptũ. Et ſicubi forte ſcientiam eius laudauimus, tales ſunt omnes meæ in illum
laudes: pro quibus hic tantũ in te ignis accendit: quas de ſuis ſcriptis, nec imputari ſibi dignum
ducit. Verum quia non dignatur æqualem nobiſcum perſonam habere in iudicio, & nos qui-
dem etiam ex ſuſpicionibus condemnat: ipſe uero neq; ex chirographis ſuis teneri uult, nec pu
tat in cauſa obſeruare ſcripturæ ſanctæ debere ſententiam, quæ iubet abſq; perſonarum acce-
ptione iudicari: non ut æquitas, ſed ut ipſe uult, ita ſatiſfaciamus pro nobis. Ait enim: Tu ſi in-
terpretatus es Origenem, culpandus es: ego etiam ſi eadem dixi, pro quibus ille culpatur, bene
feci: & legi debent & teneri. Tu ſi laudaſti ingenium eius uel ſcientiam eius, reus es: ego ſi inge-
nium laudaui nihil eſt. Sed profer, inquit, ubi eum ita laudauerim, ut fidẽ eius excuſarem. Non
æque quidem: ſed quocunq; duxeris ſequar. Libellum quendã ſcribens, comprehendere quaſi
indiculo quodam uoluit, quãta apud Latinos Varro ſcripſerit, & quanta apud noſtros Orige
nes in Græcis, in quo ita ait: Marcum Terentium Varronem miratur antiquitas, quod apud
D Latinos tam innumerabiles libros ſcripſerit. Græci Chalcenterum miris efferunt laudibus,
quod tãtos libros compoſuerit: quãtos quiuis noſtrum alienos ſua manu deſcribere nõ poſſit.
Et quia nunc ocioſum eſt apud Latinos Græcorum uoluminum indicem texere, de eo qui lati
ne ſcripſit aliqua commemorabo: ut intelligamus nos Epimenidis dormire ſomnum: & ſtu-
dium quod illi poſuerunt in eruditione ſecularium ſcripturarum, nos in congregandis opibus
ponere. Scripſit itaq; Varro quadragintaquinq; libros antiquitatum, quatuor de uita populi
Romani. Et cum enumeraſſet per ſingula omnia quæ Varro ſcripſit: addidit poſt hæc. Quor-
ſum Varronis & Chalcenteri mentio facta ſit quæritis: uidelicet ut ad Adamantiũ, noſtrumq;
Chalcenterum ueniamus: qui tanto in ſanctarum ſcripturarum labore ſudauit, ut iuſte Ada-
mantij nomen acceperit. Vultis noſcere quanta ingenij ſui reliquerit monimenta? Sequens ti-
tulus oſtendit. Scripſit in Geneſim libros tredecim: Myſticarum homiliarum libros duos: In
Exodo excerpta: in Leuitico excerpta. Et poſt multa. Item, inquit, monobiblia, περὶ ἀρχῶν libros
quatuor: de reſurrectione libros duos, & alios de reſurrectione dialogos duos: & cum enume-
raſſet omnia eius opuſcula, ſecundum indiculi fidem, addidit & dicit: Videtis ne & Græcos
pariter & Latinos, unius labore ſuperatos? Quis enim unquàm tanta legere potuit, quãta ipſe
cõſcripſit? Pro hoc ſudore quid accepit præcij? Damnatur à Demetrio epiſcopo: exceptis Pa-
læſtinæ & Arabiæ & Phœnicis, atq; Achaiæ ſacerdotibus: in dãnationem eius conſentit urbs
Roma. Ipſa cõtra hunc cogit ſenatum, nõ propter dogmatũ nouitatem, nõ propter hæreſim,
ut nunc aduerſum eum rabidi canes ſimulant: ſed quia gloriã eloquentiæ eius & ſcientiæ ferre
non poterãt: & illo dicẽte, omnes muti putabãtur. Hæc quare ſcripſerim & ad pauperis lucer-
næ igniculũ, cito ſermone ſed non cauto dictauerim, poteſtis intelligere: ſi Epicuros & Ariſtip-
pos cogitetis. Si quis tibi nunc quæſo cum iſta ad pauperis, ut ais, lucernæ igniculum, cito ſed
nõ cauto ſermone dictares aſtitiſſet propheta & clamaſſet: ò ſcriptor cohibe hãc uocem, repri-
me ſtilũ erit enim tẽpus & nõ multo poſt, cum tu ſchiſma ab eccleſia facies: & ut pro ipſo ſchiſ-
mate colorẽ aliquẽ excuſationis inuenias, iſtos quos nunc omnibus mirabiles facis libros inci-
pies infamare, & iſtũ quem modo Chalcenterũ tuum uocas, & pro merito laudabilis laboris

ais,

A ais, Adamantium nominatum, dicturus es, non tam libros ad utilitatem animæ quàm uenenata
dogmata conſcripſiſſe. Hunc quē negas iuſte à Demetrio in cauſa fidei eſſe damnatū, & hūc
quem negas pro dogmatū nouitate accuſatum, tu execrādum pro nouitate dogmatū, dices:
& ea quæ dicis, nunc aduerſum cū canes rabidos ſimulare, hæc tu ipſe ſimulabis. Romanum
quoq; ſenatū, ut nunc ſcribis, epiſtolis tuis cōmonitorijs, iuramentis, ſatellitibus circūuolanti
bus, etiam tu coges contra eum: & talem uicē pro omnibus laboribus ſuis Chalcentero tuo
reddes. Et ideo caue hæc nunc ſcribere, ne cū hæc ſcripſeris & illa egeris, multo uerius tu tuis
ſententijs condemneris, quàm ille alienis. Putás ne habuiſſes prophetæ illi hæc tibi dicēti fidem,
& non magis illum inſanū tunc, quàm te in hæc uenturū putaſſes? Sed cōtentio hæc eſt, quæ nec
amicis parcit, dūmodo lædat inimicos. Tu uero hoc ſupgreſſus, tibi ipſi nō parcis: dūmodo
non inimicos conficias, ſed amicos. Item ex præfatione Hebraicarum quæſtionū poſt multa.
De Origene autem, inquit, ſileo: cuius nomen ſi parua licet cōponere magnis, meo nomine
inuidioſum eſt. Qui cum in homilijs ſuis quas ad uulgus loquitur, cōmunem æditionem ſe-
quatur: in Tomis Hebraica ueritate ſuperatus, & ſuorum circundatus agminibus: interdum
linguæ peregrinæ quærit auxilia. Hoc unum dico, quod uellem cū inuidia nominis eius, ha-
bere etiam ſcientiam ſcripturarum, floccipendēs imagines umbraſq; laruarum: quarū natu-
ræ eſſe dicitur, terrere paruulos & in angulis garrire tenebroſis. Verum ego iam nec mirari,
debeo, nec conqueri pro his quæ in me agit: qui tantis uiris & talibus non pepercit. Nā & ſan
ctæ memoriæ Ambroſium epiſcopum qualibus figuris laceret, qualibus obtrectationibus
ſecet: in his ipſis in quibus nihilominus laudat Origenem, ſimiliter ex ſuis prefationibus edo
cebo. Præfatio de homilijs in Lucam ad Paulam & Euſtochium. Ante paucos dies quorūdā
in Matthæum & Lucam commentarios uos legiſſe dixiſtis: è quibus alter & ſenſibus hebes
eſſet, & alter in uerbis luderet, in ſententijs dormitaret. Quamobrem petitis, ut iſtiuſmodi nu
B gis contemptis, ſaltem triginta & nouē Adamantij noſtri in Lucam homilias, ſicut in Græco
habentur, interpreter: moleſtam rem & ſimilē tormēto, alieno, ut ait Tullius, ſtomacho & nō
ſuo ſcribere: quam tamen idcirco nunc faciā, quia ſublimiora nō poſcitis. Siquidē illud quod
olim Romæ ſancta Bleſilla efflagitauerat, ut uiginti ſex Tomos illius in Matthæum, & alios
quinq; in Lucam, & triginta duos in Ioannem, noſtræ linguæ traderem: nec uirū mearū, nec
ocij nec laboris eſſe perſpicitis. Sed quantum apud me & autoritas ueſtra & uoluntas ualet:
prætermiſi paululum Hebraicarum quæſtionum libros, ut ad arbitriū ueſtrū, lucratiui ope-
ris, hæc qualiacunq; ſunt nōn mea, ſed aliena dictarem: præſertim cū à ſiniſtro oſcinem cor-
uum audiam crocitantē, et mirum in modū de cunctarum auiū ridere coloribus, cum totus
ipſe tenebroſus ſit. Fateor itaq; antequàm ille obijciat, Origenem in his tractatibus quaſi puerū
talis ludere: alia ſunt uirilia eius, et ſenectutis ſeria. Quæ ſi uobis libuerit & potuero: ſi domi-
nus ut in Latinū uertā ſermonē dederit cōmeatum, & prætermiſſum prius opus expleuero,
tūc uidere poteritis: imò per uos Romana lingua cognoſcet, quantū boni & antè neſcierit &
ſcire nūc cœperit. Ecce quæ de Origene & de Ambroſio ſentiat. Quod ſi negare uoluerit hoc
quod omnes ſciunt, quia de ſancto Ambroſio dixerit: primo ex eo conuincetur: quod apud
Latinos ipſius tantū, et nō alterius in Lucam cōmentarius fertur. Deinde ſcit me habere epi-
ſtolam ſuā: in qua hoc ipſum de alijs excuſans, in illū conuertit ſuſpicionē. Verū quia epiſto-
la illa etiā ſecretiora quædā continet, quæ interim modo publicari nolo ante tempus: ex alijs
adhuc his ſimilibus approbabimus. Interim Origenis libros, ut ſuprà diximus, in omnē ad-
mirationem extollit & dicit: quod ſi eos interpretetur Romana lingua, cognoſcet quantū bo
ni & antè neſcierit & ſcire nūc cœperit: id eſt in Matthæū, inquit, uiginti ſex libros, & in Lu-
cam quinq;, et in Ioannem triginta duos. Iſti ſunt quos magnificat, in quibus eadem prorſus
omnia ſed latius & copioſius, quæ & in iſtis Peri archon libris pro quibus me arguit, cōtinent.
Quod ſi iſte promittit ſe iſtos interpretaturū: me quare pro ſimilibus incuſat? Sed quoniā polli
citi ſumus probaturos nos quomodo laceret uirū omniū admiratiōe dignū Ambroſiū epiſco

C pum:qui non ſolum Mediolanenſis eccleſiæ,uerum omnium eccleſiarum columna quædã
& turris inexpugnabilis ſuit:unã adhuc ipſius præfationẽ ponemus,ex qua uideatis uel tan-
tum uirum ꝙ fœde & indigne laceret:uel iterum quomodo Didymum uſqꝫ ad cœlũ efferat
laudibus,quẽ rurſus uſqꝫ ad inferna demergit:uel quomodo de urbe Roma deo fauẽte capi-
te Chriſtianorũ,ea dicat quæ dicebanť tũc, cũ gẽtiles in ea populi & ꝑſecutores principes mo
rabantur.Præfatio ad Paulinianum de ſpiritu ſancto.Dum in Babylone uerſarer: & purpu-
ratæ meretricis eſſem colonus, & iure Quiritum uiuerem,uolui aliquid garrire de ſpiritu ſan
cto,& cœptum opuſculũ eiuſdem urbis pontifici dedicare:Et ecce olla illa quæ in Hieremia
poſt baculum cernitur,à facie cœpit aquilonis ardere,& phariſæoꝝ conclamauit ſenatus, &
nullus ſcriba uel fictus,ſed omnis quaſi indicto ſibi prælio aduerſum me imperitiæ factio cõ
iurauit.Ilico ego uelut poſtliminio Hieroſolymam ſum reuerſus;& poſt Romuli caſam,& nu
dorum lupercal,diuerſoriũ Mariæ & ſpeluncã ſaluatoris aſpexi. Itaqꝫ mi Pauliniane frater,
quia ſupradictus Põtifex Damaſus,qui me ad hoc opus primus impulerat,iam dormiuit in
dño:tam tuo ꝙ uenerabiliũ mihi ancillarum Chriſti Paulæ & Euſtochij nunc adiutus oratu,
canticum,quod cantare nõ potui in terra aliena,hic à uobis prouocatus in Iudæa immurmu-
ro:auguſtiorẽ multo locũ exiſtimans,qui ſaluatorẽ mundi,ꝙ qui fratris genuit, parricidã. Et
ut autorem titulo ſatear,malui alieni operis interpres exiſtere,ꝙ ut quidã faciunt, quaſi infor
mis cornicula alienis me coloribus adornare.Legi dudum de ſpiritu ſancto cuiuſdã libellos,
& iuxta Comici ſententiã,ex Græcis bonis,Latina uidi nõ bona.Nihil ibi dialecticũ,nihil ui
rile atqꝫ diſtrictum quod lectorẽ uel ingratis in aſſenſum trahat:ſed flaccidũ totũ,molle, niti-
dum,atqꝫ formoſum,& exquiſitis hincinde odoribus pigmentatũ.Didymus uero meus ocu
lum habens ſponſæ de Cantico canticoꝝ,& illa lumina quæ in candentes iam ſegetes ſubli-
D mari Ieſus præcipit,procul altius intuetur:& antiquũ nobis morem reddit, ut uidẽs uocetur
propheta.Certe qui hunc legerit,Latinoꝝ furta cognoſcet:& cõtemnet riuulos cum cœperit
haurire de fontibus.Imperitus ſermone eſt,ſed non ſcientia:apoſtolicũ uirum ex ipſo ſtilo ex-
primens,tam ſenſuũ nomine,ꝙ ſimplicitate uerborũ.Audiſtis quomodo quem ante coruũ
dixerat & totũ tenebroſum,nunc iterum corniculã dicat,alienis ſe pẽnis uel coloribus depin-
gentem,& ꝙ turpiter laceret,& nihil uirile dicat habere uirum,qui ad eccleſiarũ Chriſti glo-
riam electus à deo eſt:qui in teſtimonijs dñi locutus eſt,in conſpectu perſecutorum regum &
non eſt confuſus.Ambroſius ſanctus,de ſpiritu ſancto,nõ ſolum uerbis: ſed & ſanguine ſuo
ſcripſit.Obtulit enim perſecutoribus ſanguinem ſuũ,quem in ſe ſudit: ſed à deo ad alios ad-
huc reſeruabatur labores.Quod etiam ſi ſecutus eſt Græcos catholicos noſtrorum ſcripto-
res,& aliquid de eorum ſcriptis præſumpſit:non continuo hæc debuit tua eſſe ſumma cura,
hic labor,hoc ſtudium,ut pro hac cauſa interpretareris librum Didymi de ſancto ſpiritu, ut
ſurta illius cognoſcerentur:qui ſortaſſis etiam neceſſitatem ſcribendi paſſus eſt, ut inſanienti-
bus tunc hæreticis reſponderet.Hæc eſt Chriſtiana modeſtia? Sic monita ſeruamus Apoſto-
li dicentis,nihil per contentionem,neqꝫ per inanem gloriam? Deinde quomodo, ut iterũ ea-
dem repetam,tu qui prædicas non furandum,ſuraris? Paulo ante interpretationem Micheæ
obiectam tibi dicebas,quaſi Origenis dicta furareris. Tu furtũ quidẽ non negaſti,ſed ais:Qđ
mihi illi maledictũ uehemens exiſtimant,hoc ego laudem duco maximam: cũ illum imitari
uolo:qui cunctis prudentibus & uobis placet. Tua ſurta laudem tibi præſtant maximã:alios
ſurta ſua apud te coruos & corniculas faciunt.Si tu Origenem quem alterum poſt apoſtolos
dicis,recte facis imitari:quid concidis eum,qui ſecutus eſt Didymum, quem nihilominus &
prophetam nominas & apoſtolicum uirum deſignas? Si ergo neqꝫ tanto ac tali uiro Ambro
ſio pepercíſti,& cum quem alterum poſt apoſtolos ſcribis,atque omnibus placere prudenti-
bus,ac mille alijs laudibus,non duobus,ut dicis,ſed innumeris ſcriptis tuis uſqꝫ ad cœlũ ex-
tuliſti,rurſum hæreticum quem antè apoſtolum facis:& Didymum ipſum,quem nunc pro-
phetam uidentem & oculum habentem ſponſæ de Cantico canticorum, & apoſtolicum ui-
rum ſen

A rum ſenſuum nomine deſignas,iterum eum peruerſum doctorem criminaris,& inter hæreticorum conſortia,tua cenſoria,ut ais,uirgula ſegregas: quã uirgulã à quo acceperis neſcio: nã Petrum ſemel ſcimus claues à Chriſto accepiſſe:iſtas modo cenſorias uirgulas qui ſpiritus erogat,tu uideris:ſi inquã iſtos omnes quos tuo ore laudaſti, tuo ore rurſum condemnas: quid ego ad iſtos pulex de me conquerar,ſi me nũc laceres,quẽ & in epiſtolis tuis antè laudaueras, & in Chronicis tuis Florentio & Bonoſo,pro uitæ,ut ais,nobilitate coniunxeras? Etiam nec illud eius admirabile factũ ſilendum eſt,ne pudorẽ incutiamus audiẽtibus, quod Marcellini cõſulis neptem quã Romanæ nobilitatis primã,paruulo filio Romæ derelicto Hieroſolymã petijſſe,et ibi ob inſigne meritũ uirtutis Teclam nominatã,in ipſis Chronicis ſuis ſcripſerat: poſt id de exemplaribus ſuis eraſit:cũ actus ſuos uidiſſet diſtrictioris diſciplinæ fœminæ diſplicere. Compellimur quidẽ plura adhuc de ſcriptis eius congregare: ut agnoſcatur ꝙ uerũ ſit & hoc quod ſcribit,qui in ſuis duabus tantũ præfatiunculis Origenis meminerit:in his nõ fidem eius,ſed ingenium:non dogmatiſten eũ,ſed interpretem laudans. Adhibui interim decem. Sed ne dilatari nimis ſermonẽ oneroſum ſit,ſufficiat interim hæc, in quibus eũ & quaſi apoſtolum laudat,& quaſi eccleſiarũ magiſtrum:et quia non pro fide,non pro dogmatũ nouitate,ut rabidi nunc canes ſimulant,aduerſum eũ moueatur ordo Romanus: & quia ipſum ſequitur,qui omnibus prudentibus & ipſi placet:et omnia illa quæ inſertæ ſuperius eius præfatiunculæ conteſtantur. Verum hæc quoquo modo ſint,quæcunqꝫ habes tu cũ iſtis uel antiquis uel nouellis ſcriptoribus,ſiue eos tu apoſtolos,ſiue eos uenerarios ſcribas,ſiue prophetas eos tu,ſiue peruerſos doctores uoces:ad me iſta quid ſpectant? Tu pro his uarietatibus tuis, pro cõtumelijs & lacerationibus bonorꝫ,rectè pœnitentiã egeris,ſi tamen egeris. Mihi quare dicis,ſi ſecuti ſunt errantẽ ſequãtur correctũ? Apage,abſit à me. Nunqꝫ ego nec te, nec alium errantem ſecutus ſum:ſed in uirtute Chriſti,nec te,nec aliũ quenqꝫ,niſi eccleſiã catholicam ſe-

B quar. Tu qui ſcripſiſti talia & ſecutus es eos,quos erraſſe credebas,qui tã indigne de deo ſcripſiſſe conuictus es:tu age pœnitentiã,ſi tamen putas tibi blaſphemiæ crimen ignoſci. Nunquid mea aliqua proferre potes ſcripta ſimilia:in quibus me uel in iuuentute erraſſe conuincas,ſicut tu non tam confiteris ꝙ conuinceris? Ego me interpretãdi diſciplina tantummodo imitatum te dixi uel ſecutum:ſed tamen in nullo alio: in quo etiã tibi omnẽ iniuriã factã eſſe dicis,quia ſecutus ſum quod te uiderã in homilijs ſecundũ Lucæ euãgelium feciſſe: ubi de filio dei in Græco nõ rectè inueneras,prætereris,in illo loco ubi dicit: Magnificat anima mea dñm:& exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Noſti quia de anima ſicubi illa quæ ſolẽt dici non prætereris:ſed ea adhuc etiã ex te additis quibuſdã aſſertionibus lucidius ſcripſeris: ut in illo loco: Ecce ut facta eſt uox ſalutationis tuæ in auribus meis,exultauit infans in utero meo:ubi dicis quod non erat hoc principium ſubſtantiæ eius,de tuo addidiſti,atque naturæ. Hæc & mille alia his ſimilia in interpretationibus tuis,ſiue in his ipſis homilijs,ſiue in Hieremia uel in Eſaia,maxime aũt in Hiezechiele ſubtraxiſti. De fide aũt,id eſt,de trinitate cũ in aliquantis locis aliter inueniſſes:quæ tibi uiſa ſunt prætermiſiſti. Hoc genus interpretãdi uterqꝫ noſtrum tenuit. Quod ſi alius culparet,tu utiqꝫ reſpondere deberes,qui primus hoc feceras. Nunc ipſe id culpas,ſine dubio unde ipſe culperis. Verbũ de uerbo interpretari: antea,& ſtultũ eſſe & malicioſum,pronũciaſti. In hoc ſecutus ſum te. Nũquid de hoc uis ut pœniteat me, quia tu modo mutaſti ſententiã,& ad uerbũ interpretatũ te dicis? Si qua in fide minus ædificabant abſtuliſti:ita tamẽ abſtuliſti:ut nõ omnia nec in omnibus penitus amputares. Deniqꝫ in homilijs Eſaiæ,uiſio dei,filium & ſpiritũ ſanctum retulit. Ita tu tranſtuliſti: adijciens ex te quod ſenſum autoris ad clementiorẽ traheret intellectum. Ais enim: Qui ſunt iſta duo Seraphim? Dominus meus Ieſus Chriſtus & ſpiritus ſanctus. Et ex tuo addidiſti:ne putes trinitatis diſſidere naturam:ſi nominũ ſeruantur officia. Hæc & ego in ꝙplurimis feci, & aut deſecaui,aut ad ſaniorẽ intelligentiam declinaui. Pro his me iubes agere pœnitentiam? Nõ puto hoc te ſentire. Quod ſi pro his neqꝫ tibi:neqꝫ mihi pœnitendũ eſt,pro quibus alijs me inuitas

C ad pœnitentiam? Scripta mea nulla extant, in quibus error meus aliquis corrigēdus ſit: Tua
extant multa, quæ, ut uideo, nunc ſecundū ſententiam tuā uniuerſa damnanda ſunt. Excepe-
ras tibi cōmentarios in epiſtola ad Epheſios, in quibus te putaueras aliquid emendatius con-
didiſſe. Etiā ipſe uidiſti ꝙ ſimiles per oīa eſſe Origenis ſenſibus inuēti ſunt: imò & plus ali-
quid ꝙ hoc quod damnari expoſtulas cōtinere. Et niſi ipſe de his iam tibi excluſiſſes pœnitē
tiæ facultatem, dicens, reuoluite cōmentarios meos in epiſtola ad Epheſios: & inde agnoſce-
tis, quomodo Origenis dogmatibus aduerſatus ſum: fortaſſis uelles iterū & de his pœnitere
& in iſtis cōdemnare temetipſum, ſicut & in cæteris. Tamen quantū in me eſt, cōcedo ego ti-
bi & pro his pœnitere: ſed & pro omnibus non ſolū quæ locutus es, ſed & quæ locuturus es,
ſi agas pœnitentiā bene facis. Certū eſt eñ quod pœnitēda ſunt cuncta quæ ſcripſeris. Quod
ſi hunc me aliquis culpandum putat, quare omnino aliquid de Origene interpretatus ſum: ſi
hoc culpatur: ego in hoc opere poſtremus ſum: & neceſſe eſt, ut culpa à primis incipiat. Et ta-
men nemo cōmiſſum punit, quod, ne admitteret, antè nō uetuit. Licuit, fecimus. Si quid ꝓhi-
bet lex: obſeruari in poſterū ſolet. Sed damnare dicit quis debere cum autore ſuo libros. Sed
quid facimus de iſto autore? qui eadē ſcribit ſicut ſuperius pleniſſime oſtendi. Similē excipiat
eādemq́ſ ſententiā. Ego hoc nec peto, nec urgeo, licet ille mecū hoſtiliter agat: ſed ut uideo ipſe
ſibi hoc temere alios cōdemnando conquirit. Verum ut iterū tecū ex tuis uerbis loquar: ipſe
ſcribis in iſtis inuectiuis tuis, me interpretatione mea hoc oſtendiſſe, quod ego quidē eſſem ca-
tholicus: Origenes aūt quem interpretabar hæreticus. Ais enim: Hoc eſt dicere, quia ego ſum
quidē catholicus: iſte autē quē interpretor hæreticus. Ais enim: Hoc legi, ſi, ut dicis, hoc toto
opere meo oſtendi, quod ego catholicus ſum, & Origenes hæreticus: quid adhuc aliud quæri
tur? Nónne totū agis, & illum hæreticū & me catholicum dici? Si hoc dixiſſe me, & hoc toto
opere meo ſatis egiſſe teſtaris: quæ tibi iam accuſationis cauſa ſuperfuit? Quò profecit tua iſta
D in nos inuectio? Si Origenem hæreticū eſſe oſtendi, et me catholicū: recte feci an non recte? Si
recte; cur ad culpam & accuſationē quæ recte geſta ſunt uocas? Si nō eſt rectū Origenem hæ-
reticum dici: cur me hoc nomine in ius uocas? Quid opus fuit te interpretari maliciosius ea,
quæ ſecundum tuū interpretandi morem fuerant trāslata, licet incultiori ſermone? Quid cer-
te opus erat auditores tuos illudere, & illis aliud opinantibus te aliud agere? Illi eñ hoc exiſti
mant, quod tu aduerſum eos agas, qui Origenem catholicū defendunt: tu uero illos arguis,
& accuſas qui hæreticū illum deſignarunt. Propter hoc forte me inuitabas ad pœnitentiam?
Non intellexerā. Veruntamen ſcito me ne de hoc quidē pœnitudinē gerere: quin dicam non
omnia quæ in libris eius inueniunt̄ tanꝙ catholica eſſe ſuſcipienda. Quæ utrū ſua ſint, ut di-
cis: an ab alijs inſerta, ut nos putamus, deus uiderit. A nobis interim ubi ad fidei faſtigiū & ue
ritatem uentū fuerit, reſpuunt̄. Tu tamen dic, quid expoſcis à nobis: hæreticū uis ut dicamus
Origenem? Hoc feciſſe nos nō culpas. Sed catholicum? Pro hoc nos accuſas. Deſigna mani-
feſtius quid uelis: ſi tamen potes aliquid horū mediū inuenire quod uelis. Iſti ſunt omnes ſa-
les tui de Alexandri & Porphyrij, & ipſius Ariſtotelis acumine cōgregati. Hæc eſt omnis illa
iactantia, qua te à prima ætate uſꝙ ad ſenectā in grammaticorꝝ & rhetorum & philoſopho-
rum ſcholis ac diſciplinis prædicas eſſe uerſatū: ut procederes Origenem pronunciaturus hæ
reticum, & in ea ipſa oratione qua in illū ferebas ſententiā, accuſares eū, quem aſſerebas quod
illum hæreticū deſignarit. Vides quia nuſꝙ cura ueritatis ac fidei, nuſꝙ religionis ac iudicij
cōtemplatio: ſed ſola male loquēdi & lacerandi fratres, exercitata libido uerſat̄ in lingua: ſola
in corde humana cōtentio: ſola inuidia & liuor in mente: in tantū ut cū odiorū tibi cauſa non
eſſet, cognominatū te à me fratrem & collegā, licet cū præconio indignanter acciperes. Igno-
ſce mihi quod neſciebam te ἀκατονόμαστον dici, & incompellabilē nominari. Miror tamē, quod
ea me condemnare depoſcas, quæ à me notata conquereris. Ad illam ſanè incuſationis eius
partem, ſuperfluum uidetur uel reſpondere aliquid, ubi pie & religioſe dicta martyris Pam-
phili, aut falſa dici uult: aut etiam ſi uera ſint, ſpernenda decernit. Cui iam iſte deferat, cui iam
pareat?

A parcat? Omnes apud iſtũ Græci ſcriptores antiqui eccleſiaſtici errauerunt. Latinis uero quo-
modo deroget, quomodo carpat ſingulos, uel ueterum, uel nouoꝝ, diuerſa eius qui legit opu
ſcula, recognoſcit. Sed nunc ne martyres quidẽ apud eum habere poſſunt aliquid reuerentiæ.
Nõ, inquit, credo, quia martyris ſit. Hoc ſi uelimus de omnibus ſcriptoꝝ dicere libellis, quæ
erit in ſingulis probatio, ſi dicam: non eſt uerũ, quia Stromatũ libri quos dicit Origenis ſunt.
Vnde ipſius eſſe probãtur? Ex cæterorũ, inquit, ſimilitudine. Sed ſicut ille qui in ſcriptura ali-
cuius ſalſum facere uult, manus eius imitatur: ita & qui ſua dicta ſub alterius nomine uult in-
ſerere: ſtilum ſine dubio imitabitur eius, cuius & nomen aſciuit. Deinde ut omnia quæ iuſtiſſi
me dici poſſunt, breuitatis cauſa prætereã: ſi in tantum uolebas audere ut martyrem reprehẽ-
deres: dicta ipſa quæ tibi uidebantur reprehenſibilia, in medium proferre debueras: & tunc
unuſquiſcꝫ legentiũ uidiſſet quid ibi eſſet abſurdum, quid conſequens, quid iniquũ, quid cer-
te contra apoſtolicas regulas: ſed tantum neſcio, quid impietatis, pro quo, ut dicis, expiando
ſanguinem ſuũ fuderit martyr: ipſa illa uerba ſi legeret, iam nõ tua, ſed ſua ſentẽtia, aut erraſſe
martyrem, aut nomine martyris, abſurdam & impiam conſcriptionẽ ab alio diceret eſſe com
poſitam. Nunc uero ſciens quia ſi legantur ea quæ reprehendis, nota retorquebitur in eũ qui
culpat iniuſte: ea quidem quæ reprehendis non profers: tua autem illa cenſoria uirgula & ar-
roganti autoritate decernis: ille arceatur à bibliothecis, ille recipiatur: & iterum iſte ipſe qui ho
die receptus eſt, craſtino ſi eũ alius aliquis præter me laudauerit, eijciatur, & cum illo ipſe qui
laudauit. Hic autem catholicus habeatur, etiam ſi aliquãdo uideatur erraſſe: illi erroris uenia
non detur, etiam ſi ea dicat quæ ego dixi: & necꝫ interpretetur quis eum, neque legat, ne quis
mea furta cognoſcat. Hic hæreticus quidẽ, ſed magiſter meus eſt. Et hic licet Iudæus ſit, & de
ſynagoga ſatanæ conductus uerba uendat ad precium: tamen magiſter meus eſt, et præfera-
tur omnibus, quia apud ipſos ſolum ſcripturarum ueritas permanet. Si tibi iſtud autoritatis
B uniuerſa pariter iniunxiſſet eccleſia: et exigeretur à te, ut de ſingulis uel de omnibus iudicares:
nónne graue & periculoſum onus, ne tibi imponeretur, excuſare debueras? Nunc uero in tã-
tum quotidiana derogandi meditatione profecimus: ut iam nec martyribus parcamus. Sed
ponamus quod non ſit martyris libellus iſte: ſed cuiuſcuncꝫ unius de eccleſia: nunquid ſuis
uerbis uſus eſt quiſcꝫ ille eſt ſcriptor? Vt meritis cedendũ uideatur autoris: de ipſis Origenis
uoluminibus ponit exempla, & quid de ſingulis ſentiat, non ſuis defenſorijs uerbis: ſed eius
ipſius qui accuſabatur, oſtendit. Et ſicut aduerſum te modo, multo meis uerbis uehemẽtiora
ſunt tua ſcripta: ita illũ non excuſantis autoritas, ſed ſua dicta defendunt. Et ideo ſuperflua eſt
de autore quæſtio: ubi defenſio talis eſt, quæ aſſertore non egeat. Sed ad illud iam nequiſſimũ
incuſationis eius caput & inuidioſſimum ueniendũ eſt, imò non inuidioſum, ſed inuidũ. Ait
enim, quis prudentium, uel quis ſanctoꝝ aggredi uoluit in Latinũ uertere quod tu auſus es?
Ego ipſe, inquit, ſæpe rogatus à multis, non feci. Et quidem ſancti quare hoc non fecerint, faci
lis excuſatio eſt. Non enim continuo qui ſanctus & prudens eſt Latinus, etiã linguæ Græcæ
noticiam ſufficienter habet. Nec ſanctitati eius detrahitur, cui deeſt peregrinæ linguæ noti-
cia. Aut iterum non continuo ſi ſcientiam quis habet Græci ſermonis, etiam uoluntatẽ inter-
pretandi habet. Aut etiam ſi habet, nõ ſtatim diſcutiendus eſt ille qui pauca interpretatus eſt,
quare non plura: aut cur non illa, ſed illa? Libertas eſt enim in huiuſcemodi opere, & eſt uel in
arbitrio ſcribentis, uel in deſiderio depoſcentis, & tamen de ſancto Hilario dicit, & de ſancto
Victorino: quorũ alterum interpretis titulo nihil omnino arbitror tranſtuliſſe de Græco: alte
rum ipſe dicit Heliodori cuiuſdam preſbyteri uſum ſcientia, ut quæ ille ſibi hauriret ex fonte
Græcorum, ipſe Latino ea ſermone digereret, pro eo quod aut nihil aut parũ Græce noſſet.
Illi ergo cur hæc non fecerint, & facilis & manifeſta eſt excuſatio: de te ſanè mirandum eſt
quare hoc feceris? Quid enim magis audax, uel quid amplius temerarium, libros iſtos inter-
pretari Origenis: quorum iam penè omnem continentiam in alijs libris ſcripſeras? quorum
omnia iam dicta quæ reprehenſibilia nunc dicis, ſub proprij nominis ſermone protuleras?

C An ut diuinarum ſcripturarum libros,quos ad pleniſſimum fidei inſtrumentũ eccleſijs Chri
ſti apoſtoli tradiderunt,noua nunc & à Iudæis mutuata interpretatione mutares? Quid tibi
ex his duabus cauſis magis uideatur illicitum? Nam Origenis dicta:ſiue placent, ut hominis
dicta placent:ſiue diſplicent,ut hominis ſalſa dicta facile contemnuntur. Iſta uero quæ nunc
tu interpretaris:& per eccleſias & monaſteria,per oppida & caſtella trãſmittis,quomodo ſu-
ſcipiemus:tanq̃ diuina,an tanq̃ humana? Et quid facimus,quod quæ prophetarum uel le-
giſlatorum nominibus titulantur,ueriora hæc abs te quàm illa quæ apoſtoli probauerunt,
affirmantur? Iſtud cõmiſſum dic quomodo emendabitur:imò nefas quomodo expiabitur?
Si enim in explicanda lege aliquid aliter ſenſiſſe damnabile apud te ducitur: ipſam legẽ per-
uertere in aliud q̃ apoſtoli tradiderunt,quoties damnabile iudicandum eſt? Cur non magis
pro huius auſi temeritate dicamus:quis ex tot & tantis prudentibus & ſanctis uiris, qui ante
te fuerunt ad iſtud opus auſus ſit manũ mittere? Quis præſumpſerit ſacras ſancti ſpiritus uo-
ces & diuina uolumina temerare? Quis præter te diuino muneri & apoſtolorum hæreditati
manus intulerit? Et quidem cum ingens copia fuiſſe ex initio in eccleſijs dei,& præcipue Hie-
roſolymis eorum qui ex circũciſione crediderant,referatur:in quibus utiq̃ linguæ utriuſque
perfectam fuiſſe ſcientiam,& legis peritiam probabilem,adminiſtrati pontificatus teſtat̃ offi-
cium.Quis ergo in iſta eruditorum uirorum copia auſus eſt inſtrumẽtum diuinũ quod apo-
ſtoli eccleſijs tradiderunt,& depoſitum ſancti ſpiritus compilare? An non eſt compilare cum
quædam quidem immutantur,et error dicitur corrigi? Nam omnis illa hiſtoria de Suſanna,
quæ caſtitatis exemplum prębebat eccleſijs dei:ab iſto abſciſſa eſt & abiecta atq̃ poſthabita.
Trium puerorum hymnus qui maxime diebus ſolennibus in eccleſia dei canitur, ab iſto è lo
co ſuo penitus eraſus eſt.Et quid per ſingula commemoro de his,quorũ comprehendere nu-
merum nequeo? De quo ut omittam illud dicere,quod ſeptuaginta duorum uirorũ per cel-
D lulas interpretantium unam & conſonam uocem,dubitandum non eſt,ſpiritus ſancti inſpi-
ratione prolatã:et maioris id debere eſſe autoritatis,quàm id quod ab uno homine ſibi Bar-
rabba aſpirante,translatum eſt. Vt ergo hoc omittam,uide quid dicimus,uerbi cauſa:Petrus
Romanæ eccleſiæ per uiginti & quatuor annos præfuit:dubitãdum non eſt: quin ſicut cæte-
ra,quæ ad inſtructionem pertinent:etiam librorum inſtrumenta eccleſiæ ipſe tradiderit,quæ
utique iam tunc ipſo ſedente & docente recitabantur.Quid ergo? Decepit Petrus apoſtolus
Chriſti eccleſiam:et libros ei falſos & nihil ueritatis continentes tradidit : & cum ſciret quod
uerum eſt haberi apud Iudæos,apud Chriſtianos uolebat haberi quod falſum eſt? Sed for-
taſſe dicit:quia ſine literis erat Petrus:et ſciebat quidem Iudæorum libros magis eſſe ueros,q̃
iſtos qui erant in eccleſia:ſed interpretari non poterat propter ſermonis imperitiam.Et quid?
Nihil in iſto agebat ignea lingua per ſpiritum ſanctum cœlitus data? Non ergo omnibus lin
guis loquebantur apoſtoli.Sed concedamus,quia nõ potuerit Petrus apoſtolus facere, quod
hic modo fecit,de Paulo quid dicimus? Num & Paulus ſine literis fuit? Hebræus ex He-
bræis,ſecundum legem phariſæus,edoctus ſecus pedes Gamalielis: qui etiam & ipſe Romæ
poſitus,ſi quid Petro defuiſſet,putas non potuit adimplere? Quomodo ergo iſti qui præci-
piebant diſcipulis ut attenderent lectioni,emendatas eis & ueras non dabant lectiones:& qui
præcipiunt ne attendamus Iudaicis fabulis & genealogijs, quæ quæſtiones magis præſtant
quàm ædificationem? Et iterum cauere nos iubent,& obſeruare maxime eos qui ex circunci-
ſione ſunt:quomodo non præuidebant per ſpiritum quod futurum eſſet tempus poſt qua-
dringentos ferè annos,quando eccleſia cognito eo quod ab apoſtolis nõ ſibi eſſet tradita ue-
ritas ueteris inſtrumenti,legatos mitteret ad iſtos quos illi tunc circũciſionem uocabant: ob-
ſecrans & exorans,ut ſibi de ueritate quæ apud ipſos eſt,aliquid largirentur? Per totos iſtos
quadringentos annos erraſſe ſe,& ignoraſſe quod uerum eſt, fateretur? Aſſcitam quidem ſe
eſſe ex gentibus ſponſam Chriſto per apoſtolos:ſed non ab eis ueris monilibus exornatam:
putaſſe ſe lapides eſſe pretioſos, nunc autem deprehendiſſe quod non ſunt ueræ iſtæ gem-
mæ,quas

A mæ, quas ſibi Apoſtoli Chriſti impoſuerāt:erubeſcere ſe ad publicum ꝓcedere,ſalſis & non
ueris lapidibus adornatam:& ideo rogare ſe ut uel Barrabbā illum quem aliquādo ut Chri-
ſto nuberet,ſpreuerat:mittant ad ſe qui poſſit cum uno electo ex ſuis uiro ornamenta ſibi ue-
ra,quæ Apoſtoli non præſtiterāt,reparare? Quid ergo mirum eſt,ſi me minimum & nullius
numeri hominem laceret,ſi Ambroſium ſecet, ſi Hilarium,ſi Lactātium,ſi Didymum repre-
hendat? Nec multum dolere de iniuria mea debeo,pro eo quod opus meum ipſe interpreta-
ri denuo aggreſſus eſt:cum me ſeptuaginta interpretibus in hac æquauerit contumelia. Sed
& illud quomodo accipiendum eſt? Quantum acceſſiſſe ad incredulitatem ex hoc facto genti
libus æſtimatis? Non enim latent eos,quæ apud nos aguntur. Scientes ergo legem noſtram
non emendatam uel mutatam:nónne dicunt apud ſemetipſos,errant iſti,nec eſt apud eos ali-
quid ueritatis? Ecce ipſi cum uolunt, leges ſuas corrigunt & emendant.Certum eſt autē erro-
rem præceſſiſſe,ubi emendatio ſubſecuta eſt:nec diuinum uideri poſſe, quod ab homine mu-
tatur.Hoc nobis præſtitit tua iſta nimia ſapientia:ut omnes inſipientes etiam à gentilibus iu-
dicemur.Nolo ſapientiam quam Petrus & Paulus nō docuit:nolo ueritatem,quam Apoſto
li non probauerunt. Tua uerba ſunt:poſt quadringentos annos nō debere ſimplices Latino-
rum aures nouæ doctrinæ uoce pulſari.Modo tu dicis:Omnis q putabat Suſannam nuptis
& innuptis exemplum pudicitiæ præſtitiſſe , errauit. Non eſt uerum. Et omnis qui puta-
bat quod puer Daniel ſpiritu ſancto fuerit repletus , & arguerit adulteros ſenes,errauit.Non
erat uerum,Et omnis eccleſia per orbem terrarū,ſiue eorum qui in corpore ſunt,ſiue eorū qui
ad dominum perrexerunt,ſiue illi ſancti confeſſores fuerunt,ſeu etiā ſancti martyres,quicunq;
hymnum trium puerorū in eccleſia domini cecinerunt,omnes errauerunt & falſa cecinerunt.
Modo ergo nobis poſt quadringentos annos legis ueritas empta pretio de ſynagoga proce-
B dit.Poſteaq; ſenuit mundus,& perurgentur cuncta ad finem : ſcribamus etiam in ſepulchris
ueterum:ut ſciant & ipſi qui hic aliter legerant:quia Ionas nō habuit umbram cucurbitæ, ſed
hæderæ.Et iterum cum uoluerit legiſlator,nec hæderæ:ſed alterius uirgulti.Sed & Origenes,
inquit,aſteriſcos fecit,ex tranſlatione Theodotionis aſſumēs:ut componeret uolumina quæ
appellātur Hexapla.Et quid Origenem iſtum,quando tibi placet condemnandum, quando
placet imitandum producis? Veriſimile eſt ut eundem tu & defenſorem adhibeas & reum.
Autorem facti tui habere potes eum,quem & primus ipſe comdemnas:& ad condemnatio-
nem eius epiſtolis tuis Romanum cogis ſenatum? Ante hoc prouidere debueras.Nemo ſuc-
cidit arborem cui inniti parat:nemo in ſua cauſa fidem eius explorat,cuius ipſe reprobat fidē.
Siue hoc fecit Origenes,ſiue non fecit , quid ad te? Si ad illius exemplum iudicari uis : relege
ſententias tuas:& uide quid dixeris.Hoc non eſt,inquis,ſe purgare:ſed ſocios criminis quære
re.Noli ergo & tu ſocios criminis quærere:ſed purgationem facti require. Verūtamen uidea-
mus quid tale etiam reus & autor ſimul Origenes fecerit.Ego illius nec unum locum ex ſcri-
pturis diuinis de Hebræis inuenio tranſlatum.A te omnes ſcripturas uideo eſſe mutatas. Et
quomodo factum tuum & illius ſimile uideri poteſt? Apoſtatæ quidem & Iudæi interpretati
ſunt ea:quorum lectione Iudæi maxime utuntur.Et quia frequēter ſi diſputatio accidiſſet,uel
immutata eſſe aliquanta,uel deeſſe uel abundare in noſtris ſcripturis mentiebātur:uoluit Ori
genes noſtris oſtēdere:qualis apud Iudæos ſcripturarum lectio teneretur & in proprijs pagi-
nis uel columnellis,æditiones eorum ſingulas quaſq; deſcripſit:& ea quæ apud illos ſunt ad-
dita uel decerpta,certis quibuſq; ſignis additis,ad uerſiculorum capita deſignauit:& in alieno
non ſuo opere, ſuas tantūmodo notas fixit:ut ſciremus non quid nobis:ſed quid Iudæis ad-
uerſum nos certantibus,aut deeſſe,aut abundare uideretur.Quod tale eſſet,quale ſi quis acce-
pto breuiculo, in quo militum nomina continentur,nitatur inſpicere, quanti ex militibus ſu-
perſint,quanti in bello ceciderint:& requirens qui inſpicere miſſus eſt propriam notam:uerbi
cauſa,ut dici ſolet ⊖ ad uniuſcuiuſq; defuncti nomen aſcribat,& propria rurſus nota ſuperſti-
tem ſignet:nunquid uidebitur is,qui notam ad defuncti nomen apponit:& propria rurſum

C nota ſuperſtitem ſignat,quod egerit aliquid,ut uel hic defuncti,uel ille uiuẽtis cauſam accipe-
ret,ſed quod eos qui ab alijs fuerint perempti,iſte annotatiõis deſignauit indicijs. Ita ergo fe-
cit & ille ea quæ per alios interpretes ſiue perempta fuerãt, ſeu etiã abundantius prolata,pro-
prijs quibuſdam ſignis,id eſt,aſteriſci & obeliſci notulis deſignauit. Cæterum neq; uerbũ ali-
quod de ſuo unum ſaltem inſeruit,neq; noſtrorũ exemplariorum fidem fecit in aliquo uacil-
lare:ſed ea quæ minus uidebantur ſecundum curſum literæ plana & lucida,ſpiritualis intelli-
gentiæ oſtẽdit referta myſterijs. Quid tibi ergo Origenis factũ in hoc poteſt præſtare ſolatij,
cuius neq; opus ſimile aliquod oſtendere potes:& in quo tantum laboras,ut litera occidat cõ
ſequentem:dum ille econtrario ſpiritus niuificantis eſſe conetur aſſertor? Tuum igitur frater,
tuum iſtud eſt factum,nec quenq; nunc te in hoc comitem uel ſocium in eccleſia habuiſſe cer-
tum eſt:niſi iſtum ſolum,quẽ frequẽter cõmemoras Barrabbam. Quis enim alius auderet ab
Apoſtolis tradita eccleſiæ inſtrumẽta temerare,niſi Iudaicus ſpiritus? Illi te ò mi frater,anteq;
à Iudæis capereris chariſſime,illi te in hæc mala præcipitant. Illi te libellis æditis, notas inflige-
re Chriſtianis,illi te nec martyribus parcere faciunt:& de omni Chriſtianorum ordine ſanda
atq; nefanda ſcribere,turbare pacem noſtram,ſcandala eccleſiæ generare. Illi etiam aduerſum
teipſum,& ſcripta tua quæ quaſi Chriſtianus aliquando locutus ſis,cogunt ferre ſenten[illegible]am.
Et ideo tibi omnes ſordemus:dum illi peſſimis ſuis artibus tibi nimium placent. Nã qu[illegible] no-
do tu ſi Pauli literis acquieſceres,dicentis:ſi quis frater præuentus fuerit in aliquo delicto,uos
qui ſpirituales eſtis inſtruite huiuſmodi in ſpiritu manſuetudinis, ita efferbuiſſes:ut in nullo
prorſus ſpiritualis inſtitutionis ordinem cuſtodieres? Pone enim aliquid me ſcripſiſſe contu-
melioſum:pone quod tibi uirorum ſummæ eloquẽtiæ,& fratri & collegæ mihi quem imitan
dum in diſciplina interpretandi dixi,iniuriam fecerim:tamen poſt pacem illam ſummo uix
ſudore reparatam:hæc prima adhuc de meis iniurijs quærela ad te peruenerat. Sed & illã tuã
D ponamus iniuriam,quod in interpretando Origenem te imitatus, aliqua præterierim, quæ
mihi minus ædificationis in fide habere uidebãtur: Culpãdus pro hoc eram fortaſſis, & emẽ-
dandus. Scripta,ut ais,ad te fratrum miſſa ſunt, depoſcẽtium culpas interpretis argui. Quid
tu uir ſpiritualis agis? Quid formæ & exẽpli in rebus talibus cæteris præbes? Fratris turpitu-
dinem non ſolum nudatam his qui foris ſunt nuncias:ſed & obtecta denudas. Pone quia nõ
te imitatus,hoc feci,ſed ebrietas aliqua ſubrepens,ſicut patriarchæ fecit, nudauerit turpitudi-
nem noſtram:nunquid maledictionẽ conſecutus fueras,ſi obuerſus incedens,leui palliolo re-
ſcripti tui contexiſſes opprobrium noſtrum,& ſi uelaſſet epiſtola uigilantis,quem ſtilus nuda
uerat dormitantis? Sed aliud reſcribere non potueram his,qui ad me talem epiſtolã miſerant:
ut niſi ita reſcripſiſſem,aut reinterpretatus eſſem ea ad uerbum,quæ tu es interpretatus ad ſen
ſum:etiam ego Origenem ſequi uiderer. Nondum dico quæ ſit illa aut qualis epiſtola:tamen
quoniam uiri nobilis Pammachij cõtinet nomen:quid fuiſſet abſurdum, ſi ei tale aliquid re-
ſpondiſſes:frater non eſt temere de alterius opere iudicãdum. Nam & tu ipſe noſti quid fece-
ris:quando aduerſum Iouinianum,Romã miſi libellos:cum eos quidã aliter intelligerent,q;
ego me dictaſſe memineram:nónne cum iam à plurimis legerẽtur, & offenderẽtur penè oẽs,
cum quibus etiam tu ipſe eſſe putabaris,exemplaria iam de foro, iam de publico ſubtraxiſti:
& hæc non ad aliquem alium,ſed ad me remiſiſti,cauſam pariter quia multi ſcandalum pati
uidebantur,inſinuans:quomodo ego Apologeticum denuo deſcripſi,& quæ aliter intellige-
bantur,ad intelligentiam rectiorem prout potui,reuocaui? Aequum eſt ergo:ut quod nobis
fieri uolumus,alijs nos faciamus. Sicut enim meos libros mihi remiſiſti,ut à me emẽdarentur,
ita & ad illum ſuos remitte:& quod culpabile uidetur, inſinua:ut ipſe ſe ſi in aliquo errauit,
emẽdet. Tum præterea & nos iam in multis exercuimus ingenium:& multa iam nobis opu-
ſcula deſudata ſunt. Ille hoc primũ propè opus adijt & fortaſſe cõpulſus:& nihil mirũ ſi flu-
ctuauit in primis. Nec occaſio derogandi Chriſtianis captanda eſt:ſed emẽdationis utilitas re
quirenda. Hæc ſi ad eum reſcripſiſſes:nónne maiorem gratiam & ædificationẽ, uel ipſi,initia

in timore

A in timore dei habenti,uel cæteris legentibus præbuiſſes,q̃ nunc iſtæ tuæ inuectiuæ mœroris & confuſionis omnibus timẽtibus deum præſtant:qui & in te fœdiſſimam obtrectãdi libidinem & in me reſpondendi neceſſitatẽ miſerabilem uident.Si enim,ut dixi, de tuis libris cõtra Iouinianum ſcriptis,nunc eadem quibus illum arguebas,ipſe inueniris aſſerere: nunc uero in tantum prolaberis,ut ſordes nuptiarum,nec martyrŋ cruore dilui poſſe cõfirmes:& illud qđ eſt Manicheorum dogmatis,emẽdationem ubi habere facile uiſum eſt in his libris quos iam ædideras,& deſcribẽdos plurimis præbueras:quid erat difficultatis me nõ meum opus & interpretationẽ alieni operis,ſi quid forte in eo erratum:nõ ratio,ſed liuor ſuggeſſerat emẽdare? maxime cũ adhuc eſſet in ſchedulis, quas nõdum ad plenum relegeram uel explicuerã,quas non æditas inuenerunt?Nónne perfacile emendari poterant ea,quæ adhuc emendata nõ fuerant? Verum nõ hinc,ubi quod culparet nihil habebat:ſed totũ inde mordetur:dum per hoc prodi timuit:unde eſt omne quod ipſe dicit:unde doctus,unde ſcripturarũ uidetur interpres. Sed idcirco cauſam qua ad interpretandum adductus ſum expoſui:ut ſciat me hæc non contentione (ut ipſe agere ſolet) uel æmulatione aliqua ꝑtuliſſe:ſed neceſſitate,qua ſuperius edocui,ad boni & utilis operis inſtrumẽtũ:ut aliquid ex hoc uel ordinis uel coloris acciperet ille, qui rudis ipſe opuſculum condebat antiquum. Aut nõ uidemus uetuſtas ædes nouellis ædificijs profuiſſe?Et interdũ aſſumitur lapis de abditis & abſtruſis antiquæ domus partibus,qui nouæ domus frontem decoret,& exornet ingreſſum?Et interdũ totum nouellæ conſtructionis ædificium,unius antiquæ trabis ſtabilitate munitur.Agamus ergo nunc aduerſus eos,qui ueteribus recte utuntur in nouis:non uobis licet,dicẽtes:transferre materiam de ueteri domo ad nouã:niſi tignum tigno,& lapidem lapidi iunxeritis,niſi porticum de porticu,niſi mẽbrũ de membro:& hoc fieri non poterit,niſi ſeceſſum de ſeceſſu,niſi cloacam de cloaca transtuleri

B tis.Habere enim domum magnam etiã hæc neceſſe eſt. Hoc nanq; eſt uerbum transferre de uerbo:quod à te antè improbabile,nunc uero probabile iudicatum eſt.Sed tu quidem ubi & quæ non licent,licere defendis:nobis aũt quæ licita ſunt impingis ad crimen.Nam tu cum ſacras literas & uolumina diuina permutas,laudari uis:nos etiã ſi te imitantes de hominum ſermonibus aliquid,quod minus ædificare credimus,prætermus,in his nobis ueniam nõ das, in quibus exemplum dediſti.Verum agat hæc iſte,ut ſibi uel licere uel expedire putat.Ego interim,ut recenſeamus in fine,ea quæ ſparſim pro noſtra purgatione reſpõdimus, cum de me dixerit quaſi ſine ſe hæreticus eſſe nõ poſſem,oſtendi fidem meam:& de reſurrectione carnis ipſum magis errare,qui corpus quod reſurrecturũ eſt,fragile eſſe ſcripſerit,cõprobaui. Sexus quoq; diuerſitatẽ quomodo abraſerit,& corpra in animas, et mulieres redigi in uiros dixerit docui:meæ quoq; interpretationis cauſas ut puto iuſtiſſimas protuli:quod non uel contẽtione excitatus,uel gloriæ cupidus,ſed dei timore prouocatus,antiquæ materiæ trãſuexerim copias,nouellæ conſtructionis ædificijs profuturas,& tela uetera rubigine iam obducta deterſerim:non ut ciuile bellum mouerem,ſed ut hoſtile depellerẽ.Ipſum etiã caput cui manus falſarias iniecerũt,inſerui:& adulterium blaſphemiæ in filiũ dei & ſpiritũ ſanctum,alienum à meo nomine,ſed ipſorum ſcelere,& ab ipſis docui eſſe commiſſum.In ſingulis quoq;,de quibus ſe idcirco Origenem arguere dicebat,ut nos pulſare ſe crederet, & infamare opus translationis noſtræ,oſtendi ex ipſis cõmentarŋs ſuis:ex quibus fidẽ ſuam expectari debere dixerat:& ꝓbari,qđ & de animæ ſtatu,& de reſtitutione omniũ,de diabolo atq; angelis refugis,eadẽ quę in illo culpat,ipſe conſcripſerit.Sed & quod animæ in corpore hoc uinctæ uelut in carcere tenerentur,ipſum dixiſſe,conuici.Vnum quoq; eſſe corpus totius creaturæ rationabilis:id eſt, angelorum & animarum,in his ipſis eum ſcripſiſſe commentarŋs,approbaui. Periurŋ etiam confœderationem,apud nullum ita,ut apud ipſum, oſtendi ſacratiſſimam conuerſari. Veritatem adæque,& perfectiorem doctrinam non eſſe omnibus publicandam: in ipſis cõmentarŋs ipſum docere conuici.Tum inde ſeculares libros,pro quibus ſedenti ſeq; uerberanti ꝓ tribunalibus Chriſto dixerat,ſi unquam legero,uel habuero gentilium codices, te negaui:nunc non ſo

C non ſolum legere uel habere:uerũetiam omnem ſuæ doctrinæ iactantiam in his eum gerere
demonſtraui:in tantum ut etiam per iſagogen impijſſimi Porphyrij inductũ ſe eſſe glorietur
ad logicam.Et cum gẽtilium dogmata eſſe diceret quoquo modo ſentire,uel de anima,uel de
cæteris creaturis;ipſum multo fœdius gẽtibus dixiſſe,quod deus ſocrum haberet oſtẽdi.Sed
& cum ſe dixiſſet in duabus tãtum præfatiunculis Origenis meminiſſe,ut ingenioſi magis ꝙ
apoſtolici uiri:breuitatis cauſa decẽ ſolas præfatiunculas protuli:in quibus eum nõ ſolum,ut
apoſtolicum uirũ,ſed alterum poſt Apoſtolos eccleſiarum magiſtrũ,& quod eũ cũ omnibus
prudentibus ſequeretur aſſerui.Præterea euidẽter oſtẽdimus,ex more huic eſſe ut bonis omni-
bus deroget:& in hoc ſe putet aliquid eſſe,ſi opinatus quoſq; uiros,& qui aliquid nominis in
literis habuerint,reprehendat.Oſtendi etiam ꝙ indigne miniſtros & ſacerdotes Chriſti lace-
rauerit.Sed ne monachis quidem ac uirginibus ipſis quas laudauerat,uel cõtinentibus peper
cerit:atq; omnẽ Chriſtianorum ordinẽ & gradum libellis fœdis infamauerit. Sanctũ quoq;
uirum Ambroſium,cuius adhuc præclaræ uitæ memoria in animis omniũ uiget, ꝙ indigne
& turpiter lacerauerit.Didymum etiam quem dudum inter uidẽtes prophetas & Apoſtolos
poſuerat:nunc inter eos qui diuerſa ab eccleſijs doceãt, collocarit:& omnes omnino uel anti-
quos uel nouellos ſcriptores,quos nunc imperitiæ,nunc ineptiæ notet,ad ultimum quod nec
martyribus parcat:& hæc omnia ut ſuperius dixi, nõ extraneis aliquibus,ſed ſuis literis, & ſe
ipſo teſte conuici,per ſingula quæq; ex his ipſis probatiſſimis ſibi libris teſtimonia proferẽs:
quos libros etiã cum de cæteris omnibus dictis uel ſcriptis ſuis pœnitere ſe dicat,nõ quo uere
pœniteat,ſed quo anguſtatus in hoc uenerit:ut aut pœnitẽtia ſibi eſſet ſimulanda,aut nõ poſ-
ſet mordere uel lædere quẽ uellet:illos tamen,ut dixi,libros ſibi excepit ſolos , tanq; minime
pœnitẽdos.Et ideo nolui eius nũc cætera ſcripta cõtingere,ut de iſtis penè ſolis cõuinceretur:
de quibus ipſe ſibi iam locũ clauſerat pœnitendi.Poſt omnia uero oſtẽdi,quod ſacros libros,
D quos Apoſtoli eccleſijs tanq; ſpiritus ſancti fidele depoſitum cõmendauerant,permutauerit:
& quod is qui audaciam notet in hominum opuſculis uertendis:ipſe maiore piaculo eloquia
diuina permutauerit.Supereſt iam ut unuſquiſq; qui hæc cognoſcit,tali iudicio fauorẽ ſuum
alteri noſtrum cõferat,quali iudicio ſe à deo cupit ipſe iudicari:nec ſuã lædat animã,dum alte
ri fauorẽ præſtat iniuſtum.Cognoſcat etiam per te fili chariſſime Aproniane, ſanctus uir ille
Pãmachius,cuius epiſtolã amicus meus in inuectiõe uel accuſatione hac ſua ꝓtulit,in Chriſti
adiutorio,nõ ſtudijs,ſed innocẽtiæ fauẽdum:nec in cauſa ueritatis ſtudioſe agendum eſſe ma
gis ꝙ religioſe.Præceptum eſt enim dñi:ut nõ ſecũdum faciẽ, ſed rectum iudicemus iudiciũ.
Quia ſicut in uno quoq; minimorũ ſuorum Chriſtus eſt:qui eſurit & ſitit & nudus eſt,& ipſe
eſt qui reficitur & induitur:ita in his qui iudicãtur iniuſte,ipſe eſt qui inique iudicatur.Et pro
his qui odio habẽtur gratis,ipſe dicturus eſt,odiſtis me gratis. Quõ æſtimat hanc cauſam &
hoc factum ſuũ,in tribunalibus Chriſti iudicandum,cum habeat ſua conſciẽtia quod codices
illius cõtra Iouinianum ſcriptos,qui iam publice legebãtur & reprehẽdebãtur, ſubtraxerit de
manibus legẽtium:& culpãtes ꝓhibuerit atq; culpauerit:remiſerit uero ad ipſum autorem li-
bros ſuos;inſinuãs ea quæ ad reprehẽſionem uenirẽt;ut uel emẽdaret,uel rem quoquo modo
poſſet,curaret.Meos uero nõ codices:ſed ſchedulas imperfectas,inemẽdatas,furto cuiuſdam
nebulonis & fraude ſubtractas,ſibiq; delatas cũ me inibi haberet præſentẽ,mihi quidem non
offerret neq; conquereretur;ſed ne increpare quidẽ:aut etiã arguere dignaretur;uel per amicũ
certe aliquẽ,aut etiam per inimicũ:ſed ad Oriẽtem mitteret & inſtigaret linguã eius hominis
qui eam temperare nõ nouerat.Quid cõtra religionem faceret,ſi me præſentem potius cõue-
niſſet:intãtum ne colloquio eius uidebamur indigni,ut ab eo nec argui mereremur? Et ꝓ no-
bis Chriſtus mortuus eſt:& pro noſtra redẽptione ſanguinẽ ſuũ fudit. Peccatores quidẽ:ſed
de ipſius grege ſumus:& inter eius ouiculas numeramur. Verum quia ꝓpter deum contẽpſit
nobilitatem ſuam,& totum ſe exæquauit humilibus,optimumq; opus eius in fide Chriſti,&
quod exemplo cæteris eſſe debeat,confitemur;idcirco nolumus cum humanis ſtudijs, con-
tentio

A tentionibusq; raptari:ne in alquo fidei ſuæ ſentiat detrimentum: Certe cum legerit, quod ea ipſa de quibus cæteros arguit magiſter ille Hieronymus, in ipſius electis etiam poſt pœnitentiam commentarijs docuerit, quod ſua nō ſint: quàm uerum iudicium ſeruet, uidebimus: Putabitur enim prior error fuiſſe ignorantiæ, ſi eum emēdarit agnitio. Nos autem quamuis neceſſitate compulſi, reſpondere niſi ſumus ei, qui nos amariſſime pulſauerat: attamen pro hoc ipſo ueniam petimus, ſi quid forte aſperius proſecuti ſumus: quia deus conſcientiæ noſtræ teſtis eſt, quod multo plura reticuimus quàm protulimus: penitus autem ſilere contra conſcientiam criminanti, minime potuimus: cum ipſius penè fidei ſuæ, nonnulli iacturam ducerent ſilentium noſtrum. Poſteaquàm iſta dictaui, frater aliquis qui exurbe à uobis ad nos uenerat, cum relegenti mihi aſſiſteret, ait, prætermiſſum unum adhuc excuſationis locum, quem ibi audiſſet ab obtrectatoribus incuſari. Dicebat autem de eo quod ſcriptum eſt in præfatiuncula mea, quia dixerim de iſto qui me nunc perſequitur & accuſat, quod in his quæ de Origene interpretatus eſt, nonnulla offendicula eſſe uideantur in Græco: quæ ita tamen interpretando purgauerit: ut nihil in his quod à fide noſtra diſcrepet, Latinus ſermo inueniat. Aiunt, inquit, de hoc capitulo. Vides quomodo & collaudauit interpretationem eius: & teſtimonium ei dedit ipſe, quod ſine offendiculo ſint ea, quæ ille interpretatus eſt: & ipſum ſecuturum ſe eſſe, pmiſit. Cur ergo non & ea quæ ipſe tranſtulit abſq; offenſione ſunt, ſicut ipſius ſcripta eſſe ipſe teſtatus eſt? Non mira res, quod ibi ſemper culpari mereor, ubi iſtum laudauero. Et recte quidem. Tamen ueniamus ad rem. Dixi eum purgaſſe in Latina translatione, ſi qua offendicula fidei uidebantur in Græco: & non immerito: ita tamen ut eadem etiam à me comprobem geſta. Nam ſicut ille in homilijs de Eſaia duo Seraphim, filium & ſpiritum ſanctū eſſe interpretatus eſt: & addens de ſuo: nemo exiſtimet in trinitate naturæ eſſe differentiam, cum nominū

B diſcernuntur officia: per hoc curare ſe offendicula credit potuiſſe: ita & nos uel adēptis uel immutatis quibuſdam uel additis, ſenſum autoris adducere conati ſumus ad intelligentiæ tramitem rectiorem. Quid hic diuerſum, aut quid contrarium, aut quid non idem fecimus? Sed quia ego de ſcriptis illius abſq; malitia & calumnia iudicabam; non quid obtrectationi pateret: ſed quid proſpectus fuerit interpretantis aſpexi. Ille autem qui occaſiones ad calumniam quærit: ea reprehēdit in meis ſcriptis, quæ ante me prior ipſe conſcripſit. Et reuera ego culpandus ſum, ſi ſecundū meā quidem ſententiam, quæ ſcripſit recta ſunt: ſecundum ſuum uero iudicium condemnanda. Hoc quantum ad trinitatis fidem pertinet ubi utiq; blaſphemiæ crimen ducitur: quod dixit duo Seraphim, filium eſſe & ſpiritum ſanctum, ſi ſecundum ſuam ſententiam, qua aduerſum me agit, ipſe iudicetur. Secundum uero meum iudicium, quod in ſcriptis eius abſq; propoſito calumniæ iudicaui, abſoluitur: pro his quæ de ſuo ad explanandum ſenſum autoris adiecit. De reſurrectione autem carnis puto in trāslatione noſtra eadem contineri, quæ in eccleſijs prædicantur. Cætera uero quæ de creaturarū rationibus dicta ſunt, quod nihil ad fidem deitatis pertineant, iam ſuperius diximus. Sed ſi iſte hæc modo ad calumniam uocat: quæ antè offendiculum non habebant, non prohibeo: ſi ei placeat reuocare ſententiam meam illam qua potuiſſet abſolui: & proferre ſuam qua debebat alligari. Non ergo mea de eo ſententia culpabilis putanda eſt ſed ſua, quæ reprehendit in alijs quod in ſemetipſo probat. Nouum autem hoc iudicij genus eſt: ubi accuſatorem meum ego ipſe defendo: & ubi tum demum me ille ſuperatum putat, ſi ſemetipſum reum probarit. Veruntamen ponamus quod epiſcoporum ſynodus ſequatur ſententias tuas: & iubeat omnes libros, qui hæc talia continent cum autoribus ſuis, ut aiunt, debere damnari: Damnabūtur iſti libri prius in Græcis: & quod in Græcis damnatur: ſine dubio damnatum eſt in Latinis. Veniatur ad tuos libros, inuenientur eadem continere ſecundum ſententiam tuam, neceſſe eſt ut cum ſuo autore damnentur. Et ſicut nihil profuit Origeni, quod à te laudatus eſt: ita nec tibi proderit, quod à me excuſatus es. Me enim ſequi neceſſe eſt eccleſiæ catholicæ ſententiam ſiue aduerſus Origenis libros ſiue aduerſus tuos datam.

Augu

C

AVGVSTINVS HIERONYMO DE EO QVOD ſcriptum eſt,qui totam legem ſeruauerit.

QVod ad te ſcripſi honorande mihi in Chriſto frater Hieronyme, quærens de anima humana,ſi naſcentibus ſingulis,nouæ ſingulæ nunc uſq; fiãt,ubi peccati uinculum contrahunt:quod per ſacramentum gratiæ Chriſti,etiam in infantibus recenter natis ſoluendum eſſe non dubitamus:cum in non paruum uolumen procederet,nolui ulla alia onerare quæſtione:ſed quod urget acrius , multo minus eſt negligendum.Proinde quæro,& per deum obſecro:ut exponas mihi quod multis exiſtimo profuturum:aut ſi iam uel abs te,uel ab alio aliquo expoſitũ habes,dirigas nobis,quomodo accipiendum ſit,quod in epiſtola apoſtoli Iacobi ſcriptum eſt:Quicũq; enim totam legem ſeruauerit, offendat autem in uno:factus eſt omnium reus:quæ res talis ac tanta eſt:ut quod hinc tibi nõ iam olim ſcripſi,multum me pœniteat.De agenda nanq; præſenti uita, quomodo ad uitam perueniamus æternam:non de præterita perſcrutanda,quam penitus demerſit obliuio, ſicut eſt illud quod de anima quærendum putaui:hæc uertitur quæſtio. Eleganter autem dictum eſſe narratur:quod huic rei ſatis apte conuenit.Cum quidam ruiſſet in puteum, ubi aqua tanta erat,ut eum magis exciperet ne moreretur,quàm ſuffocaret ne loqueretur ; acceſſit alius,& eo uiſo admirans,ait: Quomodo huc cecidiſti? At ille:Obſecro,inquit,cogita quomodo hinc me liberes:nõ quomodo huc ceciderim quæras.Ita quoniam fatemur, & fide catholica tenemus,de reatu peccati tãquam de puteo etiam paruuli infantis animam Chriſti gratia liberandam,ſatis eſt ei quod modum quomodo ſalua fiat nouimus,ſi etiam nunq; quomodo in malum illud deuenerit,nouerimus.Sed ideo putaui eſſe quærẽdum:ne forte ex illis opinionibus incarnationis animæ aliquam teneamus incautius , quæ liberandam prorſus animam paruuli contradicat:negans eam eſſe in iſto malo.Hoc igitur firmiſſime retento,quod anima par

D uuli de reatu peccati liberanda eſt:nec alio modo liberãda:niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum:ſi poſſumus etiam ipſius mali cauſam & originem noſſe, uaniloquis nõ diſputatoribus,ſed litigatoribus paratius inſtructiusq; reſiſtimus.Si autem nõ poſſumus,nõ quia latet miſeriæ principium:ideo pigreſcere miſericordiæ debet officium. Aduerſus eos autem qui ſibi uidentur ſcire quod neſciunt:hoc tutiores ſumus,quod hanc ignorantiam noſtrã non ignoramus.Aliud eſt enim quod neſcire malum eſt:aliud quod ſciri uel non poteſt , uel non opus eſt,uel ad uitam quam quærimus,indifferens eſt.Hoc uero quod de literis Apoſtoli Iacobi nunc requiro:in hac ipſa qua uiuimus,& ut ſemper uiuamus deo placere ſtudemus actione uerſatur.Quomodo igitur intelligẽdum eſt obſecro te:Quicunq; totam legem ſeruauerit,offendat autẽ in uno,factus eſt omnium reus?Itá ne qui furtum fecerit:imò uero qui dixerit diuiti,ſede hic:pauperi autem,tu ſta illic,& homicidij,& adulterij , & ſacrilegij reus eſt? Quod ſi non eſt:quomodo qui in uno offendat,factus eſt omnium reus?An illud quod dixit de diuite & paupere ad iſta nõ pertinet:quorum ſi quis in uno offenderit, factus eſt omnium reus?Sed recolendum eſt,unde uenerit illa ſententia , & quæ illam ſuperiora pepererint:quibusq; cõnexa dependeat.Fratres mei nolite,inquit in perſonarum acceptione habere fidem domini noſtri Ieſu Chriſti gloriæ.Etenim ſi introierit in conuentũ ueſtrum uir anulum aureũ habens in ueſte candida:introierit autem & pauper in ſordido habitu : & intendatis in eum qui indutus eſt ueſte præclara,& dicatis ei:Tu ſede hic bene:pauperi autem dicatis,tu ſta illic, aut ſede ſub ſcabello pedum meorum:nónne iudicatis apud uoſmetipſos,& facti eſtis iudices cogitationum iniquarum? Audite fratres mei dilectiſſimi:nónne deus elegit pauperes in hoc mundo,diuites in fide,& hæredes regni quod repromiſit deus diligẽtibus ſe? Vos autem exhonoraſtis pauperem,propter illum ſcilicet,cui dictum eſt:tu ſta illic:cum habẽti anulum aureum dictum eſſet:tu ſede hic bene.Ac deinde ſequitur,eandem ipſam ſententiam latius uerſans & explicans:Nónne,inquit,diuites per potentiam opprimunt uos,& trahũt ad iudicia? Nónne ipſi blaſphemãt bonum nomen,quod inuocatum eſt ſuper uos? Si quidẽ legem per-

ficitis

A ficitis regalem ſecundum ſcripturã:Diliges proximum tuum ſicut teipſum,benefacitis.Si autẽ accipitis perſonas:peccatum operamini,redarguti à lege quaſi tranſgreſſores. Vide quemadmodum trãſgreſſores legis appellat:qui dicunt diuiti,ſede hic:& pauperi,ſta illic. Vnde ne putarent cõtemptibile eſſe peccatum:in hac una re legem tranſgredi,ſecutus adiunxit:Quicunq; totam legem ſeruauerit,offendat autem in uno,factus eſt omnium reus. Qui enim dixit:Non mœchaberis,dixit:Et non occides. Quod ſi non occidis:mœcharis autem,factus es tranſgreſſor legis propter id quod dixerat:Redarguti à lege,quaſi tranſgreſſores. Quæ cum ita ſint,cõſequens uidetur:niſi alio modo intelligendum oſtendatur:ut qui dixerit diuiti,ſede hic:& pauperi,ſta illic,huic ampliorẽ honorem quàm illi deferens:& idololatra,& blaſphemus,& adulter,& homicida:& ne quod longum eſt cuncta cõmemorem:reus omnium criminum iudicandus eſt. Offendens quippe in uno,factus eſt omnium reus. At enim qui unam uirtutẽ habet, omnes habet:& qui unam non habet,nullam habet. Hoc ſi uerum eſt,confirmatur iſta ſententia. Sed ego eam exponi uolo,nõ cõfirmari,quæ per ſeipſam apud nos omnibus philoſophorum autoritatibus firmior eſt. Et illud quidem de uirtutibus & uitijs ſi ueraciter dicitur:nõ eſt conſequens,ut propter hoc omnia peccata ſint paria. Nam illud de inſeparabilitate uirtutum, niſi forſitan fallor:tamen ſi uerum memini(quod uix memini)omnibus philoſophis placuit: qui eaſdem uirtutes,agendæ uitæ neceſſarias eſſe dixerunt. Hoc autem de parilitate peccatorũ ſoli Stoici auſi ſunt diſputare contra omnem ſenſum generis humani:quam eorum uanitatem in Iouiniano illo qui in hac ſententia Stoicus erat:in aucupãdis autem & defenſandis uoluptatibus Epicureus,de ſcripturis ſanctis dilucidiſſime conuiciſti. In qua tua ſuauiſſima & præclariſſima diſputatione ſatis euidẽter apparuit:nõ placuiſſe autoribus noſtris,uel ipſi potius quæ per eos locuta eſt ueritati,omnia eſſe paria peccata. Quomodo autem fieri poſſit:ut etiã ſi hoc de uirtutibus uerum eſt,non tamen ideo cogamur fateri æqualitatem omnium peccatorum:

B quantum poſſum adiuuante domino aperire conabor. Quod ſi effecero,approbabis:ubi uero cauſæ defuero,tu ſupplebis. Certe hinc perſuadẽt,qui unam uirtutem habuerit habere omnes, & omnes deeſſe cui una defuerit:quod prudentia nec ignaua,nec iniuſta,nec intemperans poteſt eſſe:nam ſi aliquid horum fuerit,prudentia non erit. Porrò ſi prudentia tunc erit,ſi & fortis & iuſta & temperans ſit,profecto ubi fuerit ſecum habet cæteras:ſic & fortitudo imprudẽs eſſe non poteſt uel intemperans uel iniuſta. Sic & temperantia neceſſe eſt,ut prudens fortis & iuſta ſit. Sic & iuſticia non eſt,nĩſi ſit prudens,fortis,temperans:ita ubi eſt una uera aliqua earum,& aliæ ſimiliter ſunt. Vbi autem aliæ deſunt,uera una illa non eſt,etiam ſi aliquo modo ſimilis eſſe uideatur. Sunt enim(ut ſcis)quædam uitia uirtutibus,aperta diſcretione,contraria: ut imprudentia,prudentiæ. Sunt autem quædam tantum quia uitia ſunt ideo cõtraria,quadã tamẽ ſpecie fallaci ſimilia:ut eidem prudẽtiæ nõ imprudẽtia,ſed aſtutia. Nunc enim eam dico aſtutiam,quæ uſitatius in malicioſis intelligi & uocari ſolet:nõ ſicut noſtra loqui ſcriptura conſueuit,quæ ſæpe aſtutiã in bono ponit. Vnde,eſtote aſtuti ut ſerpẽtes:& illud: Vt & innocẽtibus det aſtutiam:quanq; & apud illos Romanæ linguæ diſertiſſimus dixerit:neq; illi tamen ad cauẽdum dolus aut aſtutia deerant:aſtutiã ponẽs in bono,ſed apud illos rariſſimum,apud noſtros frequentiſſimum eſt. Itemq; in partibus temperãtiæ,apertiſſime contraria eſt effuſio parſimoniæ. Ea uero quæ tenacitas dici uulgo ſolet,uitium quidem eſt:tamen parſimoniæ ſimile,nõ natura,ſed fallaciſſima ſpecie. Item diſſimilitudine manifeſta contraria eſt iniuſticia iuſticiæ. Solet autem quaſi imitari iuſticiam uindicãdi ſe libido,ſed uitium eſt. Ignauia fortitudini perſpicue contraria eſt;duritia uero diſtat natura,fallit ſimilitudine. Conſtantia pars quædã uirtutis eſt:ab hac,inconſtantia longe abhorret,& indubie contraſiſtit. Pertinacia uero cõſtantia dici affectat & non eſt,quia illa eſt uirtus,hæc uitium. Vt ergo non iterum hæc eadem commemorare neceſſe ſit:exempli gratia ponamus aliquid,unde poſſint cætera intelligi. Catilina, ut de illo ſcripſerunt,qui noſſe potuerunt, frigus,ſitim, famem ferre poterat:eratq; patiens inediæ,algoris,uigiliæ ſupra quàm cuiquam credibile eſt:ac per hoc & ſibi & ſuis magna præ-

C ditus

C ditus fortitudine uidebatur. Sed hæc fortitudo prudens non erat, mala enim pro bonis elige-
bat. Temperans non erat, corruptelis enim turpiſſimis fœdabatur. Iuſta non erat, nam contra
patriam cõiurauerat. Et ideo nec fortitudo erat, ſed duritia ſibi: ut ſtultos falleret, nomen forti-
tudinis imponebat. Nam ſi fortitudo eſſet, non uitium, ſed uirtus eſſet. Si autem uirtus eſſet, à
cæteris uirtutibus tanq̃ inſeparabilibus comitibus nunq̃ relinqueretur. Quapropter dum
quæritur etiã de uitijs, utrum ipſa ſimiliter omnia ſint, ubi unum erit: aut nulla ſint, ubi unum
nõ erit: laborioſum eſt id oſtẽdere, propterea quia uni uirtuti duo uitia opponi ſolent. Et quod
aperte cõtrarium eſt, & quod ſpecie ſimilitudinis adumbratur. Vnde illa Catilinæ, quia forti-
tudo nõ erat, quæ eſſet, cum ſecum uirtutes alias non habebat, facilius uidebatur. Quod uero
ignauia fuerit, ubi exercitatio quaſlibet grauiſſimas moleſtias perpetiendi atq; tolerandi ſupra
quàm cuiquam credibile eſt fuit, ægre perſuaderi poteſt. Sed forte acutius intuentibus ignauia
apparet ipſa duritia: quia laborem bonorum ſtudiorũ quibus uera acquiritur fortitudo negle-
xerat. Veruntamen quia ſunt audaces qui timidi nõ ſunt: & rurſus timidi, quibus abeſt auda-
cia: cum ſit utrunq; uitium, quoniã qui uera uirtute fortis eſt, nec temere audet, nec inconſulte
timet, cogimur fateri uitia plura eſſe uirtutibus. Vnde aliquãdo uitium uitio tollitur: ut amore
laudis amor pecuniæ. Aliquãdo unum cedit ut plura ſuccedãt: uelut qui ebrioſus fuerit, ſi mo-
dicum bibere & tenacitate & ambitione didicerit. Poſſunt itaq; uitia etiam cedere uitijs ſucce-
dentibus nõ uirtutibus: & ideo plura ſunt. Virtus uero quò una ingreſſa fuerit, quoniã ſecum
cęteras ducit, profecto uitia cedent omnia quæcunq; inerant. Nõ enim omnia inerant, ſed ali-
quando totidem, aliquãdo plura paucioribus, uel pauciora pluribus ſuccedebant. Hæc utrum
ita ſe habeãt, diligentius inquirendum eſt. Non enim & iſta diuina ſentẽtia eſt qua dicitur: Qui
unam uirtutem habuerit, omnes habet: eiq; nulla ineſt, cui una defuerit: ſed hominibus hoc ui-
ſum eſt, multum quidem ingenioſis, ſtudioſis ſed tamẽ hominibus. Ego uero neſcio quemad-
D modum dicam. Non dico uirum à quo nominata dicitur uirtus: ſed etiã mulierẽ quæ uiro ſuo
ſeruat thori fidem, ſi hoc faciat propter præceptũ & promiſſum dei: & quæ primitus ſit fidelis
non habere pudicitiã, aut pudicitiã nullam uel paruã eſſe uirtutem. Sic & maritũ qui hoc idem
ſeruat uxori. Et tamen ſunt plurimi tales: quorũ ſine aliquo peccato eſſe neminem dixerim: &
utiq; illud qualecunq; peccatũ ex aliquo uitio uenit. Vnde pudicitia coniugalis in uiris fœmi-
niſq; religioſis, cum proculdubio uirtus ſit: nõ enim aut nihil aut uitium eſt: nõ tamen ſecum
habet omnes uirtutes. Nam ſi omnes ibi eſſent, nullum eſſet uitium: ſi nullum uitium, nullum
omnino peccatum. Quis aũt ſine aliquo peccato eſt? Quis ergo ſine aliquo uitio, id eſt, fomite
quodam uel quaſi radice peccati: cum clamet qui ſupra pectus domini recumbebat. Si dixeri-
mus quia peccatũ nõ habemus, noſipſos ſeducimus: & ueritas in nobis nõ eſt? Neq; hoc apud
te diutius agendũ eſt: ſed propter alios qui forte hoc legerint dico. Nam tu quidem in eodem
ipſo opere ſplendido cõtra Iouinianum, etiam hoc de ſcripturis ſanctis diligẽter probaſti. Vbi
etiã ex hac ipſa epiſtola: cuius uerba ſunt, quorum nunc intellectum requirimus poſuiſti quod
ſcriptũ eſt. In multis enim offendimus omnes: Nõ enim, ait, offenditis: ſed offendimus omnes:
cum Chriſti loqueretur Apoſtolus, & cum hoc loco dicat: Quicunq; autem totã legem ſerua-
uerit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus. Ibi nõ in uno, ſed in multis, nec quoſdã,
ſed omnes dicit offendere. Abſit aũt ut quiſquam fidelis exiſtimet tot milia ſeruorum Chriſti,
qui ueraciter dicunt ſe habere peccatum, ne ſeipſos decipiant & ueritas in eis nõ ſit, nullam ha-
bere uirtutem, cum uirtus magna ſit ſapientia. Dixit autẽ ipſa ſapientia homini: Ecce pietas eſt
ſapientia. Abſit ergo ut dicamus tot ac tantos fideles & pios homines, dei non habere pietatẽ,
quam Græci uel εὐσέβειαν, uel expreſſius & plenius θεοσέβειαν uocant. Quid autem pietas eſt, niſi
dei cultus? Et unde ille colitur niſi charitate? Charitas igitur de corde puro & cõſcientia bona,
& fide nõ ficta, magna & uera uirtus eſt, quia ipſa eſt & finis præcepti. Merito dicta eſt fortis,
ſicut mors: ſiue quia nemo eam uincit, ſicut mortẽ: ſiue quia in hac uita uſq; ad mortẽ eſt mẽſu-
ra charitatis, ſicut dñs ait: Maiorẽ hac charitatẽ nemo habet, q̃ ut animã ſuam ponat quis pro
amicis

A amicis ſuis:ſiue potius,quia ſicut mors animam auellit à ſenſibus carnis,ſicut charitas à concu
piſcentijs carnalibus.Huic ſubſeruit ſcientia cum eſt utilis:nam ſine illa inflat.Quod uero illa
ædificando impleuerit:nihil ibi iſta inane quod inflet inueniet.Vtilem porrò ſcientiam defi-
niendo monſtrauit:ubi cum dixiſſet:Ecce pietas eſt ſapientia:continuo ſubiunxit:Abſtinere
uero à malis,ſcientia eſt.Cur ergo non dicimus,qui hanc uirtutem habet,habere omnes:cum
plenitudo legis,ſit charitas?An quãto magis eſt in homine,tanto magis eſt uirtute prædítus?
Quanto autem minus,tanto minus eſt uirtus,quia ipſa eſt uirtus:& quanto minus eſt uirtus,
tanto maius eſt uitium?Vbi ergo illa plena & perfecta erit,nihil ex uitio remanebit.Proinde
mihi uidentur Stoici falli,quia proficientem hominem in ſapientia,nolunt omnino habere ſa-
pientiam:ſed tunc habere:cum in ea omnino perfectus fuerit:nõ quia illum perfectum negãt,
ſed niſi ex profundo quodam emergendo repente emicet in auras ſapientiæ liberas,nulla ex
parte eſſe ſapientem.Sicut enim nihil intereſt ad hominem præfocandum,utrum aquam ſta-
dijs multis ſuper ſe habeat altam,aut uno palmo,aut digito:ſic illos qui tendunt ad ſapiẽtiam
proficere quidam dicunt,tanquàm ab imo ſurgentes gurgitis in aërem:ſed niſi totam ſtulti-
ciam,uelut opprimentem aquam proficiẽdo uelut emergendo euaſerint:nõ habere uirtutem,
nec eſſe ſapientes.Vbi autem euaſerint:mox habere totam,nec quicquàm ſtuluciæ remanere,
unde omnino ullum peccatum poſſit exiſtere.Hæc ſimilitudo ubi ſtulucia,uelut aqua:& ſa-
pientia,uelut aër ponitur:ut animus à præfocatione ſtulticiæ tanquàm emergens in ſapientia
repente reſpiret:non mihi uidetur ſatis accommodata noſtrarum ſcripturarum autoritati:Sed
illa potius,ut uitium uel ſtulticia tenebris:luci autem uirtus & ſapientia comparetur:quantum
iſta ſimilia de corporalibus ad intelligibilia duci poſſunt.Non itaque ſicut de aquis in aërem
ſurgens,ubi earum ſummum tranſierit,repente quantum ſufficit inſpiratur:ſed ſicut de tene-
bris in lucem procedens,paulatim progrediẽdo illuminatur.Quod donec pleniſſime fiat:iam
B cum tamen dicimus,tanquam de abditiſſima ſpelunca egredientem:uicinia lucis afflatum tanto
magis,quanto magis propinquat egreſſus:ut illud quod in eo lucet,ſit utique ex lumine quò
progreditur:illud autem quod adhuc obſcurum eſt:ſit ex tenebris unde egreditur.Itaque & nõ
iuſtificabitur in conſpectu dei omnis uiuens:& tamen iuſtus ex fide uiuit.Et induti ſunt ſancti
iuſticia:alius maius,alius minus.Et nemo hic uiuit ſine peccato:& hoc alius maius,alius mi-
nus.Optimus autem eſt qui minimum.Sed quid ego tanquàm oblitus cui loquor,doctori ſi-
milis factus ſum:cum propoſuerim quid abs te diſcere uelim?Sed quia de peccatorum parili-
tate:unde in id quod agebam incidit quæſtio,examinandã tibi ſententiam meam promere ſta
tueram,iam eam tandem aliquando concludam.Quia & ſi uerum eſt,eum qui habet unam,
omnes habere uirtutes:eum qui unam non habet,nullam habere:nec ſic peccata ſunt paria:
quia ubi uirtus nulla eſt:nihil quidẽ rectum eſt:nec tamẽ ideo nõ eſt prauo prauius,diſtortoque
diſtortius.Si autem quod puto eſſe uerius ſacriſque literis cõgruentius:ita ſunt animæ intentio-
nes,ut corporis membra,non quod uideãtur locis:ſed quod ſenuãtur affectibus:& aliud illu-
minatur amplius,aliud minus,aliud omnino caret lumine & tenebroſo inumbratur obſtacu-
lo:profecto ita ut quiſquis illuſtratione piæ charitatis affectus eſt in alio actu magis,in alio mi-
nus,in aliquo nihil:ſic poteſt dici habere aliam,& aliam nõ habere,aliam magis,aliam minus
habere uirtutem.Nam & maior eſt in iſto charitas,quàm in illo,recte poſſumus dicere:& ali-
qua in iſto,nulla in illo quantum pertinet ad charitatem quæ pietatis eſt:& in ipſo uno homi-
ne quod maiorem habeat pudicitiam,quàm patientiam:& maiorem hodie quàm heri ſi profi
cit:& adhuc non habeat cõtinentiam,& habeat non paruam miſericordiam.Et ut generaliter
breuiterque complectar:quam de uirtute habeo notionem:quod ad recte uiuẽdum attinet:uir-
tus eſt charitas qua id quod diligendum eſt,diligitur.Hæc in alijs maior,in alijs minor,in alijs
nulla eſt:pleniſſima uero quæ iam non poſſit augeri,quandiu homo hic uiuit eſt in nemine:
quandiu autem augeri poteſt:profecto illud quod minus eſt quàm debet,ex uitio eſt.Ex quo
uitio non eſt iuſtus in terra,qui faciat bonum & non peccet.Ex quo uitio non iuſtificabitur in

 conſpectu

C conſpectu dei omnis uiuens. Propter quod uitium, ſi dixerimus, quia peccatum nō habemus, noſmetipſos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt. Propter quod etiam quantumlibet profe-cerimus neceſſarium eſt nobis dicere: Dimitte nobis debita noſtra: cum iam omnia in baptiſ-mo dicta, facta, cogitata, dimiſſa ſint. Quid itaqꝫ qui recte uidet, uidet unde & quando & ubi ſperanda ſit illa perfectio, cui nō ſit quod adijci poſſit? Si autem præcepta non eſſent, nō utiqꝫ eſſet ubi ſe homo certius inſpiceret & uideret unde auerteretur, quò conaretur, quare gratula-retur, quid precaretur. Magna eſt ergo utilitas præceptorum, ſi libero arbitrio tantum detur: ut gratia dei amplius honoretur. Quæ ſi ita ſe habent: unde fiet omnium reus, ſi in uno offen-dat: qui totam legem ſeruauerit? An forte quia plenitudo legis charitas eſt, qua deus proxi-musqꝫ diligitur: in quibus præceptis charitatis, tota lex pendet & prophetæ: merito fit reus omnium, qui contra illam facit, in qua pendent omnia? Nemo autē peccat, niſi aduerſus illam faciendo, quia non adulterabis, non homicidium facies, non furaberis, non concupiſces: & ſi quod aliud eſt mandatum, in hoc ſermone recapitulatur: in eo quod diligis proximum tuum tanquàm teipſum. Dilectio proximi malum nō operatur. Plenitudo autem legis eſt charitas. Nemo autem diligit proximum, niſi diligens deum: & hoc quantum poteſt proximo impen-dat, quem diligat tanquàm ſeipſum: & ut ille diligat deum, quem ſi ipſe non diligit, nec ſe, nec proximum diligit. Ac per hoc qui totam legem ſeruauerit, ſi in uno offenderit: fit omniū reus, quia contra charitatem facit: unde tota lex pēdet. Reus itaqꝫ fit omnium: faciendo contra eam, in qua pendent omnia. Cur ergo non dicantur paria peccata? An forte quia magis facit cōtra charitatem, qui grauius peccat: minus, qui leuius. Et hoc ipſo quod admittit: fit quidem omniū reus, ſed grauius peccans, uel in pluribus peccans, magis reus: Leuius autem uel in paucioribus peccans, minus reus: tanto maiore ſcilicet reatu quanto amplius: tanto minore quanto minus peccauerit: tamen etiam ſi in uno offenderit, reus eſt omnium, quia cōtra eam facit: in qua pen-

D dent omnia. Quæ ſi uera ſunt: eo modo & illud abſoluitur, quod ait homo etiā apoſtolicæ gra-tiæ: In multis enim offendimus omnes. Omnes enim offendimus, ſed unus grauius, alius le-uius. Quanto quiſqꝫ grauius leuiusqꝫ peccauerit, tanto in peccato cōmittendo maior, quanto in diligēdo deo & proximo minor. Et rurſus tanto minor in peccati perpetratione, quāto ma-ior in dei & proximi dilectione: Tanto itaqꝫ plenior iniquitatis, quanto inanior charitatis. Et tunc perfecti ſumus in charitate, quādo nihil reſtat ex infirmitate. Nec ſanè quantum arbitror putandum eſt leue eſſe peccatum in perſonarum acceptione habere fidem domini noſtri Ieſu Chriſti: ſi illam diſtantiam ſedendi ac ſtandi ad honores eccleſiaſticos referamus. Quis enim fe-rat eligi diuitem ad ſedem honoris eccleſiæ, contempto paupere inſtructiore atqꝫ ſanctiore? Si autem de quotidianis conſeſſibus loquitur, quis non hic peccat, ſi tamen peccat niſi cum apud ſeipſum intus ita iudicat: ut ei tanto melior, quanto ditior illo eſſe uideatur. Hoc enim uidetur ſignificaſſe cum dicit: Nónne iudicatis apud uoſmetipſos: & facti eſtis iudices iniquarum cogi-tationum? Lex itaqꝫ libertatis: lex charitatis eſt, de qua dicit. Si tamē perficitis legem regalem, ſecundum ſcripturas: diliges proximum ſicut teipſum, bene facitis. Si autem perſonas accipi-tis, peccatum operamini: redarguti à lege, tanquam trāſgreſſores. Et poſt illam ſententiam ad intelligendum difficillimam de qua ſatis dixi, quod dicendum putaui: eandem legem liberta-tis commemorans: Sic loquamini, inquit, & ſic facite: ſicut per legem libertatis incipientes iudi-cari. Et quoniam quid paulo ante dixerit, nouit: quoniam in multis offendimus omnes: ſugge-rit dominicam tanquàm quotidianis quotidianam & ſi leuioribus tamen uulneribus medici-nam. Iudicium enim, inquit, ſine miſericordia illi, qui non facit miſericordiam. Hinc enim & dominus: dimittite, inquit, & dimittetur uobis: date & dabitur uobis. Superexaltat autē miſe-ricordia iudicium: non dictum eſt uincit miſericordia iudicium: non enim eſt aduerſa iudicio, ſed ſuperexaltat: quia plures per miſericordiam colliguntur: ſed qui miſericordiam præſti-terunt: Beati enim miſericordes, quia ipſis miſerebitur deus. Et hoc utique iuſtum eſt: ut dimit-tatur eis, quia dimiſerunt: & detur eis, quia dederunt. Ineſt quippe deo & miſericordia iudi-

canti,

A canti,& iudicium miſeranti:propter quod ei dicitur:Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine.Nam quiſquis uelut nimium iuſtus,iudicium ſine miſericordia,quaſi ſecurus expectat:iram iuſtiſſimam prouocat,quam timens ille dicit:Ne intres in iudicium cum ſeruo tuo. Vnde dicitur populo contumaci:Quid,uultis mecum iudicio contendere? Cum enim rex iuſtus ſederit in throno:quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? Aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe à peccato? Quæ igitur ſpes eſt:niſi ſuperexaltet miſericordia iudicium? Sed erga illos qui miſericordiam fecerunt ueraciter,dicendo:Dimitte nobis,ſicut & nos dimittimus:& ſine murmuratione dando:hilarem enim datorem diligit deus. Denique ſanctus Iacobus iam ex iſto loco de miſericordiæ operibus loquitur:ut quos uehementer illa ſententia terruerat conſoletur: cum admonet quomodo etiam quotidiana peccata,ſine quibus hic non uiuitur,quotidianis remedijs expientur,ne homo qui cum in uno offenderit fit omnium reus in multis offendendo:quia in multis offendimus,propter magnum aggerem reatus ſui,minutatim collectum,ad tribunal tanti iudicis perueniat,& eam quam non fecit miſericordiam non inueniat:ſed potius dimittendo atque dando mereatur ſibi dimitti peccata,reddique promiſſa. Multa dixi quibus tibi tædium fortaſſis inferrem,qui hæc tamen quæ approbas non expectas diſcere,quod ea docere conſueuiſti. Si quid autem eſt in eis,quantum ad rem ipſam pertinet:nam quali eloquio explicata ſint:non nimis curo. Si quid ergo in eis eſt,quod eruditionem offendat tuam:quæſo ut reſcribendo admoneas & me corrigere non graueris. Infelix eſt enim qui non tantos & tam ſanctos ſtudiorum labores,& digne honorat,& de his domino deo noſtro cuius munere talis es,gratias agit. Vnde cum libentius debeam à quolibet diſcere quod inutiliter ignoro:quàm promptius quoſlibet docere quod ſcio:quanto iuſtius abs te hoc charitatis debitum flagito, cuius doctrina nomine & adiutorio domini tantum in Latina lingua eccleſiaſticæ literæ adiutæ ſunt:quantum nunquàm antea potuerunt. Maxime tamen iſtam ſententiam. Quicunque to
B tam legem ſeruauerit offendat autẽ in uno,factus eſt omnium reus:ſi quo alio modo exponi melius poſſe nouit tua dilectio:per dominum obſecro,ut id nobiſcum cõmunicare digneris.

AVGVSTINVS AD HIERONYMVM DE RATIONE ANIMAE.

Deum noſtrum,qui nos uocauit in ſuum regnum & gloriam,& rogaui & rogo:ut hoc quod ad te ſcribo ſancte frater Hieronyme,conſulens te de his quæ neſcio,fructuoſum eſſe nobis uelit. Quãquàm enim te multo quàm ego ſum ætate maiorem: tamen etiam ipſe iam ſenex conſulo:ſed ad diſcendum quod opus eſt:nulla mihi ætas ſera uideri poteſt:quia & ſi ſenes magis decet docere quàm diſcere,magis tamen diſcere quàm quid doceant ignorare. Nihil equidem moleſtius fero in omnibus anguſtijs meis,quas patior in difficillimis quæſtionibus,quàm in tam longinqua tuæ charitatis abſentia:ut uix poſſim meas dare,uel recipere literas tuas,per interualla,non dierum,non menſium,ſed aliquot annorũ:cum ſi fieri poſſet quotidie præſentem te habere uellem:cum quo loquerer quicquid uellem. Nec ideo tamen non debui facere quod potui:ſi non potui totum uolui. Ecce uenit ad me religioſus iuuenis,catholica pace frater,ætate filius,honore cõpresbyter,noſter Oroſius,uigil ingenio,paratus eloquio,flagrans ſtudio,utile uas in domo domini eſſe deſyderans: ad refellẽdas falſas pernicioſasque doctrinas,quæ animas Hiſpanorum multo infelicius,quàm corpora barbaricus gladius,trucidarunt. Nam inde ad nos uſque ab oceani littore properauit, fama excitus,quod à me poſſet de his quæ ſcire uellet,quicquid uellet audire. Neque ullum cepit aduentus ſui fructum:Primo ne de me multum famæ crederet. Deinde docui hominem quod potui:quod autem non potui,unde diſcere poſſet admonui:atque ut ad te iret hortatus ſum. Qua in re conſilium uel præceptum meum,cum libenter & obedienter acciperet:rogaui eum ut abs te ueniens per nos ad propria permearet. Quam eius pollicitationem tenens,occaſionem mihi credidi à domino eſſe cõceſſam:qua tibi ſcriberem de his quæ per te ſcire cupio. Quærebam enim quem ad te mitterem,nec mihi facile occurrebat idoneus & fide agendi,&

C alacritate obediendi,& exercitatione peregrinandi. Vbi ergo iſtum iuuenem expertus ſum,
cum ipſum eſſe qualem à domino petebam,dubitare non potui. Accipe igitur quæ mihi peto
aperiri,ac diſſerere non graueris. Quæſtio de anima multos mouet,in quibus & me eſſe confi-
teor. Nam quid de anima firmiſſime teneam,non tacebo. Deinde ſubiungam quid mihi ad-
huc expediri uelim. Anima hominis immortalis eſt:ſecundum quẽdam modum ſuum. Non
enim omni modo ſicut deus:de quo dictum eſt:quia ſolus habet immortalitatem. Nam de
animæ mortibus,ſancta ſcriptura multa commemorat. Vnde illud eſt:Sine mortuos ſepelire
mortuos ſuos. Sed quod ita moritur alienata à uita dei:ut tamẽ in natura ſua uiuere nõ omni-
no deſiſtat:ita mortalis ex aliqua cauſa inuenitur:ut etiam immortalis nõ ſine ratione dicatur.
Nõ eſt pars dei anima. Si enim hoc eſſet,omnimodo incõmutabilis atq; incorruptibilis eſſet.
Quod ſi eſſet,nec deficeret in deterius,nec proficeret in melius:nec aliquid in ſemetipſa uel in-
ciperet habere,quod nõ habebat:uel deſineret habere,quod habebat,quantum ad eius ipſius
affectiones pertinet. Quàm uero aliter ſe habeat,non opus eſt extrinſecus teſtimonio:quiſquis
ſeipſum aduertit,agnoſcit. Fruſtra autem dicitur ab eis,qui animam dei partem eſſe uolunt:
hanc eius labem ac turpitudinem,quam uidemus in nequiſſimis hominibus:hanc deniq; in-
firmitatem & ægritudinem,quam ſentimus in omnibus hominibus:non ex ipſa illi eſſe,ſed
ex corpore. Quid intereſt unde ægrotet:quæ ſi eſſet incommutabilis aliquo modo,undelibet
ægrotare non poſſet. Nam quod uere incommutabile & incorruptibile eſt,nullius rei acceſſu
cõmutari uel corrumpi poteſt. Alioquin non Achillea tantum,ſicut fabulæ ferunt,ſed omnis
caro eſſet inuulnerabilis,ſi nullus ei caſus accidiſſet. Non eſt itaq; natura incõmutabilis:quæ
aliquo modo,aliqua cauſa,aliqua parte mutabilis eſt. Deum autẽ nefas eſt niſi uere ſummeq;
incommutabilem credere. Non eſt igitur anima pars dei. Incorpoream quoq; eſſe animam &
ſi difficile tardioribus perſuaderi poteſt:mihi tamen perſuaſum eſſe fateor. Sed ne uerbi con-
D trouerſiam uel ſuperfluo faciam uel merito patiar:quoniam cum de re conſtat,non eſt opus
certare de nomine:ſi corpus eſt omnis ſubſtantia uel eſſentia,uel ſi quid aptius nuncupatur id
quod aliquo modo eſt in ſe ipſo,corpus eſt anima. Item ſi eam ſolam incorpoream placet ap-
pellare naturam,quæ ſumme incõmutabilis & ubiq; tota eſt:corpus eſt anima,quoniam tale
aliquid ipſa non eſt. Porrò ſi corpus non eſt,niſi quod per loci ſpacium aliqua longitudine,la-
titudine,& altitudine ita ſiſtitur uel mouetur,ut maiore ſui parte maiorem locum occupet,&
breuiore breuiorem:minusq; ſit in parte quàm in toto:non eſt corpus anima. Per totũ quippe
corpus,quod animat nõ locali diffuſione:ſed quadã uitali intẽtione porrigitur. Nam per oẽs
eius particulas tota ſimul adeſt:nec minor in minoribus eſt,in maioribus maior:ſed alicubi
intenſius,alicubi remiſſius,& in omnibus tota,& in ſingulis tota eſt. Neq; enim aliter quod in
corpore etiã non toto ſentit,tamen tota ſentit. Nam cum exiguo puncto in carne uiua aliquid
tangitur:quãuis locus ille non ſolum totius corporis non ſit,ſed uix in corpore uideatur,animã
tamen totam non latet. Neq; id quod ſentitur per corporis cuncta diſcurrit,ſed ibi tantum ſen
titur,ubi fit. Vnde ergo ad totam mox peruenit,quod nõ in tota fit,niſi quia & ibi tota eſt ubi
fit. Nec ut tota ibi ſit cætera deſerit. Viuunt enim & illa ea præſente,ubi nihil tale factum eſt.
Quod ſi fieret,& utrunq; ſimul fieret,ſimul utrunq; totam pariter non lateret. Proinde & in
omnibus ſimul,& in ſingulis particulis corporis ſui,tota ſimul eſſe nõ poſſet:ſi per illas ita dif
funderetur,ut uidemus corpora diffuſa per ſpacia locorũ,minoribus ſuis partibus minora oc-
cupare,& amplioribus ampliora. Quapropter ſi corpus anima eſſe dicẽda eſt:nõ eſt certe cor-
pus quale terrenũ eſt:nec quale humidu,aut aëreum,aut æthereũ. Omnia quippe talia maiora
ſunt in maioribus locis,& minora in minoribus:& nihil eorũ in aliqua ſui parte totũ adeſt,ſed
ut ſunt partes locorũ,ita occupãtur partibus corporũ. Vnde intelligitur anima ſiue corpus ſi-
ue incorporea dicẽda ſit,propriã quandã habere naturã,omnibus his mũdanæ molis elemẽtis
excellentiore ſubſtãtia creatã:quæ ueraciter nõ poſſit in aliqua phantaſia corporaliũ imaginũ,
quas per carnis ſenſus pcipimus cogitari:ſed mẽte intelligi,uitaq; ſentiri. Neq; hæc perinde lo
quor,

A quor,ut te quæ tibi nota ſunt doceam,ſed ut aperiam quid firmiſſime de anima ſentiam: ne me quiſquàm cum ad ea uenero quæ requiro:nihil de anima,uel ſciẽtia,uel fide tenere arbitretur.Certus etiam ſum animam nulla dei culpa,nulla dei neceſſitate uel ſua:ſed ꝓpria uolũtate in peccatum eſſe collapſam,nec liberari poſſe de corpore mortis huius,uel ſuæ uoluntatis uirtute tanq̃ ſibi ad hoc ſufficiẽte,uel ipſius corporis morte:ſed gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum.Nec omnino eſſe animam ullam in genere humano,cui nõ ſit neceſſarius ad liberationem,dei & hominum mediator homo Ieſus Chriſtus.Quæcunq; autem ſine gratia mediatoris & ſacramento eius in qualibet corporis ætate de corpore exierit: & in pœnam futuram & ultimo iudicio recepturam corpus ad pœnam.Si aũt poſt generationem humanam quæ facta eſt ex Adam regeneretur in Chriſto,ad eius pertinens ſocietatẽ,& requiem poſt mortem corporis habituram,& corpus ad gloriam recepturam. Hæc ſunt quæ de anima firmiſſime teneo.Nunc accipe obſecro quid requirã,& noli me ſpernere,ſi te non ſpernat qui pro nobis dignatus eſt ſperni.Quæro ubi anima contraxerit reatum,quo retrahatur in condemnationẽ:etiam infantis morte præuenti,ſi ei per ſacramentum quo etiã paruuli baptizanẽ,Chriſti gratia nõ ſubuenerit.Non enim es ex illis,q modo noua quædã garrire cœperũt: dicentes,nullum reatum ex Adam eſſe tractum,qui per baptiſmum in infante ſoluatur.Quod te ſapere ſi ſcirem,imò niſi te id non ſapere ſcirem,nequaq̃ hęc abs te quærerem,aut quærendum putarem.Sed quia tenemus de hac re ſententiã tuam,concinnentem catholicæ fundatiſſimæq; fidei:quia & Iouiniani uaniloquia redarguẽs adhibuiſti teſtimoniũ ex libro Iob:Nemo mundus in conſpectu tuo,nec infans cuius eſt diei unius uita ſuper terrã. Deinde adiunxiſti,tenemurq; rei in ſimilitudinem præuaricationis Adæ.Et liber tuus in Ionam prophetam ſatis hęc inſigniter dilucideq; declarat:ubi ieiunare paruulos,ꝓpter ipſum originale peccatum merito coactos eſſe dixiſti:non inconuenienter abs te quæro hunc reatũ

B anima ubi contraxerit,unde oporteat eam etiam in illa ætate per ſacramentũ Chriſtianæ gratiæ liberari.Ego quidem ante aliquot annos,cum libros quoſdam ſcriberem de Libero arbitrio:qui in multorum manus exierunt:& habentur à plurimis:quatuor opiniones de animę incarnatione:Vtrum ex illa una quæ primo homini data eſt cæteræ propagentur.An ſingulis quibuſque nouæ etiam modo fiant.An alicubi iam exiſtentes,uel mittantur diuinitus,uel ſponte labantur in corpora:ita putaui eſſe tractandas:ut quælibet earum uera eſſet:non impediret intentionem meam:qua tunc aduerſus eos quantis poteram uiribus agebam:qui naturam mali, ſuo principio præditam,aduerſus deum conantur inducere, id eſt contra Manichæos.Nam de Priſcillianiſtis adhuc nihil audieram, qui non multum ab his diſſimiles blaſphemias fabulantur.Ideo quintam opinionem non addidi,quam in tua epiſtola inter cęteros commemoraſti;ne aliquam præterires,ubi de hac quæſtione interroganti reſcripſiſti religioſæ memoriæ uiro, nobiſq; in Chriſti charitate gratiſſimo Marcellino, quod anima non ſit pars dei. Primo,quia non de incarnatione eius, ſed de natura quæritur, cum hoc quæritur. Deinde quia hoc ſentiunt illi contra quos agebam:& id maxime agebam:ut creatoris inculpabilem inuiolabilémque naturam à creaturæ uitijs & labe ſecernerem:cum illi à ſubſtantia mali,cui proprium principium principesq; tribuunt:ipſam boni dei ſubſtantiam ex parte qua capta eſt corruptam & oppreſſam, & ad peccandi neceſſitatem perductam eſſe contendunt.Hoc itaque excepto hæreticæ opinionis errore:ex quatuor reliquis opinionibus, quæ nam ſit eligenda ſcire deſydero. Quæcunq; enim eligenda eſt, abſit ut impugnet hanc fidem de qua certi ſumus: omni animæ,etiam paruuli infantis,neceſſariam eſſe liberationem ex obligatione peccati:eamq; nullam eſſe: niſi per Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum.Proinde ne longum faciamus:hoc certe ſentis:quod ſingulas animas ſingulis naſcẽtibus,etiam modo deus faciat. Cui ſententiæ ne obijciatur, quod omnes creaturas ſexto die conſummauerit deus & ſeptimo requieuerit: adhibes teſtimoniũ ex euãgelio: Pater meus uſq; nunc operatur:& ego operor.Sic enim ad Marcellinum ſcripſiſti,in qua epiſtola etiã

C mei commemorationem beneuolentiſſime facere dignatus es: quod hic me haberet in Africa: qui ei ipſam facilius explicare poſſem ſententiam. Quod ſi potuiſſem, nō ille hoc abs te tã longe poſito inquireret: ſi tamen id tibi ex Africa ſcripſit. Nam quando ſcripſerit neſcio, tantum ſcio quod de hoc bene cognouerit cunctationem meam, unde me inconſulto facere uoluit. Quanq; ſi conſuleret etiam magis hortarer & gratias agerem, quod nobis conferre omnibus poſſet: niſi tu breuiter reſcribere quàm reſpondere maluiſſes: credo ne ſuperfluo laborares ubi ego eſſe quem putabas id optime ſcire, quod ille quæſierat. Ecce uolo ut illa ſententia etiam mea ſit: ſed nondum eſſe confirmo. Miſiſti ad me diſcipulos, ut ea doceam, quę nondũ ipſe didici. Doce ergo quod doceam, nam ut doceam multi à me flagitant: eiſq; me ſicut alia multa, & hoc ignorare confiteor. Et fortaſſe q̃uis in os meum uereundentur: tamẽ apud ſe dicunt. Tu es magiſter in Iſraël, & hæc ignoras? Quod quidẽ dominus ei dixit, qui erat unus illorum, quos delectabat uocari Rabbi. Vnde etiam ad uerum magiſtrũ nocte uenerat: quia fortaſſis erubeſcat diſcere, qui docere conſueuerat: me autẽ potius magiſtrum audire, quã uelut magiſtrum delectat audiri. Recolo eñ quid dixerit eis, quos præ cæteris elegit: Vos autẽ, inquit, nolite uocari ab hominibus Rabbi: unus enim eſt magiſter ueſter Chriſtus Ieſus. Nec alius docuit Moyſen per Iethro: nec alius Cornelium etiam per priorem Petrũ: nec alius Petrum etiam per poſteriorem Paulum. A quocunq; enim uerũ dicitur: illo donante dicĩ, qui eſt ipſa ueritas. Quid ſi ideo adhuc iſta neſcimus, & ea neque orando, neq; legẽdo, neq; cogitando & ratiocinando inuenire potuimus: ut probemus non ſolum indoctos quanta charitate doceamus, uerum à doctis etiam quanta humilitate diſcamus? Doce ergo quæſo quod doceam: doce quod teneam: & dic mihi: ſi animæ ſigillatim in ſingulis naſcentibus fiunt, ubi in paruulis peccent: ut indigeant in ſacramento Chriſti remiſſione peccati, peccantes in Adã, ex quo caro eſt propagata peccati: aut ſi non peccant, qua iuſticia creatoris ita peccato obligantur alieno, cum exinde propagatis membris mortalibus inſeruntur: ut eas, niſi per eccleſiam

D ſubuentum fuerit, damnatio conſequatur: cum in earum poteſtate non ſit ut eis poſſit baptiſmi gratia ſubueniri. Tot igitur animarum milia, quæ in mortibus paruulorum ſine indulgẽtia Chriſtiani ſacramẽti de corporibus exeunt, qua æquitate damnãtur: ſi nouæ creatæ nullo ſuo præcedente peccato, ſed uolũtate creatoris ſingulæ ſingulis naſcentibus adhæſerunt: quibus eas animandis ille creauit & dedit, qui utique nouerat quod unaquæq; earum nulla ſua culpa ſine baptiſmo Chriſti de corpore fuerat exitura? Quoniam igitur, neque de deo poſſumus dicere, quod uel cogat animas peccatrices fieri, uel puniat innocentes: neq; negare fas nobis eſt eas, quæ ſine Chriſti ſacramento de corporibus exierint, etiam paruulorum, non niſi in damnationem trahi: Obſecro te quomodo hæc opinio defenditur, qua creduntur animæ non ex illa una primi hominis fieri omnes: ſed ſicut illa una uni, ita ſingulis ſingulæ. Ea uero quæ dicuntur alia contra hãc opinionem, facile me puto poſſe refellere: ſicuti eſt illud quo eã ſibi quidam uidẽtur urgere: quomodo conſumauerit deus omnia opera ſua ſexto die, & ſeptimo requieuerit, ſi nouas adhuc animas creat? Quibus ſi dixerimus, qđ ex euangelio in ſupradicta epiſtola poſuiſti: Pater meus uſque modo operatur: Reſpondent, operatur dictũ eſt, inſtitutas adminiſtrando, non nouas inſtituendo naturas: ne ſcripturæ Geneſeos contradicatur: ubi apertiſſime legitur conſummaſſe deum omnia opera ſua. Nam & quod eum ſcriptum eſt requieuiſſe: utique à creandis nouis creaturis intelligendum eſt non à gubernandis: quia tunc ea quæ non erant fecit, à quibus faciendis requieuit, quia conſummauerat omnia, quæ antequàm eſſent uidit eſſe facienda: ut deinceps non ea quæ non erant: ſed ex his quæ iam erant crearet & faceret quicquid faceret. Ita utrunque uerum eſſe monſtratur: & quod dictum eſt, requieuit ab operibus ſuis: & quod dictum eſt, uſque nunc operatur: quoniam Geneſi non poteſt euangelium eſſe contrarium. Verum his, qui hæc ideo dicunt: ne credatur modo deus, ſicut illam unam, nouas animas quæ non erant facere: ſed ex illa una, quæ iam erat eas creare: uel ex fonte aliquo ſiue theſauro quodam, quem tunc fecit, eas mittere;

A tere:facile reſpondetur:etiam illis ſex diebus multa deum creaſſe ex his naturis,quas iam crea
uerat,ſicut ex aquis alites & piſces:ex terra autem arbores,fœnum, animalia: ſed quod ea q̃
non erant tunc fecerit,manifeſtum eſt.Nulla enim erat auis,nullus piſcis, nulla arbor, nullũ
animal:& bene intelligitur ab his creatis requieuiſſe,q̃ non erant & creata ſunt,id eſt,ceſſaſſe,
ne ultra quæ non erant,crearentur.Sed nũc quod dicitur animas,neſcio quo fonte, iam exi-
ſtentes non mittere:nec de ſeipſo tanq̃ ſuas particulas irrorare,nec de una illa originaliter tra
here,nec pro delictis ante carnẽ cõmiſſis,carneis uinculis cõpedire:ſed nouas creare ſingulas
ſingulis,ſuam cuiq; naſcenti,non aliquid facere dicitur quod ante nõ fecerat.Iam enim ſexto
die fecerat hominem ad imaginem ſuã,quod utiq; ſecundũ animam rationalem feciſſe intel-
ligitur.Hoc & nunc facit,nõ inſtituendo quod non erat,ſed multiplicando quod erat.Vnde
& illud uerũ eſt,quod à rebus quæ nõ erant inſtituendis,requieuit:et hoc uerum eſt,quod nõ
ſolũ gubernãdo quæ fecit:uerum etiam aliquid non quod nondum,ſed quod iam creauerat
numeroſius creando,uſq; nunc operatur. Vel ſic ergo,uel alio modo quolibet eximus ab eo
quod nobis obĳcitur,de requie dei ab operibus ſuis:ne propterea non credamus nunc uſq;
fieri animas nouas:non ex illa una,ſed ſicut illã unã.Nam qđ dicitur:quare facit animas eis,
quos nouit cito morituros? Poſſumus reſpõdere:parentum hinc peccata uel cõuinci, uel fla-
gellari.Poſſumus etiam recte illius moderationi iſta relinquere,quẽ ſcimus omnibus tempo-
raliter trãſeuntibus rebus,ubi ſunt etiam animalium ortus & obitus:curſum ornatiſſimũ at-
q; ordinatiſſimum dare:ſed nos iſta ſentire nõ poſſe:quæ ſi ſentiremus delectatione ineffabi-
li mulceremur.Non enim fruſtra per prophetã,qui hęc diuinitus inſpirata didicerat,dictum
eſt de deo:Qui profert numeroſe ſeculũ.Vnde muſica,id eſt,ſciẽtia ſenſúsue bene modulãdi:
ad admonitionẽ magnæ rei,etiã mortalibus rationales habentibus animas,dei largitate con-
ceſſa eſt.Vnde ſi homo faciẽdi artifex carminis,nouit quibus quas moras uocibus tribuat,ut
B illud quod canitur decedentibus ac ſuccedentibus ſonis pulcherrime currat & tranſeat:quan
to magis deus cuius ſapiẽtia,per quam fecit omnia,longe omnibus artibus præferenda eſt:
nulla in naturis naſcentibus & occidentibus temporũ ſpatia:quæ tanq̃ ſyllabæ ac uerba ad
particulas ſeculi huius pertinẽt,in hoc labentium rerum tanq̃ mirabili cantico: uel breuius
uel productius quã modulatio præcognita & præfinita depoſcit,pręterire permittit? Hoc cũ
etiam de arboris folio dixerim,& de noſtrorum numero capillorũ:quanto magis de homi-
nis ortu & occaſu,cuius uita temporalis breuius productiúsue non tenditur,q̃ deus diſpoſi-
tor temporum nouit uniuerſitatis moderamini conſonare? Id etiam quod aiunt:omne quod
in tẽpore cœpit eſſe,immortale eſſe non poſſe,quia oĩa orta occidunt,et aucta ſeneſcunt:ut eo
modo credi cogãt animũ humanũ ideo eſſe immortalẽ,quod ante omnia tẽpora ſit creatus:
non mouet fidem noſtrã.Vt enim alia taceam,cœpit eſſe in tẽpore immortalitas carnis Chri-
ſti,quæ tamẽ iam nõ moritur,& mors ei ultra nõ dominabitur.Illud uero quod in libro ad-
uerſus Ruffinum poſuiſti,quoſdã huic ſentẽtiæ calumniari:quod deũ dare animas adulteri-
nis cõceptibus uideatur indignũ:unde conantur aſtruere meritis geſtæ ante carnem uitæ ani
mas quaſi ad ergaſtula huius mũdi iuſte poſſe perduci:non me mouet multa cogitantẽ, qui-
bus hæc poſſit calumnia refutari.Et qđ ipſe reſpondiſti nõ eſſe uitiũ ſementis in tritico, quod
furto dicitur eſſe ſublatum:ſed in eo qui frumenta furatus eſt:nec idcirco terram nõ debuiſſe
gremio ſuo ſemina confouere,quia ſator immunda proiecerit ea manu:elegãtiſſima ſimilitu-
do eſt.Qam & antequã legerem,nonnullas mihi obiectio iſta de adulterinis fœtibus in hac
quæſtione faciebat anguſtias,generaliter intuẽti multa bona deum facere, etiam de noſtris
malis noſtriſq; peccatis.Animalis autem cuiuſcunq; creatio, ſi habeat pium prudentemq;
conſideratorem,ineffabilem laudem creatori excitat:quanto magis creatio non cuiuslibet a-
nimalis,ſed hominis? Si autem cauſa creandi quæritur,nulla citius & melius reſpondetur:ni
ſi quia omnis creatura dei bona eſt.Et quid dignius,quàm ut bona faciat bonus deus, quæ
nemo poteſt facere, niſi deus. Hæc & alia quæ poſſum,ſicut poſſum dico aduerſus eos, qui
hanc

C hanc opinionem qua creduntur animæ,ſicut illa una ſingulis fieri,labefactare conantur.Sed cum ad pœnas uentum eſt paruulorū,magnis mihi crede coartor anguſtijs:nec quid reſpondeam prorſus inuenio.Non ſolū eas pœnas dico,quas habet poſt hāc uitam illa damnatio, quo neceſſe eſt trahātur,ſi de corpore exierint ſine Chriſtianæ gratiæ ſacramēto:ſed eas ipſas quæ in hac uita dolētibus nobis uerſantur ante oculos,quas enumerare ſi uelim, prius tempus quàm exempla deficient.Langueſcunt ægritudinibus, torquētur doloribus, fame & ſiti cruciantur,debilitantur membris,priuātur ſenſibus,uexantur ab immundis ſpiritibus. Demonſtrandū eſt itaq; quomodo iſta ſine ulla ſua mala cauſa iuſte patiātur.Nō enim dici fas eſt,aut iſta ignorante deo fieri,aut eū non poſſe reſiſtere facientibus,aut iniuſte iſta uel facere uel permittere.Nunquid nam ſicut animalia irrationabilia recte dicimus in uſus dari naturis excellentioribus & ſi uitioſis: ſicut apertiſſime in euangelio uidemus,porcos ad uſum deſyderatum cōceſſos eſſe dæmonibus:hoc & de homine recte poſſumus dicere?Animal eſt em̄, ſed rationale & ſi mortale. Anima eſt rationalis in illis mēbris,quæ tātis afflictionibus pœnas luit.Deus bonus eſt,deus iuſtus eſt,deus omnipotēs eſt:hoc dubitare omnino dementis eſt.Tantorum ergo malorū,quæ fiunt in paruulis,cauſa iuſta dicatur.Nempe cum maiores iſta patiantur,ſolemus dicere:aut ſicut in Iob merita examinari:aut ſicut in Herode peccata puniri:& de quibuſdā exemplis,quæ deus manifeſta eſſe uoluit,alia quæ obſcura ſunt,hominum coniecturæ conceditur:ſed hoc in maioribus. De paruulis autem quid reſpondeamus ædiſſere,ſi pœnis tantis nulla in eis ſunt punienda peccata.Nam utiq; nulla eſt in illis ætatibus examinanda iuſticia.De ingeniorum uero diuerſitate imò abſurditate quid dicam?Quę quidem in paruulis latet:ſed ab ipſis exordijs naturalibus ducta,apparet in grandibus:quorum nonnulli tam tardi & obliuioſi ſunt,ut ne prima quidē diſcere literarum elemēta potuerint.Quidam uero tantæ ſunt fatuitatis:ut non multum à pecoribus differant,quos Moriones uulgo uocant.Reſpondetur forte,corpora hoc faciunt.Sed nunquid ſecundū hanc ſententiam,quam defendere uolumus:anima ſibi corpus elegit:& in eligendo cum falleretur errauit?Aut cum in corpus cogeretur intrare neceſſitate naſcendi:alia corpora præoccupātibus animarum turbis,ipſa aliud non inuenit?& ſicut in ſpectaculo aliquo locum,ita carnem non quam uoluit,ſed quam ualuit occupauit.Nunquid hæc & talia dicere poſſumus, uel ſentire debemus?Doce igitur,quid ſentire,quid dicere debeamus:ut cōſtet nobis ratio nouarū animarum,ſingulis corporibus ſingulatim q; factarū.Ego quidem nō de ingenijs:ſed ſaltem de pœnis paruulorū,quas in hac uita patiunt,dixi aliquid in libris illis de Libero arbitrio:quod quale ſit,& cur mihi in iſta quā habemus in manibus quæſtione nō ſufficiat,intimabo:& eū ipſum de tertio libro locum excerptum his literis inferam.Nam ita ſe habet. De cruciatibus autē corporis quibus affliguntur paruuli,quorū per ætatē nulla peccata ſunt:ſi animæ qbus animantur,nō prius quàm ipſi homines eſſe cœperūt:maior querela & quaſi miſericors depromi ſolet,cum dicitur,quid mali fecerunt,ut iſta paterentur?Quaſi poſſit eſſe innocentiæ meritum antequàm quiſquàm nocere aliquid poſſit.Cum autē boni aliquid operatur deus in emendatione maiorū:cum paruulorum ſuorum qui eis chari ſunt doloribus ac mortibus flagellantur:cur iſta non fiant,quando cum tranſierint pro non factis erunt,in quibus facta ſunt?Propter quos autē facta ſunt,aut meliores erunt,ſi temporalibus incōmodis emendati, rectius elegerint uiuere:aut excuſationē in futuri iudicij ſupplicio non habebunt,ſi uitæ huius angoribus,ad æternam uitam deſyderium noluerint conuertere.Quis autem nouit,quid paruulis:de quorum cruciatibus duritia maiorum contunditur,aut exercetur fides,aut miſericordia probatur?Quis inquam ergo nouit,quid ipſis paruulis in ſecreto iudiciorum ſuorū bonæ compenſationis reſeruet deus?Quoniam quanq; nihil recte fecerint: tamen nec peccantes aliquid iſta perpeſſi ſunt.Non enim fruſtra etiam infantes illos,qui cum dominus noſter Ieſus Chriſtus necandus ab Herode quæreretur, occiſi ſunt,in honore martyrum receptos commendat eccleſia.Hæc tunc dixi,cū hāc ipſam,de qua nunc agitur, uellem cōmunis

D

re ſen

A re ſententiam. Sicut enim pauloante commemoraui, quæcūq; illarum de animæ incarnatio-
ne quatuor opinionum uera eſſet, inculpatam ſubſtantiā creatoris & à noſtrorum peccatorū
ſocietate remotiſſimam nitebar oſtendere: & ideo quæcunq; illarum ueritate poſſet cōuinci
& repudiari: ad curam intentionis meæ, quam tunc habebam nō pertinebat: quandoquidē
cunctis diligentiori diſputatione diſcuſſis, quæcūq; illarum recte uinceret cæteras: me ſecuriſ
ſimo fieret, quando etiam ſecundū omnes id quod agebam, inuictū perſiſtere demonſtrabā.
Nunc uero unam uolo ſi poſſum ratione recta eligere ex omnibus: & propterea huius ipſius
de qua defenſionē nunc agimus, in his quæ cōmemoraui de illo libro uerbis meis attentius
intuens, ualidam firmamq; nō uideo. Nam uelut firmamentum eius illud eſt quod ibi dixi.
Quis aūt nouit quid paruulis, de quorū cruciatibus duritia maiorum cōtunditur, aut exerce
tur fides, aut miſericordia probatur? Quis, inquam, ergo nouit quid ipſis paruulis in ſecreto
iudiciorum ſuorū bonæ compenſationis reſeruet deus? Quoniā quanq; nihil recte fecerint:
tamen nec peccātes aliquid iſta perpeſſi ſunt. Sed hoc nō immerito dici uideo de his, qui uel
pro Chriſti nomine ac uera religione tale aliquid etiā neſcientes patiunt: uel ſacramēto Chri-
ſti iam imbuti ſunt: quia ſine ſocietate unius mediatoris, liberari à damnatione nō poſſunt: ut
poſſit eis etiā pro illis malis, quæ hic in diuerſis afflictionibus pertulerūt, cōpenſatio illa præ-
ſtari. Nunc aūt cum iſta quæſtio nō poſſit abſolui, niſi etiam de his paruulis reſpōdeatur: qui
poſt grauiſſimos cruciatus ſine ſacramēto Chriſtianæ ſocietatis expirant: quæ circa eos com
penſatio cogitanda eſt, quibus inſuper & damnatio præparata eſt? Nam & de baptiſmo par-
uulorum in eodem libro, non quidē ſufficienter: ſed quantum illi operi ſatis eſſe uidebatur
utcūq; reſpondi: quod etiā neſcientibus & fidem ſuā nondum habentibus prodeſt: nō tamen
de damnatione eorum paruulorū qui ſine illo ex hac uita emigrant, tunc aliquid dicendum
putaui: quia non quod nūc agitur agebatur. Sed ut omittamus & cōtemnamus ea quæ bre-
B ui tempore patiuntur, nec trāſacta reuocantur: nunquid ſimiliter contemnere poſſumus, qđ
per unum hominem mors, & per unum hominē reſurrectio mortuorum? Sicut enim in A-
dam omnes moriuntur: ſic & in Chriſto omnes uiuificabuntur. Per hanc enim apoſtolicam
diuinam claramq; ſententiam ſatis euidēter elucet, neminem ire in mortē, niſi per Adam, ne-
minem ire in uitam æternā, niſi per Chriſtum. Hoc eſt quippe omnes & omnes: quia ſicut o-
mnes homines per primā: hoc eſt per carnalem generationem pertinēt ad Adam: ſic omnes
homines ad ſecundam, id eſt, ſpiritalem regenerationem ueniunt, quicunq; ad Chriſtū per-
ueniunt. Ideo ergo dictum eſt, & hic omnes, & ibi omnes: quia ſicut omnes qui moriuntur,
non niſi in Adam moriūtur: ita omnes qui uiuificabuntur, nō niſi in Chriſto uiuificabuntur.
Ac per hoc quiſquis nobis dixerit quenq; in reſurrectione mortuorū uiuificari poſſe niſi in
Chriſto, tanq; peſtis cōmunis fidei deteſtandus eſt. Item quiſquis dixerit, quod in Chriſto ui-
uificabuntur etiam paruuli, qui ſine ſacramēti eius participatione de uita exeunt: hic profecto
& contra apoſtolicam prædicationem uenit, & totam condemnat eccleſiam: ubi propterea
cum baptizandis paruulis feſtinatur & curritur, quia ſine dubio creditur aliter eos in Chri-
ſto uiuificari omnino nō poſſe. Qui aūt non uiuificatur in Chriſto: reſtat ut in eadem damna
tione maneat, de qua dicit Apoſtolus: Per unius delictum in omnes homines ad condemna-
tionem. Cui delicto obnoxios paruulos naſci, & omnis credit eccleſia: & ipſe iam contra Io-
uinianum diſputās & exponēs Ionam prophetā: ſicut pauloante cōmemoraui: fide ueraciſſi-
ma definiuiſti: credo & in alijs locis opuſculorū tuorum, quæ uel nō legi uel in præſentia nō
recordor. Huius igitur damnationis in paruulos cauſam requiro: quia neq; animarum, ſi no-
uæ fiunt ſingulis ſingulæ, uideo eſſe ullum in illa ætate peccatum: nec à deo damnari aliquam
credo, quā uidet nullū habere peccatū. An forte dicendū eſt in paruulo carnē ſolā cauſam eſſe
peccati: nouā uero illi animā fieri qua ſecundū dei præcepta uiuēte in adiutorio gratiæ dei, &
ipſi carni edomitæ ac ſubiectæ poſſit incorruptionis meritū cōparare. Sed quia in paruulo a-
nima nondū id agere poteſt, niſi Chriſti acceſſerit ſacramentū: per hāc gratiam carni eius ac-
qui

C quiritur,quod illius moribus nondum potuit.Si autem ſine illo ſacramento anima paruuli
exierit ipſa quidẽ in æterna uita erit:unde eam nullũ peccatũ potuit ſeparare:caro uero eius
nõ reſurget in Chriſto,non percepto ante mortẽ illius ſacramento.Hãc opinionẽ nunq̃ au-
diui,nunq̃ legi.Sed planè audiui & credidi,propter quod & locutus ſum: quia ueniet hora
quando oẽs qui in monumẽtis ſunt,audient uocem eius & procedent qui bona ſecerunt in
reſurectionem uitæ.Ipſa eſt de qua dicitur:Et per unum hominẽ reſurrectio mortuorũ: Ipſa
eſt qua in Chriſto omnes uiuificabuntur.Qui autẽ male egerũt in reſurrectionẽ iudicij.Quid
hic ergo de illis infantibus intelligendũ eſt:qui priusq̃ poſſent agere uel bene uel male, ſine
baptiſmo corpore exuti ſunt?Nihil hic de talibus dictũ eſt.Sed ſi caro eorũ ideo non reſur-
get:quia nec boni aliquid ſecerunt,nec mali:nec illorũ reſurrectura eſt,qui percepta baptiſmi
gratia in illa ætate defuncti ſunt:in qua nihil bene uel male agere potuerunt.Si autẽ illi inter
ſanctos reſurgent,id eſt,inter eos qui bene egerunt: inter quos & illi reſurrecturi ſunt, niſi in-
ter eos qui male egerunt,ne aliquas humanas animas credamus corpora ſua nõ recepturas,
ſiue in reſurrectionem uitæ,ſiue in reſurrectionẽ iudicij?Quæ ſentẽtia priusq̃ refellatur, ipſa
nouitate iam diſplicet.Deinde quis ferat,ſi credant ſe illi qui ad baptiſmũ cum ſuis paruulis
currunt:propter carnem eorũ,non propter animas currere?Beatus quidẽ Cyprianus nõ ali
quod decretum cõdens nouum:ſed eccleſiæ fidem firmiſſimam ſeruans ad corrigendũ eos q̃
putabant ante octauum diem natiuitatis,nõ eſſe paruulũ baptizandum:non carnem,ſed a-
nimam dixit eſſe perdendam:& mox natum rite baptizari poſſe,cum ſuis quibuſdã epiſco-
pis cenſuit.Sed contra Cypriani aliquam opinionẽ:ubi quod uidendum fuit,fortaſſe nõ ui-
dit,ſentiat quiſq̃ quod libet:tantum contra apoſtolicã manifeſtiſſimam fidem nemo ſentiat:
qui ex unius delicto,omnes homines in condemnationẽ duci prædicat: ex qua condemna-
tione non liberat,niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum:in quo uno omnes ui
uificantur quicunq̃ uiuificantur.Contra eccleſiæ fundatiſſimum morem nemo ſentiat: ubi
D ad baptiſmum ſi propter ſola paruulorum corpora curreretur,baptizandi offerrẽtur & mor
tui.Quæ cum ita ſint;quærenda cauſa eſt atq̃ reddenda:quare damnẽtur animæ,quæ nouę
creantur ſingulis quibuſq̃ naſcentibus:ſi pręter Chriſti ſacramentũ paruuli moriant̃.Dãna-
ri enim eas ſi ſic de corpore exierint;& ſancta ſcriptura,& ſancta teſtis eſt eccleſia. Vnde & il-
la de animarum nouarum creatione ſententia,ſi hanc fidem fundatiſſimã non oppugnat, ſit
& mea:ſi oppugnat,non ſit & tua.Nolo mihi dicatur pro hac ſententia debere accipi quod
ſcriptum eſt:Qui finxit ſpiritum hominis in ipſo,& qui finxit ſigillatim corda eorũ. Aliquid
fortiſſimum atq̃ inuictiſſimũ requirendum eſt:quod nos non cogat,deũ credere ullarum a-
nimarum ſine culpa aliqua damnatorem.Nam uel tantundẽ ualet,uel plus eſt forſitan crea-
re quàm fingere:& tamen ſcriptum eſt;Cor mundum crea in me deus. Nec ideo putari po-
teſt anima hoc loco optare ſe fieri priuſquàm aliquid eſſet.Sicut ergo iam exiſtens creatur in-
nouatione iuſticiæ,ſic iam exiſtens fingitur cõfirmatione doctrinæ.Nec illud quod in Eccle-
ſiaſte ſcriptum eſt:Tunc conuertetur in terram puluis ſicut fuit:& ſpiritus reuertetur ad do-
minum,qui dedit illum:iſtam confirmat ſententiam,quam uolumus eſſe noſtram. Plus eñ
hoc ſuffragatur eis qui ex una putant omnes eſſe animas. Nam ſicut conuertitur, inquiunt,
puluis in terram ſicut fuit:& tamen caro,de qua hoc dictũ eſt,ad hominem nõ reuertitur,ex
quo propagata eſt;ſed ad terram,unde primus homo factus eſt: ſic & ſpiritus ex illius uni-
us ſpiritu propagatus:non tamen ad eum reuertitur,ſed ad dominum à quo illi datus eſt.
Verum quia hoc teſtimonium ita pro iſtis ſonat:ut non omnimodo huic opinioni,quã de-
fendi uolo,uideatur eſſe contrarium:admonendam tantum credidi prudentiam tuam:ne ta-
libus teſtimonijs ex his anguſtijs me coneris eruere.Nam licet nemo faciat optando,ut uerũ
ſit,quod uerum nõ eſt:tamen ſi fieri poſſet optarẽ,ut hæc ſententia uera eſſet,ſicut opto: ut ſi
uera eſt,abſq̃ te liq̃diſſime atq̃ ĩuictiſſime defendat̃. Hæc aũt difficultas etiã illos ſequit̃:qui
iã exiſtẽtes alibi aĩas,& ab initio diuinorũ operũ præparatas:à deo mitti opinant̃ in corpora.
Nam

A Nam & ab his hoc idem quæritur:ſi animæ inculpatæ obedienter ueniunt quò mittuntur:
cur in paruulis,ſi nõbaptizari uitam iſtam finierint,puniuntur?Eadem prorſus in utraq; ſen-
tentia difficultas eſt.Illi ſibi uidentur de hac facilius exire quæſtione:qui animas aſſeuerãt pro
meritis uitæ prioris,ſingulas ſingulis corporibus implicari. Hoc enim putant eſſe in Adam
mori,in carne ſcilicet,quæ propagata eſt ex Adam ſupplicia pendere:à quo reatu, inquiunt,
gratia Chriſti liberat puſillos cum magnis.Hoc quidem recte,ueraciter,optimeq;, quod gra-
tia Chriſti liberat à reatu peccatorum puſillos cum magnis.Sed in alia ſuperiore uita peccare
animas:& inde præcipitari in carceres carneos,non credo,non acquieſco,non conſentio.Pri-
mo,quoniam neſcio per quos circuitus fieri id aiunt iſti:ut poſt neſcio quanta uolumina ſæcu-
lorum iterum ad iſtam ſarcinam corruptibilem carnis, & ſupplicia pendẽda redeundum ſit:
qua opinione quid horribilius cogitari poſſit ignoro. Deinde quis tandem iuſtus defunctus
eſt,de quo nõ (ſi iſti uera dicunt) ſolliciti eſſe debeamus,ne in ſinu Abrahæ peccans in flãmas
illius diuitis deijciatur?Cur em̃ non & poſt hoc corpus peccari poſſit,ſi & ante potuit?Poſtre-
mo longe aliud eſt in Adam peccaſſe. Vnde dicit Apoſtolus : In quo omnes peccauerunt:&
aliud eſt extra Adam,neſcio ubi peccaſſe:& ideo in Adam,id eſt,in carnem quæ ex Adam,p-
pagata eſt,tanq; in carcerẽ trudi.Illam uero opinionem,quod ex una fiant omnes animæ:nec
diſcutere uolo niſi neceſſe ſit.Atq; utinam iſta de qua nunc agimus,ſi uera eſt,ſic abs te defen-
datur:ut hic iam neceſſe nõ ſit.Quamuis autẽ deſiderem,rogem,uotis ardẽtibus exoptẽ & ex
pectem,ut per te mihi dñs huius rei auferat ignorantiã:tamẽ ſi (quod abſit) minime meruero,
patientiam mihi petam à dño deo noſtro:in quẽ ſic credimus:ut ſi aliqua nobis non aperiat
etiam pulſantibus,nullo modo aduerſus eũ murmurare debeamus.Memini prius ipſis Apo
ſtolis dictum:Multa habeo uobis dicere:ſed nõ poteſtis illa portare modo:in his quãtum ad
B me attinet etiã hoc deputem.Nec qui hoc ſciam me indigner indignum:nec hoc ipſo etiã con-
uincar ĩdignior.Multa em̃ alia ſimiliter neſcio,quæ cõmemorare uel enumerare nõ poſſum:
& hoc tolerabiliter ignorarẽ:niſi metuerẽ ne aliqua iſtarum opinionũ cõtra illud quod firmiſ
ſima fide retinemus,incautis obreperet mentibus. Sed anteq; ſciam, quæ nam earum potius
eligẽda ſit:hoc me nõ temere ſentire profiteor eam quæ uera eſt nõ aduerſari robuſtiſſimæ ac
fundatiſſimæ fidei,qua Chriſti eccleſia,nec paruulos homines recẽtiſſime natos à damnatiõe
credit,niſi per gratiam nominis Chriſti,quã in ſuis ſacramẽtis cõmendauit poſſe liberari.

AVGVSTINVS AD OPTATVM EPISCOPVM de origine animarum.

QVamuis tuæ ſanctitatis nullas ad me ipſum datas acceperim literas:tamen quia
illæ quas ad Mauritaniam Cæſarienſem miſiſti,me apud Cæſaream præſentem
inuenerunt,quo nos iniuncta nobis à uenerabili papa Zozimo apoſtolicæ ſedis
epiſcopo eccleſiaſtica neceſſitas traxerat:factum eſt,ut ea quæ ſcripſiſti, etiam ipſe
perlegerem,tradente mihi eandem epiſtolam tuam famulo dei ſancto Renato,in Chriſto no-
bis fratre chariſſimo,quo petente,& mihi licet alijs occupato uehementer inſtante , ad ea ſum
reſpondere compulſus.Acceſſit huc etiam alterius ſancti & debito cum honore nominandi
fratris noſtri,& quantum ab illo comperi neceſſarij tui Murenſis,cum in ſupradicto oppido
remoraremur aduentus,qui mihi retulit etiã ſibi miſſas de hac re literas uenerationis tuæ,&
me de hac ipſa quæſtione conſuluit,ut quid inde ſentirem,uel meis, uel ſuis ſcriptis ad te face-
ret peruenire:utrum ſcilicet animæ,ut corpora propagatione naſcãtur,ſintq; ex illa una, quæ
primo homini creata eſt:an creator omnipotens,qui utiq; uſq; nunc operatur , ſine ulla pro-
pagatione nouas faciat ſingulis & proprias.De qua re antequam admoneam aliquid ſynce-
ritatem tuam,ſcire te uolo in tam multis opuſculis meis,nunquàm me fuiſſe perauſum de hac
quæſtione definitam proferre ſententiam,& impudenter referre in literas alios informando,
quod à me non fuerit explicatum.Quarum autem rerum atq; cauſarum conſideratione per-
mouear,ut in neutram aſſertionem meus inclinetur aſſenſus,ſed ſic adhuc inter utranq; diſce-

C ptem,nimis longum eſt hanc epiſtolam exponere : nec tam neceſſarium , ut hoc omiſſo non
poſſit de hac quæſtione quod ſatis eſt diſputari:& ſi non ad auferendam cunctationem:certe
ad cauendam temeritatem.Illud enim ubi uel maxime fides Chriſtiana cõſiſtit,quod per ho-
minem mors,& per hominem reſurrectio mortuorum.Sicut enim in Adam omnes moriun-
tur:ita & in Chriſto omnes uiuificabuntur:& quod per unum hominem peccatum in hunc
mundum intrauit,& per peccatum mors:& ita in omnes homines mors pertranſijt , in quo
omnes peccauerunt:& quod iudicium quidem ex uno in condemnationem:gratia autem ex
multis delictis in omnes homines in iuſtificationem uitæ:& ſi qua alia teſtimonia declarãt,ne-
minem naſci ex Adam,niſi uinculo delicti & damnationis obſtrictum:neminemq́; inde libe-
rari,niſi renaſcendo per Chriſtum,tam inconcuſſe tenere debemus:ut ſciamus qui hoc nega-
uerit,nullo modo ad fidem Chriſti,& ad eam quæ per Chriſtum datur puſillis & magnis dei
gratiam pertinere. Vnde ſi origo animæ lateat,dum tamen redemptio clareat, periculum nõ
eſt.Neq; enim in Chriſtum credimus ut naſcamur,ſed ut renaſcamur , quomodocunq; nati
fuerimus. Hactenus autem dicimus,ſine periculo latere animæ originem:ut non tamen eam
partem dei eſſe credamus,ſed creaturam:nec de deo natam,ſed ab illo factam,atq; in eius ge-
nus adoptãdam,mirabili dignatione gratiæ,nõ parili dignitate naturæ, nec eam corpus eſſe,
ſed ſpiritum:nec creatorem eſſe,ſed creatum:nec ideo ueniſſe in hoc corpus corruptibile quo
grauatur,quod illuc eam uitæ in cœleſtibus uel in quibuslibet alijs mũdi partibus,antea ma-
le geſtæ merita cõpulerunt:nõdum enim natos Apoſtolus:cum de Rebeccæ geminis loque-
retur,nihil egiſſe dicit boni uel mali:ut nullis ex operibus quibus alter non diſtinguebatur ab
altero,ſed ex uocante diceretur,minori ſeruiturum eſſe maiorem. His ergo firmiſſime conſti-
tutis,ſi tam reconditum atq; abditum eſt in occultis operibus dei,ut nec ſcripturarum diuina-
rum manifeſto eloquio declaretur:utrum propterea nihil boni uel mali , nondum nati egiſſe
D credendi ſint,quia nõ ex alijs ꝓpagatas,ſed mox ex nihilo creatas animas ſinguli accipiunt?
An quia cum eſſent originaliter in parentibus:adhuc ipſi nulli erant,qui ſuas & proprias ui-
tas agerent? Illa tamen ſit fides ſalua,qua credimus nullum hominem ſiue maioris ſiue paruu-
læ quãlibet & recentis ætatis,liberari à contagio mortis antiquæ,& obligatione peccati quod
prima natiuitate contraxit,niſi per unum mediatorem dei & hominum,hominem Chriſtum
Ieſum.Cuius hominis eiuſdemq́; dei ſaluberrima fide, etiam illi iuſti facti ſunt ſalui,qui prius
quàm ueniret in carne,crediderunt in carne uenturum.Eadem nanq; fides eſt noſtra & illorũ:
quoniam hoc illi crediderunt futurum , quod nos credimus factum. Vnde dicit Apoſtolus
Paulus:Habẽtes autem eundem ſpiritum fidei,ſecundum quod ſcriptum eſt:credidi propter
quod locutus ſum,& nos credimus:propter quod & loquimur. Si ergo eundem ſpiritum fi-
dei & illi habebant qui uenturum in carne Chriſtum prænunciauerunt , quem etiam illi qui
eum ueniſſe nunciarunt:ſacramẽta eſſe potuerunt pro temporum diuerſitate diuerſa:ad uni-
tatem tamen eiuſdem fidei concordiſſime recurrentia.Scriptum eſt in actibus Apoſtolorum,
loquente Apoſtolo Petro:Nunc ergo quid tentatis deum imponere iugum ſuper colla diſci-
pulorum:quod neq; patres noſtri,neq; nos potuimus portare? Sed per gratiam domini Ieſu
credimus ſaluos nos fieri , quemadmodum & illi. Si ergo & illi,id eſt, patres portare iugum
ueteris legis non ualentes,per gratiam domini Ieſu ſaluos ſe fieri crediderunt:manifeſtum eſt,
quod hæc gratia etiam antiquos iuſtos uiuere fecit ex fide.Iuſtus enim ex fide uiuit. Lex autẽ
ſubintrauit ut abundaret delictum,& ſuperabundaret gratia,per quã ſanaretur delicti abun-
dantia.Si enim data eſſet lex quæ poſſet uiuificare:omnino ex lege eſſet iuſticia.Cui tamen bo
no lex data ſit:conſequenter adiunxit, dicens:Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato:ut
promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.Danda itaq; fuerat lex,quæ manifeſtius ſi-
bi ipſum oſtenderet hominem,ne ſuperbus animus humanus à ſeipſo poſſe eſſe iuſtum pu-
taret:& ignorans dei iuſticiam,id eſt,quæ homini ex deo eſt,& ſuam uolens conſtituere,id eſt,
quaſi ſuis uiribus partam:iuſticiæ dei ſubiectus non fieret.Oportebat itaq; ut addito manda-
to cuius

A to cuius uox eſt:non concupiſces,ſuperbo peccatori etiam præuaricationis crimen accederet,
atq; ita gratiam medicinæ non ſanata per legem , ſed conuicta infirmitas quæreret. Proinde
cum omnes iuſti,hoc eſt ueraces dei cultores, ſiue ante incarnationem ſiue poſt incarnationẽ
Chriſti,nec uixerint,nec uiuant,niſi ex fide incarnationis Chriſti,in quo eſt gratiæ plenitudo:
profecto quod ſcriptum eſt,non eſſe aliud nomen ſub cœlo,in quo oporteat ſaluos fieri nos:
ex illo tempore ualet ad ſaluãdum genus humanũ ex quo in Adam uitiatum eſt. Sicut enim
in Adam omnes moriuntur,ita & in Chriſto omnes uiuificabuntur:quia ſicut in regno mor-
tis nemo ſine Adam:ita in regno uitæ nemo ſine Chriſto. Sicut per Adam omnes iniuſti:ita
per Chriſtum omnes iuſti homines. Sicut per Adam omnes mortales in pœna facti ſunt filij
ſeculi:ita & per Chriſtum omnes immortales in gratia fiunt filij dei. Cur autem creentur etiã
illi quos creator præſciuit ad damnationem non ad gratiam pertinere:beatus Apoſtolus tan
to ſuccinctiori breuitate,quanto maiori autoritate commemorat. Deum enim dicit , uolẽtem
oſtendere iram,& demonſtrare potentiam ſuam,attuliſſe in multa patiẽtia uaſa iræ,quæ per-
fecta ſunt in perditionem:& ut notas faceret diuitias gloriæ ſuæ in uaſa miſericordiæ, quẽ ſu-
perius dixerat tanq; figulum luti ex eadem maſſa facere aliud uas in honorem,aliud in contu
meliam.Merito autem uideretur iniuſtum , quod fiunt inde uaſa iræ ad perditionem:ſi non
eſſet ipſa uniuerſa ex Adam maſſa damnata.Quod ergo fiunt inde naſcẽdo uaſa iræ,pertinet
ad debitam pœnam:quod autem fiunt renaſcendo uaſa miſericordiæ,pertinet ad indebitam
gratiam.Oſtendit ergo deus iram ſuam,nõ utiq; animi perturbationem,ſicut eſt quæ ira ho-
minis nuncupatur,ſed iuſtam fixamq; uindictam:quæ de ſtirpe inobediẽtiæ ducitur,propa-
go peccati atq; ſupplicij.Et homo natus ex muliere, ſicut in libro Iob ſcriptum eſt:breuis eſt
uitæ,& plenus iracundiæ.Eius enim rei uas eſt,qua plenus eſt:unde iræ uaſa dicuntur.Oſtẽ-
B dit & potentiam ſuam qua bene utitur etiam in alijs,multa illis naturalia & temporalia bona
largiens,eorumq; maliciã ad exercendos,& comparatione admonendos bonos accõmodãs:
ut in eis diſcant agere gratias deo,quod ab eis non ſuis meritis,qui in eadem maſſa paria fue-
rint,ſed in illius miſeratione diſcreti ſunt.Quod maxime apparet in paruulis:de quibus cum
per Chriſti gratiam renaſcantur,& iſtam uitam in illa tenera ætate finientes in æternam tranſ
eunt & beatam:dici non poteſt,quod libero diſcernuntur arbitrio ab alijs infantibus,qui ſine
hac gratia in ipſius maſſe damnatione moriuntur. Si autem hi ſoli crearentur ex Adam,qui
eſſent per gratiam recreandi:& præter illos qui in dei filios adoptantur,nulli alij homines na-
ſcerentur,lateret beneficium quod donaretur ingratis:quia nullis ex eadem damnabili ſtirpe
uenientibus debitum ſupplicium redderetur.Cum uero attulit in multa patiẽtia uaſa iræ quæ
perfecta ſunt in perditionem,non ſolum oſtendit iram,& demonſtrauit potẽtiam ſuam,red-
hibendo uindictam,& bene utendo non bonis:ſed etiam notas fecit diuitias gloriæ ſuæ in ua
ſa miſericordiæ.Ita enim quid ſibi præſtetur,diſcit gratis iuſtificatus:dum non ſuo merito,ſed
gloria largiſſimæ dei miſericordiæ diſcernitur à damnato , cum quo eadem iuſticia fuerat &
ipſe damnandus.Tam multos autem creando naſci uoluit quos ad ſuam gratiam non perti-
nere præſciuit:ut multitudine innumerabili plures ſint eis,quos in regni ſui gloriam filios ꝑ-
miſſionis prædeſtinare dignatus eſt:ut etiam ipſa reiectorum multitudine oſtẽderetur,quàm
nullius momenti ſit apud deum iuſtum, quantalibet numeroſitas iuſtiſſime damnatorum.
Atq; ut hinc quoq; intelligãt,qui ex ipſa damnatione redimuntur, hoc fuiſſe debitum maſſæ
illi uniuerſæ,quod tam magnæ parti eius redditum cernerent:non ſolum in eis qui originali
peccato multa addunt malæ uoluntatis arbitrio:uerumetiam in tam multis paruulis,qui tan
tummodo uinculo peccati originalis obſtricti ſine gratia mediatoris ex hac luce rapiuntur.
Tota quippe iſta maſſa iuſtæ damnationis reciperet debitum,niſi ex ea faceret,non ſolum iu-
ſtus,ſed etiam miſericors figulus:alia uaſa in honorem ſecundum gratiam, nõ ſecundum de-
bitum: dum & paruulis ſubuenit:quorum nulla merita dici poſſunt : & maiores præuenit,ut
habere aliqua merita poſſint.Quæ cum ita ſint,ſi aſſertio tua non eò tendit, ut nouas animas

C dicas,propter innocentiam nouitatis ſuæ anteq; ad peccãdum libero utantur arbitrio,damna
tioni originali obnoxias eſſe nõ poſſe:ſed eas fide catholica confiteris, etiã ſi in illa tenera æta-
te de corpore exierint in damnationẽ perditionis ituras:niſi ſacramento mediatoris qui uenit
quærere & ſaluum facere quod perierat liberentur:quære ubi,uel unde,uel quando cœperint
damnationis meritum habere ſi nouæ ſunt:ita ſanè ut deum non facias,nec aliquam creaturã
quam condidit deus,uel peccati earum,uel innocentium damnationis autorem. Et ſi inuene-
ris quod te admonui quærere,quod ipſe ſateor adhuc non inueni,defende quantũ potes,atq;
aſſere animarum infantium eiuſmodi eſſe nouitatem , ut nulla propagatione ducantur:&
nobiſcum quod inueneris fraterna dilectione cõmunica.Si aũt non inueneris,quare,uel quan
do,uel quomodo fiant animæ infantiũ peccatrices,& nihil in ſeipſis habentes maliciæ à quò
cogantur ex Adam trahere unde damnentur,cum eas credas non ex illa prima peccatrice ꝓ-
pagatas,ſed nouas atq; inſontes includi carne peccati.Nec ſi iam temere in aliam ſententiam
tua deflectatur aſſenſio,ut eas ex illa una credas propagando traduci , ne forte alius inuenire
poſſit,quod ipſe non poſſis:ut aliquãdo inuenias,quod nunc nõ poteris.Nam & illi qui ani-
mas ex illa una propagari aſſerunt quam deus primo homini dedit:atq; ita eas ex parẽtibus
trahi dicunt,ſi Tertulliani opinionem ſequuntur,profecto eas nõ ſpiritus,ſed corpora eſſe cõ
tendunt:& corpulentis ſeminibus exoriri.Quo peruerſius quid dici poteſt?Neq; hoc Tertul
lianum ſomniaſſe mirandum eſt,qui etiam ipſum creatorem deum non eſſe, niſi corpus opi-
natur.Qua dementia repulſa à corde & ore Chriſtiano,quiſquis animam ſicuti eſt nõ eſſe cor
pus,ſed ſpiritum confitetur,& tamen in filios ex parentibus duci:in eo quidem nullis coarta-
tur anguſtijs,quod omnes animas etiam paruulorum quos eccleſia nõ utiq; in falſa,ſed in ue
ra peccatorum remiſſione baptizat:uera fides prædicat trahere originale peccatum,propria
primi hominis uoluntate commiſſum:& in omnes poſteros generatione tranſmiſſum:ac ſo-
D la regeneratione purgandum.Sed cum conſiderari & pertractari cœperit quid dicatur,mi-
rum ſi ullus ſenſus comprehendit humanus : quo nam modo tanquàm lucerna de lucerna
accendatur,& ſine detrimento alterius alter inde ignis exiſtat : ſic anima de anima parentis
fiat in prole,uel traducatur in prolem:utrum incorporeum ſemen animæ , ſua quadam oc-
culta & inuiſibili uia,ſeorſum ex patre currat in matrẽ cum fit conceptus in fœmina:an quod
eſt incredibilius in ſemine corporis lateat.Cum autem fluunt irrita ſine ullis conceptibus ſe-
mina,utrum ſemen animæ non ſimul exeat:an ſumma celeritate atq; atomo temporis unde
exierat recurrat,an pereat?Et ſi perit,quomodo ipſa cuius mortale ſemen eſt , immortalis eſt
anima?An immortalitatem tunc accipit,quando formatur ut uiuat : ſicut iuſticiam quando
formatur ut ſapiat:& eo pacto deus eam fingat in homine , etiam ſi anima ſeminaliter traha-
tur ex anima:ſicut fingit in homine corporis membra,quamuis corpus ſeminaliter trahatur
ex corpore.Si etiam ſpiritualis creatura non fingeretur à deo:non ſcriptum eſſet, qui finxit ſi-
gillatim ſpiritum hominis in ipſo.Et in eo quod legitur:Qui finxit ſigillatim corda hominũ:
ſi per corda ſignificatæ ſunt animæ,fingi eas poſſe quis dubitet?Sed quæritur,utrum ex una
anima hominis primi:ſicut fingit ſigillatim facies hominum,ex uno tamen corpore hominis
primi.Cum hæc atq; huiuſmodi de hac re multa quærantur,quæ nullo ſenſu cordis probari
poſſunt,& à noſtra experientia longe remota ſunt atq; in abditiſſimis naturæ ſinibus latent:
non erubeſcendum eſt homini confiteri ſe neſcire quod neſcit:ne dum ſe ſcire mentitur , nun-
quàm ſcire mereatur.Quis autem negat non unius tantum,ſed omnis animæ creatorẽ deum
atq; factorem,niſi qui eius eloquijs apertiſſime refragatur?Sine ulla quippe ambiguitate per
prophetam dicitur:Omnẽ flatum ego feci,animas uidelicet intelligi uolẽs:quod uerba conſe-
quentia manifeſtãt.Nõ itaq; unũ quẽ facto ex terra homini primo inſpirauit:ſed omnẽ flatũ
ipſe fecit:ipſe adhuc facit.Quæritur tamẽ utrum omnẽ flatũ ex uno illo flatu,ſicut omne cor-
pus hominis ex uno illo corpore faciat:an uero noua quidẽ corpora faciat ex uno:animas aũt
nouas ex nihilo.Quis enim cõgrua ſuis originibus genera rerũ etiã de ſeminibus facit:niſi qui
ipſa

A ipſa ſemina ſine ſeminibus fecit: Sed ubi res naturaliter obſcura noſtrum modulum uincit,&
aperte diuina ſcriptura nō ſubuenit: temere hinc aliquid definire humana coniectura præſu-
mit. Secundum uitas autē quas proprias habere incipiunt, nouos homines dicimus naſci ſiue
anima ſiue corpore. At uero ſecundum originale peccatum ueteres naſcuntur: ideo baptiſma-
te renouantur. Aliquid ergo certum de animæ origine nōdum in ſcripturis ſanctis comperi.
Nam hi qui nouas ſine ulla propagine aſſerunt animas fieri, inter teſtimonia quibus id nitun
tur oſtendere, ponūt etiā illa duo quæ paulo ante cōmemoraui: Qui fingit ſpiritum hominis
in ipſo,& qui finxit ſigillatim corda hominum: de quibus uides quēadmodum poſſit à reſiſtē
tibus reſponderi. Vtrum enim cum fingit, ex alio fingat, an ex nihilo, incertum eſt. Illud tamē
inter cætera teſtimonia uidetur eſſe præcipuum, quod in libro Solomonis Eccleſiaſte legitur:
Et reuertetur puluis in terram ſuā ſicut erat:& ſpiritus reuertetur ad dn̄m ſuum qui dedit illū.
Sed facillime reſpōdetur. Corpus in terrā, de qua ſactum eſt primum hominis corpus: ſed ſpi
ritus ad deū, à quo ſacta eſt prima hominis anima. Sicut enim noſtrum corpus, inquiūt, q̄uis
ex primo illo corpore propagatum ſit: eò tamen redit unde ipſum primum corpus effectum
eſt: ſic anima noſtra quāuis ex illa anima propagata, non ad nihilum, quia immortalis eſt: ſed
ad illum redit à quo ipſa prima anima ſacta eſt. Ac per hoc illud quod ſcriptum eſt, de ſpiritu
cuiuſq; hominis, quod redeat ad deum qui dedit eum, nō ſoluit iſtam obſcuriſſimā quæſtio-
nem: quia ſiue ex illo uno, ſiue ex nullo alio, deus utiq; dedit eum. Itemq; illi qui propaginem
animarum incōſiderata temeritate defendunt, inter alia teſtimonia quæ ſuæ cauſæ ſuffragari
arbitrantur, nullum quaſi manifeſtius & expreſſius pro ſe poſſunt putare proferendum: quā
id quod in Geneſi ſcriptum eſt: omnes autē animæ quæ introierunt cum Iacob in Aegyptū,
& qui exierunt de fœmoribus eius. Hoc enim uelut euidētiſſimo teſtimonio poſſunt credi ani
B mæ in filios ex parentibus propagari: quoniam ſatis aperte dictum uidetur, animas etiam de
fœmoribus Iacob non ſola exiſſe corpora filiorum ; ut eo modo etiam illud intelligi uelint à
parte totum: quod dixit Adam cum illi mulier eius oſtēderetur: hoc nunc ex oſſibus meis,&
caro de carne mea. Non enim dixit,& anima de anima mea: ſed ita fieri poteſt, ut carne nomi
nata utrunq; intelligatur: ſicut hic animas nominauit:& tamen etiam corpora in filijs intelli-
gi uoluit. Sed hoc teſtimonium certe quaſi tam clarum atq; manifeſtum, enodādæ huic quæ-
ſtioni nō ſufficeret: nec ſi ita legeretur genere fœminino, quæ exierunt de fœmoribus eius, ut
animas intelligeremus quæ exierunt. Ideo aūt nō ſufficeret, quoniā & animæ nomine corpus
ſolum ſignificari poſſe, modo quodam locutionis oſtēditur: quo ſignificatur per id quod cō-
tinetur id quod cōtinet: ſicut ait quidā, uina coronātur, cum coronarentur uaſa uinaria. Vinū
enim cōtinetur, uas cōtinet. Sicut ergo appellamus eccleſiā baſilicam , qua cōtinetur populus
qui uere uocatur eccleſia: aut nomine eccleſiæ, id eſt populi qui cōtinētur, ſignificamus locum
qui cōtinet: ita quod animæ quæ corporibus continētur intelligi corpora filiorū per nomina-
tas animas poſſunt. Sic enim melius accipitur etiā illud quod lex inquinari dicit eum qui in-
trauerit ſuper animā mortuā, hoc eſt ſuper defunctū cadauer: ut nomine animæ mortuæ, mor
tuum corpus intelligatur, quod animā cōtinebat: quia & abſente populo, id eſt eccleſia: locus
tamē ille nihilominus eccleſia nūcupatur. Hæc reſpōderētur, ſi ſicut dixi ſœminino genere po
ſitū eſſet, quæ exierūt de ſœmoribus Iacob: id eſt quæ animæ. Nūc uero cū maſculinū genus
ſit poſitū, id eſt, qui exierunt de ſœmoribus Iacob: quis nō ita intelligere malit, omnes animæ
eorū qui exierūt de fœmoribus eius, id eſt, animæ hominū: ut etiā ſic poſſint intelligi ſecundū
corpus tātummodo exiſſe homines de ſœmoribus patris: quorū erant illæ animæ, per quarū
numerum intelligitur tot homines. Vellē aūt legere libellū tuū cuius mētionē feciſti in literis
tuis: ne forte ibi aliqua teſtimonia nō ambigua poſuiſti. A me aūt cum quæſiſſet amicus mihi
chariſſimus,& diuinarū ſtudioſiſſimus literarū, quid de hac quæſtiōe ſentirē: eiq; remota ue-
recundia hinc æſtus meos & ignorātiam faſſus eſſem: ſcripſit inde lōge trans mare ad doctiſ-
ſimum uirū; cui reſpōdit ille, ut potius me cōſuleret, neſciens quod iā fecerat, nec aliquid à me

C certum uel definitum audire potuerat. Significauit tamẽ in eadem breui epiſtola ſua, ſe potius
fieri q̃ propagari animas credere: ſimul etiã admonens animarum ꝓpagationẽ, quia ipſe in
Oriente eſt, occidentalẽ eccleſiã ſolere ſentire. Hac ergo maiori occaſione cõperta, ſcripſi ad eũ
non breuẽ librum, cõſulens eum & petẽs, ut prius me doceat: & tũc ad me mittat quos doceã.
Qui liber meus nõ doctoris, ſed inquiſitoris, & potius diſcere cupientis, apud me legi poteſt:
mitti uero uſpiam nõ debet, uel cuiq; foris dari, niſi cum reſcripta dño adiuuãte percepero: id
quod ille ſentit promptiſſime ac libẽtiſſime defenſurus: ſi me docere potuerit, quomodo ani-
mæ neq; ex Adam ueniant: & tamen iuſtã ex illo ſortẽ damnationis inueniãt, niſi ad remiſſio
nem peccatorum, renaſcẽdo perueniant. Abſit enim ut credamus uel animas paruulorꝝ in la-
uacro regenerationis falſam accipere peccatorũ mundationẽ: uel deum eſſe, uel aliquã naturã
quã deus non cõdidit, illius ex qua mundãtur inquinationis autorẽ. Donec ergo aut ille reſcri
bat, aut ego ſi deus uoluerit aliquo modo diſcam, ſi nullã de illa peccatrice originẽ ducit: quæ
cauſa ſit animæ ſubeundi originale peccatũ, quod neceſſe eſt eſſe in om̃ibus paruulis: & quod
eam nec deus cogit inſontẽ, quia peccãdi autor nõ eſt: nec ulla mali natura, quia nõ eſt, nihil ta
le audeo prædicare. Te autẽ ſi libẽter uel patienter admittis chariſſime frater, admoneo ne hæ
reſim nouam incautus incurras, quæ antiquiſſimæ fidei ſtabilita molitur fundamẽta euellere,
aduerſus dei gratiam diſputãdo: quã dñs Chriſtus puſillis & magnis ineffabili bonitate largi
tur: cuius uel autores, uel certe acerrimi ac notiſſimi ſuaſores, cum Pelagius & Celeſtinus exti-
tiſſent, cõciliorum epiſcopalium uigilãtia in adiutorio ſaluatoris qui ſuã tuetur eccleſiã, etiam
à duobus uenerabilibus antiſtitibus apoſtolicæ ſedis, papa Innocentio & papa Zozimo, niſi
correcti etiã egerint pœnitẽtiam: toto orbe Chriſtiano damnati ſunt. De quibus exẽpla recẽ-
tium literarum, ſiue quæ ſpecialiter ad Afros, ſiue quæ uniuerſaliter ad omnes epiſcopos de
memorata ſede manarunt, ne ſorte ad ſanctitatẽ ueſtrã nõdum peruenerint, uobis curabimus
D mitti ab eis fratribus, quibus & has literas ut tuæ uenerationi dirigerent dedimus. Hi autẽ nõ
ideo ſunt hæretici, quia dicunt animas originẽ de illa prima peccatrice nõ ducere, quod uel ali
qua fortaſſe ratione uera dici poteſt, uel ſine fidei labe neſciri. Sed hinc conantur efficere, unde
omnino apertiſſime hæretici iudicãtur: animas paruulorum nihil mali ex Adã trahere, quod
ſit lauacro regenerationis expiãdum. Nam Pelagij de hac re argumẽtatio: quæ inter alia eius
damnabilia etiã literis apoſtolicæ ſedis adiecta eſt, ita ſe habet. Si anima, inquit, ex traduce nõ
eſt, ſed ſola caro tãtum habet traducem peccati: ſola ergo pœnã meretur. Iniuſtum eſt enim, ut
hodie nata anima nõ ex maſſa Adæ tam antiquum peccatũ portet & alienum: quia nulla ra-
tione cõceditur: ut deus qui propria peccata dimittit, imputet alienũ. Si ergo ita potes anima-
rum aſſerere ſine ulla propagatione nouitatem, ut ratione iuſta & à fide catholica non aliena,
etiam ſic peccato primi hominis oſtẽdantur obnoxiæ: aſſere quod ſentis ut potes. Si autẽ eas
non aliter à propagatione potes facere alienas, niſi ut ſimul facias ab omni peccati uinculo li-
beras: cohibe te ab huiuſmodi diſputatione omnino. Nõ eſt enim falſa etiam in paruulorum
baptiſmate remiſſio peccatorum: nec uerbotenus dicitur, ſed ueraciter agitur. Nã ut iam uer-
bis utar, quæ in ipſa epiſtola beatiſſimi antiſtitis Zozimi leguntur: Fidelis dñs in uerbis ſuis:
id eſt, opere, cõfeſſione, & remiſſione peccatorum, in omni ſexu, ætate, conditione generis hu-
mani eandem plenitudinem tenet. Nullus enim niſi qui peccati ſeruus eſt, liber efficitur: nec
redemptus dici poteſt, niſi qui uere per peccatum fuerit ante captiuus, ſicut ſcriptũ eſt: Si uos
filius liberauerit, uere liberi eritis. Per ipſum enim renaſcimur ſpiritualiter, per ipſum crucifigi
mur mundo: ipſius morte mortis ab Adam omnibus nobis introductæ atq; tranſmiſſæ uni-
uerſæ animæ illud propagatione cõtractum chirographum rumpitur: in quo nullus om̃ino
natorũ antequã per baptiſmũ liberetur nõ tenetur obnoxius. In his em̃ uerbis apoſtolicæ ſedis
tam antiqua atq; fundata, certa & clara eſt catholica fides: ut nefas ſit de illa dubitare Chriſtia
no. Qm̃ ergo morte Chriſti nõ unius aut aliquarũ, ſed uniuerſæ animæ ꝓpagatione cõtractũ
mortis chirographum rumpitur: ſi potes animas ſic à ꝓpagatiõe defendere, ut tamẽ hoc chi-
rographo

A rographo quod ſola Chriſti morte rumpendũ eſt,rectiſſima ratione demonſtrẽt obſtrictæ: nec ſua propagatione,ſed carnis hoc debito iuſte appareãt obligatæ:nõ ſolum nemine prohibente defende:uerũetiã nobis quomodo id tecũ defendere poſſimus oſtẽde. Si aũt aliter non potes quod de animarũ nouitate ſentis aſſerere,niſi ut eas dicas peccato primi hominis nõ teneri,aut per propagationẽ nõ ſuã,ſed carnis,autore deo,uel neſcio qua mali natura, innocentiſſimas fieri peccatrices:melius origo animæ latet,dũ tamen eã nõ dubitemus dei eſſe creaturam,qua uel deus peccati autor dicit̃:uel contra deũ aliena natura introducitur: uel baptiſma paruulorũ in irritũ ducit̃. Vt aũt à me tua dilectio de hac quæſtione aliquid audiat definitũ, non parui æſtimandũ imò præcipue neceſſariũ atq; retinendũ, quomodolibet ſe origo habeat animarũ,ſiue ex illa una,ſiue ex nulla alia ꝓpagent̃:mediatoris tñ animã nullũ ex Adã traxiſſe peccatũ,dubitare ſas nõ eſt.Si eñ nulla ꝓpagatur ex altera,ubi oẽs tenent̃ propagati carne peccati:quãto minus credendũ eſt ex ꝓpagine peccatricis animã uenire potuiſſe: cuius caro uenit ex uirgine nõ libidine concepta,ſed fide,ut eſſet in ſimilitudine carnis peccati, non in carne peccati? Si aũt peccato primæ animæ peccatricis ideo cæteræ tenẽtur obnoxiæ, quia ex illa ſunt propagatæ:ꝑfecto illa quã ſibi unigenitus coaptauit,aut peccatũ inde non traxit: aut omnino inde tracta nõ eſt.Neq; eñ nõ potuit animã ſibi trahere ſine peccato, qui ſoluit noſtra peccata:aut qui nouã creauit ei carnẽ quã ſine parente fecit ex terra,non potuit nouam creare carnem quã ſine uiro ſumpſit ex fœmina? Hæc ſicut potui nõ quidẽ ad me datis, ſed tamen ad chariſſimos noſtros ſanctitatis tuæ literis:nõ peritia quã deſideraſti,ſed ſollicita dilectione reſpondi.Si grate accipis & admonitionẽ fraternã etiam utilem nõ errando, ſed prudenter cõſiderando cũ eccleſiæ pace conſeruas:deo gratias.Si aũt me iſta nondũ noſſe miraris:uel etiam nec miraris,& ad me aliquid certũ de origine animarũ ſalua iſta fide quæ certiſſima atq; clariſſima eſt,in tua charitate docere non renuis:multo uberius deo gratias.

B

DIVI AVGVSTINI HOMILIA DE PASTORIBVS.

SPes tota noſtra quia in Chriſto: & quia omnis uera & ſalubris gloria noſtra ipſe eſt,non nunc didicit primum charitas ueſtra.Eſtis enim in eius grege qui intendit & paſcit Iſraël.Sed quoniã ſunt paſtores qui paſtorꝫ nomine gaudere uolunt,paſtoris aũt officium implere nolunt:quid ad eos propheta dicat ſicut lectũ audiuimus recenſeamus.Audite uos cum intentione:audiamus nos cum tremore. Et factum eſt ad me uerbum dñi,dicens:Fili hominis prophetiza ſuper paſtores Iſraël.Hanc lectionem cũ legeretur audiuimus.Hinc cum ueſtræ ſanctitati aliquid loqui decreuimus: adiuuabit ipſe ut uera dicamus.Si nos noſtra dicamus:paſtores erimus paſcentes nos, non oues. Si autẽ illius ſunt quæ dicimus,per quęlibet ipſe nos paſcet.Hæc dicit dñs deus:Væ paſtoribus Iſraël qui paſcunt ſe ſolos.Nunquid oues paſcũt paſtores,id eſt,nõ ſe paſcunt paſtores ſed oues? Hæc prima cauſa eſt quare arguantur paſtores iſti:quia ſeipſos paſcunt,non oues.Qui ſunt qui ſeipſos paſcunt? De quibus dicit Apoſtolus:Omnes enim quæ ſua ſunt quærunt,non quæ Ieſu Chriſti.Nos enim quos in loco iſto,de quo periculoſa ratio redditur, dominus ſecundum dignationem ſuam, non ſecundum meritum noſtrum conſtituit: habemus duo quædam: Vnum,quod Chriſtiani ſumus:Alterum,quod præpoſiti ſumus. Illud quod Chriſtiani ſumus,propter nos eſt:quod autem præpoſiti ſumus,propter uos eſt.In eo quod Chriſtiani ſumus,attenditur utilitas noſtra:In eo quod præpoſiti,non niſi ueſtra.Sunt autem multi Chriſtiani & non præpoſiti,qui perueniunt ad deum faciliore fortaſſe itinere, & tanto expeditius ambulantes,quanto minorem ſarcinam portant.Nos autẽ excepto quod Chriſtiani ſumus, unde rationem reddimus deo de uita noſtra,ſumus etiam præpoſiti unde rationẽ reddimus deo de diſpenſatione noſtra.Ad hoc iſtam difficultatẽ proponimus, ut compatientes nobis oretis pro nobis.Veniet enim dies quo cũcta adducuntur in iudiciũ.Et ille dies ſi ſeculo lõge eſt,unicuiq; homini uitæ ſuæ ultimus prope eſt. Tamen utrũq; latere deus uoluit: & quãdo ueniat finis ſeculi,& quando ſit in unoquoq; homine huius uitæ finis. Vis nõ timere diẽ oc-

C cultum: quando uenerit inueniat te paratum. Cũ ergo præpoſiti ad hoc ſint, ut his qui ſubiecti ſunt cõſulant: nõ in eo quod præſunt omnino utilitatẽ ſuã attendant, ſed eorũ quibus miniſtrant. Quiſquis ita præpoſitus eſt, ut in eo quod præpoſitus ſit gaudeat, & honorem ſuũ quærat, & cõmoda ſua ſola reſpiciat: ſe paſcit, nõ oues. Ad uos ſermo dirigitur. Audite tanquã oues dei & uidete quemadmodũ uos ſecuros fecerit deus: Qualeſcunque ſunt qui uobis præſunt, id eſt qualeſcunque nos ſumus nobis: deus ſecuritatẽ dedit qui paſcit Iſrael. Nam deus nõ deſerit oues ſuas, & mali paſtores pœnas debitas luent, et oues promiſſa percipient. Videamus ergo quid alloquatur paſtoribus ſeipſos paſcẽtibus nõ oues, ſermo diuinus neminẽ palpans. Ecce lac conſumitis, et lanis uos tegitis: & quod craſſum eſt interficitis, et oues meas nõ paſcitis: quod infirmatũ eſt non confortaſtis, et quod ægrotat nõ corroboraſtis: & quod contribulatum eſt non colligaſtis: et quod errabat non reuocaſtis: & quod perijt nõ inquiſiſtis: et quod forte fuit confeciſtis: & diſperſæ ſunt oues meæ eo quod non ſit paſtor. Dicit in paſtores paſcẽtes ſemetipſos, non oues: quid diligant, quid negligant. Quid ergo diligunt? Lac cõſumitis, et lanis uos tegitis. Propter quod dicit Apoſtolus: Quis plãtat uineã, et de fructu eius non ſumit? Quis paſcit gregem, et de lacte gregis nõ percipit? Inuenimus ergo eſſe lac gregis quicquid à plebe diſtribuitur præpoſitis ad ſuſtentandũ uictum temporalem. Inde enim loquebatur Apoſtolus cum hæc diceret quæ cõmemoraui. Et quidem Apoſtolus quanquã elegeret manibus ſuis laborare, nec ipſum lac quærere ab ouibus: tamen lactis poteſtatẽ percipiẽdi habere ſe dixit, et ſic dominum expoſuiſſe: ut qui euangelium annunciant, de euãgelio uiuãt. Et dicit alios coapoſtolos ſuos uſos fuiſſe hac poteſtate: non uſurpata, ſed data. Plus ille fecit, ut nec quod debebatur acciperet. Ipſe ergo donauit & debitum, ſed alius non exegit indebitum: Ille plus fecit. Fortaſſis enim illum ſignificabat, qui ægrum cum adduceret ad ſtabularium dixit: Si quid amplius erogaueris, in redeundo reddam tibi. De his ergo qui non indi-

D gent lacte gregis, quid plura dicamus? Miſericordiores ſunt: uel potius ipſi miſericordiæ officium largius impendunt. Poſſunt enim, et quod poſſunt faciunt. Laudentur hi, neque dãnentur illi. Nam & ipſe apoſtolus datum non quærebat, fructuoſas tamen oues eſſe cupiebat, nõ ſteriles ſine lactis ubertate. Itaque cum eſſet quodam tempore in magna indigentia, uinctus in confeſſione ueritatis: miſſum eſt illi à fratribus unde neceſſitati & indigentiæ eius miniſtraretur. Reſpondit autẽ illis gratias agens & dixit: Bene feciſtis cõmunicare neceſſitatibus meis. Ego enim didici in quibus ſum ſufficiens eſſe: Scio & abũdare, et penuriam pati. Omnia poſſum in eo qui me confortat. Veruntamen uos benefeciſtis uſibus meis mittere. Sed ut oſtenderet in eo quod illi benefecerunt quod non ipſe quæreret: ne inter illos eſſet qui ſeipſos paſcunt, non oues: non tam ſuæ gaudet ſubuentum eſſe neceſſitati, quàm illorum gratulabatur fœcunditati. Quid ergo ibi quærebat? Non requiro, inquit, datum, ſed requiro fructum. Nõ ergo, inquit, ut explear, ſed ne uos inanes remaneatis. Qui ergo non poſſunt facere quod Paulus, ut in manibus ſuis tranſigant: accipiant de lacte ouium: ſuſtentent ſuam neceſſitatem: nõ hoc ſibi quærant tanquã commodum ſuum, ut ex neceſſitate ſuæ pecuniæ uideantur annunciare euangelium, ſed hominibus illuminandis præbeant lucem uerbi ueritatis. Sint enim tãquàm lucernæ, ſicut dictum eſt: Sint lumbi ueſtri præcincti, & lucernæ ardentes: et nemo accendit lucernam & ponit eam ſub modio: ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt. Sic luceat lumen ueſtrũ corã hominibus, ut uideant bona opera ueſtra, & glorificent patrem ueſtrũ qui in cœlis eſt. Si ergo tibi lucerna accenderetur in domo, nónne adijceres oleũ ne extingueretur? Porrò ſi lucerna accepto oleo, nõ luceret: nõ erat planè digna quæ in candelabro poneretur, ſed quæ cõtinuo frangeretur. Vnde enim uiuitur neceſſitatis eſt accipere, charitatis eſt præbere: non tanquã uenale ſit euangelium, ut iſtud ſit precium eius, quod ſumunt qui annunciant unde uiuant. Si enim ſic uendunt, magnam rem uili precio uendũt. Accipiant ſuſtentationem neceſſitatis à populo, mercedem diſpenſationis à domino. Non enim eſt idoneus populus reddere mercedem illis, qui ſibi in charitate euangelium ſeruiunt, non ex

A non expectent illi mercedem niſi unde & iſti ſalutē. Quid ergo iſti increpantur, unde arguun
tur, qui cum lac ſumerent, et lanis ſe tegerent, oues negligebant? Sua ergo tantū quærebant,
non quæ Ieſu Chriſti. Sed quoniam diximus quid ſit lac ſumere: quæramus quid ſit lanis
ſe tegere. Qui præbet lac, uictum præbet: qui præbet lanam, honorem præbet. Iſta ſunt duo
quæ à populis quærunt, qui ſemetipſos paſcunt, non oues: cōmodum ſupplēdæ neceſſitatis,
& fauorem honoris & laudis. Etenim ueſtimentū propterea bene intelligitur in honore: quia
nuditatē tegit. Etenim unuſquiſq; homo infirmus: & quid eſt, quiſquis uobis præeſt, niſi qđ
uos eſtis? Carnem portans mortalis eſt: manducat, dormit, ſurgit, natus eſt, moriturus eſt. Si
ergo cogitatis quid ſit, & ipſe homo eſt: tu tamen honorando eū uelut angelū, contegis quod
infirmum eſt. Huiuſmodi indumentū acceperat à bona dei plebe, idem Paulus cū diceret: Si-
cut angelum dei ſuſcepiſtis me: teſtimoniū uobis perhibeo: quia ſi fieri poſſet, oculos ueſtros
eruiſſetis, et dediſſetis mihi. Sed cum tantus honor exhibitus eſſet: nūquid propter ipſum ho
norem ſibi exhibitū, ne forte cū argueret negaretur, et minus ipſe Apoſtolus laudaretur, pe-
percit errantibus? Nam ſi hæc feciſſet, eſſet inter illos qui ſeipſos paſcūt, nō oues: diceret apud
ſeipſum: Quid ad me pertinet? Quiſq; quod uelit agat: uictus meus ſaluus erit, et lac & lana
ſatis eſt mihi: eat quiſq; quò poteſt. Ergo integra tibi ſunt omia: ſic eat quiſq; quò poteſt. No
lo te præpoſitum facere: unum te cōſtituo de ipſa plebe. Si patitur unum membrum, compa
tiuntur omnia membra. Proinde ipſe Apoſtolus, cū eos cōmemorat quales fuerint erga illū:
ne quaſi oblitus eorum honorificentia uideretur & teſtimoninum perhibet: ſicut angelū dei
ſuſceperint eum, & quod ſi fieri poſſet, oculos ſuos uellent eruere, et illi dare: et tamen accedit
ad ouem languidam, ad ouem putridam, ſecare uulnus, non parcere putredini. Ergo inimi-
cus factus ſum uobis uerum prædicans? Ecce & accepit de lacte ouium, ſicut pauloante me-
morauimus, et indumentum ex lanis ouiū: ſed tamen oues non neglexit. Nō enim ſua quæ-
B rebat, ſed quæ Ieſu Chriſti. Abſit ergo ut dicamus uobis: Viuite ut uultis, ſecuri eſtote, deus
neminem perdit, tantummodo fidem Chriſtianam tenete. Nō perdet ille quod redemit: nō
perdet pro quibus ſanguinem ſuum fudit: & ſi ſpectaculis uolueritis oblectare animos ue-
ſtros, ite: Quid mali eſt? Et feſta iſta quæ celebrantur per uniuerſas ciuitates in lætitia conui-
uantium & publicis menſis ſeipſos ut putant iocundantium, reuera magis pereuntium, ite ce
lebrare. Magna eſt dei miſericordia, quæ totum ignoſcat. Coronate roſis uos anteq; marce-
ſcant: In domo dei ueſtri quando uolueritis conuiuamini: impleamini cibo & uino, cum ue-
ſtris: ad hoc enim data eſt iſta creatura ut perfruamini: nō enim impijs & paganis eam dedit
deus, ſed uobis eā dedit. Hæc ſi dixerimus, forte congregabimus turbas ampliores, & ſi ſint
quidam qui nos ſentiant hoc dicētes nō recte ſapere, paucos oſtendimus. Quod ſi fecerimus,
non uerba dei, non uerba Chriſti dicentes, ſed noſtra, & ſumus paſtores noſmetipſos paſcen-
tes, non oues. Cum autē dixiſſem quæ diligant iſti paſtores: dicam & quæ negligant. Vitia
enim ouiū late patent, craſſæ oues perpaucæ ſunt, id eſt ſolidæ in cibo ueritatis, utētes paſcuis
bene de munere dei. Sed mali illi paſtores nō parcunt talibus: parum eſt, quod illas languen-
tes & infirmas & errantes & perditas nō curant, ſed iſtas fortes & pingues necant, quantū in
ipſis eſt. Illæ uiuent de miſericordia dei: tamen quantū ad paſtores malos attinet: occidūt ma
le uiuendo, malum exemplū præbendo. An fruſtra dictum eſt, ſeruo dei eminenti in mēbris
ſummi paſtoris: Circa omnes teipſum bonorum operum præbe exemplum, & forma eſto fi
delis. Attendit enim ouis etiam fortis plerunq; præpoſitum ſuum male uiuentem, ſi declinet
oculos à regulis domini: & intendens in hominem, incipit dicere in corde ſuo: Si præpoſitus
meus ſic uiuit: ego quid ſum, qui non faciā quod ille facit? Si fortē ergo occidit ouem, iam de
cæteris quid faciet: qui illud quod non ipſe fortificauerat, ſed forte aut robuſtum inuenerat,
male uiuendo interfecit? Dico charitati ueſtræ: & ſi uiuunt oues, & fortes ſunt oues in uerbo
domini, & tenent iſtud, quod audierunt à domino ſuo: Quæ dicunt facite, quæ autē faciūt fa
cere nolite: tamen qui in conſpectu domini male uiuit, quantum in illo eſt, eum à quo atten-
ditur

C ditur occidit.Non ſibi ergo blãdiatur:quia ille nõ eſt mortuus,ſed homicida eſt. Quomodo
cum laſciuus homo intendit in mulierem ad concupiſcendam eam:ecce illa caſta eſt, & mœ-
chus eſt iſte.Dñi enim uera & aperta eſt ſententia:Quiſquis uiderit mulierẽ ad cõcupiſcendũ
eam,iam mœchatus eſt eã in corde ſuo.Non peruenit ad illius cubiculũ, et interiore iam ſuo
cubili uolutatur.Sic omnis qui male uiuit in cõſpectu eoꝝ quibus præpoſitus eſt, quantũ in
ipſo eſt,occidit & fortes oues.Qui ergo imitatur præpoſitũ malum,moritur:qui non imitaĩ,
uiuit:tamen quãtum ad illos pertinet,ambos occidit.Et quod craſſum eſt interficitis, et oues
meas non paſcitis. Iam audiſtis qui diligant:audite qui negligant.Quod infirmum eſt,non
conſortaſtis:et quod tabuit,nõ corroboraſtis:& quod contribulatũ eſt,id eſt,confractũ, non
colligaſtis:et quod errabat,nõ reuocaſtis:& quod perijt,nõ inquiſiſtis:et quod forte fuit,con
feciſtis,id eſt,interfeciſtis & occidiſtis:Infirmũ quippe animũ gerit ouis , quando tentationes
ſibi profuturas nõ credit.Paſtor eñ negligens,quando ſic credit talis infirmus non illi dicit:
Fili accede ad ſeruitutẽ dei:ſta in iuſticia & timore,et præpara animã tuã ad tẽtationem. Qui
autem hoc loquiĩ,cõſortat infirmũ,et ex infirmo facit firmũ:ut nõ eũ crediderit proſpera hu-
ius ſeculi ſperare.Si aũt doctus fuerit ſperare proſpera ſeculi,ipſa proſperitate corrumpiĩ. Su
peruenientibus aũt aduerſitatibus ſauciatur,aut fortaſſis extinguitur.Nõ ergo eũ ædificat ſu
per petram qui ſic ædificat,ſed ſuper arenã.Petra aũt Chriſtus eſt.Chriſti aũt paſſiones imitã
dæ ſunt,nõ à Chriſtiano deliciæ cõquirendæ.Cõfortatur infirmus cũ ei dicitur:Spera quidẽ
tentationes huius ſeculi,ſed ab omnibus eruet te dñs,ſi ab illo nõ recedet retro cor tuũ. Nam
ad confortandum cor tuũ,uenit ille pati,uenit ille mori,uenit ille ſputis liniri,uenit ſpinis co-
ronari,uenit opprobria audire,uenit poſtremo ligno cõfigi: Omnia hæc ille pro te, tu nihil
pro illo,ſed pro te.Quales aũt ſunt qui timent eos lædere,quibus loquuntur:non ſolum non
præparant ad imminentes tentationes,ſed etiã promittunt felicitatẽ huius ſeculi,quam deus
D ipſi ſeculo nõ promiſit.Ille prædicit labores uſq; in finem uẽturos ipſi ſeculo,et tu uis ab iſtis
laboribus exceptum eſſe Chriſtianũ:quia qui Chriſtianus eſt,aliquid plus paſſurus eſt in ſe-
culo.Etenim ait Apoſtolus:Omnes qui pie uolunt in Chriſto uiuere,perſecutionẽ patientur.
Tu dicis:ſi uolueris in Chriſto pie uiuere,abundabunt tibi omnia bona,et ſi filios nõ habes,
ſuſcipies & nutries omnes.Nemo tibi moritur:hæc enim eſt ædificatio tua.Attende quid fa-
cias,ubi ponas:ſuper arenã eſt quod conſtituis:uenturus eſt imber,influxurus eſt fluuius, fla-
turus eſt uẽtus,et impingent in domũ iſtam,& cadet,et fiet ruina eius magna. Leua de arena,
& pone ſupra petrã:in Chriſto ſit quem uis eſſe Chriſtianum.Attende ad paſſiones Chriſti.
Attende ad illum ſine ullo peccato,quæ nõ rapuit exoluentẽ.Attende ſcripturam dicentem:
Flagellat aũt omnem filium quẽ recipit.Et para te flagellari,aut certe non quæras recipi.Fla-
gellat autem omnem,inquit,filiũ quem recipit:Et tu forte exceptus à paſſione flagellorũ, ex-
ceptus à numero filioꝝ.Itá ne,inquies,flagellat omnem filiũ? Prorſus flagellat omnẽ filium
ut & unicum.Et unicus ille de patris ſubſtantia natus, æqualis patri in forma dei: uerbũ, per
quem facta ſunt omnia,non habebat ubi flagellaretur:ad hoc carne indutus eſt, ut ſine flagel
lo non eſſet.Qui ergo flagellat unicum ſine peccato:nunquid relinquit adoptiuum cum pec-
cato? In adoptionem uocatos nos eſſe Apoſtolus dicit:Adoptionem filiorum accepimus : ut
eſſemus uni cohæredes,eſſemus etiam hæreditas.Poſtula à me,et dabo tibi gentes hæredita-
tem tuam.Exemplum nobis propoſuit in paſſionibus tuis.Sed ne futuris tẽtationibus defi-
ciat infirmus:nec falſa ſpe decipiendus:nec errore frangendus ſit,dic ei:Præpara animã tuam
ad tentationem.Sed forte incipit labi,contremiſcere,nolle accedere,habes aliud: Fidelis deus
qui non uos ſinit tentari ſupra quàm ferre poteſtis.Illud autem promittere & prædicare fu-
turas paſſiones,infirmum confirmare eſt. Timenti autem nimium & ex hoc deterrito cum
polliceris miſericordiam dei:non quia tentationes deerunt,ſed quia non permittit tentari ſu-
pra quàm poteſtis ferre,fractum colligare eſt.Sunt enim qui cum audierint uenturas tribula
tiones,armant ſe magis,& quaſi potum ſuum,ſicut paruam ſibi eam putãt fidelium medici-
nam:

A nam,ſed quærunt martyrum gloriam.Sunt alŋ qui auditis ſuturis & neceſſario uenientibus
tentationibus,quas proprie oportet uenire Chriſtiano,quas nemo ſentit niſi qui uoluerit eſſe
uere Chriſtianus:Imminentibus ergo ſibi aliquibus,franguntur & claudicant. Affer conſola
tionis alligamentũ,alliga quod fractũ eſt:dic ne timeas,non deerit in tẽtationibus ille in quẽ
credidiſti.Fidelis deus qui nõ ſinit te tentari ſupra ꝗ potes ferre.Nõ hoc à me audis:Apoſto
lus dicit,qui etiã dicit:An uultis experimentũ eius accipere qui in me loquitur Chriſtus? Hoc
ergo cum audis ab ipſo Chriſto,audis & ab illo paſtore qui paſcit Iſraël.Illi enim dictum eſt:
Potabis eos in lachrymis,in menſura.Quod eñ ait Apoſtolus: Non ſinit tentari uos ſupra
ꝗ poteſtis ferre,hoc ait propheta:In menſura. Tantũ tu noli dimittere corripientẽ & adhor-
tantem,terrentẽ & cõſolantẽ,percutientẽ & ſanantẽ. Quod infirmũ eſt, inquit, nõ cõforta-
ſtis: paſtoribus malis dicit,paſtoribus falſis,paſtoribus ſua quęrẽtibus,nõ quę Ieſu Chriſti,ex
cõmodo lactis & lanæ gaudẽtibus,oues omnino non curantibus. Et quod male habuit,non
corroboraſtis,aut infirmũ,id eſt non firmũ:Nam dicuntur infirmi etiã ægrotantes.Sed inter
infirmum & ægrotũ,id eſt male habentẽ,hoc mihi uidetur intereſſe: Etenim iſta fratres quæ
diſtinguere utcũꝗ conamur,forte & nos poſſumus maiore diligentia melius diſtinguere,et
alius peritior uel lumine corporis plenior:interim ne fraudemini quantum ad uerba attinet
ſcripturæ,quod ſentio loquor.Infirmo ne accidat tentatio & eũ frangat,timendum eſt. Lan-
guens autẽ iam cupiditate aliqua ægrotat:cupiditate aliqua impeditur ab intranda uia dei,à
ſubeundo iugo Chriſti.Attendite illos homines uolentes bene uiuere:iam ſtatuentes bene ui-
uere,et minus idoneos mala pati ſicut parati ſunt bona facere.Pertinet aũt ad Chriſtianã fir-
mitatem:non ſolũ operari quæ bona ſunt,ſed & tolerare quæ mala ſunt. Qui ergo uidentur
feruere in operibus bonis,ſed imminentes paſſiones tolerare nolle,aut nõ poſſe,infirmi ſunt.
Qui uero aliqua cupiditate mala amatores mundi,ab ipſis bonis operibus reuocãtur:lãguidi
B & ægroti iacent:quippe in ipſo languore tanꝗ ſine ullis uiribus nihil boni poſſunt operari.
Talis in anima paralyticus ille fuit,quẽ cũ dño inferre nõ poſſent qui eũ portabãt: tectũ ape-
ruerunt & depoſuerũt:Id eſt tanꝗ ſi in anima hoc uelis facere ut tectũ aperias, et deponas ad
dominum animã paralyticã,diſſolutam omnibus membris,et uacantẽ ab omni opere bono:
grauatam utiꝗ peccatis ſuis,et languentẽ morbo cupiditatis ſuæ.Si ergo diſſoluta ſunt mem
bra omnia,et eſt paralyſis interior,ut peruenias ad medicũ(forte enim latet medicus: hoc eſt,
iſte uerus intellectus in ſcripturis occultus eſt)exponendo quod occultũ eſt,aperi tectũ & de-
pone paralyticum.Quod qui nõ faciunt,et qui facere negligunt,audiſtis quæ audiant:Quod
male habuit nõ corroboraſtis,et quod contribulatũ eſt,nõ colligaſtis.Iam hinc diximus.Fra
ctus enim erat terrore tentationis.Accidit aliquid,unde quod fractũ eſt colligeẽ conſolatione
illa:Fidelis deus qui nõ uos ſinit tentari ſupra ꝗ poteſtis ferre,ſed faciet cũ tentatione etiã exi
tum ut poſſitis ſuſtinere. Et quod errabat,non reuocaſtis:Ecce unde inter hæreticos pericli-
tamur.Et quod errabat,nõ reuocaſtis:et quod perŋt,non inquiſiſtis.Hinc inter manus latro
num,& dentes luporum furentiũ utcunꝗ uerſamur.Et pro his periculis noſtris ut oretis,ora
mus.Et contumaces oues,quia quæruntur errantes,alienas ſeſe à nobis dicunt. Errore ſuo &
perditione ſua dicunt:quid uos uultis? quid uos quæritis? quaſi nõ ipſa cauſa ſit , ut quærere
eas uelimus.Et quare quærimus? Quia errãt & pereunt.Si in errore,inquit,ſum, ſi in interitu,
quid me uis? quid me quæris? Quia in errore es,reuocare uolo:quia periſti,inuenire uolo. Sic
uolo errare,ſic uolo perire.Sic uis errare,ſic uis perire:quãto melius ego nolo.Prorſus audeo
dicere:Importunus ſum.Audio enim dicentẽ Apoſtolũ:Prædica uerbum, inſta opportune,
importune.Quibus opportune? quibus importune? Opportune utiꝗ uolẽtibus:importune
nolentibus.Prorſus importunus audeo dicere,tu uis errare,tu uis perire,ego nolo.Non uult
poſtremo ille qui me terret.Si uoluero,uide quid dicat,uide quid increpet. Quod errabat nõ
reuocaſtis,& quod perŋt nõ inquiſiſtis. Te magis timebo ꝗ ipſum? Oportet nos omnes ex-
hiberi ante tribunal Chriſti,Nõ te timeo;non enim potes euertere tribunal Chriſti, Reuoca-
bo erran

C bo errantem,requiram perditum.Et ſi me lanient inquirentem uepres ſyluarum: per omnia
angusta me coartabo:omnes ſepes excutiã quantũ mihi uiriũ dñs terrens donat:omnia pera
grabo:reuocabo errantẽ,requiram pereuntem.Si me pati non uis,noli errare,noli perire.Pa-
rum eſt quod doleo te errantem atq; pereuntem:timeo ne negligens te,etiã quod forte eſt oc-
cidam.Vide enim quod ſequitur:Et quod forte fuit confeciſtis. Si neglexero errantem atque
pereuntem,& eũ qui fortis eſt delectabit errare atq; perire:Cupio lucra exteriora, ſed timeo
plus damna interiora.Si indifferentẽ habuero errorem tuum:attendit qui fortis eſt: putat ni-
hil eſſe ire in hæreſim,quando aliquod cõmodum de ſeculo reluxerit unde imitetur. Statim
mihi dicit fortis ille periturus,cũ te perditũ non requiro:Et hac & hac deus eſt.Quid intereſt:
homines inter ſe litigantes hoc ſecerunt,ubicũq; colendus eſt deus.Si forte illi dixerit aliquis
Donatiſta:Non tibi do filiam meã niſi fueris de parte mea: Illi opus eſt, ut attendat & dicat:
Si nihil mali eſſet eſſe de parte eorum,non contra illos dicerent tanta paſtores noſtri: nõ pro
illorum errore ſatagerent.Si ergo ceſſemus & taceamus,contraria locuturus eſt:utiq; ſi malũ
eſſet eſſe in parte Donati,loquerentur contrà,redarguerent eos,ſatagerẽt lucrari illos:ſi errãt,
reuocarent illos.Non fruſtra ergo cum iam dixiſſet ſuperius:Quod craſſum eſt, interfeciſtis:
Ipſa eſt enim repetita ſententia,niſi ex his quæ ſupra dixit nata eſſet.Quod errabat,non reuo
caſtis:& quod perijt,non requiſiſtis: & hoc faciendo, quod forte eſt, interfeciſtis. Proinde
audi quid ſequitur de iſta negligentia malorum,imò falſorum paſtorũ.Et diſperſæ ſunt oues
meæ,eo quod non ſit paſtor,& factæ ſunt in comeſturã omnibus beſtijs agri. Furantur lupi
inſidiantes,rapiunt leones frementes,cum oues non hærẽt paſtori. Nam præſens eſt paſtor,
ſed male agentibus non eſt paſtor.Et inhærent paſtoribus, ſeipſos non oues paſcentibus, &
lœtalis error conſequitur.Eunt in beſtias deprædantes ſe,& de illarum morte ſe ſatiari cupien
D tes.Tales enim ſunt omnes qui gaudent de erroribus alienis:beſtiæ ſunt paſtæ morſibus di-
ſperſarum.Et diſperſæ ſunt:et errauerunt oues meæ in omnem montem, & in omnem collẽ
altum.Viam montibus & collibus:tumor terrenus,& ſuperbia ſeculi extulit. Superbia Do-
nati fecit ſibi partem ſubſequentem,cum Parmenianus illius confirmauit errorem.Ille mons
eſt:ille collis eſt.Sic omnis cuiuslibet autor erroris terrena elatione intumeſcens,promittit oui
bus requiem,bona paſcua:& aliquando inueniunt ibi oues paſcua de pluuia diei, non de du-
ritia montis.Habent enim & ipſi ſcripturas,habent ſacramenta:Non ſunt iſta montium,ſed
cum inueniuntur in montibus,male remanent in montibus. Errando enim in montibus, &
in collibus deſerendo gregem,deſerunt unitatem:deſerit unitas cohortes aduerſus leones &
lupos.Inde ergo reuocet deus ipſe:Reuocet modo,audietis ipſum reuocantem. Errauerunt,
inquit,oues meæ in omnem montem,& in omnem collem altum: hoc eſt in omnem tumo-
rem terrenæ ſuperbiæ.Sunt enim & montes boni:Leuaui oculos meos in montes, unde ue-
niet auxilium mihi.Et uide quia non tibi in montibus ſpes eſt:Auxilium,inquit,meum à do-
mino,qui fecit cœlum & terram.Noli putare iniuriam facere te montibus ſanctis,quando di
xeris:Auxilium meum non in montibus,ſed à domino qui fecit cœlum & terram.Ipſi mon-
tes hoc tibi clamant.Mons erat qui clamabat:Audio in uobis ſchiſmata fieri : ut unuſquiſq;
ueſtrum dicat:Ego ſum Pauli:ego Apollo:ego Cephæ: ego aũt Chriſti. Leua oculos in iſtũ
montem:audi quid dicat,& in ipſo remaneas.Audi etiã quid ſequatur:Nunquid Paulus cru
cifixus eſt pro uobis?Ergo poſteaq; leuaueris oculos tuos in montes,unde uenit auxiliũ tibi,
id eſt,in autores ſcripturarũ diuinarum,attende omnibus medullis ſuis,omnibus oſſibus cla
mantem:Domine quis ſimilis tibi?ut ſecurus ſine ulla iniuria montiũ dicas : Auxilium meũ
à dño qui fecit cœlũ & terram.Non ſolũ tunc tibi non ſuccenſebunt montes, ſed tunc ama-
bunt,tunc magis fauebunt.Si in ipſis ſpem tuã poſueris,cõtriſtabuntur. Angelus multa diui
na & mira oſtẽdens homini ab homine adorabatur:tanq; leuantẽ oculos in montem: ait ille
ſe reuocans ad dominũ:Noli,inquit,facere:illũ adora. Nam ego conſeruus tuus ſum, & fra-
trum tuorum.In omnem montẽ,& in omnem collem;& in omnẽ faciẽ terræ diſperſæ ſunt:

& in

A & in omnem faciem terræ lucent. Quid eſt in omnem faciem terræ diſperſæ ſunt? Omnia ter-
rena ſectantes, ea quæ in faciem terræ lucent, ipſa amant, ipſa diligunt. Nolunt mori, ut ab-
ſcondatur uita ipſorum in Chriſto, ſuper omnem faciem terræ & dilectionem terrenorũ. Et
quia errantes oues ſunt ſuper omnẽ faciem terræ, non omnes hæretici per totã faciem terræ,
ſed tamen hæretici per totam faciem terræ: alij hic, alij ibi: nuſquam tamen deſunt: ipſi ſe nõ
nouerunt. Alia ſecta in Africa: alia hæreſis in Oriẽte: alia in Aegypto: alia in Meſopotamia.
Verbi gratia: Diuerſis locis ſunt diuerſæ: ſed una mater ſuperbia oẽs genuit: ſicut una mater
noſtra catholica, omnes Chriſtianos fideles toto orbe diffuſos. Nõ ergo mirũ ſi ſuperbia pa-
rit diſſenſionem, charitas unionem. Tamẽ ipſa catholica mater & ipſe paſtor in ea ubiq; quę-
rit errantes: confortat infirmos, curat languidos, alligat confractos, alios ab iſtis, alios ab illis
non ſe inuicem ſcientibus: ſed tamen illas omnes nouit: quia cum omnibus fuſa eſt. Verbi
gratia: Eſt in Africa pars Donati: Eunomiani nõ ſunt in Africa, ſed cum parte Donati eſt hic
catholica. Sicut in oriente Eunomiani: ibi aũt nõ eſt pars Donati, ſed ibi eſt catholica. Illa ſic
eſt tanquam uitis creſcendo ubiq; diffuſa: illi ſunt tanquam ſarmenta inutilia, agricolæ falce
præciſa merito ſterilitatis ſuæ: ut uitis putaretur, non amputaretur. Sarmenta ergo illa ubi
præciſa ſunt, ibi remanſerunt: Vitis autem creſcens per oĩa, & ſarmenta ſua nouit, quæ in illa
manſerunt: & iuxta ſe, quæ de illa pręciſa ſunt. Inde tamen reuocat errantes: quia & de ramis
fractis dicit Apoſtolus: Potens eſt eñ deus iterum inſerere illos: ſiue dicas oues errantes à gre-
ge: ſiue dicas ligna præciſa de uite. Nec ad reuocandas oues, nec rurſus ad inſerẽda ligna, mi-
nus idoneus eſt deus: quia ille ſummus paſtor, ille uerus agricola. Et in omnem faciem terræ
diſperſæ ſunt: & non fuit qui reuocaret, ſed in malis illis paſtoribus nõ fuit homo qui require-
ret. Propterea paſtores audite uerbum domini: Viuo ego dicit dominus deus. Videte unde
cœpit. Tanquam iuratio eſt dei teſtificatio uitæ: Viuo ego dicit dominus, mortui ſunt paſto-
B res, ſed ſecutæ ſunt oues: Viuit dominus. Viuo ego dicit dominus deus. Qui autem paſtores
mortui? Sua quærentes non quæ Ieſu Chriſti. Erunt ergo & inuenientur paſtores: non quæ
ſua ſunt quærentes, ſed quæ Ieſu Chriſti? Erũt plane, & inueniẽtur plane: nec deſunt: nec de-
erunt. Videamus ergo quid dicat dominus, qui ſe dicit uiuere: utrum dicat ablaturũ ſe oues à
paſtoribus malis, paſcentibus ſeipſos, nõ oues: & daturum ſe eas paſtoribus bonis, paſcenti-
bus oues, non ſe. Viuo ego dicit dominus deus: quia pro eo quod factæ ſunt oues meæ in co-
meſturam omnibus beſtijs campi: eo quod non eſſet paſtor. Rurſus paſtorem dicit: & pau-
loante: & nunc non ait, ex eo quod non ſint paſtores. Quibus enim talibus male errantibus:
male pereuntibus non eſt paſtor: & ſi præſens eſt paſtor: quia & cum præſens eſt lux, non eſt
cæcis lux. Et non quæſierunt paſtores oues meas: & pauerunt paſtores ſeipſos: oues autem
meas non pauerunt. Propter iſtud paſtores, audite uerbum domini. Sed qui paſtores audi-
te? Dicit dominus deus: Ecce ego ſuper paſtores: & requiram oues meas de manibus eorum.
Audite & diſcite oues dei: A malis paſtoribus inquirit deus oues ſuas: & de manibus eorum
inquiret mortem eorum. Dicit enim alio in loco per eundem prophetam: Fili hominis ſpecu-
latorem dedi te domui Iſraël: & audies ex ore meo ſermones: & præmonſtrabis eis ex me. In
eo cum dixero peccatori: Morte morieris, et non fuerit locutus, ut impius caueat à uia ſua: ille
facinoroſus in ſuo facinore morietur: ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Tu autẽ
ſi prænunciaueris facinoroſo uiam eius, ut auertatur ab ea: & non fuerit auerſus à uia ſua: ille
in facinore ſuo morietur: & tu animam tuam liberabis. Quid eſt fratres? Videtis quàm ſit ta-
cere periculoſum: Moritur ille, & recte moritur in impietate ſua: & peccato ſuo moritur: Ne-
gligentia tñ eius occidit eũ. Nam paſtorẽ inueniet uiuentẽ, qui ait: Viuo ego dicit dominus
deus: ſed cũ fuerit negligens non admonente illo qui ad hoc eſt præpoſitus & ſpeculator ut
admoneat: & ille iuſte morietur: & ille iuſte damnabitur. Si aũt dixeris, inquit, impio: Morte
morieris: cui ego fuero gladium comminatus: & ille neglexerit uitare imminentẽ gladium: &
uenerit gladius & interfecerit eũ: ille in peccato ſuo morietur: tu autẽ animam tuam liberaſti.

C Propter hoc ad nos quidem pertinet non tacere: Ad uos autem & ſi taceamus, de ſcripturis
ſanctis uerba paſtoris audire. Videamus ergo, qa ſic propoſueram: utrum auferat oues à pa-
ſtoribus malis, & det eas paſtoribus bonis. Video eum auferentem oues à paſtoribus malis.
Hoc enim dicit dominus: Ecce ego ipſe ſuper paſtores: & inquirā oues meas de manibus eo-
rum: & auertam ab eis ut non paſcant oues meas: nec paſcant amplius paſtores ſemetipſos.
Cum enim dico: paſcant oues meas, illi non paſcunt oues meas. Auertam ut non paſcant o-
ues meas. Quomodo auertit ut non paſcant oues ipſius? Quæ dicunt, facite: quæ aũt faciunt,
facere nolite: tanquam diceret: mea dicunt, ſua faciũt. Si diceret: Facite ſecuri quod faciũt: ĩpos
damnabo male uiuentes, uobis autem parcam, qui ſecuti eſtis præpoſitos ueſtros. Si hoc di-
ceret: dederat malis paſtoribus paſcendas oues: paſcentibus non oues, ſed ſe. Sed quoniā ter-
ret non ſolũ cæcum ducentem, ſed & cæcum ſequentē: Neq; enim ait: cadit in foueam ducēs,
& non cadit ſequens: ſed, cæcus cæcum ducens, ambo in foueam cadunt. Admonuit oues &
ait: Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt facere nolite. Cum enim nõ facitis quæ faciunt ma
li paſtores, non uos ipſi paſcunt: cum facitis autē quæ dicunt, ego uos paſco: Mea eñ dicunt,
& non faciunt. Securi inquiunt ſequimur epiſcopos noſtros. Dicunt hoc ſæpe hæretici quā-
do ueritate manifeſtiſſima conuincuntur: Nónne oues ſumus? Illi de nobis reddent rationē.
Reddent plane malam de morte ueſtra. De morte ouis malignæ reddet malus paſtor malā
rationem. Nũquid ideo uiuit ouis, quia deſignatur pellis ipſius? Increpatur paſtor, quia ne-
glexit ouem errantem: & propterea in fauces lupi irruit ut deuoraretur. Quid illi prodeſt, qa
affert pellem ſignatam? Paterfamilias uitam ouis inquirit. Sed ecce malus paſtor attulit pel-
lem: reddat de pelle rationem. Forte mentiturus eſt. Videbat deſuper qui poſtea iudicat: Cui
uerba ille ficta numerat, cogitationes inſpicit. Reddat paſtor malus rationem de pelle ouis
mortuæ. Clamaui ei uerba tua, & ſequi noluit: dedi operam ut à grege non aberraret, & non
D obtemperauit. Plane ſi hoc dicat, & uerum dicit: nouit autem ille utrum uerum dicat, reddit
bonam rationem de oue mala. Si autem inſpicit deus quia neglexit errantem, quia non quæ-
ſiuit pereuntem, quid prodeſt quod inuenit pellem quam referret? Ipſam reuocaret ne pellē
mortuæ demonſtraret. Si ergo non bonam rationem reddit: quia non quæſiuit errantem,
qualem reddet qui fecit errantem? Hoc eſt qd' dico: Si in catholica conſtitutus epiſcopus non
bonam rationem reddit de oue, ſi non quæſierit errantem de grege dei: qualem rationē red-
diturus eſt hæreticus: qui non ſolum non reuocauit ab errore, ſed etiam compulit in errorē?
Sed uideamus ut dixi, quomodo reuocet deus oues à paſtoribus malis: Iam commemora-
ui: Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Et non uos ipſi paſcunt, ſed deus: qa
uelint nolint paſtores ut perueniant ad lac & lañam, uerba dei dicturi ſunt. Qui prædicas nõ
furandum, furaris: dicit Apoſtolus ad eos qui bona dicunt, & mala faciunt. Tu audi prædi-
cantem: Ne fureris: noli imitari furantem. Si furantem imitari uolueris, ipſe te paſcet facto
ſuo: ubi uenenum ſubminiſtrat, non cibum. Si uero hoc ab illo audis quod non dicit de ſuo,
ſed de deo: non poteſt quidem uua de ſpinis colligi. Nam & ipſius domini ſententia eſt: Ne-
mo colligit de ſpinis uuam, & de tribulis ficus. Nec ideo tamen quaſi calumnieris domino
tuo & dicas: Domine noluiſti me, quia fieri non poteſt, de ſpinis legere uuam. Et rurſus dixi-
ſti mihi de quibuſdam: Quæ dicunt facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Nempe mala fa-
cientes utiq; ſpinæ ſunt. Quomodo uis me de ſpinis colligere uuam uerbi? Reſpondebit: Nõ
eſt illa uua ſpinarum: ſed aliquando increſcens ſarmentum implicat ſe in ſepem, & pendet
uua inter denſa ſpinarum, ſed non ſurgit de radice ſpinarum. Tu ſi eſurieris & aliud non ha-
bes unde ſumas, caute manum mitte ne lacereris à ſpinis: id [illegible]t ne facta imiteris malorum, &
lege uuam inter ſpinas pendentem, ſed de uite naſcentem. Ad te perueniet botri alimentum,
ſpinis ſeruatur ignis tormentum. Extraham, inquit, oues meas de ore eorum & de manibus
eorum: & non erunt eis adhuc in cibum. Hoc & in pſalmo dicitur: Nónne cognoſcent oēs
qui operantur iniquitatem: qui deuorant populum meum ut cibum panis? Et non erunt eis
adhuc

A adhuc in cibum: Quoniam haec dicit dominus deus: Ecce ego ipſe abſtuli à malis paſtoribus oues: monendo ut dixi: ne quod faciunt, faciant, id eſt, ne quod faciunt mali paſtores, faciant incaute negligentes oues. Et quid ait: Cui dat quod illis abſtulit? Forte bonis paſtoribus? Non hoc ſequitur. Et quid dicemus fratres: nónne ſunt paſtores boni? Nónne alio loco ſcripturarum dicitur: Et conſtituam eis paſtores ſecundum cor meum: & paſcent eas ſcientia & diſciplina? Quomodo ergo oues quas malis paſtoribus tollit, non dat bonis: ſed tanquam omnino nuſquam remāſerint boni dicit: Ego paſcam? Petro dixerat: Paſce oues meas. Quid ergo faciemus? Cum Petro commendātur oues: non ibi dixit dominus: Ego paſcam oues meas: non tu: ſed Petre, amas me: paſce oues meas. An forte quia modo non inuenitur Petrus? Iam enim aſſumptus eſt in requiem apoſtolorum & martyrum. Non eſt cui dicat ſecurus dominus ouium: Paſce oues meas: & quodammodo quaſi neceſſitate deſcendit ad officium paſcendi oues ſuas: non habens quibus commendet, nec tamen deſerens. Hoc enim uidetur ſequi. Haec dicit dominus deus: Ecce ego ipſe. Videamus: Qui paſcis Iſraël intende: qui deducis tanquam oues Ioſeph populum in Aegypto conſtitutum. Iam diffuſus in gentibus Iſraël, ipſe eſt Ioſeph. Noſtis enim quia migrauit Ioſeph in Aegyptum: uēdentibus fratribus, factum eſt. Vendiderunt Chriſtum Iudaei ſine cauſa: & inter apoſtolos ipſe Iudas uenditor fuit. Coepit eſſe Chriſtus in gentibus: ibi honoratus eſt: ibi creuit populus eius: non eum deſerit paſtor eius. Excita, inquit, potentiam tuam & ueni: ut ſaluos facias nos. Plene facit & faciet. Ait enim: Ecce ego ipſe, & inquiram oues meas: & uiſitabo eas ſicut uiſitat paſtor gregē ſuum. Non curauerunt mali paſtores: Non enim ſuo ſanguine redemerunt. Sicut uiſitat, inquit, paſtor gregem ſuum in die. In qua enim die? Cum fuerit nimbus & nubes, id eſt, in pluuia & nebula. Pluuia & nebula error ſeculi huius, caligo magna ſurgens de cupiditatibus hominum: & nebula ualida contegens terrā: Et difficile eſt, ut non errent oues in iſta nebula: ſed paſtor non deſerit eas: inquirit eas: penetrat nebulam oculis acutiſſimis: non impeditur caligi
B ne nubium: uidet undiqꝫ: errantem reuocat: tantum ut fiat quod dicit in euangelio: Quę ſunt oues meae audiunt uocem meam, & ſequuntur me. In medio ouium diſperſarum, ſic inquirā oues meas: & educam eas ab omni loco, quo diſperſae ſunt. Illic in die nubis & nimbi, quando difficile eſt eas inueſtiri, tunc ego inueniam. Craſſa nebula eſt: pinguis nimbus eſt: oculos enim eius nihil latet. Et educam eas de gentibus: & colligam eas de regionibus: & inducam eas in terram earum: & paſcam eas ſuper montes Iſraël. Conſtituit montes Iſraël, autores ſcripturarum diuinarum: Ibi paſcite, ut ſecure paſcatis: quicquid inde audieritis, hoc uobis bene ſapiat: quicquid extra eſt, reſpuite, ne erretis in nebula. Audite uocem paſtoris. Colligite uos ad montes ſcripturae ſanctae. Ibi ſunt deliciae cordis ueſtri: ibi nihil uenenoſum, nihil alienū: uberrima paſcua ſunt: uos tantum ſane uenite: ſane paſcimini. In montibus Iſraël & in riuis, & in omni habitatione terrae. A montibus enim quos oſtendimus, manauerunt riui praedicationis euangelicae: cum in omnem terram exiuit ſonus eorum. Et facta eſt omnis habitatio terrae ad paſcendas oues laeta atqꝫ foecunda. In paſcuis bonis paſcam eas: & in montibus altis Iſraël: Et erunt ſtabula earum illic: hoc eſt ubi requieſcant: ubi dicant: Bene eſt: uerum eſt: manifeſtum eſt: non fallimur. In gloria dei requieſcent tanquam in ſtabulis illis & dormient, hoc eſt, requieſcent in delicijs bonis: & in paſcua pingui paſcentur ſuper montes Iſraël. Iam dixi montes Iſraël, montes bonos, quò leuamus oculos: ut inde nobis ueniat auxilium noſtrū à domino, qui fecit coelum & terram: Ideo ne uel in montibus bonis eſſet ſpes noſtra: cum dixiſſet: Paſcam oues meas ſuper montes Iſraël: Rurſus ne tu ſpem poneres in montibus: ſubiecit ſtatim: Ego paſcam oues meas. Leua tu oculos tuos in montes unde ueniet auxilium tibi. Sed attende dicentem: Ego paſcam. Auxilium enim tuum à domino qui fecit coelum & terram. Et ego requieſcere faciam eas, dicit dominus deus. Sed ut requieſcere faciat, quid primo curauit? Quod enim primo curauit, poſterius dicit: Hęc dicit dominus deus: Quod perijt requiram: quod errauit, reuocabo: & quod comminutum eſt, colligabo: & quod exanime eſt,

C confortabo:& quod pingue eſt & forte,cuſtodiã.Quod non faciebant mali paſtores,ſeipſos
paſcentes,non oues.Non ait dominus:Conſtituam alios bonos paſtores qui faciãt hæc: ſed
ego,inquit,paſcam oues meas:nulli committam.Securi uos fratres:ſecuræ uos oues: Nobis
uidetur timendum,quaſi deſit paſtor bonus.Et addit ſic:Et paſcam eas cum iudicio. Vide,
quia ſic ſolus paſcit cum iudicio paſcẽs.Quis enim homo iudicat de homine? Temerarijs iu
dicijs plena ſunt omnia.De quo deſperauimus,ſubito conuertitur & fit optimus. De quo
multum præſumpſimus,ſubito deficit & fit peſſimus.Nec timor noſter certus eſt:nec amor
noſter certus eſt.Quid ſit hodie quiſq; homo,uix nouit ipſe homo:tamen utcunq; ipſe quid
hodie:quid aut cras,nec aut ipſe.Paſcit ergo ille cum iudicio diſpertiẽs propria proprijs:hæc
iſtis,illa illis:debita eis quibus debetur,hoc aut illud:Nouit enim quid agat:cum iudicio pa-
ſcit,quos iudicatus redemit.Paſcit ergo ipſe cum iudicio.In propheta enim Hieremia clama-
uit quidam:Perdix congregauit quæ non peperit:faciens diuitias ſuas non cum iudicio.Cõ-
tra iſtam perdicem facientem diuitias ſuas non cum iudicio, paſcit iſte paſtor cum iudicio.
Quare ille ſine iudicio? Quia congregauit,quæ non peperit.Quare iſte cum iudicio? Quia ſo
uet quod peperit.De paſtore tamen bono loquitur.Paſtores boni aut non ſunt aut latent.Si
non ſunt,quid agimus? Si latent:quare de eis tacetur? Perdix quidem illa à quibuſdam ma-
ioribus,& ante nos ſcripturas tractantibus,diabolus intellectus eſt;congregans quæ non pe-
perit.Non enim ille creator,ſed deceptor eſt:faciens diuitias ſuas,non cum iudicio. Non enĩ
ad eum pertinet,quis iſto aut illo modo erret: omnes errantes uult quibuslibet erroribus.
Quàm diuerſæ ſunt hæreſes:quàm diuerſi errores.Ille in omnibus uult errare homines. Nõ
dicit diabolus:Donatiſtæ ſint,& non Ariani:ſiue illi ſint,ſiue iſti:ad eum pertinẽt congregã-
tem ſine iudicio.Idola,inquit,adoret,meus eſt:Iudæorum ſuperſtitione remaneat,meus eſt:
deſerta unitate in illam,uel in illam hæreſim pergat,meus eſt.Congregat ergo ſine iudicio fa
D ciens diuitias ſuas.Sed quid ſequitur:In dimidio dierum eius derelinquet eas:et in nouiſſimis
ſuis erit inſipiẽs.Venit ille congregans undiq; oues ſuas in dimidio dierum eius: priuſquam
ſperabat,antequam putabat,derelinquet eas:& erit inſipiens in nouiſſimis eius.Quare in pri
mis ſuis ſapiens erat? ut in nouiſſimis ſuis ſit inſipiens.Audite fratres: Dicitur aliquando in
ſcripturis ſapientia pro ſtulticia,abuſione uerbi non proprietate.Vnde etiam dicitur ubi ſa-
piens,ubi ſcriba,ubi conquiſitor huius ſeculi? Nónne ſtultam fecit deus ſapiẽtiam huius mũ-
di? Et iſta perdix,idem draco,idem ſemper ſapiens erat: quando Adam per Euam decepit.
Verum dicere putatus eſt:bonum conſilium dare exiſtimatus eſt:contra deum creditus eſt.
Quod uero dicitur ſapientia abuſiue uerbi,& in malo, conſuetudine quidem ſcripturarum
noſtrarum:Nam quemadmodum loquantur autores mundi, quid ad nos? Habes in eodẽ
libro:Erat ibi ſerpens ſapientior omnibus beſtijs.Iſte ſapientior omnibus beſtijs, aſtutus &
acutus ad decipiendum agnoſcitur: poſtea non ei creditur.Et dicitur ei: Renunciamus tibi,
ſufficiat quod incautos primo decepiſti.Ergo ita erit in nouiſſimis ſuis inſipiens: Apertæ e-
runt fraudes eius:& ideo iam fraudes non erunt.In nouiſſimis ſuis erit inſipiens,qui congre-
gauit quæ non peperit:& fecit diuitias ſuas non cum iudicio.Paſcit contra illum redemptor
noſter cum iudicio.Exiſtat & aliquis hæreticus:& ſi non frater diaboli,certe adiutor & filius:
& ipſum dixerim perdicem contentioſum animal: Hoc enim animal , ut aucupes norunt,
etiam contendendi ſtudio capitur.Contendunt iſti contra ueritatem:& contẽderunt ex quo
ſe diuiſerunt.Modo dicunt,contendere uolumus:quia iam capti ſunt.Non habet quo dicat:
Nolo contendere.O capte,aliquando tu eras qui primis temporibus ſeditionis tuæ tradito-
res arguebas:innocentes damnabas:iudicium imperatoris quærebas: iudicio epiſcoporum
non conſentiebas,uictus totiens appellabas, apud ipſum imperatorem ſtudioſiſſime litiga-
bas,cõgregabas quæ non peperiſti.Vbi eſt nunc ceruix tua,ubi lingua tua,ubi ſibilus tuus?
Certe in nouiſſimis tuis factus es inſipiens,pauiſti ſine iudicio. Non enim uerum uis, uel de
errore tuo,uel de ueritate iudicare:paſcit contra te Chriſtus cum iudicio diſcernit oues ſuas
ab

A ab ouibus non ſuis. Quæ ſunt oues meæ, inquit, audiunt uocem meam & ſequuntur me. Hic inuenio omnes paſtores bonos in uno paſtore. Non enim uere paſtores boni deſunt, ſed in uno ſunt. Multi ſunt, qui diuiſi ſunt. Hic unus prædicatur: quia unitas commendatur. Neq; enim uere modo ideo tacentur paſtores, & dicitur paſtor: quia non inuenit dominus cui cō-mendet oues ſuas: tunc autem ideo commendauit: quia Petrum inuenit: Imò uero & in ipſo Petro unitatem commendauit. Multi erāt apoſtoli, & uni dicitur: Paſce oues meas. Abſit ut deſint modo boni paſtores: abſit à nobis ut deſint, abſit à miſericordia ipſius ut non eos gi-gnat atq; cōſtituat. Vtiq; ſi ſunt bonę oues, ſunt & boni paſtores: Nam de bonis ouibus fiūt boni paſtores: Sed omnes boni paſtores in uno ſunt, unum ſunt. Illi paſcūt, Chriſtus paſcit. Non enim uocem ſuam dicunt amici ſponſi, ſed gaudio gaudent propter uocem ſponſi. Idem ergo ipſe paſcit cum ipſi paſcūt. Et dicit: Ego paſco, quia in illis uox ipſius, in illis chari-tas ipſius. Nam & ipſum Petrum cui commendauit oues ſuas, quaſi alter alteri unum ſecum facere uolebat: ut ſic ei oues cōmēdaret, ut eſſet ille caput, ille figurā corporis portaret, id eſt ec-cleſiæ: Et tāquā ſpōſus & ſpōſa eſſent duo in carne una. Proinde ut oues cōmēdaret: quid illi prius dicit: ne illi tāquā alteri cōmēdaret: Petre amas me? Et reſpōdit: Amo. Et iterum: Amas me? Et reſpōdit: Amo. Et tertio: Amas me? Et reſpōdit: Amo. Cōfirmat trinitatem, ut cōſoli-det unitatē. Ipſe ergo paſcit unus in his, & hi in uno: & tacetur de paſtoribus. Sed nō tacetur. Gloriātur paſtores, ſed qui gloriatur in domino glorietur. Hoc eſt Chriſtum paſcere: hoc eſt Chriſto paſcere, præter Chriſtum ſibi non paſcere. Neq; enim uere inopia paſtorum tanquā iſta futura mala tempora propheta prædiceret, dixit: Ego paſcam oues meas: non habeo cui commēdem. Etiam cum ipſe Petrus erat, & cum adhuc ipſi apoſtoli erant in hac carne, & in hac uita: tunc ait ille unus in quo uno omnes unum: Habeo alias oues, quæ non ſunt de hoc ouili: oportet me & eas adducere, ut ſit unus grex & unus paſtor. Sint ergo omnes in paſto-

B re uno: & dicant uocem paſtoris unam, quam audiant oues & ſequantur paſtorem ſuum: & non illum, aut illum, ſed unum: Et omnes in illo unam uocem dicant: diuerſas uoces nō ha-beant. Obſecro uos fratres, ut idipſum dicatis omnes: & non ſint in uobis ſchiſmata. Hanc uocem eliquatam ab omni ſchiſmate, purgatam ab omni hæreſi, audiant oues & ſequātur pa-ſtorem ſuū dicentem: Quæ ſunt oues meæ uocem meam audiunt & ſequuntur me: Nam uis noſſe hæretice quàm non habeas uocem paſtoris, & periculoſe te ſequantur oues, tectum in-dumento ouium, & intus lupum rapacem, audiant uocem tuam. Videamus an Chriſti ſit. Eccleſiam quærit infirma ouis à grege aberrans, neſciens ubi ſit grex: quærit quo ſe aggreget, quo intret ædem. Vocem audiamus an Chriſti ſit: Audiamus utrū agni ſit, an perdicis. Ouis dei, gregem ſuum quærit. Puta ouem de oriente ueniſſe in Africam: quærit gregem ſuum: in-currit in te, incurrit in baſilicam tuam: intrare uult, commoueris ignota facie, uel tu, uel mini-ſter tuus, ſtans uel ſedens ad oſtium: interrogat ouem quærentem gregē ſuum: imò gregem dei cū grege ſuo intrare uult, ubi eum eſſe putat. Quæris paganus ſit, an Chriſtianus? Reſpō-det: Chriſtianus: Ouis eſt enim dei. Quæris ne forte catechuminus ſit & irruat in ſacramen-tis? Reſpondet: Fidelis. Quæris cuius cōmunionis ſit? Reſpondet: Catholicus: Chriſtianū fi-delem catholicum reprobas: Qui ſunt intus quos tenes? Ita uero proijce, reproba. A te repro-batus à Chriſto probatur. Vtinam & illi qui ſunt apud te cognoſcant te, & in dimidio dierū tuorum derelinquant te. Quidam fratres noſtri heſterno die ierunt ad baſilicam eorum: etſi ad malos fratres, tamen ad fratres. Attendite fratres mei, quid interſit inter fiduciam ueritatis & timorem falſitatis. Quādo aliquos eorum in hoc populo agnoſcitis, quomodo gaudetis: quia in uobis ille eſt qui quærit quod perierat? Suggeretur aliquando uobis: Audiet & diſce-det. Et uos: Audiat & diſcedat. Audiet & irridebit. Audiat & irrideat: Aliquando ſapiet, ali-quando agnoſcet, aliquando relinquitur à populo ſuo, remanet cum corde ſuo: Renunciat errori ſuo, gratias agat deo ſuo. Illi autē quid? Qui eſtis? Chriſtiani ſumus. Non, ſed explora-tores. Et illi. Catholici ſumus. Conati ſunt iniuriare meliori cōſilio. Poenitet eos: atq; utinam

C ſic peniteat,& ibi remanere. Quomodo penituit eos q ingreſſi ſunt iniuriare? Tamen quos
proiecerunt Chriſtianos,fideles,catholicos quos tenuerunt: Nolo dicere: quos proiecerunt:
uideo quos tenuerunt ipſi dicant. Dicant ergo uocem ſuam: Videamus an Chriſti ſit uox,
an paſtoris ſit uox,quam ſequantur oues: ſiue per bonum ſit uox iſta,ſiue per malum homi-
nem: utrum paſtoris ſit uox,attendamus. Quęrit infirmus eccleſiam: quærit errãs eccleſiam
tu quid dicis? partis Donati eſt eccleſia. Ego uocem paſtoris inquiro. Lege hoc mihi de pro-
pheta: lege mihi de pſalmo: recita de lege: recita de euangelio: recita de apoſtolo. Inde ego
recito eccleſiam toto orbe diffuſam & dominum dicẽtem: Quæ ſunt oues meæ,uocẽ meam
audiunt,& ſequuntur me. Quę eſt uox paſtoris? Et prędicari in nomine eius pœnitẽtiam &
remiſſionem peccatorum per omnes gentes,incipientibus ab Hieruſalem. Ecce uox paſtoris
agnoſce eam,& ſequere ſi ouis es. Sed illi codices tradiderunt, & illi thus idolis poſuerũt. Ille
& ille. Quid ad me de illo & de illo? Si fecerũt,non ſunt paſtores: Tu uocem paſtoris edicito
quia nec de illis uocem paſtoris annuncias. Tu accuſas non euangelium,tu accuſas nõ pro-
phetam, non apoſtolum de quo mihi uox iſta loquitur: de illo credo, alĳs non credo. Sed
acta proferes. Acta ꝓfero. Credamus tuis,crede & tu meis. Nõ credo tuis: noli credere meis.
Auferantur chartę humanę,ſonẽt uoces diuinæ. Ede mihi unam ſcripturæ uocem pro par
te Donati. Audi innumerabiles pro orbe terrarũ. Quis eas numerat? Quis eas terminat? Ta
men ut pauca commemoremus,legem attende: primum dei teſtamentum: In ſemine tuo be-
nedicentur omnes gentes. Et in pſalmo: Poſtula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuam,
& poſſeſſionem tuam terminos terræ: Commemorabuntur & conuertentur ad dominum
omnes fines terrę: Et adorabunt in conſpectu eius uniuerſæ patriæ: Quoniã ipſius eſt regnũ,
& ipſe dominabitur gentium. Cantate domino canticum nouum: cantate domino omis ter-
ra. Et adorabunt eum omnes reges,omnes gentes ſeruient illi. Quis enumerare ſufficiat? Pro-
D pe omnis pagina nihil aliud ſonat quam Chriſtum & eccleſiam toto orbe diffuſam. Exeat
mihi una uox pro parte Donati. Quid magnum eſt quod quæro? Eccleſiam toto orbe diffu
ſam perituram eſſe dicunt. Peritura prædicta eſt tot teſtimonĳs manſura? Nec una uox iſta
per legem,per prophetas,per cantica paſtoris eſt. Neq; enim illi uerum dicere ſine uerbo dei
potuerunt,quod eſt Chriſtus. Audi uocem uerbi: & ex ore uerbi,miratus fidem centurionis:
Amẽ, inquit dico uobis,nõ inueni tantã fidẽ in Iſraël. Propterea dico uobis,qa multi ab oriẽ
te & occidẽte uenient & recumbent cũ Abraham & Iſaac & Iacob in regno cœlorũ. Ab orien
te multi & occidente uenient: Ecce eccleſia Chriſti,ecce grex Chriſti: tu uide ſi ouis es. Nõ eñi
te latet grex qui ubiq; eſt. Non habebis,quem non uis eſſe paſtorem tuum: Non habebis in-
quam quod reſpondeas iudici tuo: Neſciui,non uidi,non audiui. Quid eſt quod non ſciſti?
Nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius. Quid eſt quod non uidiſti? Viderunt omnes fines ter
ræ ſalutare dei noſtri. Quid eſt quod non audiſti? In omnem terram exiuit ſonus eorum: &
in fines orbis terræ uerba eorum. Sed recte à uobis quæritur uox Chriſti, uox paſtoris, quã
oues audiant & ſequantur. Non inuenitis quid dicatis: uocem paſtoris non habetis. Audite
& ſequimini. Dimittite uocem lupi,ſequimini uocem paſtoris, aut date uocem paſtoris. Da-
mus inquiunt. Audiamus. Damus & nos uocẽ paſtoris. Audiamus: In canticis,inquiunt,can
ticorum loquitur ſponſa ad ſponſum,eccleſia ad Chriſtum. Nouimus cantica canticorum,
ſancta cantica,amatoria cantica: ſancti amoris,ſanctæ charitatis,ſanctæ dulcedinis. Plane uo-
lo inde audire uocem paſtoris,uocem dulciſſimi ſponſi eccleſiæ. Quid habes? Audiamus.
Sponſa,inquiunt,dicit ad ſponſum: Annuncia mihi quem dilexit anima mea: ubi paſcis, ubi
cubas. Et ille,inquiunt,reſpondet: In meridie. Manifeſta ubi teſtimonia proferebam: nõ erat
quemadmodum aliter interpretareris. Poſtula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam
& poſſeſſionem tuam,terminos terræ. Commemorabuntur & conuertentur ad dominum
uniuerſi fines terræ. Quid eſt quod mihi de Canticis canticorũ profers: quod forte nõ intelli-
gis? Etenim illa cantica canticorũ ænigmata ſunt: paucis intelligẽtibus nota ſunt: paucis pul-
ſantibus

A ſantibus aperiuntur. Tene & deuote accipe aperta: ut merito tibi pandantur obſcura. Quomo-
do eris penetrator obſcurorum, contemptor manifeſtorum? Ecce tamen ut poſſumus fratres
hæc uerba diſcutiamus: aderit dominus ut uideatis ibi ſanum intellectum. Primo quod ab
omnibus & imperitis facillime iudicatur, uerba ipſa male diſtinguunt, nunc audietis, nũc pro-
babitis. Etenim ſic ſe habet textus ipſe lectionis. Sponſa loquitur ad ſponſum: Annuncia mihi
quem dilexit anima mea: ubi paſcis, ubi cubas? Quod ſponſa ſponſo dicat, quod eccleſia Chri-
ſto dicat, nec nos dubitamus, nec illi. Sed omnia uerba ſponſæ audi. Quare uerbum quod ad-
huc ſponſæ eſt, uis tribuere iam ſponſo? Omnia quæ dicit ſponſa dicat: tunc reſpõdebit ſpon-
ſus. Audi euidentius: hac diſtinctione quam dicturus ſum, non inuenies aliquid plus. Annun-
cia mihi quem dilexit anima mea: ubi paſcis, ubi cubas in meridie? Ipſa adhuc dicit: ubi paſcis,
ubi cubas in meridie? Et uide quia ipſa adhuc dicit. Sequitur enim: Ne forte fiam ſicut operta
ſuper greges ſodalium tuorum. Puto omnes peritos imperitosq́ꝫ diſcernere genus maſculi-
num & fœmininum. Operta quæro cuius generis ſit. Ab omni homine quæro, maſculini eſt,
an fœminini? Annuncia, inquit, mihi quem dilexit anima mea: quem, cum dicit maſculum al-
loquitur, ſponſum alloquitur. Quia uere fœmina uirum alloquitur, conſequentia uerba indi-
cant. Annuncia mihi: ubi paſcis, ubi cubas in meridie: ne forte fiam ſicut operta. Audi tu oper-
ta, ut fiant tibi hæc aperta. Annuncia mihi quem dilexit anima mea: ubi paſcis, ubi cubas in
meridie: ne forte fiam ſicut operta ſuper greges ſodalium tuorum. Hucuſq́ꝫ uerba ſpõſæ. Iam
incipiunt uerba ſponſi de manifeſto: Niſi cognoueris temetipſam. Agnoſce euidẽter fœminã.
Temetipſam ò pulchra inter mulieres. Niſi cognoueris temetipſam. O pulchra inter mulie-
res, exi tu in ueſtigijs gregum, & paſce hædos tuos in tabernaculis paſtorum: non in taberna-
culo paſtoris. Vide quomodo cõminetur ſponſus: uide quemadmodũ in periculo quamuis
ille dulcis abſtulit de medio blandimẽta. Quàm blande illa: Annuncia mihi, quem dilexit ani-
B ma mea: ubi paſcis, ubi cubas in meridie? Veniet enim dies medius, quãdo ad umbracula con-
currant paſtores, & forte latebit me, ubi tu paſcis, & ubi cubas in meridie: & uolo mihi annun-
cies ne forte fiam ſicut operta, id eſt ſicut occulta & non cognita. Ego enim manifeſta ſum, ſed
ne ſicut occulta & ſicut celata incidam ſuper greges ſodaliũ tuorum. Omnes enim hæretici à
Chriſto exierunt: omnes qui facti ſunt paſtores mali, habentes greges ſuos ſub nomine Chri-
ſti: illius ſodales fuerunt: illius cõuiuium acceperunt. Sodales enim dicuntur tanq́ꝫ unius conui
uij. Latina enim lingua ſic dicti ſunt ſodales, quaſi ſimul edales: eo quod ſimul edant. Audi il-
lum in pſalmo arguentem ſodales malos, id eſt unius conuiuij: Si inimicus, inquit meus, male-
dixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem utiq́ꝫ: & ſi ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me utique
ab eo: tu uero unanimis & notus meus, dux meus, qui ſimul mecũ dulces capiebas cibos. Ergo
multi ſodales ingrati menſæ dominicæ exierunt foras, mali ſodales fecerunt ſibi menſas ſuas:
& erexerunt ſibi altaria contra altare. In eos iſta timet errare. Et ſi putas quia meridies Africa
eſt: quanquàm poſſem obtinere magis mundi meridiem eſſe partes Aegypti, & illas exuſtas
ſole regiones, ubi pluuia non apparet: quia ipſa eſt meridies, ubi feruet medius dies: ibi autem
eremus plena milibus ſeruorum dei. Vnde ſi ad meridiem locorum uelimus aduertere: quare
non ibi paſcat magis ille & requieſcat: quãdo ante prædictum eſt: Vbera erunt deſerta eremi?
Sed ecce conſentio: Africa ſit meridies. Hic ſunt ſodales mali. Eccleſia tranſmarina in aliquo
ſuorum nauigãte, in Africa ſollicita ne erret, inuocat ſpõſum ſuum, & dicit ei: Abundare audio
hæreticos in Africa, abundare audio rebaptizatores in Africa: Eſſe autem ibi tuos non minus
audio. Et illud audio, & hoc audio, ſed qui ſint tui à te uolo audire. Annuncia mihi quem dile-
xit anima mea: ubi paſcis, ubi cubas in meridie? Audio duas partes eſſe. Vnam Donati: alte-
ram uniuerſo tuo cohærentem. Tu mihi dic quò eam, ne forte uelut operta, id eſt ignota fiam
ſuper greges ſodalium tuorum: & incurram in greges hæreticorum, conãtes ponere lapidem
ſuper lapidem qui deſtruatur, ne irruam in rebaptizatores. Annuncia mihi. Et ille qui cõmen-
dat unitatem paſtoris in hac lectione dix[illegible]go paſcam. Paſtores autem reprobat, qui multi

C eſſe uoluerunt: unitatem amiſerunt. Seueriſſime, non blande reſpondens, ſed pro magnitudine periculi: Niſi cognoueris, inquit, temetipſam ò pulchra inter mulieres. Pulchra es inter mulieres, ſed agnoſce te. Vbi te agnoſces? In toto orbe terrarum. Si enim pulchra unitas eſt in te, ubi diuiſio: fœditas eſt non pulchritudo. Niſi cognoueris temetipſam: In me credidiſti, agnoſce te in me. Quomodo credidiſti? Quomodo & illi mali ſodales conſentiunt, uerbum carnem factum, natum ex uirgine, crucifixum, reſurrexiſſe, aſcendiſſe in cœlos. Si talem me credidiſti: talem & illi ſonant. Cognoſce & tu me in cœlo, & in toto orbe. Vnum quemlibet ex eccleſia tanquàm eccleſiam Chriſtus alloquitur. Nam quomodo eccleſia quærit eccleſiam? Secũdum ipſos loquor. Annuncia mihi quem dilexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubas? Quid querit? Eccleſiam. Et ille tanquàm oſtendens eccleſiam dicit: In meridie, ſicut illi uolunt. Reſpondeãt mihi: quomodo eccleſia quærat eccleſiam: Annuncia mihi quem dilexit anima mea. Quæ loquitur? Eccleſia. Quid ſibi uult annunciari? Vbi paſcis, ubi cubas, id eſt, ubi ſit eccleſia. Eccleſia loquitur & interrogat, ubi ſit eccleſia: Et reſpondet ille, ut putant, in meridie. Si in ſolo meridie eſt, ut dicunt in Africa, quomodo ipſa interrogat, ubi ipſa ſit? An uero portio eccleſiæ transmarinæ bene interrogat de meridie ne hic erret? Alloquitur unumquodq; membrorum eccleſiæ ſuæ Chriſtus, tãquàm ſuã eccleſiam, & dicit: Niſi cognoueris temetipſam ò pulchra inter mulieres, exi. Exire hæreticorum eſt. Aut cognoſce te, aut exi: Quia ſi te nõ cognoueris exitura es. Exitura es quo? In ueſtigijs gregum, ſequendo malos greges. Ne forte putes, quia oues ſequeris ſi exis, audi quid ſequitur: Exi tu in ueſtigijs gregum, & paſce hædos tuos, iam non oues. Noſtis fratres: ubi erunt hædi? Ad ſiniſtram erunt omnes qui exierunt ab eccleſia. Manenti Petro dicitur: Paſce oues meas: exeunti hæretico, paſce hædos tuos. Eſt inquiunt & aliud teſtimonium nihilominus contra te. Dic, audiamus. Erit ſic contra te, quomodo quod putabis pro te. Si meridiem inquiunt interpretaris Aegyptum: Multis quidem modis interpretamur
D meridiem & Aegyptum poſſumus ad locum mundi, & ipſam Africam ſic intelligere. Audi quid intelligam per meridiem: Intelligo feruorem ſpiritualium, flagrantem igne charitatis, ſplendentem lumine ueritatis. Nam dicitur in quodam pſalmo: Dexteram tuam notam fac mihi, & eruditos corde in ſapientia. Dexteram, non hædos: & eruditos corde in ſapientia: ipſi ſunt in meridie. Vnde dicitur à propheta: Et tenebræ tuæ ſicut meridies erũt. Multis ergo modis poſſumus intelligere meridiem. Sed prorſus Africam intelligo. Accipio à te aliquid forte melius quàm ſaperem, niſi à te commemorarer: Africa ſit meridies. Timet eccleſia transmarina incidere in rebaptizatores: timet incidere tanquàm ignota in greges ſodalium: quærit ab ſponſo ſuo ut annunciet illi, ubi paſcat, ubi cubet in meridie: quia in ipſo meridie, in alijs paſcit, in alijs non paſcit: in alijs cubat, in alijs non cubat. Audiat conſilium: ueniat ad catholicam eccleſiam: non incurrat in greges ſodalium: non paſcat hædos ſuos. Sed dic aliud quod te dicebas eſſe dicturum. Propheta, inquit, ait: Deus ab Africo ueniet. Et iam ubi Africus, utiq; Africa. O teſtimonium: Deus ab Africo ueniet: & ab Africo ueniet deus. Alterum Chriſtum in Africa naſci, & ire per mundum hæretici annunciant. Rogo quid eſt: Deus ab Africo ueniet? Si diceretis: Deus in Africa remanſit, utique turpiter diceretis: Nunc autem etiam ab Africa ueniet dicitis Chriſtus: Nouimus ubi ſit natus Chriſtus: ubi ſit paſſus: ubi in cœlum aſcenderit: unde diſcipulos miſerit: ubi eos ſpiritu ſancto repleuerit: ubi per totum mundum euangelizare iuſſerit, & obtemperarunt ei: & adimpleretur orbis terrarum euangelio: & tu dicis: Deus ab Africa ueniet. Ergo tu mihi, inquit, expone, quid eſt: Deus ab Africo ueniet? Dic totum, & fortaſſis intelliges: Deus ab Africo ueniet: & ſanctus de monte umbroſo. Tu mihi expone: ſi iam ab Africa, quomodo de monte umbroſo? De Numidia nata eſt pars Donati: ipſi miſſi ſunt primi in diſſentionem & tumultum & ſcandalum, quærẽtes ingens uulnus. Numidæ miſerunt: Secundus Tigiſitanus miſit. Vbi ſit Tigiſi notum eſt. Qui miſſi ſunt clerici extra congregauerunt ab eccleſia: ad clericos Carthaginis accedere noluerunt: uiſitatorem poſuerunt: à Lucilla ſuſcepti ſunt. Autor totius huius mali Numidia, hæreticus fuit in Numidia, unde

A unde uentum eſt huc:cum tanto malo uiſcarium uix inuenitur:cum incurſionibus habitant. Quomodo mons umbroſus Numidiæ? Dic mihi ergo:noli mihi hucuſque recitare:Deus ab Africo:Exigo & ſequentia:Et ſanctus de monte umbroſo. Sed oſtende mihi partem Donati à Numidia de monte umbroſo uenire. Inuenis nuda omnia:pingues quidem campos,ſed frumentarios:non oliuetis fertiles,non cæteris nemoribus amœnos. Vnde ergo mons umbroſus in Numidiæ partibus? unde hoc ſcandalum uenit? Tu mihi,inquit,ergo expone quid eſt: Deus ab Africo ueniet,& ſanctus de monte umbroſo? Vide quàm facile exponam. Primo illud audi quod ait dominus:Oportebat Chriſtum pati,& reſurgere tertio die,& prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes,incipientibus ab Hieruſalem. Ecce unde uenit. Incipientibus cum dicit,inde utique ſe in ſanctis ſuis ad alias gentes uenturum eſſe prædixit. Lege diuiſionem terræ filiorum Iſrael in omnibus tribubus in libro Ieſu Naue:ubi aperte dictũ eſt:Hiebus ab Africo,quæ eſt Hieruſalem. Lege,quære,& inuenies. Vtinam cum inueneris,credas:utinã animoſitatẽ deponas. Hiebus ab Africo quæ eſt Hieruſalem:Et dominus:Incipientibus ab Hieruſalem,hoc eſt,deus ab Africo ueniet. Quomodo ergo à monte umbroſo? Euangelium iam lege. De monte oliueti Chriſtus aſcendit in cœlum. Sequere. Et quid lucidius? audis,ab Africo:audiſti,de mõte umbroſo:Legem recitamus, euangelium recitamus. Audiſti:Incipientibus ab Hieruſalem:Audi,per omnes gentes in eodem propheta. Sequere uerba illa quæ cõtempſiſti:Deus ab Africo ueniet:& ſanctus de monte umbroſo. Cooperiet montem umbra eius,& gloria eius plena eſt terra. Per omnes ergo gentes incipientibus ab Hieruſalem. Quomodo incipientibus ab Hieruſalem? Deus ab Africo ueniet,& ſanctus de monte umbroſo & condenſo,id eſt,à monte oliueti,unde aſcendit in cœlum,unde miſit diſcipulos ſuos:ubi etiam aſcenſurus ait:Non enim ueſtrum eſt ſcire tẽpora, quæ pater poſuit in ſua poteſtate:ſed accipietis uirtutem ex alto,& eritis mihi teſtes. Videte

B quomodo incepit euangelium. Et eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in Iudæa & Samaria & uſque in totam terram. Ergo deo ueniente Chriſto & nomen eius & prædicatio euangelij eius ab Hieruſalem,id eſt,ab Africo & monte umbroſo,id eſt,à monte oliueti,per omnes gentes diffamatum eſt euangelium. Operuit montes umbra eius,id eſt,refrigerium eius,protectio eius:& laudis eius plena eſt terra. Cantate ergo cum tota terra canticum nouum,nõ canticum uetus cum angulo terræ. Dicunt & aliud:Cyreneus inquiunt quidam Simon angariatus eſt, ut tolleret crucem domini. Legimus:ſed quid te adiuuet uolo ſcire. Cyreneus,inquit,Afer eſt: Quare ipſe angariatus eſt qui crucem tolleret? Vbi ſit Cyrene forte neſcis. Libyæ pentapolis eſt:contigua eſt Africæ:ad orientem magis pertinet:Vel in diſtributione prouinciarum imperatorem cognoſce. Imperator orientalis mittit iudicem ad Cyrenem. Breuiter reſpondeo: Vbi eſt pars Donati,non inuenitur Cyrene:ubi eſt Cyrene,non inuenitur pars Donati. Manifeſta ueritas conuincit errorem. Det mihi Cyrenem,ubi eſt pars Donati:det mihi partem Donati,ubi eſt Cyrene. Manifeſtum eſt enim fratres in Pentapoli eccleſiam eſſe catholicam: partem Donati ibi non eſſe. Sed ſecuri irrideamus flendos,& fleamus irridendos. Quid dicis? Meritum Cyrenenſis huius magnum commemoras,quia tulit crucem domini:& Afrum dicis:Orientalis eſt. Libya enim duobus modis dicitur:uel iſta quæ proprie Africa eſt:uel illa orientis pars quæ contigua eſt Africæ,& omnino collimitanea. Sed Afer fuerit Cyrenenſis: beatum putas quod angariatus crucem tulerit? Quãto melius forte diceret quis in Arimathia remanſiſſe eccleſiam Chriſti:quia Ioſeph ille diues ab Arimathia habens ante oculos regnum dei:non angariatus,non coactus uenit ad crucem domini:cum cæteri formidarent,petijt à Pilato ſepeliendum corpus domini:de ligno depoſuit,obſecutus eſt funeri,in ſepulchro condidit:laudatus eſt in euãgelio. Quia uero de Arimathia fuit iſte pius,tantum exhibens obſequiũ corpori domini,in Arimathia remãſit eccleſia? Aut ſi magis uos delectat angariatus,id eſt qui cogitur tollere crucem? Recte ergo faciunt imperatores catholici,qui uos cogunt ad unitatem.

Valerius

C

VALERIVS RVFFINO NE DVCAT VXOREM.

LOqui prohibeor:& tacere non poſſum. Grues cœli tempeſtates prænunciant ua-
rias:ululæ,bubonesq́ ominoſæ aues,hyemis grauitatem inſtantem luctuoſe præ-
ululant. Et tu ſubſannas ſi uenturi diſpendij uaticinia uera præſenſero. Ideo loqui
prohibeor:ueritatis augur,non uoluptatis. Luſciniam amo & merulam quæ læti-
ciam auræ lenis cõcentu placido præloquuntur,& præcipue Philomenam:quæ optatæ tem-
pus iocũditatis tota deliciarum plenitudine cumulat. Ni fallor gnatones diligis & comœdos:
qui dulces præſuſurrant illecebras:& præcipue Circen:quæ tibi ſuſpiratæ ſuauitatis aromate
gaudia plena perfundat,ut fallaris:ut ſus fias,aut aſinus:tacere non poſſum. Propinant tibi
mellitum toxicum miniſtri Babel:blande ingreditur & delectat,& impetum ſpiritus tui con-
ducit:Et ideo loqui prohibeor. Scio quod nouiſſime ſicut coluber mordebit:& uirus impri-
met impar omni theriaca:ideo tacere non poſſum. Multos habes uoluptatis tuæ perſuaſores,
in caput tuum facundiſſimos:me ſolum elinguem præconem ueritatis,quem nauſeas:ideo lo-
qui prohibeor. Reprobata eſt fatui uox anſeris. Inter cygnos tãtum doctos delectare:ea tamen
ſenatores docuit ſeruare urbem ab incendio:theſauros à rapina,ſeipſos à telis hoſtium. Forſi-
tan & cum ſenatoribus intelliges,quia prudẽs es:quod tibi organizent olores interitum:& an-
ſer ſalutem ſtrepat:Ideo tacere non poſſum. Deſyderio tuo totus inflammatus:& ſpecioſi no-
bilitate capitis ſeductus:chimæram neſcis eſſe miſer quod petis:uel ſcire deuoues:quod trifor-
me monſtrum illud,inſignis uenuſtetur facie leonis:olentis maculetur uentre capri:anguis in-
ſidietur cauda uirulentæ:ideo loqui prohibeor. Delectatus eſt Vlyſſes ſymphonia Sirenum.
Sed quia Sirenum uoces & Circes pocula nouit:uirtutis uinculis ſibi uim fecit,ut uitaret uora-
ginem. Ego aũt in domino ſperãs adijcio:quod Vlyſſis imitator eris,non Empedoclis:qui per
ſuam philoſophiam(ne dicam melancholiam,id eſt atram bilem)uictus Aetnam ſibi mauſo-
D leum elegit:& parabolam quam audis,ad ueteres attulit:Ideo tacere nõ poſſum. Tandem ua-
lidior eſt ille ignis tuus,quo tibi annuit pars aduerſa:quàm uereor æſtus ille tuus,quo in me
accenderis:ne minorem maior ad ſe trahat:Et propterea loqui prohibeor. At ſpiritu loquar:
quo tuus ſum. Penſentur ignes lance qua libet æquali uel inæquali. Verſetur periculum capi-
tis mei:quicquid agas quicquid iudices indulgẽdum eſt mihi qui præ amoris impatientia,ta-
cere nõ poſſum. Prima primi uxor Adæ poſt primi hominis creationem,peccato primo ſol-
uit ieiunia:propter præuaricatum præceptum domini parẽtauit inobedientiã,quæ citra mun
di terminum non abſiſtet expugnare fœminas:quæ ſemper indefeſſæ erunt trahere in conſe-
quentiam quod à matre ſua traxerunt. Amice,cõtumelia uiri eſt uxor inobediens. Caue tibi:
ueritas quæ non poteſt falli:ait de beato Dauid:Inueni uirum ſecundũ cor meum. Hic tamen
ægre præcipitatus eſt amore mulieris ex adulterio in homicidium:ne unquàm ſola ueniant
ſcandala. Diues enim omnis eſt iniquitas ſocietate plurima:& quamcũq́ domum intrauerit,
ſuis tradidit inquinãdam cõuicijs. Amice,Bethſabeæ ſiluit,& in nullo malignata eſt:& nihilo-
minus tamen facta eſt ſtimulus ſubuerſionis uiro perfecto:& mortis aculeus marito innocẽti.
Nunquid innocens erit,quæ cõtendit eloquentia,ut Dalila Sampſonis:& forma,ut Bethſa-
beæ:cum huius ſola pulchritudo triumphauerit etiam nolens? Si nõ es amplius ſecũdum cor
domini quàm Dauid,crede quod & tu præcipitari potes. Sol hominum Solomon,theſaurus
deliciarum dei,ſapiẽtiæ ſingulare domicilium,craſſo tenebrarũ fuſcatus atramento,lucem ani
mæ ſuæ,gloriam domus ſuæ,odorem famæ ſuæ amiſit amore mulieris. Et poſtremo curua-
tus coram Baalim,ex Eccleſiaſte domini mutatus eſt in membrum zabuli:ut adhuc grauiori
uideretur detrudi præcipitio,quàm Phœbus in caſu Phaëtontis,qui de Apolline Iouis factus
eſt paſtor Admeti. Amice,ſi non es ſapientior Solomone,quod nemo eſt:nõ es maior quàm
qui poteſt faſcinari à fœmina:oculos tuos aperi & uide. Optima fœmina,quæ rarior eſt phœ-
nice:amari non poteſt ſine amaritudine metus,& ſollicitudinis,& frequentis infortunij. Ma-
læ autem,quarum tam copioſa ſunt examina,ut nullus ſit expers malignitatis earum:cum

amantur

A amantur amare puniunt,& afflictioni uacant uſque ad diuiſionem corporis & ſpiritus. Amice, philoſophicum eſt: Videto cui des. Ethica eſt: uideto cui te des. Vexilla pudicitiæ tulerunt cum Sabinis Lucretia,& Penelope,& pauciſſimo comitatu trophæa retulerunt. Amice, nulla eſt Lucretia, nulla eſt Penelope, nulla eſt Sabina. Time omnes. Ingreſſæ ſunt acies ad Sabinas, Scylla,& Myrrha,& Phedra:& ſecutæ ſunt eas turbæ multæ omnium uitiorum exercitu ſtipatæ: ut gemitus & ſuſpiria,& tandem infernum captiuis ſuis fecerunt. Amice, ne præda fias in medio prædonum, non dormias earum in tranſitu. Iupiter rex terrenus, qui & rex cœlorum dictus eſt, præ ſingulari ſtrennuitate corporis,& incomparabili mentis elegãtia, poſt Europam mugire coactus eſt. Amice, ecce quem bonitas ſuper cœlos extulit, fœmina brutis comparauit. Poterit etiam fœmina te cogere ad mugitum: ſi non es maior Ioue, cuius magnitudini nemo alius par fuit. Phœbus qui ſapientiæ ſuæ radijs totius orbis primiciauit ambitum: ut merito ſolis nomine, ſolus illuſtraretur: infatuatus eſt amore Leucothoës: ſibi ad ignominiam: illi ad interitum:& ecliptica diu uiciſſitudine uarius factus eſt: frequenter ſui luminis expers, quo totus uniuerſaliter egebat mundus. Amice, ne illud lumen quod in te eſt, tenebræ fiant, Leucothoën fugito. Mars qui deus bellantium dici meruit, triumphorum familiari frequentia, in quibus expedit uis animi maxime prompta, nil ſibi metuens à Vulcano ligatus eſt cum Venere: inuiſibilibus quidem catenis, ſenſibilibus tamen. Hoc autem ad plauſum ſatyrorum: & ad riſum cœleſtis curiæ. Amice, meditare ſaltem catenas: quas nõ uides,& iam in parte ſentis:& eripe te dum adhuc ruptibiles ſunt: ne claudus ille faber & turpis, quem deus nõ eſt menſa, nec dea eſt dignata cubili, te Veneri ſuo more concatenet:& te ſui ſimilem turpem & claudum, imò quod magis timeo loripedem faciat:& non poſſis quod ſaluat fiſſam habere ungulam, ſed alligatus Veneri dolor fias,& irriſio uidentium: dum ſibi applaudant cæteri. A falſo dearum iudice reprobata eſt Pallas: quæ nõ delectare promiſit, ſed prodeſſe. Amice, nunquid

B & tu ſic iudicas? Video enim iam te faſtidienti animo tota celeritate percurrere quæ legis,& ſententias non attendere, ſed expectare ſchemata. Fruſtra expectas: donec hic turbidus amnis effluat: ut hæc feculentia ſecedens, pura tibi fluenta irriget. Similes enimuero oportet eſſe ſui fontis riuulos, aut turbidos, aut claros. Sic uero imperitiam cordis mei, uitium orationis exprimit:& ſtrumoſa dictionum imperitia delicatum oſtendit animum. Huius imbecillitatis mihi conſcius diuertiſſem me ad diſſuadendum libenter: ſed quia tacere non potui, locutus ſum ut potui. Quod ſi mihi eſſet tanta ſtili uirtus, quantus eſſet ſcribendi animus: tam elegantia tibi uerba tranſmitterẽ,& tam nobili maritata coniugio: ut ſingula ſeorſum:& omnia ſimul ſuum uiderentur autorem benedicere. Sed quia mihi omnia debes: quæcunque adhuc nudus amor & infœcundus, ne dicam ſterilis mereri poteſt ex omnibus: mihi præbe interim patienter aurem, dum euoluam quod implicui:& à me non requiras purpuriſſum oratoris, aut ceruſſam: quam me neſcire fateor & fleo: ſed ſcribentis uotum,& paginæ ueritatem accepta. Iulius Cæſar cuius amplitudini ſtrictus fuit orbis: die qua nobilem filium ſuum auſa eſt occare ſæua nimis Atropos: Tugillio humiles quidem ſed diuinos quaſi ſtilos prædocenti aurem humiliter inclinauit in ualuis Capitolij: quod ſi & animum, pœnas eis dediſſet quibus ipſe. Tu uero ſtilorum tuorum mihi prænuncio aurem inclinas ut aſpis ueneficijs: adhibes animum, ut aper latratibus: placaris, ut dipſas, cui ſol incanduit à cancro. Tibi conſulis, ut ſpreta Medea. Tibi miſereris, ut æquor naufragis: quod manum contines, reuerentia regiæ pacis eſt. Amice, ſic humiliauit, licet citra perfectum, domitor orbis fideli ſuo:& penè pedem retulit, quia penè paruit:& penè ſuccubuit, quia penè obediuit & non penitus. Nihil ei multa humilitas profuit, quia non plena. Quid tibi confert tua tam ferina inhumanitas,& rigor inflexus,& horror ſupercilij? Quid ultro irruis in latronum inſidias inermis: humilia te cede. Sed ad modum humilitatis eius, qui totum ſibi mundum humiliauit:& audi amicum tuum. Et ſi Cæſarem erraſſe credis: qui Tugillio non credidit: exaudi & attende quid & alijs contigerit, ut tibi proſit eorum læſio. Indemnis eſt enim caſtigatio quam perſuadent exemplaria. Neſcio quo refugio

C refugio tutus es,aut quo torpeſcis aſylo.Cæſar immiſericordes perſides repperit,& nõ eſt re-
uerſus.Tu ſi unquàm tale gymnaſium euaſiſti,pios,impios inueniſti.Phoroneus rex,qui le-
gum theſauros populis publicare non inuidit,ſed is primus Græcorum ſtudia deaurauit,die
qua uiam uniuerſitatis ingreſſus eſt,ait Leontio fratri ſuo:Ad ſummam felicitatem nihil mihi
deeſſet,ſi uxor mihi ſemper defuiſſet.Cui Leontius:Et quomodo uxor obſtat?At ille:Mariti
omnes ſciunt.Amice utinam tu ſemel maritus fueris:& non ſis ut ſcias quid felicitatem impe-
diat.Valentinus imperator octogenarius adhuc uirgo,cum audiret die fati ſui triumphorum
præconia recoli,quibus frequentiſſimus erat:ait una ſe tantum gloriari uictoria.Et requiſitus
qua?reſpondit:quod inimicorum nequiſſimum deuici carnem meam.Amice,hic inglorius
migraſſet à ſeculo,niſi ei fortiter reſtitiſſet cum qua tu aſſenſum familiaritatis pepigiſti.Cicero
poſt repudium Terentiæ uxorari noluit,dicens ſe pariter uxori & philoſophiæ operam dare
non poſſe.Amice,utinam tibi hoc animus tuus reſpondeat:uel tua lingua mihi:ut loquendo
ſaltem eloquentiæ principem digneris imitari:& mihi ſpem facias uel uanam.Cannius à Ga-
dibus Herculis,poëta facundiæ lenis,& iocundæ,reprehenſus eſt à Liuio Pœno,graui & uxo
rato hiſtoriographo:quod multarũ gauderet amoribus,his uerbis:noſtram philoſophiã par-
ticipare non poteris,dum à tot participaris.Non enim eo iecore Iunonem amat Titius,quod
multi uultures in multa diuellunt.Cui Cannius:ſi quando labor,reſurgo cautius:ſi paulum
opprimor,alacrius reſumo aërem,uices noctium dies reddunt lætiores:ſed tenebrarum perpe
tuitas inſtar inferni eſt.Sic lilia primæua,uerni ſolis delicata teporibus,uarietate tum Euri,tum
Nothi,tum Zephyri læticia effuſiore laſciuiunt,quibus uno ſpiritu fulminans Libs incum-
bens occaſum facit.Sic Mars ruptis teſticulis in menſa cœleſti recumbit conuiua ſuperum:à
qua uxorius Mulciber ſuo fune longe religatur.Sic leuius ligant multa fila quàm ſola catena.
Sic mihi à philoſophia delitiæ,tibi ſolatium.Amice,utriuſq; uerba probo:uitam neutrius.Mi
D nus tamen multi morbi lædunt ſalutis uiciſſitudine interpolati:quam languor unus qui à do-
loribus irremediatis non ceſſat affligere.Pacuuius flens,ait Arrio uicino ſuo.Amice,arborem
habeo in orto meo infelicem:de qua prima uxor mea ſe ſuſpendit:poſtmodum ſecunda,iam
nunc tertia.Cui Arrius:Miror te in tot ſucceſſibus lachrymas inueniſſe.Et iterum:Dη boni
quot tibi diſpendia arbor illa ſuſpendit.Et tertio:Amice,da & mihi de arbore illa ſurculos,
quos ſeram.Amice,timeo ne & te oporteat arboris illius ſurculos mẽdicare,cum iam inueniri
non poterunt.Senſit Sulpitius ubi ipſum calceus ſuus premebat,qui ab uxore nobili & caſta
diuertit.Amice,caue tibi ne te premat calceus:qui auelli nõ poſſit.Ait Cato Vticenſis:Si abſq;
fœmina poſſet eſſe mundus,conuerſatio noſtra non eſſet abſq; dijs.Amice,Cato non niſi ue-
ra & cognita loquebatur,nec quiſquam fœminarum execratur ludibria,niſi luſus & expertus
& conſcius pœnæ.His igitur fidem habere decet:qui cum omni ueritate loquuntur.Hi ſciunt
ut placet delectatio & pungit delictum.Hi norunt quod flos Veneris roſa eſt:quia ſub eius
purpura multi latent aculei.Metellus Mario reſpondit cum eius filiam dote diuitem,forma
nobilem,genere claram,fama felicem ducere noluit:Malo meus eſſe quàm ſuus.Cui Marius,
imò ipſa tua erit.At ille:Imò uirum oportet uxoris eſſe.Logicum eſt enim,talia erunt ſubiecta,
qualia permiſerint prædicata.Sic facetia uerbi Metelli diuertit ab oneribus dorſum eius.Ami-
ce,ſi uxorari oportet non expedit quidem.Veruntamen ſit amor in cauſa non cenſus.Et fa-
ciem uxoris eligas,non ueſtem.Et animum,non aurum:Et tibi nubat uxor non dos.Ergo ſi
quo modo fieri poteſt,prædicari poteris,ut liuorem nõ ducas à ſubiecto.Lais Corinthia præ-
rogatiua pulchritudinis inſignis,tantummodo regum & principum dignabatur amplexus:
Conata eſt tamẽ Demoſtheni philoſopho participare,ut notæ caſtitatis eius miraculo ſoluto:
uideretur ſpecie ſua lapides mouiſſe,ut Amphiõ cithara:attractumq; blãdicijs tractauit ſuaui-
ter.Cumq; iam Demoſthenes emolliretur ad thalamum,petiuit ab eo Lais centum talẽta pro
cõſenſu.At ille ſuſpiciens in cœlum,ait:Non emo tanti pœnitere.Amice,utinam in cœlum &
tu acumen mentis dirigas,ut id effugias quod pœnitentia eſt redimi.Liuia uirum ſuum inter-
fecit,

A feciт,quem nimis odiјt.Lucillia ſuum quem nimis amauit.Illa ſponte miſcuit aconitum:hæc decepta,furorem propinauit pro amoris poculo.Amice,contrarijs contenderunt uotis iſtæ. Neutra tamen defraudata eſt fine fraudis fœmineæ,proprio ſcilicet malo. Varijs & diuerſis incedũt ſemitis fœminæ,quibuſq; anfractibus errẽt,quibuſq; deuient iniurijs:unus eſt exitus: una omnium uiarũ ſuarum meta. Vnicum caput & conuentus omniũ diuerſitatũ ſuarũ malitia.Exemplo harum experimentũ cape:quod audax eſt ad omnia quæ amat uel odit fœmina:& artificioſa cũ nocere uult,quod ſemper eſt & frequenter:cũ iuuare parat,obeſt. Vnde fit ut frequenter noceat nolens.In fornace poſitus es:ſi aurum es,exibis purior.Deianira Tyrinthium ueſtiuit interula:& monſtrorũ malleũ,monſtri ſanguine ulta eſt: ſibiq; proceſſit ad lachrymas,quod ad lætitiã machinata eſt.Amice,traiectũ telo Herculis ſciuit & uidit Neſſum iſta,nihilominus tamen Neſſo credidit in Herculem:& quaſi non ſponte, quẽ debuit ueſtire interula,ueſtiuit interitu.Inſani capitis & præcipitis eſt fœmina, indeliberata ſemper uolũtate:præcipuum arbitratur quod uult,& quod non expedit:& ut præ omnibus placere cupit, ita placitum ſuũ omnibus præferre cõſulta eſt.Duodecim inhumanos labores cõſummauit Alcides.A tertiodecimo qui omnem inhumanitatem exceſſit,exuperatus eſt. Sic fortiſſimus hominum,æque dolendus ut gemebũdus occubuit,qui cœli arcẽ ſine gemitu ſuſtinuerat humeris.Tandem quæ unquã inter tot milia milium ſedulũ ſolicitumq; precatorem perpetua contriſtauit repulſa?uel quæ conſtanter præcidit uerba petentis?fauorem ſapit eius reſpõſio: & quantũcunq; dura fuerit,ſemper in aliquo uerbi ſui angulo habebis aliquẽ petitionis tuæ fomitem implicitum:quælibet negat,nulla pernegat.Irrumpit aurum in propugnacula turris Acriſij,uallo q; multiplici ſignatam Danaës pudicitiã ſoluit.Amice,ſicut uirgini quæ terram triumpharat,de cœlo pluit inceſtus:ſic quã nunq; fallit humilis, uincit ſublimis. Sic arborem quam nunq; mouit Fauonius,euertit Aquilo.Lycia uirgo,uergẽs in ſeniũ,& fama ca

B ſtitatis priuilegiata cõſtanter:tandẽ oppreſſa Apollinis phantaſmate concepit, peperitq; Platonem.Amice,quam illibatã ſeruauerunt uigiliæ:defloraiuit illuſio per ſomnium : ut ſemper omne roſarium aliquo turbine ſua purpura ſpolietur. Sed bene, ſi quid hic bene , quod patriſſauit Plato in ſapiẽtia:& quod ſimilis factus eſt nominis & numinis patris præcipui.Amice,miraris,an indigneris magis:quod in parabolis tibi ſignificem gẽtiles eſſe imitãdos,Chriſtiano idololatras:agno,canes:deniq; bono malos? Volo ſis api argumentoſæ ſimilis, quæ mel elicit ex urtica:ut ſumas mel de petra,oleumq; de ſaxo duriſſimo.Gentiliũ noui ſuperſtitionem,ſed omnis creatura dei aliquod habet exẽplar honeſti.Vnde ipſe,tum aries,tum leo, tum uermis dicitur:ſed plurima peruerſa agunt increduli:aliqua tamen quæ cũ ipſis interierant,in nobis fructum abundare fecerunt.Quod ſi illi zonas habuerunt pelliceas cauſa mundiciæ,ſine ſpe,ſine fide,ſine prædicamẽto,ſine charitate:pfecto ſi nos fuerimus aſini & ſues, aut aliqua inhumanitate brutorũ ſimiles,quo fidei,quo ſpei,quo charitatis merito digni reperiemur:cũ uideas prophetas:& præcipue illũ mundi cordis,quẽ ſoli cernere poſſunt oculi.Illi autem ſtudio ſuarũ artiũ ſe multis conatibus afflixerunt:nullo futuræ felicitatis intuitu : ſed tantum ne animas haberẽt ignorãtes.Quid nobis erit,neglecta diuina pagina: cuius finis ueritas eſt,& illuminatio & lucerna pedibus:& lumen ſemitis ad uitã æternã.Vtinã hãc eligas, utinam hanc legas,utinã hanc introducas in cubiculũ tuũ, ut introducat te rex in ſuũ. Hanc dudum floribus tui ueris ſubarraſti.Hæc in æſtate tua expectat ut facias uuã:in huius iniuriã, non ducas aliã,ne faciens in tẽpore uindemiæ labruſca inueniaris.Nolo te ſponſum Veneris fieri,ſed Palladis.Hæc ſpõſa te induet monilibus precioſis & ornabit:hæc te induet ueſte nuptiali.Hæ nuptiæ gloriabunt̃ Apolline paranympho:harum Feſcennina decebit cedros libani.Stilbon uxoratus,ſpem huius tam deſideratæ ſolẽnitatis deuote cõcepi:ſed in timore, cauſa huius tota hæc lectio facta eſt.Ad hunc finẽ luculenta tota hæc properat oratio. Hic rigor huius diſſuaſionis:hic totus armat̃:cuius multo chalybe præduratos ſentis aculeos.Dura eſt manus chirurgici,ſed ſanans.Durus eſt hic ſermo,ſed ſanus.Sed utinã tam utilis q̃ deuotus.

F Amice,

C Amice,artam tibi,ut ais,inſligo uiuendi regulã,eſto.Eſt enim arta uia quæ ducit ad uitã: nec eſt ſemita plana,qua itur ad gaudia plena:imò etiã ad mediocria per ſalebras euadimus.Audiuit Iaſon,quod per mare adhuc intactũ nec ullis deuirginatũ ratibus aut remis: & per tauros & ſulphureos ignes,& per toxicati ſerpentis uigilias ſibi uiandũ eſſet ad uellus aureũ: & ſano conſilio,licet nõ ſuaui uſus,abijt & redijt:& optabilem theſaurũ retulit: ſic abſinthium ueritatis acceptat moroſæ mentis humilitas:fœcundat officioſa ſedulitas: in fructũ perducit perſeuerantiæ utilitas.Sic ſementẽ ſerit,pincerna pluuiarũ Auſter.Conſolidat ſcopa uiarum Aquilo.In ubertatem promouet florum procreator Zephyrus.Sic dura principia dulci fine munerantur.Sic arctus callis ad ampla palatia perducit:ſic anguſtus trames ad terram ducit uiuentium.Sed ne longo te diſpendio ſuſpendam,ut maiori teſtimonio mihi fides adhibeatur:lege Aureolum Theophraſti:& Medeam Iaſonis,& uix pauca inuenies impoſſibilia mulieri.Amice,det tibi deus omnipotens fœminæ fallacia non falli:& illuminet cor tuũ,ne præſtigiatis oculis tendas quò ego timeo.Sed ne Oreſtem ſcripſiſſe uidear. Vale.

ERASMI ROTERODAMI IN CATALOGVM ILLVſtrium uirorum Gennadij cenſura.

Opus hoc tametſi,nec eruditum admodum,nec eloquens,tamen haud indignum arbitror quod ſeruetur ob hiſtoriæ cognitionem.Quanquam apparet hunc quiſquis fuit,nõ caruiſſe liuoris morbo: qui nõ ueritus ſit Ruffinum,nec eruditum,nec ſanctũ,ſi eum Hieronymo conferatur: tantis efferre laudibus. Nec eo cõtentus,addit Hieronymum,obtrectationis morbo ſcripſiſſe aduerſus ſanctiſſimũ uirũ.Verba Gennadij ſunt hæc.Sed & obtrectatori opuſculorum ſuorum reſpondit duobus uoluminibus, arguens & conuincens,ſe dei intuitu & eccleſiæ utilitate,auxiliante dño ingenium agitauiſſe; illum uero æmulationis ſtimulo incitatum,ad obloquium ſtilum uertiſſe.Hactenus Gennadius.

GENNADII ILLVSTRIVM VIRORVM CATALOGVS.

D IAcobus presbyter cognomento ſapiens,Neſibenæ nobilis Perſarum modo ciuitatis epiſcopus,unus ex numero ſub Maximiano perſecutore confeſſorũ:& eorum qui in Nicena ſynodo Arianam peruerſitatem ὁμοούσιον oppoſitione damnarunt. Hũc uirum beatus Hieronymus in libro χρονικῶν,uelut magnarum uirtutũ hominem nominans,in Catalogo ſcribarum cur non poſuerit,facile excuſabitur: ſi conſideremus ipſos tres uel quatuor Syros quos poſuit,interpretatos in Græcum ſe legiſſe teſtatum. Vnde conſtat eum ignoraſſe illo tempore Syram linguã uel literas. Et ideo hunc qui necdũ in aliã uerſus eſt linguã neſciſſe ſcriptorẽ.Cõprehendit aũt omne opus ſuũ in uigintiſex libris:id eſt, de fide aduerſum oẽs hæreſes,de charitate generali,de ieiunio,de oratione,de dilectione erga proximum ſpeciali,de reſurrectione,de uita poſt mortem,de humilitate,de pœnitentia, de ſatisfactione,de uirginitate,de aſcenſu animæ,de circũciſione,de azymi benedictione: pro qua in Eſaia legitur:Nõ exterminabit botrus:de Chriſto quod filius dei ſit & cõſubſtantialis patri:de caſtitate aduerſus gẽtes,de cõſtructione tabernaculi,de gentiũ conuerſatione, de regno Perſarum,de perſecutione Chriſtianorum.Cõpoſuit & χρονικόν minoris quidẽ Græcorũ curioſitatis,ſed maioris fiduciæ:quia diuinarũ ſcripturarũ autoritate conſtructũ,comprimit ora eorum qui præſumptuoſa ſuſpicione de aduẽtu antichriſti uel dñi noſtri inaniter philoſophantur.Moritur hic uir Cõſtantij tẽporibus,& iuxta præceptũ patris eius Cõſtantini intra muros Neſibenſes ſepelitur,ob cuſtodiã uidelicet ciuitatis,quod ſecundũ fidẽ Cõſtantini euenit.Nam poſt multos annos ingreſſus Iulianus Neſibẽ,& uel gloriæ ſepulti inuidẽs,uel fidei Conſtantini cuius ob id domũ perſequebatur,iuſſit efferri de ciuitate ſancti corporis reliquias:& poſt paucos mẽſes cõſulendæ licet reipublicæ Iouinianus imperator qui Iuliano ſucceſſerat tradidit barbaris ciuitatẽ:quæ uſq; hodie Perſarum ditioni cũ finibus ſuis ſubiecta ſeruit.

IVlius urbis Romæ epiſcopus,ſcripſit ad Dionyſium quendã de incarnatione Chriſti dñi epiſtolam unam:quæ illo quidẽ tempore utilis uiſa eſt aduerſum eos, qui ita duas per incarnationem in Chriſto aſſerebant perſonas ſicut & naturas: nunc autem pernicioſa probatur;fomentum enim eſt Eutychianæ & Timothianæ impietatis.

A PAulinus presbyter,diſcipulus beati Ephrẽ diaconi,homo acris ualde ingenij : & in diui-
nis doctus ſcripturis:ſed uiuente magiſtro clarus in doctoribus eccleſiæ fuit:et maxime
ex tẽpore declamator.Poſt illius aũt obitũ,amore primatus & nominis,ſeparãs ſe ab eccleſia,
ſcripſit cõtraria fidei multa.Huic obiturus beatus Ephrem aſtãti ſibi dixiſſe fertur.Vide Pau
line ne te ſubmittas cogitationibus tuis:ſed cũ te ad purũ cõprehendiſſe putaueris dñm, cre-
de nec intellexiſſe.Præſenſerat em̃ illum ex ſtudijs uel ſermonibus eius, noua inueſtigare: &
immenſum intellectum tenere,unde eum frequenter Bardeſanem nouellum uocabat.

VItellius Afer,Donatianũ ſchiſma defendẽs,ſcripſit de eo quod odio ſint mũdo dei ſerui:
in quo ſi tacuiſſet de noſtro uelut perſecutorꝝ nomine, egregiã doctrinã ædiderat. Scri-
pſit & aduerſum gẽtes & aduerſum nos,uelut traditores in ꝑſecutiõe diuinarũ ſcripturarũ,et
ad regulã eccleſiaſticã ꝑtinẽtia multa diſſeruit.Claruit ſub Cõſtante filio Cõſtãtini principe.

MAcrobius presbyter,ut & ipſe ex ſcriptis Optati cognoui,Donatianorũ poſtea in urbe
Roma occultus epiſcopus fuit.Scripſit cũ adhuc in eccleſia dei presbyter eſſet,& ad cõ-
feſſores,& uirgines librum:moralis quidẽ,ſed ualde neceſſariæ doctrinæ: et præcipue ad ſtu-
dium caſtitatis aptiſſimis ualde ſententijs communitum.Claruit inter noſtros , primũ Afri-
cæ:et inter ſuos,id eſt,Donatianos ſiue Monteſes,poſtea Romæ.

HEliodorus presbyter,ſcripſit librum unũ de naturis rerum exordialium : in quo oſtẽdit
unum eſſe principium,nec quicq; coæuum deo:nec mali conditorẽ deum:ſed ita bono
rum omnium creatorem,ut materia qua ad malũ uſa eſt,poſt inuenta malicia à deo ſit facta.
nec quicq; materialium abſq; deo credatur conditum:aut fuiſſe aliarum rerum creatorẽ præ-
ter deum:qui præſcientia ſua cum uiderit mutandam naturam,præmonuit de pœna.

PAchumius monachus,uir tam in docendo q̃ in ſigna faciendo apoſtolicæ gratiæ:& fun
dator Aegypti cœnobiorꝝ,ſcripſit regulã utriq; generi monachorũ aptã, quã angelo di-
B ctante perceperat.Scripſit & ad collegas præpoſituræ ſuæ epiſtolas, in quibus alphabetum
myſticis tectum ſacramẽtis,uelut humanæ cõſuetudinis excedentẽ intelligentiã clauſit : ſolis
credo eorꝝ gratiæ,uel meritis manifeſtũ:id eſt,ad abbatẽ Cornelium, unã: ad abbatẽ Syrum,
unam:ad omniũ monaſteriorꝝ præpoſitos:ut in unum antiquius monaſteriũ , quod lingua
Aegyptiaca uocat̃ Baum cõgregati,paſchæ diẽ,uelut æterna lege concelebrent, epiſtolã unã.
Similiter & ad diẽ remiſſionis quæ mẽſe Auguſto agitur:ut in unum præpoſiti cõgregarent̃,
epiſtolam unã:et ad fratres qui foras monaſterium miſſi fuerant operari,epiſtolam unam.

THeodorus presbyter,ſucceſſor & gratiæ & præpoſituræ ſupradicti abbatis Pachumij,
ſcripſit ad alia monaſteria ſcripturarũ ſanctarũ epiſtolas ſermone digeſtas. In ꝗbus tamẽ
frequenter meminit magiſtri & inſtitutoris Pachumij,& doctrinæ eius ac uitæ ꝓponit exem
pla:quæ ille ut doceret angelo adminiſtrãte didicerat.Simul & hortabat̃ permanendũ in pro
poſito cordis & ſtudij:& redire in cõcordiã & unitatẽ eos qui poſt abbatis obitũ diſſenſione
facta,à cœtu ſemetipſos abſciderant unitatis.Sunt autẽ huius exhortationis epiſtolæ tres.

ORſieſis monachus,amborum,id eſt,Pachumij & Theodori collega, uir in ſanctis ſcri-
pturis ad perfectum inſtructus:cõpoſuit librum diuino cõditum ſale,totiusq; monaſti-
cæ diſciplinæ inſtrumentis cõſtructum,et ut ſimpliciter dicã,in quo totum penè uetus & no
uum teſtamentum compendioſis diſſertionibus iuxta monachorum duntaxat neceſſitatem
inuenitur expoſitum:quẽ tamen uice teſtamenti propè diẽ obitus ſui fratribus obtulit.

MAcarius monachus ille Aegyptius,ſignis & uirtutibus clarus,unã tantum ad iuniores
profeſſionis ſuæ ſcripſit epiſtolam:in qua docet illum perfecte poſſe deo ſeruire,qui cõ
ditionem creationis ſuæ cognoſcens,ad omnes ſemetipſum inclinauerit labores: et luctando
atq; dei aduerſum omne quod in hac uita ſuaue eſt auxilium implorãdo: ad naturalẽ quoq;
perueniens puritatem,continentiam uelut naturæ debitum munus obtinuerit.

EVagrius monachus,ſupradicti Macarij familiaris diſcipulus,diuina & humana literatu-
ra inſignis;cuius etiã liber qui attitulatur uita patrum,uelut cõtinentiſſimi & eruditiſſimi

A eccleſiæ,quod præuaricatores epiſcopos,in communionem & ſacerdotium,pacis recuperan
dæ gratia recepiſſent,quod Luciferianis ita diſplicuit recipere epiſcopos, qui in Ariminenſi
concilio Arrianis communicauerant;ut Nouatianis apoſtatas pœnitentes.

RVffinus Aquileienſis eccleſiæ presbyter:nõ minima pars eccleſiæ doctoꝝ:& in transfe
rendo de Græco in Latinũ elegãs ingeniũ habuit.Deniq; maximã parẽ Græcorum bi
bliothecæ Latinis exhibuit.Baſilij ſcilicet Cæſariẽſis Cappadociæ epi. Gregorij Naziãzeni
eloquẽtiſſimi hominis.Clemẽtis Romani recognitionũ libros.Euſebij Cæſarienſis Paleſtinę
eccleſiaſticã hiſtoriã.Xiſti ſentẽtias,Euagrij ſentẽtias.Pamphyli martyris aduerſum Mathe-
maticos.Horũ omniũ quæcũq; præmiſſis ꝓlogis à latinis legunẽ,à Ruffino interꝑtata ſunt;
quæ aũt ſine ꝓlogo,ab alio translata ſunt,qui prologũ facere noluit.Origenis aũt nõ om̃ia,
quia & Hieronymus trãſtulit aliquãta,quæ ſuo ꝓlogo diſcernunẽ.Proprio autẽ labore: imò
gratiæ dei dono,expoſuit idẽ Ruffinus ſymbolũ;ut in eius cõparatione alij nõ expoſuiſſe cre
dantur.Diſſeruit & benedictionẽ Iacob ſuper patriarchas,triplici, id eſt hiſtorico, morali &
myſtico ſenſu.Scripſit epiſtolas ad timorẽ dei hortatorias multas;inter quas præeminẽt illæ
quas ad Probã dedit.Hiſtoriæ etiã eccleſiaſticæ,quã ab Euſebio conſcriptã,et ab iſto diximus
interpretatã,addidit decimũ & undecimũ librũ.Sed & obtrectatori opuſculorũ ſuoꝝ reſpõ-
dit duobus uoluminibus,arguens & cõuincens ſe dei intuitu & eccleſiæ utilitate, auxiliante
dño ingenium agitauiſſe;illũ uero æmulationis ſtimulo incitatũ,ad obloquiũ ſtilũ uertiſſe.

TIchonius natione Afer,in diuinis literis eruditus;iuxta hiſtoriam ſufficienter, & in ſecula
ribus nõ ignarus fuit;in eccleſiaſticis quoq; negocijs ſtudioſus;ſcripſit de bello inteſtino
libros & expoſitiones diuerſarum cauſarum;in quibus ob ſuorum defenſionem, antiquarũ
meminit ſynodorum:è quibus omnibus agnoſcitur Donatianæ partis fuiſſe. Compoſuit &
regulas ad inueſtigandam & inueniendam intelligentiam ſcripturarum,octo quaſi uno uo-
lumine concluſit.Expoſuit & Apocalypſim Ioannis ex integro:nihil in ea carnale,ſed totum
B intelligens ſpiritale.In qua expoſitione dixit angelicam ſtationem corpus eſſe: mille annorũ
quoq; regni in terra iuſtorum poſt reſurrectionem futuri ſuſpitionem intulit. Neque duas in
carne mortuorum reſurrectiones futuras;unam iuſtorum aliam iniuſtorum: ſed unam & ſe-
mel omnium,in qua reſurgent abortiui etiam deformati,ne quid humani generis deformatũ
& animatum ſubſtantia.Interea oſtendit diſtinctionem ſanè duarum reſurrectionum : ita fa-
cit,ut primam quam iuſtorum Apocalypſim dicit,credamus modo in eccleſiæ incremento
agi;ubi iuſtificati per fidem,à morticinis peccatorum ſuorum per baptiſmum ad uitæ æter-
næ ſtipendiũ ſuſcitantur.Secundam uero generaliter omnis hominũ carnis.Floruit hic æta-
te qua ante memoratus Ruffinus, Theodoſio & filijs eius regnantibus.

SEuerus presbyter cognomẽto Sulpitius Aquitanicæ ꝓuinciæ;uir genere & literis nobilis:
& paupertatis atq; humilitatis amore cõſpicuus;charus etiã ſanctorũ uiroꝝ Martini Tu-
ronenſis epiſcopi & Paulini Nolani.ſcripſit nõ cõtemnenda opuſcula.Nã epiſtolas ad amo
rem dei & cõtemptũ mũdi exhortatorias,ſcripſit ſorori ſuæ multas;quæ & notę ſunt:ſcripſit
& ad ſupradictũ Paulinũ Nolanũ duas,et ad alios alias.Sed quia in aliquibus etiã familiaris
neceſſitas inſerta eſt,nõ digeruntur.Cõpoſuit & chronica.Scripſit & ad multoꝝ profectum:
uitam beati Martini monachi & epiſcopi,ſignis & ꝓdigijs ac uirtutibus illuſtris uiri:et colla-
tionem Poſthumiani & Galli,ſe mediante et iudice de conuerſatione monachoꝝ orientaliũ,
& ipſius Martini,habitam in dialogi ſpecie,duabus inciſionibus cõprehendit:in quarũ prio
rum refert ſuo tempore apud Alexandrinam ſynodum epiſcoporum decretum. Origenem
et cautius à ſapientibus pro bonis legendum,et à minus capacibus pro malis repudiandum.
Hic in ſenectute ſua à Pelagianis deceptus,et agnoſcens loquacitatis culpam, ſilentiũ uſq; ad
mortem tenuit:ut peccatum,quod loquendo cõtraxerat,tacendo penitus emendaret.

ANtiochus epiſcopus ſcripſit aduerſum auariciam unum et longum uolumen: et de cu-
ratione cæci,qui à ſaluatore illuminatus eſt homiliam compoſuit:compunctione timo-
ris dei et humilitate plenam.Moritur Archadij imperatoris tempore.

C SEuerianus Gabalenſis eccleſiæ epũs: in diuinis ſcripturis eruditus: et in homilijs declamator admirabilis fuit, unde & frequẽter ab epõ Ioanne & Archadio imperatore ad faciendum ſermonẽ Cõſtantinopolim uocabaẽ. Legi eius expoſitionẽ in epiſtolã ad Galatas, et de baptiſmo & Theophaniæ ſolẽnitate libellũ gratiſſimũ. Moriẽ iuniore Theodoſio imperãte.

NIceas Romanæ ciuitatis epiſcopus, cõpoſuit ſimplici & nitido ſermone ſex competentibus baptiſmum inſtructionis libellos: in quibus primus cõtinet, qualiter ſe debeãt agere competentes, qui ad baptiſmi gratiã cupiunt peruenire. Secundus, de gẽtilitatis erroribus: in quo indicat ſuo penè tempore Melchidium quendã patremfamilias ob liberalitatẽ, et Gadarium ruſticũ ob fortitudinẽ eſſe inter deos relatos. Tertius liber, de fide unicæ maieſtatis. Quartus, aduerſum genethlelogiã. Quintus, de ſymbolo. Sextus, de agni paſchalis uictima. Dedit & ad lapſam uirginem libellum, omnibus labentibus emendationis incentiuum.

OLimpus natione Hiſpanus epiſcopus, ſcripſit librũ fidei aduerſum eos, qui naturã et nõ arbitriũ in culpã uocãt: oſtendens nõ creatione, ſed inobedientia inſertũ naturæ malũ.

BAcciarius uir philoſophiæ Chriſtianæ nudus & expeditus, uacare deo diſponẽs, etiã peregrinationẽ pro cõſeruãda ꝓpoſita integritate elegit. Aedidiſſe diciẽ grata opuſcula: ſed & ego ex illis unũ tm̃ de fide librũ legi: in quo ſatisfacit põtifici urbis aduerſum quærulos & infamatores peregrinationis ſuæ: indicans ſe nõ timore hominũ, ſed dei cauſa peregrinationem ſuſcepiſſe: ut exiens de terra ſua & cognatione ſua, cohæres fieret Abrahæ patriarchæ.

SAbbatius Gallicanæ ꝓuinciæ epſ, rogatus à quadã caſta & Chriſto dicata uirgine Secunda nomine, cõpoſuit librũ de fide aduerſum Marcionẽ & Valentinianũ eius autorẽ, et [illegible]uerſum Eunomiũ & eius magiſtrũ Aetium: oſtẽdens & ratiõe ſcripturarũ & teſtimonijs, unũ eſſe deitatis principiũ, ipſumq; eſſe & ſuæ deitatis & æternitatis autorẽ, et mũdi ex nihilo cõditorẽ: ſimul & de Chriſto, quod nõ in phãtaſia homo apparuerit: ſed uerã habuerit carnem,
D per quã mãducando, bibẽdo, laſſando, plorãdo, patiendo, moriendo, reſurgẽdo, uerus probatus ſit homo. His cũ ſentẽtijs Marcion & Valẽtinianus cõtrarij extiterũt: aſſerẽtes duo deitatis principia, et Chriſtũ ueniſſe in phãtaſia. Aëtio uero & Eunomio diſcipulo, oſtẽdit patrẽ et filium, nõ duarũ eſſe naturarũ & diuinitate pariliũ: ſed unius eſſentiæ, et alterum ex altero, id eſt: ex patre filium, alterũ alteri coæternum: cui credulitati Aëtius & Eunomius cõtradicunt.

ISaac ſcripſit de ſancta trinitate, et de incarnatione dñi librũ obſcuriſſimæ diſputationis & inuoluti ſermonis: cõfirmans ita in una deitate tres eſſe perſonas: ut tamẽ ſit in ſingulis proprium aliquid quod nõ habeat alia. Patrẽ ſcilicet hoc habere proprium, quod ipſe ſine origine, origo ſit alioꝝ. Filiũ hoc habere propriũ, quod genitus genitori nõ ſit poſterior. Spiritũ ſanctum hoc habere propriũ, quod nec factus ſit, nec genitus, et tñ ſit ex altero. De incarnatione uero dñi ita ſcribit: ut manentibus in eo duabus naturis, una credatur filij dei perſona.

VRſinus monachus, ſcripſit aduerſum eos qui rebaptizandos hæreticos decernũt: docẽs nec legitimũ nec deo dignũ rebaptizari illos qui in noĩe ſimpliciter Chriſti, uel in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, q̃uis prauo ſenſu baptizentur, ſed poſt ſanctæ trinitatis & Chriſti ſimplicem confeſſionẽ, ſufficere ad ſalutem manus impoſitionẽ catholici ſacerdotis.

MAcarius alius monachus, ſcripſit in urbe Romana aduerſum mathematicos librum: in quo labore, orientalium quæſiuit ſolatia ſcripturarum.

HEliodorus alius Antiochenus presbyter, ædidit de uirginitate egregium & ſanctis ſcripturis inſtructum uolumen.

IOannes Hieroſolymorum epiſcopus, ſcripſit in obtrectatores ſtudij ſui librũ: in quo oſtendit ſe Origenis ingenium, non fidem ſecutum.

PAulus epiſcopus, ſcripſit de pœnitẽtia libellum, in quo dat legẽ pœnitentibus, ita debere dolere pro peccatis: ne ſupra menſuram triſticiæ, immẽſitate deſperationis mergantur.

HEluidius Auxentij diſcipulus Symmachi imitator: ſcripſit religionis quidẽ librũ ſtudio, ſed non ſecundum ſcientiam, neq; ſermone, neq; ratione nitidũ: cuius operis ita ſanctarum ſcripturarum ſenſus ad ſuam peruerſitatem flectere conatus eſt, ut earum teſtimonijs

aſſerere

A aſſerere uoluerit ſanctã Mariam poſt natiuitatẽ dñi,quẽ uirgo peperit,Ioſeph ſponſo ſuo iun-
ctam:& ex eius conſortio filios ſuſcepiſſe:qui fratres domini appellati ſunt:cuius prauitatem
arguens Hieronymus libellum documẽtis ſcripturarũ ſufficiẽter ſactũ aduerſus eum ædidit.
THeophilus Alexãdrinæ ciuitatis eps̃:ſcripſit aduerſum Origenẽ,unũ et grãde uolumẽ:in
quo oĩa penè eius dicta, & ipſum pariter dãnat: ac ſimul edocẽs,nõ à ſe eũ primũ,ſed ab
antiquis patribus & maxime Heracla fuiſſe et à presbyterio eiectũ,et de eccleſia pulſum,& de
ciuitate fugatũ.Sed & Aduerſum Anthropomorphitas hæreticos, q dicũt deu hũana figura
& mẽbris cõſtare,diſputatione lõgiſſima cõfutãs:et diuinarũ ſcripturarũ teſtimonijs arguẽs
& cõuincẽs eos,oſtẽdit deũ incorruptibilẽ & incorporeũ,iuxta patrũ fidẽ credẽdũ:neq; ullis
mẽbrorꝫ lineamẽtis oĩno cõpoſitũ:& ob id nihil ei in creaturis ſimile ꝑ ſubſtãtiã,nec cuiq; in-
corruptibilitatẽ,aut immutabilitatẽ aut incorporalitatẽ ſuæ dediſſe naturæ,ſed eſſe oẽs intelle
ctuales naturas corporeas,oẽs corruptibiles,oẽs mutabiles:ut ille ſolus corruptibilitati & mu
tabilitati nõ ſubiaceat,q ſolus habet ĩmortalitatẽ.Paſchalẽ etiã recurſum,qđ magna apud Ni
cæã ſynodus poſt nonaginta & qnq; ãnos,agi in tp̃e & die & luna ſecũdũ ſtatũ ſuũ inuenerat:
additis qbuſdã ipſius feſtiuitatis rationibus & expoſitiõibus,Theodoſio principi obtulit.Le-
gi & tres de fide libros ſub noĩe eius titulatos:ſed quia lingua incõſonãs eſt,nõ ualde credidi.
EVſebius ſcripſit de crucis domini myſterio & apoſtolorum,præcipueq; Petri conſtantiã
uirtute crucis,fidei uirtute adeptam.
VIgilantius presbyter natiõe Gallus,in Hiſpania Barcilonenſis parrochiæ eccleſiã tenuit:
ſcripſit & ipſe zelo quidẽ religiõis aliqua ſeductus hũana laude,& pręſumẽs ſupra uires
ſuas,homo lingua politus,nõ ſenſu ſcripturarũ exercitatus,expoſuit prauo ingenio ſecundã
Danielis uiſionẽ,et alia locutus eſt friuola,quæ in Catalogo hæreticorũ neceſſario exponent.
SImplicianus eps̃,multis epiſtolis hortatus eſt Auguſtinũ adhuc presbyter,agitare ingeniũ
B & expoſitionibus ſcripturarũ uacare:ut etiã nouus quidã Ambroſius Origenis [illegible]
uideretur.Vnde & multas ad eius perſonã ſcripturarum quæſtiones abſoluit.Eſt eius epiſto-
la propoſitionum,in qua interrogando quaſi diſciturus doctrinam docet.
VIgilius epiſcopus,ſcripſit ad quendam Simplicianum in laudem martyrum libellum,&
epiſtolam continentem geſta ſui temporis apud Barbaros martyrum.
AVguſtinus Afer Hipponẽſis oppidi eps̃, uir eruditõie diuina & hũana orbi clarus,fide
integer et uita purus:ſcripſit quãta nec inueniri poſſunt.Quis ergo gloriet̃ oĩa ſe illius ha
bere:aut qs tãto ſtudio legat quãto ille ſcripſit? Vnde et multa loquẽti accidit qđ dixit ꝑ Solo
monẽ ſpũs ſctũs:Ex multiloquio nõ effugies pctũ.Acidit tñ ſenex,qđ iuuenis cœperat,de
trinitate libros duodecim.In qbus (ut ſcriptura ait) introductus in cubiculũ regis:& decora-
tus ueſte multifaria,ſapientia dei exhibuit eccleſiã ſine macula,aut ruga,aut aliquid eiuſmodi.
De incarnatione quoq; dñi idoneã ædidit pietatẽ.De reſurrectiõe mortuorũ,etiã ſimili cucur
rit ſynceritate:licet minus capacibus dubitationẽ de abortiuis fecerit. Error tñ illius ſermone
multo ut ſuperius dixi cõtractus:lucta hoſtiũ exaggeratus:necdũ hæreſis quæſtionem dedit.
ORoſius p̃sbyter Hiſpani generis,uir eloquẽs et hiſtoriarũ cognitor:ſcripſit aduerſum q̃-
rulos Chriſtiani noĩs,qui dicũt defectũ Romanæ reipub.Chriſti doctrina ĩuectũ libros
ſeptẽ:in qbus totius penè mũdi tp̃is calamitates et miſerias,ac bellorꝫ inquietudines replicãs,
oſtẽdit magis Chriſtianæ obſeruãtiæ eſſe,qđ cõtra meritũ ſuũ res Romana adhuc duraret,&
pace culturæ dei pacatũ retineret imperiũ.Sanè in prĩo libro deſcripſit poſitionẽ orbis oceani
interfuſiõe,et Tanai limitibus interciſũ,ſitũ locorꝫ,noĩa,& numerũ,moresq; gẽtiũ,qualitates
regionũ,initia bellorꝫ,& tyrãnidis exordia,finitimorꝫ ſanguine dedicata.Hic eſt Oroſius,qui
ab Auguſtino ꝓ diſcẽda animæ ratiõe ad Hieronymũ miſſus,rediẽs reliquias beati Stephani
primi martyris,tũc nuꝑ inuẽtas,primus intulit occidẽti. Claruit extremo penè Honorij tp̃e.
MAximus Taurinenſis eccleſiæ epiſcopus,uir in diuinis ſcripturis ſatis intentus,et ad do-
cendã ex tempore plebem ſufficiens,compoſuit in laudem apoſtolorum tractatus et in
Ioannis Baptiſtæ:et generalem omnium martyrum homiliam. Sed et de capitulis Euange-

C liorum,& actuum Apoſtolorũ multa ſapienter expoſuit. Fecit & duos de ſancti Euſebij Ver
cellenſis epiſcopi & cõfeſſoris uita tractatus: et de ſancti Cypriani ſpeciale. De baptiſmi gratia
librum ædidit. Scripſit de auaricia: de hoſpitalitate: de defectu lunæ: de eleemoſynis: de eo qđ
ſcriptum eſt in Eſaia: Caupones tui miſcent uino aquam: de paſſione domini: de ieiunio ſer-
uorum dei generali, de ieiunio ſpeciali quadrageſimæ,& quod non ſit in eo iocãdum: de Iuda
traditore: de cruce domini: de ſepulchro eius: de reſurrectione ipſius: de accuſato & iudicato
domino apud Pilatũ: de Calendis Ianuarijs. Scripſit etiã homilias de natali domini: homilias
de theophania: & de paſcha: & de pentecoſte multas: de hoſtibus carnalibus non timendis: de
gratijs poſt cibum deo agendis: de pœnitentia Niniuitarum: & multas alias eius homilias de
diuerſis legi, quæ nec retineo. Moritur Honorio & Theodoſo iuniore regnantibus.

PEtronius Bononienſis Italiæ eccleſiæ epiſcopus: uir ſanctitate uitæ & monachorũ ſtudijs
ab adoleſcentia exercitatus: ſcripſiſſe putatur uitas patrum Aegypti monachorum, quas
uelut ſpecula ac normam profeſſionis ſuæ, monachi amplectuntur. Legi ſub eius nomine de
ordinatione epiſcopi, ratione & humilitate plenum tractatum: quem lingua elegantior oſten-
dit non ipſius eſſe: ſed ut quidam dicunt patris eius Petronij eloquentiſſimi & eruditiſſimi in
ſecularibus literis uiri: & credendum. Nam prefectum prætorio ſe fuiſſe, in ipſo tractatu deſi-
gnat. Moritur Theodoſio Archadij filio, & Valentiniano regnantibus.

PElagius hæreſiarches, antequã proderetur hæreticus, ſcripſit ſtudioſis tres neceſſarios de
fide trinitatis libros: & pro actuali conuerſione Eulogiarum ex diuinis ſcripturis librum
unum capitulorum indicijs in modum ſancti Cypriani martyris præſignatum. Poſtquã hæ-
reticus publicatus eſt, ſcripſit hæreſi ſuæ fauentia.

INnocentius urbis Romæ epiſcopus, ſcripſit decretum occidẽtalium & oriẽtalium eccleſia-
D rum aduerſum Pelagianos datum, quod poſtea ſucceſſor eius Zoſimus latius ꝓmulgauit.

CEleſtinus antequã ad Pelagiũ cõcurreret, imò adhuc adoleſcẽs: ſcripſit ad parẽtes ſuos de
monaſterio epiſtolas in modũ libellorꝝ tres, omni deum deſiderãti neceſſarias. Moralis,
ſiquidẽ in eis dictio: nihil ibi uitij poſtmodũ proditi: ſed totũ ad uirtutis incitamẽtum tenuit.

IVlianus epiſcopus Capuanus, uir acer ingenio: in diuinis ſcripturis doctus, Græca & Lati-
na lingua ſcholaſticus. Prius ego ꝙ impietatem Pelagij in ſe aperiret, clarus in doctoribus
eccleſiæ fuit: poſtea uero hæreſim Pelagij defendere nitus, ſcripſit aduerſum Auguſtinum im
pugnatorem illius libros quatuor: & iterum libros octo. Eſt & liber altercationis amborum,
partes ſuas defendentium. Hic Iulianus eleemoſynis tẽpore famis & anguſtiæ, indigentibus
omnibus ſuis prorogatis, multos miſerationis ſpecie nobilium præcipue religioſorũ illiciens,
hæreſi ſuæ ſociauit. Moritur Valentiniano Conſtantij filio imperante.

LVcianus presbyter uir ſanctus, cui reuelauit deus tẽporibus Honorij & Theodoſij Au-
guſtorum, locum ſepulchri & reliquiarum corporis ſancti Stephani martyris primi: ſcri-
pſit ipſam reuelationem ad omnium eccleſiarum perſonas Græco ſermone.

AVitus presbyter, homo Hiſpanus genere: ante relatã Luciani pͤsbyteri ſcripturã trãſtulit
in Latinũ ſermonẽ: & adiecta epiſtola ſua, per Oroſiũ presbyterũ occidentalibus dedit.

PAulinus Nolæ Campaniæ epiſcopus compoſuit uerſu breuia, ſed multa: & ad Celſum
quendam epitaphij uice conſolatorium libellum, ſuper morte Chriſtiani & baptizati in-
fantis, ſpe Chriſtiana munitum: & ad Seuerum plures epiſtolas: ad Theodoſium imperatorẽ
ante epiſcopatum proſa panegyricum ſuper uictoria tyrannorum: eò maxime quod fide &
oratione plus quam armis uicerit. Fecit & ſacramẽtarium & hymnarium. Ad ſororem quoq;
epiſtolas multas de contemptu mundi dedit: & de diuerſis cauſis, diſputatione diuerſa tracta
tus ædidit. Præcipuus tamen omnium opuſculorum eius, eſt liber de pœnitentia & de laude
generali omnium martyrum. Claruit temporibus Honorij & Valentiniani: nõ ſolum erudi-
tione & ſanctitate uitæ: ſed & potentia aduerſum dæmones.

EVtropius presbyter, ſcripſit ad duas ſorores ancillas Chriſti, q̃ ob deuotionẽ pudicitiæ et
amorẽ religionis exhæredatæ ſunt à parẽtibus, epiſtolas in modum libellorum cõſolato-
rias,

A rias,elegãti & aperto ſermone duas:nõ ſolũ ratiõe,ſed etiã & teſtimonijs ſcripturarũ munitas.

EVagrius alter ſcripſit altercationem Simonis Iudæi & Theophili Chriſtiani: quæ penè omnibus nota eſt.

VIgilius diaconus,compoſuit ex traditione patrum, monachorum regulam:quæ in cœnobio ad profectum fratrum in cõuentu legitur breuiato & aperto ſermone,totius monaſticæ profeſſionis in ſe tenentem diſciplinam.

ATticus Cõſtantinopolitanus eps̃,ſcripſit ad reginas Archadij imperatoris filias de fide & uirginitate librũ ualde egregiũ:in quo peruerſum Neſtorianum dogma impugnat.

NEſtorius hæreſiarches,cum in Antiochena eccleſia presbyter inſignis in docẽdo ex tempore declamator haberetur:cõpoſuit infinitos tractatus diuerſarum ὑποθέσεων. In quibus iam tunc ſubtili nequitia infudit poſtea ꝓditæ impietatis uenena:quæ moralis interdũ occultabat ſuadela.Poſtq̃ uero eloquentia & abſtinentia cõmendãte,Cõſtantinopolitanæ eccleſię pontificatui donatus eſt,apertum ſe eccleſiæ hoſtẽ quem diu celabat oſtendẽs,ſcripſit librum quaſi de incarnatione domini ſexaginta & duobus diuinæ ſcripturæ teſtimonijs,prauo ſenſu ſuo cõſtructum:in quo quid aſſeuerauerit,in Catalogo hæreticorum monſtrabitur.

XYſtus urbis Romæ epiſcopus,decretum ſynodi aduerſum ſupradictum Neſtorium habitum uolumine deſcribens,ad Orientis & Occidentis eccleſias dedit:cõfirmãs duabus in Chriſto manentibus perfecte naturis,unam filij dei credendam eſſe perſonam. Huic enim ſententiæ ſupraſcriptus Neſtorius oſtenſus eſt eſſe contrarius. Similiter etiam Xyſtus ſucceſſor Celeſtini, pro eadem re,& ad ipſum Neſtorium & ad Orientis epiſcopos aduerſus errorem eius ſuccidendum ſententias direxit.

THodorus Ancyranus Galatię eps̃,ſcripſit aduerſus Neſtoriũ adhuc Epheſi poſitus,librũ redargutionis & cõfutationis:dialectica quidẽ arte ordinatũ:ſed autoritate ſanctarũ ſcri-

B pturarum detextũ:multis enim aſſertionibus uſus eſt anteq̃ ſcripturarũ teſtimonia poneret.

FAſtidius Britanniarum epiſcopus,ſcripſit ad Fatalem quẽdam de uita Chriſtiana librum unum:& alium de uiduitate ſeruanda ſana & deo digna doctrina.

CYrillus Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopus,ædidit uariarum ὑποθέσεων tractatus: homilias etiam compoſuit plurimas:quæ ad declamandum à Græciæ epiſcopis memoriæ cõmẽdantur.Præterea libri eius ſunt de ſynagogæ defectu:de fide aduerſum hæreticos:& peculiari intentione aduerſus Neſtorium compoſitus, qui intitulatur ἔλεγχος. In quo omnia Neſtorij occulta panduntur,& prodita confutantur.

TImotheus epiſcopus, compoſuit librum de natiuitate domini ſecundum carnem:quam credit in epiphania factam.

LEporius adhuc monachus poſtea presbyter,præſumẽs de puritate uitæ:quã arbitrio tãtũ & conatu ꝓprio nõ dei ſe adiutorio obtinuiſſe credebat,Pelagianũ dogma cœperat ſeq̃: à Gallicanis doctoribus admonitus:& in Africa per Auguſtinũ à deo emendatus,ſcripſit emendationis ſuæ libellum:in quo & ſatisfacit de errore,& gratias agit de emẽdatione.Simul & quod de incarnatione Chriſti male ſenſerat corrigens,catholicam ſententiam tulit dicens: manentibus in Chriſto in ſua ſubſtantia duabus naturis,unam reddi filij dei perſonam.

VIctorinus rhetor Maſſilienſis, ad filij ſui Etherij perſonam cõmentatus eſt in Geneſim, id eſt,à principio libri uſq̃ ab obitum Abrahæ patriarchæ.Quatuor uerſuum ædidit libros Chriſtiano quidem & pio ſenſu:ſed utpote ſeculari literatura homo occupatus:& nullius magiſterio in diuinis ſcripturis exercitatus:leuioris ponderis ſententias figurauit. Moritur Theodoſio & Valentiniano regnantibus.

CAſſianus natione Scytha,Conſtantinopoli à Ioanne magno epiſcopo diaconus ordinatus,apud Maſſiliam presbyter, cõdidit duo,id eſt,uirorum & mulierũ monaſteria, quæ uſq̃ hodie extãt.Scripſit experiẽtia magiſtrãte plano & librato ſermone, & (ut apertius dicã) ſenſu uerba inueniens,& actione linguã mouens,res omniũ monachorum profeſſione neceſ-

farias

C ſarias:id eſt,de habitu monachi:de canonico orationum atq; pſalmorum modo qui in monaſteriis Aegypti die noctuq; tenetur libros tres:inſtitutionum librum unum. De origine & qualitate ac remediis octo principalium uitiorum libros octo:ſingulos ſcilicet de ſingulis uitiis libros expediens. Digeſſit etiã collationes cum patribus Aegypti habitas,hoc eſt,de deſtinatione monachi,ac fine:de diſcretione:de tribus ad ſeruiendum deo uocationibus. De pugna carnis aduerſum ſpiritum,& ſpiritus aduerſum carnẽ. De natura omnium uitiorũ, de nece ſanctorum:de nobilitate animæ:de octo principalibus uitiis:de qualitate orationis:de iugitate orationis:de perfectione:de caſtitate:de protectione dei:de ſciẽtia ſpirituali:de diuinis chariſmatibus:de amicitia:de definiẽdo uel nõ definiẽdo:de tribus antiquis generibus monachorũ & quarto nuper exorto:de fine cœnobiitæ & eremitæ:de ſatisfactione pœnitentiæ:de remiſſione quinquageſimæ:de nocturnis illuſionibus:de eo qđ dicit Apoſtolus:Non enĩ qđ uolo facio bonũ:ſed qđ nolo malũ,hoc ago:de mortificatione. Et ad extremũ rogatus à Leone archidiacono,poſtea urbis Romæ epõ:ſcripſit aduerſus Neſtorẽ de incarnatiõe dñi libros ſeptẽ. Et in his ſcribendi apud Maſſiliam,& uiuendi finẽ fecit,Theodoſio & Valẽtiniano regnantibus.

PHilippus presbyter,optimus auditor Hieronymi, commentatus in Iob,ædidit ſermone ſimplici libros. Legi eius & familiares epiſtolas & ualde ſalſas,& maxime ad paupertatis & dolorum tolerantiam exhortatorias. Moritur Martiano & Auito regnantibus.

EVcherius Lugdunenſis eccleſiæ epiſcopus,ſcripſit ad Valerianum propinquũ ſuũ de contemptu mundi,& ſecularis philoſophiæ epiſtolã unã,ſcholaſtico & rationabili ſermone. Diſſeruit etiam ad perſonã filiorum Salonii & Veroni,poſtea epiſcoporum, obſcura quæq; ſanctarum capitula ſcripturarum. Sed & Caſſiani quædam opuſcula lato tenſa eloquio,anguſto reuoluens uerbi tramite,in uno coëgit uolumine:aliaq; tam eccleſiaſticis ſtudiis neceſſaria

D quàm monaſticis. Moritur Valentiniano & Martiano regnantibus.

VIncentius natione Gallus,apud monaſteriũ in Lerinẽſi inſula presbyter:uir in ſcripturis ſanctis doctus,& noticia eccleſiaſticorum dogmatum ſufficienter inſtructus,compoſuit ad euertẽda hæreticorum collegia nitido & aperto ſermone ualidiſſimã diſputationẽ:quã abſcõſo nomine ſuo,attitulauit,Peregrini aduerſum hæreticos:cuius operis quia ſecundi libri maximam in ſchedulis partẽ,à quibuſdã furatã perdidit,recapitulato eius paucis ſermonibus ſenſu primo cõpegit:& in unũ librum ædidit. Moritur Theodoſio & Valentiniano regnantibus.

SYagrius,ſcripſit de fide aduerſum præſumptuoſa hæreticorum uocabula:quæ ad deſtruẽda uel immutanda ſanctæ trinitatis nomina uſurpata ſunt,dicentium patrẽ nõ debere patrẽ dici:ne in patris nomine filius cõſonet:ſed ingenitum & infectum ac ſolitarium nuncupãdũ: ut quicquid extra illũ in perſona eſt,extra illũ ſit in natura:oſtendẽs & patrẽ quidẽ poſſe dici ingeitũ,licet ſcriptura nõ dixerit:& ex ſe genuiſſe in perſona filium nõ feciſſe:& ex ſe protuliſſe in perſona ſpiritũ ſanctũ,nõ genuiſſe neq; feciſſe. Sub huius Syagrii nomine, ſeptẽ de fide & regulis fidei libros prætitulatos inueni:ſed quia lingua uariantur,non eius credidi eſſe.

ISaac presbyter Antiochenæ eccleſiæ,ſcripſit Syro ſermone longo tempore & multa:præcipua tamen cura aduerſum Neſtorianos & Eutychianos:ruinam etiam Antiochiæ elegiaco carmine planxit,coauditores imbuẽs o no,quo Ephrem diaconus Nicomediæ lapſum. Moritur Leone & Maiorano regnantibus.

SAluianus Maſſilienſis presbyter,diuina & humana literatura inſtructus:& (ut abſq; inuidia loquar) epiſcoporum magiſter,ſcripſit ſcholaſtico & aperto ſermone multa:ex quibus iſta legi:De uirginitatis bono ad Marcellum presbyterum libros tres:aduerſum auariciam libros quatuor. De præſenti iudicio libros quinq;,& pro eorum merito ſatisfactiõis ad Saloniũ epiſcopum librũ unũ:& expoſitionis extremæ partis Eccleſiaſtis ad Claudianũ epm Vienẽſem librum unum:epiſtolarũ librum unũ:& in morẽ Græcorũ,de principio Geneſis uſq; ad cõditionem hominis,compoſuit uerſu quaſi Hexameron librum unum. Homilias epiſcopus factus multas:ſacramentorum uero quantas,nec recordor. Viuit uſq; hodie in ſenectute bona.

Paulinus

A PAulinus, compoſuit tractatus de initio quadrageſimæ: è quibus legi duos, De die dominico paſchæ, de obedientia, de pœnitentia, de neophytis.

HIlarius Arelatenſis epiſcopus, uir in ſanctis ſcripturis doctus, paupertatis amator: & erga inopum prouiſionem, non ſolum mentis pictate, ſed & corporis ſui labore ſolicitus fuit. Nam pro reficiendis pauperibus, etiam ruſticationem contra uires ſuas homo genere clarus & longe aliter educatus exercuit: ſed nec in ſpiritualibus neglexit. Nam & in docendo gratiã habuit: & abſq; perſonarum acceptione omnibus caſtigatũ opus prædicationis ingeſſit. Ingenio uero immortali, aliqua & parua ædidit: quæ eruditæ animæ & fidelis linguæ ĩdicio ſunt: in quibus præcipua & ad multorum utilitatẽ neceſſaria opera, uitã ſancti Honorati deceſſoris ſui compoſuit. Moritur Valentiniano & Martiano imperatoribus.

LEo urbis Romæ ep̃s, ſcripſit ad Flauianũ Cõſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopum aduerſum Eutychẽ presbyterũ: qui tũc ambitiõe epiſcopatus, noua in eccleſiã moliebat̃ inducere, epiſtolã: in qua admonet eũ, ut ſi cõfiteretur errorẽ & polliceretur emẽdationẽ, reciperet eũ. Si aũt perſiſteret in incepto, cũ ſua hæreſi dãnaretur. Simul docet in ipſa epiſtola & diuinis cõfirmat teſtimonijs, dñm Ieſum Chriſtũ, ſicut paternæ diuinitatis uerũ filiũ: ita uerũ humanæ naturæ eſſe hominẽ credẽdum: id eſt, ex carne uirginis, carnem traxiſſe: & nõ de cœlo corpus ſibi exhibuiſſe, ſicut Eutyches aſſerebat. Moritur Leone & Maiorano imperatoribus.

MOchimus Meſopotamenus apud Antiochiam presbyter, ſcripſit aduerſum Eutychen egregium librum: & alia ſcribere dicitur, quæ necdum legi.

TImotheus, extincto ab Alexãdrinis Protherio epiſcopo, tumultuãte adhuc plebe, aut uoluit, aut paſſus eſt ſe ab uno epiſcopo in locũ occiſi epiſcopi fieri epiſcopũ. Et ne cõtra legẽ factus merito abijceret̃, ad gratiã plebis, quæ Protheriũ exoſum habuerat: oẽs qbus ille cõmunicauerat, Neſtorianos eſſe ꝓnũciauit: & maculã cõſciẽtiæ temeritate abluẽdã præſumẽs,
B ſcripſit ad Leonẽ imperatorẽ libellũ ualde ſuaſoriũ, quẽ prauo ſenſu, patrũ teſtimonijs intãtũ roborare conatus eſt: ut ad decipiendum imperatorẽ, & ſuã hæreſim cõforiandã, penè Leonẽ urbis Romæ epiſcopũ, & Chalcedonẽſem ſynodũ ac totos Orientaliũ epiſcopos, illoꝝ adminiculo Neſtorianos oſtẽderet. Sed fauẽte deo à Chalcedonenſi cõcilio hoſtis eccleſiæ coargutus eſt & cõfutatus. Viuere adhuc in exilio iã hæreſiarches dicitur & habet̃. Hũc ipſum libellum cognoſcẽdi gratia, ego rogatus à fratribus, in Latinũ trãſtuli, & cauẽdum prætitulaui.

ASclepius Afer in Baienſi territorio uici nõ grãdis epiſcopus, ſcripſit aduerſum Arianos, & modo aduerſum Donatiſtas ſcribere dicitur: in docendo autem ex tempore grandi opinione celebratur.

PEtrus Edeſſenæ eccleſiæ presbyter, declamator inſignis, ſcripſit uariarũ cauſarum tractatus, & in morem ſancti Ephrem diaconi pſalmos metro compoſuit.

PAulus presbyter, natiõe (ut ex dictis eius cognoui) Pãnonius, ſcripſit de uirginitate ſeruãda & cõtemptu mũdi, ac uitæ inſtitutione uel morũ correptione mediocri ſermone, ſed diuino cõditos ſale libros duos, ad perſonã cuiuſdã nobilis, & Chriſto deditæ uirginis Cõſtãtia nomine: in quibus meminit Iouiniani hæretici, & uoluptatũ ac libidinũ prædicatoris: cui intãtũ cõtinẽtis & caſtæ uitæ inſtitutio cõtraria fuerat: ut inter luxurioſas epulas animã eructaret.

PAſtor ep̃s, cõpoſuit libellum in modũ ſymboli paruũ, totã penè eccleſiaſticã credulitatem per ſententias cõtinentẽ: in quo inter cæteras diſſenſionum prauitates, quas prætermiſſis autorum uocabulis anathematizat, Priſcillianos cum ipſo autoris nomine damnat.

VIctor Cartennæ Mauritaniæ ciuitatis ep̃s, ſcripſit aduerſum Arianos librum unum & longum: quẽ Genſerico regi per ſuos audiendum obtulit, ſicut ex prooemio ipſius libri didici. Scripſit & de pœnitentia publicani librum: in quo & regulam uiuendi pœnitentibus iuxta ſcripturarum autoritatẽ ſtatuit: & ad Baſilium quendã ſuper morte filij conſolatorium libellum, ſpe reſurrectionis perfecta inſtructione munitum. Homilias etiam copoſuit multas, quas à fratribus ſalutis propriæ ſolicitis in libris digeſtas ſeruari cognoui.

Voconius

C VOconius Caſtellani Mauritaniæ oppidi epiſcopus, ſcripſit aduerſus eccleſiæ inimicos Iudæos & Arianos & alios hæreticos. Compoſuit etiã ſacramentorũ egregiũ uolumen.

MVſæus Maſſilienſis eccleſiæ presbyter, uir in diuinis ſcripturis doctus, & in earum ſenſibus ſubtiliſſima exercitatiōe limatus, lingua quoq; ſcholaſticus, hortatu ſancti Venerij epiſcopi excerpſit ex ſanctis ſcripturis lectiones totius anni, feſtiuis aptas diebus: reſponſoria, etiam pſalmorum capitula, tempori & lectionibus congruentia: quod opus tam neceſſarium à lectoribus in eccleſia ꝓbatur: ut expetitum, & ſolicitudinem tollat & moram, plebiq; ingerat ſcientiam, celebritatem & decorem. Sed & ad perſonam ſancti Euſtaſij epiſcopi ſucceſſoris ſupradicti hominis dei, compoſuit ſacramẽtorum egregium & nõ paruum uolumẽ, per membra quidem pro opportunitate officiorum & temporum, pro lectionum textu pſalmorumq; ſerie & decantatione diſcretum: ſed ſupplicandi deo, & conteſtandi beneficiorum eius ſoliditate ſui conſentaneum: quo opere grauiſſimi ſenſus & caſtigatæ eloquẽtiæ agnouimus uirum. Homilias etiam dicitur declamaſſe, quas & haberi à fidelibus uiris cognoui: ſed ego non legi. Moritur Leone & Maiorano regnantibus.

VIncentius presbyter, & ipſe natione Gallus, in diuinis ſcripturis exercitatus linguam habens uſu loquendi, & maiorum lectione politam: cõmentatus eſt in pſalmos: cuius operis legit aliqua ſancto homini dei Cannati me audiẽte, promittens ſimul ſi dominus uitam & uires daret: ſe in toto pſalterio eodem ſtudio laboraturum.

CYrus genere Alexãdrinus, arte medicus et ex philoſopho monachus, uir dicẽdi peritus, ſcripſit aduerſus Neſtorem prius eleganter & fortiter. Modo autem dum in illũ nimius inuehitur, & ſyllogiſmis magis q̃ ſcripturis agit, Timotheanũ dogma fouere cœpit. Deniq; ambiguuſq; etiam ſui ſuſpendit animum à cõſenſu Chalcedonenſis decreti, nec acquieſcẽdũ

D putat filium dei duabus poſt incarnationem conſtare naturis.

SAmuel Ediſſenæ eccleſiæ presbyter, multa aduerſus eccleſiæ inimicos Syro ſermone conſtruere dicitur: præcipua tamẽ intẽtione cõtra Neſtorianos, & Eutychianos, & Timotheanos nouellos: ſiue ad diuerſos hæreticos. Vnde & frequenter triformem beſtiã & eccleſiaſtica inſemel ſentẽtia cũ autoritate ſanctarũ ſcripturarũ ſummitatẽ ferit: oſtẽdens Neſtorianis deũ in homine, nõ purum hominẽ ex uirgine natum. Eutychianis ueram humani generis carnẽ à deo aſſumptam, et nõ de cœlo exhibitam: nec craſſi aẽris ſubſtãtiam in carne formatã. Timotheanis ita uerbum carnẽ factum: ut manẽte uerbo in ſua ſubſtantia, & homine in ſua natura, ſocietate, nõ immixtione unã filij dei reddidiſſe perſonam. Viuere adhuc apud Cõſtãtinopolim dicitur. Nam initio collaui Anthemio imperij, & ſcripto eius, & eſſe eũ in carne cognoui.

CLaudianus Viennenſis eccleſiæ presbyter, uir ad loquendum artifex, & ad diſputãdum ſubtilis: compoſuit tres de ſtatu uel de ſubſtãtia animæ libros, in quibus agit intentionẽ, quatenus oſtendat aliquid incorporeum præter deum.

PRoſper homo Aquitanicæ ragionis, ſermone ſcholaſticus, & aſſertionibus neruoſus, multa compoſuiſſe dicitur. Ex quibus ego Chronica nominis illius prætitulata legi: continentia à primi hominis conditione iuxta diuinarum ſcripturarum fidem, uſq; ad obitum Valentiniani Auguſti: & captiuitatem urbis Romæ à Genſerico Vuandalorum rege factam. Legi & librum aduerſus opuſcula ſuppreſſo nomine Caſſiani: quæ eccleſia dei ſalutaria probat, ille infamat nociua. Re enim uera Caſſiani & Proſperi de gratia dei & libero arbitrio ſentẽtiæ in aliquibus ſibi inueniuntur contrariæ. Epiſtolæ quoq; papæ Leonis aduerſum Eutychẽ, de uera Chriſti incarnatione ad diuerſos datæ, ab ipſo dictatæ creduntur.

FAuſtus ex abbate Lerinenſis monaſterij apud regnum Galliæ epiſcopus factus, uir in diuinis ſcripturis ſatis intentus, ex traditione ſymboli occaſione accepta, compoſuit librum de ſpiritu ſancto: in quo oſtendit eum iuxta fidem patrum & conſubſtantialem & coæternalem eſſe patri & filio: ac plenitudinem trinitatis obtinẽtem. Aedidit quoq; opus egregium de gratia dei qua ſaluamur: & libero humanæ mentis arbitrio, in quo ſaluamur: in quo opere do-

cet gratiam

A cet gratiam dei ſemper & inuitare,& præcedere,& iuuare uoluntatem noſtram,& quicquid ipſa libertas arbitrij pro labore piæ mercedis acquiſierit,non eſſe proprium meritum,ſed gratiæ donum. Legi eius & aduerſum Arianos & Macedonianos paruũ libellum,in quo coéſſentialem prædicat trinitatem,& alium aduerſus eos qui dicunt eſſe in creaturis aliquid incorporeum. In quo & diuinis teſtimonijs & patrum confirmat ſententijs,nihil credendum incorporeum præter deum. Eſt eius epiſtola in modum libelli ad diaconum quendam Gratum nomine ædita,qui à fide catholica diſcedens,ad Neſtorianam abijt impietatem. In qua epiſtola admonet eum credere ſanctam Mariam uirginem,non purum hominem genuiſſe,qui poſtea ſuſciperet diuinitatem,ſed deum uerum & hominem uerum. Sunt eius & alia ſcripta quæ quia necdum legi,nominare nolui:uiua tamen uoce egregius doctor & creditur & probatur. Scripſit poſtea & ad Felicem præfectum prætorio & patriciæ dignitatis uirum,filium magni conſulis iam religioſum,epiſtolam ad timorem dei hortatoriam,conuenientem perſonis pleno animo pœnitentiam agere diſponentium.

SEruus dei epiſcopus,ſcripſit aduerſum eos qui dicunt Chriſtum in hac uita degentem non uidiſſe carneis ſuis oculis patrem:ſed poſt reſurrectionem ex mortuis & aſcenſionem in cœlis,cum tranſlatus eſt in gloriam dei patris,profectum ſcilicet ei dantis in remunerationem martyrij:in qua ſcriptura oſtendit & diſputatione ſana & ſanctarum ſcripturarũ teſtimonijs, dominum Ieſum ab ipſo eius conceptu per ſpiritum ſanctum facto & partu ex uirgine:quod deus uerus in homine uero:ipſe quoq; homo deus factus natus eſt,ſemper carnis ſuæ oculis & patrem uidiſſe & ſpiritum ſanctum per ſpecialem & unitam dei & hominis ſocietatem.

VIctorius homo natione Aquitanicus,calculator ſcripturarum ſcrupuloſus,inuitatus à ſancto Hilario urbis Romæ epiſcopo:cõpoſuit paſchalem curſum indagatione cautiſſima, poſt quatuor priores,qui compoſuerant,id eſt,Hippolytum,Euſebium,Theophilum,& Proſperum:& protendit annorum ſeriem uſque ad annum quingenteſimum triceſimumſecun-
B dum:ita ut à quingenteſimo triceſimotertio anno reincipiat paſchalis ſolennitas:eodem menſe & die eademq; luna:quæ primo paſſionis ac reſurrectionis dominicæ anno facta eſt.

THeodoretus Cyriæ ciuitatis epiſcopus à Cyro enim rege Perſarum cõdita,ſeruat hodieq; apud Syriam nomen autoris) ſcripſiſſe dicitur multa: ad meam noticiam tamen iſta ſunt quæ uenerunt: De incarnatione domini aduerſum Eutychen presbyterum & Dioſcorum Alexandriæ epiſcopum,qui humanam in Chriſto carnem fuiſſe negant:ſcripta fortia, per quæ confirmat & ratione & teſtimonijs ſcripturarum,ita illum ueram maternæ ſubſtantiæ carnem habuiſſe,quam ex matre uirgine ſumpſit:ſicut & ueram deitatem,quam æterna naſcibilitate deo patre gignente,ipſo naſcendo accepit. Et decem hiſtoriæ eccleſiaſticæ libri, quos imitatus Euſebium Cæſarienſem conſcripſit,incipiens à fine librorum Euſebij uſque ad ſuum tempus:id eſt,à uicennalibus Conſtantini uſque ad imperium Leonis ſenioris deduxit, ſub quo & mortuus eſt.

GEnnadius Conſtantinopolitanæ eccleſiæ pontifex,uir lingua nitidus & ingenio acer:tam diues ex lectione antiquorum fuit:ut Danielem prophetam ex integro ad uerbum commentatus exponeret. Homilias etiam multas compoſuit. Moritur ſeniore Leone imperium tenente.

THeodulus in Cœleſyria presbyter multa conſcribere dicitur,ſed ad me liber eius uenit: quem de conſonantia diuinæ ſcripturæ compoſuit:id eſt,ueteris & noui teſtamenti aduerſus antiquos hæreticos. Qui propter differentiam præceptorum uel ceremoniarum,alium ueteris teſtamenti deum dixerunt,alium noui. In quo oſtendit diſpenſationis fuiſſe unius eiuſdemq; dei autoris utriuſq; ſcripturæ,ut alia per Moyſen antiquis lex daretur in ſacrificiorum ceremonijs & iudiciorum animaduerſionibus:alia bis per Chriſti præſentiam in ſacris myſterijs & futuris repromiſſionibus:nec diuerſa credi debere,aut non uno ſpiritu & uno autore dictata:cum illa quæ ſi modo ſecundum literam obſeruarentur occiderent,eadem ipſa ſe-

C cundum ſpiritum intellecta uiuificent. Moritur hic ſcriptor ante triennium regnāte Zenone.

IOannes Antiochenæ Parrochiæ ex grammatico presbyter: ſcripſit aduerſum eos qui in una tantum ſubſtantia adorandum aſſerunt Chriſtum: nec acquieſcunt, duas in Chriſto confitendas naturas: docens ſecundum relationem ſcripturarum unam in illo dei & hominis eſſe perſonam, non unam carnis & uerbi naturam. Simul & impugnat aliquas Cyrilli Alexandrini epiſcopi ſententias: docens incaute ab illo aduerſum Neſtorem prolatas, quæ nunc fomentum ſunt, & robur addunt Timothianis: quod ualde inaniter dicit. Viuere adhuc dicitur & ex tempore declamare.

HOnoratus Conſtantinæ Africæ ciuitatis epiſcopus, ſcripſit ad Archadium quendam, qui pro confeſſione fidei catholicæ in partes Africæ exulabat, epiſtolam ad labores pro Chriſto ferendos hortatoriam: & exemplis præſentibus, & ſcripturarum relationibus roboratam: & quod confeſſionis fidei perſeuerantia, non ſolum præterita purget à crimine peccata, ſed & meritum procuret martyrij.

CErealis epiſcopus natione Afer, interrogatus à Maximiano Africanorum epiſcopo, ſi poſſet uel paucis diuinæ ſcripturæ teſtimonijs, abſq; ulla diſputationis duntaxat aſſertione fidem catholicam aſſignare. Quam ille in nomine domini, ſuffragante ſibi ueritate, nō paucis teſtimonijs, ſicut Maximianus irridens petierat: ſed copioſis tam ueteris teſtamenti quàm noui indicibus approbauit & libello ædidit.

EVgenius Carthaginenſis Africæ ciuitatis epiſcopus & confeſſor publicus, admonitus à Hunericho Vuandalorum rege, catholicæ fidei expoſitionem, & maxime uerbi homouſion proprietatem differere: cum conſenſu omnium Africæ & Mauritaniæ, & Sardinæ atque Curſicæ epiſcoporum & confeſſorum qui in catholica permanſerunt, cōpoſuit librum fidei, non ſolum ſcripturarum ſanctarum ſententijs cōmunitum: & per collegas confeſſionis ſuæ

D porrexit. Iam uero aſportandus pro fidelis linguæ remuneratione in exilium, epiſtolas uelut cōmonitorias fidei, & unius ſacri & conſeruādi baptiſmatis ouibus ſuis, quaſi paſtor ſollicitus dereliquit. Altercationes quoq; quas cum Arianorū præſulibus per internuncios habuit conſcripſit: & regi legendas per maiorē domus eius tranſmiſit. Similiter & preces pro quiete Chriſtianorum, eidem uelut apologias obtulit. Viuere adhuc ad confirmationem eccleſiæ dicitur.

POmerius natione Maurus, in Gallias presbyter ordinatus, interrogantibus & rogantibus Iuliano epiſcopo, & Vero presbytero: dialogorum more reſpondens, arte dialectica & ſermone ingenio apto, compoſuit de natura animæ & qualitate eius, & de reſurrectionis eius ſpecialitate, in hac uita fidelium & generali omnium hominum libros octo. Quorum primus cōtinet quid ſit anima, uel qualiter ad imaginem dei credatur facta. Secundus: utrum anima incorporea an corporea debeat credi. Tertius, unde ſit anima primo homini facta. Quartus: utrum anima quæ naſcituro corpori infundenda eſt noua fiat ſine peccato: An ex ſubſtantia animæ primi hominis uelut propago è radice producta, etiam peccatum primæ animæ ſecum originaliter retrahat. Quintus, recapitulationem libri quarti, diſputationes, & definitiones, & quæ ſit facultas animæ, id eſt, poſſibilitas, & quod eam ex ſingulari uoluntate obtineat. Sextus, unde ſit iuxta apoſtoli dictum aduerſitas carnis & ſpiritus. Septimus, de differentia uitarum, mortium, reſurrectionum carnis & animæ. Octauus, de his quæ in fine mundi futura prædicta ſunt: & abſolutiones quæſtionum quæ de reſurrectione proponi ſolent. Memini legiſſe me olim eius dictatum ad quendam nomine Principium, de cōtemptu mundi ac rerum tranſiturarum hortatorium, & alium de uitijs & uirtutibus prætitulatum. Scripſiſſe & alia dicitur: & adhuc ſcribere, quæ ad meam noticiam non uenerunt. Viuit uſque hodie, cōuerſatione deo digna, apta profeſſioni & gradui.

HOnoratus Maſſilienſis eccleſiæ epiſcopus, uir eloquēs, & abſq; ullo linguæ impedimento, ex tempore in eccleſia declamator: & quia à pueritia in timore dei creſcens: etiam in negocijs eccleſiaſticis exercitatus eſt: os ſuum quaſi armarium ſcripturarum aperit, & in homi

liarum

A liarum modum ad utilitatem legentium multa componit: maximeq́ ad colendam fidei ra- tionem,& reuincendam hæreticorum peruerſitatem. In cuius libera prædicandi conſtantia: non ſolum uicinarum ciuitatum ſacerdotes & populi delectantur: ſed & longe poſiti cum ad eos neceſſario pergit,ſummam ei docendi in ſuis eccleſijs rogantes iniungunt. Sanctus quoq́ papa Zelaſius Romanæ urbis pontifex: per ſcripturam agnoſcens eius fidei integritatem,re- ſcripto ſuo probatam indicauit. Sanctorum patrum uitas ad ædificationem poſterorum co- aptat ipſe legendas, præcipue nutritoris ſui ſancti Hilarij Arelatenſis epiſcopi: letanias ad ſup- plicandum dei clementiam cum plebe ſibi credita pro uiribus agit.

Finis Catologi illuſtrium uirorum Gennadij.

MARTINI QVINTI PONTIFICIS SEQVENTIS regulæ Monachorum approbatio.

MArtinus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei ad perpetuam rei memoriam. Et ſi pro cunctorum Chriſti fidelium ſequitur quibus curam apoſtolatus officij geri- mus,ſtatu ſalubriter dirigendo & ampliando diligenter adhibeamus ſollicitu- dinis noſtræ partes. Illos tamen affectuoſiori proſequimur charitate,qui mun- danis abiectis illecebris,in humilitatis ſpiritu ſedulo uirtutum domino famu- lantur. Vnde ea quæ pro illorum ſub uera religionis obſeruantia ſtabiliendo propoſito pro- uide emanaſſe comperimus: ut firma illibataq́ permaneant,libenter apoſtolico munimine ro boramus. Nuper ſiquidem pro parte dilecti filij Lupi de Oliueto,ordinis monachorum ere- mitarum ſancti Hieronymi generalis præpoſiti,nobis expoſito,quod dudum ipſe & plerique alij profeſſores ordinis eiuſdem ſancti Hieronymi: ſub regula ſancti Auguſtini,tunc uiuentes, zelo deuotionis accenſi,ob frugem uitæ melioris,arctius & perfectius quam regula diſtaret hu
B iuſmodi,& in uero ſtatu monachali: quem ipſe ſanctus Hieronymus cum ſuis monachis & fratribus profeſſus fuiſſe: & in communi obſeruaſſe perhibetur uiuere: & ut nomen gerebat eiuſdem ſancti,ſic eius uitam,regulam & opera deſyderabant imitari. Idcirco ad huiuſmodi ordinis ſtabile potius fundamentum pro inſtitutione regulæ monachorum eremitarum ordi- nis ſancti Hieronymi ex diuerſis epiſtolis & tractatibus per dictum ſanctum Hieronymum æditis: & per eccleſiam approbatis: nonnullamq́ ueram religionis doctrinam uitamq́ mo- nachalem: quam idem ſanctus cum ſuis monachis & fratribus in eius uita in communi quo ad ea quæ principalia ſunt ſtatus & uitæ monachalis permulta & uſque ſui tempora oblitus obſeruauit: & aliquos alios obſeruare mouit continentia: Lupus ipſe contraxerat,compilaue- rat: & uelut in unum corpus,ſub certis titulis reduxerat: ſub quibus ipſe & plerique alij mo- nachi & fratres dicti ordinis ex tunc in antea degere & permanere,ac illa in regulam ſuſcipere proponebant & affectabant. Nos tunc huiuſmodi propoſitum condignum & rationi conſo- num recenſentes,huiuſmodi regularem & monachalem obſeruantiam ipſum ſanctum Hiero nymum in uita eius obſeruandam merito laudantes & approbantes: illamq́ in dei eccleſia in ordinem monachalem attolli,& obſeruari intenſis deſyderijs affectantes,eidem Lupo do- ctrinam & inſtituta monachalia eiuſdem ſancti Hieronymi ex eiſdem epiſtolis & tractati- bus, prout per ipſum Lupum extracta,compilata & reducta fuerant: loco regulæ ſancti Au- guſtini in regulam monachalem ordinis monachorum eremitarum dicti ſancti Hieronymi, & eiuſdem ſancti uitam præfatam in ordinem huiuſmodi ſuſcipiendam: ac ipſam regulam di cti ſancti, prioribus,monachis,fratribus & perſonis prædictis ſub ea uiuere cupientibus,quos etiam ac ipſum Lupum poſtquàm ſecũdum eandem regulam uota ſua principalia emiſiſſent, à regulæ dicti ſancti Auguſtini obſeruantia ex tunc penitus abſolutos eſſe uolumus: & decre- uimus obſeruandam tradendi,& publicandi plenam & liberam per alias noſtras literas: quas & earum tenores præſentibus haberi uolumus pro expreſſis conceſſimus facultatem: ac per eaſdem literas uoluimus,quod poſtquàm idem Lupus regulam huiuſmodi tradidiſſet & pu-

C blicaſſet,ut præfertur,ex tunc ipſe,ac priores,monachi,fratres,& perſonæ,prædicti ſecundum
illam uota ſua principalia religionis huiuſcemodi, emittere, profiteri, & uiuere tenerentur.
Ipſaq́; regula ſic tradita & publicata,robur obtineret perpetuæ firmitatis.Cum autem ſicut
exhibita nobis nuper pro parte eiuſdem Lupi petitis,licet ipſe poſtmodum ad ſalutarem dicti
ordinis monachalis inſtitutionem,eiusq́; ſoliditatem incrementum prouide intendens:præfa
tam uitam dicti ſancti Hieronymi monachalem in ordine huiuſcemodi eiusq́; doctrinam &
inſtituta monachalia:prout ex epiſtolis & tractatibus prædictis per ipſum Lupum extracta,
compilata & redacta fuerunt,ut præfertur dictarum literarum uigore loco dictæ regulæ ſan-
cti Auguſtini in regulam ordinis monachorum eremitarum huiuſcemodi aſſumpſerit & ere-
xerit atq; ſuſceperit,ipſamq́; regulam,prioribus,monachis,fratribus,& perſonis huiuſmodi
ordinis ſub ea uiuere cupientibus,iuxta illius continentiam inuiolabiliter obſeruandam tradi-
derit,publicauerit,ac obſeruari decreuerit:Ipſiq́; priores,monachi & fratres uota ſua principa-
lia ſecundum regulam huiuſcemodi in manibus dicti Lupi profeſſi fuerint. Illaq́; de cætero
utentes ſecundum eam regantur & gubernentur,ac ipſam in regulam eorum tanquàm ueram
doctrinã monachalem ſancti Hieronymi laudantes & approbantes acceptarunt,& ſecundum
eam etiam monaſteria eiuſdem ordinis monachorum regunt atq; gubernant:idem tamen Lu
pus aſſumptionem,erectionem,ſuſceptionem,traditionem,publicationem,& decretum aliaq́;
præmiſſa ex certis cauſis dubitat uiribus non ſubſiſtere:pro parte dicti Lupi nobis fuit humi-
liter ſupplicatum,ut aſſumptioni,erectioni,ſuſceptioni,& publicationi,ac talibus præmiſſis
pro illorum ſubſiſtentia firmiori,robur apoſtolicæ cõfirmationis adijcere de benignitate apo-
ſtolica dignaremur.Nos igitur qui religionis propagationem,& diuini cultus augmẽtum no-
ſtris uigere temporibus intenſis deſyderijs affectamus:huiuſcemodi ſupplicationibus inclina-
ti,aſſumptionem,erectionem,ſuſceptionem & publicationem,& alia præmiſſa,ipſamq́; regu-
D lam prout inferius deſcribitur:ac omnia & ſingula in ea contenta,ac inde ſecuta,rata habentes
& grata ea autoritate apoſtolica ex noſtra certa ſcientia confirmamus:& præſentis ſcripti pa-
trocinio communimus:ſupplẽtes omnes defectus ſi qui forſitan interuenerint in eiſdem.Sta-
tuentes nihilominus harum ſerie:& etiam ordinantes,quod de cætero Lupus ipſe eiusq́; ſuc-
ceſſores,præpoſiti generales,priores,monachi,fratres & profeſſores,ac conuentus & monaſte
ria dicti ordinis monachorum eremitarum ſancti Hieronymi:quæ nunc ſunt & erunt in po-
ſterum,profiteantur uota ſua tria principalia religionis:ac etiam regantur & gubernentur per
dictum Lupum eiusq́; ſucceſſores præpoſitos:ac uiuere teneantur ſecundum regulam huiuſ-
modi eiusq́; continentiam & effectum:ac ipſius ſuſceptionem,traditionem & publicationem
præfatas,aliaq́; inſtituta ordinis huiuſmodi regularia. Volumus inſuper atq; concedimus ad
ſeruãdas cõſcientias profeſſorum huius ordinis:& pro ipſorũ maiori quiete animorum:quod
ſi qui profeſſorum huiuſmodi dictam regulã,ſeu aliqua de contentis in ea humana fragilitate,
aut infirmitate cauſante,ſeu alias tam exacte prout traditur in eiſdem non obſeruauerint:non
propterea mortalis peccati uinculo ſint ligati,ſed per ſuos ſuperiores pro eorum exceſſu &
tranſgreſſione ac modo culpæ iniungi ualeat pœnitentia ſalutaris:quam ſuſcipere & adimple-
re teneantur:non obſtantibus conſtitutionibus apoſtolicis,ac prædicti & aliorum quorum-
cunq; ordinum ſtatutis & conſuetudinibus etiam iuramento, confirmatione apoſtolica, uel
quacunq; firmitate alia roboratis cæteriſq́; contrarijs quibuſcunq;. Tenor uero regulæ hu-
iuſmodi de uerbo ad uerbum ſequitur:& eſt talis.

Regula

A

REGVLA MONACHORVM DIVI HIERONYMI EX SCRIPTIS eiuſdem per Lupum de Oliueto collecta.

FRatres chariſſimi,non queo quem mente concepi ore proferre ſermonem:& cordis læticiam lingua non explicat.Hoc autem non ſolum ego patior qui cupio narrare quæ ſentio:ſed etiam & uos mecum patimini:plus exultantes in conſcientia, quàm in eloquio proferẽtès.Cum itaqꝫ nihil ſit Chriſtiano felicius:cui promittuntur regna cœlorum.Nihil laborioſius qui de uita quotidie periclitatur.Nihil fortius,qui uincit diabolum.Nihil imbecillius,qui à carne ſuperatur.Vtriuſqꝫ rei exempla ſunt plurima.Latro credit in cruce:& ſtatim meretur audire:Amen dico tibi,hodie mecum eris in paradiſo.Iudas uero de apoſtolatus faſtigio in perdiuionis tartarum labitur:& nec familiaritate cõmuni: nec intinctione buccellæ:nec oſculi gratia frangitur:ne quaſi hominem tradat,quem filium dei nouerat.Nos quidem parua dimiſimus:grandia poſſidemus,centuplicato fœnore Chriſti promiſſa redduntur.Hæc dicimus,non tam tibi quàm alijs ſub tuo nomine:ut prima te fili fronte doceamus magna cœpiſſe,& excelſa ſectari:& adoleſcentiæ imò pubertatis incẽtiua calcantem,perſectæ ætatis gradum ſcandere.Scis enim dogma noſtrum humilitatis tenere ueſtigium:& per ima gradientes ad ſumma nos aſcendere.Igitur ſanctus mihi inuocandus eſt ſpiritus:ut hoc ſuo ſenſu ore meo defendat.Non quidem campum rhetorici deſyderamus eloquij: non dialecticorum tendicula:& Ariſtotelis ſpineta conquirimus:Sed ad ſanctarum ſcripturarum grauitatem cõfugimus:ubi uulnerum uera medicina eſt:ubi dolorum certa remedia.Verum quia memoria labitur:omnium quæ dixerimus deſyderas cõmentariolum fieri:ut obliuionem lectio conſoletur:ideo pauca quæ tibi reor fore neceſſaria:credidi ſubnectenda.Illuc enim noſtra tendit oratio:ut quorum unus eſt labor:unum & præmium ſit.Nauigãtes nanqꝫ rubrum mare:in quo optandum nobis eſt:ut uerus Pharao mergatur cum ſuo exercitu:mul-
B tis difficultatibus atqꝫ periculis ad urbem maximam perueniunt:utroqꝫ littore gentes uagæ imò beluæ habitãt ferociſſimæ.Semper ſolliciti:ſemper armati:totius anni uehunt cibaria,latentibus ſaxis uadiſqꝫ duriſſimis plena ſunt omnia. Quorſum iſta? perſpicuum eſt. Nam ſi ſeculi negociatores tanta ſuſtinẽt:ut ad incertas perueniãt perituraſqꝫ diuitias:& ſeruent cum animæ diſcrimine,quæ multis periculis quæſierunt:quid Chriſti negociatori faciendũ eſt,qui uenditis omnibus quærit præcioſiſſimã margaritam? qui totis ſubſtãtiæ opibus emit agrum, in quo reperiat theſaurum,quem nec fur effodere:& latro nõ poſſit auferre.Noſſe igitur oportet quid iuſtum ſit:quidúe prohibitum:ut ſcientes utrunqꝫ ſeruemus.Alioquin ante ſcientiam mandati impoſſibile eſt noſſe quid fiat.Et hæc ergo non integris rate uel mercibus,quaſi ignarus fluctuum,doctus nauta præmoneo:ſed nuper naufragio eiectus in littus,timida nauigaturis uoce denuncio.Cuncti tamen mei ſenſus affectu uobis uaco:ſed obſecro uos,ut conatus meos orationibus adiuuetis:ut dominus & ſaluator pro cauſa ſua reſpondeat.Veſtrum itaqꝫ eſt,ut uoluntatẽ ſequatur effectus.Meum eſt ut uelim.Obſecrationum ueſtrarum eſt,ut poſſim:ſed ipſum meum ſine dei ſemper auxilio non erit meum.Deus ſemper largitur ſemperqꝫ donaturus eſt:nec mihi ſufficit quod ſemel dedit:niſi ſemper dederit.Si enim duri iudicis ſententiam crebra mulieris flexit petitio:quanto magis paterna uiſcera interpellatione ſedula molliuntur? Scitote tamen ante omnia nobis eſſe nihil antiquius:quàm Chriſti iura ſeruare:nec patrum tranſferre terminos:ſemperqꝫ meminiſſe Romanam fidem apoſtolico ore laudatam.

De obedientia.

ACcipe ergo fili doctrinam noſtram ea ſimplicitate & ueritate qua dicimus,quia nõ quærimus hominum gloriam,deus teſtis eſt.Nec ad hoc loquimur,ut humanas amicitias aucupemur,ne noſtræ adulationis ſermone & nos & alios decipiamus.Nec ut nos apud homines aliquid uideamur,ſed ut apud deum homines magna mercantur.Hoc eſt itaque totum quod apprehenſa manu inſinuare tibi cupio,& ut ſimpliciter motum mentis meæ fatear,nũc monachi incunabula moreſqꝫ diſcutimus.Si uis igitur ad uitam ingredi,ſerua præcepta,hoc

C eſt,ab omni præcepto illicito quo prohiberis recedas:& ad omne bonum quod iuberis,prom
ptus accedas.Reſpice ſanctum uirum Pammachium,& feruentiſſimæ fidei Paulinum presby
terum,qui non ſolum diuitias,ſed ſeipſos domino obtulerunt.Qui contra diaboli tergiuerſa-
tionem nequaquàm pellem pro pelle,ſed carnes & oſſa & animas ſuas domino conſecrarunt:
qui te & exemplo & eloquio:id eſt,& opere & lingua poſſint ad maiora perducere. Nobilis
es:& illi,ſed in Chriſto nobiliores.Diues & honoratus,& illi,imò de diuitibus pauperes & in-
glorij.Et idcirco ditiores & magis inclyti:quia pro Chriſto pauperes & inhonorati.Contem-
nis aurum:contempſerunt & multi philoſophi.Non enim ſatis eſt perfecto & conſummato
uiro opes contemnere:pecuniam diſſipare:& proijcere quod in momento & perdi & inueniri
poteſt.Fecit hoc & Anuſthenes,fecerunt plurimi,quos uitioſiſſimos legimus.Plus enim debet
Chriſti diſcipulus præſtare,quàm mundi philoſophus,gloriæ animal & popularis auræ atq;
rumoris uile mãcipium.Tibi non ſufficit opes cõtemnere,niſi & Chriſtum ſequaris.Teipſum
uult dominus hoſtiam uiuam placentem deo:te,inquam,non tua.Et deus uarijs tẽtationibus
commonet:quia mulis plagis & doloribus eruditur Iſraël:& quem diligit dominus corripit,
flagellat autem omnem filium quem recipit.Et quod ſi teipſum domino dederis & apoſtolica
uirtute perfectus ſequi cœperis ſaluatorẽ:tunc intelliges ubi fueris,& in exercitu Chriſti,quàm
extraneum tenueris locum.Vnde & præpoſitum monaſterij timeas ut dominum:diligas ut
parentem:credas tibi ſalutare quicquid ille præceperit:nec de maioris ſententia iudices,cuius
officij eſt obedire & implere quæ iuſſa ſunt:dicente Moyſe:Audi Iſraël & tace.Neq; ipſe te do
ceas.Nulla ars abſque magiſtro diſcitur.Etiam muta animalia & ferarum greges ductores ſe-
quuntur ſuos.In apibus principes ſunt.Grues quoq; unam ſequuntur ordine literato.Impera
tor unus.Iudex unius prouinciæ.Roma,ut condita eſt,duos fratres ſimul reges habere nõ po-
tuit,& parricidio dedicatur.In Rebeccæ utero Iacob & Eſau bella geſſerunt.Singuli eccleſiarũ
D epiſcopi,ſinguli archipresbyteri,ſinguli archidiaconi:& omnis ordo eccleſiaſticus ſuis rectori-
bus nititur.In naui unus gubernator,in domo unus dominns:in quamuis grandi exercitu
unius ſignum expectatur.Et ne plura replicando legenti faſtidium faciam:per hæc omnia ad
illud tendit oratio,ut doceam te,non tuo arbitrio relinquendum:ſed uiuere debere in mona-
ſterio ſub unius diſciplina patris,conſortioq; multorum:ut ab alio diſcas humilitatem,ab alio
patientiam.Hic te ſilentium,ille te doceat manſuetudinem:nõ facias quod uis,comedas quod
iuberis,ueſtiare quod acceperis:& operis tui penſum perſoluas:ſubijciaris cui nõ uis:laſſus ad
ſtratum uenias,necdum expleto ſomno ſurgere compellaris.Tantis occupatus negocijs:nul-
lis uacabis cogitationibus:& dum ab alio tranſis ad aliud,opusq; ſuccedit operi:illud ſolum
mente retinebis,quod agere compelleris.Nam omni oblatione & hoſtia precioſior eſt obtem-
Al' obauditio perantia mãdatorum:dicente propheta:Ecce obediẽtia melior eſt quàm ſacrificium,& * auſcul-
tatio quàm adeps arietum.Et alibi:Initium bonæ uitæ,facere iuxta quæ præcepta ſunt apud
deum magis q̃ immolare hoſtias.Et alibi:Qui cõſeruat legem,multiplicat oblationem.Sacrifi
cium ſalutare eſt,attendere mãdatis:& diſcedere ab omni iniquitate.Nec nobis blandiri debe-
mus in factis iuſſorum,ſi in prohibitorum trãſgreſſione peccemus:cum tranſgreſſionis crimẽ,
benefacti meritum tollat.Quod nõ mei ſenſus aſſeruo,ſed utriuſq; teſtamẽti exempla probãt:
ubi inuenimus etiã dei amicos ob unius cõtemptus errorem,bonorum retro factorum munifi
centiam perdidiſſe.Sic Adam facile cum diabolo credidit ſeducẽti,poſt familiaritatem & collo
quium dei,unius pomi cupiditate ſuperatus perdidit paradiſum.Et quia per trangreſſionem
unum habere præſumpſit:multa ſimul bona amiſit.Sic uxor Lot poſt angelorum colloquia
cõtra interitum retro aſpiciens,in figmẽtum ſalis repente cõuerſa eſt.Quis hic præſumptionis
ſpiritus:qui tãtam in animo noſtro operatur audaciã:ut cum ſanctos homines de leuibus etiã
culpis uideamus punitos eſſe:& nos quotidie in maioribus & pluribus delinquẽtes intactos in
media damnatione fore credamus:quanq; leue nunq; ſit deum etiã in exiguo cõtemnere:qui
non tantum ad qualitatem peccati reſpicit,ſed etiam ad perſonæ contemptum:propter quod
non

A non ſolũ homini intendendũ quale ſit qđ iubetur: ſed quãtus ſit ille qui iubet: Excluditur hoc
loco uulgaris illa ſentẽtia: qua mihi ſuo iudicio religioſi, & qui ſapiẽtes ſibimet uidenť dicere
ſolẽt: Sufficit nobis ut nõ criminalia peccata & maiora faciamus. Facilis eſt eñ omiſſio mino-
rum delictorũ: Qui dum animali ſapiẽtia occupant animos, ſpiritalem intelligentiã & cõſue-
tudinẽ diuinæ legis ignorant: q̃ ſæpe peccatum oſtẽdit, quod nobis nõ uidetur eſſe peccatũ:
& quæ illic impietatẽ facit, ubi nos pietatis opus oſtẽdimus. Saul & Ioſaphat reges fuerũt Iſ-
raẽl: & dum miſericordiã his quos deus oderat p̃ſtiterũt, dei offenſam in opere pietatis incur-
runt. Ecõtrario Phinees filıȷq́ꝫ Leui, gratiã dei, humana cæde & ſuorũ parricidio meruerunt.
Vides quãtũ ab humanis ſenſibus ꝑ noſtrã imperitiã diſcrepat diuina ſentẽtia: ut nobis inter-
dum cœleſtis iudicis diſpenſationẽ neſcientibus iniuſta uideanť, q̃ per cauſarũ ſcientiã iuſte &
ſatis recte facta probanť. Et rurſum ea q̃ noſtro iudicio recte probanť, apud dẽũ plerunqꝫ re-
proba & ingrata uidenť. Quis hodie patris Abrahæ exẽplo innoxiũ uolens filiũ trucidare,
humano iudicio nõ crederetur inſanus? Ecõtra quis in tactu arcæ dñi imitatus Ozam, hoĩm
iudicio cõdemnaretur? Cõſyderemus igitur quãtus caſus ſit temere contẽnẽtis, cũ tanta ruina
eſſe dicitur in negligentia obſequẽtis: uel quã damnationẽ excepturos credimus indeuotos,
cum tantam reprobationẽ deuoti exceperint. Tepidum diſcipulum nõ amat Chriſtus. Qui
uult meus eſſe diſcipulus, ait, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ ſuam & ſequatur me. Beatæ
itaqꝫ ſunt illæ animæ, q̃ dorſum ſuũ curuauerũt, ut ſuſcipiãt ſuper ſe ſeſſorem: et frena eius pa-
tiãtur, ut quocunqꝫ uoluerit flectat eas. Quando enim magiſter præcipit obedictis indicium
eſt, ſi dimiſſo aduerſus eũ audiat capite. Si autem uertat tergum, ſignum eſt contemnentis.

De tribus generibus monachorum in Aegypto commorantium.

VT quia monachorum fecimus mentionem: & te ſcio libenter audire quæ facta ſunt: au-
rem pauliſper accommoda. Tria ſunt in Aegypto monachorum genera. Primum cœ-
B nobitæ, quod illi Sauſes gentili lingua uocant, quos nos in commune uiuentes poſſumus ap-
pellare. Secundum Anachoritæ, qui ſoli habitant per deſerta: & ab eo quod procul ab ho-
minibus receſſerint, nuncupantur. Tertium genus eſt quod ipſi Remoboth dicunt, deterri-
mum atqꝫ neglectum: quod in noſtra prouincia, aut ſolum, aut primũ eſt. Hi bini uel terni,
nec multo plures ſimul habitãt, ſuo arbitrio ac ditione uiuentes. Et de eo quod laborauerint,
in medium partes conferunt: ut habeant alimenta communia. Habitant autem q̃ꝫplurimi in
urbibus & caſtellis: & quaſi ars ſit ſancta non uita: quicquid uendiderint maioris eſt precij,
Inter hos ſæpe ſunt iurgia: quia ſuo uiuentes cibo, nõ patiuntur ſe alicui eſſe ſubiectos. Reue-
ra ſolent certare ieiunijs: & rem ſecreti, uictoriæ faciunt. Apud hos affectata ſunt omnia, laxæ
manicæ, caligæ follicantes, ueſtis craſſior, crebra ſuſpiria, uiſitatio uirginum, detractio clerico-
rum. Et ſi quãdo dies feſtus aduenerit, ſaturantur ad uomitum. His igitur quaſi quibuſdam
peſtibus exterminatis, ueniamus ad eos qui plures ſunt, & in commune habitant: id eſt, quos
uocari cœnobitas diximus. Prima apud eos cõfœderatio eſt obedire maioribus: & quicquid
iuſſerint facere. Diuiſi ſunt per decurias atque centurias: ita ut nouem hominibus præſit de-
cimus. Et rurſum decem præpoſitos ſub ſe centeſimus habeat. Manent ſeparati, & ſeiunctis
cellulis: uſque ad horam nonam, ut inſtitutum eſt, nemo pergit ad alium: exceptis his de-
canis quos diximus: ut ſi cogitationibus forte quis fluctuet, illius conſoletur alloquijs. Poſt
horam nonam in commune concurritur, pſalmi reſonant, ſcripturæ recitãtur ex more: & cõ-
pletis orationibus cunctiſq́ꝫ reſidentibus, medius quem patrẽ uocant, incipit diſputare. Quo
loquente, tantum ſilentium fit: ut nemo aliũ reſpicere: nemo audeat excreare. Dicẽtis laus eſt,
in fletu audientium. Tacite uoluũtur pro ora lachrymæ: & ne in ſingultus quidem erumpit
dolor. Cum uero de regno Chriſti, & de futura beatitudine, & de gloria cœperit annun-
ciare uentura: uideas cunctos moderato ſuſpirio & oculos ad cœlum leuantes inter ſe dicere:
Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & uolabo & requieſcam? Poſt hæc concilium ſolui-
tur, & unaquæque decuria cũ ſuo parente pergit ad menſam: quibus per ſingulas hebdoma-

G 4 das

C das uiciſſim miniſtrant. Nullus in cibo ſtrepitus eſt: Nemo comedens loquitur: Viuitur pa-
ne & leguminibus: & holeribus quæ ſolo ſale condiũtur. Vinum tantum ſenes accipiũt, qui-
bus cum paruulis ſæpe fit prandium, ut aliorũ ætas feſſa ſuſtentetur: aliorum non frangatur
incipiens. De hinc cõſurgunt pariter, & hymno dicto, ad pręſepia redeũt, ibi uſqꝫ ad ueſperũ
cũ ſuis unuſquiſqꝫ loquitur & dicit: Vidiſtis illum & illũ? quanta in ipſo gratia ſit? quantum
ſilentiũ? ꝗ moderatus inceſſus? Si infirmum uiderint, cõſolantur. Si in dei amore feruentem
cohortãtur ad ſtudium. Et quia nocte extra ſuas òrationes publicas in ſuo cubili unuſquiſqꝫ
uigilat, circumeunt cellulas ſingulorũ, & aure appoſita, quid faciãt diligenter explorãt. Quem
tardiorẽ deprehenderint, nõ increpãt, ſed diſſimulato qđ norunt, eũ ſæpius uiſitant: & prius
incipientes prouocãt magis orare, quàm cogant. Opus diei ſtatum eſt, quod decano redditũ
fertur ad œconomũ, qui & ipſe per ſingulos menſes patri omniũ cum magno reddit timo-
re rationem: à quo etiam cibi cũ facti fuerint deguſtantur. Ieiuniũ totius anni æquale eſt, exce
pta quadrageſima: in qua ſola conceditur diſtrictius uiuere. A pentecoſte, cœnæ mutantur in
prandia, quo & traditioni eccleſiaſticæ ſatiſfaciant, & uentrem cibo non onerent duplicato.
Ad tertium ueniam genus, quos anachoritas uocant, qui & de cœnobijs exeũtes, excepto pa
ne & ſale amplius ad deſerta nil deferunt. Huius uitæ autor Paulus, illuſtrator Antonius: &
ut ad ſuperiora conſcendam, princeps Iohannes baptiſta fuit. Talem uero uirum Hieremias
quoqꝫ propheta deſcribit dicens: Bonũ eſt uiro cũ portauerit iugum dñi ab adoleſcentia ſua:
ſedebit ſolitarius & tacebit, quia ſuſtulit ſuper ſe iugũ, & dabit percutienti ſe maxillã, ſaturabi
tur opprobrijs, quia non in ſempiternum abijciet dñs. Horum laborem & conuerſationẽ in
carne nõ carnis, alio tempore ſi uolueris explicabo. Nunc ad propoſitum redeam. Bonũ eſt
obedire maioribus, parere pręfectis: & poſt regulas ſcripturarũ uitæ tuæ tramitẽ ab alijs di-
ſcere, nec præceptore uti peſſimo, ſcilicet præſumptione tua.

De caſtitate.

MOrtificate, inquit Apoſtolus, membra ueſtra, quæ ſunt ſuper terram. Vnde ipſe poſtea
D conſyderans aiebat: Viuo autem iam non ego, uiuit uero in me Chriſtus. Qui mortifi-
cauerit membra ſua, & in imagine noctis perambulauerit: non timebit dicere: Factus ſum
ſicut uter in pruina. Vnde idem Apoſtolus caſtigabat corpus ſuum, & in ſeruitutem redige-
bat, ne alijs prædicans ipſe reprobus inueniretur: Corporiſqꝫ ex perſona generis humani in-
flatus ardoribus loquebatur: Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?
Et iterum. Scio quoniam non habitat in me, hoc eſt in carne mea, bonum. Velle enim adiacet
mihi: ut faciam autem bonum nequaqꝫ, neqꝫ quod uolo bonũ, ſed quod nolo malum illud
facio. Et denuo: Qui in carne ſunt, deo placere non poſſunt. Vos autem nõ eſtis in carne, ſed
in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus dei habitat in uobis. Vnde poſt cogitationum diligentiſſimã cau-
tionem, ieiuniorũ tibi arma ſumenda ſunt: & canendũ cũ Dauid: Humiliaui in ieiuninio ani-
mam meã. Matrem ita uide: ne per illam alias uidere cogaris quarũ uultus cordi tuo hæreãt:
& tacitum uiuat ſub pectore uulnus. Ancillulas quæ illi in obſequio ſunt: tibi ſcias eſſe in inſi-
dijs: Quia quanto uilior earum cõditio: tanto facilior ruina eſt. Volo ergo te propter has cau
ſas non habitare cum matre: & præcipue ne ipſam offerentem delicatos cibos renuendo con-
triſtes: aut ſi acceperis, oleum igni adijcias, & inter frequentiã puellarũ per diem uideas, quod
noctibus cogites. Adoleſcentiam tuam nulla ſorde commacules, ut ad altare Chriſti, quaſi de
thalamo uirgo procedas: & habeas de foris bonum teſtimonium, licet de cæteris uirtutibus,
ut ſapientia, fortitudine, iuſticia, humilitate, manſuetudine & liberalitate poſſunt & alij iudi-
care. Pudicitiã ſola nouit conſcientia & humani oculi huius rei certi iudices eſſe non poſſunt.
Fœminæ quoqꝫ quæ nomẽ tuum nouerint, uultũ neſciãt. Nã Iohãnes baptiſta ſanctã matrẽ
habuit, pontificiſqꝫ filius erat: & tñ nec matris affectu, nec patris opibus uincebatꝫ: ut in domo
parentum cũ periculo uiueret caſtitatis. Viuebat in eremo, oculis deſyderantibus Chriſtum:
nihil aliud dignabatur aſpicere. Veſtis aſpera, zona pellicea, cibus locuſtæ, & mel ſylueſtre: o-
mnia uirtuti & cõtinentiæ præparata. Vnde martyrẽ quẽ tormenta nõ uicerãt, ſuperabat uo

luptas

A luptas. Tandem cœlitus inſpiratus præciſam morſu linguam in oſculantis ſe faciem expuit,
& ſic libidinis ſenſum ſuccedens doloris magnitudo præripuit. Nã quomodo in ignem teti-
gerit ſtatim aduritur: ita uiri tactus & fœminæ ſentit naturam ſuam, & diuerſitatem ſexus in-
telligit. Itẽ quomodo poterit libidinem refrenare: qui nec malũ ualet cohibere nec linguã? Sed
& hoſpitiolum tuũ nunquam mulierum pedes terant. Videas ne ſub eodem tecto manſites: nec
in præterita caſtitate cõfidas. Quia nec Dauid ſanctior, nec Sampſone fortior, nec Solomone
potes eſſe ſapiẽtior. Memento ſemper, quod paradiſi colonum de poſſeſſione ſua mulier eie-
cerit. Aegrotanti tibi ſanctus quilibet frater aſſiſtat. Nam ſcio quoſdã corpore cõualuiſſe: &
animo ægrotare cœpiſſe: Periculoſe tibi miniſtrat: cuius uultũ frequẽter attendis. Si tamẽ ui-
dua à te uiſitatur, aut uirgo: nunquam domũ ſolus introẽas. Solus cũ ſola & abſque arbitro uel te-
ſte nõ ſedeas: tantaque confabulandi fiducia ſit: ut intrante alio nõ paueas, nec erubeſcas. Spe-
culũ enĩ mentis facies eſt: & taciti oculi, cordis fatẽtur arcana. Tales quoque habeto ſocios: quo
rum cõtubernio nõ infameris: Nõ ueſte, ſed moribus ornentur: & pudicitiã habitu pollicean
tur. Corrũpunt mores bonos, confabulationes peſſimæ. Caueto omnes ſuſpiciones: & quic-
quid probabiliter fingi poteſt: ne fingatur, ante deuita. Crebra munuſcula, & ſudariola, & fa-
ſciolas & ueſtes ori applicitas, & oblatos ac deguſtatos cibos, blãdasque & dulces literulas, ſan
ctus amor nõ habet. Audi me: Mel meũ: lumẽ meũ, meumque deſyderiũ Chriſtus eſt. Om̃es
delicias & lepôres & riſu dignas urbanitates: & cæteras ineptias amatorũ in comœdiis erube-
ſcimus: & in ſeculi hominibus deteſtamur, quanto magis in clericis & monachis: quorũ & ſa
cerdotiũ propoſito, & propoſitũ ſacerdotio ornatur? Nec hoc dico, quod aut in te, aut in ſan-
ctis uiris iſta formidẽ: ſed quod in omni propoſito & gradu & ſexu, boni & mali reperiãtur:
malorũque cõdemnatio: laus bonorũ ſit. Vide quid poſſint frena: à uitiis nos retrahũt: intro-
ducũt ad uirtutũ choros: in Chriſtoque mõte pulcherrimo habitare nos faciũt. Quãdiu in pa-
B tria tua es: habeto cellulã pro paradiſo: uaria ſcripturarũ poma decerpe. His utere deliciis, ha-
rũ fruere cõplexu. Si ſcãdalizat te pes, oculus, manus tua, proiice ea. Nulli parcas, ut ſoli par-
cas animæ tuæ. Qui uiderit, inquit dominus, mulierẽ ad cõcupiſcendũ eam: iã mœchatus eſt
eã in corde ſuo. Quis gloriabitur caſtũ ſe habere cor? Aſtra nõ ſunt mũda in cõſpectu domini:
quanto magis homines, quorũ uita tentatio eſt? Væh nobis miſeris, quotiẽs concupiſcimus,
totiens fornicamur. Inebriatus eſt, inquit, gladius meus in cœlo: multo amplius in terra: quæ
ſpinas & tribulos generat. Vas electionis in cuius pectore Chriſtus reſonabat: macerat cor-
pus ſuũ: & tñ cernit naturalem carnis ardorẽ, ſuæ repugnare ſententiæ: ut quod nõ uult hoc
agere cõpellatur: & tu te arbitraris abſque lapſu & uulnere poſſe trãſire: niſi omni cuſtodia ſer-
uaueris cor tuũ: maxime cũ plurimi etiam ſi cõtinentes iracũdi ſunt, ebrioſi, procaces, ſuper-
bi, ex cõtinentia magis inflati, percuſſores, maledici, cupidi, timidi, multũ ſibi placentes ut in-
dices continentiã: quaſi præferant incõtinentiæ ſubminiſtraſſe materiam. Sed ille cõtinens ue
re eſt: qui uniuerſa membrorũ officia à malis affectibus ſubtrahit: & cogitatum à tota nequi-
tia cõpeſcit: quanto plura tamen ſunt præmia? Nam & ego cum eſſem iuuenis, & ſolitudinis
me deſerta uallarent: incentiua uitiorũ ardoremque naturæ ferre non poteram: quem cum cre
bris ieiuniis frãgerem: mens cogitationibus æſtuabat. Ad quam edomandam cuidã me fra-
tri qui ex Hebræis crediderat, in diſciplinam dedi: ut poſt Quintiliani acumina, grauitatem
Frontonis, Ciceroniſque fluuios, & lenitatem Plinii, alphabetũ diſcerem, ſtridẽtia anhelãtiaque
uerba meditarer. Quid ibi laboris inſumpſerim: quotiẽsque ceſſauerim: & cõtentione diſcendi
rurſus inceperim: teſtis eſt cõſcientia tam mea qui paſſus ſum, quã eorũ qui mecum duxerũt
uitam. Et gratias ago domino quod de amaro ſemine literarum dulces fructus capio. Prima
igitur tentamẽta clericorum ſunt mulierum acceſſus. Nociuum genus fœmina, ianua diabo-
li, uia iniquitatis, ſcorpionis percuſſio: cũ proximat ſtipula, accẽdit ignẽ: flãmigero igne percu
lit fœmina cõſcientiam pariter habitantis: exuritque fundamẽta mõtium. Ego iudico ſi cum ui
ris fœminæ habitent, uiſcarium nõ deerit diaboli. Si alligauerit quis ignem in ſinu ſuo: & ue-
ſtimenta

C ſtimenta ſua nõ comburentur? Mihi crede non poteſt toto corde cum domino habitare:qui
fœminarum acceſſibus copulatur. Sed dicis: Qui ambulat ſimpliciter,ambulat confidenter.
Bene & argute:ſed oportet bonũ habere teſtimoniũ ex his qui foris ſunt. Licet corã deo recte
ambules:tamen corã hominibus bona prouidẽda ſunt:quia aſtutiores ſunt filijs lucis filij te-
nebrarum. Cũ ergo à te hoc genus non amputatur:das reprehendẽtibus te locũ:cum ipſe te
detrahentiũ morſibus tradidiſti. Nam inter illecebras uoluptatũ,etiã ferreas mẽtes libido do
mat:quæ maiorẽ in uirginibus patitur famẽ,dũ dulcius putat omne qd' neſcit. Narrant gen-
tilium fabulæ:cantibus Sirenarũ nautas in ſaxas iſſe præcipites,& ad Orphei citharam ar-
bores,beſtias,ac ſilicũ dura mollita. Difficile quoq; inter epulas ſeruatur pudicitia. Nitens cu
tis,ſordidum oſtendit animũ:licet quidam putent maioris eſſe uirtutis præſentem cõtemne-
re uoluptatem:tamen ego ſecurioris arbitror cõtinentiæ neſcire quid quęrat. Remotio igitur
uiri,caſtitatis collocat arma,cõſtruit in melioribus caſtra pudoris. Tecla poſt tentationẽ paſ-
ſionis Antiochiæ,cũ Paulo perhibetur pariter pergere. Nemo miles cũ uxore pergit ad bel-
lum. Germinant fœminę ſpinas cũ uiris habitantes:arcana mentiũ acuto mucrone cõcutiũt.
Nemo igitur inter ſerpentes & ſcorpiones ſecurus ingreditur. Libido enim ſemper ſui relin-
quit pœnitudinẽ. Nunq; ſatiatur,& extincta reaccenditur:uſu creſcit & decreſcit:nec rationi
paret,quę impetu ducitur. Vnde uirginitas in eo ſelicior eſt,quod carnis incentiua nõ nouit:
& uiduitas in eo felicior,quod pręteritas animo recolit uoluptates. Viro eñ luxurioſo uerbũ
caſtitatis offenſio eſt. Qui uiuunt in monaſterio:& quorũ ſimul magnus eſt numerus:nunq;
ſoli extra procedũt. De agmine columbarũ crebro accipiter unã ſeparat, quã ſtatim inuadat
& laceret:& cuius carnibus & cruore ſaturetur. Morbidæ oues ſuũ relinqunt gregem: & lu-
porum faucibus deuorantur. Rarus igitur tibi ſit egreſſus in publicum:martyres tibi quæran
tur in cubiculo tuo. Nunq; tibi cauſa erit procedendi: ſi ſemper neceſſarie proceſſurus ſis.
Aliorum uulnus,noſtra ſit cautio. Peſtilente flagellato,ſtultus ſapientior erit. Nam etiã quæ
D homines æſtimant ſibi ſalutaria:deo uolẽte uerti uidemus in perniciem. In tranquillitate eñ
tempeſtas oritur:nihil deo aduerſante ſecurum eſt. Naturale quoq; eſt unuquenq; in ſuo pe-
riculo de alio plus ſperare. Si quando ſenſeris exteriorem hominẽ florem adoleſcentiæ ſuſpi
rare:& accepto cibo cum te in lecto poſitum dulcis libidinum pompa concuſſerit:arripe ſcu
tum fidei:in quo ignitæ diaboli extinguuntur ſagittæ. Omnes enim adulterantes quaſi di-
banus corda eorum:licet difficile eſt humanã animã aliquid nõ amare:ut in quoſcũq; mens
noſtra trahatur affectus. Carnis igitur amor,ſpiritus amore ſuperetur. Deſyderiũ deſyderio
reſtringatur:quicquid inde minuitur hic creſcat. Non ſinas ergo cogitationem creſcere: dum
paruus eſt hoſtis interfice:nequitia elidatur in ſemine. Audi pſalmiſtam: Beatus qui allidet
paruulos ſuos ad petrã. Impoſſibile eſt in ſenſum hominis non irruere motum & medullarũ
calorem. Ille tamen laudatur:ille prædicatur beatus:qui ſtatim cum cœperit cogitare,interfi-
cit cogitatus:& allidit eos ad petram: Petra autem erat Chriſtus. Nam fides pura moram nõ
patitur. Cum apparuerit ſcorpio,ilico conterendus eſt. Ardentes igit̃ diaboli ſagittæ, ieiunio
rum & uigiliarum frigore reſtinguẽdæ ſunt. Erras nanq; frater erras:ſi putas unq; Chriſtia-
num perſecutionem non pati. Tunc enim maxime oppugnaris,ſi te oppugnari neſcis. Ne-
mo enim eſt tanta firmitate ſuffultus:ut de ſtabilitate debeat eſſe ſecurus: dicente Apoſtolo:
Qui ſtat uideat ne cadat:quoniam nullius hoſtili exercitu obſidente ſecurus eſt. Nam aduer-
ſarius noſter tanq; leo rugiens aliquid deuorare quærens,circuit:& tu pacem putas? Sedet in
inſidijs cum diuitibus & in occultis,ut interficiat innocentem. Quod de libidine diximus:re-
feramus ad auariciam,& ad omnia uitia quæ uitantur ſolitudine. Et idcirco urbium frequen-
tiam declinamus,ne facere compellamur,quæ nos non tam natura cogit facere q; uoluntas.

De paupertate

QVondam diues adoleſcens,omnia quæ in lege præcepta ſunt ſe impleſſe iactabat. Ad
quem dominus in euangelio: Vnum tibi,inquit,deeſt:ſi uis perfectus eſſe, uade uende
omnia

A omnia quæ habes,& da pauperibus,& ueni ſequere me. Qui omnia ſe dicebat feciſſe:in primo certamine diuitias uincere non poteſt. Vnde difficile intrant diuites regna cœlorum,quę expeditos & alarum leuitate ſubnixos habitatores deſyderant. Vade,inquit,uende:non partem ſubſtantiæ:ſed uniuerſa quæ poſſides:& da,non amicis,non conſanguineis,nō propinquis,non uxori,non liberis: plus aliquid addam:nihil tibi ob metū inopiæ reſeruabis, ne cū Anania damneris & Sapphira:ſed da cuncta pauperibus:Et fac amicos de iniquo mammona:qui te recipiant in æterna tabernacula:ut me ſequaris ut dominum. Nam omnis qui reliquerit domum,uel fratres,aut ſorores,aut patrē,aut matrem,aut uxorē,aut filios, aut agros propter nomen meum,centuplum accipiet,& uitam æternam poſſidebit. O quanta beatitudo pro paruis magna recipere,æterna pro breuibus,pro morituris ſemper uiuētia:& habere deum debitorē. In Actibus apoſtolorum:quando domini noſtri adhuc calebat cruor:& feruebat recens in credentibus fides,uendebāt omnes poſſeſſiones ſuas:& pretia earum ad apoſtolorum deferebant pedes:ut oſtenderent pecunias eſſe calcādas:dabaturq́; ſingulis, prout cuiq; opus erat. Vnde Ananias & Sapphira diſpenſatores timidi,imò corde duplici:& ideo condemnati:quia poſt uotum abſtulerunt quaſi ſua:& non eius cui ea uouerāt, partemq́; ſibi iam alienæ ſubſtantiæ reſeruauerunt,metuentes famē,quam uera fides non timet:& præſentem meruere uindictā,non crudelitate ſententię,ſed correctionis exemplo. Vende ergo omnia quæ habes,& da pauperibus: nō diuitibus,non ad luxuriā,ſed ad neceſſitatem. Siue ille ſacerdos ſit,ſiue cognatus,ſiue affinis:nihil aliud in eo conſyderes,niſi paupertatē. Quodq́; in Aegyptiis & Syriis monaſteriis moris eſt:ut qui ſe deo uouerint ſeculo renunciantes oēs ſeculi delicias conculcent:& quod ſeculo renūciamus uoluntas ſit,non neceſſitas,ut paupertas habeat expeditam gloriam,non illata cruciatum. Cæterum iuxta miſerias huius temporis,& ubiq; gladios ſæuientes,ſatis diues eſt qui pane non indiget:& nimium potens eſt, qui

B ſeruire non cogitur. Multi enim ædificant parietes:& columnas eccleſiæ ſubſtruunt: marmora nitent,auro ſplendent laquearia,& gemmis altare diſtinguitur,& miniſtrorū dei nulla eſt electio. Neq; uero mihi aliquis opponat:diues in Iudæa templum, menſam, lucernas, thuribula,ſcyphos,& alia ex auro fabricata. Tunc hæc probabantur à domino:quando ſacerdotes hoſtias immolabant,& ſanguis pecorum erat redemptio peccatorum:quanq; hæc oīa præceſſerunt in figura. Nunc uero cum paupertatem domus ſuæ pauper dn̄s dedicauerit: cogitemus crucem,& diuitias lutum putabimus. Sed nunquid tempus,ut habitetis in domibus laqueatis:id eſt,ornatis & compoſitis:& quæ non tam ad uſum ſunt, quàm ad delicias, inquit propheta. Nam habitaculum meum,in quo fuerant ſancta ſanctorum: & cherubim & menſa propoſitionis,pluuiis rigabitur:ſqualebit ſolitudine,& ſole torrebit. Quæ autē utilitas fulgere gemmis:& Chriſtum in paupere fame mori? Iam non ſunt tua quæ poſſides:diſpenſatio tibi credita eſt:caue ne quaſi fidelis & famoſus quondam tuorū diſpenſator, alienā pecuniam diſtribuendam accipias. Crates ille Thebanus, homo quondam ditiſſimus cum ad philoſophandum Athenas pergeret,magnum auri pondus abiecit: nec putauit ſe poſſe uirtutes ſimul & diuitias poſſidere:& nos ſuffarcinati auro Chriſtum pauperē ſequimur: & ſub prætextu eleemoſynæ priſtinis opibus incubantes:quomodo poſſumus aliena fideliter diſtribuere:qui noſtra timide reſeruamus? Intelligis quid loquor. Dedit enim tibi dominus in omnibus intellectum. Præter uictum & ueſtitum & manifeſtas neceſſitates nihil cuiquàm tribuas:ne filiorum panem,canes comedant. Tu ergo conſydera,ne Chriſti ſubſtantiam imprudenter effundas:id eſt,ne immoderato iudicio,rem pauperum tribuas non pauperibus: quod pars eſt ſacrilegii,& ſecundum dictum prudētiſſimi uiri,liberalitate liberalitas pereat. Sunt quoq; qui pauperibus parum tribuunt,ut amplius accipiant:& ſub prætextu eleemoſynæ diuitias quærunt:quæ magis uenatio q̄ eleemoſyna dicenda eſt. Sic beſtiæ,ſic aues, ſic & capiunt̄ piſces. Modicū in hamo eſcæ ponit̄:ut matronarū in eo ſacculi protrahant̄. Nos aūt humiles atq; pauperculi:nec habemus diuitias, nec oblatas dignamur accipe. Balſamū, piper,

C piper & poma palmarum ruſtici non emunt. Qui enim uolunt diuites fieri: incidunt in tenta
tiones & laqueum diaboli & deſyderia multa. Et præſertim, quia ætas optata cunctis non ui
cinam mortẽ, quæ debetur mortalibus naturæ lege: ſed caſſa ſpe annorũ nobis ſpacia pollice
tur. Nemo enim tam fractis uiribus, & ſic decrepitæ ſenectutis eſt: ut non ſe putet adhuc unũ
annum eſſe uicturum. Verũ quid ago: fracta naui de mercibus diſputo. Nõ intelligimus An
tichriſtum appropinquare: quem dñs Ieſus interficiet ſpiritu oris eius. Iuuenis quidem poteſt
mori cito: ſed ſenex diu uiuere non poteſt: maxime quia cõparatione æternitatis omne quod
in mundo patimur, una dies appellari poteſt: nõ habitationis, ſed peregrinationis. Nã quoti
die commutamur, tamen æternos nos credimus. Hoc ipſum quod dico, quod ſcribo, quod
lego, quod emendo, de uita mea trahit̃. Quot puncta notarij, tot meorũ damna ſunt tempo
rum. Omnes nanq; diuitiæ de iniquitate deſcendent: niſi alter perdiderit, alter inuenire non
poteſt. Vnde uulgata ſententia mihi uidetur eſſe ueriſſima: Quod diues, aut iniquus, aut ini
qui hæres. Vides enim homines maria tranſire: ante potentum excubare fores: pati omnia
quæ ſeruorum conditio uix patitur, ut diuitias congregent, ut aliquam accipiãt dignitatẽ. Et
poſtq; hoc fuerint conſecuti: tradere ſe luxuriæ & uoluptatibus & omni iniquitati, ut quod
auaricia congregat, luxuria conſumat. Iſti ergo pro laboribus ſuis efficiuntur hoſpitiũ dæmo
nũ. Qui templum dei eſſe debebant, fiunt tabernacula Aethiopũ. Poſtq; enim ditati fuerint:
& per fas & nefas ad altiſſimum conſcenderint: tũc conſcientia peccatorũ ſuorũ ſemper mor
tem, ſemper iudicium formidabunt: & ad leuem febriciunculam, quaſi latrones in carcere de
æternis ſupplicijs ſuſpirabunt. Diuites autem qui ingreſſi ſunt regna cœlorũ, ipſis diuitijs ad
bona utentes opera, diuites eſſe deſierunt: & diſpenſatores magis dei quàm diuites appellan
di. Obſecro ergo te, ne lucra mundi in Chriſti quæras militia. Negociatorem clericum, & ex
inope diuitem factum, ex ignobili glorioſum, quaſi quandam peſtem fuge. Et præſertim cũ
ſciam te toto renunciaſſe mundo: & abiectis calcatiſq; diuitijs orationi, lectioni, ieiunijs ua
D care quotidie. Procuratores quoq; & diſpenſatores domorum alienarum atq; uillarum cleri
ci eſſe nõ poſſunt: qui proprias iubentur contemnere diuitiarũ facultates. Auaritię quoq; ma
lum tibi omnino uitandum eſt: non quo aliena nõ appetas (hoc enĩ & publicæ leges puniũt)
ſed quo tua, quæ tibi ſunt aliena nõ ſerues. Si in alieno, inquit, fideles non fuiſtis: quod ueſtrũ
eſt, quis dabit uobis? Sed dicis: iuuenis ſum delicatus: & manibus meis laborare nõ poſſum:
ſi ad ſenectam uenero: ſi ægrotare cœpero: quis mei miſerebitur? Audi ad apoſtolos loquen
tem Ieſum: Ne cogitetis in corde ueſtro, quid manducetis: neq; corpori ueſtro, quid induami
ni. Nónne anima plus eſt quã eſca, & corpus plus eſt, q̃ ueſtimentum? Reſpicite uolatilia cœ
li: quoniam non ſerunt neq; metunt, neq; cõgregant in horrea, & pater ueſter cœleſtis paſcit
illa. Si ueſtis defuerit: lilia proponantur. Si eſurieris, beatos audias pauperes & eſurientes. Si
aliquis afflixerit dolor: legito illud Apoſtoli: Propter hoc complaceo mihi in infirmitatibus
meis. Illud aũt quod derelicta militia, caſtraſti te propter regna cœlorum: quid aliud quàm
perfectam ſecutus es uitam? Perfectus autem ſeruus Chriſti nihil præter Chriſtũ habet. Aut
ſi quid præter Chriſtum habet, perfectus nõ eſt. Igitur ut concludam: ſi perfectus es: cur bo
na paterna deſyderas? Dominus euangelicis uocibus tonat: Non poteſtis duobus dominis
ſeruire, & audet quiſquàm mendacẽ Chriſtum facere, Mammonæ & Chriſto ſeruiẽdo? Qui
dicit ſe in Chriſtum credere, debet quomodo ille ambulauit: ſic ambulare. Affatim diues eſt,
qui cũ Chriſto pauper eſt. Nam ſerui dei, qui diebus & noctibus ſeruiunt domino ſuo, qui in
terris poſiti, angelorum imitantur conuerſationẽ, & nihil aliud loquuntur, niſi quod ad lau
des dei pertinet, habentes uictum & amictum his contenti ſunt diuitijs, qui plus habere no
lunt, ſi tamen ſeruant propoſitum. Alioquin ſi amplius deſyderant, his quoq; quæ neceſſa
ria ſunt probantur indigni. Quicquid tamen corpora noſtra defendere poteſt, & humanæ
ſuccurere imbecillitati, quos nudos natura profudit, hæc una appellanda eſt tunica. Si ergo
uis eſſe quod propheta eſt, quod Chriſtus eſt, da pauperibus, quo neceſſitas ſuſtentetur, non
quo

A quo opes augeãtur. Quodq́; ſi quid plus habes q̃ tibi ad uictum ueſtitumq́; neceſſarium eſt:
illud eroga: in illo debitorem te eſſe noueris. Nam aliena rapere conuincitur, qui neceſſaria ſi-
bi retinere conatur. Clerici quoq; qui de bonis parentum ſuſtentari poſſunt: ſi quid pauperũ
accipiunt, ſacrilegium profecto cõmittunt. Scit enim hoſtis antiquus magis continentiæ quã
nummorum eſſe certamẽ. Facile namq; abijcitur quod hæret extrinſecus. Inteſtinum bellum
periculoſius eſt. Zacheus diues erat: Apoſtoli pauperes: & quantum ad diuitias nihil: quantũ
ad uoluntatem totum mundum reliquerunt. Si offeramus Chriſto opes cum anima noſtra,
libenter ſuſcipiet. Si autem quæ foris ſunt deo: quæ intus diabolo demus, non eſt æqua parti-
tio. Nolo igitur quod ea tantum offeras: quæ poteſt fur rapere, hoſtis inuadere, proſcriptio
tollere, & quæ ad inſtar undarum & fluctuum à ſuccedentibus ſibi dominis occupantur, &
que nolis uelis in morte dimiſſurus es. Illud offer quod nullus tibi poſſit hoſtis auſerre. Nam
aurum deponere incipientium eſt, non perfectorum: ſeipſum offerre deo, proprie Chriſtiano
rum eſt. Nec enim imaginẽ crucifixi præfert: niſi qui in hoc ſeculo ſe nudum mortuumq́; red
diderit. Infinita nãq; de ſcripturis exempla ſuppeditant: quæ auariciam doceant eſſe fugiẽdã.
Verum quod non ante plures annos geſtum ſit referam. Quidam ex fratribus parcior quàm
auarior: neſciens triginta denarijs dominum uẽditum, centum ſolidos quos lina texendo ac-
quiſierat moriens dereliquit. Initum eſt inter monachos conſilium (nam in eodem loco circi-
ter quinq; milia diuiſis cellulis habitabãt) quid facto opus eſſet. Alij pauperibus diſtribuen-
dos eſſe dicebant: alij dandos eccleſiæ: nounulli parentibus remittendos. Macarius uero &
Pambo & Iſidorus & cæteri quos patres uocant: ſancto in eis loquẽte ſpiritu, decreuerunt in-
fodiendos eſſe cum eodem, dicentes: Pecunia tua tecum ſit in perditionẽ. Neq; hoc crudeliter
quiſquam putet eſſe factum. Tantus cunctos per totam Aegyptum terror inuaſit: ut unum
B ſolidum dimiſiſſe ſit criminis. Radix omnium malorum eſt auaricia: ideoq́; & ab Apoſtolo
idolorum ſeruitus nuncupatur. Non quidem occidet fame animam iuſtam dominus. Iunior
fui & ſenui: & non uidi iuſtum derelictum: nec ſemen eius quærens panem. Helias coruis pa-
ſcitur miniſtrantibus. Vidua Sareptana ipſa cum filijs ſuis peritura nocte prophetam paſcit
eſuriens: & mirum in modum capſace repleto: qui alendus uenerat, alit. Petrus apoſtolus ait:
Argentum & aurum non eſt mecum: quod autem habeo hoc tibi do: ſurge & ambula in no-
mine Ieſu. At nunc multi licet ſermone taceant, opere loquuntur: Fidem & miſericordiam nõ
habeo: quod autem habeo aurum & argentum tibi non do. Audi Iacob quid poſtulet: Si fue-
rit dominus meus mecum: & ſeruauerit me in uia per quam ego iter facio: & dederit mihi pa
nem ad manducandum: & ueſtem ad ueſtiendũ. Tantum neceſſaria deprecatus eſt. Vnde &
latrones ad ſanctum Hilarionem: Quid faceres ſi latrones ad te uenirent? Quibus reſpondit:
Nudus latrones non timeo. At illi: Occidi potes. Poſſum, inquit, ſed non timeo: qui ſum mo-
ri paratus. Cuius qui mirantur ſigna & portenta quæ facit: mirentur & incredibilem abſtinẽ-
tiam, ſcientiam, & humilitatem. Ego autem nihil ita ſtupeo quàm gloriam illum & honorem
calcare potuiſſe: quia factu eſt difficile gloriam uirtute ſuperare: & ab his diligi quos præcedis.
Cum ergo Chriſti gaudeas libertate: ac propemodum in domate conſtitutus ſis: non debes
ad tollendam tunicam tecto deſcendere: nec reſpicere poſt tergum: nec aratri ſemel arrepti ſti-
uam amittere: Sed ſi fieri poteſt, imitare Ioſeph: & Aegyptiæ dominæ pallium relinque: ut nu
dus ſequaris dominum ſaluatorem: qui dicit in euangelio: Niſi quis tulerit crucem ſuam & ſe
cutus me fuerit: non poteſt meus eſſe diſcipulus. Proijce ſarcinam ſeculi: ne quæras diuitias
quæ camelorum grauitatibus comparãtur. Nudus & leuis ad cœlum uola: ne alas uirtutum
tuarum auri deprimant pondera: ut impleas ſacculum, quem dominus euacuare præcipit. Si
igitur qui habent poſſeſſiones & diuitias, iubentur omnia uendere, & dare pauperibus, & ſic
ſequi ſaluatorem: dignatio tua non debet quærere quod erogaturus es. Vidua illa in euange-
lio paupercula: quæ duo minuta miſit in gazophylacium, cunctis præfertur diuitibus: quia
totum quod habuit dedit. Et tu igitur eroganda nõ quæras: ut fortiſſimum tyrũculum ſuum

H Chriſtus

C Chriſtus agnoſcat:ut lætus tibi de longiſſima regione uenienti occurrat pater:ut ſtolam tribuat & anulum:ut immolet pro te uitulum ſaginatum.

De utilitate paupertatis.

PAuper uero ita cōſolandus eſt,ut ſciat in paupertate magis bona conſideranda.Et primo quidem quod à deo illi ſit utiliter prouiſum.Præſciuit enim deum infirmitatē eius conſideraſſe:& ſciſſe quod diuitiarum ſarcinam & ſollicitudinem portare non poſſet. Deinde ſciat quantas tentationes:quāta pericula trāſiuerit nomine paupertatis,ſi affluentia deeſt,quæ frequenter contraria eſt.Ad animi diuitias quàmtocyus ſine impedimento in paupertate tranſitur:certe quantis malis caruit cōſideret.Caret inuidia,æmulatione,inſidijs,dolo,ſuperbia,cōtentione:& his quæ hominibus in hoc ſeculo diuitiæ ſolēt cōflare.Fluxu enim rerum & ubertate copiarum,animus ſoluitur:uigor mētis infringitur:uirtus corporis eneruatur.At in paupertate,non laſciua conuiuia,non turpes potationes:omnia ſobria, omnia rigida,omnia humilia:non abiecta,quoniam conſcientia pura & uirtute ſunt plena:nō eſt abundans extraneis facultatibus.Non facile ad diuitias animi,id eſt ad uirtutes huius mundi diues accedit:Filius enim dei,difficilius dicens,diuitem introire in regnum cœlorum:utiq; intelligit pauperem facilius:ne ſe ob paupertatem alienum eſſe à cura dei exiſtimet prophetæ teſtatur,dicēs:Et pauperem & diuitem ego feci:& pro omnibus æqualis cura mihi eſt.Non eſt enim deus perſonarum acceptor:nec pro illo tātum curam gerere profitetur:qui in ſeculi diuitijs pollet,ſed pro omnibus & pro pauperibus curam ſuſtinet:remuneraturus quem inuenerit,aut in diuitijs humilem,aut in paupertate patientem:diſtributi ueluti totius corporis humani & miniſterium quæritur ſingulorum.Conſideres hominis corpus eſſe unum quidem corpus:ſed plurima membra.Nunquid omnia ſunt oculus,aut pes,aut reliqua membra? Sed ſicuti ait Apoſtolus doctor gentium in fide & ueritate:quæ inferiora ſunt membra maiorem his tribuimus ho-

D norem.Et quemadmodum uirtus ſingulorum membrorum in ſuo ordine atq; officio demōſtratur:ita in totius generis humani corpore uelut minor paupertas & diuitiæ collocantur:ut diuitijs humanitas dei examine cōprobetur.Exultare debet pauper, deo gratias agere:quod multis patrimonij nexibus liberatus,in die probationis non grauatur compedibus facultatum.Facilius liber ſequitur diſcipulus dominum nullis nexibus implicatus.Non deſit etiam ab ipſo inquantum poteſt miſericordia iuſta in egenos,quia ſicut iuſtus efficitur de frugalitate:inferioribus & non habentibus prorogator nō uereatur ne ipſe deficiat:cum in uſu ſanctæ adminiſtrationis habeat promptiſſimam uoluntatem. Nihil enim ſibi deerit, non cupiat in ſeculo diues fieri:ne mala ſibi plurima acquirat, dicente ac monente glorioſo Paulo: Habentes uictum & ueſtitum his contenti ſimus. Imò ſi uera fide & propter ſalutem credere cœleſtes ſibi diuitias cooptet & comparet:quas unuſquiſq; & miſericordia & reliquis actibus bonis comparat & aſſumit. Temporalibus enim æterna ſunt præponenda:caducis ſtabilia:ſollicitis ſecuriora:periculoſis libera:inhonorificis clariora. Igitur cum Chriſtus dixerit:Primum quærite regnum dei,& hæc omnia apponentur uobis:nulli dubium fore credo, his copiam neceſſariam rerum in terris non defecturam:quibus cœleſtia præparantur. Vnde his monitis,& diues temperetur & pauper ſubleuetur.Difficile potentes,& nobiles,& diuites, & multo his difficilius eloquētes credunt deo.Obcæcatur namq; mens eorum,diuitijs, opibus atq; luxuria:circundati uitijs non poſſunt uidere uirtutes.Felix ergo qui non in diuitijs,non in ſapientia, non in potentia ſeculari & eloquentia : ſed in Chriſti paſſionibus gloriatur.Ac nihil miſerius quàm deum propter nummum contemnere. Ideo quem ſenſeris ſemper aut crebro de nummis loquentem:inſtitorem habeto potius quàm monachum.

De correctione & doctrina præſidentis.

REctor quoq; honore ſuppreſſo,æqualia ſubditis bene uiuētibus, & erga puerſos iura rectitudinis exercere nō formidet.Nam liquet quod omnes homines natura genuit æquales:ſed uarietate meritorum,ordine alios alijs culpa poſtpoſuit.Sed & arguuntur negligentes

rectores

A rectores eccleſiæ dei,ob quorum incuriam perit omnis decor populi Chriſtiani,cũ nec in meditatione legis diuinæ,nec cultu pietatis,nec in ſacrarum uirtutũ exercitio laborare conentur. Tunc enim doctrina doctorũ ſuauitas eſt,cum doctrina pariter & uita cõſentiant.Sed nec putant ſua ſcientia & ſapiẽtia,ſed dei auxilio pacẽ eccleſijs ſuis redditam:qui ſi ſuum ſeruauerint gradum,ſunt quaſi domus dei,& quaſi angelus domini.Sed ſi plus cupiunt uideri noſſe quã cæteri,quandoq; patent ueritatis regulam non tenere. Magiſter quoq; diſcipulum corrigit, quem ardentioris cernit ingenij.Nam medicus ſi ceſſauerit curare deſperat:quoniam non eſt parui apud deum meriti bene filios educare.Rectorum quoq; eſt,ut laborãtium nouerint ſudorem:uel lapſis manum porrigere,uel errantibus uiam oſtẽdere.Sed ne glorieris quod multos diſcipulos habeas:filius dei docuit in Iudæa,& duodecim illum tãtum Apoſtoli ſequebãtur.Phariſæorum aũt doctrinæ,omnis populus applaudebat. Lædit diſcipulus magiſtrum: ſi per negligentiam ſuam præcepta eiuſq; laborem diſperdat.Ideo non ſit in eis pœnæ diuerſitas:in quibus paria ſunt peccata.Nullius perſonam accipias: quantumcunq; ſit potens uel nobilis:ſi peccauerit, corripe eũ. Nam cõfuſionẽ ſequitur ignominia:ignominiam correctio: correctionẽ conſolatio:cõſolationem ſalus. Vera enim amicitia,quod ſentit,ſimulare non debet.Non eſt crudelitas pro deo crimina punire,ſed pietas.Nihil tamen crudelius:nihilq; miſerius inueniri poteſt:quàm ut timore mortis propriæ,ne ſalutem filiorum audeant defendere.Docente autem te in eccleſia:non clamor populi,ſed gemitus ſuſcitetur:lachrymæ audientium laudes tuæ ſint.Sermo presbyteri ſcripturarum lectione conditus ſit. Vnde & Apoſtolus præcipit:Sermo ueſter ſit ſale conditus.Quod ſi infatuetur, ſoras proijcitur:& perdit nominis dignitatem.Nam ſicut uictoria domini,triumphus eſt ſeruorum:ſic magiſtri eruditio, diſcipulorum profectus.Niſi enim caput ſanum ſit,omnia mẽbra ſunt in uitio.Quando doctrina nõ erit in eccleſijs:intelligemus perire pudicitiam:caſtitatem mori:& omnes obire uirtutes:quia nõ comederunt uerbum domini.Tunc ſcriptura utilis eſt audientibus:cum abſq;
B Chriſto non diſcitur:cum ſine patre non probatur:cum ſine ſpirituſancto: non iam inſinuat ille qui prædicat.Sed difficile dignus præco uirtutum Chriſti inueniri poteſt,qui in annunciãdis illis non ſuam,ſed eius quærat gloriam quem prædicat.Confuſio quoq; & ignominia eſt Ieſum crucifixum & pauperem & eſurientem ſartis prædicare corporibus:& ieiuniorum doctrinam per rubentes buccas tumentiaq; ora proferre. Non confundant ergo opera ſermonem tuum,ut cum in eccleſijs loquaris:tacitus quiſq; reſpondeat:Cur hæc quæ dicis ipſe non facis? Accuſare auariciam etiam latro poteſt.Sacerdotis uox cum mente cõcordet.Nam quomodo poteſt præſes eccleſiæ malum auferre de medio eius:qui in delictum ſimile corruerit? Ac qua libertate corripit peccantem:cum tacitus ipſe ſibi reſpondeat eadẽ admiſiſſe quæ corripit:Perdit enim autoritatem docendi, cuius opere ſermo deſtruitur. Et illud Tullij: Caput artis eſt docere quod facis. Venerationi mihi ſemper fuit:nõ uerboſa ruſticitas,ſed ſancta ſimplicitas.Qui enim in ſermone ſe dicit Apoſtolos imitari,prius imitetur uirtutes & uitã illorũ: in quibus loquendi ſimplicitatem,excuſabat ſancti nominis magnitudo. Non enim facit eccleſiaſtica dignitas Chriſtianum:nec eſt facile ſtare loco Pauli:tenere gradum Petri, iam cum Chriſto regnantium:ne forte ueniat angelus domini:qui ſcindat uelum templi tui:qui cande labrum tuum de loco moueat. Igitur ædificaturus turrim futuri operis ſumptus computa. Sicuti non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene uixiſſe laudandum eſt.Prius ergo faciamus:& ſic doceamus:ne doctrinæ autoritas caſſis operibus deſtruatur. Nam de eloquentibus & pronunciantibus plenus eſt orbis.Loquuntur quæ neſciunt:docent quæ non didicerunt.Magiſtri fiunt:cum ante diſcipuli non fuerint.Sed nec ad ſcribẽdũ cito proſilias:& leui ducaris inſania:Multoq; tempore diſce quod doceas,& ſic non temeritate quorundã doceas quod neſcias:ſed ante diſce quod dicturus es.Nam qui ſapientis uerba crebro audire & intelligere negligit:uitam ſuam gubernare non nouit:quanto magis nec aliorum regimini proficit? Igitur ſeruum ſeruis te eſſe cõuenit.Atq; ita in omnibus perdocere:ut quicunq; audiunt,

C conuerſatione tua magis quàm ſermone proficiant. Quoniam quidem non in ſermone eſt re
gnum dei, ſed in uirtute. Sed ne ſtatim multitudinis acquieſcamus iudicio: ſed electi in princi-
patum noſcamus menſuram noſtram: & humiliemur ſub potenti manu dei. Reuera nil fœ-
dius præceptore furioſo: cum debeat eſſe manſuetus & eruditus: econtra toruo uultu, tremen
tibus labrÿs: rugata fronte: effrenatis conuicÿs: facie inter pallorem, ruboremq́; uariata, cla-
more perſtrepit: & errantes non tam ad bonum trahit, quàm ad malum ſæuitia ſua præcipi-
tat: licet non qui iraſcitur iracundus eſt: ſed ille qui crebro hac paſſione ſuperatur. Suntq́; mul
ti docentes ea quæ non oportet, turpis lucri gratia: qui totas domus ſubuertunt: & putant
quæſtum eſſe pietatem. Quod plerumq; accidit ut habeamus pugnas legis non ob deſideriũ
ueritatis: ſed ob iactantiam gloriæ: dum apud audientes docti uolumus exiſtimari. Feſtino
igitur gradu pergamus ad magiſtros: & eorum teramus limina: & præcepta uirtutum ac my
ſteria ſcripturarum uincula putemus æterna.

De ſolitudine.

REuera, ut ſimpliciter motum mẽtis meæ fatear: cõſiderans & propoſitum tuum & ardo-
rem, quo ſeculo renunciaſti: differentias in locis arbitror: ſi urbibus & frequentia urbium
derelicta in agello habites: & Chriſtum in ſolitudine quæras: & ores ſolus in monte cum Ieſu:
ſanctorumq́; locorum tantum uicinitatibus perfruaris, id eſt, ut & urbe careas et propoſitum
monachi non amittas. Loquor non de epiſcopis, non de presbyteris, non de clericis quorum
alia cauſa eſt, alia monachi. Clerici oues paſcunt, ego paſcor: Sed de monacho loquor, qui pre
cium poſſeſſionum ſuarum ad pedes Apoſtolorum poſuit: docens pecuniam calcandam: &
humiliter & ſecreto uictitans, ſemper contemnat quod ſemel cõtempſit. Nam ſummæ ſtulti-
ciæ eſt, renunciare ſeculo, dimittere patriam, urbes deſerere, monachum profiteri: & inter ma-
iores populos peregre uiuere. Quia igitur fraterne interrogas: per quã uiam incedere debeas:
D reuelata tecum facie loquar. Si officium uis exercere presbyteri, ſi epiſcopatus te, uel opus, uel
honor forte delectat: uiue in urbibus & caſtellis: & aliorum ſalutem, lucrum fac animæ tuæ.
Sinautem cupis eſſe quod diceris monachus: quid facis in urbibus: quæ utiq; non ſunt ſolorũ
habitacula, ſed multorum? Habet unumquodq; propoſitum principes ſuos. Romani duces
imitentur Camillos, Fabriuios, Regulos, Scipiones. Philoſophi proponant ſibi Pythagoram,
Socratem, Platonem, Ariſtotelem. Poëtæ æmulentur Homerum, Vergilium, Menandrum,
Terẽtium. Hiſtorici, Thucididem, Saluſtium, Herodotum, Liuium. Oratores, Lyſiam, Grac-
chos, Demoſthenem, Tullium. Et ut ad noſtra ueniamus: Epiſcopi & presbyteri habeant in
exemplum Apoſtolos & apoſtolicos uiros: quorum honorem poſſidentes, habere nitantur
& meritum. Nos autem habeamus propoſiti noſtri principes Paulos, Antonios, Iulianos,
Hilarionem, Macarios. Et ut ad ſcripturarum autoritatem redeam, noſter princeps Helias,
noſter princeps Heliſæus, noſtri duces filÿ prophetarum: qui habitabant in agris & ſolitudi-
nibus: & faciebant ſibi tabernacula prope fluenta Iordanis. De his ſunt & illi filÿ Rechab: qui
uinum & ſiceram non bibebant, & morabantur in tentorÿs: qui dei per Hieremiam uoce lau
dantur, & promittitur eis, quod non deficiat de ſtirpe eorum uir ſtans coram domino. Inter-
pretare igitur uocabulum monachi: hoc eſt nomen tuum. Quid facis in turba qui ſolus es?
non tibi eadem cauſa, quæ cæteris. Quodq́; nemo propheta in patria ſua honorem habet.
Nam ubi honor non eſt, ibi contemptus eſt. Vbi contemptus eſt, ibi frequens iniuria. Vbi
iniuria, ibi indignatio. Vbi indignatio, ibi quies nulla. Vbi quies non eſt, ibi mens ſæpe à pro-
poſito deducitur. Vbi autem per inquietudinem aliquid aufertur ex ſtudio: minus fit ab eo
quod tollitur. Et ubi minus eſt, perfectum non poteſt dici. Ex hac ſupputatione illa ſumma
naſcitur: Monachum perfectum in patria ſua eſſe non poſſe. Perfectum autem eſſe nolle,
delinquere eſt. Vbi autem ego nunc ſum: non ſolum quid agitur in patria, ſed an patria
perſiſtat ignoro. Imò nec mihi conceditur unus angulus eremi: quotidie expoſcor fidem
quaſi ſine fide renatus ſim.

A De laudibus & utilitate eremi.

QVid igitur agis tu frater in ſeculo,qui maior es mundo? Paupertatem times? beatos pau-
peres Chriſtus appellat. Labore terreris? ſed nemo athleta ſine ſudoribus coronatur.
De cibo cogitas? ſed uera fides famem non timet. Super nudam metuis humum exeſa ieiu-
nijs membra collidere? ſed dominus tecum iacet.Squalidi capitis horret inculta cæſaries? ſed
caput tuum Chriſtus eſt.Infinita eremi uaſtitas terret? ſed tu paradiſum mente deambula:
quoties illuc conſcenderis, toties in eremo nõ eris.O deſertum Chriſti floribus uernans.O ſo-
litudo,in qua illi naſcuntur lapides, de quibus in Apocalypſi ciuitas magni regis extruitur.
O eremus familiarius deo gaudens,& cætera. Ad quæ etiam illud Apoſtoli:Non ſunt con-
dignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam,quæ reuelabitur in nobis.Cur enim ti-
mido animo Chriſtianus es? filius hominis nõ habet ubi caput ſuum reclinet:tu amplas por-
ticus & ingentia tectorum ſpacia metiris:hæreditatem expectans ſeculi, cohæres Chriſti eſſe
non poteris.Nudos amat eremus.Corpus aſſuetum tunicis, loricæ onus non fert.Caput o-
pertum linteo,galeam recuſat.Mollem ocio manum, durus exaſperat capulus. Sed cur,in-
quit,pergis ad eremum? uidelicet ut te non audiam,non uideam,ut tuo furore non mouear,
ut tua bella non patiar,ne me capiat oculus meretricis,ne forma pulcherrima ad illicitos du-
cat amplexus.Reſpondebis:hoc non eſt pugnare,ſed fugere. Sta in acie, aduerſarijs armatus
obſiſte:ut poſtquam uiceris coroneris.Fateor imbecillitatem meam.Nolo ſpe pugnare victo-
riæ,ne perdam aliquando uictoriam.Si fugero: aut uincendum mihi eſt, aut cadendum.
Quid autem neceſſe eſt certa dimittere,& incerta ſectari? Aut ſcuto, aut pedibus mors uitan-
da eſt. Tu qui pugnas,& ſuperari potes & uincere.Ego cum fugero,non uinco in eo quod fu-
gio,ſed ideo fugio ne uincar.Nulla ſecuritas eſt uicino ſerpente dormire:poteſt fieri ut me nõ
mordeat:tamen poteſt fieri,ut aliquando me mordeat.Fuga enim non infidelitatis, ſed pru-
dentiæ indicium eſt:ne fruſtra nos offeramus periculis.Sed nuper Aegypti deſerta uidiſti: in-
B tuitus es angelicam familiam, quanti ibi flores ſunt? quàm ſpiritualibus gemmis prata uer-
nantia? Vidiſti ſerta quibus dominus coronatur.Ille tibi ignis in pectore exæſtuet:et illa quo-
tidie cogita,tracta,conſidera,& quaſi quodam carcere tentus exclama:Heu me quia prolon-
gata eſt peregrinatio mea:& in paradiſum mente conſcendens, toties in terra non eris, quo-
ties terrena deſpexeris.Eadem nobis certe cum his qui habitant per deſerta cõditio eſt:ijdem
oculi,totidem & manus:ijſdem infirmitatibus uel uirtutibus ſubiacemus. Si te aquæ potus
uexat:quanti nobiles non dicam uina neſciunt:ſed carnes ignorant, & fuſo tantum legumine
ſuſtentantur? Si balnearum te lauacra ſollicitant:quanti principes ciuitatum, ſiue ob culpam
propriam,ſiue ob inuidiam ad inſulas deportati:ſine æterno præmio perpetuaq́; mercede
abſq; balneis perſeuerant? Nemo id neceſſitate pati non poteſt,quod pro deo pati uoluntate
detrectat.Habebis cellulam quæ te ſolum capiat.Imò non eris ſolus:angelica turba uerſabi-
tur,tot ſocij,quot ſancti.Leges euangelium, fabulabitur tecum Ieſus. Replicabis Apoſtolos
uel prophetas:Nunquid poteris talem alium tuis ſermonibus habere conſortem? Terra ſu-
mus & cinis:& per omnia momenta de noſtra ſalute ſuſpenſi, continue in puluerem diſſol-
uendi.Quid retractamus facere de neceſſitate uirtutem? certe quandoque moriendum eſt.
Quamcito mundi derelinquamus anguſtias:& ſi forte ob continentiam (quod tamen raro
accidit) dolere ſtomachum, æſtuare febribus reperimus: perpetuæ uitæ ingreſſuri ianuam
morbum putemus? Quanti enim in medijs opibus, & inter tabulas conſulatus, repentina
morte ſubtracti ſunt? Quid ergo deſideramus urbium frequentiam, qui de ſingularitate cen-
ſemur? Mihi enim oppidum carcer:& ſolitudo paradiſus eſt. Secularium quoque maxime
potentum conſortia deuita.Quid tibi neceſſe eſt illa ſæpius uidere:quorum contemptu mo-
nachus eſſe cœpiſti? Nam monachum ſolitudo facit,non publicum.

C De periculo uitæ ſolitariæ.

MOnachi etiã nunc mores diſcutimus,qui iugum Chriſti collo ſuo impoſuit.Primumq́ꝫ tractandum eſt:utrum ſolus,an cum alijs in monaſterio uiuere debeas. Mihi placet ut habeas ſanctorum contubernium:ne abſq́ꝫ ductore ingrediaris uiam:quam nunquã ingreſſus es:ſtatimq́ꝫ tibi in partem alteram declinãdum ſit:& errori pateas:pluſq́ꝫ aut minus ambules quàm neceſſe eſt:& currens laſſeris,moramq́ꝫ faciens obdormias.In ſolitudine ſito,ſurrepit ſuperbia.Et ſi parumper ieiunauerit hominemq́ꝫ nõ uiderit,putat ſe alicuius eſſe momẽti.Oblitusq́ꝫ ſui unde,& quo uenerit:intus corde,foris lingua uagatur.Iudicat contra uoluntatem Apoſtoli alienos ſeruos.Quo gula popoſcerit,porrigit manus,dormit quãtum uoluerit,neminem ueretur:omnes ſe inferiores putat:crebriusq́ꝫ in urbibus quàm in cellula eſt:& inter fratres ſimulat uerecundiam,qui platearum turbis colliditur.Quid igitur?ſolitariam uitam reprehẽdimus?Minime,quippe quam ſæpe laudauimus,licet ut præfertur ſolitaria uita periculoſa eſt:ne abſtracti ab hominum frequẽtia,ſordidis & impijs cogitationibus pareant:& pleni arrogantia & ſupercilij,cunctos deſpiciant,armentq́ꝫ linguas ſuas,uel clericis,uel monachis detrahendo.Sed de ludo monaſteriorum,uolumus huiuſcemodi egredi milites:quos eremi dura rudimenta non terreant:qui ſpeciem cõuerſationis ſuæ multo tempore dederint: qui omnium fuerint minimi,ut primi omnium fierent:quos nec eſuries aliquando, nec ſaturitas ſuperauit:qui paupertate lætantur:quorum habitus,ſermo,uultus,inceſſus doctrina uirtutum eſt.O quoties in eremo conſtitutus & in illa uaſta ſolitudine, quæ exuſta ſolis ardoribus,horridum monachis præſtat habitaculum:putabam me Romanis intereſſe delicijs.Sedebam ſolus:quia amaritudine repletus eram.Horrebant ſacco membra deformia:& ſqualida cutis,ſitum Aethiopicæ carnis obduxerat.Quotidie gemitus:& ſi quando me repugnãtẽ ſomnus imminens oppreſſiſſet:nuda humo uix oſſa hærentia collidebam. De cibis uero &
D potu taceo:cum etiam languentes monachi ibi aqua frigida utantur:& coctum aliquid acceptiſſe luxuria ſit.Ille igitur ego qui ob gehennæ metum,tali me carcere damnaueram,ſcorpionum tantum ſocius & ferarum:ſæpe choris intereram puellarum. Pallebant ora ieiunijs & mens deſiderijs æſtuabat in frigido corpore:& ante hominẽ ſuum iam carne præmortua,ſola libidinum incendia bulliebant.Itaq́ꝫ omni auxilio deſtitutus ad Ieſu iacebam pedes,rigabã lachrymis,crine tergebam,repugnantem carnem,hebdomadarum inedia ſubiugabam.Non depudeſco infelicitatis meæ,quin potius plango me non eſſe quod fuerim. Memini me clamantem & diem crebro iunxiſſe cum nocte,nec prius à pectoris ceſſaſſe uerberibus quàm rediret domino increpante tranquillitas.Ipſam quoq́ꝫ cellulam quaſi cogitationum mearũ cõſciam pertimeſcebam:& mihimet iratus & rigidus ſolus deſerta penetrabam. Sicubi concaua uallium,aſpera montium,rupium prærupta cernebam:ibi meæ erat orationis locus:ibi illud miſerrimæ carnis ergaſtulum collocabam:&(ut mihi teſtis eſt dominus) poſt multas lachrymas,poſt cœlo oculos inhærentes nonnunquam uidebar mihi intereſſe agminibus angelorũ & lætus gaudensq́ꝫ cantabam:Poſt te in odore unguentorum tuorum curremus. Dicam & aliud quod in Aegypto uiderim.Græcus erat adoleſcens in cœnobio, qui nulla continentia, nulla operis magnitudine,flammam carnis poterat extinguere.Hunc pater monaſterij periclitantem,hac arte ſeruauit.Imperat uiro cuidam graui:ut iurgijs atq́ꝫ conuicijs inſectaretur hominem:& poſt irrogatam iniuriam,primus ueniret ad querimoniam.Vocati teſtes, pro eo loquebantur qui contumeliam fecerat.Flere ille contra mendacium cœpit.Solus pater defenſionem ſuam callide opponere ſtuduit:ne abundantiori triſticia abſorberetur frater.Quid multa?Ita annus ductus eſt:quo expleto,interrogatus adoleſcens,ſuper cogitationibus priſtinis:an adhuc moleſtiæ aliquid ſuſtineret. Papæ,inqt,mihi uiuere nõ licet & fornicari libeat? Hic ſi ſolus fuiſſet,quo adiutore ſuperaſſet?ſunt enim meliores duo quàm unus:Et ſi alter ceciderit,ab altero fulcitur.Funiculus triplex non facile rumpitur:& frater fratrem adiuuãs exaltabitur.Vidi ego quoſdam:qui poſtquàm renunciauerunt ſeculo, ueſtimentis duntaxat &

uocis

A uocis promiſſione,non rebus,nihil de priſtina cõuerſatione mutarunt: Res familiaris magis
aucta q̃ imminuta.Eadem miniſteria ſeruulorꝝ:idem apparatus cõuiuij:& nomen ſibi uen-
dicant ſolitarij.Quidã uero pauperes ſunt & tenui ſubſtantiola, uidenturq; ſibi ſcioli: pom-
parum ferculis ſimiles procedunt in publicũ:ut caninam exerceant facundiã.Sunt etiam qui
humore cellularũ immoderatiſq; ieiunijs: tædio ſolitudinis,ac nimia lectiõe,dum diebus ac
noctibus auribus ſuis perſonant:uertunt in melancholiã,& Hippocratis magis fomentis q̃
noſtris moniis indigent.Pleriq; artibus & negociationibus priſtinis carere nõ poſſunt: mu-
tatiſq; nominibus inſtitorũ,eadem exercent mercimonia.Non uictum & ueſtitũ quod Apo
ſtolus præcipit:ſed maiora q̃ ſeculi homines emolumenta ſectantes : & ſub religionis titulo
exercentur iniuſta compendia:& honor Chriſtiani nominis magis fraudem facit q̃ patitur.
Quæ pudet dicere,ſed neceſſe eſt,ut ſaltẽ ſic ad noſtrum erubeſcamus dedecus publice exten
dentes manus:pannis aurũ tegimus:& contra omnium opinionem plenis ſacculis morimur
diuites,qui quaſi pauperes uiximus. Tibi cum in monaſterio fueris hoc facere non licebit : &
inoleſcente paulatim conſuetudine quod primum cogebaris:uelle incipies,& delectabit te la
bor tuus:Oblituſq; præteritorum ſemper priora ſectaberis: nequaq; conſiderans quid alij
mali faciant,ſed quid boni tu facere debeas.Neq; uero peccantium ducaris multitudine: nec
te pereuntium turba ſollicitet ut tacitus cogites:Quid? ergo omnes peribunt, qui in urbibus
habitant? Ecce illi fruuntur ſuis rebus:miniſtrant eccleſiæ:adeunt balneas:unguenta nõ ſper-
nunt:& tamen in omnium ore uerſantur.Ad quod ante reſpondi, & nunc breuiter reſpon-
deo:in præſenti opuſculo non me de clericis diſputare,ſed monachum inſtruere.

De periculo habitandi in urbibus.

COnſidera obſecro ſatis eſſe difficile locũ Stephani implere uel Pauli:& in angelico ſtare
miniſterio.Precioſum margaritũ,cito frangitur,fractumq; inſtaurari non poteſt.Nauis
q̃uis ſit rudis & ſolidis cõfixa clauis,tumenteſq; fluctus nõ ſentiat:cito ſi pericuIoſe nauigat
B perforatur,& licet plenis uentis lucroſius ad optata perueniat:tamen magis ſecura ſunt quæ
& tranquilla ſunt:Et ut apertius loquar,plus te quod dicis habere mercedẽ ſi in media urbe
conſiſtens monachus uictites:& ſunt uera quæ dicis,ſed non tam facile explentur opere q̃ di
cto.Nam ſi aliqua te de optimatibus inuitet ad prandiũ:certe aut eundum eſt,aut negãdum.
Si ieris,aut iiſdẽ cibis ueſceris,aut alijs.Si alijs,conuiuarũ offenduntur oculi.Si iiſdẽ,perit ab-
ſtinentia.Quod ſi non ire uolueris,miſer comederis in prandio ad ſingulas quaſq; phialas:et
ad delibuta melle uina potaberis:alius tuum uultũ cauillabitur,ille inceſſum irridebit,hic ha-
bitum:& imitatores forſitan Iudæorꝝ:nónne,inquient,hic eſt fabri filius? Nónne fratres eius
apud nos ſunt:ego illũ memini ante tot ferme annos illud feciſſe turpe,dixiſſe turpius. Alius
furem clamabit,& tecũ ſe ſceleris finget eſſe participẽ.Omnia prandia pariter cõſonabunt:in
te temulentum conuiuiũ diſſoluetur.Quod ſi ullis abſtinueris carnibus & nõ crebro balnea
frequẽtes:tunc uero per omnes calumnias Manichæi titulus aſſcribitur.Si uolucrũ eduliũ re-
ſutaueris,& tenellas columbas craſſoſq; turtures expetenti gutturi durior dominus denega-
ueris:ſacrilegij crimen afficitur:ſtatimq; aiunt:Hi ſunt qui creatorem mundi cõdemnant: in
uſus noſtros facta ſunt omnia.Audiui domino teſte,nõ mentior,quendam in ſua gula diſer-
tum,cũ rumore cognoſceret me cibis eſculentioribus abſtinere,ſe dicere: Nunquid porcellus
ideo factus eſt,ut togatus in ſenatu ſententiam diceret? Quo uidelicet me ſtulticiæ cõdemna-
ret:qui me putaret ea quę ſunt in uſus creata nõ ſumere.Quod ſi pulla fuerit tunica,etiã præ-
tereuntium digitis denotaberis.Ac ſic niſi formoſus fueris, ſanctus eſſe non poteris. Hæc &
iſtiuſmodi cũ uitã lacerent bonã:quid facies frater in medio? Aut uitijs, aut anathemati colla
ſubmittes,id eſt,ſectaberis ea quæ ſunt aduerſa continentiæ. Aut ſi facere nolueris, tempore
damnaberis.Prætermitto crebras ſalutationes,obſequia matronarũ:uariaſq; illecebras:qui-
bus etiam rigidiſſimi molliuntur,cũ & ſyreneo cantu ad naufragia pertrahuntur. Nunc aũt
illud affirmo,quod etiã ſi ita nõ eſſent,ad cõparationẽ tamen ingentis boni,maiora deſerere

C deberes. Cum enim tanta reperimus in cœlo, parua & caduca nos quæſiſſe doleamus in terra. Ambitio nanq;, potētia, magnitudo urbis, uideri & uidere, ſalutare & ſalutari, laudare, uel detrahere, uel audire, uel proloqui: et tantam hominum frequentiam ſaltem inuitum uidere, monachorum propoſito & à quiete ſunt aliena. Aut enim uidemus ad nos uenientes, et ſilentium perdimus. Aut ſi non uidemus, ſuperbiæ arguimur. Interdum ut uicem reddamus, ad ſuperbas fores pergimus: inter linguas rodentium miniſtrorum, poſtes ingredimur deauratos. In Chriſti uero uilla (ut didicimus) totū ruſticitas. Itaq; propter occupationes, aut nobis claudendum eſt oſtium, aut ſcripturarū propter quas aperiendæ ſunt fores ſtudia relinquenda. His igitur rationibus inuitati, multi philoſophorum reliquerunt frequentias urbium, & hortulos ſuburbanos: ubi ager irriguus, arborum comæ, et ſuſurrus auium, fontis ſpeculum immurmurans, & multæ oculorum auriumq; illecebræ, ne per luxum & per abundantiam copiarū animæ fortitudo molleſceret: et eius pudicitia conſtupraretur. Inutile quippe eſt crebro uidere, per quæ captus aliquando ſis, & eorum te experimento committere, quibus difficulter careas. Nam quos ſeculi carcer includit, nunc ira, nunc auaritia, nunc aliorum incētiua uitiorum pertrahit ad ruinam. Ideoq; obterendæ ſunt animi uoluptates, relinquēda delectationum ſtudia: quoniam hæc eſt circunciſionis ueritas, non figura. Nitendum in ſumma: ut naturalibus amputatis, conuerſatio noſtra tendat ad cœlum. Quod fiet, ſi ludi, ſi iocus, ſi conuiuia, ſi ſermo pene familiarium deſeratur: et quæ circunciduntur areſcant, non uiſu, non auditu, non tactu, non ſapore, aut capiet in natura corporis naturam corporeā non habere. Nā ſi uelimus deſpicere quod ſumus, meremur melius eſſe: quàm igitur non temere offeramus nos periculis: ſed quantum in nobis eſt inſidias declinemus.

De abſtinentia & præcipue à carnibus.

SAluator noſter. Attēdite, inquit, uobis ne forte grauenī corda ueſtra crapula, & in ebrieta-
D te & curis huius uitæ. Modicus eñ ac tēperatus cibus & carni & animæ utilis eſt. Balnearum fomenta ne quæras, qui calorē corporis ieiuniorꝫ cupis frigore extinguere: quæ & ipſa moderata ſint, ne nimia debilitēt ſtomachū, et maiorem refectionē poſcentia erumpāt in cruditatem: quæ parens libidinū eſt. Aiunt enim medici qui de humanorū corporꝫ ſcripſere naturis: præcipue Galenus in libris, quorꝫ titulus περὶ ὑγιεινῶν, puerorum & iuuenum, ac perfectæ ætatis uirorum mulierumq; corpora, inſito calore feruere: & noxios his eſſe ætatibus cibos qui calorem augent: ſanitatiq; cōducere, frigida quæq; in cibo & potu ſumere. Sicut econtrario ſenibus, qui pituita laborant & frigore, calidos cibos, et uetera uina prodeſſe: Et etiam Comicus, cuius finis eſt humanos mores noſſe atq; deſcribere dixit: Sine cerere & libero friget Venus. Nihil itaq; ſcias conducere Chriſtianis adoleſcētibus ut eſum holerum. Nam ardor corporum frigidioribus epulis temperandus eſt. Nobis enim nō corporꝫ cultus, ſed animæ uigor quæritur: quæ carnis infirmitate fit fortior: Inde eſt quod nōnulli uitam pudicā appetentium, in medio itinere corruunt: dū ſolā abſtinentiā putant carnium, et leguminibus onerant ſtomachum, quæ moderate parceq; ſumpta innoxia ſunt: & ut quod ſentio loquar: Nihil ſic inflammat corpora, & titillat membra genitalia: ſicut indigeſtus cibus ructuſq; cōuulſus. Quod enim ſeminariū uoluptatum eſt, uenenum puta. Eſt autem eſus carniū ſeminariū libidinis. Et nō ſolum de carnibus loquor: ſed in ipſis leguminibus inſtantia & grauia declinanda ſunt. Parcus cibus & uenter eſuriens, triduanis ieiunijs præfertur. Multo enim melius eſt quotidie parum, q̄ raro ſatis ſumere. Pluuia illa optima eſt, quæ ſenſim deſcendit in terras. Subitus & nimius imber in præceps, arua ſubuertit. Refectio itaq; ſaturitatem fugiat. Nihil prodeſt biduo triduoq; tranſmiſſo uacuū portare uentrē: ſi pariter obruatur: ſi cōpenſetur ſaturitate ieiuniū. Ilico mens repleta torpeſcit: & irrigata corporis humore, ſpinas germinat libidinū. Plures quoq; ſunt qui cū uino ſint ſobrij: ciborꝫ tamen largitate ſunt ebrij. Oēs enim qui ebrietatem ſectantur filij Belial uocantur. Nam uenter mero æſtuans facile deſpumat in libidinē. Vnde Noë nudauit ebrietate femora. Lot quē Sodoma non uicerat, uina uicerunt.

A cerunt. Venter quoq; plenus facile de ieiunijs diſputat. Qui enim Chriſtum deſiderat,& illo
ueſcitur pane: nõ quærit magnopere, de quàm precioſis cibis ſtercus cõficiat. Quicquid poſt
gulã nõ ſentitur, idẽ fit quod panis & legumina. Omne enim quod in hoc mũdo laborãt ho
mines, ore quaſi conſumitur:& attritũ dentibus, uentri traditur digerendũ:& tamdiu tribuit
uoluptatẽ, quãdiu gutture detinetur. Cum uero in aluum tranſierit, deſinit inter cibos eſſe di-
ſtantia. Nec hoc dicimus, quod negemus piſces: ſed quomodo nuptijs uirginitatẽ, ita ſaturi-
tati ieiunia præferimus. Sed nunc ideo te carnes ueſci nõ putes, ſi ſuũ, leporum, atque ceruorũ
& quadrupedum animantiũ eſculentiã reprobes. Non enim hæc pedum numero: ſed ſuaui-
tate guſtus comprobantur. Scimus ab apoſtolo dictũ: Omnis creatura dei bona: quæ cũ gra-
tiarumactione percipitur. Sed idem loquitur: Bonum eſt carnem nõ manducare. Comedant
carnes, qui carnibus ſeruiunt. Quorum feruor deſpumat in coitum, eorum & inteſtina carni-
bus repleantur. Tu uero nihil habeas tam neceſſe, quàm in ieiunio perſeuerare. Pallor & ſor-
des tuæ gemmæ ſint. Igitur cum mihi dixeris: cur porcus creatus eſt? ſtatim tibi reſpondebo
puerorum more certantium: Cur uiperæ & ſcorpij? Nec deum ſuperfluorũ iudicabis artifi-
cem: cũ plurimæ & beſtiæ & uolucres ſint, quas tuæ fauces recuſant. Sed ne cõtentioſum hoc
& pugna magis uideatur eſſe quàm uerum: Audi idcirco ſues & apros & reliquas animantes
creatas: aut milites, athletæ, nautæ, rhetores, metallorumq; foſſores:& cæteri duro operi mã-
cipati haberent cibos: quibus fortitudo corporũ neceſſaria eſt: qui portãt arma & cibaria: qui
pugnis & calcibus ſua inuicem mẽbra debilitant: qui remos trahunt: quorũ latera ad clamã-
dum dicendumq; ſunt ualida: qui ſubuertunt montes,& ſub diuo & imbribus dormiũt. Sed
quid ad nos, quorũ cõuerſatio in coelis eſt? Cæterũ noſtra religio nõ athletam, nõ nautas, nõ
milites, nõ foſſores: ſed ſapiẽtię erudit ſectatorẽ: q ſe dei cultui dedicauit,& ſcit cur creatus ſit,
cur uerſet̃ in mũdo: quò abire feſtinet. Vnde & Apoſtolus loquitur: Qñ infirmor, tunc potẽs
ſum:& ſi exterior noſter homo corrumpitur, ſed interior renouatur de die in diem: Et, cupio
B diſſolui & eſſe cũ Chriſto. Et, carnis curam ne feceritis: Quodq; ſine quatuor ſenſibus uiuere
poſſumus, id eſt, ſine aſpectu, auditu, odoratu, atq; cõplexu. Abſq; guſtu autem & cibis im-
poſſibile eſt humanum corpus ſubſiſtere. Adeſſe ergo debet ratio: ut tales & tantas ſumamus
eſcas, quibus nõ oneretur corpus: nec libertas animæ prægrauetur: Quia & comedẽdum eſt,
& deambulandum,& dormiendum,& digerendũ,& poſtea inflatis uenis incentiua libidinis
ſuſtentantur. Sunt quidem ſenſus noſtri portæ: per quas ad animam noſtram ſeculi blandi-
menta deſcẽdunt:& per quas ſenſus carnis introëunt. Per quas niſi lata ſtrage facta uiam uir-
tutibus potius quàm impietate fecerimus: nunquam ad regem pietatis peruenire poterimus.
Dicat enim unuſquiſq; quo dolet: ego loquor conſcientiam meam. Scio mihi abſtinentiam,
& nocuiſſe intermiſſam,& profuiſſe repeitã. Nec tales ergo recipiamus cibos: quos aut diffi-
culter digerere, aut comeſtos magno partos & perditos labore doleamus. Holerũ & pomo-
rum ac leguminum,& facilior apparatus eſt:& arte impendijsq; coquorum nõ indigent:&
ſine cura ſuſtentant humanũ genus, moderateq; ſumptus quia nec auide deuoratur. Quod
irritamentum gulæ non habet, leuiori digeſtione decoquitur. Nemo enim uno & duobus ci-
bis, hisq; uilibus uſq; ad inflationem uentris oneratur, quæ diuerſitate carniũ & ſaporis dele
ctatione concipitur: cum uarijs nidoribus fumant patinæ,& ad eſum ſui, expleta eſurie quaſi
captiuos trahunt. Vnde & morbi ex ſaturitate nimia cõcitantur. Multiq; impatientiam gu-
læ uomitu remediantur:& quod turpiter ingeſſerunt, turpius egerũt. Poſtquàm enim uenit
Chriſtus in fine temporũ:& reuoluit o & alpha, id eſt, finem ad principiũ, ut in prima ætate
nõ circumcidimur: nec repudium dare permittimur: nec carnes comedimus. Hippocrates in
aphoriſmis docet craſſa & obeſa corpora: quæ creſcẽdi menſurã impleuerint: niſi cito ablatio
ne ſanguinis minuãtur: paralyſim & peſſima morborũ genera parere. Et idcirco eſſe neceſſa-
riam demptionẽ: ut rurſum habeant in quæ poſſint creſcere. Non enim manere in uno ſtatu
naturam corporũ: ſed aut creſcere, aut decreſcere: nec poſſe uiuere animal niſi creſcendi capax
ſit,

C ſit. Vnde & Galenus ille doctiſſimus Hippocratis interpres, Athletas quorum uita & ars ſa-
gina eſt, dicit in exhortatione medicinæ, nec uiuere poſſe diu: nec ſanos eſſe: animasq; eorꝝ ita
nimio ſanguine & adipibus quaſi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cœleſte: ſed ſemper de car-
nibus & ructu & uentris ingluuie cogitare. Diogenes tyrannos & ſubuerſiones urbiũ bellaq;
hoſtilia uel ciuilia nõ pro ſimplici uictu holerũ pomorumq;: ſed pro carnibus epularũq; deli
cijs aſſerit excitari. Quodq; mirandũ ſit, Epicurus uoluptatis aſſertor, omnes libros ſuos re-
pleuit holeribus & pomis & uilibus cibis, dicẽs ita eſſe uiuendũ: quia carnes & exquiſitæ epu
læ ingenti cura ac miſeria præparantur, maioremq; pœnã habeant in quærendo q̃ uolupta
tem in abutendo. Bibere & comedere nõ deliciarũ ardorẽ debet excitare: ſed ſitim famemq;
reſtinguere. Qui carnibus ueſcuntur: indigent etiã his quæ ſunt carnium. Qui autẽ ſimplici
uictu utuntur: eos carnes nõ requirere. Sapientiæ ergo operã dare nõ poſſumus, ſi mẽſæ abũ
dantiam cogitemus: quæ labore nimio & cura indigent. Cito expletur naturæ neceſſitas: fri-
gus & fames, ſimplici ueſtitu & cibo expelli poteſt. Deliciæ & epularũ uarietas, fomenta ſunt
auariciæ. Quod ſi quis exiſtimat ſe abundantia ciboꝝ potionumq; perfrui, et uacare poſſe ſa
pientiæ: hoc eſt uerſari inter delicias, et deliciarũ uitijs non teneri, ſeipſum decipit. Senſus no-
ſter illud cogitat: quod uidet, audit, odorat̃, guſtat, attrectat: et ad eius trahitur appetitũ, cuius
capitur uoluptate. Difficile imò impoſſibile eſt, diuitijs & uoluptatibus affluentes nõ ea cogi
tare quæ gerimus. Fruſtraq; quidã ſimulat ſalua fide & pudicitia & integritate mẽtis ſe abu-
ti uoluptatibus: cũ cõtra naturã ſit, eopijs uoluptatũ, ſine uoluptate perfrui. Senſus corporũ
quaſi equi ſunt, ſine ratione currentes. Anima uero in aurigæ modũ retinet frena currẽtium.
Grandis exultatio animæ eſt, cũ paruo cõtentus fueris, mundũ habere ſub pedibus: et omnẽ
eius potentiã, epulas, libidines, ꝓpter quæ diuitiæ cõparãtur, uilibus mutare cibis: et groſſio-
ri tunica cõpenſare. Tolle epularũ & libidinis luxuriã: nemo quæret diuitias: quarũ uſus aut
D in uentre, aut ſub uẽtre eſt. Qui ægrotat, nõ aliter recipit ſanitatẽ, niſi tenui cibo & caſtigato ui
ctu. Quibus ergo cibis recipit̃ ſanitas, his & ſeruari poteſt: ne quis putet morbos holeribus cõ
citari. Si aũt uires holera nõ miniſtrant: quæ naſcunt̃ & aluntur carnibus: quid eſt ſapiẽti uiro
& philoſopho Chriſti tantã habere fortitudinẽ: quæ athletis & militibus neceſſaria eſt: quam
cũ habuerit ad uitia ꝓuocet̃? Illi aũt arbitrant̃ carnes ſanitari congruas: qui uolunt abuti libi-
dine, et in cœnũ demerſi uoluptatũ, ad coitum ſemper exæſtuant. Chriſtiano ſanitas abſq; ui
ribus eximijs neceſſaria eſt. Nec turbare nos debet, ſi rari ſunt huius ꝓpoſiti ſectatores, quia
rari ſunt & amici boni & fideles et pudici & continentes, ſemperq; uirtus rara eſt. Legimus
quoſdam morbo articulari & podagræ humoribus laborãtes, ꝑſcriptione bonoꝝ ad ſimpli
cem menſam & ad pauperes cibos redactos cõualuiſſe. Caruerãt enim ſollicitudine diſpẽſan
dæ domus, et epularũ largitate: quæ et corpus frangunt et animã. Irridet Horatius appetitũ
ciborum, qui cõſumpti relinquũt pœnitentiã. Sed etiã ex uiliſſimis cibis uitãda ſatietas. Nihil
enim ita obruit animũ, ut plenus uẽter & æſtuans, et hue illuc ſe uertens, et in ructus, et in cre
pitus uentoꝝ efflatione reſpirans. Quale aũt illud ieiuniũ, aut qualis refectio poſt ieiuniũ: cũ
pridianis epulis diſtendimur: et guttur noſtrũ meditatoriũ efficitur latrinarũ? Dumq; uolu-
mus prolixioris inediæ famem quærere: tantũ uoramus, quantũ uix alterius diei nox dige-
rat. Itaq; non tam ieiunium appellandum eſt, q̃ crapula ac fœtens et moleſta digeſtio.

De abſtinentia philoſophorum antiquorum, ſacerdotum aliorumq; ſanctorum.

DIcæarchus in libris antiquitatũ & deſcriptione Græciæ, refert ſub Saturno, cũ omnia hu
mus funderet, nullũ comediſſe carnes: ſed uniuerſos uixiſſe frugibus et pomis, quæ ſpõ
te terra gignebat. Chæremon quoq; Stoicus uir eloquentiſſimus narrat de uita antiquorum
Aegypti ſacerdotũ: qđ omibus mũdi negocijs curiſq; poſtpoſitis, ſemꝑ in tẽplo fuerint: et re
rũ naturas cauſasq; ac rationes ſyderũ cõtemplati ſint: nunq̃ ſe mulieribus miſcuerint, nũq̃
cognatos & propinquos, ne liberos quidem uiderint, et ex eo tempore quo cœpiſſent diuino
cultui deſeruire: carnibus & uino ſemper abſtinuerint propter tenuitatem ſenſus: & maxime
propter

A propter appetitus libidinis:quæ ex his cibis & ex hac potione naſcũtur. Pane uero nõueſce bantur:ne onerarent ſtomachũ:& ſi quãdo comedebant,tuſum pariter hyſopũ ſumebant in cibo:ut eſcam grauiorẽ,illius calore decoquerent. Oleum tantũ in holeribus nouerant: uerũ & ipſum parũ propter nauſeam & aſperitatẽ gutturis leniendã. Quid loquar,inquit, de uolatilibus:cum oua quoq; pro carnibus uitauerint & lac: quorũ alterũ carnes liquidas: alterum ſanguinẽ eſſe dicebant colore mutato. Cubile eis de folijs palmarũ contextũ erat. Scabellum accliue ex una parte obliquũ in terra pro puluillo capiti ſupponebant: bidui triduiq; inediã ſuſtinentes:& humores corporis qui naſcuntur ex ocio,& ex manſione unius loci, nimia uictus caſtigatione ſiccabant. Itẽ Ioſephus in ſecunda Iudaicæ captiuitatis hiſtoria,& in decimo octauo antiquitatum libro,tria deſcribit dogmata Iudæorũ,Phariſæos,Sadducæos,Eſſæos: quorum nouiſſimos miris effert laudibus:quod & uxoribus uino & carnibus ſemper abſtinuerint,& quotidianũ ieiuniũ uerterint in naturã. Super quorũ uita & cibo,Philo uir doctiſſimus propriũ uolumen ædidit. Eubulius narrat apud Perſas tria genera magorũ:quorũ primos qui ſunt doctiſſimi & eloquentiſſimi:excepta farina & holere,nil amplius in cibo ſumere. Orpheus quoq; in carmine ſuo eſum carniũ penitus deteſtatur. Pythagoræ etiã,Socratis, Antiſthenis,& reliquorum frugalitatẽ referrem in cõfuſionem noſtrã:niſi & longum eſſet:& proprij operis indigeret:ut qui paupertatẽ apoſtolorũ & crucis duriciem,aut neſciunt,aut cõtemnunt:imitentur ſaltẽ gentilium paupertatẽ. Ad ea uenio, quæ Aſella poſt duodecimum annũ ſudore proprio,elegit,arripuit,tenuit,cœpit,impleuit. Vnius cellulæ clauſa anguſtijs, latitudine paradiſi fruebatur. Idem terræ ſolũ,et orationis locus extitit & quietis. Ieiuniũ habuit pro ludo,inediã pro refectione. Et cũ eam nõ ueſcendi deſideriũ, ſed humana confectio ad cibum traheret:pane & ſale & aqua frigida concitabat magis eſuriem, q̃ reſtringebat: & operabatur manibus,ſciens ſcriptum eſſe:Qui nõ laborat non manducet. Et ita ad quinquagenariam peruenit ætatẽ:ut non doleret ſtomachus,nõ uiſcerum cruciaretur iniuria:nõ ſicca
B humus iacentia membra confringeret:non ſacco aſperata cutis,fœtorem aliquẽ ſitumq; contraheret:ſed ſana corpore,anima ſanior,ſolitudinem putaret eſſe delicias: & in urbe turbida inueniret eremum monachorum. Paulo quoq; cibum & ueſtimenta palma præbebat: & ne cui impoſſibile uideatur,Ieſum teſtor & angelos eius:quod in parte eremi,quæ iuxta Syriam Saracenis coniungitur,monachum uidi,qui per triginta annos incluſus, hordeacco pane & lutulenta aqua uiuebat. Alter in ciſterna ueteri per dies ſingulos quinq; carycis ſuſtẽtabatur. Vnde ſi mihi dominus optionem daret,multomagis eligerem tunicam Pauli cum meritis, quàm regum purpuras cum regnis ſuis. Quid tamen nos uentris animalia, tale unquam fecimus: quos ſi uel ſecunda hora legentes inuenerit,oſcitamus,manu faciem defricantes, continemus ſtomachum,& quaſi poſt multum laborẽ,mundialibus rurſus negocijs occupamur. Prætermitto prandia,quibus mens onerata premitur. Pudet dicere frequentiam ſalutandi: qua aut ipſi quotidie ad alios pergimus,aut ad nos uenientes cæteros expectamus. Deinceps itur in uerba,ſermo teritur,lacerantur abſentes,uita aliena deſcribitur:et mordentes inuicem conſumimur abinuicem. Talis nos cibus occupat & dimittit. Cum uero amici receſſerint, ratiocinia ſupputamus. Nũc ira perſonã leonis nobis inducit:nũc cura ſuperflua in annos plurimos duratura præcogitat. Nec recordamur euangelij dicentis:Stulte hac nocte auferẽt animam à te,quæ autem præparaſti cuius erunt? Nec uero hoc dicens condemno cibos: quos deus creauit ad utendũ cum gratiarũ actione,ſed iuuenibus incentiua eſſe aſſero uoluptatũ. Nõ Aetnæi ignes,nõ Vulcania tellus,nõ Veſeuus Olympusq; tãtis ardoribus æſtuãt: ut iuueniles medullæ uino plenæ,dapibus inflãmatæ. Auaricia calcatur à pleriſq;,et cũ marſupio deponitur. Maledicam linguã indictum ſilentiũ emendat:cultus corporis, & habitus ueſtiũ unius horæ ſpatio commutatur. Omnia alia peccata extrinſecus ſunt: & quod foris eſt facile abijcitur. Sola libido inſita eſt:& quadam lege naturæ in coitũ geſtit erumpere. Grandis igitur uirtutis eſt & ſollicitæ diligentiæ ſuperare quod natus ſis,& in carne nõ carnaliter uiuere.

De tem

C

De temperatis ieiunijs.

TAntum tibi ieiuniorum aſſume,quantum ferre potes:diuerſus eſt enim hominum ſtoma
chus.Alij amaris:alij dulcibus:alij auſterioribus:alij leuibus delectantur cibis.Ideo non
tibi immoderata imperamus ieiunia,& enormem ciborũ abſtinentiã,quibus ſtatim corpora
delicata franguntur.Philoſophorꝝ quocꝫ ſententia eſt,moderatas eſſe uirtutes:excedẽtes mo
dum atqꝫ menſuram inter uitia deputari. Vnde & unus de ſeptẽ ſapientibus: Ne quid,ait,ni
mis.Noui enim ego in utroqꝫ ſexu propter nimiã abſtinentiam cerebri ſanitatẽ quibuſdam
fuiſſe uexatam:præſertim qui in humidis & frigidis habitauere cellulis: ita ut neſcirent quid
agerent:quóue ſe uerterent,quid loqui,quid tacere deberent.Sic ergo debes ieiunare : ut non
pal pites,& reſpirare uix poſſis;ſed ut fracto corporis appetitu;nec in lectione,nec in pſalmis,
nec in uigilijs ſolito quid mìnus facias.Ieiunium non perfectà uirtus, ſed cæterarum uirtutũ
fundamentum eſt,& ſanctificatio atqꝫ pudicitia:et ſine qua nemo uidebit deum.Nam Chri-
ſtus pro animi uoluntate omnia,in acceptum refert.Diſplicẽt nancꝫ in teneris maxime æta-
tibus longa & immoderata ieiunia,quibus iunguntur hebdomades:et oleum in cibo ac po-
ma uetantur.Experimento didici:aſellum in uia cum laſſus fuerit diuerticula quærere. Hoc
enim in perpetuo ieiunio præceptũ eſt:ut longo itinere uires perpetes ſuperẽtur: ne in prima
manſione currentes corruamus in medijs.Cæterũ in quadrageſima continentiæ uela pandẽ
da ſunt & tota aurigæ retinacula equis laxanda properantibus:quanꝙ alia ſit cõditio ſecula
rium,alia monachorꝝ. Secularis homo in quadrageſima uentris ingluuiem decoquit, & in
cochlearum morẽ,ſucco uictitans ſuo,futuris dapibus ac ſaginæ aqualiculum parat. Mona-
chus in quadrageſima ſuos dimittat equos;ut ſibi meminerit ſemper eſſe currẽdum. Finitus
labor maior,infinitus moderatior eſt.Ibi enim reſpiramus;hic perpetuo incedimus.Sic tamẽ
comedas:ut ſtatim poſt cibũ poſſis legere,orare,& pſallere.Ideo ſint tibi caſta,ſimplicia, mo-
D deraia,et nõ ſuperſtitioſa ieiunia.Sed quid prodeſt oleo nõ ueſci:& moleſtias quaſdã difficul
tatesꝙ ciborum quærere,carycas,piper,nuces,palmarũ fructus,ſimilam,et mel. Tota horto
rum cultura uexatur:ut cibario pane nõ ueſcamur,et dum delitias ſectamur, à regno cœlorũ
retrahimur.Nec ſi biduo aut triduo ieiunaueris:putes te nõ ieiunantibus eſſe meliorẽ.Tu ie-
iunas & iraſceris:ille comedit & forte blanditur. Tu uexationẽ mentis & uentris eſuriem ieiu
nando digeris:ille moderatus aliтur & gratias agit deo. Vnde quotidie clamat Eſaias:Nõ ta-
le ieiuniũ elegi dicit dñs,& iterum:In diebus ieiuniorꝝ ueſtrorum inueniuntur uoluntates ue-
ſtræ:et omnes qui ſub poteſtate noſtra ſunt ſtimulatis:In iudicijs & litibus ieiunatis: & percu
titis pugnis humilẽ:ut quid mihi ieiunatis?Quale illud poteſt eſſe ieiunium:cuius irã nõ dicã
nox occupat:ſed luna integra derelinquit?Teipſum conſiderans noli in alterius ruina, ſed in
tuo opere gloriari:nec illorꝝ tibi exempla proponas:qui carnis curã facientes, poſſeſſionum
redditus & quotidianas domus impenſas ſupputant.Nec enim undecim Chriſti apoſtoli Iu
dæ proditione ſunt fracti.Nec Philegio & Alexandro naufragium faciente cæteri à curſu fi-
dei ſubſtiterunt.Conuiuia quocꝫ tibi ſunt uitãda ſecularium:maxime eorum qui honoribus
tument.Nam pinguis uenter,nõ gignit ſenſum tenuem.Docet Aeſopi fabula, plenũ muris
uentrem per anguſtum foramen egredi non ualere.Quoſcuncꝫ nancꝫ formoſos,calamiſtra-
tos,crine cõpoſitos,uel buccis rubentibus uideris:de armento Iouiniani ſunt:inter quos grũ-
niunt ſues.De noſtro grege,triſtes,pallidi,ſordidi,et quaſi peregrini huius ſeculi, licet ſermo-
ne careant,habitu loquunt & geſtu:Heu mihi,quia peregrinatio mea prolongata eſt. Vnde
ſaccus & ieiunium arma ſunt pœnitentiæ,et alia peccatorꝝ.Et ſi è duobus neceſſarijs unũ eſt
ſubtrahendum:magis eligã ieiunium abſqꝫ ſacco,ꝙ ſaccum abſqꝫ ieiunio.At uero hi quibus
pœnitentia præcipitur,cõſequenter ad ieiunium ſaccum copulant. Non quidem ſanat ocu-
lum,quod calcaneo adhibetur.Ieiunio paſſiones corporis:oratione peſtes ſanandæ ſunt mẽ-
tis.Igitur per ieiunium oſtenditur nos poſſe ire in paradiſum,ũnde per ſaturitatem fueramus
eiecti.Nam ieiunium curat uulnera delinquentis,curatosꝙ ſanctificat.

De con

A De contemplatione, oratione, & lectione.

SI monachus eſſe uis, non uideri: habeto curam, non rei familiaris, cui renunciãdo hoc eſſe
cœpiſti, ſed animæ tuæ. Ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis uitia non amabis. Corpus
pariter animusq́; tendantur ad dominum. Sic teipſum in cœlo animo geſtiente procures: ut
dum corpore moraris in terra, iam ad Chriſtum mente peruenias. Aſſueſcas quoq; ad oratio
nes & pſalmos nocte conſurgere, mane hymnos canere: tertia, ſexta, nona hora ſtare in acie
quaſi bellatorem Chriſti: accenſaq́; lucerna reddere ſacrificium ueſpertinum. Sic dies trãſeat,
ſic nox inueniat laborantem: orationi lectio, lectioni ſuccedat oratio. Præcipue ea quæ ſancti
faciunt, in conſpectu dei faciunt: & pleniorem ſcientiam dei accipiunt: & plenius diuinis im-
buti ſunt diſciplinis. Si enim ægrotus & æſtuans febribus aquam frigidam poſtulet, & dicat
ad medicũ: Vim patior, crucior, exanimor, uſq; quò medice clamabo, & nõ exaudies? Et re-
ſpondeat ſapientiſſimus & clementiſſimus medicus: Scio quo tempore debeã dare quod po-
ſtulas, non miſeror modo: quia miſericordia iſta crudelitas eſt: & uolũtas tua contra te petit.
Ita dñs noſter ſciens clementiæ ſuæ pondera atq; menſuras, interdum non exaudit claman-
tem: ut eum probet, & magis prouocet ad rogandum: & quaſi igne excoctum, iuſtiorem &
puriorem faciat. Ad orationem nocte conſurgentem nõ indigeſtio cibi ructum faciat, ſed in-
anitas. Nam quidã uir inter paſtores eximius: Sicut fumus, inquit, fugat apes: ſic indigeſta ru
ctatio auertit ſpiritus ſancti chariſmata. Ructus aũt dicitur proprie digeſtio cibi: & cõcoctarũ
eſcarum in uentum efflatio. Quomodo ergo iuxta qualitatem ciborum de ſtomacho ructus
erumpit: & uel boni, uel mali odoris flatus indiciũ eſt: Ita interioris hominis cogitationes uer
ba proferunt: & ex abundantia cordis os loquitur. Iuſtus comedens replet animã ſuã. Cunq;
ſacris doctrinis fuerit ſatiatus de boni cordis theſauro profert ea quæ bona ſunt. Crebrius le-
ge & diſce q̃ plurima: & tenente te codicem ſomnus obrepat: & cadentem faciem pagina ſan
cta ſuſcipiat. Et quanq̃ Apoſtolus ſemper orare nos iubeat: & ſanctis etiam ipſe ſomnus ora
B tio ſit: tamen diuiſas orandi horas debemus habere: ut ſi aliquo fuerimus opere detẽti: ipſum
nos ad officium tempus admoneat. Nec cibi ante ſumãtur, niſi oratione præmiſſa. Nec rece-
datur à menſa: niſi referantur gratiæ creatori. Egredientes hoſpitium armet oratio: & egrediẽ
tibus occurrat oratio anteq̃ ſeſſio: nec prius corpuſculum requieſcat, quàm anima pauſetur.
Ad omnem actum, ad omnem inceſſum, manus pingat crucem. Dominicis diebus orationi
& lectioni uacetur. Quod quidẽ in omni tempore completis opuſculis faciant, Quotidie de
ſcripturis ſanctis aliquid dicatur. Prouidendum etiam ut diem ſolennem, non tam ciborum
abundantia, quàm ſpiritus exultatione celebremus: quia ualde abſurdum eſt nimia ſaturitate
uelle martyrem honorare, quem ſcias deo placuiſſe ieiunijs. Sacerdotes quoq; pro omnibus
orare debent, quorum eleemoſynas oblationesq́; recipiũt. Sæpe in manibus tuis diuina ſit le
ctio & crebræ orationes: ut omnes cogitationũ ſagittæ, quibus adoleſcentia percuti ſolet: hu-
iuſcemodi clypeo repellantur. Quoniam difficile imò impoſſibile eſt perturbationum uitijs
carere quempiam. Nam frequens lectio & quotidiana meditatio, ſolet magis labor mẽtis eſſe
q̃ carnis. Quomodo enim quod manu & corpore fit, manus & corporis labore completur:
ita quod ad lectionem pertinet, magis mentis eſt labor. Literæ nanq; marſupium nõ ſequun
tur: ſudoris tamen comites ſunt & laboris, ſociæ ieiuniorum non ſaturitatis: continentiæ non
luxuriæ. Vnde quidam Origenis diſcipulus dixit, nunq̃ ſe cibum Origene præſente ſine le-
ctione ſumpſiſſe: nũquàm eueniſſe ſomnum, niſi unus è fratribus ſacris literis perſonaret. E-
dentes aũt cucullis capita ſua uelent: ne alter alterum aſpiciat manducantem: ne loqui quicq̃
liceat dum mãducant. Igitur quando comederis: cogita quod ſtatim tibi orandum, ilico & le-
gendum ſit. De ſcripturis ſanctis habeto fixum uerſuũ numerũ. Iſtud pẽſum dño tuo redde.
Nec ante membra quieti concedas, quàm palladium pectoris tui hoc ſub tegmine compleue
ris. Poſt ſanctas ſcripturas, doctorum hominum tractatus lege, eorum dũtaxat: quorũ fides
nota eſt: Quoniam eruditio timorem creat, imperitia confidentiam. Sed tunc ſcriptura pro-

C derit legenti: ſi quod legerit opere compleatur. Illorum igitur tractatibus: illorum delecteris ingenijs & libris: quorum pietas fidei non uacillat. Cæteros ſic lege ut magis iudices quàm ſequaris. Caueas oia apocrypha: & ſi quando ea non ad dogmatum ueritatem legere uolueris: ſcias non earum eſſe quorum titulis prænotantur: multaq; in his & mixta uitioſa: Et grandis prudentiæ eſt aurum in luto quærere. Quid enim facit cū pſalterio Horatius? cum euāgelijs Maro? cum apoſtolo Cicero? Quæ ſecuritas lucis ad tenebras? Ne ergo legas Philoſophos, Oratores, Poëtas, ne in eorum lectione requieſcas, ne nobis blandiamur: ſi his ſcripta ſunt nō credimus: cum aliorū conſcientia uulneretur: & putemur probare quæ dum legimus nō reprobamus. Abſit ergo ut de ore Chriſtiano ſonet Iupiter omnipotens, & me Hercule, & me Ecaſtor: & cætera magis portenta quàm numina. At nunc etiā ſacerdotes dei omiſſis euangelijs et prophetis uidemus comœdias legere: amatoria buccolicorum uerſuum uerba cantare: tenere Vergilium: & id quod in pueris neceſſitatis eſt, crimen in ſe facere uoluntatis. Scientia autē pietatis eſt, noſſe legere ſcripturas: prophetas intelligere: euāgelio credere: apoſtolos non ignorare. Nec putemus in uerbis ſcripturarum eſſe euangelium, ſed in ſenſu. Non in ſuperficie, ſed in medulla: Non in ſermonum folijs, ſed in radice rationis. Si quid autem ignoras, ſi quid de ſcripturis dubites: interroga cū quem uita cōmendat, excuſat ætas, fama non reprobat. Aut ſi non eſt qui poſſit exponere: melius eſt aliquid neſcire, q̄ cū periculo diſcere. Memento quia in medio laqueorum ambulas. Malo enim apud te uerecundia parumper quàm cauſa periclitari. Qui tamen quod nouit interrogat, nō modo diſcendi, ſed ſtudio cognoſcendi, an nouerit ille qui reſponſurus eſt in ſimilitudinem phariſæorum: nō quaſi diſcipulus, ſed quaſi tentator accedit. Pleriq; etiam detractorum: dum uerba ſacri eloquij plus quam debēt diſcutiunt: in carnalem intellectum cadunt. In diuinis aūt ſcripturis & libris: melius eſt obſcura relinquere ut ſunt, quàm aliquid temere, uel praue imitari quod neſcias. Sunt quoq; non-
D nulli, qui rugata frōte: demiſſo ſupercilio, uerbiſq; trutinatis autoritatem doctorum ſibi uendicant. Non quod ipſi dignum aliquid arrogantia nouerint: ſed quo ſimplices fratres quędā uidentur ſui comparatione neſcire. Euenit etiam interdum, ut cum modicum ſcientiæ quis habuerit: elatus in ſuperbiam diſcere deſiſtat, & paulatim eo quod nihil additur ſubtrahitur, ut uacuus diſciplinis penitus remaneat: ferrumq; quod acutum erat hebetetur. Sed & iam prophetam horrere, eloquentis eſt: non Chriſtum ſapere, ſapientis: iniuriam feciſſe, uirtutis: alienа poſſidere, potentiæ: innocentem circūuenire, aſtutiæ: humilem deſpexiſſe, nobilitatis. Sic erroribus plena ſunt omnia: & ad hoc uſque ueritas obſcuratur: ut in mortis gremio iacuiſſe beatitudo dicatur. Nobis uero nil placet, niſi quod eccleſiaſticum eſt: & quod publice in eccleſia non timemus. In his tamen ita facere ſolemus. Quando enim philoſophos legimus: quādo in manus noſtras libri ueniunt ſapientiæ ſecularis, ſi quid in eis utile reperimus: ad noſtrum dogma cōuertimus: Si quid uero ſuperfluum, de idolis, de amore, de cura ſecularīū rerum: hæc radimus, his caluitiū inducimus, hæc in unguiū more ferro acutiſſimo deſecamus. Referam tibi meæ infelicitatis hiſtoriam. Cum ante annos plurimos domo, parētibus, ſorori bus, cognatis: & quod his difficilius eſt, cōſuetudine lautioris cibi, propter cœlorū me regna caſtraſſem: & Hieroſolymam militaturus pergerem: bibliotheca, quam mihi Romæ ſummo ſtudio cōfeceram, carere non poteram. Itaq; miſer ego lecturus Tulliū ieiunabam. Poſt noctium crebras uigilias: poſt lachrymas, quæ præteritorum recordatione peccatorū ex intimis uiſceribus fluebāt, Plautus ſumebatur in manus. Si quādo in memetipſum reuerſus prophetam legere cœpiſſem, ſermo horrebat incultus. Et quia lumen cæcis oculis non uidebā: non oculorum putabā culpam eſſe, ſed ſolis. Dum ita me antiquus ſerpens illuderet: in media ferme quadrageſima medullis infuſa febris, corpus inuaſit exhauſtū, & ſine ulla requie (quod dictu quoq; incredibile ſit) infelicia membra depaſta eſt, ut oſſibus uix hærerē: Interim parant exequiæ, & uitalis animæ calor, toto iam corpore frigeſcente, in ſolo tantum tepente pectuſculo palpitabat: cum ſubito raptus in ſpiritu ad tribunal Chriſti pertrahor: ubi tantum luminis

A minis erat,& tantum ex circũſtantiũ claritate ſulgoris,ut proiectus in terram ſurſum aſpicere
non auderem.Interrogatus de conditione,Chriſtianum me eſſe reſpondi.Et ille qui præſide-
bat:Mentiris ait:Ciceronianus es,non Chriſtianus. Vbi enim eſt theſaurus tuus, ibi & cor-
tuum.Ilico obmutui,& inter uerbera(nam cædi me iuſſerat)conſcientiæ magis igne torque-
bar:illum mecum uerſiculum repetens:In inferno autem quis confitebitur tibi? Clamare ta-
men cœpi & eiulans dicere:Miſerere mei domine,miſerere mei.Hæc uox inter flagella reſo-
nabat.Tandem ad præſidentis genua prouoluti qui aſtiterant,precabantur ut ueniã tribue-
ret adoleſcentiæ:& errori locum pœnitentiæ daret exacturus deinde cruciatum,ſi gentiliũ ali
quando literarũ libros legiſſem.Ego qui in tanto cõſtrictus articulo,uellem etiã maiora pro-
mittere:deierare cœpi,& nomen eius obteſtans dicere:Domine,ſi unq̃ habuero codices ſecu
lares:aut ſi legero,te negaui.In hæc ſacramenti uerba dimiſſus,reuertor ad ſuperos & miran-
tibus cunctis,oculos aperui:tãto lachrimarũ imbre perfuſos,ut etiã incredulis fidem facerem
ex dolore.Nec uero ſopor ille fuerat,aut uana ſomnia,quibus ſæpe deludimur. Teſtis eſt tri-
bunal illud ante quod iacui,iudicium teſtis quod timui:Ita mihi nunq̃ talẽ contigat incidere
quæſtionem.Nam fateor uulneribus habuiſſe plenas ſcapulas:plagas ſenſiſſe poſt ſomnum:
& tanto dehinc ſtudio diuina legiſſe,quanto mortalia ante non legeram:Quodq́ prçter pſal
morum & orationis ordinem,quod tibi hora tertia,ſexta,nona,ad ueſperum,media nocte &
mane ſemper exercendum eſt:ſtatue quot horis ſcripturã ſanctam ediſcere debeas, quãto tẽ-
pore legere:nõ ad laborẽ,ſed ad delectationẽ & inſtructionẽ animæ.Cũq́ hçc finieris ſpatia:
& frequenter ad figenda genua ſollicitudo animi ſuſcitauerit:aut texenda compone, aut q̃
ſunt texta reſpice,quæ errata reprehẽde,quæ ſunt faciẽda cõſtitue. Si tantis operũ uarietati-
bus fueris occupatus:nunq̃ tibi dies longi erũt.Sed quamuis ęſtiuis tẽdantur ſolibus:breues
uidebũtur quibus aliquid operis prætermiſſum eſt.Hæc obſeruans:teipſum ſaluabis & alios
& eris magiſter ſanctæ conuerſationis,multorumq́ caſtitatẽ lucrum tuum facies.Dicas pſal-
B mum in ordine tuo:in quo non dulcedo uocis,ſed mentis quæratur,ſcribẽte Apoſtolo:Pſal-
lam ſpiritu,pſallam & mente.Legerat enim præceptum,pſallite ſapienter. Nam clamor in
ſcripturis non eſt uocis,ſed cordis.Sed nunquid uerborum multitudine flecti deus:ut homo
poteſt? Non enim uerbis,ſed corde orãdus eſt deus.Melior eſt ſeptem pſalmorũ decantatio
cum puritate & ſerenitate,& ſpiritali hilaritate,quàm totius pſalterij modulatio cum anxieta
te cordis & triſticia.Cãtor quoq; pellatur ut noxius:tibicinas & pſaltrias & iſtiuſmodi quaſi
mortifera ſyrenarum carmina perturba ex ædibus.Sic autem erudienda eſt anima,quæ futu
rum eſt templũ dei,quod nihil aliud diſcat audire,nihil loqui,niſi qđ ad timorẽ dei pertinet:
turpia nõ intelligat:cantica mũdi ignoret.Non ſunt contemnenda quaſi parua ſint,ſine qui-
bus maiora conſtare non poſſunt.Græca narrat hiſtoria Alexandrum potentiſſimum regẽ
orbisq́ domitorẽ,& in moribus,& in inceſſu Leonidis pædagogi ſui non potuiſſe carere ui-
tijs,quibus adhuc paruulus fuerat infectus.Dæmonũ itaq; cibus eſt carmina poëtarũ,ſecula
ris ſapientia,rhetoricorũ pompa uerborum.Hæc ſua omnes ſuauitate delectant,& dum uer-
ſibus aures dulci modulatione currentibus capiunt,animã quoq; penetrant,& pectoris in-
terna deuinciunt.Verum ubi cum ſummo ſtudio fuerint ac labore perlecta: nihil aliud niſi
inanem ſonum & ſermonum ſtrepitum ſuis lectoribus tribuunt.Nulla ibi ſaturitas ueritatis,
nulla iuſticiæ refectio reperitur.Studioſi earũ in fame ueri & uirtutũ penuria perſeuerãt. Mi-
hi aũt curæ,nõ quid Ariſtoteles,ſed quid Paulus doceat.Ornat eñ doctrinã dei,qui ea quæ
cõditioni ſuæ apta ſunt facit:& econuerſo confundit illam,cui conditio ſua diſplicet. Mona-
chus aũt nõ doctoris,ſed plangẽtis habet officiũ,qui uel ſe uel mundũ lugeat,& dñi pauidus
præſtolat̃ aduentũ,qui ſciens imbecillitatẽ ſuam,& uas fragile quod portat timet offendere,
ne impingat & corruat & frangatur,ſeq́ monachum eſſe nõ loquendo & diſcurſãdo, ſed ta-
cendo & ſedẽdo nouerit.Sit quoq; tibi ſermo ſilens,& ſilentiũ loquens,nec citus,nec tardus
inceſſus.Ac unuſquiſq; quãdo ad cõmunionem ingreditur cũ cuculla tantũ accedat.Habeãt

C qui uolunt ſuas oues,uaſe gemmato bibant,ſerico niteant,plauſu populi delectentur: & per uarias uoluntates diuitias uincere nequeant. Noſtræ diuitiæ ſunt in lege dei meditari die ac nocte,ianuam pulſare,& ſeculum præeuntes calcare. Præparemus igitur nobis fortitudinẽ: aſſumamus nobis perfectum robur:ut inter errorum tenebras & confuſionẽ:in noctis ſcientia Chriſti lumen appareat. Dieſq; noſter nubem habeat protegentem:ut his ducibus ad terram ſanctam peruenire ualeamus. Quid enim eruditione melius? quid ſuauius diſciplina? quid dulcius domino? Sit autem conuiuium Chriſtus:lectio Chriſtus:quies Chriſtus:cogitatio Chriſtus. Quæ enim poteſt eſſe uita ſine ſcientia ſcripturarum:per quam etiam ipſe Chriſtus agnoſcitur? Qui cibi,quæ mella ſunt dulciora,quàm dei ſcire prudentiam? Sapiẽs quoq; nunq; ſolus eſt:habet ſecum omnes qui boni ſunt & fuerunt:& animum liberum quocunq; uult transfert:quod corpore non poteſt,cogitatione complectitur. Et ſi hominum inopia fuerit,loquitur cum deo:nec unq; eſt minus ſolus,quàm cum ſolus fuerit. Prima nanq; ſapientia eſt,caruiſſe ſtulticia: ſed ſtulticia caruiſſe nõ poteſt,niſi qui intellexerit illam. Sed uera quidem ſapientia eſt,nuper factum ſe noſſe:& ut ſic loquar in carne iuſtorum imperfecta perfectio eſt. Parum tamen eſt ſcire quod neſcitis: ſed prudentis hominis eſt noſſe menſuram ſuã: quam qui ignorauerit,quanto ampliora quæſierit,tantomagis ad inferiora collocabitur. Diſcamus igitur in terris:quorum nobis ſcientia perſeueret in cœlis.

De uigilijs.

DIgnum eſt fratres aptumq; prorſus ſatiſq; conueniens:de ſanctis uigilijs nunc dicere & proferre ſermonem:quando ipſa lucubratio exigitur à ſollicitis:Nox ecce eſt caligo corporibus:non ſolum homines,ſed etiam cunctos in ſomno detinet animantes : ut reformatis uiribus per ſoporem,poſſint diuturnum ſuſtinere laborem uiuẽtes. Bonus deus qui ita proſpexit,ita conſtituit,ut homo exiturus ad operationẽ ſuã uſq; ad ueſperũ,haberet uicanũ tẽ-
D pus,in quo à duris laboribus,& multa fatigatione requieſcere præſtiuit. Nouimus autẽ multos hominum:ut aut maioribus ſuis placeant,aut ſibi aliquid peculiariter proſint,noctis particulam ad aliquod opuſculum ſegregare:id pro lucro ducere,quod furaui de ſopore ſuo operari potuerint. A Solomone uero laudatur & fœmina,quæ penſa & lanificium ad lucernam uigilãter exercet. Addidit etiam quod ex hoc laus uiro eius in portis & gloria magna naſcatur. Quod ſi in carnalibus inſtrumentis:id eſt,uictui & ueſtitui neceſſarijs,qui uigilat non reprehenditur imò laudatur,& mirari me fateor eſſe aliquos:qui ſacras uigilias tã ſpirituali opere fructuoſas,orationibus,hymnis,lectionibuſq; fœcundas,aut ſuperfluas æſtimãt,aut ocioſas,aut quod his deterius eſt importunas. Et quidẽ ſi ſunt homines à noſtra religione alieni q iſta ſic ſentiãt,nõ eſt mirum. Quomodo enim prophanis religioſa placere poſſunt : quibus ſi placerent,noſtri eſſent:quia ſumus utiq; Chriſtiani? Si uero noſtri ſunt quos uigiliarum ſalutifer actus offendit:ut nihil de his deterius ſuſpicer: Aut pigri ſunt,aut ſomniculoſi,aut quod his eſt proximũ ſenes uel infirmi. Si pigri ſunt,erubeſcant,quia illis inſonãt Prouerbia Solomonis: Vade ad formicã ò piger,& æmulare uias eius. Si ſomniculoſi ſunt,expergiſcanẽ ſcriptura proclamãte:O piger,quouſq; dormis? Quãdo aũt de ſomno ſurges? paululũ quidem dormis,modicũ ſedes,puſillũ aũt dormitas:puſillũ uero complecteris manibus pectus. Si ſenex es,quis te cõpellit ut uigiles? quãquã & nõ cõpulſus pro ætate tamẽ uigilas. Et ſi ſtare nõ potes,ſed tuã cogitas impoſſibilitatẽ,nõ debes iuuenes & ualẽtes ad tuũ reuocare torporem: quos propter uarias tentationes iuuentutis, ſeipſos propenſioribus macerare decet uigilijs. Nã athletæ ſuis incitatoribus fortiores ſunt:& tamen monet debilior,pugnat ille qui fortior eſt:Maxime quia & ſancti corruunt,ſi fuerint negligẽtes:Et peccatores priſtinum recipiunt, ſi ſordes fletibus lauerint. Hoc ideo dico:ut te non terreant deſcendentes,ſed prouocent aſcẽdentes. Nihil tam facile,quàm ocioſum & dormientem de aliorum labore & uigilijs diſputare. Si uero infirmus es membris,quod facere potes,noli reprehẽdere:imò riga & tu ſecundũ prophetam lachrymis ſtratum tuum,& dic; Sic memor fui tui ſuper ſtratum meum. Iniun-

A ge te etiam uigilantibus,ut te ſuis precibus iuuent:quo adiutus à domino ſuper lectum doloris tui canere poſſis:ut tu quãdoq; merearis dicere:In matutinis meditabor in te: quia fuiſti adiutor meus. Alioquin ſtultum & ſatis extraneum eſt:ut quia ipſi currere non ualemus,bene currentibus derogemus. Nã & ſi non poſſumus,debemus congratulari potentibus. Sicut enim de conſenſu maliciæ participatur cum facientibus pœna:ſic participatio gloriæ ſperanda eſt de conſenſu bonitatis. Alios enim effectus coronat:alios uolũtas pia lætificat. Nec ſane onerofum uel difficile uideri debet,etiam delicatis corporibus in ſeptimana duarum noctiũ, id eſt,ſabbati atq; dñicæ portionẽ aliquã dei miniſterio deputare. Iſta enim quaſi purificatio eſt dierum quinq; uel noctium, quibus ſtupore carnali ingraueſcimus,ac mundanis actibus oſcitamus. Nec erubeſcat aliquis in bono ſtudio ſanctitatis, cum non erubeſcant improbi in perpetrando opere fœditatis. Merito ergo ſcriptura in Prouerbijs ingerit: Eſt confuſio quæ ducit ad peccatum. In bono enim opere confundi peccatũ eſt:ſicut in malo faciẽdo non confundi pernicies eſt. Si ſanctus es,ama uigilias,ut theſaurum tuum uigilando cuſtodias: & ipſe in ſanctitate ſerueris. Si peccator es,magis cura,ut uigilando & orando purgeris:dum tunſo pectore frequentius clames:Ab occultis meis munda me:& ab alienis parce ſeruo tuo. Guſtã dum enim uidetur,quia ſuauis eſt dominus,ſicut ſcriptum eſt. Qui ergo guſtauit,intelligit & ſentit,quantum pondus pectoris uigilando deponitur:quantus mẽtis ſtupor excutitur,quãta lux animam uigilantis & orãtis illuſtrat:quæ gratia,quæ uiſitatio membra uniuerſa lætificat. Vigilando omnis timor excluditur,fiducia naſcitur,caro maceratur,uitia tabeſcunt, charitas roboratur,recedit ſtulticia,accedit prudentia,mens acuitur,error obtunditur,criminum caput diabolus,gladio ſpiritus uulneratur. Quid hac utilitate magis neceſſarium? quid iſtis lucris cõmodatius? quid hac dilectione ſuauius? quid hac felicitate beatius? teſte etiam propheta qui in principio pſalmorum ſuorum beatum uirum deſcribens,ſummam beatitudinẽ eius in hoc uerſiculo collocauit:ſi in lege dei meditatur die ac nocte. Bona eſt quidem diurna

B meditatio,ſed efficacior eſt nocturna. Quia per diem neceſſitates obſtrepunt:occupationes diſtrahunt mentem:ſenſum duplex cura diſpergit. Nox autem ſecreta,nox quieta,oportunam ſe præbet orantibus,aptiſſimã uigilãtibus:dum carnalibus occupationibus expeditum, collectum ſenſum in totum hominem diuinis conſpectibus ſiſtit. Curandum eſt etiam ne nimietate cibi uel potus uigilaturi pectus oneretur:ne cruditates eructantes & crapulam:nõ ſolum ipſi nobis,ſed etiam gratiæ ſpiritus indigni iudicemur. Ergo tanquàm diuino functuri miniſterio antè nos per abſtinentiam parare debemus:ut ingrauati expeditius uigilare poſſimus. Cogitatio quoq; mala pellatur:ne male uigilantis oratio fiat,ſicut legitur,in peccatum. Sunt enim & ex maligno uigiliæ:ſicut in prouerbijs legitur:Ablatus eſt ſomnus ab oculis eorum: Non enim dormiunt,inquit,niſi malefecerint. Abſint,abſint ab hoc conuentu tales uigiliæ: ſit potius uigilãtibus pectus clauſum diabolo, apertum Chriſto:ut quẽ labijs ſonamus,corde teneamus. Tunc erunt acceptabiles noſtræ uigiliæ:tunc pernoctatio ſalutaris:ſi competẽti diligentia & deuotione ſyncera,miniſterium noſtrum diuinis obtutibus offeratur.

De ueſtibus.

FVſca tunica ueſtiaris,uilis tunica contemptum mundi probet: Ita duntaxat ne animus tuus tumeat:ne habitus ſermoq; diſſentiant. Nam ueſtis ipſa uilis & pulla, animi tacentis indicium eſt. Qui enim mollibus ueſtiuntur,in domibus regum ſunt. Tales nanque ueſtes habeas:non quibus ueſtita corpora nudentur,quæ nec ſint mundæ,nec ſordidæ & nulla diuerſitate notabiles:quia nec affectatæ ſordes,nec exquiſitæ mũditiæ cõueniunt Chriſtiano. Sed ne hoc ipſum iactantiam tibi generet,quod ſeculi iactantiam contempſiſti: ne cogitatio tacita ſubrepat:ut quia forſitan inauratis ueſtibus,placere deſiſti,placere coneris in ſordibus. Nihil enim intulimus in hunc mundum:nec auferre quid poſſumus. At nũc pleroſq; uideas armaria ſtipare ueſtibus:tunicas mutare quotidie,et tamen tineas non poſſe ſuperare. Et qui te religioſior eſt unũ exerit ueſtimentum:& plenis arcis pannos trahit: inficiunt mem

C branæ colore purpureo:aurũ liqueſcit in literas,gemmis codices ueſtiuntur:& nudus ante fo
res eorum Chriſtus moritur.Pulla enim tunica minus cũ humi iacuerit ſordidatur.Sit cingu
lum laneum cum tota ſimplicitate puriſſimum:& quod poſſit abſtringere ueſtimenta magis
quàm ſcindere.Idem ſemper habitus,neglecta mundicies,inculta ueſtis,& cultus ipſe ſine cul
tu:plumarum quoq; mollicies iuuenilia membra non foueat.

De laboribus manuum.

NE uacet mens tua uarijs perturbationibus,quæ ſi pectori inſederint,dominabuntur tui:
& deducent te ad delictum maximum. Facito aliquid operis:ut ſemper te diabolus in-
ueniat occupatum.Si apoſtoli habentes poteſtatem de euangelio uiuere, laborabant mani-
bus ſuis ne quem grauarent:& alijs tribuebant refrigeria,quorũ pro ſpiritualibus debebant
metere carnalia:cur tu in uſus tuos ceſſura nõ præparas? Vel fiſcellã texe iunco,uel caniſtrum
lentis plecte uiminibus:ſarriatur humus:areolæ æquo limite diuidantur:in quibus cum ho-
lerum iactata fuerint ſemina,uel plantæ poſitæ per ordinem,aquæ ducãtur irriguæ.Inſeran-
tur infructuoſæ arbores,uel gemmis,uel ſurculis,ut paruo poſt tempore dulcia poma decer-
pas.Apum fabricare aluearea:ad quos te mittunt Solomonis Prouerbia:& monaſteriorum
ordinem,ac regiam diſciplinam,in paruis diſce corporibus. Texantur & lina pro capiendis
piſcibus.Scribantur & libri:ut & manus operetur cibum:& anima lectione ſaturetur. Nam
in deſiderijs eſt omnis ocioſus.Aegyptiorum monaſteria hunc morem tenẽt:ut nullũ abſq;
labore atq; opere ſuſcipiant:non tam propter uictus neceſſitatem,quàm propter animæ ſa-
lutem.Ne uagetur pernicioſis cogitationibus mens,& ad inſtar fornicantis Hieruſalẽ, omni
tranſeunti diuaricet pedes ſuos.Nec idcirco tibi ab opere ceſſandum eſt: quia deo propitio
nulla re indiges.Sed ideo cũ omnibus laborandum eſt:ut per occaſionẽ operis nihil aliud co
gites,niſi quod ad dñi pertinet ſeruitutem.Simpliciter loquar,quamuis omnẽ cenſum tuum
D in pauperes diſtribueris:nihil apud Chriſtũ erit precioſius,quàm quod manibus tuis ipſe cõ
feceris.Sudore enim & labore nimio ad ubertatem fructuum perueniemus.

De laude religionis,& de inductione ad eam.

EXtruis quidem monaſteria,& multus à te per inſulas Dalmatiæ ſanctorum numerus
ſuſtentatur:Sed melius faceres,& ſi ipſe ſanctus inter ſanctos uiueres. Difficile imò im-
poſſibile eſt:ut & præſentibus quis & æternis fruatur bonis:& ut hic uentrem,ibi mentẽ im-
pleat,& de delicijs tranſeat ad delicias:ut in utroq; ſeculo primus ſit:& in cœlo et in terra glo
rioſus appareat.Quod autem aſſeris eos melius facere qui utuntur rebus ſuis:et paulatim fru
ctus poſſeſſionum pauperibus diuidant,quàm illos qui poſſeſſionibus uenditis ſemel omnia
largiantur: non à me, ſed à domino reſpondeatur: Si uis perfectus eſſe, & cætera. Nec
à ſuo ſtudio monachi retrahendi ſunt lingua uiperea: morſu ſæuiſſimo: quibus argumenta
ris & dicis:Si omnes ſe clauſerint & fugerint in ſolitudinem,quis celebrabit eccleſias, quis ſe-
culares homines lucrifaciet,quis peccantes ad uirtutes poterit cohortari? Hoc enim modo, ſi
omnes tecum fatui fuerint:ſapiens eſſe quis poterit? Si uirgines omnes fuerint, nuptiæ non
erunt,interibit genus humanum.Sed rara eſt uirtus,nec à pluribus appetitur.Et utinam hoc
omnes eſſent quod pauci ſunt.De quibus dicitur:Multi ſunt uocati, pauci uero electi. Ideo
licet paruulus ex collo pendeat nepos:licet ſparſo crine & ſciſſis ueſtibus,ubera qbus te nu-
trierat mater oſtendat:licet in limine pater iaceat:per calcatum perge patrem, ſiccis oculis ad
uexillum crucis euola.Solum pietatis genus eſt in hac re eſſe crudelem. Gladium tenet ho-
ſtis ut me perimat: & ego de matris lachrymis cogitabo? Delicatus es frater chariſſime: ſi
hic uis gaudere cum ſeculo,& poſtea regnare cum Chriſto.Multa nos facere cogit affectus.
Et dum propinquitatem reſpicimus corporum:& corpus et animæ offendimus creatorem.
Qui amat patrem,aut matrem ſuper Chriſtum,non eſt deo dignus.Vnde diſcipulus ad ſe-
pulturam patris ire deſiderans:ſaluatoris prohibetur imperio.Quanti monachorũ dum pa-
tris matriſq; miſerentur,ſuas animas perdiderunt? Super patre & matre pollui non licet: quã-
to magis

A to magis ſuper fratre,ſororibus,conſobrinis,familia,ſeruulis? Genus regale & ſacerdotale ſu-
mus:illum attendamus patrem,qui nunquàm moritur:& qui ideo uiuens mortuus eſt,ut nos
mortuos uiuificaret. Sola cauſa pietatis eſt,ubi nulla carnis noticia eſt. Honora patrem tuum,ſi
te à uero patre nõ ſeparat. Tãdiu ſcito carnis copulam,quãdiu ille ſuum nouerit creatorẽ. Alio-
quin Dauid protinus tibi canet: Obliuiſcere populum tuum & domum patris tui:& cõcupi-
ſcet rex decorem tuum:quoniã ipſe eſt dominus deus tuus. Grande præmium eſt parẽtis obli-
ti:quia cõcupiſcet rex decorem tuum. Solent etenim miſeri parentes:& non plenæ fidei Chri-
ſtiani,deformes & aliquo membro debiles filios,quia dignos matrimonio nõ inueniunt,reli-
gioni tradere. Sed ſi tu perfectus eſſe deſideras,exi cum Abraham de patria tua & de cognatio
ne tua:& perge quò neſcis. Et ſi habes ſubſtantiã:uende,& da pauperibus. Si non habes,grãdi
onere liberatus es:nudus Chriſtum nudum ſequere. Durum,grande,difficile,ſed magna ſunt
præmia. Magis enim quilibet labor ſuſcipitur,ſi ante oculos præponatur ipſius laboris utili-
tas. Sed & nauigãtibus longa ſerenitas ſpem pollicetur:nauis ualida & diuturna tẽpeſtas. Se-
ctemur ergo nos mulierculas:ſexus nos doceat infirmior. Quãtæ diuitijs pariter ac nobilitate
pollẽtes(nolo earum uocabula dicere,ne uidear adulari)relictis facultatibus,pignoribusq́ con
temptis hoc factu facile iudicarunt,quod tu putas proprio timore difficile? Vnde habeto ſim-
plicitatem columbæ,ne cuiquam machineris dolos:& ſerpentis aſtutiã,ne aliorum ſupplante
ris inſidijs. Non multum diſtat in uitio,uel decipere,uel decipi poſſe Chriſtianum. At illa tibi
ad hoc de uarijs floribus lumen exornẽt. Coluber ad bibẽdum ueniens,in aqua uenenum de-
ponit:ne cum uenenum aqua cõcretum occidat. Nudum hominẽ timet;caput tamẽ ſuum ce-
lat quando percutitur,ubi ſcit eſſe mortem ſuã. Serpens quidẽ ſi calamo percutitur,moritur:ſi
uero iterum percutiatur,cõfirmatur. Hyemali tempore infirmior efficitur:& à ſoricibus deuin
citur. Igitur ante hyemem circa ſe ſegetes colligit:ut illis eſcã præbeat. Anguis quãdo ſenuerit,
B perdit aſpectum:& ſi uoluerit redire ad iuuentutẽ,ieiunat quadraginta diebus ut laxetur pel-
lis eius:& ſic anguſtum foramen perquirit:ut dum nititur inde exire,pellem ſenectutis dimit-
tat. Pellicani cum ſuos a ſerpẽte filios mortuos inueniunt,lugẽt:& ſe & ſua latera percutiunt:
& ſanguine excuſſo ad corpora mortuorum ſic reuiuiſcunt. Aquila quoq́ cum ſenuerit,gra-
uãtur eius pẽnæ & oculi:& quærit fontem,& erigit pẽnas,& colligit in ſe calorem:& ſic oculi
eius ſanãtur,& in fontem ter ſe mergit:& ita ad iuuentutẽ redit. Multa dicuntur in ſcripturis:
quæ uidẽtur impoſſibilia:& tamen uera ſunt. Nihil enim dicas impoſſibile,ubi eſt uirtus altiſſi
mi. Nihil de humana fragilitate cogites:ubi plenitudo adeſt deitatis. Sed quid te ad iugum do
mini pręſentis uitæ prouocare exẽplis conor:cum nullum penè ſciamus fuiſſe ſanctorum:qui
procelloſum huius tẽporis agonem,abſq́ tribulatione & tẽpeſtate tranſierit? Sic etenim bella-
tor uulneris dolorem aut cõtemnit aut neſcit,dum uiuacitatis ſenſibus ſolam uidetur cogitare
uictoriam. Et qui hyemis tẽpore uadit ad balnea:prius aſperitatem frigoris nudus patiẽter ex-
cipit,quia eum futura calefactio cõſolatur:omniumq́ creaturarum difficile propter deum ex-
ultatio aliqua niſi mœrore præeunte ſuccedit. Sit ergo in nobis tãta futurorum fides:ut admo
dum nõ ſentiamus nos illa ſuſtinere quæ patimur:ſed ea potius arbitremur nos obtinere quæ
credimus. Quanta autem apud deum merces,ſi in præſenti homines precium non ſperarent?
Quãtis ſudoribus hæreditas caſſa expetitur? Minori precio margaritum Chriſti emi poterat.
Finis militiæ tuæ erit regnum nõ terræ & temporis,ſed æternitatis & cœli. Nihil eſt fili quod
poſſit,aut debeat præferri ei,qui eſt uerus dominus & uerus pater,& imperator æternus. Cui
enim rectius uitam noſtrã impẽdimus,quàm illi à quo ipſam accepimus:& cui eam debemus
uſque ad finẽ,quia ipſius beneficio uiuimus? Vnde ſi maluerimus Cæſari militare,quã Chriſto:
poſtea nõ ad Chriſtum,ſed ad gehennã tranſferemur. Igitur nec affectum,nec patriam,nec ho
nores,nec diuitias præferre debemus:quia ſcriptum eſt: Præterit huius mundi figura: Et,qui
hunc mundum dilexerint,cum mundo peribunt. Illi ergo militemus:qui militantibus ſibi glo
riam uitæ æternæ:honorem regni cœleſtis:diuitias hæreditatis ſuæ,& diuinæ cognitionis con

C ſortium perenne largitur. Nam nullus rex terrenus, totius orbis dominus eſt. Chriſtus aũt to-
tius mundi rex eſt: quia omnia per Chriſtum facta ſunt. Et quia regnum cœlorũ uim paritur,
& uiolenti rapiunt illud: talis uiolentia deo grata eſt, quæ neminem cõcutit, nullius damno ni-
titur. In hanc rapinã manus tuas mitte, quæ crimen nõ habet, & cõfert ſalutem. Sollicitudines
enim noſtræ carnales, quãto chariores ſunt: tanto plus nos diſcruciant & fatigant. Ac proinde
nunquàm in carnalibus affectionibus ita requieſcit animus, ut cruciatu careat: dum neceſſitudi-
nes ſuas, aut bonas amet cum amittẽdi metu: aut malas odit cum amittẽdi uoto: in utroq; ſu-
ſtinẽdis miſerijs ſemper obnoxius eſt. Commuta ergo in melius uitã tuam: ut æterno deo inci-
pias militare, & deum habeas protectorem. Sunt tamen multi qui nõ metu pœnarum: ſed be-
nedictionum & repromiſſionũ deſiderio ueniunt ad ſalutem. Nihil enim eſt dignius, quàm ut
homo ſit autoris imitator, & ſecundum modum propriæ uolũtatis, diuini ſit operis executor.
Nam qui edere uult nucleum, frangat nucem. Apoſtolus ait: Rectius enim fuerat hominem
ſubiſſe coniugium, & ambulaſſe per plana, q; ad altiora tendẽtem in profundũ inferni cadere.

De laude & detractione uitanda, & periculis huius uitæ.

NOn credas laudatoribus tuis: imò irriſoribus aurem ne libenter accõmodes. Omnis ſalſa
prædicatio ſectatur lucra, & gloriã quærit humanam: ut per gloriã naſcantur compẽdia.
Laudent te eſurientium uiſcera, non ructuantium opulenta cõuiuia: adulator quippe blandus
inimicus eſt: naturali ducimur malo. Adulatoribus noſtris libẽter fauemus, quanq; nos reſpõ-
deamus indignos, & calidus rubor ora perfundat: tamen ad laudem ſuam intrinſecus anima
lætatur. Sed ueritas angulos non amat, nec quærit ſuſurrones. Laus quippe iuſtos cruciat, ini-
quos exaltat, ſed iuſtos dum cruciat purgat, iniquos dum lætificat, reprobos monſtrat. Nulli
detrahas: nec in eo te ſanctũ putes, ſi cæteros laceras. Accuſamus ſæpe quod facimus, & contra
noſmetipſos diſerti, noſtra uitia inuehimur, muti de eloquẽtibus iudicãtes. Nunq; huiuſcemo-
D di hominibus applіceris: ne declines cor tuum in uerba maliciæ, & audias: Sedens aduerſus fra-
trem tuum loquebaris: & aduerſum filiũ matris tuæ ponebas ſcandalum. Et apertius in Eccle-
ſiaſte: Sicut mordet ſerpens in ſilentio: ſic & qui fratri ſuo in occulto detrahit. Sed dicis: ipſe nõ
detraho: alijs loquentibus, quid facere poſſum? Ad excuſandas excuſationes in peccatis iſta
prætendimus. Chriſtus arte nõ deluditur, nequaq; mea, ſed Apoſtoli ſentẽtia eſt: Nolite erra-
re, deus nõ irridetur: ille in corde, nos uidemus in facie. Solomon loquitur in Prouerbijs: Ven-
tus aquilo diſſipat nubes, & uultus triſtis linguas detrahentium. Sicut enim ſagitta ſi mittatur
cõtra duram materiã, nonnunq; in mittentem reuertitur, & uulnerat uulnerãtem: iuxta *illud:*
Facti ſunt mihi in arcum prauum. Et alibi: Qui mittit in altum lapidem: recidit in caput eius:
ita detractor, cum triſtem uiderit faciem audientis: imò nõ audientis quidem, ſed obturãtis au-
res ſuas, ne audiat iudicium ſanguinis: ilico conticeſcit, pallet uultus, hærent labia, ſaliua ſicca-
tur. Vnde idem uir ſapiens: Cum detractatoribus, inquit, ne miſcearis: quoniã repente ueniet
perditio eorum: & ruinã utriuſq; quis nouit? tam ſcilicet eius qui loquitur, quàm illius qui au-
dit loquentem. Et Timotheo dicitur: Aduerſus presbyterum accuſationem ne acceperis. Pec-
cantem autem coram omnibus argue, ut cæteri metum habeãt. Nõ eſt facile de perfecta ætate
credẽdum: quam & uita præterita defendit & honorat uocabulum dignitatis. Si me igitur uis
corrigi delinquẽtem, aperte increpa: tãtum occulte mordeas. Corripiet me iuſtus in miſericor-
dia & increpabit. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Nam in cõparatione
duorum malorũ, leuius malum eſt aperte peccare, quàm ſimulare & fingere ſanctitatem. Quid
uulneribus tuis prodeſt, ſi ego fuero uulneratus? an ſolatium percuſſi eſt amicum ſecum uide-
re morientem? Quid enim mihi prodeſt, ſi alijs mala mea referas, ſi me neſciẽte, peccatis meis,
imò detractionibus tuis alium uulneres: & cum certatim omnibus narres: ſic ſingulis loqua-
ris, quaſi nulli alteri dixeris? Hoc non eſt me emendare, ſed uitio tuo ſatiſfacere. Præcepit enim
dominus peccantes interdum arguere debere ſecreto uel adhibito teſte: Et ſi audire noluerint,
referri ad eccleſiam, habendóſque in malo pertinaces, quaſi ethnicos & publicanos. Nam in-
genia

A genia liberaliter educata,facilius uerecundia quàm metus ſuperat:& quos tormenta non uin-
cunt,interdum uincit pudor:licet multo melius eſt timore pœnarum emēdare peccata,quàm
ſpe proſperorum diuinæ ſubiacere ſentētiæ.Qui enim non ſenſerit deum per beneficia,ſentiet
per ſupplicia.Cæterum,grande peccatum eſt odiſſe corripientem:maxime ſi te non odio,ſed
amore corripiat.Contra nos autem omnis conſonat chorus:& latrant uniuerſa ſubſellia:iun-
guntur & noſtri ordinis,qui & roduntur & rodunt:aduerſum nos loquaces,pro ſe muti,quaſi
ipſi alij ſint quàm monachi.Et non quicquid in monachos dicitur,redundet in clericos,qui pa
tres ſunt monachorum.Detrimētum pecoris paſtoris ignominia eſt:ſicut è regione illius mo-
nachi uita laudanda eſt,qui uenerationi habet ſacerdotes Chriſti:& non detrahit gradui,per
quem factus eſt Chriſtianus.Nam quādo & inimicis præbemus beneficia,ipſorum maliciam
noſtra bonitate ſuperamus:& mollimus duritiam:& iratum animum ad beneuolentiam fle-
ctimus.Sed nec ille abſq; inuidiæ infectione eſſe poterit,qui ſoli deo placere geſtierit:Inuidia
enim non tam humanas amicitias quàm ſolam iuſticiam perſequitur.Qui inuidus eſt,aliena
felicitate torquetur:quoniam uirtus ſemper inuidiæ patet.Difficile quoq; euadit opprobria,
cui eſt amica iuſticia:imò ſi quis pie uiuere uoluerit,iniqui protinus irriſione blaſphemāt.Hæc
quoq; eſt conſuetudo detrahentis;ut malum ſuum ſemper uelit negando geminare:& dicere,
aut non feciſſe quod fecit,aut bono operatum zelo.Nil mirum ergo ſi contra me paruum ho-
munculum immundæ ſues grunniunt,& pedibus margaritas conculcent:meq; procul ab ur-
bibus,foro,litibus,turbisq; remotum,ſicq; latētem reperit inuidia.Tantum enim me diligunt
hæretici,quod ſine me eſſe non poſſunt.Omittam perſonas,rebus tantum & criminibus eſt
reſpondendum.Nihil cauſæ prodeſt maledicentibus maledicere,& aduerſarios talione mor-
dere:cum præceptum ſit,malum pro malo non reddi:unde non de aduerſario uictoriam,ſed
contra mendacium quærimus ueritatem.Sed nec timeamus odia ſubire quorundam. Non
B enim hominibus debemus placere,ſed deo.At ſcitote me nunquàm hæreticis peperciſſe,ſed
omni ſtudio peregiſſe,ut hoſtes eccleſiæ,mei fierent hoſtes.Vnde meam iniuriā patienter tuli:
impietatem contra deum ferre non potui.Latrant canes pro dominis ſuis;tu nō uis me latrare
pro Chriſto?Falſus rumor cito opprimitur:& uita poſterior indicat de priore.Fieri quidem
non poteſt:ut abſq; morſu hominum,uitæ huius curricula quis pertranſeat.Malorumq; ſo-
latium eſt,bonos carpere,dum peccantium multitudine putant culpam minui peccatorum.
Sed tamen cito ignis ſtipulæ cōquieſcit:& exundans flamma deficientibus nutrimentis paula
tim emoritur.Nam ſi antè anno præterito fama mentita eſt;aut ſi certe uerum dixit:ceſſet ui-
tium,ceſſabit & rumor.Prima nanq; uirtus monachi eſt contemnere hominum iudicia.Igitur
non timebo hominum iudicium,habiturus iudicem meum.Cupiunt enim uicini non ſuam,
ſed alienam diſcutere uitam.Sed qui amicus eſt,etiam praua recta iudicat.Inuenti ſunt enim
ſcioli tantum ad detrahendum,qui eo ſe doctos oſtentare uolunt,ſi cunctorum uitam lacerēt.
Sed nihil deo clauſum eſt,& tenebræ lucent apud eum.Fuge tamē eos in quibus poteſt malæ
conuerſationis eſſe ſuſpicio:nec paratum habeas illud;Sufficit mihi conſcientia mea;non curo
quid de me loquātur homines.Certe Apoſtolus prouidebat bona:non ſolum coram deo,ſed
etiam coram hominibus:ne per illum nomen dei blaſphemaretur in gentibus;nec uolebat ſe
iudicari ab infideli conſcientia;Si ſcandalizat,inquit,eſca fratrem:in æternum carnem nō man
ducabo.Tolle igitur occaſionem,uolentibus occaſionem.Nam caſtigare uidetur alium,quiſ-
quis ab eius conuerſatione diſſentit.Sic & nos in iſta prouincia ædificato monaſterio,& diuer-
ſorio propter extructo:ne forte & modo Ioſeph cum Maria Bethlehem ueniens non inueniat
hoſpitium:tantis de toto orbe confluentibus turbis obruimur monachorum;ut nec cœptum
opus deſerere,nec ſupra uires ferre ualeamus.Vnde quia nobis illud de euangelio contigit:ut
futuræ turris non ante computaremus impenſas,compulſi ſumus fratrem Paulinianum ad
patriam mittere:ut ſemirutas uillulas,quæ barbarorum manus effugerunt;& parentum com
munium cineres uenderet;ne cœptum ſanctorum miniſterium deſerentes,riſum maledicis
& æmulis

C & æmulis præbeamus. Vnde omnia plena periculis, omnia plena ſunt laqueis. Incitant cupiditates, inſidiantur illecebræ, blandiuntur lucra, damna deterrent. Amaræ ſunt obloquẽtium linguæ, nec ſemper ueracia ſunt ora laudantium: inde ſæuit & odit: hinc decipit officium, & facilius eſt uitare diſcordem, quàm declinare fallacem. Sylua ſuccreſcit ut poſtea reſcindatur: ideo ager ſeritur, ut metatur. Iam plenus eſt orbis: terra nos non capit, quotidie bella ſecant, morbi ſubtrahunt, naufragia abſorbent, & nihilominus detrahimus & litigamus. Vides quoq; in eccleſia imperitiſſimos quoſq; florere. Et quia nutrierunt frontis audaciam, & mobilitatem linguæ conſecuti ſunt: dum non recogitant quid loquantur, prudentes ſe & eruditos arbitrantur: maxime ſi uulgi fauorem habuerint, qui magis dictis leuioribus commouentur. Et econtrario uides eruditum uirum in obſcuro latere, & perſecutiones pati, & nõ ſolum in populo gratiam non habere, ſed inopia & egeſtate tabeſcere. Hæc autem fiunt, quia non eſt hic meritorum retributio, ſed in futuro.

De iuramento, uindicta, mendacio, ſtultiloquio prohibendo.

DIxiſti enim (ni fallor) iure te mala malis reddere: & cum iurantibus iurare debere, quia aliquando iurauit dominus, aut mala malis reſtituit. Scio primum, non omnia nobis conuenire ſeruis, quæ domino conueniunt: ne in comparatione famulorum, domini uideatur iniuria. Alioquin forſitan reclamare incipimus: cur non è uirginibus, ſed de alijs mulieribus generamur? Aut cur mortui noſtri tertia die non reſurgunt? Iurauit ſcio ſæpe dominus qui nos iurare prohibuit. Nec ſtatim ex hoc temere blaſphemare debemus eum, quod alios uetuerit dominus quod ipſe faciebat: quia dici nobis poteſt: Iurauit dominus, quaſi dominus: quem iurarare nemo prohibebat. Nobis quaſi ſeruis non licet, qui domini noſtri lege iurare uetamur. Verum ne in eius exemplo ſcandalum patiamur: ex quo tempore nos iurare noluit, nec ipſe iurauit. Et qualiter de iuramenti cauſa breui ſermone ſatiſfactum eſt: ita etiam ad uindictæ negocium hunc eundem ſenſum, facile proſpicis poſſe ſufficere: quia aliud eſt nunc tempus gratiæ: in quo plenitudo perfectionis aduenit: aliud fuit legis, aliud prophetarum, dicente domino: Audiſtis quia dictum eſt antiquis, ne occiderent. Ego autem perfectiora præcipio, quæ in ordine euangelij digeſta, ſuo loco lector inueniet, ex quo enim filius dei, filius hominis factus eſt: ex quo uetus fermentum Iudaicæ traditionis eſt factum noua cõſperſio, ex quo agnus non in figura, ſed in ueritate comeditur: ex quo ſecundum Apoſtolum uetera tranſierunt, & facta ſunt omnia noua, ex quo iuſſum eſt imaginem terreni hominis deponere & aſſumere formam cœleſtis: ex quo commortui ſumus: ex quo uirtutibus conſurreximus in Chriſto, iurare nõ diſcas: mentiri ſacrilegium putes. Admonendi itaq; ſunt omnes, ut diligẽter periurium caueant: non ſolum in altari, ſeu ſanctorum reliquijs, ſed etiam in cõmuni loquela. Omne enim quod non ædificat audientes, in periculum loquentium uertitur. Veritas quidem claudi & ligari poteſt, uinci non poteſt: quæ & ſuorum paucitate contenta eſt: & multitudine hoſtium non terretur. Poſſunt homines quamuis iuſti aliqua ſimulare pro tempore ob ſuam aliorumq; ſalutem. Conſideremus ergo quid loquamur: quia pro omni uerbo ocioſo reddituri ſumus rationem in die iudicij. Verbum quidem ocioſum eſt, quod ſine utilitate dicentis & audientis profertur. Stultiloquium autem æſtimo non illorum tantum, qui aliqua turpia narrant, unde riſum moueant, & fatuitate ſimulata, magis illudant illis quibus placere deſiderant: ſed etiam illorum qui prudentes ſeculi putantur: & de rebus phyſicis diſputantes, dicunt ſe arenas littorum, guttas oceani, & cœlorum ſpacium, terræq; punctum liquido comprehendiſſe.

D

De patientia, reconciliatione, & mortuis non lugendis.

NVnc iam nobis de patientia, & eius bonis loquendum eſt. Eſt igitur patientia omnium iniuriarum & paſſionum tolerantia: & expectationum omnium ſine præcipitatione ſufficientia: quam ſi quis intellexerit & habuerit, contraria uitæ grauia baiulat: bona omnia continet. Sororem habet ſpem, & affines eius ſunt res bonæ omnes: patitur enim libenter, quia ſperat, ſperãdo tolerat. Impatiẽter enim fertur quod non ſperatur. Omni autem uirtute patientia

perfert,

A perfert,quod ſpe præeunte dignoſcitur:aut ſi ſpes fructus patientiæ ſubſequitur.Hæc matre gaudet fide,& gubernaculum habet deum,conſcientiam,genus,& propinquitatem:Inde glorioſi teſtes efficiuntur:dum fide pleni,dum dei timore ſolliciti,dum cõtinentiæ diſcipuli,dum filij ſpei,duce patiẽtia reperiuntur.Deinde cohæredes Chriſti:dum illum uſq; ad mortem patientiæ uirtutibus imitantur.Vnde tu paſſus iniuriã taceas,iram uince patientia.Sanctus enim amor impatientiam non habet.Manſuetudo nanq; nulla paſſione turbatur,& ſpecialiter ira & furore non rumpitur:Quam qui habuerit,beatitudinem conſequetur uoce domini promiſſam:ut terram poſſideat,id eſt,imperet & dominetur corpori ſuo.Nulla enim res ita inebriat ut animi perturbatio.Eſt triſticia quæ ducit ad mortem:eſt quædam ira quæ iuſticiam dei non operatur,& furori proxima mentis ſuæ impotem facit:intantum ut labia tremant:dentes concrepent,uultus quoq; pallore mutetur.Animi uera lætícia interdum dolores corporis mitigat.Quod ſi ad ægrotationem corporis accedat ægritudo animi,duplicatur infirmitas.Dicit quoq; Apoſtolus:Sol non occidat ſuper iracundiam ueſtram.Quid agemus in die iudicij,ſuper quorum iram non unius diei:ſed tantorum annorum ſol teſtis occubuit?Igitur miteſcat ſæuitia,manſueſcat iracundia,remittant ſibi inuicem culpas ſuas:nec ſit exactor uindictæ,qui petitor eſt ueniæ.Grandis offenſa eſt,nolle placare offenſum:quanq; affectus & perturbationes,quandiu in tabernaculo huius corporis habitamus & fragili carne circundamur,moderari & regere poſſumus,amputare nõ poſſumus.Ideo pſalmiſta dicit:Iraſcimini & nolite peccare.Quia iraſci hominis eſt,& finem iræ ponere Chriſtiani.Vnde quidã ait:Iam te uerberibus enecaſſem,niſi iratus eſſem.Inde enim iuſti dicuntur,dum omnia opera patienter operantur. Multo quoq; melius eſt ſtomachum te dolere,quàm mẽtem greſſu uacillare,quàm pudicitia: nec ſtatim nobis pœnitentiæ remedia blandiãtur:quæ ſunt infelicium remedia.Cauẽdum eſt uulnus quod dolore curatur:nec ſcire poſſumus ægrotationis mala,niſi cum fuerit ſanitas ſub-

B ſecuta:& quãtum boni uirtus habeat,uitia demõſtrãt:clariusq; fit lumen cõparatione tenebrarum.Sed cõſideremus quid ethicus ille pſalmus ſonet:Iuſtus es domine,& rectum iudicium tuum.Hodie nõ poteſt dicere,niſi ille qui ad uniuerſa quæ patitur magnificat dominũ,& ſuo merito imputãs,in aduerſis de eius clemẽtia gloriatur.Neceſſe eſt enim,ut qui ſe credere dicit in Chriſto,in omnibus Chriſti iudicijs gaudeat,dicẽs:Sanus ſum,gratias refero creatori.Langueo,& in hoc laudo domini uoluntatem.Quando enim infirmor,tunc fortior ſum:& uirtus ſpiritus in carnis infirmitate perficitur.Nam fortitudo corporis,imbecillitas animæ eſt.Patitur & Apoſtolus aliquid quod nõ uult,pro quo ter dominũ deprecatur:ſed dicitur ei: Sufficit tibi gratia mea:Nam uirtus in infirmitate perficitur:Cur igitur durũ ſit quod aliquãdo patiendum eſt?Dolemus autem quenq; mortuum?Ad hoc enim nati ſumus,ut maneamus æterni. Lugeatur mortuus,ſed ille quem gehẽna ſuſcipit,quem tartarus deuorat,in cuius pœna æternus ignis exæſtuat.Nam mors noſtra peccatũ eſt.Nos uero quorum exitum angelorum turba comitatur,quibus Chriſtus occurrit obuiam:grauemur magis ſi in tabernaculo iſto mortis habitemus.Cæterũ nónne uereris,ne tibi ſaluator dicat:Iraſceris quia frater tuus,meus factus eſt filius?Indignaris de iudicio meo,& rebellibus lachrymis,facis iniuriã poſſidẽti?Cibum tibi negas,nõ ieiuniorũ ſtudio,ſed doloris.Non amo frugalitatẽ iſtam.Ieiunia iſta aduerſarij mei ſunt.Nullã animã recipio,quæ me nolẽte ſeparatur à corpore.Tales ſtulta philoſophia habeat martyres,habeat Zenonẽ,Cleombrotũ,& Catonẽ.Si uiuentẽ crederes fratrẽ,nunq; plãgeres ad meliora migraſſe.Nam ſicut præter hanc uitã,eſt uita alia beatorum:ita præter hanc mortem,eſt mors alia impiorum.Aduerſum mortis ergo duritiam & crudeliſſimã neceſſitatem: hoc ſolatio erigimur,quod in breui uiſuri ſumus eos quos dolemus abſentes:neq; enim mors, ſed dormitio & ſomnus appellatur.Nos dolẽdi magis qui quotidie ſtamus in prælio,& peccatorum uitijs ſordidamur,& accipimus uulnera.Abſit tamen à fide noſtra:ut aliquã plagã dicam eſſe,quæ non habeat cõſolationem,cum propheta proclamet:Nunquid medicus nõ eſt in Galaad?Deus enim permiſit te iſtius ſeculi fluctibus uentiſq; iactari;ut expertus naufragium,

C gium,de cætero ſimiliter periclitari caueas.Ita cuncta quæ paſſus es,ſicut intelligis uulnera cor
poris tui:ſic animæ remedia ſunt.Breuis enim uitæ ſpacium,æterna memoria compenſat.

De tribulationibus & opprobrijs perferendis.

OPortet nos per multas tribulationes introire in regnum cœlorum.Beati eſtis cum uos
maledixerint homines,& perſecuti fuerint,& dixerint omne malum aduerſum uos:gau
dete ergo & exultate:quia merces ueſtra copioſa eſt in cœlis.Futuræ uitæ gloria,præſentis ui-
tæ incommodis comparatur:præcipue quia non qui patitur,ſed qui facit iniuriam miſer eſt.
Vnde & Chriſtianis uexilla crucis ſunt deliciæ:trophæa noſtræ uitæ nõ pompis,ſed miſerijs
reportantur.In noſtra claſſe uiri fortes opprobria ſciunt portare,non munera.Nam Chriſti
uincula uoluntaria ſunt,& uertuntur in amplexus.Si quis autem corpore imbecillis eſt:ſi ab-
ſit ſapiẽtia,non aduerſarij certamina uincit:maxime quoniam liberi arbitrij ſumus:ſed ipſum
dei nutritur auxilio.Paupertati,nõ nobilitati futurorum beatitudo promittitur.Retrahit qui-
dem uerecundia ſenatorem,ne ſequatur pauperem Chriſtum:ſed audiat à Chriſto:Qui me
confeſſus fuerit & mea uerba in generatione hac adultera & peccatrice:& filius hominis confi
tebitur eum in gloria patris ſui,cum angelis ſanctis. Turpe eſt inter parẽtes ſenatores pro Chri
ſto uoluntaria humilitate eſſe deiectum.Diſplicet amicis,ſi poſt ambitioſi habitus cultum ple-
beia & ignobilia ueſtimenta mutentur.Sed ſi hominibus placerem,Chriſti ſeruus non eſſem,
inquit Apoſtolus:& propheta in pſalmo:Quoniam deus diſſipat oſſa eorum,qui hominibus
placent:cõfuſi ſunt,quoniam deus ſpreuit eos.Quantum bona & humana offenſio,per quam
inuenitur ſeruitus Chriſti:tantum pernicioſa eſt amicitia,quæ dei præſtat offenſam:ſicut ſcri-
ptum eſt:Qui uoluerit amicus fieri huius mundi,inimicus dei conſtituetur.Dicat unuſquiſq;
quod uelit:ego interim de me pro ſenſus mei paruitate iudicaui:melius eſſe confundi coram
peccatoribus ſuper terram,quàm coram angelis ſanctis in cœlo:uel ubicunq; iudicium ſuum
D uoluerit demonſtrare. Vnde Eſaias,uir ſua gente nobiliſſimus,qui ſocer regis Ezechiæ fuiſſe
refertur:iuſſu dei depoſito cilicio nudus incedit:nec tam ardui præcepti pudore deterritus eſt:
quo minus dei imperium ſequeretur:quia nihil honeſtius eſſe homini,quàm ſuo creatori pare
re iudicabat.Ioannes quoq; baptiſta nobilis & in carne & in ſpiritu natus:cilicium a pueritia,
in habitum elegit,& locuſtas in cibum:qui nec peccati conſcientia,nec paupertatis inopia,ad
huius gloriam oneris,ſed ſola futuri ſeculi beatitudine trahebatur. Vnde & apoſtoli ſtulti &
inutiles & tenues fidei arguuntur.Inde Paulum apoſtolum proferam;quem quoties lego,ui-
deor mihi non uerba audire,ſed tonitrua,qui oculo mentis futura contemplans dicebat:Quis
nos ſeparabit à charitate Chriſti:tribulatio,an anguſtia?an perſecutio?an fames?an nuditas?
an periculum?an gladius?Illos pericula non ſeparant,nos uero uoluptates.Illi catenas baiu-
lant innocẽtes:nos aurum circumferimus criminoſi.Illi in carceribus uincti,nos in triclinijs de-
licati.Illi in neruo poſiti,deum puro corde & ſyncera cogitatione laudãtes:nos forte in ipſa ec-
cleſia de forenſibus calumnijs cogitamus.Et cum omnibus æqualiter legis data ſit gratia,ge-
henna ſeu regula promiſſa ſint,alij de diuitijs:alij de uirtutibus meditãtur.Cumq; dictum ſit
generaliter omnibus:Dominum deum tuum adorabis,& illi ſoli ſeruies:alijs innocentia,miſe
ricordia,caſtitate,ieiunijs deo fideliter & ſine fine ſeruientibus,nos nobis adulteros eligimus,
quibus ſeruire uolumus.Siquidem iuxta euangelij ſententiam:Omnis qui facit peccatum,ſer-
uus eſt peccati.Re uera ſi amator pecuniæ ſum,ſi gloriæ,ſi ſuperbiæ,ſi ambitionis,aut pom-
pæ:dum illi omne ſtudium meæ uoluntatis impendo,domino ſeruire nõ poſſum:Quia duo-
bus dominis neminem ſeruire poſſe,ſcriptum eſt. Non eſtis ueſtri,dicit Apoſtolus: Empti
eſtis precio magno:glorificate & portate deum in corpore ueſtro. Clementer ſpiritus ſan-
ctus iure noſtro nos conuenit:ſciens hoc in uſu publico apud omnes homines cuſtodiri:
ut tanto ſeruus in opere domini eſſet cautior,quanto maiori periculo eſſet comparatus:ut in-
telligamus quàm ſtrennui eſſe debeant in opere domini, qui redempti ſunt ſanguine Chri-
ſti: uel quàm criminoſi debeant iudicari: qui cum ſciant pro precio ſuæ ſalutis Chriſti ſan-

guinem

A guinem eſſe datum,alteri qui nihil præſtitit,magis præbeant ſeruitutem. Rogo quo pudore obſequij aut laboris ſui mercedem ſperabit à cœlo: cuius fuerit ſollicitudo omnis in terra? Mercenarius ſeculi non poteſt accipere Chriſti mercedem. Omnis miles in caſtris iure ſpectat annonam,qui fortiter in prælio pro ciuibus laborauerit. Et dignus eſt quidem mercenarius mercede ſua.Nemo tamen militans deo,implicat ſe negocijs ſecularibus,ut placeat ei cui ſe probauit,apoſtoli uox.Amplectenda eſt igitur triſtitia quæ gaudium parit:nec eius conſideranda materia:quia ſæpe per dulcedinem fructus placent,quorum amarum horruit in radice:& qui literarum ſcientiam habere deſiderat:ſi diſcendi non ſuſceperit tædia,peritiæ gaudia adipiſci non poterit:nec cuiuſquam eruditionis quiſquã habere ſufficiet gloriã, niſi æſtus fuerit antè perpeſſus.Cumq; nos dei auxilio deſtitutos,hoſtis inuaſerit, duxeritq; captiuos: non deſperemus ſalutem:ſed iterum armemur ad prælium.Poteſt fieri ut uincamus, ubi uicti ſumus,& in eodem loco triumphemus,ubi fuimus aliquando captiui. Nam ſi iuuat dñs miſeros,habemus ſalutem.Si deſpicit peccatores,habemus ſepulchrum. Multo grauior expectata mors,q̃ illata.Ad hoc enim laboremus & in ſeculi periclitemur militia: ut in futuro ſeculo coronemur.Nec mirum hoc de hominibus credere:cum dominus ipſe tentatus ſit. Et de Abraham ſcriptura teſtetur:quod deus tentauerit eum.Quam ob cauſam Apoſtolus loquitur:Gaudentes in tribulatione,& ſcientes quod tribulatio patientiam operatur:patientia probationem:probatio ſpem:ſpes autem non confundit.Scriptum eſt etiam : Quia propter te mortificamur tota die,& æſtimati ſumus ut oues occiſionis.Sed magnæ miſeriæ conſolatio eſt,quando in tormentis quis poſitus,ſcit proſpera ſecutura.

De timore ultimi iudicij,& defectu huius uitæ.

INde ſatis timeo:ne in illa tribulationis die,quãdo ante tribunal Chriſti unicuiq; ſecundũ ſua facta reddendũ eſt:his qui in terrenis magis negocijs q̃ in cœleſtibus laborarunt, iuſti iudicij reſponſione dicat:Ite ſi poteſtis:& illic ubi tota deuotione ſeruiſtis,mercedem exigite.

B Talis cauſa uirginum eſt in euangelio quinq; ſtultarũ:quæ dum ſollicitudine ſecularium uanitatum ſe cõtra profeſſionis ſuæ ordinẽ occuparent:oleũ unde uerum lumen accenderent nõ habentes,in tenebris remanſerunt.Ecce enim ſi umbrato repente cœlo , ſolis claritas noſtris aſpectibus denegetur,& productæ in noſtrã humilitatem pluuiæ terris immineant:ſi cõmotis,ut aſſolent,elementis,ut in rotã ſui currus tonitrua cõcitentur, & dehinc fulgurum iacula palpebris terribiliter obiecta coruſcent:quanq; & cõſuetudine iſta cõtingant, pauemus, contremiſcimus,& proni ad terrã depoſita ſuperbia ceruices ſubmittimus:Quid faciemus in illa die miſeri:quando reuoluto cœlo cum angelicis uirtutibus igneus dominus totus aduenie:? Quando cadentibus deſuper ſtellis,ſol in tenebras,& in ſanguinẽ luna mutabitur ? Quando montes ſicut cera liqueſcent? Quando terra ardebit:& areſcent flumina: & maria ſiccabũtur cõtra rerum naturã:inſumpto diuinitus humore,ariditatẽ in aquis ignis operabit ? Quando peccatores dicent montibus,cadite ſuper nos:& collibus,tegite nos? Quando uocabũt homines mortem,& uocata nõ ueniet? Quãdo diſcrimina uertentur in uota,& quod ſemper oderunt homines cõcupiſcent? Quãdo illud implebit tẽpus,quod lugubri Hieremias dicit affectu,dicens:Reſpexi in terrã,& ecce nõ erant luminaria:Vidi montes,& ecce erant trementes, & uniuerſos colles turbari:intendi aërem,& ecce nõ erat homo:& omnes uolucres cœli pauebant. Vidi:& ecce Carmelus deſertus:& omnes ciuitates ſuccẽſæ igni à facie dñi , & à facie iræ indignationis eius,& interiẽrunt uniuerſa. Verũ ne ex ſuggeſtione diaboli hæc ad terrorẽ dicta non ad ueritatem credantur:de præteritis futura probantur:quando talia in diluuio,in Sodomis,in Aegypto,in Hieroſolymis,ſæpe ob delicta hominum facta referuntur. Sed ueniet illa dies,qua corruptiuum hoc & mortale,incorruptionẽ induet & immortalitatẽ. Tunc ad uocem tubæ pauebit terra cum populis:& tu gaudebis.Iudicaturo domino,lugubre mũdus immugiet:tribus ad tribus ferient pectora.Potentiſſimi quondã reges nudo pectore palpitabunt.Exhibebitur tunc cum prole ſua Venus. Tunc ignitus Iupiter adducetur:& cũ ſuis

K ſtultus

C ſtultus Plato diſcipulis: Ariſtoteli argumenta nõ proderunt: tunc ruſticanus & pauper exul-
tabis & ridebis, & dices: Ecce crucifixus deus meus: ecce iudex: qui inuolutus pannis in præſe
pio uagijt. Hic eſt ille operarij & quæſtuariæ filius: hic qui matris geſtatus ſinu, hominẽ deus
fugit in Aegyptum: hic eſt ueſtitus coccino: hic qui ſentibus coronatus. Cerne manus Iudææ
quas fixeras, cerne latus Romane, quod foderas. Videte corpus an idem ſit quod dicebatis
clàm nocte tuliſſe diſcipulos. O quot uirgines et quantorũ inſamata pudicitia à deo iudice co
ronabitur. O quanis in illa die expediſſet, ſi membrorꝫ ſenſu & uiſcerum uigore in hac uita
caruiſſent: et quanti illic elingues & muti feliciores loquacibus erunt, et quanti paſtores philo
ſophis: quanti ruſtici oratoribus, et quanti hebetes argumẽtis præferendi ſunt Ciceronis. Ibi
enim cũ ante tribunal Chriſti uenerimus: ſcimus nec Iob, nec Danielẽ, nec Noë rogare poſſe
pro quoquam: ſed unũquenqꝫ portare onus ſuũ. Igitur ſiue leges, ſiue dormies, ſiue ſcribes, ſi-
ue uigilabis, Amos tibi ſemper buccina in auribus ſonet: et apoſtoli qui hunc horrendũ diem
impijs & peccatoribus præuidere meruerunt: humiles erant, mortuos ſuſcitantes: et nos ſu-
per omnes erigimur: qui peccando quotidie noſmetipſos occidimus: non reſpicientes flebilẽ
infirmamqꝫ naturã: quæ in aduerſis fortis: et nec in proſperis aliquando ſecura. Si enim intẽ-
perate cibus ſumptus, aut immoderate potus acceptus, leuem corpori febriciunculam cõcita-
uerit: deijcimus animã, affligimur, ſuſpiramus. Nulla cura tunc ſeculi eſt: nulla uillarũ: nemo
de patrimonio cogitat, nemo de ſoro. Omnes calumniæ, omñia lucra in periculo corporis cõ-
quieſcunt. Curritur ad medicos: et pro remedio carnali promittuntur munera, aurum & ar-
gentum: interdum & mancipia traduntur, et penè totum patrimoniũ, aut negligitur, aut do-
natur, ut conſuletur uitæ quandoqꝫ perituræ. Et pro æterna ſalute omnis admodum homo
negligens eſt, omnis auarus. Illic omnis frugalitas largitoris animi tenacitate cõſtringitur: ubi
promptior uoluntas: copioſior et largitas deberet operari. Et cum ſcriptura dicat: Nolite dili
D gere mundum, neqꝫ ea quæ in mundo ſunt: ſic humana concupiſcimus, ſic amamus, quaſi ali
quid naſcentes intulerimus in ſeculum, aut recedentes de ſeculo nobiſcum auſerre poſſimus.
Nemo ad breuitatem temporis, nemo ad naturæ reſpicit conditionem: nemo conſiderat, ne-
mo retractat uana eſſe omnia quæ aliquo fine clauduntur. Labuntur enim tempore, et præte
rita relinquentia, ad futura feſtinant. Sed & dominus ſcit cogitationes hominum, quoniã ua-
næ ſunt. Cumqꝫ omnia cogitauerint per triginta annos, una febriciuncula uenit, et tollit oẽs
cogitationes eorum. Nam ſicut mane uirens herba & florens delectat oculos contemplan-
tium, paulatimqꝫ marceſcens, pulchritudinem perdit, et in fœnum quod conterendum eſt
trãſit: ita ſpecies hominũ uernat in paruulis, floret in iuuenibus, uiget in perfectæ ætatis uiris:
& repente dum ſeneſcit, incaneſcit caput, rugatur facies, cutis prius extenſa contrahitur. Hoc
etiam languor facit & inedia, ut uultus primo pulcherrimus, ad tantam tranſeat fœditatem:
tamen qui quotidie recordatur ſe eſſe moriturum, contemnit præſentia, & ad ſutura feſtinat.
Sed quanto in hoc ſeculo perſecutionibus, paupertate, inimicorum potentia, uel morborum
cruciatibus fuerimus afflicti: tanto poſt reſurrectionem in futuro maiora præmia conſeque-
mur. Igitur in die iudicij ſecurus inuenietur, ſi nulla dei offenſa reperiatur. De his ergo tãtum
ſollicitudinem habere debemus. Ambiant terrena gentiles, quibus cœleſtia nõ debentur. Cõ
cupiſcant præſentia, qui futura non credunt.

De uirtute humilitatis & ſimplicitatis, ac tumenti animo uitando.

CAue ne rumuſculos hominum aucuperis, ne offenſam dei, populorum laude commu-
tes. Per bonam & malam famam, à dextris & à ſiniſtris Chriſti miles graditur, nec lau-
de extollitur, nec uituperatione frangitur: non diuitijs tumet, non contrahitur paupertate, et
læta contemnit & triſtia. Nam iuſti & fortis uiri eſt, nec aduerſis frangi, nec proſperis ſuble-
uari: ſed in utroqꝫ eſſe moderatum. Nolo te orare in angulis platearum, ne rectum iter pre-
cum tuarum frangat aura popularis. Nolo te dilatare fimbrias, et oſtentui habere phylacte-
ria: & conſcientia repugnante, phariſaica ambitione circundari. Fidelis mecum lector intelli-
gis quid

A gis quid taceã,& quid tacendo magis loquar. Quanto melius erat hæc in corde portare, ꝙ in corpore:& deũ habere fautorẽ,non aſpectus hominũ? Quãuis enim alijs uitijs carere poſſumus,hypocriſeos tamen maculã non habere,aut nullorũ,aut paucorũ eſt: Sed ſicut deprecantis humilitas meretur præmia:ita ſuperbia confidentis,dei auxilio deſeritur. Tu autem frater inferius accumbe,ut minore ueniente,ſurſum iubearis aſcendere. Super quem enim,ait dominus,requieſcet ſpiritus meus,niſi ſuper humilem & quietũ & trementem uerba mea? Sed uis ſcire quales ornatus dominus quærat? Habeto prudentiam,iuſtitiam, temperantiam, fortitudinem. His plagis cœli includere,hæc te quadriga, uelut aurigam Chriſti,ad metam cõcita ſerat. Nihil hoc monili pretioſius,nihil hac gemmarũ uarietate diſtinctius: ex omni parte decori & ornamento tibi ſint & tutamini. Philoſophorũ ſententia eſt,ſibi hærere uirtutes, & apoſtoli Iacobi: Cui una defuerit,omnes deeſſe. Et ſicut quatuor ſunt uirtutes,quibus pugnamus & tegimur: ſic quatuor uitia ſunt,quibus ab hoſte percutimur,ſtultitia,iniquitas,luxuria,formido: ſed malitia finem non habet. Cognatæ quoq; ſibi ſunt uirtutes , rectitudo & ſimplicitas: nec ab inuicem ſeparari queunt. Simplex & humilis & ruſticus qui arcana ſapientiæ comprehendere nequit,ſi tamen ſapientum exempla in uiuendo ſectetur, iure inter ſapientes cõnumerabitur. Melius eſt enim parua bona cum charitate facere ſine ſcientia,ꝙ magnis effulgere uirtutibus cũ admixtione diſcordiæ. Excelſa nanq; periculoſius ſtant:& citius corruunt quæ ſublimia ſunt. Sed perſpicuum eſt omnem creaturam ꝗuis ad perfectionem uenerit: tamen indigere miſericordia dei:& plenam perfectionem ex gratia dei,non ex merito poſſidere. Nihil ſic placet deo ſicut ſimplicitas et innocentia. Vnde ſpiritus ſanctus in uolatilibus nõ apparuit,niſi in columba,propter ſimplicitatem: in quadrupedibus in oue,propter manſuetudinem. Illud quoq; tibi uitandum eſt cautius ne uanæ gloriæ ardore capiaris. Cũ facis eleemoſynam,deus ſolus uideat. Cũ ieiunas,læta ſit facies tua,ne ad te obuia prætereuntiũ turba conſiſtat,et digito demonſtreris. Nec ſatis religioſus uelis uideri, nec plus humilis ꝙ neceſſe
B eſt,ne gloriã fugiendo, quæras. Plures enim paupertatis, miſericordiæ ac ieiunij arbitros declinantes,hoc ipſo placere cupiunt,quod placere cõtemnunt: et mirũ in modũ laus dũ uitat̃, appetitur. Cæteris perturbationibus quibus mens hominis gaudet & ægreſcit,ſperat & metuit,plures inuenio extraneos. Hoc uitio pauci admodũ ſunt qui caruerint. Igitur nõ quæras gloriam,et cũ inglorius fueris,nõ dolebis. Qui enim uerba increpantis humiliter recipit, iam propinquam habet ueniã reatus quẽ geſſit. Grauius eſt enim perficere malũ,ꝙ facere. Nõ eſt tamen tantæ uirtutis ab alijs factã iniuriã ſuſtinere,quantæ gratiæ domini eſt,mitem atq; trãquillum iniuriã facere nõ poſſe. Neq; uero te moneo,ne de diuitijs glorieris,ne de generis nobilitate iactes,ne te cæteris præferas. Scio humilitatẽ tuã: ſcio ex affectu te dicere: Domine nõ eſt exaltatum cor meum: neq; elati ſunt oculi mei. Stultiſſimum quippe eſt docere,quod nouerit ille quem doceas. Vox ex induſtria quaſi cõfecta ieiunijs tenuis nõ ſit & deficiẽs. Sunt quippe nonnulli exterminantes facies ſuas: ut appareãt hominibus ieiunantes: qui ſtatim cũ aliquem uiderint,ingemiſcunt,demittunt ſupercilium: et operta facie,uix liberant unum oculum ad uidendum. Veſtis pulla,cingulum ſacceum,et ſordidis manibus pedibuſq;, uenter ſolus,quia uideri non poteſt,æſtuat cibo. His quotidie pſalmus ille cantatur: Deus diſſipauit oſſa hominum ſibi placentium. Triſtitiam ſimulant,& quaſi longa ieiunia furtiuis noctium cibis protrahunt. Pudet reliqua dicere: ne uidear potius inuehi ꝙ monere: omnia hæc argumenta ſunt diaboli. Imitare igitur eum potius, cuius pallor ex ieiunijs,eleemoſynæ in pauperes,obſequium in ſeruos dei,humilitas, & cordis & ueſtium, ac in cunctis ſermo moderatus. Trade quoq; te illi,cuius ſermo & habitus & inceſſus,doctrina uirtutũ eſt. Non cothurnatam affectes eloquentiam: nec more puerorũ,argutas ſententiolas in clauſulis ſtrues. Hæc præteriens tetigi,ut eruditis contentus auribus,non magnopere cures quid imperitorum de ingenio tuo rumuſculi iactitẽt: ſed prophetarum quotidie medullas bibas. Quod patritij generis inter monachos eſſe cœpiſti,non tibi ſit tumoris, ſed humilitatis occaſio: ut imiteris fi-

C lium hominis qui nõ uenit miniſtrari, ſed miniſtrare. Nam quãto humilior, tanto ſublimior
es: lucet margarita in ſordibus. Quantũcunq; eñ te deieceris, humilior Chriſto nõ eris. Ideo
quanq; mihi multorũ ſum conſcius delictorũ & quotidie in oratione flexis genubus, loquar:
Delicta iuuentutis meæ, ne memineris domine. Vnde ſciens dictum ab Apoſtolo: Ne infla-
tus in ſuperbia incidat in iudicium diaboli. Et in alio loco ſcriptum: Superbis deus reſiſtit, hu
milibus autem dat gratiam: nihil ita à pueritia uitare conatus ſum, q̃ tumentem animum &
erectam ceruicem, dei contra ſe odia prouocantem. Noui enim magiſtrum dominũ & deum
meum in carnis humilitate dixiſſe: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde: Et antè per
os Dauid cecinisſe: Memento domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius. Et in alio loco le
gimus: Ante gloriam humiliatur cor uiri: & ante ruinam eleuatur. Nihil enim, ut crebro dixi
mus, tam periculoſum eſt: q̃ gloriæ cupiditas & iactantia & tumens animus conſcientia uir-
tutum. Idcirco plus eſt animũ depoſuiſſe, q̃ cultum. Difficilius arrogantia, q̃ auro caremus
& gemmis. Nil itaq; prodeſt uile palliolum, ſurua tunica, corporis illuuies, ſimulata pauper-
tas: ſi nominis dignitatem operibus deſtruas: ſi inter ſordes & inopiam peccata non caueas.
Fidele nanq; teſtimonium eſt, ſi non habet cauſas mentiendi. Cui enim plus creditur, ab eo
plus exigitur. Potentes potenter tormenta patiẽtur. Nec ſibi quiſquam de corporis tantum-
modo caſtitate ſupplaudat: cum etiam conuicium in fratrem homicidij ſit reatus. Cadit qui-
dem mundus, & ceruix erecta non flectitur. Pereunt diuitiæ, & nequaq; ceſſat auaritia. Con-
gregare quàm multi feſtinant quæ rurſus ab alijs occupentur.

De humilitate Chriſti, quem imitari debemus.

CHriſtus baptizatur à ſeruo, & à deo filius appellatur: inter publicanos, meretrices, & pec-
catores ad lauacrũ uenit: & ſanctior eſt baptiſta ſuo: qui de cœlo uenit in uterũ: de utero
D in præſepe: de præſepe in crucem: de cruce in ſepulchrum: de ſepulchro ad inferos: de inferis
uictor remeauit ad cœlos. Imitemur ergo ſaluatorẽ noſtrũ: quia ipſe mitis & humilis paſtor,
agnus & aries appellatur. Qui pro nobis immolatus eſt. Qui ab Iſaac cornibus tenetur in ſen
tibus. Ex quo nil hac humilitate ſublimius. Qui Bethlehem in hoc paruo terræ foramine cœ
lorũ cõditor natus eſt. Hic inuolutus pãnis: hic uiſus à paſtoribus, hic monſtratus à ſtella, hic
adoratus à Magis. In baptiſmo humilitas Chriſti, noſtra ſublimitas. Illius crux, noſtra uicto-
ria: illius patibulum, noſter triumphus eſt. Cum igitur lauacrũ & crucis ſignum in frontibus
dæmon aſpexerit, contremiſcit. Qui aurea capitolia nõ timent, crucem timent. Qui contem-
nunt ſceptra regalia & purpuras Cæſarũ, & dapes Chriſtianorũ: ſordes tamen & ieiunia per-
timeſcũt: Iubet eñ Chriſtus, ne quis diſcipulorũ dicat, quia ipſe eſt Chriſtus. Mira ratio, non
uult prædicari, qui gaudet intelligi: agnoſci amat & odit oſtẽdi: magis uult ſe inuentum eſſe,
quàm proditũ: ut uirtus ſua illũ, non fauor oſtenderet alienus. Quæ autẽ maior poteſt eſſe de
mentia, quàm ut filius dei, filius hominis naſceretur, decẽ menſium faſtidia ſuſtineret, partus
expectaret aduentũ, inuolueretur pannis, ſubijceretur parentibus, per ſingulas adoleret æta-
tes, & poſt contumelias uocum, alapas, & flagella, crucis quoq; nobis fieret maledictũ, ut nos
à maledicto legis abſolueret. Patri factus eſt obediens uſq; ad mortem: ut id opere impleret,
quod antè ex perſona mediatoris fuerat deprecatus, dicens: Pater, uolo ut quomodo ego &
tu unum ſumus: ita iſti in nobis unũ ſint. Ergo quia ad hoc uenerat, ut quod impoſſibile erat
legi (quia nemo iuſtificabatur) ineffabili miſericordia uinceret: Publicanos & peccatores ad
pœnitentiam prouocabat. Vnde nouũ & mirabile eſt apud nos. Dominus ſolus petentes ſe
amat, ſolus iraſcitur niſi petatur. Illo enim tempore quo ſupplicia mereantur, deus argumen-
tum ſaluationis oſtenditur: intelligere poſſumus, quantum ualeret præſtare nõ læſus, qui tan
tum donaret iratus. Amemus & nos Chriſtum, eiuſq; ſemper quæramus amplexus: & facile
uidebitur omne difficile: breuia putabimus uniuerſa quæ longa ſunt. Quodq; beata dei geni
trix à filio ſuo non didicit, cœlos fabricare, angelos creare, mira deitatis inſignia operari: ſed
tantum humiliari: cæteraq; uirtutum documenta intra humilitatis cuſtodiam aggregare.

De iuſti-

A De iuſtitia,& uitæ rectitudine.

ET iam de iuſtitia diſſeramus,quæ eſt ſingularum rerum & perſonarum æquiſſima diſtributio:quam quis obtinens,et cui quis adhærens,uitam ſuam diſpoſite & ſine turbatione conſeruat:cuſtodit in omnibus æquitatem:ſcit quid deo debeat,quid ſanctis,et quid æqualibus reddat:quid non deneget poteſtatibus huius ſeculi:quid ſibi retineat,quid proximo cõpetat,quid alienis concedat aut congruat.Iuſtum eſt enim deũ colere & diligere ex toto corde,et ex tota anima,& ex tota uirtute:ſanctos & coæquales honorare,et tributa impẽdere poteſtatibus:ſuperbum non eſſe,ſed magis mitem & humilem:proximos tanquàm ſe diligere:alienos & inimicos non proſequi odio,ſed amore:ſubiectum eſſe prioribus uel ætate maioribus:quia & dominus dum eſſet omnium dominus,à Ioanne qui maior eſt in natis mulierũ:quia prior illo in natiuitate hominum erat,baptizatur:Et ſic adimpleri omnem iuſticiã proteſtatur.Ex hac miſericordia naſcitur, obſequium deificum generatur. In his omnibus qui inuenitur,non immerito in Chriſto dicitur permanere: quoniam hæc omnia ipſe Chriſtus eſt.Paulus nos glorioſus informat & inſtruit de Chriſto,dicens:Qui eſt factus nobis à deo iuſticia,et ſanctificatio & redemptio.Item in alio loco: Qui eſt miſericordia & pax & dilectio,quam Græci agapen uocant.Iniquus enim ſi ſequitur iuſticiam,negat iniquitatem.Stultus ſi ſequatur dei ſapientiam,negat ſtultitiam:quodq́ ſapientia,fortitudo,temperantia,et caſtitas ſolum prodeſt habentibus:iuſticia uero alijs & miſeris prodeſt:quæ patrem uel fratrem non nouit,ſed nouit ueritatem:perſonam non accipit,et deum imitatur.Diſcite ergo bene facere. Virtus enim diſcenda eſt.Nec naturæ tantum bonum ſufficit ad iuſtitiam, niſi quis erudiatur congruis diſciplinis.Diſcenda eſt ergo iuſtitia,et magiſtrorum terenda ſunt limina. Secularis autem iudex acceptis muneribus condemnat inſontem,et reum liberat. Quod interdũ de eccleſiæ principibus dici poteſt,quod propter munera lacerent legem: et non perducunt iudicium ad finem.

B De fide,ſpe,& timore.

SI autem fides (ut inquit apoſtolus Paulus) eſt ſubſtantia ſperandarum rerum,quas ſperamus,et index rerum quas non uidemus: credere & fidere quis debet, quod deus ea quæ promittit,potens eſt adimplere,et ſpem ſuam in futurum transferre: et tunc plena fide poterit ad ea quæ promiſſa ſunt,facile peruenire.Hæc nobis uniuerſa inuiſibilia ante oculos ponit.Ad hanc ingreſſi,diaboli & poteſtatum huius mundi & harum tenebrarum uniuerſa deſerimus:deo cum fiducia proximamus. Credere enim & ſperare neceſſe eſt quæ deus iuſſit cum quæ diabolus inſeruerat,abnegamus.Fidem ſpes ſequitur:itaque de ipſa loquamur.Eſt igitur ſpes expectatio rerum omnium futurarum,quã in fide habemus,qua ſaluamur, Paulo ſcribente apoſtolo:Spe enim ſalui facti ſumus.Spes autem quæ uidetur,nõ eſt ſpes.Quod autem uidet quis,quid ſperat? Si autem quod non uidemus,ſperamus,per patientiam expectamus.Hæc in ſe habet timorem, non illum cuius obliuiſci, & quem foras debet mittere quiſquis in fide uiuit:ſed qui unus eſt de ſpiritibus,quibus impletur Ieſus, ſicut Eſaias teſtatur:Exiet uirga de radice Ieſſe,et flos de radice eius aſcendet,& requieſcet ſuper eũ ſpiritus ſcientiæ & pietatis,et replebit eum ſpiritus timoris domini:illum ſpiritum quem Dauid canit, dicens: Timete dominum iuſti eius. Vnde & beati efficiuntur eodem proteſtante & dicente: Beatus uir qui timet dominum:illum dicit timorem,qui caſtus eſt & pudicus. Quoniam timor domini caſtus,inquit Dauid,manet in ſeculum ſeculi.Ergo eſt duplex timor: unus appetendus,alius fugiendus eſt.Igitur appetendus timor, admonitio & cuſtodia omnium rerum,quas credimus aut ſperamus. Timemus enim iudiciũ,quia ſperamus: et metuimus dominum,quia fortem illum iudicem credimus. Vera nanque uita eſt deum noſſe, timere eius potentiam,amare pietatem. Timor nanque uirtutum eſt cuſtos, ſecuritas ad lapſum facilis. Si pauorem habueris,ſollicitus eris:& ſi ſollicitus fueris,leo in caulas ouium tuarum intrare non poterit.Quod ad præpoſitos eccleſiarum uel ad animæ cuſtodem pertinet. Qui cautus

C eſt & timidus, poteſt ad tempus uitare peccata: qui ſecurus eſt de iuſtitia, repugnat: illiusq́; auxilio deſtitutus, inſidijs hoſtium paret. Nunquàm tuta eſt humana fragilitas: et quanto magis uirtutibus creſcimus, tanto magis timere debemus, ne de ſublimibus corruamus. Si iuxta Eccleſiaſten: Radix ſapientiæ eſt timere deum: fructus ſapientiæ quis eſt, niſi uidere deū? Bonum autem diligit, qui non inuitus, aut neceſſitate, aut legum metu facit bonum: ſed idcirco, ut mercedem bonam operis habeat.

De charitate, & pace.

AD charitatem nunc tranſitum faciamus: quia omnibus maior eſt. Inter cætera ſic fatetur Paulus: Manent autem tria hæc: Fides, ſpes, et dilectio: ſed maior his dilectio eſt. Eſt ergo dilectio uinculum animorum, caſta, et ſyncera, & ſine æmulatione charitas: conſummatio omnium mandatorum, breuis omnium præceptorum: quam cum quis habuerit, omnia habet: ſine hac in alijs remanet imperfectus. Et ut cognoſcat ueſtra prudentia, quantum charitas ualeat, legimus reſponſum domini in euangelio dicentis, cum interrogaretur: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua: Et diliges proximum tuum tanquàm teipſum: in his duobus præceptis pendet lex & prophetæ. Vides in hac ſola uniuerſa legis contenta pendere? Vere quiſquis hāc habet, iam deus & dei filius dici poteſt: ex hac ſola poterit deo ſimilis eſſe. Conſidera, qui deum diligit: nūquid ſperat, nunquid timet, nunquid fidit? Non, ſed tantum diligit. Deus, inquit Paulus, cum dilexiſſet mundum: miſit unicum filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati: ut de peccato condemnaret peccatum in carne: qui præponit eam rebus omnibus, dicens: Et ſi linguis loquar hominum & angelorum: charitatem autem non habeam: factus ſum ſicut æramentum tinniens, aut cymbalum concrepans. Et ſi habuero prophetiam: et cognouero omnia myſteria,
D & omnem ſcientiam: & ſi habuero fidem, ita ut montes transferam, & ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeam: charitatem autem nō habeam, nihil ſum. Charitas magnanima eſt: charitas benigna eſt: charitas non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, non irritatur, non confundit, non quærit quæ ſua ſunt, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniuſticia, gaudet autem de ueritate. Omnia ſuſtinet, omnia credit, omnia ſperat: charitas nunquàm excidit. Nihil enim amantibus durū eſt, nullus difficilis eſt cupientibus labor. Solus tamen ille amor probabilis eſt, qui deo & uirtutibus animæ coaptatur. Nihil eſt enim quod non toleret, qui perfecte diligit. Qui autem clementiam non habet, nec indutus eſt uiſcera miſericordiæ & lachrymarum: quamuis ſpiritualis ſit, non adimpleuit legem Chriſti. Vnde legitur, quod beatus Ioannes euangeliſta cum Epheſi ſenex uix inter diſcipulorū manus deferretur, nihil aliud per ſingulas ſolebat proferre collectas: niſi, filioli mei diligite alterutrum. Diſcipulis autem petentibus, quare ſemper id diceret: Reſpondit, quia præceptum domini eſt, & ſi fiat, ſolum ſufficit. Sed obſecro ne amicus, qui diu quæritur, uix inuenitur, difficile ſeruatur: pariter cum oculis amittatur. Nam amicitia quæ deſinere poteſt, nunquàm uera fuit. Vera nanq; amicitia nullo liuore, in quanto augetur numero, tanto creſcit & robore. Declina igitur à malo, & fac bonum: inquire pacem, & perſequere eam. Niſi oderimus malum, bonum amare non poſſumus. Quin potius faciendum eſt bonum, ut declinemus à malo. Pax quærenda eſt ut fugiamus bella: nec ſufficit eam quærere, niſi inuentam fugientemq́; omni ſtudio perſequamur: quæ exuperat omnem ſenſum, in qua habitatio dei eſt, propheta dicente: Et factus eſt in pace locus eius. Infernus itaq; inter fratres diuidit. Quicquid igitur ſeparat inter fratres, infernus dicendus eſt. Concordia enim paruæ res creſcunt: ſic & diſcordia maximæ dilabuntur. Pulchre igitur perſecutio pacis dicitur, iuxta illud Apoſtoli: Hoſpitalitatem perſequentes: ut non leni uſitatoq́; ſermone &(ut ita loquar) ſummis labijs hoſpites inuitemus: ſed toto mentis ardore teneamus: quaſi auferentes ſecum de lucro noſtro atq; compendio.

De infirmis

A De infirmis & pauperibus recreandis.

SI quis cœperit ægrotare,transferatur ad exedram latiorem:& tanto ſenum miniſterio cō-
ſoueatur,ut nec delicias urbium,nec matris quærat affectum. Nec liceat dicere cuiquam:
tunicam & ſagum textaq; iuncis ſtrata non habeo: Ita œconomicus uniuerſa moderetur, ut
nemo quid poſtulet,habeat,Seruias fratribus,hoſpitum laua pedes, pauperibus & fratribus
refrigeria exhibe:ſumptum manu propria diſtribue:Quoniam quicquid habent clerici,pau-
perum eſt:& domus eorum, ommibus debent eſſe communes.Suſceptioni enim peregrino-
rum & hoſpitum inuigilare debent. Docet Solomon miſericordiæ operibus inſiſtendum:
nec noſtris fidendum uiribus, ſed à deo eſſe auxilium flagitandum. Sed eſto quod æqueris
pauperibus, inopum cellulas dignanter introëas, manus debilium ſis, aquam portes, ligna
concidas,focum extruas:Sed ubi uincula? ubi alapæ? ubi ſputa? ubi flagella? ubi patibulum?
ubi mors? Et cum hæc omnia,quæ dixi feceris,ab Euſtochio Paulaq; uinceris.Hæc dico,non
quod de ardore mentis tuæ quicquam dubitem:ſed quod currentem impellam:& acriter di-
micanti feruorem augeam.

De pœnitentia,& miſericordia dei.

ARripe quæſo occaſionem,& fac de neceſſitate uirtutem. Non quæruntur in Chriſtianis
initia,ſed finis.Paulus male cœpit,ſed bene finiuit.Iudæ laudantur initia, ſed finis prodi
tione damnatur.Et licet deus non uelit mortem peccatoris,ſed ut conuertatur & uiuat:tamen
tepidos odit,& cito ei nauſeam faciunt.Cuiq; plus dimittitur,plus diligit.Vnde meretrix illa
Chriſti dilectrix in euangelio baptizata,lachrymis, & crine, quo multos antè ceperat,pedes
domini tergens,ſaluata eſt.Non quidem habuit criſpantes mitras,nec ſtridētes calceolos,nec
orbes ſtibio fuliginatos.Nam quanto fœdior,tanto pulchrior:quæ demum plorat ad crucē,
unguenta parat,quærit in tumulo,hortulanum interrogat,pergit ad Apoſtolos,repertū nun
B ciat:illi dubitant,iſta confidit. Non enim tam pecati crimen arguitur:quàm uelox conuerſio
in pœnitentiæ celeritate laudatur.Nec deus cogeret pœnitere,ſi nō eſſet pœnitētibus ueniam
conceſſurus.Nihil enim tam repugnat deo,quam cor impœnitens.Hoc ſolum crimen eſt,qđ
ueniam conſequi non poteſt:præcipue quia non iniuſtus,ut ꝓpter multa mala paucorū obli-
uiſcatur bonorum:imò de nullo ſic iraſcitur deus,quomodo ſi peccator ſuperbiat, & erectus
& rigidus non flectatur in fletum,nec miſericordiam poſtulet pro delicto. Nihilq; ſic offen-
dit deum,ſicut erecta ceruix poſt peccata, & ex deſperatione contemptus.Vnde & uos non
deſperetis ueniam ſcelerum magnitudine:quia magna peccata,magna delebit pœnitētia. Nā
deus non uult inferre ſupplicia, ſed terrere paſſuros. Ipſeq; ad pœnitentiam prouocat,ne fa-
ciat quod comminatus eſt. Dæmonum enim nullus eſt quin pareat. Omnes ad prædam fe-
ſtini uenient:ante faciem ipſorum uentus urens.Et quicquid aſpexerint,quicquid uultui eorū
obuium fuerit,urere deſiderabunt & perdere.Sed nec quiſquam per patiētiam bonitatis dei,
de peccatorum ſuorum impunitate contēdat:nec illum non æſtimet offenſum, quia necdum
expertus reatum:Imò magna eſt ira, quando peccantibus non iraſcitur deus.Vnde in Eze-
chiele ad Hieruſalem:Iam non iraſcar tibi, zelus tuus receſſit à me.Sed reuera deus homini-
bus non iraſcitur,ſed uitijs:quæ cum in homine non fuerint, nequaquam punit.Habet au-
tem ira dei menſuras quantum & quanto tempore, & ob quas cauſas & quibus inferatur:iu-
xta illud quod ſcriptum eſt:Cibabis nos pane lachrymarum in menſura. Miſericordiam igi-
tur à deo conſequitur, qui ſe putat eſſe miſerum. Nam deus qui nullis uiribus ſuperari po-
teſt,publicani tamen precibus uincitur. Quanto ergo tempore te errare noſti, quanto tem-
pore deliquiſti:tanto tempore humilia teipſum deo:& ſatisfacito ei in confeſſione pœniten-
tiæ.Quoniam qui peccator eſt aliqua ſorde maculatus, de eccleſia Chriſti non poteſt appel-
lari,nec Chriſto ſubiectus dici. Igitur quia errauimus iuuenes,emēdemur ſenes,iungamus ge
mitus,& lachrymas copulemus, culpam ſimpliciter confitendo.Nam qui poſt lapſum pec-
catorum ad ueram pœnitentiam ſe conuertit, cito à miſericorde iudice ueniam impetrabit:

C quoniam apud deum non tam ualet menſura temporis, quàm doloris: nec abſtinentia tan-
tum ciborum, quantum mortificatio uitiorum. Sed & magnum peccatum magnis diutur-
nisq́ꝫ cruciatibus luitur, culpaq́ꝫ leuis præſenti ſupplicio compenſata ſit. Et ſic magnum pec-
catum, magna indiget miſericordia. Concluſit enim deus omnia ſub peccato, ut omnibus mi
ſereatur. Sed fruſtra uoce aſſumitur, ſi permanent opera. Sed ne diutius pertraham: habeto
pauca pro pluribus: in quibus non tam ordo quæritur, quàm profectus. Age ergo tu caue,
curre, feſtina. Age ut in hac ſpiritualitate perficias: Caue ne quod accepiſti bonũ, incautus &
negligens cuſtos amittas: Curre, ut non negligas: Feſtina, ut celerius comprehendas. Nam
cœpiſſe multorum eſt: ad culmen perueniſſe paucorum. Tribuat tibi Chriſtus: ut audias &
taceas, & intelligas, & ſic loquaris.

Finis concludens regulam.

ET quoniam ita ſe natura habet, ut amara ſit ueritas, & blanda uitia exiſtimentur: ut Pau-
lus ait Apoſtolus: Inimicus uobis factus ſum uerum dicens: Vnde & quia ſaluatoris dura
uidebantur eloquia, plurimi diſcipulorum retrorſum abierunt: non mirum eſt, ſi & noſipſi
uitijs detrahentes, offendimus plurimos. Diſpoſui tamen naſum ſecare fœtentem: timeat qui
ſtrumoſus eſt. Quid tamen ad te qui intelligis te innocentem? Nemo reprehendat quod ali-
quos, aut laudamus, aut carpimus: cum & in arguendis malis ſit correptio cæterorum, & in
optimis prædicandis boni ad uirtutum ſtudia concitentur. Nos enim, ut ſcitis, Hebræorum
lectione detenti, in Latina lingua rubiginem induximus: intantum ut loquentibus quoque
ſtridor quidam non Latinus interſtrepat. Vnde ignoſce ariditati. Et ſi imperitus ſum ſermo-
ne, inquit Apoſtolus, ſed non ſcientia. Illi utrunq; non deerat, & unum humiliter renuebat.
Nobis utrunque deeſt: quia & quod pueri plauſibile habueramus, amiſimus: nec ſcientiam
quam uolebamus, conſecuti ſumus: iuxta Aeſopianam fabulam: dum magna ſectamur,
etiam minora perdimus. Non prolongabuntur ultrà ſermones mei quoſcunq; loquor. Ea
D propter moneo, & flens gemensq́ꝫ conteſtor: ut dum huius mundi uiam currimus: non dua-
bus tunicis: id eſt, duplici animo ueſtiamur: non calciamentorum pedibus, uidelicet operibus
prægrauemur: non diuitiarum onera ad terram premant, non uirgæ, hoc eſt, potentiæ ſecu-
laris, quæratur auxilium: non pariter Chriſtum uelimus habere & ſeculum: ſed pro breui-
bus & caducis æterna ſuccedant. Sed & precor qui fideles eſtis ut ita uitam noſtram & con-
uerſationem ſeruetis, ne in ipſa uel ipſi ſcandalum patiamini, uel alijs ſcandalum faciatis: ſed
ſit in uobis ſummi ſtudij, ſummæq́ꝫ cautelæ: ne quis in hanc ſanctorum congregationem pol
lutus introeat: ne quiſquis Iebuſæus habitet in uobis. Dominus Ieſus conterat ſatanam ſub
pedibus ueſtris: & incolumes uos & prolixa ætate florentes, Chriſtus deus noſter tueatur
omnipotens. Sed & ſpiritus ſanctus nobis præſtare dignetur: ut in hoc ſeculo factores man-
datorum ſuorum effecti, in huius uitæ agone probati, & fideles inuenti, ſpiritualibus fructi-
bus dilatati, his continentibus mereamur adiungi: ipſi gloria & imperium cum eodem ſpiri-
tu ſancto in cuncta ſecula ſeculorum: Amen.

Finis regulæ monachorum.

DIALOGVS SVB NOMINE HIERONYMI & Auguſtini ex utriuſq; ſcriptis, ab incerto autore collectus.

CVm apud uos cœleſtis eloquentia puriſſimi fontis, & literarum omnium fluenta
redundent: ac ſolida ſecundum uerticem ſanitas, ueſtra cuncta firmo ſtatu mẽbra
contineat: miror ſtupore mẽtis attonitus, cur ſtillicidium inſulani riuuli dignemi-
ni haurire, nitores corporis infirma medentes. Magis ergo quæ de Græcorum
mutuaui fontibus, ſitientibus proferam: Atq; Latinorum latices limpidiſſimos ad ueſtri cor-
dis ſecreta perducam. Origenes igitur qui nullum ꝓprie de anima ædidit librum: in catalogo
eccleſiaſticæ

A eccleſiaſticæ prædicationis animæ faciens mentionẽ,hæc dicit:De anima uero utrum ex ſemi
nis traduce ducatur,ita ut ratio ipſius uel ſubſtãtia inſerta ipſis corporis ſeminibus habeatur,
an uero aliud habeat initium,& hoc ipſum ſi genitum eſt aut nõ genitum:uel certe ſi extrinſe
cus corpori inditur,necne,non ſatis manifeſta prædicatione diſtinguitur.Item in libro quem
de epiſtola apoſtoli ad Titum ſcripſit:Si quis,ait,rationẽ humanę animæ requirat,cum de ea
neq; ex ſeminis traduce ducatur:neq; quod honorabilior & antiquior corporũ compage ſit,
tradiderit eccleſiaſtica regula:ꝓpter quod multi nec cõprehẽdere potuerũt aliter ſentiri opor-
tere de animæ ratione.Sed & qui aliter ſentire uel diſſerere uiſi ſunt:à nonnullis in ſuſpicione
habentur uelut noui aliquid introducẽtes.Fatetur autẽ idem ipſe Origenes in præfatis opu-
ſculis:ſed & Euſebius Cæſarienſis,& Pamphilus martyr:Baſilius quoq; & Gregorius,Dicha
nusq; & Ruffinus ſimiliter in ſuis,unius ſubſtãtiæ omnes eſſe animas:& immortales & ratio
nabiles liberi arbitrij ac uoluntatis:iudicãdas quoq; eſſe pro his quæ in hac uita geſſerũt:eſſe
tamen eas factas à deo qui uniuerſa creauit & cõdidit.Quando autẽ factæ ſint olim ſimul,aut
tunc per ſingulos naſcẽtium:quid periculi eſſe aiunt,alterum è duobus opinari? Athanaſius,
Hilarius & Ambroſius præparatis iam in uentre mulierũ,deformatisq; corporibus:tunc ad
præſens creari animas,& inſeri deformato iam corpori criminãtur.Iam uero illi qui ex tradu
ce animas uenire cõfirmant:& ſimul corporali eas ſemine ſeminari:ſiquidem,ut quidã ipſorũ
affirmare ſolent:nõ aliud dicunt eſſe animã,q; inſufflationem ſpiritus dei:illã ſcilicet quã ini-
tio facturæ mundi,deus inſufflaſſe dicitur in Adam:de ipſa dei eſſe eam ſubſtantia profitẽtes:
Quomodo non iſti uidebuntur quodãmodo hæc præter ſcripturæ regulam et rationem pie-
tatis aſſerere:quod ſubſtantia dei eſt quæ peccat,ſi anima quæ de ſubſtantia dei eſt peccat,in-
ſuper etiam quod & pœnis ſubdẽda ſit pro peccato.Sed & illud ſe quod perabſurdum eſt in-
currere non uident:quia neceſſe eſt eam ſimul cum corpore mori,& eſſe mortalem,ſi ſimul cũ
B corpore,uel ſeminata,uel formata,uel nata eſt.Tum deinde illi:id eſt, Apollonius,Tertullia-
nus,Pompeius,Arnobius,Lactãtius,atq; Apollinarius:qui unam quidẽ ex nullis ſubſtãtijs à
deo factam eſſe dicũt animã,id eſt,illam quæ prima facta eſt in Adam:& ex Adam omnium
hominum animas exiſtere,& ſecundum corporalẽ ſine dubio ſucceſſionem,traducem quoq;
fieri animarum:etiam ipſi quid aliud oſtendunt, niſi animas eſſe mortales? Si enim ſicut ani-
malia cætera ex ſolo ſemine oriuntur:ita etiã de hominibus ſentimus:ut cum corpore ſimul
in eodem ſemine,etiã anima defundatur:quid dicimus de his qui imperfecti adhuc,& de uen
tre aborſi ſunt:& qui nõnunq; etiam anteq; maſculorum naturalium receptaculi ſemina ſint
ſuſcepta,depereunt? In quibus ſine dubio inuenitur,quod ſimul etiã illæ quæ naturali ratiõe
ſeminibus inſertæ erant animæ,extinctæ ſint pariter & corruptæ? Siue ergo ex inſufflatione
domini ſunt,ſiue ab una quæ prima facta eſt,neceſſarium eſt,ſimul ut cũ corporibus corrum
pantur,ſi eandem cum corporibus etiã originem ſumunt ſecũdum ipſorum rationẽ.Aut em̃
nihil omnino ex rationabili atq; immortali anima participauit illud quod adhuc in uentre
corruptum eſt:& repulſa eſt illa ratio,quæ affirmat eam in ſeminis traduce ſimul cum corpo-
ribus ſeminatã:aut ſi participat,neceſſitas imminet confiteri mortalem eſſe animã:quod fides
noſtra utiq; non recipit:domino declarãte defunctorũ animas & colloquiũ apud inferos ha-
buiſſe,et Lazari ſcilicet in beatorum ſedibus ouantẽ,& diuitis flagrantẽ in incẽdijs.Eſſe nanq;
animas immortales,nõ tantum diuini,ſed & philoſophorũ pleni ſunt libri.Quod taliter eſſe,
Cleombrotus Ambraciota in Platonis libro Socrate diſputante didicerat : qui homicida ſibi
eſſe nõ timuit,ac ſe de altiſſimo præcipitauit muro:dum & nullum poſt mortem autumat re-
ſtare iudicium,& ſine diſcrimine aliquo meritorũ,omnes animas poſt corpora æqualiter fer
ri arbitratur ad cœlũ.Quod adeo pro uero tenuerũt,& ſic illos omnes ſeculi ſapiẽtes una ne-
bula huius erroris inuoluit:ut & ipſe tam laudabilis,ut putãt,doctor homicidæ,ipſum ſe pri-
uatim ne publice occideretur,occiderit.Sic quoq; Cato lecto in nocte ad lucernas Platonis li-
bro,qui immortalitatem animæ docet;ſtricto gladio reuelatum manu pectus ſemel iterumq;

percuſſit

C percuſſit. Redeamus ad illas prætera ſanctorũ nobiliſſimas diſputationes: nõ in Academiæ
nemoroſæ obſcuris tectas umbraculis, ſed cœleſti illuſtratas ex lumine. Beatus itaque Hiero-
nymus tam ſanctũ Victorinũ martyrem, quàm pleroſq; catholicos ſecutus: ſe potius fieri, q̃
propagari animas: ſecundũ illud quod in euãgelio ſcriptũ eſt: Pater meus quotidie operatur,
& ego operor, credere ſignificauit. Sanctus quoq; Auguſtinus hanc opinionẽ in octo admo-
dum uoluminibus, uerbis tueri cernitur, Sed cũ originale peccatũ pœnaſq; paruulorum, qui
ſine baptiſmate moriuntur, declarare nititur, à deo factã in Adam, & ex ipſa omniũ hominũ
animas exiſtere: tam ſuis argumẽtis quàm ſcripturarum teſtimonijs: ut eſt illud: Animæ quæ
ingreſſæ ſunt cum Iacob Aegyptum, & egreſſæ de fœmore illius, amplecti perpẽſius cõperi-
tur. Huius aſſertionibus beatus Gaudioſus epiſcopus, animarum & corporũ promptiſſimus
medicus, noſtriſq; temporibus unus martyr: cũ nobiſcum colloquium familiariter habuiſſet,
per totam orationis ſuæ ſeriem euidẽtiſſimis approbationibus uſus eſt. At uero ſanctus Am
broſius, quẽ iam ſuperius inter uiros apoſtolicos memorauimus: Inhoneſtũ, inquit, puto ani-
mas cũ corporibus generari: ut anima naſcatur ex anima, quod nec animæ ipſi cõpetit: aut ſi
certe ſingulæ cœleſti poteſtate factæ ſunt, & ex ipſis cæteræ natæ ſunt: poteſt ex una Adæ ani
ma credibile uideri cæteras naſci: ſed non conuenit: quia ſoli deo hoc poſſibile fuit, ut ſimplex
generaret, nec cæteris concederetur, quod tam myſticum eſt in cauſa ſaluatoris: ut non ſolum
à ſolis gentilibus uel Iudæis: uerum etiam ab ipſis qui Chriſtianos ſe dicunt, incredibile pu-
tetur. Photiniani enim hanc fidem ſpernunt, non credunt deum generaſſe. Nam ſi eo tem-
pore quo ſeminatur corpus & anima, coſtam ſublatam legimus: non tamen animam na-
tam ex anima: Sed ſi coſta ſecum habuit animam: iam non nata eſt, ſi detracta in partem.
Sed nec hoc ſcriptum eſt, Propheta enim Zacharias inter cætera: Qui plaſmas, inquit, ani-
mam hominis in eum. Nec Eſaias ab his diſſentiens, ait: Sic dicit dominus deus qui fecit te, &
finxit te in utero. Si ergo in utero fingitur: iam formato corpori tribuitur. Cum enim omnia
D membra implet corporis, figurata dicitur in corpore: ut ſicut aqua cum ſit ſine effigie, miſſa
tamen in uas, figurata uidetur: ita & anima cum ſit natura incorporea & ſimplex: forma-
tur in corpore, ſingula membra uiuificans: quod quidem Moyſes manifeſtius tradidit, dicẽs:
Si quis percuſſerit mulierem in utero habentem & abortiuerit: ſi formatum fuerit, det animã
pro anima: ſi autem informatum fuerit, mulctetur pecunia: ut probaret non ineſſe animam
antequàm formam. Itaq; ſi iam formato corpori datur: non in conceptu corporis naſcitur
cum ſemine deriuata: nam ſi cum ſemine & anima exiſtit ex anima multæ animæ quotidie
pereunt: cum ſemen fluxu quodam non profecit natiuitati. Sed ſi prius reſpiciamus: uidebi-
mus quid ſequi debeamus. Cõtemplemur facturam Adæ: in Adam enim exemplum datum
eſt, ut ex eo intelligatur, quia iam formatum corpus accepit animam. Nam potuerat deus ani
mam limo terræ admiſcere, & ſic formare corpus. Sed ratio infirmatur: quia primum opor-
tebat domum compaginari, & ſic habitatorem induci. Anima certe, quia ſpiritus eſt, in ſicco
habitare non poteſt: ideo in ſanguine fertur. Cum ergo corporis liniamenta compacta non
fuerint, ubi erit anima? An foras uagatur quãdiu immittatur, cum ratio tradat ſic dari eam,
ut anima in corpus non ocioſa uagetur. Sed ex quo detur, dicant qui aliud putant, ex mare
an ex fœmina? Non conuenit, quia aliud in exemplo eſt, proponunt enim ex uiro cum coſta
datam & animam: quod multis rationibus infirmari docuimus. Vnde forte uideatur dari ex
fœmina, maxime propter ſaluatorem; quem ſcimus ſine complexu carnis, de ſpiritu ſancto
natum ex fœmina: quod ſi arbitrantur, plus dant fœminis: autoritatem enim uiri mutant in
fœminam. Cum enim tam corporis quàm animæ originẽ ex uiro dicant: conuertunt ſe, ut id
quod potius eſt, ex muliere dicant, id eſt, animã: quod uero minus, ex maſculo, id eſt, corpus.
Cum manifeſtum ſit ordinem exempli à deo traditum immutari non poſſe, qui ergo animas
ex una propagari aſſerunt: & non in corpora iuxta exemplum primi hominis à deo quotidie
fieri, anathema ſint. AVGVSTINVS. Sancte frater Hieronyme, conſulens te de his quæ ne-

ſcio

A ſcio:oro deũ ut fructuoſum eſſe nobis uelit. Quanquàm enim te multo,ꝗ̃ ego ſim ætate ma
iorem,tamen etiam ipſe iam ſenex conſulo:ſed ad diſcendum quod opus eſt:nulla mihi ætas
ſera uideri poteſt:quia & ſi ſenes magis decet docere ꝗ̃ diſcere : magis tamen diſcere ꝗ̃ quid
doceant ignorare. HIERON. Beate papa Auguſtine,in ſcripturarũ,ſi placet,campo,ſine no-
ſtro inuicẽ dolore ludamus. Noli igitur annorũ exiſtimare nos numero:nec ſapientiã canos
reputes,ſed canos ſapientiã,ſcriptura teſtante:Cani hominis prudentia eius. Noli inq̃ fidem
penſare temporibus:nec me idcirco meliorem putes,quod prior in Chriſti exercitu cœperim
militare. AVGVST. Accipe igitur,quæ mihi peto aperiri,ac diſſerere non graueris. Queſtio
de anima multos mouet,in quibus & me eſſe cõfiteor:nã quid de anima firmiſſime teneã,nõ
tacebo. HIERON. Metiris nos uirtutibus tuis:& paruos magnus extollis:ultimamq́ par-
tem conuiuij occupas:ut patrisfamiliàs iudicio proueharis. Sed uelle fateor, ſed eniti præfero
magiſtrũ renuens:comitẽ ſpondeo,petẽti datur,pulſanti aperitur, quærens inuenit:diſcamus
in terra,quorũ nobis ſcientia perſeueret in cœlo. AVGVST. Certus etiã ſum, animã nulla
dei culpa,nulla dei neceſſitate uel ſua, ſed propria uoluntate in peccatũ eſſe collapſam : nec li-
berari poſſe de corpore mortis huius,uel ſuæ uoluntatis uirtute,tanq̃ ſibi ad hoc ſufficiẽte:uel
ipſius corporis morte:ſed gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominũ noſtrum. HIERON. Ani-
ma immortalis,inuiſibilis & incorporalis eſt:ſecundum gratiorem dico corporis noſtri ſub-
ſtantiã:dico uel eo certe tẽpore punietur,& ſuppliciũ ſentiet : qñ priſtinũ corpus receperit : ut
cũ quo peccauit,cũ ipſo puniatur. AVGVST. Dicitur conceptio humana ſic procedere:ut
primis ſex diebus quaſi lactis habeat ſimilitudinẽ:ſequentibus nouem diebus conuertatur in
ſanguinẽ. Deinde duodecim diebus ſolidetur : reliquis quindecim formetur uſq; ad perfecta
liniamenta omniũ membrorũ:& hinc iam reliquo tempore uſq; ad tẽpus partus magnitudi
ne augeatur. HIER. Sicut neſcis uiã ſpiritus & animę ingrediẽtis in paruulũ:& ignoras oſſiũ
B & uenarũ uarietates in uentre prægnãtis:quomodo ex uili elemẽto corpus hominis in diuer-
ſas effigies atruſq; uarietur:& de eodẽ ſemine aliud molleſcat in carnibus,aliud dureſ in oſſi-
bus,aliud in uenis palpitet,aliud ligetur in neruis,ita dei opera ſcire non poteris qui factor eſt
omniũ. AVG. De animæ incarnatione utrũ ex illa una quæ primo homini data eſt:ſic cæte
ræ propagentur. An ſingulis quibuſq; nouæ etiã modo fiant. An alicubi iam exiſtentes, uel
mittãtur diuinitus,uel ſponte labantur in corpora? Quæ nã ſit eligenda opinio ſcire deſidero.
HIER. Super animæ ſtatu memini ueſtræ quæſtiũculæ:imò maximæ eccleſiaſticæ quæſtio
nis: Vtrũ lapſa de cœlo ſit:ut Pythagoras philoſophus omnesq́; Platonici & Origenes, pu-
tant:an propria dei ſubſtantia,ut Stoici,Manichæus,& inſana Priſcilliani hæreſis ſuſpicãtur:
an in theſauro habeantur dei olim cõditæ:ut quidã eccleſiaſtici ſtulta perſuaſione confidunt:
an quotidie à deo fiant,& mittantur in corpora,ſecundũ illud quod in euãgelio ſcriptum eſt:
Pater meus uſq; modo operatur,& ego operor:an certe ex traduce : ut Tertullianus, Apolli-
narius,& maxima pars occidentaliũ autumãt:ut quomodo corpus ex corpore, ſic aĩa naſca-
tur ex anima:& ſimili cum brutis animantibus conditione ſubſiſtat. AVGVST. Hoc certe
ſentis,quod ſingulas animas ſingulis naſcẽtibus etiã modo deus faciat. Cui ſententiæ ne obij
ciatur,quod oẽs creaturas ſexto die conſummauerit deus,et ſeptimo requieuerit:adhibes teſti
monium ex euangelio:pater meus uſq; nũc operatur. HIER. Quid enim ambiguitatis in di
cto eſt:ut diuerſæ intelligentiæ tribuaĩ occaſio? Cõſtat,et ſuper hoc nulla cõtentio eſt. AVG.
Doce ergo quæſo,quæ doceã:doce quod teneam. Et dic mihi ſi animæ ſigillatim in ſingulis
hodieq́; naſcẽtibus fiũt:ubi in paruulis peccẽt:ut indigeãt ſacramẽto Chriſti,remiſſione pecca
ti peccãtes in Adã:ex quo caro eſt propagata peccati:aut ſi nõ peccãt:qua iuſtitia creatoris, ita
peccato obligẽtur alieno? Cũ exinde propagatis mẽbris mortalibus inſeruntur:ut eas niſi per
eccleſiã ſubuẽtũ fuerit,dãnatio cõſequatur:cũ in earũ poteſtate nõ ſit,ut eis poſſit gratia bapti
ſmatis ſubuenire. HIER. Alienati ſunt pctõres à uulua:errauerũt ab utero:locuti ſũt falſa:ſta
tim ut nati ſũt,ſubiacuere peccato,ĩ ſimilitudinẽ præuaricatiõis Adæ,q̃ eſt forma futuri. Illud
quoq;

C quocꝫ quod in uolumine Iob ſcriptum eſt:nunquid mundus erit homo corā deo, aut in ope-
ribus ſuis irreprehenſibilis uir? Si aduerſus famulos ſuos non credit:& contra angelos ſuos
prauum quid reperit:quanto magis in his qui habitant domos luteas:è quibus & nos de eo-
dem luto ſumus? Nullus enim abſcꝫ peccato:ne ſi unius quidem diei fuerit uita eius. Si enim
ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu dei:quanto magis uermis & putredo:& hi qui peccato
offendentis Adam tenentur obnoxij? AVGVST. Obſecro te quomodo hæc opinio defen
ditur,qua creduntur animæ non ex illa una primi hominis fieri omnes:ſed ſicut illa una uni,
ita ſingulis ſingulæ. Ea uero quæ dicuntur alia contra hanc opinionem, facile me puto poſſe
refellere:ſicut eſt illud,quo quidam ſibi eam uidentur urgere:quomodo cōſummauerit deus
omnia opera ſua ſexto die,& ſeptimo die requieuerit,ſi nouas adhuc animas creat? Quibus ſi
diximus,quod ex euangelio ſuprà poſuiſti:Pater meus uſcꝫ nunc operatur:Reſpondent:
Operatur dictum eſt,inſtitutas adminiſtrando,non nouas inſtituendo. HIERO. Hic locus
apud imperitos & ſcripturarum ſanctarum meditationē uſumq́; & ſcientiam non habētes:ui
detur opinioni tuæ prima fronte blandiri. Cæterū diſcuſſius facile ſoluitur:et cum teſtimonia
ſcripturarum alijs cōparaueris teſtimonijs:ne ſibi ſpiritus ſanctus ꝓ qualitate locorum et tē-
porum uideatur eſſe cōtrarius:ſecundum illud quod ſcriptum eſt:Abyſſus abyſſum inuocat
in uoce cataractarū ſuarum. Cerno quò tua tendat aſſertio:ſed de hoc in poſterioribus diſſerē
dum eſt:ne dum miſcemus quæſtionibus quæſtiones:obſcuram audientibus intelligentiam,
relinquamus. AVGVST. Verum eſt quod à rebus quæ non erant inſtituendis requieuit:
& hoc uerum eſt,quod non ſolum gubernādo quæ fecit:uerum etiam aliquid non quod nō-
dum eſt:ſed quod iam creauerat numeroſius creādo,uſcꝫ nunc operatur. Vel ſic ergo uel alio
quolibet modo eximus ab eo quod nobis obijcitur de requie dei ab operibus:ne ꝓpterea nō
credamus nunc uſcꝫ fieri animas nouas,non ex illa una,ſed ſicut illam unam. Nam quod di-
citur:quare facit animas eis quos nouit cito morituros? Poſſumus reſpondere parētum hinc
D peccata,uel uinci,uel flagellari. HIERO. Super quo quid mihi uideretur,in opuſculis con-
tra Ruffinum olim ſcripſiſſe me noui:aduerſum eum libellum quem ſanctæ memoriæ Ana-
ſtaſio epiſcopo Romanæ eccleſiæ dedit. In quo lubrica & ſtulta ac ſubdola confeſſione,dum
auditorum ſimplicitati illudere nititur:ſuæ fidei,imò perfidiæ illuſit. AVGVST. Quod in
libro aduerſum Ruffinum poſuiſti quoſdam huic ſententiæ calumniari:quod deum dare ani
mas adulterinis conceptibus uideatur indignum:unde conantur aſtruere meritis geſtæ ante
carnem uitæ,animasquaſi ad ergaſtula huius mundi iuſte poſſe perduci:non me mouet mul-
ta cogitantem,quibus hæc poteſt calumnia refutari. Et quod ipſe reſpondiſti:non eſſe uitium
ſementis in tritico,quod furto dicitur eſſe ſublatum:ſed in eo qui frumenta furatus eſt:nec id-
circo terram nō debuiſſe gremio ſuo ſemina confouere:quia ſator immūda ea ꝓiecerit manu:
elegantiſſima ſimilitudo eſt,quam & antecꝫ legerem nōnullas mihi obiectio iſta de adulteri-
nis fœtibus in hac queſtione faciebat anguſtias:generaliter intuenti multa bona deum facere,
etiam de noſtris malis prauiſq́; peccatis. Animalis autem cuiuſcꝫ creatio ſi habeat prudētem
piumq́; conſideratorem,ineffabilem creatori laudem excitat:quanto magis creatio nō cuiuſ-
libet animalis,ſed hominis? Si autem cauſa creandi quæritur,nulla citius & melius reſponde-
tur:niſi quia omnis creatura dei bona eſt. Et quid dignius,q̄ ut bona faciat deus bonus, quæ
nemo poteſt facere niſi deus? Hæc & alia quæ poſſum,& ſicut poſſum dico aduerſum eos,q̄
opinionē hanc,qua credūtur animæ ſicut illa una ſingulis fieri,labefactare conātur. HIERO.
Antonius orator egregius:in cuius laudibus Tullius perſonat,diſertos ſe ait uidiſſe multos:
eloquentē adhuc neminem. Noli igitur mihi oratorum & non tuis floribus ludere:per quos
ſolent imperitorum atcꝫ puerorum aures decipi:ſed ſimpliciter dic quid ſentias. AVGVST.
Cum ad pœnas uentum eſt paruulorū,magnis,mihi crede,coartor anguſtijs:nec quid reſpō
deam,prorſus inuenio. Nō ſolum eas pœnas dico,quas habet poſt hāc uitam illa damnatio,
quò neceſſe eſt trahātur,ſi de corpore exierint ſine Chriſtianæ gratiæ ſacramēto:ſed eas ipſas

quæ in

A quæ in hac uita dolentibus nobis uerſantur ante oculos:quas enumerare ſi uelim,prius tempus quàm exempla deficient.Langueſcunt ægritudinibus,torquentur doloribus,fame & ſiti cruciantur,debilitantur membris,priuantur ſenſibus,uexantur ab immundis ſpiritibus.Demonſtrandum eſt itaq; quomodo iſta ſine ulla ſui mala cauſa iuſte patiantur.Non enim dici fas eſt,aut iſta ignorante deo fieri,aut eum non poſſe reſiſtere facientibus,aut iniuſte iſta uel facere,uel permittere. HIERON. Diuerſis teſtimonijs ſcripturarum eadem in quæſtione uteris in theatrales præſtigias:qui unum eundemq; hominem perſonarum uarietate mutata in Martem Venerem producunt:ut qui prius rigidus & truculētus inceſſerat,poſtea ſoluatur in mollitiem fœminarum. AVGVST. Cum te iratum ſenſero,nihil aliud quàm ueniam deprecabor. HIERON. Quæſo ut patienter audias:non enim de aduerſario uictoriam,ſed contra mendacium quærimus ueritatem. AVGVST. Nunquid nam ſicut animalia irrationabilia recte dicimus in uſus dari naturis excellentioribus,& ſi uitioſis:ſicut apertiſſime in euangelio uidemus, porcos ad uſum deſyderatum conceſſos eſſe dæmonibus:hoc & de homine recte poſſumus dicere:animal eſt enim,ſed rationale,& ſi mortale. Anima eſt rationalis in illis membris quæ tantis afflictionibus pœnas luit. Deus bonus eſt,deus iuſtus eſt,deus omnipotens eſt:hoc dubitare omnino dementis eſt. Tantorum ergo malorum,quæ fiunt in paruulis cauſa iuſta dicatur. Nam cum maiores iſta patiantur,ſolemus dicere,aut ſicut in Iob merita examinari,aut ſicut in Herode peccata puniri:& quibuſdā exemplis,quæ deus manifeſta eſſe uoluit,alia quæ obſcura ſunt hominum coniecturæ conceditur,ſed hoc in maioribus. De paruulis autem quid reſpondeamus ediſſere,ſi tantis pœnis nulla in eis ſunt punienda peccata. Nam utiq; nulla eſt in illis ætatibus examinanda iuſticia. HIERON. Dedit Eccleſiaſtes primo omnium mentem ſuam ad ſapientiam requirendam,& ultra licitum ſe extendens,uoluit cauſas rationesq; cognoſcere,quare paruuli corriperentur à dæmone. Cur naufragia & iuſtos & impios pariter

B abſorberent. Vtrum & hæc & his ſimilia caſu euenirēt,an iudicio dei? Et ſi caſu,ubi prouidentia. Si iudicio,ubi iuſticia dei? AVGVST. Doce igitur,quid dicere,quid ſentire debeamus,ut cōſtet nobis ratio nouarum animarum,ſingulis corporibus ſigillatimq; factarum. HIERON. Videris mihi obliuioſus eſſe,& quaſi nihil ſupra dictum ſit,per eaſdem diſputationis reuerti lineas:hoc enim lōga diſſertione diſcuſſum eſt. AVGVST. Damnationis in paruulos cauſam requiro:quia neq; animarum,ſi nouæ fiunt ſingulis ſingulæ,uideo eſſe ullum in hac ætate peccatum,nec à deo damnari aliquam credo,quam uidet nullum habere peccatum. An forte dicēdum eſt in paruulo carnem ſolam eſſe peccati,nouam uero illi animam fieri,qua ſecundum dei præcepta uiuente in adiutorio gratiæ Chriſti,& ipſi carni edomitæ ac ſubiugatæ poſſit incorruptionis meritum comparare. HIERON. Demus operam ut pernicioſiſſima hæreſis de eccleſia auferatur,quæ ſemper ſimulat pœnitētiam,ut docendi in eccleſijs habeat facultatem, ne ſi aperta ſe luce prodiderit,foras expulſa moriatur. AVGVST. Quærenda cauſa atq; reddenda eſt,quare damnentur animæ,quæ nouæ creantur ſingulis quibuſque naſcentibus,ſi præter Chriſti ſacramentum paruuli moriantur. Damnari enim eas,ſi ſic de corpore exierint, & ſancta ſcriptura,& ſancta eſt teſtis eccleſia. Vnde illa de animarum nouarum creatione ſententia,ſi hanc fidem fundatiſſimam non oppugnat,ſit & mea:ſi oppugnat,non ſit & tua. Nolo mihi dicatur pro hac ſententia debere accipi quod ſcriptum eſt:Qui finxit ſpiritum hominis in ipſo,& qui fingit ſigillatim corda eorum. Aliquid fortiſſimum atque inuictiſſimum requirendum eſt,quod nos non cogat deum credere ullarum animarum ſine culpa aliqua damnatorem. Nam uel tantundem ualet,uel plus eſt forſitan creare quàm fingere:& tamen ſcriptum eſt:Cor mundum crea in me deus. Nec ideo putari poteſt anima hoc loco optare ſe fieri priuſquàm aliquid eſſet. Sicut ergo iam exiſtens creatur innouatione iuſticiæ,ſic iam exiſtens fingitur confirmatione doctrinæ. Nec illud quod in Eccleſiaſte ſcriptum eſt: Tunc conuertetur in terram puluis ſicut fuit,& reuertetur ſpiritus ad dominum qui dedit illum,iſtam confirmat ſententiam, quam uolumus eſſe noſtram. Plus enim hoc ſuffragatur eis, qui ex una

C putant omnes eſſe animas. Nam ſicut conuertitur,inquiunt,puluis in terram ſicut fuit,& tamen caro,de qua hoc dictum eſt,ad hominem nō reuertitur,ex quo propagata eſt,ſed ad terram unde primus homo factus eſt:ſic & ſpiritus ex ipſius unius ſpiritu propagatus,nō tamen ad eum reuertitur,ſed ad dominum è quo illi datus eſt. Verum quia hoc teſtimonium ita pro iſtis ſonat,ut non omnino huic opinioni,quam defendi uolo,uideatur eſſe contrarium:admonendam tantum credidi prudentiam tuam,ne talibus teſtimonijs ex his anguſtijs me coneris eruere. Nam licet nemo faciat optando ut uerum ſit quod uerum non eſt,tamen ſi fieri poſſet optarem,ut hæc ſententia uera eſſet,ſicut opto,ut ſi uera eſt,abs te liquidiſſime atq; inuictiſſime defendatur. HIERON. Propoſuiſti teſtimonia,quæ non de alterius ſcripturæ loco,ſed de proprijs libris abſoluta ſunt:Reuertatur puluis in terram ſuam unde ſumptus eſt,& ſpiritus reuertatur ad dominum qui dedit illum. Ex quo ſatis ſunt ridendi,qui putāt animas cum corporibus fieri,& non à deo,ſed à corporum parente generari. Cum enim caro reuertatur in terram,& ſpiritus redeat ad deum qui dedit illum:manifeſtum eſt,deum parentem eſſe animarum,non homines. AVGVST. Illam uero opinionem,quod ex una fiant omnes animæ,nec diſcutere uolo niſi neceſſe ſit. Atq; utinam iſta de qua nunc agimus,ſi uera eſt,ſic abs te defendatur,ut hoc neceſſe iam non ſit. Quamuis autē deſyderem,rogem,uotis ardentibus exoptem & expectem,ut per te mihi dominus huius rei auferat ignorantiam:tamen ſi (quod abſit) minime meruero,patientiā mihi petam à domino noſtro. HIERON. Iuxta beatum Apoſtolum: Vnuſquiſq; in ſuo ſenſu abundat,alius quidem ſic,alius autem ſic. Certe quicquid dici potuit, & ſublimi ingenio de ſcripturarum ſanctarum hauriri fontibus,à te poſitum atque diſertum eſt. Sed quæſo reuerentiam tuam,parumper patiaris me tuum laudare ingenium. Nos enim inter nos eruditionis cauſa diſſerimus. Cæterum æmuli,& maxime hæretici,cum diuerſas inter nos ſententias uiderint,de animi calumniabuntur rancore deſcendere. Mihi autem decre-

D tum eſt te amare,ſuſpicere,colere,mirari,tuaq; dicta quaſi mea defendere. AVGVST. Qui animas ex una propagari aſſerunt,quam deus homini primo dedit,atque ita eas ex parentibus trahi dicunt,ſi Tertulliani opinionem ſequuntur,profecto eas nō ſpiritus,ſed corpora eſſe contendunt,& corpulentis ſeminibus exoriri:quo peruerſius quid poteſt dici? HIERON. Qui dicunt prius animas fuiſſe quàm natæ ſunt,& non corpori ſecundum exemplum primi hominis à deo quotidie fieri,anathema ſint. AVGVST. Quis negat non unius tantum,ſed omnis animæ creatorē factoremq; deum,niſi qui eius eloquijs apertiſſime refragatur? Sine ulla quippe ambiguitate per prophetam dixit:Omnem flatum ego feci,animas ſcilicet intelligi uolens. HIERON. Dominus in euangelio:Videte,inquit,ne contemnatis unum ex his puſillis. Dico enim uobis,quia angeli eorum ſemper uident faciem patris mei qui in cœlis eſt. Magna dignitas animarum ut unaquæq; habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui angelum deſignatum. Sufficiat nobis memorata credulitas,& noſtra tandem finiatur oratio. Ecce deo fauente feci quod flagitaſti,imò quod potui:rationem animæ iuxta exēplum primi hominis,& uerbum ſaluatoris à domino deo quotidie fieri,iamq; formato corpori dari,totumq; curſum eius breuiter licet,ſaltibus potius,ſi dici fas eſt,quàm paſſibus pro feſtinatione ad finem uſq; perduxi: atq; pro tenuitate ingenioli mei per cunctos eccleſiæ magiſtros,præſertim per duos pinguedinis libros,Auguſtinum uidelicet & Hieronymum aſſiſtentes,aureo,dextera læuaq; candelabro,inſtar duorum cœli luminarium,cognitioni ad liquidum tradidi:de quàmplurimis eorum opuſculis,ſua eis ſolerti uigilantia,& ſagaci perquiſitione inueſtigata reſtituens dicta,loqui ueluti præſentes alternis uicibus feci. Quid tam rectum,quid tam uerum,quid tam catholicum,quid ſole clarius,ad inſtructionem omnium magis utile,uel contra hæreticos certe, qui inimica aduerſum nos mente deſæuiunt,quid tam irreprehēſibile? Vos ergo catholicorum uirorum præcepta tenaciter aſſequendo,iuſti hæredes,ſed & neceſſarij inueniemini:qui Latiali eloquio pollentes,ſapientioribus præferamini:& nō magis ſtillantis liquoris,ſicut præfatione comprehendi,quàm inundantium fluuiorum ubertate rigati,redundetis fluentis ſanctorum.

De corpore

A DE CORPORE ET SANGVINE CHRISTI

Homilia incerto autore.

MAgnitudo cœleſtium beneficiorum anguſtias humanæ mētis excedit:& propterea
ordinauit ita diuina prouidentia:ut quod capere in nobis ratio rerum mole uicta
non poterat:fides deuota conciperet:& intellectum credulitas robuſta nutriret.
Cum ergo propter tranſgreſſionem Adæ, origini & morti teneremur obnoxij:
proſpiciens ex alto deus,ex quo eſſemus graui debitores,iuxta qualitatem captiuitatis:repa-
rauit munus redemptionis,id eſt,ut pro debita morte offerret indebitam,quia nec nos habe-
bamus unde uiueremus,nec iſte unde moreretur.Materiam ergo de noſtra mortalitate ſuſce-
pit,ut de ſua immortalitate collata,mori poſſit uita pro mortuis.Et quia corpus aſſumptum
ablaturus erat ab oculis noſtris,& ſyderibus illaturus,neceſſarium erat,ut nobis in hac die ſa-
cramentum corporis & ſanguinis ſui conſecraret,ut coleretur uel iugiter,iure per myſterium
quod ſemel offerebatur in precium,ut quia quotidiana & indefeſſa currebat pro hominum
ſalute redemptio,perpetua eſſet etiam redemptionis oblatio,& perennis illa uictima,uiueret
in memoria,& præſens ſemper eſſet in gratia.Vera unica & perfecta hoſtia fide exiſtimanda
non ſpecie:nec exterioris cenſenda uiſu hominis,ſed interioris affectu.Vnde merito cœleſtis
confirmat autoritas,quia caro mea uere eſt cibus,& ſanguis meus uere eſt potus.Recedat ergo
omne infidelitatis ambiguum,quandoquidem qui autor eſt muneris,ipſe eſt etiam teſtis ueri-
tatis.Nam uiſibilis ſacerdos,uiſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui,uerbo
ſuo ſecreta poteſtate conuertit,ita dicens:Accipite & comedite,hoc eſt corpus meum.Et ſan-
ctificatione repetita:Accipite,inquit,& bibite,hic eſt ſanguis meus.Ergo ut ad nutum præci-
pientis domini,repente ex nihilo ſubſtiterunt excelſa cœlorum:profunda fluctuum,uaſta ter-
rarum,ita parem potentiam in ſpiritalibus ſacramentis uerbis præbet uirtus,& rei ſeruit effe-
B ctus.Quanta itaqꝫ & quàm celebranda uis,diuinæ benedictionis operetur:& quomodo tibi
nouum & impoſſibile uideri non debeat,quod in Chriſti ſubſtātiam terrena & mortalia com-
mutantur:teipſum,qui iam in Chriſto es regeneratus interroga.Dudum alienus à uita,pere-
grinus à miſericordia,à ſalutis uia,intrinſecus mortuus exulabas:ſubito initiatus Chriſti legi-
bus,& ſalutaribus myſterijs innouatus,in corpus eccleſiæ nō uidendo,ſed credēdo tranſiuiſti:
& de filio perditionis,adoptiuus dei fieri occulta puritate meruiſti,in menſura uiſibili perma-
nens,maior factus es teipſo uiſibiliter ſine quantitatis augmento:cum ipſe atque idem eſſes,
multo aliter fidei proceſſibus extitiſti.In exteriore nihil additum eſt:& totum in interiore mu-
tatum eſt,ac ſic homo Chriſti filius effectus,& Chriſtus in hominis mente formatus eſt.Sicut
ergo ſine corporali ſenſu præterita uilitate depoſita,ſubito noua indutus es dignitate:& ſicut
hæc quæ in te deus læſa curauit,infecta diluit,maculata deterſit:non ſunt oculis,nec ſenſibus
tuis credita:ita cum reuerendo altari cœleſtibus cibis ſatiandus accedis,ſacrum dei tui corpus
& ſanguinem reſpice,honora,mirare,mente continge,cordis manu ſuſcipe:& maxime hauſtu
interiori aſſume.Quod ſi illius ueteris legis manna de quo legitur:Pluit eis manna ut ederent:
hoc unicuiqꝫ ſapiebat quod deſyderijs concupierat:aliudq́ꝫ erat quod ſumebatur,aliud quod
uidebatur:inuiſibiliterq́ꝫ ſapor ille in ſingulorum ſenſibus formabatur:ſi ergo illud ueteris le-
gis manna,cœlitus elapſum per multimodas ſuauitates,naturæ ſuæ meritum & generis ſui
excedebat intuitum:& ſi creaturam ſuam diſpenſatio largitoris multiplici diuerſitate condide
rat,ut præberet guſtus quod ignorabat aſpectus:quia iuxta recipientis deſyderium,eſcæ illius
nouitas & dignitas naſcebatur:Vnumquenqꝫ enim uarijs & alienis ſaporibus reficiebat mel-
lifluum pluuiæ illius donum,& multiplex ſicci imbris obſequium:quæ cum ita ſint:quod il-
lic auiditas faciebat,hic fides faciat:& ſicut in corpore cibus ſapiebat,in pectore deus credulita-
te proficiat:ſicut legimus:Accedat homo ad cor altum,& exaltabitur deus:Ideo quod ibi dele
ctatio obtinebat in faucibus,hic benedictio operetur in ſenſibus.Ad cognoſcendum & perci-
piendum ſacrificium ueri dominici corporis,ipſa te roboret potentia conſecratoris:& qui tunc

C latuit præfiguratus in manna,ſit tibi nunc manifeſtatus in gratia.Ipſum autem fuiſſe in man-
næ illius ſpeciæ præfiguratum:etiam propheta euidenter oſtendit,dicens: Panem cœli dedit
eis:panem angelorum manducauit homo.Et quis panis eſt angelorum niſi Chriſtus,qui cibo
ſuæ charitatis & lumine claritatis nos ſatiat?Et hunc dat panem,dicente propheta: Sexta die
duplum colliges.Dum enim primo à dominica die in lege tribuitur,& in ſolo ſabbato dene-
gatur:iam tunc Chriſtus ab eccleſia cui dominicum reſurrectionis diem conſecrauit,recipien-
dus oſtenditur:& ſynagogæ ad quam cultus ſabbati pertinebat,negãdus eſſe percipitur:dum
dies qui eſt dies ſeptimus,cœleſtis panis fraude mulctatur.De quo pane uetus narrat hiſtoria.
Nec qui plus collegerat habuit amplius:nec qui minus parauerat,reperit minus:eo quod eu-
chariſtiæ perceptio non in quantitate,ſed in uirtute conſiſtat:quod corpus domini ſacerdote
diſpenſante tantum eſt in exiguo,quantum eſſe conſtat in toto.Quod cum eccleſia fidelium
ſumit:ſicut plenum in uniuerſis,ita integrum eſſe probatur in ſingulis.De quo ſenſu apoſtoli-
ca ſententia deriuata eſt dicens:Qui multa habet non abundabit,& qui modicum habet,non
minorabit.Non enim de communi pane accipi dictum poteſt,quem ſi forte eſurientibus ap-
poneremus:nõ ex toto perueniret ad ſingulos:quia particulatim & minutatim pro portione
ſua unuſquiſque præſumeret.De hoc uero pane cum aſſumitur,nihil minus habent ſinguli
quàm uniuerſi,totum unus,totum duo,totum plures ſine diminutione accipiunt:quia bene-
dictio huius ſacramenti ſcit diſtribui,nec ſcit diſtributione conſumi. Sacramenti itaque huius
formam,etiam in Iudæorum paginis uidemus expreſſam.Nam de Melchiſedec in Geneſi le-
gimus:Et Melchiſedec rex Salem obtulit panem & uinum & benedixit Abrahæ.Fuit autem
ſacerdos dei altiſſimi:dumq; à præputio,id eſt,à gentili,circuncíſio futura benedicitur:eccleſiæ
gloria prædicatur:& ſynagogæ infideli populus ex gentibus acquiſitus præponitur. Huius
ergo Melchiſedec genealogia uel origo noticiam illius temporis latuit:& oblatione panis &
D uini,hoc Chriſti ſacrificium præfigurauit,de quo propheta pronunciat: Tu es ſacerdos in
æternum ſecundum ordinem Melchiſedec.Nam & Moyſes de eo myſterio loquens:uinum
& ſanguinem ſub una appellatione ſignificat:& in benedictione patriarchæ dominicam paſ-
ſionem multo amplius demonſtrat:ita inquiens.Lauabit in uino ſtolam ſuam,& in ſanguine
uuæ pallium ſuum.Aduerte quàm euidẽter conſtat uini creaturam,Chriſti ſanguine nuncu-
patam.Et quid adhuc de hac duplici ſpecie inquirere debeas,ipſo domino atteſtãte cognoſce:
Niſi,inquit,manducaueritis carnem filij hominis,& biberitis eius ſanguinem,non habebitis
uitam in uobis.Quod teſtimonium cõtra Pelagij blaſphemias euidentiſſimum atq; ualidiſſi-
mum eſt:qui aſſerere arrepta impietate præſumit,nõ propter uitam,ſed propter regnum cœ-
lorum,baptiſmum paruulis conferendum.Sub his enim dei uerbis,quibus euãgeliſta pronun
ciat,non habebitis uitam in uobis:aperte intelligẽdum eſt,quod omnis anima munere baptiſ-
mi uacua:non ſolum gloria careat,ſed & uita.Hoc itaq; dominici ſanguinis uinum aqua eſſe
miſcẽdum:nõ ſolum traditione ſed ipſo genere paſſionis oſtẽdit:ex cuius ſacro latere ſanguis
& aqua lanceæ illiſione profluxit:ſicut & propheta multo ante præcinit dicẽs:Percuſſit petrã
& effluxerunt aquæ.Et Apoſtolus:Bibebãt,inquit,de cõſequẽte eos petra.Vides quod qui bi
berit de Chriſti gratia,ſequitur eum Chriſti miſericordia.Sed in Solomone de ipſo deo prædi
ctum legimus:ſapiẽtia,inquit,ædificauit ſibi domum,id eſt,corpus hominis aſſumpſit:in quo
habitat plenitudo diuinitatis:Excidit colũnas ſeptẽ:quia illum benedictio gratiæ ſeptiformis
impleuit.Mactauit hoſtias ſuas:miſcuit in cratere uinum ſuum:& parauit mẽſam ſuã.Et in ſe-
quenti:Venite,& edite de meis panibus,& bibite uinum quod miſcui uobis.Admixtum ergo
aqua uinũ legimus.Nũc cauſam quare utrũq; dominus miſceri uoluerit,inquiramus. Quãdo
in Iudæorũ cõuiuio nuptiali uinũ,id eſt,fides in eis deficiebat:uinum,inquit,deficiebat:quia ui
nea fructũ negabat:de qua dicitur:Expectabã ut faceret uuas,fecit aũt ſpinas.Vnde & ſertum
ſpineum capiti redẽptoris impoſuit,quãdo dominus nuptiali tempore,id eſt,quãdo ſponſus
ſe eccleſiæ ſuæ paſchali exultatione iungendo aquas in uinum cõuertit:manifeſte præfigurans
multitudines

A multitudines gẽtium de ſanguinis ſui gratia eſſe uenturas. Per aquas enim populos ſignificari,
ſacris aperitur eloquijs: ſicut legitur: Aquæ iſtæ quas uidiſti, populi ſunt & gentes & linguæ.
Vnde & aduertimus in aquis figuram gentium demõſtrari, in uino autem ſanguinem domi-
nicæ paſſionis oſtendi. Ac ſic cum in ſacramentis uino aqua miſcetur, Chriſto fidelis populus
incorporatur & iungitur, & quadam ei copula perfectæ charitatis unitur, ut poſſit dicere cum
Apoſtolo: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an perſequutio? & re-
liqua. Deus autem homini ſuſcepta ſanctificatione miſcetur, quam fides in ipſo peccatore affe-
ctus iuſticiæ, miſericordia pietatis infundit. Etiam in hoc ipſo, quod in numeroſis tritici granis
panem cõfici nouimus, unitatem cõſtat aſſignare populorum. Sicut enim frumẽtum quod ſo-
la purgãtis ſollicitudine ad candidã ſpeciem molarum labore perficitur, ac per aquã & ignem
in unius panis ſubſtãtiam cõgregatur: ſic uariæ gentes, diuerſæq; nationes, in unam fidem con
uenientes, unum de ſe Chriſti corpus efficiunt, & Chriſtianus populus quaſi tritici grana innu
merabilia in ſacrilegis nationibus fide purgata atq; cribrata diſcernitur. Et in unum, quaſi infi
delium lolio pertranſeunte colligitur, & duorum teſtamentorum inſtructione, uelut frumen-
tum gemino molarum opere curatum niteſcit, & in illam primæ originis dignitatem natiuo
candore mutatur, ac per aquam baptiſmi, uel per ignem ſpiritus ſancti, æterni illius panis cor-
pus efficitur. Sicut ergo ſeparari grana ab illius cõfectione panis adunatione nõ poſſunt, & ſi-
cut aquæ ad propriã redire ſubſtantiã in uinum permixtæ, iam nõ poſſunt: ſic & fideles quiq;
atq; ſapientes, qui redemptos ſe Chriſti ſanguine & paſſione cognoſcunt, ita debent quaſi inſe
parabilia membra capiti ſuo, fidei obſeruatione & ardentiſſima religione ſociari, ut ab ea non
uoluntate, non neceſſitate ſeiungi, non illa terrenæ ſpei ambitione, nõ deniq; ipſa poſſint mor-
te diuelli. Nec dubitet quiſquam primarias creaturas, nutu diuinæ potentiæ, præſentia ſum-
mæ maieſtatis in dominici corporis tranſire poſſe naturam, cum ipſum hominem uideat artifi
B cio cœleſtis miſericordiæ Chriſti corpus effectum. Sicut autem quicunq; ad fidem Chriſti ue-
niens ante uerba baptiſmi adhuc in uinculo eſt ueteris debiti, his uero memoratis mox exui-
tur omni ſece peccati: ita quando benedicendæ uerbis cœleſtibus creaturæ ſacris altaribus im-
ponuntur, antequàm inuocatione ſui nominis conſecrantur, ſubſtantia illic eſt panis & uini,
poſt uerba autem corpus & ſanguis eſt Chriſti. Quid autẽ mirum eſt, ſi ea quæ uerbo potuit
creare, uerbo poſſit creata conuertere? Imò iam minoris uidetur eſſe miraculi, ſi id quod de ni-
hilo agnoſcitur condidiſſe, iam conditum in melius ualeat commutare. Require quid ei poſſit
eſſe difficile, cui facile fuit hominem de limi materia figurare: imaginem etiã ſuæ diuinitatis in-
duere: cui promptum eſt eum rurſum reuocare de inferis, reſtituere de perditione, reparare de
puluere, de terra in cœlum leuare, de homine angelum facere, corpus humanum cõforme cor-
pori ſuæ claritatis reddere, figmentum ſuum in regni ſui cõſortio ſublimare: ut qui corpus no
ſtræ fragilitatis aſſumpſerat, nos in corpus ſuæ immortalitatis aſſumat: ad quam glorioſam
reſurrectionem pijs nos operibus præparare dignetur, qui uiuit & regnat in ſecula ſeculorum.

HOMILIA SVPER EVANGELIVM Matthæi, incerto autore.

SAnctus euangeliſta docet nos neceſſitatem inopiæ tolerantes, ſubſidij cauſa ami-
cum debere perquirere, & id quod deeſt ad refectionem alterius, oportere ab alte-
ro mutuari. Intantum autem ad poſtulandum peruicacem eſſe uoluit petitorem,
ut nec nocturnis horis pulſare amici ianuam deſinat, nec excitare eum dubitet
quieſcentem: ita etiam, ut tædium inferens impudentia mereatur, quod amicitia non meretur,
& communicationem panis extorqueat importunitas, quam non impetrat humanitas. Ait
enim: Quis ueſtrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte &c. Videtur ergo ſecun-
dum literam aliquid perſuadere, ut media nocte quieſcenti amico & clauſo cubiculo dormien
ti moleſti eſſe minime deſinamus. Sed ſi ad ſpiritalem nos intelligentiam reuocemus, inuenie-
mus, non dure dominum, ſed utiliter præcepiſſe. Nam utiq; poſtquàm diſcipulos orationem

C dominicam docuit,hanc ſubiecit parabolam:ut intelligeremus importunos nos amicos eſſe debere,non expoſtulando aliquid,ſed potius precando:id eſt, Chriſtum non carnali manu percutiẽdo,ſed ſpirituali oratione pulſando.Ipſe enim,ſi recte uiuimus,amicus noſter eſt. Nam quis amicitior nobis eſt,quàm ille qui precio ſui ſanguinis nos redemit? Ipſe,inquam,amicitior omnibus eſt,qui cum ſit dominus,amicus eſſe dignatur,dicens ad apoſtolos:Iam non dicam uos ſeruos,ſed amicos.Huius ergo amici oſtium inceſſabiliter pulſare debemus,& horis eum inquietare nocturnis,& uſqueadeo moleſti eſſe,ut importuni etiam iudicemur. Sed non huius importunitatis uereamur offenſam:quia hæc apud dominum importunitas opportuna eſt.Acceptior enim eſt illi impudens deprecatio quàm ſecura præſumptio,hoc eſt,plus meretur qui ſollicitus orat inſtanter,quàm qui confidens diſſimulat negligenter.Ait enim & ille: ſi perſeuerauerit pulſans.Perſeuerans igitur meretur accipere:quod alibi euidentius dicit: Qui perſeuerauerit uſque in finem,hic ſaluus erit. Non multum ergo iuuat frequenter orare,cui contigerit aliquando ceſſare.Semper igitur & ſine intermiſſione petendum eſt & pulſandum, ne precatio ante acta nihil proſit,ſi non ad finem eodem quo cœperit tenore peruenerit.Dico, inquit,uobis,& ſi non dabit illi ſurgens,eo quod amicus eius ſit,propter importunitatem eius ſurget & dabit.Magna perſeuerantia eſt,quæ quamuis importuna eſt,quanquàm moleſta ſit deo,tamen plus amica eſt,quàm amicus.Ecce enim quod amico negatur, perſeuerantia promeretur.Illi recuſat de fiducia, huic de contentione compatitur. Illi non largitur familiariter pulſanti,huic pertinaciter miſeretur oranti.Pulſemus igitur oſtium domini,non ſolum per fidem,ſed etiam perſeuerantia,ut aperiatur nobis:& media nocte pulſemus,ne grauis nos ad uigilandum peccatorum ſomnus inuadat:quoniam ſcriptum eſt: Beati ſerui quos cum uenerit dominus inuenerit uigilantes. Hoc autem oſtium aperiri ſibi apoſtolus expoſcit,non ſolum ſuis,ſed etiam proprijs orationibus obſecrans ſe iuuari,dicens: Vt aperiatur mihi oſtium

D ad loquendum myſterium Chriſti:ſcilicet aperto oſtio illos ſacramenti panes accipere deſyderans,de quibus eſurientis gentilis populi ad cognoſcendum dominum inedia ſaturetur.Et nos ergo pulſemus hoc oſtium & perſeueranter oremus,ut ex ipſo ſapientiæ & ſcientiæ panem accipere mereamur.Nam niſi ſubſtantiam exinde ſumpſerimus,fraternitatis iſtius deſiderium proprio ſermone reficere non ualemus. Vel homo iſte quilibet Chriſtianus intelligitur,qui fidem trinitatis tantummodo intelligit:& quod neceſſarium eſt,niſi alter eum doceat, ignorat.Amicus uero eius,ut diximus,Chriſtus eſt.Quod dicit:uadit ad illum media nocte, id eſt,in nouiſſimo tempore,& dicit illi:commoda mihi tres panes:ac ſi dicat anima illa ad Chriſtum:commoda mihi fidem trinitatis,& fac me intelligere quemadmodum operari me oportet.Amicus meus uenit de uia,ac ſi dicat,ſenſus meus ambulauit per diuerſas regiones,& rediens ad me uacuus eſt,non habeo alimenta ſpiritualia quæ ante illum ponam:niſi in me doceas fidem trinitatis,ſpem,charitatem,& omne quod ei tribuam:nec unde eum doceam habeo.Ad quem ille reſpondens deintus dicat:Noli mihi moleſtus eſſe,& cætera. Diſtulit quidem deſyderium,ſed non abſtulit,ut plus nos quæramus,& inuētus ſtrictius teneatur. Quod uero dicit:Pueri mei mecum ſunt,ac ſi dicat dominus Chriſtus omnipotens:ſancti mei quos uolui iam mecum ſunt.Non poſſum ſurgere & dare tibi.Ideo negat petitionem,ut probet cuiuſlibet perſeuerantiã.Et quod dicit:ſi nõ dabit illi ſurgẽs eo quod amicus eius eſt,propter improbitatẽ tamen eius ſurget & dabit illi quotquot habet neceſſarios:ſic & dominus Ieſus amicus & frater noſter Chriſtianorũ,omni importune fideliterq́; petẽti pro iugi petitiõe quicquid in nomine eius petierit,ſine difficultate tribuet.Sicut & ſequitur:ego uobis dico:Petite & dabitur uobis:quærite,& inuenietis:pulſate,& aperietur uobis:id eſt,petite patrem,quærite filium, pulſate ſpiritum ſanctum. Vel petite cogitationibus,quærite uerbis,pulſate operibus.Siue petite fide,quærite opere,& pulſate ſcientia:& ecce omnia aperientur uobis.Quis autem ex uobis patrem petit panem,nunquid lapidem dabit illi? Ac ſi dicat:qui petit à domino charitatem & dilectionem,non illi dat duritiem cordis. Aut piſcem,nunquid pro piſce ſerpentem dabit

A dabit illi? Per piſcem fides intelligitur, per ſerpentem infidelitas: ac ſi dicat: ſi petis à domino fidem, non tribuit tibi infidelitatem. Aut ſi petit ouum, nunquid porriget illi ſcorpionem? ac ſi dicat: Si habes in deum ſpem ueram, ſiue cogitationem ſanctam in corde tuo cogitaueris, non contrarietatem, nec inſidiarum calumniam à domino pertimeſcas. Si ergo uos cum ſitis mali, noſtis bona dare filijs ueſtris, quãto magis pater ueſter de cœlo dabit uobis ſpiritum bonum timentibus ſe? Ac ſi diceret: ſi homines carnales inter bonum & malum diſcernitis, & non uultis ut quiſque ueſtrum de manu ueſtra malum pro bono recipiat: quãto magis deus qui cuncta condidit homini, quem ad imaginem ſuam fecit, fideliter ſibi petenti tribuet bona? Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo niſi ut accendatur? Quid hoc loco ignem niſi ſpiritum ſanctum intelligimus: quem dominus in terram miſit, ut urat uitia & peccata, & accendat animas per charitatem atque illuminet?

PETRI PAVLI VERGERII IVSTINOPOLITANI DE DIUO HIERONYMO ORATIO.

Sanctiſſimum doctorem fidei noſtræ Hieronymum, cuius dies ſolennis adeſt: ita mihi dari cupio recte laudare, ut in eo laudando laudem ipſe meam non quæra͂: Sed ſit ei quemadmodum ſermo, ita & mens propria intentione dedicata: quanquam quid ſperandum ſit laudis loquuturo, non uideo: ubi magnitudine reru͂, eloquentiæ uis omnis obruitur, & excellentiæ meritorum omnis impar eſt ſermo. Me uero minime omnium ſperare id conuenit, ac ſi quid talium mentem ſubeat, planè deſipio: qui cu͂ obire quotannis munus hoc laudum ſoleo, ſemper tamen poſteaquàm id cœpi, ita deinceps per annos affectus ſum, ut augeri mihi deſyderium ſentiam, minui facultatem. Euenit autem
B hoc fortaſſe: ſiue quod nondum ſatis ſint mihi uires ingenij mei perpenſæ, qui ſubire tanti oneris cauſam non uererar: quod quantum ſit, & intellexi tantiſper dudum, & indies perſpicio magis: Siue q͂d illius merita apud plurimos quidem diligenter paru͂ animaduerſa, à me uero etiam ſummo ſtudio conſiderata, quo magis eluceſcunt, eo magis affectum mentis alliciunt, & à conſequendi ſpe ingenij acumen magis magiſq; deterrent. Siue quod præ deſyderio meo ſtudioq; religionis in illum, tanto mihi retardari facultas uidetur ingenij, quanto præcurrit ſtudium uoluntatis. Quarum equidem rerum, ut ſubeſſe utranque primarum non nego, ita adeſſe poſtremam magnopere eſſe cupio. Nam officio quidem ille meo, aut cuiuſqua͂ alterius in reddendis de ſe laudibus nihil indiget: ac non delectari opinor, niſi boni profectûs que noſtri gratia, cum per ſe ipſe infinito proprio bono in beata illa æternáque uita fruatur: deuotione uero, cultu, religione, pietate, ac fide: cum in hunc, tum in reliquos cœlites nos ipſi noſtra cauſa indigemus. Atque in primis ego, qui meritis huius ſancti glorioſi, multa magnáque ſæpenumero beneficia apud deum immortalem conſecutum, manifeſta fide me deprehendi, & difficillimis temporibus fuiſſe de grauiſſimis periculis eius ope atque interceſſione liberatum. Quod ſi antehac deuotionis ullum ſtudium à me debebatur, multo certe nunc amplius adhibendum eſt mihi, ut parentis nuperrime diem functi (qui erat deuotiſſimus tibi ſancte pater Hieronyme) uicem hic referam, cuius apud te preces, mea cauſa, plurimum ualuiſſe, ſum crebro expertus: Vt quemadmodum præclari huius inſtituti, familiariſq; deuotionis diſcipulus uiuentis fui, ita & ei quoque defuncto ſim hæres, & quod mihi patrocinium in illo erat, nunc omne ſit in meipſo: Quanquam eum confido tuis meritis atq; precibus, præterea quod rectus homo erat, & timens deum, excedentem ex hac luce in ea loca deductum, ubi à te, & per te multo facilius conſequi quiduis poſſit. Quod igitur ad me attinet: quemadmodum deuotio animi, & ſeruanda, & augmentanda eſt: ita munus hoc annuum reddendarum laudum, nullatenus negligendu͂, in quo qualiſcunque ſit ſermo, dum mens ſit integra, ac penitus illi deuota, non magnifaciendum arbitror, quod in cu͂ ma-

C gis eſſe gratus cupio quàm diſertus. Nec me fallit, eum qui laudare quempiam ex illuſtribus
accedat, maxime uero quod ad rem diuinam attineat, debere & ipſum quoque laude dignum
eſſe labeque omni carere, ne dicentis uitam reprehendat oratio, uerbiſque ſpecioſis mores ſordi-
di fidem abrogent. Quod ut in me nõ ſit, boni tamen pij que ingenij ſolet eſſe argumentũ, lau
dare ſtudioſe uirtutẽ, & rebus ſacris cultum adhibere præcipuum. Quod ſi ex me quiſpiam
quærat, quam huius ſancti glorioſi primam potiſſimamque laudem exiſtimem, hanc ſcilicet
incontanter reſpondebo, quod meo quidem iudicio non poſſit digne humano ore laudari:
deinde quod in unoquoque genere laudum earum, quæ ad doctũ rectũque hominem, ac planè
religioſiſſimum Chriſtianum pertinent, laudari eximie de ſingulis poteſt. Quod ſi iam in eo
laudando cœpero literarum peritiam commemorare, diuerſarum experientiã linguarum, o-
rationis facũdiam, rectos fabularum ſenſus, multam hiſtoriarũ memoriã, naturalium rerum
cognitionem, moraliumque ſermonum: tum uero ſcripturæ ſacræ, ueræque theologiæ perce-
ptionem, non uidebor forſitan aliquid magnum dicere, quod hæc ipſa malis etiam homini-
bus poſſunt aduenire: neque enim iſta bonos faciunt, ſed eruditos. Aut ſi præterea continen-
tiam, fortitudinem, prudentiam, conſtantiã, manſuetudinem, patientiam, benignitatemque in
illius laudibus recognouero: nec ſic quidem forſitan magnopere eũ ornare iudicabor, quod
& his uirtutibus plurimi gentilium præditi fuere: ſuntque hæ laudes ut debitæ quidẽ uiro bo-
no, ita planè non propriæ homini Chriſtiano. Poſtremo ſi fidem conſtantem, ſpem certam,
charitatem intenſam, omnemque ſanctimoniam, & ceremoniarũ cultum religioniſque ſtudium
demonſtrauero: nec ſic quoque fortaſſis laus erit eximia, quod hæc ipſa debet unuſquiſque de ſe
rectus fideliſque Chriſtianus exhibere. At uero, ſi hæc omnia, & quæcunque his nominibus,
aut omnino uirtutis nomine continentur, in eo fuiſſe uniuerſa conteſter, eaque ipſa nõ medio-
criter, aut uulgari quodam ſummotenus modo, ſed excellentiſſime atque incomparabiliter
D affluiſſe conſtet: nónne hoc diuinum quiddam in homine uideri neceſſe eſt? Ego ſanè cum
trita iſta uulgo uocabula, eruditionem, eloquentiam, fortitudinem, prudentiam, fidem ac cha
ritatem, & cætera huiuſmodi commemoro, talia quædam dicere mihi uideor, qualia ſolent in
communi hominum uita reperiri, & non eminentiſſimas illas uirtutes, quas in excellentiſſi-
mis uiris, paucis illis quidem omni ætate fuiſſe conſtat. Quamobrem ægre ferre ſoleo, & La
tinæ orationi indignari, quod proprijs atque exquiſitis nominibus, exquiſitiſſimas laudes ef-
ferre non licet: quæ tantum penè à communibus diſtant uirtutibus, quantum fermè uirtus à
uitio. Verum quod orationi deeſt, oro ſuppleat audientis intellectus: & non quod dicam, ſed
quod dicere uelim accipiat. Quod & hinc quoque licebit intelligere: nam ſolent pauca horũ
aut ſingula quædam, dum intenſo gradu cuipiam adſunt, magnum uirum conſtituere, ad-
mirabiliſque excellentiæ eum uideri, qui plura ex his ſit aſſequutus. Quid ergo is debet exiſti-
mari, qui omnium uirtutum cunctarumque bonarum artium cumulum nõ perfunctoriè ſed
ad ſummum in ſe collegiſſet: cuius uita totius ſanctitatis exemplum: eloquentia, ſtupor, do-
ctrina, miraculum. Itaque non tam ſanctum nomen habuit, quod quidem ipſum denotat Hie
ronymi uocabulum, quàm ipſam in ſe habuit ſanctitatem. Nam cum duabus rebus fundata eſt
in initio ſacra religio, prædicatione ſcilicet apoſtolorum, & ſanguine martyrum: cumque quod
illi ſermone docebant, hi per carceres & tormenta, ac denique mortem ipſam aſtruerent, in
utrorunque locum ſuo gradu ſubierunt ſancti doctores: qui quod illi compendioſe docue-
rant, latius explicarent: quodque martyres ſanguine ſuo teſtati ſunt, hoc iſti ſanctimonia uitæ
confirmarent, atque aduerſus omnem hæreſim, omnemque uitiorum labem, pro fide iuſticiá-
que conſiſterent: ijdem & militum uires gererent & ductorum. Multa autem uariáque Hie-
ronymus, uti fortis miles, in hac uita bella ſuſtinuit: cum mundo quippe bellum geſſit & ui-
cit, quando ſacerdos iam factus, & ſummo ſacerdotio dignus habitus, ab urbe ceſſit, pom-
piſque ſeculi & omni ambitione mundanorum honorum renunciauit: cum carne ac dæmo-
nibus, cum in illa trans mare uaſta ſolitudine, quæ, ut ipſe ait, exuſta ſolis ardoribus, horri-
dum

A dum monachis habitaculum præſtabat:carnem quidem ieiunijs frangeret: ſpiritales autem hoſtes orationibus effugaret:cũ improbis atq; æmulis,in quos ſæpe per prologos,ſæpe per epiſtolas ſcribendo inuectus eſt:cũ hæreticis,quos libris tractatibusq; ſcribendis ſæpenumero de diuerſis conuicit erroribus,diſputandoq; ui rationũ ſuperauit.Doctoris ergo nomẽ ut habet:ita & officiũ ſtudioſiſſime uiuens geſſit:præſentes uoce & exemplis erudiens:abſentes ſcriptis.Vtroſq; uero tam ſuæ ætatis quàm poſteros,uoluminibus diuerſi idiomatis, uaria interpretatione linguarum uiuorum doctorum eruditionem adiuuans:rudiores hiſtoria delectans:acutiores inſtruens arcanis ſacræ ſcripturæ ſenſibus explicandis. Eloquentiam certe iam eius laudare tentarem:quæ tanq; riuus limpidiſſimus leniter defluens, & aſpectu & ſono delectat:niſi ipſe ſe multo melius quàm à me fieri poſſit,elegantia ſua legentibus commendaret:ad quam digne prædicandam,eius ipſius eloquẽtia opus eſſet.Nec me deterret, quod damnatus fuerit eius ſtudij aliquando Hieronymus,cum extatica uiſione tractus ad iudicis æterni tribunal:& quinam eſſet interrogatus:pro Chriſtiani nomine,quod inter metum trepidationemq; profitebatur,Ciceroniani ſibi nomen obijci audiuit:Neq; enim res ipſa dãnata eſt,ſed fortaſis eius ſtudium uehementius:ſine qua profecto uix ſacræ literæ, certe nõ tanta cum uoluptate legerentur.Hæc igitur ut cæteræ quoq; dotes quas ſtrictim commemoraui:multos acerbiſſimosq; illi æmulos comparauere:quorum ut improbitati cederet, Roma migrauit:& qui doctor late clariſſimus habebatur, Gregorio Nazianzeno in diſciplinam ſe tradidit.Poſtq; ſtudia,cũ de frequẽtiſſima urbe ceſſiſſet:ad eremũ ſe tranſtulit:& qui in urbe omnium urbaniſſima homines perpeſſus erat beſtiales,in deſertiſſima eremo beſtias eſt expertus humanas. Ibiq; leo natura ſæuiſſimus imperium eius pertulit,cum hic homo natura mitis in ſe ſæuiret.Roma igitur Bethlehem permutauit:diuitiq; ex urbe non tam pulſus quã cedens:elegit ibi pauper uiuere,ubi pauper Chriſtus eſt natus:& inde ſalutem pe-

B tere,unde ortus eſt autor ipſe ſalutis.Quid enim aduerſus malignitatem tutum uſpiam eſſe poterit:quãdo tanta uirtus perſecutore non caruit?Quod ſi quid nobis tale accidat; ex eius caſu conſolari nos ipſos debemus.Interea uero maledicos benefaciẽdo uincere:& eorum in nos odium uirtute patientiæ manſuetudinisq; ſuperare:illo præſtante qui uiuit & regnat in ſecula ſeculorum.

Secundæ ſeriei huius tomi finis.

C ERASMVS ROTERODAMVS DIVINARVM STVDIO-
SIS LITERARVM S. D.

HAVD me fallit optime lector, in prima huius tomi ſerie, quædam à
nobis eſſe relicta, quæ & ſtulticiam & balbutiem reſipiant eiuſdem im-
poſtoris, cuius nænias in hunc extremum huius uoluminis locũ, uelut
in ſentinam reiecimus: nullo alioqui dignas loco, niſi quemadmodum
ante ſum teſtatus, humanius ac modeſtius eſſe duxiſſem, in hanc pecca-
re partem: ut quædã reſidere pateremur, quæ merebantur abijci, quàm
ut quicquam loco moueremus, aliquo modo lectu dignum, uidelicet æ-
quos imitati iudices, qui propenſiores eſſe ſolent ad abſoluendum, quàm ad damnandum:
Siue quod humanius eſt liberare periculo nocentem, quàm inſontẽ perdere: Siue quod præ-
ter meritum abſolutus, rurſum in ius uocari poteſt, ac pœnas dare legibus: Cum non perin-
de commode ſuccuri poſſit præter æquum damnato. Quanquam & illic cenſuris additis opinio
nem noſtram uerius quàm ſententiam indicauimus. Cæterum hac in parte nihil omnino re-
peries, non dicam, quod Hieronymi dignitati reſpondeat, ſed aliqua ex parte dignũ, in quo
bonarum horarũ ullam portionem collocent, qui uel pietatis ſtudio, uel bonarum literarum
amore ducuntur. Verum hoc datum eſt quorundam imperitorum inuictæ pertinaciæ, qui
quicquid ſemel inſedit animo, nunquam patiuntur reuelli, ſtupidiores quàm ut ipſi recte iudicare
queant, & ijdem præfractiores, quàm ut alienæ ſententiæ uelint accedere: quod quidem ho-
minum genus omniũ extremũ ac prorſus inutile merito iudicauit Heſiodus. Ego ſanè quo-
ties ineptiſſimas hominis ineptias, & nugaciſſimas nugas mecum expendo: parum liquet u-
trum potius debeam admirari, huius ſcriptoris, quiſquis fuit, impudentiſſimam inſaniam,
qui fato quodam natus ad perdendos bonos autores, omneis uires, totum otium, imò totius
D uitæ ſtudium, in hoc unum contuliſſe uidetur, ut inſigniũ uirorũ eruditiſſimas lucubrationes
inſulſiſſimis blateramentis cõtaminaret: an noſtram magis oſcitantiã, uel ut uerius dicã ſtupo
rem, qui iam ſeculis aliquot Hieronymi nomine, uiri doctrina, facundia, ſanctimonia pror-
ſus incomparabilis, legamus obſcuri nebulonis nugas: in quibus nec ulla ſententiarũ graui-
tas, neque uerborum cultus, nec lepos, nec argutia, nec erudiuio, nec ullum denique ſanæ mentis
ueſtigium: ſed temere utcunque in buccam uenerũt effuſa uerborum uolumina, rerum nullus
delectus, Solœciſmis, ac ſordidiſſimis uerbis & nuper in culina natis undique referta omnia:
Exclamationes inſanæ ſubitæque, quas ſic adhibet, ut prorſus intelligas hiſtrionem perſonatũ
agere, nõ grauem & ſancium uirum ex animo loqui. Ita ſcilicet nobis hic rhetor Hieronymi
refert epiphonemata. Quid multis? Sic notis omnibus diſcrepat ab Hieronymo, ut nõ ſit fa-
cilius ſuem ab homine dignoſcere, niſi ſi quis ſit omni ſue ſtolidior. Et tamen hæc, ò rem pu-
dendam, Hieronymi titulum occupant. Verum ea res hinc euenit, quod bona pars hominũ
iudicio careat. Quid enim de tam excellentis uiri monumentis iudicent ij, qui linguarum o-
mnium imperiti, ignari antiquitatis, in nullo ſcripti genere exercitati, in nullis bonorum auto
rum libris uerſati, præter ſophiſticas ineptias nihil unquàm didicerunt? Nõnulli rurſum dũ
impendio candidi uideri ſtudent, dum inhumanum iudicant quicquam omnino reprehendere,
dum quicquid ſemel chartis illitum fuerit, id nefas eſſe ducunt ullo pacto conuellere, rabula-
rum ineptias, pro doctiſſimorum hominum egregijs monumentis amplectũtur: & alba (qđ
aiunt) amuſſi legũt omnia. Quare fiat neceſſe eſt, ut dum intẽpeſtiua modeſtia, flagris etiam
aut piſtrino dignũ nebulonẽ, lædere uerentur, in ſummos uiros exiſtant cõtumelioſi, nimirũ
quos illis æquant, ut hic optimo iure poſſis illo uerſu Homerico ſtomachari, ἐν δ᾽ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κα-
κὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός. Sunt alij qui ſedulo quidem illi ſed parum prudenter Hieronymi gloriæ fa-
uentes ipſi ſibi ſcientes dataque opera occludunt oculos, ut quod cernant non uideant, quod
audiunt non audiant: quod manibus tangunt, non ſentiant: neque quicquàm putant in-
tereſ

A tereſſe,cuius ore quá ue ratione laudetur aliquis,modo laudetur,cum Alexander ille Mace-
donum rex nõ à quouis artifice uel fingi uoluerit uel pingi. Tum à quibuſdam laudari,uitu-
perari eſt,ut uere ſcripſit Seneca.Nec uſqueadeo gloriæ inops eſt ſanctiſſimus Hieronymus,
ut indocti blateronis mendacijs debuerit commendari. Sunt rurſum quibus non omnino
deeſt iudicium,ſed uix eſt credibile quantum ualeat imaginatio perſuaſioq́;, ſi prior animũ
occuparit:idq́; non ſolum in uulgo,uerumetiã in eruditiſſimis magniq́; iudicij uiris.Sic quo-
tidie falluntur oculi,ſic populi totius aures olim Parmenonis ſuẽ requirebant, quæ quidem
res & in prouerbium deinde ceſſit. Non pigebit fabulas aliquot hoc referre loco,quo magis
quod dico fiat perſpicuum.Fuit olim iuueni mihi cum Petro Santeramo Siculo,homine nõ
minus feſtiuo q̃ erudito,familiaritas,in ædibus inclyti uiri Henrici uulgari cognomento de
Bergis,epiſcopi Cameracenſis.Is,uti referebat,cum Pariſijs ageret,ludens huiuſmodi ſcripſe
rat epigrãma,ueluti τὴν ἠχὼ referens. Tempora fatalis quoniã ſic limius itis, Triſtia concẽtu
funera ſolor olor. Affinxerat titulũ:Cygnus moriens pro ſpecu.Sub id adhibuit ſcribẽdi pu-
chre peritũ artificẽ,qui diſtichon hoc q̃ maxime poſſet ad imitationẽ antiquitatis pingeret,
literis aliquot data opera relictis mutilis,ceu iam obliteratis uetuſtate.Carmen adornatũ ex-
hibuit fauſto Andrelino,qui multos iam annos illic poëticen profitetur.Addidit eam ſchedu
lam inter uetuſtiſſimas antiquitatis reliquias ſibi repertã fuiſſe, uidelicet quod ſciret hominẽ
aſpernaturum,ſi dixiſſet nudiuſtertius apud ſeſe natã.Legit iterũ atq; iterũ Fauſtus, & diffi-
cile dictu,quàm ſtupuerit quamq́; exoſculatus ſit,q̃ penè adorauerit doctã illam & inimita-
bilem antiquitatem.Nec finis nec modus admirãdi antiquitatem,donec ipſe Santeramus ſui
proditor,rem omnẽ in riſum uerteret.Luſit olim ad conſimiliem modũ Gulielmus Copus,
immortale Baſilienſis urbis ornamentũ,quæ talem prodiderit heroa,imò totius noſtræ Ger
maniæ nunq; intermoriturũ decus:Galliarum ſelicitas,quę tanto uiro tot iam annos fruitur,
B atq; utinã quàm diutiſſime fruatͬ,aulę regalis honeſtamentũ,in qua apud regẽ regum omniũ
haud dubie principẽ,principem agit medicum:imò(ut qđ eſt illo dignius dicam)totius orbis
præſidiũ,qui rem omniũ ſaluberrimam,nempe medicinam,inſcitia profitentiũ propemodũ
extinctam,erudiuſſimis ſuis lucubrationibus uindicat ac reſtituit.Is igitur, ut eſt non ſolum
integritate doctrinaq́; ſingulari,uerumetiam gratiſſima quadam morũ feſtiuitate præditus,
ſed quæ bonum uirũ nequaq; dedeceat:cum in cœna catinus appoſitus eſſet,diuerſi generis
olerum plenus,& forte fortuna complures ſimul accumberent medici, uulgo quoq; notiſſi-
mam herbã delegit,quam Græci petroſelinon appellant,apij genus.Medicorum,inquit, eſt
herbarum formas & uires noſſe.En adſumus tot medici,dicat qui poteſt,quod ſit huic herbę
nomen.Nemo auſus eſt pronunciare,quod omnes iam teneret perſuaſio, rarum aliquod ac
peregrinum oleris genus eſſe,de quo uir tantus tam ſollicite percontaretur, donec ipſe pro-
blema riſu ſolueret.& accerſitam culinæ famulam,pro medicis reſpodere iuberet: Ea nihil cõ
tata nomen ædidit.Iam tertiam quoq; fabulam accipies,ſed ἀνώνυμον.Cuidam apud Italos in-
ter primos erudito,in manum dedit neſcio quis,paginã è codice quopiã reuulſam,ſic ut nul-
lus eſſet titulus qui proderet autorem.Qui tradiderat admonuit,ſibi uideri recentioris cuiuſ-
piam ſcriptoris opus eſſe.Erat autẽ is ex iſtorũ numero,qui ſtudio fauoreq́; uetuſtatis,omnia
neoterica faſtidiunt.Ibi protinus offenſus homo ſpurcicia ſermonis,ut tum quidẽ uidebatur,
multa conuicia congeſſit in barbarũ ſcriptorem, qui tam indoctis nugis miſeras perdidiſſet
chartas.Nec modus aut finis irridẽdi,donec alter oſtenderet,id quod tantopere damnaſſet,
fragmentum eſſe Ciceronis.Agnouit admonitus:& riſit homo doctus tantam ex imagina-
tione delirationem. Tantum ualet in eruditis quoq; præſumpta perſuaſio,nec alia res in iudi
cando magis uel auerit,uel adimit oculos.Quo minus mirandum,ſi nobis idem uſu uenit
in Hieronymo. Videmus in ſingulis paginis aſcriptũ Hieronymi titulũ: uidemus admixta
his,quæ citra cõtrouerſiam Hieronymi ſunt.Audimus hæc paſſim citari,legi,cani Hierony-
mi noĩe.Cũ hac ꝑſuaſione ad legẽdũ accedimus. Verũ q̃ uel leuiter admonitus fuerit, ſtatim
animaduer

C animaduerteret errorem ſuum,iamq́; uelut experrectus,quaſiq́; ſubito redditis oculis, tam
profundam hallucinationem ſuam ipſe demirabitur.At illud magis & ſtomachor & admi-
ror,quid tandem in mentē uenerit,ſi quid omnino mētis habuit impoſtor ille,ut non unam
aut alteram epiſtolā,ſed ingentia multaq́; uolumina,titulis alienis proderet in uulgus. Nec
enim hunc luſum luſit duntaxat in Hieronymo,uerum eiuſdē artificis ſunt illæ Auguſtini
nomine homiliæ ad fratres Eremitas:& aliæ rurſum,quas inſcripſit de tempore,pauculis ali-
quot exceptis.Has caſús ne admiſcuerit incertum eſt,an(quod magis arbitror) illius ars: hoc
nimirum ingenio, quo mentientes aſſolent,ut magis fallant, ueri nonnihil admiſcere falſis.
Quod & apud Maronē facit Græculus ille Sino.Eiuſdē eſt oratio Ambroſij Mediolanēſis
epiſcopi nomine,qua Chriſtianæ plebi baptizatū Auguſtinū gratulatur. Nec his cōtentus,
medijs enarrationibus,quas diuus Hieronymus in prophetas & in pſalmos ædidit,ſuas ine-
ptias intermiſcuit,id quod aliâs locis aliquot nominatim proditis,docebimus.Nam eundem
fuiſſe cuculum,uox ipſa palàm arguit.An ita putandum eſt inter tam innumera inſaniæ ge-
nera,quibus humanū laborat genus,hunc illius fuiſſe morbum,ut felicē ſeſe crederet,ſi cōſe-
qui potuiſſet,ut orbe decepto,nebulonis ineptiæ,tātorum uirorū titulis celebrarentur(ſunt
enim quidam ſic ad impoſturā nati,ut uel gratis,imò ſuo quoq; malo gaudeant fallere:tanta
eſt imponendi libido)ipſe interim legentiū errore frueretur,atq; hanc uoluptatē tot labori-
bus bene putaret emptam? An magis conijciendum eſt fuiſſe,qui ſuis ſcriptis ſacros illos do
ctores uoluerit illuſtrare,ſimulq́; pietati cōſulere,atq; id quo facilius aſſequeretur,gratioſi no
minis titulū prætexuiſſe? Verum quid aliud eſt,ſi hoc non eſt maculam & labem aſpergere
uiris ſuapte uirtute clariſſimis:ſi quis tam inſulſas ineptias illorū titulis traducat? Deinde cū
quæ præcepit,eius ſint generis,ut eadem à quauis muliercula dici poſſint: quorſum opus e-
rat tam inſigniū commendatione nominū? Si noua & paradoxa prodidiſſet, quæ tamen ad
pietatis ſtudium magnopere conducerent(tametſi mea quidē ſentētia nec mendacijs ornādi
D ſint ſancti,nec mendacio cōmendanda pietas)tamen fortaſſe tolerari poterat fucus,quo et ue
teres illos Chriſtianos ſæpius uſos fuiſſe conſtat,qui iuxta Platonis & Orige-nis opinionem,
mendaciū non improbabāt,qđ ad magnā aliquam Reip. utilitatē adhiberet.Sed adferā ipſe
meam coniecturā,& quod uero proximum eſſe uidetur ſimpliciter eloquar,hac lege,ut ni-
hilo ſecius liberum ſit ſuum cuiq; ſuper hac re iudicium.Apparet fuiſſe quempiā ex hoc ho-
minum genere, quos uulgus partim Auguſtinenſes,partim Eremitas uocat, genus hominū
nuper natum.Siquidem iſti inſtituti ſui originē,quo uidelicet antiquitate ſit comendatius,ad
Eremitas diui Auguſtini referri uolunt,eoq́; pingunt Auguſtinum pullatū,promiſſa barba,
circunſedente grege ſimili cultu diſcipulorum. Videmus autem ante ducentos fermè annos
totam deſcribēdi libros,præſertim ſacros, prouinciam in monachos & monachas fuiſſe rele-
gatam,adeo ut hodieq́; complures extent conſecratarum uirginum manu deſcripti,uel picti
magis codices:idq́; factū eſt:ne tam ingens hominū turba uel gratis aleretur,uel ocio corrum
peretur,neq; rurſus ſordidis uulgarium opificum operis occuparetur,qđ id religionis profeſ
ſione parum dignū uideretur.Inter hos tum ferè indoctos,opinor ſciolum & ardelionē fuiſſe
quempiā,qui deſcribēdis libris nōnihil obiter arripuerit eruditionis.Nam loquacitatē indide
rat ipſa natura.Eum laboraſſe morbo,quo uidemus & hodie teneri nō paucos,mei ſimiles,q
cum ſcribere neſciant,tamen à ſcribendo temperare nō poſſint.Is partim,quo quæſtus eſſet
uberior,ex acceſſione ſemper nouorum uoluminum,ut quæ illi domi naſcerentur:partim ut
ſuā profeſſionē hac arte redderet plebi commendatiorē(mirum eñ eſt dictu,quàm ambitio-
ſum ſit huiuſce rei ſtudiū in toto hoc hominū genere)uidelicet laudatiſſimorum uirorum ti-
tulis ad eam rem eſt abuſus.Et idcirco in Hieronymi uita,quā nos in extremo huius ordinis
calce ſubiecimus,identidem inculcat illum Eremitam fuiſſe,quo tam inclytū uirū ſuo aſſere-
ret gregi.Deinde tot lepidiſſimas ſcilicet homilias addidit,ad fratres Eremitas Auguſtini titu
lo,cum omnes fermè ueterum conciones non in tractandis communibus locis,ſed in expo-
nendis

A nendis diuinis literis uerſari ſoleant. Poſtremo quod eſt omnium uenuſtiſſimum, orationem finxit Ambroſij nomine: cuius initium eſt: Quod his diebus cõtigit fratres chariſſimi: in qua Chriſtianæ gratulatur religioni, de tanti militis, nempe Auguſtini, acceſſione: miroq; artificio illud agit homo ſuauis, ut in ipſo ſtatim baptiſmo diuus Auguſtinus, nigram cucullam, & baltheum coriaceum ab ipſis Ambroſij manibus ſumpſiſſe putetur: nimirum eius profeſſionis inſignia, ut totum etiam Auguſtinum ſuo uindicaret ordini: eumq; cingulum à Simpliciano donatum affingit. Ad hæc de hymni uiciſſim decantati fabula meminit. Poſtremo uaticinatur futurum, ut ex Auguſtino multæ religionis conſtitutiones naſcerentur: cum Ambroſij temporibus nemo religionis uocabulum in eum ſenſum uſurparit, quo nunc uulgus utitur illiteratum. Vt ne dicam interim, quod ipſa tam diligens hiſtoriæ inculcatio, de diſciplinis citra præceptorem perceptis, de Monicæ lachrymis, de Simpliciano, de Adeodato & Alipio, affectatæ impoſturæ ſuſpicionẽ habet. Quemadmodũ eleganter Quintilianus parietẽ undiq; palmis cruentatum, cæteraſq; nimirũ conſentiẽtes cõiecturas, in ipſam retorquet nouercam. Atq; hæc quidem ſtudioſe lector, tametſi mihi quidem coniectura uehementer probabilis ac propemodum certa uideatur, tamen haud eſt animus ſuper hac re cum quoquam digladiari. Nec enim ita magni refert, quis fuerit huius actor fabulæ. Certe impudẽtiſſimum fuiſſe rabulam & ſacrilegum impoſtorem, ipſa res indicat. In confeſſo eſt illum, quiſquis fuit, hoc affectaſſe, ut nunc Hieronymus, nunc Auguſtinus, nunc Ambroſius, nunc Cyrillus, nunc Euſebius, nunc alius atq; alius uideretur, Vertumnum quendam aut Empuſam Proteumq; referẽs, & cum ſit idem, alia atq; alia ſpecie nobis occurrens. Idq; cum nec eloquentia poſſit aſſequi, homo infantiſſimus: nec eruditione, illiteratiſſimus: nec pectoris ſanctimonia, circulator: quod erat in procliui, fictis titulis rem agit. Hieronymũ ſe uiſum [illegible]i credit, ſi ſæpicule nominet Paulam & Euſtochium: Auguſtinum, ſi [illegible] uicies [illegible] ulis paginis iteret, fratres chariſſimi, qđ

B aliquoties his uerbis ille ſit uſus. [illegible] titulus admiſcet nonnihil ex hiſtoria, quod quidem facit etiam in homilijs ad Eremitas: uerum adeò coacte frigideq;, ut facile ſuboleat mendacium, & continuo ſuccurrat illud Ciceronis: Niſi fingeres, non ſic ageres impoſtor. Cæterum in regula uirginum, quam ſcripſit iam centenarius, totas hic furcifer hebdomadas uerſatur inter angelorum choros: & affatim cum diuina triade confabulatus, tandem in terras deuolat, iam uates factus ac futurorum præſcius. Quid hac impudentius hypocriſi? Imò quid magis impium? Nam longe alium fuiſſe, quàm uideri ſtudet, primum ipſa prodit inſcitia, deinde prodigioſa ſermonis balbuties, plurimis & ſordidiſſimis horum temporum uocabulis inquinati. Atq; hic eſt certiſſimus index, & Lydius (quod dici ſolet) lapis. Nihil enim hic ſucculentum, nihil exactum, nihil elaboratum inuenies: ſed tumultuariam modo uulgarium uerborũ & ineptiſſimarum ſententiarum cõgeriem. Iam & illud planè coarguit hominem, quod cum plurimum interſit inter Hieronymianam, Ambroſianam & Auguſtini dictionem, apud hũc eodem orationis filo loquũtur omnes, atq; ille quidem coccycis in morem, ſubinde alijs atq; alijs conueſtitus plumis ſeſe oſtentat: at cantum illum ſuum natiuum mutare non potuit infelix, & uelut hiſtrio uaria tectus perſona, ſubinde alius nobis prodit in proſcenium: ſed uox ſemper eadem, eadem geſticulatio prodit ſubornatum. Nam & Cyrillus qui Græce ſcripſit, apud hunc Latine loquitur, nec aliter loquitur, quàm Auguſtinus aut Hieronymus. Nimirum declarauit fallẽdi ſtudium ſibi non defuiſſe, cum deeſſet facultas. Ac cætera quidem ipſa cauſæ præſtabit æquitas. Vnum illud precibus meis lector donet uelim, ne quid obſtrepat noſtro iudicio, ne reclamet, ne tumultu miſceat omnia, priuſquàm attentius quæ reiecimus, perlegerit. Si in his quæ diui Hieronymi titulis inſigniuntur uel unica periodus inueniatur eo uiro digna, non obſiſtam, quo minus omnia Hieronymo tranſſcribantur. Sin totus ſermo à capite (quod dici ſolet) uſq; ad calcem, ſic cum omnibus Hieronymi dotibus pugnat, ſic omnibus diſſidet notis, ut plus conueniat homini cum camelo: quæ malum dementia eſt perpeti, ut cum ſumma & tanti uiri, & ſtudioſorum omnium contumelia, fictis titulis iſta uendi-

M tentur

C tentur? Bene res habet, quod tali animo non contigerit eruditio. Deum immortalem, quid ſi
huic impoſtori uel mediocris acceſſiſſet eloquẽtia, ſi uel tantillũ eruditionis & ingenij, ut qua-
lecunqꝫ ſimulacrum Hieronymianæ dictionis effingere potuiſſet? Quis auſurus erat hæc iam
recepta conuellere? Nunc præter titulos adeo nihil poteſt imitari eorum, quorum perſonam
ſumit, ut qui credat, nõ ab illo, ſed à ſuo ipſius animo deceptus eſſe uideatur. Quot dotes præ
ſtandæ ſunt ei qui Hieronymus uelit haberi? Habet Auguſtinus floridum quiddã & pictura-
tum, atqꝫ, ut ita loquar, Punicum, habet argutiam non iniucundam, habet ſua ſchemata, qui-
bus ſe delectatum ipſe fatetur in opere cui titulus, De doctrina Chriſtiana. Diuus Ambroſius
acumen quoddã è ſchola declamatoria refert, tacitis ac crebris titillat alluſionibus. Ex his no-
tis tãtum abeſt, ut quicquam potuerit adumbrare noſter hiſtrio, ut nec ſemilatinam exhibeat
orationem, ut nec cordatã, nec ſanam. Et tamen homo perfrictæ frontis nõ dubitauit in ſulſiſ-
ſimis blateramẽtis excellẽtium uirorum titulos præfigere. Tantum illi addidit fiduciæ, mor-
talium uel inſcitia, uel oſcitantia. O ſacrilegum caput, cui id tantopere ſtudio fuit, ut ſacras tan
torum uirorum lucubrationes ſuis conſpurcaret ineptijs. O ſpem improbam, qua ſibi pro-
miſit futurum, ut hæc indoctiſſima deliramenta, cœleſtium doctorum titulo circunferrẽtur.
O lethargum noſtrum, quorum oſcitantia factum eſt, ut huic impoſtori tam impius conatus
ſucceſſerit, totq́ꝫ iam annis inſulſiſſimæ næniæ, excellentiſſimorum heroum nomine legãtur
citenturq́ꝫ. Neqꝫ uero quiſquam hæc cõtumelioſius à me dici putabit. Non eſt enim cõtume-
lia detrahere perſonam hiſtrioni, ſed pium eſt, ſanctiſſimos uiros ſimul & ſtudioſum lectorẽ
ab indigniſſima contumelia uindicare. Non eſt contumelia prodere ſacrilegum, ſed officium
eſt excellentium hominum famæ conſulere. Non eſt hoc truncare Hieronymum, ſed aurum
plumbo uitiatum repurgare. Nec amat Hieronymum, nec intelligit Hieronymi dotes, qui
nugas eiuſmodi illius legit nomine. Pluſquàm cæcus eſt, qui hæc non perſpicit: pluſquàm im
pius, qui cum perſpiciat, ferre tamen poteſt. Semper inter ſacras res habita ſunt eruditorũ mo
D numenta, atqꝫ hac gratia ueteres illi libros immortalitate dignos cedrina conditos capſula, in
Apollinis templo reponere conſueuerunt. Autorum imagines in bibliothecis reponebantur,
ac nunc quoqꝫ Ciceronis bibliotheca Puteolis ceu res ſacra dicataq́ꝫ uiſitur. Quãto magis no-
bis ſacras eſſe conuenit diui Hieronymi lucubrationes, quem iuxta commendat & eruditio
ſingularis, & rara uitæ ſanctimonia? Quem ita Romanus orbis ſummum habet theologum,
ut habeat penè ſolum. Sacrilegij genus habetur, parum reuerenter attrectare ſanctorum reli-
quias, puta cingulum Annæ, aut calicem Edmondi, Georgij pectinem, aut calceum Thomę.
Hæc quoqꝫ uenerabundi exoſculamur, oculis admouemus. Quantum igitur debetur religio-
nis, tam diuini uiri literis, quæ nobis non pileum illius exhibent aut ſtrophium, ſed uiuam &
adhuc ſpirantem pectoris imaginem, unde Chriſti ſpiritus inhabitator ea mundo prodidit
oracula? Exhibent nobis apices illi muti, quod uiuum Hieronymi corpus nõ exhiberet. Quid
enim magni ſit hominis figurã intueri? Hic, hic arcanum illum mentis habitum intueor, hic
mihi quod in illo fuit optimum, ſupereſt. Hic mihi totus uiuit Hieronymus, docens, exhor-
tans, conſolans, ac ueluti de ſui pectoris igni inflammans ad pietatem. Hæ ſunt uere ſacroſan-
ctæ diuini confeſſoris reliquiæ: quas illotis pedibus ſimul ac manibus contaminare, conſpur-
care, adulterare, ac modis oĩbus prophanare, nónne ſumma uideatur impietas? Omnes in-
expiabile facinus clamitent, ſi quis Sardanapali cineres, pro diui Ioannis cineribus exhibeat
oſculandos. At longe grauius piaculum eſt, nebulonis indocti nænias, pro ſanctiſſimi doctiſ-
ſimiq́ꝫ uiri monumentis in uniuerſam eccleſiam inducere. Nam illic quidem aut nihil, aut nõ
multum lædit error: cum affectum nõ factum in hiſce rebus ſoleat imputare diuina bonitas.
At hic deceptus, pro ſalutaribus præceptis, hypocritæ ſomnia in animum traijcio. Nemo nõ
ſummam ducat eſſe impietatem, ſi quis ſancti Franciſci tunicam in cœnum abijciat, ac pedi-
bus conculcet. At quanto irreligioſius, ſalutares optimi uiri lucubrationes, admixtis obſcuri
nebulonis nugamentis, deprauare, prophanare, corrumpere? Hirenæus, Euſebius, Ruffinus,
cumq́ꝫ

A cumq; his alij complures, ſi quando uolumen æderent in uulgus, per omnia ſacra ſcriptorẽ obteſtabantur, ne quid immutaret, ne quid adderet, ne quid prætermitteret: ſed quod in exẽplari reperiſſet, bona deſcriberet fide. Quod nam igitur hoc tam impium ſacrilegij genus, oẽs ſacroſancti uiri libros, utcunq; libuit, truncare, augere, miſcere, uitiare, tollere, ſupponere, nec aliter in hos, quàm ſus ſolet in ſegetem, debacchari? Ipſe profecto qui nihil ſum, nõ ſolum ad Hieronymum, uerum etiam ad mediocres, tamen haud ferendam contumeliam mihi factam putarem, ſi quis eiuſmodi nænias meo prodat nomine, cuiuſmodi impoſtor hic attribuit Hieronymo. Tam multæ ſunt principum & pontificum conſtitutiones de rebus penè nihili. Super hoc negocio, quo nõ aliud magis pertinet ad hominum uitam uel inſtituendã, uel corrumpendam, nulla cautio, nulla exactio, nulla pœna: ſed quicquid librarijs libuerit, idem licere ſinimus: neq; ſecus atq; medici & pharmacopolæ, quodcunq; nomen herbæ dixerit anicula quæ attulit, hoc accipiunt, & ægrotis miniſtrant: ita nos quocunq; titulo librarij librum euulgarint, eo legimus & amplectimur. Quod quanto cum periculo fiat, uel hinc æſtimes, licebit. Comprobatus eſt tum omnium conſenſu, tum Pontificum autoritate diuus Hieronymus. Proinde fieri poteſt, ut huius titulo rabula quiſpiam peſtilẽtes opiniones ſuas in uulgus diſſeminet. Quod ſi Hieronymo refragari non licet, & illius eſſe cenſetur, quicquid huius præfert titulum, futurum eſt, ut uel impius habeatur qui reclamet uel uenenum hauriat pro remedio qui legerit aſſentiens. Nunc reſtat unus ille ſcrupulus eorum, qui plus operæ cõtriuerunt in ſophiſticis contentionibus, quàm in euoluẽdis bonis autoribus. Hi forte cauillabuntur nimis audacter à me reijci quædam, è quibus tamen permulta citat Gratianus in Pontificum decretis. Reſpondere poteram, quemadmodum & antè ſum teſtatus, opus illud uſu modo ſcholaſticorum receptum. Nec enim ullis conſtat argumentis, quis fuerit Gratianus, quo tempore ſuum exhibuerit opus, cuius Pontificis, cuius concilij fuerit autoritate comprobatum.
B Nam ea quidem fabula, quæ de Palea iactatur in ſcholis, prorſus affinis uidetur illi, quæ de permutatione Diomedis & Glauci, deq; legibus à Græcis petitis fertur in Pandectarum gloſſematis. Deinde in tam confuſa rerum congerie, cum interim uelut à diſputante pugnantes ſæpenumero ſententiæ recitentur, non continuo pro oraculo conuenit accipi, quicquid ibi ſcriptum offenderis. Primas illic tenet Iſidorus, ac ſummis de rebus pronunciat homo grammaticus. Nihil enim is aliud (quod equidem ſciam) ſcripſit: & ita grammaticus, ut à grammaticorum quoq; collegio reijciatur. Ac mihi quidem uidetur is, quiſquis fuit, ſiue Gratianus, ſiue Craſſianus, hoc potiſſimum conſilio ueterem illam decretorum collectionem antiquare noua uoluiſſe, ut Iſidorum ſuum conterraneum, opinor, & alios quoſdam recentiores nobilitaret. Nam Bedã inter eruditos numero. Hoc eam ob cauſam admonui, ne cui mirum uideatur, ſi quem librum Hieronymi nomine citat Gratianus, qui non ſit Hieronymi, uidelicet homo ſeculo natus infeliciſſimo & ueteris literaturæ prorſus rudis & imperitus, adeo ut ſæpenumero cum ex Hieronymianis cõmentarijs citat teſtimonia: ſi quid incidit, quod uel ob antiquitatem uel Græcitatem admixtam minus intellexerit, trãſiliat, cum ea magis etiam ad rem pertineant. Poſtremo labi potuit ſummus Pontifex, hallucinari potuit ſummum Pontificis conſilium, in his, inquam, quæ ad fidei neceſſitatem non pertinebant. Nec enim cõtinuo periclitatura ſit Chriſtiana religio, ſi quis euangelium Marci, Petri titulo legere malit, à quo nonnulli dictatum exiſtimarunt: aut Pauli ad Hebræos epiſtolam Clementi malit aſſerere. Rem potiſſimum approbauit eccleſia: de autore non reclamans quidem, ſed neq; digladians. Ad hæc multa paſſim irrepunt in publicam conſuetudinem, epiſcopis uel inſcijs uel cõniuẽtibus, quæ deinde, quoniam extorqueri uix poſſunt, publicis condonantur affectibus, & tolerantur uerius q̃ approbantur. Atq; utinam tantum eſſet ocij Romanis Pontificibus, ac cæteris epiſcopis, ut in his quæ ad Chriſtianam pertinẽt eruditionem, tantum ſtudij curæq; poſſent impendere: quãtum & ipſa meretur res, & publica flagitat utilitas. Hoc loco ſentire puto cordatum lectorum, quid reticeam, ac tacitæ cogitationi relinquam. Siquidẽ expedit nõnunquã &

C uera tacuiſſe. Ad hæc, ut repetam quod iam ſuperiore præfatione diximus, nõ hoc agebatur id temporis à Gratiano, cuius eſſent ij libri quos citat, Hieronymi ne, an alterius, ſed quod ad argumenti propoſiti cõprobationem facere uiſum eſt, in reliquũ agmen aſſcripſit. Et quoniã iureconſultis titulo citare mos eſt, eum addidit, quem forte reperit in codice. Quẽadmodum & diuus Hieronymus, opus ad Herennium, Ciceronis nomine citauit. Atqui ſi hac de re inci dillet diſputatio, non dubito, quin negaturus fuerit à Cicerone profectum. Niſi forte quoties apud eundem Gratianum deprehẽdimus Hieronymi nomine citata, quæ ſunt Origenis: aut Cypriani titulo, quæ ſunt Auguſtini: id quod in multis accidere palàm eſt: aut cum offenderimus in Catalogo ſcriptorum pro Iuuenco ſubditum Vincẽtium, aut aliud ſimile: quod uel autoris errore, uel librarij commiſſum ſit incuria: protinus actum putabimus de fide deq́; au toritate totius uoluminis. Proinde quod iſta ſemouimus, nihil, opinor, attinet ad fidei Chriſtianæ ueritatem, ſed ad Hieronymi gloriam pertinet, in quem indignum erat huiuſmodi cõſerri nænias, quem uirum haud conueniebat à tali præcone laudari: pertinet ad ſtudioſorum utilitatem, quos paſſus nõ ſum, pro doctiſſimis optimi uiri ſcriptis, inſulſa obſcuri nebulonis blateramẽta legere. Porrò quod audio quoſdã inepte meticuloſos obijcere, ſi in receptis ſanctorum doctorum uoluminibus aliqua conuellantur, periculum fore, ne diuinæ ſcripturæ uacillet autoritas: etiam ſi nihil ad hanc rem pertineat, tamen nõ alienum fuerit paucis refellere. Nec enim hic de diuinis agitur literis, ſed de libellis falſò inſcriptis Hieronymo. Quod ſi maxime ageretur, ſuccenſere cõueniebat, nõ ei qui falſitatem coarguit, ſed qui admiſcuit. Etenim quo quicq; ſacratius eſt, ac propius ad Chriſtianã attinens pietatem, hoc ſceleratius eſt uitiare quod ſcriptum eſt. Rurſum quo grauius crimen corruptoris, hoc magis amplectendum officium reſtituentis. Nõ hoc eſt falſitatẽ inducere ſacris literis, ſed excludere. Nec ob id periculũ eſt, ne minoris fiat aurum, ſi fuerit ab aurifice repurgatum: aut ne abijciantur gemmæ, ſi quis
D adulterinas & factitias ſemouerit. Imò hoc certior erit diuinæ ſcripturæ autoritas, ſi nihil in ea uel ſubditicium, uel mendoſum reſidere patiemur. Niſi forte nunc nõ credimus quatuor euangelijs, quod reliqua ueluti fabuloſa damnauit eccleſia. Aut metuendum eſt, ne mundus uniuerſus deſciſcat à Chriſto, ſi quid in arcanis literis indicaro, uel ab indoctis aut ſupinis librarijs deprauatum, uel à dormitante interprete parum commode redditum. Nihil credit, qui quiduis credit, ut qui non iudicio, ſed animi credat leuitate. Nemo uerius credit euangelijs, q̃ qui non omnibus credit euangelijs. Nemo plus defert ſacris libris, quàm qui à uere ſacris ſecreuit apocryphos. An is tibi uidetur honorem habere Hieronymo, qui nolit Hieronymum à nebulone dignoſcere? Plinius ita demum credit placuiſſe librum, ſi quædam diſplicuerint, uſq;adeo non exiſtimat probari, niſi quod iudicio probaris. Et ſuperiore præfatione ſatis, opinor, demonſtratum eſt, nullum eſſe ſcriptorum genus, quod non alicubi ſit ſubditicijs huiuſmodi libris contaminatum. Num illud pium & candidum eſſe duces, cuiuis indocto permittere, ut quidlibet inuehat, deprauet quidlibet: nõ permittere ſtudioſis & eruditis, ut quod ſuppoſitum fuerit, reijciant, quod uitiatum, emendẽt? Sed illud fortaſſis exigis, ut hoc autoritate fiat epiſcoporum. O rem præpoſteram. Non indignantur impoſtori, qui citra ullius autoritatem uitiauit ſacros libros: in eos ſtomachãtur, qui citra totius eccleſiæ autoritatem, quæ uitiata ſunt corrigunt. Quanquã nos haud conamur præire principibus eccleſiæ, ſed illorum occupationes hac noſtra qualicunq; adiuuamus opera. Admonemus, nõ decernimus: indicamus, non iudicamus. Neq; quicq; addubito, quin & illi uel potiſſimum ſint noſtram comprobaturi ſententiam. Sed odioſum eſt, inquiunt, tot iam ſeculis recepta labefactare. At quid olim ſeptuaginta æditione receptius? Nec tamen hanc ueritus eſt Hieronymus, fruſtrà reclamantibus cum Auguſtino quibuſdam epiſcopis, ſua interpretatione corrigere. Quid illa de ſeptuaginta cellulis fabula decantatius? At non dubitauit Hieronymus rem nulli non creditam, nõ ſolum Auguſtino, mendacium appellare. An quicq; eſt hac noui teſtamenti æditione uulgatius? At quid deceſſit de pondere ueritatis euangelicæ, quod Laurentius homo rhetoricus magis

A magis ꝙ theologus,locos aliquot reprehendit perperam ab interprete redditos? An minore
fide iam epiſtolæ Paulinæ leguntur,quod earum æditionem hāc qua uulgo utimur,Iacobus
Faber Stapulenſis,uir nō minus integritate uitæ ꝙ eruditione probandus, negauit eſſe Hie-
ronymi,quod Laurentium imitatus,permulta mutauit,uel deprauata,uel male reddita? Qua
quidem in re nos quoq; per idem tēpus nauabamus operam:ac mire factum eſt, ut cū uterq;
de altero neſciret,tamen ambo rem eandem, eodem moliremur tempore, etiamſi illius ante-
uertit æditio. Quæ utinam eſſet eiuſmodi,ut noſtra quam paramus prorſus ſuperuacanea ui-
deri poſſit. Plurimum tribuo Fabro,ut uiro nō uulgariter erudito: ueneror,ut optimū: faueo,
ut amiciſſimo. Verum ſi in prophanis rebus Ariſtoteles,ueritatis potius ꝙ amici Platonis ra
tionem habendam eſſe iudicauit, multo magis id par eſt facere in his literis,quas inter ſacras
habemus,ut ita dicam,ſacratiſſimas. Nec hoc dixerim,quod illius æditionem minus appro-
bem,ſed ut mihi detur uenia,ſicubi uidebor à tanto uiro diſſentire. Verum ut ad id quod agi-
tur redeam:quid proximis hiſce diebus accidit eccleſiæ? Num labaſcit orbis Chriſtianus,qđ
Paulus Middelburgus epiſcopus Foroſempronienſis, publicum de ratione feſti Paſchalis
errorem,libris æditis coarguit? Quod ſi tantarum nouatione rerum,nō ſolum nō labefacta-
tur eccleſiaſtica autoritas,uerum etiam conſtabilitur: quid pauitant ne cœlum ruat,ſi nos ab
eruditiſſimis Hieronymi libris illiteratas ineptias ſtuduimus ſemouere? Atq; utinam quod
in epiſtolarum uoluminibus præſtitimus,in cæteris item illius cōmentarijs præſtare licuiſſet.
Quod ſi omnino requiritur autoritas,molimur hæc multis ac magnis,& his eruditis præſuli-
bus,fauentibus,adhortantibus,extimulantibus,nec approbantibus modo, uerum etiam effu
ſiſſima liberalitate noſtram induſtriam adiuuantibus. Quorum princeps & anteſignanus
unicus ille ſtudiorum meorū Mecœnas Gulielmus Vuaramus Archiepiſcopus Cantuarien-
ſis,totius Angliæ primas,uir omni literarum ac uirtutū genere ſic abſolutus:ut quæ uix ſin-
B gula reperias in alijs,in hoc mireris uniuerſa,& unus abunde ſufficiat ad omnes conſummati
præſulis dotes,uelut in tabula repræſentādas. Nec alij ſanè ſua laude fraudabuntur. Verum
in præſentia non eſt onerandus longiore præfatione lector. Illud modo adijciam,admonitus
eſt iampridem ſuper hoc noſtro labore Leo Pontifex modis omnibus maximus, idq́; non
tantum mei,ſed cumplurium item excellētium uirorum literis,à quo ceu doctiſſimo ſimul &
optimo,non illud ſolum expectamus,ut hos conatus noſtros ſua comprobet autoritate,uerū
etiam ut ampliſſimis præmijs proſequatur. Verboſius quidē hæc,fateor, à nobis ſunt diſpu-
tata,ꝙ prologorum modus patiatur. Sed nihil non tentauimus,nullum non mouimus lapi-
dem,quo nemini non eſſet ſatisfactum,ut alios aliæ res uel offendunt, uel placant. Quod ſi
quis adhuc reperietur uel adeo ſtupidus,uel adeo ſibi ipſi inimicus, uel ita diutina conſuetu-
dine corruptus,ut in hiſce blateramentis bonas horas uelit male collocare,ne is quidem habe
bit quod nobis ſuccenſeat,quandoquidem per nos habet omnia, quæ ſuperiores æditiones
complectebantur,eaq́; multo ꝙ antehac emendatiora. Nonnullis etiam additis,quæ illic nō
habebantur. Adeo cauimus ne quem offenderemus,ut eruditis pariter & ineruditis, æquis &
iniquis,deploratis ſimul & bonæ ſpei ingenijs ſtuduerimus morem gerere. Bene uale le-
ctor amice. Baſileæ,Anno M. D. XV. Menſe Auguſto.

CENSVRA [illegible]TOLAE SEQVENTIS.

Animaduerte quæſo lector,quàm totus ſermo [illegible]i,adeo non facūdus, ut nec ſemilatinus. Deinde quàm nulla felix inuentio. Tum quàm rara frigidaq́; ſacrarum teſtimonia ſcripturarum. Sentias impudentiſſimum aliquem rabulam effutientem non proloquentem,& quicquid in buccam uenerit, eblaterantem. Et tamen auſus eſt homo ſuauiſſimus,addito ſuis nugis Hieronymi nomine, ſperare futurum, ut hæc pro Hieronymianis legerētur. Ac ueriſſime quidem dictum eſt,nihil tam abſurde fieri, quod nō reperiat admiratorem. Non ſolum leguntur hæc à magnis,ut ſibi uidentur, Theologis, uerum etiam in grauiſſimis quæſtionibus,uelut oracula citantur.

C BEnedicto & dilectiſſimo parenti Tyraſio Hieronymus. Charitatis tuæ ſcripta
percepi, in quibus animum tuum dolore commotum de filiæ dormitione co-
gnoui. Non aliud principaliter admiratus ſum, quàm Chriſtiani pectoris in
te ablatam uirtutem fuiſſe, ut animum flecteres ad dolorem. Stupeo murum
fidei penetratum uulneribus orbitatis: quem ſepire debuerat ſpes reſurrectio-
nis & regni cœleſtis. Nunqꝫ ſpes cum dolore concordat, nec fides aliquando ſentit quancunqꝫ
iacturam. Reſurgere credimus mortuos & plangimus? Quid faceremus ſi mori tantummo-
do ſine reſurrectione præciperet deus? Voluntas eius utiqꝫ ſola ſufficeret ad ſolatium, cui nul
lum præponere iubemur affectum. Quod dederat, abſtulit qui creauerat. Quis eſt qui plāgat
quod ad tempus acceperat? Commodauerat ut haberes quantocunqꝫ tempore uoluiſſet: ut
cum uellet, rurſum auferret. Nihil abſtulit tuum, qui dignatus eſt recipere proprium. Creditū
ſuum recipere decuit creditorem: & nihil aliud decet, ꝙ creditori ſuo gratias agere mutuantē.
Sic Iob legimus: quā ſequamur deuotiſſimā uocem: Dominus, inquit, dedit, dominus abſtu-
lit: ſicut domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen domini benedictum. Parua ergo non erat
hæc conſolatio contra luctum, quod nemo lugere debeat, cum aliquid reddiderit alienum:
quia fas non erat apud alium retineri, quod domino ſuo fuerat neceſſarium. Additur conſola
tionis alia prouidentia: quæ iaculis orbitatis occurrat. Plangere debuimus de ſeculo recedẽ-
tes, ſi ſeculi inimicitias contra nos minime ſentiremus: & plangimus domini beneficia, qui no
uit infirmitati noſtræ quid præſtet. Periclitari uolebat adhuc, qui dolet aliquem dormiētem:
& inter fluctus uitæ præſentis uidere cupiebat miſerū laborare. Talibus ac tantis tempeſtati-
bus uitæ, tot impugnationes diaboli, tot corporis bella, tot ſeculi clades euaſit. Et lachrymas
fundis, quaſi neſcias quid in teipſo quotidie patiaris. Propter quod admonet dominus Apo-
ſtolos ſuos, dicens: Si diligeretis me, gauderetis, quia uado ad patrem. Planè Lazarum fleuit
mortuum, ſed non tuas lachrymas fudit. Reſurrectionis promiſſor dolorem docere non pote
D rat: ne fidem perfidiam faceret, quam docebat. Doluit Lazarum non dormiētem, ſed potius
reſurgentem: & flebat, quem cogebatur propter ſaluandos alios ad ſeculum reuocare. Hanc
uitam dans dominus, ingemiſcebat, quam tu doles eſſe ſublatam. Contra lachrymas eius pu-
gnant lachrymæ tuæ, & amor tuus amori eius non conuenit. Hic fletus non habet pietatem.
Ille nolebat reddere laboribus, quem dilexerat: & tu amare credebas te, cui laborum uolebas
adhuc præſtare tormenta? Cæterum ſi putas eum Lazarum doluiſſe, antè non permiſiſſet
exire, qui repellere potuit mortem. Aut certe non fleret, qui mortuum ſuſcitare poſtmodum
habuerat poteſtatem. Vnde apparet, ſola eum cauſa fuiſſe commotum, quod ad hoſtilem ui-
tam chariſſimum reuocare denuo, & propter credituros aliquos & confundendos incredu-
los, urgebatur. Deniqꝫ ſic ſubſecutus eſt, dicens: Ergo pater, ut credant, quia tu me miſiſti,
ait clara uoce: Lazare prodi foras. Et factum eſt. Gaude ergo unde ille coactus eſt flere, ne tu
ſaltem uidearis dormientis felicitatibus inuidere. Ab alieno mundo proprium tranſiuit ad
dominum: & de hoſtili patria migrauit ad cœlum. Contra ſic Apoſtolus commemorat, di-
cens: Quàmdiu ſumus in hoc ſeculo, peregrinamur à domino. Nō ergo nobis luctum debet
incutere quiſquam, cum à peregrinatione redire meruerit ad propriam regionem, maxime
cum non inanis & uacuus redire noſcatur, qui Chriſtianitatis mercatus eſt lucrum: propter
quod deſcendit ad mundi cōmercium. Et ego, inquies, nulla ꝓmiſſionum cœleſtium dubita-
tione conturbor, ſed ſola ſeparatione dormientis æſtuās, deſolatus ſolatio pij pignoris iactor.
Excuſatio eſt hæc benedicte ſine dubio fragilitatis humanæ, quæ patrocinari non poteſt diffi-
dentiæ. Si enim deſolationes homines ferre non ualerent nunqꝫ prorſus parentes à ſe ſua pi-
gnora dimiſiſſent. Deſtitutos ſe à morientibus conqueruntur, & uiuos filios, aut propter ho-
nores, aut propter negocia peregrinis regionibus credunt: & gaudent tota uita ſine affecti-
bus commorari, dummodo capiant, quod cupiunt de ſuis pignoribus adipiſci, & ut ad pala-
tia per-

A tia pergant,peregrinantur.Ad ſtudia dignitatis nauigant acquirenda,uel ad cauſas patrimo-
nÿ aliquas explicandas cū labore & periculo,proficiſcentes omnes impellunt, nec ſecum ua-
care quos diligunt patiunt̄.Et ut ad palatia cœli,ad ſtudia Chriſti,ad honorē uitæ perpetuæ,
& patrimoniū poſſeſſionis æternæ cū ſecuritate ualeant peruenire,nemo filios ſuos à ſe liben
ter gratulatur abſcedere.Ad cōparanda peccata gaudent tam parentes à filÿs,ꝗ̄ filÿ à paren
tibus,prouocante diabolo,ſeparari.Ad indulgentiā percipiendā,nolunt ab inuicē deo uocan
te,diſcerni:ut appareat nō pro noſtra ratione nos dolere quēcunq; uidemur amittere:ſed iu-
dicium magis oſtendere diffidētiæ.Mihi crede,ſola in omnibus incredulitas mœret. Et ſicut
non poteſt fides noſſe quod doleat:ſic diffidentia ſola doloribus inuenitur ancilla.Nā ſi dor-
mientes dicimus,dormientes utiq; credere debemus:& nō mortuos,ſed requieſcentes,ſecun-
dum uocē dn̄i.Omnis enim,inquit,qui credit in me,licet moriatur,uiuet.Si tibi medicus hoc
promitteret quiſꝗ̄,nullā ſine dubio promiſſioni eius negare poteras omnino lætitiam. Nūc
quia Chriſtus fabricator & reſuſcitator promittit:nō times eā plangere, ut fideliorē Chriſto
pariter & potentiorem medicū uidearis in promiſſione iudicare.Sed deſtitutam,dicis, doleo
ſenectutem meā:qui debuerā liberos meos potius antecedere,ne in laboribus remanerē. Qn̄
de ſpiritualibus bonis quodcunq; tractatur:nihil eſt omnino de carnalibus ante oculos pro-
ponendum.Ego tibi melius profiteor eueniſſe:qui nō carnalē ,ſed ſpiritualē circa te cōſidero
felicitatem. Tu te dicis de pignoris tui obitu in ſenectute conſectū:ego ecōtra probo ſubleua
tum.Senectuti tuæ amputauit dn̄s magis ſollicitudinem,quæ torquebat de uiua filia ne peri-
ret.Melius utiq; nunc mortuā ſeculo credis eſſe apud deū uiuam,ꝗ̄ hic uiuā mortuā. Gaude
tibi quod filiā Chriſtianā mereberis ſequi:quā ſecutus,in cœlo gaudeas rurſus amplecti. Nō
te deſeruit,ſed præceſſit.Miſiſti nutrimenta tua Chriſto.Si luctū horrueris, & te obtuliſſe pi-
B gnus deo,deputari poteris.Secundū uotū tuū habe poſt Abrahā,ſi nō potes primū:ut quod
ille nō dubitabat offerre:tu forte uidearis de ſublato gaudere.Ab illo dn̄s poſtulauit, à te tu-
lit:ille iuſſioni paruit,tu uoluntati cōſentias.Illū per illicitā legem naturæ probauit ſibi deuo-
tum:te ſaltem per licitā conditionē mortalitatis annotet religioſum.In qua parte Chriſtianū
te poteris approbare.Erubeſcat incredulitas noſtra:quæ nec cū gentilibus deo uult eſſe ſubie
cta.Communis eſt nobis cū illis exitus mortis:& dolores illorum ſuperamus doloribus no-
ſtris.Quid ageremus,ſi peculiare aliquid exigeretur à nobis?Quod ad dedecus noſtrū perti-
net:gentiles dolores ſæpe cōtemnunt,cum nō ad promiſſa cœleſtia:ſed ad pœnas tartari ra-
piantur:& nos plāgimus euntes ad cœlū? Conſidera,Chriſtianus talis quid merebitur dein-
ceps:qui nec imitari cōtendit exempla ſanctorꝝ,nec contemptū habere gentilium? Illi luctus
deſperando deſpiciunt:nos & ſperando deſpicere nō conamur.Illi ſeruire intrepidāter filios
ſuos mortalibus tradunt:& nos deo noſtro ſimul & ſuos liberos,& noſtros liberādos dimit-
tere ſacrilega mēte cunctamur:quaſi tutius apud homines iudicemus magis ꝗ̄ penes deū cō
demnari.Aliquem filiorū Chriſtiani nolunt uel gratulatione ſua deducere ad bona : gentiles
tradere non cunctantur ad mala.Poſtremo uel cū ipſa ſelicitate noſtrorum morientiū coga-
mur animum flectere:ne deſiderÿs eorum deſideria noſtra incipiant reluctari. Eſto religio-
ſus,uel uoto eius quæ euaſit, ſi non potes tuo. Exulta, quia placuiſſe cognoſcis tui partici-
pium ſanguinis Chriſto:maxime quod de occaſione debeas tolerare domini uoluntatem:
cui non potes contradicere.Et cum ſit omnibus communis hic caſus;uanus dolor eſt,qui nec
primus uidetur eſſe,nec ſolus.Sed dicis:Nullus me de mea deſolatione mentis angor exulce-
rat:ſed pro derelictis paruulis morientis humanitatis affectus impulſat. Nec licet commo-
ueri animum Chriſtianum,ne contra Chriſti imperia reluctetur. Quid intereſt quandocun-
que & qualeſcunque filios dimiſiſſe:quos iubemur à domino cauſa deuotionis odiſſe? Me-
lius nunc ſaluam animam ſuam moriens dereliquit in pace : ne in perſecutione dimittere
cum ſuo interitu non ualeret.Ipſis auxiliabitur in mundo: quorum matrem habet in cœlo.
Et qui matri ſubuenit,& filÿs certe ſuccurret.Poſtremo uide,ſi aliquid debeat dolori cōcedi,

C ubi ſine aliquo remedio poteſt animus fatigari. Sapienter debet dolere qui dolet: ne perdat ſi
ne cauſa quod dolet. Nūc autem contra luctum ſumenda ſunt arma: ut ſpes noſtra poſſit ha-
bere uictoriam. Principaliter quod uoluit deus ſuſcipere gratulemur. Deinde quia hoc nobis
in mundo commune eſt: additur priuatim peculiare noſtrum, quod ad requiem deducamur.
Sequitur conſummatio omnium gaudiorum, quod in reſurrectione inuicem nobis domino
reformante, reddemur: quod Apoſtolus pollicetur: Nolo uos ignorare fratres de dormienti-
bus: ut non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Si enim credimus quia Chri-
ſtus mortuus eſt & reſurrexit: ita & deus eos qui dormierunt in Chriſto adducet cum illo.
Hæc tibi benedicte pro charitate cōmuni tranſmiſi. Cæterum ſcio te ualere, alios conſolari.
Tunc te orbitas non inueniet penetrabilem, ſi alios contra illam non ceſſes armare.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Hæc in quibuſdam exemplaribus inſcribitur ad Oceanum, uerum homiliarum more deſinit. Sapit
eundem autorem, cuius eſt ſuperior epiſtola, quippe nec eloquens, nec erudita, nec ullo modo ſpirans
pectus Hieronymianum.

AD OCEANVN DE FERENDIS OPPROBRIIS HORTATORIA.

Diuerſorum opprobria, tribulationes multiplices, quibuſdam inſidiantibus, te ſu-
ſtinere cognoui. Cuius rei cauſam non tantū, ſi hæc refellas, doleo, quantum gra-
tulor, ſi libenter excipias: in hoc enim in nobis Chriſti oſtenditur fides, timor cer-
nitur, manifeſtatur mors, ſi opprobrijs & tētationibus pro ſuo nos gratāter amo-
re ſubiugemus. Nec hoc nobis contrarium debet eſſe, ſed gratū, pro eo uel parua perpeti, qui
maiora pro noſtra ſalute perpeſſus eſt: præſertim cū ſciamus regnum cœlorum non ſine ua-
rijs tentationibus adipiſci: ut ſcriptū eſt: Oportet nos per multas tribulationes introire in re-
gnum dei. Si ergo per multas tribulationes, quibuſdam cœleſtis regni aditus aperitur illis uti
ꝗ clauditur, qui nolūt ſuſtinere uel pauca. Oportet ergo nos diuerſa tētationū genera æquo
D animo perpeti, per quæ nobis cœleſtis ianua promittitur aperiri. Beatus apoſtolus Iacobus
nos hortatur & docet, quales in tribulationibus eſſe debeamus, cum dicit: Omne gaudium
exiſtimate fratres mei, cum in tentationes uarias incideritis. Vnde ſatis præpoſterum & con
trarium eſt, nos in huiuſmodi rebus mœſticia aliqua fatigari: in quibus gaudium potius iu-
bemur habere, quam luctum. Et alibi idem Apoſtolus dicit: Beatus uir qui permanet in ten
tationibus: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromiſit deus di
ligentibus ſe. Vide ergo quantum homini tentatio proſit: per quam beatitudinem conſequi
tur & coronam. Sed illud intelligendum eſt, cum ita dicit: quoniam cum probatus fuerit, ac
cipiet coronam uitæ, quam repromiſit deus diligentibus ſe. Illos inquit probatos, & ab his
deum diligi, qui ob nominis eius cauſam in tētatione perſtiterint, quibus merito corona pro-
mittitur: illos uero reprobos & nullius uitæ præmio dignos, quos nulla tentationum cauſa
uexarit. Quapropter & nos gaudere in tentationibus oportet, & portare debemus, per quæ
& probati æternæ uitæ præmio coronemur. Hoc etiam ipſe dominus in euangelio ſuo de-
clarauit, dicens: Beati eſtis cum uos maledicent, & perſequentur: & dicent omne malum ad-
uerſum uos propter iuſticiam. Gaudete & exultate, quoniam merces ueſtra copioſa eſt in ce-
lis. Quis ergo poſt huiuſmodi uocem tentari ſe non ſinat? Quis ab hominibus perſequi ſe iu-
ſticiæ cauſa non optet? Quis non tribulari uellet? Quis ſe nō maledici deſideret: ut mereatur
Chriſti uoce laudari, & cœleſti copioſaꝗ mercede munerari? Vtinam ob domini mei nomē
atꝗ iuſticiam cuncta infidelium turba me perſequatur & tribulet. Vtinam in opprobriū me
um ſolidus hic mundus exurgat: tantum ut ego merear à Chriſto laudari: & ſuæ pollicitatio-
nis ſperare mercedem. Grata itaque & deſideranda tentatio eſt, cuius præmium ſperatur à
Chriſto in cœlo: nec maledictio grauis eſt, quæ diuina laude mutatur. Suſtineamus ergo nos
paululum in hac uita tentari: ut eternam poſtmodum poſſimus pro temporali capere tenta-
tione mercedem. Hominū quoque opprobria detractionesꝗ patienter & leuiter toleremus:
ut domini laudibus digni eſſe poſſimus. Nā ſi humanā laudē quærimus, diuinā amittimus.

Quiſquis

A Quiſquis enim ab hominibus laudatur,culpatur à Chriſto, ſicut ſcriptum eſt: Væ uobis diuitibus,qui conſolationē ueſtram habetis. Væ uobis qui ſaturati eſtis,quia eſurietis. Væ uobis qui ridetis & gaudetis nunc,quia lugebitis & flebitis. Væ cum benedixerint uobis oẽs homines. Vide ergo ꝙ grauis & moleſta ſit humana laudatio,cui ita dñs comminatur. Homines enim animales atq; terreni,non niſi quæ temporalia & terrena ſunt,diligunt: & quæ diligunt,hæc laudare uidentur. De illis ſcriptum eſt: Omne animal diligit ſimile ſibi: & ſic omnis homo ſecũdum genus ſuum laudat opes,epulas,& diuitias,et eos qui precioſis & mollibus gloriantur in ueſtibus: quæ omnia lex ſancta prohibet atq; cõdemnat. Eos uero qui dilectione & timore domini cogente,abijciunt hæc omnia, et ſanctos ſecũdum legis ordinem ſe exhibent, irrident atq; ſubſannant,infelices atq; miſeri ſuorum malorum nimietate cæcati: quibus non ſufficit quod propria nolunt lugere peccata,adhuc inſup eos qui lugere uidentur,irrident: & in ſubſannatione habent,quos debuerant imitari. Sed ueniet tempus, ut eorũ riſus uertatur in luctum: quibus nunc noſter planctus eſt riſus: & ut ſe fuiſſe diuites lugeant, qui nunc Chriſti pauperibus imprudenter inſultant. De quibus ſcriptura dicit: Tunc ſtabũt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerũt: et qui abſtulerunt labores eorꝫ. Videntes turbabuntur timore horribili: et ſubitatione inſperatæ ſalutis dicent intra ſe pœnitentiam agentes,et præ anguſtia ſpiritus gementes: Hi ſunt quos aliquãdo habuimus in deriſum,& in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati,uitam illorum æſtimabamus inſaniã: & finem eorum ſine honore. Quomodo ergo nunc computati ſunt inter filios dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt: Ergo nos errauimus a uia ueritatis: & iuſtitiæ lumen nõ luxit nobis: & ſol nõ eſt ortus nobis. Laſſati ſumus in iniquitatis uia & perditionis: & ambulauimus in ſolitudines difficiles,dũ uiam domini ignorauimus. Quid profuit nobis ſuperbia noſtra,aut diuitiarum iactatio quid cõtulit nobis? Tranſierũt omnia iſta tanquam umbra. O ſi hæc nunc

B glorioſi & diuites lugerent,& qui alios irrident,dum tẽpus eſt & ipſi ſe flerent,nõ neceſſe haberent eo tẽpore gemere,quo nullus iã gemitus fletuſq; proficiet. Cuius tẽporis indiciũ beatus apoſtolus Iacobus cernitur memorare: dũ diuites ut in preſenti ſe lugeant,hortatur & cõmonet,dicens: Agite nunc diuites: plorate ululantes in miſerijs quæ aduenięt uobis. Diuitiæ ueſtræ putrefactæ ſunt: & ueſtimẽta ueſtra à tineis comeſta ſunt. Aurũ & argentum ueſtrum eruginauit: & erugo eorum in teſtimoniũ uobis erit, & mãducabit carnes ueſtras ſicut ignis. Epulati eſtis,& in luxurijs nutriſtis corda ueſtra in die occiſionis. Sciebat eñ quod quiſquis ſe in præſenti tempore fleſſet,in futuro non fleret. Hoc & ipſe dominus dicit: Beati qui lugent: quoniam ipſi conſolabuntur. Qui lugent, inquit,hoc tempore, ipſi poſtmodum conſolabuntur à Chriſto. Ridentibus uero dicitur: Væ uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis. Sed ne quis putet quod dominus generaliter omnibus ridentibus comminetur, cum alibi dicat ſcriptura: Vir autem ſapiens tacitus ridebit. Eſt ergo ſine crimine riſus, & eſt riſus in crimine. Sapientis riſus, nihil in ſe criminis habet. Ille uero indignus eſt, qui ſanctos & eos qui ſe deo exhibent, irridet: de quo dictum eſſe puto: Qui irridet inopem, ad iracundiam prouocat eum qui fecit illum. Sed quis eſt iſte inops, cuius ſubſannationis cauſa dominus prouocatur ad iram: niſi ille qui humanas terrenáſque opes idcirco contempſit, ut illi placeret pauper, cui difficile opulens placere potuiſſet? Merito illis iraſcitur dominus, qui propter ſe pauperem factum irridere non metuunt. Irridebant enim ſcribæ & phariſei Chriſtum, quia diuitias contempſerat: ſicut ſcriptum eſt: Hæc audientes ſcribæ & phariſæi: qui erant auari, irridebant eum. Habemus & nos ſcribas: habemus etiam phariſæos: qui nunc diſcipulos Chriſti ſpernentes diuitias, irrident: ſicut illi irriſere dominum ac magiſtrum. Sed dicendum eſt eis, quod tunc temporis dictum eſt illis: Vos eſtis qui iuſtificatis uos coram hominibus. Quod enim hominibus altum eſt, abominatio eſt apud deum. Non oportet ergo nos quorundam riſu uel ſubſannatione terreri, cum etiam ipſum dominum à talibus non ignoremus irriſum; ſed exultare potius & gaudere debemus,ſi & nos illa omnia

quæ do

C quæ dominus noſter antè pertulit,perferamus,recepturi etiã pro ipſa ſubſannatione mercedem.Quia nihil eſt quod nobis pro Chriſti nomine ſine præmio irrogeť.Vide ergo q̃ beati ſint atq; felices,quibus etiã inſipientium riſus proficit ad ſalutẽ.Ita etenim dñs diligẽtes ſe diligit,ita ſe timentes honorat:ut nec irrideri eos gratuito ſinat:quibus & pro ſubſannatione retribuit ultionem.Hæc igitur tu ſapiens ſanctaq; anima uide,ne inſipientiũ & infideliũ fabulis terrearis:quo minus ea quæ ſunt legis,facias.Neq; enim de gehẽnæ ignibus nos hominũ fabulæ poterunt liberare uel riſus:ſed Chriſti timor atq; iuſticia.Nolo te nec in hac parte cõfundi:ſi tibi pro Chriſti nomine uel opere,à perituris & uanis hominibus derogeť:quibus & interitum felicitas præſtat.Sed gaude potius & lætare,ſciens tibi repoſitã etiã pro ipſa derogatione mercedem.Nam ſatis iniquum & impium eſt,ſi tu tibi pro eius nomine nec detrahi patiaris,qui propter te tanta perpeſſus eſt.Quàm uero graue ſit pro dño nõ ſuſtinere omnia, quæ aduenerint in hac uita,ſiue damna,ſiue derogationes,ſuſpiciones,detractiones, uel cætera,quando ille cum deus & dei filius eſſet:pro tua ſalute opprobria hominum iniuriasq; ſuſtinuit: Valde ab eo alienus eſt,qui nec detractiones ſaltem ſuſtinere contentus eſt. Nã quomodo eum amare dicimus,ſi pro eo nihil ſuſtinere parati ſumus: Quod ſi in nobis eſt ipſius uera dilectio,quæcunq; pro eius nomine(quamuis grauia)irrogentur,exigua cenſemus,et dicimus:Parua ſunt iſta quæ patimur:maiora ille pro uita noſtra pertulit. Nihil nobis dignũ pro eius nomine irrogatur.Quod ſi ſententiæ ipſius memores ſumus,intelligemus. Ait enĩ: Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum:nec ſeruus ſuper dominum ſuum. Si patremfamiliâs Beelzebub uocauerunt,quanto magis domeſticos eius: Et nos ergo ſi diſcipuli,ſi domeſtici Chriſti ſumus,debemus opprobria,detractionesq; amplecti,et ſuſtinere libẽter:et æquo animo ea omnia ferre,quæ pro nobis magiſter & dominus pertulit noſter. Qui uero hæc ſuſtinere non uult,nec diſcipulum eius ſe depromat eſſe,nec ſeruum,nec filium,nec domeſticum.

D Ille enim innocẽs,immaculatus,intactus,in quo nulla potuit peccati macula reperiri, de quo propheta prædixerat:Qui peccatum non fecit,nec dolus inuẽtus eſt in ore eius,pro nobis ſacrilegis & peccatoribus & æterno ſupplicio mancipatis:tanq; atrociſſimus reus ab iniquis iudicio ſiſtitur,flagellis cæditur,ſputaminibus irridetur:et nos propter eum confundimur erubeſcere,qui propter nos tanta perpeſſus eſt. Ille enim pro ſalute noſtra dorſum uerberibus, ſputaminibus faciem,maxillas palmis,non confunditur parare:et nos pro eo leue etiam confundimur audire conuicium: Gaudeamus potius & lætemur,ſi pro tam magnis eius & pro noſtra ſalute paſſionibus uel parua ſuſtineamus.Cæterum quæ ſpes nobis eſt, ſi ob eũ audire blaſphemiam,aut ſuſtinere confundimur:qui noſtri cauſa de cœlis deſcendit ad terras: & ut nos exaltaret,humiliauit ſe.Et cum immortalis eſſet,mori contentus eſt:ut nos ab æterno mortis laqueo liberaret.Coronatus eſt ſpinis,ut nos qui ante ſpinei & infructuoſi ſteteramus fructũ bonæ arboris apportaremus.Felle & aceto potatus eſt:ut in nobis iam nec fellis amaritudo,nec aceti eſſet aſperitas.Filius hominis factus eſt,ut nos filios dei faceret. Vide ergo ſi pro iſto confundi debemus aliquid ſuſtinere. Vere illa eſt anima felix & angelis æquanda, quæ pro nomine & opere Chriſti,tanta, quanta pro nobis ille ſuſtinuit, uoluerit ſuſtinere. Cæterum grande periculum eſt iuſticiæ,eius erubeſcere exemplo uiuere,qui noſtram iniuſticiam non erubuit ſuſtinere.Deinde ſi æquo animo penſamus idipſum quo nobis quis detrahere uidetur iniuſte, laudari nos potius quàm accuſari probamur. Nam quid aliud faciunt cum uera de ſanctis dicunt:niſi ut ea dicant quæ facimus, ieiunos, abſtinentes , ſobrios : qui iam delicijs non delectamur & epulis,qui diuitias ſpernimus,& precioſis non gloriamur in ueſtibus.Qui auri cupiditate minime captiuamur, qui non adipiſcimur argentum, & quæcunque humana uanitas uidetur amplecti,contemnimus. Nullus hîc confuſionis eſt locus, nullus uerecundiæ aditus.Illi magis erubeſcere debent atq; confundi, qui ea quæ ſanctis diſplicent cõcupiſcunt.Erubeſcant igitur ebrioſi,uoraces,iniuſti,raptores, adulteri,& quicunq; ſuis glorianť in malis,quos gehẽnæ ignis expectat; & quibus ſupplicia præparãtur æterna.

Facientes

A Facientes autem domini uoluntatem, confundi non debent: in quibus nulla cõfuſionis ſunt opera. O quàm indignum eſt atq; præpoſterũ, ut iuſti confundantur in bonis, & peccatores glorientur in malis. Videat ergo anima deo deuota, ne inſipientiũ riſus eam, aut ſtultorũ hominum uaniſſimus ſermo confundat, et à ſuo propoſito retrahat: in quo magis per dies ſingulos proficere debet in melius. Videat ne quis à timore Chriſti ſe reuocet, ne quis ab eius dilectione diuellat, propter quẽ omnem ſeculi gloriam pompamq; cõtempſit, cui nihil dignũ pœnitentiæ comparauit, quẽ parentibus filij, quem liberis patres, quem coniugijs præferunt continentes. Creſcat in nobis quotidie amor Chriſti, creſcat fides, quia magna nos pro dei amore merces expectat: tantũ ne ab eius cultura, uel opere ſemel deuota mens ſe retrahat, ne ei dicatur: Habeo aduerſum te pauca, quod charitatem priorem reliquiſti. Vnde certũ eſt, nõ hominibus placendum, ſed Chriſto: nec humanam laudem quæri debere, ſed diuinã. Quid nobis prodeſt, ſi illi nos laudent, quibus placere peccatum eſt? Quidúe obeſt, ſi uituperent hi, quorum non plus uituperatio prodeſt, quàm obeſt laudatio? Audiamus magis quid ille uas electionis doctor gentium dicat: & quo nos ne hominibus placere uellemus, hortetur exemplo. Si hominibus, inquit, placere uellem, Chriſti ſeruus non eſſem. Vnde nulli dubiũ eſt, eos Chriſto ſeruire non poſſe, qui hominibus optant potius q̃ Chriſto placere. Cõtenti ergo interim ſimus hominibus diſplicere, tantum ut Chriſto placeamus. Nec eorum laudibus delectemur, qui non alios q̃ ſibi ſimiles laudant. Nos potius laudent prophetæ & apoſtoli, laudet in euangelio ſuo Chriſtus. Tunc erimus uere felices, ſi à talibus laudari digni erimus. Omnium enim horũ uoce laudabimur: ſi quæcunq; dominus per apoſtolos uel prophetas uidetur præcepiſſe, ſeruauerimus. Nobis igitur detrahentibus cunctis & uituperantibus uniuerſis ſimus ſobrij, ſancti, humiles, et pudici, & deum ſemper fideli corde precemur: ut ipſe

B ſemper in noſtra mente ſit, et lex eius noſtro ſemper in pectore, ut poſſimus prophetica loqui uoce: Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi: ego autẽ orabam pro eis. Et alibi: Humiliaui in ieiunio animam meam, & factum eſt mihi in opprobrium. Et poſui ueſtimentum meũ cilicium, & factus ſum illis in parabolam. Et iterum: Genua mea infirmata ſunt ieiunio, & infirmata eſt caro mea propter oleum. Et ego factus ſum in opprobrium illis: uiderunt me & mouerunt capita ſua. Adiuua me domine deus meus. Vides ergo omnes prophetas & ſanctos propter hoc ſemper hominũ ſubſannationes pertuliſſe, quia deo uellent fideliter ſeruire. Hoc & Apoſtolus ait: Fidelis ſermo. In hoc eñ laboramus & maledicimur, quia ſperamus in deũ uiuum, qui eſt ſaluator omniũ, maxime fideliũ. Quid plura? niſi ut ſæpe iam diximus: Curſum quem in timore dei cœpimus, cõſummemus. Simus cæteris in amore dei forma: cuſtodientes ne quis in nobis aliquid ſcurrilitatis reprehẽdat aut uanitatis, ſed magis quicquid eſt grauitatis & modeſtiæ: quia Chriſtiani uita omnibus in ſpeculo poſita eſt. Qui etiã ſi quippiam titubauerit, iam cecidiſſe iactatur, & amplius etiam dicitur quàm uidetur. Simus ergo ſapientes, graues, quieti, nunquàm uanitatem, nunq; opera hominũ lingua noſtra loquatur, ſed ſine intermiſſione legem dei noſtri meditetur. Tunc ſi quis extiterit ſuæ ſalutis inimicus, qui ſubſannet & detrahat & derideat: hæc non ſolum nõ metuamus, ſed potius gaudeamus. Et hinc nos aliquatenus cõſolemur, ſi mereamur odio magis ſeculi uiuere, quàm Chriſti. Caueamus quoque ambulare indecenter & inquiete, ſicut & ſanctus Apoſtolus monet, dicens: Rogo autem uos ut ſubtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinate, & non ſecundum traditionem, quam acceperunt à nobis. Cum hæc à nobis omnia omnino noſtra uirtute fuerint cuſtodita: quicunque putauerit derogandum nobis, propheticæ ſimus ſententiæ memores, per quam dominus ſui nominis cauſa tribulatos hortatur, dicens: Et tu fili hominis ne timueris eos, neque paueas à facie eorum, quoniam inſanient & conuenient aduerſus te. In gyro & in medio ſcorpionum tu habitas, uerba eorum ne timueris, & à facie eorum ne paueas. Et alibi dicit: Audite me qui noſtis iudicium, populc meus, in quorum corde lex mea eſt: Nolite timere opprobria hominũ, & blaſphemias eorum ne metuatis: quia ſicut

ueſtimen

C ueſtimentum,ita per tempus deficient:& ut lanam,comedet eos tinea: Iuſtitia autem mea in
æternum manet.Salutare uero meum in ſeculum ſeculi. Seruandum præ omnibus : ne alte-
rius laudem uelimus ſeruare, quàm Chriſti: ut & nos cum propheta poſſimus dicere:
Apud te laus mihi in eccleſia magna.Et iterum:Tanquàm prodigium factus ſum multis, &
tu adiutor fortis.Et iterum:Maledicent illi,& tu benedices.Qui inſurgunt in me confundan-
tur:ſeruus autem tuus lætabitur in te.Hæc ad conſolationem in dei timore,deuotis mētibus:
prout ingenij tenuitas potuit proſecutus ſum breuiter.Nunc ſupereſt ut aliquid amplius fa-
ciat mens deuota:quàm noſtra paruitas ſufficit admonere. Salutate omnes qui diligunt do-
minum noſtrum Ieſum Chriſtum,cui cum patre omnipotente ſit laus,uirtus & gloria cū ſpi-
ritu ſancto:& nunc & ſemper & in omnia ſecula ſeculorum.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Quis non rideat hunc ſimium?In ipſa ſtatim ſalutatione addidit Hieronymo patris nomen.Nèc hoc
contentus,Sophronium adiecit,tritaui opinor,ne non haberet tria nomina,cum ipſe Hieronymus nu
ſquàm ſe niſi ſimplici nomine notet:in Catalogo,propter hiſtoriæ fidem,presbyteri tantum titulū ad-
dens:nonnunquàm modeſtiæ cauſa peccatoris.Patris nomen & patriam indicauit duntaxat,non uſur
pat.Deinde affinxit Oceani uocabulum,quod ad hunc extent quædam ab Hieronymo ſcripta,ut ne di
cam interim,totam ſalutationis figuram alienam eſſe ab Hieronymi conſuetudine. Tum autem quàm
uenuſte rem aggreditur:Deprecatus es,inquit,ut tibi breuiter exponerem,qualiter clerici debeant ui-
ctitare in hac uita mortalium.Iam illud quod ſequitur,quàm cōcinne cohæret cum ſuperioribus.Hinc
me plerique maledictis æmuli præſtolantur,quia non ſileo ueritatem. Rurſum illud iam diſputationis ca
put,quàm dextre attexuit:Tamen mihi chariſſime ab Apoſtolo ſumamus exordium, qui ait: Quis nō
ſtatim ſentiat hunc ſcriptorem,ut libere quod ſentio dicam,aut temulentum fuiſſe, aut febri laboraſſe?
Atque huius elegantiæ totus eſt ſermo reliquus,infans,incompoſitus, inſulſus, diffluens , ſordidiſſimis
uerborum portentis ſcatens:quod genus ſunt illa,meliorare,ſecretaliter.Nam agapete Græco uocabu
lo,quod è diuo Hieronymo ſublegit,mire ſibi placuit,planè futurum ratus, propter unam hanc uocu-
lam neminem dubitaturum,quin hæc ipſe ſuis articulis ſcripſiſſet Hieronymus.Adde his,quod tam re
uerenter citat Sulpicium,qui diui Martini uitam conſcripſit.Atque is uidit quidem diuum Hieronymū,
D ſed ſenem iuuenis.Nec huius ullam facit mentionem in Catalogo,nec is Hieronymo mos, recentiores
ſcriptores præſertim Latinos,tanta eum reuerentia citare.Sed quid opus argumentis? Quiſquis hunc
ſermonis characterem non poteſt ab Hieronymiano ſecernere,is nec aſinum ab equo diſtinguet. Pro-
inde epiſtola hæc pro ſuo merito tractata fuit à librarijs,qui eam deprauatiſſime ſcriptam, deprauatius
tranſcripſerunt.Et quemadmodū ille ſibi permiſit ſcribere quicquid in buccam ueniret,ita hi ſibi per-
miſerunt,quicquid in calamum incideret,chartis illinere.

AD OCEANVM DE VITA CLERICORVM.

SOphronius Euſebius Hieronymus Oceano ſuo ſalutem. Deprecatus es,ut ti-
bi breuiter exponerem, qualiter clerici debeant uictitare in hac uita mortalium.
Hinc me plerique maledictis æmuli præſtolantur, quia non ſileo ueritatem : ta-
men mihi chariſſime,ab Apoſtolo ſumamus exordium, qui ait : Humanus ſer-
mo & omni acceptione dignus.Si quis epiſcopatum deſiderat, bonū opus deſiderat. Opor-
tet enim epiſcopum irreprehenſibilem eſſe,ſobrium,pudicum, benignum, ornatum, hoſpi-
talem,docibilem,non percuſſorem,ſed modeſtum,non litigioſum,non uinolentum, domui
ſuæ qui bene præeſt, & reliqua. Totum comprehendit eſſe cauendum,cum irreprehenſibi-
lem ponit. Quomodo igitur alterum reprehendet,cum ipſe qui accepit poteſtatem ut do-
ceat,ſit reprehenſibilis? Quia uita epiſcopi, forma debet eſſe clericorum. Ex epiſcopo gra-
dus cæteri clericorum condiſcunt quomodo debeant uiuere in hac uita mortali.Seipſos imi-
tabiles debent proponere ſacerdotes:ut alij iuniores,gradus humiles conſecuti, uita & teſti-
monio ſacerdotum poſſint exurgere. Præcipue illud reor attentius tibi eſſe prouidendum:
quia prima tentamenta ſunt clericorum,mulierum frequentes acceſſus: iſte ſexus reprehen-
ſibiles exhibet clericos.Quid tibi reuera cum fœminis,qui ad altare cum domino fabularis?
Te cuncti in publico,te in agro ruſtici,aratores ac uinitores quotidie grauiter lacerabunt, ſi
contra diſpoſitum fidei, cum fœminis habitare contendis . Et quia (ut arbitror) concupiſcis
irreprehenſibilis inueniri,teſtimonio bono utere. Nunquid in choro apoſtolorum fœminæ
affuerunt?

A affuerunt? Prohibe tecum uirgines morari,etiam quæ de genere tuo ſunt. Dilige eas:exterius ordina,frequẽter uiſita iunctus obſequio clericorum:ne dum ſecretaliter ac ſolus ingrederis, macules teſtimonium tuum. Illud etiam adijciendum eſt:quia ſi uxorem duceres:lex te non prohiberet habitare cum conſerua. Cum uxoris enim conſenſu eiuſmodi ad regimen ſacerdotij promouentur:maxime cum apoſtoli epiſtola pręceptum hoc habeat: Vnius uxoris uirum ad honorem clericatus eligendum. Te uero nõ ita ſalutaria pręcepta cõſtringunt. Aliter coniugati,aliter uirgines admonentur eccleſiaſtici onus ſubire miniſterij. Fœminarũ cũ clericis nullo pacto cõiuncta præcipitur cõuerſatio. Ianua diaboli,uia iniquitatis,ſcorpionis percuſſio,nociuumq́ genus eſt fœmina:cum proximat,ſtimulat,incẽdit ignẽ. Flammigero igne percutit fœmina conſcientiã pariter habitantis:exurit q́ fundamenta montium. Ego iudico, ſi cum uiris fœminæ habitent,uiſcarium non deerit diaboli:ex eis aucupatus eſt ab initio peccatum. Ferreas mentes libido domat. Si alligauerit quis ignem in ſinu ſuo,ueſtimẽta eius nõ comburentur? Aut ſi quis ambulauerit ſuper carbones ignis,pedes ſuos non comburet? Mihi crede,non poteſt toto corde cũ domino habitare,qui fœminarũ acceſſibus copulatur. Sed dicis:qui ambulat ſimpliciter,ambulat confidẽter. Bene & argute. Sed oportet te teſtimoniũ bonum habere ex his qui foris ſunt. Licet coram deo recte incedas:tamen coram hominibus bona prouidenda ſunt:quia & aſtutiores ſunt filij lucis filij tenebrarum. Cum ergo hoc genus à te non amputatur:das reprehendentibus te locum,ipſe te detrahentium morſibus tradidiſti,ſi agapetarum conſortium non dimiſeris. Benignus es,gaudeo:pudicus,falſum eſt. Si aliquis ſenſerit clericum habitare cum fœminis,nõ credit eum eſſe caſtum. Si pudicitiã quæris:quare habitas cum fœminis? Fœminam quam bene uideris conuerſantem,mente dilige, non corporali frequentes ornatu. Non ueſtis tenera clericum facit,aut ſacerdotem: ſed caſta mentis intentio. Hęc enim deuotionem honoris in te cuſtodit. Honorem quidem glorioſum boni operis fama conſeruat. Sacerdotes quippe decet,uel cæteros clericorũ gradus, ut ſupra

B dictum eſt,à fœminis ſegregari. Si igitur generis gratia iudicas eaſdem nullo pacto dimittere: memento Thamar,quod ab Ammon fratre ſuo corrupta ſit. Idipſum perſequor dilectiſſime ubi unius eſt tabernaculi conuerſatio:carnis non facile tollitur delectatio. De duobus enim quod unus deſyderat:etſi loqui nõ poteſt,tentatur tamen. Remotio igitur uiri,caſtitatis collocat arma:conſtruit in melioribus caſtra:pudoris honorem conſolatur. Potuit enim & Maria mater domini de choro apoſtolorum nõ diſcedere,ſi liceret. Tecla poſt tẽtationem paſſionis Antiochiæ,à Paulo prohibetur pariter pergere. Nemo miles cum uxore pergit ad bellum. Non inuideo charitati tuæ:ſit tibi cum caſtis uirginibus longęua dilectio. Tunc in bono meritum collocabis,& famam meliorabis,ſi cõgregationes cõſtituis puellarum:pulchre cenſeo in hebdomada ſecunda uiſitatione ad benedicẽdum congretionem uenias:ſed non ſolus, ne rumigeruli linguis te lacerantibus maculent. Alienam enim cupiunt uicini diſcutere uitam, non ſuam. Propterea digne accipe meorum præcepta uerborum:& monita humilitatis,quæ fraterno affectu calamo imperante expreſſimus,dulciter lege. Iam uero ut reprehenſibilis diuini altaris non ſit ſacerdos:pauca de reliquis apoſtoli teſtimonijs quãtum dominus donat, exponam. Sufficiant ſuperiores cauſæ,quæ dictæ ſunt. Verum ne aliquis minus intelligens ad epiſcopos tantum ſentiat apoſtolum fuiſſe locutũ:quid de diaconibus ad Timotheũ pręceptum ſit:quid de presbyteris ad Titum,commemorare delectat. Sed prætereundum non eſt ſuperiorem explanare ſententiam. Vnius uxoris uirum,& noua & uetus præceptio ſacerdotem cenſuit eligendum:quia digamos ad miniſterium plærique epiſcopi applicuerũt: ſicut aſſerunt,concubina fuit illa,hæc uxor:quaſi non eadem ſint commercia fœditatis in illa:quæ in hac exercentur,quæ uxor aſſeritur. An quia coniugij tabulas non fecit:concupiſcentia aliena non fuit? Nullo pacto digamos,uel cõcubinarum catenis inſertos,decet ſubire ſacerdotij miniſterium. In Leuitico ſcriptũ eſt ac præfinitũ,quales eligi debeant ſacerdotes, ſicut habes: Et dixit dominus ad Moyſen:Sacerdos uxorẽ accipiat uirginem de ſemine patrum ſuorum.

C Viduam uero aut deſtitutam, aut à uiuo marito derelictam non accipiat. Bene audiui præcipiente domino Moyſi: quia nec uxor debet ſacerdoti digama conuenire: ne honorem polluat ſacerdotij. Sicut unius uxoris uirum, ſic unius uiri mandat uxorem: Si ergo clericus monogamus fuerit, & uxor eius digama, noli eum miniſterio applicare. Digamam enim duxit uxorẽ. Hæc Tito præcepta idem Apoſtolus de ordinandis clericis dedit. Et quia liber finem expectat: ad id redeamus unde digreſſi ſumus. Nec ſi duæ uel tres pariter dei ancillæ morentur, ſolum ad eas ingredi conuenit ſacerdotem. Si quis hæc præcepta nõ obſeruauerit hoſtis eſt animæ ſuæ. Quod ſi poſt monita noſtra aliquis clericus agapetas amplius quæſierit amare quàm Chriſtum, ſecundum ſynodalem regulam conueniatur: & præcepta patrum in Niceα definita ei legantur. Iam uero ſi conuentus ſugerit prædicta & reliquerit: conſecuti ſumus maximum lucrũ. Alioquin ſi neglexerit, talis ab eccleſia Chriſti anathematizandus eſt. Germinant enim fœminæ ſpinas cum uiris habitantes: & arcana mentium acuto mucrone percutiunt. Proh nefas: dolor eſt dicere, ſed præterire non decet: Chriſto iſtæ nubere uouerunt, non clericis. Vnde ſine nuptijs genus nouum uxorum? Et hoc ad nos quid pertinet, quod infamare non ceſſamus? A machæra ceſſemus. Bonus honor eſt in eccleſia, ſi à conſortio uirorum fæminæ ſint longe. Monachum uel clericum ſolitudo facit, nõ publicũ. Quid te uirginale delectat alloquium? Cur ſanctimoniales contra fidem frequẽtas in eccleſia, uel in ipſo publico? Si eos quos diligunt uiderint, ridentibus oculis ſalutationis tenera uerba producũt. Deinde cum ſalutauerint: ſi eas dei uiros præterire celerius uiderint: contemptores ſuos iudicant & iraſcuntur. Ordinatur deinde deſertæ ſatiſfactio: poſt ſatiſfactionem prandium, quaſi noua lætitia diſponitur. Inter pocula improperant uerba contemptus: ille uero lamentari ſe ſimulat, quaſi peccati genus inducens. Lege quia talis debet eſſe ſolitarius: qualem Hieremias eſſe deſcripſit. Ait enim: Sedebit ſolitarius & tacebit: quia leuauit ſe ſuper ſe. Bonum eſt uiro

D cum leuauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Et quia Ieſus relictis apoſtolis, ſolus ibat orare. Mariam quoq; in penetralibus angelus ſolam inuenit, nõ cum agapeta loquentem: & illa uirilẽ introitum trepidauit. Tu quæ fornax es maliciæ, quid à uiro deſyderas frequentius ſalutari? An neſcis quia dupliciter famam perdis, tuam ſimul & clerici: cuius uita eccleſia Chriſti debet ornari. Inordinata conſuetudo eſt, & delicati ſermonis fabuloſa calamitas. Sed ſi hoſpitalitatem cupis habere: habes tuas ſorores, illæ apud te in domum tuam uocari debent, nõ clerici. Erit ad ædificationẽ tuam ſancta uirgo quod dixero: In beatiſſimi Martini uita legimus commemoraſſe Sulpitium, quod tranſiens ſanctus Martinus, quandam uirginem moribus & caſtitate præcelſam, cupiens uiſitare: illa noluit: ſed xenium miſit ei: ac per feneſtram reſpiciens, ait ſancto uiro: Ibi pater ſancte ora qa à uiro nunquã ſum uiſitata. Gratias egit deo ſanctus Martinus: & quod talibus imbuta moribus, caſtam cuſtodierit uoluntatẽ: & benedicẽs eam, abijt lætus. Hucuſq; ſufficiat de fœminis dictum. Conſummata quippe uirginũ cauſa, tranſeamus ad reliqua. Hoſpitalem præcepit Apoſtolus clericum ordinandum. Hoc præcepto pater Abrahã & Lot angelos ſuſceperunt: quia hoſpitalitatem inter cæteras dilexerunt uirtutes. Sic & Oneſiphorus Paulum doctrinæ fontem ſuſcepit. Hæc imitationes ſint ueſtræ: & ne ſinatis incolam præterire, qui apud uos panem non comedat. Sequitur. Non percuſſorem. Non enim pugilem deſcribit apoſtolus: qui conſcientias non percutiat ſingulorum, ſed modeſtum: & reliqua. Domum ſuam bene regentem: per quàm horribile erit, ſi domui clerici detrahatur? Lædet ſacerdotis opinionem in plæbe, quando de proximis eius male loquitur populus. Super omnia hæc præcepit clericis boni teſtimonij Apoſtolus, fundamenta cõponere: ut bonorum operum teſtificatio, caſto confirmetur affectu.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Clarius eſt quàm ut admoneri debeat hanc epiſtolam eiuſdem eſſe artificis cuius eſt ea quæ proxime ſequitur, & eadem febri laborantis. Deum immortalem, quæ fuit impudentia hoc tribuere Damaſo, cuius elegantiam etiam in ſcribendis uerſibus approbat Hieronymus, & extant alia quædam eiuſdem

A eiuſdem è quibus character hominis deprehendi poſſit. Saltem mutaſſet aliquantulum ſermonis habitum, cum nunc Damaſus pro Dama, nunc Hieronymus uideri ſtudet. Sed quid faceret? cupreſſum modo ſimulare norat, nec alium habebat ſermonis florem. Cumq́ deeſſet fallendi facultas, animum tamen non defuiſſe declarauit. Non ſaltem illud cauit, ne ſacerdotem uocaret, qui non eſſet epiſcopus, cũ eo ſeculo non uocarentur ſacerdotes niſi epiſcopi? Demiror cur non eadem opera uocarit cardinalẽ, cum hoc uocabulum illis temporibus adhuc fuerit inauditum.

DAMASVS HIERONYMO.

DAmaſus epiſcopus fratri & compresbytero Hieronymo in domino ſalutem. Dũ multa corpora librorum in meo arbitrio oblata fuiſſent: contigit ut librum pſalmorum in meo animo feſtinus cognoſcerem detineri: & memoriam capacitatis meæ imbuere. Cogitaui frater amantiſſime & in Chriſto ſemper ſacerdos, ut ſecundum ſeptuaginta interpretes: id eſt, Matthiam & Ptolæmeum, Muchium, Sacreum, Hydronium, Pampilum, Zoaſtirem, Didymum, Sanium, Epiphanium, Ciatrem, Simonem, & cæteros in quantum noſtra recurrit cõſcientia: de ſeptuaginta inuenire ueſtigia. Peto item charitatem tuã ut ſicut à creatore tuo Alexandro coëpiſcopo noſtro didiciſti in gremio Græcorum pſallere: ita ad nos tua fraternitas dirigere delectetur: quia tantæ ſimplicitatis indago eſt apud nos: ut tantum in die dominica Apoſtoli epiſtola una recitetur: & euangelij capitulum unum dicatur: & nec pſallendi mos tenetur: nec hymnidicus in noſtro ore cognoſcitur. Peto ergo per fratrem & compresbyterum noſtrum Bonifacium, ut iubeat fraternitas tua rei huius nobis aperire ueſtigium. Miſſa quinto kalendas Nouembris per Bonifacium presbyterum Hieroſolymam.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Nihil uereor quantumuis ſanctæ deierare, non caruiſſe febri quiſquis hanc ſcripſit epiſtolam. At primum demiror, ullum fuiſſe tam ſtupidum, aut certe φιλαυτὸν, qui ſperarit futurum, ut hæc epiſtola qua nihil fingi potuit, nec inſulſius, nec indoctius, nec infantius, à quoquã pro Hieronymiana legere-
B tur. Sed nihil eſt tam abſurdum in rebus mortalium, quod non reperiat approbatorem. Quid non audeant hiſtriones iſti poſteaquàm uiderint huic etiam impudentiæ non defuiſſe ſucceſſum? Inuenti ſũt tam nullis auribus, tam nullis oculis, imò tam nulla mente, ut has nugaciſſimas nugas ab Hieronymo ſcriptas putarent? At quis non ex ipſa ſtatim ſalutatione deprehendat impoſtorem, niſi prudens clauſerit oculos? Damaſo ſedis apoſtolicæ urbis Romæ Hieronymus ſupplex. Quæſo quando ſic unquã ſalutauit Hieronymus? Deinde quàm concinne rem ingreditur: Legi literas apoſtolatus tui poſcentes & reliqua quæ ſequuntur, tam inſulſa, tamq́ frigida, ut Iouinianus ipſe cuius infantiam tot ſalibus inſectatur Hieronymus, ad hunc collatus, Cicero quiſpiam uideri poſſit.

HIERONYMVS DAMASO.

BEatiſſimo papæ Damaſo ſedis apoſtolicæ urbis Romæ, Hiero. ſupplex. Legi literas apoſtolatus tui poſcentes ut ſecundum ſimplicitatem ſeptuaginta interpretum canens, pſalmographum interpretari feſtinem propter faſtidium Romanorum: ut ubi obſcuritas impedit apertius & lauine trahatur ſenſus. Precatur ergo cliens tuus, ut uox iſta pſallentium in ſede Romana die noctuq́ canatur: & ut in fine cuiuslibet pſalmi, ſiue matutinis horis ſiue ueſpertinis coniungi præcipiat apoſtolatus tui ordo, Gloria patri & filio & ſpirituiſancto. Sicut erat in principio & nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum amen. Iſtud carmen omni pſalmo coniungi præcipias: ut fides trecentorum decem & octo epiſcoporum Niceni concilij, etiam ueſtri oris conſortio declaretur. Vbi autem deus & homo honorabili uoce cantatur, Alleluia ſemper cum omnibus pſalmis affigatur: ut in omĩ loco communiter reſpondeatur nocturnis temporibus. In eccliſia autem poſt reſurrectionem uſque ad ſanctum pentecoſten finiatur: inter dierum uero ſpatia quinquageſimæ, propter nouitatem ſancti Paſchæ, uox iſta laudis canatur in Aleph: quod Græce prologus, Latine præfatio dicitur.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

De hoc opuſculo non poſſum aliud iudicare, quàm quod ipſum præ ſe fert. Nec ipſa febris quicquam ſcribere poſſet inſanius, nec ipſa temulentia temulentius. Deinde quid ſtultius, quàm ubi profeſſus ſit ſe de luminaribus toto mundi firmamento lucentibus dicturum, Pelagium, Iouinianum, &

C conſimiles inculcare tenebriones. Ad hæc quàm bello digerit ordine Catalogum, Auguſtinū omniū ætate poſtremum. primo recenſens loco, quoſdam ſic admiſcens, ut neſcias de quibus loquatur. Ambroſium fratrem uocat, Heliodorum presbyterū. In ſumma non queo ſuſpicari, quid iſti bubulco uenerit in mentem, niſi quod aliquis inepte fauens Auguſtino. cum hoc tam bello monumento uoluerit cohoneſtare. Et tamen hæc ſtupidiſſima belua affectauit ut Hieronymus uidereť, cum de Iouiniano loquens, & me, inquit, quanquam in omnibus laborioſum aſſidue quæſtionibus infinitis afficit & uexat. Et ne quis dubitaret hūc eſſe Hieronymum, in fine attexuit treis uitas ex Catalogo quē ſcripſit Hieronymus de uiris illuſtribus, Hilarij, Damaſi, & Gregorij Nazianzeni. Ne quid mireris optime lector, ſi uideor hæc cū ſtomacho ſcribere. Quis eñ uel literis fauēs, uel tam incōparabilis uiri glorię, non indigne ferat, tam indocta, tam ſtulta, tam inſana blateramēta in Hieronymi conferri nomen?

SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM CATALOGVS AD DESYDERIVM.

VIs nunc acriter mi frater Deſyderi: ut tibi quaſi de luminaribus, quæ toto firmamento mundi refulgent: pauca de ſcriptoribus, qui nobis multa de obſcuritatibus, quæ propter carnalem mentem intelligentiam impediunt, ad ſplendorem conſyderationis ſpiritualem proferre potuerunt, manifeſtiſſime dicam. Sed uereor Suſannæ Helchiæ filiæ, ne in me ſententia iniquo iudicio presbyterorum impleatur, dicentis: Anguſtiæ mihi undiq; ſunt: & mihi ſimiliter ſunt anguſtiæ. Si enim uoluero aliquem ex his reprehendere, aduerſarios atq; inimicitias mihi undiq; concitabo. Si autem noluero, nunquam quæ poſtulaſti inuenies. Sed unius tantum uoluntatem condemnare quàm multorum conſilia tranſire uel deſpicere, melius eſſe uidetur: quia unuſquiſque eorum in ſcripturis ſanctis diligenter laudari meruit, ſed omnes breuiter leuiterq; cum omni amore tangam: ut utrunque pacifice impleam.

AVguſtinus epiſcopus uolans per montium cacumina quaſi aquila: & ea quæ in radici-
bus montium fiunt, non coſyderans, multa cœlorum ſpatia, terrarumq; ſitus, & aqua-
rum circulum, claro ſermone pronunciat. Qui enim in lignū fructuoſum aſcēdere uult, pau-
D latim ad ſuperiora & maiora capere poma feſtinat: ramos autem proximos paruulis relin-
quit. Nos autem qui paruuli ſumus, infirmiq; atq; minores: ſi inferiora congregare ualueri-
mus, nobiſcum bene agetur.

HIlarius epiſcopus Romanorum, lucifer lucernaq; eccleſiarum, & precioſus lapis: ad quē mortalia uix aſcendunt, pulchro ſermone aureoq; ore uniuerſa loquitur. Etſi enim aliqua ſecus uiam cecidiſſe potuiſſent: tamen ab eo in ſcripturis meſſis exorta eſt magna.

ORigenes Adamantius, altiora atq; maiora cogitans, propriumq; ingeniū ferre nō ſufficiens, dum aliud loquitur, per aliud ſe nectit. Et cum hæc nimio mentis ardore cogitaſſet, oneribus maioribus carricabat ſe: & cum ſic incedere non potuiſſet, ruina magna illuc deuolutus eſt: ut ruina eius pareret doctrinas per aliquas ſeductiones ineptas, multosq; de uia recta in aliam uiam perduxit: & uenenum eius quaſi tinnulis uocibus, ſyrenarumq; canticis, plures necare potuit. Melior omnibus in bonis, peior in malis. Aliqua uero per eum ſecus uiam ſeminata ſunt: multi tamen aliquos eius peſſimos diſcipulos, multa uenenoſa ſub eius nomine ædidiſſe teſtantur.

EVſebius Cæſarienſis clauis ſcripturarum, cuſtosq; noui teſtamenti, multis maior in conſcriptionibus à Græcis comprobatur. Scripſit quatuor canones euangeliorum: & undecim libros hiſtoriæ eccleſiaſticæ, qui nouum teſtamentum narrant atq; cuſtodiunt: & χρονικὸν, id eſt, temporum breuiarium. Hæc tria ſunt præclara, quæ in operibus eius teſtantur: & nos omnia eius ueſtigia qui imitari potuiſſet, nunquam repperimus.

HEliodorus presbyter, domum ampliſſimam per modicum foramen reſpiciens: tentāsq; oſtia concluſa, clauesq; non habens, uix pauca ad lucem prodere conualuit: ſed quæ potuit narrare, fideliter narrauit.

AMbroſius frater, profundorum penna raptus, & aëris uolucer, quamdiu in profundū ingreditur, fructum de alto carpere uidetur. Et omnes eius ſententiæ, fidei eccleſiæ, & omnium uirtutum firmæ ſunt columnæ.

Dar

A DArdanus multas quæſtiones arripiens per mentis aſtutiam,nucemq́ꝫ circa nucleum nõ
confringens,multa impoſſibilia de ſcripturis cum fiducia loquitur.

PAulino uiſum eſt magiſtrum fieri:& non erat ante diſcipulus:& fructum ſine radice ori-
ri fieriq́ꝫ tentauit.Ideo eius conſcriptiones,ſcriptore & charta non indigent.

PElagius de quo apud fideles ſermo eſt,de quo etiã & mihi grauis cauſa diſputationis eius
uerborũ penè in toto orbe anũciata eſt:quẽ oẽs eccleſiæ q̃ſi lupũ de ſylua mirant̃, aureũ
colorẽ ſup nigrũ uenenũ cõponẽs,fontẽ dulcẽ primi mellis,amaritudinis maliciꝫ cõmiſcuit.

IOuinianus læta facie,& corde aſpero,potu dulciſſimo felle cõmixto,multos potauit:& cõ
trarias ſententias per odiũ occaſionum Chriſtianis proferens cõpoſuit:& me (quanquam
in omnibus laborioſum)aſſidue quæſtionibus infinitis afficit & uexat.

IVlius Africanus,cuius ueſtigium omnes orientales auſtralesq́ꝫ diligenter unanimiterq́ꝫ in
Danielis hebdomadibus inueſtigant:uniuerſa temporũ ſpacia cũ omni peritia iugiq́ꝫ ſer-
mone cõſtruxit:et nulla ab om̃ibus q̃ dicta ſunt ꝑ eũ in toto orbe unquã data eſt cõtradictio.

FAuonius à multis culpabilis,dura ſententia fortiterq́ꝫ uniuerſa diſſicillima ingerere cona
tus eſt:& quaſi qui contra undas maris nauigare non poteſt,uel contra impetum torren-
tis aquæ natare non ualet:ita cuncta quæ ſcripſit contra ſcripturas ſanctas,obſtare nõ pote-
rant:Ideo quaſi umbra ſecus hominem ſunt.

HIlarius Pictauorum Aquitaniæ epiſcopus,factione Saturnini Arelatenſis epiſcopi,de ſy
nodo Byterenſi in Phrygiam relegatus,duodecim aduerſus Arrianos cõfecit libros. Et
alium librum de ſynodis,quem Galliarũ epiſcopis ſcripſit, & in pſalmos tres cõmentarios,
primũ uidelicet & ſecundũ:& à centeſimo decimooctauo,uſq́ꝫ ad extremũ.In quo opere imi
tatus Origenem:nõnulla etiam de ſuo addidit. Eſt eius ad Conſtantiũ libellus,quem uiuen-
ti Conſtantinopolim direxit:& alius in Conſtantium,quem poſt mortem eius ſcripſit: & li-
ber aduerſus Valentem & Vrſatium,Ariminenſis & Seleucenſis ſynodi hiſtoriam cõtinens:
B & ad præfectum Saluſtium ſiue contra Diaſcorum.Et liber hymnorum & myſteriorum: ali
us & commentarius in Matthæum & tractatus in Iob,quos de Græco Origenis ad ſenſum
tranſtulit. Et alius elegans libellus contra Maxentium, & nonnullæ epiſtolæ ad diuerſos.
Aiunt quidam ſcripſiſſe eum & in Canticum canticorum: ſed à nobis hoc opus ignoratur.
Mortuus eſt Pictauis Valentiniano & Valente regnantibus:

Neſcio quis nebulo hæc quæ ſequuntur, ex catalogo Hieronymi deſumpſit & his nugis aſſuit.

DAmaſus Romanæ urbis epiſcopus,elegans in uerſibus cõponẽdis ingeniũ habuit: mul
taq́ꝫ & breuia metro ædidit:& ꝓpe octogenarius ſub Theodoſio principe mortuus eſt.

GRegorius Nazianzenus epiſcopus uir eloquentiſſimus præceptor meus,ex quo ſcriptu
ras explanante didici:ad triginta milia uerſuũ omnia ſua opera cõpoſuit:ex quibus illa
ſunt de morte fratris Cypriani:laudes Athanaſij,laudes Maximi philoſophi poſt exiliũ re-
uerſi,quem falſo nomine quidam herona ſubſcripſerunt:quia eſt & alius liber uituperationẽ
eiuſdem Maximi continens:quaſi nõ licuerit eundem laudare & uituperare pro tẽpore.Et li
ber hexametro uerſu uirginitatis & nuptiarũ contra ſe diſſerentium.Aduerſum Eunomium
libri duo.Et de ſpirituſancto liber unus.Contra Iulianum imperatorem liber unus. Secutus
eſt autem Polemonem dicendi charactere:uiuoq́ꝫ ſe epiſcopum in loco ſuo ordinans, ruri ui
ta monachi ſe exercuit:deceſſitq́ꝫ ante hoc fermè triennium ſub Theodoſio principe.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ne tantulus quidem in hac Hieronymi guſtus,imò barbarum quiddam ac neotericum ſapit.

AD PAVLAM ET EVSTOCHIVM DE VIRTVTE PSALMORVM.

QVia me dulciſſimæ filiæ meæ,in ſpe miſericordiæ dei petiſtis: ut uobis diuerſos
pſalmos per ordinem ſequeſtrarem,qui ubi pſalli debeant.Vos quoq́ꝫ ego petij
pro me deprecare dominum deum noſtrum,ut dono ſuo mihi concedere digna-
retur,quo poſſim ſanctam petitionem ueſtram arripere,uel ipſo donante comple
re:in cuius miſericordia ſperans(prout dominus concedere dignatus eſt intellectũ humilitati

C meæ)neceſſe habui tam ſanctæ petitioni ueſtræ,pro affectu domini obedire. Pro quo opere ſi nobis gratia fuerit integre aſſignata,de omnibus quæcunq; dicta ſunt:ipſi domino noſtro omnipotenti pro humilitate mea orantes,gratias referte:qui etiam aſinæ loqui pręcepit quę ipſe dominus uoluit. Licet enim uniuerſi pſalmi qui requiſitus fuerit,legis diuinæ propemodum omnia habeant,tamen donãte deo & domino Ieſu Chriſto & ſpiritusancto in confeſſione trinitatis,qui pſalmi ꝓprie ad ſingulos dies feriatos domini ſaluatoris noſtri filij dei pertineant,ſequeſtratim expoſuimus:Qui ad natalem,qui ad ſanctam epiphaniam,id eſt,ad baptiſmum dominicũ ſiue apparitionis ſtellæ diem:& qui in quinta feria ante paſſionẽ domini:& qui in ipſa paſſione dominica,qui in paſcha reſurrectionis ipſius domini noſtri redemptoris:& qui in aſcenſione eius in cœlos:qui etiam in aduentu eius:& qui de iudicio futuro: & qui de ciuitate æterna,in qua Chriſtus dominus noſter,ſanctos ſuos à principio mundi uſque ad finem huius ſeculi,ſibi congregat ſecum conregnaturos in æterno regno cœleſti, ſanctus dominus,trinus & unus deus æternus:qui etiam ad dominum deum deprecandum in letania:uel qui à pœnitentibus pſalli debeant:qui etiam in natali ſanctorum dici debent. Cæteros uero pſalmos inuenies qui quotidie legendi ſunt. Omnes tamen pſalmi quotidie in toto anno per ordinem pſalli poſſunt,ſecundum cõſuetudinem eccleſiarum & monaſteriorũ. Sane qui legis,conſydera quia unus pſalmus ad multos dies ſanctos pertinet: & pſalmi deo multipliciter iterantur per ſingulos dies. Nam eſt pſalmus qui ubiq; pſalli poteſt: Alij iterũ ſunt qui ad unius diei figuram pertinent,ad pauſantes uero qualis perſonæ fieret:utrum religioſæ an laicæ. De pſalmis qui quinta feria ante paſſionem:aut qui in ipſa paſſione domini dicũtur:atq; in natales ſanctorũ exinde eligendi ſunt pſalmi: ita etiam de canticis prophetarum fecimus,ut non in diebus ſupradictis confuſe pſallantur:ſed qui in quo die dici debeant qui legis inuenies. Ad maiores operas pertinet pſalmus LXXVII. Catechuminis & electis
D XXIIII. per ieiunium XIX. XXXIIII. & LXXII. De baptiſmo ꝑ paſcha LXIIII. De lamentatione CXXXI. Ad conuentionem fratrum CXXXII. Ad benedictionem CXXXIII. Vt laudes ante deum fundantur,nonus. Vt pœniteat homo,quinquageſimus. De fixa fide X. De monendo,centeſimuſoctauus. Vt oculum pudicitiæ agas,primus. De uigilijs in grabbato VI. De iuſticia XIIII. De honeſta oratione,octogeſimuſquintus. De cõmunione cum omnibus hominibus uel pauperibus XL. De natali domini CIX. De trinitate, ut nõ timeatur homo IX. De inſidijs hæreſum III. De monẽdo proximum IIII. De ſpe in deum XXII. De credulitate X. De oratione in homine XXX. Benedictio ſuper principes XX. De amore legis XXVI. De tribulatione inimicorũ,uigeſimuſquintus. Vt creatura creatorem laudet CII. De martyrio XLIIII. et L. De pſecutoribus LXXXII. Dũ intras ad alienigenã LXXXI. Oratio ſuper agrum LXXXIII. Oratio nocturni tpis,nonageſimus. Oratio ad altare, XXXIII.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Et hic quiſquis fuit conatus eſt ſuas nugas Hieronymiani nominis umbra prætexere. Quam apte uero congerit autorum nomina, e quibus tamen nihil adducit,quia nihil illorum legerat. Chryſoſtomi commentarios nominatim citat:cum diuus Hieronymus Chryſoſtomum prorſus ignorarit, ut taceam interim ætate diui Hieronymi non ſolere quenquam à communione depelli,quod nouo uerbo uocant excommunicari,niſi qui ad eam pertinuiſſet eccleſiam. Quam uero ſerio agit rem de panibus non eripiendis. Credas uentrem loqui non hominem.

AD DAMASVM DE OBLATIONIBVS ALTARIS.

NOuerit ſancta authoritas tua papa uenerande:quia de quæſtione quam clientulo tuo propoſuiſti: & congrua reſponſa per epiſtolam mandaſti, hoc eſt de panibus à fidelibus in altari oblatis:quis illis iure uti debeat. Quantum à præcipuis eccleſiæ doctoribus inueſtigare ualui: in paucis tibi reſcribere curaui. Teſtes autẽ idonei quos ad hanc rem corroborandam concitaui,hi ſunt: Gregorius Nazianzenus mirabilis doctor,Cyrillus,Athanaſius,Theophilus,Anatholius, Iohannes Chryſoſtomus, Euſtachius,Euſebius chronographus,& noſter Hilarius:qui omnes uno ore eodemq; conſenſu

A ſenſu ueluti uera ſancti ſpiritus organa, anathematis mucrone cenſent eſſe feriendos, qui in uſus laicorum panes oblationum contulerint: quia omnino ſacerdotibus ſolis debentur: niſi forte religionis gratia, laici pro benedictione de manu ſacerdotis accipiant. Non ſolum autem de panibus in eccleſia hoc ſanxerunt patres noſtri: ſed de omnibus quæ altari offeruntur: dicentes atq; docentes, magnum nefas eſſe: & per omnia diabolica temeritate hoc fieri ubicunq; acciderit: & ualde eſſe intolerabile ſanctæ eccleſiæ: ut ſine uindicta ſanctorum canonum remaneat. Vnde Chryſoſtomus in commentarijs ſuper Matthæum ubi diſcipuli ſpicas manibus uellebant ſabbato: & phariſæi reprehendebant ſic ait: Si non licuit Dauid & uiris eius adhuc ſub umbra legis comedere panes propoſitionis, quando ab Abimelech panes petijt fame ſtimulante: quomodo nunc euangelio coruſcante perſuaderi debet laicis, ut oblationem panum deo oblatorum ſuis uſibus rapiant? Dicit nanq; perinde Apoſtolus: Qui altari ſeruiunt, de altari participent. Ergo quia ſacerdotes pro omnibus orare ſolent, quorum eleemoſynas & oblationes accipiunt: qua fronte præſumunt laici oblationes, quas Chriſtiani pro peccatis ſuis offerunt, uel comedere, uel alijs concedere: cum ipſi non debeāt pro populo orare? Ob hoc papa glorioſe mittere oportet illos præſumptores in excommunicationem perpetuam, ut cæteri metum habeant: & amplius hæc in eccleſia ne fiant.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Quid opus eſt in hoc argumentis uti, regulam hanc non eſſe Hieronymi, cum id totus ſermonis inſulſiſſimi character adeo palam præ ſe ferat, ut uel ab indoctiſſimis ſentiri queat? Ipſe non poſſum ſatis admirari tam inſignem hominis impudentiam. Quanta cum autoritate loquitur: Putas apoſtolum aliquem eſſe. Et hic impoſtor ipſo Paulo felicior: in corpore cōſtitutus, fruitus eſt uiſione diuina, totos opinor menſes inter ſeraphim uerſatus. Deinde corpori redditus cum antea dixiſſet, in corpore cerni, redibat nobis præſcius futurorum. Nam huiuſmodi portenta de ſe ſcribit ſuppoſititius hic Hieronymus: qui ſi prodigioſam balbutiem ſuam, & ineptiſſimam loquacitatem mutare potuiſſet, plane
B Hieronymus erat. Nunc auriculæ prominentes produnt aſinum, & totus ſermo clamitat indignum fuiſſe qui in diui Hieronymi culina miniſtri locum teneret. Sed audi iam lector bellam præfationem, qua non Hieronymum exprimit iam ſenem, quemadmodum conatur, ſed ebrium aliquem, uino ſimul & ætate iam delirantem.

PROOEMIVM IN REGVLAM MONACHARVM.

Tepeſcens in membris procliuum corpus ad terrā ex qua exijt: iamq; rugoſa fronte ſenem & naturæ penè portentum: ueſter prædilectæ in domino filiæ, & dominæ Chriſti uirgines ſacratiſſimæ, Euſtochium & reliquæ, ad agni nouas nuptias, ſub obedientiæ, pudicitiæ, paupertatis, & religionis in domo domini adunatæ propoſito: nimium ſollicitat piæ deuotionis ac charitatis affectus, ut tremulēta manus ſuæ parumper uetuſtatis oblita: deo uiuēdi, non mundo: ſpiritui, non carni: & quod arduum eſt: non ſibi ipſi normā & regulā, ex Chriſti & Apoſtolorum uita collectā: ex ſanctorum etiā patrum anachoritarum, quos per ſeptē annos eremorum antra circumiens, nō ſine admiratione & informatione repperi, obſeruationis & imitationis digno cōmendādam præconio: in præſenti libello edoceat officio calami, paratas mētes ad bonum, uelut lingua iamdudū ſolebat uoce nō mortua. O felix affectio: O deſyderium in domino cōmendādum: ut quæ deficiēte per ſenium & cōmunē ætatis finem lingua doctoris: de caſu timetis: qui prōptus eſt, præſumptuoſe & nō timide ambulātibus in uia dei: in qua tot latēt aduerſa, quot momēta ſunt tēporum. Expoſcit ueſtra pietas, ut depicta ſibi pericula, & ſomēta remedij procliuus ſemper ad malum à primordio iuuētutis rationalis & animalis animus cernēs, gradiatur per tuta. O prudens cōſilium, ut pro uoce ſcripturā: & pro faciliter trāſeunti, diu māſurum cōmutet. O iuſta & ſancta exhortatio, & perdigna exauditionis beneficio. Sed prædilectæ filiæ: & ſi iuſtum & ſanctum eſt, quod petitis à patre: patris tamē negat ætas: prohibet inſufficiētia, licet ingerat charitas. Stupent oculi palpitantes in tenebris, horret naturæ phreneſi inconſtans manus peragere iuuenilia. Hortatur tamen ſemper charitatis ardor: ne parcatur labori, unde tantus colligitur fructus: quem non putarem in uobis carpere, quæ ſcripturis de domini uoluntate melius eſtis edoctæ:

C ut blandimenti aliquid fatear,licet ueritatis:niſi ad alias ſuccedētes per tempora informādum
traheretur tãtus hic labor. Vincat igitur duellum hoc charitas:quæ ipſum inuincibilem uicit,
ut immortalis moreretur pro nobis. Verum fruſtra hæc ſperatur uictoria in tãta impoſſibili-
tate naturæ,niſi deuotæ orationes filiarum adſint:quibus deus paruit in tãtum ab antiquo,ut
etiam eum pœniteret eorum quæ primitus minãdo ſpoponderat,ꝙuis pœnitere non poſſit.

DE CHARITATE ET VNITATE SERVANDA. Cap. I.

QVis autem in monaſterio cōſtitutis ſororibus:primus ſit arripiēdus modus deo
uiuēdi & regula:ipſe ſolus Chriſtus huius propoſiti inceptor & doctor,in unius
reſpōſione inſtruit uniuerſos. Si uis(inquit idem magiſter hæc petenti)ad uitam
ingredi:ſerua mãdata. Quod ſi forte quæratur quæ ſint:ilico ſic percunctãti,ex-
poſuit:Diliges dominum deum tuum ex toto corde,mente,& uiribus tuis:&
plus ꝙ teipſum:& proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus præceptis pendet quicquid
eſt legis:quicquid etiã prophetæ & ſancti uiri perſcrutati ſunt. Et attendite ſollicite quæſo cha-
riſſimæ:quæ ingredi nō ſolum totis affectibus cupitis ad uitã,quæ uere uita eſt(nam uiuētibus
in mundo uita nō eſt,ſed mors)ſed iam dei auxilio eſtis iter ingreſſæ,quod ſine præceptis cha-
ritatis nō ingreditur quiſquam ad deo uiuēdum. Propter hoc enim apoſtolus Paulus nō glo-
riatur in linguis angelorum & hominum,nō in cognitione myſteriorũ dei,nō in ſpiritu pro-
phetiæ,nō in aſperitatibus carnis,non etiã in eleemoſynarũ operibus,quanqꝫ ad omnia pietas
ualeat,dummodo charitas nō deſit. Hæc itaqꝫ ſola reddit hominē deo uiuentē,hæc religioſos,
hæc monachos facit:ſine hac monaſteria ſunt tartara,habitatores ſunt dæmones. Cum hac ue-
ro ſunt paradiſus in terris:& in eis degētes ſunt angeli. Ideoqꝫ mihi dilectæ filiæ:licet lōga uos
macerēt ieiunia:abiecta & nigra ueſtis deformet:lōga officiorũ & operũ texatur ſeries:ſi intus
deſit charitas,ad infimum nōdum religionis gradum peruētum eſt. Propterea chariſſimæ hic
incipiēdum eſt iter,ad apoſtolicæ perfectionis apicem. Si uero relatiua eſt charitas:& ad unum
D non poteſt proprie dilectio fraterna dici:idcirco eſt neceſſe quod plures ſint,qui ſe mutuo ex
charitate diligãt:ut dicatur iuxta prophetã:Bonum & iocundum eſt habitare fratres in unum.
Quod ſatis approbat ſapiētia dicēs:Frater qui ſimul iuuatur à fratre,quaſi ciuitas firma. Et ite-
rum:Si fuerint duo ſimul,fouebunt ſe mutuo:ſed ſi unus gradiatur & cadat:uæ ſoli,quoniam
ſubleuãtem nō habet. Propterea ſolitariorũ uita quã ſatis expertus ſum, periculoſiſſima eſt &
ardua:& ſi bona & quãpluries deo uicina:non tamen æque ſecura eſt, ut ſimul habitantiũ in
uinculo dilectionis & charitatis affectu. Qui ſibi inuicē per tētamēta deficiētibus auxiliãtur,ſibi
inuicē adminiſtrãt pietatis & charitatis obſequia. Sed certe ſi fratres aut ſorores ſimul in unum
nō habitēt:nō iam bonum,ſed malum eſt. Nihil bonum diuiſum. Omne etiã ſecūdum philo-
ſophos intãtum habet bonitatis,inquantum unitatis attinens ſuæ naturæ. Quod ſi ſingulum
unum in tota mundi machina per ſe creatũ eſt bonum:nō tamē eſt optimũ,niſi cæteris nexũ.
Propterea in exordio mundi uidit deus:quod cuncta quæ fecerat,erãt ualde bona. Idcirco cha-
riſſimæ in apoſtolica uita uobis de ſeculo adunatis per corpora:ſit cor unum,& anima una in
domino,uelut de apoſtolis & de ipſis apoſtolicis uiris in actibus eorum legitur: Multitudinis
enim credētium erat cor unum & anima una in domino. Nulla uita pro certo eſt deterior, ꝙ
ſimul degere corpore & non mēte. Et uere infelices ſunt,quibus nō ineſt una,ſed diuerſa uolun-
tas. Sit itaqꝫ uobis ſemper unus affectus,una uoluntas,una fraternitas,una proportio morũ,
una iocunditas,una triſticia:ne quod alteræ placet,diſpliceat alteræ:quo gaudet altera,triſte-
tur & altera. Et ſic habere poteritis religionis propoſitum,ſi unanimes in domo dei habitetis.
Hæc uera uita dei,nō diaboli:uere monaſterium,nō infernus:uere uita religioſa,nō diabolica.

De non habendo aliquid proprium. Cap. II.

ANte mentis ueſtræ oculos ſemper euangelicum illud appareat ſtolidiſſimi uiri illius ex-
emplum:qui ædificium ſuum quod ſummopere fecerat,ingruentibus fluminibus,flan-
tibus uentis,& imbribus inundantibus pluuiarum,totum amiſit in caſura:quoniam ædifica-
tum erat

A tum erat in ſabulo. Nec mirum chariſſimæ, firmum enim quid aut ſtabile, in mobili diu mane
re non poteſt. Aedificat fatuus ille in ſabulo, qui in uita apoſtolica & religionis propoſito ap-
petit temporales diuitias. Hic attendite filiæ diligẽter: hic periculum omne eſt, hic interitus, hic
mors æterna. Qui iam renunciauerunt omnibus quæ poſſident: qui relictis omnibus quæ ha-
bebant in ſeculo, ad Chriſtum imitãdum pauperculum: qui ubi caput reclinet, non habet con-
currentes ex uoto, ſub iuramenti pollicitatione promiſerunt: nihil temporale, nihil terrenum
præter Chriſtum ſolum: nõ ſolum poſſidere, ſed nec etiã appetere, quæ iam dimiſerunt, tenere
uel quærere debẽt. Hinc Chriſtus Apoſtolis nõ portare ſacculum, neq; peram, neq; æs in zo-
nis mãdat: ut ex hoc intelligãt eorum uitæ ſectatores, quod nihil proprium in monaſterijs li-
cet habere. Certe non tunicã, niſi quæ ex neceſſitate portatur: nõ caligam, nec aliud minimum
quodq;. Verum & ſi Chriſtus & apoſtoli aliqua quæ ſibi dabãtur, propter neceſſitatem tene-
bant, nulli ſingulorum licebat aliquid ex his cõtingere tanquàm ſuum: ſed peſſimus ille prodi
tor atq; latro, ferens loculos, omnia portabat in eis ueluti totius cõgregationis cõmunia: & mi
niſter cõmunis, ſingulorum neceſſitatibus prouidebat. Ex hoc edocti apoſtoli & fideles, poſt
Chriſti aſcenſionem nihil omnino ſuum eſſe dicebãt: ſed erãt illis omnia cõmunia: & ſingulis
diuidebatur prout unicuique opus erat. Sic & uos chariſſimæ filiæ, & ſi liceat habere aliquid
tẽporale, ut uictum & tegumẽtum, quæ duo plene ſufficiunt Chriſtiano: nihil horum alicuius
ſit ueſtrum, ſed cõmune: quodcunq; etiam minimis puellulis quibuſq; diſtribuatur ut decet.

De eligendo ſorores ad recipiẽdum & ad miniſtrandum bona monaſterij. Cap. III.

ITaq; obteſtor uos omnes & ſingulas coram deo & Chriſto Ieſu: qui iudicaturus eſt omnes,
ut aurum & argentum, atq; cito tranſiens pecunia, nulla cor ueſtrum ratione ſeducat: ut nita
tur aliqua ueſtrum cum Anania & Sapphira mentiri ſpiritui ſancto quem nihil latet: retinẽdo
apud ſe aliquid quantumcunq; minimum temporale, ultra ea quæ ex neceſſitate portantur:
B nec tamen hoc, niſi de licentia abbatiſſæ. Semper eorum mortis iudicium terribile uos terreat.
Nam legitur quod ex eorum morte, factus eſt timor magnus in uniuerſa eccleſia: & omnes
qui audierunt, timuerunt. Nudus Ieſus nudas quærit amicas & ſponſas. Quod ſi ipſum ſequi,
temporale aliquid appetens ſeu deſyderãs forte uolueris, onerata grauedine, nudum ſequi non
poteris. Hinc beati pauperes dicuntur ſpiritu: ut ex hoc ſciatur quod non ſufficit cuncta tem-
poralia in mundo reliquendo ad monaſterij paupertatem accedere, ſi mens miſera appetit
quæ reliquit. Magis enim contemplantur oculi domini affectum quàm cenſum. Melius eſt
enim in ſeculo cum cæteris diuitibus, diuitijs inſiſtere, quàm in monaſterio pauper ipſas appe
tere. Propter quod uolo, hortor, & moneo uos chariſſimæ: ut hæc perpetuo in ueſtro monaſte
rio obſeruatio maneat: quod nulla ſcilicet omnino tangere: aut aliqualiter retinere audeat per
horam cenſum, aut obolum, aut aliquid quantumcunq; minimum quanquàm à matre aut ſo
rore mittatur. Eligantur autem iuxta apoſtolorum ritum communi uoto abbatiſſæ & cætera-
rum, ſingulis annis: aut ſi decens uidebitur & utile, confirmentur duæ aut plures ex ſororibus,
boni teſtimonij, plenæ ſpiritu ſancto & ſapientia: quibus iniungatur hoc opus: ut quoſcunque
prouentus tam domus quàm ſingularum ſororum recipiant: & ex his ſororibus neceſſaria fi-
deliter adminiſtrent. Caueant quoq; ne aut ex parcitate murmur, aut ex abundantia tumor in
ſororibus habeat locum: ſed iuxta apoſtolorum uitam, non plus cuiquam aut minus tribua-
tur: iuxta quod exigit neceſſitas, non uoluntas tribuatur: ut nõ iam altera ſit egens, altera abun
dans: ſed unaquæq; ex prouiſione condecenti moueatur ad dei laudem. Prouideant inſuper
ſic, quibus hic pietatis iniunctus eſt labor: ut ſingulis menſibus aut hebdomadis ſiue diebus
paratæ ſint: tam de his quæ proueniunt, quàm de his quæ expẽduntur in capitulo coram ab-
batiſſa & conuentu ſororum ſigillatim reddere rationem. Quod fiat ſaltem ſemel in menſe, ne
& ipſæ apud ſorores furti ſint ſuſpectæ: & eis ex negligentia, male exequendi materia detur.

De communitate & humanitate ſeruanda. Cap. IIII.

SIc ſic dei ſponſæ ſponſum Ieſum aſtringite mentibus mundis à terrenorum contagione:
quoniam

C quoniam ſecum in habitatione nihil patitur eſſe terrenum. Sic ſic apoſtolicæ fœminæ projicite peras & ſacculos:ut necꝫ marſupia ex latere pendeant:necꝫ opus ſit clauibus:ut iam ex ipſis monſtretur exteriorum indicijs:quod nihil habetur intrinſecum præter Ieſum:quod nihil eſt clauſum,quod eſt deditum uſibus omnium. Veſtimenta duplicia,ſunt ex euāgelio prohibita uobis:ut diſcatis ea ſolum habere,quæ naturæ tantum ſubueniāt:& non quæ nutriāt tineas. Si qua uero ſuperſunt,uno claudātur in loco:ut ex his quæcunqꝫ ſoror eget,indui poſſit. Nulla unquàm in ueſtibus præcioſitas,nulla melioritas:alteram dominā,alteram ancillā oſtētet,ſed in omnibus æqualitas exiſtat:quæ uni ſponſo nuptæ,cōmuni uoto profeſſæ ſunt. Non quærat obſecro filia regis filiæ militis præeminere pompis terrenis,in Chriſti & apoſtolorum con ſortio. Non enim Petro uili piſcatori Bartholomeus nobilis anteponitur à Chriſto:imò piſcatori totius mundi monarchiæ traditur principatus. Dignitatibus carnis,ſpiritualis uita non eget:& carnis arras Chriſtus in ſuo nō quærit cōiugio. In ſeculo nubant paribus filiæ regum, filiæ militum præeminētias quærant & honores. In monaſterio uero oblitæ populi ſui & domus ſuæ,in domino ſolum gloriā quærant:& exultēt,quod de maiori præcipitio montis ſunt ad uitam apoſtolicā ſumptæ. Propter quod admoneo uos filiæ:ut quæcunqꝫ officia uobis do mus à matre monaſterij impoſita,libēti animo expleatis:Hilarem enim datorem diligit deus. Nec uerecundentur in uilibus nobiles:nec illa recuſent,ſed audiant ſapientem:Quanto maior es,humilia te in omnibus. Audiant & Chriſtum quid apoſtolis de huiuſmodi pompis in ultima cœna,humana mente diſceptātibus definiuerit. Reges gentium dominātur eorum:& qui poteſtatem habēt ſuper eos benefici uocātur. Vos autem nō ſic:ſed qui maior eſt in uobis,fiat ſicut minor:& qui præceſſor eſt,ſicut miniſtrator. Verum ne doctoris doctrina,ex contraria operatione uileſcat:ſtatim ſubinfert ex ſimilitudine quadam cum interrogatione concludens: Nam quis maior eſt:qui recumbit,an qui miniſtrat? Nónne qui recumbit? Ego autē in medio
D ueſtri ſum,ſicut qui miniſtrat. Erubeſcat ſiquidem ſtercus uiliſſimum:& uapor ad modicum parēs,humana mēs ſe extollere:& domus officia abnuens,à cæteris ſororibus ſibi uelle ſeruiri. Nam Chriſtus cuius generationem quis enarrare non poteſt:non uenit miniſtrari,ſed miniſtrare. Et in ultima cœna diſcipulorum abluēs pedes,hoc ſuis reliquit humilitatis exemplum.

De ſimonia uitanda in recipiendo ſorores. Cap. V.

DEteſtabilem hæreſim ſimoniæ,quam communi prauitate diaboli moniales aſſuetæ com mittunt:etiam in auditu horreat ueſtra ſocietas. Hiezi pœna,& Simonis uos terreat prauitas. Vox Petri,Chriſti uicarij ad Simonem,nunquàm de ueſtris exeat auribus: Pecunia tua tecum ſit in perditionem. Exiſtimas enim donum dei haberi pecunia? Donum dei eſt ſpiritus ſanctus. Communis mercatorum habet uſus,ut uenditio cōmutetur in melius. Aſſerit quippe ſimoniacus,pecuniam eſſe præſtantiorem dono dei,cum idem in ipſam cōmutat. Ad uos uenientes ſorores,ad ſanctas Chriſti ſuſcipite nuptias gratis:præponatur ſanctitas pecuniæ:exquiratur bonitas uitæ:non generoſitas carnis:non uulitas mundi. Nulla omnino pactio:nulla opinio quæ mentis puritatem perturbat præueniat. Beatum ſapiētia clamat,qui excutit ma num ab omni munere:& qui poſt aurum non abijt,nec ſperat in pecunia:quæ ſubuertit iudicium. Si qua ſororum inopiam ex ſua abundātia ſupplere deſyderat,iuxta apoſtolicum ritum, omnia quæ habet in ſeculo ante ſororum pedes ponat:& cunctis quæ habebat in ſeculo renun cians intratura,fiat ſicut una ex minimis:& ſublato dominio cum affectu,omnia quæ portan tur,electis adminiſtratricibus domus præbeantur:ut ex his tribuant prout unicuiqꝫ opus eſt. Nec murmuret quidem,quæ ſua monaſterio tradidit,ſi ſibi nō maiori ſumptu adminiſtretur quàm cæteris quæ ex paupertate uenerunt. Nec extollatur:& ceruice erecta more fœmineo improperet cæteris,ſe tantum ex ſuis facultatibus attuliſſe:plus enim attulit ſoror paupercula: ſi ingrediens,affectum habēdi dimiſit:quàm quæ multa afferens dona ſuperbiam tulit. Glorietur autem potius,quoniam diuitiæ quæ ſolitæ ſunt poſſeſſores præcipitare in mortem non præualuerunt aduerſus eam:& quæ cōmuni uſu ſunt malæ,ex ſubuētione ſororum ſibi factæ

A ſunt bonæ. Alioquin m elius ſuiſſet ſibi cum parua pœna, cum ſuis diuitijs in mundo permanendo damnari, quàm ipſas relinquendo monaſterio, exorta ſuperbia ad infernum cum maiori pœna deduci. Humilientur etiam pauperes: quæ ex paupertate nihil ſubuentioni domus potuerunt contribuere, ſicut & illæ. Et gratias deo in humilitate retribuant: quod quæ prius in mundo uiuere non poterant: ex alienis laboribus habent quæ ſibi ſufficiunt, ſicut & diuites. Mirum quidem de infelici conditione plurium hominum. Sunt enim nonnulli uiles & abiecti in ſeculo, qui quotidianis laboribus ſe ultra uires affligentes pro uictu captando uiliſſimo: & uix raris ſabis & rapis cum rudi & hordeaceo pane ſaturantur. Cum uero ad Chriſti menſam accedunt, & militiam Chriſti ſuſcipiunt: ſuæ egeſtatis obliti, lautiora quærunt quàm milites, qui ſunt aſſueti magnificis. Hæc igitur omnia in Chriſti & apoſtolica uita locum non habeant. Omnes ex miniſterio ſint contentæ: ne ex murmuratione pereant. Si abundanter ſibi tribuant adminiſtrantes: recipiat ſiquidem naturæ neceſſaria: neceſſitatum limites non excedat. Si uero modicum: diſcat cum Apoſtolo ſeruire domino in ſame & in ſiti: & in egeſtate nuditatis & frigoris: ita ut accepta cruce gradiatur poſt Chriſtum abnegans ſemetipſam.

De obedientia exhibenda prælatis. Cap. VI.

VOlo autem uos mortuas ſeculo, uitijs & cõcupiſcentijs, carnem crucifigere cum Chriſto: & quæ iam cœperunt proprio ſeſe uoto caſtrare ſub perpetuæ uirginitatis & caſtitatis propoſito: in monaſterio uelut in duritia lapidis, fore cum Chriſto ſepultas: atq; iuxta decretum ſummi poſt Chriſtum pontificis Petri: qui ligandi ſoluendiq; tenet principatum à domino, reſuſcitãdarum in gloria cum Chriſto: ſic deuotione firmetur ueſtrum propoſitum: ut fides & ſpes ſit tota in deo. Caſtigent animas in obedientia charitatis & fraternitatis, amore ſimplici & corde inuicem ſe diligentes attentius. Nihil ut puto ſtultius: nihil intollerabilius, quàm peregrinos & aduenas præcipere ciuibus: & in loco non ſolito ſe oſtẽdere directorem itineris:
B & de ſemitis: & de ſecuritate itineris: & de breuitate tramitis, iuxta uoluntatis libitum uelle docere. Monſtraretur quippe portẽtum nauigatoribus: & pro certo nunquàm ueniretur ad portum, ſi de directione & gubernatione nauigij, quicunq; remigator ordinaret ad uotum. Non ciuitas: non regnum: non minima domuncula diu maneret in rure: ſi cuius uoluntati pareretur deeſſet. Propter quod ipſe papa Petrus, qui religionis apoſtolicæ uitam uolebat inſtruere, ſicut à magiſtro didicerat: ut magis intelligatur qualiter anima caſtigetur in obedientia charitatis & fraternitatis amore, exponit apertius: Omnes, inquit, honorificate: fraternitatem diligite: deum timete: regem honorificate. Et ne excuſationis arripiatur ſcutum: ſub particulari nomine præeminentis dignitatis, generãliter infert omnibus: Serui, ſubditi, inquit, eſtote in omni timore dominis. Et ne prælati in medium perducatur prauitas: quæ plerunq; ſubditis præſtat cauſam magni caſus: Non tantum, inquit, bonis & modeſtis, ſed etiam diſcholis. Verum ne forte uideatur graue humanæ uoluntati ſe abnegare, & crucem tollere: obedientiæ proponit meritum: quo omnis labor dulceſcat etiam grauis. Hæc, inquit, eſt gratia. O felix & abundans gratia. In obedientia ſumma uirtutum clauſa eſt. Nam ſimplici greſſu hominem ducit ad Chriſtum: & non ſolum mens excuſatur ad reddendam deo rationem de ſubditis: ſed nec etiam obligatur reddere de ſe ipſa. O ſumma libertas: qua obtenta uix poſſit homo peccare.

De regimine Abbatiſſæ. Cap. VII.

ATtende diligenter mi domina chariſſima Euſtochium: quàm grauis imponitur ſarcina humeris tuis: quæ de ſubditarum animabus, de corpore, de uerbis, de moribus obligaris apud diuinum examen reddere rationem. Caue quæſo: ne de te etiam leuis ſuſpicio in malo poſſit oriri: ne diſpergas, quas conaris educere. Sic ordinata, ſic rationi conformia mandata ſororibus proferas: ut etiam deprauatæ ſuperbæq; mentes animentur ad obedientiæ ſemitas. Sic dulcis, ſic mitis ſit ſermo: ut duritiæ furorem non ſuſcitet, ſed frangat exortum. Sic erga inobedientes, uirilis & conſtans ſit animus: ut omnis muliebris mollicies diſcedat è medio. Excidantur in ortus primordio uepres, ne nimium exereſcentes, germina ſeminum ſuffocent.

Nihil

C Nihil quippe in rectore periculoſius eſt:quàm uana humilitas ad correptionem erga ſuper-
bos proteruosq́; ſubditos. Singularum ſororum uoluntates in re difficili pertractanda ſemper
auide audias:nec tamen cuiuſcunq; uoluntati innitaris. Veruntamen ſi quicquam utile proda
tur:non attendatur perſona quæ protulit. Elegit enim deus infirma mundi:ut fortia quæq;
confundat. Tuam uero in rebus gerendis communibus non tantum uoluntatem exquiras &
teneas:niſi maior pars diſcretarum filiarum id communi uoto collaudet. Superbarum inſen-
ſatarumq́; mentium eſt,ſuo tantum uti conſilio. Non audiatur cuiuſquam uoluntas ſub uer-
borum murmure & loco abſcondito:ſed palam cunctis præſentibus cum omni charitate li-
ceat dicere & audire. Si conceptui proprio maior pars ſororum diſſidet:non uelis ſola omni-
bus contraire. In exercendis ſuror,odium,inuidia,ſeu deriſio ſic penitus diſcedat:ut non niſi
pax,charitas,amor,& alterutrum ſupportatio cognoſcatur:quatenus fiendorum ſolus ſpiri-
tusſanctus autor meliora inſpiret. Non ſit inter uos quas charitas ſimul unit,fœminalis quæ-
dam abuſio:ut undiq; cachinnis & uocibus aër reſonet:& audientium aures præ ſtrepitu ter-
reantur:ſed cum omni modeſtia ſtantes:una loquente,cæteræ ſileant. Nec altera alteram ex
auiditate loquendi interrumpat,& præbeat impedimenta dicenti.

De reuerentia & ſubiectione erga abbatiſſam. Cap. VIII.

PRopter quod hortor,moneo,& oro uos chariſſimæ & dilectiſſimæ filiæ,quæ iam mor-
tuæ eſtis & ſepultæ cum Chriſto:quæ iam carne cõtempta cum eius gloria,cognito quod
omnis caro fœnum,& eius gloria flos fœni,ad nouitatẽ uitæ ſpiritus eſtis renatæ:nõ ex corru
ptibili ſemine,ſed incorruptibili,per uerbum dei uiuentis & permanẽtis in æternum:ut tanq̃
peregrinæ & aduenæ abſtineatis uos ab omnibus deſyderijs carnalibus:quæ militãt aduerſus
animam:ſubijciẽtes uos in omni obediẽtia & timore,& reuerentia præpoſitæ matri ueſtræ:ut
iam omnino nihil aliud uelle uel nolle alicui liceat,niſi quæ abbatiſſa domus mãdauerit facien
da:nihil graue,nihil importabile uideatur,ſi iuſſum propriæ non concordet uoluntati. Vere
D obediẽs & qui pro Chriſto caret omni arbitrio uoluntatis:nihil nouit difficile,nihil iniuſtum.
Mementote chariſſimæ quoniã Chriſto in ueſtræ religionis ingreſſu,dimiſiſtis omnẽ uolendi
& nolendi licentiã:niſi quæ eius uices gerentes ordinarẽt de uobis. Obeditis enim Chriſto fir-
miſſime,cum præpoſitæ matri uobis parêre ſtudetis. Tunc enim ſponſo Chriſto,cui deſpõſa-
tæ fidem totã uouiſtis:præter quem nullum ultra amatorem admittere in deſpõſatione iura-
ſtis:magis gratæ,magis placẽtes eſtis,citiusq́; meremini duci ad thalamũ: ut cum omni iocun
ditate dulcibus amplexibus aſtringamini:cum eius ſtudueritis in uicaria parêre mãdatis. *Vi-*
carij enim honor redundat in deum. Sic iubet lex cõiugij:ut ſponſa ſub lege ſit ſponſi. Aemu-
lamini ſemper inter uos hac dei æmulatione:ut certatim adinuicẽ altera conetur excedere alte-
ram in obediẽtia. Non igitur eſt monaſterium,nõ religioſi,non monachi,ubi ſubditis obedien
tia deeſt erga prælatum. Deſtructioni eſt corpus expoſitum:cum membra diſcordãt à capite.

De correctione facienda & generali accuſatione criminum in ſexta feria. Cap. IX.

COntumax,præſumptuoſa,ac ſuperba mulier,in ſancto ueſtro conſortio,quæ dedigna-
tur eſſe ſubiecta:ac ſuis litibus & iurgijs ſcandalum præbet quieti ſororum:& eis inobe-
dientiæ demonſtrat exemplum,arduis crebrisq́; ieiunijs caſtigetur:cum reſiſtit mandatis im-
poſitis. Si ieiunia non caſtigant ſuperbiam,edometur uerberibus,contumelijs,& grauibus di-
ſciplinis,ut iam diſcat cum Petro:quod niſi prælato,imò Chriſto in eo obediat,partem cum
Chriſto in regno Chriſti & dei non habebit:quanquàm impoſita uideãtur extranea,nec con-
ſona rationi. Sed ſi nec ſic indomita ſuperbia ſtuduerit obedire,cum apoſtatis angelis expel-
latur:quæ partem non habebit in regno. O infelix ſuperbia uitæ:ut pro implendis uoluptati-
bus carnis, renunciet hæreditati cœli: quam fuerat aſſecutura per Chriſtum. Nondum deo
uiuit:nondum religionis ſemitam Chriſtiq́; nuptias attigit,quæ non efficitur ita ſimplex &
pura:ut quicquid ſibi mandatum fuerit per præpoſitam matrem,angelico putet ore tranſmiſ-
ſum. Tunc unaquæq; cæteris ſe beatiorem exiſtimet,cum in laboribus præponitur reliquis.

Non

A Non pudeat ſingulis hebdomadis ſexta feria,quo die ſaluator opprobria, & mortẽ pro homine ab homine pertulit:unamquamq; ſororum,ſuam uitam coram omni cœtu ſororũ diſcutere:& de commiſſis contra præcepta & regulam,ſe proprio ore criminari,ac diſciplinam ſubire:quatenus ſtimulata mens cogitationis,ſtimulo accuſationis ac uerborum,caueat accuſanda pudendaq; committere.Nec tamen propter hoc occulta cogitamina cordium prodãtur:nec occulta peccata,quæ ſolis debent ſacerdotibus cõfiteri:ſed ſolum quæ præceptis obuiant publicis:& exempla peccandi ſororibus præbent.Si uero uel tumore uel uerecũdia ſe ipſam accuſare neglexerit,liceat unicuiq; propalare tale crimen alterius:ut nullatenus radices inobedientia & ſuperbia in ſancto hortulo ueſtro arripiant,non euellendas de facili. Verũ ſi quippiam iuxta fœminarum modum,quæ nihil retinere norunt abſconditum:imò ante garrulando manifeſtãt,quàm ſciant,aliquid de his extra cœnobij limites prodiderit,ſubeat grauiſſimam pœnam:ut doctrina tacendi,doceatur in pœna.

De uita mirifica ſanctorum patrum,quos in eremo reperit. Cap. X.

Referam uobis quædã nõ minus imitanda per opera,q; audienda de aliquibus ſanctiſſimis uiris:ut bonorũ exempla,obedientiæ humilitatẽ:qua carente, in ædificij ſpiritualis ſtructura,fundamẽto uirtutũ quicquid ædificatur,eſt uanũ:ueſtras mentes doceãt ; & crebra memoria ſanctorũ geſtorum uitæ religionẽ inſtruant & uirtutẽ.Dum igitur per eremorũ antra ſeptem annis ſanctos patres degentes,ibidẽ in terris uelut in cœlis angelos aſſiſtẽtes aſſiduo labore itineris,arduisq; uiuẽdi incõmodis:cæterisq; innumeris calamitatibus peragrãdo uiſitarem:de quorũ uita moribusq; mirificis,quæ luculẽter ipſe perſpexi,libellũ compegi, qui uobis ſit ut lucerna in cãdelabro ad meditationẽ religionis & uitæ.Nihil ita charum : ita ſtudioſum appetebaẽ à monachis:q; quod in eis qui iuberet,poſſet inueniri. Profecto non taceã tantam charitatẽ,tantamq; humilitatẽ,quã ſanctæ illæ mẽtes habebãt: ut hæc cernẽs, omnis laboris & grauedinis oblitus itineris,eremos humanæ naturæ tam deteſtabiles & ingratas,

B in paradiſos putarẽ penè cõuerſas.Mirũ auditu,ſed fœlix obtentu:ſic ſanctorum hominũ corda charitas trãſformauerat in creaturas deificas:ut caro penè eſſet neſcia carnis. Licet per Ioannem dicaẽ:quod quicquid eſt in mundo,aut eſt cõcupiſcentia oculorum,aut cõcupiſcẽtia carnis,aut ſuperbia uitæ.Nam ſic ſimplicia & humilia corda, obedientiæ & humilitatis innitebantur ueſtigijs:ut quaſi quorũdam philoſophorũ uideretur in eis uerificari opinio: qui unã ponunt in hominibus uniuerſis animã ſolã.Nam abbates & patres nihil omnino uelle ſciebant,niſi illud quod ſubditi:& ſubditi antea conabanẽ iuſſa implere,q; forent emiſſa: & quibuſdam quodammodo indicijs nitebantur prophetare de uoluntate mandantis.

De uanitate ſcientiæ mundialis. Cap. XI.

O Sancta fatuitas,quæ natos ad labores homines in mũdo,mereris tranſuehere ad gloriã ereptos de pœnis.Non hanc fatuitatem doctiſſimam Athenis Plato didicit:nõ Ariſtoteles,non Anaxagoras,non cæterorum ſtultorum mundi ſapientum turba percepit.Nõ certe miſer ego Hieronymus fatuorum ſapientum imitator, antequàm ſancta uerbera luerem. Quãquàm ut meas miſerias detegam,me anteq; uiceſimum annum ætatis attingerem, urbs Roma in ſummum prælegerat magiſtrum,in omnibus penè liberalibus artibus. Nõdum ſancti ſpiritus ſcholas intraueram:nondum cæcutiens peruenire ad ſanctæ ueritatis poteram diſciplinam.Non academiæ,non certe Romæ,huius doctæ fatuitatis reſonauere gymnaſia, quæ ſancta retinet eremus. Verum non ſine labore didiciſti tuam ſapientiam fatuam Plato: quem mundus retinere non poterat,mundi ſapientiam inſequentem,per diuerſarum nationum & gentium,regionumq; partes,infinitis erumnis innumerisq; peragrando laboribus. Nec tamen fatuiſſimæ ſapientiæ finem,qui eſt ſummum bonum:ad quod te naturæ mouebat intentio,in orbe uniuerſo reperire ſciuiſti:quem ſancti hi ruſtici hanc fugientes,inuenerũt in eremis latitantes. Attẽde & tu fatuorum ſapientum princeps Ariſtoteles: & ſi fueris abſq; dubitatione,prodigiũ grandeq; miraculũ in tota natura:cui penè uidetur infuſum,quicquid

C naturaliter eſt capax humanum genus: quoniam ſapientia mundi, ſtulticia eſt apud deum: ſi charitas non informat: ſi intellectus non captiuatur ad fidem: ſi cor ad Christi ſeruitutem nõ inclinatur. Qui Iudæis eſt ſcandalum, paganis ſtulticia: nobis uero credentibus honor & gloria: in quo ſolum gloriatur Apoſtolus: Qui gloriatur, inquiens, in domino glorietur.

De promptitudine adimplendi mandata impoſita. Cap. XII.

Nihil honorabilius, nihilóue glorioſius chariſſimæ, quàm ſeruitus Christi. Hæc ſanè præferenda imperatorũ faſtigio, hæc dignitati regiæ, hæc cuicunq; ſeculi gloriæ. Huius ſeruitutis Christi, quidã inter cæteros quos uidi in eremo doctus ex monachis, ex iuſſu patris ſenioris, ſuæ charitatis & humilitatis fructũ cupiens augere: & obediendi alijs iuuenibus tradere normam, pergrandẽ lapidẽ humeris hominũ procul dubio grauem: bis quolibet die per tria miliaria geſtabat in ſcapulis: nulla alia neceſſitate coactus: qd' iam per octo annos effecerat. Sed ſi forte quærebatur quid in eius mente uoluebatur: ex hoc quod forte noſtræ ſuperbæ mẽti, quæ nondum ad huius ſanctæ fatuitatis perfectionẽ aduenit, uidetur extraneũ puerorumq́; ludus, & ocioſitatis opus. Teſtor deũ quod mihi ab eo ſollicite percunctanti, tãta ſimplicitas & humilitas eſt reperta: quod extunc incœpi ducere monaſticã uitã. Nam ſic deuote, ſic affectanter, ſic hilariter cõtinuis diebus explebat tam inſolitũ opus, ut ſibi uideretur poſt expletionem captare omnem gloriã. Quinimò in huius operis fatigatione, minime cõtentus, penè moleſtabat patrẽ: ut medio tempore nouos induceret labores: & opera perficienda per eum. Quid ego uagor per ſingula? Nõ eſt opus exponere, quicquid in ſimilibus cõtinue exercetur à monachis. Hoc unum apud omnes obſeruationis præcipuum eſt: & celebre per Aegyptũ: ut nullum niſi obedientem & humilẽ ad omnes labores perficiendos & opera ſuſcipiãt. Quatenus domita caro ex grauedine, cogitationibus uanis & uoluptatibus nõ uacet ex ocio. Teneatis firmiſſime, quod omnis cõcupiſcentiæ & immũdiciæ atq; peccati mater eſt ocioſitas.

D

De ſororum operibus faciendis. Cap. XIII.

Hanc ſanctam ſtulticiam ſtultamq́; ſapientiam, quotidie in monaſterijs diſcite filiæ, quã ſancti in eremo uos docent ruſtici. Subtilia & alta nolite ſapere: ſed ſuperbis & tumidis ſeculi ea relinquite: ut poſt peractum, incipiant noſcere quod litera occidit, ſpiritus uiuificat: & quod deus eligit abiecta & infima. Hanc ſæpe ſcholam intrate: quocunq; die & quacunq; nocte ex his nouam diſcite lectionem. Non ocium, non torpor, & ignauia uos ad dei ſeruitia tepidas & frigidas reddat. Semper aut officijs, aut orationibus, aut manuũ operibus ſanctis, cæteriſq; laboribus fatigatum corpus, requiem & refocillationem, non uoluptatẽ exquirat. Sed cauete potiſſime ne quid operis uanitatis ueſtris uerſetur in manibus: immundus reputatur, qui immundum quicq; tetigerit, uel morticinum. Non deaurata marſupia, non cingulos, non etiam chirothecas, quæ omnia laſciuæ & ſuperbæ mentes exoptant. Horreat deo dicatum cor talia ſcire: ſed aut ſacri codices, uel legendo, uel ſcribendo genua premant: aut hortulorum cultus exerceatur: aut aliud ſanctum opus & utile: ut ex relaxatione quadã refocillatus ſpiritus, ad diuinum ardorem fortius accendatur. Sanctorum geſta quæ legitis, ueſtro accommoda propoſito imitemini: uelitis imitari quod laudatis: & ſequi quod cupitis. Veſtrã inter gentes conuerſationem bonam habeatis: ut ex odore famæ ueſtræ ſanctitatis, etiam malorum corda ad ſancta deſideria moueantur. Et in eo quod deprauatæ gentes detractant de nobis tanquam de malefactricibus, ex operibus ueſtris bonis glorificẽt deum. Hæc eſt enim dei uoluntas, ut imprudentium hominum, ignorantiam obmuteſcere faciatis.

De officio & poteſtate abbatiſſæ. Cap. XIIII.

Caue quæſo quæcunq; ſis illa quæ præemines, ne ex officio regendi eleueris in altum: ut imperes illicita, & quæ ſunt importuna, uel importabilia, & inquieta ſubiectis: ne tibi ille propheticus ſermo conueniat: Quid eſt Iſraël quod in terra inimicorum es: inueteraſti in terra aliena: coinquinata es cum mortuis: deputata es cum his qui in inferno ſunt? Dereliquiſti fontem ſapientiæ; nam ſi in uia dei ambulaſſes, habitaſſes utique in pace ſuper terram.

Non

A Non enim ambulant in uia dei,qui in adminiſtratione regiminis, honores & utilitates proprias expoſcunt.Reuolue ſæpius in mētis arcano,& ſtilo ferreo ſcribe in ſilice cordis:quid dominus,cuius uices geris ad ſubditas,contendentes apoſtolos quis maior eſſet eorū inſtruxerit,ſequenti die receſſurus ab eis:& ſi in ſuperioribus dictum,tamen iterum narratum fortius teneatur in corde:Reges gentium dominantur eorum,& qui poteſtatem habent ſuper illos, benefici uocantur. Vos autē nō ſic,ſed fiat ſicut minor qui eſt maior in uobis:& ſit præceſſor ſicut miniſtrator.Diſce igitur à magiſtro officiū quod tibi iniungitur, ne tuo uicariatu, poteſtatis traditæ limites excedas.Non efficieris certe domina,ſed miniſtra:unus eſt enim dominus.Et ſi tibi reliquæ ſorores ut Chriſti adminiſtratrici & uicariæ obediunt:propterea nō eſt tradita tibi poteſtas:ut inter ſorores & filias hanc eleues:hanc uero deprimas ſicut uelis. Sed quid tibi iniungatur ab inſtitutore regiminis,diligenter inueſtiga.Rerum enim omnium monaſterij:& ſororum ſollicitudo in adminiſtratione & prouidentia tibi traditur:ut iam cæteris dormientibus ſororibus,te deceat noctes crebras inſomnes ducere, & ſemen iunioris animū ſumere, pro utilibus & neceſſarijs domui prouidendis. Itaq; non tantum tibi honor, quantum onus imponitur.Et ſi ſic feceris ſicut decet,præmium multo maius conſequeris.

De periculo præeminentiæ & dignitatis. Cap. XV.

NOn tibi obſecro blandiaris de dñi pietate,qui tam diu peccatores miſericorditer ſuſtinet in peccatis.Et ſi diuturna eſt expectatio,nō minus formidāda eſt uindicta, quæ tāto durior eſt,quanto longius tēpus in ſuſtinendo præceſſit.Propterea ſi ſecus ꝙ debes egeris,periculum expaueſcas:nec ideo minus,ſi ſtatim diuinū non incurras iudiciū. Dñs eñ tuus qui ſuis te ouibus adminiſtratricem,& in ſua te poſuit uinea cuſtodem,à te uult de ſingulis etiam occultis exigere rationē.Et ſi quid eū defraudaueris,tunc diabolo uenundatā in carcere exterioris inferni poni te iubet:ubi fletus eſt æternus,& ſtridor dentiū:ut exprimatur in his quicquid doloris & pœnæ excogitari poteſt; quouſq; debitū uniuerſum reddideris. Sed ſi forte
B de reſtituendo debitū confidis,ò te fatuam.Nam pro minimo quoq; delicto nō habēt unde reſtituant ſimul homines uniuerſi,niſi ipſe idem uelit remittere,cui facienda eſt reſtitutio. Felices itaq; magis ꝙ ſecuræ quæ ſubſunt,illis quæ ſuperſunt; & quibus potius miniſtratur, ꝙ quæ miniſtrant.Sed tamen ſuperba mens hominū improuida periculi,ſemper maiorū dignitatum aſcenſum expetit:nec niſi poſt factū ex deſcenſu terretur:quia quanto altior eſt aſcenſus,tanto durior eſt deſcenſus.Sed forte deſcenſum rarū æſtimas.Sed firmiſſime doctus experientijs,& nō paucis dicam:Raro per gradus dignitatis aſcendit homo, quin multo grauius non deſcendat. Verum & ſi à propoſito digrediar,nolo opuſculū hoc pertranſire exemplum quoddā,quod ſancto quodam mihi referente ſene in eremo ex ueritate didici.Cum iuuenis quidā ſancto propoſito & uita,electus foret ad epiſcopale faſtigiū:quo grauius periculoſiúsue nequit aliud cogitari:patruum ſuū quendam,uirū utiq; ſanctum,& prophetiæ ſpiritu plenum,eremi in cella ut eū ex hoc conſuleret,adijt nō incautus. Audita itaq; narratione nepotis;uir ſanctus non uerbis,ſed ſignis potius percunctanti reſpondit. Et ne cōtra Apoſtolum,qui deſiderantem epiſcopatū in bono opere laudat,contrairet diſſuadendo ; & ne iuuenem periculo exponeret ſuadendo.Iuſſit itaq; ſenex quadratū diſcum à terra uehementer pedibus eleuatū aſcendere iuuenem:& quater per quatuor diſci latera ſupinū reuoluere ſemetipſum uſq; ad horā caſus:ſicq; caſu imminente,ſi altera ſuccederet reuolutio, mādauit ut extra ſummitatem diſci,adhuc ſe uolueret iterato.Cui cum nepos ſe non poſſe ex timore caſus reſponderet, ilico eū fecit deſcēdere:& per quandā latam planiciem diutius uolutare.Cumq; ex multitudine uolutationum utriſq; faſtidiū eueniret, ſurge, inquit ſenex,& perge quo uis: facito quod tibi ſecurius cernitur.Dedignatus nanq; iuuenis,abſceſſit:& alteri ſancto ſeni patrui,delyramentum putans,factum retulit:à quo de periculo præeminentiæ edoctus,electioni renunciauit,ut teneret quod eſt tutū.Qui poſt modicum,felici obitu ex ſeculo exiens, hilaris & iucundus apparuit patruo;Gratias,inquit,pater tibi refero ex diſſuaſione epiſcopatus.

C Nam ſcito quia nunc eſſem de numero damnatorum,ſi fuiſſem de numero epiſcoporum.

De ordine in operibus abbatiſſæ. Cap. XVI.

HAcc idcirco mea domina Euſtochium dixerim:ut aduertas quanto ſis expoſita periculo:& quanta te oporteat in uia dei prudentia ambulare:ne derelictis ſemitis iuſticiæ,capiaris ab inimicis,quibus plena ſunt omnia:& in terram alienam deducta, coinquinata cum mortuis,miſerabiliter deputeris cũ his qui ſunt in inferno. Volo autẽ te diſcere, ubi ſit ſapientia,ubi uirtus,ubi ſit prudentia,ubi ſit longiturnitas uitæ & uictus, ubi ſit lumen oculorũ & pax:ut intelligas uiã diſciplinæ:& deducas ſubiectas tibi ꝑ uiã pacis & diſciplinæ. Te morientem filiæ plangant,non gaudeant:tibi iuſta & ſancta præcipienti,omnes æquanimiter obedire lætentur. Non propinquæ,non affines,ſic exaltentur quod cæteræ inuideant. Non carnalis dilectio in multis nociua,in ſanctis mentibus habenda eſt. Omnes itaq; amato æquali charitate,& ſpirituali dilectione ut filias. Cum tempus exigit correptionem,uniuerſas ſimili modo uelut ignotas,in omiſſis corrigas. Verũ ſemper in ira miſericordiæ memor eſto: ut nulla mouearis ratione,ad crudelitatẽ ex furore uel odio. Nec tamẽ habeas manus remiſſas ad puniendum ſcelera:ne ex impunitate,peccandi licentia ſororibus cõcedatur. Non ſis ad pertractandum ardua monaſterij & ſororũ, præceps pro libito:ſed ſororũ plurium & meliorũ uoluntas ſemper accedat:ne rea & diſſipatrix bonorum cœnobij crimineris. Nõ omnibus qui loquuntur,ſis facilis ad credendũ. Leuitas enim in credendo,leuem denotat mentẽ. Nequaq; effrenis lingua reperiaris:non impudica oculis:non crapuloſa:non ebria. Sic te exornes uirtutibus:ſic muniaris moribus,ut uniuerſas opere & exemplo ſanctitatis & uitę, prompta ſis ad docendum:ut iam ab omnibus in exemplum uirtutũ ducaris:ut ſecura ex diſpenſatione miniſterij tibi traditi,occurrere ualeas domino:& ei reddere rationem de ſingulis.

D De iuriſdictione epiſcopi in ſorores. Cap. XVII.

DEbilis eſt nimiũ ſexus quem geritis,ac fragilis,ac mobilis ſi ſuo relinquatur arbitrio:& ſi uirtuoſus ſit animus:tamen niſi regatur,niſi dirigaẽ cõtinue,cito deijcitur à ſancto propoſito. Hoc in Eua ſcitis expertæ:quæ ſuggerẽti diabolo,q̃ facile aſſenſum præbuerit contra diuinum præceptũ,& triſticia partus,& cõditionis uilitas ipſa perhibet teſtimoniũ. Profecto nihil in uobis foret uirtutũ durabile,nihil ſine graui periculo,ſi de uobiſipſis uoſipſæ haberetis curam. Propterea epiſcopus ueſter,cui eccleſiæ cõmiſſum eſt regimẽ:quẽ deus ſpeculatorẽ poſuit in uinea ſua,paſtorẽ ouiũ,directorẽ gregis,ac ductorẽ plæbis & populi,ciuitatis & parochiæ in qua degitis,uos cuſtodia ſingulari foueat,ſanctæ doctrinæ uos pabulo nutriat: & coram deo,animarũ ueſtrarũ curã gerat ſpecialẽ. Cui cõmiſſa eſt ciuitas uniuerſa: huic æquanimiter ſicut deo omnes deuotę obediant:hunc patrẽ,hunc zelatorẽ uirtutũ, tam præpoſita uereretur,q̃ ſubditæ. Lex ipſa ſeruet,quã poſuerit uobis in uia dei. Si qua ſororꝫ effrenis eſt, & diſciplinæ præuaricatrix,& incorrigibilis à prępoſita:emendet,caſtigetur,& puniatur per ipſum. Hunc directionis baculũ,& uirgã diſciplinæ,cũ à ſemitis iuſticiæ deuiat: ipſamet etiã abbatiſſa cognoſcat cũ cæteris. Reddatur eidẽ bis aut pluries ſingulis annis patẽs ratio,de bonis monaſterij,de ſtatu ſororũ,de uita,de moribus,ne iam ualeat oues ignorare quas regẽdas ſuſcepit. Nihil arduũ uendendi,emendi,ſeu perpetrandi in cœnobio ſine eius uolũtate liceat. Abbatiſſa uero domus moriente,quam cõmunis ſororũ uoluntas in matrẽ elegerit,& abbatiſſam monaſterij,ipſe benedicendo,anulo uice Chriſti ſubarret in uero cõiugio, ſi ad officiũ reperiatur idonea. Sororũ uero recipiendarũ modus, introitus & conditio, omnino nullatenus eum pertranſeat. Si quid dubitandũ in fide,ſi quid obſcurum,ſi quid periculoſum occurrerit in uia dei:ipſe declaret:ipſe uos inſtruat in omni pudicitia,& ſpirituſancti uirtute.

De ordine ſeruando inter epiſcopum & ſorores. Cap. XVIII.

NOn nimium ſit ſtricta familiaritas,non ſuſpecta colloquia:& ſi ſpiritualis pater, quamuis epiſcopus ſanctus ſit:tamen homo eſt debile animal:tam cito perditur, niſi fortiter cuſtodiatur,quod charum habetur & utile. In ſancto commercio diabolus minime quicquã

inueniat:

A inueniat:ne unde regimen,unde ducatus, inde ſentiatur interitus. Omnes æqualiter pertractentur:nulla carnalis,ſed ſpiritualis dilectio interueniat:nec ſtricta ſit nimiũ.Principiũ enim ſpiritualis operis,ſi nõ ſit matura prouiſio,ſolet ſubſequi quoddã carnale. Vere nõ taceam: ut in pluribus ſolet cõtingere,conditionis muliebris infelicẽ miſeriã:ſub feruore ſpiritus, ſub charitate nimiũ ſtricta,niſi cuſtodia grauitatis ori ponatũ:ut nemo delinquat in lingua : ſi utatur loquendi uiuendiq́; copia,ſtatim libido,actu turpiſſimũ,dictu infeliciſſimũ, de ſpiritu & charitate naſcitur.Propterea chariſſimæ,hoc hortor,hoc moneo, hoc mando uobis : ut quæ Chriſti deſponſatæ eſtis coniugio,cui omnẽ caſtitatis ueſtræ fidem uouiſtis:cui nullũ præter ipſum amatorẽ cognoſcere ſub iureiurando eſtis pollicitæ: uiri cuiuſcunq; etiã ſi eũ ſanctitas exornet:etiam ſi Baptiſtæ æquaretur in meritis,quæratis effugere faciem:nec liceat ſecũ dilectione feruenti aſtringi per diẽ.Credatis experto:nihil eſt periculoſius uiro, quàm mulier : & mulieri,quàm uir. Vterq; palea,uterq; ignis.Dicam audacter:proh dolor dei templa, ſpiritusſancti uaſa,& deo dicata ædificia:niſi diligenti ſeruentur cuſtodia,proſtibula fiunt. Et auſertur tam nobile depoſitum,tam præcioſus theſaurus,irrecuperabile decus caſtitatis:ſi tenui cuiuſuis dilectionis ineptæ rimula continuus inſidiator diabolus intuitũ ualeat infigere. Ideo omni cuſtodia cor ſeruetur.Super muros Hieruſalem ponantur cuſtodes tota die : & nocte non dormiant,ne fur introẽat:ne ſpolia auferat,quæ penitus recuperari non poſſunt.

De præpoſito presbytero poſt epiſcopum ſororibus adhibendo. Cap. XIX.

ANimus diffuſus ad plurima,circa ſingula non poteſt attendere:curam omniũ gerit epiſcopus:homo eſt,nec locis ſingulis poteſt adeſſe:nec diuerſorũ ſimul habere ſcientiam, Ne igitur ex abſentia ſecuritas ſit in uitio,ſacerdotem ſanctũ:quem ſanctitas prædicat,quem ſubornat ſcientia,quẽ talem reddit ætas & uita:quod etiã apud improbos lubricosq́; ſiniſtra opinio nõ poſſit haberi,poſt epiſcopũ habeatis præpoſitũ.Hic epiſcopi in uobis teneat uicẽ, hic doceat,hic prædicet,hic corrigat uniuerſas,huic ſoli occulta domus pateant,huius conſi-
B lio innitatur ab omnibus. Nõ diuerſarũ opiniones in cõuentu ſororũ,diuerſas ſectas ponãt: non diuerſos ritus:ut quicquid altera uituperat,altera conſulat: ſic diuiſæ domus pax, quies, & charitas ipſa diſcedit.Credite mihi ſacerdotũ ac religioſorũ circumuenientium turma, ex mulierum cõſortio omnem ſanctitatẽ expellunt.Intimetur epiſcopo,qui circa multa diuiſus, uni ſoli in omnibus continue nõ poteſt adeſſe:quicquid pro utilitate agendũ; quicquid ſanctum euenerit ordinandũ.Cõfiteantur ſingulæ ſingulis mẽſibus bis aut pluries crimina occulta:aut epiſcopo,aut præpoſito ſoli presbytero:uel cui cõmiſerit: & ſacra dominici corporis cõmunione munitæ pugnaturæ uiriliter dæmonũ caſtra ſubintrent. In hac uita mortalibus nihil eſt ualidius:nõ eſt quicq; ſalubrius,q̃ ut ſtatim peracto delicto,cõfeſſionis nõ differatur medela. Teſtanẽ & medici uniuſcuiuſq; ægritudinis morbos auferri ex corpore,ſi exorientibus ſubueniatẽ in principio.Quod ſi memor cõditionis humanæ, leui etiam opinione ipſe etiam ſacerdos erga aliquã ſororũ inepta familiaritate uideretur aſtringi:nõ ſinatur oriri, quod nõ ſine malo,non ſine ſcandalo remoueri poteſt exortũ.Emendetur ſi opus eſt,ab epiſcopo:ſi uero emendatus minime uult inceptis finem imponere,remoueatur: etiam ſi utiliſſimus,ſi neceſſarius exiſteret loco.Nulla præualeat utilitas,ex qua formidatur animarũ periculum.Adhibeatur uero ſanctus ſucceſſor,quem caſtitas longa commendet & uita.

De ordine ſeruando per ſorores erga mares,& ſpecialiter in loquẽdo. Cap. XX.

IMpudici pedes cuiuſuis nunq; monaſterij limina terant,inordinati animi nũcia uoce immundiciæ aures ueſtræ nunq; ſordeſcãt.Vox omnis mulieris,ignita ſagitta diaboli eſt, & econtrario.Propterea cõgemens Pſalmiſta exorat animam ſuam liberari à labijs iniquis, & à lingua doloſa.Nam ſubdens poſtmodum,quare ſic affectãter liberari poſtulet: Sagittæ potentis acutæ,cum carbonibus,inquit,deſolatorijs.Labia uiri,uenena præbent mulieri:ſi non ſit aſtuta fallacijs linguæ doloſæ,q̃ potens diabolus miſerũ uulnerat cor ſagittis tentationũ cũ ardore libidinis.Hæ feneſtræ ſunt mortis: quæ niſi claudanẽ,ſtatim mors dira ſubintrat.

C Vir cuiuſcunq̃ cõditionis exiſtat: aut nunq̃ appareat: aut uiſus, uiſum terreat ueſtrum, uelut horridum monſtrũ. Propterea uolo chariſſimæ: ut ſi cũ uiro ex neceſſitate loqui oporteat, uelũ in feneſterula tractũ, alterutrā faciē tegat: ne liceat uideri, quod cõcupiſci nõ licet. Excuſationem nullā ſibi arripiat ſanctitas. Sanctus Dauid in uiuēdo capit. Dina ut uideret egreſſa, uiſa corrumpitur. Sic infinita forēt exēpla, quæ ſæpius ruminā da uobis relinquo. Quid per multa uagor? Penè ſacræ ſcripturæ clamāt ſyllabæ ſingulæ: penè inſtruimur corporis ꝓprij ſingulis motibus: quod uictoria nõ ſperat in hoc certamine, niſi ex fuga. Nemo ex fortitudine audeat reſiſtere uiribus: qm̃ niſi fugiat, cito ſuccũbet. In cõmui etenim uita nec uerbũ ſit proprium: ſecreta uerbula nõ carēt ſuſpicione. Ideoq̃ præcipio: ut nulla ſoror alicui exteriorum ſine pluriũ ſanctarũ ſororũ & abbatiſſæ, ſeu alterius præpoſitæ domus potiſſime præſentia loqui audeat: his dũtaxat exceptis, quæ ſacerdoti in cõfeſſione dicunt. Solent ꝓfecto talia uerba, ſemina multa mala proferre. Inter uos de uiro nequaq̃ ſi fieri poteſt, habeat mētio. Vltra quàm creditur, exultat diabolus: ut in corde uirgineo, uirorũ memoria uigeat. Nullũ uenenũ nociuius fœminæ, q̃ affectio erga uirum, quacũq̃ de cauſa procedat. Proh dolor infelix conditio ſexus ueſtri. Sanctior mulier ultra quā dici liceat, ſi uiro adhæreat quantuncunq̃ ſpirituali, inſtinctu naturali inclinatur tandem ad nefas, ſi in uiro uirtus deficiat. Piget quæ noui cuncta narrare. Etiā argumenta ſunt diaboli: & mortis æternæ indicia, filiationes & maternitates: quibus uocabulis ſub uelamine ſpiritus inter ſe utunt mares & fœminæ. Munuſcula omnia, & ſuſpectas literulas, hæc cũcta luxuriæ nũcia, uobis interdico ſub anathemate, & æternæ mortis pœna. Adhibeat ſũma diligētia, ut extra cœnobij limites lr̄a qualiſcũq̃ nõ exeat: niſi abbatiſſæ & ſororꝝ acceſſerint uota. Et ſi opus eſt, & grauitas ita rei exigat: adſit epiſcopalis licētia, ſeu ſacerdotis cõſiliũ. Grauiſſimæ pœnæ ſubiaceat, quęcũq̃ huius repta fuerint rea.

D De fictitijs & nociuis ſermonibus euitandis. Cap. XXI.

SEruis dei frequentiam populi, ſancti omnes patres prædicāt inter cætera ſumme nociuā. In multiloquio nequaq̃ peccatũ deeſſe poteſt. Lingua hominũ ad iudicia præceps: abſentium uitā ut plurimũ nõ ceſſat hincinde corrodere. Peſſimũ quorũdam ſpiritualiũ genus, nõ attendentes, quod deus filio ſuo dedit omne iudiciũ de uniuerſorũ hominũ uita, ac de moribus: & quod plus eſt de cõſcientia: cuius occulta ſcire, ſolius eſt diuinæ ſcientiæ, iudicare ſibi licere putant: proferētes in mediũ, qđ ſpiritualis homo dijudicat omnia. Heu immũdo ſpiritu pleni, quid conamini de oculo fratris feſtucā extrahere, qui fertis cõtinue in ueſtro trabē? Hypocritæ triſtes extermināt facies ſuas: ut appareant hominibus ieiunātes: & barba ꝓlixa, crine cinere aſperſo: fracta undiq̃ ac rudi & deformi ueſte, colloquio blādo, uerbis fictitijs, ſe ſanctos oſtēdunt: & dealbati parietes inter mulierculas ſemināt ſectas errorũ. Deniq̃ loquentes cuiuſcũq̃ uitā ſimul cũ fama denigrāt: inſtrumēta diaboli hæc ſunt omnia. Infortunatiſſimũ mulierũ genus: hamo capiunt ut piſces: ad macellũ ducũtur ut beſtiæ. Proteruæ nimiũ fœminæ, ſemper fictitia cupiunt: ſemper ſubornata uerba depoſcunt: exquirunt mendacia: fabulas nouas nunquam faſtidiunt: Augurijs, ueneficijs, & incantationibus dæmonum delectantur. Si qui talia proferant, hi prædilecti filij, hi ſpirituales patres & fratres, hi profecto (ut uerius liceat dici) concubinarij, & corruptores mentis, & uentris nutriuntur: exquiſitis ferculis & delicatis eſcis, uina precioſa non deſunt. Ex furtiuis ſæpe uirorum laboribus: & inter crapulas & ebrietates ructantes fauces, ſpiritus dulcedinē prædicant. Proponitur iterum atq̃ iterũ illud Apoſtoli: Quod omnia mũda mundis. De talibus loqui nefas eſt, & proh pudor. Sed cupio dei ſeruitricibus detegere omnes artes diaboli: ut nihil deſit quod caueri poſſit.

De ſilentio & diebus & horis debitis obſeruandis. Cap. XXII.

HAec itaq̃ omnia ſponſæ dei dilectæ procul expellite: in his diabolum cognoſcite principantem. Inter uos nunq̃ de uita diſputetur alterius. Maneat diuino examini omne iudicium. Peccata ueſtra cognoſcite: delicta ueſtra plorate. Omniũ uobis uita, ſanctitatis exēplũ appareat. Vos uniuerſis æſtimate peiores; ſic puritas mentibus ueſtris inhæreat, ut cogitare

A ſit indecens,& credere nefas,aliquẽ propter uos poſſe peccare.Si quem alicui detrahentem au
dieritis,procul fugientes,dimittite ut ſerpentẽ:ut uerecundia uictus diſcat de factis aliorũ ſile
re.Muliercularum quarundã ſolet eſſe moris ut plurimũ,ut ſemper garrulæ, nihil ſecretũ ha⸗
beãt quod audiunt:imò potius quod ſæpe neſciunt,dicunt:nihilꝙ ſcãdali ſeminariũ, norunt
tacitũ tenere:hincinde aut proferẽtes uerba nociua,aut ſeminantes diſcordiam:aut audientes,
alios ad detractionẽ incitant:aut maledicta cõfirmant:ut duplicis delicti reæ habeant̃. In hoc
conuentu ancillarũ dei,muliebris omnis expellatur infirmitas.Illud Iacobi uerbũ in corde ue
ſtro multotiens repetat̃ in die:Si quis putat ſe religioſum eſſe,non refrenans linguã ſuã,ſed ſe⸗
ducens cor ſuũ:huius uana eſt religio.Religio igitur ſancta non poteſt eſſe in loquacibus,quæ
nullo poſſunt tẽpore ſilere,nec abſtinere ab inutilibus uerbis.Ex hoc enim in eremo ſancti pa
tres edocti,ſumma cũ diligentia obſeruant ſancta ſilentia, tanquã ſanctæ cõtemplationis cau⸗
ſam.Plures me repperiſſe nõ ambigo,qui per ſeptenniũ nullũ prorſus uerbum homini alteri
emiſerant:ſciẽtes qđ nõ in cõmotione dominus põt haberi. Propterea uolo chariſſimæ,ut in
cõuentu ueſtro,ter aut pluries in hebdomada,exceptis feſtiuitatibus loqui omnino,niſi urgẽ⸗
te cã perutili,& neceſſaria,nullatenus liceat:nec ſimul,nec cum alijs extra.Diebus uero oĩbus,
quibus & pro remedio,& pro ſalute loqui cõceditur:nõ ſingulis horis uacãdũ eſt uerbis:quæ
uix proferri ſine peccato pñt:ſed hæc inuiolabilis obſeruatio uigeat,quod ſingulis noctibus
poſt peractã horã cõpletorij,uſꝙ poſt miſſam:& à tertijs uſꝙ ad nonã,ſacra obſeruent̃ ſilen⸗
tia:quatenus & linguæ deũ laudandi cõcedatur opportunitas:& inutilia uerba penitus abſcin
dant.In choro uero eccleſiæ ad diuinas laudes parato,dormitorio,cœnaculo,clauſtro, ac capi
tulo,omni tẽpore loqui nõ deceat:niſi ea ad quæ ordinata ſunt loca in laudibus dei:ut iam &
tẽpus & locus religionis ueſtræ prædicent ſanctitatẽ:& loquacibus compunctionẽ ingerãt:&
intrandi ad ſocietatem ueſtram, ſancta deſyderia incitent :& affectus ad cœleſtia moueantur.

B De refrenatione linguæ in loquendo. Cap. XXIII.

NEquaquam chariſſimæ, Iacobus apoſtolus experientiã poneret religionis in refrenatiõe
linguæ,niſi certo ſciret indicio,qđ mors & uita eſt in manibus linguæ. Nã ut innuit,cũ
ipſa benedicimus & maledicimus deũ.Propterea poſt multa,quæ de lingua pronunciauerat:
quandã ex oĩbus dictis generalẽ cõcluſionẽ infert:Quicunꝙ (inquit) refrenat linguã ſuã,hic
beatus in facto ſuo erit.Ecce quod in refrenatione linguæ beatitudo ponitur:ut detur intelligi
quod in multiloquio deus,qui eſt beatitudo noſtra,haberi & cõtemplari nõ põt. Refrenatio
linguæ eſt:cũ linguæ quæ ex ſui uitio ſemper prona eſt ad mẽdacia:unde & mendaces appel⸗
lantur hoĩes,& uani filij hominũ:aut ſilentiũ imponitur,ne in diſplicentiã dei prorũpere au⸗
deat:aut ad bonũ exerceat̃,ut diuinas laudes exſoluat.Sic igitur chariſſimæ & dilectiſſimæ fi⸗
liæ,tẽporibus quibus præſtat̃ opportunitas:ut beatæ eſſe poſſitis, linguas domate, ne cõuer⸗
tãtur ad lites,ne iurgia,cõtentiones,rixas,& ſcandala reſonent:ne iuramẽta,ne blaſphemias,
ne opprobria,& aliorũ diſplicentiã prodant.Quod ſi ex inſtinctu diaboli,qui ſemper diſcor⸗
dias ſeminat:inter ſorores leuis etiã diſſenſio exorta fuerit,penitus ſtatim per abbatiſſam,aut
per epiſcopũ,ſiue præpoſitũ domus,nequitia elidatur in ſemine:ita ut occaſus ſolis in domo
dei nõ inueniat iracundiam,& ira cõuertatur in odium,& domus pacis iam ebrioſorũ efficia
tur taberna.Mendacia uero tanquam infernũ expellite. Semper aũt diuina officia, aut ſacro⸗
rum codicũ uerba tam inter ſorores,quàm etiam inter aduenientes deducantur in medium.
Si quando mulierculæ de uiris proprijs,de filijs,de ueſtibus,de mundi uanitatibus, garrulan
do loquacitentur ut moris eſt:eis mox uerba frangantur, mox ocioſum uerbum & nociuum
diuino cedat ſermoni.Si diuinũ introduci non poterit tali colloquio:in deteſtationem crimi⸗
nis feneſtra claudatur in faciẽ : & uelox fuga teſtetur ſanctitatem intrinſecam. Nihil itaꝙ per
exteriora corporis intrans,mentem cogitationibus moleſtet,cum diuinæ contemplationi ex⸗
ponitur.Raro cogitatur in mente,quod exteriores ſenſus non mittunt.Hæ ſunt feneſtræ:hæ
ſunt oſtia;quæ ſi clauſa non fuerint,morti patet introitus:& non niſi funeſte ingreditur.

C De conſortio marium fugiendo. Cap. XXIIII.

CRedite chariſſimæ:credite ſeni penè omnia experto:non poſſunt claudi ſenſus ueſtri extrinſeci in tumultibus hominum.Si color opponatur oculo, nequaquam poteſt non uidere oculus:ſic & auris,non audire ſonos non poteſt.Ideoq; in ſilentio & quiete,cogitationes peruerſæ uitantur,quæ ſeparant nos à deo.Propterea hortor uos & moneo, ut non niſi ſanctarum mentium audire uerba uelitis: non niſi pudicas & honeſtas facies quas macerant ſancta ieiunia,liceat intueri.Sic rarus uir appareat:ſic rara de uiro mentio habeatur:ut puellulæ ueſtræ penè uirilem ſexum ignorent.Non animal certe maſculum cœnobij limites tranſeat,ut omnis ceſſet occaſio loquendi de maribus.Sic pudica,ſic caſta uerba in omni colloquio ſancta perſonent ora:ut generationis modus & ortus,iuuencularum lateat corda. Hæc profecto catena diaboli eſt:quam ſi abſtuleritis de medio ueſtri, non extendendo digitum ad inquirendum omnia per curioſitatem:& deſieritis loqui quod non prodeſt:& per longa ſilentia non inueniatur ueſtra uoluntas, ut loquamini ſermones inutiles: tunc orietur in tenebris lux ueſtra:& erunt tenebræ ſicut meridies: & erit uobis à domino requies,qualem mundus iſte non nouit:Et implebitur ſplendoribus anima ueſtra: quos obtenebratæ mentes caligine ſeculi apprehendere nequeunt.Felix itaq; anima quæ ſpreto turbine ſeculi pertranſiens corporis clauſtra,illius ſummæ & incõprehenſibilis lucis poteſt aliquali illuſtari radio. Sic dulce,ſic iucundum eſt ſolacium,quod deſpiciant protinus cuncta terrena: Mors formidabilis uniuerſis animantibus terræ optatur pro gloria,ut limpidius liceat intueri:quod modica hora uiſum,tam delectabile & iucũdum ſentitur.Sic itaq; agite chariſſimæ:adimplete quæ eſtis profeſſæ:gaudete,quia poteſtis.Non uos uiri,non filiorum,non ſuppellectilis cura, non cæterum maritale onus moleſtat.Hominum conſortia ſic fugite:ſic ſecularia omnia expellite:ut nequaquam perueniat ad uos quicquid agitur in ſeculo. Solus ſponſus ueſter Chriſtus ſtri-
D ctis ueſtris fruatur amplexibus.Solæ cum ſolo ſponſo,aut lectionibus ſacris,aut ſanctis meditationibus ſecum confabulemini,& ipſe uobiſcum.

De obſequijs ſeruitricum quærentiũ uictum & neceſſaria ſororibus. Cap. XXV.

ZElotypus nimium eſt ſponſus ueſter chariſſimæ, nullatenus patitur ſponſas proferri in publicum:ne cõcupiſcãtur ab amatoribus ſeculi.Semper uult ſolus ludere:ſemper ſolus cum ſolis ſponſis morari deſiderat:neminem uult admittere ad ſolacium:de cunctis dubitat: de nullo cõfidit.Sic arrogans,ſic ſuperbus eſt ſpõſus:quod ſi alium quæritis amatorem,protinus recedit:ſic proteruus,quod protinus diſſoluit omne coniugium.Idcirco dominæ meæ, quia ſpõſæ domini mei eſtis,uoſipſas omni cuſtodia ſibi ſeruate:ne ſpõſus tam dulcis ſeparetur à uobis.Sẽper Dina egreſſa uidere filias regionis illius,uos cautas faciat de periculo illius. In monaſterio ueſtro uelut in thalamo maneatis cum ſponſo. Extra monaſterij limites nulli omnino ueſtrũ phas ſit pertranſire.Hæc lex,hæc norma,hæc ſumma profeſſio omnibus uobis:ut quæ ſemel intrauerit ex ſororibus:nunquam ſi fieri poteſt,exire permittatur.Non etiã mulieres illæ quæ religionis habitum geſtant:& uoto obligatæ noſcuntur cœnobio,per ciuitatem & uicos,uictus & neceſſaria quærant.Hæ ſiquidem extra manentes in aliqua parte locelli,cum omni ſanctitate & modeſtia adminſtrẽt quæ opus ſunt uobis, recepturæ cum Martha ſortem mercedis.Has autem uolo tales ſeruitrices adeſſe,quod ex cõuerſatione uitæ & habitu,interior ſanctitas monaſterij prædicetur.Quod ſi ob neceſſaria domus captãda exeunt, non circumeant uicos in fabulis:non matronarum domos in potibus:ſed omne opus bonũ exerceant,ut non uituperetur miniſterium ſuum.Cum his non liceat ſororibus intra degentibus ſecretis colloqui fabulatiõibus:ne aliquid poſſit intrare extrinſecus, quod poſſit obeſſe. Harum omnium abbatiſſa domus curam gerat aſſiduam:ne & ipſę operentur quod non deceat ſanctitatem. Hæ obſeruantiarum & ieiuniorum ſint aſtrictæ legibus & præuaricatrices, diſciplinæ ſubiaceant ferulæ.Quæ ſi emendari ex prauitate contempſerint,in ſanctitatis conſortio prauitas locum non habeat:& membrum putridum de ſancto corpore excidatur.

De dulce

A De dulcedine contemplationis erga diuina. Cap. XXVI.

SOlæ idcirco filiæ & dominæ meæ,ſpõſæ dñi mei intus manentes nihil ſentiant,niſi pium Ieſum:hũc paradiſum ſolæ poſſideãt,ubi dulci & iucunda quiete ineffabilẽ trinitatẽ intueã-
tur in ſacris literis,choris interſint angelicis:dulcibus corũ melodijs miſceãtur,diuina in eccle-
ſia concinẽdo myſteria.Informet mẽtem ſanctorũ patriarcharum,& patrũ antiquorũ obediẽ-
tia:prophetarum oracula,dulci meditatione cor accẽdant ad ꝓmiſſa felicia.Apoſtolica docu-
menta,fidei cuncta detegãt ſacramẽta.Euãgeliorumq; codex ſemper ut ſpeculum teneatur in manibus.Martyres ſancti,cuncta ſeculi aduerſa,& tẽpeſtates huius maris procelloſi cũ omni-
bus diabolicis uerſutijs,& infeſtationes dæmonũ doceãt conculcare.Cõfeſſorum precioſa de-
uotio:ad diuinorum cõtemplationem aſſiduã affectus aſtringat.Regularẽ uitam inſtruat ſan-
ctorum monachorum mira conuerſatio.Frangere omnẽ ſexus molliciem & ſanctæ uirginita-
tis ſeruare propoſitum, precioſiſſima uirgo uirginum cum cæteris uirginibus ſacris ſemper edoceat.O felix ſocietas,ò felices uos ſi talis ac tanti muneris non ſitis ingratæ.Feliciſſimæ ni-
mium ſi dignitatem ueſtrã ipſę cognoſcitis:quæ omnium regi & dño,reginæ ſpecioſæ matri-
monio copulatæ,ipſum dummodo uelitis habere meremini:quẽ angelici ſpiritus uidere cõcu-
piſcunt.O ineffabilis gloria.In fragili ſiquidẽ corpore deum intueri poteſtis.Hic quæſo mens ueſtra uigeat.Hæc dies dici eructet uerbum:& ſcientiã hanc nox indicet nocti.Angelicis cho-
ris,ſanctorum ſocietatibus,hic ſtudeatis intereſſe:ut poſtmodum in corporis exitu,uobis gau-
dentes & læti tanquã notis occurrãt.Si ſic feceritis:nihil uobis dulcius:nihil iucundius quàm his intereſſe conuiuijs,his pabulis ſaturari:quibus ſemel deguſtatis, terrena omnia amara cer-
nuntur.Vere tunc clauſura cœnobij cuius tedet mẽtes uagabũdas & deuias,uobis ꝓ ſumma deputabitur gloria:& reputabitur exire limites monaſterij eſſe neceſſe potius mori. Experto itaq; ſeni deuote cõſulenti credite filiæ.Si ſemel guſtatis ꝙ dulcis eſt dñs:ad quem accedentes
B poteritis ab eo illud audire:Venite,& oſtendam uobis omne bonũ:& tunc oſtendet uobis ta-
lia qualia nõ niſi mentes aſſuetæ norunt.Scio quid loquor chariſſimæ.Nam ut meam inſipiẽ-
tiam loquar:ego homunculus ſic abiectus,ſic uilis in domo dñi:adhuc uiuens in corpore an-
gelorũ ſæpe choris interfui:de corporeis per hebdomadas nihil ſentiẽs,diuinæ uiſiõis intuitu: poſt multorũ forte dierũ ſpacia,præſcius futurorũ,redditus corpori flebam.Quid ibi manẽs felicitatis habebam? quid inenarrabilis delectationis ſentiebam? teſtis eſt ipſa trinitas quam cernebam neſcio quo intuitu.Teſtes ſunt & ipſi beati ſpiritus qui aderant.Teſtis eſt etiã con-
ſcientia mea:qui tãtis bonis ipſe fruebar, quot & qualia neſcit ꝑferre mollicies corporis mei.

De clauſura domus. Cap. XXVII.

NOn poteſt ad tantæ contemplationis dulcedinẽ cor ſecularibus plenũ negocijs aſpirare: ſed oportet ut ſeculo moriatur,& ſoli deo per tantas meditationes & deſideria ſuperius inhæreat.Vnde granũ frumẽti cadens in terrã,niſi mortuum fuerit,ſemper ſic ſolũ manet ut cecidit:quod ſi moriatur,fructum plurimũ affert.Sic & chariſſimæ,domũ paternam & ſecu-
lares ueſtes relinquere:& monachi nomen aſſumere,modicũ prodeſt homini:ſi mens ipſa mi-
ſera quæ in mundo habentur affectibus optet:& quæ reliquerat, deſiderijs repetat. Exeunti etenim Lot cum filiabus & uxore de Sodomis,mãdatur ab angelis ne retroſpiciant quæ iam perambulando reliquerant.Cuius uxor more fœminarum,quæ ſemper petunt cõtraria,ob-
uians mãdato,ſtatim eſt cõuerſa in ſtatuam ſalis.Hæc itaq; nos doceat,qua pœna ſint puniẽ-
dæ,quæ mundi uanitates affectant in monaſterijs.Nam efficiuntur inſenſibile ſtatuæ ſalis:ut iam nihil de ſupernæ cõtemplationis dulcedine ſentire ualeant:ſed maneant in amaritudine ſeculi,quæ ſeculo uiuunt.Propterea chariſſimæ,monaſteriũ ueſtrum uobis ſepulchrũ eligite: ubi mortuæ cũ Chriſto,mundo & cõcupiſcẽtijs eius,ſolæ cũ Chriſto ibidẽ maneatis ſepultæ: quouſq; reſurgentes cũ eo apparebitis in gloria eius.Demũ timẽdum eſt plurimũ:ne quis in-
grediatur nocte ad furãdum precioſum theſaurũ,qui latet in tumulo.Hinc inde fures fodiũt, ut furentur infinitis aſtutijs,quod intus habetur.Cuſtodiatur ergo ſepulchrũ per epiſcopum:

quem

C quem deus in uinea ſua primū cuſtodem præpoſuit.Cuſtodiatur & per præpoſitū presbyte-
terum,qui uicē eius tenet in loco:ne quis incaute introēat:ne quis ad minuēdum pergat.Mu-
rorum munitiōibus ſic undiq; circūcingatur locellus:quod uix auibus præbeatur aditus. Sic
tendātur muri in altum:q̄ nō ſolū nō liceat pedibus:ſed nec oculis, quæ intus gerūtur agno-
ſcere.Oſtia ſerētur fortiter clauibus.Claues uero diſponat epiſcopus:ne quis niſi habēs ueſtes
nuptiales introēat uel exeat ſine eius cōſenſu.Sit autē una uel plures feneſterulæ iuxta diſpoſi
tionē epiſcopi:ſic ferreis uirgis artatæ undiq;,ut uix digito pateat aditus. Per has horis debi-
tis:aut neceſſitatis:aut ædificatiōis ſiue recreatiōis cauſa,ſanctis ſermonibus cū ſanctis uiduis:
& alijs mulieribus,quas ueſtiū habitus & facies tenues & pudicæ reddūt uenerabiles,ſorori-
bus liceat ſimul loqui.Prohibitis & ſuſpectis horis,feneſterulæ clauſæ maneāt. Et claues Ab-
batiſſa domus,uel ſancta alia ſoror cuſtodiat:ne coruus egrediatur per feneſtrā ex arca.Credi-
te hic timēdum eſt theſauro à timore nocturno.A ſagitta uolāte in die,à negocio perambulāte
in tenebris:ab incurſu & dæmonio meridiano.Sēper horæ hæ ſuſpectæ ſint mentibus caſtis.

De deteſtatione præcioſarum ueſtium. Cap. XXVIII.

PRopheticus ille ſermo nequaquā proferatur de uobis:Filiæ eorū cōpoſitæ circumornatæ
ut ſimilitudo templi:& dealbatæ ab extra ut monumenta,quæ extra auro relucent:intus
autem ſunt turpiſſima & immūda,plena cadaueribus mortuorum:huiuſmodi nō filiæ regis
Chriſti,ſed Tyri.Hæ ſemper in muneribus:hæ uultus impudicitia p̄ diuites plæbis capiūtur
& capiūt.Imperfectiſſimus mulierum affectus.Semper in ueſtibus,ſemper in auro, lapidibus
præcioſis & ornamentis extrinſecis,gloriam ponunt. Non ſufficit eis libido innata naturæ:
ſed occaſiones quærunt explendæ libidinis.Affectant proculdubio:ut oculi uirorum aurum
contemplantes & gemmas,tandem figantur in faciem:ut oculorum ſuorum nutibus facilius
incitent ad libidinoſum incendium.Quid meretrix cōmunis gloriaris in margaritis & gem-
D mis?Quid ad te attinet argentum & aurum?Quid exaltaris in pulchritudine panni?Nónne
eſt omnis caro cinis & fœnum & (ut uerius dicam) maſſa putredinis,cibus uermium,& fœti-
diſſimum ſtercus?Quid in te mirandum:quid laudandum puerorum ſpectaculum?Nónne
& ſi laudetur gemmarum & metallorum præcioſitas , quam ſibi natura tradidit : ſemper ta-
men cognoſceris cinis,fœnum,& ſtercus immūdum ex immundo productum ſemine?O ſi
te uelles intueri uiliſſima mulierum:quàm uerecundareris de corpore quod tanto cultu exco-
lis?Ipſa etenim iumento & beſtijs terræ,aut es æqualis, aut deterior : intus eſt unde glorieris,
non extra.In uaſe iſto tam turpi theſaurum tenes,quem ſumma cum diligētia colere debes &
ſeruare ſumma cuſtodia.Nihil ad te de uaſe fictili, ſi turpis forma ſit extra dummodo intus
ſit nobile:intus ſit pulchrum quod latet,intus ſit integrum quod ſeruatur.

De periculo ambitionis ueſtium. Cap. XXIX.

PRopterea uos chariſſimæ quæ eſtis ſponſæ & filiæ regis æterni;cuius regnum non corrū-
petur,nec auferetur ab eo:ſit ab intus omnis gloria ueſtra. Sedete ad dexteram ſponſi in
ueſtitu non exteriori ſed interiori,deaurato auro charitatis:in fimbrijs aureis;id eſt charitatis
præceptis:ſit undiq; ueſtis circundata uarietatibus:ut iam nihil in ornamentis de uirtutibus
deſit.Sint myrrha,gutta & caſia à ueſtimentis;ut in odorem uirtutum & uitæ, cæteræ ad ſan-
ctitatem ueſtram adoleſcentulæ currant de ſeculo. In hoc honore ueſtro delectemini filiæ re-
gis æterni.Hunc ueſtrum decorem concupiſcet rex ueſter & ſponſus.Sic decoratæ adducemi
ni in templum regis.Sic ſecum manebitis in thalamo in lætitia & exultatione.Tunc naſcētur
ex uobis filij,qui non iam terram ſed cœlum replebunt:quos pater cōſtituet principes ſuper
omnem terram.Quod ſi uos exteriorū ueſtium delectaret ambitio:ſi egreſſi de ſeculi pompa:
de domo diaboli,& de congregatione malorū,populi ueſtri & domus patris nō eſſetis oblitę
totaliter:extollētes uos aut de parētum dignitatibus,aut de carnis proſapia:ſiue de huiuſmo-
di uanitatibus caduciſſimis,terræ uaporibus,uti ſolitū eſt incolis terræ:protinus aſſurgēs rex
potentiſſimus accinctus ſuper femur ſuum gladio bis acuto, expellet uos undiq; uulneratas

dextera

A dextera ſua de tabernaculo ſuo. Tunc acutiſſimæ eius ſagittæ præforabunt corda ueſtra in amaritudine: quoniam uirga directionis, uirga regni ſui. Et poſtmodum abiectas de domo domini ueſtri, omnes deridebunt uos: & dicent de ſingulis ueſtrum: Filia Babylonis miſera: quæ non poſuiſti deum adiutorem tibi, ſed ſperaſti in uanitate tua: ſede iam ſuper flumina Babylonis: plange & ſuſpende in ſalicibus organa, dum recordaris unde expulſa es. Nam quæ ſolebas cantare canticum laudis & lætitiæ: modo ploras ad terram alienam deducta.

De conſideratione extremi dei iudicij. Cap. XXX.

ITaq; chariſſimæ dñæ, cum Apoſtolo arbitremini uos in hoc ſeculo ſtercora, & mundi purgamēta: ut ſpōſo ueſtro placere poſſitis. Nihil ad uos de pompis ſeculi attinet: quæ abrenūciauiſtis in baptiſmate mūdo, diabolo, & pōpis eorū: quod & poſtmodū cōfirmaſtis ſub pollicitatione iuramēti, in ueſtræ religionis ingreſſu. Nullus unquā inter uos ſermo habeatur de nobilitatibus generis, de ꝓſapia carnis. Sit æqualis in dei obſequio, filia regis ſiue ruſtici. Oēs ſimul nobilitatē & dignitatē unā habetis ex ſpōſo. Exeatis cōtinue extra caſtra cū Chriſto: ut cum Chriſto crucifigamini mūdo & uitijs: portātes cū ipſo improperia: et amore eius, officiorum domus labor, dulcis appareat. Nō diſputetur de maioritate officiorū: ſed de deuotiōe & affectu implendorū. Nunquā murmur, nunquā uerborū turpiū, nunquam litiū ſonitus, inter mortuas ſeculi ſonent. Sepulta cadauera nunquā inter ſe iurgia peragūt in ſepulchris: nunquā blaſphemāt: nunc cōtendūt: Sic & uos chariſſimæ, ſopitæ ſomno quietis & pacis expectetis ſponſum & iudicem ueſtrū: expectetis magnū & terribilē diē iudicij, diem uidelicet iræ: diē calamitatis: ubi cœlum ſimul cū terra pauebit: cœlorū oēs mouebuntur uirtutes: tremētes erunt angeli ſimul cū ſanctis oībus: tūc ſingulorū uitæ diſcutiētur diſcrimina: & merita apparebūt. Sēper tuba illa terribilis ueſtris perſtrepet auribus: Surgite mortui, uenite ad iudiciū. Ecce rex in manu potēti uenit: à cūctis uult exigere rationē: certe de cogitationibus minimis: certe de leuibus & ocioſis uerbis. Si reddere de ſingulis rationē paratæ nō eritis: ꝓijciemini in carcerem

B exteriorem: audietis à iudice: Ite maledictæ in ignē æternum paratū diabolo & angelis eius.

De abiectione exquirenda in ueſtibus. Cap. XXXI.

HEu cor infeliciſſimū, mens infortunatiſſima, quæ diem iudicij tam horrendam nō meditatur quotidie: & ſi meditatur, fatuiſſimum ſi appetit quicquā de ſeculo & pompis eius. Nullo uos die, nulla uos hora tranſeāt hæc omnia. Quilibet paries domus, quilibet angulus, ueſtris demonſtretur in oculis, iſta die depictus. Si hæc non prætermittatur lectio: tunc abiectio ueſtiū, cuius tedet mulierculas fatuas, uos delectabit. Tunc ruſticanus et abiectus pannus, purpuræ præponetur & byſſo. Tunc craſſa & rudia uelamina capitis æſtimabuntur ex ſericis. Certe tanta erit deformitas in melotis: tanta groſſities in cucullis: caputia tam rudi artificio præparata: quod ſi ſic forent ſecularium indumēta, artificum panni, breui tempore periret omnis induſtria. Iſta chariſſimæ decent monachas: non ſtrictis manicis, præcioſis et cōpoſitis pannis, ſubtili uelamine eleuatis ſupercilijs, cor meretriciū non tam prætendere quàm habere. Non tales exiſtimo monachas, ſed peſſimas meretrices & ſcortum uiliſſimum. Non eſt enim opus cadaueribus mortuorū precioſis & cōpoſitis ornamētis in ſepulchris monumenta non indigent talibus: monaſterij lapides non appetunt gloriam ueſtium, quæ ſine peccato grandi minime poſſunt haberi. Hiſtrionibus & luſoribus regum & principum ſeculi, mollia ſunt relinquenda. Ioannis de pilis camelorū intereſt ueſtiri. Pudeat igitur religionis nomē habere, & ſe cultu ueſtium hiſtrionē oſtēdere. Ideoq; chariſſimæ: uolo uos mortuas ſeculo: quæ totaliter mundū calcaſtis, ꝓcedere ſic deformi & incōpoſita ueſte: quod ſi impudicis oculis liceret intueri uos: riſus potius prouocaretur ꝙ̄ cogitatio mala. Fateor quidē illos mentiri, qui glorian tur ſe ſeruare caſtitatē: & in ueſtibus lubricitatem ſectantur. Pannus itaq; ueſter, & ſi albus & candidus, tamē groſſius & uilis ſit: ut & color candorē caſtitatis intrinſecū: & uilitas cōtemptū terrenorum exhibeāt. Hæc gloria monacharum: hoc ſtudiū religioſarū mentiū: hoc indicium ſponſarum dei æterni: hoc ſignum mortuarum ſeculo & ſepultarum cum Chriſto.

De auſte

C De auſteritate exquirenda in ſtratu. Cap. XXXII.

CONiugatæ & uiduæ quæ manent in ſeculo, circa plurima, circa laborioſa ſollicitæ ſint: quotidie circa frequens miniſterium occupatæ cum Martha: ſaluentur per opera pietatis, Ieſu miniſtrantes in paupere: frangant eſurientibus panem ſuum: egenos & uagos domum inducant: cooperiant nudos: inſiſtant miſericordiarum operibus: proculdubio tam fructuoſis & bonis, quod impoſſibile eſt quod deum non placent iratum. Colligationes impietatis diſſoluant: & faſciculos diſſoluentes, & omne onus dirumpant. Vos autem chariſſimæ, quæ meliorem partem, immo optimam elegiſtis cum Maria: ſedete continue ſecus pedes Ieſu: ſacrarum ſcripturarum uolumina, ſacris reuoluendo lectionibus. Lauate eius pedes aſſiduis cōpunctionis & gaudij: charitatis ac deuotionis lachrymis, contemplationis intentæ dulcedini. Capillis extergatis: terrenorum omnium ſuperfluitatem per eam expellentes de corde. Audiatis de ore Ieſu uerbum quaſi gladium anceps pertranſiens corda: ſcindens compagem mēbrorum uſq; ad diuiſionem ſpiritus. Hoc uerbum dulce erit faucibus ueſtris ſuper mel & fauum. Hoc uerbum per quod facta ſunt omnia: hoc uerbum quod Centurionis poſcebat deuotio: ut ſanaretur puer eius. Huius uerbi dulcedinem ſolum norunt, qui audiunt. Hoc uerbum audire non poſſunt ſomnolenti & ignauiæ dediti. Quapropter chariſſimæ: uolo uos ſingulis noctibus breui & duro ſtratu iacere in cellulis ueſtris: non in plumis & mollibus: ſed aut in paleis aut ſtraminibus: ſiue in ligneis potius capſis quàm lectulis: ut & mēbra domata, potius ſtratum horreant quàm affectent: potius ſomni imminentis quietem magis compellat neceſſitas quàm uoluntas. Sic ob duriciem breuis & leuis occupet ſopor, quod non ſit fas ſolitis illuſionibus noctium, mentem ſopitam torqueri.

De matutino & modo dicendi diuinum officium. Cap. XXXIII.

AD matutinas excubias, media nox uos præparet. Nullam ex uobis dormientem reperiat campanilis ſonitus. Non ignoretur an fuerit ob ſoporem: ſed potius ob contemplationis
D extaſim. De cellulis oratione præmiſſa, mediæ noctis ſumma quiete, ad eccleſiam ſingulæ ſorores aduenientes: ſponſum dilectum matutinis excitent laudibus: ut exurgat in earum auxilium. Sic diſtinctæ alternatim pſalmi lectionesq; ſacræ proferantur: ut ob colliſiones & hiatus ac barbariſmos: ad riſum non prouocentur angelici ſpiritus. Sit ſemper moderatus, attentus, quietus, & ſuauis ſonus in uocibus; ut nulla pompa, nulláque carnalis delectatio habeat locum in diuinis præconijs: ſumma deuotio, crebra ſuſpiria & lachrymas fundat. Sic moroſitas, ſic uelocitas teneatur in modo: quod nec faſtidium nec impeditio linguæ poſſit oriri. Nulla unquam uerba quantumcunque utiliſſima proferantur inter pſallentes: ſed illud in mentis arcano, ſumma cum diligentia ruminetur intrinſecus, quod pertractatur extrinſecus. Nullius eſt meriti ore diuina officia uerboſitate: & miſera mente quæ extrinſecus imminent, uagando circumire. Expletis uero laudibus matutinalibus; nec tunc ſomnus arripiat: ne differatur quid ſponſus petitionibus ſponſarum reſpondeat. In capitulo mox attentis & deuotis ſororibus, ſanctorum librorum deuota lectio de uoluntate domini ſui pandat quicquid agendum ſit. Et ſic cedant illuſiones: & dæmonum phantaſmata, quæ dormientes illuderent. Illico lectionem alia ſuccedat breuiſſima lectio, de his quæ ad apoſtolicæ uitæ inſtructionem pertinent: qualicunque ſtilo præſenti opuſculo pertractato: ut ſic ſingulis diebus quaſi quodam bolo pia mens depaſta, dulcedinem appetat: nec retardetur faſtidio, & de modicis eximia cogitet. Sequantur lectiones, confeſſiones criminum in regularibus diſciplinis coram Abbatiſſa domus & cæteris ſororibus. Prodantur in publicum quæcunque geſta ſunt contra regulares obſeruantias & obedientias: ut iam nullatenus quicquam inemendatum & impune pertranſeat: nec lateat matrem & ſorores uniuſcuiuſq; conditio: quatenus & uerecundia & diſciplina quam mater imponit circa futurum tempus unaquæque reddatur aſtuta. Extra uero capitulum aliquid de his unquam qualicunq; uerbo uel nutu proferre, ſit anathema. Hoc itaq; fine nox ſancta clauſa diſcedat.

A De ordine dicendarum horarum primæ,tertiæ,ſextæ,& nonæ. Cap. XXXIIII.

CVm laudibus primæ,dies ſalutaris incipiat:quibus expletis, ſacræ miſſæ myſteria ob
ſponſi præſentiam,ſponſarum corda lætificent,charitatis inebrient poculo,deuotionis &
fidei ſatient pabulo in conuiuio ſalutari.Sit poſtmodum unicuiq; commodum,aut orãdi,aut
legendi ſacra uolumina,ſiue aliter operandi quæ ſancta ſunt.Deinde doctæ puellulas noui-
tias de euangelica uita,de ſanctis moribus,de officijs domus,de regularibus diſciplinis uſque
ad refectionis horam inſtruant.Præparentur & interim cibi,quibus corpora refocillentur ad
pœnitentiæ iugum.Nullo unquam detur otio animus:ne quãdo cogitationes & motus,men-
tibus titillent illicita:quod ſi aliqualiter inſurgere inceperint,ſtatim elidantur in ſemine:ne cre-
ſcant zizania cum tritico:aut laboribus aut operibus manuum quicquid male cõcipitur,eua-
neſcat.Adeat ſanctam ſororem ut locutionibus ſacris proijciatur immundum. Tutiſſimum
ualde eſt fidelem & iuſtum habere amicum:cui quicquid arcano cordis ſinu latet protinus re-
feretur.Non enim in ſuis ſæpe poteſt homo negotijs rectum habere iudicium.Adueniẽte ue-
ro refectionis hora,qua reddere corpori debitum natura compellit:diebus cõmunibus laudes
tertiæ & ſextæ horarum prius deo deuote ſoluãtur.Poſtmodum cum omni modeſtia,benedi
ctione ab Abbatiſſa præmiſſa,cibum ſumant,parsq́; miniſtret.Poſtquàm uero cæteræ come-
derint:& ipſæ quæ miniſtrauerant comedãt,& ſibi miniſtretur ab alijs.Cum uero ieiunij tem
pus refectionem tardiorem effecerit:ſacra myſteria miſſæ,tertia & ſexta & nona præueniãtur:
cæteris diebus poſt refectionem nona dicatur hora ſtatuta:cum iam ſol in medio gyro diem
exhibet medium.

De cibis & ordine comedendi. Cap. XXXV.

QVando enim uos ad refectionem hora debita adunauerit:in cibis ueſtris minime reful-
geat cocorum induſtria.Non ciborum nobilitas appetitum moueat ſed fames:non ap-
ponantur incitatiua libidinum,ſed quæ poſſint famem extinguere,aut legumina,aut holera
B condiantur in oleo.Carnes uero ſolum ſint ex licentia Abbatiſſæ indultæ debilibus & infir-
mis:alioquin cuius ſint ſaporis ignoret cœnobium.Oua & lacticinia poſt ieiunia debilitatis ſo
roribus & præcipuis feſtiuitatibus permittantur ex gratia.Raro ſciantur quæ in aquis orian-
tur & uiuant:niſi parui piſciculi.Gulæ horridum ſcelus,genitrix luxuriæ,& caſtitatis carnifex
cum dei ancillis nullam habeat ſortem.Ideoq́; tanta ſit in ſumendo ſobrietas:tanta talisq́; par-
citas,ut uenter potius conqueratur quàm gaudeat.Non egeat in digerendo ſtomachus medi-
cinis:ructus potius uacuatio quàm nimia repletio inducat.Nec cinguli ampliatione ſit opus:
ut & ſic mens à dei meditationibus minime retardetur per crapulam:& corpus non egeat me-
dicinis.Sit ſemper ordinata & compoſita in ſuo modo comeſtio.Non ſit in ſumendo ferculo
talis uelocitas faucium & tam uelox maſticatio boli,quod merito de ingluuie aliqua poſſit
oriri ſuſpicio.Non tam in comeſtione cibus,quàm turpis modus reprehendendus eſt. Sæpe
etenim in fabis & panibus hordeaceis nimia auiditas grande peccatum cauſat. Nequaquàm
auidi & uagabundi oculi per diſcumbentes huc illucq́; uagando:hanc uel illam magis uel mi-
nus denotent comedentem.Non prandentium numerus animum occupet uniuſcuiuſq;.

De ſobrietate & ieiunio. Cap. XXXVI.

VInum quoq; in quo eſt luxuria,ſpõſis Chriſti tanq̃ uenenũ ſuſpectũ ſit.Potius ſtomachi
lãguor,& afflictæ naturæ debilitas conſulat:q̃ delectatio aut ingluuies. Quod ſi ſumere
cogit penè ipſa neceſſitas:tũc aut ſic debile uinũ,aut ſic aqua permixtũ præbeatur in potum,
quod nequaq̃ ex fumoſitatibus repletũ caput,ridiculoſa aut puerilia uerba depromat.Sacrile
giũ reputatur ebrietas,in fœmina præcipue,ſed infinito plus in dñi ſpõſa.Noë denudatio ue-
rẽdorũ:& Lot inceſtus ob ebrietatẽ,uos cautas inſtituat:uos ſemper reddat timidas ſemperq́;
ſuſpectas. Vere credatis quod ignẽ portat in gremio,qui aſſiduo utitur uino.Neq̃uaq̃ quæſo
inter mortuas corpori,quæ omnibus uoluptatibus ſe abdicarũt pro Chriſto,de gulę horrẽdo
facinore,& ebrietatis immundicia ſermo etiã minimus habeatur. Vẽtris ingluuies & ebrietas,
tam animæ infirmitatis,q̃ corporis cauſam & materiã tribuunt.Ideoq́; medicinale ieiunium,

C omnem auferat languorē,omnem tribuat uirtutē & gratiā.Hoc uos legiſlator edoceat:cui lex nō datur priuſq̃ ieiunium quadrageſimale perficitur.Elias in fortitudine ſubcinericij panis, ieiunus per quadraginta dies perrexit ad montē dei Oreb.Quid uero uirtutis cōtineat ſacrum ieiunium,à ueſtro inueſtigemini ſpōſo:qui quadragenario peracto ieiunio,tētationem diaboli uicit.Viri Niniuitæ nō ſileāt,qui ieiunijs cōmune euaſerunt exitium:& irreuocabilē dei mutauerunt ſentētiā.Hæc uos chariſſimæ imitamini:ſed aſſequamini ſapiēter,ne dicatur à domino: Nō eſt hoc ieiunium quod elegi.Caſtigate mēbra ueſtra:ſed nolite interficere.Nō cauſet ieiunium uerecūdiā,ut ſcādalum ſit cæteris:nō dolore capitis,& debilitate corporis ſacræ omittantur lectiōes:nec orationes deficiāt:ne neceſſe ſit cōtemplationes deſerere.Vnaquæq; ſuæ ſalutis per ieiunium ſibi medelā adhibeat.Frāgatur corpus ieiunijs:caſtigetur in cella uerberibus: Si quicq̃ cōcupiſcit illicitum:multiplicētur abſtinētiæ:adhibeātur grauiſſimæ diſciplinæ:donec ſic humile,ſic benignum fiat quod nihil ſibi uēdicet noxium,nihil exigat quod nō uultis. Erigatur domina,principetur in om̄ibus:ſubijciatur,ſuppeditetur & cōculcetur ancilla.Quod ſi iterum atq; iterū erigit ſe cōtra dominā:eijciatur ancilla,denudetur,fatigetur & humilietur ad uotum.Si uero quietū corpus ultra uires,ultra cōdecentiā uelitis exaſperare,indignatū uos in foueā deijciet indiſcretas.Nil quippe poteſt habere uirtutis:quod indiſcretio facit,quod imprudentia iniiciat,& improuiſio docet.

De lectionibus ad menſam. Cap. XXXVII.

SIc dulcia ſano palato eloquia domini ſunt:quod nunq̃ deguſtata faſtidiunt.Semper nouos generāt præ ſuauitate & dulcedine appetitus.Vos ſemper ea deguſtare decet.Nullo unq̃ tempore uobis eſt ab oratione ceſſandum.Semper uos orare Apoſtolus inſtruit:quæ nō pro carnis illecebris uacare ad tēpus obligamini uelut cōiugatæ.Ideoq; ſemper pro poſſe oretis:ut dum corpus ſaginatur cibo,ſaturetur anima lectione.Nō eſt fas etiā ſecularibus ſimul cibum terere:& inania uerba ructare.Sacram de ueteri teſtamēto,& de nouo,ſanctorum geſtis & di-

D ctis,ſingulis hebdomadibus deputata ſoror comedētibus lectionem legat.Tunc uniuſcuiuſq; mens ſobria intēta ſit dulcedini uerbi dei,ſuſpiret anxia:cum propheticus aut hiſtoricus ſermo dei ſæuitiā mōſtrat in prauos.Gaudio repleatur immenſo:cum benignitas dei annunciatur in bonos.Reſpiret ſpes:cum erga pœnitētes indulgentiā poſſe exhiberi mōſtratur promiſſo uel facto.Erigatur fides:cum in promiſſis deus fidelis oſtēditur.Charitas accēdatur:cum tot priui legijs & muneribus ex Chriſti natiuitate,& eius uita & paſſione ac reſurrectione,noſtra dotatur humanitas:atq; noſtra uilitas ſublimatur.Non reſonēt uerba,ſed gemitus,nō riſus & cachinnus,ſed lachrymæ.Non occupētur manus inciſionibus inutilibus:ſed ex recordatione criminum tundātur pectora.His enim frenis agitata ſæua gulæ rapacitas,ſobrietatis nō excedit limites:foribus uentris non aderit crapula:demum æſtuans libido non nocebit quicquàm.

De operibus ſororum poſt prandium. Cap. XXXVIII.

SVmpto deniq; cibo:nec tunc adeundum eſt fabulas,ſed Chriſti exēplo,cum dei laudibus ad gratiarum actiones cōſurgāt,deoq; in eccleſia hymnos perſoluāt. Deinde cum omni ſilentio:ut ſacra lectio lecta proficiat:ut mēti inſcribātur narrata:unaquæq; ſigillatim relegat & cōfirmet:aut in eccleſia de his quæ didicit meditetur:quouſq; ſimul diebus cōmunibus,poſt prādium horæ nonæ,in eccleſia celebrauerint dignas laudes:aut ſi forte prādium præuenerit hora nona diebus ieiuniorum,quouſq; cāpanella in clauſtro pulſabitur:interim ſi breuitas noctium & tēporum cōditio & naturæ neceſſitas exegerit:poſt aliquā horulā in qua legēdum eſt poſt prādium,uel orādum,liceat pauliſper uolētibus quiete potius q̃ ſomno corpus refocillare:ut fortius reddatur laboribus.Poſt quietem quidē hora nona decurſa uel pulſata cāpanella: ne quicq̃ ocioſum poſſit diabolus reperire:ne uanis deſiderijs pateat cordis aditus:altera ſororum libros ſcribat:ut & manus labore,& mēs diuino repleatur pabulo.Suat altera cucullas ſororum:& tunicas & melotas.Plantas holerum plātet altera in hortulo,ut creſcētes uobis præbeant eſcas.Altera ſemina iactet.Irrigētur areolæ:ut ſeminibus aptæ fiant.Inſerātur fructiferæ arbores infructuoſis:ut ars uim repellat naturæ.Ex his reſurgat mens propter uiſibilium horum inſpe

A rum inſpectionē ad meditādum de inuiſibilibus dei:oriatur admiratio diuinæ potentiæ in ſe-
mine:quod ex ſic paruo,ſic arido,tantæ magnitudinis & uiriditatis & pulchritudinis creatu-
ra formetur.Ex admiratione creſcat deuotio:ex deuotione eleuatio mētis:ita ut iam ipſe hortu
lus fiat oratorium:& creaturæ inſenſibiles,creatoris magnitudinē prædicēt. Sed cauēdum eſt
potiſſime:ne manus ueſtræ quicquam contingere audeant,quod uanis uſibus poſſit aptari.

De horis ueſpertinis & completorio. Cap. XXXIX.

SErpēs morum,omnis ocioſus ſermo expellatur de medio ueſtri.Nunq̃ riſus:nunq̃ cachin
nus cor uanum pronūciet.Sic ſancti,ſic pudici ſint actus corporis cuncti:ut mētis ſanctita-
tem exponant.Homo nempe exterior,interioris index eſt.Sancto uos in labore,ſancto uos in
opere debellātes diabolū,ueſpertina hora reperiat:qua in eccleſia ſanctis deus laudetur officijs.
Si feſtiuitatis celebritas:ſi nimia debilitas cōmunem cœnulā breuemq; refocillationē corporis
potius q̃ ad delectationē paratā indulſerit:ueſpertinæ laudes deo tempeſtiuius perſoluātur q̃
cæteris ieiuniorū diebus:ut nec etiā debitæ laudes in ultima hora diei:uel omittātur,uel in ali-
quo detruncētur ob cœnā.Poſt peractā cœnā,uel ſi omittitur poſt aliquā horulam,iuxta exi-
gentiā tēporis ad eccleſiā ſorores cāpanella uocet:ubi uel de ſanctorū geſtis uel de alijs mirabi-
libus dei lectio deuota dicatur:Cui ſuccedāt cōpletorij laudes:ut ex his roboratæ mētes diui-
no pabulo,nocturnis phātaſijs occultisq; fallacijs diaboli occurrere nō formidēt,nec timeāt di
micare:& ſic à diuinis obſequijs exortus dies,diuinis finiatur in laudibus.Poſt cōpletoriū ue-
ro nihil aliud q̃ ſilētium ſentiatur:ut ſorores quietæ ſemote totaliter corporeis ſenſibus,quæ
in præterito tempore diuinis audierunt lectionibus,ruminēt mēte:& reſtringāt in corde.Hæc
meditās unaquæq; ſuam cellulam adeat:benedictione matris ſuſcepta,& religionis habitum
geſtās,ut ſi natura exegerit ſe in ſtratu ad quieſcēdum cōponat.Si uero dormientē dæmon in-
ſequi cœperit quam uigilātem metuerat:ſi illuſiones immiſerit,ſi turpia cogitatui oppoſuerit:
B mox ut dei ſpōſa perſenſerit exurgat:cedatq; ignauiæ & ſopori,uelox excubitus.Inde proti-
nus horrēdum & tremēdum diabolo ſignum crucis opponat,ſpōſi dilecti inuocet auxilium:
& ſponſus zelotypus qui nimio zelo ſponſam cuſtodit,exurget protinus in auxilium ſponſæ
ſuæ.Scuto circundabit eam,ne iam timeat à timore nocturno.Et cadēt ſtatim à latere eius mil-
le:& decem milia à dextris eius:nec appropinquabunt ad eam.Poſtremo angelis ſuis manda-
bit ut cuſtodiant eam in omnibus uijs eius,ne forte offendat ad lapidem pedem ſuum.

De charitate ſeruanda erga infirmas ſorores. Cap. XL.

BAlnearum mollicię,caro ſpōſæ dei nō ſuſcipiat.Harum uſus caſtis corporibus nō cōpetit.
Satis noſipſi experti quotidie quātis in mēbris noſtris libidinis ignis exurat ſentimus,etiā
ſi ignis ſomēta auferātur pro poſſe.Nimis eſt demēs & fatuus,qui materiā præparans igni ad
incēdium,nō uult ut ardeat.Iſta decēt miſerrimas mulierculas:cum periclitātur naufragio par-
tus.Tamē ſi extrema neceſſitas infirmāti cōſuluerit:ſeruato om̄is pudicitiæ honore,cum omni
modeſtia fiat.Aliàs in ſeruis dei talia cogitare ſit nefas.Summopere ſeruetur in uobis:ut erga
infirmātes ſorores,cum omni ſollicitudine,omnis exhibeatur cura hoſpitalitatis,& præbeātur
integræ & totius pietatis obſequia.Si periculum exegerit:medicum ſobrium & pudicum,&
omni ſuſpicione carentē,protinus cōſulāt:& quæ mādauerit ſanitati cōgrua:omni domus ne-
ceſſitate poſtpoſita,benigne fiant.Si uero deſunt neceſſaria:uendātur quæ monaſterij ſunt:ne
tēporale aliquod miſericordiarum impediat opera.Nulla lex eſcæ,uel potus,aut ſtratus aſtrin
gat infirmam uel debilem.Tamē ſollicite cauēdum eſt ne ingluuies guloſitatis ſub infirmitatis
uelamine,ſua cōmoda quærat:& ne infirmitas ſub ſpecie ſanctitatis,corpus abſtinētijs cōterat
ultra uires:ne corpus duplici fractum ſtimulo,apud iuſtum iudicē deficiēs, impium crimine-
tur cœnobium & homicidam.Deputentur cuſtodes infirmātibus diſcretæ & ſanctæ ſorores:
quæ ſollicite præcaueāt pericula,quæ imminere poſſunt infirmis:ne quid aliqualiter cōtingat
aduerſi.Onera quæſo nō aggrauēt ſeruitrices.Semper Chriſtum cogitent in infirma ſorore la
tentem:ſemper ſe cogitent poſſe in futurum talibus indigere.Semper lex illa naturæ aſtricta

C teneatur ſinu mẽtis: hominem debere alijs id exhibere, quod ab ipſis ipſe depoſceret. Non inficiat quæſo hoſpitalitatis opera murmur, ſed quod fieri decet, cum omni manſuetudine fiat, iuxta Apoſtolum dicentem: Hoſpitalitatem ſectantes, inuicem in charitate ſine murmuratione.

De autoritate epiſcopi & præpoſiti circa obſeruationes ordinis. Cap. XLI.

ECce uobis mea domina Euſtochiũ & cæteræ dilectiſſimæ filiæ Chriſti, apoſtolicã uitã rudi & craſſo ſtilo his chartulis ſcriptã, ſenex pater & propinquus iam morti, utpote cẽtenarius in ætate, deuoto affectu trãſmiſit. Hoc ſpeculum æternum, per hoc ænigmatice in præſenti uita, felicitatis uiã unaquæq; filiarũ, aſſidua meditatione cernat. Nõ cauſet groſſities corticis medullã requirẽdi cõtemptũ. Nõ imperitus & ruſticanus ſermo, faſtidiũ generet. Talia decẽt poëticas fabulas. Nõ eſt opus pietatis & totius ueritatis legi rhetorũ põpis. Hæc omnia iuuenũ interſunt. Ex hac ſingulis diebus uelut ex delectabili ferculo, ſingulũ uobis ſumite bolũ. Hũc nõ trãſglutiẽdo: ſed magna moroſitate maſticãdo, hinc inde transferte per ora, ut ſentire ualeatis dulcedinẽ. Fateor enim uobis quod ex his quæ ſcribũtur ſi ſedula ſit meditatio, exurgẽt uobis talia, qualia lingua humana nõ nouit, quanq; & hoc imperfectũ ſit opus. Nulla enim tam ſancta, tam iuſta, & diu prouiſa eſt cõſtitutio: quæ in futurũ, plurimos nõ patiatur defectus: quæ aliquãdo correctione nõ egeat. Propterea ſi quid in hac normula apoſtolicæ uitæ & religionis, diſpẽſatione, correctione, uel immutatione indiget: epiſcopo ueſtro, aut præpoſito ueſtro presbytero ſancto cõmitto, ut ſecundum plenitudinem ſpiritusſancti diſpenſet, mutet & corrigat. Sic itaq; chariſſimæ filiæ, ſanctos uiuite dies: ſic Chriſto nuptiali fœdere copulatæ, ut non uacua lãpade paratas uos ſemper media in nocte cum uenerit ſpõſus uocaturus ad nuptias inueniat: nequaq; uobis per exteriora quærẽtibus oleum: ne tanq; fatuis ex tarditate, thalami negetur introitus. Senectutem ueſtri deuoti Hieronymi, ſanctis ueſtris iuuate orationibus.

D CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Abunde ſatis arbitror admonere tãtũ hoc opus eiuſdẽ artificis eſſe, cuius id quod proxime præceſſit.

CHROMATIVS ET HELIODORVS EPISCOPI HIERONYMO.

DIlectiſſimo fratri Hieronymo presbytero, Chromatius & Heliodorus epiſcopi ſalutem in domino. Ortum Mariæ reginæ uirginis, ſimul & natiuitatem atq; infantiã domini noſtri Ieſu Chriſti in apocryphis inuenimus libris: in quibus multa cõtraria noſtræ fidei cõſyderantes ſcripta, recuſanda credimus uniuerſa: ne per occaſionem Chriſti, læticiam antichriſto traderemus. Iſta igitur nobis cõſyderantibus, extiterunt uiri dei, Armenius & Virinus, qui dicerẽt ſanctitatem tuam beatiſſimi Matthæi euãgeliſtæ manu ſcriptum uolumen Hebraicum inueniſſe, in quo & uirginis matris & ſaluatoris infantia eſſet ſcripta: & idcirco tuam charitatẽ per ipſum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum expetimus: quatenus & illud ex Hebræo Latinis auribus tradas: nõ tantũ ad percipiẽdum quæ ſunt Chriſti inſignia, quãtum ad hæreticorum aſtutiam excludẽdam: qui ut doctrinã malam inſtituerẽt, bonã Chriſti natiuitatẽ, ſuo mẽdacio miſcuerunt: ut poſt dulcedinẽ uitæ, mortis amaritudinẽ occultarent. Erit ergo puriſſimæ pietatis, uel ut rogantes fratres, uel epiſcopos exigentes charitatis debitum, quod idoneum credideris recipere facias. Vale in domino & ora pro nobis.

HIERONYMVS CHROMATIO ET HELIODORO EPISCOPIS.

DOminis ſanctis & beatiſſimis, Chromatio & Heliodoro epiſcopis, Hieronymus exiguus Chriſti ſeruus in domino ſalutem. Qui terrã auri conſciã fodit, nõ ilico arripit quicquid foſſa profuderit lacerata, ſed priuſq; fulgens pondus uibrãtis iactus ferri ſuſpendat, interim uertẽdis ſuſpendendiſq; ceſpitibus immoratur, & ſpecialiter qui nondum lucris augetur. Arduum opus iniungitur, cum hoc fuerit mihi à ueſtra beatitudine imperatum, quod nec ipſe ſanctus Matthæus apoſtolus & euãgeliſta uoluit in aperto cõſcribi. Si enim hoc ſecretum non eſſet, euangelio utique ipſius quod ædidit addidiſſet, ſed fecit hunc libellum Hebraicis literis obſignatum: quem uſq; adeo ædidit, ut & manu ipſius liber ſcriptus Hebraicis literis à uiris religioſiſſimis habeatur, qui etiã à ſuis prioribus per ſucceſſus

temporum

A temporum ſuſceperunt. Hunc autem ipſum librum, nunq; alicui transferendum tradiderunt: textum eius aliter atq; aliter narrauerunt. Sed factum eſt ut à Manichæi diſcipulo nomine Se-leuco: qui etiã apoſtolorum geſta falſo ſermone cõſcripſit: hic liber æditus, nõ ædificationi, ſed deſtructioni materiã exhibuerit: & quod talis probaretur in ſynodo cui merito aures eccleſiæ nõ paterent. Ceſſet nunc oblatrãtium morſus: non iſtum libellum canonicis nos ſuperaddidi-mus ſcripturis: ſed ad detegendum hæreſeos fallaciã, apoſtoli atq; euãgeliſtæ ſcripta transferi-mus: in quo opere non tam pijs iubentibus epiſcopis obtemperamus, quàm impijs hæreticis obuiamus. Amor igitur eſt Chriſti cui ſatiſfacimus, credentes quod nos ſuis orationibus adiu-uent: qui ad ſaluatoris noſtri infantiam ſanctam per noſtram potuerint obedientiã peruenire.

DE NATIVITATE SANCTAE MARIAE.

PEtitis à me ut uobis reſcribã, quid mihi de quodã libello uideatur, qui de natiuitate ſanctæ Mariæ à nõnullis habetur. Et ideo ſcire uos uolo multa in eo falſa inueniri. Quidã nãq; Seleucus, qui paſſiones apoſtolorꝝ cõſcripſit, hũc libellũ cõpoſuit. Sed ſicut de uirtutibus eorũ & miraculis per eos factis uera dixit: de doctrina uero eorꝝ plura mẽtitus eſt: ita & hic multa nõ uera de corde ſuo cõfinxit. Proinde ut in Hebræo habeť: uerbũ ex uerbo trãsferre curabo. Siquidẽ ſanctũ euãgeliſtã Matthæũ eundẽ libellũ liquet com poſuiſſe: & in capite euãgelij ſui, Hebraicis literis obſignatũ oppoſuiſſe: quod an uerũ ſit, auto-ri præfatiõis & fidei ſcriptoris cõmitto. Ipſe enim ut hæc dubia eſſe pronũcio: ita liquido falſa nõ affirmo. Illud aũt libere dico, quod fideliũ neminẽ negaturũ puto, ſiue hæc uera ſint ſiue ab aliquo cõficta, ſacroſancta ſanctæ Mariæ magna miracula præceſſiſſe: maxima cõſecuta fuiſſe: & idcirco ſalua fide ab his qui deũ iſta facere poſſe credũt, ſine periculo animæ ſuæ credi & le-gi poſſe. Deniq; in quãtũ recordari poſſum, ſenſum nõ uerba ſcriptoris ſequẽs: & nũc eadẽ ſe-mita nõ eiſdẽ ueſtigijs incedẽs: nũc quibuſdã diuerticulis ad eãdẽ uiã recurrẽs: ſic narratiõis ſti-
B lum tẽtabo: & nõ alia dicã ꝙ quæ aut ſcripta ſunt ibi, aut cõſequẽter ſcribi potuerũt. Igitur bea-ta & glorioſa ſemper uirgo Maria de ſtirpe regia & familia Dauid oriunda: in ciuitate Naza-reth nata, Hieroſolymis in tẽplo dñi nutrita fuit. Pater eius Ioachim: mater uero Anna diceba-tur. Domus paterna eſt ex Galilæa & ciuitate Nazareth. Maternũ aũt genus ex Bethlehẽ erat. Vita eorum ſimplex & recta apud dominũ, apud homines irreprehenſibilis erat & pia. Nam omnẽ ſubſtantiã ſuam trifariã diuiſerũt. Vnam partẽ tẽplo & tẽpli ſeruitoribus impẽdebant: aliã peregrinis & pauperibus erogabãt: tertiã ſuæ familiæ uſibus & ſibi reſeruabãt. Ita iſti deo chari, hominibus pij: per annos circiter uiginti, caſtum domi cõiugium ſine liberorũ procrea-tione exercebãt. Vouerũt tamẽ ſi forte deus donaret eis ſobolẽ: eam ſe domini ſeruitio mãcipa-turos: cuius rei gratia & tẽplũ domini ſingulis per annũ feſtis frequẽtare ſolebãt. Factũ eſt aũt ut encæniorum feſtiuitas appropinquaret: unde cum nonnullis cõtribulibus ſuis Hieroſoly-mam & Ioachim aſcẽdit. Ea uero tẽpeſtate Iſachar ibi põtifex erat. Cumq; inter cæteros conci-ues ſuos etiã Ioachim cum oblatione ſua uideret: deſpexit eum: & munera eius ſpreuit: interro-gãs cur inter fœcundos infœcundus ipſe ſtare præſumeret: dicẽs, munera nequaq; deo digna poſſe uideri: quẽ ipſe prole indignũ iudicaſſet, ſcriptura dicẽte: maledictũ omnẽ eſſe, qui nõ ge-nuiſſet maſculũ in Iſraël. Dicebat ergo prius eum ab hac maledictiõe, ſobolis generatiõe ſoluẽ-dum, & ſic demũ in cõſpectu domini cum oblatiõibus eſſe uẽturũ. Cuius opprobrij obiectu, pudore magno ſuffuſus Ioachim, ad paſtores qui cum pecudibus erant, in paſcuis ſuis ſeceſſit. Neq; enim domũ repetere uoluit: ne forte à cõtribulibus ſuis, qui ſimul aderant, & hoc à ſacer-dote audierãt: codẽ opprobrij elogio notareť. Verũ cum ibi aliquãdiu eſſet: quadã die cũ eſſet ſolus, angelus dñi ei cum immẽſo lumine aſtitit. Qui cum ad eius uiſionẽ turbaretur: angelus qui ei apparuerat, timorẽ eius cõpeſcuit dicẽs: Noli timere Ioachim, neq; in uiſione mea turbe-ris. Ego eñ ſum angelus domini, miſſus ab ipſo ad te: ut annunciẽ tibi preces tuas eſſe exaudi-tas, & eleemoſynas tuas aſcẽdiſſe in cõſpectũ eius. Vidẽs quippe uidit pudorẽ tuum, & audiuit ſterilitatis opprobrium nõ recte tibi obiectum. Peccati nanq; nõ naturæ ultor eſt deus: & ideo

C cum alicuius uterũ claudit:ad hoc facit,ut mirabilius denuo aperiat:& non libidinis eſſe quod
naſcitur,ſed diuini muneris cognoſcatur. Prima enim gẽtis ueſtræ Sara mater,nónne uſq; ad
octogeſimũ annũ infœcũda fuit:& tamẽ in ultima ſenectutis ætate genuit Iſaac,cui repromiſ-
ſa erat benedictio omniũ gẽtiũ. Rachel quoq; tãtũ domino grata,tãtumq; à ſancto Iacob ada-
mata:diu ſterilis fuit:& tamẽ Ioſeph genuit,nõ ſolũ dominũ Aegypti,ſed plurimarũ gentium
fame periturarũ liberatorẽ. Quis in ducibus uel fortior Sampſone,uel ſanctior Samuele: Et ta-
men hi ambo ſteriles matres habuere. Si ergo ratio uerbis meis tibi nõ perſuadet credere dila-
tos diu cõceptus & ſteriles partus mirabiliores eſſe ſolere. Proinde Anna uxor tua pariet tibi
filiã:& uocabis nomẽ eius Mariã:hæc erit,ut nouiſtis,ab infantia ſua domino cõſecrata:& ſpi-
ritu ſancto replebitur adhuc ex utero matris. Omne immundum neq; mãducabit neq; bibet:
neq; inter populares forinſecus turbas,ſed in tẽplo domini conuerſatio eius erit:ne quid de ea
ſiniſtrũ uel ſuſpicari ſaltẽ poſſit uel dici. Itaq; ætate procedẽte,ſicut ipſa mirabiliter ex ſterili na
ſcetur:ita incõparabiliter uirgo generabit altiſſimi filiũ,qui Ieſus uocatur:ſecundũ nominis ety
mologiã ſaluator omniũ gẽtiũ erit. Et hoc tibi eorũ quæ annũcio ſignũ erit: Cũ perueneris ad
aureã,in Hieroſolymis portã:habebis ibi obuiã Annã uxorẽ tuã,quæ de tuæ regreſſionis tar-
datione modo ſollicita:tũc in aſpectu tuo gaudebit. His dictis angelus diſceſſit ab eo. Deinde
apparuit Annæ uxori eius dicẽs:Ne timeas Anna,neq; phãtaſma putes eſſe quod uides. Ego
enim ſum angelus ille,qui preces & eleemoſynas ueſtras obtuli in cõſpectu dei:& nunc miſſus
ſum ad uos,ut annunciẽ uobis naſciturã filiã:quæ Maria uocata,ſuper omnes mulieres erit be
nedicta. Hæc à natiuitate ſua ſtatim domini gratia plena:tribus ablactationis ſuæ annis in do-
mo paterna permanebit:poſtea ſeruitio domini mancipata à tẽplo uſq; ad intelligibiles annos
nõ diſcedet:ibi deniq; ieiuniјs & orationibus nocte ac die deo ſeruiẽs,ab omni immũdo ſe ab-
ſtinebit,uirum nunq; cognoſcet,ſed ſola ſine exemplo,ſine macula,ſiue corruptione,ſine uirili
D cõmixtione:uirgo filium,ancilla dominũ:& gratia & nomine & opere ſaluatorem mũdi gene
rabit. Itaq; ſurge,aſcẽde Hieruſalem:& cum perueneris ad portã,quæ aurea,pro eo quod deau
rata eſt,uocatur,ibi pro ſigno uirum tuũ pro cuius incolumitatis ſtatu ſollicita es,obuiũ habe-
bis. Cum hæc igitur ita euenerint,ſcito quod quæ annũcio,ſine dubio cõplẽda erũt. Igitur iu-
xta angeli præceptũ:uterq; de loco in quo erant promouẽtes,aſcẽderunt Hieruſalẽ:& cum ad
locum perueniſſent angelico uaticinio deſignatũ,ibi ſibi inuicẽ obuiauerũt. Tũc de mutua ſua
uiſione læti:& promiſſæ prolis certitudine ſecuri,debitas domino humiliũ exaltatori gratias
egerũt. Itaq; adorato domino domum regreſſi:diuinũ promiſſum certi & hilares expectabãt.
Cõcepit ergo Anna & peperit filiã:& iuxta mãdatum angelicum,parẽtes uocabãt nomẽ eius
Mariam. Cumq; trium annorũ circulus uolueretur & ablactationis tẽpus cõpletum eſſet:ad
tẽplum domini uirginẽ cum oblationibus adduxerũt. Erãt circa tẽplum iuxta quindecim gra
duum pſalmos,quindecim aſcẽſionis gradus. Nam quia tẽplum erat in mõte cõſtitutũ,altare
holocauſti quod forinſecus erat,adiri niſi gradibus nõ ualebat. In horum itaq; uno beatã uir-
ginẽ Mariam paruulam parẽtes cõſtituerunt. Cumq; ipſi ueſtimẽta quæ in itinere habuerant
exuerent,& cultioribus ex more ueſtibus ſe & mundioribus induerẽt:uirgo domini cũctos ſi-
gillatim gradus ſine ducẽtis & leuãtis manu ita aſcẽdit:ut perfectæ ætati in hac duntaxat cauſa
nihil deeſſe putares. Iam quippe dominus in uirginis ſuæ infantia,magnũ quid operabatur:&
quãta futura eſſet,huius miraculi indicio præmõſtrabat. Igitur ſacrificio ſecundum cõſuetudi-
nem legis celebrato,& uoto ſuo perfecto:uirginẽ intra ſepta tẽpli,cum aliјs uirginibus ibidem
educãdam dimiſerunt:ipſi uero domum regreſſi ſunt. Virgo autem domini,cum ætatis pro-
ceſſu & uirtutibus proficiebat:& iuxta pſalmiſtam,pater & mater dereliquerãt eam:dominus
autẽ aſſumpſit eam. Quotidie nanq; ab angelis frequẽtabatur:quotidie diuina uiſione frueba-
tur:quæ eam à malis omnibus cuſtodiebat,& bonis omnibus redũdare faciebat. Itaq; ad quar
tumdecimum annum uſq; peruenit:ut nõ ſolum nihil de ea mali reprehẽſione dignum cõfin-
gere poſſent;ſed & boni omnes qui eam nouerant;uitam & cõuerſationem eius, admiratione
dignam

A dignā iudicarent. Tūc pontifex publice denūciabat:ut uirgines quæ in tēplo cōſtituebantur,
& hoc ætatis tēpus impleſſent,domū reuerterent:& nuptijs ſecūdū morē gētis,& ætatis ma
turitatē operā darent. Cui mādato cū cæteræ pronæ paruiſſent:ſola uirgo dñi Maria hoc ſe
facere nō poſſe reſpondit dicens:Se quidē & parentes ſuos dñi ſeruitio mancipaſſe: & inſup
ſeipſam domino uirginitatē uouiſſe,quā nunꝗ uiro aliquo cōmixtionis more cognito uiola
re uellet. Pontifex uero in anguſtia cōſtitutus animi,cū neq; contra ſcripturā quæ dicit: Vo-
uete & reddite:uotū infringendū putaret,neq; morē gēti inſuetū introducere auderet, pcepit
ut ad feſtiuitatē q imminebat,oēs ex Hieroſolymis & uicinis locis primores adeſſent: quorū
cōſilio ſcire poſſet:quid de tam dubia re faciendū eſſet. Quod cū fieret, omnibus in cōmune
placuit dñm ſuper hac re eſſe conſulendū. Et cunctis quidē orationi incūbentibus,pōtifex ad
conſulendū deū,ex more acceſſit. Nec mora cunctis audiētibus,de oraculo & de ppiciatorij
loco uox facta eſt ſecundū Eſaiæ uaticiniū,requirendū eſſe cui uirgo illa cōmendari & deſpō
ſari deberet. Liquet eñ Eſaiā dicere:Egredietur uirga de radice Ieſſe,& flos de radice eius aſcē
det:& requieſcet ſup eū ſpiritus dñi:ſpiritus ſapiētiæ & intellectus:ſpiritus cōſilij & fortitudi
nis:ſpūs ſcientiæ & pietatis,& replebit eū ſpiritus timoris dñi. Secundū hanc ergo pphetiā,
cūctos de domo & familia Dauid,nuptui habiles nō cōiugatos,uirgas ſuas allaturos ad alta
re pdixit:& cuiuſcūq; poſt allationē uirgula florē germinaſſet:& ī eius cacumine ſpūs domi-
ni in ſpecie colūbæ cōſediſſet:ipſum eſſe cui uirgo cōmendari & deſponſari deberet. Erat aūt
inter cæteros Ioſeph homo de domo & familia Dauid grādæuus,cūctis uero uirgas ſuas iu-
xta ordinē deferētibus,ſolus ipſe ſuā ſubtraxit. Vnde cū nihil diuinæ uoci cōſonum apparuiſ
ſet:pōtifex iterato deū conſulendū putauit. Qui reſpondit ſolū illū ex his qui deſignati erant
uirgā ſuam nō attuliſſe,qui uirginē deſpō:are deberet. Proditus eſt itaq; Ioſeph. Cū eñ uirgā
ſuam attuliſſet:& in cacumine eius,colūba de cœlo ueniēs cōſediſſet:liquido oībus patuit ei
B uirginē deſponſandā fore. Igitur nuptiarū iure de more celebrato,ipſe quidē in Bethlehē rece
dit ciuitatem:domū ſuā diſpoſiturus:& nuptijs neceſſaria pcuraturus. Virgo autem domini
Maria cū alijs ſeptē uirginibus coęuis et collactaneis quas à ſacerdote acceperat:ad domū pa
rentū ſuorū in Galilæā reuerſa eſt. His uero diebus,primo ſcilicet aduētus ſui in Galilæā tpe,
miſſus eſt ad eā angelus Gabriel à deo,q ei conceptū dominicū narraret, & conceptionis uel
modū uel ordinē exponeret. Deniq; ingreſſus ad eā,cubiculū quidē ubi manebat, ingenti lu
mine perfudit:ipſam uero gratātiſſime ſalutās dixit:Aue Maria uirgo dñi gratiſſima: uirgo
gratia plena,dñs tecū:benedicta tu præ oībus mulieribus:bendicta præ oībus hactenus na-
tis hominibus. Virgo aūt quæ iam angelicos bene nouerat uultus:& lumē cœleſte inſuetum
nō habebat:neq; angelica uiſiōe territa,neq; luminis magnitudine ſtupefacta:ſed in ſolo eius
ſermone turbata eſt:& cogitare cœpit qualis iſta ſalutatio tā inſolita eſſe poſſet,qd ue proten
deret:uel quē finē eſſet habitura. Huic cogitationi angelus diuinitus inſpiratus occurrēs: Ne
timeas,inquit,Maria,quaſi aliquid contrariū tuæ caſtitati hac ſalutatione prætexā. Inueniſti
eñ gratiā apud dominū:quia caſtitatē elegiſti. Ideóq; uirgo ſine peccato cōcipies:& paries fi-
lium. Hic erit magnus:quia dominabit̃ à mare uſq; ad mare: & à flumine uſq; ad terminos
orbis terræ. Et filius altiſſimi uocabit̃:quia q in terris naſcit̃ humilis,in cœlo regnat ſublimis.
Et dabit illi dñs deus ſedē Dauid patris eius,& regnabit ī domo Iacob ī æternū,& regni eius
nō erit finis. Ipſe quippe rex regū & dominus dominantiū eſt:& thronus eius in ſeculū ſecu-
li. His angeli uerbis uirgo nō incredula:ſed modū ſcire uolens reſpōdit:Quomodo iſtud fie-
ri poteſt? Nā cum ipſa uirū iuxta uotū meū nunquā cognoſco:quomodo ſine uirilis ſeminis
incremēto parere poſſum? Ad hoc angelus:Ne exiſtimes,īquit,Maria qđ humano more cō-
cipias. Nā ſine uirili cōmixtione,uirgo cōcipies:uirgo paries:uirgo nutries. Spiritus eñ ſan-
ctus ſupueniet in te,& uirtus altiſſimi obumbrabit tibi cōtra oēs ardores libidinis. Ideóq; qđ
naſcetur ex te ſolum erit ſanctum,quia ſolū ſine peccato cōceptum:& natum uocabitur filius
dei. Tūc Maria manibus expāſis:et oculis ad cœlum leuatis,dixit:Ecce ancilla domini(neq;

C enim dominæ nomine digna ſum)fiat mihi ſecundū uerbū tuum.Longū ſorte & quibuſdā
tædioſum erit,ſi cūcta huic opuſculo inſerere uoluerimus:q̄ natiuitatē domicā uel præceſſiſſe
uel ſubſecuta fuiſſe legimus. Vnde his omiſſis quæ in euāgelio plenius ſcripta ſunt:ad ea quę
minus habentur,narranda accedamus.Ioſeph igitur à Iudæa in Galilæam ueniēs,deſponſatā
ſibi uirginem uxorē ducere intendebat:iam nanq; tres fluxerant mēſes:& quartus inſtabat,
ex eo tp̄e quo ſibi deſponſata fuerat:interea paulatim utero puerperæ intumeſcente:puerpe-
ram ſe manifeſtare cœpit:neq; hoc latere potuit Ioſeph.Nam ſponſi more liberius ad uirgi-
nem introiens,& familiarius cū ea loquēs,grauidam eſſe deprehendit.Aeſtuare itaq; animo
& fluctuare cœpit,quia ignorabat quid ſibi potiſſimū eſſet faciendū.Neq; enim eā traduce-
re uoluit:quia iuſtus erat. Neq; fornicationis ſuſpicione infamare,quia pius. Itaq; cogitabat
clàm diſſoluere coniugiū:& occulte dimittere eā.Hæc aūt eo cogitante:ecce angelus dn̄i ei ap
paruit in ſomnis,dicēs:Ioſeph fili dauid noli timere:hoc eſt,ne uelis fornicationis ſuſpicionē
in uirgine habere,uel aliquid ſiniſtrum cogitare:neq; timeas eā in uxorē ducere.Quod em̄ in
ea natū eſt,& nunc animum tuū angit:nō hominis:ſed ſpiritusſancti eſt opus.Pariet em̄ oīm
uirgo ſola dei filiū,& uocabis nomē eius Ieſum,id eſt ſaluatorē:ipſe enim ſaluum faciet popu
lum ſuum à peccatis eorum.Igitur Ioſeph ſecundū angeli pręceptum uirginem uxorē duxit:
nec tamen cognouit eam,ſed caſte procurans cuſtodiuit.Iamq; nonus à cōceptione inſtabat
menſis,cum Ioſeph uxore cū alijs quæ neceſſaria erant aſſumpta,Bethlehem ciuitatem unde
ipſe erat tetendit.Factum eſt autem cum eſſent ibi,impleti ſunt dies ut pareret:& peperit filiū
ſuum primogenitum,ſicut ſancti euangeliſtæ docuerūt,dominum noſtrum Ieſum Chriſtū:
qui cum patre & filio & ſpiritu ſancto uiuit & regnat deus per omnia ſecula ſeculorum,

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Eadem facundia,eadē eruditio,idē ſermonis lepos.Illud ridiculū,hominem ne tantulū quidem po-
tuiſſe dictionis figurā uariare.Omni,qđ aiunt,pedi eundē inducit calceū.Apud hūc artificē eodē utū-
D tur charactere oēs,Hieronymus,Auguſtinus,Cyrillus,Euſebius,& Ambroſius: apud hunc opinor
balbutiret ipſe Tullius.Illud breuiter admoneo pium lectorē,nihil hic eſſe,ī quo bonarū horarū ullam
partem collocet:nec eget diuus Hieronymus huiuſmodi fucis,nec dignatur à tā inſulſo pingi artifice,

EVSEBIVS DE MORTE HIERONYMI AD DAMASVM.

PAtri reuerēdiſſimo Damaſo Portuenſi epiſcopo:& Chriſtianiſſimo Theodo-
ſio Romanorū ſenatori,Euſebius olim Hieronymi ſanctiſſimi diſcipulus: nunc
uero eodē orbatus lumine pium dolorem & ſuauiſſimum gaudium. Multi-
fariā multisq; modis olim deus locutus eſt omnibus nobis per ſuum dilectiſſi-
mum filiū ſanctū Hieronymum de ſcripturis ſanctis in uirtutibus & prodigijs
multis:quæ per illū fecit ipſe dn̄s in medio noſtri:ſicut uos ſcitis:de quo & teſtes ſumus qui
eum uidimus,& oculis noſtris eius ſanctitatē perſpeximus:& manus noſtræ cōtrectauerunt
de uerbo eius ſcientiæ & doctrinæ:quibus uita manifeſtata eſt.Quod ergo uidimus & audi-
uimus,annunciamus uobis.Eramus enim tanquam oues errantes, erroneis & ſuperſtitioſis
fabulis:non audientes ſanam doctrinam:ſed coaceruantes nobis pſeudoprophetas:qui ſur-
gentes in populo magiſtri mendaces, introducebant ſectas uariæ perditionis:donec iſte illu-
ceſceret dies:qui tanquam ſol refulgēs quinquaginta annis & ſex mēſibus, multis laboribus
& ærumnis,in lectionibus & uigilijs:ut nobis frāgeret panem doctrinæ deſudans: tenebras
errorum profugans,& cunctos à perditione liberans, effulſit in templo dei. Incipiensq; ab
oriente uſq; ad occidentem,auferens bella hæreticorum:eorumq; arcum conterens,arma &
ſcuta eorum combuſſit igni.Quoniam in ipſo deus poſuit prodigia ſuper terram: ut nomen
ſuum manifeſtū fieret in nationibus.Deinde pertranſiens uſq; ad fines terræ, ſanando opreſ-
ſos ab hæreticorum iaculis:illuminando mentes hominum,ſcripturarum ænigmata reſeran-
do,ſoluendo nodos,obſcura dilucidando,dubia exponendo,confutando et corrigendo falſi-
tates:& ueriſſima ex linguis quàmplurimis adunādo:ut nobis notas faceret uias uitæ,& nos
adimpleret gaudio,lætitia & exultatione:templū domini corroborauit:& eius adytū inſtar

A lucernæ nõ ſub modio,ſed ſupra candelabrũ in domini aula poſitæ,dominico irriguo rore pleniſſime fœcũdatæ,poſteris omnibus ſuorũ uerborũ præ cæteris elegãtia ſingulari,excellẽtius oĩbus alijs patefecit:ut irent in ciuitatẽ habitationis:& locũ gloriæ inuenirẽt:& ne fierent uelut priores eorũ genus peramarum:quos direxit & liberauit ab errorũ perditione. Cũ eñ ſim ſicut ſtipula ante faciẽ uenti:& ſicut lutum platearũ balbutiens loqui neſciens,nec uerba plenè formare ualens:quid impertiar uobis chariſſimi patres & domini ſuæ laudis? Nempe iuxta illud Apoſtoli:Si linguis hominũ loquerer & angelorũ:ſuum laudãdi genus necdum attingerem.Idcirco nõ in arcu meo ſperabo:nec gladius meus ſaluabit me,ſed dñs erit illuminatio mea.Qui docuit & docebit manũ meam ad ſcribendum,& dirigit linguam meam ad loquendum:ut quondã aſinæ Balaam.Quoniam ipſius eſt regnũ & imperium,& dominatur à mari uſq; ad mare:& à flumine uſq; ad terminos orbis terrarũ.In cuius cuncta ſunt poſita ditione:coràm quo procidẽt reges:nec eſt qui ſuæ poſſit reſiſtere uoluntati. Quoniã oĩa quæcũq; uoluit,fecit,in cœlo,terra,mari & in abyſſis. Et ſic lingua mea tãti uiri laudẽ meditabitur,& nomẽ ſuũ annunciabit uniuerſis.Hic uere fuit ille Iſraëlita in quo dolus non fuit: electus ſecundũ cor dñi ad loquendũ omnia q̃ ſibi mãdauerat dominus,uniuerſis gẽtibus,& regnis,& doctor datus in gẽtibus,ut ſentes euelleret,deſtrueret,diſpderet & diſſiparet:& ſapientiam uerã ſeminaret,ædificaret atq; plãtaret.Hic eſt fratrũ amator:hic eſt qui populo Chriſtiano tot librorũ uolumina ex linguis Hebraica & Græca in Latinã nõ paruo põdere trãſtulit.Eccleſiæ officium primitus ordinauit:& totius ſacræ ſcripturæ aſpera fecit plana.Certe in huius lumine uidemus lumẽ:& pane ſuæ ſalutiferæ doctrinæ paſti,ambulamus uſq; ad mõtem dei Oreb.Hic eſt flumẽ aquæ uiuæ ſplendidũ tanquã cryſtallus,procedẽs de ſede dei in medio eccleſiæ.Et ex utraq; parte eius lignum uitæ,afferens fructus tpe ſuo:cuius folia ligni, ſunt ad gentiũ ſanitatẽ.Vir iſte ĩ populo ſuo mitiſſimus apparuit:& deo dilectus & hoĩbus:

B orat nũc pro eccleſia ſancta.Vas uere admirabile,omni ornatũ lapide precioſo,opus excelſi. Veruntamen de hoc quid plura dicã? cuius enarrant cœli gloriã:& opera ſcripturarum manuum eius,annunciat firmamentũ. Nec ſint loquelæ neq; ſermones,cuius nõ audiantur doctrinæ uerba:cũ in omnem terrã exijt ſonus eius.O ineffabilis miſericordia ſaluatoris: q̃ tot gratiarum cumulos in Hieronymo adunaſti:ut ad ea quæ ſolus poſſidet:penè nulli hominũ niſi particulariter fas ſit aſpirare.Hic certe dux noſtræ fidei ad ſe currẽtes in cœli cõtrahit arcem.Hũc præ cæteris potioribus ornatũ inſignijs dignitatũ:in cantilenis & prouerbijs operationibus & interpretationibus miratæ ſunt gentes. Cuius nota facta eſt in populis uirtus: quia impletus fuit quaſi flumine ſapientia.Sed ut uera dicã,iuxta illud reginæ Saba: Maior eſt eñ ſapiẽtia & opera ſua quàm rumor quẽ audiſtis.Quàm certe bonus eſt iſte his qui recto ſunt corde:quoniã maliciam ſemper odiuit.Fecit eñ mirabilia in terra noſtra. Sub umbra illius ſedimus:& fructus illius dulcis gutturi noſtro.Quanta aũt de eo audiuimus & cognouimus,quomodo annũciabimus? Atq; ego qui ſum ut narrẽ laudẽ eius & uirtutes eius & mirabilia q̃ fecit? Sed quoniã nõ ſum eloquẽs ab heri & nudiuſtertius,ut breuiter dicã:ſi uultis accipere.Iohãnes baptiſta ipſe eſt:uterq; uirgo:uterq; eremita.De Iohãne dicit:Erat Iohãnes ueſtitus pilis camelorũ in deſerto.De ſe idẽ Hieron.dicit:Horrebãt ſacco membra deformia:& ſqualida cutis,ſitũ Aethiopicæ carnis obduxerat.De Iohãne iterũ: Locuſta & mel ſylueſtre edebat:De ſe iterũ Hieronymus dicit:De cibis & potu taceo:cũ etiã languẽtes monachi aqua frigida utantur:& coctũ aliqd accepiſſe luxuria ſit.Quid plura? Ille ꝓpter iuſticiã martyr:iſte uero etſi eius ſpiritũ materiale ferrũ nõ abſtulit,tamẽ martyrij premij nõ eſt expers.Duplex nanq; martyriũ eſt.Vnũ,ſuccumbere gladijs impiorũ:alterũ in infirmitatibus & aduerſitatibus in animo patientiã cuſtodire.Certe hic eſt uere martyr,qui ꝓpter iuſticiã,& manſuetudinem,& ſalutifera doctrinæ ſuę uerba,in huius mũdi lachrymarũ ſolo,certamẽ forte à malorũ cœtu uiriliter ſupportauit:ſciens quoniã omniũ fortior eſt ſapiẽtia.Nec impie geſſit in cõſpectu dei:ſed in oĩbus tribulationibus ſuis,inuocãs dñm,non peccauit labijs ſuis:nec ſtultũ aliquid

C quid contra deũ locutus eſt. Taceã nanq; quot tribulationes, labores, afflictiones, cruciatus,
agones, flagella, fames, ſitim, amaritudines, tẽpeſtates, tẽtationes, abſtinẽtias, uigilias, peregri-
nationes, carnis macerationes, nuditates, ieiunia, erumnas: & nõ ſolũ hæc, ſed grauiora et in-
numerabilia ꝑpter Ieſu Chriſti nomẽ, in ſuo glorioſiſſimo ꝑpeſſus eſt corpore, ut idẽ loquit̃:
Stabã in eremo cõſtitutus: & in illa uaſta ſolitudine, q̃ exuſta ſolis ardoribus monachis horri
dum præſtat habitaculũ: cogitans me Romanis potiri delitijs, quotidie gemitus, quotidie la
chrymæ. Et ſi qñ me ſomnus immin̄es oppreſſiſſet repugnantẽ, nuda humo, uix oſſa hæren-
tia collidebã. Horrebãt ſacco mẽbra deformia, aqua frigida languens utebar: & coctũ aliquid
accepiſſe luxuria erat. Cutis mea ꝑpter incõmoda ſqualida, carnis Aethiopicæ ſitũ obduxe-
rat: & tñ ſocius ſcorpionũ tantũ & ferarũ, ſæpe choris intererã puellarũ: et in frigido corpore,
etiam in præmortuo iã homine, ſola libidinum incẽdia bulliebãt. Teſte deo memini me diem
crebro iunxiſſe cũ nocte, nec à pectoris ceſſaſſe uerberibus: donec iubente dño, in me rediret
tranquillitas. Flebam cõtinue, & repugnantẽ carnem, hebdomadarũ inedia ſubiugabã. Cel-
lulam meã quaſi cogitationum conſciã pertimeſcebam: & mihimet iratus et rigidus, ſolus de-
ſerta penetrabã: & ſi concaua ualliũ, & prærupta montiũ cernebã: illud meæ miſerrimæ car-
nis erat ergaſtulum, ibi meæ orationis locus. Quis ergo infirmatus eſt, & non ipſe? Quis ſcan
dalizatus, & nõ ille? Sed ſi in infirmitatibus & laboribus laudandi ſunt ſancti, certe & hic lau
dandus eſt. Veniam aũt ad cõtumelias & perſecutiones, quas ab improbis & falſis pertulit
fratribus in huius ualle miſeriæ. Quid aliud in hoc mũdo ſua ſemper fuit uita, niſi quædam
iugis aduerſus improbos hæreticorũ oĩm & malorũ cuneos pugna, continuumq; certamẽ?
Super eũ rugierũt ut leones hæretici, quoniam corripuit eos & tabeſcere fecit ſicut araneas a-
nimas eorũ: & fructus eorũ de terra perdidit, & ſemen eorũ à filijs hominũ. Aperuerũt in eũ
clerici laſciuijs dediti ora ſua: & deſpexerũt eũ, & locuti ſunt labijs doloſis: & odio iniquo o-
derunt eũ: quoniam eorũ inſectatus eſt uitam peſſimã & crimina. Circundederũt eum canes
D multi: & tauri pingues obſederũt eum: & inſurrexerunt in eũ teſtes iniqui, acuentes linguas
ſuas ſicut ſerpentes: & uenenũ aſpidũ ſub labijs eorũ: cogitãtes malicias in corde, tota die con
ſtituentes prælia: ſupplantantes greſſus eius. Et funes extenderũt in laqueos pedibus eius: ut
delerent de terra memoriã eius; & eijcerent eũ de nationibus: ut opprobriũ fieret uicinis ſuis.
Super Romanũ populũ fuit magnificẽtia eius; & uirtus eius mirabilis in uerbis: & ſanctus in
omnibus operibus ſuis: alleuans corruẽtes, ſoluens cõpeditos, illuminans cæcos, & dirigẽs iu
ſtos: dans fortitudinẽ & uirtutẽ plebi dei: & quaſi tuba altiſonans, annunciãs cunctis iniquis
ſcelera: portas peccatorũ, & uectes ferreos cũfregit romphea doctrinæ ſuæ. Audiẽtes aũt hæc
impij diſſecabant̃ cordibus ſuis: & ſtridẽtes dentibus in eũ cogitauerũt & locuti ſunt nequi-
tias. Arcũ ſuum tetenderũt, & illũ parauerunt, & in ipſo parauerunt uaſa mortis. Cum autẽ
eſſet ille plenus ſpiritu ſancto, in orationibus & in operibus bonis pſeuerans, uitia mortificãs,
bona uiuificans, ſuſcitans de puluere egenũ, & de ſtercore erigens pauperẽ: Quoniã non in ui
ribus equi, neq; in tabernaculis uiri bñplacitũ fuit ſibi: nec ſperauit in diuitijs, ſed fortitudine
dñi corroboratus: nõ formidauit aduerſarios ſuos, ſed ſuper ipſos correctionibus & doctri-
nis ſanctis tonuit: dans imperium regi ſuo, & ſublimãs cornu Chriſti ſui: Alios docens labo-
rando, ſicut bonus miles Chriſti, ſciens quod nõ coronabitur qui in agone certat, niſi legiti-
me certauerit. Vidẽtes aũt hæc uiri iniqui, irati ſunt: & dolores cõprehenderũt eos: quia ſunt
generatio praua & peruerſa, filij in quibus fides aliqua nõ eſt. Et exacerbauerunt eũ in conſi-
lijs, & in abominationibus ſuis ad iracundiã cõcitauerũt ipſum. Et perdito conſilio ſine diſci-
plina ueſte muliebri irridẽtes ei tanq; uiro luxurioſo & iniquo impetũ fecerũt unanimiter in
eũ, & eiecerũt eũ extra Romanã ciuitatẽ. At ille benignus, patiẽs, humilis & mãſuetus eorum
ueſaniæ locũ dans: proijciens poſt tergũ ſuũ omnia peccata eorũ, recedens inde peragrauit in
Cõſtantinopolim ad antiſtẽ ſanctiſſimũ Gregorium Nazianzenum. O uir ineffabilis, ò uir-
tutum uas admirabile, ò ſplẽdor patientiæ, ò lãpas præfulgida, ò diadema honoris & gloriæ,

angularis

A angularis lapis firmiſſimus,exẽplar innocentiæ,columna aurea,& totius eccleſiæ fundamen
tùm.Cũ plus tunderis:minus cõfunderis.Agnus innocẽs quid loqueris,preſſus collo tot iu-
gis?Gratias ago deo meo:quia dignus ſum habitus,ut me odiat mũdus.Scio me nanq; per-
uenire ad cœleſtẽ gloriã per infamiã & bonam famã.Aperuit aũt cœlos patiẽtia eius quia ibi
cõfirmata ſemper fuit uirtus gloriæ eius:& in deo poſuit firmã fortitudinẽ ſuã:nec à dño re-
ceſſit unquam cor eius.Arcus fortiũ ſuparatus eſt:& ipſe accinctus eſt robore: & præualuit
in infirmitate ſua:& fortis factus eſt in bello,& dextera ſua glorificata eſt in uirtute. Dextera
manus ſua cõfregit inimicos:quoniã adiutor & protector factus eſt ſibi dñs in ſalutẽ. Et ideo
cantemus domino:quoniã magnifice fecit.Annũciemus hoc in uniuerſa terra.Hauriamus a-
quas in gaudio de fontibus ſaluatoris.Euanuerũt impij de cogitationibus ſuis:quia obſcura
tum fuit inſipiens cor eorũ & credẽtes ſe eſſe ſapiẽtes in malicijs ſuis,ſtulti facti ſunt:quia mu
tauerunt ueritatẽ in mendaciũ:ſed tamẽ ueritas de terra orta eſt:et iuſticia de cœlo proſpexit.
Etenim fatui in lacũ quẽ aperuerunt,& in foueã quã fecerunt,inciderunt.Et iuſtus nunquam
fuit cõturbatus,quia dominus firmauit eius manũ. Vnde ſanctiſſimi patres & domini, cõſi-
derate uirũ iſtũ quàm fidelis & iuſtus ſemper in domo domini fuit ad docendũ nos et illumi
nandũ abſcondita tenebrarũ,& effugandum nequitias peccatorũ.De quo nobis grãdis eſſet
ſermo & ĩinterp̃tabilis ad dicendũ, ſed nimis imbecillis factus ſum,quoniã introiuit tremor
in oſſa mea,& ſubtus me turbata ſunt ueſtigia mea,ne nimis aſcendã.Eſt enim anguſta por-
ta,& arta uia,& cibus iſte ſolidus perfectorũ eſt & ſapientũ:qui exercitatos habent ſenſus ad
diſcretionẽ.Quapropter nõ modica relinquẽs difficilia & ardua tãti uiri ineffabilis:cuius lau
de plena eſt terra,cuius ſplendor eſt ſicut lumen: & cornua ſunt in manibus eius:ad præſens
ſui exitus glorioſi aliqua breuiſſime cupio referare.Deus enim omnipotens,cuius miſericor-
dia præit ante faciẽ ſuam:qui & iuſtus eſt, & rectum iudiciũ ſuum: reddens mercedẽ laborũ
B ſanctorum ſuorum:paſtor uerus & bonus,in miſericordia diſponens omnia:& congregans
oues ſuas in ſinu ſuo,quæ nouiſſime diebus iſtis curſu intolerabili & oneroſo,agonis grauiſ-
ſimi:in quo caro concupiſcit aduerſus ſpiritum:& ſpiritus aduerſus carnẽ: feliciter conſum-
mato,portu iam diu cõcupito,de nauigatione huius maris procelloſi,in quo ſunt reptilia in-
numerabilia & inimicorum agmina colluctantia:ut decipiant & trucidẽt rectos corde iã ob-
tento,dilectiſſimum filiũ ſuũ Hieronymum exutũ toga mortalitatis & putredinis huius car
nis miſerrimæ,perpetuo immortalitatis brauio decoratum,ad cœleſte atriũ euocauit: ut qđ
uidebat hic in ænigmate:ibi uideat facie ad faciẽ.Quem cũ extrema eius hora egredi de cor-
pore eius urgeret:iam cõpletis nonaginta & ſex annis,febre æſtuans ualida,ſuos circa ſe uo-
luit eſſe in unum filios,quos ſicut nouellas plantationes ſtabiliuit à iuuenture ſua. Quorum
luctu uultus graues intuẽs,ut pius & miſericors,his pauliſper motus fletibus infremuit ſpiri
tu & lachrymãs:imò aliquantulum eleuans oculos,plana uoce inquit:Fili Euſebi,cur iſtas in-
utiles fundis lachrymas? Nónne uanũ eſt ſuper defunctũ fundere lachrymas? Quis uiuens
non uidebit huius corporis diſſoluuionem? Quod ſemel locutus eſt deus & audiſti, audes
contradicere?Et noſti nullum poſſe reſiſtere uoluntati eius.Iam fili rogo nõ ſecundum carnẽ
ambules,flere deſine.Certè noſtræ militiæ arma carnalia nõ ſunt. Deinde uultu hilari & iu-
cũdo,alacri uoce cæteros alloquẽs filios,exclamauit:Ceſſet mœror,luctus abeat,ſit omnium
una uox gaudentiũ.Quoniam ecce tẽpus acceptabile,ecce dies iubilationis & læticiæ,præ o-
mnibus diebus uitæ meæ:in quo fidelis dñs in uerbis ſuis:& ſanctus in omnibus operibus
ſuis,aperuit manum ſuã,ut meam exulem animam hucuſq; in carcere mortis huius ob rea-
tus mei genitoris Adæ:reuocet ad ſupernam patriam,recuperatã ſui filij ſanguine precioſo.
Nolite filij dilectiſſimi (quos ſemper habui in uiſceribus charitatis) impedire gaudiũ meum,
ne prohibeatis reddere terræ,qđ ſuũ eſt.Corpus meum ſtatim exuite,terræ date, ex qua fa-
ctũ eſt,ut redeat unde uenit.Quibus finitis uerbis,omnes fratres lachrymis madefacti,denu-
dantes ſuum ſacratiſſimũ corpus:ita ſqualidũ & deforme abſtinentijs, quod quidẽ terribile

C cunctorum uiſui cernebatur: nam tāta erat affectum macie, ut oſſa eius potuiſſent per articu-
los numerari: ſic uerberibus cruentatū, ut leproſi potius corpus crederetur, nuda humo ꝓti-
nus tradiderūt, & ipſum ſacco lineo coopſeruerūt. Aſt ubi uir domini, terræ ſenſit aſperitatē:
nimium iucūdatus conuerſusq́ʒ ad fratres præ dolore & anguſtia lachrymarū fontibus inun
dantes, inquit: Hortor uos chariſſimi mei & dilectiſſimi filij quos genui in uiſceribus Ieſu
Chriſti, per dilectionem & charitatem qua dilexi uos, ut pacificati nunc pacē habeatis. Debe-
tis enim uos tanquā dei miniſtros domeſticos & amicos decet, ad ſpiritualia anhelare: ut ſitis
alijs ad exēplum. Vos qui ſpirituales eſtis, cur iſtas tot infructuoſas funditis lachrymas? Pec-
catorum uobis ſemper recordatio lachrymas inducat. Tanto prompti eſtote ad lachrymas,
quāto fuiſtis ad culpā. Si quis peccato moritur, flete. Nam ſi malus cū per pœnitentiā à mor-
te ſurgit, angeli gaudent in cœlis: certe ſi bonus peccato moritur, angeli dolent. Me uero non
tanquam morientē lugeatis: ſed mecum tanquā portum ſalutis attingentem gaudeatis. Quid
imbecillius miſeria huius uitæ, qua tot dolorū & paſſionū agminibus circundamur: ut nulla
penè hora ſit, in qua uiuēs quicunq; homo liber à dolore trāſeat? Si diues, undiq; anguſtiatur
timore: ne quod poſſidet, amittat. Si pauper nunq; quieſcit ut inueniat. Si bonus, hinc diabo
li timet periculum: hinc ne nauis mortalis corporis, in huius mūdi pelago naufragetur, non
mediocriter pertimeſcit. Idcirco nullus ſexus, uel ætas, uel cōditio, doloris tranſit expers, quo-
uſq; in hac manet miſeria uitæ. Si quid in me eſſe ſcitis meū impediēs iter, dolete. Heu quod
nauigantiū per hoc mare magnū & ſpacioſum in quo ſum, tot diuerſa genera inimicorū ſecū
dum cuiuslibet uirium quantitatē colluctantiū, poſt multā nauigandi felicitatē: poſt multas
uictorias iam credētes finē capere peroptatū, aliqua diabolica ſuggeſtione in hac hora in la-
queū perditionis: ſua indiſcretione peruenerūt? Heu quot hic & uita recōmendat & fama, q-
bus unico peccati aſſenſu, dira mors imminet & ruina? Idcirco dū uiuitis, timeatis fratres. Pri
D cipium ſapiētiæ timor dn̄i. Vita noſtra militia eſt ſup terrā: qui hic uicerit, alibi coronabitur.
Dum hac pelle tegimur, nulla nobis ineſt certa uictoria. Si noſter genitor timuiſſet, nunq; ce-
cidiſſet. Principiū oīm malorū, fui præſumptio. Qui nō timet, de ſe ꝓſumit. Quomodo inter
latrones quis onuſtus auro ſecurus graditur? Saluator quid nos aliud docet, niſi timere? Vi-
gilate (inquit) quia neſcitis qua hora fur uenturus eſt. Nam ſi ſciret paterfamilias qua hora fur
ueniret, uigilaret utiq;: et nō ſineret perfodi domum ſuā. Summus ille clauiger Petrus: Sobrij
(inquit) eſtote fratres, & uigilate quia aduerſarius ueſter diabolus tanq; leo rugiens circumit,
quærens quē deuoret. Nemo inter ſerpentes cū ſecuritate habitat. Qui ſanctior & ſapientior
eſt, plus ſemper timeat. Nam qui altius eſt cadēs, maiores caſus recipit. Eſca diaboli electa eſt:
de malis nō curat, quia ſui ſunt. Cecidit ille ſapiens Salomon: cecidit & eius genitor Dauid,
electus ſecundū cor dei. Timeatis fratres: iterū rogo undiq; timeatis: q̄a beatus eſt uir timens
dn̄m. Etenim ſi cōſiſtant aduerſum eū caſtra, nō timebit cor eius. Si exurrexerit in eū prælīū,
in hoc ipſe ſperabit: Perfectus dei timor foras uanū mittit timorē. Timorē uanū nō habet cha
ritas. Charitas & timor dei unum ſunt. Cōſiderans enim hęc propheta, clamās dicebat: Cōfi
ge timore tuo carnes meas. Qui ex uobis eſt cupiens uidere dies bonos: accedat huc, & illumi
netur: & facies ſua nō confūdetur. Qui timet deum faciat bona: & demorabitur in bonis ani-
ma eius: & ſemē eius hereditate poſſidebit terram. Quia firmamentū eſt dominus timentibus
eum: & teſtamentū ipſius ut manifeſtetur illis. Si quid boni facitis, cū magna cautela timea-
tis. Multi bona faciunt, quorū fructus ſurripit humanę laudis appetitus. Decē fuerūt uirgines
& tn̄ mediæ à cœli oſtio ſunt excluſæ. Heu quod hodie ſacro ſunt renati baptiſmate, & Chri
ſtiano funguntur nomine: quibus foret melius nō fuiſſe. Eſt enim gehēnalis pœna paganorū
infinito minor, q̄ malorū chriſtianorū. Vtinā nō foret taliū maior pars. Nauis undiq; ſana,
unico mergit foramine. Errauerūt hōies in hac lata ſolitudine, alij colla iugo auaritiæ ſubmit
tētes, alij luxuriæ fœditate, ut turpiſſimæ ſues deturpati: alij circa inutilia diripiēda occupati.
Vn̄ abiecto rōnis uſu cooperātes ut iumēta inſipiētia (& utinā ſimiles eſſent illis,) uiā ciuitatis
nouæ

A nouæ Hieruſalem nõ inuenerunt. In regnum cœlorum reprobus nullus ingreditur. Cẽtuplo arta eſt uia eius quàm credit, ꝗuis larga ſit uere timẽtibus. Timẽti Cẽturioni promittit Chriſtus ad eũ accedere: præſumenti regulo, cum illo ire ipſe denegat. Vere nõ omnes hodie obediunt euangelio. Veniet (dicebat apoſtolus) tẽpus, in quo ſanã doctrinam nõ ſuſtinebunt homines. Plures prædicant, ſed non oẽs ueritatem prædicant: ſimplicium corda in peccatis alligant. Alligant onera grauia in peccatis minimis, in grauibus oculo tranſeunt conniuente. Eſt enim doctor falſus gladius anceps: hinc ſcindit opere & exẽplo: hinc percutit & interficit uerbis doloſis & iniquis. Quomodo ignis frigiditatem donat, aqua caliditatẽ? Lapis quomodo ſurſum graditur? & uir luxurioſus quomodo prædicabit caſtitatem? Et ſi prædicat, quæ audientibus inde ueniet utilitas? Quid poteſt dicere audiens: niſi quare uoce prædicas, quæ opere denegas? Bene loquens ore, & male uiuens opere, ſemetipſum damnat. Ecce quantum deo talis prædicatio ſit acceptabilis, oſtenditur per Pſalmiſtã: Peccatori dixit deus, quare tu enarras iuſticias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Tu uero odiſti diſciplinã: & proiecisti ſermones meos poſt te. Multi legunt grandia, addiſcunt ardua, ſubtiliter diſputãt, ornate loquuntur, ut à populo honores capiant: in plebibus magiſtri nominentur, & nihil faciunt. Si experto creditur, mihi credite. Plus mouet corda hominũ uitæ ſanctitas, quàm ornata eloquia. Facite, & poſtea prædicate. Cœpit Ieſus facere, & poſtea prędicare. Valet facere ſine prædicare, ſed nõ prædicare ſine facere. Non dixit deus: Qui prædicauerit uoluntatẽ patris mei, ſed, qui fecerit. Non uitupero prædicationem, niſi non facientium ea quæ prædicant. Subtilium uerborum doctor tantum & non operum, eſt quædam leuis aurium inflatio & ueritatis fumus, cito ſine fructu pertranſiẽs. Intelligite fratres, intelligite quæ dico: Multo plus meretur qui facit & prædicat, quàm qui facit & tacet. Si bonũ ſolus facio, mihi ſoli proſum: ſed ſi prædicans facio, & mihi & alijs proſum. Vnde qui ad iuſticiam erudiunt plurimos, erunt
B quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Sunt enim ſancti prædicatores lux ad illuminandum: quia per eorum doctrinam corda caligantia & cæca nube peccati, Chriſto uero lumine qui lucet in tenebris illuminantur. Sunt ſal etiam ad condiendũ uerbum dei, quod cibus eſt animæ operibus bonis. Cuilibet ſcienti iniungitur prædicationis officium, dummodo faciat: imò ut plus dicam: Qui ſcit & ſolum facit, & alios nõ docet, tenebitur domino reddere rationẽ. Cum enim iuxta apoſtolum Iohannem: Qui odit fratrem ſuum, homicida ſit: & qui habuerit ſubſtantiam mundi, & uiderit fratrẽ ſuum neceſſitatẽ patientẽ: & clauſerit uiſcera ſua ab illo, quo modo manet in eo charitas dei? Quanto magis qui uiderit fratrẽ ſuum errantem, & mortalibus oppreſſum criminibus: & non miniſtrauerit ei uerbum doctrinæ, ille qui doctus eſt, homicida & ſine charitate eſt? Timeatis ò doctores & rectores, quibus iniungit dominus prædicationis officia: ut populo ſuo uerbũ dominicum miniſtretis. Quot enim uel ueſtro exemplo, uel ueſtri negligentia peccatis moriuntur: tot de manu ueſtra requiret dominus. Quãto enim eſtis altiores gradu, tãto maioribus cruciabimini cruciatibus. Nõ eſtis dñi, ſed paſtores. Vnus dñs eſt, & unus paſtor principalis qui cognoſcit oues ſuas: et exquiret eas de manibus ueſtris. Heu quot hodie in eccleſia ſunt non paſtores, ſed mercennarij: ad quos nihil pertinet de ouibus Ieſu Chriſti. Quinimò (ut et uera dicam, et ipſimet ſciunt) ſunt lupi rapaces: qui et oues rapiunt et diſpergunt. Certe nil peius, nil abominabilius: ꝙ cum ille qui cuſtodire deberet, diſſipat. Heu quod hodie in aliquibus eccleſiæ non paſtoribus, ſed deſtructoribus, quorum non eſt pars minor, ſactum eſt, ut ſubſtantias & labores hominum tanꝗ infernus inſaturabiliter deglutiant. Et nõ ſolum eos à peccatis non emendant, ſed & ipſimet uel ex ſui negligentia, uel ſuis peſſimis miniſtris, uel ſuis nephandis operibus eos contrahunt ad illicita. Ita quidẽ dicam, hos tales ſi impunes deus relinqueret, deus amplius nõ eſſet. Et ideo (ut ſæpe dictũ eſt) filij chariſſimi: dum uiuitis, ſeruite domino in timore: & exultate ei cũ tremore. Apprehendite diſciplinam eius, ne quando pereatis de uia iuſta. Guſtate filij mei chariſſimi: iterum dico: Guſtate & uidete, quoniam ſuauis eſt dominus. Diuites eguerunt & eſurierũt: & dormientes hic

C in diuitijs & uoluptatibus ſuis,nihil inuenerunt in manibus ſuis. Inquirẽtes uero dominum, non deficient omni bono. Iunior fui & ſenui & nunq̃ ui[illegible]iſtum in fine derelictum: nec ſemen eius egens pane. Imitatores paupertatis eſto[illegible]ũni ueſtigia eius: qui cum in forma dei eſſet, portans omnia uerbo uirtutis ſuæ, [illegible]s domo ſunt diuitiæ & gloria, ſemetipſum exinaniuit formã ſerui accipiens: & pauper & inops natus eſt. Pauper & plus q̃ inops fuit quouſq; uixit. Pauperrimus mortuus & ſepultus eſt. Vnde uulpes, inquit idem, foueas habent, & uolucres cœli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput ſuum reclinet. Apoſtolis etiam iubet non portare ſacculum neq; peram. Et iuueni conſuluit uendere quæ habebat, & pauperibus erogare. Si Chriſtum deum creditis: eum non falli poſſe credite: alioquin non eſſet deus: & ſi ipſum falli non poſſe creditis, ipſum ſequamini. Impoſſibile eſt diuitijs affluere & Chriſtum ſequi. Natura denegat ut contraria miſceantur. Aut ego fallor, aut ipſi in fine decipientur. Qui mihi non credunt, credent cum diuitiæ ſuæ tranſierint in egeſtatem. Diues hic epulabatur quotidie ſplendide: indutus purpura & byſſo: ſed mortuus quod Moyſi & prophetis noluit credere, in tormentis poſitus ſenſit. Nemo militans deo implicat ſe negocijs ſecularibus. Non ſaluabitur rex per multam uirtutem ſuam: nec diues diuitijs ſuis. Eſt em̃ equus diuitiarum fallax ad ſalutem. Nónne diuitijs coniuncta eſt ſuperbia? Et ubi ſuperbia eſt, ibi peius. Nónne omnia oriũtur mala ex ſuperbia, tanq̃ ex una radice? Cum enim diues factus eſt homo: & cum multiplicata fuerit gloria domus eius, nónne ſuperbit? Et cum ſuperbierit, nónne polluuntur uiæ eius in omni tempore? Et tunc ſedens in inſidijs cum diuitibus in occulto, cogitat ut interficiat innocentem. Oculi eius in pauperem reſpiciunt: & inſidiatur in occulto ut rapiat eum tanq̃ leo in cubili ſuo, dicens in corde ſuo: Oblitus eſt deus, auertit faciem ſuam ne uideat uſq; in finem. Etenim eſt dominus aliquando dormiens, quaſi crapulatus à uino. Cum uero plus moratur deus patientia ad inferendum iudicia, plus inebriatur ira.

D Et ideo plus centuplo timẽdum eſt, cum longanimiter tolerat mala, q̃ cum feſtinanter punit. Permittit enim deus aliquo tempore cruciari bonos ab iniquis & ſuperbis, ut ſupra dorſum bonorum fabricent peccatores, & prolongent iniquitatem ſibi. Et ideo q̃uis aliquantulum obliuiſcatur deus, pauperem tamen in finem non obliuiſcetur miſereri. Sed quoniam pupillo ipſe adiutor eſt, cui derelictus eſt pauper: & ſuperbis reſiſtit deus, humilibus dans gratiam: cõterit brachium peccatoris & maligni: exaudiens deſiderium pauperis, iudicansq; pupillo & humili: ut non apponat ultra ſuperbus magnificare ſe homo ſuper terram. Quapropter dilectiſſimi filij mei: ſi pauperes eſtis, humiliamini ſub potenti manu dei: ut non amittatis, quod abſit, quæ facitis. Nihil paupertas deo gratioſa eſt ſine humilitate. Maluit deus de beata Maria incarnari propter humilitatem, q̃ propter aliam quancunq; uirtutem. Sicut enim ex ſola ſuperbiæ radice, omnia oriuntur mala: ſic ex ſola radice humilitatis generantur omnia bona. Diſcite à ſaluatore, quia mitis eſt & humilis corde: humiliauit ſemetipſum pro nobis, factus obediens uſq; ad mortem: mortem autem crucis. Propter quod dico uobis: & ſi humiles eſſe uultis, eſtote etiam obedientes omni humanæ creaturæ propter deum. Conſiderate filij chariſſimi, quo cenſeamini uocabulo: Monachus, id eſt unus. Non decet monachum uelle habere & nolle, niſi in nõ peccando. Sit enim uobis uelle & nolle hoc unum, in omnibus bonis, in rebus licitis obedire. Nec ſint uobis plura præcepta ut faciatis. Non eſt obediens, ſed negligens qui ſecundum expectat mandatum. Ad unius uobis dicitur iuſſionis uocem, Petrum & Andream relictis retibus & omnibus quæ habebãt, domini ſecutos eſſe ueſtigia. Hoc ſemper uera optat obedientia nunq̃ ſuæ obtemperare uoluntati, ſed reuerẽter alienæ. Iſtud nanq; in ultima cœna exemplum Chriſtus reliquit: cum ſuorum abluens pedes diſcipulorum, Petro dixit: quod niſi obediens fieret, non haberet partem ſecum. Idcirco dilectiſſimi filij: ſicut uobis unum eſt nomen monachi: ita ſit unum uelle & unum nolle. Bonum eſt enim & iucundum habitare fratres in unũ. Nec ſit in uobis maior aut minor: ſed qui præceſſor eſt, fiat ſicut iunior; ne uidelicet regum gentium inſtar, qui maior eſt in uobis, dominetur cæteris fratribus:

ut ab

A ut ab eis gaudeat ſuperuacuis laudibus attolli. Sed ad exemplum regis Ieſu Chriſti, maior humilitate efficiatur, quaſi minor q[illegible]bus regendis præeſt. Sit enim ueſter maior per humilitatẽ ſocius minori cum bene agit: ſ[illegible]nquit, ſit erectus contra uitium per zelum iuſticiæ. Nullum ſit unquàm cum uitijs [illegible]ligatur homo, ut eius uitium odiatur. Magnum dilectionis ſignum eſt hominẽ in qui[illegible]cꝫ minimis reprehẽdere. Sæpe multum uana nocet humilitas. Non uera humilitas eſt, uitia tacẽdo permittere. Clama ne ceſſes (Eſaias inquit) quaſi tuba exalta uocem tuam: annuncia populo meo ſcelera eorum. Vtinam & contra uitia omnis clamaret creatura. Quia ſi peccator deum non timet, tamen homines reueretur. Quod Apoſtolus nos docens dicit: Iraſcimini & nolite peccare. Sol non occidat ſuper iracundiã ueſtram. Iuſtus eſt dominus, & iuſticiam dilexit: æquitatem uidit uultus eius. Si iuſtus, & uos iuſti æſtote. Negligentia & uana paſtoris humilitas, efficit ut lupi in agnos audere poſſint. Ne reſpiciatis in uultum potẽtis: non eſt perſonarũ acceptio apud deum. Vbicꝫ quod iuſtum eſt operemini. Vult uera iuſticia unicuicꝫ reddere quod ſuũ eſt. Obedire oportet deo, & nõ hominibus. Nónne ſi ueritatẽ tacetis metu potẽtum, iudicatis apud uoſmetipſos: & facti eſtis iudices cogitationum ueſtrarum: & nõ plus ueſtra abundat iuſticia, qꝫ ſcribarum & phariſæorum? Non plus diuitem honoretis qꝫ pauperẽ niſi melior ſit. Quinimò (ut uerius dicã) multo plus pauperem honoretis. Relucet enim in paupere imago Ieſu Chriſti: in diuite autẽ, mundi. Omnes nos ex una ſumus carnis radice geniti: omnes inuicẽ mẽbra ſumus in uno corpore, cuius caput eſt Ieſus Chriſtus. Quid ergo plus honoris meruit diues & potens, quàm pauper? Forte, qa diues eſt & potens? Sed ſi hoc: quare diuitias in ſeculo deteſtamur: quare mũdi gloriam contemnendam prædicamus? Neminem certe malorum uſu honorandum puto. Si diuites honoras diuitijs plus paupere, deo præponis mundum. Et ſi plus deo aliquid in mũdo diligis, non dignus es deo. Reddite quæſo quæ ſunt dei, deo: & quæ ſunt mundi, mundo. Bonitas ubicꝫ honoretur, malicia omnino deturpetur. Sed quoniam mihi nunc de his qui in

B caducis diuitijs ſuis gloriantur: quicꝫ de quadam fœtidæ carnis poſt modicum in cinerem reuerſuræ, nobilitate, potentia, & dignitate uana & leui: ſiquidem aurium quorundam ſtultorũ nominum inſufflatione extolluntur: & alios cõtemnẽdo deprimunt: ac ſe ob hoc credunt illã attingere gloriam, quam ſolis humilibus & mundi contemptoribus pius dominus præparauit, ſermo eſt: quid de eis ut conuenit diſſeram? Væ uæ uobis qui ad cœlorum regna diuitiarum itinere feſtinatis: Quoniam facilius eſt tranſire camelum per foramen acus, quàm diuitẽ intrare in regnum cœlorum. Non mea ſunt hæc uerba, ſed Chriſti. Si hæc reuocabilis eſt ſententia, Chriſtus omnino non eſt deus. Cœlum (idem inquit) & terra tranſibunt: uerba autem mea non tranſibunt. Vlulate uos ò miſeri, nomen inſtabilis fortunæ, nobiles & potentes, qui alios confunditis, & tancꝫ ignobiles conculcatis: quia huius mundi honorum & falſarum dignitatum fumis obcæcati, cum ueſtræ uitæ breuiſſimæ tela à morte uelut à texente, forte hac nocte ſuccidẽtur: in inferno fine interminabili præ alijs cruciabimini, continue moriendo. Viuentes in laboribus hominum, mundi nõ eſtis: imò cum hominibus non ſolum labores non fertis, ſed laborantes uiuere nõ permittitis: idcirco non cum hominibus, ſed cum diabolis flagellabimini. Quanto enim in mundo maior fuit gloria & læticia, tanto maior in inferno præparatur pœna. Sed quid dicam? Duodecim fatemur Chriſtum apoſtolos elegiſſe: quorum omnium ſolus Bartholomeus carnis origine fuit nobilis: et Matthæus diuitijs (antecꝫ reciperet apoſtolatum) inſiſtebat. Cæteri uero erant pauperrimi piſcatores. Cur hæc retuli, audiatis. Si Chriſtus uerax eſt: & ſi omnia quæ ex ore eius audiui mendacia nõ ſunt: huiuſmodi hominũ uix unus aptus regno dei inuenitur de mille. Qui uero eorum mihi nõ credunt, poſt modicũ tempus in tormentis poſiti ſentient. Sed forte quis ueritatis lumine cæcus iam mirabitur. Ad quem ego: ſi ex hoc me interrogaret, reſpõderẽ: Nónne unico credimus dãnari hominẽ mortali peccato? Sed ſi hoc (inquiet) ita eſt: ergo quomodo ſaluabitur cẽtum milibus? Sed quid diues & mortalis famæ aura paſtus aliud eſt, qꝫ quoddã peccatorum omnium uas putridum?

C Vbi ſuperbia? Vbi auaricia? Vbi luxuria? Nónne in diuitibus, nobilibus et potẽtibus? Nónne latrones ſunt, qui pauperum mercedẽ uiolẽter deprædantur: & eos deprimunt atq; necãt? qui ex ubertate domus domini ſaciunt iniqua, quam ut pauperibus neceſſaria condonarent, receperunt? Certe ſuperfluitatem ueſtimentorum ſuperfluitati nimiæ addunt, de pauperibus frigore & nuditate morientibus non curantes. Palatia & magna erigunt ædificia: ut humanis oculis cõtemplentur: & pauperes in plateis moriuntur incõmodis. Conuiuia frequenter alijs præparant diuitibus: ut ferculis delicatiſſimis ſuã uentris repleãt ingluuiem, quibus pauperes fame pereunt. Quid aliud eſt eorum uita, quàm peccata? Si uenter repletus tanta ciborum eſt copia, nónne ad fores eius adeſt luxuria? Et quid ergo amplius loquar, cum omnis mortaliũ lingua deficeret: ut quæ milia peccatorum faciunt, intimaret: nec deum niſi ſomniando cognoſcunt: nec ſe (ut puto) morituros arbitrãtur. Non enim facile in peccata labitur, qui ſe moriturũ cogitat: & deum ſibi fore iudicem non ignorat. Vere nimis imbecillis & miſer eſt, cui harum rerum eſt memoria: ſi cuncta diabolica tentamenta nõ facile uilipẽdit. Idcirco uere dicam, ſi deum iudicem ſuũ agnoſcerent: & ſe mori crederent, non peccarent ſaltem tam ſecure. Cur hi miſerrimi ad eccleſias properant: ut diuinis interſint myſterijs: an ut mulierum cõtemplẽtur uultus? Hæc ſua eſt meditatio, hæc prædicatio, & dei cognitio. Sic diuinam percunctãtur legem: ut pecuniam, terram, mareq; peragrantes, crebris uigilijs, & meditationibus ſibi & ſuis filijs congregent: certatim ueſtimẽta in ſocietate, mira artificij uarietate frequẽter mutent: quin ut ludos, haſtiludia, choreas, procationes, ebrietates, magna conuiuia, delicata fercula, ſuis alternatim exhibeant ſodalibus: mulieres ad ſuam uoluptatem explendam ſufficienter habeant. Sed uæ miſeri, quid facitis non agnoſcitis: corpus ante tempus deſtruitis: & animam interficitis. Vnde infirmitates & mors tam intẽpeſtiua: niſi ex nimia ciborum copia, & frequenti mulierum uſu? Deum deludere creditis? Certe deluditis uoſmetipſos. Pro corpore

D obliuiſcimini animam: & ecce corpus ſimul cum anima deſtruitis ante tempus: & ideo gaudete, & iocundamini, & lætamini in hoc breuiſſimo tẽporis ſpacio quod habetis: ut poſtmodum cum diabolis ſine fine omni tempore lugeatis. Quod facitis, non differatis: frequentiſſime ueſtimenta permutetis: ne forte ueſtra diſpereat nobilitas: nec ſit qui uos excedat, ut in inferno uerecundiam recipiatis & confuſionem. Vbi conuiuia? Vbi delicata fercula? Vbi uina precioſa melle mixta, & aromatibus præparata? Epulemini, & inebriemini: non enim poſt mortem amplius facietis, ſed cum diuite, qui quotidie epulabatur ſplendide, in tormentis gehennalibus guttam aquæ minimam peroptabitis, nec habere poteritis. Agite ſolatia ueſtra: *in* luxurijs explete uoluptates. Seminate in corruptione, ut de corruptione colligatis diuinã ſententiam: quã iuſtus ille dabit iudex, in magno iudicij die dicens. Ite maledicti in ignem æternum: qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Heu cor lapideum: ſi cum talem tibi cogitas ob huius mundi parua ſolatia imminere ſententiam, non formidas. Si illum expectas diem tam terribilem & crudelem: in quo non ſolum de luxurijs, ueſtibus, & ebrietatibus, comeſſationibus, & de toto tempore amiſſo quo uixiſti, ſed etiam de qualibet te oportebit cogitatione uana domino reddere rationem: cur non emendaris? Cur moraris de die in diem miſer conuerti ad dominum? Cur te iam malorum non pœnitet? Ecce mors properat, ut te conterat, die noctuq; currens. Ecce diabolus iam properat ut te recipiat. Ecce diuitiæ tuæ tibi deficiẽt. Ecce uermes corpus, quod tanta enutris diligentia, expectant, ut illud rodant: quouſq; iterum coniunctum animæ, cum illa pariter pœnas habebat infinitas. Quid errando per huius ſeculi inuia, in uanitatibus petis ſolatia? Diuitias, gaudia, gloriã, & cætera tibi placita nõ inuenies hic: quia nõ hic ſunt. Sed ſi uera, quæris gaudia, ad illam cœleſtem gloriam propera, ad quam factus es. Ibi certe illa ſunt gaudia uera, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt. Dimitte quæſo caduca & momentanea, & quære habere perpetua. Sed quid de his qui nec dei timore, nec amore, nec mortis & tormentorum ſubſequẽtium terrore à peccatis ceſſant: ſed condolent, ſi, ut optant, parua agere non poſſunt, dicam? Væ uæ miſeri qui

hic

A hic ridetis,quia plangetis. Væ cum iſta optatis gaudia temporalia:quia uobis inuitis ſuſtine-
bitis tormēta infernalia.Ecce uobis modicum reſtat tēporis:implete mēſuras maliciarum ue-
ſtrarum,ut ueniat ſuper uos omnis diuina indignatio.Fruamini hoc paruo tempore in iocis,
ebrietatibus,prælijs & contētionibus,choreis,& procacionibus,nec uacuum præterire tēpus
dimittatis.Quid moramini dum uiuitis? Cōgregate filijs ueſtris honores,diuitias et potētias,
ueſtram augete nobilitatē & famam,ut ueſtri filij quæ feciſtis explere & ipſi queāt , quatenus
cum illis pariter in inferno ampliora patiamini cruciamēta.Sed ſorte quis dicet:Benignus eſt
dominus & miſericors:qui omnē peccatorem ad ſe redeuntem recipit & indulget. Verum qui-
dem hoc eſſe cōfiteor.Benignior eſt enim dominus,q̃ creditur:& unicuiq; parcit ad ſe(ut cō-
decet) redeunti.Nónne benigniſſimus eſt dn̄s,qui tantas tolerat iniurias à peccatoribus,dans
eis temporis ſpacium ut emēdentur? Sed hoc noueris:quia ſicut benignus eſt in tolerando,ita
iuſtus eſt in puniēdo.Sed ſorte quis iterum dicet:uir qui toto tempore quo uixit malefecit:in
mortis articulo accepta pœnitentia,à deo ueniā obtinebit.Heu q̃ uana ſuſpicio & ſalſa medi-
tatio. Vix de centum milibus hominum:quorum mala ſemper fuit uita,meretur à deo habe-
re indulgentiā unus. Vir totus in peccatis genitus & enutritus:qui nec deum uidit:nec agno-
uit:nec de eo audire uoluit:nec ſe peccaſſe cognoſcit:nec quid pœnitētia ſit,niſi ſorte dormien
do nouit,totus adhuc ſecularibus innodatus negotijs:quē anguſtia premit filiorum quos de-
ſerit:quem infirmitas conterit:quem dolor diuitiarum,& tēporalium bonorum cōcutit,cum
eis non poſſe frui amplius ſe cernit,q̃ acceptam deo accipit pœnitentiam:quam nō acciperet,
ſi adhuc ſe poſſe ſanari crederet.Certe uere cōcludam:qui dum ſanus eſt & iuuenis,deū offen-
dere non formidat:in morte nō merebitur diuinam obtinere indulgētiam.Quæ dilectiſſimi
filij eſt pœnitentia,quam ſolum quis accipit:quia ſe uiuere nō poſſe amplius cernit:qui ſi ex
infirmitate conualeſceret,peior q̃ prius fieret? Scio nō modicos pecunioſorū,accepta in mor-
B tis articulo pœnitētia cōualuiſſe corpore & peioraſſe uitam.Hoc teneo:hoc uerum puto:hoc
multiplici experientia didici:quod ei nō bonus eſt finis,cui mala ſemper fuit uita:qui peccare
nō timuit:ſed in mūdi uanitatibus ſemper uixit.Precioſa (inquit propheta) in conſpectu dn̄i
mors ſanctorum eius.Et mors peccatorū peſſima.Et ideo filij prædilectiſſimi accingimini po
tentia:eſtote filij potētes:& nolite horum miſerorū diuitum,& potētum (quorum iam tātam
oſtendimus imbecillitatē & miſeriam eſſe,quātam non diceret lingua carnis) tenuem poten-
tiam formidare in operando iuſticiam.Qui enim propter iuſticiam perſecutionē patitur,bea-
tus eſt,& bene ſibi erit:et ſi moritur,beatior.Precioſa nempe eſt in cōſpectu domini,mors ſan
ctorum eius.Si cupis uitam tenere in Chriſto,noli mortē timere pro Chriſto. Non enim po-
tes illa ſuſtinere pro Chriſto,quæ ſunt condigna ad ſuturam gloriam:quæ reuelabitur cū ap
paruerit gloria noſtra quæ ſurſum eſt,& nō ſuper terrā.Non ſperet mercedē qui nō laborat.
Non ſufficit ſolum Chriſtiani nomē.Chriſtianus es,imitare Chriſtū.Fruſtra chriſtiani habet
ille nomen,qui diabolū ſequitur.Quinimò chriſtianus omnino nō eſt, ſed antichriſtus:iuxta
illud beati euangeliſtæ Ioannis:Audiſtis quia antichriſtus uenit:nunc antichriſti multi ſunt.
Vis ergo regnare cū Chriſto,patiaris cum Chriſto.Si Chriſtum dn̄m & regem,cui eſt nomē
ſuper omne nomen oportuit pati,ut ſic intraret in gloriā ſuam:quam fiduciā habes te intrare
ſine labore? O q̃ ſtulti ſumus & tardi corde ad credendum. Volumus hic gaudere cū ſeculo,
et poſtea regnare cū Chriſto.Dominus nudus ingreditur:ſeruus ſuperfluitate onuſtus ueſtiū,
auri & gēmarum intrabit? Ille ieiunus,iſte crapula & luxuria plenus:ille in cruce pro ipſo mo
riens,iſte in lecto delicate dormiens? Quod dominus non facit , ſeruus faciet? Promittit dn̄s
Zebedæi filijs regnum ſuū,ſi calicē quē bibiturus erat,poſſent bibere. Sic ſatui filij hominū
non recte iudicātes:neq; quod uerum eſt,cognoſcētes:dicētes malum bonum,& bonum ma-
lum.Reuertimini ad cor,ueniētes audite me:& narrabo uobis quæ audiui & cognoui:& pa-
tres noſtri narrauerūt mihi:nec occultetur à filijs hominū.Adhærere deo bonum eſt:& ſicut
ille ambulauit,ſic ambulare.Sicut Chriſtus animā ſuam ꝓ nobis poſuit:ſic & nos(ſi opus eſt)

C pro ueritate quæ ipſe deus eſt,debemus animas ponere.Qui amat animam ſuam in hoc mū do,perdet eam.Chriſtus pro nobis paſſus eſt:nobis relinquens exēplum, ut ſequamur ueſtigia eius.Non ſe cogitet Chriſtianum,qui pro Chriſto mori ſe non inuenit præparatum.Qui Chriſto miniſtrat,ipſum ſequatur.Dicas homo qui ſolum nomine & uerbo Chriſtianus es: Fidem Chriſti habeo & prædico:Bonum eſt,ſed ubi opera? Fides ſine operibus mortua eſt. Certe dicam:qui Chriſtum tantum ore & nō opere laudas,ipſum negas:quia ſi quæ dicit crederes,ſaltem eum timeres,& de peccatis uerecundareris.Et ſi credis & mala facis,centuplo puniendus es.Nónne peccatum quod fit ex certa malicia, infinito peius eſt peccato quod fit ex ignorantia? Peccauit angelus,peccauit homo:alter ueniam potuit inuenire,alter non.Qua de re.Ille ex ꝓpria malicia:homo ſuggeſtione diabolica.Et forte dices:Et ego ſimiliter pecco ſuggeſtione diabolica.Ad quod ego,quod miſer mereris præmium, ſi nullū haberes prælium? Nónne terreſtris miles ad omne ſe exponit periculum,ut ſuo regi placeat? Nec certe ulla tibi eſſe poteſt excuſatio,ſi te peccare diabolica dicis ſuggeſtiōe ſicut & ille:quia tibi nō eſt occaſio quæ illi.Vnum ſolū habuerat præceptū,ut de ligno nō comederet. Nōdum quid diabolica foret ſuggeſtio nouerat,nec quātum peccatum deo diſpliceat,ſcierat:& tu(ut dicis)noſti:& bene credis,& tot milia facis peccata.Et quid cōcludam? Qui tales ſunt chriſtiani, diligunt eum in ore ſuo:& lingua ſua mentiūtur ei.Cor autem eorum nō eſt rectum cum eo:nec fidē habēt in teſtamento eius.Si quis diligit Chriſtum,ſi quis uerus eſt chriſtianus,& ſpecialiter ſacerdos & monachus,in quo tanꝙ in ſpeculo relucet perfectio,nō ſolum renūciet omnibus quæ poſſidet,ſed etiam abneget ſemetipſum,ita ut totus ſit mortuus mūdo.Quia niſi granum frumēti cadēs in terram mortuum fuerit,ipſum ſolum manet:Qui mundi uiuit negocijs,mortuus eſt deo.Oportet nanꝗ hominem qui uult capere perfectionē & tenere,ita mortuum eſſe mūdo:ut tanꝙ mortuus nihil de rebus ſecularibus ſentiat,ita ut cum Apoſtolo dicat:Noſtra cō

D uerſatio in cœlis eſt.Et iterum:Viuo iam non ego,uiuit autē in me Chriſtus. Idcirco qui uere iuſtus eſt:uitam hanc quæ mors eſt,nō metuat amittere:ut uitam quæ Chriſtus eſt,ualeat inuenire.Eos qui occidunt corpus,non timeat,quia animam non poſſunt occidere.Hic tribulationes quæ cito labūtur,ſuſtineat:ut gaudia quæ ſine fine manēt, habeat.Hæc ſola uia eſt,qua itur ad patriam cœli.Certe ſi alio poſſet iri tramite,in toto mendax deus fieret.Nō enim quæ dico uobis uerba,accepi ab homine:neꝗ per hominem didici,ſed per euāgelium ſuum. Itaꝗ oportet nos per multas tribulatiōes acquirere regnum dei.Errat in uia, qui per diuitias & delicias feſtinat ire.Signum manifeſtæ damnationis eſt, in hoc mundo ſua beneplacita aſſequi: & à mundo diligi.Quos deus diligit,hos ſæpe corripit & caſtigat.Si in mūdo gloriari oportet,libenter gloriemini in tribulationibus & aduerſitatibus ueſtris.Promiſit em̄ Chriſtus hæc ſuis diſcipulis:quos dilexit uſꝗ in finem in ſignum præcipue dilectiōis, cum in ultima cœna dixit:Amen dico uobis:quia plorabitis & flebitis uos:mundus autem gaudebit.Gaudete filij mei prædilectiſſimi,cum odit uos mundus.Deſiderate ſufferre contumelias & opprobria ab hominibus,quia beati eritis cum maledixerint uobis homines:& ꝑſecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum uos,mentientes propter filium hominis:gaudete tunc & exultate,quoniā merces ueſtra copioſa eſt in cœlis. Vtinam in uos inſurgeret totus iſte mundus.Scitote quod de mundo nō eſtis:quoniam ſi de mundo eſſetis,mundus quod ſuum eſſet diligeret.Omne gaudium ueſtrum exiſtimate,cum multa habetis in ſeculo opprobria & aduerſitates:ſcientes quod fortitudo & patiētia ex ipſis oriuntur.Patientia autē perfectum opus habet. Probantur autem uirtutes in homine per patientiam,tanquàm aurum per ignē. Qui cæteras habet uirtutes ſine patientia,aurum in uaſis fictilibus portat.In ſola,dicebat ſaluator, patientia ueſtra poſſidebitis animas ueſtras.Fortitudo connexa eſt patientiæ. Vir patiens, fortis eſt animo.Qui patiens & fortis eſt,ſecure bona ſequētis uitæ ſperare poteſt.Seruate patiētiam in mēte:eamꝗ dum tēpus eſt,exercete in operatione.Eſt enim patiētia uelum,quo in huius mūdi procellis,nauis noſtra quocunꝗ flante uēto nauigat ſecure:nullum timens periculū. Nullum

A lum ueſtrum ad uindictam uel odium proximi,cõtumelioſa uerba commoueant.Eſtote mi-
ſericordes,ſicut & pater ueſter miſericors eſt:qui pluit ſuper iuſtos & iniuſtos:& ſolem ſuum
facit oriri ſuper bonum & malum.Iudicium ſine miſericordia illi fiet,qui non facit miſericor-
diam.Miſericordia ſuperexaltat iudicium.Si nõ remiſeritis de corde ueſtro illis qui offendũt
uos:nec pater ueſter dimittet uobis.Fruſtra petit miſericordiam,qui alijs denegat miſericor-
diam.Suſtinetis,inquit Apoſtolus,ſi quis uos in ſeruitutem redigit:ſi quis in faciẽ uos cædit.
Hic ueſtra ſtabilitur uirtus:hic tota merces & præmiũ:ut amicos diligamus in deo, & inimi-
cos propter deũ.Seruus ille nequam accepta miſericordia,cõſeruo ſuo denegauit miſericor-
diam:& ideo meruit habere ſeueritatẽ iuſticiæ.Iuſticia ſine miſericordia,crudelitas eſt:& ideo
iuſticiæ miſericordia miſcenda eſt.Lex noſtra tota in miſericordia eſt.Propter peccatũ quocꝫ
poterat damnare nos deus iuſticia,quos ſua ſaluauit miſericordia.Quapropter qui miſericor
dia caret,Chriſtianus non eſt.Impoſſibile eſt eſſe hominẽ miſericordem & pium,& iram non
placare diuinam.Beati miſericordes:quoniã ipſi miſericordiã cõſequentur. Sacerdos & mo-
nachus præcipue ſine miſericordia,nauis eſt in medio pelagi undicꝫ perforata. Vana religio
eſt,quæ caret miſericordia.Parũ prodeſt differentem eſſe ueſtimentis à ſecularibus,& concor
dem uita.Nõ ueſtimentis & ordine ſolum quis eſt ſacerdos & monachus,ſed uita.Heu quid
dicam? Sæpe ex magna abundantia triſticiæ,homo multa loquitur. Ecce mundus undique
feruet monachis & ſacerdotibus,& tamẽ iam ſunt rariſſimi ſacerdotes & monachi:quod uix
de centum unus reperiatur bonus.Nulla certe in mundo tam crudelis beſtia,quàm malus ſa
cerdos uel monachus:nam corrigi non patitur:nec ueritatem unquã audire poteſt: & ut bre-
uiter dicam,omnes præeminet malicia.Sunt hi tales ſacerdotes & monachi ſolum habitu &
nomine,quorum uana eſt religio. Religio munda & immaculata apud apud deum patrem
B hæc eſt: Viſitare pupillos & uiduas in tribulatione eorum: & immaculatum ſe cuſtodire ab
hoc ſeculo.Heu quãtum in quibuſdam ſpiritualibus habitu & nomine creuit cupiditas, imò
ut uerius dicam,cauſa huius ſpiritualitatis eſt auaricia:qui certe ſunt lupi rapaces in ueſtimen
tis ouium. Vbi ſacerdos & monachus cupidus eſt,& ſine miſericordia:ab eodem plus quàm
à ſerpente fuge.Sunt etiam nonnulli qui totum ſuum fructum exiſtimant eccleſias & mona-
ſteria,miro modo & opere ex pauperũ mercede ædificare:in quibus tanta uiget cupiditas,ut
terrã ſibi & omnia deficere putent.Ibi cor,ibi mens,ibi ſemper ſua eſt cogitatio:ut aliena poſ-
ſint expoliare marſupia.Hos tales ſaluator increpans: Væ uobis,inquit,qui ædificatis monu
menta prophetarum.Ecce qui monaſteria ædificant,eccleſias miro artificio aptant: bonũ ui-
dentur opus facere.Sed ſiquidem miſericordiã pauperibus faciunt,bonum eſt. Vis ut opus
tuum deo placeat,fac ut de hoc pauperes gaudeant.Quod templũ eſt deo charius,quàm ho-
mo? Templum dei uos eſtis,inquit Apoſtolus.Cum pauperis manũ tribuis ; cũ uiro in ſuis
neceſſitatibus ſubuenis:cum errantem ad uiam rectã reducis:ò quàm admirabile & deo gra-
tum templum ædificaſti.Frange eſurienti panem tuum:& egenos uagoſcꝫ induc in domum
tuam.Nemo ſe excuſans dicat:non habeo quod pauperi fratri tribuam. Si ueſtimentum uel
aliquid ultra extremam poſſides neceſſitatem:& pauperi indigenti non ſubuenis,fur es & la-
tro.Sumus dilectiſſimi filij in rebus temporalibus ſolum diſpenſatores, & nõ poſſeſſores. Si
quid ſuperfluum quo frater egeat poſſidemus:furamur, imò peius quàm qui furatur aliqua
ex inopia & neceſſitate.Iſte tantum ultra neceſſitatem retinet:quo centum uiuerent, qui fame
pereunt.Ille uni furtum facit:iſte tot,quot non condonat patientibus neceſſitatem.Dices for-
te miſer,meum eſt:nam hoc dimiſerunt mihi parentes. Quomodo tibi potuerunt dimittere
quod ſuum non erat? Aſt ſi ſuum erat,inquies. Vnde habuerunt? quis dedit eis? quid in
mundum uenientes, apportauerunt? quid recedentes ſecum ferent? Certe quæ pauperum
poſſidemus,in die iudicij coram oculis diuinæ iuſticiæ uindictam exclamabunt. Qui habet
aures audiendi,audiat. Qui mihi non uult credere:heu quàm grauiter ſentiet , cum diuitiæ
ſuæ tranſierint in egeſtatem. Lex naturalis hoc præcipit:ut quod ab alijs deſideramus , hoc

C alĳs faciamus.Quid aliud lex uetus prædicat?Ac euangelicam doctrinā percuntare undiq;,
quid aliud inſinuat?Vere coram deo iudice erunt teſtimonia.Quid ergo dicam de his,qui ſo
lum lapides cōgregant:& muros erigunt in altitudinem:quorū eſt cor & cogitatio,ut huma-
nis oculis opus appareat?Laudatur ædificiū:& totam hic ſuā arbitrantur iuſticiā? Sunt etiā
aliqui qui de rapinis & pauperum ſudore oblationes & uictimas deo offerunt. Tales oblati-
ones ante diuinam clementiā non parū ſunt abominabiles.Quis tam inſipiens eſt, ut nō in-
telligat quod talia ædificia non cedunt ad dei gloriā,ſed ad mundi pompam?Sed ſi quis dice
ret:Quid dicis?Nónne bonū eſt ædificare monaſteria,ut inde honoretū deus? Ad quod ego:
Bonum eſt,dummodo pauperes uiolentiam nō ſint paſſi:nec interpellent deum contra eos.
Quomodo poſſum ædificare domum deo placitam uel ſanctis eius ex illis pecunĳs, de qui-
bus pauperes plorant?Qualis iuſticia poteſt eſſe munerare mortuos,& ſpoliare uiuētes:& de
indigentia pauperum offerre deo?Certe ſi hæc placeret deo iuſticia,foret ſocius uiolentiæ. Et
ſi hanc à nobis uellet oblationem,conſcius fieret in peccato.Aſt ſi deo diſplicet,nō poteſt pla
cere ſanctis. Qua de re filĳ dilectiſſimi, deponentes omnem maliciam, omnem dolum, & ſi-
mulationes,& inuidias,& omnes detractiones:ſicut modo geniti infantes ratiōabiles ſine do
lo lac concupiſcite:ut in eo creſcatis in ſalutē:ſi tamen guſtaſtis,quoniā dulcis eſt dn̄s. Vere ſi
non eritis ſicut paruuli,nō intrabitis in regnum cœlorum.Paruulus uidēs pulchram mulie-
rem,nō delectatur.Precioſam ueſtem intuens,nō deſiderat.In iracūdia nō perſeuerat læſus:
non recordatur,nec odit.Patrem ſequitur:matrem nō deſerit. Et ideo nullus ſe regnū cœlo-
rum cogitet attingere,niſi hanc paruuli innocentiā & ſimplicitatē imitari ſtudeat: id eſt caſti-
tatem habere:mundū ſpernere,fratrem diligere:patientiam ſeruare:patrē Chriſtum ſequi: &
in gremio matris eccleſiæ ſemper incumbere.Et exuite uos dilectiſſimi ueterem hominem:&
induite uos armatura dei,ut poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli. Diabolus nihil in mūdo
poſſidet.Expoliati ergo mundanis rebus momentaneis:& cito uelut umbra labentibus,cum
D nudo pugnetis.Qui oneratus ueſtibus cum nudo luctatur,citius ad terrā deĳcitur:quia unde
teneatur,habet. Vis firmiter cum diabolo dimicare? ueſtimenta proĳce ne ſuccumbas. Ter-
rena omnia ſunt,quaſi quædam corporis indumenta.Qui plus poſſidet,citius uincetur. Ar-
ma ueſtra pugnaturis ſint caſtitas, patientia,humilitas,& charitas. Hæc ſunt arma aduerſus
uerſutias diaboli:quibus ſi muniti fueritis,accingetis fortitudine lumbos ueſtros, & robora-
bitis brachium ueſtrum.Fortitudo & decor indumentum ueſtrum erit:& cum eritis in præ-
lio,ridebitis.Non timebitis à frigoribus niuis:& uere fundata erit domus ueſtra ſuper firmā
petram,quæ Chriſtus eſt.Enſis diaboli,luxuria.Heu quot illa interficit romphæa? Non eſt
aliquod peccatum,quo toties diabolus uictor exiſtat. Fugite luxuriam: nam ſicut uirginitas
hominem æquat angelis,imò plus eum facit quàm angelum:ita luxuria hominē plus quàm
beſtificat,&(ut ita dicam)multo peius beſtia eum efficit.De nullo alio peccato legitur deū di-
xiſſe ſe pœnitere feciſſe hominem.Hæc huiuſmodi facit opera:Corpus debilitat,& quaſi ſem
per eum morte deſtruit,famam denigrat,marſupia euacuat, furta inſtruit, homicidia cauſat,
memoriam hebetat,cor aufert,oculos utriuſq; hominis cæcat, & præ cæteris irā dei prouo-
cat.Ex radice gulæ oritur.Pro nullo alio reatu,tam manifeſtam iuſticiam exercuit deus ſine
miſericordia quàm pro iſto.Propter hoc nanq; legitur peccatum,deum mūdo induxiſſe di-
luuium.Sodomam & Gomorrā combuſſiſſe,& multos alios homines interemiſſe. Hoc rete
diaboli,ſi quis hoc capitur,nō cito ſoluitur.In iſto tam graui prælio,nemo poteſt uincere,niſi
fugiat,nemo poteſt firmiter perdurare,niſi carnem domet.Qui uino utitur, ignem portat in
gremio.Nolite,inquit Apoſtolus,inebriari uino,in quo eſt luxuria.Hoc prælium non ſuſti-
netur,niſi in abſtinentia & ieiunio. Vinū nocet,ſed uultus centuplo magis mulierū. Mulier
diaboli ſagitta eſt,qua in luxuriā homo cito trahitur.Nullus in hoc cōfidat uiuens.Si ſanctus
es,nec tamen ſecurus es.Mulier,uiri precioſam animam rapit.Nūquid abſcōdere poteſt ho-
mo ignem in ſinu ſuo,ut ueſtimēta illius nō ardeant? aut ambulare ſuper prunas,ut nō com-

burantur

A burantur plantæ eius? Homo & mulier, ignis & palea, Diabolus nunq̃ inſufflare ceſſat, ut ac-
cendatur. Huius prælij nunq̃ fiet uictor, niſi fugiẽs. Nunq̃ uiro cũ muliere ſint longa collo-
quia. Sola inſimul loqui faciat neceſſitas. Vir mulieris cuncta ſpernat munuſcula, & blanda
uerba, ſi nõ uult luxuriæ capi laqueis. Tanta ſit inter uirũ & mulierẽ raritas: ut alter alterius
nomen neſciat. Plurimi ſanctiſſimi iam ceciderunt hoc uitio, propter ſuam ſecuritatẽ. Timea-
tis filij: ſi in alijs peccatis timendũ eſt: in iſto multo plus, ſed uere dicam: Hodie ſub ſpirituali-
tatis nomine, nouum fit fornicationis genus à pluribus. Heu quid proferã? Hodie nõ uerecũ-
dantur homines, quinimò gloriantur cũ malefecerint. Aliqualis in mulieribus uiget uerecun-
dia, quanq; parua: ſed in uiris ita hæc creuit malicia: ut ille putetur inſipiens, qui huiuſmodi
doctus non eſt. Quid plura? Hæc ſua eſt feſtiuitas, hæc omnis prędicatio. Ob hoc frequẽtant
eccleſias, ut mulieres uideant, & earũ utantur colloquijs: quatenus inde luxuriæ amplius cre-
ſcat appetitus. Sed quid uir miſer gloriaris in malicia iſta? Forte quia potens es in iniquitate?
Centuplo plus peccas quàm mulier. Mulier mollis, & tu fortem te exiſtimas. Illa in domo ſe-
det: & tu uagando mille modis eã illaqueas, et aliquando eam cogis, ut ui faciat. Hæc cũ facis
quia deus tacet: tu cogitas, quod ſit tibi ſimilis. Sed ueniet tẽpus quo arguet te, & ſtatuet cõtra
faciem tuã. Vnde filij eſtote prudentes ſicut ſerpentes: & ſimplices ſicut columbæ, & pugna-
te uiriliter cum antiquo ſerpente. Sint lumbi ueſtri præcincti: & lucernæ ardẽtes in manibus
ueſtris: & tunc uiriliter agite, & confortetur cor ueſtrum: quoniã illi qui debellabant uos, time-
bunt: & in deo facietis uirtutem: & ipſe ad nihilum deducet tribulantes uos. Prædilecti mei,
diligite uos inuicem. Non enim accepi hoc ab homine, ſed à ſaluatore: Hoc eſt, inquit, præce-
ptum meum, ut diligatis inuicem. In ſola dilectione omnium uirtutum bona cõſiſtunt. Sicut
ex una radice multi exeunt rami: ſic ex charitate omnes generantur uirtutes. Si linguis homi-
B num, inquit Apoſtolus, loquerer & angelorum: ſi omnem habuero prophetiam: & nouero
myſteria omnia & omnem ſcientiam, ſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferã, cha-
ritatem autem non habeam, nihil ſum. Qui ueram habet charitatem, benignus eſt & patiens.
Ille ueram habet charitatem, qui non tantum proximos diligit per affectum cognationis &
carnis, ſicut ethnici & publicani faciunt: ſed ita diligit inimicum, ſicut amicum. In hoc uno po-
teſt homo agnoſcere ſi manet in charitate: ſi ab eo diligitur qui ei aduerſatur. Certe hic quàm
plurimum animaduertendum eſt. Sunt quàmplurimi qui diligunt, ſed male. Intantum enim
aliquem diligunt, ut dilectionem dei perdant. Qui aliquid ſupra deum diligunt, deo nõ ſunt
digni. In cunctis uirtutibus requiritur temperantia. Virtus ſemper uult medium. Nimis dili-
gere malum eſt: minus diligere malum eſt: ſed ut ius exigit diligere, bonum eſt. Omnis dile-
ctio quæ nocet, uitanda eſt. Propter nimiam dilectionem aliqui in luxuriam ceciderunt, pro-
pter modicam aliqui in inuidiam deuenerunt: multi orationes & dei obſequia dimiſerunt.
Hoc quippe agit ſuperfluus amor, ut quem diligit, ſemper uidere uellet. Nimius & ſtultus
amor, ignorat ſiquidem iuſticiam & ueritatem, ratione caret, modum neſcit, neq; aliud cogi-
tare poteſt, quàm quod diligit. Amor iſte non accipit de impoſſibilitate ſolatiũ, neq; ex diffi-
cultate remedium. Impoſſibile eſt hominem qui talem habet amorẽ, deo poſſe acceptabiles
orationes facere aut placere. Hic amor non eſt charitas ſed ſtulticia. Omnes noſtros debemus
diligere fratres, ſicut noſmetipſos: ita tamen ut uitia non diligantur. Punire malum, charitas
eſt: plus meliorem diligere, iuſtũ eſt. Sic diligendi ſunt homines, ut bonitas exaltetur, & uitiũ
deturpetur. Vera charitas exigit, ut deũ diligamus ex toto corde, & ex tota mente, & ex totis
uiribus noſtris: & ita ſingulariter, quod cũ deo nihil aliud diligamus, & proximũ noſtrũ ſi-
cut nos. In iſtis duobus mãdatis tota pẽdet lex, & ꝓphetæ. Qui ſine charitate eſt, ſine deo eſt,
quia deus charitas eſt, & charitas deus eſt. Qui manet in charitate, in cœlo iam cœpit habita-
re. In cœlo una eſt charitas omniũ beatorꝫ. Vbi charitas uera eſt, ibi inuidia nulla eſt, ibi am-
bitio nulla cognoſcitur, nec murmuratio, nec detractio, nec irriſio, ſed eſt omnibus una & ea-
dem uoluntas. Hoc ſcitote fratres, quia ſi non habetis charitatem perfectam ſub diabolica po-

teſtate

C teſtate eſtis:nec ultra uobiſcum deus habitat:& qui ſine deo eſt,in inferno eſt.

Idcirco prædilectiſſimi mei filij,hortor uos dum tempus habetis:ne in uacuum gratiã dei
recipiatis:gratia dei data eſt omnibus,per mortem filij eius.Dum tempore iſto breuiſſimo ui
uimus,ſeminemus,quod poſtmodũ ſuo tẽpore metemus. Breues dies hominis ſunt. Præci-
ditur uelut à texẽte uita ueſtra:tanq̃ fur,mors uenit.Cũ mortuus fuerit homo, nõ ſimul de-
ſcendit cũ eo gloria domus eius.Diuites in bonis q̃uis minimis,ducunt dies ſuos:& in pun-
cto ad inferna deſcendunt.Opera cuiuslibet ſequuntur illũ.Per rarum eſt, ut hominis cuius
ſemper mala fuit uita,bona ſit mors.Siue malũ ſiue bonũ tempore iſto fecerimus,illud idem
poſt finem mortis inueniemus.Non expectetis:quia tempus iſtud acceptabile eſt.Dum lucẽ
habetis,non ambuletis in tenebris. Qui ambulat in tenebris, neſcit quò uadat. Lux ueſtra
Chriſtus eſt,quæ lucet in tenebris:& illuminat omnem hominẽ uenientem in hunc mundũ.
Vt ergo filij lucis ſitis,& tenebræ uos non comprehendant:ad ipſum accedentes lapidem ui
uum:ab hominibus quidẽ reprobatũ,à deo autem electũ & glorificatũ: & ipſi tanq̃ lapides
uiui ſuperædificabimini:et in omnibus exhibeatis uoſmetipſos ſicut dei miniſtros, in multa
patientia,in tribulationibus,in neceſſitatibus,in anguſtijs,in plagis,in carceribus, in ſeditio-
nibus,in laboribus,in uigilijs,in ieiunijs,in caſtitate,in ſcientia,in longanimitate,in ſuauitate,
in ſpiritu ſancto,in charitate non ficta,in uerbo ueritatis,in uirtute dei.Non ſit inter uos men
dacium.Omnis uir mendax,abominabilis eſt deo.Eſt eñ deus ueritas:& ueritati obſtat mẽ-
dacium.Omne fugiatis uerbũ ocioſum.De quolibet enim uerbo ocioſo & uano reddemus
deo rationem.Silentiũ diligite.Vbi eſt multiloquiũ,ibi frequenter mendaciũ: ubi mendaciũ
eſt,ibi peccatum.Sermo indicat qualis eſt homo.In ore ſacerdotis uel monachi, nullũ unquã
ſit uerbum,in quo non ſonet Chriſti nomen,ſemper diuinã ruminet legem.Etenim qui in le-
ge domini meditatur die ac nocte:non abiens in conſilio impiorum,neq; in uia peccatorum:
erit tanquàm lignum plantatum ſecus decurſus aquarum:cuius folia non decident,ſed dabit
D fructum in tempore ſuo:& omnia quæcunq; fecerit,ſemper proſperabuntur. Certe nil tam
nocet homini,quàm mala ſocietas.Talis enim efficitur homo,qualium ſocietate fruitur.Nũ-
quàm cum agno lupus habitat.Vir certe caſtus,luxurioſi ſocietatem fugit. Pluſq̃ impoſſi-
bile puto uirum diutius in bonis permanere operibus, qui malorum aſſidua conuerſatione
utitur.Cum ſancto,Pſalmiſta uociferat,ſanctus eris:& cum uiro innocente,innocens eris: &
cum electo electus eris:& cum peruerſo peruerteris.Sicut enim mala nocet cõuerſatio: ita bo
na prodeſt.Nihil poteſt huic comparari theſauro.Qui bonam inuenit ſocietatem, uitam in-
uenit:diuitijs affluit.Certe uere dicã:Perraro homo uel bonus,uel malus efficitur,niſi ob ſo-
cietatis cauſam.Pueri cor tanquàm tabula in qua nihil pictũ eſt,fore dicitur. Illud ergo quod
à ſocietate recipit,uſque ad ſenectam retinet,ſiue bonum ſiue malum ſit.Raro cum iuuene iu
uenis habitet.Nam ignis ſi apponatur igni, calorem non extinguit ſed enutrit. Semper uir
quem delectat ſapientia,ſe maiori ætate & ſapientia ſocius exiſtat. Alioquin ſi ſibi ſimili ſo-
cietur,aſſidua ſocietate,de ſtulticia in ſtulticiam dilabetur. Ante omnia autem filij mei,no-
lite iurare omnino,neq; per cœlum,neq; per terram,neq; aliud quodcunq; iuramẽtum. Sit
autem ſermo ueſter eſt,eſt:non,non.Cuius in ore frequens ſonat iuramentum,in ipſo homi-
ne parua eſt dei cognitio & dilectio.Si non eſt quod iuro,deũ eſſe nego.Præceptũ eñ dei pro
hibet:Nõ aſſumatis nomen dei in uanũ.Orationibus inſtate cõtinuis.Multum ualet frequẽs
oratio & deuota.Oratio hominẽ à terra ſubleuat,ad cœleſtia uehit,& facit hominem cũ deo
loqui.Gratias ab eodẽ obtinet,dummodo ſit deuota & mixta lachrymis.Multum ualet ora-
tio frequens conſperſa lachrymis ad promerendam diuinã clementiam, ad exauditionis be-
neficium.Obtinuit Ezechias ſtatim gratiã à domino ſuis lachrymis & orationibus, ut muta-
ret ſententiã quam ſibi indixerat.Liberauit dñs Suſannam à iudicio diræ mortis,propter ora
tionem & lachrymas.Orationibus Eliæ,cœlũ dedit pluuiam,quod clauſum fuerat tribus an
nis & ſex mẽſibus.Si quo egetis,petatis à domino orationibus & lachrymis in fide nihil dubi

tantes

A tantes.Quia qui fidem habet ut granum ſinapis:quicquid petierit fiet ſtatim illi.Idem domi-
nus eſt diues in omnibus:qui tunc erat & nunc eſt.Spes ueſtra,gaudiũ ueſtrum,cogitatio ue-
ſtra:& omne deſideriũ ueſtrũ ſit ſemper deus.Quoniam ex ipſo,& in ipſo,& per ipſum ſunt
omnia:in quo uiuimus,per quẽ mouemur & ſumus:ſine quo nihil penitus ſumus. Iam filij
mei non multa loquar uobiſcũ.Venit enim hora ad quã natus ſum.Hac conditione huc ue
ni ut exirem.Nunq̃ natus fuiſſem,ſi mori non debuiſſem.Suo proprio non pepercit dñs fi-
lio:ſed pro nobis omnibus fecit eũ mori in crucis ſtipite,per cuius mortem mors noſtra mor
tua eſt.Nemo enim noſtrũ ſibi uiuit uel moritur.Siue enim uiuimus,dño uiuimus:ſiue mo-
rimur,domino morimur.Siue ergo uiuimus ſiue morimur,domini ſumus. In hoc enim uo-
catus Chriſtus uiuorũ dñs & mortuorum.Si enim Chriſtus mortuus eſt (certe nõ eſt ſeruus
maior dño ſuo)idcirco & nos moriemur.Si enim reſurrexit,habemus ſpem firmiſſimã quod
& nos reſurgemus.Et ſi Chriſtus ſic reſurrexit ut amplius nõ moreretur: certe & nos poſt re
ſurrectionem noſtrã nunq̃ moriemur,ſed ſemper cũ ipſo in gloria ſtabimus. Cũ enim mor-
tuus fuit Chriſtus:uetus homo noſter ſimul mortuus eſt:ut deſtrueretur corpus peccati,& fie
remus unum corpus cũ illo.Idcirco ſi reſurrexit Chriſtus,& nos reſurgemus cũ illo: quia ſu-
mus membra eius.Si aũt & Chriſtus nõ plus morietur,et nos ſimiliter.Quo quidẽ dilectiſſi-
mi filij mei,ſi nunc morior,credo quod redẽptor meus uiuit:& in nouiſſimo die de terra ſur-
recturus ſum:& rurſum circũdabor hac pelle mea:et in iſta propria carne mea uidebo ipſum
ſaluatorem:quẽ uiſurus ſum ego ipſe qui nunc loquor,quẽ hic nunc cernitis morientẽ, & nõ
certe alius loco mei.Et iſti proprij mei oculi quibus uos uideo, conſpecturi ſunt.Vnde dile-
ctiſſimi filij mei uidete quomodo caute ambuletis:non quaſi inſipientes, ſed ut ſapientes. Et
nolite ſecundũ carnẽ ambulare:quia ſi ſecundũ carnẽ ambuletis,moriemini. Sed ſpiritu am-
B bulantes,& facta carnis mortificantes,nũc mecũ exultate,cantate & pſallite.Abijcite ueſtimẽ
ta luctus & triſticiæ.Spargite cinerẽ de capite ueſtro.Iubilate deo,pſalmũ dicite nomini eius:
date gloriam laudi eius,quoniam hucuſq; tranſiui per ignem & aquam:& ecce nunc inducit
me in refrigerium.Introibo in domum domini,& reddam uota mea de die in diem. O quã-
tum lucrum mihi eſt mori:quoniam uiuere deinceps meum Chriſtus erit. Ecce terreſtris do-
mus huius habitationis diſſoluitur:ut alia ſuccedat non manufacta, habitatio æterna in cœ-
lis.Ecce quod mortale eſt ueſtimentum exuor, ut æternum induar. Hucuſque peregrinatus
ſum:iam redeo ad patriam.Ecce brauium capio,pro quo in agone cucurri. Ecce portum at-
tingo quem tanto deſideraui deſiderio.Ecce de tenebris ad lucem: de periculis ad ſecuritatẽ:
de inopia ad diuitias:de prælio ad uictoriam:de triſticia ad gaudiũ:de temporali uita ad per-
petuam:de fœtore ad odorem ſuauiſſimum uehor.Hic cæcus ſum & illuminor : undiq; uul-
neratus & ſanor.Hic ſemper contriſtatus ſum : & ecce iam lætificor. Vere hic uiuẽs mortuus
ſum,& iam uere uiuificor.Vita mundi non uita ſed mors:uita fallax,uita onuſta triſticijs: im
becillis & umbratica,uita mendax.Nunc flores,& ſtatim areſcis:uita priuans,uita cui ines,ui
ta fragilis,uita momentanea & caduca:quæ quanto magis creſcis, tanto magis decreſcis. Cũ
plus procedis,plus ad mortem propinquas.O uita plena laqueis, quot in mundo homines
illaqueas,quot per te iam ſuſtinent tormenta infernalia?Quam beatus qui tuas agnoſcit fal-
lacias:quàm beatior qui de tuis non curat uanis blanditijs,quàm beatiſſimus qui te bene pri-
uatus eſt.Melior eſt negociatio mortis argento & auro, primi & puriſſimi eius fructus. O
mors dulcis & iocunda.Non certe mors quæ uitam ueram largiris,quæ fugas febres & uul-
nera:fames extinguis & ſitim.O mors iuſtiſſima & pia bonis : et malis aſpera : humilias ſu-
perbum,diuitem & potentem:et exaltas humilẽ.Per te pauperes ſatiantur cũ auarũ proijcis.
Tu malis da. ſupplicium,& iuſtis æternũ præmiũ.Veni ſoror mea,ſponſa mea,amica mea,
dilecta mea:indica mihi quem diligit anima mea.Oſtende mihi ubi paſcat dñs meus: ubi cu
bet Chriſtus meus.Ne dimittas me amplius uagari per inuium huius incolatus mei. Exurge
gloria mea.Porrige mihi manũ:trahe me poſt te.Apertũ eſt cor meũ,ut exurgam , & poſt te
curram

C curram in odore unguentorum tuorũ,donec introduxeris me in cellaria domus dñi mei, ut exultem & gaudeam cũ apparebo ante faciem ſuã. Tunc cantabo & pſalmum dicã dño. Ecce tu pulchra es amica mea:iam noli morari amplius. Ecce omnes dies mei defecerunt & anni mei tranſierunt uelut umbra. Cõuertere aliquãtulũ ſuper me:quia te inuenire exultaui, & in te delectatus ſum omnibus diebus uitæ meæ. Suſcipe me:nam cũ ſuſcepiſti dñm meũ,me ſal uaſti,me uiuificaſti. Iam reſpice in me,ſaluum me fac,& libera me de aquis multis,et de manu filiorum alienorum. Erue de carcere animã:& reduc eam per gratiã,quam operata fuiſti ſuſci piendo dñm meum,unde exulaui per culpam,quã perpetrauit meus genitor Adam : Veniã per te in hortum dilecti mei,ut comedam fructum pomorum ſuorum. Defecerunt ſicut fu mus dies mei,& caro mea iam ſicut fœnum aruit. Ecce iam uenit tempus miſerendi mei, noli tardare,accelera ut eripias me,quia amore langueo. Per te bona mors,fructum recipimus bo norum quæ facimus,cognoſcimus præmia quæ ſperamus. Antequã uenias,deum ex parte co gnoſcimus:dum ueneris,perfecte uidebimus cum ſicuti eſt. Nigra es ſed formoſa, pulchra es & decora,fauus diſtillans labia tua. Terribilis es,& quis reſiſtet tibi? Terribilis quidẽ apud re ges terræ:aufers ſpiritum principũ:notam facis humilibus uirtutem tuã:tu cõfringis cornua peccatorum,& exaltas cornua iuſtorũ. Illuxerunt coruſcationes tuæ orbi terræ,uidit & cõmo ta eſt terra. Aperi mihi dulcis ſoror & amica mea ianuas uitæ,quas aperire mihi promiſiſti cũ fuiſti cum domino meo,ut iam ſit in pace locus meus,et habitatio mea in Sion. Expolia me iſta mortali tunica mea quam fero,ut induam me ueſtimentis lætitiæ. Anima mea liquefacta eſt,ut inuenire poſſim dilectum meum quem in mundo quæſiui & non inueni. Inuenerunt me in hac ſolitudine cuſtodes,qui circũeunt ciuitatem,percuſſerunt me, & uulnerauerũt me, & tulerunt pallium meum cuſtodes murorum. Percuſſus ſum & humiliatus ſum à uoce ma lorum & dolorum. Tota die exprobrabant mihi inimici mei:loquẽtes ãduerſum me lingua doloſa,& ſermonibus odij circundantes me,et expugnantes me gratis,poſuerunt aduerſum

D me mala pro bonis & odium pro dilectione mea. Ergo iam bona mors propera:cõfringe ar cum,cornu,ſcutum,gladium & bellum. Si moraris,iam deficit pauliſper ſpiritus meus pro pter multitudinem dolorum meorum. Iam conſolationes tuæ lætificent animam meam. Ho die uocem meam audiens:noli obdurare cor tuum. Quando ueniam & apparebo ante faciẽ dei:ut inhabitem in domo ſua in longitudine dierum? Fuerunt mihi in miſeria huius uitæ la chrymæ panes die ac nocte:labores,cõtumeliæ,afflictiones,ærumnæ,fames,ſitis,ieiunia,uigi liæ,tentationes & peſtilentiæ. Audi gemitus uinculati,ſolue colligationes meas. Accipe filiũ hic famelicum in regione aliena:& redde eum patri ſuo. Suſcipe ulceribus plenum:& colloca eum in ſinu Abrahæ patriarchæ. Fac me intrare in uineam domini ſabaoth,ut non ſtem hic ocioſus. Suſcipe me de manu iniquitatis & deduc me in uiam æternam. Educ me de tenebris & umbra mortis. Diſrumpe uincula,ſolue compeditum,illumina cæcum,erige eliſum,cuſto di aduenam & pupillum. Sedenti in tenebris,et habitanti in regione umbræ mortis, oſtende lumen tuum:illumina nũc me,ut nunquã amplius obdormiam in morte. Hæc & his ſimilia proſequente ſanctiſſimo uiro,omnium aſtantium creuit mœror & triſticia ; nec quis noſtrũ poterat ſe à lachrymis continere,ſed omnium una erat uox plangentium. Quid ſine te facie mus pater? quò pergemus? Vineam iſtam ex Aegypto tranſtuliſti & plantaſti eam : ut quid auertis faciem tuam ab ea? In lumine uultus tui ambulabamus:gloria uirtutis noſtræ tu eras. Heu quid ſine te amplius faciemus? Tu pater, tu doctor & refugiũ,tu exemplar innocentiæ: utinam nobis tecum mori liceat. Iam ad nihilũ deueniemus: ſicut oues erimus ſine paſtore. Ad nihilum deueniemus uelut aqua decurrens:non erit qui conſoletur nos. Fient filij tui or phani:et famẽ patientur ut canes:circũeuntes undiquã te non inuenient. Heu quãtus ſuper nos cecidit ignis. Non te deinceps uidebimus ſolẽ. Congregatio quid faciet fideliũ ſine te? Tu di ſperſio hæreticorum eras:tu interfector eorum gladio oris tui. Tu corũ malleus & ſecuris,cõ terens eorum dentes in ore ipſorum:molas leonum confringens:et deducens eos in puteum interitus.

A interitus. Gaudebunt nunc & exultabunt, & humiliabunt populum tuum, & hæreditatem
tuam uexabunt. Captabunt in animam iuſti, & ſanguinem innocentem condemnabunt. In-
cendent igni ſanctuarium dei, & ueritatē fidei lacerabunt. Tunc ille motus his uerbis, aliquā-
tulum lachrymatus eſt, ut totus ſemper in domino miſericordiæ uiſceribus affluebat, cōuer-
ſusq; ad eos, hac eis flentibus uoce reſpondit: Eia boni milites Chriſti, confidatis in domino,
& in potentia uirtutis eius. Nolite timere, conſequemini à domino miſericordiam, ſi ſperabi-
tis in eum. Eſt enim ipſe pius & miſericors, & nullū deſerit ſperantium in ſe. Quis confiſus eſt
in domino & derelictus eſt? Si autem nūc uos derelinquo, dominus nónne uos recipiet? Ipſe
enim legem uobis cōſtituet in uia ſua, diriget uos in ſemitam rectam, & nō tradet uos in ani-
mas perſequentiū uos. Viriliter ergo agite, & confortetur cor ueſtrū & ſuſtinete dnm. Eſt eñ
deus in cœlo pius & miſericors, qui ſuos mille modis ſcit iuuare famulos. Non turbetur cor
ueſtrum neq; formidet. Sperate in domino, & effundite coram illo corda ueſtra, quia ipſe ad-
iutor erit ueſter. Si enim abeo nunc, iterum me uidebitis, & gaudebimus inſimul. Quia non
multo poſt hos dies quò ego uado, & uos poteritis uenire: & ubi ego ero, & uos eritis in gau
dio, quod nemo tollet à uobis. Memētote filij chariſſimi, quomodo poſt mortē Moyſi deus
elegit Ioſue in ducem & protectorē populo ſuo: Et eleuato Elia per turbinem curru igneo in
cœlū, fecit Heliſeum in populo eſſe prophetā, in quo duplex requieuit ſpiritus Heliæ. Nun-
quid nunc exinanita eſt manus domini? An oblitus eſt deus miſereri, aut cōtinebit in ira mi-
ſericordiam ſuam? Dominus erit pars hæreditatis ueſtræ & calicis ueſtri, & ipſe reſtituet uo-
bis hæreditatē ueſtram. Suſcitabit nāq; ex uobis alium paſtorem, cui dabit uerbum euange-
lizandi, & ille ingredietur ſine macula, & operabitur iuſticiā. Et rogo deum meū, qui eduxit
& reduxit me ſecundum uoluntatē ſuam, ut ſi quis in me fuit ſpiritus ad obediēdum præce-
ptis ſuis, quod in iſto quem uobis mittet paracleto & paſtore fiat duplex. En Euſebium filiū
meum dilectiſſimū habebitis uobiſcum, & ipſum tanquam me audietis. Ipſe enim erit uobis
B in patrem, & uos ei tanq; filij obedietis in charitate cū omni humilitate & māſuetudine, & cū
omni patiētia. Si quid uobis fuerit neceſſitatis referetis ad eū. Obſecro uos ut ſolliciti ſitis ſer-
uare unitatē ſpiritus in uinculo pacis. Vnum corpus & unus ſpiritus ſitis, ſicut uocati eſtis in
una ſpe uocationis ueſtræ. Vnus eſt deus & pater omniū Ieſus Chriſtus: cui ſoli in una ſimul
uiuentes fraternitate placere cupiatis. Ergo eius eſtote imitatores ſicut filij chariſſimi, & am-
bulate in dilectione, ſicut & ipſe dilexit uos, & tradidit ſemetipſum pro uobis, ut uos redime-
ret, & faceret uos ſibi acceptabiles ſectatores bonorū operum. Vnicuiq; ueſtrū det ipſe gra-
tiam ſecundū menſurā donationis ſuæ. Det uobis de rore ſpiritusſancti abunde, ut habeatis
cor ad colendum eum. Adaperiat cor ueſtrum in lege ſua, & in præceptis ſuis, ut cognoſcatis
eum, & faciatis eius uoluntatem, nec uos unquam deſerat. Tu autem mi fili Euſebi conſurge,
cōſurge, induere fortitudinem, ſemper ſubditus eſto domino, nec æmuleris eum ut nequiter
facias. Salus tua deus in ſempiternum erit, & iuſticia tua non deficiat. Humilior ſis omnibus:
leua in cœlum oculos tuos: lex dei ſemper ſit in corde tuo. Noli timere opprobrium homi-
num, & blaſphemias eorū ne metuas. Si ſperabis in domino, aſſumes fortitudinē, & uenient
tibi pennæ ut aquilæ, & uolabis, & nō deficies. Vniuerſa legis domini ſecure loqueris omni-
bus. Ne timeas à facie hominū, quia cū illis ſemper eſt dominus cū quibus eſt ueritas: deſcē-
ditq; cū illis in foueam, & in uinculis non dereliquit eos, ſed à ſeductoribus tutatur eos, & eſt
illis adiutor & protector in tempore tribulationis. Certe non facile timet mortem hanc: imò
ut plus dico, odit hanc uitam, qui ſe bene agere cernit. Ecce cōſtituo te ſuper ſocietatem iſtam,
ut euellas & deſtruas, & diſſipes & diſperdas, reædifices & plantes. Oportet te enim eſſe irre-
prehēſibilem. Poteſt male alios corrigere, cui poteſt is quem corrigit dicere: Et tu ſimiliter fa-
cis. Tibi amodo maior erit labor, ſed maius præmium. Eſto ſobrius, prudens & pudicus,
hoſpitalis & doctor. Nemini uiolentiam facito, ſed omnes æqualiter dilige: & tanto plus
quanto meliores. Non ſis perſequutor, ſed modeſtus: non litigioſus, nec cupidus. Tu autem

C predica oppertune uerbũ dei. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata utilis eſt ad docendũ. Acquire uerba quæ prædices oratiõibus. Valet enim huiuſmodi prædicatio & doctrina ad illuminandum & arguendũ, ad corripiendũ & ad erudiendum in iuſticia, ut perfectus ſit audiẽs, & in omni bono opere inſtructus. Eſt enim Chriſtus Ieſus in cœlo ſedens ad dexteram uirtutis dei, reuelans myſteria, & docens omnem ſcientiam. In omnibus fili dilectiſſime teipſum prebe exemplũ bonorũ operum, in omni ſanctitate & bonitate. Nam capite patiente, totum debilitatur corpus. Vt ergo breuiter te doceam: facies omnia bona ſi timueris deum. Patri meo reuerendiſſimo Damaſo Portuenſi epiſcopo ſcribens, facies mei memoriam, ut habeat me in oratiobus ſuis, nec corrumpi dimittat opera, quæ tanto labore contexui, ab hominibus iniquis & doloſis, à quibus ſæpe expugnatus ſum à iuuentute mea. Eccleſiam prudenter cuſtodiat, ſciens quoniã mali erigent ſe illaqueantes animas ſimplicium, quos conatus ſum educere in uiam rectam, loquentes in ore ſuo, & gladiũ habẽtes in labijs ſuis. Quoniã obmutui & ſilui à bonis, & proiectus ſum in monumento dormiens. Spero enim in domino quod benignus eſt, & non derelinquet fideles ſuos. Gaudiũ enim habeo magnum & conſolationẽ præſumens de miſericordia domini, quod uirũ mirabilem & multæ ſcientiæ & bonitatis Auguſtinũ Hipponenſem epiſcopum poſt me relinquo. Propter quem multã habeo fiduciã in Chriſto Ieſu ſuſtentandi fidem ueſtrã. Cui de me ſcribens hocipſum rogato, ut tanquã fidelis pugnet miles, ne ueniant (quod abſit) mala gẽti noſtræ. Theodoſio ſenatori, & oĩbus in Chriſto fratribus me recommendes. Finitis his uerbis, uir ſanctiſſimus iucunda uoce uerſus ad fratres inquit: Accedite huc ut tangam uos filij mei anteq̃ à uobis recedam. Ad quẽ appropinquantibus illis, ſingulos brachij ut melius poterat amplectens, cuilibet pacis oſculum tribuit. Deinde uocem mediocriter eleuans, uultu placido & iucundo, extenſis in cœlum manibus, conuerſisq́; ad dominum oculis gaudij lachrymis inundantibus dixit: Pie Ieſu, uirtus mea,
D refrigerium meum, ſuſceptor meus & liberator meus, laus mea, in quem ſperaui, cui credidi, & quem dilexi, ſumma dulcedo, turris fortitudinis, & ſpes mea a iuuẽtute mea: uoca me dux uitæ meæ, & ego reſpõdebo tibi: Operi manuũ tuarum, quod tu de limo terræ creator oĩm formaſti, quod oſſibus & neruis compegiſti, cui uitam & miſericordiã moriens tribuiſti, tuę clementiæ porrige dexteram. Iube domine, ne moreris: quia tempus eſt ut puluis in puluerẽ reuertatur, & ſpiritus redeat ad te ſaluatorem, qui huc miſiſti illum. Aperi illi ianuas uitæ. Nam cum pro me in ligno crucis tanq̃ latro pepẽdiſti, tu promiſiſti mihi quod eum reciperes. Veni dilecte mi: teneam te, nec dimittam te, introduc me in domum tuam. Tu ſuſceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum: ſalus mea & benedictio mea. Suſcipe me miſericors deus ſecundũ multitudinem miſerationũ tuarum. Nam latronẽ ad te currentẽ in cruce moriẽs ſuſcepiſti. Poſſideam te beatitudo ſempiterna. Cæcum iuxta uiam clamãtem: Ieſu fili Dauid miſere mei, lumine tuæ uiſionis æternæ illumina. O lux inuiſibilis, qua carens Tobias clamabat: Quale mihi gaudium eſt cum in tenebris ſedeo, & lumen cœli non uideo? O lux ſine qua non eſt ueritas, non eſt diſcretio, non eſt ſapientia neq; bonitas: Illumina oculos meos ne unquam obdormiã in morte, ne quando dicat inimicus meus: præualui aduerſus eum. Tædet anima meam uitæ meæ, loquar in amaritudine animæ meæ, ægrotus ſum: Infirmata eſt in paupertate uita mea, oſſa mea ſicut in frixorio confrixa ſunt. Et ideo ad te domine curro medicum. Sana me domine & ſanabor: ſaluũ me fac & ſaluus ero. Et quoniam in te confido non erubeſcam. At quis ego ſum pęſſime deus, ut tam audacter loquar ad te? Peccator ſum, & in peccatis totus natus, & genitus & educatus, cadauer putridũ, uas fœtidũ, eſca uermiũ. Heu mihi domine, parce mihi. Quæ uictoria ſi pugnando mecũ me uiceris, qui ſum minus q̃ ſtipula ante faciẽ uenti? Dimitte omnia peccata mea, & erige de ſtercore pauperem. Certe domine ſi placet dicam, non debes me ad te currentem fugere: quia tu es deus meus. Caro tua de carne mea, & oſſa tua de oſſibus meis. Propter hoc nanq; non relinquens patris dexterã, adhæſiſti meæ humanitati, factus deus & homo, quod prius eras permanens

in una

A in una eademq́; perſona. Et hoc quare tam arduum & inopinabile perpetraſti, niſi ut confidenter ad te recurrerem quaſi ad fratrē, & ut mihi tuā miſericorditer condonares diuinitatē? Quapropter exurge & adiuua me dn̄e, exurge & ne repellas me in finē. Sicut ceruus deſyderat ad fontes aquarū, ita ſitiens anima mea petit te fontē uiuū, ut hauriat aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris, ne ſitiat amplius. Quando ueniet & apparebit ante faciem tuā? Domine mi quando reſpiciens reſtitues animā meā à malefactis eorum, & à leonibus unicam meam? Vtinam appenderent peccata mea quibus iram merui, & calamitas quā patior in ſtathera, quaſi arena maris grauior hæc appareret. Vnde & ſi amplius expectes, tribulationem & dolorem inueniam. Veni gaudiū ſpiritus mei, ut delecter in te. Reuela mihi miſericordiā tuam lætitia cordis mei, inueniā te deſyderiū meum. Sicut ſeruus præſtolatur finem operis ſui, ſic & ego expecto te. Intret poſtulatio mea in conſpectu tuo dn̄e, & fiat manus tua ut ſaluū me faciat. Ecce uirū qui deſcendens à Hiericho, captus à latronibus, uulneratus ſum, ſemiuiuus relictus ſum, tu pie Samaritane recipe me. Peccaui nimis in uita mea & malum corā te feci. Nō te cognoui, ingratus fui tot beneficiorū tuorū, non ut decebat te laudaui. Forte multotiens ueritatē tacui. In corde meo cum pulſabas ad oſtiū cordis mei, piger fui, ut te reciperē reuerenter. Corpus putridū qđ uelut umbra declinatur, nimio dilexi affectu. Verbis uanis os inquinaui. Mens mea nō ſemper fuit in teſtamento legis tuæ. Non auerti oculos meos ut non aliquando uiderēt uanitatē. Aures meas qn̄doq; uerbis inutilibus inquinaui. Manus meas ad proximi neceſſitatē multotiens non extendi. Pedibus ad inquitatem cucurri. Quid plura dicam? A planta pedis uſq; ad uerticē capitis nō eſt in me ſanitas. Certe niſi in ligno crucis moriens me adiuuiſſes, digna erat habitare in inferno anima mea. Ego pie Ieſu ſum pars tāti precij, pro me ſudiſti ſanguinem tuū precioſum, nō me refutes. Ego ſum ouis quæ erraui; require eam bone paſtor, & appone eā ouili tuo, ut iuſtificeris in ſermonibus tuis. Nā ꝓmiſiſti mihi, qđ quacunq; hora peccator ingemuerit ſaluus erit. Dolēs factus ſum, iniquitates meas ego

B cognoſco, & delicta mea coram me ſunt. Vere nō ſum dignus uocari filius tuus, quia peccaui in cœlum & coram te. Auditui meo dabis gaudiū & lætitiā. Auerte faciem tuam à peccatis meis. Dele iniquitates meas ſecundū magnā miſericordiā tuam. Ne proijcias me à facie tua. Non ſecundū peccata mea facias mihi neq; ſecundū iniquitates meas retribuas mihi. Sed adiuua me deus ſalutaris meus, & ꝓpter honorē nominis tui libera me. Benigne fac in bona uoluntate tua, ut inhabitē in domo tua omnibus diebus uitæ meæ, ut in ſeculum ſeculi cū habitantibus in ea laudē te. Surge ꝓpera ſponſe dilectiſſime animæ meæ, & noli cōſiderare qđ fuſca & nigra eſt peccatis. Oſtēde illi faciem tuā. Sonet uox tua in auribus ſuis: Vox tua dulcis & facies tua decora. Ne auertas eā à me, & ne declines in hac hora à ſeruo tuo. Ne tradas me in animas perſequentiū me, expecto te dn̄e. Credo uidere bona domini in terra uiuentiū. Veni ergo dilecte mi, egrediamur in agrum, uideamus ſi floruit uinea. Conuerte planctum meū in gaudium mihi. Inclina ad me aurē tuā: accelera ut de hac lachrymarū & miſeriarum ualle eripias me. Hæc ubi uir ſanctiſſimus continuatis lachrymis, & manibus in cœlum erectis dixit, parumper ſiluit. Deinde fratres intuens dixit: Pręcipio uobis filij mei dilectiſſimi, per uirtutem & nomen domini Ieſu, ut corpus meum cum diſſolutū fuerit, in terra iuxta pręſepe domini noſtri nudum ſepeliatis, ut illud ferat ſecum rediens, quod ueniens apportauit. Nudus inde egreſſus ſum, nudus reuertar illuc. Societur terra terræ: non licet terram ſociari lapidibus. Appetit eñ naturaliter ſuum ſimile quodlibet. Iterum rogo uos ut dn̄i mei afferatis corpus quatenus in ſuo lumine uideā lumen, ut firmans ſuper me oculos ſuos det mihi intellectum & inſtruat me in uia qua gradior. Tunc quidā frater ad locū accedens, ſacratiſſimū corpus Ieſu Chriſti obtulit. Qđ ubi uir domini uidere potuit, nobis ei auxiliātibus, proſtrauit ſe in terram pronus, uoce & lachrymis quantum poterat clamās: Domine quis ego ſum, ut ſim dignus quod ſub tectum meū intres? Meruit hoc peccator homo? Certe domine nō ſum dignus. Nunquid ego melior ſum q̄ omnes patres mei? Tu noluiſti Moyſi uno ictu oculi te

 monſtrare

C monſtrare. Cur nunc tantum te humilias, ut patiaris ad hominem deſcendere publicanum & peccatorem? Et non ſolum cum illo manducare uis, ſed teipſum manducari ab illo iubes. Cunc͡q; prope illum eſſet ſacerdos, erigens ſe uir glorioſus, genubus flexis cum cunctis tenentibus, magnis lachrymis & ſuſpirijs, & quàmpluries percutiens pectus ſuũ dixit: Tu es deus meus & dominus meus, qui pro me paſſus es, an forte alius? Certe tu ille qui cum deus eſſes ſolus ante omnia tempora & ſine principio genitus à deo patre æterna & inueſtigabili generatione, qui cum ipſo patre & ſpiritu ſancto unus deus es, permanens illud idem quod eras & es, intra unius puellæ corpuſculum te clauſiſti factus homo ſicut ego ſum. Vere & deus & homo es. Sic enim in uirginali utero hominẽ ſuſcepiſti, quod nec ſine homine deus es, nec ſine deo homo: quamuis neq; humanitas ſit diuinitas, nec diuinitas humanitas. Non ſunt confuſæ naturæ, quãuis ſit una & eadẽ in te perſona. Nónne es caro & frater meus? Vere ſic. Famem habuiſti, ſitiſti, fleuiſti, meas infirmitates habuiſti ut ego. Sed tamen in te peccandi infirmitas & defectus non fuit ut in me: non em̃ peccare potuiſti ut ego. In te fuit corporaliter & eſt omnis plenitudo gratiæ: non enim data fuit tibi gratia ad mẽſuram. Tua enim anima ſtatim cum unita inſeparabiliter fuit diuinitati, omnia perfecte ſciuit & potuit, quæ ipſa ſcit & poteſt diuinitas. Quantum ad diuinam naturam, quæ in te eſt, æterno patri deo æqualis es. Sed ob illam, quam pro noſtra redemptione aſſumpſiſti humanitatẽ, minor es, nec tamẽ ex eo aliquod incurris uituperium. Tu nempe es ille quem in Iordanis alueo baptizante Ioãne, uox ſubito paterna cœlitus intonuit: Hic (inquiens) eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Et ſpiritus ſanctus in te ut columba deſcendens, te unum eſſe cũ patre, & eundem in ſubſtantia declarauit. Tu bone Ieſu pro me crucis tam grande in tuo iſto, quod præſens cerno, corpore ſubiſti ſupplicium, ut mortẽ, quam meis incurreram flagitijs, interimeres: animas antiquorũ quas dudum diabolica poteſtas miſeras infernalibus manſio

D nibus retinebat recuperares, & totam humanam naturam, quæ corruerat in mortem perpetuam, tuo cum ipſa pacificato patre ad uitam interminabilem, tuo, quẽ pro ipſa fudiſti precioſo ſanguine, reuocares. Cuius quidem uitæ, die reſurgens tertia, de illo in quo mortuus iacuiſti barathro, certitudinem firmiſſimam comprobaſti. Quo quidem noſtra eſt ſolidata fides & aucta ſpes: ut ſicut incorruptibilis & impaſſibilis & immortalis reſurrexiſti, ita ſimiliter & nos reſurgemus. Tu certe bone & pie domine poſt tuam mirabilem & ſingularem reſurrectionem quadraginta expletis diebus, quibus experientia lucida indiciorũ multiplicium, te ab inferis uiuum reſurrexiſſe declaraſti, & ut nulla dubitationis oriretur caligo, ad cœlos cunctis cernentibus diſcipulis tua propria uirtute aſcendiſti, mihiq; ianuas reſerans paradiſi, ad dei patris omnipotentis dexterã conſediſti, ubi ſine fine ſedes. Tu inſuper bone Ieſu à deo conſtitutus iudex uiuorũ & mortuorũ: ſicut in illa die aſcendiſti, ita in tremendo & horribili uniuerſalis iudicij die deſcendes reddere ſingulis ſecundum opera quæ fecerunt. Coram te certe tunc procident reges, omnis ſtrata erit dominatio. Te tunc omnes timebunt, qui te nũc contemnunt. Quid tunc tibi infelices, qui nũc cum malefecerint gloriantur, dicent: qui te oia ſcientem cernẽt, quibus nullum amplius erit remedium miſericordiæ? Quid in cõſpectu potentis omnia, cernentis omnia, & ſolum quod iuſtum eſt iudicantis, facient miſeri, qui totum ſuum in mundi uanitatibus & flagitijs amiſerunt tempus, plus diuitijs fallacibus q̃ tibi inſiſtentes, plus filios & filias, & mundi gloriam momentaneã q̃ te diligentes, cum tuũ erga eos iratum cernent uultũ, cum tam ſeueram expectabunt ſententiã, cum eos de minimo quoque cogitamine & propria accuſabit conſcientia, & dæmonum caterua, & ſimul quælibet creatura, quã te deum offendendo offenderunt: cum uidebunt ſtatim cum fuerit ſententia diuulgata ſe adepturos tormenta quibus & corpus & anima ſimul cruciabitur, cũ diabolis ſine fine nullum inde in perpetuũ refrigeriũ expectantes? Væ, uæ miſeris, qui in iſto tam breui tempore uiliſſimis bonis temporalibus ebrij, quę non ſolum inopiã nõ auferunt ſuis poſſeſſoribus, ſed & ipſa ſuam faciunt indigentiã negligentes in beluam rediguntur. Væ, uæ qui ſaltẽ tanto hoc

A hoc timore peccare,& tuã prouocare iracundiã non deſinunt,ſi tuo nolunt amore ut tenenĩ.
Sed quo pie Ieſu tu cuius tanta eſt magnificẽtia,ut nulla queat explicare creatura,quem cœli,
mare,& omnia quæ eius ambitu continenĩ,capere nõ poſſunt,qui idem totus ubiq; locorũ
præſens es,nec intus incluſus,nec extra excluſus,idẽ in cœlo ad patris dexterã omniũ ſuper-
norum ciuiũ beatitudo & gloria,qui tuæ celſitudinis ſpeciẽ centemplanĩ,idem in terra pugil
lo ipſam continens & concludens,idem in mari & in abyſſis ad nutũ regens oĩa & cõſeruãs,
idem in inferno potenter dominans,ſub tanta panis breuitate cõtineris,nõ particulariter ſed
integre & perfecte ac inſeparabiliter.O ineffabilis admiratio,ô oĩm nouitatũ nouitas. Oculi
in te uident albedinẽ,ſaporẽ ſentit guſtus,odorẽ olfactus,tactusq; ſubtilitatẽ reperit. Sed au-
ditus cordi repræſentat in te illa non fore accidẽtia.Hinc certe per ſe ſola exiſtunt accidenria
ſine ſubiecto:Quia non ut humanis uidetur ſenſibus panis es,ſed Ieſus Chriſtus integer,ſicut
in cœlo ad patris dexterã reſides deus & homo.Aue panis uitæ qui de cœlo deſcendiſti dans
te ſumentibus digne uitam:non ſicut manna quod in deſerto noſtris pluit patribus, de quo
omnes qui manducauerunt mortui ſunt.Certe qui te digne ſumit, quanq; morte corporali
anima à corpore ſeparetur,non morietur in æternũ: quia non illa ſeparatio mors eſt, ſed de
morte ad uitã tranſitus.Vnde qui te digne manducat in mundo,moriens tecũ æterne uiue-
re incipit.O quàm precioſa mors illa eſt,ante quã homines mortui ſunt, poſt quã incipiunt
uiuere.Tu panis angelorũ tua uiſione angelos reficis & glorificas.Tu eſca es animæ,non cor
poris:impinguans mentẽ,non uentrem.Qui in te nõ impinguatur in uirtutibus,nimis æger
iacet in flagitijs.Tu te manducantẽ,ut condecet in te tranſmutas,ut tui participatione efficia-
tur deus:nec tamen in illũ tranſmutaris,uelut alia corporea facit eſca. Sed uæ te indigne ſu-
mentibus.Certe ad ſui pœnã & reatũ iterum te crucifigunt,non qđ te dijudicet illa mandu-
catio:quoniã impaſſibilis & immortalis omnino es.Heu domine mi quid dicã? Quod hodie
B te ſacerdotes comedunt in altari ut carnes pecudũ & uolucrum,imò peius.Nocte mulierum
fruuntur actu turpiſſimo,& te mane maſticando comedunt.Vbi domine latitas? dormis ne
an uigilas? Eſt tibi hoc acceptũ ſacrificiũ? Eſt hæc oblatio quam eligis? Exaudis preces eorum
de cœlo,& de ſede maieſtatis tuæ? Vere ſi hoc uelles ſacrificium & libamen,mendax fieres &
peccatorum ſocius.Certe domine ſi uera ſunt quæ per os loquutus es prophetarũ,ſi iuſtis ſo-
lum ſupplicationibus præſto es:& ſi tibi placet æquitas,hoc tale eſt impediendum ſacrificiũ
ne fiat:quanq; in ſe & natura ſui ſacrificiũ bonum ſit,nec poſſit uiolari malis ſacerdotibus:qa
malicia non dijudicat ſacrificiũ.Vnde huiuſmodi ſacrificium fit ad ſacerdotis præiudicium
& damnationem,nec pro quibus fit prodeſt:imò(ut ueriſſime dicam)qui uitam ſacerdotis a-
gnoſcit,& cum pro ſe celebrare facit,fit in eiuſdem peccato conſcius,nec non & pœnæ parti-
ceps.O magnũ & inſcrutabile myſteriũ.Panis accidentia franguntur per partes, & tamen in
qualibet permanes particula,totus & integer Chriſtus ſicut eras antea.O humanorũ illuſio
ſenſuum.Frangunĩ illa quæ humanis ſenſibus in te uidenĩ accidentia,& tamẽ nec frangeris,
nec corrũperis.Te dentes uidentur maſticare ueluti materialẽ panẽ,& tamen nunq; maſtica-
ris.O nobile conuiuiũ,in quo ſub panis & uini ſpecie,totus Chriſtus deus & homo ſumiĩ,&
ita totus in ſpecie panis,& qualibet eius particula,& in uini ſpecie cum qualibet gutta,ſicut in
panis totius & uini ſpecie ſimul.Nam totus perfectus & integer Chriſtus, ſub panis ſpecie,
& ſub qualibet quantũcunq; minima continetur particula, & idem totus in uini ſpecie & in
qualicunq; gutta permanet.O eſca ſacratiſſima,quã uere comedẽs,deus efficitur, iuxta illud:
Ego dixi dij eſtis,& filij excelſi oẽs.Liberatur à malis,impletur bonis,& immortalis indubi-
tanter efficiĩ.O ſacrũ peregrinationis noſtrę uiaticũ,quo de hoc nequã ſeculo perueniĩ ad cœ
leſtis Hieruſalẽ conſortiũ.Patres noſtri in deſerto manna comedentes,nõ peruenerũt ad ter-
ram ꝓmiſſionis.Qui uere te comedit,in fortitudine tui ambulabit uſq; ad montẽ dei Oreb.
O comeſtio delicatiſſima,in qua omnis ſaporis & odoris eſt ſuauitas,omne delectamentum,
omnis medicina,oĩs ſuſtentatio & omnis requies à labore,nec nõ & omne qđ deſyderari po-

C teſt. Tu certe uita es, qua omnis uiuit creatura, & ſine qua moritur. Tu es uita uitalis, dulcis
& amabilis atq; iucunda. Odoris tui ſuauitas ægros recreat & debiles, quos tuus facit ſapor
ſalubres & fortiſſimos. Tu lux illa incomprehenſibilis, quæ omnem illuminas hominem ue-
nientem in hunc mundum. Tua mi domine eſt omnis potentia, tuum omne regnum, ante te
curuabitur omne genu. Omnia quæcunq; uis facis in cœlo, & in terra, & in mari, & abyſſis.
Tuæ nihil eſt quod poſſit reſiſtere uoluntati. In te, & ex te, & per te ſunt omnia, & ſine te ni-
hil. Eia ergo fidelis anima gaude, epulare, ne moreris his paſci delicijs, ne pigriteris hoc frui cõ
uiuio, in quo non carnes hircorum aut taurorum, ut olim in lege, ſed ſaluatoris tui corpus ſu-
mẽdum proponitur. O ſignum dilectionis inopinabilis, ut idem ſit dator quod datur, & do
nator idem ſit quod ipſum donũ. Quàm magna dulcedo tua domine quam abſcondiſti ti-
mentibus te, & perfeciſti eam ſperantibus in te. O ferculum excellentiſſimũ, uenerandum, co
lendum, adorandum, glorificandum, & amplectendum, omnibus extollendũ laudibus, ex-
altandum cunctis præconijs, firmiter in cordis uiſceribus retinendũ, & perpetuis tẽporibus
alligandum animo. Cecidit homo per cibum ligni uetiti ad miſeriã, per te releuatur ad æter-
nam gloriam. Tu certe in rectis & eruditis habitas cogitationibus. Tu miſerrimum, arrogan
tem, & ſuperbũ deteſtaris diuitem, cũ dimittis inanem & uacuum, ac de te famelicũ. Tu pau-
perem iuſtum, pium & humilem, omnibus eum implens diuitijs, tuę domus ubertate ſatias.
In te & per te eſt rectum iudicium & æquitas, tecũ prudentia & fortitudo & omnis uictoria.
Per te ſancti regnant in cœleſtibus. Per te doctores prædicant. Per te iuſtus uiriliter cõtra ho
ſtes dimicat. Tu ſuperbũ potentem deponis de ſede, exaltãdo humilem. Tecum ſunt omnes
diuitiæ & gloria. Te diligentes diligis. Qui ad te puro corde uigilant, te inueniunt: quoniam
cum ſimplicibus & rectis corde gradieris. Tu ſolus ante omne principium, omniũ eras & fi-
nis & principiũ. Tu ſolus ſine tempore æterne à deo patre genitus. Quàm beati q te diligũt,
D qui aliud quàm te nõ deſyderant, qui de te aſſidue cogitant, qui te digne comedunt, qui tecũ
manentes omnes uias tuas omni tempore cuſtodiunt. Certe qui te inueniunt, inueniunt uitã,
& hauriunt uitam interminabilem. O eſca mirabilis ac ſtupenda, delectabilis ac iucunda, tu-
tiſſima ac ſuper omnia peroptanda. In qua tot ſunt innouata ſigna, & mirabilia immutata.
In qua omne habetur delectamentũ, & ad oĩm gratiarum proficimus incrementũ. Quàm ſin
gularis & inaudita tua liberalitas. Quàm ſuperabundantiſſima ac prodiga largitas, ut tui ne-
minem exortẽ facias, niſi ad te uenire contemnat. Si quis ergo paruulus eſt, ſecure ad te ue-
niat, & te comedens fiat magnus, & relinquens ſemitas infantiæ, per uias ambulabit pruden-
tiæ. Si quis debilis eſt, ad te declinet, & protinus fiet fortis. Si quis infirmus ſanabitur. Si quis
mortuus eſt, ſi audire te uoluerit, uitam interminabilem apprehendet. Sed qui magnus eſt &
fortis, nec hic te deſerat: nam ſuperabundanter in te inueniet quo paſcatur. Nemo certe ſine
te poteſt uiuere ad momentũ. Tu ſolus uitam das omibus creaturis. Idcirco defecit cor meũ,
& caro mea: deus cordis mei & pars mea deus in ſecula. In te ſolum delectatur cor meum. In
te exultat anima mea. Tibi ſoli adhærere cupit mens mea: quoniam qui elongant ſe à te pe-
ribunt. Tu autem domine ne longe facias auxiliũ tuum à me, ſed tuam ad me inclina aurem
miſericordiæ. Te edat pauper & inops, & ſatietur: & tunc uiuens cor laudabit te. O lux inui-
ſibilis, inextinguibilis, & omnia uere illuminans, ſedenti cæco huic ſecus uiam, miſerere mihi
fili Dauid clamanti, uiſum tribue quæſo, quo te uideat. Propitius quæſo domine huic eſto
peccatori, ut ſis mihi in adiutorium & in locũ refugij: ut ſaluum me facias. Et tunc ſi ambu-
lem in medio umbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. Mortuus en pie Ieſu
iaceo: exurge & reſuſcita me & confitebor tibi. Aeger & infirmus ſum, cui nulla eſt amplius
in carne ſanitas: medicus es, ſana me. Nudus affligor frigore: diues es, indue me. Fame in hac
ſolitudine pereo: cibus es, ſatia me. Sitio, ſalubre poculum es, inebria me. Infixus ſum in limo
profundo, & non eſt ſubſtantia. Veni in altitudinem maris, & tempeſtas dimerſit me. Labo-
raui clamans, raucæ factæ ſunt fauces meæ. Iam intrauerunt aquæ uſque ad animam meam.
Educ

A Educ me de laqueo iſto protector meus,gubernator meus,firmamentum meum,refugium meum,dux meus,& rex meus,& deus meus. In cuius commendo manibus ſpiritum meum, quem in crucis ſtipite redemiſti,cui uitam & miſericordiam tribuiſti. Reſpice domine humilitatem meam,nec concludas me in manus inimici.Hodie tecum ingrediar in locum tabernaculi admirabilis,ut inhabitem in domo tua,in longitudine dierum in ſeculum ſeculi. His finitis, uir domini glorioſus ſacrum domini corpus ſuſcipiens,ad terram ſupinus rediјt. Deinde manus in modum crucis ſupra pectus tenens,Symeonis prophetæ uaticinium decantauit. Quo finito,ſubito cunctis qui aderant cernentibus,tanta in loco in quo iacebat diuinitus lux effulſit:ut inſtar ſolis radiј ſplendor quorumlibet uibraret oculos,ne poſſent morientem uirum glorioſum aliqualiter intueri. Qua quidem luce ad horam permanente,circunſtantium quidem agmen angelicum ibidem uiderunt undiqꝫ diſcurrentium,uti ſcintillæ in arundineto ſolent. Quidam uero angelos non uiderunt,ſed uocem lapſam cœlitus audierunt ſic dicentem:Veni dilecte mi:tempus eſt enim,ut mercedem accipias pro laboribus,quos mei cauſa uiriliter ſupportaſti.Quidam nec uiderunt angelos,nec hanc audierunt uocem:ſed tantum cum his à beato Hieronymo illa finita uoce,hæc audierunt uerba: Ecce ad te uenio pie Ieſu:ſuſcipe animam quam tuo recuperaſti ſanguine.Tunc ſubito illa lux diſparuit,& illa anima ſanctiſſima tanqꝫ ſydus omnibus uirtutibus radians, carnis reſoluta cœno, cœlorum regna adiјt glorioſa. In quibus iam certe tanquàm luminare conſpicuum renitet,& ſplendore beatitudinis,& multorum coruſcatione prodigiorum.Quoniam non poteſt abſcondi ciuitas ſupra montem poſita. Nec uoluit deus ut in morte ipſius lateret ſanctitas,cuius uita ſanctitatis cauſa fuerat,& ſalutis totius eccleſiæ militantis.Tantus deniqꝫ illa recedente ſanctiſſima anima odor ſubſequutus eſt per dies non modicos,ut nulla ſorte uetuſtatis recordetur ætas.Sed certe dignum erat,ut illius merita,odoris præcipue clarerent indicio:qui ad unitatem fidei intemeratæ membra fœtida

B ſuorum uerborum odore euocauerat.Hora nanqꝫ chariſſimi patres & domini,huius tranſitus glorioſæ diei erat ultima.In qua quidem ut ſui athletæ pius dominus gloriam demonſtraret, & omnibus qui in eccleſiæ domo habitant proferret clarum lumen:hoc modo Cyrillo epiſcopo trãſitum glorioſi Hieronymi ipſe dominus reuelauit.Cumqꝫ dicta iam hora Cyrillus epiſcopus deuotis in ſua cellula orationibus inhæreret,ſurſum in ſpiritu raptus,uelut in extaſi factus,ſubito quoddam à monaſterio,à quo uir ſanctiſſimus migrauerat,uſqꝫ ad cœlum,mirabile & ſpecioſiſſimum uidit iter. Cuius tanta erat pulchritudo & admiratio,ut(ſicut eodẽ poſtmodum teſtãte cognouimus)ſtupore uelut amens effectus,huc illucqꝫ admirans,ſui paulisper credebat obliuiſci.In hac ſiquidem mẽtis poſitus anxietate,eleuauit oculos:& ecce angelorum maxima à monaſterio ſocietas ueniebat,alternatim melodiarum & mellifluorum cãtuum uocibus cõcinentium,quorum uidebãtur uocibus cœlum & terra,& omnia quæ continentur eorum ambitu,undiqꝫ reſonare.Ferebãt etiam ſinguli angelorum ſingulos manibus acceſos cereos,quorum claritas ſolis repellebat lumen.Sed quid additur admirationi admiratio? Ad cœlos uertens Cyrillus oculos,nõ minorem angelorum cernit numerum,modo ſimili iſtis obuiã uenĩetium,qui rei huius anxius expectans euẽtum,interrogaſſet quidem quid hoc eſſet:ſed ita eum ſtupor oppreſſerat,quod quid diceret neſciebat.Aſt illo diutius expectãte, glorioſam uidit Hieronymi animam præ cunctis qui præibant angelis & ſequebãtur,mira decoratam pulchritudine uenĩetem.Ad cuius erat dexteram ſaluator cum illa pariter uenĩedo. Quæ quidem in loco,quo Cyrillus degebat,gradum figens & ſtans,ei taliter eſt loquuta:Agnoſcis ne me? Ad quam ille:Minime quidem.Quis enim es,qui tãto cæteris honore emines? At illa:De Hieronymo unquam fuit aliqua tibi cognitio? At ille:Certe quem nominas,ſingulari affectu diligo charitatis.Sed quæſo ille es? Et illa:Eius ſum anima,quæ gloriam iam obtineo quam ſperabam.Ad meos pergito filios:& quæ uidiſti nuncia,ut & à luctu deſinant,& meo ſtatui congaudeant quem elegi.Quibus omnibus finitis,omnis illa beata uiſio ab eius euanuit oculis,& fuit in ſemet reuerſus protinus Cyrillus ineffabili gaudio perabundans:ita tamen quod per

C totam noctem illam non ſe potuit à lachrymis præ mentis lætitia continere. Quàm ergo mirabilis eſt dominus in ſanctis ſuis: mirabilis in maieſtate, faciens prodigia. Dextera domini fecit uirtutem, dextera domini exaltauit eum, notã faciens in populis uirtutem eius. O diuini amoris immẽſitas, diuinæ largitatis affluentia. Quid enim iſti ſuo potuit facere filio honoris & gratiæ, & non fecit: cum tam copioſa & in uita & in morte erga eum fuerit munificentia? Dedit enim ei dominus claritatem æternam, & nomine æterno hæreditauit illum: & fecit eum hæredem gaudiorum ſupernorum: in quibus permanebit in ſecula. Quàm ſingularis honor & admirãda gloria, excedens penè aliorum gloriã ſanctorum & honorem. Vbi nõ ſolum illam ſanctiſſimam animam omnes cœleſtes comitãtur cohortes: ſed etiam ipſe proprius ſaluator. Nec enim ſola in cœlo fulget inſignijs dignitatum illa beata anima: ſed etiã corpus ſuum nõ ceſſat in terris radiare miraculis. Ad cuius narrationem congruum eſt redire. Defuncto nanq; (ut dictum eſt) uiro ſanctiſſimo hora cõpletorij, corpus illud tãtis fragrans aromatibus cuſtodiẽtes, totam illam inſomnem noctem ducẽtes circa eum: in magnis ſiquidem pro damno quod cunctis euenerat fletibus, & pro ſua quam iam obtinuerat gloria gaudijs uigilauimus. Mane autẽ facto, diuinis peractis (ut condecebat) myſterijs, debitisq; obſequijs honore debito cõſummatis, in Bethlehem iuxta præſepe, in quo pro nobis Chriſtus de intemerata ibidem natus uirgine infans uagijt, corpus illud ſacratiſſimum, ſacci coopertum linteo, in terram (ut ordinauerat) ſepeliuimus. Quãtis autem ipſo die & etiam ad præſens miraculis glorioſis mirificauit dominus filium ſuum ſanctum Hieronymum, certe nõ foret enarrare ſufficiẽs lingua carnis. Sed tamen aliqua de multis (ne noſter nimis prolongetur ſermo) referam. Quidã à natiuitate cæcus, in ipſo ſepulturæ die, uidẽdi beneficium, corpus tangens ſanctum, obtinuit. Cuidam etiam iuueni ſurdo & muto ſanctiſſimum corpus deoſculanti, ſoluto auris & linguæ ligamine, & loquendi & audiẽdi gratia eſt cõceſſa. Et certe dignum erat, ut qui cæcitatis ueræ lucis, quæ Chriſtus eſt, tenebris obcæcatos, ſuis ſanctiſſimis doctrinis & exemplis illuminauerat, ſurdis quoq;
D & mutis in diuinis operibus ueram exercuerat medelam, ut & diuina intelligerẽt documẽta, & catholicæ fidei cõfiterentur rationes quas ſpernebãt, in die ſui obitus glorioſi, & cæcis lumen tribueret corporale, & ſurdis ac mutis cõcederet ſanitatem. Quàmplurimi (ut aſſerunt qui uiderunt) à nefandis ſpiritibus obumbrati, in loco quo ſanctum quieſcit corpus clamantibus diris uocibus dæmonibus: Sancte Hieronyme, cur nos tam grauiter inſequeris: tu noſtrum ſemper flagellum fuiſti, & uiuus & nunc mortuus, per eum ſunt mirabiliter liberati. Hæreticus quidã dum prædictum beatum Hieronymum blaſphemaret, & eius fore dignum corpus incẽdio diceret, ultione diuina ad aliorum hæreticorum formidinem, in ligni ſpeciem eſt mutatus. Et ſubito cunctis qui aderãt uidentibus, ignis cœlitus eum inuaſit, ac eum taliter combuſſit, quod totus in cinerem eſt cõuerſus. Ad hæc magna hæreticorum multitudo, cum tantã ſuæ ſanctitatis aduerterent experientiã, & ad ueritatem ſacræ fidei tantis & tot apertis ſignorum indicijs tanquàm quibuſdã clamãtibus præconibus uocarẽtur, ad ipſius ſacratiſſimæ & intemeratæ fidei lumen redierunt. Quid plura dicam? Certe in generatione & generationem uix annunciarem quæ per illum deus oſtendere uoluit, ut magnificaret eum & colendum exhiberet uniuerſis. Quam magnus certe eſt iſte tot faciens mirabilia, cui certe non eſt ſimilis ſecundum opera ſua. Magna magnalia de hoc per mũdum reſonãt uniuerſum: ſui glorioſi exilit triumphi fama in omnem terrã, & in extrema terrarum ſpacia rutilant ſua lucida ſigna, iam tantorum miraculorum multitudine corroboratur intemerata fides. Quot enim infirmis integram ſanitatem contulerit peroptatam, enarrare cederet in immenſum. Et tempus & uita, & omnis humanus deficeret ſenſus ſi uellet omnia indagare quæ operatus eſt in diebus noſtris: quæ auribus audiuimus, nec ſunt occulta à filijs hominum. Lætetur itaq; totus fidelium cætus, & cãticum lætitiæ & exultationis deo concrepent alta uoce, quod ex eis proſilijt ſtella micans, cuius fulgentes lucis radij, eos dirigunt ad cœleſtem patriam adeundam. Iſtius certe uita ſacratiſſima eſt omnibus diſciplina. Mores ſui ſunt omnium fidelium inſtituta. Adſint hodie ſacræ matri eccleſiæ,

& pro

A & pro tanti filij receſſu piæ lachrymæ:& pro tanta eis gloria,inæſtimabile gaudium. Liceat
ergo inſtar piæ matris ei pias lamentationes impendere,cumtanto ſe cernit priuatam filio,ui-
duatam uiro,deſtitutam pugile,& capitaneo uitis ſuæ inciſa palmite,quam in agro fidei plan
tauit & coluit.Non mihi quæſo imputetur filio tanto orbato patre,ſi præ dolore damni tam
inæſtimabilis ea referam quæ non decent.Sæpe nanq; nimia cordis abundantia plura homo
loquitur quàm uellet.Quid heu chariſſimi patres & domini nunc uobis referã? Circunquaq;
proſpiciens & pergens,ut ſi forte meum,quem dira mors abſtulit patrem Hieronymum inue
nirem,& nõ inuenio quem diligit anima mea,cuius amore langueo. Tædet animã meam uitæ
meæ:quoniã ablata eſt à me uita mea,& excuſſus ſum ſicut locuſta,& exaruit uirtus mea,& lu
men oculorum meorum extinctum eſt.Quare amplius erit mihi gaudium in mundo,cum lu
men meum uidere non poſſim?obſcuratus eſt enim ſol meus,& luna non ſtat in ordine ſuo.
Ouis cum lupis quid faciet,paſtoris priuata munimine?Quomodo uiget arbor radice detrun
cata?Quid heu dira feciſti mors?cur patrem recipiens filium tam mẽdicum & omnibus bonis
exulem dimiſiſti?O mors crudelis,nõ illi ſed mihi,& penè toti eccleſiæ,quem ſurripuiſti athle
tam?Cur nõ diſtuliſti eum recipere?Quare aliquãtulum non auertiſti faciem tuam ab eo?Scis
quid feciſti?Nunquid non cõſyderaſti quem tam uelociter à nobis ſurripuiſti,quod non ſit in
mundo ei ſimilis,in uirtute,in doctrina,in ſanctitate?Hic certe princeps pacis,dux iuſticiæ,do
ctor ueritatis & æquitatis,armiger intemeratæ fidei,cõtra hæreticos bellator fortis,cuius ſagit-
ta nunquàm abijt retrorſum,nec declinauit clypeus eius in bello,& eius nunquàm eſt auerſa
haſta.Inclyti Chriſtianorum plebis flete,quoniã cecidit dux ueſter. Vox in Roma ſonet. Tãti
filij receſſum pie ploret eccleſia.Iam circundabunt eam canes multi,& cõſilium malignãtium
obſidebit eam:quoniã longe factus eſt ab ea auxiliator eius.Iam ad ſuam non aſpicit defenſio-
nem.Iam tribulatio proxima eſt,& nõ eſt qui adiuuet.Iam in ſepulchro iacet protector ſolitus:
B non certe exurget aduerſus malignantes in ea.Idcirco clama in cilicio & planctu pia mater,in-
duere uiduitatis ueſte tanto uiduata filio.Heu uaticinabuntur pſeudoprophetæ,& propheta-
bunt uiſiones mẽdaces,& fraudulẽtas diuinationes,& ſui cordis in nobis ſeductiones,& certe
non erit qui reſiſtat eis.Siccatus eſt enim fons uitæ,& uena diſparuit aquarum uiuentium.Sed
& tu quid dices chariſſime pater Damaſe? Vbi quem plus diligebas quàm te Hieronymus?
Vbi tui norma itineris?Cõſiliator,doctor & rector quò abijt tuus?Quando quæſo ſcribes ei:
Sine tuo ſum Hieronyme chariſſime cõſilio,uelut abſciſſum à corpore mẽbrum?Scribe,ſcribe
quæſo,ne pigriteris,ut ſit tua locorum diſtantia peroptata careo uiſione,ſaltem tua mihi adſit
memoria frequens tuis aſſiduis literis gratioſis. Teſte deo in nullo uiuẽtium ut in te meæ ſpei
firmaui anchoram.Plora igitur,plora:deducãt oculi tui lachrymas per diem & noctem,quo-
niam defecit anchora tuæ ſpei.Aruit ſcribẽtis manus tanquàm flos fœni:iam nõ erit tibi am-
plius memoria eius. Vox certe ſua dulcis & iucunda:quæ erat in fidelium auribus mel dulciſſi
mum,ſiluit.Heu qualem amiſiſti cõſiliatorem & adiutorem.Certe iam in multitudine cõſilio-
rum tuorum defeciſti.Non erit qui panem frangat tibi uitæ.Extincta eſt lucerna in medio ec-
cleſiæ micans,ut nõ nobis,ſed ſibi luceat:non mundo,ſed cœlo ſplendeat. Quid ergo dicam?
Cui conquerar?Vnde mihi in hoc ueniet auxilium ut cõſoler?Certe,ut intueor,à domino fa-
ctum eſt iſtud,& ideo ſibi dicã:Cur bone Ieſu tam uelociter à tua ſpõſa,quam in cruce moriẽs
deſpõſaſti,tãtum abſtuliſti filium protectorem,& cõtra eius hoſtes belligerum? Forte uoluiſti
eum tecum eſſe.Certe domine nõ eo egebas ut ipſa.Bene quidem ei ſubueniſti,ſed nos orpha-
nos reliquiſti.Non cõqueror quod aliud quàm iuſtum & æquum feceris:quoniam certe iam
ipſe merebatur finem imponere huius uitæ laboribus,& tecum eſſe.Sed doleo quod tãtum in-
currit damnum eccleſia eo abeunte. Vtinam eum redderes ut tuam regeret,ſtabiliret & defen-
deret eccleſiam uelut prius.Quid bone domine eius deinceps faciẽt filij,iacientes,eſuriẽtes,cir-
cumeuntes famelici ciuitatem ut canes,non habẽtes qui eis panem frangat?Sunt oues errantes
non habẽtes paſtorem,diſcipuli ſine doctore,cæci ſine ductore.Heu pater pie Hieronyme,no-
ſtræ ſuſten

C ſtræ ſuſtentationis baculus ubi es? Quid tuus faciet currus ſine te dulcis auriga? Vbi cubas in-
dica nobis. Cur es nunc terræ ſocius, qui in te nihil uoluiſti eſſe terrenum? Bethleem, Bethleem
ciuitas Iuda, quæ nõ minorem de principibus eccleſiæ retines, quid feciſti? Redde nobis quem
retines patrem. Sed & tu terra, quare audes retinere hominem non tuum, qui nihil geſſit terre
num, nil carnale certe ſua redoluit caro. Suſpende & tu piiſſime Thedoſi tua in ſalicibus orga-
na. Non prius ceſſet fletus, cum tui dilecti Hieronymi recordaris quem amiſiſti. Tanta deniqꝫ
tibi inſit doloris affectio, quãta extitit dilectio: tanta ſit lamẽtatio, quãtum damnum. Sed quæ
poſſet mortalium explicare lingua, quanta eo ſuperſtite aderat toti eccleſiæ utilitas, quanta
Chriſtianorum ſingulis ſalubritas, quãtum certamen, quantaqꝫ hæreticis deſtructio ac diſper-
ſio? Hic certe omnibus Chriſticolis amabilis erat & decorus in uita ſua: & ideo eius receſſu ſin-
gulis flere licet, nec eſt qui ſe abſcõdere uel excuſare poſſit. Ne igitur noſter nimis protrahatur
ſermo, ut breuiter cõcludam quæ pro noſtro damno ad dolorem attinent, ut quæ ex illo pro-
ueniebat omnibus utilitas & exultatio, explicari nõ poteſt, ita dolorum eſt lamentatio. Ceſſet
igitur dolor, abeat triſticia, quibus tamen attingere non poſſumus quæ uellemus, quæ non ſo
lum nullum remedium adhibet dolori, ſed auget. Si patrem noſtrum diligimus, de eius lætitia
gaudeamus. Non uere diligit qui ſuam tantum utilitatem diligit. Idcirco & ſi pro ea quæ no-
bis euenit inutilitate dolemus, & pro eis quæ recepit gaudijs collætemur. Adſit ergo hodie no
bis cauſa magnæ lætitiæ. Cantet quilibet noſtrum nouum domino canticum. Sonoris iubilet
uocibus mater eccleſia, In hymnis & confeſſionibus plaudat hodie plebs catholica. Vndiqꝫ iu
cundetur Chriſtiana concio. Hodie certe obtinuit Hieronymus quod tanto æſtuabat deſyde-
rio. Hodie deuictis hoſtibus, ſecurum obtinuit triumphum. Certe omnibus expletis labori-
bus, requiem poſſidet ſine fine. Iam non eſuriet neqꝫ ſitiet amplius, neqꝫ cadet ſuper illum ſol,
neqꝫ ullus æſtus. Ablata eſt ab oculis eius omnis lachryma: abijt enim luctus. Iam certe ſibi do
lor deinceps non erit; iam certe mercedem habet pro qua toto uitæ ſuæ tempore laborauit.
D Conſolemur ergo, demus magnificentiã deo noſtro; quoniã dei perfecta ſunt opera, & omnes
uiæ eius iudicia. Confiteamur domino & collaudemus deum ſaluatorẽ noſtrum: quoniã non
dereliquit ſanctum ſuum ſine adiutorio in tribulationibus, quæ in agone huius uitæ miſerri-
mæ circundederunt illum: ſed adiutor & protector ſuus factus, liberauit corpus ſuum à perdi-
tione, à laqueo linguæ iniquæ, & à labijs operãtium mendacium, & eum ſublimiter collocauit
infra patris manſiones, ubi omne eſt gaudium, omnis ſuauitas, omne quod deſyderari poteſt.
Vbi glorioſa & felix eſt refectio animarum poſt labores & ærumnas, ubi dulcis ſolennitas an-
gelorum, ubi una ſocietas & charitas omnium ciuium ſupernorum. Ibi certe neminem timor
aut dolor cõcutit. Ibi nulla penitus agnoſcitur anguſtia, tribulatio aut diuerſitas. Nulla ibi in-
firmitas nominatur. Nemo enim fraudatur ſuo deſiderio. Procul ibi diſtat mors. Nulla ibi
prorſus præſentis gloriæ expectatur minoratio, ſed augmẽtum, ſcilicet cum omnium uniuerſa
lis erit reſurrectio mortuorum; ibi tunc corpus cuiuſlibet beatorum ſimul cum anima, prædi-
ctam gloriã, quam nunc ſola poſſidet anima, ſine interminabili poſſidebit. Quis autẽ angelo-
rum uel hominum, quãta ſit minor particula gaudiorum & gloriæ quæ ibi ſunt, eſſet ſufficiẽs
enarrare? Quis eſſet intellectus ad hæc intelligendum idoneus, quæ nec oculus uidit, nec auris
audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt? Certe ſi hæc quanta ſint gaudia conſiderentur, terre-
na omnia uiliora omni ſtercore apparebunt. Si hæc temporalis uita illi cõparetur, hanc quili-
bet hominum extinguere quàm citius poterit ardeſcet, ut illius capax efficiatur. Hæc uita cadu
ca & momentanea, reſpectu illius mors potius eſt dicenda quàm uita. Omnis mundi fallax &
uana lætitia, põdus amariſſimum & grauis ſarcina eſt. Hanc quippe ſarcinã deponens Hiero-
nymus ſacratiſſimus, optimam illam elegit partem, quæ ab eo nullo tempore auferetur. Rogo
gaudete & exultate, cantate & pſallite, quia pater noſter glorioſus nauim plenã cœleſtibus di-
uitijs æternisqꝫ mercibus iam cõcupito in littore collocauit, anchorã ſpei tranquilla iam in ſta-
tione firmauit. Iam certe brauium obtinet, pro quo in agone huius ſeculi ab omnibus ſe illicitis
abſtinendo

A abſtinendo cucurrit. Iam uictor de ſuis hoſtibus triumphauit,cum quibus ſcuto amoris do-
mini munitus uiriliter dimicauit.Iam denarium accepit,pro quo tanto labore in uinea ſanctæ
eccleſiæ laborauit.Iam talẽtum domino reddidit duplicatum,pro cuius mercede in gaudium
domini meruit introire.Propter hæc gaudens gaudebo,& cantabo dilecto patri meo cãticum
nouum,ut ſit laus eius in eccleſia ſanctorum. Ecce dilectus pater meus,candidus, ſpecioſiſſi-
mus,electus ex milibus,in quo nulla eſt macula,paſcitur inter lilia in uinea domini ſabaoth.
Ecce flos campi,& roſa nimio fragrãs odore,de horto nuper eccleſiæ,in uiridarium eſt domi-
ni tranſplantatus.Ecce cypreſſus ad cœli altitudinem ſe extollit.Ad inſulas longe diuulgetur
nomen ſuum,ut ſit in æternum eius memoria in benedictione.Exultate igitur chariſſimi pa-
tres & domini,lætamini & laudate:quia decet laudare dominum,qui mirabilem ſe in ſuis de-
clarat ſanctis.Lætetur totus orbis. Erubeſcant fallaces hæretici,& iam ſe noſcant ad nihilum
deueniſſe.Certe non eſt mortuus,ut exiſtimãt ſui hoſtes,ſed certe uictor regnat in terra uiuen-
tium:iam certe eius refulget claritas per æterna palacia:iam ueteribus depoſitis armis fragili-
bus,noua induit ac perpetua.Hodie undique facta ſit in populo Chriſtiano lætitia. Exultet
præcipue ſacra mater eccleſia,cuius hodie glorioſus filius & cultor,amator & propugnator
præcipuus,omnibus extirpatis hæreticis dogmatibus,cum ſuis fallacibus autoribus de agro
fidei catholicæ,& doctrinis ſacratiſſimis & præfulgidis ſignis ac prodigijs,ut ſol relucet inter
agmina beatorum.Vale igitur Hieronyme glorioſe,noſtri ſemper ſaciens apud deum memo-
riam,ut tua ualeamus pijſſima interceſſione,& in præſenti ab omnibus protegi nociuis,& in
futuro gaudia(quæ iam tu poſſides)adipiſci.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

Deum immortalẽ,ſic ineptiret Auguſtinus? Vitam impoſtor ille ſtultiſſime ſimul & indoctiſſime
deſcripſit:hic ſeipſum ita refert,ut propemodum uincat balbutie.Neq; uero ſolam eloquentiã requi-
B ro,hominem deſidero.Mutauit perſonam noſter hic hiſtrio,ſed uocem ac geſtum mutare non potuit.

AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI AD CYRILLVM Hieroſolymitanum epiſcopum,de magnificentijs beati Hieronymi.

GLorioſiſſimi Chriſtianæ fidei athletæ,ſanctæ matris eccleſiæ lapidis angularis:in
quo admodum firmata conſiſtit: nunc uero in cœleſti gloria ſyderis radiantis,
olim Hieronymi presbyteri laudes uenerabilis pater Cyrille ſilendúm ne putas,
aut lingua balbutientis pueri,ut uirum pollutum labijs me loquuturum fore re-
ris? Cœli enarrant gloriam dei,& omnia quæ fecit dominus,cum in ſanctis ſuis laudant.
Silere debet rationalis creatura à laude dei irrationabili non ſilente? Taceam,an loquar? cum
ſi taceam lapidibus iubetur clamare.Certe loquar,& non tacebo totis niſibus eximium Hie-
ronymum laudare. Qui quamuis indignus & inſufficiens laudator exiſtam, cum non ſit
pulchra in ore peccatoris laus,tamen ab eius laudibus minime ceſſabo.Firmetur itaque ma-
nus noſtra,& lingua noſtra palato non adhæreat: quoniam certe magnus eſt iſte uir ſan-
ctiſſimus,mirabilis & metuendus ſuper omnes qui in circuitu noſtro ſunt. Magnus certe in
uitæ excellentiſſimæ ſanctitate: magnus in ſapientiæ ineffabilis profunditate, magnus in
maioris nunc gloriæ quantitate. Mirabilis in prodigijs inſuetis. Metuendus ob ſibi à do-
mino traditam poteſtatem. Quàm itaque magnus ſit iſte glorioſiſſimus Hieronymus,in ui-
tæ ſuæ excellentiſſimæ ſanctitate, quomodo pateſaceret mea lingua, cum præcipue cun-
ctorum non ſufficerent mortalium linguæ, ut eius excellentiam explicarent? Liceat ergo
dici: alter hic Elias,alter hic Samuel,alter hic Ioannes baptiſta,uitæ excellentiſſimæ ſancti-
tate. Elias & Ioannes Eremitæ, magnis ciborum & ueſtium aſperitatibus carnem mace-
rauerunt. Non minoris uitæ Hieronymus glorioſiſſimus Eremita, idem per quadrien-
nium in eremo,ferarum tantum ſocius perſtitit. Quinquaginta annis (ut uenerabilis Euſebij
literæ,quas pridie recepi,plenius fatebantur,& ut me certius tu idem noſti) uinum, & ſice-
ram aliqualiter non guſtauit. Ab omni carnium,& etiam piſcium eſu,ita ſe abſtinuit, quod
uix ea

A uix ea nominare uolebat. Coctum quid non niſi in ultima ægritudine bis comedit. Cilicino ſacco carnem ueluti Aethiopis macerãs, deſuper panrio uiliſſimo ſe tegebat. Stratum aliud niſi terram nunquam ſciuit. Non niſi ſemel fructibus, aut herbarum folijs ſiue radicibus paſtus in die: poſt uesperas ſe orationibus præbens: deinceps usque ſecundam noctis horam quotidie uigilabat. Poſtmodum uero ſomno ſeſſus in terra dormiens, usque ad mediam noctem quieſcebat. Qua quidẽ continue ſurgens hora, lectionibusque & ſcripturis ſanctiſſimis (quibus tota radiat eccleſia uti lapidibus precioſis) intentus, usque ad eſus horã perdurabat. Ita leuiſſima flebat peccata, ut quis eum æſtimaſſet hominem interemiſſe. Ter in die cõtinue carnem diris uerberibus flagellauit, ita ut ex eius corpore riuuli ſanguinis effluebant. Quin uerbum ocioſum aliquod ut peſtem maximam fugiebat. Sibi ocium nullum erat: ſemper aut ſacris lectionibus, aut ſcribendo, aut docendo cunctos exercitabatur. Quid plura loquar? ſi ſanctorum ſingulorum perquirerem uitas, eo (ut puto) maiorem neminem inuenirem. Sed quia ſuperius Samuelem nominauimus, fuiſſe hunc Samuelem oſtendamus. Hic certe ille Samuel qui de uanis literarum ſtudijs uerberibus euocatus, ſacræ ſcripturæ miniſterio deputatur: in cuius uultus lumine diuina gratia influente, utriusque teſtamenti lumen uidimus: & in cuius brachij fortitudine hæreticorum pars maxima eſt diſperſa. Hic certe gloria uirtutis noſtræ transferens utrunque teſtamentum ex Hebræorum lingua in Græcam pariter & Latinã: diſponensque ipſum poſteris in æternum, declarans ænigmata & obſcura dubia & nodoſa, præparans officiorum ſeriem cunctis eccleſiæ miniſtris, totam penẽ eccleſiã ædificauit. Vnde bene magnus apparet in ſapiẽtiæ ineffabilis profunditate. Liberales autẽ ſcientias ita perfecte ſciuit, quod relatione omnium nullus ſibi ſimilis apparet adhuc. De ſcripturis uero ſacris, uti multarum ſuarum epiſtolarum, quas ad me direxit, experiẽtia didici, æqualem ſibi neminẽ unquam nouimus Hebraicorum, Græcorum, Chaldæorum, Perſarum, & Medorum, Arabicorum, & penẽ omnium nationum linguas & literas, tanquam ſi fuiſſet in eiſdem natus & educatus, ſciuit. Quid plura dicam? Quæ Hieronymus ignorauit in natura humana, nullus hominum unquam ſciuit. Non me iſta uenerabilis pater exiſtimes dicere, ut putem te Hieronymi & uitam & uirtutes peius me ſcire, cũ ſibi ſocius extiteris multo tempore. Sed teſtor deũ: quoniã ob tam ineffabilis uiri ſanctitatẽ, ſi uoluiſſem tacere, nõ potuiſſem. Confitentur mirabilia & ſanctitatem ſuam & ipſi cœli, in quibus magnus, maioris gloriæ quãtitate, quàm multi ſanctorum, habitat ſine fine. Nulli itaque dubiũ eſt, intra patris mãſiones ipſum unam ex maioribus & ſublimioribus ſedibus obtinere. Cum enim homo ſecundũ opera premietur, & iſte perfectioris penẽ uitæ extiterit, clare patet ipſum unũ de maioribus & ſublimioribus cœleſtis Hieruſalẽ ciuibus fore. Quod ut à nobis plenius & certius credatur in mũdo: præ cunctis, quorũ noſtra recordatur ætas, ualde mirabilis apparet prodigijs inſuetis & miraculis infinitis: quorum mihi aliqua uenerabilis Euſebius ſuis literis declarauit. De cæteris uero prodigijs quæ mirabiliter fiunt quotidie, ut continue intelligo relatibus plurimorũ, auidus peraudire, tibi ipſi pater chariſſime ſupplico, ut mihi in breui uolumine quæcunque poteris uera & utilia miracula collecta, quam citius facultas aderit, eiuſdem Hieronymi ſanctiſſimi deuotione tranſmittere non deneges. Sed ut multa merita Hieronymi ſanctiſſimi non lateant, quid erga me, diuina annuente clementia: in ipſo ſui obitus die accidερit, enarrabo. Eodem namque die & hora, qua exutus putredinis & immundiciæ carnis toga Hieronymus ſanctiſſimus, ueſtimentum perpetuæ immortalitatis, inæſtimabilis lætitiæ & gloriæ induit, dum Hypponæ in cellula mea quieſcens, auide cogitarẽ qualis ineſſet animabus beatorum, qui cum Chriſto gaudent, gloriæ & lætitiarũ quãtitas, cupiens inde ex hac materia breuẽ componere tractatum, precibus compulſus noſtri Seueri, quondam uenerabilis Martini Turonenſis epiſcopi diſcipuli, charta, calamo, pugillarique in manibus ſuſceptis, breuẽ uellem ſcribere epiſtolam ſanctiſſimo Hieronymo deſtinandam: ut quicquid ex hoc ſentiret, reſpõderet: ſciebam enim in tam difficili quæſtione à nullo uiuentiũ me poſſe doceri euidẽtius: cumque iam ſcribens ſalutationis exordiũ Hieronymo prænotare, ineffabile ſubito lumen noſtris inuiſum

B

temporibus

A temporibus,noſtrisq́ minime linguis declarãdum,cum ineffabili inauditaq́ odorũ omniũ fragrantia,cellulam in qua ſtabam,intrauit hora completorij.Quo à me uiſo, ſtupore admirationeq́ cõmotus,animi & membrorum uirtutes repente amiſi. Neſciebam enim tunc quod dextera mirabilis dei,exaltaſſet ſeruum ſuũ,notas faciens in populis uirtutes ſuas. Neſciebã etenim quod deus antiquæ miſerationis,ſeruũ ſuũ fidelem à carnis immundicijs diſſoluiſſet: & tam ſublimẽ ei in cœlo ſedem præparaſſet.Neſciebã certe inueſtigabiles uias dñi. Neſciebam theſauros infinitæ dei ſapientiæ & ſcientiæ.Secreta & occulta dei iudicia nõ agnoſcebã: quoniam quos uult,facit ſua ineffabili ſapientia ad ſui agnitionem uenire. Quos aũt prædeſtinat,uocat,iuſtificat,& beatificat,prout diſcernit conuenire.Itaq́ quia talem oculi mei nũq́ perſpexerant lucem,talem olfactus meus odorem non ſenſerat:tam nouis,tam inauditis miris obſtupebam.Inter hæc autem meis in me perſtrepẽtibus cogitationibus quid hoc eſſet,de luce hæc dicẽs uerba,uox emicuit:Auguſtine,Auguſtine quid quæris? Putásne breui immittere uaſculo mare totum,breui includere pugillo terrarum orbem: cœlum firmare ne uſitatos exerceat motus? Quæ oculus nullus hominũ uidere potuit,tuus uidebit? Quæ auris nulla per ſonum hauſit,audiet tua? Quæ cor humanum nullatenus intellexit, nec etiam cogitauit,exiſtimas te poſſe intelligere? Infinitæ rei quis erit finis? Immenſa,qua menſura metieris? Potius totum mare in artiſſimo clauderetur uaſculo:potius terrarum orbem paruulus teneret pugillus:potius cœlum à motu continuo deſiſteret:q́ gaudiorum & gloriæ quibus beatorum animæ ſine fine potiuntur,minorem intelligeres particulam,niſi, uti ego, experientia docereris.Diſcurre adhuc breui temporis ſpatium:impoſſibilia facere ne coneris,donec tuus impleatur uitæ curſus.Hic non quæras,quæ nõ alibi:niſi quò tam feliciter propero,inueniri poſſunt.Hic ſatage talia exercere opera,ut poſtmodum ibi quæ aliqualiter hic intelligere cupis,totaliter in æternum habeas:inde qui intrant,nullatenus exeunt.Ad hæc ego pauore ſtupens,admiratione tam inuiſa penè amens,omni quaſi uigore carens, his uerbis aliqualem

B ſumens audaciam,tremebunda uoce dixi:Fas utinã mihi foret,qui tam felix es, tam glorioſus, honorifice ad illa properans gaudia:qui tam dulcia eloquia gutturi meo faris, nõ ambigere. At ille,inquit,nomen meũ quæris? Hieronymi illius presbyteri,cui tranſmittendã epiſtolam iam ſcribens cœpiſti,ſum anima:quæ in hac hora in Bethlehem Iuda,carnis onere depoſito, Chriſto omniq́ cœleſti comitata cohorte,omni decorata pulchritudine,omni illuſtrata ſplẽdore,illo induta immortalitatis deaurato ueſtimento,circũamicta omnium bonorũ & gaudiorum uarietate,terrenorum omnium triumphatrix,omni diademate coronata, & omni beatitudine & felicitate uallata:tam glorioſe,tamq́ ineffabiliter pergo ad regna cœlorũ,ſine fine manſura.Iam nullum etenim deinceps expecto gloriæ defectum, ſed augmentum, quando iterum iungar corpori glorificando,& non morituro:ſed gloriam quam nunc ſola habeo cũ illo habitura:in illa ſcilicet uniuerſæ carnis reſurrectionis die.Tunc ego amplius animi in me collectis uiribus præ gaudio à lachrymis non ceſſans,ſic reſpondi: Vtinam uirorum eximie, tui mererer fieri pediſſequus.Sed quæſo tui ſeruuli quanquàm uiliſſimi,quem dilexiſti in mũdo nimia charitatis affectione,recorderis:ut tuis interuentionibus à peccatis emunder:tua gubernatione recto calle,inoffenſo pede procedam:tuis defenſionibus aſſiduis, ab inimicis mihi continue inſidiantibus protegar:tuoq́ ſancto ductu ſalutis attingam portum.Placeret utinam uoluntati tuæ aliqua mihi interroganti reſpõdere. At illa:Quod optas,dicito:me omni tuæ uoluntati reſponſuram ſciens.Vellem,inquam,intelligere,utrum beatorũ animæ quædam uelle poſſint,quæ obtinere nequeant.At illa:Vnum Auguſtine noueris, quod ſanctorum animæ ita in illa æterna gloria in deo ſunt ſolidatæ & firmatæ:quod nulla ſibi inſtalia uoluntas,niſi dei:quod nil uelle aliud poſſunt,niſi quæ deus uult:ideo quæ uolunt, obtinere poſſunt. Etenim quæcunq́ uolunt, deus & uult & adimplet. Nemo quippe noſtrum ſuis fraudatur deſiderijs:quia nil præter deum aliquis noſtrum optat. Quoniam uero ſemper ut uolumus,deum habemus:noſtra ſemper deſideria ſunt pleniſſime adimpleta. Longa quidẽ

C pater chariſſime Cyrille uerborū texeretur ſeries: ſi omnia quæ mihi glorioſa illa anima perſcrutanti patefecit, ſcriberē in hac breuitatis epiſtola. Spero enim quod Bethlehem ad tātas reliquias uiſitandum ueniam non poſt multos annorū circulos: ubi tunc quæ audiui, & in ſcriptis tradidi, uidebo perſpicaciter. Pluribus itaq; horis illa glorioſiſſima anima ibidem mecū manens, trinitatis ſanctiſſimæ unitatē & unitatis trinitatem, filij à patre generationē, ſpiritus ſancti à patre & filio proceſſionem, angelicas hierarchias & ordines, & eorundem beatorum ſpirituum myſteria, beatarum etiā animarum ſelicitates: & alia utilia & grauia humanis intellectibus, q̄ ſubtiliter, q̄ euidenter, q̄ mirabiliter mihi patefecerit auido, ſi omnium hominū linguis loquerer, non explicarem ſermone. Deinde à meis oculis lux illa diſparuit: ſed multis poſtmodum diebus ineffabilis odorum ſuauitas remanſit. Quàm mirabilis ergo iſte eſt, faciens tot mirabilia, tot & tāta inſueta hominibus prodigia? Ad ipſum ergo ore noſtro clamemus & exultemus: demusq; gloriam laudi eius: quoniam certe dignus eſt omni laude: nec ſumus ſufficientes eū laudare. Introiuit enim in domum domini cādidus & pulcherrimus: ubi ſine dubio de ſublimioribus & præclarioribus gloriæ ſedem obtinet. Quod ut iterū clarius ueritatis lumen pateat, pluribus teſtibus q̄ uno cenſui: quid ſupradictus noſter Seuerus, uir doctrina & ſapientia pollens cum tribus alijs in ipſo die & hora obitus Hieronymi in Turonenſi ciuitate uiderit, meæ addere uiſioni: de quo quidem ſolummodo ipſemet pridie ad me ueniens, fuit teſtis. Volens itaq; deus ut ſublimis Hieronymi gloria mundum non lateret, ueluti ſanctitas ſublimis: & penè cunctorum uiuentium excellentiſſima nō latebat: ne illi quos ſanctitatis illius delectabat ſequi ueſtigia, habiturum præmium ignorantes, aliquando à ſanctitatis deuiarent tramite: & ut etiā alij ſibi tot & tanta elargiri cernētes præmia, illius ſanctitatis & uirtutis inhærerent ueſtigijs: minuit enim laborem ponderis præmiorum ſpes: die &

D hora qua idem glorioſus Hieronymus feliciter expirauit, elargiēdam ſibi gloriam, Seuero & tribus alijs cum eo ſtantibus, taliter declarauit. Hora completorij die illo in domo ſua Seuerus cum tribus uiris catholicis, quorum duo monaſterij quondam uenerabilis Martini erant monachi, in diuinis legens locutionibus, in cœlo, in æthere, terraq; cantuum ſuauiſſimorum, inauditorum, ineffabilium & incredibilium infinitas repente audiuit uoces: & organorū, tympanorum, & pſalteriorum, & totius ſymphoniæ & inſtrumētorum ſonos: quibus cœlum & terra & omnia (ut ſibi uidebatur) undiq; reſonabant: quorum ſuauitatibus eorum animæ penè a corporibus exhalabant. Stupefacti ilico omnes illi eleuantes oculos, cœlum totum, æthera, & omnia quæ eorum continentur ambitu, quadam uiderunt luce ſepties ſolis luce præclariore clareſcere: ex qua omnia odorum aromata erumpebant. Hæc illi tam miranda cernentes, deum exorarunt precibus: ut eos cur talia fierent, nō lateret. Quibus uox de cœlo ueniēs, iſta dixit: Nulla uos moueat admiratio: nil uobis uideatur admirabile, ſi talia & uidetis & auditis: hodie enim regum rex, & dominus dominantium, Chriſtus dominus, exeunti de hoc nequam ſeculo, animæ glorioſiſſimi Hieronymi presbyteri in Bethlehem Iudæ commorantis, totus feſtiuus obuiam uenit: ut eam præ cæteris tanto honorificentius, tanto excellētius & ſublimius ad ſua introducat regna, quanto præ cæteris ſublimioris & ſanctioris uitæ meritis fulget. Hodie omnium angelorū ordines exultantes: & talibus uocibus alternatim concinentes, ſuum ſociantur dominum: hodie omnium patriarcharum & prophetarum cœtus: hodie apoſtolorum & diſcipulorum chorus: hodie omnes ſancti martyres: hodie confeſſores: hodie glorioſa dei genitrix ſanctis omnibus comitata uirginibus: hodie omnium beatorum animæ lætabundæ & feſtiuæ ſuæ occurrunt compatriotæ & ciui. His auditis, uox ſiluit: ſed tamen lux & cantus & odor per horam poſtmodum perdurantes ceſſauerunt. Itaque liquido patet ipſum de ſublimioribus & maioribus ciuibus fore: quo & magnus & mirabilis eſt, & metuendus ſuper penè omnes ſanctos ob ſibi traditam poteſtatem. Nulli ſit dubium, ita præ cæteris quæ uult, poſſe ipſum aliquid: ſicut præ cæteris ſua uoluntas diuinæ magis cohæret. Nullus uero me tātæ audaciæ putet: ut fatear ipſum Ioāne baptiſta, quo (teſtante ipſo ſaluatore) nullus ma

A lus maior ſurrexit,Petro & Paulo,& cæteris duodecim apoſtolorꝝ,qui ab ipſo Chriſto electi & ſanctificati ſunt,præſtare gloria.Sed tamen & ſi prohibeat ratio ipſum illis maiorem obti nere gloriam in cœli regno aliquē audere dicere:tamen nullas uideo rationes,cur ſit nefas di cere,æqualem illis in gloria Hieronymum fore,dūmodo illis in uitæ ſanctitate diſcors nō fue rit:cum nō ſit perſonarum acceptor deus,ſed ſingulorꝝ merita decernens: et reddēs unicuiqꝫ quod meruit.At ſi cuiquam uideatur minorem Ioanne & Apoſtolis Hieronymum gloriam obtinere,parum uideatur minorē ipſum obtinere:cum,& ſi illius ſanctitatis merita, illius la boris grauia,illius ſcripturæ & ueriſſimæ tranſlationis utriuſqꝫ teſtamēti,officiorumqꝫ ordi nationis fructus,non ſolum præſentibus,ſed etiam futuris,perſpicaciter cernat: paulominus fore nil ipſum ab eiſdem in gloria diſcordem:ut uerum teſtor deū, puto iudicabit. Porrò ne aliquibus deridendi laqueum inijcere uidear:dum Ioanni & apoſtolis in ſanctitate & gloria, æqualem eſſe Hieronymum ſanctiſſimum fateor:unum quod expletis nondum diebus qua tuor in uiſione uidi,enarrabo:ut ueritas non lateat:et ne quis me has laudes retexere credat, uel amore carnali,quo homo à ueritatis cognitione maxime deuiat,uel ueſanæ mentis impe ritia,uel alia quacunqꝫ cauſa.Sed me hoc ambigant ab homine intellexiſſe minime: ſed per reuelationem quā deus omnipotens,qui ſuos exaltat ſanctos,et exaltando magnificat. Quar ta præeunte nocte,mihi auide cogitanti,quid laudis,quídue debitæ reuerentiæ debite Hiero nymo in breui retexerem epiſtola,demōſtrauit hoc modo.Dum itaqꝫ (ut dixi) diſponēs hāc epiſtolam tibi ſcribere,cogitarem aptam laudis materiā inuenire:hora adueniente noctis me dia,me ſomnus oppreſſit:et ecce maxima mihi affuit angelorum multitudo: inter quos ful gentes plus infinito ſole duo erant uiri ita ſimiles & uniformes,ut nulla in eis uideretur diffe rentia,qua alter ab altero differre poſſet:niſi quod tria ſerta ferebat alter in capite, ex auro & lapidibus precioſis,alter uero duo.Hi candidiſſimis induti collobijs,undiqꝫ auro gemmiſqꝫ contextis:tantæ erant pulchritudinis,ut nō ualeat quiſpiam imaginari. Accedentes itaqꝫ illi

B ambo prope me,ſub ſilentio pauliſper ſteterunt.Deinde ille qui tria ferebat ſerta, his me uer bis fuit allocutus.Cogitas Auguſtine quid debeas laudis de Hieronymo in ueritate ꝑferre? Et certe diu cogitans,nondum noſti:ſed huc ambo uenimus,ut eius tibi gloriam indicemus. Hic certe meus ſocius quem uides,Hieronymus ipſe eſt:qui ſicut æqualis mihi in uitæ ſancti tate fuit:ita per omnia in gloria æqualis eſt.Et quæ poſſum,et ipſe poteſt:& quæ uolo,et ipſe uult:& ſicuti deum uideo,et ipſe uidet,et cognoſcit & intelligit:In quo oīs noſtra,et ſancto rum omnium cōſiſtit gloria & beatitudo.Nec habet maiorem uel minorem gloriā alter ab altero ſanctorum:niſi inquantum magis & minus diuinā contemplatur ſpeciem,ſiue cogno ſcit.Sertum uero tertium quod plus illo fero,aureola martyrij eſt:quo uitam finiui corporis. Qui & ſi in mundo ob labores,pœnitentias,ærumnas, afflictiones, uerbera, contumelias, et hominum opprobria & deriſiones,et cætera ualde grauia:quæ ita pacifice pertulit,ita gaudē ter propter deum,ut in infirmitatibus exultaret:et uerus martyr extiterit:et præmia martyrij non amiſerit:tamen quia gladio uitam nō finiuit,aureolam quæ in ſignū datur martyrij, nō habet.Serta uero duo alia quæ habemus,aureolæ ſunt,quæ ſolum uirginibus & doctoribus dantur,ut ab alijs diſcernantur.Ad hæc(ut mihi uidebatur)reſpondi:Quis enim eſt domine mi?Et ille:Ioannes,inquit,baptiſta ſum,qui huc ad te deſcendi,ut nunciarem tibi Hieronymi gloriam:quatenus ipſam gentibus nuncies.Hoc enim noueris:quia honor & reuerentia quæ ſingulis ſanctorꝝ exhibetur,cæteris omnibus exhibetͬ:ne putes ut aliqua ſit in cœlo inuidia, ut in mundo.Sicut enim in mundo quilibet hominū cæteris præeſſe potius uellet,ꝙ ſubeſſe: ita in cœlo propter charitatem ineffabilem,qua ſe inuicem diligūt beatæ animæ: quilibet ſan ctorum ita alterius gloria gaudet,ſicut ſua. Quinetiā uellet quiſqꝫ maior ut quiſqꝫ minor ſibi eſſet æqualis & penè maior:quia eius gloria eſſet ſua:ita minor maioris gloria gaudet ſicuti ſi eam haberet:nec uellet eam habere, ut ille non haberet: imò potius de ſua, ſi ſas eſſet, im partiret. Vnde gloria ſingulorum,eſt gloria cunctorum: & gloria cunctorum, eſt gloria ſin

C gulorum. His dictis, ſocietas omnis illa diſceſſit. Et expergefactus ita à ſomno, tantos in me
ſubito ſenſi charitatis ardores, quantos in me nunquam ſenſeram. Nam deinceps hactenus
nunq̄ aliqualis in me uel inuidiæ, uel ſuperbiæ, ſiue arrogantiæ fuit appetitus uel cogitatio.
Teſtis enim eſt deus, qui omnia anteq̄ fiant, nouit, quod inde tantus in me extitit charitatis
feruor, quod plus alieno bono gaudeo, q̄ meo: plus affecto omnibus ſubeſſe quàm præeſſe.
Hæc idcirco dixerim: non ut laudis acquiram famam: ſed ut quis hæc nō putet uana fuiſſe ſo
mnia: quibus ſæpe deluditur mens noſtra. Sæpe enim deus abſcōdita & maxima per ſomnia
reſerat. Magnificemus ergo opera ſua: quoniā perfecta ſunt; nec eſt in eis iniquitas. Sanctum
domini Hieronymū, propter deum cū quo regnat ſecure, magnificemus: quoniā in uita ſua
magnifice fecit, in morte ſua magnifica recepit. Quapropter magnus eſt in medio noſtri: &
ſanctus & excelſus, in uitæ excellentiſſimæ ſanctitate. Magnus, ſanctus & excelſus, in ſapien-
tiæ ineffabilis profunditate. Magnus, ſanctus & præexcelſus, in maioris nunc gloriæ quanti-
tate. Mirabilis & laudabilis & glorioſus in prodigijs inuiſis, inauditis, & inſuetis. Metuēdus,
colendus, & uenerandus, ob ſibi traditam à domino poteſtatem, honorem, & gloriam ſempi
ternā. Magnificemus ergo obſecro eū, ne taceamus; quoniā maior eſt omni laude. Notas fa-
ciamus in populis gloriæ ſuæ laudes. Nō miretur homo ſi eū quem deus magnificauit & co-
luit, laudamus. Non hominem pigeat uenerari, & colere quē deus coluit & ueneratus eſt. Nō
putet quiſpiam Ioanni & apoſtolis in gloria & ſanctitate æquando Hieronymum, Ioanni &
apoſtolis exercere iniuriam: quoniam illis præſtare & gloria & ſanctitate ſi poſſent, optarent.
Gloria enim & beatitudo eius, eorū eſt gloria: & beatitudo eorum eſt ſua. Honor, laus, et reue
rentia à nobis exhibita Hieronymo, eorum ſingulis exhibetur: & quæ illis ſigillatim exhibe-
tur, Hieronymo exhibetur. Si ergo cupis Ioannem Baptiſtam & apoſtolos uenerari, ſimul ue
nerare ipſum: quoniam illis per omnia eſt æqualis. Secura igitur mente omni depulſa formi-
D dine, Ioannem Baptiſtam Hieronymo æqualem & non maiorem: quoniā nullus maior ſurre
xit omni deuotione & reuerentia, fateamur; quem ſi minorem facimus, Ioannis gloriæ dero-
gamus; & magis iniurias exercemus q̄ laudes. Huius mei imperiti ſermonis opus, quanquā
inſufficienter, quanq̄ uiliſſime, quanq̄ nihil; tamen deuote & reuerēter à nobis expletum: ad
te uenerabilis pater puro corde & magna animi deuoti affectione dirigo: ſupplicans ut inge-
nioli mei uerbula, quæ de meæ imperitiæ pauperie in laudes eximij Hieronymi obtuli, non
deridendo, ſed charitate debita æquanimiter tolerando legas. Et quæ minus debite dixi ad
tanti uiri laudes; & meæ imputes imperitiæ & epiſtolæ breuitati, & eius laudū immenſæ ma
ieſtati. Quoniam certe ſi omnium mortalium linguæ ſolum eius laudes promerent, minus
debito ſatis eſſet. Mei peccatoris uenerabilis pater eſto memor: ut dū in illo ſteteris loco, quo
illud ſacrum eximij Hieronymi cadauer quieſcit, eius me interuentionibus recōmendes: quo-
niam nulli dubium eſt quod ea quæ optat, idem Hieronymus poteſt continuo obtinere. Nō
enim ſuo aliqualiter defraudatur deſiderio.

CENSVRA EPISTOLAE SEQVENTIS.

IDem & hic ſtilus, idem pectus, eadem infantia, ſemper ſui ſimilis eſt, quocunq; titulo perſonatus pro-
deat huius actor fabulæ. Quid ſi hic rabula ualuiſſet literis & eloquentia, quibus ludibrijs orbem im-
pleſſet uniuerſum? Nunc ob inſignem infantiam, nulli poteſt imponere, niſi ſit Morycho ſtultior, aut
niſi quis ultro falli cupiat. Reijcienda ſunt à Chriſtianis huiuſmodi fabulamenta. Quod ſi quid etiam
tolerandum eſt ad exemplum pietatis confictum, artificem uolo non huiuſmodi rabulam, nulli rei, niſi
perdendis chartis natum.

CYRILLI EPISCOPI HIEROSOLYMITANI DE MIraculis Hieronymi ad ſanctū Auguſtinum epiſcopū Hypponenſem.

VEnerabili uiro, epiſcoporum eximio, Auguſtino Hypponenſi præſuli, Cyrillus
Hieroſolymitanus pontifex, & omnium ſacerdotum infimus: illius ſequi ueſti-
gia, cuius in terra ſanctitas radiare non ceſſat, illius ſcilicet Hieronymi glorioſi:
cuius memoria erit in benedictione in ſeculum ſeculi. Qui quantus ſit, & tu ſimi-
liter bene

A liter bene noſti:eius uſus maxime colloquijs & doctrinis:de quo me uelle diſſerere, cum ſim
reprobus in toto & indignus,quaſi reputo audaciam. Sed tamen quia tua me cogit dilectio,
ut aliqua tibi ſcribā de prodigijs hominibus inſuetis,quæ per illū in diebus noſtris fecit dn̄s:
ut eum celebrē mundo faceret,& cūctis hominibus glorioſum:tuis cōfiſus orationibus opus
aggrediar:ut tua poſcit deuotio,et breuiloquio perſtringā de multis pauca. Glorioſum huius
uiri obitum,uiſionemq; meā:necnō & mirifica tunc temporis peracta,te noſſe non ambigo.
Nam uir uniq; reuerendus,et memoriæ obliuioni nō dandus, Euſebius nobilis Cremonēſis
eius diſcipulus:in quo magiſtri refulſit ſanctitas & doctrina:cuius ſapiētiam, probitatem, &
excellentiam nō ignoras:qui poſt biennium à noſtræ mortalitatis miſeria ereptus, ſuū præ-
dilectiſſimum magiſtrū Hieronymum in cœli patriam eſt ſecutus:ut nobis indicant eius cre-
bra miracula,de quibus etiā inferius aliqualiter pertractabo: Reuerendo patri Damaſo Por-
tuenſi epiſcopo:et Theodoſio Romanorū ſenatori,eius fratri Seuero probiſſimo uiro,Euſto-
chio ſanctiſſimæ mulieri,et tibi & multis alijs,quos ſigillatim nominari non eget:tunc tēpo-
ris per ſuas literas totius eius obitus ſeriem intimauit. Vnde amplius ea quæ noſti, reiterare
eſſet ſuperfluum,et dicendorū impedimentū. His ergo omiſſis,ad eiuſdē quæ nō ceſſant cōti
nue clarere miracula,noſter ſe ſtilus uertat: ut tua poſcit deuotio. Et primo ab Euſebio uiro
ſanctiſſimo,eiuſdē Hieronymi ſanctiſſimi diſcipulo ſumat initium. Poſt obitū glorioſiſſimi
Hieronymi,quædam hæreſis inter Græcos,id eſt,ſecta ſurrexit: quæ ad Latinos uſq; deue-
nit:quæ ſuis nefandis nitebatur rationibus probare,quod animæ beatorum uſq; ad uniuer-
ſalis iudicij diem,in quo eorum corporibus erant iterum cōiungendæ, uiſione & cognitione
diuina,in qua tota conſiſtit beatitudo ſanctorū,priuabuntur:et damnatorū animæ ſimiliter
uſq; ad diem illum,nullis cruciabuntur pœnis. Quorum ratio talis erat: Sicut anima cū cor-
pore meruit uel peccauit:ita cum corpore præmia recipit, ſiue pœnas. Aſſerebant etiā illius
ſectæ nequiſſimi,nullum fore purgatorij locum:in quo animæ quæ nondum de ſuis pecca-
B tis in mundo plenam egiſſent pœnitentiam,purgarentur. Qua quidem ſecta peſtifera crebre
ſcente,tantus in nos dolor irruit:ut nos amplius pigeret uiuere. Quocircà meis cunctis ſuffra
ganeis epiſcopis,et alijs uiris catholicis conuocatis,eis ieiunia & orationes indixi:ut ſuā ſic agi
tari fidem,diuina non permitteret bonitas. Mira res,et forte huic ſimilis nunq; uiſa: Tribus
expletis diebus ieiunioꝝ & orationum,ſubſequenti nocte glorioſus Hieronymus,ſuo prædi
lectiſſimo filio Euſebio orationibus incumbenti manifeſte apparens: benignaq; eum allocu-
tione confortans,ei dixit in hac ſecta peſtifera minime formidandū,cum ſibi finis iam ponen
dus erat. Quem Euſebius nimio fulgentem ſplendore:ita ut eū oculus humanus aſpicere non
ualeret intuitus,quaſi de graui ſomno euigilans,dulces per oculos fundens lachrymas: ita ut
penè uocem formare non poſſet:quantum poterat,clamare cœpit:Pater meus Hieronymus
es? Quare meam ſocietatem ſpernis? Certe teneam te, nec dimittam:nec ſine tuo quem dile-
xiſti filio,gradieris. Ad quem glorioſus Hieronymus:Non te fili dilectiſſime deſeram. Con-
fortare,uiceſimo nanq; die me ſequeris,& ſimul in gaudio permanebimus ſine fine. Sed Cy-
rillo cunctiſq; fratribus nuncia:ut craſtina die iuxta præſepe domini,ubi meum quieſcit cor
pus,omnes in unū conueniant:tam catholici,q̃ etiam illius ſectæ uiri. Et tu trium hominū,
qui in hac ſunt urbe,hac nocte defuncti cadauera inhumata,in locū in quo meum eſt huma-
tum corpus facies deportari:ſuper quibus ſaccum quo utebar ponēs,& ſtatim uitæ priſtinæ
redditi:hanc radicitus hæreſim extirpabunt. Cui ualedicens glorioſus Hieronymus, diſpa-
ruit. Mane autē facto,ad me, qui Bethlehem tunc eram,uenerabilis Euſebius ueniens, cūcta
quæ uiderat,enarrauit. Quo immēſas creatori gratias agens,& glorioſo Hieronymo om̄ibus
in prædicto loco,in quo pro nobis de intemerata uirgine ſaluator natus eſt: & ubi etiā ſacra-
tiſſimum Hieronymi cadauer humatū eſt cōgregatis, prædictoꝝ defunctorū cadauera de-
ferri fecit. O mira erga homines dei miſeratio & diſpenſatio. Quot modis in ſe ſperantes ſcit
iuuare:quantis & quot honoribus ſuos exaltat ſanctos. Fiebat interea ab illius ſectæ cultori-

C bus deriſio:credẽtibus quod ſoret exinanita manus domini. Lætetur itaq; omnis fideliũ cœ-
tus:& deo in uoce exultationis pſallant,quando ſuſcipimus miſericordiã in medio tẽpli ſui.
Accedens nanq; uir uenerabilis Euſebius ad ſingulorꝝ cadauera: flexis genubus manibusq;
in cœlum extẽſis,cũctis audientibus ſic orauit:Deus,cui nihil eſt impoſſibile, nihil graue, in-
uictæ fortitudinis & uirtutis:qui facis mirabilia magna ſolus:& nullum in te ſperantiũ ſper-
nis : nunc preces tuorꝝ exaudi fidelium : & ut tua,quam dediſti,fides,intemerata inuiolataq;
per ſecula maneat:ac etiã ut horum error appareat:& per merita & interceſſiones glorioſi tui
Hieronymi dilecti, introduc in hæc cadauera animas quas de ipſis egredi uoluiſti. Qua qui-
dem oratione finita,ſingula ſacco quo ſupra carnem glorioſus Hieronymus utebatur tangẽs
cadauera,protinus in eum uitæ ſpiritum introduxit. Qui homines apertis oculis,omnibusq;
uitæ ſignis oſtenſis,ſunt perfecte reſuſcitati:& cœperũt beatarum animarũ gloriam,& pecca-
torũ pœnas,tam purgatorij,quàm inferni clara uoce omnibus intimare. Nam,ut mihi poſt-
modum interroganti dixerunt,beatus Hieronymus eos cõduxerat ſecum in paradiſum,pur
gatorium,& infernum:ut quæ ibi agebantur, patefacerent uniuerſis. Sibiq; dixerat quod ad
corpora redirent,& de perpetratis peccatis ibi agerent pœnitentiam : quia eo die & hora qua
uenerabilis Euſebius migraturus erat,& ipſi morituri erant:ac etiam ſi bene agerent pœniten
tiam,cum eo gloriam adepturi:quod & factum eſt,ut inferius declarabo. His igitur peractis,
multitudo maxima populorum tam fidelium, quàm etiam illius ſectæ defenſorum : qui ad
tam grande concurrerant ſpectaculum , tam certum indicium , & ueritatis experimentum:
necnon beati Hieronymi merita egregia cernentes,magnis uocibus immenſas gratias referũt
creatori:qui ſuos in ſe ſperantes non deſerit. Et ſic Auguſtine chariſſime,pius dominus naui-
culam ſuæ fidei ſacratiſſimæ,in huius mundi mari eructantibus malorum hominum flucti-
bus agitari permittit , ſed minime naufragari. Quo quidem forti quæſo eſto animo : uiriliter
D age : non formides contra fidei perſecutores magnanimus dimicare,ſub umbra alarum tam
pij patris : qui ſuorum fidelium preces inefficaces non ſinit : dummodo tota ſpe & puro
fiant animo. Non enim noſtræ nequeunt exaudiri preces , niſi cum in deo noſtra non perfe-
cte ſpes conſiſtit : uel quia petimus non petenda. Ad ipſum ergo dominum non tantum
ore , ſed toto corde clamemus dum affligimur : & ipſe qui dominatur in uirtute ſua , & nos
quotidie oculo reſpicit pietatis , non permittet nos tentari ſupra id quod poſſumus. Sed ne
nimis deuius à propoſito modo gradiar , ad incepta redeam , & uenerabilis Euſebij obi-
tum explens primo:& uirorũ illorũ triũ ſimiliter, quos reſuſcitatos noſti, migrationem ſcri-
bens : quia eadem hora ſunt & die , qua Euſebius de huius mundi & ualle miſeriæ exem-
pti , aliqua Hieronymi miracula de multis introducam. Adueniente autem die quo ue-
nerabilis Euſebius à beato Hieronymo in uiſione , de qua ſuprà fatus ſum , ſe migraturum
ſcierat : die tertia præeunte , languore febrium concuſſus ualide , ſe ſuper terram (magiſtri
non immemor) nudum deferri ſecit à fratribus : & ſingulum fratrem benigna conſola-
tione confortauit ; & ut in ſancto manerent propoſito , admonuit. Deinde ſaccum quo
glorioſus induebatur Hieronymus , deferri fecit : & ſupra ſe poni iuſſit : ordinauitq; ſe nu-
dum inſtar glorioſi magiſtri extra eccleſiam in qua iacebat ſanctum Hieronymi cadauer ſe-
peliri . Poſt hæc communione ſacratiſſimi corporis Ieſu Chriſti ſe muniens , domino ſe &
beato Hieronymo commendauit : & ſic per triduum locutione corporaliq; uiſione priua-
tus , circunſtantibus fratribus alternatim pſalterium,paſſiones domini,& alia ſacra continue
legentibus , iacuit . Durum quippe & cunctis recte in mundo degentibus formidabile hoc
quod narro. Die autem quo moriturus erat,per duas horas ante animæ beatæ exitum,uene-
rabilis Euſebius tam terribiles actus cœpit peragere,quod circũſtantes monachi pauore per-
territi,uelut amentes in terra iacerẽt. Nam quandoque tranſuerſis oculis,manibus iunctis,fa-
cie terribili,uoceq; dira quaſi ſæuiens clamabat:Non faciã,non faciã,mentiris,mentiris. Poſt
hæc ad terrã rediens,faciem firmabat in terrã quantũ potuit,clamãs, Adiuuate me fratres ne
peream.

A pceam. Quod monachi uidentes, lachrymantes & tremẽtes, cum interrogauerunt: Quid ha-
bes pater? Ad quos ille: Non uideris dæmonum agmina, quæ me debellare cupiunt? Et illi:
Quid te facturum uolebant, cum dicebas: Non faciam? Et ille: Conantur nanq; ut diuini no-
minis blaſphemus inueniar: & ideo hoc me non facere clamabam. Et illi: Quare pater faciem
abſcondebas in terrã? Et ille: Ne eius aſpectum cernerem, qui tam turpis & terribilis eſt, quod
omnes penè formidines quæ in mundo ſunt, reſpectu eius nihil ſunt. Inter hæc uerba actus
priores reiterans, ſic ad extremam horam uſq; deuenit. Fratres autem qui aſtabant, pauore &
dolore perterriti, uelut mortui ſtabant, quid facerent, neſcientes. Glorioſus deus in ſanctis
ſuis, mirabilis in maieſtate ſua, benignus, & ſe amantibus miſericors: ſanctos ſuos non dere-
linquit in tempore neceſſitatis. Ad extremam nanque horam uenerabili Euſebio præuenien-
te, glorioſus Hieronymus apparuit, eum benigne confortans. Cuius aduentu omnis illa dæ-
monum turba quaſi infinita, eius timore perterrita, ab eo uelut fumus euanuit: ut plures te-
ſtantur monachi, qui proprijs oculis diſpenſatione diuina ſe hoc uidiſſe dicunt. Sed hoc ma-
gis approbatur: nam omnes circunſtantes audierunt has ab Euſebio uoces: Vnde uenis pa-
ter? Quare tantum moratus es? Cui ſubito cunctis audientibus, alia uox reſpondit: Expecta
fili, ne formides: quia te non deſeram, quem tantum diligo. Qua audita uoce, breui inde de-
curſa morula, uenerabilis Euſebius expirauit. Qua quidem hora & illi tres qui reſuſcitati
ſunt, migrauere: & (ut puto) cum Euſebio ad æterna gaudia peruenerunt. Nam per illos
omnes uiginti dies, quibus poſtquàm (ut noſti) reſuſcitati ſunt, ſe in tanta pœnitentia tra-
diderunt, quod ſine dubio æterna beatitudine potiantur & præmiantur. Silentio præter-
mittendum nequaquam puto, quæ ab eiſdem tribus uiris per illos dies, quibus uixerunt,
didici. Continue toto hoc tempore cum aliquo eorum ſecreta uitæ illius, quam poſt hanc
breuem & momentaneam expectamus, rimari cupiens, alternam diem ducens ad ueſpe-
B ram. Sed quamuis multa ab eiſdem didicerim: tamen ad præſens breuitatis cauſa quædam
tantum referam: cætera uero aliâs ea dicturus omittam. Quadam uice ad unum eorum me
iuiſſe contigit: quem dure lachrymantem, nec meis uerbis conſolationem aliquam admit-
tentem comperiens, tanti fletus cauſam ab eo cœpi inquirere. Qui pluries de hoc à me inter-
rogatus, nec tamen ad interrogata reſpondens: tandem meis coactus importunitatibus, ſic re
ſpondit: Si quæ pridie ſum expertus, non ignorares, tibi ineſſet ſemper cauſa fletus. Ad quem
ego: Quæſo ut quæ uidiſti, ediſſeras. Tunc ille pauliſper tacens, dixit: Quales credis pœnas
& tormenta: non ſolum damnatis, ſed etiam in purgatorio exiſtentibus, præparari? Ad
quem ego: De incertis quæ uera poteſt proferri ſententia? Vt enim puto, noſtris quibus af-
fligimur pœnis, æquari non poſſunt. Ad quod ille: Si omnes quæ in mundo cogitari poſ-
ſunt pœnæ, tormenta, afflictiones, minori quæ illic habentur pœnæ & tormento compa-
rentur, ſolatia erunt. Mallet enim quilibet uiuentium (ſi illas experientia noſceret pœnas)
uſq; ad finem mundi, omnibus his ſimul ſine remedio cruciari pœnis: quas omnes homines
ab Adam hucuſq; ſigillatim pertulerunt, q̃ una die in inferno, ſiue purgatorio minori quæ
illic habetur pœna, torqueri. Et ideo ſi cauſam mei fletus interrogas, timor pœnarum eſt, quæ
peccatoribus iuſte dantur. Scio nanq; me erga deum meum peccaſſe: & ipſum iuſtum fore
non dubito. Qua de re non mireris, ſi plango: cum potius ſi non plangerem, uehementer ad-
mirari deberes: ſed potius admirare, quare homines qui ſe mori nõ dubitant (ſaltem aliorum
experimento) tanta hic ſecuritate uiuunt: nec tantas cogitant euadere pœnas. Ad hæc dolore
tactus intrinſecus, ita ut uix uerba formare poſſem, dixi: Heu quid audio? Sed quæſo, in quo
tormenta differunt infernalia ab his quæ ſunt in purgatorio, dicas. Et ille: Nihil inter ſe dif-
ferunt: quia eadem ſunt magnitudine, pœnæ purgatorij & inferni. Sed unum eſt quo differre
poſſunt: quia infernales finem nõ expectant, ſed augmẽtum: ſcilicet in iudicij uniuerſalis die:
quãdo corpora ibidẽ cruciabuntur cũ animabus & purgatorij pœnæ ſunt cũ fine. Nam poſt
expletam pœnitentiam inde excẽpti, gaudijs beatiſſimis perfruẽtur. Ad hæc ego: Sũt oĩbus

C in purgatorio exiſtentibus, æqualia tormenta uel diuerſa? Ad hæc ille: Diuerſa quidē. In ali-
quibus maiora, aliquibúsue leuiora, iuxta magnitudinem peccatorum. Nam in patria etiam
beatorum oēs animæ glorioſæ diuinam cōtemplantur ſpeciem: in quo omnis cōſiſtit gloria.
Quæ quamuis ſingulæ tanta habeant gaudia, quanta uelle uel cogitare poſſunt: tamen gau-
dijs nō ſunt pares: quia maiora hæc poſſidet, minora illa, iuxta opera quæ fecerunt. Sed ſi tibi
aliqua ex hoc oriretur admiratio, ut ſanctis poſſit ineſſe diuerſitas gaudiorum, quorum cauſa
eſt ſolus ipſe deus: in quo nulla potuit unquam eſſe diuerſitas: ſolutio ſatis patet. Nam cū di-
uina contemplatio & cognitio, ſiue intelligentia ſit tota merces & gloria: in aliquo poteſt eſſe
ſanctorum minor, in aliquo uero maior. Idcirco cum omnes ſimul animæ deum ſicuti eſt, ui-
deant & cognoſcāt: aliqua minus uidet & intelligit: & ſic minor ineſt ſibi gloria. Aliqua uero
clarius uidet, & ſubtilius intelligit: & ſic maiorem poſſidet gloriā. Sic etiam de illorum miſero
rum damnatorum pœnis dici pōt: nam cum omnes animæ damnatorum in uno conſiſtant
pœnarum loco: tamen diuerſis cruciantur pœnis, iuxta uitiorum qualitates. Tantum ſiquidē
differt inter Chriſtianorum, qui ibi torquentur, pœnas & paganorum: ut paganorum crucia-
menta reſpectu eorum quæ falſi Chriſtiani & peccatores ſuſtinēt, ſint quaſi nulla: quanquàm
ineffabilia ſunt, nec à uiuentibus cogitabilia. Et dignum eſt. Nam illi gratiam dei in uanum re
ceperunt: nec uoluerunt à peccatis corrigi dum uixerunt, ſacris continue uociferātibus ſcriptu
ris, quas pro nihilo putauere. Tum ego: horribile eſt, inquam, quod dicis: & utinam ſedulo
mortalium inſiſteret mentibus: ut uel tantarum pœnarum terrore à prauis ceſſarent, ſi nollēt
amore gloriæ. Sed quæſo quid erga te pridie exeunte anima peractum eſt, breuiter innoteſce.
Ad quod ille: Adueniente, inquit, mortis meæ hora, tanta in loco quò migraturus iacebam,
nefandorum affuit ſpirituum multitudo, quod præ multitudine dinumerari omnino nō poſ
ſent: quorum ſpecies talis erat, quod ea nil pœnoſius, nilúe horribilius excogitari poteſt. Po-
D tius enim quilibet hominum flammis ardentibus arſurum ſe exponeret, quàm earum forma
rum ictu oculi uiſione potiri. Qui ad me uenientes, omnia quæcunq; perpetraui opera cōtra
deum, ad meam memoriam reuocabant: ſuadentes mihi ut amplius diuinam miſericordiam
quam tam grauiter offenderam, non ſperarem. Et certe noueris quod niſi me diuina miſera-
tio adiuuiſſet, eis reſiſtere non ualuiſſem. Nam dum omni uigore ſpiritus deſtitutus, eorū uer
bis paulominus aſſentirem: glorioſus affuit Hieronymus, magno uallatus agmine angelorū,
ſepties ſole ſplendidior, me cōfortans. Qui ubi illos ſpiritus immundos fuit intuitus, me tam
dure exacerbantes: ualde commotus erga eos, uoce terribili eis dixit: Quid ad hunc nequitiæ
& omnis maledictionis ſpiritus ueniſtis? neſciebatis hunc meis fore fouendum auxilijs? Pro-
tinus hunc relinquentes, abite: & ueſtras ab eo elongate nequitias, quantum diſtat ortus ab
occaſu. His illa maledictorum ſpirituum ſocietas perterrita, diris ululatibus & clamoribus,
limen loci in quo iacebam exceſſit. Tunc glorioſus Hieronymus aliquibus imperans ange-
lis, ne à me diſcederent, ſed quouſq; reuerteretur, expectarent: cum cæteris angelis feſtinan-
ter abſceſſit. Eodem quoq; abeunte, angeli qui ad cuſtodiendum remanſerant, me conforta-
re cœpere: blanda & dulcia promittentes, ſi forti animo perdurarem. Inter hæc autem conſola
tionis colloquia, hora quaſi decurſa, ſecundo beatus Hieronymus ueniens ſtanſq; in limine,
uelociter, inquit, uenite. Tunc ſubito anima corpus relinquens, tam grauiter & acerbe: quod
certe quantæ fuerint preſſuræ & anguſtiæ, intellectu nō caperet mens humana, niſi, ut ego, ex
perientia didiciſſet. Si enim omnis humanorum intelligentia, quas uellet anguſtias & dolores
æſtimaret reſpectu animæ diſſolutionis à corpore tanq; pro nihilo computaret. Hæc & alia
non minus ardua & ualde mortalibus formidanda, quæ pro longitudine, præſenti operi nō
inſcribam, eo loquente, incipiebat claudi dies, occaſu ſolis, quo neceſſe fuit quid ei poſt mortē
contigerit nō explere. Sed quia præ cæteris affectabā, ſequenti die, duobus alijs cū eo inſimul
conuocatis ad narrationis illius ſeriem redij, hoc cupiēs ab illis etiā duobus alijs peraudire: ut
trium teſtimonio ſolidius edocerer. Itaq; cū hi iam dictare inciperent, ſic reſpondi: Quanquā

hæc utilia

A hæc utilia ſint,nec tæderet in uacuũ ſæpius ipſa fari:tamẽ his quæ iam audiui omiſſis:quæſo
ut quid uobis poſt diſſolutionẽ corporis euenerit,meo hiãti detegatis animo. Ad hoc ille qui
mihi,quæ audiſti,tranſacto narrauerat die:Quod Cyrille,inquit,interrogas:non eſt poſſibile
plenè fari:quoniã ſpiritualia noſtris minime ſenſibus cõprehenduntur.Scis nãq; nõ te exani-
men fore:tamẽ quid aut qualis ſit anima,nõ agnoſcis.Deum certe ſcis omnium eſſe principiũ
& finem à quo incipiunt omnia atq; tẽdunt:& tamen quid ſit deus aut qualis,dũ carnis iſtius
grauiſſimæ corruptibile portas onus:nõ intelligis , niſi per ſpeculũ & in ænigmate:ſic etiã de
angelis & cæteris incorporeis idem liquet.Cũ enim multa quæ ſunt notiſſima in natura,no-
ſtræ paruæ intelligẽtiæ defectu,intelligere nõ poſſumus,ſupercœleſtia & ſpiritualia omnino
aliena à naturæ cognitione,quomodo intelligemus? Vt dicis,inq;,eſt:ſed uti potes,quæſo di-
cas.At ille:Circũloquar,inquit,id quod optas:& dicam paulominus quod nõ poſſum.At hi
qui mecum ea quæ pridie dixi,ſunt experti:ſi ita eſt,teſtificabuntur. Mea pridie anima à cor-
pore tot (ut ſuprà fatus ſum) preſſuris & doloribus diſſoluta,ſubito in ictu oculi ineffabiliter
fuit ante dei iudicãtis præſentiã deportata.Sed à quibus & quomodo,nõ agnoſco. Nec certe
mirum:nam nũc carnis mole aggrauor:tunc autẽ erat anima ſine carne. Fuerunt etiã ibidem
iſtorum animæ,terroribus inexcogitabilibus quid iudex ageret formidãtes. Heu cur morta-
les neſciunt,quibus hoc eueniet quod tunc nobis? Certe ſi illius nõ foret ignorãtia, toties non
peccarẽt.Nullũ,quæ toto tẽpore geſſimus peccatorũ,iudicẽ latere potuit:imò cuncta quæ fe-
cimus tanq; ſi forent præſentia,cunctis aſtantibus clara erant:ita ut minimum noſtrorũ cogi
taminum,ſicuti fuerat,apparebat.Cõſidera nãq; quibus et quot agitabamur terroribus:hinc
dæmonum multitudo ſtabat,mala teſtificãtes quæ fecimus,locũ,modũ,& tẽpora declarãtes.
Hinc noſmetipſi quæ obijciebantur,nullatenus contradicere poteramus:tum quia iudicẽ cũ-
cta ſciẽtem:tum quia ipſum quilibet noſtrũ iuſtiſſimum cognoſcebat. Heu quid dicã? Quam
B ſentẽtiam præſtolabamur,ob eius memoriã,nunc formido.Hincinde mala undiq; , uindictã
iudici acclamabãt:nec ullũ penè apparebat bonum quo quid miſericordiæ ſperaremus.Hinc
nos dignas ſupplicio omnes qui aderãt,exclamabãt.Cumq; iam nihil deeſſet niſi ſententiam
publicari,quæ peccatoribus digna datur:ecce glorioſus Hieronymus cũctis ſplẽdidior aſtris,
beato Ioanne baptiſta,ſummoq; Apoſtolorum principe Petro,necnon angelorũ ingẽti mul-
titudine comitatus,ad præſidentis iudicis thronũ ueniẽs,noſtram ſentẽtiam ſuſpẽdi modico
temporis:noſq; ſibi dari ob reuerentiam & deuotionem quã ſibi cõtuleramus:& propter er-
roris deſtruendi neceſſitatẽ,ut uoluit,impetrauit.Deinde nos ſecũ ducẽs, om̃i illa beata ualla-
tus ſocietate,ubi fidelium animæ inæſtimabili gloria perpetuo perfruuntur, quæ ibi gereban
tur,ut redderemus teſtimoniũ,declarauit.Poſt hæc ad purgatoriũ & infernum nos deducẽs:
non ſolum quæ ibi erant,indicauit,ſed uoluit ut pœnarũ experientiã probaremus.His igitur
omnibus ſic peractis,hora qua noſtra cadauera ſacco quo beatus uſus fuit Hieronymus,teti-
git uenerabilis Euſebius,idem glorioſus Hieronymus nobis imperauit, ut ad corpora redire-
mus:mãdans ut de his quæ uidimus,teſtaremur:promittẽsq; nobis uiceſimo die,ſi de perpe-
tratis peccatis nos cõtingeret debitam pœnitentiã exercere,cũ beato Euſebio,qui tunc erat ex
hoc ſeculo migraturus,gloriã finis neſciã adipiſci,ſicq; corporibus,noſtræ animæ ſunt cõiun-
ctæ.Multa ſiquidẽ Auguſtine chariſſime formidãda,quæ mortaliũ impreſſa mẽtibus, ab eiſ-
dem labẽtium omniũ terrenorũ amorem,& curã peruigilẽ:qua tot aberrãt homines,ut puto,
funditus extirparẽt,patẽter didici:quæ ſi his chartis imprimerẽ,plus cogitato opus ꝓcederet:
nec eſſem cõpos ſubſcribere iam ꝓmiſſa.Itaq; cum de ꝓximo te expectem,uiſitaturũ glorioſi
Hieronymi reliquias:ut tuæ quas pridie recepi,literę fatebãtur:hæc omnia hoc fine claudam,
tangens uenerabilis Euſebij ſepulturam:ut ad miracula redeam enarranda,quæ ſuperius ſum
pollicitus enarrare.Obitus nãq; Euſebij uenerabilis & trium hominum prędictorum ſeriem,
in præcedentibus quàm breuius potui,inſerui:quædam tibi,ut puto,affectuoſa interponens.
Sed prædictorum ſepulturæ ſeries ita patet.Mortuo nanq; uenerabili Euſebio , plura ſunt
miracula

C miracula cunctis uiſa,quæ præcedentis uitæ ſanctitatem teſtantur:quorum ad præſens duo
ſolum dicam.Monachus quidam cuiuſdam cœnobij,præ lachrymis & uigilijs priuatus cor-
porali lumine oculorum:ſtatim ut Euſebij corpus uenerādum facie tetigit,priſtinæ lucis gra-
tiam eſt adeptus.Dæmoniacus autem quidam,dum ſacrum corpus ad eccleſiam duceremus,
eidem obuians,eſt protinus liberatus.Iuxta eccleſiam in qua glorioſi Hieronymi cadauer ſan
ctiſſimum eſt humatum:uenerabilis Euſebij corpus honore debito nudum, magiſtri inſtar
ſepeliuimus. In cuius etiam eccleſiæ cœmiterio, hominum illorum trium qui eadē ſunt hora
mortui,fuere corpora tumulata.His ergo dictis,uenerabilis Euſebij cuncta ſileant:ut prægrā
dia & ineffabilia locum teneāt prodigia eximij beati Hieronymi iam promiſſa.In amœno &
iucundiſſimo ſiquidem mirabilium geſtorum ſanctiſſimi Hieronymi prato poſitus:uti ſertū
faciens,præcipuos & decoros miraculorum flores,ad huius opuſculi uenuſtatem:& noſtræ,
poſteriorúmue ſaluti utiles ꝑ poſſe legam.Quorum omnium quid pridie erga Sabinianum
hæreſiarcham peſtiferum (quem agnoſcis)peractum eſt,primo dicam:Sabinianus nanq; hæ
reticorum ſautor,duas in Chriſto aſſerens uoluntates:&,quod peius eſt, inter ſe quādoq; diſ
cordes:ad cuius tam inopinabilis falſitatis probationem, introducebat illud quod in euange-
lio Chriſtus dixit:Pater ſi fieri poteſt,tranſeat à me calix iſte:eliciens ex hoc rationes grauiſſi-
mas & penè inextricabiles,quod paſſionem uoluerit una fugere uoluntate:& altera eandem
coacte ſubire oportuerit paſſionem:& ex his dicebat,quod multa Chriſtus uoluit, quæ obti-
nere non potuit:tātum in nos doloris exercuit,ut magnitudinem explicare nequiuimus.Per-
uertebat nanq; idem peſtifer anguis & lupus rapax, ſe ueſtimento ouium induens,nobis cō-
miſſum gregem. Et ut ſæuitiam diri pectoris efficacius exerceret, opuſculum quoddam com
pilauerat:falſis probans rationibus hoc ſic eſſe.Quod quidem opuſculum,ut fidem ei dare-
mus,glorioſo Hieronymo,totius ueritatis ſpeculo intitulauerat.Cuius falſitatis notitiam cō-
periens,ſciens tibi Hieronymum epiſtolā ſuper huius erroris deſtructione, non multum ante
D ſui obitum ædidiſſe:prædictum hæreſiarcham cum ſuis diſcipulis, & eiuſdem nequitiæ mi-
niſtris,inuitaui quodam dominico die in eccleſiam Hieroſolymitanam ad diſputandum, &
ſuum errorem nequiſſimum comprobandum.Quo nāq; die uniuerſis meis ſuffraganeis epi-
ſcopis,& alijs quàmpluribus orthodoxis:necnon & ipſo hæreſiarcha cum ſuis nefandis diſci
pulis in prædicta eccleſia adunatis,diſputatio à nona incepta,ad ueſperas uſq; tenditur.Cum
autem idem hæreſiarcha contra nos opuſculum ab ipſo falſo compoſitum,quod glorioſo in-
titulabatur Hieronymo,allegaret,has tantas beati Hieronymi iniurias ferre non ualens bonæ
memoriæ Syluanus, ſanctæ Nazareth eccleſiæ archiepiſcopus : qui tanta beatum Hierony-
mum affectione animi & deuotione colebat;ut ſi quid faceret,diuinum nomē & beati Hiero-
nymi præmittebat, unde quaſi ab omnibus Hieronymus dicebatur, prædicto hæreſiarchæ
protinus aſſurrexit:dire eum increpans,quod tot & tantas exercuiſſet nequitias.Dum autem
inter eos longa oriretur contentio:& uterq; opprobria ſibi inuicem pro poſſe diceret:in fine
ſic ambo pariter ſtatuerunt,quod ſi uſq; in ſubſequentis diei horam nonam,beatus Hierony-
mus hoc opus falsò compoſitum euidenter oſtenderet:prædictus hæreſiarcha capite punire-
tur:ſin aūt nō,archiepiſcopus.Quibus finitis,ſinguli ad propria remearunt.Per totam autem
noctem quiſque noſtrum orationibus uacabat:ut nobis in opportunitatibus auxilium eueni-
ret à domino,qui neminem unquam in ſe ſperantium ſpreuit.Magnus dominus & laudabi-
lis nimis:cuius certe ſapientiæ non eſt numerus.Statuto autem die & hora lætus hæreſiarcha
in eccleſiam cum ſuis nequitiæ filijs ueniens, huc illucq; diſcurrens : quærebat dei ſeruum,
tanquam leo rugiens paratus eum deuorare : ueluti ſi foret deus non intelligens,nec ſuorum
ſeruorum preces exaudiens. Sed tamen cum ſolidius ſe fatuus ſtare crederet,miſerabilius ce-
cidit.Stabat autem omnis fidelium concio in eccleſia, quilibet ſancti Hieronymi clamans
nomen. Clauſerat ſiquidem glorioſus Hieronymus aures : fingens ſe dormire : orationes
ſupplicantium non intendens ; ut mirabilior appareret. At ego totus perfuſus lachry-
mis

A mis,ſtupens & admirans, cur Hieronymus ſic abeſſet:quid deinceps accideret, expectabam.
Denicꝫ cum nil miraculi appareret,ſæuire cœpit hæreſiarcha canina rabie:ut Syluanus quod
ꝑmiſerat,iam expleret. Ad locum autẽ quo decollandus erat Syluanus ſanctiſſimus,gaudens
& intrepidus,tanqꝫ ad nuptias ueniens:lachrymãtes epiſcopos & omnes alios catholicos qui
ad hæc cõcurrerant,his cõfortabat uerbis:Exultate mecum chariſſimi:gaudete & nolite con-
triſtari:quoniã non derelinquit deus ſperãtes in ſe. Si nõ exaudiar, plus meis iam perpetratis
merui peccatis. Poſt hæc genua flectẽs,ſancte(inquit)Hieronyme adeſto mihi ſi placet:quan-
quàm & hoc maiore ſim dignus ſupplicio:tamen ne falſitas locũ teneat,ueritati ſuccurre. Qđ
ſi fas non eſt ut adiuuer,propicius mihi eſto in hora mortis:ut gloriæ finis neſciæ nõ ſim ex-
pers. Hæc dicens,ſpiculatori collum præbuit:ut feriat,ipſum rogat. Eleuat autem ſpiculator
enſem,antiſtitis uenerãdi caput uno ictu cupiens amputare. Adeſt ſubito Hieronymus glorio
ſus cunctis cernentibus,manu extẽſa tenens enſem,Syluano imperãs ut exurgat. Deinde hæ-
reſiarcham increpãs,ſcripturas falsò compoſitas innuens,eicꝫ minans ab omniũ euanuit ocu
lis. Quod huic eiusꝗ ſimilibus utinã eueniret:confeſtim ut glorioſus Hieronymus diſparuit,
hæreſiarchæ caput terram petijt à corpore detruncatum:tanquam ſi enſe ſpiculatoris manus
amputaſſet ictu uno. Quod tam mirabile cuncti uidentes qui aderant,ilico ſtupefacti,deo gra
tias egerunt & Hieronymo glorioſo, & ad ueritatis tramitem hæreſiarchæ diſcipuli rediere.
Ecce quantum uenerabilis antiſtitis fiducia in domino & beato Hieronymo fuit efficax,qui ꝓ
ueritate mori minime formidauit. Exemplar certe factus eſt uenerandus antiſtes cæteris Chri
ſtianis. Non enim Chriſtianus ille eſt,qui pro ueritate mori timet. Si enim Chriſtus pro no-
bis animam poſuit,ut nos ab omni redimeret ſeruitute,& nos pro ipſo dum tempus eſt,ani-
mas ponere minime timeamus:quia nemo niſi legitime certans,poteſt coronam gloriæ obti-
nere. Verum quia de Syluano aliquid dictum noſti,aliud quoddam nõ minus (ut puto)mira
B bile erga eum factum narro:cuius tot fuerunt teſtes, quot Nazareth urbs & Bethlehẽ tenent,
qui proprijs oculis hoc uiderunt. Serpẽs ille antiquus diabolus ob ſuam deiectus ſuperbiam
in inferni profundum uenerandi antiſtitis Syluani nimie inuidens ſanctitati, in eum dolis,ut
calidior cunctis animantibus grauiter eſt commotus. Qui ut uirum dei infamem redderet:
quatenus qui ſuæ ſanctitatis exemplo releuabantur ad rectæ conuerſationis ſemitas, ſuo caſu
deciderent ad peiora. Nocte quadam formam ſancti uiri ſumens, cuidam mulieri nobiliſſi-
mæ iam in ſtratu quieſcenti apparuit;& ſe ad eam illicite accedere fingens, conſenſum ſui cor-
poris inquirebat. Ad quod perterrita mulier, uiri ignorans ſpeciem:dum ſe cum homine ſo-
lam in thalamo cerneret:nec quid faceret,ſciret:diras cœpit uoces emittere illa:ita ut clamori-
bus aſſiduis omnes excitarentur dormientes:& non ſolum de illa domo,ſed etiam conuicini.
Qui omnes ad prædictæ mulieris thalamum accurrentes: quid hoc eſſet, interrogauere pa-
uidam mulierem. Interea callidus ſerpens ſub thoro ſe ponens, cœpit latere: qui autem acur-
rerant hæc audientes: quis hic homo fuerit, ubique perquirere inceperunt. Verum illi diu
perſcrutantes,tandem ad locum uenientes, ubi peſtifer latebat anguis, aliena ſpecie occulta-
tum hominem inuenerunt. Qui eundem candelis accenſis intuentes, Syluanum archiepiſco-
pum crediderunt. Ad quod omnes qui aderant,ſtupefacti et uelut amentes effecti:quaſi quid
agerent,quidúe dicerent,ignorabant:ſcientes eiuſdem ſanctitatis nomen. Et quia hoc tam de-
teſtabile inopinabileꝗ cernebant,cum interrogauerunt:cur tantas nequitias perpetraſſet. At
ille:Quid (inquit) male feci:ſi mulier hæc me ad huiuſmodi negocium inuitauit? Quod mu-
lier audiens,eum fore mendacem lachrymans, reſpondit. Tunc ille ut homines illos erga dei
uirum ad maius odium incitaret:quatenus illum citius diffamarẽt,talia cœpit & tam abhor-
renda uerba fari:quod nullus præ turbatione auribus poterat ſuſtinere. Quocircà eum cõtu-
melijs & opprobrijs exacerbãtes,coacte extra domicilium expulerunt. Mane autẽ facto quæ
geſta fuerant enarrãtes,Syluanum archiepiſcopũ hypocritã,et dignum incẽdio acclamabant.
Qua de re quaſi tota eſt Nazareth cõmota aduerſus archiepiſcopũ; ita ut audiendo eius no-
men,

A ſupplicia lætior,quanto pœna grauior,deducatur. At dum ego manu ſilentium populo,eius optans furorem nimium mitigare inſinuo,eo amplius iracundia & furore populus inflammatur. Cumq́ iam captus Syluanus extra eccleſiam duceretur: ſubito glorioſus Hieronymus(ut uiſum eſt)de loco in quo iacebat ſurgens: tāto circunfuſus lumine: quod radijs in eum intuentium oculi uibrarentur,cunctis apparuit,ſuo deuotiſſimo antiſtiti auxilia donaturus: qui ſua dextera Syluani uenerādi capiens dexteram,his qui eundem captum retinebāt antiſtitem,uoce terribili,ut eundem dimitterēt imperauit. Tantæ ſiquidem ſuit uirtutis hæc uiſio: ut anteq́ finiretur uox talis: omnes repente tantus timor inuaſit,quod omni uigore corporis deſtituti, in terram uelut mortui cecidere. Inter hæc mulier quædam à neſando ſpiritu obumbrata,catenis uincta,cōpedibus,manicisq́ ferreis alligata: plurium hominum manibus liberationis obtinendæ cauſa ad eccleſiam deportatur. At ubi mulieris pes tāgit limen: ululatus & uoces terribiles, Miſerere mei glorioſe Hieronyme,nam per te crucior ante tēpus,diabolus emittere non ceſſabat. Cui Hieronymus glorioſus: Neſande,inquit,ſpiritus ab hac exi famula dei,& tuas detege quas erga Syluanum egiſti ſallacias: in Syluani forma omnibus te demonſtrans. Tunc diabolus ut glorioſus Hieronymus iuſſerat,in Syluani ſorma,ita ut ab omnibus Syluanus archiepiſcopus putaretur,apparuit: & rem quam fecerat: ut infamē redderet dei ſamulum enarrauit. His dictis diris clamoribus & ululatibus,neſandus ſpiritus de templo diſparuit. Quod ubi tam mirabile negocium eſt peractum: glorioſus Hieronymus antiſtitis ſui dexteram non relinquēs: quid optas,inquit uoce leni, Syluane chariſſime tibi placitum me facturum? At ille, Mi domine: ut me hic amplius non relinquas. Ad quem glorioſus Hieronymus correſpōdit: Quod poſtulas,ita fiat. Poſt me uelociter ergo ueni. Hæc dicens,cunctorum uiſui ſe negauit. Interuallo autem horæ unius facto, Syluanus archiepiſcopus expirauit. Fit ob hoc cunctis ſtupor & admiratio inaudita. Vndiq́ mulierum & uirorum necnon & puerorum cōfluit multitudo.

B Lachrymarum terra effuſione madet: uoces,lamentationes,ululatus,gemitus,& ſuſpiria in Rama ſonāt: quilibet ſe reum,eo quod in Syluanum commiſiſſet,ueniam petens clamabat. Per totam autem ſequētem noctem,gētium multitudo ab eccleſia non recedit. Itaq́ mane facto,clero ad antiſtitis funus præparato: corpus eiuſdē ad Nazareth eccleſiā deportatur,tam iſtius ciuitatis quàm illius ſcilicet Bethlehem populi multitudine comitatum. In qua quidem eccleſia Nazareth,corpus illud uenerādum humauimus ut decebat. Longa certe adhuc uerba, ac etiam admirāda miracula Syluani uenerandi præſulis merita plene promerent,ſed quia dicendorum prægrandis area,eiuſdem uenerādi præſulis actus finiam: quædam alia nō minus grandia,breui uerborum ſchemate narraturus. Narrandum puto quoddam ſatis mirabile, quod partim relatione ueridicorum teſtium didici,partim oculorum uiſu. Duo uiri nobiliſſimi,& rebus trāſitorijs locupletes: licet catholicæ fidei ueritatis inſcij: tamen ut in gentili ritu geniti ſatis boni,glorioſi Hieronymi mirabilia audiētes,ex ciuitate Alexādrina, multis adunatis opibus,deuotione eiuſdem feruidi,cœperunt iter,ut eiuſdem glorioſi Hieronymi reliquias uiſitarent. Cumq́ iam incepto itinere quoddam à tramite deuī introiſſent nemus,ubi nulla hominum aut equorum ueſtigia uidebātur: beati Hieronymi inuocātes nomen,eiuſdem ſe cuſtodiæ tradiderunt. In eodem ſiquidem nemore: quidā latronum habens ſub ſe plures quingētis latronibus,habitabat princeps,hos & illos ad aliquod prædeſtinans iter: ut tranſeuntes interficerent: & ad eundem & cæteros ſpolia reportarent. Is itaq́ princeps hos tranſeuntes intuens: tribus cōuocatis latronibus: ut ad eos interficiēdum accederent,imperauit. Qui ſui principis implere iuſſa cupiētes: aſſumptis armis illorſum quâ gradiebantur Alexandrini concito curſu tendunt. Magna ſiquidem glorioſi Hieronymi merita: magna & prodigia,forte ut puto,à ſanctis modicis non talia unquam uiſa. Accelerant latrones ut tranſeuntes mactent: ſed dum prope fiunt, quos prius ſolum duos cernebant: paulominus innumerbiles eſſe uident. Inter quos uir præibat tanto lumine circumfuſus,ut intuendi in eum aliqualiter fas non eſſet. Apprehendit timor,ſtupor & admiratio hos latrones: quid aliud poſſint facere neſciunt: niſi ad

C latrones alios remeare. At ubi iam forent à longe redeuntes retrouerſi, ſolum duos ut prius homines reuiderunt. Mirantur nimis latrones: & ſe illuſos arbitrantes, cœperunt ad tranſeuntes homines retrogredi. At ubi appropinquarunt, uti prius uiderant, nunc uiderunt. Magis ac magis ſtupefacti latrones, cernētes in uacuum ſe rediſſe: terga uerterunt: & uelociter ad ſuum quid hi feciſſent expectātem principem deuenerunt. Increpat eos princeps quid tandiu peregiſſent. Sed cum rem geſtam audiſſet, eos inſipientes & fatuos exiſtimans, duodecim alijs latronibus conuocatis, cum eiſdem uerſus homines tranſeuntes meat. Rurſum à longe duos cernunt, ſed propinqui, uti primi uiderant, ſic & iſti. Eorundem protinus tremunt baſes, trepidat cor, fiunt uelut amentes, omni uigore animi deſtituti. Tandem in ſe redeuntes, eos latenter ſequuntur, cupientes quid deinceps accidat edoceri. Trepidant uero huius neſcij tranſeuntes hos uidentes homines, & inter ſe qui hi ſint auide percunctantur. Denique iam occaſu ſolis inclinata die: cum quid in nocte faciant neſciant: illos duodecim latrones, uiatores exiſtimantes, ad eoſdem conſulendum ſtatuunt declinare. At ubi ad latrones ueniendi iter carpunt, eoſdem ipſi latrones ſolum duos cernunt. Quo uigorem latrones adepti, tranſeuntibus & ipſi protinus obuiauerunt: Qui omnes inuicem iuncti, ſe ſimul ſalutarunt. Interim interrogāt latrones qui ſint: unde ueniant: & quò pergant. At illi inquiunt. Sumus de Alexandria, inde uenientes Bethlehem petimus, ut glorioſi Hieronymi reliquias uiſitemus. Ad hæc latronum princeps: Qui, inquit, fuerunt uiri: qui huc uſq; uobiſcum tantummodo ueniebant? Mirantur hos talia fari uiatores: & ſe poſtquàm nemus intrauerunt, neminem niſi ipſos & tres alios uidiſſe uel audiſſe dicunt. Quæ geſta fuerant tunc latronum narrat princeps: illos obſecrans: ut ipſis ob quam cauſam hoc acciderit, ſi noſcant debeant indicare. Quibus illi, non ob aliam cauſam, niſi quia glorioſi Hieronymi cuſtodiæ ſe dederunt, hoc eueniſſe ſe neſcire dicunt. Ad hoc latrones ſpiritu

D ſancto, qui ubi uult ſpirat, ſubito inſpirante, omni quam prius habebant ferocitate depoſita: in terram eorum pedibus prouoluti: pro excogitatis flagitijs ueniam poſtulantes: illos ad latrones alios perduxerunt. Sed quod dico non minus patet ad contuendum. Hora prima noctis ad latrones expectantes deueniunt, poſt hoc quid acciderat declarant: eoſdem ſuppliciter exorantes: ut his flagitijs ſolitis iam expulſis: ad glorioſum uiſitādum cadauer Hieronymi ſecum irent. Fit his uerbis cæteris latronibus irriſio. Promittunt ſiquidem ſuo principi, & illis alijs necem duriſſimam, ſi audeant amplius iſta fari. Non ceſſantibus illis priora iterum loqui uerba: latronum quàm plurimi canis rabie furibundi, mox in eos inſurgunt enſibus denudatis. Potuerunt nempe rumpheas eleuare: ſed ipſis glorioſi Hieronymi auxilia poſtulātibus, en ſes deponere nullatenus ualuerunt: donec illi qui fuerant occidendi à Hieronymo poſtularunt: O ineffabilis clementia ſaluatoris, quot modis quos uult facit ad agnitionem ſui nominis deuenire. Repente hæc tam inſueta omnis illa latronum uidens concio: altis deo & glorioſo Hieronymo uocibus debitas agunt laudes: eiuſdem ſe uouentes reliquias uiſitare. Facto igitur mane, plures trecentis hominibus qui tunc temporis ibi erant talia perpetrantes: cum eiſdem Alexandrinis ex illo euntes nemore, ad glorioſi Hieronymi tumulum deuenerunt: cunctis tam inſueta prodigia enarrantes. Baptizantur itaque gentiles Alexandrini: & cunctis mundi uanitatibus conculcatis: religioſam in quodam cœnobio uitam ducunt. Latrones autem illi ſimiliter ad lucem ueritatis ſanctæq; & laudabilis uitæ: diuina gratia & glorioſi Hieronymi meritis peruenerunt. Sicuti Conſtantinopolitanis literis hac de re mihi ſpecialiter directis: tranſacto nō longo dierum ſpacio intellexi, ſimile penè miraculum illi quod ſupra fatus ſum, duobus accidit Romanis iuuenibus à Romana urbe Bethlehem uenientibus, pro glorioſi Hieronymi uiſitando corpore. Quod tractabo ſicuti breuius potero. Cum igitur duo illi iuuenes cuidam appropinquarent ruri, à Conſtantinopoli per duodecim forte diſtante miliariorum ſpacium: antequàm rus à duobus miliaribus introirent: eadem ferè hora duos contigerat homines interimi. Quorum mortis rumore prædicto reſonante ruri: loci eiuſdem uiri congregati circumquaque: quis horum fuerit interfector, cœperunt inquirere uehementer. Cumq;

diligenter

A diligenter perquirerent uſquequaq;:adeſſe cernunt neminem niſi prædictos iuuenes,qui iam propè uenerant reperientes,eoſdem protinus tenuerunt:ab eiſdem credentes fore homines interfectos. Mirantur itaq; huius ignari iuuenes:& horum ſe nihil ſcire,totis niſibus coniurabãt. At illi eorum pro nihilo computantes uerba:captos eoſdem ad rus conantur ducere feſtinanter. Poſt hoc de rure quia ad eoſdem uiros iuſticia non ſpectabat:cum accuſationibus ad Conſtantinopolitanum dominum capti iuuenes deſtinantur. Quin(ne nimis longus fiam uerbis) quod non fecerant,tormentorum rigore iuuenibus iam confeſſis:adijcitur more ſolito ſententia decollandi. Heu quale cor audiendo tot lamenta innocentium,quos & iuuentutis & pulchritudinis maxima uenuſtas,& ortus nobiliſſimus decorabant,poſſet ſe à lachrymis continere? Flentes itaq; iuuenes grauibus lachrymis,pallidas facies irrigantes,ululatus,gemitusq́; & ſuſpiria promere non ceſſantes:Glorioſe dicebant,Hieronyme,hoc tale ne eſt præmium quod obſequẽtibus tibi præſtas? Eſt tale quod labore tui meruimus itineris? Heu Romana urbs noſtri præſcia ortus,non ſic te credebamus neſciam noſtri finis. Ad locum itaque tanti ſupplicij, ibidem gentium multitudine maxima expectante:innoxij iuuenes conducuntur. O ineffabilis miſericordia dei noſtri:qua cœlum redundat & terra,nec ulli ad ſe currenti obliuiſcitur miſereri. Flexis in loco quo plectendi erant genubus,in cœlum uterq; iuuenis manibus eleuatis: Glorioſe,magna uoce inquiunt,Hieronyme,noſtræ ſalutis & auxilij portus:noſtræq́; ſpei anchora ſaluberrima & uitalis:hac inclina hora noſtris indignis ſupplicationibus pias aures tuas:ut ſi hoc quo punimur ſcelus non geſſimus:tuas liberationis opes pietate ſolita ſentiamus. Quod ſi fecimus,exigente iuſticia cõdemnemur. Hæc ubi dixerunt:colla extendunt carnificibus ferienda:nil dicentes aliud:quàm ſuccurre,ſuccurre Hieronyme glorioſe. Quid mirum ſi tot lachrymis cunctorum ad ſe currentium miſericors opifer Hieronymus,ſe à miſerendo non potuit abſtinere:cum circunſtantium omnium & carnificum etiam corda ad compaſ-

B ſionem mouerentur? Eleuatis ſiquidem enſibus,iuuenum carnifices colla feriunt:ac colla percuſſionum ſigna uti porphyretici lapides [illegible]orent,recipi[illegible]nt. Mirantur carnifices:credentes ſe ictus fefelliſſe:denuo eleuant,ut plus poſſunt,enſes feriunt,ſed tunc uti prius inſenſibila iuuenum colla manent. At iterum & iterum feriunt:ſed enſes uti eſſent paleæ,iuuenes nunquam lædunt. Oritur ex hoc inter aſtantes admiratio,& ſtupor uehementiſſimus omnes capit. Hincinde gentium ad tam inſuetam uiſionem confluit multitudo. Audit hoc & ipſe ſententiæ lator, & currit:Iubet iterum carnificibus,ut ſe uidente denuo feriant:& tamen omnimode illæſa iuuenum colla manent. Stupens magis ac magis iudex:tanuq́; ignarus miraculi:nil ſcit aliud cur hæc fiant quàm ueneficia cogitare. Præcepit itaq; miniſtris omni mora poſtpoſita: nudos tradi arſuros iuuenes rogi flammis. Circa illos mox copioſus ignis accenditur:infunditur lignis oleum & pix:ut uita eorum citius deſtruatur. Quid mirandum ſi compos protegendi ab enſibus glorioſus Hieronymus,à flammis etiam ſuos ſe inuocantes ſedulis uocibus iuuenes potuit liberare? Surſum ignium flammæ in immenſum ſcandunt. At iuuenes ſub alis conſiſtentes Hieronymi glorioſi,ſalubriter permanent: ueluti in amœno ſi quieſcerent uiridario & iocundo. Poſt hæc iudex utrum hoc ſit aſſcribendum miraculis an ueneficijs, certius cupiens experiri:ut ſi hi diebus octo ſuſpenſi uiuerent,quò uellent abirent ſoluti & liberi cenſuit. Suſpenſis itaque illis,mox Hieronymi glorioſi præſentia minime defuit:qui plantas manibus tenens pedum,illæſos & uiuaces ſtatutis diebus mirabiliter obſeruauit. Currunt igitur octauo die totius ciuitatis & circumadiacẽtium uillarum uiri,currit & iudex:cernunt clare glorioſum miraculum:patefacientibus quæ uiderunt,qui ad cuſtodiendos iuuenes fuerant deputati. Mirantur omnes:in uocibus excelſis laudes peragunt creatori & Hieronymo glorioſo. Mox de eculeo innoxij iuuenes deponuntur:& maximis honorum obſequijs ab omni populo uenerantur. Verum qui in urbem Conſtantinopolitanam capti,& dolore uehementiſſimo intrauerant:liberi honorifice & cum gaudio ineffabili exierunt. Et tandem annuente deo,à multis Conſtantinopolitani populi comitati,Bethlehem attingentes, ueneratione debita glorioſi

C Hieronymi reliquias uiſitauerunt. Statimq́; depoſita ſecularium omni cura: cœnobium in quo
uixit glorioſus Hieronymus intrauerunt, & uacantes die noctuq́; pœnitentiæ & orationibus,
celebri uita ſanctitatis perſpicuæ in prædicto cœnobio adhuc manent. Magnæ admirationis
gaudij deuotioniſq́; cauſa præcedẽs iuuenum miraculum extitit, ſed multæ formidinis extat
ſequens in ſacris ordinibus maxime cõſtitutis. Apud ſuperiorem Thebaidem quoddã domi-
narum fuiſſe ante duos annos dicitur eximium & diues monaſterium, omni pulchritudine ac
excellentia decoratum: in quo penè ducentæ dominæ uita honeſtæ religionis recluſione conti
nua, decoriſq́; moribus permanebant. Ad hæc, quibus inſunt figant aures, ne quod una hauſe
rit auricula, fundat altera. Nauis quantumcunq; ſana ſit & integra: modicum imò nihil pro-
deſt: ſi alta uolens ſecare maria, paruum quod fundo ineſt foramẽ relinquat, ut dira naufragia
non admittat. Cur hæc ſim fatus, præſentis narrationis hiſtoria reſerabit. Multis itaq; pollens
prædictum monaſterium uirtutibus: unum peſſimum quo ruit ſimoniæ uitium retinebat.
Nam inſtigãte diabolo in eiſdem dominabus hæc obſeruabatur abuſio, ut ſi quam uellent in
monialem recipere: non tãtum intuitu charitatis & miſericordiæ recipiẽdæq́; monialis bonita
te: quãtum recipiebãt reſpectu pecuniæ. Nulla enim monaſterium intrare mãſura poterat: niſi
certa pecuniæ quãtitas ſecum iret. In hoc ſiquidẽ erat monaſterio ſanctimonialis quædã domi-
na, ætate grãdæua: quæ ab infantia ſua ieiunijs & oratiõibus omni terreno reſoluta cœno, deo
uixerat: quæ uitium illud quàm plurimum abhorrebat. Cui nocte quadã (ut erat ſolita) in oratione
poſitæ: glorioſus Hieronymus apparẽs, locum illum immẽſo illuſtrãs lumine, eidem præcepit,
ut ad abbatiſſam cæteraſq́; illius cœnobij moniales mane pergeret: nunciãs quod niſi à pecca-
to iam inueterato manum extraherẽt, ultionem diuinã ſubito expectarẽt. His dictis diſparuit.
Perterrita uiſione inſueta ſanctimonialis domina: quis hic fuerit, iubẽs talia nunciari in ſeipſa
auide pertractãs: totã illam noctẽ peregit inſomnẽ. Crepuſculo diei aduenientẽ: omnes in capitu
D lo moniales pulſato tintinnabulo cõgregauit. Quibus admirãtibus ad quæ forẽt tanta feſtina-
tione in capitulo cõuocatæ, ſanctimonialis domina ex earum aſſurgẽs medio: quæ uiderat &
audierat, omnibus pateſecit. Fit ilico ex hoc monialibus cunctis irriſio: hãc exclamãt fatuam:
mulusq́; garriunt deriſionibus hãc forte illa nimia ebrietate ſomniaſſe. Illa uero accepta contu
melia, patiẽtiæ ſe ſcuto muniẽs, de earum ſiquidẽ pertinacia nimiũ dolẽs, ſed de ſua deſpectiõe
gaudẽs: ad ſolitas redijt oratiões: ſupplicãs cõtinuo, ne ſuis monialibus quod audierat eueniret.
Trãſactis igitur diebus decẽ: nocte media prædictæ ſanctimoniali dominæ, hac de re deuotis
orationibus incumbẽti: glorioſus iterum apparuit Hieronymus: eidẽ, ut quæ prius nũciauerat
monialibus denuo intrepide nunciaret, allocutione mãdauit benigna. Ad quem illa: Quis, in-
quit, es domine talia mihi mãdãs? Hieronymus, inquit, ſum: & ab eiuſdẽ euanuit oculis. Illa ue
ro ſciẽs earum duriciẽ: quid ageret quidúe diceret neſciebat. Tamẽ malens à monialibus inſana
& ebria reputari quàm diuinis cõtraire præceptis: cõgregatis iterum monialibus: quæ uiderat &
audierat uoluit intimare. Aſt ut eam aſſurgere moniales peſtiferæ conſpexerunt: diuini neſciæ
iudicij ſibi de proximo futuri, antequàm uerba inciperet, è capitulo cum magnis cachinnatiõibus
exierunt. Quin trãſactis inſuper diebus tribus dormiẽti prædictæ ſanctimoniali dominæ glo-
rioſus Hieronymus ineſſabili quadã ſocietate uallatus angelorũ, nocte apparẽs media, eam ex-
citauit: eiq́; iuſſit protinus, ut de illo exiret monaſterio: nec ſubito futurã ſentẽtiam expectaret.
Cum illa uero multis lachrymis ſupplicaret ne hoc fieret: glorioſus inquit Hieronymus: ad
abbatiſſam & cæteras pergito omni mora poſtpoſita, eiſdem nunciãs: quod niſi pœniteãt, hac
nocte diuinã ſentiẽt ultionẽ. Si autẽ in ſua permanebunt duricia: ſtatim exiens, amplius in mo-
naſterio ne moreris. His finitis abſceſſit. Hæc igitur audiẽs ſanctimonialis, anxia, plenaq́; triſti-
tijs: capitulum adijt: & cãpanã cœpit uehemẽter ut ad capitulum accederẽt moniales reſonare.
Quo abbatiſſa de ſomno euigilãs, cognoſcenſq́; ab hac fore cãpanam pulſatã, cum iracundia
ad capitulum properauit. At ubi illã uidit: diris eam minis increpãs, nullum uoluit audire uer-
bum, promittens quod niſi ceſſaret hoc agere: ſecum amplius in monaſterio non maneret. Cui
ſanctimo

A ſanctimonialis domina,ne tardes quæſo agere quæ promittis.Profecto me noſcas hoc in loco
amplius non manſuram:glorioſus equidem Hieronymus apparens mihi tantummodo hoc
ſtatim monaſterio futurum iudicium patefecit. Hæc audiens Abbatiſſa,deridere cœpit:hanc
æſtimans ueſano capite iſta fari.Et oſtiariam cõuocans,iuſſit ut hanc de monaſterio protinus
effugaret:mandans eidem,ut aliqua hora ſic extra dimiſſam,poſtmodum faceret introire,ut
ſic ab inceptis operibus iam ceſſaret.Hac de re læta ſanctimonialis domina,quàm citius po-
tuit è monaſterio eſt egreſſa:lachrymis tranſfuſa,doloribusq; repleta,pro his quæ monaſterio
nouerat euenire. Terribilis ſiquidem deus fortis atq; potens:& quis reſiſtet ei?Heu cur homi
nes eum non formidant,ſcientes ſe nullatenus poſſe ab eius effugere manibus,ut eius eos ma-
gnum & inenarrabile iudiciũ non cõprehendat:ſaltem his miſeri terreãtur exemplis.Audiãt
qui in ſuis confidunt diuitijs,quiq; in iram concitant excelſum dominum,ſuæ auariciæ ſicci-
tate:quale huic monaſterio à deo propter pecunias faciem auertenti:de cœlo eſt iudicium iacu
latum. Penè limen oſtij ſanctimonialis domina exceſſerat:& ſubito totum corruit monaſte-
rium,omnes opprimens moniales,ita ut ex eis uiua aliqua non remanſit. Sanctimonialis ue-
ro illa in quodam uenerabili dominarum monaſterio quod eſt apud inferiorem Thebaidem,
hactenus ſanctitate præcipua uiua manet.Dignum cenſui præmiſſis miraculis aliqua alia di-
uini contra peccãtes manifeſti iudicij declaratiua iungere:ut ſi forte præ indiciorum multitu-
dine,peccatorum corda tenacia & plus q̃ lapidea in carnea uerterentur:quatenus cum ſe ob
peccata cernerent fieri beluas:ratione & cognitione ſui conarẽtur ut fierent homines adipiſci.
Abiecta etenim ratione,qua ſunt homines:infra bruta animalia rediguntur.Græcorum quidã
hæreticus,die quadã cum ſacerdote quodam in Hieroſolymitana eccleſia publice diſputabat.
Cumq; ſacerdos ob ſuæ partis defenſionem autoritatẽ quandã glorioſi Hieronymi allegaret,
ut Græci deſtrueret rationes:temerario peſtifer Græcus ore,glorioſum fuiſſe Hieronymum to
B tius ueritatis lumẽ mẽtitum nõ erubuit uoce fari.At quia uoce,talem nequitiã perpetrauerat:
uocẽ deinceps ullatenus non formauit.Quidã inſuper alius hæreticus peſtifer Arianorum,in
quadã diſputatione cuidã glorioſi Hieronymi autoritatem cõtra eum,inducẽti:ut mẽtitur,ſua
temeritate reſpõdit.Subito fuit diuina ultione percuſſus.Nam nõdum uerbum uoce finiens,
clamare per totum diem ſine aliqua ceſſatione nõ deſijt:Miſerere mei Hieronyme glorioſe:qa
à te pœnis duriſſimis torqueor.Et hoc per totum illum diem quãtis poterat uocibus clamans:
hora completorij miſerabiliter cunctis qui ad hæc cõcurrerãt cernẽtibus expirauit.Hæreticus
quidã alius peſtiferæ hæreſis Arianæ:cui ante meum obitum,finẽ pius imponat dominus:in
eccleſia Sion glorioſi Hieronymi imaginẽ cernẽs:Vtinã,inquit,ſic te cum uiuebas meis mani-
bus tenuiſſem:quia te meo gladio iugulaſſem.Hæc ut ita dixit:gladiũ euaginãs, tota ui ipſum
in imaginis illius guttur infixit.Quàm magnus iſte Hieronymus,tot faciẽs mirabilia:cui ſecun
dum ſua opera ſimilis nõ apparet:potuit equidẽ imbecillis in imaginis gutture gladium figere
dextera:ſed de imagine gladium,& à gladio manũ quouſq; res innotuit,extrahere nullatenus
fuit compos.Mox quoq; ex pcuſſionis loco,tanq; ex hominis corpore uiui, ſanguinis unda
fluxit:quæ uſq; modo pro miraculo declarãdo fluere nunq; ceſſat.Eadẽ inſuper hora,qua res
ſic acta eſt:iudici in atrio exiſtẽti,idem glorioſus Hieronymus cum gladio gutturi infixo appa
rens,pro offenſione huiuſmodi uindictã fieri poſtulauit:narrans equidẽ ſibi factum.Et hæc di
cens abijt.Stupefactus itaq; iudex cum cæteris qui aſtabãt ad eccleſiam properãs, hæreticum
manu gladium imaginis gutturi infixum tenentẽ repperit.Qui protinus ut hi uiderunt manũ
fuit cõpos à gladio remouẽdi.Captus itaq; hæreticus in ſua permanẽs duritia,ob aliud ſe non
dolere,niſi quod uiuum nõ teneret Hieronymum garriẽs,à populi multitudine lapidibus,li-
gnis,enſibus & lãceis iugulatur.Nepos meus Ioannes,quem agnoſcis,omni fulgẽs pulchritu-
dine:quem mihi in locum filij adoptaui,ut puto tibi pridie quid ei euenerit enarraui.Sed tamẽ
ut præſtãtius memoriæ cõmendetur,ſilentio nõ trãſibo.Captus itaq; idem Ioãnes ante duos
annos à Perſis,& Perſarum regis miniſtris uẽditus:propter eminentem ſuã pulchritudinẽ ad

C regis exercēda obſequia deputatur. Cumq́; per annum in curia regis, non paruo dolore & tæ-
dio permanſiſſet, eodem reuolutionis anni die prandenti regi ſeruiens, præ triſticia ſe à lachry
mis non potuit continere. Hoc rex intuens: lachrymarum ab eo auide quærit cauſam. Qua cō
perta, in quodam eum caſtro à quibuſdam præcepit militibus cuſtodiri. Sequenti namq; no-
cte, eodem in caſtro exiſtente, diris lachrymis undiq; madefacto: in ſomnis eidem glorioſus
Hieronymus ueniens, manumq́; eius (ut ſibi uidebatur) capiens: ad ciuitatem Hieruſalem ſecū
duxit. Expergefactus mane: putans ſe in caſtro à militibus retineri: in domo qua maneo ſe in-
uenit. Qui admiratione uelut amens factus, utrum in caſtro uel in domicilio meo ſtaret, nulla-
tenus diſcernebat. In ſe poſtremo rediens, emiſſa uoce, dormientē familiā excitauit. Currunt igi
tur ad me famuli: adeſſe Ioannē ineffabili gaudio nunciātes. Quare dubius accurrens: quem à
Perſis uinctum putabam, præſentem cerno. Quo quidem quid ei acciderit enarrante, deo &
glorioſo Hieronymo laudes maximæ perſoluuntur. Sanctimonialis quædam domina, om
nium penè pulcherrima fœminarum: ætate iuuēcula, ſed animi ſapiētia ualde cana: beati Hie
ronymi deuotiſſima, in quodam cœnobio dominarum multa ſanctitate (ut opinor) adhuc ui
uit: cui quod audies dicitur contigiſſe. Sit mulier hæc alijs in exemplū: quæ huc illucq́; per pla
teas & uicos diſcurrere non ceſſant: ſua ſtultorū hominū illaqueantes animas uiſione. Nullo
tot diabolus animas reti capit: quot laqueo peſſimo mulierum. Sanctimonialis hæc (ut omniū
dominarū teſtimonio cōprobatur) nunquam niſi eam maxima cōpellat necesſitas, extra ſuam
cellam, gradū figit. Neq; enim aliud agit opus, quin aut orationibus uacat, aut lectionibus &
meditationibus implicatur: aut corpus reficit dormiendo, aut aliqua exercet manibus opera,
ſemper tamen dominicam ſcripturam ruminando. His dirus ſerpens antiquus diabolus ope
ribus inuidens: ut eam à ſancto propoſito reuocaret, cuiuſdā nobiliſſimi iuuenis animū in eiuſ
dem ſanctimonialis in tantum incitauit concupiſcentiā: quod nil poterat die noctuq́; aliud, ni
D ſi quomodo poſſet eam attingere cogitare. Circa monaſterium ueri luminis obcæcatus conti-
nue pergens: nullum remedium aliud reperire quibat. Tāta nanq; inſcitiæ nube caligatus ex-
titit, ut multotiens ſe ſuis pernicioſis turbatum affectibus cernēs, uoluerit ſe aquis tradere ſuffo
candum. Stulti amoris ſtultum iuuenem catena de die in diem ſtringit. Vt hæc ad ſanctimo-
nialis aures reſonēt, ob ſuam non audet pudicitiam. Qua de re omni ad hoc auxilio deſtitu-
tus: quendam inueniens magum, ueneficia dæmonum & incantationes nefandis artibus exer
centē adijt, & magnā promittit (ſi quod optat expertus fuerit) pecuniæ quantitatē. Tunc uene
ficiorū magus, ſuis carminibus conuocatū dæmonē, decipiendi cauſa, nocte media feſtine ad
ſanctā deſtinat monialē. Ad cellulā itaq; accedēs dæmon: trāſire ultra cellulæ Hieronymi ima
ginis in cella pictæ timore nimio nequit limē. Mira res Auguſtine (ut multiplicibus patet exē
plis) tātus glorioſi Hieronymi timor diabolo ineſt, ut etiā ſuæ picturæ non audeat apparere.
Nā ſi cui obſeſſo corpori precioſa demonſtretur imago: ab eodē continuo diabolus effugaē.
Igitur cōmiſſum explendi opus nequā ſpiritus deſperans, ad mittentē reuertitur: ſibiq; negari
ad monialem introitum pandit, ob glorioſi Hieronymi imaginem in cella pictam, quem deri
dens magus dimiſit. Moxq́; conuocatum aliū dæmonem, quàm poteſt mittit citius ad huiuſ-
modi opera finiēda: fitq́; ſecundo id quod primo. At ſecundus per horam ſorte manens: coa-
ctus excelſas cœpit uoces emittere: Si me Hieronyme hinc ſinis recedere: huc ulterius non re-
uertar. Ad hæc ſtupefacta mulier, quæ orationibus in cellula inhærebat: quis iſtas fundat uo-
ces, nimio pauore percūctatur. Nō ceſſante diabolo ſic clamare: excitatę illius cœnobij monia
les: timore percuſſi grādi: tremulæ ad illā accurrunt cellam cruce domini præeūte. At ubi illū
nequam ſpiritū ſciunt: eundem coniurant ut debeat qua de cauſa uenerit, intimare. Narrans
equidem diabolus rei ſeriem: ſeq́; gemitibus & ululatibus pandēs catenis igneis uinctū à Hie-
ronymo retineri: rogat eas: ut ſuis mereaē precibus abeundi gratiā inuenire. At ubi moniales
hæc audiūt: deo & glorioſo Hieronymo laudes reddūt: ſuppliciter poſtulantes: ut dæmonem
hunc nullatenus reuerſurū de eodē cœnobio effugaret. Vix orationū uerbis finitis: diabolus
magnis

A magnis ſtridoribus ex eodē loco recedens,magum adijt:eumq́ȝ capiens, tātis uerberibus & cruciatibus flagellauit,ut per multa horarū ſpacia aliquod uitale ſignū paulominus appareret,diris clamans uocibus:Mei cruciatus cauſa fuiſti ad illam me deſtinās monialē. Certe in te eiſdem uerberibus uindicabor.Inter hæc aūt uerbera tam horrēda,magus cū ſe penè pernici ei propinquum cerneret:ſuas uidens artes nullum ſibi auxilium adhibere,ad totius refugij portum Hieronymū glorioſum iam naufragus ſe dirigens:Glorioſe,inquit,Hieronyme:huic ad tuam clementiā ſubueni miſero accurrenti:ei ſolita miſericordiæ dona prægrandia nō denegās:Promitto nāq; ſi tuis hac hora adiutus auxilijs perniciei tam horribili nō ſuccūbam, quod deinceps cūctis exutus fallacijs,à tuis obſequijs nō recedā. His finitis:uelut fumus ab eodem nequā ſpiritus euanuit.Per annū aūt idem iacuit uerberibus magus in tantū ſui corporis impos:quod nō niſi alieno auxilio potuit ſe mouere.Mox idē accepta pœnitentia magus anteq̄ȝ de lecto ſurgeret,cūctis combuſtis codicibus,quibus artes illas nequiſſimas exercebat:uēditisq́ȝ oībus q̄ habebat & pauperibus erogatis,cōpleto anno ſe ob pœnitentiā peragendā in quadā ſpelūca claudēs in eremo:in qua ꝑ quadrienniū glorioſus ſtetit Hieronymus: multa ſanctitate & uitæ & pnīæ aſperitate pollet.Huc quæſo iuuenes oēs currāt,& inſani iuuenis exēplo diſcāt:ne qd' illi cōtigit,ſibi poſtmodū doleāt cōtigiſſe.Inſanus itaq; iuuenis tātis circūligatus luxuriæ laqueis,uidēs ſe omnimode ſuæ miſerrimæ uoluptatis deſiderio nefandiſſimo defraudari:quadā nocte ſe ſuſpēdit.Et ſic ſe infelix temporali uita potius & perpetua priuauit.Ecce quot malorū cauſam turpiſſimū luxuriæ uitium eſſe liquet. Nil tam ruinæ animæ pariter & corporis promptū:quantū iſtud nequiſſimum arbitror ſcelus.Ex ipſo nāq; homicidia,ebrietates,cōtentiones,& penè uniuerſa oriuntur mala:ut ueteris & noui teſtamēti infinitis patet exemplis:necnon & continuis manifeſtiſq́ȝ experientijs declaratur. Ad hoc autem ut maior iuuenibus detur aſtutia ſe tuendi(nam ſtatus ullus periculoſior non eſt inſipi-

B ētis iuuētutis ſtatu)aliud cenſui exempū mei nepotis Ruffi,ętate forte annorū decē & octo, quanq́ȝ dolore nimio ſubrogare. Non eſt ambiguū iſta q̄ incipio enarrare magnis tribulationibus meæ memoriæ reuocari:ſed tamē ut præmiſſum eſt:ut omnibus & maxime iuuenibus proueniat in exemplū:ſilentio illa nequeo præterire.Nepos quidā meus Ruffus nomine:utroq; priuatus parēte:anniculus ad meas deuenit manus:qui utinā ex matris uiſceribus non exiſſet,ne illi quod ſuſtinet cōtigiſſet.Quē tanta diligentia ſuo infortunio enutriui, ut à pluribus à me genitus putaretur.Creſcens itaq; in diē puer infelix ætate:ſed nō ſapiētia:ingēti pulchritudine corporis,ſed non animæ:decoriſq́ȝ & probis moribus, honeſtate, bonitate & multæ ſapientiæ elegantia quanq́ȝ uane decoratus,à cunctis dilectione ſuperflua colebatr. Is nanq; in decimo octauo ætatis ſuæ anno,imbecillis & miſerrimus,expirauit. Propter quē tantus ab oībus ſonuit luctus,ut uix per mēſem finē potuerit inuenire.Sed certe luctus ꝓ eo quod euenerat nō ſuffecit.Aſt ego eius nimiæ incūbens dilectioni,pluries glorioſum rogaui Hieronymū,ut mihi quid nepoti meo acciderat reuelaret.Igitur meis annuēs glorioſus Hieronymus precibus,obtinui quod gliſcebā.Oranti enim mihi die quodam hora nona,tantus euenit fœtor,quod nullatenus naribus poterā tolerare.Hæc dum mecum tacitus reputans: unde hic tantus adeſſet fœtor admirarer:ſupra meū uerticē eleuatis oculis, infelicem nepotē meū uidi terribilis uiſionis:ita quod in eum uiſum imprimere non audebā.Nā catenis igneis circunligatus fornacis inſtar flammas fœtidiſſimas erūpebat.Ad hāc itaq; uiſionē ſubito me tam uehemens timor arripuit,ut dum pluries loqui uellem formandi uocem nullatenus cōpos eram.Poſtremo aliquantulum in me rediens:ſi meus eſſet nepos,uoce cœpi perquirere tremebunda.Ad hæc ille ululatibus & ſuſpirijs:Vtinam,inquit,non fuiſſem: ne tam diris eſſem cruciatibus deputatus.Nam ſcias me in tartareis manſionibus perpetuis temporibus permanſurū.Heu quid dicā?His dictis, tantus mihi dolor affuit, ut ſim pluries admiratus:quomodo ē uita ꝓtinus nō deceſſi.Lōgis autē expletis colloquijs,ab eodē ſciſcitatus fui:cur diuinæ fuiſſet miſericordię ſic expers:cū in mūdo tot uirtutibus polleret.Pro nulla,inqt,me ſcias

C cauſa fore damnatum: niſi quia in ludis maxime delectabar. At quia in morte accepta pœni-
tentia quaſi ſtulta ignorãtia ut debebam poſtpoſui confiteri, diuinam nõ merui ueniã adipi-
ſci. Et hæc dicens, à meis diſparuit oculis. Talis autẽ eo abeunte remanſit fœtor, ut in locũ illũ
hactenus nullus audeat introire. Ecce quantũ turpiſſimũ ludi ſcelus diuinæ abhorrent maie-
ſtatis oculi. Timeamus ergo ne nos bonorũ rapiat inermes tam repẽtinus interitus: ne nõ pœ
nitere nos uitiorũ contingat, dum tẽpus ineſt: quia poſtmodum pœnitentia foret fruſtra. Vt
igitur à Chriſtianis tantæ ruinæ ludi procul effugiat nefas: imò ut ab omniũ memoria delea-
tur, exempla alia quædã, quàm breuius potero ſubrogabo. In Samaria quindecim modũ ex-
pletis diebus dum miſer quidã ludens, quaſi oĩa quæ habere poterat, cõſumpſiſſet, glorioſi
cœpit Hieronymi nomẽ auſu temerario blaſphemare. Quem nefanda blaſphemiæ uix finiẽ-
tem uerba, uidẽtibus & ſtupentibus cunctis: mox è cœlo fulmen ueniens interemit. Tribus
alijs in Tyro ludentibus, hoc accidit quod enarro. Cum enim illi ſuũ uellent incipere ludum:
ut hi qui ſe hoc ab eiſdem audiſſe, & totã rei ſeriem etiã ſe uidiſſe, ſantur & referũt: ſic dixerũt:
Quamcũq; potes exerce uim Hieronyme: quia te inuito ludum iſtum alacriter finiemus. His
itaq; dictis, ſuum inceperunt ludum: quo quidẽ primordiato, quaſi uno elapſo inſtanti, ſe ter
ra aperiens, illos ſolum abſorbuit: ita ut nil ex eis amplius fuerit uiſum. Quod uiſu noſcitur,
uerиſſimo teſtimonio comprobatur: Idcirco quæ dico quanquã multis poſſent comprobari
teſtibus: tamen meipſo teſte qui ea uiſione propria didici cõprobabo. Iuxta meam in qua in
Hieruſalem habito ædem: nobiliſſimus quidã miles fuit, tranſitorijs nimiũ locuples: qui uni-
cum habens filium, eiuſdem ſtultiſſimi amoris cæcitate percuſſus: nõ ſolum à prauis eum nõ
corrigere, ſed etiam eum ipſemet praua inſtruere conabatur. Parẽtes fatui & iſti ſimiles, mẽtis
quæſo oculos huc inclinent: ut quis finis eueniat, non ignorent. Multi eñ homines, magnas
animæ & corporis inciderũt ruinas ob prauorum parentum inſipientiã. Creſcens nãq; illius
D militis filius: cunctis bonis moribus deſtitutus: de die in diem peierando, totũ ſuum tempus
amittens, in ludis & blaſphemijs cunctiſq; immunditijs patre cauſante, annum attigit duo-
denum. Qui quodam adueſperaſcente die, ſolitis cum patre ludis inſiſtens, ludum eodem ut
gliſcebat non habente, primo prorupit in hæc uerba: Si quid ille poteſt Hieronymus qui lu-
dos prohibet exerceri, iam exerceat, nam ſe inuito hinc nõ niſi uictor exurgam. Verum hæc
duntaxat ipſo proſequente, nequam ſpiritus teterrimi hominis ſpecie, cunctis uidentibus lo-
cum in quo ludebat, ueloci gradu adiens eundẽ puerum infelicẽ rapuit: Sed quò eum detulit:
nulli hactenus hominum eſt compertum. Verum ut puto, eum detulit in infernum. Eadem
nanq; hora caſu ad quandã meæ domus feneſtram, quæ in loco in quo ludẽtes degebant pa-
ter & filius ex oppoſito ſita eſt, me poſuerã: quo me uidere fuit neceſſe ueritate perſpicua ſe-
riem tam formidandæ rei geſtæ. Diſcãt ergo iuuenes in iuuẽtutis tempore quod cæteris eſt
præſtãtius: expetendis moribus ſe fulcire, ne uilibus caducisq; moribus iuuenilis animus in-
formatus, ſtatum in canicie nequeat permutare. Quod enim nouæ chartæ inſcribit̃, de facili
nõ delet̃. Diſcãt etiã parẽtes fatui, filios correctionibus & uerberibus erudire: nec uitiorũ ſinãt
uepres radices figere nõ faciliter euellendas: ne flendi & hic & in futuro eis ſuccedat euentus.
Nam (niſi fallor) ad æternorũ gaudiorum patriam deueniendi, artiſſima & ſine ambiguitate
aliqua, à pauciſſimis certe cognita extat uia. Eundi ad perditionẽ, & multis, imò penè infinitis
limitibus plenũ fore conſtat. Quodlibet enim mortaliũ peccatorũ ad perditionẽ ſuam trami
tem ſtruit: quorundã hominum non ſolũ paganorum, ſed etiam illorũ quos ſacri baptiſma-
tis unda lauit, nam de paganis nulla oritur quæſtio quod nõ damnentur, maiorẽ fore liquet
numerum multiplicibus inſiſtentium flagitijs, quorum nulla penè unquam cognoſcitur e-
mẽdatio. Quinimo reſpectiue quidẽm dico, pariter bonis & malis hominibus conſyderatis:
nõ eſt qui faciat bonũ, non eſt uſq; ad unum: ſed omnes poſt ſuas improbas & peſſimas am
bulant uoluptates. Cõſequenter cõcludi debet, quod ad æternæ beatitudinis gaudia rariſſi-
mi gradiant̃. Infinitæ, quinimo omnes penè ſacræ ſcripturæ autoritates hoc teſtant̃: infinita

quoq;

A quocꝫ exẽpla poſſemus ꝑſpicaciter intueri: ad huiuſmodi ueritatẽ ſufficientius demonſtrandam. Hoc ex oĩbus unũ cẽſeri debet, nec ab hoc diſcrepari poteſt, nullũ ſcilicet ad æterna modo aliquo ꝑuenire poſſe gaudia, niſi oĩbus nõ particulariter ſed totaliter uitĳs extirpatis, uirtutũ ſtudeat itinere feſtinare. His iam fine dato, exẽpla & prodigia quædã iam huius operis fini propinquus breuiter introducã. Et duo præcipue admiranda, quæ à uenerabili uiro Nicolao Cretenſis inſulæ archiepiſcopo referẽte didici, primo dicã. Venerabilis idẽ archiepiſcopus pridie glorioſi Hieronymi deuotione nimia Bethlehẽ ueniens, ut eiuſdẽ cunctis honoribus colẽdas reliquias uiſitaret & totus charitate feruidus redire noluit, donec me ſua gratiſſima uiſitatione eximĳs lætiCĳs adimpleret. Qui uti donorũ ꝑcipuus, ut gratiſſima mihi donaria ſuperabũdantiſſime more ſolito impertiret, me uiſitare minime cõtentus, mecũ dignatus eſt iã diebus pluribus cõmorari: & etiã adhuc manet: quod utinã tpe longo duret. In Chriſto nancꝫ Auguſtine chariſſime uenerabilis idẽ põtifex te ſalutat. Quàm pluries igitur mihi ſuorum uerborũ auido, uenerabilis idẽ pontifex enarrauit hoc tale in ciuitate Candia cõtigiſſe. Sacerdos quidã ſuus, ſuæ maioris eccleſiæ cuſtos, impudicus, luxuriæ & ebrietati deditus, nõdum cõpleto anno de hoc ſeculo migrauit. Cuius corpore in cæterorũ ſepulto atrio ſacerdotum: ut eius punitio cũctis innoteſceret ad exemplũ, ſubſequẽti nocte tãtus in eccleſia eiuſq́ꝫ cœmiterio fuit ſtrepitus, qđ rumore timio in urbe illa cõmorantes excitati, pauore ingẽti uelut amentes ad eccleſiã cucurrerũt. Stant itacꝫ oẽs circa eccleſiã, ſtrepitus uehemẽtes, cãpanarumq́ꝫ ſonitus audiẽtes: diuinã quidẽ exorant clementiã, quatenus cur iſta fiant debeat reuelare: ſed nullũ exauditionis ſentiunt adiuuamẽ. Diluculo hoc ceſſante cũcta q̃ fuerãt in eccleſia reperiunt reuoluta: & quaſi undicꝫ flãmis igniũ uiolata. Ad hæc memoratus põtifex orationes indicẽs populo, quid ſequẽti eueniat nocte ꝑcepit expectari. Ne nimis ſuccumbã uerbis: ſequẽti nocte duplex ſtrepitus & pauoris tribulatio eſt ſecuta. Qua de re repletus populus amaritudine & dolore: cernẽs nullũ ſibi à dño adiutoriũ euenire: ſicut uulnerati, q in monumẽtis proiecti dormiũt, exiſtebat. Die aũt eluceſcẽte, oĩnibus in eccleſia ꝓ orationibus congregatis, glorioſus Hieronymus ſubito ſepies ſole ſplẽdidior in eccleſiã ueniens, ad altareq́ꝫ gradiẽs: cunctis uidentibus & mirãtibus, per horã forte ſub ſilentio manẽs: obſtupẽti populo, hoc ꝓpter ſacerdotis illius miſerrimi cadauer, ſacris indigne locis conditũ, ad terrorẽ peccantiũ cõtigiſſe intimauit: eidẽq́ꝫ mandans, ut cadauer miſerũ tartareis poſt reſurrectionẽ omnium mãſionibus deputandũ: diſſepultũ flãmis traderent protinus cõcremandũ: alioquin incepta peſtilẽtia nõ abiret: & ſic ab intuentiũ oculis eſt inuiſus. Quod ut ordinauerat, lætabũdus populus protinus adimpleuit, deo & beato Hieronymo laudes pręcipuas perſoluendo: & ſic peſtis iſta ceſſauit. Qui deinceps beatiſſimũ Hieronymũ oẽs unanimiter deuotione maxima inceperũt colere. In eadẽ inſuper ciuitate quidã pulcherrimus extitit iuuenis, Titus nomine, honeſtus moribus, ingenio luculẽtus: carnali nõ ignobiliori natus progenie: prædiues ualde: totã penè deuotionẽ & fiduciã habens in beato Hieronymo. Hic ſiquidẽ iuuenis uirgineo nitens cãdore: in eiuſdẽ ſanctæ uirginitatis propoſito uſcꝫ ad uiceſimũ annũ probis uitę moribus perdurauit. Quo itacꝫ tpe, ſui fratris neſando cõſilio incitatus: ſpretis tam nobiliſſimis uirginitatis gemmis: auri precioſiſſimũ metallũ calcans, ad carnis ſpurcitias & lutum ac fœtorẽ luxuriæ uehemẽter declinans: puellã quandam omni pulchritudine corporis renitẽtem, ſibi in matrimoniũ copulauit: in cuius amoris retibus ita ſe capiens, quod aliud præter ipſam poterat minime cogitare, de die in diẽ cœpit diuina obſequia obliuiſci. At quia miſer dereliquit iuſticiã, & oblitus fuit deum alentẽ ſe: oblitus fuit ſibi dominus miſereri. Cõpleto nancꝫ anno, quo cũ puella iuuenis inſenſatus ſteterat: nõ ut in matrimonio, ſed cauſa explẽdę libidinis copulatus: ſuggerente diabolica aſtutia iuuenis frater, puellæ illaqueatus amore: auide diu quærẽs eius amplexibus frui: tandẽ qđ optauerat eſt adeptus. Huc accurrant iuuenes & exẽplo iuuenis ſint aſtuti. Fiũt nota iuueni, puellæ uiro iã peracta. Tacẽs idẽ cogitat auide, quo ualeat modo certitudinem reperire. Expectat diebus aliquot, ſe ſimulans hoc neſcire,

Aſt die

C Aſt die quadam ordinat,urbem deſerens,peregre proficiſci:& latens per diē in ciuitate:nocte
media domū ueniens,reſeratis ſeris à puella ſeruitrice,clàm ut prius ſimul ordinauerāt ambo
uſqꝫ ad thalamū in quo eius frater & uxor in lecto ſtabant procedentes,ſibi poſtulat aperiri.
Mirantur illi:& timore perterriti uehemēti,pulſanti negligunt oſtiū reſerare. Tandem cōfra-
ctis ſeris thalami,iuuenis ira & furore nimio,fornacis inſtar ardētis undiqꝫ inflāmatus, uxo-
rem primo euaginato gladio interfecit.Deinde ſub thoro propriū latitātem fratrē inueniēs,
interemit.His itaqꝫ geſtis,ex ciuitate exiens,multo tempore per mundū huc illucqꝫ errans,cū
quibuſdam alijs cœpit quoſdam trāſeuntes in itinere deprædari,ac etiā iugulare. Permanen-
te itaqꝫ eodem Tito per decē annos talibus negocijs implicato,glorioſiſſimus Hieronymus
ſalubre refugiū & uitale,die quadam iam aduesperaſcente luce in modū mercatoris ſe mon-
ſtrauit:ne ille ſolūmodo habitæ deuotionis præmijs priuaretur.Nā ille quāquam tot & tan-
ta uitia abhorrenda continue exerceret:tamen in beato Hieronymo deuotionē aliquā retine-
bat:ita ut eidem quotidie ſe cōmendans,boni aliquid diebus ſingulis ad eius honorē facere,
nullatenus poſtponebat.Cernens itaqꝫ Titus mercatorē,nefandis ſocijs ad ſolita nequitię o-
pera conuocatis,cōcito cum eiſdē pergens curſu,uibratis lanceis,Hieronymo mercatoris in-
ſtar obuiant uenienti.Moxqꝫ in eū inſurgens à ſocijs,eundē præcepit retineri,donec eius late-
ri gladius infigatur.Deinde manū eleuat interficiēdi gladium retinentē,ut ſcelus tantū ualeat
iam explere.Ad hæc Hieronymus glorioſus:Amore inquit Hieronymi quē tu diligis:aliqua
loquendi breuis licentia mihi detur:poſtmodū ſi uolueris,facito id quod optas. Ad hæc Ti-
tus,Amore inquit eius quē nominaſti,& loquēdi & uiuēdi licētia tibi ut poſtulas cōcedatur:
tantū quæ portas mercimonia iam depone.At glorioſus Hieronymus:Ego ipſe ſum Hiero-
nymus,qui huc propter tuā liberationē ueni:ne mihi à te impenſa obſequia inuanū præteri-
rent.Te tot quæ geſſiſti peccaminū,iam pœniteat:ad teipſum redeas, ne formides: hucuſqꝫ
me noueris propter tuā ſalutem,& animæ & corporis:ſupplicē apud deū erga te iratam diui-
D nam iuſticiā extitiſſe:ne in te dignas tibi ſæuitias exerceret.Ad pœnitētiæ igitur quam citius
perge callem,& peccatorū onera iā depone,alioquin me tui cuſtodē & ſupplicē non habebis.
His dictis,Hieronymus glorioſus ab illorū oculis diſparuit.Ad hęc ſtupefactus Titus,& qui
cū illo erant timore & admiratione tam ingenti:ad terrā procidens per horā non potuit eleua-
ri.Tunc ſubito in Titum & qui cū illo erant,ſpiritusſancti gratia eſt effuſa:& lux eos cœlitus
illuſtrauit.Qui protinus in uiros alteros iam mutati,ſpretis cūctis ſpurcitijs uitiorū,ad pœni-
tentiæ tramitē rediere.Deinde ad eremorum antra deuia & ignota properātes,magnis ſe cor-
porum aſperitatibus & uitæ ſanctiſſimæ tradiderūt.Miraculū aliud quod ueridicorū teſti-
monio ſolidiſſime in ſuperioribus Aegypti partibus peractum intellexit: quatenus homini-
bus & maxime iuuenibus quantūcunqꝫ caſtis proueniat in exemplū ad euitandum periculū
mulierū,præcedenti miraculo addere cogito fore ratum.Monachus quidā iuuenis & deco-
rus:honeſtate præcipuus,morum maturus,qui ſenex uirginalis pudicitiæ cuſtos, cunctiſqꝫ
illius monaſterij monachis ſpeculū ſanctitatis,& glorioſiſſimi Hieronymi amator deuotiſſi-
mus fuit:duodecim degens annis in monaſterio,continue orationibus uacans,& ſtudio ſcri-
pturarum.Hic amore caſtitatis timēs ne cor aliqualiter uiolaret:mulierum uiſus ineſtabiliter
abhorrebat:ita ut earū memoriam formidaret.Huic propoſito diabolus antiquus ſerpēs &
hominū inimicus inuidens:ſuæ nequitiæ inueteratæ cōtra eum dolos & artes multiplices in-
citauit:continue cogitationum ſtimulis,iuuenem peſſimus tentator affligens:die noctuqꝫ à tē-
tationibus duobus menſibus non ceſſauit.Iuuenis uero prouidus,ſeſe domini & beati Hiero-
nymi,cuius dilectionis ardore ſeruebat cōmendans cuſtodiæ,uictrici dextera,tentamēta dia-
boli,ieiunijs & orationibus ſe muniens triumphaba t.Confluant huc quæſo iuuenes atqꝫ ſe-
nes,& quanti ſit caſus mulierum fallax pulchritudo hic doceantur, maxime per exemplum.
Cernēs ſe aſpis perfidus diabolus à iuuene ſuperari,tanqꝫ leo rugiēs,ſubtiliores nocēdi artes
cœpit quærere.Fit itaqꝫ inter eos pugna grauis.Hinc aſtutijs cōſuetis caſtra aduerſus iuuenē
ſtruit

A ſtruit peſſimus inimicus:hinc iuuenis oratiões & glorioſi Hieronymi protectio,caſtrorũ ſter-
nunt munitiões:& uires eius triũpho nobili uilipendũt.Interea genitoris ad mortẽ ægrotan-
tis uiſitationis cauſa ingruente:ex monaſterio in ciuitatẽ ad paternam ædem uenire iuuenis
eſt cõpulſus.Nam ſe pater dolore nimio moriturũ:ſi uiſione fruſtraretur filiȷ̃,crebris clamo-
ribus acclamabat.Ob hoc dolens monachus:timens ne mulierũ uiſu,cor mundũ et uirgineo
candore nitidum uiolaret,potius,niſi fratrũ ſui cœnobiȷ̃ fuiſſet ſupplicationibus inclinatus,
erga patrem crudelitatem uolebat propter dñm exercere,quàm eidem infirmanti compati à
monaſterio recedendo.Sciebat enim monacho nil tam nocuum,deteſtabile & mortale, quã
uicos & ciuitates,& gẽtium multitudinẽ circũire.Nulla certe permanet in homine quies mẽ-
tis,qui multorum uerboſitatibus & uaniloquiȷ̃s implicatur.Quod aqua piſcibus:monachis
idem præcipue ſilentium operatur.In paterna itaqꝫ manens æde monachus diebus tribus,
tædio tam uehementi affectus eſt,quod ſibi potius uidebatur tetris ſe ſore carceribus manci-
patum.Completo die tertio dum eum cũ ſorore ſua quadam pulchritudinis inauditæ, infir-
mitatis cauſa patris crura ſimul contingeret cõfricare,caſu ſororis dextera eiuſdem tangente
dexteram:tam diris libidinis & eiuſdẽ ſororis ineptæ & abominabilis cõcupiſcentiæ fuit ſu-
bito iaculis cor eiuſdẽ monachi inſtigante diabolo uulneratũ, quod penè eã ad illicita, & o-
mnino ab hominibus ab horrenda,niſi extitiſſet timor uerecundiæ,inuitaſſet.Heu quid di-
cam?Quæ monachis illis inerit obſeruãtia caſtitatis,qui cõtinue mulierũ uiſibus potiũtur in
ſimul colloquẽdo.Sic manet in caſtitate homo faciẽ intuens aſſidue mulierũ, ſicut manet pa-
lea ſtans in igne.Fallax certe & ruinæ maximæ ꝓpinquus caſus,ineuitabileqꝫ periculũ eſt fœ-
minæ pulchritudo.Timor certe monacho euenit,quẽ timebat,& ſibi accidit quod tanto tpe
uerebatur,nec ſine exẽplo maximo aliorũ.Nõ in illo iuſtum eſt parentibus obedire in quo
animæ periculũ formidatur.A monaſterio inuite monachus egredit,ſed ardore libidinis tã
B nefandæ cor inflãmante,nil aliud ꝙ ſororis hoc neſcientis ſcelus faciem improbis oculorum
uiſibus uidere cogitans:penè nunqꝫ fuiſſe in monaſterio recordat.Sanatur interim pater.At
monachus excuſationibus adinuẽtis,tardat de die in diẽ ad monaſteriũ remeare.Manẽte aũt
eodẽ in paterna domo tribus mẽſibus,hinc monachos:hinc patrẽ maxima mouit admiratio
omnẽqꝫ familiã:cur iſtũ tã uehemens irrepſerit mutatio & alteratio inaudita.Ignorãt ſiquidẽ
rei cauſam,idcirco effectũ eos cõtigit ignorare.Ad monaſteriũ cũ duobus ad ſe ex monaſte-
rio deſtinatis monachis tandẽ reuertitur:illud referẽs tædiũ redeundo qd́ prius detulerat ex-
eũdo.Cœpit itaqꝫ in monaſterio corpus degere monachi,cor uero à ſorore aliqualiter nõ re-
cedit.Hoc ſibi fit ſtudiũ ſcripturarũ,ut attingat peſſima quæ affectat.Hæc cõtemplatio diui-
norũ,ut peccatorũ modũ inueniat explendorũ.Percutitur alienus ſui,& à ueritatis cognitiõe
deuius,cõtinue à diabolo cuius iugo grauiſſimo imbecille collũ ſubmiſit,libidinis nouę telis.
Sicut fumus deficiũt dies eius,cõfringunt ſicut in frixorio oſſa eius:& infirmat doloribus ui-
ta eius:irrationabili fit ſimilis animali.Obliuiſcitur in toto diuinã clemẽtiã exorare:tota die
cogitãs quis modus appareat habilis,ut poculũ mortis ualeat deguſtare.Heu quàm ſunt in-
opes & miſeri & ab oĩbus bonis egẽtes & exules qui à dño ſe elongãt.Tanto fit peior brutis
animalibus uir in peccatis,quibus ab anima deus maiori ſpacio elongatur ꝙ id quo cœlũ à
terra diſtat & oriens ab occaſu:quãto eiſdẽ præſtat cũ diuina gratia eſt fulcitus.Cogitanti de-
niqꝫ monacho ueritatis luminis neſcio, nefandiſſimę & auditui horibilis uoluptatis adipiſcẽ-
dæ reperire modũ,mali conſiliȷ̃ ſeminator diabolus hoc ſibi tale inſinuat cõſilium occulto co
gitamine uani cordis:ut ſcilicet intẽpeſtę noctis medio cũctis dormiẽtibus,ueſte depoſita mo
nachali,ſumptoqꝫ habitu laicali ex monaſterio exiẽs,paternas clàm adeat mãſiones:& domũ
crepuſculo noctis latẽter intrãs,ſub thoro ſororis lateat donec dormiẽte ipſa, ad eandẽ acce-
dat ſuæ uoluptatis libidines expleturus.Placet inſanæ mẽtis imperitiæ conſiliũ erogatũ,ſtu-
detqꝫ ipſum toto poſſe ꝙ põt breuius effectui mãcipare.Sequẽti igit aduenĩeti noctis medio,
ſub ſilentio ad fores cœnobiȷ̃ claues gerẽs manibus properat:ſed ad oſtia ueniens per totã il-
lam noctẽ

C Iam noctem huc illucq́ʒ diſcurrẽs,quo ſint in loco poſita non inuenit.Stupore & admiratio-
ne perterritus:cur hoc ſit neſciens:interim iam matutinali qua ad laudes debitas dominicas
monachi excubabant appropinquante hora:cõpellitur ille ad cellulam retrogredi.Manet in
cellula ille admirãs per diẽ illum,proponit ſequenti nocte facere quod nõ fecit.Audet imbe-
cillis dextera q̃ non poteſt,ſperat ſtultum pecus cõtra leonẽ pugnans triumphi gloriã adipi-
ſci.Quid inſenſate reris? Putas agere uile pecus,quæ leo fortiſſimus Hieronymus cõtradicit?
Ceſſa imagini glorioſiſſimi Hieronymi genua flectere,ipſum ulterius non ſalutes,& tibi po-
teſtas protinus cõcedetur,ut cadas in foueam,quã effodis:ut dira naufragia iã admittas. Nõ
poſſunt impenſa glorioſiſſimo Hieronymo ſeruicia,quoquo modo fiant,mercedibus uacua
ri.Retinebat ſiquidem in cellula monachus ille deuius & errans & diabolico dominio mãci-
patus,imaginẽ glorioſi Hieronymi tabula inſignitam:cui diebus ſingulis,antiqua conſuetu-
dine flectens genua:ſe eidem pluries cõmendabat.Idcirco ut eius mira clementia,cunctis in-
noteſceret,illum eo die retinebat,ne malũ faceret quod uolebat.Ignorans uero hæc ille mona
chus:ſubſequenti nocte ad cœnobij iterum fores pergit.Sed quod p̃cedenti nocte fecerat:id
hac fecit.Ne igitur inhæream uerbis:per unum ferè menſem,ſingulis noctibus continue hoc
euenit.Completo itaqʒ ut puto mẽſis circulo,in ſomnis beatus Hieronymus ſanctiſſimo cui-
dam illius monaſterij monacho apparuit,in ſtratu ſuo quieſcenti nocte:eidem reuelans quid
iſte monachus faciebat:mandansq́ʒ illi ut debeat eidem monacho ſic errãti declarare quomo
do ipſe cũ,ob ſibi impenſam reuerentiã cuſtodiuit,ut oſtia nõ uideret ad cogitatum perpetrã
dum ſcelus.Et quod niſi ſibi uelox de inceptis ſubſequatur emẽdatio, ſeſe de ipſius cuſtodia
remouebit,diſceſſitq́ʒ protinus ab eodẽ.Mane autẽ facto q̃ uiderat monachus, alteri mona-
cho enarrauit.At ille ſe quid hic dicat nõ intelligere pluribus deteſtans ſacramẽtis,cœpit dice
re propter cerebri uacuitatem hæc ſomnia eueniſſe. Tacet monachus & recedit.Hic gaudens
D proponit nocte ſequenti:nullã amplius exhibens ſolitam Hieronymo reuerentiã,oſtia mona
ſterij ad nequam opus,quod tam diu affectauerat peragendũ,ad ſuum libitum referare. Vt
breuiter dicam.Quod miſer diu hianti animo cogitauerat mala operandi:à Hieronymo ho-
nore ſolito priuato,ſibi tradita poteſtate,ut uoluit ſic effecit:ſed tñ in fine glorioſiſſimi Hiero
nymi clemẽtia non defecit.Recedẽs itaqʒ ille de monaſterio nocturna hora,alieno habitu oc-
cultatus,patris domũ aduenieẽs,per diẽ illum undiqʒ circũiuit.Cumq́ʒ noctis crepuſculo do-
mum intraſſet ad lectum in quo uirgo ſoror quieſcere tũc ſolebat:clàm procedẽs,tamdiu ſub
eodem latitauit,quãdiu ſororẽ dormire potuit exiſtimare. Tũc idẽ exiẽs: expoliatis ueſtibus,
ſororis ſe dextero lateri applicauit. Ad hæc ſoror leui ſomno dormiens excitatur, & uirum
iuxta ſe manu ſentiens:admodum expaueſcens:diris emiſſis clamoribus ad ſe omnes pariter
euocauit.Currunt ad puellæ thalamum cuncti cũ lumine:& tandẽ in lecto inuenerunt hunc
iacentẽ.Mirantur parentes & ſtupent:cernunt hæc cuncti qui cucurrerant & condolent. In-
terrogat à filio pater diſcriminis tanti cauſam:reatum ſuũ filius ſilentio confitetur. Vt enim
dixi:uoluit glorioſus Hieronymus hanc ſuã ſtulticiã experiri:ut in poſterũ humilior & aſtu-
tior fieret ad cauendũ,& in prælio ſe tuendũ.Et ne amplius exemplo ſuo, quis de ſanctitate
confideret & ſperaret.Quanto enim maior ineſt homini ſanctitas:dum in mari mundi huius
procelloſo:& inimicorum agminibus pleno,imbecilli carnis nauicula nauigat:tanto maior
ineſt timor & aſtutia ſe tuendi.Infinitas peſſimus ille tentator diabolus nocendi poſſidet ar-
tes.Qui incautus pergit,leuiſſime capitur.Qui in cunctis timet:ab omnibus diabolis hic time
tur.Certe nil plus nocet,quàm ſpreto aliorum conſilio,ut propria uolũtas præcipit ambula-
re.Qui ſuæ tantum uoluntati credit,in cunctis quæ facit finem odibilẽ adinueniet. Magnus
exemplo iam finito timor de fragilitate noſtra maxima,& de diabolica calliditate & aſtutia
nobis oĩbus demõſtratur:magna & ſpes ueniæ peccatoribus declarat.Cernẽs namqʒ ſe mo-
nachus ſic à diabolo deturpatum,deluſum,ac etiam in tanta miſeria captiuatum: protinus
ſuffragijs glorioſiſſimi Hieronymi(cui ſemper deuotus extiterat)ſuam miſeriam & culpam

uehemen

A uehementiſſimam recognoſcens, in ſeipſum rediјt:& de eadē paterna exiens domo, omni re-
tardatione abiecta, lugens & dolens, ad fontē pœnitentiæ properauit. Deinde uero in ſuo mo
naſterio per annos duos in tanta ſe abſtinentiæ aſperitate afflixit: ut foret cor hominum inſuf
ficiens cogitare: & cōpleto annorum duorum ſpacio: ante dies modicos ex hoc ſeculo feliciter
expirauit. Venerabilis Damaſi Portuenſis epiſcopi, pridie receptis literis: aliqua eis inſcripta
corde auido intellexi: quæ ob eius reuerētiam nō dimittam. Romæ cardinalis quidā Cœleſti
nus nomine, Hieronymi glorioſi æmulus & detractor: dum die quodā in cōuentu exiſtēs car
dinalium: more ſolito ore audaci & temerario, in eundem iniuriæ uerba prorumperet: dolore
ſubito uiſcerū impellente: ad occulta naturæ loca properās: uiſcera omnia ꝓtinus emanauit:
& anteq̃ illinc recederet, expirauit. Alius quoqꝫ presbyter cardinalis Andreas nomine: iſti nō
ſimilis, ſed glorioſiſſimi Hieronymi deuotiſſimus cultor: pridie in eadē Romana urbe, multis
circunſtātibus expirauit. Qui cū iam in eccleſia eſſet paratis exequijs quæ ſolent fideliū tumu-
landi exhiberi corporibus: aſſiſtente ſummo pontifice cū penè toto clero & populo Romano
rum, qui ad eundē Andream conuenerāt honorandū: emiſſis ululatibus & crebris gemitibus
in feretro, cunctis ſtupentibus & ueluti amentibus effectis: tanq̃ ſi à ſomni dormitione excita
retur: mirabiliter exurrexit. Cumqꝫ à Romano pontifice, remoto de eccleſia maiori beati Pe-
tri Apoſtoli uniuerſo populo clauſiſqꝫ foribus interrogaretur: intulit iſta uerba. Dum ſtarem
diuino examini iudicādus: & iam per ueſtium & ciborum, quibus hactenus uſus eram, nimiā
ſuperfluitatem, tartareis cruciatibus condemnarer: ſubito adueniens quidam ſole ſplēdidior,
niueqꝫ candidior: quem fuiſſe glorioſum Hieronymum ad ſe inuicē referentibus, qui aſtabant
intellexi, præſidenti iudici flexis genubus animā meam corpori iungi, porrectis precibus im-
petrauit. Quibus finitis uerbis, in ictu oculi inde recedens anima (uti cernitis) corpori eſt con-
iuncta. Ad hoc miratur ſummus pontifex & cæteri audientes. Fiunt hæc nota populo extra
B eccleſiā expectāti: confractis eccleſiæ foribus protinus eccleſiā intrant: omnes magnis uocibus
deum & glorioſum Hieronymum collaudātes. Multa nos mentis afflictio cōmouet & cōtri-
ſtat: intellecto quod q̃ plurimi epiſcoporum deum & dominum Ieſum Chriſtum (cuius uicē
gerunt) abnegantes: terrenorum, quorū deus uenter eſt, ueſtigijs inhærentes, de ſtipēdijs pau
perum & ſanguine Ieſu Chriſti, delicatiſſimis ferculis: cū hiſtrionibus & cæteris diuitibus, ſuā
uentris replent ingluuiem, ad fœditatē luxuriæ incitandā: ueſtimentorumqꝫ de die in diē ſu-
perfluitatibus abutuntur: de pauperibus, quorum mercedem raptam manu latrocinij deuo-
rant, fame morientibus & frigore, non curantes. Hi certe non epiſcopi ſed diaboli. Epiſcopus
autē, aut ſanctiſſimus eſt aut diabolus. Magni certe meriti ſtatus epiſcopalis, ſed periculi infi-
niti: leuiſſimum peccatum alijs imputandum: grauiſſimum epiſcopo imputatur. Pontificis
etenim uitium in ſubditos diffunditur per exemplum. Maiora recipienti, ratio maior creſcit.
Quot enim ouiū Chriſti uel negligentia epiſcopi uel exemplo in peccata deuiant: de tot tene-
tur domino reddere rationē. Heu quid Auguſtine chariſſime dicam? Graue nobis ineſt pon-
dus, grauis ſarcina. Sed debiles ego habens humeros, quid portabo? Sunt certe anguſtiæ mi-
hi undiqꝫ me torquētes. At dum graues mihi promptos caſus intueor, timore maximo ſuc-
creſcente continue affligor & contriſtor. Securius eſt epiſcopalē ſtatū fugere q̃ appetere. Lau
do certe epiſcopatum tanq̃ uicariatū domini noſtri Ieſu Chriſti: ſed illos qui in eo uitā agunt
militum terrenorum: qui mundi gloriam & pompas appetunt, non collaudo: imò eis conſu-
lo, ut effugiant quantum poſſunt. Melius certe fuiſſet eis cum terrenis uitam agere terrenoꝝ,
q̃ in pontificali culmine hoc agētes, ad infima & profundiora inferni loca decidere: tāto præ
cæteris cruciandi, quanto præ cæteris plura donaria receperunt. Intelligentes itaqꝫ epiſcopo-
rum plurimos potius nomen gerere q̃ eſſentiā: potius lupos rapaces fore Chriſti ouium, q̃
paſtores: deſtructores magis eſſe Chriſti eccleſiæ, quàm rectores: qui Chriſtianorum eleemo-
ſynas deprædātes, mercedem pauperum, lupinis faucibus in ſuperfluitatibus ciborum & ue-
ſtium deuorant & conſumunt: quod abſurdum eſt, abominabile & deflendum. Hæc idcirco

V dixerim

C dixerim,ut talis abominatio cunctis gentibus innoteſcat,quatenus ſi deum non metuunt ho-
mines uerẽtes,à ſuis aliqualiter abominationibus retardẽtur. Audiant quæſo hi tales epiſcopi
quæ narranda proponimus:& ſaltem aliorum calamitatibus terreãtur. In ſuperioribus Aegy
pti partibus:in deſerto quodã ab hominibus ꝓpter uitæ incõmoda inhabitabili,quidã dege-
bat monachus Elias nomine:antiquiſſimus & magnæ uitæ ſanctitate radiãs,qui in uita beatiſ
ſimi Hieronymi eidẽ ſamiliariſſimus ualde fuit:quẽ idem beatiſſimus Hieronymus , habuiſſe
prophetiæ ſpiritum,pluries enarrauit. Hic die quodam,ut pluries mihi teſtificabãtur mona-
chi uita uenerabiles fideq; digni:qui ſe dixerunt hæc ab eiuſdẽ ſancti uiri ore multotiẽs perau
diſſe:ſolitis incumbẽs orationibus,ſomno repentino adueniente aliquãtulum obdormiuit. Et
ecce in uiſione,quo quidem modo multotiẽs deus omnipotens,grandia & occulta ſuis fideli-
bus reſerat ſacramenta : in quodam palatio miræ pulchritudinis & ineffabilis : & à mortali-
bus nunq; uiſæ,ut ſibi uidebatur,erat. Cumq; per horã per palatiũ illud,huc illucq; gradiẽs:
eius admiraretur pulchritudinem uehementẽ:uidit quoddã præparari tribunal à quibuſdam
nimiæ pulchritudinis iuuenibus,ſtratis tapetibus & ueſtibus auro & gemmis:ac multa artifi-
cij uarietate decoratis:circũquaq; pariete inuoluto. In quo poſtmodũ rex quidã maximus &
decorus:cuius aſpectus tantæ erat ſuauitatis , ut nil uellet aliud quis habere:magna uirorum
ſole lucidiorum comitatus ſocietate ueniens:ſe poſuit ut iudicia exerceret. Inter hæc cuiuſdam
anima,quẽ fuiſſe Anconitanum præſulem ab aliquibus ibidem cõſiſtẽtibus poſtmodum in-
tellexit,à nequam ſpiritibus,catenis,igneisq; uinculis uincta,inſtar fornacis flammas erũpens
ſulphureas,deportata maieſtati regiæ præſentat̃. Quæ priusq; de aliquo interrogaretur:coe-
pit diris uocibus ſe infernalibus manſionibus digniſſimã acclamare. Hanc inter cæteras maxi
me aſſignans principalem cauſam:quoniã uanis mundi pompis intentus,in cõuiuijs & ueſti-
bus & huiuſmodi ſtulticijs delectabatur. Quibus finitis:lata per iudicem ſentẽtia,ut poenis in
D ſernalibus traderetur:donec corpori iuncta,duplices poenas in perpetuum ſuſtineret:mox il-
lam ſecum ferens,omnis illa nequam ſpirituũ turba,inde diris clamoribus receſſit. Deinde al-
terius cuiuſdam anima, quam fuiſſe Theodoſij ſenatoris fratris uenerabilis Damaſi prædicti
epiſcopi Portuenſis ſimiliter intellexit,ante maieſtatem regiã circũſtantibus multis nequã ſpi
ritibus eum grauiſſime accuſantibus præſentatur. Cumq; à diabolis in lõgum accuſatio tra-
heretur:& nullus ex aduerſo aliqua reſpõderet:uir quidã ſeptics ſole ſplendidior:& ut ſibi ui-
debatur penè cæteris aſtantibus eminẽtior:ad regis ſedẽs dextrã in pedibus, ſe erexit. Quo q-
dem ſurgente,ſilẽtium rex manu propria à cũctis fieri imperauit. Tunc qui ſteterat, omnibus
opponens accuſantibus,hunc ſuum fuiſſe fideliſſimum & deuotum, & ei continue exhibuiſſe
reuerẽtiam ſpecialẽ:eiſdem mox loquẽdi audaciam abſtulit & taciturnitate prænotauit. Poſt-
modum uero is flectens ante regem genua:huic ſuo fideliſſimo ueniã & æternam requiem,ſo
lita pietate & miſericordia infinita clemẽtiſſime:ita tamẽ quod ꝓ cõmiſſis in mundo flagitijs,
in purgatorio purgaretur,ſuis precibus ut uoluit eſt adeptus. Tunc omnis illa neſandorũ ſpi-
rituum multitudo gemens & ululans:de illo loco protinus ſe remouit. Interuallo autem ſacto
horæ unius,iuuenis quidam pulcherrimus cõcito gradu,per palatium ueniẽs,ad huncq; acce
dens qui tam eminẽs & præclarus in auxilium exurrexerat Theodoſij ſenatoris:ſe ſore dixit
à Petro patritio Romanorum eius deuotiſſimo miſſum:quatenus eiuſdem preces exaudiens,
ſibi impetrare à dño filium dignaretur. Ad hæc rex:Quod,inquit,à filio meo Hieronymo Pe
trus poſtulat:certe fiat. His omnibus ſic finitis,à ſomno illo mox Elias monachus excitat̃:lau-
des immenſas deo reddẽs & Hieronymo glorioſo. Qui diẽ illum in quo tam mirãda uiderat
prænotãs,eodem poſtea intellexit die epiſcopum Anconitanum & Theodoſium ſenatorẽ ex
hoc ſeculo migrauiſſe. Quo liquide patet,hæc uana ſomnia nõ fuiſſe. Magnã putabas Augu-
ſtine chariſſime aliquibus admirationẽ inducere,uelut ſi quid nouum & inauditum eis ꝓpo-
neres:dum in tuis priſtinis literis quas recepi,Ioãni baptiſtæ & cæteris apoſtolis Hieronymũ
ſanctiſſimum æqualem in ſanctitate & gloria, rationibus ſine dubio efficacibus & uiſionibus

miri

A mirificis cõprobabas. Certe non eſt aliqualis ambiguitas: ueriſſima & omni fide & deuotione
digniſſima iſta fore. Nec puto aliquibus eius uitam ſanctiſſimã & eius tanta prodigia homini
bus inſueta non ignorantibus, admirationis aliquid euenire. Sed quoniam tales tuæ fuerunt
rationes ad ueritatem huiuſmodi declarandam, quod meas leuiſſimas & imperitas nunc illis
apponere non deceret: omiſſis omnibus, uiſionem mirabilem quam uenerabilis uir Cyrillus
epiſcopus Alexandrinus ſe uidiſſe, ſuis ad me diebus pluribus iam elapſis, deſtinatis literis af-
firmabat, breuiter introducam. Poſt beati Hieronymi obitum glorioſum anno cõpleto: in die
natiuitatis glorioſiſſimi Ioãnis domini præcurſoris, laudibus expletis matutinis: dum memo-
ratus pontifex more ſolito in eccleſia ſolus ante altare eiuſdẽ præcurſoris domini glorioſi fle-
xis genubus ipſius gloriam & excellentiam, multa ſpiritus dulcedine contẽplaretur: repẽtino
ſomno aliquãtulum ibidem obdormiuit. Et ecce in eccleſiã (ut ſibi clariſſime uidebatur) bina-
tim quorundam ſpecioſiſſimorum hominũ ultra humanam æſtimationẽ, cantus alternatim
ſuauiſſimos concinẽtium, turba uehemẽtiſſima miro ordine ueniebat. Deinde binatim om̃es
ad altare procedentes: & ibidem flectẽtes genua: ad ſedendum ſinguli ſe ponebant. Cumq; il-
lorum hominum eccleſia eſſet ualde plena, poſt omnes duo uiri eminentiores cæteris, in toto
ſimiles atq; pares, infinito ſole lucidiores: ſtola induti candidiſſima: auro & gẽmis undiq; inef
fabiliter rutilante, uenĩetes ad eccleſiã pariter intrauerũt. Ad quorũ introitum, omnes in eccle-
ſia reſidẽtes, protinus flexis genubus eiſdẽ ſummã reuerẽtiam perſoluerũt. Tunc duo illi uiri
ante altare ab eiſdem reuerẽtia exhibita: in duabus cathedris aureis, mira lapidum precioſorũ
uarietate & pulchritudine decoratis, ſibi à quibuſdã pulcherrimis iuuenibus præparatis: am-
bo pariter cõſederunt: & ſic ſilentes aliquãtulum permanſerunt. Interim facto inter illos ſilen-
tio: cœpit alter eorũ duorum alterũ impellere ad loquendũ. Cumq; longa adinuicẽ altercatio
oriretur, ut quis primo inciperet prædicare: cœperũt ſinguli, ut Hieronymus Ioannis, cuius
B erat in die illa ſolennitas, laudes & magnificẽtias explicaret, magnis uocibus acclamare. Quo
unus illorũ ſermonẽ mox incipiens: laudes beatiſſimi præcurſoris dñi, tanta loquelæ dulcedi
ne: tantoq; uerborũ ornatu, necnon & ſentẽtiæ grauitate contexuit: quod fas nõ eſſet linguæ
hominum declarare. Finito itaq; ſermone illo: alter, quẽ Ioãnem baptiſtam cuncti qui aderãt
nominabant, eidem gratias referẽs multiplices: hæc circũſtantibus ad eius honorem & gloriã
eſt locutus. Socius iſte meus chariſſimus Hieronymus, æqualis mihi in gloria, æqualis etiam
in ſanctitate: ſeriem mearum laudum eſt hactenus proſecutus: idcirco dignum eſt ut eius lau-
dibus nunc inſiſtam. Hic uere lux eſt eccleſiæ, tenebras effugãs errorum, & cunctos illuminãs
homines ueritatis claritate cæcos. Hic ſons eſt aquæ ſapiẽtiæ ſalutaris; ad quẽ ſitientes dũ acce
dunt, largiſſime ſatiantur. Hic arbor altiſſima, cuius cacumen cœlum aſcẽdit: ſub cuius doctri
næ frondibus, de ſuaui eiuſdẽ oris fructu, aues cœli, ſcilicet homines, multum intelligentes, &
beſtiæ terræ, ſcilicet homines parum intelligẽtes, uberrime ſatiantur. Hic mecum fuit in ſecu-
lo eremita: certe nõ minus me carnẽ abſtinentijs macerauit. Hic mecum uirgo nitidus atq; pu
rus. Hic mecum fuit ꝓphetico ſpiritu illuſtratus. Hic mecum doctor extitit ueritatis. Ego pro
pter iuſticiam & ueritatem, uitã corpoream dereliqui: hic & ſi nõ amiſerit uitã corporalem ꝓ-
pter iuſticiæ & doctrinæ ſuæ perſpicaciſſimæ ueritatẽ: tempus ſuũ tamen totũ geſſit in ſeculo
in martyrio, afflictionibus & dolore. Ego chriſtianæ fidei præcucurri nuncius & gẽtium inui-
tator: hic poſtmodũ ueniens, eiuſdem extitit ſuſtentator: & ab hæreticis eandem lacerantibus
defenſator. Ego ſemel in baptiſmate manibus ꝓprijs Chriſtum dominũ tetigi in Iordane: hic
ipſum non ſolum manibus proprijs habuit multotiẽs in altari, ſed & ore proprio mãducauit.
Hic mihi in ſanctitate per omnia fuit æqualis: nunc uero æquali ambo uitæ æternæ præmio
inſimul cõgaudemus. Hæc & alia multa proſequẽte beato Ioãne: quæ idẽ beatus Cyrillus nõ
potuit totaliter memoriæ cõmendare: iam hora diei prima aduenĩete, eccleſiã cuſtos intrans,
epiſcopũ intuitus dormiẽtem, eundẽ manibus excitauit. Expergefactus itaq; põtifex, ſtupore
& admiratiõe & gaudio admodũ plenus: quæ uiderat, cuſtodi cũ lachrymis enarrauit. Dein-

C de illo die miſſam ſolenniſſime celebrãs: uiſionem mirabilem omni populo declarauit. Sunt
infinito plura quæ dici poſſent miracula ueriſſima & utilia enarranda q̃ ea quæ in breui hoc
opuſculo ſunt inſcripta. Sed ne prolixitate op̃is aliquid legentibus tædij oriatur, uno ſolo mi-
raculo quod nondum expleto mẽſe in Bethlehem peractum eſt perfecto huic operi finis erit.
Die dñico trãſacto poſt octauas pentecoſtes: omnibus meis ſuffraganeis epiſcopis: & multitu
dine maxima, tã uirorum q̃ mulierum in eccleſia, in qua ſanctiſſimũ quieſcit Hieronymi cada
uer, inſimul cõgregatis, honore debito & ueneratione tã debita quàm deuota: primo egomet
ſacris indutus ueſtibus ad locum foueæ in qua corpus uenerãdum iacet accedens, terrã cœpi
effodere ſepulturæ: quatenus ſacratiſſimum illud corpus inde ablatũ, in tumulo marmoreo
mira pulchritudine undiq; decorato, quod hac de cauſa fuerat fabricatum poſtmodum pone
retur. Cũq; iã fouea foret uacua: cũctis cernentibus, corpus beatiſſimum in medio foueæ tan-
quàm in aëre à nulla parte terrã tangens permanebat integrum, nec corruptione aliqua uiola
tum. Quod inde eleuãtes cum odore tam uehemẽtiſſimo & ſuaui, quod talem olfactus homi-
num nunquàm ſenſit: collocauimus in altari: quatenus à populo reliquiæ ſanctiſſimę uideren
tur. Quod autẽ illo die me cunctiſq; qui aderant aſtantibus, ſunt peracta miracula glorioſa,
explicare ea nullatenus compos eſſem. Cæci ſedecim illas reliquias tangẽtes facie, uiſum pro-
tinus receperũt. Tres præcipue dæmoniaci catenis uincti, in illam eccleſiam plurimorũ homi
num manibus deportati, ſunt ꝓtinus liberati. Mulieris cuiuſdã uiduæ pauperculæ puerulus,
eius unicus filius, in eccleſia fuit præ gẽtium multitudine ſuffocatus. Quem mater inueniens,
dolens & lugens, mox in ulnis pueruli cadauer ad foueam in qua ſepultũ fuerat corpus Hie-
ronymi glorioſi deferens, eum in foueam proiecit, hæc dicens uerba: Sancte Hieronyme glo-
rioſe, hinc nõ recedã: donec reſtituas mihi unicum meum filium quem amiſi. Mirabilis certe
deus in ſanctis ſuis, faciens ꝓdigia inſueta. Statim ut terram extincti pueruli corpus tetigit, ei-
D dem anima eſt cõiuncta. Quidam uir corpus cuiuſdã ſui filij de ſepultura in qua per triduum
ſteterat, extractum mox ad foueã illam detulit: & illud in foueã ſic proiecit. Qui iuuenis, fuit
illico uitæ priſtinæ reſtitutus. Innumerabilia penè ſũt miracula, quæ peracta ſunt à mane, uſq;
ad ueſperas: quo quidem tempore glorioſum Hieronymi corpus diu ſepultum in altari extitit
collocatũ. Sed tamẽ ad huiuſmodi miracula ulterius non procedã: unum quod nocte ſequẽti
accidit, non ſilebo. In hora ſiquidẽ ueſpertina corpus illud ſacratiſſimũ in monumento quod
præparauimus, poſuimus. Sed mane monumentũ uacuum fuit inuẽtum: & corpus ſanctiſſi-
mum foueæ priſtinæ inuenimus reſtitutũ. Quod dum ego plurimũ admirarer: nocte ſequen
ti mihi dormienti, beatus Hieronymus apparens in uiſione, plurima mihi grandia patefecit.
Sed inter cætera, talia mihi uerba dixit: Noueris Cyrille, qđ corpus meum de fouea in qua ia-
cet, nullatenus extrahetur: quouſq; ciuitas Hieruſalem ab infidelibus capietur. Quo quidem
tẽpore Romã delatum, ibidem multo tẽpore requieſcet. Ad hæc expergefactus, quæ uideram
cũctis epiſcopis & alijs uiris catholicis enarraui. Quid & quãdo hæc euenient, aliter nõ agno-
ſco. Si qd utile aut bonũ in hac epiſtola dixi: nõ meis, ſed glorioſiſſimi Hieronymi meritis im-
putetur. Si quid uero ſuperfluũ, inutile & nõ bonũ, ſolũ meæ inſipientiæ & negligentię cauſa
hoc accidiſſe, ab oĩbus iudicetur. Mei Auguſtine chariſſime in tuis orationibus memor eſto.

CENSVRA HISTORIAE SEQV[ENTIS].

Hanc hiſtoriam parum reſpondere tanti uiri meritis, indicatum e[illegible] alijs ante nos. Nec omnino nænias huiuſmodi uerius q̃ libros eramus æditiri, niſi quemadmodum dixi, decretum fuiſſet, nihil omittere, [illegible]uod uel eruditus deſyderaret lector, uel ineruditus.

VITA DIVI HIERONYMI INCERTO AVTORE.

PLeroſq; nimirum illuſtrium uirorum non ambigo noſſe: quo natus, quibuſq; do-
ctoribus, quibúſue eruditus ſit literis, quo deniq; quieſcat ſanctus Hieronymus
loco. Veruntamen quibus non uacat: uel legere plurima non ualent: hoc ſi uolue-
rint opus compendioſa breuitate poterunt ſcire. Beatus igitur Hieronymus no-
bili

A bili genere ortus:patre uero Euſebio nomine,oppido Stridonis:quod à Gothis euerſum,Dal
maciæ quondam Pannoniæq́; confinium fuit. Congrue ſcilicet Euſebio generatus eſt patre.
Euſebius nãq; Attice,Romane dicit̃ pius.Hieronymus quoq; Aeolice , Latine omnino ſacra
lex intelligitur.Iure igitur Hieronymus,id eſt,ſacra lex,de pio gignitur patre:ut ſtudioſo eius
labore ex Hebræorum ſcriptis abſq; ſcrupuloſitate alma pateret lex:quę humano generi,ſua
auſteritate remota,pium ac ſacrum,miſericordemq́; patrẽ nunciaret uenturũ.Qui cũ dudum
inter puericiam adoleſcentiamq́; incederet medius:inſtinctu tactus cœleſti,affinibus cunctis,
cenſuq́; paterno relictis:ut perfectus euangelij imitator quiuiſſet exiſtere,ingreſſus nauẽ,aura
flante ſecunda,ad limina ſublimium apoſtolorũ Petri & Pauli diuina diſpenſante clementia,
Romanam adijt urbem.In qua uidelicet literis Græcis & Latinis diligẽter apprime eruditus,
& Chriſti ueſtem ſuſcipiens,presbyter quoq; cardinalis ibidẽ eſt ordinatus. Nam ut inexpu-
gnabilem ſuæ eccleſiæ dominus murum contra perfidos dementesq́; hæreticos erigeret,huic
uiro in literarum ſtudijs pleriq; cathagetæ,id eſt,præceptores fuere.Donatus nempe artigra-
phus,Romanis eum imbuens elemẽtis:liberaliumq́; artium ſapore ſufficienter replens,magi
ſter extitit illi,ſicut ipſe in Cronica ſua meminit dicens:Victorinus rhetor,& Donatus gram
maticus,magiſtri et præceptores mei,Romæ inſignes habebãtur.Gregoriũ nanq; Nazianze
nũ (ut idem in tertio explanationum Eſaiæ refert libro)didaſcalum,id eſt,magiſtrum ſuũ fuiſ
ſe teſtatur.Nã cum in prædicto propheta ad eum ueniſſet locũ:in quo de Seraphim quiddã
debuiſſet exponere,ita intulit,dicens:De hac uiſione ante annos circiter triginta, cũ eſſem Cõ
ſtantinopoli:& apud uirum eloquẽtiſſimum Gregorium Nazianzenum præceptorẽ meum,
tunc eiuſdem urbis epiſcopum,ſacrarum ſcripturarum ſtudijs erudirer:ſcio me breuẽ dictaſſe
ſubitumq́; tractatũ,ut experimẽtum caperem ingenioli mei:& amicis iubentibus obedirem.
Quid uero de huius uiri eleganti induſtria,quam erga Latinos,& Græcos,Hebræos,& Ara-
B bicos,Chaldæosq́; in diſcendo elemẽtorum apices habuit:præſtantius dici poteſt,quã ipſius
ad Pammachium & Oceanum miſſa profitentur uerba dicentis:Dum eſſem,inquit,iuuenis,
miro diſcendi ferebar ardore:nec iuxta quorundam præſumptionem ipſe me docui.Apolli-
narium audiui Antiochiæ frequenter,& colui:iam tunc cum me in ſcripturis ſanctis erudiet,
canis ſpargebatur caput:& magiſtrũ potius q̃ diſcipulũ decebat.Perrexi tamen Alexandriã,
audiui Didymum:in multis ei gratias ago.Quod neſciui,didici:quod ſciebam, illo docẽte nõ
perdidi.Putabant me homines finem feciſſe diſcendi.Veni rurſum Hieroſolymam et Bethle-
hem:quo precio,quo labore Barrabanum Hebræum nocturnũ habui præceptorem? Time-
bat enim Iudæos:& mihi alterum exhibebat Nicodemũ.Hęc itaq; cõtuli:ut qui ſcire cupiũt,
noſſe queant,ſicut prædixi:quo natus loco,quibúsue tantus uir magiſtris fuerit informatus.
Cõmorans itaq; Hieronymus Romæ,mentis corporisq́; uirginitatem & delictorum pœni-
tentiam cuſtodiens,fidelibus prædicabat.Multaq́; iuxta Septuaginta librorꝫ uolumina atq;
pſalterium emendauit,apoſtolicæ ſedi Liberio præſidente põtifice.Ea proculdubio tẽpeſtate
Rom anum populum per Cõſtantium Auguſtum Arriana hæreſis maculabat. Idcirco ergo
prædictus uir,occaſione quã ſemper optauerat accepta,ut ſuperius eſt dictum, relicta domo,
parentibus,ſorore,cognatis,& inclyta ac glorioſiſſima Petri urbe:corpus & ſola tantũ ferens
quæ itineri utilia eſſe ualuere:unà cum bibliotheca quam ſummo ſtudio in pręfata confecerat
urbe,Hieroſolymam propter regnum cœlorũ iuuenis militaturus aduenit. Poſtq́; uero om̃e
mundanarum literarum ſtudium adeptus eſt, probatiſſimorum quoq; monachorum habi-
tum,factumq́; imitatus eſt.Cupiditatẽ ſiquidẽ animi iugi ſynceritate calcans,uoluptatemq́;
corporis perenni frangẽs ieiunio;pleroſq; bonorũ religioſorũ,meliores fore ſuo docuit inſti-
tuto.Quodã igitur tẽpore,cũ ex more idem Hieronymus,diuina ad legẽdum panderet uolu-
mina:& immortalẽ bibliothecæ ſuæ autorẽ recordaretur Tullium:mox cœlitus natales quã-
doq; reuolueret libros,ſalutifero caſtigatus eſt uerbere.Ita enim ipſe de ſe ad Euſtochium ſcri-
bens aſſerit:Cũ ante annos plurimos,domo,parentibus,ſorore,cognatis:& qđ his difficilius

C eſt,conſuetudine lautioris cibi propter cœlorũ me regna caſtraſſem:& Hieroſolymã militatu-
rus pergerẽ:bibliotheca quã mihi Romæ ſummo ſtudio ac labore cõfecerã,carere nõ poterã.
Itaq; miſer ego lecturus Tullium ieiunabã.Poſt noctiũ crebras uigilias,poſt lachrymas, quas
mihi præteritorum recordatio peccatorum ex imis uiſceribus eruebat, Plautus ſumebatur in
manus.Si quãdo in memet reuerſus prophetas legere cœpiſſem , ſermo horrebat incultus.Et
quia lumen cæcis oculis nõ uidebam:nõ oculorum putabã culpam eſſe,ſed ſolis.Dum ita me
antiquus ſerpẽs illuderet,in media fermè quadrageſima,medullis infuſa febris,corpus inuaſit
exhauſtum:& ſine ulla requie,quod dictu quoq; incredibile eſt, ſic inſelicia membra depaſta
eſt,ut oſſibus uix hærerem.Interim parabantur exequiæ:& uitalis animæ calor, toto frigeſcẽ-
te iam corpore,in ſolo tantum tepente pectuſculo palpitabat:cum ſubito raptus in ſpiritu,ad
tribunal iudicis pertrahor:ubi tãtum luminis & tantum erat ex circunſtãtium claritate fulgo-
ris:ut proiectus in terram,ſurſum aſpicere nõ auderem.Interrogatus de conditione , chriſtia-
num me eſſe reſpondi.Et ille qui præſidebat,mẽtiris ait:Ciceronianus es, nõ chriſtianus.Vbi
enim theſaurus tuus,ibi & cor tuum. Ilico obmutui:& inter uerbera (nam me cædi iuſſerat)
conſcientiæ magis igne torquebar:illum mecum uerſiculum reputans:In inferno autem quis
confitebitur tibi?Clamare autem cœpi,& eiulans dicere:Miſerere mei domine, miſerere mei.
Hæc uox inter flagella reſonabat.Tandem ad præſidẽtis genua prouoluti qui aſtiterãt, pre-
cabantur ut ueniã tribueret adoleſcentiæ:& errori locum pœnitẽtiæ commodaret:exacturus
deinde cruciatum,ſi gentilium literarum libros aliquãdo legiſſem.Ego qui in tanto cõſtrictus
articulo,uellem etiam maiora promittere,deierare cœpi:& nomẽ eius obteſtans dicere:Dñe,
ſi unquàm habuero codices ſeculares:ſi legero,te negaui.In hæc ſacramẽti uerba dimiſſus,re-
uertor ad ſuperos:& mirantibus cunctis,oculos aperui:tanto lachrymarum imbre perfuſos,
ut etiam incredulis fidem facerem ex dolore.Nec uero ſopor ille fuerat,aut uana ſomnia,qui-
bus ſæpe deludimur.Teſtis eſt tribunal illud ante quod iacui.Teſtis triſte iudicium,quod ti-
D mui.Ita mihi nunquàm contingat talem incidere quæſtionem.Liuoribus habuiſſe me plenas
ſcapulas,plagas ſenſiſſe per ſomnium:& tanto dehinc ſtudio diuina legiſſe , quanto mortalia
ante perlegerem.Idem igitur Hieronymus quod prætermiſeramus, dum in Romana adhuc
eſſet urbe,os Damaſi papæ,et ſacræ bibliothecæ ſcrutator,diuinorum diſſertor uoluminum:
dum per triennium continuum,charus,acceptusq; popularibus ueneraretur , omniumq; iu-
dicio pontificatu dignus decerneretur : ordinatusq; à præfato papa presbyter cardinalis (ut
ſuperius ſcriptum eſt) fuiſſet:quidam ex clericorum,monachorumq; ordinibus, pro petulan
tia,ingluuieq; diſcurſantes,ad effugãdum de urbe eundẽ Hieronymum:qui utrorũq; eorum
ſcribens uitia,eos reprehenderat,inſidias parauerunt.Verum enimuero hunc ego felicem di-
xerim:huius fugæ euentum,corrigentis Chriſti iudicio potius diſpẽſatum, quàm prauorum
hominum perſecutionibus paratum fore exiſtimo,ſcilicet in Romana eccleſia Petri inſtituta
regimine,omnium ueteris teſtamenti librorum Chriſto deo uolente,& Hieronymo ſpirituali
ſtudio deſudante,Hebraicam quoq; haberet ueritatem , & Græcorum quorundam leuitas:
quæ ſibi à deo om̃es ſcripturas diuinitus inſpiratas accepiſſe plaudebat,eos habere:quod ipſa
non habet,recognoſcat.Igitur Hieronymus (ut iam dictum eſt) Roma egreſſus, ad orientem
tendens, profectus eſt ad Gregorium Nazianzenum Conſtantinopolitanæ urbis epiſcopũ:
ubi ita proficere ſtuduit,ut ſanctarum ſcripturarum ſtudijs erudiretur : & ſupplex , docilisq;
diſcipulus,adijt,præceptorem:eumq; in Conſtantinopolitana urbe obſeruabat.Hoc diſcipu
latu Hieronymus peracto,in Syriam perrexit:& dum in poſſeſſione Euagrij presbyteri mo-
raretur,Malchum monachum aliquando captiuum reperit:percunctatusq; eum , omnem
eius captiuitatis didicit hiſtoriam , quam poſtea ædidit , ſcriptamq; Romanis fidelibus mi-
ſit:hæc in iſtius hiſtoriæ inſerens prologo:Scribere (inquit) diſpoſui:ſi tamen deus uitam de-
derit:& ſi uituperatores mei ſaltem fugientem me , & clauſum perſequi deſierint.Ad deſerta
deinde loca,ad quæ olim ob agendam inibi pœnitentiam properare cupiebat, ita lætus ac-

cinctusq;

A cinctusq́ꝫ acceſſit,ut uolaſſe cũ magis quàm meaſſe crederes. Quomodo uero per quadrien-
nium continue Chriſti potius auxilio pœnituerit,idem Hieronymus quæ ſponte pertulerit,
ipſius dei gratiã aſtuiſſe,huiuſmodi uerbis indicauit. Quotiẽs in eremo conſtitutus in illa ua-
ſta ſolitudine,quæ exuſta ſolis ardoribus,horridũ monachis præſtabat habitaculum:putaui
me (inquit) Romanis intereſſe delitijs.Sedebã ſolus:quia amaritudine repletus eram:horre-
bant ſacco mẽbra deformia,& ſqualida cutis ſitum Aethiopicæ carnis obduxerat: quotidie
lachrymæ,quotidie gemitus:& ſi qñ repugnantẽ,ſomnus imminẽs oppreſſiſſet,nuda humo
uix oſſa hærentia collidebam.De cibis uero & potu taceo:cũ etiam languẽtes monachi aqua
frigida utantur:& coctum aliquid accepiſſe,luxuria ſit.Ille igitur ego qui ob gehennæ metũ,
tali me carcere ipſe damnaueram,ſcorpionũ tantum ſocius & ferarum,ſæpe choris intereram
puellarum:pallebant ora ieiunijs,& mens deſyderijs æſtuabat.In frigido corpore & ante ho-
minẽ ſuum iam carne præmortua,ſola libidinũ incendia bulliebant.Itaq́ꝫ omni auxilio deſti-
tutus,ad Ieſu iacebam pedes:rigabam lachrymis:crine tergebam:& repugnantẽ carnẽ,hebdo
madarum inedia ſubiugabam.Nõ depudeſco infelicitatis meæ,quin potius plango non eſſe
quod fuerim.Memini me clamantẽ diem crebro iunxiſſe cũ nocte:nec prius à pectoris ceſſaſ-
ſe uerberibus,q̃ꝫ domino increpante rediret tranquillitas.Ipſam quoq́ꝫ cellulam meam,quaſi
cogitationẽ mearum conſciam pertimeſcebã:& mihimet iratus & rigidus,ſolus deſerta pene-
trabam.Sicubi cõcaua uallium,aſpera montiũ,uel rupium prærupta cernebam,ibi meæ ora-
tionis locus,illud miſerrimæ carnis ergaſtulum:& (ut mihi ipſe teſtis eſt dominus) poſt mul
tas lachrymas,poſt cœlo oculos inhærentes,nonnunq́ꝫ uidebar mihi intereſſe agminibus an-
gelorũ:& lætus,gaudensq́ꝫ cantabã:Poſt te in odorem ungentorũ tuorũ curremus.Quadriẽ
nio itaq́ꝫ dedicatæ pœnitentiæ exacto,ad Bethlehẽ oppidum idẽ Hieronymus remeauit:ubi
quaſi prudẽs animal ad præſepe domini ſeſe cõtulit,quod ab Hieroſolymis ſex milibus ſepa
B ratur cõtra meridianam plagam,accedẽsq́ꝫ ad eiuſdẽ urbis pontificem Cyrillum noĩe:petijt
ut parrochiæ,quæ Bethlehem fuerat ſita,locum ſibi habitandi tribueret. Cui nimirum mox
quod deuotione popoſcit,digne conceſſit.Digni etenim habitaculi Bethlehẽ adiuuantibus ui
ris uicinis,catholicis conſtruxit monaſteriũ.In quo ſtatuta ab apoſtolis regula degens,cœpit,
quod olim multũ cupierat,cũ fratribus habitare,& cũ Euſebio Cremonẽſi nobili uiro, cuius
poſtulatione ex Græco ſermone quandã epiſtolam tranſtulit in latinũ.In quo uere ſciendum,
hanc matutinã pſalmodiæ quæ nunc obſeruaĩ in occiduis maxime regionibus,canonicã fun
ctionẽ monaſterio primitus inſtitutam,ubi prædictus uir ocioſus nõ fuiſſe credendus eſt:qui
tantũ nobis in trãslatiõe diuinæ ſcripturæ præſtitit,ut ad Hebræorũ fontẽ penè nõ egeamus
accedere:quoniã nos facundiæ ſuæ multa cognoſciĩ ubertate ſatiaſſe:plurimis libris,copioſis
epiſtolis fecit eſſe beatos:quibus ſcribere dño præſtãte dignatus eſt.Inter cætera profecto ſtu-
diorũ ſuorũ opuſcula,à beato Petro ſumẽs exordium,uſq́ꝫ ad ſemetipſum de uiris illuſtribus
ſcripſit:imitatus Tranquillũ,Græcumq́ꝫ Apolloniũ:ubi de ſe ita refert: Poſt catalogũ pluri-
morum,me quoq́ꝫ in calce uoluminis quaſi abortiuũ & minimũ omniũ chriſtianorũ poſui:
quo mihi neceſſe fuit uſq́ꝫ ad quartumdecimũ annũ Theodoſij principis,quæ ſcripſerim,bre
uiter annotare.Innumeris præterea iſte libris,apoſtolorũ,prophetarũq́ꝫ cõſtructionibus ædi
tis,immobilẽ catholicæ turrim eccleſiæ,contra perfidorũ iacula cõſummauit. Oẽs ueteris te-
ſtamẽti libros,ex Hebræorũ codicibus in Latinũ conuertit.Danielem quoq́ꝫ prophetã Chal
daico ſtilo prolocutũ:& Iob iuſtũ Arabico,in Romanã linguã utrũq́ꝫ autorem perfecta inter-
pretatione mutauit.Mathæũ nihilominus ex Hebræo fecit eſſe Romanũ:epiſtolã quidẽ ſuã
ad Paulinũ ex ſenatore preſbyterũ mirificã deſtinauit: docẽs quẽadmodũ ſcripturas diuinas
adhibita cura plegeret:ubi breuiter uirtutẽ uniuſcuiuſq́ꝫ libri,ueteris & noui teſtamẽti mirabi
liter indicauit:mirabiliter planus,honeſte doctus,ac dulcis,parata copia ſermonũ ad quãcũq́ꝫ
ptẽ uertit ingeniũ:ut undecũq́ꝫ interrogatus fuiſſet,paratũ haberet & cõpetẽs ſine aliqua dila
tiõe reſpõſum.Modo humilibus ſuauiter blãdiĩ,mõ ſuperborũ colla cõſringit,modo dero-

V 4 gatori

C gatioribus ſuis uicē neceſſaria mordacitate reſtituens:modo uirginitatē prædicās: modo ma-
trimonia caſta defendēs:modo uirtutū certamina glorioſa collaudās:modo lapſus in clericis
monachis prauitatis accuſans.Sed tn̄ ubicūq; locus ſe attulit,gētiliū exēpla dulciſſima uarieta
te pmiſcuit.Sed nō erat hoc ſuæ uolūtatis,ſed (ut ita dicā) grauiſſimæ neceſſitatis:ut probaret
ea quæ à ſanctis prophetis ante ſecula prædicta ſunt,tā Græcorū,q̄; Latinorū,& aliarū gētiū
literis cōtineri:uere totū explicās,totum exornans,& per diuerſa diſputatiōis genera diſertus
ſemp & æqualis incedēs.Tāta nāq; utriuſq; linguæ peritia fungebat̄:ut quoſcūq; libros Aeo
licos in manibus acciperet,latine ſine offenſione tranſcurreret:iterūq; latinos Attico ſermone
relegeret:ut crederes hic eſſe ſcriptū,quod os eius inoffenſa uelocitate fundebat.Vere dixerim
catholicā iſtius hoīs prudentiā,ſanāq; doctrinā,quocūq; cōuerſatus fuiſſet loco,ſtabilis pſtitit
fidei firmitate.Nā certiſſime ignorantiæ inuidiæq; morbo languentes deſipiunt:qui eum de
uiaſſe à catholicæ eccleſiæ,id eſt beati Petri fide,uel hæreticū fuiſſe arbitrant̄:quod Euſtochio
mādauerit:Caue quæſo,ne qn̄ & de te dicat deus:Virgo Iſraël cecidit:nō eſt qui ſuſcitet eam.
Vbi ad terrēdos lubricos atq; incautos,quia deus iuſtus ſit iudex:ſubdēs iſta,dixerit doctor:
audenter loquor,cū om̄ia poſſit deus:ſuſcitare uirginē nō poteſt poſt ruinā. Valet quidē libe
rare de pœna,ſed non ualet reformare corruptā.Hoc proculdubio ita dicēdo:non omnipotē
tiam abſtulit deo:ſed iuſtum iudicē manifeſtans aſſeruit.Nā (niſi fallor) qualia ſanctus Hie-
ronymus Euſtochio mandauit, talia ad Domicillā neptem imperatoris Domitiani admoni-
tionis legimus uerba.Sed & ipſa uerba qua de cauſa ſint illi prolata, audire gratū puto. Hæc
omnino uirgo Nereū & Achilleū enuchos cubicularios habuit: quos beatiſſimus apoſtolus
Petrus lucratus fuerat Chriſto.Iſti dum uiderent dominam ſuā gemmis ornari:& purpureis
ueſtibus,atq; auro textis indui,dixerunt ei:Quanto ſtudio ornaris in corpore,ut filium conſu
lis Aurelianum hominem mortalem accipias maritum:ſi tanto ſtudio in animo ornaueris,re
D gem immortalem dei filium adipiſci poteras ſponſum.Qui etiam teipſam æternam faceret,
& nunq; tibi neq; ornamentis tuis,neq; gaudijs finem permitteret aut terminum euenire.Re
ſpōdit eis Domicilla,& ait:Quæ poteſt eſſe melior charitas,q̄; habere uirum,ſuſcipere filios,
per quos poſteritas dulciſſima poſſit propagari,& tam generis dignitas, q̄; memoria nomi-
nis nō deleri?Cui Nereus reſpondit.Melior eſt uirginitas,quæ quando de matris tuæ utero
exiſti,tecum nata,tecū lactata,tecum ſemper fuit à carnis corruptione aliena,quæ eſt deo ama
bilis,eiúsque angelis chara,quam profecto cum quælibet perdiderit uirgo,huius reatum per
pœnitentiam euadere poteſt,ipſam uero integritatē adipiſci nequaq; ualet. Omnis nāq; ſan-
ctitas dum per aliquam uoluptatē aut neceſſitatem uiolata aut amiſſa fuerit,uel quæq; perdi-
ta uirtus,ad ſtatum ſuū uel integritatē,ſeu ad ſuā gloriam per pœnitētiæ lachrymas recupera-
ri & reuocari pōt.Sola uirginitas ſi ſemel perierit,ad priſtinæ integritatis ſtabilitatem pertin-
gere minime ualet.Cūq; Nereus & Achilleus hæc,laudādo uirginitatē,& alia proferēdo,diſ-
ſererēt plurima,quibus ęternā mererēt actibus uitā,Domicilla prudētiſſima uirgo dixit:Vti-
nā ad me olim iſta dei ſentētia peruenīſſet,& nūq; ego nomē ſpōſæ ſuſcepiſſem,nec hoīs morta
lis ſpōſionē.Nūc uero quia uobis deus aperuit os ad lucrandū animā meā,quicquid me face-
re uultis,accelerate quātocius.Quid multa?A ſancto Clemēte papa cōſecrata,Aureliano ſpō
ſo cōtempto ob hoc in Pontiana exiliata eſt inſula.Inde Tarracinā adducta,nolēſq; idolis ſa
crificare,cū Euphroſina & Theodora ſpōſis Sulpitij & Seruiliani,à Luxurio fratre Aureliani
igne crematæ,palmā ſuſcepere martyrij,quas ſanctus Cæſarius diaconus,qui etiam poſtea &
ipſe à prædicto Luxurio eſt martyrizatus,in ſarcophago nouo ſimul condens ſepeliuit. Hæc
ideo licet nō fuerat hic tantum neceſſe loqui,addidimus tamē,quia penè quod Nereus pru-
dentiſſimæ uirgini Domicillæ dixerat,uirginitatē perditā de reatu poſſe per pœnitētiā ueniā
cōſequi,nequaq; tamen ualeret fieri uirgo,ſicut fuerat prius.Hoc ſanctus Hieronymus Euſto
chio ad meliora ſtuduit hortando mandare,cū oīa poſſit deus,ſuſcitare uirginē non pōt poſt
ruinā.Quid enim eſt hic aliud nō poſſe,q̄; nō uelle?quod nonnullis alijs dici poterat uerbis.

Per

A Per quendam nãq; ſapientẽ dicitur deo: Tu aũt dominator uirtutũ,cũ tranquillitate iudicas:
& cum magna reuerentia diſponis. Subeſt enim tibi cũ uolueris,poſſe:ergo ubi non eſt uelle
dei,deeſt poſſe. Deus quippe ut immutabilis eſt naturæ,ita immutabilis eſt uolũtatis. Et utiq;
cum ſit uerax & iuſtus,nõ illum mendaciũ,neq; iniuſticia decet:quia ſicut non ualet mentiri,
qui eſt ueritas:ita iniuſtus eſſe nõ poteſt,hoc eſt,nolens iniuſte facere quicq̃. Nã omnia (teſte
propheta) quæcunq; uoluit dñs,fecit in cœlo & in terra:omniaq́; eius iudicia iuſta. Dum igi
tur niteremur oſtendere quid uolẽte deo fieri poſſit:quid uero illo nolente,fieri nõ ualeret: &
ut ueridico eximioq́; doctori:cui quoad uiueret,in omni ſcientia ſe cõparare nemo audebat:
non uſurparet uaniloquus detrahere quiſpiã,cœpto ab ordine lõgius ſumus digreſſi. Verũta
men qualis,quantúsue uir iſte fuerit:ſolius ſancti Auguſtini teſtimonio qui uelit plenius co-
gnoſcere,ualet. Nam cũ in libro primo quẽ contra errorẽ Iuliani Manichæi ſcripſerat:qui nu
ptias ſine dubitatione dicebat damnari:quod uero ex eis naſceretur,ab omni eſſet liberũ obli
gatione peccati:plurimos cõtra huiuſmodi peſtiferũ dogma, catholicos introduxiſſet teſtes,
ita intulit dicens: Nec ſanctũ Hieronymum qui presbyter fuit,cõtemnendum arbitreris, qui
Græco & Latino inſuper & Hebræo eruditus eloquio,ex occidentali ad orientalẽ trãſiens ec-
cleſiam,in locis ſanctis,atq; in literis ſacris uſq; ad decrepitam uixit ætatem: cuius nobis elo-
quium ab oriente in occidentem inſtar ſolis lampadis reſplenduit. Omnes deniq; uel penè
omnes qui ante illũ aliquid ex utraq; orbis parte de doctrina eccleſiaſtica ſcripſerãt,legit:nec
aliam de hac re q̃ prædixi,tenuit,prompſitq́; ſententiã. Qui cũ exponeret Ionam prophetã,
apertiſſime dixit:quod etiã paruuli peccato offenſionis Adæ tenerẽtur obnoxij. Hæc Augu-
ſtinus in prædicto libro. Idem itaque Hieronymus cõtra Celſum,Porphyrium, & Iulianum
Auguſtum,rabidos aduerſus Chriſtum canes:& cõtra inſectatores eccleſiæ, uel eorũ qui pu-
tant eccleſiã nullos philoſophos & eloquentes habuiſſe doctores,magno deſudauit ingenio,
B ut ſciant quales & quanti uiri eã fundauerint,extruxerint,atque ornauerint: & deſinãt fidem
noſtram ruſticæ ſimplicitatis arguere:ſuamq́; potius imperitiã recognoſcere. Innumeris præ
terea libris apoſtolorum prophetarumq́; cõſtructionibus. Et poſt pauca: Nũc,inquit,myſte-
rium iniquitatis operatur:& garrit unuſquiſq; quod ſentit:ego ſolus ſum qui cunctorum glo
riam ordear. Pluribus quippe ait,qui me dicunt hoc opus inflammatũ inuidiæ facibus ſcri-
bere:breuiter reſpondebo,nunq̃ me hæreticis pepercisse,ſed omni egiſſe ſtudio ut hoſtes ec-
cleſiæ,mei quoq; hoſtes fierent. Impoſſibile eſt omnino & longũ de iſto uiro,eiuſq́; diſtricta
uita,& illius moribus retexere omnia. Vnius enim miraculi huius monaſterij quoddam pri-
ſcorum ſimile,quod per ſuccedentium relationem memoriæ nondũ obliuio abſtulit:& à reli
gioſis uiris,qui cœleſtis patriæ amore Bethlehem fuere,huc eſt delatum,huic cõpendioſo ne-
cto ſermoni. Quadam nanq; die adueſperaſcente,cũ beatus Hieronymus unà cũ fratribus (ut
monachis mos eſt) ad ſacram lectionem audiendam ſediſſet,& præcepta diuina declararet,
ſubito tribus claudicãs,quarto ſuſpẽſus pede,ingens leo cœnobij clauſtra ingreſſus eſt. Quo
utiq; uiſo fratres perterriti,nonnulli in fugam ſunt (ut eſt metus fragilitatis humanæ) cõuerſi.
Sanctus uero Hieronymus ueluti aduentanti hoſpiti, intrepidus leonis aduentui obuiauit.
Qui uidelicet dum ſibi pariter propinquaſſent: & quia loqui leo,ut ſuæ naturæ eſt, minime
poterat, utcunque ualuit,prædicto patri,læſi quem habebat pedis obtulit plantam: uocatis
tunc fratribus præcepit,ut diligenter læſum abluerent pedem, inquirentes cur ita leo claudi-
cans iret. Quod dum factum ſtudioſe fuiſſent intuiti,uulneratam à ſentibus inuenerunt plan-
tam leonis. Ei igitur cum alimento diligenter adhibita cura, de læſionis ictu, ilico conualuit.
Omni ergo beluinæ feritatis depoſita rabie,cœpit inter eos ultro citróque quaſi domeſticum
& tranquillũ animal pariter commorari. Hoc etenim beatus Hieronymus cognito,ſic fratri-
bus ait: Eia fratres,ſtudioſe adinuicẽ rogo perpendite:quid huic leoni operis congrui,noſtræ
utilitatis addamus,quatenus ab eo leuiter perfici,& efficaciter fieri poſſit: quia certe credo qđ
nõ tñ ꝓ ſui pedis ſalute huc illũ miſerit deus,qui ei mederi ſine nobis potuerat:q̃tũ ut nobis
ſuæ

C ſuæ uiſitationis demonſtraret indicio, per hũc noſtræ neceſſitati, mirabiliter ſe uelle præbere
iuuamen. Tunc prædicti fratres, tale cõcorditer humiliterq́; patri reſpõſum dedere dicẽtes.
Tu pater bene noſti, quod aſinus qui à ſaltu uſui noſtro ligna deferre ſolitus eſt, cuſtodis ſolli
citudine indiget: & ne à qualibet improba beſtia deuoretur, ſatis ueremur. Idcirco ergo ſi tibi
placet, & rectũ uideĩ, huic leoni aſelli noſtri iniungatur ſolertia, ut eũ ſubſequens ducat ad pa-
ſtum: reducatq́; remeans domũ. Ita & factũ eſt: nam iniũcta leoni cura aſini, more paſtoris in
duſtriј eundo ad paſtum ſocius inceſſanter itineris, rure paſcẽdo ubicũq; defenſor tutiſſimus
erat. Verũtamen ut ſe cibaret: & aſinus ſolitũ perficeret opus, cõſuetis ſemper horis cũ eo do-
mum redibat. Interea dum hæc dilato tẽpore gererẽtur: educto quadã die ad loca paſcuæ aſi-
no, graui leo ultra modũ ſomno oppreſſus obdormiuit. Leone nãq; tunc grauiter ſoporato,
contigit ut per eandẽ uiã negociatores gradiẽtes, olei emendi cauſa pergerẽt in Aegyptũ. Qui
ipſum ſæpe uidẽtes aſinum paſcentẽ: dum neminẽ uidiſſent adeſſe cuſtodẽ, iniqua ſurripiẽte
cupiditate, rapientes ſecum duxerũt. Expergiſcẽs itaq; leo quid ſibi damni accidiſſet, neſciẽs:
ut requireret tamen paſcentẽ quem cõmiſſum habuit, ire cœpit. Qui cũ ſolito non appareret
in loco paſcendi, cõſtrictus de diſcrimine leo, mœſticia anxius, rugiẽdo aliqua parte diei, huc
illucq́; ibat quærens quẽ perdiderat. Sed cũ iam omnis reperiendi aſini ſpes fuiſſet ablata, ad
monaſteriј ianuam ueniens perſtitit. Cõſcius enim culpæ nõ auſus eſt ingredi quod prius cũ
aſello ſolebat. Quem beatus Hieronymus unà cum fratribus abſq; aſino uidens ad cellæ fo-
res morari, & quia nõ ſolita hora fuerat reuerſus, inſtigante ſamis neceſſitate cõpulſum, puta-
uerunt eum occidiſſe animal ſuũ: nolentesq́; ei tribuere annonam conſuetã, dicebãt: Vade, &
reliquum aſelli quod tibi remanſit, mande: tuamq́; ingluuiem reple. Et licet hæc illi dicerent:
erant tamen incerti utrũ hoc mali, an nõ is perpetraſſet. Quapropter exeuntes fratres ad loci
paſcua, quo iam præfatũ animal deducere leo ſolitus erat, longe lateq́; peragrãtes, ut quoddã
D mortis indicium poſſent inuenire. Qui nullũ interemptionis eius ſignũ reperientes, redeũtes
ſtuduerunt hoc beato Hieronymo nunciare. Quo audito, ait fratribus: Obſecro uos fratres,
quanq; ſuſtineauis aſini damnum: hunc tamen ne exaſperetis, neq; abiјciatis leonem: ſed eũ
ut dudum gubernantes, præbentesq́; alimẽta nutrite: incidẽtesq́; in nemore ligna, ut ea uice
aſini nobis huc trahens deferre ualeat, moderate nectentes ligate. Ita & factũ eſt. Cumq́; ſibi
opus tunc nexum crebrius gereret: & iam redeundi tempus negociatorꝝ adeſſet, expleto die
quodam opere, q̃uis animal brutũ, diuinitus tamen ut puto admonitũ, exiens iuit ad agrũ:
huc illucq́; diſcurrens gyrãdo, noſſe plenius cupiens quid fuiſſet de ſocio ſuo factũ. Qui fati-
gatus iam nimiũ, quãdoq; ad publici itineris locũ deuenit ſublimẽ: quo dũ anxius ut poterat,
circũſpiciendo ꝓſpiceret: cernebat procul ueniẽtes cõtra ſe homines cũ onuſtis camelis, quos
præcedens aſinus ueniebat: ſed quia ualde procul erat, hunc cognoſcere minime potuit: tamẽ
pedetentim ſe illis obuiam obtulit. Mos quippe illi dicitur eſſe regioni: ut quoties cũ camelis
longius proficiſcuntur, toties antecedente aſino funem camelorꝝ geſtante collo, ſubſequãtur
cameli. Nam dum prædicti itinerãtes, id eſt negociatores, appropinquaſſent leoni: ille cogni
to aſino, ſæuum rugiens, cũ ingenti ſtrepitu irruit in eos: neminẽ nempe lædens eorum. Qui
omnibus ſtatim relictis, dementesq́; ut dignum fuerat effecti, in fugam cõuerſi ſunt. Quibus
uidelicet fugientibus, terribiliter rugiens leo percutiebat cauda ſortiter terrã, perterritosq́; ca-
melos, ſicut erant onuſti, ante ſe ad cellam ire coëgit. Inſolitã ergo rem fratres uidentes, quod
præcedens aſinus ſarcinatiq́; in medio cameli: & ſubſequens eorũ terga leo pariter ueniret,
mox exeuntes modeſte, curauerũt beato nũciare Hieronymo. Quo audito foras egrediẽs, ia-
nuas monaſteriј pateſieri iuſſit benigne: ſummumq́; ſilentiũ imperauit dicẽs: Hoſpitibus no-
ſtris id eſt camelis & aſino, auſerẽtes ſarcinas eos leuiate, pedésque abluite, eſcas præbete, expe
ctãtes quid in hoc ſacto, ſuis uoluerit dñs ſeruis demonſtrare. Omnibus deniq; quæ erga ca-
melos fuerãt iuſſa peractis, cœpit leo ut dudũ huc atq; illuc gratulabũdus per clauſtra mona
ſteriј ire, ſingulorꝝ ſe fratrum ueſtigiјs ſternens: & quaſi de perpetrata, quã non fecerat culpa,
allu

A alludens cauda ueniam poſtulabat. Quo uiſo, fratres pœnitentiam agentes, quod ei crudelitatis intuliſſent crimen, dicebant: Ecce paſtorem noſtrum, quem pauloante ut uoratorem crudeliter damnabamus: cum quāto eum præconij miraculo, ut huic crimen auferret, ad nos dignatus eſt mittere dominus. Beatus ergo Hieronymus futurorum præſcius, ſic fratribus ait, Parati eſtote fratres in his quæ uſui refectiōis ſunt neceſſaria: ut hi qui nobis ſunt futuri, abſq; moleſtia ut dignum eſt, hoſpites ſuſcipiantur. Mox utiq; imperata ſubſecuti, ueloci quæq; obedientia ſunt expleta. Peractis quoq; iuſſis, ſermocinantibusq; cum beato Hieronymo fratribus, ſubito uenit nuncius, qui diceret ante monaſterij fores hoſpites adeſſe, qui cœnobij patrem uellent uidere. Hoc ſæpe dictus pater audito, portas cellæ patefieri, eosq; ad ſe ingredi iuſſit. Qui quamuis uocati, erubeſcendo tamen introeūntes: uiſoq; beato Hieronymo, eius ſe proſtrauere ueſtigijs pro culpa ueniam poſtulantes. Quos ipſe clementer eleuans, admonuit, ut ſuis cū gratiarum actione utentes rebus, alienas tangere non uſurparent: ac deinde ſub dei præſentia caute uiuerent ſemper. Qua nimirum prædicatione expleta, præcepit ut reficerentur, receptisq; camelis abirent. Tunc illi una uoce pariter dixerunt: Obſecramus pater, ut ad eccleſiæ luminaria, neceſſitatemq; fratrum, dimidium liquoris olei quod attulerūt cameli, ſuſcipi iubeas: quia ſcimus & certi ſumus, quod plus propter ueſtram quàm pro noſtra utilitate, ut negociaremur perreximus in Aegyptum. Quibus beatus Hieronymus ait: Non recte proculdubio poſtulatis: quia ualde durum uidetur: ut nos qui alijs compati, aliorumq; neceſſitatem ſubleuare dando debemus, uos grauemus: ueſtra quibus non indigemus tollētes. Tunc illi: neq;, inquiūt, hic cibum, neq; quæ noſtra ſunt, accipiemus: niſi quod popoſcimus, prius iuſſeris fieri. Itaq; ut prædiximus, nunc dimidium quod attulerunt cameli olei liquorē ſuſcipiatis: & deinceps pollicemur nos noſtrosq; hæredes, uobis ueſtrisq; ſucceſſoribus omni

B anno olei menſuram hin eſſe daturos. Sicq; conſtrictus beatus Hieronymus, coactusq; eorū precibus uiolentis, quæ rogauerāt, impleri præcepit. Sumpto quoq; cibo, ac benedictione cū camelis accepta, exultantes gratulantesq; ad propria remearunt. Hæc autē Bethlehem acta, & ab incolis loci illius hactenus aſſerendo ita fuiſſe narrantur. Bethlehem uero locus ſplendidus, ciuitas fuit Dauid in tribu Iuda: ubi quondam dominus & ſaluator, ut impleretur prophetia: Veritas de terra orta eſt, in præſepio intra ſpeluncam, ex uirgine naſci dignatus eſt: & paruulus uagijt. Quod præſepe auro argentoq; ornatum (ſicut ſanctus refert Antonius) inceſſanter in eo luminaria ardent: plurimisq; ſeruorum dei habitaculis undiq; circūdatur. Os enim ſpeluncæ ad ingrediendum omnino anguſtum eſt. In cuius itaq; ore, id eſt in ipſo præſepij ingreſſu, beatus Hieronymus ſaxum ſcalpendo, monumentum ſibi fieri iuſſit. Tanta uero idem corporis laſſitudine fatigatus eſt, ut etiam in ſtratu ſuo iacens, funiculo ad trabem ſuſpenſo, ſupinisq; manibus apprehenſo erigeretur, ut ſcilicet officium monaſterij prout poterat, exhiberet: tranſeuntesq; in ſqualore corporis, uocisq; tenuitate dies plurimi fluerent. Dehinc ipſe uir beatus in librorum abundantia fultus, dictis ſuis ſancto ſpiritu dedicatis, immobilem catholicæ turrim eccleſiæ, contra perfidorum iacula cōſummauit. Pergunt itaq; ad uiſitandum conſolandumq; Hieronymum, dum in labore eſſet itidem catholici ſeniores: ad beatumq; Auguſtinum epiſcopum, ſecum quidem animo eccleſiæ catholicæ cooperantem, corpore autem in Africa ſcribentem, ſic inter cætera ſcripſit: Noſtra habuimus tempora: & cucurrimus quantum potuimus: nunc te currente & longa ſpacia tranſmittente, nobis debetur ocium. Igitur idem beatiſſimus, diebus uitæ ſuæ in ſpirituali opere irreprehenſibiliter cōſummatis, nonageſimo octauo ætatis ſuæ anno in domino requieuit. Bethlehem eum alma tenet iterum uenturo domino offerendum. Dormiuit autem beatus Hieronymus anno imperij Theodoſij iunioris duodecimo: imperāte utiq; illo, cuius anni nec inchoantur, nec finientur: Qui uiuit & regnat per immortalia ſecula ſeculorum. Amen.

Tertiæ ſeriei huius tomi finis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

❧VIRTVTE DVCE,

Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia, ſed te

Nos facimus FORTVNA deam, cœloq́ locamus.

COMITE FORTVNA.

4-3-4